Haninge kommun

Kommunfullmäktiges protokoll

2016-04-18

POSTADRESS 136 81 Haninge **BESÖKSADRESS** Rudsjöterrassen 2
TELEFON 08-606 70 00 **E-POST** haningekommun@haninge.se

Plats och tid Skärgårdssalen
Måndag 2016-04-18, kl. 16.00–21.30

Beslutande Kenneth Forsberg, ordförande (S), EJ § 126
Sahir Drammeh, 1:e vice ordförande (MP), EJ § 127, 130
Marietta de Pourbaix-Lundin, 2:e vice ordförande (M), EJ § 126
Meeri Wasberg (S), EJ § 125, 131, 140
Göran Svensson (S), EJ § 125, 131
Anders Nordlund (S), EJ § 128
Maria Fägersten (S), EJ § 125, 127
Mikko Svensson (S), EJ § 125, 136, 139
Annett Haaf (S), § 105-108, 125-151, dock EJ § 132
Göran Eriksson (S), EJ § 125
Yosefin Janabi (S), EJ § 129
Joakim Spångberg (S), EJ § 130
Ann-Christine Erlandsson (S), EJ § 129, 130, 137
Tomas Jensen (S), EJ § 132
Margareta Bernhardsson (S), EJ § 125
Christer Erlandsson (S), EJ § 129, 130, 137
Linda Wilén (S), EJ § 125
Jorge Galvéz (S), § 109-170, dock EJ § 127
Martina Mossberg (M), EJ § 125, 140
Michael Fridebäck (M), EJ § 125, 128, 136
Alexandra Anstrell (M), EJ § 125, 130, 135
Sven Gustafsson (M), EJ § 125, 131, 137, 139
Sedat Dogru (M), EJ § 125, 132
Marin Tomic (M), EJ § 125, 128
Joakim Goding (M), EJ § 129
Mats Mattson (M), § 109-170, dock EJ § 126, 132
Kristoffer Eriksson (M), EJ § 129
Pernilla Kjellin (M), EJ § 129, 131
Gilbert de Wendel (M), EJ § 134, 139
Birgitta Karlfeldt (M), EJ § 135
Daniel Lassnäs (M)
Mikael Kjellin (M), EJ § 129, 131
Kjell Larsson (M), EJ § 131
Jenny Manners (SD), EJ § 125, 127, 129, 130
Kennerth Valtersson (SD), EJ § 125, 131, 135
Christian Lindefjärd (SD), EJ § 127
Eva Manners (SD), EJ § 125, 127, 129, 130

Dennis Askling (SD)
Mehmet Coksürer (MP), EJ § 125, 129, 135
Johan Svensk (MP), EJ § 128, 138
Tobias Hammarberg (L), EJ § 125, 127, 137, 140
Kristina Hallberg (L), EJ § 125, 126, 127, 129, 130, 139
Pia Lublin (L), EJ § 125, 126, 127, 129, 130, 139
Nafi Cilgin (V), EJ § 125
Samuel Skånberg (V), EJ § 135
Tove Ovsiannikov (V), EJ § 130, 136
Petri Salonen (C), EJ § 125, 130
Ulla-Britt Öhman (C), EJ § 125, 132, 139
Joachim Krylborn (KD), § 108-170, dock EJ § 137, 139
Marie Litholm (KD), EJ § 125, 138
Mattias Bernhardsson (RS)
Anna Ragnar (-), EJ § 136, 137, 139
Marianne Reinemar (-), § 109-170, dock EJ § 128

Ove Schramm (S), tjänstgörande ersättare för Sepideh Erfani (S), dock EJ § 131
Marina Andersson (S), tjänstgörande ersättare för Åsa Westlund (S), dock EJ § 135
Jaan Ungerson (S), tjänstgörande ersättare för Annett Haaf (S), § 109-124, 152-170
Esa Kalasniemi (S), tjänstgörande ersättare för Latifa Larbi (S), dock EJ § 128
Kerstin Hedin (S), tjänstgörande ersättare för Sait Drammeh (S)
Madeleine Palmgren (S), tjänstgörande ersättare för Jorge Galvéz (S), § 105-108
Ewa Wasiewicz (M), tjänstgörande ersättare för Sara Sixten (M), dock EJ § 129, 131
Sadik Akan (M), tjänstgörande ersättare för Mats Mattsson (M), § 105-108
Yvonne Forsberg (SD), tjänstgörande ersättare för Henrik Svensson (SD)
Ahmet Ugan (MP), tjänstgörande ersättare för Marianne Reinemar (-), § 105-108
Gustav Klockhoff (L), tjänstgörande ersättare för Jeanette Hellmark (L), dock EJ § 127, 130
Suzanne Kickan Enman (KD), tjänstgörande ersättare för Joachim Krylborn (KD), § 105-107
Sanna Tefke (RS), tjänstgörande ersättare för Lina Rigney Thörnblom

(RS), § 109-124, 144-170
Robert Bielecki (RS), tjänstgörande ersättare för Lina Rigney Thörnblom (RS), § 105-108, 125-143

Ersättare
Barbro Nordgren (S)
Gunnel Trelje (S)
Maria Levin (S)
Lars Lindholm (M)
Lennart Törnberg (M)
Inger Granberg (M)
Bernt Strömberg (SD)
Eva Karlsson (SD)
Birgitta Ahlgren (MP)
Hans Rosén (V)
Elisabet Sandberg (C)
Berith Jansson (KD)

Notera att paragraferna behandlades i följande ordning:
105-108, 125-151, 159-166, 170, 109-124, 152-158, 167-169

Sahir Drammeh (MP) inträdde som ordförande under paragraf 126.

Justeringens plats och tid: Kansliet, 2016-04-27

Paragrafer: 105 - 170

Sekreterare

Rebecca Band

Ordförande

Kenneth Forsberg (S)

Justerare

Sahir Drammeh (MP)

Marietta de Pourbaix-Lundin (M)

ANSLAG/BEVIS

Justeringen av kommunfullmäktiges protokoll tillkännages genom anslag. Datum då anslaget sätts upp och tas ned framgår nedan.

Beslutande organ	Kommunfullmäktige
Sammanträdesdatum	2016-04-18
Datum då anslaget sätts upp	2016-04-20 avseende § 150 2016-04-28 avseende § 105-149 samt 151-170
Datum då anslaget tas ned	2016-05-12 avseende § 150 2016-05-20 avseende § 105-149 samt 151-170
Förvaringsplats för protokollet	Kommunstyrelsens kansli

Underskrift _____

Rebecca Band, sekreterare

Innehållsförteckning

	Ärende	Sida
§ 105	Kungörelse	11
§ 106	Justering	12
§ 107	Motion från Samuel Skånberg (V) om minskad köttkonsumtion för klimat och hälsa, bordlagt ärende	13
§ 108	Motion från Tobias Hammarberg (L) om nej till monopol vid diplomering för rättvis handel och etisk konsumtion, bordlagt ärende	18
§ 109	Motion från Alexandra Anstrell (M) om att informera bättre om hjälp till utsatta, bordlagt ärende	21
§ 110	Motion från Sven Gustafsson (M) om hantering av oförutsedda kostnadsökningar för vinterväghållning, bordlagt ärende	24
§ 111	Motion från Henrik Svensson (SD) om öka tryggheten för Haningeborna, bordlagt ärende	27
§ 112	Motion från Henrik Svensson (SD) om effektivisering av kommunens verksamheter - Transporter och logistik, bordlagt ärende	30
§ 113	Motion från Henrik Svensson (SD) om effektivisering av kommunens verksamheter - SFI, bordlagt ärende	32
§ 114	Motion från Henrik Svensson (SD) om förbättra skolelevers inlärning och resultat, bordlagt ärende	35
§ 115	Motion från Henrik Svensson (SD) om kommunalt pris och utmärkelse till medborgare som har agerat med civilkurage, bordlagt ärende	38
§ 116	Svar på interpellation från Martina Mossberg (M) om tillfälliga boendeplatser för asylsökande, bordlagt ärende	41
§ 117	Svar på interpellation från Samuel Skånberg (V) om kommunens investeringar i fossilindustrin, bordlagt ärende	42
§ 118	Svar på interpellation från Joachim Krylborn (KD) om hur stora barngrupperna får vara, bordlagt ärende	43
§ 119	Svar på interpellation från Martina Mossberg (M) om handlingsplan mot våldsbejakande extremism, bordlagt ärende	44
§ 120	Svar på interpellation från Alexandra Anstrell (M) om samarbetet mellan socialförvaltning och skola, bordlagt ärende	45
§ 121	Svar på interpellation från Martina Mossberg (M) om tältbosättningar, bordlagt ärende	46

§ 122 Svar på interpellation från Tobias Hammarberg (L) om hur situationen ser ut för fattiga EU-medborgare i Haninge kommun, bordlagt ärende 47

§ 123 Svar på interpellation från Alexandra Anstrell (M) om kvalitetsarbete, arbetsmiljö och säkerhet på HVB-hem, bordlagt ärende 48

§ 124 Svar på interpellation från Alexandra Anstrell (M) om orättvisa bidrag, att flickors idrott diskrimineras och att hästnäringen i Haninge kommun verkar vara bortglömd, bordlagt ärende 49

§ 125 Revisionsberättelse för 2015 och ansvarsfrihet för kommunstyrelsen 50

§ 126 Revisionsberättelse för 2015 och ansvarsfrihet för valnämnden 51

§ 127 Revisionsberättelse för 2015 och ansvarsfrihet för grund- och förskolenämnden 52

§ 128 Revisionsberättelse för 2015 och ansvarsfrihet för gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden 53

§ 129 Revisionsberättelse för 2015 och ansvarsfrihet för kultur- och fritidsnämnden 54

§ 130 Revisionsberättelse för 2015 och ansvarsfrihet för socialnämnden 55

§ 131 Revisionsberättelse för 2015 och ansvarsfrihet för stadsbyggnadsnämnden 56

§ 132 Revisionsberättelse för 2015 och ansvarsfrihet för äldrenämnden 57

§ 133 Revisionsberättelse för 2015 och ansvarsfrihet för Södertörns upphandlingsnämnd 58

§ 134 Revisionsberättelse för 2015 och ansvarsfrihet för Södertörns överförmyndarnämnd 59

§ 135 Revisionsberättelse för 2015 och ansvarsfrihet för beredningen för mänskliga rättigheter 60

§ 136 Revisionsberättelse för 2015 och ansvarsfrihet för beredningen för utarbetande av utvecklingsprogram för Brandbergen 61

§ 137 Revisionsberättelse för 2015 och ansvarsfrihet för beredningen för revidering samt framtagande av ny översiktsplan 62

§ 138 Revisionsberättelse för 2015 och ansvarsfrihet för ledamöterna i Samordningsförbundet Östra Södertörn 63

§ 139 Revisionsberättelse för 2015 och ansvarsfrihet för ledamöterna i Södertörns miljö- och hälsoskyddsförbund 64

§ 140 Revisionsberättelse för 2015 och ansvarsfrihet för ledamöterna i Södertörns brandförsvarsförbund 65

§ 141 Årsredovisning 2015 66

§ 142 Överföring av driftmedel från 2015 till 2016 69
§ 143 Överföring av investeringsmedel från 2015 till 2016 74
§ 144 Genomlysning av äldreomsorgen i Haninge kommun 77
§ 145 Ny ansvarsfördelning mellan äldrenämnden och socialnämnden 82
§ 146 Ansvar för handläggning av färdtjänst och riksfärdtjänst 86
§ 147 Införande av avgift för ledsagning 90
§ 148 Naturvårdsplan för Haninge kommun 92
§ 149 Redovisning av 2015 års vänortsarbete 96
§ 150 Revidering av lokala ordningsföreskrifter för torghandel 98
§ 151 Revidering av kommunfullmäktiges arbetsordning 100
§ 152 Motion från Martina Mossberg (M) om ändring i fullmäktiges arbetsordning 102
§ 153 Motion från Martina Mossberg (M) och Joakim Goding (M) om Skutans gård 104
§ 154 Motion från Alexandra Anstrell (M) om att förbättra socialsekreterarnas arbetssituation och att öka attraktiviteten som arbetsgivare 106
§ 155 Motion från Henrik Svensson (SD) om förbättra bostadssituationen och vattenkvalitén i Haninge kommun 108
§ 156 Motion från Henrik Svensson (SD) om inköp och utplacering av hjärtstartare 111
§ 157 Motion från Henrik Svensson (SD) om solceller på kommunens byggnader 113
§ 158 Motion från Henrik Svensson (SD) om hjälp fler nödställda människor samtidigt som vi räddar den svenska välfärden 115
§ 159 Förteckning över motioner som inte har slutbehandlats 118
§ 160 Förteckning över medborgarförslag som inte har slutbehandlats 119
§ 161 Befrielse från uppdrag 120
§ 162 Val till vissa uppdrag, tidigare bordlagda 121
§ 163 Val till vissa uppdrag 122
§ 164 Framställan av interpellationer och frågor 123
§ 165 Anmälan av motioner 124
§ 166 Anmälan av medborgarförslag 125
§ 167 Svar på interpellation från Sara Sixten (M) om Haninges förskolors större barngrupper och minskad personaltäthet 127
§ 168 Svar på interpellation från Martina Mossberg (M) om kommunal fastställning av ålder 128

§ 169 Svar på interpellation från Samuel Skånberg (V) om hyresrätter i Vega 129

§ 170 Meddelanden 130

§ 105 Kungörelse

Kungörelsen är anslagen på kommunens anslagstavla 2016-04-07 och införd i ortstidningen Mitt i Haninge enligt kommunfullmäktiges beslut.

Förslag till beslut

1. Sammanträdet är kungjort i laga ordning.

Kommunfullmäktiges beslut

1. Sammanträdet är kungjort i laga ordning.

_____

§ 106 Justering

Förslag till beslut

1. Kommunfullmäktiges 1:e vice ordförande Sahir Drammeh (MP) och 2:e vice ordförande Marietta de Pourbaix-Lundin (M) utses att jämte kommunfullmäktiges ordförande justera kommunfullmäktiges protokoll onsdag 2016-04-27.

Kommunfullmäktiges beslut

1. Kommunfullmäktiges 1:e vice ordförande Sahir Drammeh (MP) och 2:e vice ordförande Marietta de Pourbaix-Lundin (M) utses att jämte kommunfullmäktiges ordförande justera kommunfullmäktiges protokoll onsdag 2016-04-27.

Dnr KS 2015/534

§ 107 Motion från Samuel Skånberg (V) om minskad köttkonsumtion för klimat och hälsa, bordlagt ärende

Ärendet bordlades vid kommunfullmäktiges sammanträde 2016-03-21.

Sammanfattning

Samuel Skånberg föreslår i en motion, daterad 2015-11-05,

att kökspersonal i kommunens kök får gå fortbildningskurs i vegetarisk och vegansk matlagning och ges kunskap om olika livsmedels påverkan på klimat och miljö

att stegvis ändra matsedlarna till minskade andel måltider baserade på kött- och mejeriprodukter

att kommunen börjar mäta inköpen av köttprodukter och mejeriprodukter i offentlig sektor

att matens klimatpåverkan från inköpta livsmedel presenteras och hur stor del av klimatpåverkan som kommer från kött och mejeriprodukter.

Förvaltningens synpunkter

De fakta om köttkonsumtionens klimatpåverkan samt nämnda samband mellan köttkonsumtion och hälsa, som nämns i motionen, är kunskap kommunen väl känner till. Fakta från organisationer och företag som hänvisas till, samt de förslag från andra kommuner som nämns i motionen, är inte nyheter för kommunens kockar och måltidsverksamheterna. Haninge ligger i framkant vad gäller minskad köttkonsumtion och kockarna i förskola och skola har aktivt arbetat med detta sedan hösten 2010. Ett arbete som tydligt ska prioriteras enligt kostpolicyn och klimat- och energistrategins åtgärdsplan.

Kommunstyrelseförvaltningen ställer sig positiv till de två första attsatserna ovan och ser inget motsatsförhållande i dessa och kockarnas pågående arbete för mer hållbara måltider. Att erbjuda

fortbildning ingår i koststrategens arbete och vegetarisk matlagning är ett av ämnena som återkommer allt oftare. All fortbildning som erbjuds kockarna med externa föreläsare samordnas av koststrategen och bekostas avförvaltningarna.

Den tredje attsatsen kommer att uppfyllas från hösten 2016 då kommunen kommer vara utrustad med ett digitalt verktyg som lättare tolkar och presenterar inköpsstatistik från våra leverantörer av livsmedel.

Den fjärde attsatsen kommer att utvecklas framöver med hjälp av verktyget ovan.

Kommunstyrelseförvaltningen föreslår mot ovanstående bakgrund att motionen skall anses besvarad.

Underlag för beslut

- Motion från Samuel Skånberg (V) om minskad köttkonsumtion för klimat och hälsa.

Överläggningar i kommunstyrelsen

Martina Mossberg (M) yrkar att motionen avslås.

Pia Lublin (L) och Marie Litholm (KD) yrkar bifall till eget förslag från Liberalerna och Kristdemokraterna (bilaga) innebärande att motionens två första beslutspunkter avslås och att motionens tredje och fjärde beslutspunkter anses besvarade.

Meeri Wasberg (S) yrkar bifall till kommunalrådsberedningens förslag.

Ordföranden föreslår att varje attsats i motionen behandlas punktvis vilket kommunstyrelsen medger.

Ordföranden ställer först proposition på om det är kommunstyrelsens mening att besvara eller avslå den första attsatsen och finner att kommunstyrelsen anser den besvarad.

Ordföranden ställer därefter proposition på om det är kommunstyrelsens mening att besvara eller avslå den andra beslutspunkten och finner att kommunstyrelsen anser den besvarad.

Ordföranden ställer därefter proposition på om det är kommunstyrelsens mening att besvara eller avslå den tredje beslutspunkten och finner att kommunstyrelsen anser den besvarad.

Ordföranden ställer därefter proposition på om det är kommunstyrelsens mening att besvara eller avslå den fjärde beslutspunkten och finner att kommunstyrelsen anser den besvarad.

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige

Kommunfullmäktige beslutar

1. Motionen anses besvarad.

Reservationer

Martina Mossberg, Alexandra Anstrell, Michael Fridebäck och Sven Gustafsson - samtliga (M), Pia Lublin (L) och Marie Litholm (KD) reserverar sig mot beslutet.

Överläggningar i kommunfullmäktige

Samuel Skånberg (V) yrkar med instämmande av Mattias Bernhardsson (RS) och Anna Ragnar (-) att motionen ska bifallas.

Meeri Wasberg (S) yrkar bifall till kommunstyrelsens förslag att motionen ska anses besvarad.

Tobias Hammarberg (L) yrkar med instämmande av Marie Litholm (KD) bifall till ett eget förslag från Liberalerna och Kristdemokraterna (bilaga) med innebörden att motionens två första beslutspunkter avslås och att motionens tredje och fjärde beslutspunkter anses besvarade.

Alexandra Anstrell (M) yrkar att motionen avslås.

Kommunfullmäktige behandlar de fyra beslutspunkterna i motionen var och en för sig.

Beslutspunkt 1

Tre förslag föreligger: Kommunstyrelsens förslag att anse beslutspunkten besvarad, Vänsterpartiets förslag att bifalla beslutspunkten, till vilket Rättvisepartiet Socialisterna och Anna Ragnar (-) har anslutit sig, samt Moderaternas, Liberalernas och Kristdemokraternas förslag att avslå beslutspunkten.

Ordföranden ställer förslagen mot varandra och finner att kommunfullmäktige beslutar i enlighet med kommunstyrelsens förslag.

Votering begärs. Ordföranden ställer förslagen mot varandra och konstaterar att kommunstyrelsens förslag utgör huvudförslag och att förslaget från Moderaterna, Liberalerna och Kristdemokraterna utgör motförslag. Följande voteringsproposition läses upp och godkänns: ”Den som bifaller kommunstyrelsens förslag röstar ja, den det ej vill röstar nej. Vinner nej beslutar fullmäktige att avslå beslutspunkt 1.” Omröstning sker med voteringsanläggning och resultatet av omröstningen är 32 ja-röster mot 29 nej-röster. (Omröstningsresultat, se bilaga.)

Ordföranden konstaterar att omröstningsresultatet innebär att kommunfullmäktige beslutar i enlighet med kommunstyrelsens förslag.

Beslutspunkt 2

Tre förslag föreligger: Kommunstyrelsens förslag att anse beslutspunkten besvarad, Vänsterpartiets förslag att bifalla beslutspunkten, till vilket Rättvisepartiet Socialisterna och Anna Ragnar (-) har anslutit sig, samt Moderaternas, Liberalernas och Kristdemokraternas förslag att avslå beslutspunkten.

Ordföranden ställer förslagen mot varandra och finner att kommunfullmäktige beslutar i enlighet med kommunstyrelsens förslag.

Beslutspunkt 3

Tre förslag föreligger: Kommunstyrelsens förslag att anse beslutspunkten besvarad, till vilket Liberalerna och Kristdemokraterna har anslutit sig, Vänsterpartiets förslag att bifalla beslutspunkten, till vilket Rättvisepartiet Socialisterna och Anna Ragnar (-) har anslutit sig, samt Moderaternas förslag att avslå beslutspunkten.

Ordföranden ställer förslagen mot varandra och finner att kommunfullmäktige beslutar i enlighet med kommunstyrelsens förslag.

Beslutspunkt 4

Tre förslag föreligger: Kommunstyrelsens förslag att anse beslutspunkten besvarad, till vilket Liberalerna och Kristdemokraterna har anslutit sig, Vänsterpartiets förslag att bifalla beslutspunkten, till vilket Rättvisepartiet Socialisterna och Anna Ragnar (-) har anslutit sig, samt Moderaternas förslag att avslå beslutspunkten.

Ordföranden ställer förslagen mot varandra och finner att kommunfullmäktige beslutar i enlighet med kommunstyrelsens förslag.

Kommunfullmäktiges beslut

1. Motionen anses besvarad.

Reservationer

Martina Mossberg, Michael Fridebäck, Alexandra Anstrell, Sven Gustafsson, Sedat Dogru, Ewa Wasiewicz, Marin Tomic, Marietta de Pourbaix-Lundin, Joakim Goding, Sadik Akan, Kristoffer Eriksson, Pernilla Kjellin, Gilbert de Wendel, Birgitta Karlfeldt, Daniel Lassnäs, Mikael Kjellin och Kjell Larsson – samtliga (M) – Tobias Hammarberg, Kristina Hallberg, Gustav Klockhoff och Pia Lublin – samtliga (L) – samt Suzanne Enman och Marie Litholm – båda (KD) – samt Anna Ragnar (-) reserverar sig mot beslutet.

_____

Expedieras: Akt

För kännedom: Planeringschefen, koststrategen

Dnr KS 2015/58

§ 108 Motion från Tobias Hammarberg (L) om nej till monopol vid diplomering för rättvis handel och etisk konsumtion, bordlagt ärende

Ärendet bordlades vid kommunfullmäktiges sammanträde 2016-03-21.

Sammanfattning

Tobias Hammarberg (L) föreslår i en motion att kommunen ska arbeta för att främja ett flertal märkningar som visar att produkter produceras på ett sätt som är rättvist för arbetaren och miljön. Liberalerna Haninge motsätter sig den monopolisering av märkning som en ansökan om att bli Fairtrade City enligt motionen skulle innebära.

Förvaltningens synpunkter

Kommunstyrelseförvaltningen redogör i bifogad skrivelse för gällande regler för kommunens upphandling, vilka beslut som redan har fattats och för Södertörns upphandlingsnämnds roll och uppdrag. Förvaltningen bedömer att de beslut som redan har fattats i allt väsentligt leder i samma riktning som motionen ger uttryck för. Motionen bör därför anses besvarad med hänvisning till redogörelsen i kommunstyrelseförvaltningens skrivelse.

Underlag för beslut

- Motionen.

- Kommunstyrelseförvaltningens skrivelse 2016-02-11, ”Svar på motion från Tobias Hammarberg (L) om ´Nej till monopol vid diplomering för rättvis handel och etisk konsumtion´”.

Överläggningar i kommunstyrelsen

Pia Lublin (L), Martina Mossberg (M) och Marie Litholm (KD) yrkar bifall till motionen.

Meeri Wasberg (S) yrkar bifall till kommunalrådsberedningens förslag.

Ordföranden konstaterar att det finns två förslag till beslut; kommunalrådsberedningens förslag samt bifallsyrkandet från Pia Lublin (L), Martina Mossberg (M) och Marie Litholm (KD). Ordföranden ställer de båda förslagen mot varandra och finner att kommunstyrelsen beslutar i enlighet med kommunalrådsberedningens förslag.

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige

Kommunfullmäktige beslutar

1. Motionen anses besvarad med hänvisning till redogörelsen i kommunstyrelseförvaltningens skrivelse.

Reservationer

Martina Mossberg, Alexandra Anstrell, Michael Fridebäck och Sven Gustafsson - samtliga (M), Pia Lublin (L) och Marie Litholm (KD) reserverar sig mot beslutet.

Överläggningar i kommunfullmäktige

Tobias Hammarberg (L) yrkar med instämmande av Sven Gustafsson (M) och Marie Litholm (KD) att motionen ska bifallas.

Meeri Wasberg (S) yrkar med instämmande av Johan Svensk (MP) och Samuel Skånberg (V) bifall till kommunstyrelsens förslag att motionen ska anses besvarad.

Ordföranden ställer förslagen mot varandra och finner att kommunfullmäktige beslutar i enlighet med kommunstyrelsens förslag.

Votering begärs och följande voteringsproposition läses upp och godkänns: ”Den som bifaller kommunstyrelsens förslag röstar ja, den det ej vill röstar nej. Vinner nej beslutar fullmäktige att bifalla motionen.” Omröstning sker med voteringsanläggning och resultatet av omröstningen är 32 ja-röster mot 23 nej-röster. 6 ledamöter avstår från att rösta. (Omröstningsresultat, se bilaga.)

Ordföranden konstaterar att omröstningsresultatet innebär att kommunfullmäktige beslutar i enlighet med kommunstyrelsens förslag.

Kommunfullmäktiges beslut

1. Motionen anses besvarad med hänvisning till redogörelsen i kommunstyrelseförvaltningens skrivelse.

Reservationer

Martina Mossberg, Michael Fridebäck, Alexandra Anstrell, Sven Gustafsson, Sedat Dogru, Ewa Wasiewicz, Marin Tomic, Marietta de Pourbaix-Lundin, Joakim Goding, Sadik Akan, Kristoffer Eriksson, Pernilla Kjellin, Gilbert de Wendel, Birgitta Karlfeldt, Daniel Lassnäs, Mikael Kjellin och Kjell Larsson – samtliga (M) - Tobias Hammarberg, Kristina Hallberg, Gustav Klockhoff och Pia Lublin – samtliga (L) – samt Joachim Krylborn och Marie Litholm – båda (KD) – reserverar sig mot beslutet.

_____

Expedieras: Akt

Dnr KS 2015/219

§ 109 Motion från Alexandra Anstrell (M) om att informera bättre om hjälp till utsatta, bordlagt ärende

Ärendet bordlades vid kommunfullmäktiges sammanträde 2016-03-21.

Sammanfattning

Moderaterna har inkommit med en motion om att informera bättre om hjälp till utsatta. I motionen lyfts att kommunens hemsida ger bra information om var man kan få hjälp och stöd om man utsätts för våld eller förtyck. Motionären menar att det kanske inte är alla som navigerar sig runt på denna hemsida när ett akut behov av hjälp uppstår. Motionären menar också att det är kommunens skyldighet att informera om var man kan få hjälp, samt att det saknas information om resurscentrumet Origon och var man ska vända sig när man tror sig se tecken på att någon är rekryterad av IS. I motionen föreslås att socialnämnden tillsammans med kommunstyrelseförvaltningen tar fram en strategisk plan för spridning av viktig information till utsatta via flera olika kanaler.

Motionen har remitterats till socialnämnden som anser i likhet med motionären att kommunens hemsida ger bra information om var man kan få hjälp och stöd om man utsätts för våld eller förtryck. Socialförvaltningen ställer sig positiv till att kommunens Facebook-sida används till att tipsa om den information som redan finns, till exempel om sidan Trygga Haninge som bland annat har information om våldsbejakande extremism. För att nå ut på ytterligare sätt har organisationerna Haninge kvinnojour och Origo som uppdrag från socialförvaltningen att sprida information enligt socialförvaltningens avtal med dessa organisationer. Socialnämnden ser mot bakgrund av detta inte behovet av att i nuläget arbeta fram en strategisk plan för spridning av viktig information till utsatta, utan hänvisar till de kanaler som redan används idag.

Förvaltningens synpunkter

Kommunstyrelseförvaltningen delar socialnämndens bedömning i sitt yttrande över motionen. Under oktober 2015 lanserades Haninge kommuns nya hemsida som ger fortsatt bra information om var man kan få hjälp och stöd om man utsätts för våld eller förtryck. Information om resurscentrum Origo har lyfts fram tydligare på hemsidan. Kommunen kommunicerar också i via sociala medier om var man hittar information i dessa frågor och möjlighet finns att tipsa via lokaltidningen Mitt i Haninge, där kommunen köper en helsida redaktionell annons varannan vecka. Kommunstyrelseförvaltningen ser mot bakgrund av detta inte behovet av att i nuläget arbeta fram en strategisk plan för spridning av viktig information till utsatta, utan hänvisar till de kanaler som redan används idag.

Kommunstyrelseförvaltningen föreslår att motionen anses besvarad med hänvisning till redogörelsen ovan.

Underlag för beslut

Motionen.

Socialnämndens remissvar 2015-12-15, § 170.

Överläggningar i kommunstyrelsen

Martina Mossberg (M), Pia Lublin (L) och Marie Litholm (KD) yrkar bifall till motionen.

Meeri Wasberg (S) yrkar bifall till kommunalrådsberedningens förslag.

Ordföranden konstaterar att det finns två förslag till beslut; kommunalrådsberedningens förslag samt bifallsyrkandet från Martina Mossberg (M), Pia Lublin (L) och Marie Litholm (KD). Ordföranden ställer de två förslagen mot varandra och finner att kommunstyrelsen beslutar i enlighet med kommunalrådsberedningens förslag.

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige

Kommunfullmäktige beslutar

1. Motionen anses besvarad.

Reservationer

Martina Mossberg, Alexandra Anstrell, Michael Fridebäck och Sven Gustafsson - samtliga (M), Pia Lublin (L) och Marie Litholm (KD) reserverar sig mot beslutet.

Överläggningar i kommunfullmäktige

Ordföranden yrkar att ärendet bordläggs.

Kommunfullmäktiges beslut

1. Ärendet bordläggs.

Expedieras: Akt

För kännedom: Socialnämnden

Dnr KS 2015/231

§ 110 Motion från Sven Gustafsson (M) om hantering av oförutsedda kostnadsökningar för vinterväghållning, bordlagt ärende

Ärendet bordlades vid kommunfullmäktiges sammanträde 2016-03-21.

Sammanfattning

Sven Gustavsson har för moderaterna i Haninge lämnat en motion till kommunfullmäktige rörande hantering av oförutsedda utgifter för vinterväghållning. Motionen föreslår

- att medel avsätts i kommunfullmäktiges volymreserv för att täcka oförutsedda kostnadsökningar vid extremt snörika vintrar.

- att kommunstyrelsen efter samråd med stadsbyggnadsnämnden avgör lämplig årlig avsättning och maximal storlek på de sammanlagda avsättningarna.

Motionen har remitterats till stadsbyggnadsnämnden som vid sitt sammanträde 2015-10-21 § 144 har svarat på remissen.

Förvaltningens synpunkter

I kommunens ekonomistyrningsprinciper är grundprincipen att nämnden tar med sig hela över- eller underskott till kommande verksamhetsår. Detta gäller under förutsättning av bl.a. att kommunfullmäktige anser att resultatöverföringen är rimlig med hänsyn till hur nämndens överskott eller underskott har uppstått.

Kommunfullmäktige kan i samband med bokslutet besluta om att ett underskott, som uppstått med anledning av ett extremt snörikt år, skall överföras till kommande år eller skall ”avskrivas”. En viss avvikelse från ”ett normalår” bör stadsbyggnadsnämnden kunna hantera inom den av kommunfullmäktige tilldelade ramen. Det är endast extremåren som bör hanteras via ”avskrivning”.

Svårigheten med vinterväghållningen är att kostnaden endast uppkommer under vintermånaderna. Det kan innebära att en extremt snörik januari – mars kan följas av en snöfri november och

december. Det är därför svårt att bedöma utfallet av de slutliga kostnaderna för vinterväghållning förrän i bokslutet. Av denna anledning kommer ett tilläggsanslag under verksamhetsåret vara mycket sällsynt.

Kommunstyrelseförvaltningen har inget att erinra mot att i kommunfullmäktiges reserv avsätta medel för att kunna täcka kostnaden för ett extremt snörikt år. Något specifikt belopp behöver inte anges utan kommunfullmäktige skulle kunna ange vid vilken avvikelse av vinterväghållningskostnaderna som kommunfullmäktiges reserv går in och täcker kostnaderna utöver denna gräns. En sådan avsättning i kommunfullmäktiges reserv innebär att kommunen har en finansiering för ett extremt snörikt år.

Sammanfattningsvis förslår kommunstyrelseförvaltningen att den första attsatsen bifallas. Däremot anser kommunstyrelseförvaltningen att ingen särskild överläggning mellan kommunstyrelsen och stadsbyggnadsnämnden behövs. Storleken på kommunfullmäktiges reserv är en del av mål och budget som kommunfullmäktige fastställer respektive år och därmed föreslår kommunstyrelseförvaltningen att den andra attsatsen anses besvarad.

Underlag för beslut

- Motionen.

- Protokoll stadsbyggnadsnämnden 2015-10-21 § 144.

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige

Kommunfullmäktige beslutar

1. Motionens första attsats bifalls.

2. Motionens andra attsats anses besvarad med hänvisning till kommunstyrelseförvaltningens redogörelse.

Överläggningar i kommunfullmäktige

Ordföranden yrkar att ärendet bordläggs.

Kommunfullmäktiges beslut

1. Ärendet bordläggs.

Expedieras: Akt

För verkställighet: Ekonomiavdelningen

För kännedom: Stadsbyggnadsnämnden

Dnr KS 2015/266

§ 111 Motion från Henrik Svensson (SD) om öka tryggheten för Haningeborna, bordlagt ärende

Ärendet bordlades vid kommunfullmäktiges sammanträde 2016-03-21.

Sammanfattning

I en motion från Henrik Svensson (SD) vill Sverigedemokraterna att kommunfullmäktige beslutar

- att Haninge kommun ska ge grund- och förskolenämnden samt gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden i uppdrag att ta fram undervisningsmaterial till sina respektive skolor, där eleverna ska få tydlig information om vad för lagar och normer som gäller i det svenska samhället. Eleverna ska ges tid och möjlighet att själva diskutera kring felaktigheterna i att utföra rån, misshandel, våldtäkt m.m.

- att Haninge kommun anställer jourhavande medmänniskor för de som behöver hjälp med sin personliga trygghet när det inte finns släkt, vänner eller polis som kan hjälpa till. Kommunen öppnar även ett gemensamt telefonnummer för dessa jourhavande medmänniskor och informerar kommuninvånarna om denna tjänst.

Motionen har remitterats till gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden och grund- och förskolenämnden.

Förvaltningens synpunkter

Kommunstyrelseförvaltningen har inget att tillägga i frågan om skolornas arbete utöver vad som framgår av remissvaren från gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden och grund- och förskolenämnden. Förvaltningen vill framhålla följande beträffande det allmänna trygghetsskapande arbete som sker.

Genom trygghetsmätningar, polisens underrättelsetjänst och statistik, Rädda Barnens ”Ung röst”, Stockholmsenkäten och aktuella händelser, upprättas lokala lägesbilder. Lägesbilderna utgör stöd för val av insatser på både kort och längre sikt.

Resultat av trygghetsmätningar är alltid ögonblicksbilder men samtidigt värdefull information för vilka insatser som behöver ske för att stärka tryggheten. Den senaste trygghetsmätningen 2014 gav ett positivt resultat som helhet i jämförelse med den som genomfördes 2011. Det visar att de trygghetsskapande insatser som sker genom kommunens samverkan med polisen och andra aktörer har effekt.

Samarbetet mellan kommunens förvaltningar, polisen, andra organisationer och frivilliga stärks dessutom ytterligare genom det samverkansavtal som nyligen upprättats mellan kommunen och polisen.

I alla kommundelar sker trygghetsskapande åtgärder med olika aktörers medverkan. Genom nattvandring, ronderande bevakning, kultur- och fritidsaktiviteter kvällstid, samordnade sociala insatser ihop med polis vid speciella tillfällen etc, finns en närvaro i det offentliga rummet. På olika sätt sker också förbättringar i utformningen av den fysiska miljön kring belysning, gångstråk, vegetation. Det sker trygghetsinventeringar i olika kommundelar, senast i Brandbergen.

Kommunstyrelseförvaltningen konstaterar att konkurrensen om kommunens ekonomiska och andra resurser är hård. Kommunfullmäktige avväger behov mot resurser i varje års Mål och budget. Förvaltningen bedömer inte att det är realistiskt att införa kommunalt anställd personal som på individnivå bistår som sällskap till privatpersoner på det sätt som föreslås i motionen.

Underlag för beslut

– Motion om att öka tryggheten för Haningeborna

– Gymnasie- och vuxenutbildningsnämndens beslut 2015-10-19, § 92

– Grund- och förskolenämndens beslut 2015-10-21, § 110

Överläggningar i kommunstyrelsen

Alexandra Anstrell (M) hemställer om att lämna ett särskilt yttrande från Moderaterna (bilaga) vilket kommunstyrelsen medger.

Marie Litholm (KD) hemställer om att lämna ett särskilt yttrande från Kristdemokraterna (bilaga) vilket kommunstyrelsen medger.

Kennerth Valtersson (SD) yrkar bifall till motionen.

Ordföranden konstaterar att det finns två förslag till beslut; kommunalrådsberedningens förslag och Kennerth Valterssons (SD) bifallsyrkande. Ordföranden ställer de två förslagen mot varandra och finner att kommunstyrelsen beslutar i enlighet med kommunalrådsberedningens förslag.

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige

Kommunfullmäktige beslutar

1. Motionen anses besvarad med hänvisning till kommunstyrelseförvaltningens redogörelse.

Överläggningar i kommunfullmäktige

Ordföranden yrkar att ärendet bordläggs.

Kommunfullmäktiges beslut

1. Ärendet bordläggs.

_____

Expedieras: Akt

För verkställighet:

För kännedom: Grund- och förskolenämnden, gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden

Dnr KS 2015/268

§ 112 Motion från Henrik Svensson (SD) om effektivisering av kommunens verksamheter - Transporter och logistik, bordlagt ärende

Ärendet bordlades vid kommunfullmäktiges sammanträde 2016-03-21.

Sammanfattning

Henrik Svensson (SD) har i rubricerad motion föreslagit att kommunen undersöker och inför följande åtgärder:

1. Ruttoptimering av skolskjutsar.

2. Ruttoptimering och arbetsplanering inom hemtjänsten.

3. Digitala lås inom hemstjänsten.

Motionären föreslår även att förvaltningarna därefter ska rapportera en uppskattad eller beräknad årlig besparing för kommunen till följd av att de föreslagna åtgärderna har införts.

Motionen har remitterats till grund- och förskolenämnden samt äldrenämnden.

Grund- och förskolenämnden framför i beslut 2015-11-25, § 134, att nämnden vid upphandlingen av skolskjutstransporter ställde krav på optimerad ruttplanering. Den upphandlade leverantören har ett system för ruttplanering av skolskjutsar.

Äldrenämnden framför i beslut 2015-11-19, § 130 att den kommunala hemtjänsten i egen regi har arbetat i ca 10 år med optimering av rutter och arbetsplanering. Detta med hjälp av ett ändamålsenligt planeringsverktyg (TES), vilket även är integrerat med ett geografiskt informationssystem (SolenWeb). I fråga om externa utförare råder inte kommunen över val av planeringsverktyg eller ruttplanering. Vad gäller förslaget om digitala lås inom hemtjänsten framför nämnden att det finns exempel från kommuner där införandet av digitala låssystem inneburit en besparing, men det finns även exempel från kommuner där ett sådant införande visat sig vara en kostsam felsatsning.

Nämnden bedömer i dagsläget att det inte föreligger några större merkostnader i verksamheten kopplade till nyckelhantering samt att de beräknade besparingsvinsterna med ett digitalt låssystem är försumbara och inte skulle motsvara införandekostnaderna.

Förvaltningens synpunkter

Kommunstyrelseförvaltningen har inget att tillägga och föreslår mot bakgrund av grund- och förskolenämndens respektive äldrenämndens remissyttranden att motionen avslås.

Underlag för beslut

- Motion om effektivisering av kommunens verksamheter – Transporter och logistik

- Grund- och förskolenämndens beslut 2015-11-25, § 134

- Äldrenämndens beslut 2015-11-19, § 130, inklusive förvaltningens tjänsteskrivelse

Överläggningar i kommunstyrelsen

Kennerth Valtersson (SD) yrkar att motionen ska anses besvarad.

Ordföranden konstaterar att det finns två förslag till beslut; kommunalrådsberedningens förslag och Kennerth Valterssons (SD) yrkande om att motionen ska anses besvarad. Ordföranden ställer de två förslagen mot varandra och finner att kommunstyrelsen beslutar i enlighet med kommunalrådsberedningens förslag.

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige

Kommunfullmäktige beslutar

1. Motionen avslås.

Överläggningar i kommunfullmäktige

Ordföranden yrkar att ärendet bordläggs.

Kommunfullmäktiges beslut

1. Ärendet bordläggs.

_____

Expedieras: Akt

För kännedom: Motionären

Dnr KS 2015/271

§ 113 Motion från Henrik Svensson (SD) om effektivisering av kommunens verksamheter - SFI, bordlagt ärende

Ärendet bordlades vid kommunfullmäktiges sammanträde 2016-03-21.

Sammanfattning

Henrik Svensson (SD) föreslår i rubricerad motion att kommunfullmäktige beslutar

- att en person får maximalt vara inskriven i SFI under en period av 24 månader utan att den personen behöver betala en avgift till Haninge kommun för sina SFI-studier.

- att en person som vill vara inskriven i SFI efter att den personen har varit inskriven i SFI under en period av 25 månader måste betala en avgift till kommunen med 2 000 kr per månad den personen deltar i SFI. Dessa 2 000 kr i avgift per månad får inte betalas av kommunen genom försörjningsstöd.

Motionen har remitterats till gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden samt till socialnämnden. Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden skriver i sitt yttrande 2015-10-19, § 90, att motionärens förslag strider mot skollagen. I skollagen 20 kap. 7 § slås det fast att utbildning inom svenska för invandrare (SFI) ska vara avgiftsfri. Omfattningen av SFI regleras i Förordning (2011:1108) om vuxenutbildning 2 kap. 24 §. Där framgår det att riktvärdet för undervisningens omfattning i tid inom utbildning i svenska för invandrare är 525 timmar. Riktvärdet både får överskridas och underskridas beroende på elevernas behov för att uppnå kursplanens kunskapskrav. Nämnden bedömer därför att de förslag som framförs i motionen strider mot skollagens bestämmelser.

Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden kommenterar också motionärens påstående ”att Haninge kommun passivt låter kostnaderna för SFI-undervisningen skena iväg”. Centrum Vux får ramanslag för all vuxenutbildning, inklusive SFI. Det har sedan

2005 ökats i mindre omfattning än vad som motsvarar tillströmningen av sökande. Detta har lett till att kommunens kostnad per erbjuden timme och studerande inom SFI har minskat från 43,41 kronor år 2013 till 37,71 kronor år 2015.

Socialnämnden framför i sitt yttrande 2016-01-26, § 8, samma slutsats som gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden om att motionens förslag strider mot skollagen.

Förvaltningens synpunkter

Kommunstyrelseförvaltningen har inget övrigt att tillägga och föreslår mot bakgrund av gymnasie- och vuxenutbildningsnämndens respektive socialnämndens yttranden att motionen avslås.

Underlag för beslut

- Motion från Henrik Svensson (SD) om effektivisering av kommunens verksamheter – SFI, 2015-06-04

- Gymnasie- och vuxenutbildningsnämndens beslut 2015-10-19, § 90

- Socialnämndens beslut 2016-01-26, § 8

- Socialnämndens tjänsteskrivelse 2015-12-01

Överläggningar i kommunstyrelsen

Kennerth Valtersson (SD) yrkar bifall till motionen.

Ordföranden konstaterar att det finns två förslag till beslut; kommunalrådsberedningens förslag och Kennerth Valterssons (SD) bifallsyrkande. Ordföranden ställer de två förslagen mot varandra och finner att kommunstyrelsen beslutar i enlighet med kommunalrådsberedningens förslag.

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige

Kommunfullmäktige beslutar

1. Motionen avslås.

Reservationer

Kennerth Valtersson (SD) reserverar sig mot beslutet.

Överläggningar i kommunfullmäktige

Ordföranden yrkar att ärendet bordläggs.

Kommunfullmäktiges beslut

1. Ärendet bordläggs.

_____

Expedieras: Akt

För verkställighet:

För kännedom: Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden, socialnämnden.

Dnr KS 2015/273

§ 114 Motion från Henrik Svensson (SD) om förbättra skolelevers inlärning och resultat, bordlagt ärende

Ärendet bordlades vid kommunfullmäktiges sammanträde 2016-03-21.

Sammanfattning

Henrik Svensson (SD) föreslår i rubricerad motion att kommunfullmäktige beslutar

1. att Haninge kommuns skolor i samråd med föräldrarna och eleverna ser till att föräldrarna och eleverna undertecknar ett skriftligt samtycke till att elevernas smartphones och surfplattor som medtages till skollektioner får inlåsas av läraren i ett speciellt skåp vid lektionens början och ges tillbaka till eleverna efter lektionens slut.

2. att undervisningstiden eleverna ges av Haninges kommuns skolor i ämnena matematik, biologi, fysik och kemi ökas med 20 %, även om det innebär att t.ex. elevernas antal studiedagar behöver minskas eller att elevernas skoldagar möjligen behöver förlängas något.

Motionen har remitterats till grund- och förskolenämnden samt till gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden. De båda nämnderna har tagit fram ett gemensamt yttrande som beslutades av grund och förskolenämnden 2015-10-21, § 117 och gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden 2015-10-19, § 94.

Nämnderna skriver i sitt gemensamma yttrande angående den första punkten att alla elever ska ha en utbildning som präglas av trygghet och studiero och ibland kan de disciplinära åtgärder som finns i skollagen vidtas. Rektorn beslutar i dessa frågor och har en skyldighet att ta fram egna ordningsregler som exempelvis kan innehålla förbud mot att använda mobiltelefoner under lektionstid.

Gällande motionens andra punkt skriver nämnderna i sitt gemensamma yttrande att timplanen i matematik utökades

nationellt fr.o.m ht-13. Timplanen anger ett minimum av undervisningstid och varje rektor kan genom beslut utöka timplanen utifrån behov. Studiedagar används för bl.a. kompetensutveckling för lärare och lärarnas årsarbetstid regleras i avtal.

Elevernas antal skoldagar regleras enligt Skolförordningen (2011:185).

Förvaltningens synpunkter

Kommunstyrelseförvaltningen har tagit del av nämndernas yttranden och vill förtydliga vad som regleras i lag.

Motionären föreslår i den första beslutspunkten att föräldrar och elever undertecknar ett skriftligt samtyckte till att mobiltelefoner och surfplattor får låsas in av läraren. Rektor eller lärare får enligt Skollagen 5 kap. 22 § omhänderta föremål som används på ett sätt som är störande för utbildningen.

I motionen avses en frivillig överenskommelse snarare än att omhänderta föremål som används på ett störande sätt. Enligt Skollagens 2 kap. 10 § beslutar rektorn om sin enhets inre organisation och kommunstyrelseförvaltningen anser därför att det är en fråga som bör avgöras av respektive rektor. Att omhänderta föremål som mobiltelefoner och surfplattor på frivillig basis innebär också ökat ansvar för kommunens skolor ur stöldskyddsperspektiv.

Motionens andra förslag till beslut innebär att undervisningstiden i vissa ämnen föreslås utökas. Som nämnderna skriver i sina yttranden finns regler kring timplan, lärarnas arbetstid och elevernas antal skoldagar. Eventuella beslut om utökande av timplan inom dessa förutsättningar fattas av rektor.

Kommunstyrelseförvaltningen föreslår mot bakgrund av de båda nämndernas yttranden samt ovan gjorda förtydliganden att motionen avslås.

Underlag för beslut

- Motion från Henrik Svensson (SD) om förbättra skolelevernas inlärning och resultat

- Grund- och förskolenämndens yttrande 2015-10-21, § 117.

- Gymnasie- och vuxenutbildningsnämndens yttrande 2015-10-19, § 94.

Överläggningar i kommunstyrelsen

Alexandra Anstrell (M) hemställer om att lämna ett särskilt yttrande från Moderaterna (bilaga), vilket kommunstyrelsen medger.

Pia Lublin (L) hemställer om att lämna ett särskilt yttrande från Liberalerna (bilaga), vilket kommunstyrelsen medger.

Kennerth Valtersson (SD) yrkar bifall till motionen.

Ordföranden konstaterar att det finns två förslag till beslut; kommunalrådsberedningens förslag och Kennerth Valterssons (SD) bifallsyrkande. Ordföranden ställer de två förslagen mot varandra och finner att kommunstyrelsen beslutar i enlighet med kommunalrådsberedningens förslag.

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige

Kommunfullmäktige beslutar

1. Motionen avslås.

Överläggningar i kommunfullmäktige

Ordföranden yrkar att ärendet bordläggs.

Kommunfullmäktiges beslut

1. Ärendet bordläggs.

_____

Expedieras: Akt

För verkställighet:

För kännedom: Grund- och förskolenämnden, gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden

Dnr KS 2015/310

§ 115 Motion från Henrik Svensson (SD) om kommunalt pris och utmärkelse till medborgare som har agerat med civilkurage, bordlagt ärende

Ärendet bordlades vid kommunfullmäktiges sammanträde 2016-03-21.

Sammanfattning

I en motion från Henrik Svensson (SD) vill Sverigedemokraterna att kommunfullmäktige beslutar att kommunstyrelsen löpande under varje år utser mellan 6 till 12 personer som har agerat med civilkurage. De utvalda personerna är antingen vem som helst som har agerat med civilkurage inom kommunens geografiska område eller någon kommuninvånare som har agerat med civilkurage var som helst i världen. Var och en av dessa personer ska motta en penningsumma på 2 500 kr och en skriftlig utmärkelse på valfritt kommunfullmäktige. Kommunstyrelsen ska även försöka få dessa personers namn och dåd publicerade i lokaltidningen ”Mitt i Haninge”.

Förvaltningens synpunkter

Kommunstyrelseförvaltningen instämmer i att det är viktigt att uppmärksamma personer som på olika sätt genom rådiga ingripanden eller andra insatser tar ett samhälleligt och medmänskligt ansvar som medborgare och har agerat med civilkurage.

Polisen har genom åren delat ut medaljer för rådiga insatser där medborgare genom mod och civilkurage har hjälpt medmänniskor i nöd eller andra utsatta situationer. Södertörns brandförsvarsförbund har på samma sätt delat ut priser till personer som gjort rådiga insatser i samband med olyckor eller bränder. Sådana förtjänta personer uppmärksammas inte med kalendermässig regelbundenhet utan mer utifrån vilka händelser och ageranden som inträffar.

Även kommunen delar ut priser i olika kategorier för att uppmärksamma när någon har bidragit till värdefulla insatser. Begreppet civilkurage nämns inte uttryckligen i reglerna för de olika priserna. Oberoende av hur man definierar begreppet kan förvaltningen konstatera att det för att bli pristagare förutsätter att personen eller gruppen besitter en stor portion personligt mod, stor företagsamhet och initiativförmåga. Exempel på priser är jämställdhetspriset, mångfaldspriset, årets idrottsledare och årets seniorinsats. Exemplen kan göras fler.

Kommunstyrelseförvaltningen konstaterar att konkurrensen om kommunens ekonomiska och andra resurser är hård. Kommunfullmäktige avväger behov mot resurser i varje års Mål och budget. Förvaltningen bedömer inte att det är realistiskt att införa fler kommunala priser på det sätt som föreslås i motionen. Det skulle kräva en inte oväsentlig administration för att löpande inhämta kunskap om vilka potentiellt berömvärda insatser som sker samt värdera dem för att komma fram till vilka som bör belönas officiellt. Förvaltningen bedömer att det är tillräckligt med de insatser som polisen, brandförsvarsförbundet och kommunen själv redan gör.

Underlag för beslut

Motionen.

Överläggningar i kommunstyrelsen

Martina Mossberg (M), Pia Lublin (L), Marie Litholm (KD) och Kennerth Valtersson (SD) yrkar bifall till eget förslag från Moderaterna, Liberalerna och Kristdemokraterna (bilaga) innebärande att motionen avslås samt tillägget att kommunstyrelsen får i uppdrag att göra en översyn av befintliga kommunala priser med avseende på nytta och effekt, samt återkomma med förslag till förändringar under 2016.

Marie Litholm (KD) hemställer om att lämna ett särskilt yttrande från Kristdemokraterna (bilaga), vilket kommunstyrelsen medger.

Meeri Wasberg (S) instämmer i tilläggsförslaget från Moderaterna, Liberalerna och Kristdemokraterna och föreslår att det ska hanteras som en separat punkt i beslutet, vilket kommunstyrelsen medger.

Ordföranden konstaterar att det därmed endast finns ett förslag till beslut och finner att kommunstyrelsen beslutar i enlighet med förslaget.

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige

Kommunfullmäktige beslutar

1. Motionen avslås.
2. Kommunstyrelsen får i uppdrag att göra en översyn av befintliga kommunala priser med avseende på nytta och effektivitet, samt återkomma med ett förslag till förändringar under 2016.

Överläggningar i kommunfullmäktige

Ordföranden yrkar att ärendet bordläggs.

Kommunfullmäktiges beslut

1. Ärendet bordläggs.

_____

Expedieras: Akt

Dnr KS 2015/539

§ 116 Svar på interpellation från Martina Mossberg (M) om tillfälliga boendeplatser för asylsökande, bordlagt ärende

Ärendet bordlades vid kommunfullmäktiges sammanträde 2016-03-21.

Förslag till beslut

1. Interpellationen är besvarad.

Överläggningar i kommunfullmäktige

Ordföranden yrkar att ärendet bordläggs.

Kommunfullmäktiges beslut

1. Ärendet bordläggs.

_____

Expedieras: Akt

Dnr KS 2015/583

§ 117 Svar på interpellation från Samuel Skånberg (V) om kommunens investeringar i fossilindustrin, bordlagt ärende

Ärendet bordlades vid kommunfullmäktiges sammanträde 2016-03-21.

Förslag till beslut

1. Interpellationen är besvarad.

Överläggningar i kommunfullmäktige

Ordföranden yrkar att ärendet bordläggs.

Kommunfullmäktiges beslut

1. Ärendet bordläggs.

_____

Expedieras: Akt

Dnr KS 2015/588

§ 118 Svar på interpellation från Joachim Krylborn (KD) om hur stora barngrupperna får vara, bordlagt ärende

Ärendet bordlades vid kommunfullmäktiges sammanträde 2016-03-21.

Förslag till beslut

1. Interpellationen är besvarad.

Överläggningar i kommunfullmäktige

Ordföranden yrkar att ärendet bordläggs.

Kommunfullmäktiges beslut

1. Ärendet bordläggs.

_____

Expedieras: Akt

Dnr KS 2015/590

§ 119 Svar på interpellation från Martina Mossberg (M) om handlingsplan mot våldsbejakande extremism, bordlagt ärende

Ärendet bordlades vid kommunfullmäktiges sammanträde 2016-03-21.

Förslag till beslut

1. Interpellationen är besvarad.

Överläggningar i kommunfullmäktige

Ordföranden yrkar att ärendet bordläggs.

Kommunfullmäktiges beslut

1. Ärendet bordläggs.

_____

Expedieras: Akt

Dnr KS 2015/591

§ 120 Svar på interpellation från Alexandra Anstrell (M) om samarbetet mellan socialförvaltning och skola, bordlagt ärende

Ärendet bordlades vid kommunfullmäktiges sammanträde 2016-03-21.

Förslag till beslut

1. Interpellationen är besvarad.

Överläggningar i kommunfullmäktige

Ordföranden yrkar att ärendet bordläggs.

Kommunfullmäktiges beslut

1. Ärendet bordläggs.

_____

Expedieras: Akt

Dnr KS 2015/592

§ 121 Svar på interpellation från Martina Mossberg (M) om tältbosättningar, bordlagt ärende

Ärendet bordlades vid kommunfullmäktiges sammanträde 2016-03-21.

Förslag till beslut

1. Interpellationen är besvarad.

Överläggningar i kommunfullmäktige

Ordföranden yrkar att ärendet bordläggs.

Kommunfullmäktiges beslut

1. Ärendet bordläggs.

Expedieras: Akt

Dnr KS 2016/97

§ 122 Svar på interpellation från Tobias Hammarberg (L) om hur situationen ser ut för fattiga EU-medborgare i Haninge kommun, bordlagt ärende

Ärendet bordlades vid kommunfullmäktiges sammanträde 2016-03-21.

Förslag till beslut

1. Interpellationen är besvarad.

Överläggningar i kommunfullmäktige

Ordföranden yrkar att ärendet bordläggs.

Kommunfullmäktiges beslut

1. Ärendet bordläggs.

Expedieras: Akt

Dnr KS 2016/101

§ 123 Svar på interpellation från Alexandra Anstrell (M) om kvalitetsarbete, arbetsmiljö och säkerhet på HVB-hem, bordlagt ärende

Ärendet bordlades vid kommunfullmäktiges sammanträde 2016-03-21.

Förslag till beslut

1. Interpellationen är besvarad.

Överläggningar i kommunfullmäktige

Ordföranden yrkar att ärendet bordläggs.

Kommunfullmäktiges beslut

1. Ärendet bordläggs.

_____

Expedieras: Akt

Dnr KS 2016/102

§ 124 Svar på interpellation från Alexandra Anstrell (M) om orättvisa bidrag, att flickors idrott diskrimineras och att hästnäringen i Haninge kommun verkar vara bortglömd, bordlagt ärende

Ärendet bordlades vid kommunfullmäktiges sammanträde 2016-03-21.

Förslag till beslut

1. Interpellationen är besvarad.

Överläggningar i kommunfullmäktige

Ordföranden yrkar att ärendet bordläggs.

Kommunfullmäktiges beslut

1. Ärendet bordläggs.

_____

Expedieras: Akt

Dnr KS 2016/178

§ 125 Revisionsberättelse för 2015 och ansvarsfrihet för kommunstyrelsen

Sammanfattning

I revisionsberättelsen för 2015 har revisorerna den 12 april 2016 tillstyrkt att styrelse, nämnder och fullmäktigeberedningar samt de enskilda förtroendevalda i dessa organ beviljas ansvarsfrihet för 2015 års förvaltning.

Förslag till beslut

1. Kommunstyrelsen samt de enskilda förtroendevalda i kommunstyrelsen beviljas ansvarsfrihet för 2015 års förvaltning.

Anmälan om jäv

Meeri Wasberg, Göran Svensson, Maria Fägersten, Mikko Svensson, Linda Wilén, Göran Eriksson och Margareta Bernhardsson - samtliga (S) - Martina Mossberg, Alexandra Anstrell, Michael Fridebäck, Sven Gustafsson, Sedat Dogru och Marin Tomic - samtliga (M) - Kennerth Valtersson, Jenny Manners och Eva Manners - samtliga (SD) - Mehmet Coksürer (MP), Tobias Hammarberg, Pia Lublin och Kristina Hallberg - samtliga (L) - Nafi Cilgin (V), Petri Salonen och Ulla-Britt Öhman - båda (C) - samt Marie Litholm (KD) deltar inte i överläggning eller beslut på grund av jäv.

Kommunfullmäktiges beslut

1. Kommunstyrelsen samt de enskilda förtroendevalda i kommunstyrelsen beviljas ansvarsfrihet för 2015 års förvaltning.

Expedieras:

Akt

För kännedom:

Revisionen

Aktuellt organ

Dnr KS 2016/178

§ 126 Revisionsberättelse för 2015 och ansvarsfrihet för valnämnden

Sammanfattning

I revisionsberättelsen för 2015 har revisorerna den 12 april 2016 tillstyrkt att styrelse, nämnder och fullmäktigeberedningar samt de enskilda förtroendevalda i dessa organ beviljas ansvarsfrihet för 2015 års förvaltning.

Förslag till beslut

1. Valnämnden samt de enskilda förtroendevalda i valnämnden beviljas ansvarsfrihet för 2015 års förvaltning.

Anmälan om jäv

Kenneth Forsberg (S), Marietta de Pourbaix-Lundin och Mats Mattsson - båda (M) - samt Kristina Hallberg och Pia Lublin - båda (L) - deltar inte i överläggning eller beslut på grund av jäv.

Kommunfullmäktiges beslut

1. Valnämnden samt de enskilda förtroendevalda i valnämnden beviljas ansvarsfrihet för 2015 års förvaltning.

_____

Expedieras:

Akt

För kännedom:

Revisionen

Aktuellt organ

Dnr KS 2016/178

§ 127 Revisionsberättelse för 2015 och ansvarsfrihet för grund- och förskolenämnden

Sammanfattning

I revisionsberättelsen för 2015 har revisorerna den 12 april 2016 tillstyrkt att styrelse, nämnder och fullmäktigeberedningar samt de enskilda förtroendevalda i dessa organ beviljas ansvarsfrihet för 2015 års förvaltning.

Förslag till beslut

1. Grund- och förskolenämnden samt de enskilda förtroendevalda i grund- och förskolenämnden beviljas ansvarsfrihet för 2015 års förvaltning.

Anmälan om jäv

Maria Fägersten, Jorge Galvéz - båda (S) - Christian Lindefjärd, Eva Manners och Jenny Manners - samtliga (SD) - Sahir Drammeh (MP) samt Tobias Hammarberg, Kristina Hallberg, Pia Lublin och Gustav Klockhoff - samtliga (L) - deltar inte i överläggning eller beslut på grund av jäv.

Kommunfullmäktiges beslut

1. Grund- och förskolenämnden samt de enskilda förtroendevalda i grund- och förskolenämnden beviljas ansvarsfrihet för 2015 års förvaltning.

_____

Expedieras:

Akt

För kännedom:

Revisionen

Aktuellt organ

Dnr KS 2016/178

§ 128 Revisionsberättelse för 2015 och ansvarsfrihet för gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden

Sammanfattning

I revisionsberättelsen för 2015 har revisorerna den 12 april 2016 tillstyrkt att styrelse, nämnder och fullmäktigeberedningar samt de enskilda förtroendevalda i dessa organ beviljas ansvarsfrihet för 2015 års förvaltning.

Förslag till beslut

1. Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden samt de enskilda förtroendevalda i gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden beviljas ansvarsfrihet för 2015 års förvaltning.

Anmälan om jäv

Anders Nordlund och Esa Kalasniemi - båda (S) - Michael Fridebäck och Marin Tomic - båda (M) - Johan Svensk (MP) samt Marianne Reinemar (-) deltar inte i överläggning eller beslut på grund av jäv.

Kommunfullmäktiges beslut

1. Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden samt de enskilda förtroendevalda i gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden beviljas ansvarsfrihet för 2015 års förvaltning.

_____

Expedieras:

Akt

För kännedom:

Revisionen

Aktuellt organ

Dnr KS 2016/178

§ 129 Revisionsberättelse för 2015 och ansvarsfrihet för kultur- och fritidsnämnden

Sammanfattning

I revisionsberättelsen för 2015 har revisorerna den 12 april 2016 tillstyrkt att styrelse, nämnder och fullmäktigeberedningar samt de enskilda förtroendevalda i dessa organ beviljas ansvarsfrihet för 2015 års förvaltning.

Förslag till beslut

1. Kultur- och fritidsnämnden samt de enskilda förtroendevalda i kultur- och fritidsnämnden beviljas ansvarsfrihet för 2015 års förvaltning.

Anmälan om jäv

Christer Erlandsson, Ann-Christine Erlandsson och Yosefin Janabi - samtliga (S) - Pernilla Kjellin, Mikael Kjellin, Kristoffer Eriksson, Joakim Goding och Ewa Wasiewics - samtliga (M) - Eva Manners och Jenny Manners - båda (SD) - Mehmet Coksürer (MP), samt Pia Lublin och Kristina Hallberg - båda (L) - deltar inte i överläggning eller beslut på grund av jäv.

Kommunfullmäktiges beslut

1. Kultur- och fritidsnämnden samt de enskilda förtroendevalda i kultur- och fritidsnämnden beviljas ansvarsfrihet för 2015 års förvaltning.

_____

Expedieras:

Akt

För kännedom:

Revisionen

Aktuellt organ

Dnr KS 2016/178

§ 130 Revisionsberättelse för 2015 och ansvarsfrihet för socialnämnden

Sammanfattning

I revisionsberättelsen för 2015 har revisorerna den 12 april 2016 tillstyrkt att styrelse, nämnder och fullmäktigeberedningar samt de enskilda förtroendevalda i dessa organ beviljas ansvarsfrihet för 2015 års förvaltning.

Förslag till beslut

1. Socialnämnden samt de enskilda förtroendevalda i socialnämnden beviljas ansvarsfrihet för 2015 års förvaltning.

Anmälan om jäv

Ann-Christine Erlandsson, Christer Erlandsson, Joakim Spångberg - samtliga (S) - Alexandra Anstrell (M), Jenny Manners och Eva Manners - båda (SD) - Sahir Drammeh (MP), Gustav Klockhoff, Kristina Hallberg och Pia Lublin - samtliga (L) - Tove Ovsiannikov (V) samt Petri Salonen (C) deltar inte i överläggning eller beslut på grund av jäv.

Kommunfullmäktiges beslut

1. Socialnämnden samt de enskilda förtroendevalda i socialnämnden beviljas ansvarsfrihet för 2015 års förvaltning.

Expedieras:

Akt

För kännedom:

Revisionen

Aktuellt organ

Dnr KS 2016/178

§ 131 Revisionsberättelse för 2015 och ansvarsfrihet för stadsbyggnadsnämnden

Sammanfattning

I revisionsberättelsen för 2015 har revisorerna den 12 april 2016 tillstyrkt att styrelse, nämnder och fullmäktigeberedningar samt de enskilda förtroendevalda i dessa organ beviljas ansvarsfrihet för 2015 års förvaltning.

Förslag till beslut

1. Stadsbyggnadsnämnden samt de enskilda förtroendevalda i stadsbyggnadsnämnden beviljas ansvarsfrihet för 2015 års förvaltning.

Anmälan om jäv

Meeri Wasberg, Göran Svensson och Ove Schramm - samtliga (S) - Sven Gustafsson, Mikael Kjellin, Pernilla Kjellin, Kjell Larsson och Ewa Wasiewics - samtliga (M) - samt Kennerth Valtersson (SD) deltar inte i överläggning eller beslut på grund av jäv.

Kommunfullmäktiges beslut

1. Stadsbyggnadsnämnden samt de enskilda förtroendevalda i stadsbyggnadsnämnden beviljas ansvarsfrihet för 2015 års förvaltning.

Expedieras:

Akt

För kännedom:

Revisionen

Aktuellt organ

Dnr KS 2016/178

§ 132 Revisionsberättelse för 2015 och ansvarsfrihet för äldrenämnden

Sammanfattning

I revisionsberättelsen för 2015 har revisorerna den 12 april 2016 tillstyrkt att styrelse, nämnder och fullmäktigeberedningar samt de enskilda förtroendevalda i dessa organ beviljas ansvarsfrihet för 2015 års förvaltning.

Förslag till beslut

1. Äldrenämnden samt de enskilda förtroendevalda i äldrenämnden beviljas ansvarsfrihet för 2015 års förvaltning.

Anmälan om jäv

Annett Haaf och Tomas Jensen - båda (S) - Sedat Dogru och Mats Mattsson - båda (M) - samt Ulla-Britt Öhman (C) deltar inte i överläggning eller beslut på grund av jäv.

Kommunfullmäktiges beslut

1. Äldrenämnden samt de enskilda förtroendevalda i äldrenämnden beviljas ansvarsfrihet för 2015 års förvaltning.

_____

Expedieras:

Akt

För kännedom:

Revisionen

Aktuellt organ

Dnr KS 2016/178

§ 133 Revisionsberättelse för 2015 och ansvarsfrihet för Södertörns upphandlingsnämnd

Sammanfattning

I revisionsberättelsen för 2015 har revisorerna den 12 april 2016 tillstyrkt att styrelse, nämnder och fullmäktigeberedningar samt de enskilda förtroendevalda i dessa organ beviljas ansvarsfrihet för 2015 års förvaltning.

Förslag till beslut

1. Södertörns upphandlingsnämnd samt de enskilda förtroendevalda i Södertörns upphandlingsnämnd beviljas ansvarsfrihet för 2015 års förvaltning.

Anmälan om jäv

Ingen av de närvarande ledamöterna i fullmäktige är jäviga.

Kommunfullmäktiges beslut

1. Södertörns upphandlingsnämnd samt de enskilda förtroendevalda i Södertörns upphandlingsnämnd beviljas ansvarsfrihet för 2015 års förvaltning.

_____

Expedieras:

Akt

För kännedom:

Revisionen

Aktuellt organ

Dnr KS 2016/178

§ 134 Revisionsberättelse för 2015 och ansvarsfrihet för Södertörns överförmyndarnämnd

Sammanfattning

I revisionsberättelsen för 2015 har revisorerna den 12 april 2016 tillstyrkt att styrelse, nämnder och fullmäktigeberedningar samt de enskilda förtroendevalda i dessa organ beviljas ansvarsfrihet för 2015 års förvaltning.

Förslag till beslut

1. Södertörns överförmyndarnämnd samt de enskilda förtroendevalda i Södertörns överförmyndarnämnd beviljas ansvarsfrihet för 2015 års förvaltning.

Anmälan om jäv

Gilbert de Wendel (M) deltar inte i överläggning eller beslut på grund av jäv.

Kommunfullmäktiges beslut

1. Södertörns överförmyndarnämnd samt de enskilda förtroendevalda i Södertörns överförmyndarnämnd beviljas ansvarsfrihet för 2015 års förvaltning.

Expedieras:

Akt

För kännedom:

Revisionen

Aktuellt organ

Dnr KS 2016/178

§ 135 Revisionsberättelse för 2015 och ansvarsfrihet för beredningen för mänskliga rättigheter

Sammanfattning

I revisionsberättelsen för 2015 har revisorerna den 12 april 2016 tillstyrkt att styrelse, nämnder och fullmäktigeberedningar samt de enskilda förtroendevalda i dessa organ beviljas ansvarsfrihet för 2015 års förvaltning.

Förslag till beslut

1. Beredningen för mänskliga rättigheter samt de enskilda förtroendevalda i beredningen för mänskliga rättigheter beviljas ansvarsfrihet för 2015 års förvaltning.

Anmälan om jäv

Marina Andersson (S), Alexandra Anstrell och Birgitta Karlfeldt - båda (M) - Kennerth Valtersson (SD), Mehmet Coksürer (MP) och Samuel Skånberg (V) deltar inte i överläggning eller beslut på grund av jäv.

Kommunfullmäktiges beslut

1. Beredningen för mänskliga rättigheter samt de enskilda förtroendevalda i beredningen för mänskliga rättigheter beviljas ansvarsfrihet för 2015 års förvaltning.

_____

Expedieras:

Akt

För kännedom:

Revisionen

Aktuellt organ

Dnr KS 2016/178

§ 136 Revisionsberättelse för 2015 och ansvarsfrihet för beredningen för utarbetande av utvecklingsprogram för Brandbergen

Sammanfattning

I revisionsberättelsen för 2015 har revisorerna den 12 april 2016 tillstyrkt att styrelse, nämnder och fullmäktigeberedningar samt de enskilda förtroendevalda i dessa organ beviljas ansvarsfrihet för 2015 års förvaltning.

Förslag till beslut

1. Beredningen för utarbetande av utvecklingsprogram för Brandbergen samt de enskilda förtroendevalda i beredningen för utarbetande av utvecklingsprogram för Brandbergen beviljas ansvarsfrihet för 2015 års förvaltning.

Anmälan om jäv

Mikko Svensson (S), Michael Fridebäck (M), Tove Ovsiannikov (V) och Anna Ragnar (-) deltar inte i överläggning eller beslut på grund av jäv.

Kommunfullmäktiges beslut

1. Beredningen för utarbetande av utvecklingsprogram för Brandbergen samt de enskilda förtroendevalda i beredningen för utarbetande av utvecklingsprogram för Brandbergen beviljas ansvarsfrihet för 2015 års förvaltning.

Expedieras:

Akt

För kännedom:

Revisionen

Aktuellt organ

Dnr KS 2016/178

§ 137 Revisionsberättelse för 2015 och ansvarsfrihet för beredningen för revidering samt framtagande av ny översiktsplan

Sammanfattning

I revisionsberättelsen för 2015 har revisorerna den 12 april 2016 tillstyrkt att styrelse, nämnder och fullmäktigeberedningar samt de enskilda förtroendevalda i dessa organ beviljas ansvarsfrihet för 2015 års förvaltning.

Förslag till beslut

1. Beredningen för revidering samt framtagande av ny översiktsplan samt de enskilda förtroendevalda i beredningen för revidering samt framtagande av ny översiktsplan beviljas ansvarsfrihet för 2015 års förvaltning.

Anmälan om jäv

Christer Erlandsson och Ann-Christine Erlandsson - båda (S) - Sven Gustafsson (M), Tobias Hammarberg (L), Joachim Krylborn (KD) och Anna Ragnar (-) deltar inte i överläggning eller beslut på grund av jäv.

Kommunfullmäktiges beslut

1. Beredningen för revidering samt framtagande av ny översiktsplan samt de enskilda förtroendevalda i beredningen för revidering samt framtagande av ny översiktsplan beviljas ansvarsfrihet för 2015 års förvaltning.

_____

Expedieras:

Akt

För kännedom:

Revisionen

Aktuellt organ

§ 138 Revisionsberättelse för 2015 och ansvarsfrihet för ledamöterna i Samordningsförbundet Östra Södertörn

Sammanfattning

I revisionsberättelsen för 2015 har revisorerna den 31 mars 2016 tillstyrkt att ledamöterna i styrelsen för Samordningsförbundet Östra Södertörn beviljas ansvarsfrihet för 2015 års förvaltning.

Förslag till beslut

1. Samordningsförbundet Östra Södertörns styrelse samt de enskilda förtroendevalda i styrelsen beviljas ansvarsfrihet för 2015 års förvaltning.

Anmälan om jäv

Johan Svensk (MP) samt Marie Litholm (KD) deltar inte i överläggning eller beslut på grund av jäv.

Kommunfullmäktiges beslut

1. Samordningsförbundet Östra Södertörns styrelse samt de enskilda förtroendevalda i styrelsen beviljas ansvarsfrihet för 2015 års förvaltning.

_____

Expedieras:

Akt

För kännedom:

Revisionen

Aktuellt organ

§ 139 Revisionsberättelse för 2015 och ansvarsfrihet för ledamöterna i Södertörns miljö- och hälsoskyddsförbund

Sammanfattning

I revisionsberättelsen för 2015 har revisorerna den 25 februari 2016 tillstyrkt att ledamöterna i styrelsen för Södertörns miljö- och hälsoskyddsförbund beviljas ansvarsfrihet för 2015 års förvaltning.

Förslag till beslut

1. Södertörns miljö- och hälsoskyddsförbunds styrelse samt de enskilda förtroendevalda i styrelsen beviljas ansvarsfrihet för 2015 års förvaltning.

Anmälan om jäv

Mikko Svensson (S), Sven Gustafsson och Gilbert de Wendel - båda (M) - Kristina Hallberg och Pia Lublin - båda (L) - Ulla-Britt Öhman (C), Joachim Krylborn (KD) samt Anna Ragnar (-) deltar inte i överläggning eller beslut på grund av jäv.

Kommunfullmäktiges beslut

1. Södertörns miljö- och hälsoskyddsförbunds styrelse samt de enskilda förtroendevalda i styrelsen beviljas ansvarsfrihet för 2015 års förvaltning.

_____

Expedieras:

Akt

För kännedom:

Revisionen

Aktuellt organ

§ 140 Revisionsberättelse för 2015 och ansvarsfrihet för ledamöterna i Södertörns brandförsvarsförbund

Sammanfattning

I revisionsberättelsen för 2015 har revisorerna den 22 mars 2016 tillstyrkt att ledamöterna i styrelsen för Södertörns brandförsvarsförbund beviljas ansvarsfrihet för 2015 års förvaltning.

Förslag till beslut

1. Södertörns brandförsvarsförbunds styrelse samt de enskilda förtroendevalda i styrelsen beviljas ansvarsfrihet för 2015 års förvaltning.

Anmälan om jäv

Meeri Wasberg (S), Martina Mossberg (M) samt Tobias Hammarberg (L) deltar inte i överläggning eller beslut på grund av jäv.

Kommunfullmäktiges beslut

1. Södertörns brandförsvarsförbunds styrelse samt de enskilda förtroendevalda i styrelsen beviljas ansvarsfrihet för 2015 års förvaltning.

_____

Expedieras:

Akt

För kännedom:

Revisionen

Aktuellt organ

Dnr KS 2016/79

§ 141 Årsredovisning 2015

Sammanfattning

Härmed överlämnas förslag till årsredovisning för Haninge kommun 2015. Årsredovisningen är utformad enligt kraven i den kommunala redovisningslagen och innehåller, förutom resultat- och balansräkning och finansieringsanalys, en förvaltningsberättelse med måluppföljning och en översikt av utvecklingen i kommunen. För varje nämnd finns ett avsnitt med en kortfattad verksamhetsbeskrivning, ekonomiskt resultat, samt måluppföljning. En sammanställd redovisning över kommunen inklusive bolag och kommunalförbund redovisas också i dokumentet.

Haninge kommun visar för 2015 ett resultat på + 77,8 mnkr, vilket ligger 9,9 mnkr över budgeterat resultat och innebär en förbättring av det egna kapitalet med 77,8 mnkr. Resultatet innebär att balanskravet är uppfyllt.

Nämnderna redovisar sammantaget ett överskott mot budget med 1,9 mnkr eller 0,1 procent. Nettokostnaden för kommunstyrelsen var 182,4 mnkr. Det är en avvikelse mot budget med + 13,3 mnkr. I avvikelsen ingår reavinster med 5,5 mnkr högre än budget.

Stadsbyggnadsnämndens nettokostnad uppgick till 122,7 mnkr, vilket är 4,2 mnkr bättre än budget. Grund- och förskolenämndens nettokostnad uppgick till 1 517,5 mnkr, vilket är 0,2 mnkr lägre än budget. Gymnasie- och vuxenutbildningsnämndens nettokostnad uppgick till 373,8 mnkr och nämnden redovisar därmed ett överskott på 9,0 mnkr jämfört med budget.

Kultur- och fritidsnämndens verksamhet kostade 180,2 mnkr, vilket är 2,9 mnkr bättre än budget. Socialnämndens nettokostnad uppgick till 783,2 mnkr, vilket är 1,5 mnkr lägre än budget. Äldrenämndens resultat är ett underskott på 52,0 mnkr, vilket motsvarar 8,4 procent av nettobudget. Det negativa resultatet beror främst på en ökad efterfrågan av insatser.

Kommunens egna kapital uppgår nu till 1 400,3 mnkr och låneskulden har under året ökat med 730 mnkr till 1 998 mnkr. Samtidigt har kommunens utlåning till Tornberget ökat med 150

mnkr. Soliditeten i kommunen har minskat med 4,0 procentenheter jämfört med 2014 och uppgår till 29,0 procent.

Kommunen har ett stort pensionsåtagande dels inom balansräkningen med 348,8 mnkr, dels som en ansvarsförbindelse med 1 474,0 mnkr (pensioner intjänade före 1998), totalt 1 823 mnkr (1 860 mnkr 2014).

Föreliggande förslag till årsredovisning för Haninge kommun 2015 överlämnas till kommunstyrelsen för fastställelse samt vidare till kommunfullmäktige för godkännande.

Underlag för beslut

- Årsredovisning Haninge kommun 2015

Överläggningar i kommunstyrelsen

Tobias Hammarberg (L), Martina Mossberg (M) och Marie Litholm (KD) hemställer om att få lämna ett särskilt yttrande (bilaga) vilket kommunstyrelsen medger.

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige

Kommunfullmäktige beslutar

1. Årsredovisningen för Haninge kommun 2015 godkänns.

Kommunstyrelsen beslutar för egen del

1. Årsredovisningen för Haninge kommun 2015 fastställs och överlämnas till kommunfullmäktige för godkännande.

Överläggningar i kommunfullmäktige

Meeri Wasberg (S) yrkar med instämmande av Martina Mossberg (M), Tobias Hammarberg (L), Marie Litholm (KD), Maria Fägersten (S), Nafi Cilgin (V), Johan Svensk (MP), Petri Salonen (C), Kennerth Valtersson (SD) och Mehmet Coksürer (MP) bifall till kommunstyrelsens förslag.

Martina Mossberg (M), Tobias Hammarberg (L) och Marie Litholm (KD) hemställer om att få lämna ett gemensamt särskilt yttrande.

Ordföranden konstaterar att det bara finns ett förslag till beslut - kommunstyrelsens - och finner att fullmäktige beslutar i enlighet

med förslaget. Därefter finner ordföranden att fullmäktige medger att Martina Mossberg (M), Tobias Hammarberg (L) och Marie Litholm (KD) lämnar ett gemensamt särskilt yttrande.

Kommunfullmäktiges beslut

1. Årsredovisningen för Haninge kommun 2015 godkänns.
2. Martina Mossberg (M), Tobias Hammarberg (L) och Marie Litholm (KD) medges lämna ett gemensamt särskilt yttrande (bilaga).

_____

Expedieras: Akt

För verkställighet: Ekonomiavdelningen

För kännedom: Samtliga nämnder, Tornberget, Haninge Bostäder

Dnr KS 2016/148

§ 142 Överföring av driftmedel från 2015 till 2016

Sammanfattning

Enligt reglerna för kommunens ekonomistyrning ska nämndernas nettoresultat normalt överföras till nästkommande år i sin helhet. Fullmäktige har dock alltid möjlighet att pröva om en resultatöverföring är rimlig, med avseende på hur nämndens överskott eller underskott har uppstått. Överföring av överskott förutsätter att det kan disponeras i nästkommande års budget. Kommunstyrelseförvaltningen har fått in begäran från nämnderna om överföring av resultatet från 2015 till 2016.

Nämndernas samlade resultat från 2015 är ett underskott på 18 359 tkr (exklusive kommunfullmäktiges reserv). Flertalet nämnder som redovisat överskott 2015 har begärt att få överföra överskotten i sin helhet till budget 2016. Äldrenämnden, som är den enda nämnden med underskott 2015, har begärt att få dela upp underskottet på tre år 2016-2018.

Förvaltningens synpunkter

I samband med att årsredovisningarna godkänts av respektive nämnd har kommunstyrelseförvaltningen efter samråd med den politiska kommunledningen granskat, justerat och kommenterat äskandena från nämnderna.

Sammanfattningsvis föreslås nämnder med överskott tillåtas överföra 50 procent av 2015 års överskott till 2016 års budget. Resterande 50 procent av överskottet fonderas till 2017 års budget. Samtliga nämnder och kommunstyrelsen tillåts enligt förslaget få överföra 100 procent av tidigare fonderat överskott från 2014 till 2016 års budget, i enlighet med föregående års beslut i fullmäktige om resultatöverföring (KF 2015-05-11, § 68).

Äldrenämnden föreslås få dela upp det samlade underskott som enligt förslaget är föremål för resultatöverföring på tre år, 2016-2018.

Sammanlagt innebär förslaget att nämnderna för med sig ett netto-överskott på 19 236 tkr till 2016 och att 7 336 tkr netto fonderas till

2017 års budget. 4 074 tkr av äldrenämndens underskott fonderas till 2018 års budget.

Den senaste skatteprognosen, som kom den 26 februari 2016, innebär en intäkt på 4 134 mnkr, vilket är 24 mnkr högre än det budgeterade intäkten. Resultatöverföringen på 19 236 tkr föreslås finansieras genom dessa ökade skatteintäkter. Det innebär att kommunens budgeterade resultat efter resultatöverföring oförändrat är 102 750 tkr

Underlag för beslut

- Tjänsteutlåtande 2016-03-15 – Överföring av driftsmedel från 2015 till 2016

- Protokoll grund- och förskolenämnden 2016-01-27 § 7 inkl särskilt yttrande och ersättaryttrande

- Protokoll gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden 2016-02-02 § 5, inkl särskilt yttrande

- Protokoll kultur- och fritidsnämnden 2016-02-24 § 22 inkl särskilt yttrande och ersättaryttrande

- Protokoll socialnämnden 2016-02-23 § 19

- Protokoll äldrenämnden 2016-02-24 § 11, inkl eget förslag från trepartialliansen

- Protokoll stadsbyggnadsnämnden 2016-02-10 § 10.

Överläggningar i kommunstyrelsen

Martina Mossberg (M), Tobias Hammarberg (L) och Marie Litholm (KD) yrkar bifall till tilläggsförslag (bilaga) från Moderaterna, Liberalerna och Kristdemokraterna innebärande att kommunstyrelseförvaltningen ges i uppdrag att se över kommunens regler för hantering av över-/underskott.

Meeri Wasberg (S) yrkar bifall till tilläggsförslaget från Moderaterna, Liberalerna och Kristdemokraterna. Ordföranden konstaterar att det finns ett förslag till beslut; kommunalrådsberedningens förslag med tilläggsförslaget från Moderaterna, Liberalerna och Kristdemokraterna, och finner att kommunstyrelsen beslutar i enlighet med förslaget.

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige

Kommunfullmäktige beslutar:

1. Ett sammanlagt överskott om 19 236 tkr av nämndernas justerade resultat överförs till 2016 års budget fördelat enligt följande:

   - revisionen 462 tkr
   - kommunstyrelsen 3 478 tkr
   - stadsbyggnadsnämnden 7 212 tkr
   - kultur- och fritidsnämnden 1 521 tkr
   - socialnämnden 2 923 tkr
   - gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden 6 342 tkr
   - grund- och förskolenämnden 1 348 tkr
   - äldrenämnden -4 047 tkr.

   Resultatöverföringen på 19 236 tkr finansieras genom ökade skatteintäkter. Det innebär att kommunens budgeterade resultat efter resultatöverföring oförändrat är 102 750 tkr.

2. Ett sammanlagt överskott om 11 383 tkr av nämndernas justerade resultat fonderas till budget 2017 fördelat enligt följande:

   - revisionen 262 tkr
   - kommunstyrelsen 2 378 tkr
   - stadsbyggnadsnämnden 2 112 tkr
   - kultur- och fritidsnämnden 721 tkr
   - socialnämnden 823 tkr
   - gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden 3 742 tkr
   - grund- och förskolenämnden 1 348 tkr.

3. Äldrenämndens kvarvarande underskott på -8 094 tkr fonderas till åren 2017 och 2018.

Kommunstyrelsen beslutar för egen del

1. Kommunstyrelseförvaltningen ges i uppdrag att se över kommunens regler för hantering av över-/underskott i enlighet med förslaget från Moderaterna, Kristdemokraterna och Liberalerna.

Överläggningar i kommunfullmäktige

Meeri Wasberg (S) yrkar med instämmande av Martina Mossberg (M) bifall till kommunstyrelsens förslag.

Robert Bielecki (RS) yrkar bifall till ett eget förslag från Rättvispartiet Socialisterna med innebörden att äldrenämndens underskott på 12 141 tkr stryks (se bilaga).

Nafi Cilgin (V) yrkar bifall till ett eget förslag från Vänsterpartiet med innebörden att äldrenämndens kvarvarande underskott på 8 094 tkr stryks.

Ordföranden ställer förslagen mot varandra och finner att fullmäktige beslutar i enlighet med kommunstyrelsens förslag. Därefter finner ordföranden att fullmäktige medger att Nafi Cilgin (V) lämnar ett särskilt yttrande.

Kommunfullmäktiges beslut

1. Ett sammanlagt överskott om 19 236 tkr av nämndernas justerade resultat överförs till 2016 års budget fördelat enligt följande:

   - revisionen 462 tkr
   - kommunstyrelsen 3 478 tkr
   - stadsbyggnadsnämnden 7 212 tkr
   - kultur- och fritidsnämnden 1 521 tkr
   - socialnämnden 2 923 tkr
   - gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden 6 342 tkr
   - grund- och förskolenämnden 1 348 tkr

- äldrenämnden -4 047 tkr.

Resultatöverföringen på 19 236 tkr finansieras genom ökade skatteintäkter. Det innebär att kommunens budgeterade resultat efter resultatöverföring oförändrat är 102 750 tkr.

2. Ett sammanlagt överskott om 11 383 tkr av nämndernas justerade resultat fonderas till budget 2017 fördelat enligt följande:

   - revisionen 262 tkr
   - kommunstyrelsen 2 378 tkr
   - stadsbyggnadsnämnden 2 112 tkr
   - kultur- och fritidsnämnden 721 tkr
   - socialnämnden 823 tkr
   - gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden 3 742 tkr
   - grund- och förskolenämnden 1 348 tkr.

3. Äldrenämndens kvarvarande underskott på -8 094 tkr fonderas till åren 2017 och 2018.
4. Nafi Cilgin (V) medges lämna ett särskilt yttrande.

_____

Expedieras: Akt

För verkställighet: ekonomiavdelningen, samtliga nämnder

Dnr KS 2016/149

§ 143 Överföring av investeringsmedel från 2015 till 2016

Sammanfattning

I samband med bokslutet görs en slutlig uppföljning av årets investeringsanslag. För ej avslutade investeringar görs en bedömning av återstående utgifter. För sådana investeringsutgifter ska tilläggsanslag/ombudgetering begäras, oaktat att de täcks av tidigare års beviljade anslag. Orsaken till detta är att investeringsanslagen beviljas för enskilt budgetår och beräknas förbrukas under året. I de flesta fall beror överskotten på förseningar i investeringsprojekten, vilket motiverar att anslagen överförs.

I enlighet med utskickade anvisningar har nämnderna inkommit med hemställan om överföring av investeringsanslag från 2015 till 2016.

Kultur- och fritidsnämnden äskar om att få omfördela oförbrukade investeringsmedel på totalt 6 799 tkr till andra projekt specifikation i bilaga.

Förvaltningens synpunkter

Kommunstyrelseförvaltningen har prövat ansökningarna utifrån gällande ekonomistyrningsprinciper och föreslår att överföring till respektive nämnd bilagda förslag.

Av tidigare beviljade investeringsmedel för 2015 föreslås 202 490 tkr överföras till 2016 års investeringsbudget enligt bilaga 1, vilka finansieras enligt tidigare beslutad investeringsbudget för 2015.

Underlag för beslut

- Tjänsteutlåtande 2016-03-15 – Överföring av investeringsmedel från 2015 till 2016

- Protokoll grund- och förskolenämnden 2016-01-27 § 7 inkl särskilt yttrande och ersättaryttrande

- Protokoll gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden 2016-02-02 § 5, inkl särskilt yttrande

- Protokoll kultur- och fritidsnämnden 2016-02-24 § 22 inkl särskilt yttrande och ersättaryttrande

- Protokoll socialnämnden 2016-02-23 § 19

- Protokoll äldrenämnden 2016-02-24 § 11, inkl eget förslag från trepartialliansen

- Protokoll stadsbyggnadsnämnden 2016-02-10 § 10.

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige

Kommunfullmäktige beslutar

1. Av tidigare beviljade investeringsmedel för 2015 överförs 202 490 tkr till 2016 års investeringsbudget enligt följande:

   kommunstyrelsen 81 643 tkr

   stadsbyggnadsnämnden 34 679 tkr

   kultur- och fritidsnämnden 65 787 tkr

   socialnämnden 1 000 tkr

   grund- och förskolenämnden 3 867 tkr

   gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden 908 tkr

   samt äldrenämnden 14 606 tkr

2. Finansiering sker enligt tidigare beslutad investeringsbudget för 2015.

3. Kultur- och fritidsnämndens begäran om att omfördela 6 799 tkr av oförbrukade investeringsmedel 2015 för upprustning av Fjärdlångs pir och dess avfallshantering om 3 799 tkr samt för utveckling av området runt Svartbäckens bollplan om 3 000 tkr godkänns.

Överläggningar i kommunfullmäktige

Meeri Wasberg (S) yrkar bifall till kommunstyrelsens förslag.

Ordföranden konstaterar att det bara finns ett förslag till beslut - kommunstyrelsens - och finner att fullmäktige beslutar i enlighet med förslaget.

Kommunfullmäktiges beslut

1. Av tidigare beviljade investeringsmedel för 2015 överförs 202 490 tkr till 2016 års investeringsbudget enligt följande:

   kommunstyrelsen 81 643 tkr

   stadsbyggnadsnämnden 34 679 tkr

   kultur- och fritidsnämnden 65 787 tkr

   socialnämnden 1 000 tkr

   grund- och förskolenämnden 3 867 tkr

   gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden 908 tkr

   samt äldrenämnden 14 606 tkr

2. Finansiering sker enligt tidigare beslutad investeringsbudget för 2015.
3. Kultur- och fritidsnämndens begäran om att omfördela 6 799 tkr av oförbrukade investeringsmedel 2015 för upprustning av Fjärdlångs pir och dess avfallshantering om 3 799 tkr samt för utveckling av området runt Svartbäckens bollplan om 3 000 tkr godkänns.

Expedieras: Akt

För verkställighet: ekonomiavdelningen, samtliga nämnder

Dnr KS 2015/599

§ 144 Genomlysning av äldreomsorgen i Haninge kommun

Sammanfattning

Vid kommunfullmäktiges sammanträde 2015-05-11 § 106, i samband med överföringen av driftsmedel från 2014 till 2015, beslutades bland annat:

”Kommunstyrelsen anlitar en extern konsult med uppdrag att göra en genomlysning av äldreförvaltningens verksamheter och granska verksamheternas effektivitet ut perspektivet kundnytta i förhållande till insatta resurser samt att föreslå åtgärder i syfte att uppnå en bättre överensstämmelse mellan uppdraget och tilldelade resurser samt att göra en effektivitets- och kvalitetskontroll av köpta tjänster.”

Uppdraget gick till EY som har genomfört uppdraget under hösten 2015 och i början av december kom den slutliga rapporten ”Genomlysning av äldreomsorgen i Haninge kommun”. Rapporten har sedan skickats till äldrenämnden och socialnämnden på remiss.

Äldrenämnden har genom beslut 2016-02-24, § 12, överlämnat ett remissvar till kommunstyrelsen som bifogas. Nämndens sammanfattande uppfattning är att demografin är den ojämförligen största faktorn som påverkar behovet av insatser från äldreomsorgen. En annan viktig utgångspunkt är att kostnaden för personer i Haninge 65+ är normal, dvs. ligger på en mittenplacering i den nationella jämförelsen.

Vidare anser äldrenämnden att den negativa obalans som nämnden levt med sedan 2011 beror till stor del på att ramökningen för äldrenämnden 2010 och 2011 inte följde befolkningsutvecklingen utan anpassades till ett lägre insatsbehov utifrån utvecklingen under 2007 och 2008. Flera år har äldrenämnden tilldelats en ram som inte gett utrymme att möta det ökade behovet av insatser utifrån att antalet äldre i Haninge över 75 år ökat kraftigt den senaste femårsperioden.

En del av de punkter som utredaren tar upp har eller kommer äldrenämnden att införa. Nämnden beslutade i samband med remissen om ett åtgärdsprogram som kommer att verkställas under 2016.

Socialnämnden beslutade 2016-02-23, § 25, att överlämna ett remissvar till kommunstyrelsen som bifogas. Socialnämnden väljer i sitt remissvar att fokusera på den del som handlar om handläggning och insatser för personer under 65 år. Nämnden noterar den ökade omfattningen av beviljade timmar rörande hemtjänst för personer under 65 år men anser att ökningen inte är unik, utan ligger i linje med utvecklingen inom närliggande insatser. Olika omvärldsfaktorer påverkar troligen ökningen.

Förvaltningens synpunkter

Äldrenämnden har haft ett underskott i ekonomin de senaste åren. Det är dock viktigt att notera att det i mycket är samma underskott som hanterats av kommunfullmäktige. Äldrenämnden fick under 2012, 2013 och 2014 sin budget justerad under löpande budgetår. Under 2015 har inte äldrenämnden fått motsvarande tillskott så underskottet syns i bokslutet med - 52,0 mnkr. Av detta underskott är 44,1 mnkr volymunderskott från 2015 samt överföring av volymunderskott från 2014.

I ärendet om överföring av driftsmedel från 2015 till 2016 föreslås att äldrenämndens del av underskott som är uppkommet med anledning av volymökningar inte behöver tas med till 2016. Det underskott som finns i den egna verksamheten, 12 141 tkr, föreslås att nämnden skall ta med sig och att de får tre år på sig att hantera detta.

Förslaget till ny ansvarsfördelning mellan äldrenämnden och socialnämnden innebär en ekonomisk reglering av ramarna. Den sammanlagda nettojusteringen av nämndernas ramar är att 10 600 tkr överförs från äldrenämnden till socialnämnden 2016. Överföringen bygger på de verkliga kostnaderna och inte på de budgeterade. Idag har inte äldrenämnden en budget 2016 för att klara av att överföra medel motsvarande de verkliga kostnaderna. Det förutsätter att äldrenämndens budget för 2016 förstärks i och med detta ärende, så att det finns utrymme att överföra de 10 600 tkr som beskrivs i ärendet om ny ansvarsfördelning.

I rapporten från EY finns det en del förslag till åtgärder. De flesta åtgärderna är att förbättra processerna och kontrollen av utvecklingen av volymerna. Äldrenämnden har i samband med remissbehandlingen av rapporten beslutat om en åtgärdsplan.

Äldrenämnden har också 2015-05-21, § 80, fastställt ett åtgärdsprogram med anledning av det prognostiserade underskottet i nämnden.

De åtgärder som äldrenämnden tagit beslut om visar att nämnden tagit allvarligt på det ekonomiska läget och försöker göra åtgärder för att minska underskottet. Dock är det samlade underskottet på en nivå som gör att de åtgärder som vidtagits inte klarar av att komma i ekonomisk balans. För att äldrenämnden skall få en rimlig ram 2016 att arbeta mot föreslår kommunstyrelseförvaltningen att nämnden ska få kompensation för de volymökningar som varit, men underskott i den egna verksamheten får nämnden själv hantera.

Kommunstyrelseförvaltningens förslag är att äldrenämndens budget justeras för 2016 med 38 900 tkr för tidigare volymökningar medan det samlade underskottet i den egna verksamheten, 12 141 tkr, skall nämnden hantera.

Finansieringen av äldrenämndens utökade budget i detta ärende, 39 800 tkr, förslås hanteras i två delar. Som en del i finansieringen föreslås att kommunfullmäktiges reserv tas i anspråk med 20 000 tkr samt att resterande del, 19 800 tkr, minskar det budgeterade resultatet. Det innebär att budgeterade resultatet minskar från 102 850 tkr till 83 050 tkr.

Underlag för beslut

- Tjänsteutlåtande 2016-03-15 – Genomlysning av äldreomsorgen

- Protokoll äldrenämnden 2016-02-24 § 12, inkl särskilt yttrande

- Tjänsteutlåtande 2016-01-27 – Svar på rapporten Genomlysning av äldreomsorgen i Haninge kommun

- Protokoll socialnämnden 2016-02-23 § 9

- Tjänsteutlåtande 2016-01-15 - Svar på remiss – genomlysning av äldreomsorgen i Haninge kommun

- Rapport EY – Genomlysning av äldreomsorgen i Haninge kommun

Överläggningar i kommunstyrelsen

Martina Mossberg (M), Tobias Hammarberg (L) och Marie Litholm (KD) yrkar bifall till eget tilläggsförslag (bilaga) från Moderaterna, Liberalerna och Kristdemokraterna innebärande att kommunstyrelsen ska få en återrapportering senast 2017-01-31 om de åtgärder som har vidtagits av äldrenämnden. Meeri Wasberg (S) yrkar bifall till tilläggsförslaget från Moderaterna, Kristdemokraterna och Liberalerna med ändringen att ’ senast 2017-01-31’ ändras till ’senast vid kommunstyrelsens första sammanträde 2017’.

Martina Mossberg (M) yrkar bifall till kommunalrådsberedningens förslag med reviderat tilläggsförslag.

Ordföranden finner att det endast finns ett förslag till beslut; kommunalrådsberedningens förslag med reviderat tilläggsförslag från Moderaterna, Liberalerna och Kristdemokraterna och finner att kommunstyrelsen beslutar i enlighet med förslaget.

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige

Kommunfullmäktige beslutar

1. Äldrenämndens budgetram för 2016 utökas med 39 800 tkr för kompensation för tidigare års volymökningar.
2. Finansieringen av äldrenämndens utökade budgetram sker genom att dels ianspråkta 20 000 tkr ur kommunfullmäktiges reserv samt dels minska det budgeterade resultatet med 19 800 tkr, till 83 050 tkr.

Kommunstyrelsen beslutar för egen del

1. Kommunstyrelsen uppdrar åt kommunstyrelseförvaltningen att senast vid kommunstyrelsens första sammanträde 2017 ge kommunstyrelsen en uppföljning av de insatta åtgärderna i äldrenämnden.

Överläggningar i kommunfullmäktige

Annett Haaf (S) yrkar med instämmande av Sven Gustafsson (M), Meeri Wasberg (S) och Marie Litholm (KD) bifall till kommunstyrelsens förslag.

Ordföranden konstaterar att det bara finns ett förslag till beslut - kommunstyrelsens - och finner att fullmäktige beslutar i enlighet med förslaget.

Kommunfullmäktiges beslut

1. Äldrenämndens budgetram för 2016 utökas med 39 800 tkr för kompensation för tidigare års volymökningar.
2. Finansieringen av äldrenämndens utökade budgetram sker genom att dels ianspråkta 20 000 tkr ur kommunfullmäktiges reserv samt dels minska det budgeterade resultatet med 19 800 tkr, till 83 050 tkr.

Expedieras: Akt

För verkställighet: Äldrenämnden, ekonomiavdelningen

För kännedom: Socialnämnden

Dnr KS 2016/131

§ 145 Ny ansvarsfördelning mellan äldrenämnden och socialnämnden

Sammanfattning

Kommunfullmäktige beslutade 2013-05-06, § 72, att äldrenämnden fick ansvar för stöd och service enligt socialtjänstlagen (SoL), lagen om riksfärdtjänst och övriga författningar till kommuninvånare under 65 år som har fysiskt funktionshinder.

Äldrenämnden, 2016-02-24 § 17, och socialnämnden, 2016-02-23 § 21, har beslutat föreslå kommunfullmäktige förändringar i ansvarsfördelningen mellan nämnderna. Förslaget innebär att det är socialnämnden som är ansvarig för personer upp till 65 år och äldrenämnden avsvarar för personer över 65 år. Med en tydligare gränsdragning mellan åldersgrupperna kommer det ekonomiska ansvaret för respektive ålderskategori att redovisas under rätt nämnd. Detta kommer att medföra enklare, säkrare och tydligare uppföljning av budget och resultat.

För medborgaren i kommunen kommer kontakterna med respektive förvaltning att förenklas. Kompetensen är samlad utifrån målgrupp inom förvaltningarna.

Gränsdragningen mellan nämnderna gällande åldersindelningen kommer att ha vissa undantag. Viss myndighetsutövning, inom försörjningsstöd och missbruk, som kräver viss kompetens, kommer i sin helhet att vara kvar inom socialnämnden.

Det förändrade indelningen av verksamhetsansvaret mellan nämnderna innebär att kostnadsansvar flyttas från socialnämnden till äldrenämnden men också att kostnadsansvar flyttas omvänt från äldrenämnden till socialnämnden. Nettot av förändringarna är 15 899 tkr som föreslås överföras från äldrenämnden till socialnämnden. Då verksamheterna skall överföras mellan nämnderna fr.o.m. 1 maj 2016 så bör ramjusteringen 2016, mellan nämnderna, göras för 8 månader dvs 2/3-delar av nettoväxlingen. Det innebär att för 2016 blir ramjusteringen 10 600 tkr, som föreslås överföras från äldrenämnden till socialnämnden.

Förslaget till förändrat ansvar mellan socialnämnden och äldrenämnden innebär att nämndernas respektive reglemente måste justeras i § 1. Förslagen till justeringar finns beskrivna i tjänsteutlåtandet.

Förvaltningens synpunkter

Den ekonomiska regleringen innebär en nettoöverföring på 10 600 tkr från äldrenämnden till socialnämnden. Regleringen bygger på de kostnader som respektive nämnd har haft under 2015 för respektive verksamhet. Det innebär att socialnämnden i nettoöverföringen får kompensation för vad verksamheten kostar idag men måste hantera volymökningar under 2016 inom denna ram. Ramjusteringarna för 2017 med anledning av detta ärende föreslår kommunstyrelseförvaltningen ska hanteras i samband med kommande ärende om Mål och budget 2017.

I parallella ärenden, överföringsärende om driftsmedel från 2015 till 2016 och genomlysning av äldrenämnden, går det att utläsa att äldrenämnden har underskott för verksamheten för personer under 65 år. Den nettoöverförning som föreslås i detta ärende bygger på att äldrenämnden inte behöver ta med sig underskott som uppkommit med anledning av volymökningar. Vidare bygger det på att äldrenämndens budget 2016 justeras för de volymökningar som nämnden haft så att äldrenämnden har möjlighet att överföra resurser motsvarande dagens kostnad för verksamheten.

De båda nämnderna är överens om den nya avsvarsfördelningen, ändringarna i respektive nämnds reglemente och den ekonomiska regleringen. Kommunstyrelseförvaltningen har inte någon annan uppfattning i ärendet.

Underlag för beslut

- Tjänsteutlåtande 2016-03-15 – Ny ansvarsfördelning mellan äldrenämnden och socialnämnden – ändring av nämndernas reglementen

- Protokoll socialnämnden 2016-02-23 § 5l

- Tjänsteutlåtande socialförvaltningen 2016-02-12 – ny ansvarsfördelning mellan äldrenämnden och socialnämnden – ändring av nämndernas reglementen

- Reglemente för socialnämnden med föreslagna ändringar

- Protokoll äldrenämnden 2016-02-24 § 17

- Tjänsteutlåtande äldreförvaltningen - Tjänsteskrivelse Ny ansvarsfördelning mellan äldrenämnden och socialnämnd

- Utredning 2015-04-21 – Gemensam utredning kring övertagandet av hemtjänst SoL under 65

- Reglemente för äldrenämnden med föreslagna ändringar

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige

Kommunfullmäktige beslutar

1. Föreslagen förändring av ansvarfördelningen mellan äldrenämnden och socialnämnden fastställs och börjar gälla från och med 2016-05-01.

2. Ramjustering 2016, där 10 600 tkr överförs från äldrenämnden till socialnämnden, godkänns.

3. Ramjustering för 2017, där 15 899 tkr överförs från äldrenämnden till socialnämnden, hanteras i samband med kommande ärande om Mål och budget 2017.

4. Äldrenämndens reglementes § 1 andra styckets första punkt ändras till:

   Biståndsbedömning som rör hemtjänst, trygghetslarm dagverksamhet, avlastning, korttidsboende, matdistribution, färdtjänst, bostadsanpassning och boende för äldre (med somatisk- och demensinriktning) samt hälso- och sjukvård och tekniska hjälpmedel i särskilda boendeformer i enlighet med socialtjänstlagen, *lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade*, hälso- och sjukvårdslagstiftningen och övriga författningar till *personer över 65 år*

5. Socialnämndens reglementes § 1 andra punkt stryks.

6. Föreslagna förändringar i socialnämndens och äldrenämndens reglementen fastställs och börjar gälla fr o m 2016-05-01.

Överläggningar i kommunfullmäktige

Annett Haaf (S) yrkar bifall till kommunstyrelsens förslag.

Ordföranden konstaterar att det bara finns ett förslag till beslut - kommunstyrelsens - och finner att fullmäktige beslutar i enlighet med förslaget.

Kommunfullmäktiges beslut

1. Föreslagen förändring av ansvarfördelningen mellan äldrenämnden och socialnämnden fastställs och börjar gälla från och med 2016-05-01.
2. Ramjustering 2016, där 10 600 tkr överförs från äldrenämnden till socialnämnden, godkänns.
3. Ramjustering för 2017, där 15 899 tkr överförs från äldrenämnden till socialnämnden, hanteras i samband med kommande ärande om Mål och budget 2017.
4. Äldrenämndens reglementes § 1 andra styckets första punkt ändras till:

   Biståndsbedömning som rör hemtjänst, trygghetslarm dagverksamhet, avlastning, korttidsboende, matdistribution, färdtjänst, bostadsanpassning och boende för äldre (med somatisk- och demensinriktning) samt hälso- och sjukvård och tekniska hjälpmedel i särskilda boendeformer i enlighet med socialtjänstlagen, *lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade*, hälso- och sjukvårdslagstiftningen och övriga författningar till *personer över 65 år*
5. Socialnämndens reglementes § 1 andra punkt stryks.
6. Föreslagna förändringar i socialnämndens och äldrenämndens reglementen fastställs och börjar gälla fr o m 2016-05-01.

Expedieras: Akt

För verkställighet: Socialnämnden, äldrenämnden, ekonomiavdelningen, kansliet

Dnr KS 2015/582

§ 146 Ansvar för handläggning av färdtjänst och riksfärdtjänst

Sammanfattning

Äldreförvaltningen och socialförvaltningen har tillsammans utrett konsekvens och bakgrund av den förändring som genomfördes 2013 (dnr SN 9/2011, AN 54/2011 och KS 65/2013) då vissa insatser enligt socialtjänstlagen, SoL, övertogs av äldrenämnden från socialnämnden.

Utredningen ”Gemensam utredning kring övertagandet av hemtjänst SoL för personer under 65 år” lämnade ett antal förslag till åtgärder. Ett av förslagen omfattade handläggning enligt lagen om färdtjänst och lagen om riksfärdtjänst – att äldrenämnden ges ansvar för handläggning enligt lagen om färdtjänst och lagen om riksfärdtjänst för samtliga kommuninvånare från 2016-01-01.

Syftet med förändringen är att processen för riks- och färdtjänst blir tydlig, enkel och rättssäker för kommuninvånare i Haninge kommun.

Inför föreslagen förändring behöver reglementena revideras för socialnämnden och äldrenämnden. Förändringen av äldrenämndens reglemente gäller § 1 tredje-femte punkterna innebärande att handläggning av riksfärdtjänst och färdtjänst tillkommer (se bilaga ”Äldrenämndens reglemente med föreslagna ändringar” för föreslagen revidering). Förändringen av socialnämndens reglemente gäller § 1 första stycket innebärande att handläggning av riksfärdtjänst och färdtjänst utgår (se Socialnämndens tjänsteskrivelse 2015-10-18 samt Socialnämndens reglemente med föreslagna ändringar” för föreslagen revidering).

Äldrenämnden skriver i sitt beslut 2015-11-19, § 134, att inga större negativa risker finns kring ett övertagande av handläggning enligt lagen om färdtjänst för och riksfärdtjänst för samtliga kommuninvånare. Tvärtom anses ett samlat ansvar för handläggningen leda till en bättre hantering av inkomna ärenden, att utredningar blir mer likvärdiga, att kompetens finns i en samlad handläggargrupp och att vägen in till kommunen blir enkel, tydlig

och säker för enskilda kommuninvånare. Socialförvaltningen landar i samma slutsats i sin tjänsteskrivelse daterad 2015-10-18.

Förvaltningens synpunkter

Kommunstyrelseförvaltningen har inget att tillägga och föreslår mot bakgrund av äldrenämndens och socialnämndens utredning att socialnämndens verksamhetsområden inom riksfärdtjänst och färdtjänst överförs till äldrenämndens ansvarsområde samt att de revideringar som behöver göras i respektive nämnds reglemente fastställs.

Underlag för beslut

- Äldrenämndens beslut 2015-11-19, § 134
- Äldreförvaltningens tjänsteskrivelse 2015-10-13
- Socialnämndens beslut 2015-11-24, § 167
- Socialförvaltningens tjänsteskrivelse 2015-10-18
- Gemensam utredning kring övertagandet av hemtjänst SoL för personer under 65 år, 2015-04-21
- Riskanalys vid verksamhetsförändring övertagande av riks- och färdtjänst
- Riskbedömning arbetsmiljö färdtjänst och riksfärdtjänst 2015-09-22
- Reglemente för äldrenämnden med föreslagna ändringar
- Reglemente för socialnämnden med föreslagna ändringar

Överläggningar i kommunstyrelsen

Marie Litholm (KD), Tobias Hammarberg (L) och Martina Mossberg (M) hemställer om att få lämna ett särskilt yttrande (bilaga), vilket kommunstyrelsen medger.

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige

Kommunfullmäktige beslutar

1. Socialnämndens verksamhetsområden inom riksfärdtjänst och färdtjänst överförs till äldrenämndens ansvarsområde fr.o.m. 2016-05-01.

2. Äldrenämndens reglementes § 1, tredje och femte punkterna i andra stycket stryks. Fjärde punkten ändras till:

   handläggning enligt lagen (1997:735) om riksfärdtjänst och lagen (1997:736) om färdtjänst.

3. Socialnämndens reglementes § 1, första stycket ändras till:

   Stöd och service till personer under 65 år som har psykiskt funktionshinder enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade, LSS eller socialtjänstlagen, SoL och övriga författningar.

4. Ovanstående ändringar av äldrenämndens och socialnämndens reglementen ska gälla fr o m 2016-05-01.

Överläggningar i kommunfullmäktige

Annett Haaf (S) yrkar med instämmande av Marie Litholm (KD) bifall till kommunstyrelsens förslag.

Marie Litholm (KD), Alexandra Anstrell (M) och Tobias Hammarberg (L) hemställer om att få lämna ett gemensamt särskilt yttrande.

Ordföranden konstaterar att det bara finns ett förslag till beslut - kommunstyrelsens - och finner att fullmäktige beslutar i enlighet med förslaget. Därefter finner ordföranden att fullmäktige medger att Marie Litholm (KD), Alexandra Anstrell (M) och Tobias Hammarberg (L) lämnar ett gemensamt särskilt yttrande.

Kommunfullmäktiges beslut

1. Socialnämndens verksamhetsområden inom riksfärdtjänst och färdtjänst överförs till äldrenämndens ansvarsområde fr.o.m. 2016-05-01.

2. Äldrenämndens reglementes § 1, tredje och femte punkterna i andra stycket stryks. Fjärde punkten ändras till:

   handläggning enligt lagen (1997:735) om riksfärdtjänst och lagen (1997:736) om färdtjänst.

3. Socialnämndens reglementes § 1, första stycket ändras till:

Stöd och service till personer under 65 år som har psykiskt funktionshinder enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade, LSS eller socialtjänstlagen, SoL och övriga författningar.

4. Ovanstående ändringar av äldrenämndens och socialnämndens reglementen ska gälla fr o m 2016-05-01.
5. Marie Litholm (KD), Alexandra Anstrell (M) och Tobias Hammarberg (L) medges lämna ett gemensamt särskilt yttrande (bilaga).

_____

Expedieras: Akt

För verkställighet: Äldrenämnden, socialnämnden.

Dnr KS 2016/132

§ 147 Införande av avgift för ledsagning

Sammanfattning

Äldrenämnden har i beslut 2016-02-24, § 16, föreslagit att kommunfullmäktige beslutar att införa en separat avgift om 400 kr för ledsagning inom äldrenämndens verksamhetsområde fr o m 2016-05-01.

Av nämndens beslut framgår att i den nuvarande taxan ingår ledsagning i den samlade avgiften för vård och omsorg. Vid införandet av taxan 2002 och flera år därefter användes insatsen ledsagning nästan uteslutande för att få hjälp till och från besök på vårdinrättningar och liknande. På senare tid har äldreförvaltningen börjat märka en ökad efterfrågan på s k social ledsagning, både i gruppen under 65 år och över 65 år. Den sociala ledsagningen har som syfte att bryta isolering och möjliggöra den enskildes rätt att leva ett så normalt liv som möjligt.

Inom socialnämndens verksamhetsområde finns en separat avgift för ledsagning om 400 kr per månad och äldrenämnden anser att kommunens avgifter för insatser enligt socialtjänstlagen bör vara desamma, oavsett vilken nämnd som ansvarar för insatsen. Den separata avgiften för ledsagning som äldrenämnden föreslår ingår i den lagstadgade maxtaxan och beräknas individuellt med hänsyn till den enskildes inkomst och förbehållsbelopp. Detta innebär att de som inte har råd med den nya avgiften kommer att få sin avgift reducerad.

Förvaltningens synpunkter

Kommunstyrelseförvaltningen har inget att invända mot äldrenämndens förslag och föreslår därför att den separata avgiften om 400 kr per månad för ledsagning införs inom äldrenämndens verksamhetsområde fr o m 2016-05-01.

Underlag för beslut

- Äldrenämndens beslut 2016-02-24, § 16

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige

Kommunfullmäktige beslutar

1. En separat avgift om 400 kr per månad för ledsagning inom äldrenämndens verksamhetsområde införs fr o m 2016-05-01.

Överläggningar i kommunfullmäktige

Annett Haaf (S) yrkar bifall till kommunstyrelsens förslag.

Tove Ovsiannikov (V) yrkar med instämmande av Mattias Bernhardsson (RS) att kommunstyrelsens förslag avslås.

Ordföranden ställer förslagen mot varandra och finner att fullmäktige beslutar i enlighet med kommunstyrelsens förslag.

Kommunfullmäktiges beslut

1. En separat avgift om 400 kr per månad för ledsagning inom äldrenämndens verksamhetsområde införs fr o m 2016-05-01.

Mattias Bernhardsson och Sanna Tefke - båda (RS) - samt Nafi Cilgin, Samuel Skånberg och Tove Ovsiannikov - samtliga (V) - reserverar sig mot beslutet (se bilaga).

_____

Expedieras: Akt

För verkställighet: Äldrenämnden

Dnr KS 2015/211

§ 148 Naturvårdsplan för Haninge kommun

Sammanfattning

Ett förslag till naturvårdsplan behandlades av kommunstyrelsen 2015-08-24, § 186. Ärendet återremitterades till kommunstyrelseförvaltningen med uppdrag att tillse att de i naturvårdsplanen föreslagna utredningarna för områdesskydd tar hänsyn till de utvecklingsförslag som finns i förslaget till ny översiktsplan.

Förvaltningens synpunkter

Kommunstyrelseförvaltningen har gått igenom formuleringarna i naturvårdsplanen respektive granskningshandlingarna till översiktsplanen och konstaterar att justeringar har gjorts under samrådshanteringen av översiktsplanen, som innebär att skrivningarna i de två dokumenten inte längre står i konflikt med varandra. Förvaltningen föreslår nu att naturvårdsplanen antas. Förutom att planens materiella innehåll därmed godkänns, innebär ett antagande också att planens ställning som ett av underlagen för översiktsplanen formellt bekräftas.

Underlag för beslut

Naturvårdsplan för Haninge kommun

Bilaga 1 Åtgärdsplan

Bilaga 2 Naturkatalog för Haninge kommun

Bilaga 2a Karta över Naturvärdesområden, land

Bilaga 2b Karta över Naturvärdesområden, vatten

Bilaga 2c Naturvärdesområden, lista

Bilaga 3 Bakgrund, utgångspunkter och källförteckning

Bilaga 4 Naturvärden och friluftsliv

Bilaga 5 Skyddad natur i Haninge

Bilaga 5a Karta över skyddad natur i Haninge

Bilaga 6 Hotade och fridlysta arter i Haninge

Bilaga 7 Naturen i lagstiftningen

Protokollsutdrag kommunstyrelsen 2015-08-24, § 186

Miljönämndens beslut om antagande av naturvårdsplanen från 2013-04-24 § 36 inklusive bilagor och remissammanställning.

Överläggningar i kommunstyrelsen

Sven Gustafsson (M), Tobias Hammarberg (L) och Marie Litholm (KD) yrkar att ärendet ska återremitteras med hänvisning till att naturvårdsplanen står i konflikt med översiktsplanen.

Meeri Wasberg (S) yrkar att mötet ska ajourneras. Mötet ajourneras kl. 16.00.

Mötet återupptas kl. 16:04.

Meeri Wasberg (S) yrkar bifall till kommunalrådsberedningens förslag med följande revidering:

I Naturvårdsplanens åtgärdsområde B, Skydd av natur ska lydelsen ’Utred möjligheten att skydda Norrbyskogen som naturreservat eller biotopsskyddsområde’ ändras till ’Utred möjligheten att skydda Norrbyskogen som naturreservat eller biotopskyddsområde. Utredningen skall samordnas med och utföras tillsammans med de utredningar som följer av att området Norrbyskogen utpekas som utredningsområde för bostäder i Översiktsplan 2030.’

I Naturvårdsplanens åtgärdsområde C, Naturvård och skötsel ska lydelsen ’Uppdra åt Skogsstyrelsen att nyckelbiotopinventera skogarna runt Hemfosa och Träsksjön’ ändras till ’Nyckelbiotopinventera skogarna runt Hemfosa och Träsksjön’.

Martina Mossberg (M) yrkar bifall till kommunalrådsberedningens förslag med ovanstående revidering.

Ordföranden finner att det endast finns ett förslag till beslut; kommunalrådsberedningens förslag med revidering och finner att kommunstyrelsen beslutar i enlighet med förslaget.

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige

Kommunfullmäktige beslutar

1. Naturvårdsplanen antas, med följande ändringar

I Naturvårdsplanens åtgärdsområde B, Skydd av natur ska lydelsen ’Utred möjligheten att skydda Norrbyskogen som naturreservat eller biotopsskyddsområde’ ändras till ’Utred möjligheten att skydda Norrbyskogen som naturreservat eller biotopskyddsområde. Utredningen skall samordnas med och utföras tillsammans med de utredningar som följer av att området Norrbyskogen utpekas som utredningsområde för bostäder i Översiktsplan 2030.’

I Naturvårdsplanens åtgärdsområde C, Naturvård och skötsel ska lydelsen ’Uppdra åt Skogsstyrelsen att nyckelbiotopinventera skogarna runt Hemfosa och Träsksjön’ ändras till ’Nyckelbiotopinventera skogarna runt Hemfosa och Träsksjön’.

2. Berörda nämnder och kommunens bolag ges i uppdrag att årligen arbeta med konkreta åtgärder med åtgärdsplanen som underlag.

Överläggningar i kommunfullmäktige

Ulla-Britt Öhman (C) yrkar med instämmande av Sven Gustafsson (M) och Anna Ragnar (-) bifall till kommunstyrelsens förslag.

Mattias Bernhardsson (RS) yrkar med instämmande av Samuel Skånberg (V) bifall till ett tilläggsförslag från Rättvisepartiet Socialisterna (se bilaga).

Meeri Wasberg (S) yrkar att tilläggsförslaget avslås.

Ordföranden konstaterar först att vad gäller kommunstyrelsens förslag finns bara ett förslag till beslut och finner att kommunfullmäktige beslutar i enlighet med förslaget. Därefter ställer ordföranden tilläggsförslaget från Rättvisepartiet Socialisterna mot avslag och finner att fullmäktige beslutar att avslå tilläggsförslaget.

Kommunfullmäktiges beslut

1. Naturvårdsplanen antas, med följande ändringar

I Naturvårdsplanens åtgärdsområde B, Skydd av natur ska lydelsen ’Utred möjligheten att skydda Norrbyskogen som naturreservat eller biotopsskyddsområde’ ändras till ’Utred möjligheten att

skydda Norrbyskogen som naturreservat eller biotopskyddsområde. Utredningen skall samordnas med och utföras tillsammans med de utredningar som följer av att området Norrbyskogen utpekas som utredningsområde för bostäder i Översiktsplan 2030.'

I Naturvårdsplanens åtgärdsområde C, Naturvård och skötsel ska lydelsen 'Uppdra åt Skogsstyrelsen att nyckelbiotopinventera skogarna runt Hemfosa och Träsksjön' ändras till 'Nyckelbiotopinventera skogarna runt Hemfosa och Träsksjön'.

2. Berörda nämnder och kommunens bolag ges i uppdrag att årligen arbeta med konkreta åtgärder med åtgärdsplanen som underlag.

Mattias Bernhardsson och Sanna Tefke - båda (RS) - samt Nafi Cilgin, Samuel Skånberg och Tove Ovsiannikov - samtliga (V) - reserverar sig mot beslutet.

_____

Expedieras: Akt

För verkställighet: Samtliga nämnder, Haninge Bostäder, Tornberget

För kännedom: Planeringschefen

Dnr KS 2016/134

§ 149 Redovisning av 2015 års vänortsarbete

Sammanfattning

2015 års vänortsutbyte har skett enligt bilagd redovisning. Vänortsutbyte har endast skett med två av våra vänorter, Ishöj och Formia. Det var likartat för 2014.

Underlag för beslut

- Redovisning av 2015 års vänortsarbete, 2016-03-07

Överläggningar i kommunstyrelsen

Alexandra Anstrell (M), Tobias Hammarberg (L) och Marie Litholm (KD) hemställer om att få lämna ett särskilt yttrande (bilaga) vilket kommunstyrelsen medger.

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige

Kommunfullmäktige beslutar

1. Redovisningen godkänns.

Överläggningar i kommunfullmäktige

Meeri Wasberg (S) yrkar med instämmande av Alexandra Anstrell (M) och Sahir Drammeh (MP) bifall till kommunstyrelsens förslag.

Alexandra Anstrell (M), Marie Litholm (KD) och Tobias Hammarberg (L) hemställer om att få lämna ett gemensamt särskilt yttrande.

Ordföranden konstaterar att det bara finns ett förslag till beslut - kommunstyrelsens - och finner att fullmäktige beslutar i enlighet med förslaget. Därefter finner ordföranden att fullmäktige medger att Alexandra Anstrell (M), Marie Litholm (KD) och Tobias Hammarberg (L) lämnar ett gemensamt särskilt yttrande.

Kommunfullmäktiges beslut

1. Redovisningen godkänns.
2. Alexandra Anstrell (M), Marie Litholm (KD) och Tobias Hammarberg (L) medges lämna ett gemensamt särskilt yttrande (bilaga).

Expedieras: Akt

Dnr KS 2016/124

§ 150 Revidering av lokala ordningsföreskrifter för torghandel

Sammanfattning

Enligt nu gällande lokala ordningsföreskrifter för torghandel i Haninge kommun finns tre offentliga platser som ska utgöra torghandelsplatser:

- Västerhaninge centrum, södra sidan i anslutning till torg och föreningsgård

- Poseidons torg, Handen

- Dalarö torg

Stadbyggnadsnämnden har i beslut 2016-02-10, § 9, hemställt att kommunfullmäktige godkänner en revidering av de lokala ordningsföreskrifterna för torghandel. Den föreslagna revideringen innebär att följande punkt läggs till under § 2 i föreskrifterna:

- Jordbro, i anslutning till pendeltågsstationen.

Förvaltningens synpunkter

Kommunstyrelseförvaltningen har inget att invända mot stadsbyggnadsnämndens förslag att möjliggöra torghandel vid Jordbro pendeltågsstation och föreslår därför att den föreslagna revideringen av ordningsföreskrifterna fastställs att gälla fr o m 2016-05-01.

Underlag för beslut

- Stadsbyggnadsnämndens beslut 2016-02-10, § 9

- Förslag till reviderade lokala ordningsföreskrifter för torghandel i Haninge kommun (föreslagen ändring införd i § 2)

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige

Kommunfullmäktige beslutar

1. Förslag till reviderade lokala ordningsföreskrifter för torghandel i Haninge kommun fastställs att gälla fr o m 2016-

05-01. Därmed upphör nu gällande föreskrifter för torghandel att gälla.

2. Kommunens beslut att fastställa de reviderade lokala ordningsföreskrifterna för torghandel i Haninge kommun anmäls till länsstyrelsen.
3. Paragrafen förklaras omedelbart justerad.

Överläggningar i kommunfullmäktige

Göran Svensson (S) yrkar med instämmande av Sven Gustafsson (M), Tobias Hammarberg (L) och Nafi Cilgin (V) bifall till kommunstyrelsens förslag.

Ordföranden konstaterar att det bara finns ett förslag till beslut - kommunstyrelsens - och finner att fullmäktige beslutar i enlighet med förslaget.

Kommunfullmäktiges beslut

1. Förslag till reviderade lokala ordningsföreskrifter för torghandel i Haninge kommun fastställs att gälla fr o m 2016-05-01. Därmed upphör nu gällande föreskrifter för torghandel att gälla.
2. Kommunens beslut att fastställa de reviderade lokala ordningsföreskrifterna för torghandel i Haninge kommun anmäls till länsstyrelsen.
3. Paragrafen förklaras omedelbart justerad.

_____

Expedieras: Akt

För verkställighet: Stadsbyggnadsnämnden, enheten för kommunikation och marknadsföring (för publicering i kommunens författningssamling), kansliet (för kungörelse på kommunens anslagstavla)

För kännedom: Länsstyrelsen i Stockholms län

Dnr KS 2015/452

§ 151 Revidering av kommunfullmäktiges arbetsordning

Sammanfattning

Av 5 kap 63 § kommunallagen (KL) framgår att kommunfullmäktige ska ha en arbetsordning med de föreskrifter som behövs för fullmäktiges sammanträden och handläggningen av ärendena. Haninges nuvarande arbetsordning för kommunfullmäktige utgår ifrån ett tidigare förslag till normalarbetsordning från Sveriges Kommuner och Landsting (SKL), men innehåller vissa anpassningar.

Med anledning bl a av vissa lagändringar har SKL reviderat sitt förslag till normalarbetsordning för kommunfullmäktige. I revideringsarbetet har SKL utgått ifrån innehållet i kommunallagen, utvecklingen av kommunal praxis, den kommunaldemokratiska utvecklingen och hänsyn till skiftande förutsättningar i kommunerna.

I bifogad tjänsteskrivelse redovisar kommunstyrelseförvaltningen de bestämmelser där förslaget från SKL och kommunens nuvarande arbetsordning har avvikande utformning. Under respektive bestämmelse finns förvaltningens bedömning av om en revidering av arbetsordningen bör genomföras eller inte.

Ett utkast av tjänsteskrivelsen med tillhörande bilagor har remitterats till kommunfullmäktiges presidium. Synpunkter har inkommit från presidiet och dessa har arbetats in i redovisningen i tjänsteskrivelsen. Samtliga önskemål från presidiet har tillgodosetts.

Förvaltningens synpunkter

Kommunstyrelseförvaltningen föreslår att föreliggande arbetsordning med föreslagna revideringar antas att gälla från och med 2016-05-01 samt att nuvarande arbetsordning upphör att gälla från och med samma datum.

Underlag för beslut

- Tjänsteskrivelse, daterad 2016-03-11, med SKL:s förslag redovisade och kommenterade

- Arbetsordning för fullmäktige med förslag till ändringar införda (med spårade ändringar)

- Arbetsordning för fullmäktige med förslag till ändringar införda (utan spårade ändringar)

- Förslag till normalarbetsordning från SKL

- Remissvar från kommunfullmäktiges presidium, daterat 2016-02-24

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige

Kommunfullmäktige beslutar

1. Föreliggande arbetsordning med föreslagna revideringar antas att gälla från och med 2016-05-01. Nuvarande arbetsordning upphör att gälla från och med samma datum.

Överläggningar i kommunfullmäktige

Meeri Wasberg (S) yrkar med instämmande av Martina Mossberg (M) och Marietta de Pourbaix-Lundin (M) bifall till kommunstyrelsens förslag.

Ordföranden konstaterar att det bara finns ett förslag till beslut - kommunstyrelsens - och finner att fullmäktige beslutar i enlighet med förslaget.

Kommunfullmäktiges beslut

1. Föreliggande arbetsordning med föreslagna revideringar antas att gälla från och med 2016-05-01. Nuvarande arbetsordning upphör att gälla från och med samma datum.

Expedieras: Akt

För verkställighet: Kansliet, kommunikations- och marknadsföringsenheten (för publicering i kommunens författningssamling på webben)

Dnr KS 2015/62

§ 152 Motion från Martina Mossberg (M) om ändring i fullmäktiges arbetsordning

Sammanfattning

Martina Mossberg (M) har i rubricerad motion föreslagit att 34 § och 40 § i fullmäktiges arbetsordning ändras så att ledamöterna kan ställa interpellationer och frågor direkt till alla föredragande inom deras olika ansvarsområden i kommunstyrelsen. Motionären lyfter fram att med arbetsordningens nuvarande lydelse finns det inte möjlighet att ställa interpellationer eller frågor till ledamöter i kommunstyrelsen som tilldelats ansvar för vissa frågor men som inte är kommunalråd, nämndordförande eller ordförande i en fullmäktigeberedning.

Förvaltningens synpunkter

Enligt 5 kap 52 § kommunallagen (KL) får interpellationer riktas till ordföranden i en nämnd eller en fullmäktigeberedning samt till de förtroendevalda i övrigt som fullmäktige bestämmer. Om fullmäktige vill att även andra förtroendevalda än ordföranden i nämnd eller fullmäktigeberedning ska få interpelleras ska arbetsordningen innehålla bestämmelser om detta. I 34 § i nuvarande arbetsordning görs en uppräkning av vilka förtroendevalda som en interpellation får riktas till. De förtroendevalda som räknas upp är ordförande i en nämnd eller en fullmäktigeberedning samt kommunalråd. Vad gäller frågestunden finns motsvarande uppräkning i 40 §.

Kommunstyrelseförvaltningen har tagit fram ett förslag till revidering av kommunfullmäktiges arbetsordning i sin helhet, vilket är baserat på ett förslag till normalarbetsordning från Sveriges Kommuner och Landsting (SKL). SKL har nyligen reviderat normalarbetsordningen med anledning bland annat av vissa lagändringar.

Vad gäller interpellationer skriver SKL i sin kommentar till 5 kap 52 § KL att interpellationsinstitutet är ett led i systemet för utkrävande av politiskt ansvar och att det därför är rimligt att även t ex förtroendevalda med ett övergripande ansvar som inte är

ordförande i en nämnd kan interpelleras. Mot bakgrund av detta rekommenderar kommunstyrelseförvaltningen i ovan nämnda förslag till revidering av arbetsordningen att ett tillägg görs i 34 § för ”annan hel- eller deltidsengagerad förtroendevald vars ansvarsområde har fastställts av kommunfullmäktige”. Samma tillägg föreslås avseende frågestunden i 40 §.

Förslaget till revidering av kommunfullmäktiges arbetsordning i sin helhet beräknas behandlas av fullmäktige i april 2016. I detta ärende kommer fullmäktige därmed även att ta ställning till om den krets av förtroendevalda som interpellationer och frågor kan riktas till ska utökas.

Mot bakgrund av ovanstående föreslår förvaltningen att motionen ska anses besvarad.

Underlag för beslut

- Motion om ändring i fullmäktiges arbetsordning

Överläggningar i kommunstyrelsen

Martina Mossberg (M) yrkar med instämmande av Marie Litholm (KD) och Meeri Wasberg (S) bifall till motionen.

Ordföranden finner att det endast finns ett förslag till beslut, bifallsyrkandet, och finner att kommunstyrelsen beslutar i enlighet med förslaget.

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige

Kommunfullmäktige beslutar

1. Motionen bifalles.

Överläggningar i kommunfullmäktige

Ordföranden yrkar att ärendet bordläggs.

Kommunfullmäktiges beslut

1. Ärendet bordläggs.

_____

Expedieras: Akt

För kännedom: Motionären

Dnr KS 2015/412

§ 153 Motion från Martina Mossberg (M) och Joakim Goding (M) om Skutans gård

Sammanfattning

Martina Mossberg (M) och Joakim Goding (M) föreslår i rubricerad motion ”att kommunfullmäktige beslutar att uppdra åt Kultur och fritidsnämnden att lägga ut verksamheten på Skutans gård på entreprenad för att säkra en djurverksamhet med långsiktig hållbar framtid för Haninges barn och unga”.

Motionärerna skriver att Skutans gård under en längre tid haft problem med ekonomin, att det varit en hög omsättning i styrelsen och att det rapporterats om uteblivna löner och indragna tillstånd för djurhållning. Motionärerna påpekar även att Skutans gård är en strategiskt bra verksamhet som når många barn och unga i Haninge. Därför föreslår motionärerna att verksamheten läggs på entreprenad när nuvarande kontrakt går ut 2017-12-31.

Motionen har remitterats till kultur- och fritidsnämnden som i sitt yttrande 2015-12-16, § 105, skriver att föreningen begärt sig själva i konkurs på grund av ekonomiska problem. En konkursförvaltare har via budgivning utsett en ny aktör som i sin helhet har tagit över det avtal som Haninge kommun har haft med Föreningen Skutans gård. Den nya aktören, Linda Pettersson, bedriver idag ridskoleverksamhet vid Berga Lantbrukskola och tillträdde avtal och verksamhet 2015-11-27.

Kultur- och fritidsförvaltningen har av kultur- och fritidsnämnden fått i uppdrag att påbörja en upphandling av verksamheten då nuvarande avtal löper ut 2017-12-31.

Förvaltningens synpunkter

Kommunstyrelseförvaltningen konstaterar att kultur- och fritidsnämnden har givit kultur- och fritidsförvaltningen samma uppdrag som föreslås i motionen. Kommunstyrelseförvaltningen har inget att tillägga och föreslår mot bakgrund av kultur- och fritidsnämndens yttrande att motionen anses besvarad.

Underlag för beslut

- Motion från Martina Mossberg (M) och Joakim Goding (M) om Skutans gård – 2015-09-04

- Kultur- och fritidsnämndens beslut 2015-12-16, § 105

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige

Kommunfullmäktige beslutar

1. Motionen anses besvarad.

Överläggningar i kommunfullmäktige

Ordföranden yrkar att ärendet bordläggs.

Kommunfullmäktiges beslut

1. Ärendet bordläggs.

_____

Expedieras: Akt

För kännedom: Kultur- och fritidsnämnden

Dnr KS 2015/274

§ 154 Motion från Alexandra Anstrell (M) om att förbättra socialsekreterarnas arbetssituation och att öka attraktiviteten som arbetsgivare

Sammanfattning

Moderaterna har inkommit med en motion som belyser oron över bristen på socialsekreterare och svårigheterna att nyrekrytera personal. Motionären menar att kommunledningen måste agera i denna fråga om Haninge ska kunna bibehålla kompetent personal och vara en attraktiv arbetsgivare. I motionen föreslås att socialförvaltningen tillsammans med personalavdelningen skyndsamt arbetar fram en strategi och handlingsplan för att säkerställa kompetensförsörjningen av socialsekreterare och säkra upp en god arbetsmiljö bland socialsekreterare.

Av socialnämndens yttrande 2015-12-15, § 171, över motionen framgår att socialförvaltningen, liksom motionären, uppmärksammat problematiken och har i samarbete med kommunstyrelseförvaltningens personalavdelning arbetat fram en handlingsplan som bland annat innehåller förenklingar i arbetet mellan beställare och utförare samt ett uppdrag kring att se över möjligheterna för ökat administrativt stöd. Vidare att säkerställa ett stabilt samarbete kring praktikplatser.

Utöver detta har en översyn av lönestrukturen för socialsekreterare genomförts vilket lett till justering av ingångslöner för nyutexaminerade socialsekreterare och löneläget för socialsekreterarna.

Förvaltningens synpunkter

Kommunstyrelseförvaltningen har medverkat i framtagande av social-förvaltningens handlingsplan och kommer även att medverka i genomförandet av densamma. Vidare har kommunstyrelseförvaltningen uppdrag från kommundirektören och kommundirektörens ledningsgrupp att ta fram en kommunövergripande kompetensförsörjningsplan så att förvaltningarna på ett systematiserat och strukturerat sätt skall kunna arbeta med framtida kompetensförsörjning i Haninge

kommun. I det arbetet har socialsekreterare identifierats som en prioriterad yrkesgrupp.

Kommunstyrelseförvaltningen anser att motionen mot bakgrund av socialnämndens yttrande och förvaltningens egen redogörelse skall anses besvarad.

Underlag för beslut

Motionen

Socialnämnens yttrande 2015-12-15, § 171, inkl bilagor.

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige

Kommunfullmäktige beslutar

1. Motionen anses besvarad.

Överläggningar i kommunfullmäktige

Ordföranden yrkar att ärendet bordläggs.

Kommunfullmäktiges beslut

1. Ärendet bordläggs.

_____

Expedieras: Akt

För kännedom: Socialnämnden, motionären

Dnr KS 2015/326

§ 155 Motion från Henrik Svensson (SD) om förbättra bostadssituationen och vattenkvalitén i Haninge kommun

Sammanfattning

I motionen framhålls att sommarstugor i kustkommunerna i snabb takt omvandlas till permanentboenden. Detta anses medföra ökande problem med näringsläckage och dålig vattenkvalitet. Kostnaden för anslutning till det kommunala VA-nätet sägs också leda till att ungdomar får svårt att skaffa eget boende. I motionen läggs följande förslag för att åtgärda problemen.

Haninge kommun bör skicka ut information om LOVA-bidrag till samtliga skärgårdsfastigheter.

Kommunen bör anordna informationsmöten där olika LOVA-berättigade VA-lösningar diskuteras

Haninge bör, vid ett positivt LOVA-beslut, betala 10 % av den medfinansiering som krävs av den enskilde fastighetsägaren.

Haninge bör höja avbetalningstiden för kommunala lån tagna för att åtgärda enskilda avlopp från 10 till 15 år. Samtidigt bör räntan för lånet sänkas.

Haninge bör, för fastighetsägare yngre än 27 år, åka lånetiden till 20 år samt ytterligare sänka räntan.

Ärendet har remitterats till Södertörns- miljö- och hälsoskydds-förbund, som avstått från att yttra sig, och stadsbyggnadsnämnden. Stadsbyggnadsnämnden bedömer att punkt 1 och 2 i motionen redan är uppfyllda genom den VA-rådgivning som finns hos stadsbyggnads-förvaltningen. Vidare anser stadsbyggnadsnämnden att gällande villkor för kommunala lån är tillräckliga.

Förvaltningens synpunkter

Haninge kommun har under ett antal år haft en satsning på att samtliga enskilda avlopp i kommunen skall inspekteras. Under tre år inspekterades 4500 av totalt ca 9 000 enskilda avlopp. Inspektionerna av övriga avlopp sker enligt SMOHFs ordinarie

inspektionsschema. Ett stort antal enskilda avlopp fanns vara bristfälliga och krav på snabbt åtgärdande har ställts. Haninge kommun får därför sägas ha en god överblick över situationen. Eftersom hög skyddsnivå råder i stora delar av kommunen så har kommunen en strikt hållning då tillstånd för nya enskilda avloppsanläggningar ska ges. Haninge kommuns VA-plan pekar ut var det kommunala Va-nätet skall byggas ut och i vilken takt. Anslutning till det kommunala nätet är obligatorisk vilket leder till kostnader för enskilda hushåll.

I motionens punkt 1 föreslås att kommunen skickar ut informations-blad till alla fastighetsägare i kommunens skärgårdsområden i syfte att informera om möjligheten att söka LOVA-bidrag. Kommunstyrelse-förvaltningen konstaterar att LOVA- bidrag inte kan sökas för att åtgärda enskilda avloppsanläggningar. Detta strider mot det syfte som anges som mål för LOVA-satsningen. Enskilda fastighetsägare kan sluta sig samman i ideella organisationer, vilka i sin tur kan söka LOVA-medel. Hittills har inga medel beviljats för denna typ av åtgärder. Länsstyrelsen i Stockholms län har en budget på totalt 7 mnkr per år vilket ytterligare minskar möjligheten till bidrag för enskilda avlopp.

I punkt 2 uppmanas kommunen att arrangera möte för fastighetsägare i syfte att sprida kunskapen om LOVA-bidrag. Kommunstyrelse-förvaltningen anordnade under två år så kallade avloppslördagar där allmänheten gavs tillfälle till information med kommunens tjänstemän samt med ett stort antal entreprenörer i syfte att underlätta och påskynda åtgärdandet av bristfälliga avloppslösningar. Kommunen har nu inrättat en VA-rådgivning dit allmänheten kan vända sig för att för råd och kunskap i frågan.

Ett LOVA-bidrag kan maximalt omfatta 50 % av kostnaden för en beslutad åtgärd. I punkt 3 önskar motionsställaren att kommunen går in och stöttar med ytterligare 10 % för att underlätta för den bidrags-berättigade att genomföra åtgärden. Detta strider mot ”Lagen om allmänna vattentjänster” 24 §. Här framhålls att skattemedel inte får användas för att gynna enskilda medborgare utan att alla kostnader relaterade till avloppshanteringen ska vara avgiftsfinansierad. Anslutning till det kommunala nätet är

obligatorisk vilket leder till kostnader för enskilda hushåll enligt principen ”Förorenaren betalar”.

I punkterna 4 och 5 framhåller motionären lämpligheten i att, både öka tidsgränsen för kommunala lån som syftar till att koppla in sig på kommunens nät, samt att sänka räntesatserna för lånen. Detta i syfte att öka rörligheten på bostadsmarknaden samt att underlätta för ungdomar att skaffa eget boende med godkända avloppslösningar.

Stadsbyggnadsförvaltningen anser i sitt remissvar att 10 års återbetalningstid är tillräcklig och att räntan beräknas utifrån referensräntan (för närvarande 0 %) plus 2 % torde vara tillräckligt för att hjälpa fastighetsägare med begränsad ekonomi. Kommunstyrelseförvaltningen delar denna uppfattning och har även funnit att lånetiden styrs av VA-lagens 37§ som fastslår att återbetalningstiden maximalt får vara 10 år. Det ges inte heller lagligt utrymme för någon särbehandling av yngre medborgare.

Underlag för beslut

- Motion om förbättra bostadssituationen och vattenkvaliteten

- Remissvar , Södertörns miljö- och hälsoskyddsförbund, 2015-11-12

- Remissvar, Stadsbyggnadsnämnden, 2016-02-24 § 18

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige

Kommunfullmäktige beslutar

1. Motionen anses med hänvisning till kommunstyrelseförvaltningens redogörelse besvarad.

Överläggningar i kommunfullmäktige

Ordföranden yrkar att ärendet bordläggs.

Kommunfullmäktiges beslut

1. Ärendet bordläggs.

_____

Expedieras: Akt

För kännedom: SBN, SMOHF

Dnr KS 2015/564

§ 156 Motion från Henrik Svensson (SD) om inköp och utplacering av hjärtstartare

Sammanfattning

Henrik Svensson (SD) skriver i rubricerad motion att Sverigedemokraterna i Haninge vill öka tryggheten hos kommuninvånarna och att medicinsk hjälp ska finnas till hands när det behövs. Kommenen får en allt större andel äldre och motionären anser därför att det är en god idé att köpa in fler hjärtstartare och placera ut dem på lämpliga ställen i kommunen.

Motionären föreslår därför att kommunfullmäktige beslutar

1. att kommunen utreder var det är lämpligt att förvara hjärtstartare där det inte finns hjärtstartare idag.

2. att kommunen köper in 10 stycken hjärtstartare och placerar ut dem på lämpliga ställen i kommunen.

Förvaltningens synpunkter

I Haninge kommun finns hjärtstartare utplacerade på ett flertal ställen. Bland annat finns det en hjärtstartare på varje våningsplan i kommunhuset. Utbildningsförvaltningen har hjärtstartare i centrala förvaltningens lokaler, på Centrum vux samt på några grundskolor. Kultur- och fritidsförvaltningen har hjärtstartare i Torvalla simhall, kulturhuset och i Jordbro kultur- och föreningshus. Södertörns brandförsvarförbund och kommunens ronderande väktare har hjärtstartare i sina fordon. Även Grannstöd, en ideell förening som kommunen sponsrar och samverkar med, har hjärtstartare i bilarna och alla förare utbildas i hjärt- och lungräddning.

Utöver de hjärtstartare som finns tillgängliga via kommunala verksamheter finns utrustningen även hos andra aktörer, exempelvis i Haninge centrum, i polis- och taxibilar och på hotell- och konferensanläggningar.

I Haninge kommun finns det alltså hjärtstartare utplacerade på ett flertal lämpliga ställen, både i kommunala lokaler och hos andra

aktörer där många människor rör sig samt i fordon som kör regelbundet och täcker stora områden i kommunen.

Allmän sjukvård är landstingets ansvar. Haninge kommun vill utöver landstingets resurser erbjuda en trygg och säker miljö ur både medborgar- och arbetsgivarperspektiv. Fortsatt utplacering av hjärtstartare sker utifrån verksamhetsutveckling och hur kommunala lokaler byggs och planeras.

Varje verksamhet gör själva bedömningen om behovet av hjärtstartare och bekostar eventuella inköp. Denna modell fungerar bra och det finns inte någon anledning att lägga ansvaret på central nivå.

Kommunstyrelseförvaltningen föreslår mot bakgrund av denna redogörelse att motionen avslås.

Underlag för beslut

Motionen.

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige

Kommunfullmäktige beslutar

1. Motionen avslås.

Överläggningar i kommunfullmäktige

Ordföranden yrkar att ärendet bordläggs.

Kommunfullmäktiges beslut

1. Ärendet bordläggs.

Expedieras: Akt

För kännedom: Motionären

Dnr KS 2015/414

§ 157 Motion från Henrik Svensson (SD) om solceller på kommunens byggnader

Sammanfattning

I en motion från Henrik Svensson (SD) vill Sverigedemokraterna verka för att kommunen skall värna om naturmiljö och ta sin del av ansvaret för de globala miljöproblemen och att kommunen skall vara ett föredöme för andra kommuner. Sverigedemokrateran föreslår i motionen att kommunfullmäktige beslutar om följande:

- kommunen undersöker vilka av kommunens byggnader som det skulle kunna installeras solceller på och därefter installerar kommunen solceller där

- kommunen ansöker om solcellsstöd via Länsstyrelsen i Stockholms län

- kommunen skall investera i solcellsanläggningar med ett årligt belopp innan bidrag på minst 2 miljoner kronor. När och om tiden kommer då kommunen producerar mer el än kommunen behöver ska kommunen undersöka till vilka kommunen kan sälja överskottsproduktionen av el

Motionen har remitterats till Tornberget. Tornberget har svarat att bolaget har ett mätbart mål i mål och budget 2016, att montera solceller där det är möjligt. Det förutsätter att en lönsamhetsberäkning (LCC-kalkyl) visar att det är lönsamt. Tornberget arbetar löpande med att undersöka vilka byggnader som har förutsättningar för solceller. När beslut fattas om ett solcellsprojekt gör Tornberget en ansökan om solcellsstöd via Länsstyrelsen.

Tornberget följer aktivt teknikutvecklingen och ekonomin inom området men med dagens elpriser och teknik är det svårt att få lönsamhet i solceller. Utvecklingen av solcellstekniken, minskad investeringskostnad och med ökat finansiellt stöd bedömer Tornberget att denna teknik är intressant i framtiden.

Förvaltningens synpunkter

Kommunen äger inte själva så många fastigheter. Det är Tornberget som äger och driver kommunens verksamhetslokaler. I remissvaret redogör Tornberget för att de aktivt arbetar med frågan om solcellsanläggningar och kommer också under 2016 att installera en anläggning på Fredrika Bremers tak. Kostnaden för denna anläggning är beräknad till 2 500 tkr och återbetalningstiden är beräknad till 11-13 år. Kalkylen bygger dock på ett högre elpris än dagens nivå. Tornberget anser också att denna investering ger en viktig erfarenhet inför framtida solcellsinstallationer.

I det fall kommunfullmäktige vill anslå medel för solcellsinvesteringar bör detta hanteras i samband med att kommunfullmäktige fastställer mål och budget för kommande år.

Med hänsyn till Tornbergets svar föreslår kommunstyrelseförvaltningen att motionen anses besvarad.

Underlag för beslut

- Motionen

- Protokoll Tornberget 2015-11-26 § 88

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige

Kommunfullmäktige beslutar:

1. Motionen anses besvarad.

Överläggningar i kommunfullmäktige

Ordföranden yrkar att ärendet bordläggs.

Kommunfullmäktiges beslut

1. Ärendet bordläggs.

Expedieras: Akt

För kännedom: Motionären, Tornberget

Dnr KS 2015/124

§ 158 Motion från Henrik Svensson (SD) om hjälp fler nödställda människor samtidigt som vi räddar den svenska välfärden

Sammanfattning

Motionären framför i motionen ”Hjälp fler nödställda människor samtidigt som vi räddar den svenska välfärden” (dnr KS 2015/124) att Haninge kommun ska särredovisa hur mycket pengar kommunen lägger på invandringen och flyktingmottagandet, presentera förslag på hur kommunen ska avsluta avtalet med Migrationsverket och redovisa för hur många flyktingar kommunen skulle kunna hjälpa genom UNHCR.

Kommunalrådsberedningens synpunkter

Diskussionen om invandring har i stor utsträckning präglat den allmänna debatten det senaste året. Många invånare i vår kommun anser att frågan är av stor vikt och detta ska bemötas med stor respekt vilket kommunledningen också gör.

Kommunledningen delar inte den bild motionären vill sätta och menar bestämt att frågan inte handlar om ekonomi, trots att Sverigedemokraterna de senaste åren försökt göra allt för att få debatten att handla om just ekonomi. Men låt oss trots det syna de ekonomiska argumenten.

Sverigedemokraterna presenterade i sin nationella budget för kommunerna en nedtrappad neddragning på det kommunala stödet som fullt ut skulle få effekt 2018 och omfatta 53 miljarder kronor. För Haninge kommuns del, beräknat på antal invånare 83 866 =5 383 kr, skulle det innebära ett intäktsbortfall på mellan 450 miljoner och 460 miljoner kronor per år från och med 2018. Till detta vill Sverigedemokraterna lokalt addera en skattesänkning på med ytterligare 13 öre förutom de 12 öre de röstade för, inför budget 2016, vilket motsvarar ytterligare ca 40-50 miljoner kronor per år.

Detta innebär om Sverigedemokraterna fick makten skulle Haninge kommun behöva skära bort nästan 500 miljoner kronor per år. Det

motsvarar 60 procent av alla pengar som går till grundskolan eller i princip hela förskolan. Gör vi samma jämförelse för äldreomsorgen betyder det -75 % av alla pengar som går till de äldres omsorg. Med en så snabb och drastisk urholkning av välfärdsverksamheterna i kommunen kan man knappast med hedern i behåll anse sig värna om skolan och äldreomsorgen.

Kommunledningen menar att Sverigedemokraterna driver en helt annan agenda. För dem handlar det inte egentligen om pengar, det handlar om något helt annat. Trots stora ansträngningar från Sverigedemokraternas sida lyser det igenom, det handlar helt enkelt om olika människosyn. Om att vissa människor inte borde vara här i Sverige för att de är ”främmande”, inte ”delar våra värderingar” eller för att de ”förstör vår kultur”. Motionsskrivaren skulle framstå som mer rakryggad och modig om denne lagt korten på bordet och vågade stå upp för att det inte handlar om pengar utan om att man tycker att vissa människor är mindre värda.

Människor som flyttar eller flyr till Sverige är en tillgång för landet och för vår kommun. För kommunledningen handlar det om att göra det som är värdigt och det som är rätt. Det handlar för oss om solidaritet och mänskliga rättigheter. Såväl Haninge kommun som andra kommuner och länder i Europa behöver ta sitt ansvar när det kommer flyktingar. Det är vår plikt som kommun och som medmänniskor att ge människor som söker asyl skydd och att ge ett så bra mottagande som möjligt.

Kommunledningen blundar dock inte för de utmaningar Haninge kommun står inför. Det handlar bland annat om att fler snabbt ska få lära sig svenska och få möjligheter till egen försörjning. Med ett eget jobb och kunskaper om hur vårt samhälle fungerar blir integrationen lättare. Det är vägen att säkra morgondagens välfärd.

Underlag för beslut

- Motion från Henrik Svensson (SD)

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige

Kommunfullmäktige beslutar

1. Motionen avslås.

Överläggningar i kommunfullmäktige

Ordföranden yrkar att ärendet bordläggs.

Kommunfullmäktiges beslut

1. Ärendet bordläggs.

_____

Expedieras: Akt

För kännedom: Motionären

Dnr KS 2016/109

§ 159 Förteckning över motioner som inte har slutbehandlats

Sammanfattning

Enligt § 33 i kommunfullmäktiges arbetsordning ska motioner som inte har slutbehandlats redovisas två gånger årligen. Redovisningen ska ske på fullmäktiges sammanträde i april/maj och oktober.

Enligt 5 kap 33 § kommunallagen bör en motion beredas så att fullmäktige kan fatta beslut inom ett år från det att motionen väcktes.

För närvarande finns 42 motioner som inte har slutbehandlats. 9 av dessa motioner bordlades vid fullmäktiges sammanträde 2016-03-21. Ytterligare 7 motioner förväntas behandlas av kommunstyrelsen 2016-04-04. Därmed förväntas 16 av de 42 obehandlade motionerna behandlas vid kommunfullmäktiges sammanträde 2016-04-18.

Underlag för beslut

- Förteckning över motioner som inte har slutbehandlats, reviderad 2016-03-23.

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige

Kommunfullmäktige beslutar

1. Förteckningen över motioner som inte har slutbehandlats läggs till handlingarna.

Kommunfullmäktiges beslut

1. Förteckningen över motioner som inte har slutbehandlats läggs till handlingarna.

_____

Expedieras: Akt

Dnr KS 2016/110

§ 160 Förteckning över medborgarförslag som inte har slutbehandlats

Sammanfattning

Enligt 36 § i kommunfullmäktiges arbetsordning ska medborgarförslag som inte har slutbehandlats redovisas två gånger årligen. Redovisningen ska ske på fullmäktiges sammanträde i april/maj och oktober.

Enligt 6 kap 27a § kommunallagen bör ett medborgarförslag handläggas så att ärendet kan avgöras inom ett år från det att förslaget väcktes i fullmäktige.

För närvarande finns 33 medborgarförslag som inte har slutbehandlats.

Underlag för beslut

- Förteckning över medborgarförslag som inte har slutbehandlats, 2016-03-22

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige

Kommunfullmäktige beslutar

1. Förteckningen över medborgarförslag som inte har slutbehandlats läggs till handlingarna.

Kommunfullmäktiges beslut

1. Förteckningen över medborgarförslag som inte har slutbehandlats läggs till handlingarna.

Expedieras: Akt

Dnr KS 2016/5

§ 161 Befrielse från uppdrag

Inga avsägelser har inkommit till kansliet.

_____

Dnr KS 2016/5

§ 162 Val till vissa uppdrag, tidigare bordlagda

Inga bordlagda val föreligger.

_____

Dnr KS 2016/5

§ 163 Val till vissa uppdrag

Inga nya val föreligger.

_____

§ 164 Framställan av interpellationer och frågor

KS 2016/199

Interpellation från Martina Mossberg (M) om Haninges näringslivsarbete

Förslag till beslut

1. Föreliggande interpellation framställs och besvaras vid nästa sammanträde av kommunstyrelsens ordförande Meeri Wasberg (S).

Kommunfullmäktiges beslut

1. Föreliggande interpellation framställs och besvaras vid nästa sammanträde av kommunstyrelsens ordförande Meeri Wasberg (S).

Expedieras:

Akter

För kännedom:

Politiska sekreterare

§ 165 Anmälan av motioner

KS 2016/200

Motion från Tobias Hammarberg (L) om att gå från bidragstagare till bidragande

Förslag till beslut

1. Motionen överlämnas till kommunstyrelsen för beredning.

Kommunfullmäktiges beslut

1. Motionen överlämnas till kommunstyrelsen för beredning.

KS 2016/201

Motion från Tobias Hammarberg (L) och Pia Lublin (L) om att fler lärlingar på Fredrika Bremerskolan är bra för både individen och samhället

Förslag till beslut

1. Motionen överlämnas till kommunstyrelsen för beredning.

Kommunfullmäktiges beslut

1. Motionen överlämnas till kommunstyrelsen för beredning.

KS 2016/202

Motion från Tobias Hammarberg (L) och Pia Lublin (L) om teknikcollege på Fredrika Bremerskolan

Förslag till beslut

1. Motionen överlämnas till kommunstyrelsen för beredning.

Kommunfullmäktiges beslut

1. Motionen överlämnas till kommunstyrelsen för beredning.

Expedieras:

Akter

§ 166 Anmälan av medborgarförslag

KS 2016/171

Medborgarförslag: Sätt upp en bra gatubelysning vid cykelparkeringen väster om Västerhaninge pendeltågsstation och öka tillsynen och renhållningen där

Förslag till beslut

1. Medborgarförslaget överlämnas till stadsbyggnadsnämnden för beslut.

Kommunfullmäktiges beslut

1. Medborgarförslaget överlämnas till stadsbyggnadsnämnden för beslut.

KS 2016/172

Medborgarförslag: Montera tydliga skyltar om vad som gäller vid tomgångskörning vid förskola och skola

Förslag till beslut

1. Medborgarförslaget överlämnas till stadsbyggnadsnämnden för beslut.

Kommunfullmäktiges beslut

1. Medborgarförslaget överlämnas till stadsbyggnadsnämnden för beslut.

KS 2016/176

Medborgarförslag: Anordna en fotoutställning om Handen/Haninge från nu och då på biblioteket i Handen

Förslag till beslut

1. Medborgarförslaget överlämnas till kultur- och fritidsnämnden för beslut.

Kommunfullmäktiges beslut

1. Medborgarförslaget överlämnas till kultur- och fritidsnämnden för beslut.

KS 2016/186

Medborgarförslag: Inför parkeringsförbud på Vendelsö gårdsväg

Förslag till beslut

1. Medborgarförslaget överlämnas till stadsbyggnadsnämnden för beslut.

Kommunfullmäktiges beslut

1. Medborgarförslaget överlämnas till stadsbyggnadsnämnden för beslut.

KS 2016/194

Medborgarförslag: Gör skogsområdet Söderby Huvudgård 2:1 till naturreservat

Förslag till beslut

1. Medborgarförslaget överlämnas till kommunstyrelsen för beslut.

Kommunfullmäktiges beslut

1. Medborgarförslaget överlämnas till kommunstyrelsen för beslut.

Expedieras:

Akter

För kännedom:

Förslagsställarna

Berörda nämnder

Dnr KS 2016/154

§ 167 Svar på interpellation från Sara Sixten (M) om Haninges förskolors större barngrupper och minskad personaltäthet

Förslag till beslut

1. Interpellationen är besvarad.

Överläggningar i kommunfullmäktige

Ordföranden yrkar att ärendet bordläggs.

Kommunfullmäktiges beslut

1. Ärendet bordläggs.

Expedieras: Akt

Dnr KS 2016/155

§ 168 Svar på interpellation från Martina Mossberg (M) om kommunal fastställning av ålder

Förslag till beslut

1. Interpellationen är besvarad.

Överläggningar i kommunfullmäktige

Ordföranden yrkar att ärendet bordläggs.

Kommunfullmäktiges beslut

1. Ärendet bordläggs.

Expedieras: Akt

Dnr KS 2016/156

§ 169 Svar på interpellation från Samuel Skånberg (V) om hyresrätter i Vega

Förslag till beslut

1. Interpellationen är besvarad.

Överläggningar i kommunfullmäktige

Ordföranden yrkar att ärendet bordläggs.

Kommunfullmäktiges beslut

1. Ärendet bordläggs.

Expedieras: Akt

§ 170 Meddelanden

Sammanfattning

Om inget annat anges finns meddelandena hos kommunfullmäktiges sekreterare.

Protokollsutdrag stadsbyggnadsnämnden 2016-03-16; § 25 Medborgarförslag: Anlägg en gång-/cykelväg längs bäcken som rinner mellan Åbyområdena och Hanveden och österut om gamla Nynäsvägen

Protokollsutdrag stadsbyggnadsnämndens plan- och byggutskott 2016-04-06; § 42 Detaljplan för Ribby 1:446, Ribbyskolan, granskning

Förslag till beslut

1. Meddelandena läggs till handlingarna.

Kommunfullmäktiges beslut

1. Meddelandena läggs till handlingarna.

_____

Expedieras: Akter

Haninge kommun

Förvaltning	Dokumenttyp		Sida
Klicka här för att ange text.	Recit		1 (1)
Avdelning/Enhet	Datum	Diarienummer	
Klicka här för att ange text.	2015-10-28	KS 2015/369	
Handläggare			
Rebecca Band, kommunsekreterare			

Kungörelse

Sammanfattning

Kungörelsen är anslagen på kommunens anslagstavla 2016-MM-DD och införd i ortstidningen Mitt i Haninge enligt kommunfullmäktiges beslut.

Förslag till beslut

1. Sammanträdet är kungjort i laga ordning.

_____

Haninge kommun

Förvaltning	Dokumenttyp		Sida
Klicka här för att ange text.	Recit		1 (1)
Avdelning/Enhet	Datum	Diarienummer	
Klicka här för att ange text.	2015-10-28	KS 2015/370	
Handläggare			
Rebecca Band, kommunsekreterare			

Justering

Förslag till beslut

1. Kommunfullmäktiges 1:e vice ordförande Sahir Drammeh (MP) och 2:e vice ordförande Marietta de Pourbaix-Lundin (M) utses att jämte kommunfullmäktiges ordförande justera kommunfullmäktiges protokoll ___dag 2016-MM-DD.

_____

Dnr KS 2015/534

§ 107 Motion från Samuel Skånberg (V) om minskad köttkonsumtion för klimat och hälsa, bordlagt ärende

Ärendet bordlades vid kommunfullmäktiges sammanträde 2016-03-21.

Sammanfattning

Samuel Skånberg föreslår i en motion, daterad 2015-11-05,

att kökspersonal i kommunens kök får gå fortbildningskurs i vegetarisk och vegansk matlagning och ges kunskap om olika livsmedels påverkan på klimat och miljö

att stegvis ändra matsedlarna till minskade andel måltider baserade på kött- och mejeriprodukter

att kommunen börjar mäta inköpen av köttprodukter och mejeriprodukter i offentlig sektor

att matens klimatpåverkan från inköpta livsmedel presenteras och hur stor del av klimatpåverkan som kommer från kött och mejeriprodukter.

Förvaltningens synpunkter

De fakta om köttkonsumtionens klimatpåverkan samt nämnda samband mellan köttkonsumtion och hälsa, som nämns i motionen, är kunskap kommunen väl känner till. Fakta från organisationer och företag som hänvisas till, samt de förslag från andra kommuner som nämns i motionen, är inte nyheter för kommunens kockar och måltidsverksamheterna. Haninge ligger i framkant vad gäller minskad köttkonsumtion och kockarna i förskola och skola har aktivt arbetat med detta sedan hösten 2010. Ett arbete som tydligt ska prioriteras enligt kostpolicyn och klimat- och energistrategins åtgärdsplan.

Kommunstyrelseförvaltningen ställer sig positiv till de två första attsatserna ovan och ser inget motsatsförhållande i dessa och kockarnas pågående arbete för mer hållbara måltider. Att erbjuda

fortbildning ingår i koststrategens arbete och vegetarisk matlagning är ett av ämnena som återkommer allt oftare. All fortbildning som erbjuds kockarna med externa föreläsare samordnas av koststrategen och bekostas avförvaltningarna.

Den tredje attsatsen kommer att uppfyllas från hösten 2016 då kommunen kommer vara utrustad med ett digitalt verktyg som lättare tolkar och presenterar inköpsstatistik från våra leverantörer av livsmedel.

Den fjärde attsatsen kommer att utvecklas framöver med hjälp av verktyget ovan.

Kommunstyrelseförvaltningen föreslår mot ovanstående bakgrund att motionen skall anses besvarad.

Underlag för beslut

- Motion från Samuel Skånberg (V) om minskad köttkonsumtion för klimat och hälsa.

Överläggningar i kommunstyrelsen

Martina Mossberg (M) yrkar att motionen avslås.

Pia Lublin (L) och Marie Litholm (KD) yrkar bifall till eget förslag från Liberalerna och Kristdemokraterna (bilaga) innebärande att motionens två första beslutspunkter avslås och att motionens tredje och fjärde beslutspunkter anses besvarade.

Meeri Wasberg (S) yrkar bifall till kommunalrådsberedningens förslag.

Ordföranden föreslår att varje attsats i motionen behandlas punktvis vilket kommunstyrelsen medger.

Ordföranden ställer först proposition på om det är kommunstyrelsens mening att besvara eller avslå den första attsatsen och finner att kommunstyrelsen anser den besvarad.

Ordföranden ställer därefter proposition på om det är kommunstyrelsens mening att besvara eller avslå den andra beslutspunkten och finner att kommunstyrelsen anser den besvarad.

Ordföranden ställer därefter proposition på om det är kommunstyrelsens mening att besvara eller avslå den tredje beslutspunkten och finner att kommunstyrelsen anser den besvarad.

Ordföranden ställer därefter proposition på om det är kommunstyrelsens mening att besvara eller avslå den fjärde beslutspunkten och finner att kommunstyrelsen anser den besvarad.

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige

Kommunfullmäktige beslutar

1. Motionen anses besvarad.

Reservationer

Martina Mossberg, Alexandra Anstrell, Michael Fridebäck och Sven Gustafsson - samtliga (M), Pia Lublin (L) och Marie Litholm (KD) reserverar sig mot beslutet.

Överläggningar i kommunfullmäktige

Samuel Skånberg (V) yrkar med instämmande av Mattias Bernhardsson (RS) och Anna Ragnar (-) att motionen ska bifallas.

Meeri Wasberg (S) yrkar bifall till kommunstyrelsens förslag att motionen ska anses besvarad.

Tobias Hammarberg (L) yrkar med instämmande av Marie Litholm (KD) bifall till ett eget förslag från Liberalerna och Kristdemokraterna (bilaga) med innebörden att motionens två första beslutspunkter avslås och att motionens tredje och fjärde beslutspunkter anses besvarade.

Alexandra Anstrell (M) yrkar att motionen avslås.

Kommunfullmäktige behandlar de fyra beslutspunkterna i motionen var och en för sig.

Beslutspunkt 1

Tre förslag föreligger: Kommunstyrelsens förslag att anse beslutspunkten besvarad, Vänsterpartiets förslag att bifalla beslutspunkten, till vilket Rättvisepartiet Socialisterna och Anna Ragnar (-) har anslutit sig, samt Moderaternas, Liberalernas och Kristdemokraternas förslag att avslå beslutspunkten.

Ordföranden ställer förslagen mot varandra och finner att kommunfullmäktige beslutar i enlighet med kommunstyrelsens förslag.

Votering begärs. Ordföranden ställer förslagen mot varandra och konstaterar att kommunstyrelsens förslag utgör huvudförslag och att förslaget från Moderaterna, Liberalerna och Kristdemokraterna utgör motförslag. Följande voteringsproposition läses upp och godkänns: ”Den som bifaller kommunstyrelsens förslag röstar ja, den det ej vill röstar nej. Vinner nej beslutar fullmäktige att avslå beslutspunkt 1.” Omröstning sker med voteringsanläggning och resultatet av omröstningen är 32 ja-röster mot 29 nej-röster. (Omröstningsresultat, se bilaga.)

Ordföranden konstaterar att omröstningsresultatet innebär att kommunfullmäktige beslutar i enlighet med kommunstyrelsens förslag.

Beslutspunkt 2

Tre förslag föreligger: Kommunstyrelsens förslag att anse beslutspunkten besvarad, Vänsterpartiets förslag att bifalla beslutspunkten, till vilket Rättvisepartiet Socialisterna och Anna Ragnar (-) har anslutit sig, samt Moderaternas, Liberalernas och Kristdemokraternas förslag att avslå beslutspunkten.

Ordföranden ställer förslagen mot varandra och finner att kommunfullmäktige beslutar i enlighet med kommunstyrelsens förslag.

Beslutspunkt 3

Tre förslag föreligger: Kommunstyrelsens förslag att anse beslutspunkten besvarad, till vilket Liberalerna och Kristdemokraterna har anslutit sig, Vänsterpartiets förslag att bifalla beslutspunkten, till vilket Rättvisepartiet Socialisterna och Anna Ragnar (-) har anslutit sig, samt Moderaternas förslag att avslå beslutspunkten.

Ordföranden ställer förslagen mot varandra och finner att kommunfullmäktige beslutar i enlighet med kommunstyrelsens förslag.

Beslutspunkt 4

Tre förslag föreligger: Kommunstyrelsens förslag att anse beslutspunkten besvarad, till vilket Liberalerna och Kristdemokraterna har anslutit sig, Vänsterpartiets förslag att bifalla beslutspunkten, till vilket Rättvisepartiet Socialisterna och Anna Ragnar (-) har anslutit sig, samt Moderaternas förslag att avslå beslutspunkten.

Ordföranden ställer förslagen mot varandra och finner att kommunfullmäktige beslutar i enlighet med kommunstyrelsens förslag.

Kommunfullmäktiges beslut

1. Motionen anses besvarad.

Reservationer

Martina Mossberg, Michael Fridebäck, Alexandra Anstrell, Sven Gustafsson, Sedat Dogru, Ewa Wasiewicz, Marin Tomic, Marietta de Pourbaix-Lundin, Joakim Goding, Sadik Akan, Kristoffer Eriksson, Pernilla Kjellin, Gilbert de Wendel, Birgitta Karlfeldt, Daniel Lassnäs, Mikael Kjellin och Kjell Larsson – samtliga (M) – Tobias Hammarberg, Kristina Hallberg, Gustav Klockhoff och Pia Lublin – samtliga (L) – samt Suzanne Enman och Marie Litholm – båda (KD) – samt Anna Ragnar (-) reserverar sig mot beslutet.

_____

Expedieras: Akt

För kännedom: Planeringschefen, koststrategen

Haninge kommunfullmäktige: VOTERINGSRESULTAT
- -
Votering: § 107 Motion från Samuel Skånberg (V) om minskad köttkonsumtion för klimat och hälsa, bordlagt ärende
2016-04-18 kl. 16:30
- -
Totalt [JA]: 32
Totalt [NEJ]: 29
Totalt [AVSTÅR]: 0
Totalt [FRÅNVARANDE]: 0

381031. Karlfeldt Birgitta (M) - NEJ
420821. de Wendel Gilbert (M) - NEJ
421114. Valtersson Kennerth (SD) - NEJ
450409. Lublin Pia (L) - NEJ
450520. Larsson Kjell (M) - NEJ
460413. Erlandsson Christer (S) - JA
470709. Manners Eva (SD) - NEJ
490517. Svensson Göran (S) - JA
490729. Bernhardsson Margareta (S) - JA
491211. Kalasniemi Esa (S)(Ersätter Larbi Latifa) - JA
500502. Hedin Kerstin (S)(Ersätter Drammeh Sait) - JA
510815. de Pourbaix-Lundin Marietta (M) - NEJ
530214. Öhman Ulla-Britt (C) - JA
560716. Cilgin Nafi (V) - JA
561023. Drammeh Sahir (MP) - JA
571021. Erlandsson Ann-Christine (S) - JA
580805. Andersson Marina (S)(Ersätter Westlund Åsa) - JA
601028. Forsberg Yvonne (SD)(Ersätter Svensson Henrik) - NEJ
601201. Wasiewics Ewa (M)(Ersätter Sixten Sara) - NEJ
620404. Palmgren Madeleine (S) - JA
620503. Coksürer Mehmet (MP) - JA
620714. Schramm Ove (S)(Ersätter Erfani Sepideh) - JA
640903. Forsberg Kenneth (S) - JA
650222. Mossberg Martina (M) - NEJ
651005. Eriksson Göran (S) - JA
651114. Enman Suzanne (KD)(Ersätter Krylborn Joachim) - NEJ
660130. Gustafsson Sven (M) - NEJ
660204. Kjellin Mikael (M) - NEJ
660804. Litholm Marie (KD) - NEJ
660921. Nordlund Anders (S) - JA
670516. Svensson Mikko (S) - JA
680615. Svensk Johan (MP) - JA
681203. Ragnar Anna (-) - JA

690718. Akan Sadik (M)(Ersätter Mattsson Mats) - NEJ
700414. Haaf Annett (S) - JA
701202. Fridebäck Michael (M) - NEJ
701229. Fägersten Maria (S) - JA
710822. Dogru Sedat (M) - NEJ
710901. Ugan Ahmet (MP)(Ersätter Reinemar Marianne) - JA
711228. Hammarberg Tobias (L) - NEJ
720318. Kjellin Pernilla (M) - NEJ
731214. Wasberg Meeri (S) - JA
741218. Anstrell Alexandra (M) - NEJ
750204. Manners Jenny (SD) - NEJ
750216. Hallberg Kristina (L) - NEJ
760414. Wilén Linda (S) - JA
760528. Lindefjärd Christian (SD) - NEJ
760703. Salonen Petri (C) - JA
771108. Lassnäs Daniel (M) - NEJ
791225. Bernhardsson Mattias (RS) - JA
800325. Janabi Yosefin (S) - JA
840402. Eriksson Kristoffer (M) - NEJ
841008. Jensen Tomas (S) - JA
860122. Skånberg Samuel (V) - JA
860215. Bielecki Robert (RS)(Ersätter Rigney Thörnblom Lina) - JA
860813. Goding Joakim (M) - NEJ
870320. Klockhoff Gustav (L)(Ersätter Hellmark Jeanette) - NEJ
890523. Ovsiannikov Tove (V) - JA
890827. Tomic Marin (M) - NEJ
890918. Spångberg Joakim (S) - JA
940104. Askling Dennis (SD) - NEJ

Eget förslag till beslut

Till kommunfullmäktige

§ 107 Motion från Samuel Skånberg (V) om minskad köttkonsumtion för klimat och hälsa.

Samuel Skånberg har skrivit en motion om arbete kring minskad köttkonsumtion. Vi anser att det vore bra ur ett hälsa- och klimatperspektiv om köttkonsumtionen minskade. Det är viktigt att konsumentperspektivet får råda där märkning spelar en stor roll så att konsumenterna kan göra aktiva och medvetna val. Exempelvis finns det köttproduktion med miljönytta som svenskt gräsbeteskött.

Vi anser inte att det är en bra lösning att politiker ska styra vad människor äter. Fokus ska istället läggas på att konsumenten måste kunna göra informerade val där bland annat märkning fyller en viktig funktion liknande den marknadsutvecklade klimatbelastningsmärkningen av exempelvis vitvaror.

Skånbergs motion landar i fyra beslutssatser. Den första punkten handlar om fortbildning för kökspersonal i kommunens kök i vegetarisk och vegansk matlagning. Alla former av utbildning bör i möjligaste mån vara individuellt anpassad och det är mycket troligt att det finns personal som redan besitter en väldigt hög kompetens inom dessa områden och vilka skulle ha en större nytta av annan utbildningsinsats. Vi ställer oss tveksamma till att på fullmäktigenivå styra vilken fortbildning som kökspersonal behöver.

I den andra beslutspunkten vill motionären att fullmäktige ska besluta om förändringar av matsedlar. Det är naturligtvis fullt möjligt för fullmäktige att besluta om restriktioner kring vad för mat som ska serveras i kommunens kök och i vilken omfattning. Men då vi i kommunen har professionella medarbetare anställda för att göra just dessa avvägningar utifrån fullmäktiges mål för hållbarhet och hälsa menar vi att det vore olyckligt att frångå denna delegationsordning.

Förslag till beslut

- att motionens två första beslutspunkter avslås
- att motionens tredje och fjärde beslutspunkt var för sig anses besvarade

Handen den 18 april 2016

Tobias Hammarberg (L)

Marie Litholm (KD)

VÄNSTERPARTIET

Motion till Haninge kommunfullmäktige

om minskad köttkonsumtion för klimat och hälsa

Klimathotet är en ödesfråga. Redan idag märker vi av klimatförändringarnas effekter. Forskarna är eniga om att klimatförändringarna beror på människors utsläpp av växthusgaser. För att minska framtida klimatförändringar behöver vi minska på vårt utsläpp av växthusgaser.

Enligt en rapport från FN:s jordbruksorganisation FAO kommer 18 procent av världens växthusgaser från djuruppfödning. I Naturvårdverkets rapport *Köttkonsumtionens klimatpåverkan - Drivkrafter och styrmedel* nämns vegetariska dagar i offentlig sektor som exempel på åtgärd för växling mot mindre andel kött och större andel vegetabiliskt protein. Matens klimatpåverkan är idag ungefär 1,8 ton koldioxidekvivalenter per person och år. Enligt Naturvårdsverket skulle det vara möjligt att få ner den siffran till 0,3 ton med en helvegetabilisk kost. Ett enkelt sätt att minska sin klimatpåverkan är alltså att äta mindre kött. Örebro kommun konstaterar att nästan hälften (47%) av klimatpåverkan från deras inköpta livsmedel kommer från livsmedel av kött och en stor del från mejeriprodukter.

Havsmiljöinstitutet menar att köttkonsumtionen också bidrar till övergödningen av havet: utökad algblomning, döda havsbottnar och andra störningar i havets ekosystem. Som skärgårdskommun som värnar om havet och de marina systemen så är frågan extra angelägen för Haninge kommun.

Utöver klimatpåverkan så äter svenskar idag mer kött än vad som är hälsosamt. Vår köttkonsumtion har ökat 40 % sedan 1990 och vi äter idag mer kött än vad som är rekommenderas av Livsmedelsverket. Världscancerfonden rekommenderar att äta mindre än 300 gram rött kött i veckan och att helt undvika charkprodukter för att minska risken för cancer. Livsmedelsverket rekommenderar att äta mindre än 500 gram rött kött och chark i veckan vilket motsvarar fyra köttmåltider i veckan. Världshälsoorganisationen (WHO) klassar numera charkprodukter som cancerframkallande och rött kött som troligen cancerframkallande. Om vi som kommun vill värna om folkhälsan bör vi verka för en mindre köttkonsumtion.

Det är lätt att tänka att det bara är en fråga om att äta rätt sorts kött. Viss sorts kött har trots allt högre klimatpåverkan och bidrar inte till den biologiska mångfalden. Annat kött har lägre

klimatpåverkan och det finns positiva effekter för den biologiska mångfalden av t.ex. betande djur. Men Naturskyddsföreningen menar att det räcker inte att byta till ekologiskt kött eller naturbeteskött för klimatets och miljöns skull. Vi måste minska den totala mängden kött vi äter.

Kött är också dyrt och en stor köttkonsumtion är inte ett bra sätt att hushålla med kommunens ekonomiska resurser. Skövde kommun konstaterar att när de minskar svinnet och köttmängderna får de större ekonomiskt utrymme för mer ekologiska varor.

I Haninge kommuns klimat- och energistrategin lyfts just att potentialen att minska köttets klimatpåverkan är större via minskad konsumtion än via ändringar i den svenska köttproduktionen. Göteborg stads klimatstrategi är att minska konsumtion av nötkött, mejeriprodukter, fläskkött, fågel och fisk och ersätta framförallt med vegetabiliska produkter. De utbildar också måltidspersonal i vegetarisk matlagning och ändrar stegvis matsedlarna till minskade andel måltider baserade på kött- och mejeriprodukter.

Vänsterpartiet Haninge föreslår därför kommunfullmäktige besluta

att kökspersonal i kommunens kök får gå fortbildningskurs i vegetarisk och vegansk matlagning och ges kunskap om olika livsmedels påverkan på klimat och miljö

att stegvis ändra matsedlarna till minskade andel måltider baserade på kött- och mejeriprodukter

att kommunen börjar mäta inköpen av köttprodukter och mejeriprodukter i offentlig sektor

att matens klimatpåverkan från inköpta livsmedel presenteras och hur stor del av klimatpåverkan som kommer från kött och mejeriprodukter

Samuel Skånberg, Vänsterpartiet Haninge

Dnr KS 2015/58

§ 108 Motion från Tobias Hammarberg (L) om nej till monopol vid diplomering för rättvis handel och etisk konsumtion, bordlagt ärende

Ärendet bordlades vid kommunfullmäktiges sammanträde 2016-03-21.

Sammanfattning

Tobias Hammarberg (L) föreslår i en motion att kommunen ska arbeta för att främja ett flertal märkningar som visar att produkter produceras på ett sätt som är rättvist för arbetaren och miljön. Liberalerna Haninge motsätter sig den monopolisering av märkning som en ansökan om att bli Fairtrade City enligt motionen skulle innebära.

Förvaltningens synpunkter

Kommunstyrelseförvaltningen redogör i bifogad skrivelse för gällande regler för kommunens upphandling, vilka beslut som redan har fattats och för Södertörns upphandlingsnämnds roll och uppdrag. Förvaltningen bedömer att de beslut som redan har fattats i allt väsentligt leder i samma riktning som motionen ger uttryck för. Motionen bör därför anses besvarad med hänvisning till redogörelsen i kommunstyrelseförvaltningens skrivelse.

Underlag för beslut

- Motionen.

- Kommunstyrelseförvaltningens skrivelse 2016-02-11, ”Svar på motion från Tobias Hammarberg (L) om ´Nej till monopol vid diplomering för rättvis handel och etisk konsumtion´”.

Överläggningar i kommunstyrelsen

Pia Lublin (L), Martina Mossberg (M) och Marie Litholm (KD) yrkar bifall till motionen.

Meeri Wasberg (S) yrkar bifall till kommunalrådsberedningens förslag.

Ordföranden konstaterar att det finns två förslag till beslut; kommunalrådsberedningens förslag samt bifallsyrkandet från Pia Lublin (L), Martina Mossberg (M) och Marie Litholm (KD). Ordföranden ställer de båda förslagen mot varandra och finner att kommunstyrelsen beslutar i enlighet med kommunalrådsberedningens förslag.

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige

Kommunfullmäktige beslutar

1. Motionen anses besvarad med hänvisning till redogörelsen i kommunstyrelseförvaltningens skrivelse.

Reservationer

Martina Mossberg, Alexandra Anstrell, Michael Fridebäck och Sven Gustafsson - samtliga (M), Pia Lublin (L) och Marie Litholm (KD) reserverar sig mot beslutet.

Överläggningar i kommunfullmäktige

Tobias Hammarberg (L) yrkar med instämmande av Sven Gustafsson (M) och Marie Litholm (KD) att motionen ska bifallas.

Meeri Wasberg (S) yrkar med instämmande av Johan Svensk (MP) och Samuel Skånberg (V) bifall till kommunstyrelsens förslag att motionen ska anses besvarad.

Ordföranden ställer förslagen mot varandra och finner att kommunfullmäktige beslutar i enlighet med kommunstyrelsens förslag.

Votering begärs och följande voteringsproposition läses upp och godkänns: ”Den som bifaller kommunstyrelsens förslag röstar ja, den det ej vill röstar nej. Vinner nej beslutar fullmäktige att bifalla motionen.” Omröstning sker med voteringsanläggning och resultatet av omröstningen är 32 ja-röster mot 23 nej-röster. 6 ledamöter avstår från att rösta. (Omröstningsresultat, se bilaga.)

Ordföranden konstaterar att omröstningsresultatet innebär att kommunfullmäktige beslutar i enlighet med kommunstyrelsens förslag.

Kommunfullmäktiges beslut

1. Motionen anses besvarad med hänvisning till redogörelsen i kommunstyrelseförvaltningens skrivelse.

Reservationer

Martina Mossberg, Michael Fridebäck, Alexandra Anstrell, Sven Gustafsson, Sedat Dogru, Ewa Wasiewicz, Marin Tomic, Marietta de Pourbaix-Lundin, Joakim Goding, Sadik Akan, Kristoffer Eriksson, Pernilla Kjellin, Gilbert de Wendel, Birgitta Karlfeldt, Daniel Lassnäs, Mikael Kjellin och Kjell Larsson – samtliga (M) - Tobias Hammarberg, Kristina Hallberg, Gustav Klockhoff och Pia Lublin – samtliga (L) – samt Joachim Krylborn och Marie Litholm – båda (KD) – reserverar sig mot beslutet.

_____

Expedieras: Akt

Haninge kommunfullmäktige: VOTERINGSRESULTAT

- -

Votering: § 108 Motion från Tobias Hammarberg (L) om nej till monopol vid diplomering för rättvis handel och etsik konsumtion, bordlagt ärende
2016-04-18 kl. 17:02

- -

Totalt [JA]: 32
Totalt [NEJ]: 23
Totalt [AVSTÅR]: 6
Totalt [FRÅNVARANDE]: 0

381031. Karlfeldt Birgitta (M) - NEJ
420821. de Wendel Gilbert (M) - NEJ
421114. Valtersson Kennerth (SD) - AVSTÅR
450409. Lublin Pia (L) - NEJ
450520. Larsson Kjell (M) - NEJ
460413. Erlandsson Christer (S) - JA
470709. Manners Eva (SD) - AVSTÅR
490517. Svensson Göran (S) - JA
490729. Bernhardsson Margareta (S) - JA
491211. Kalasniemi Esa (S)(Ersätter Larbi Latifa) - JA
500502. Hedin Kerstin (S)(Ersätter Drammeh Sait) - JA
510815. de Pourbaix-Lundin Marietta (M) - NEJ
530214. Öhman Ulla-Britt (C) - JA
560716. Cilgin Nafi (V) - JA
561023. Drammeh Sahir (MP) - JA
571021. Erlandsson Ann-Christine (S) - JA
580805. Andersson Marina (S)(Ersätter Westlund Åsa) - JA
601028. Forsberg Yvonne (SD)(Ersätter Svensson Henrik) - AVSTÅR
601201. Wasiewics Ewa (M)(Ersätter Sixten Sara) - NEJ
620404. Palmgren Madeleine (S) - JA
620503. Coksürer Mehmet (MP) - JA
620714. Schramm Ove (S)(Ersätter Erfani Sepideh) - JA
640408. Krylborn Joachim (KD) - NEJ
640903. Forsberg Kenneth (S) - JA
650222. Mossberg Martina (M) - NEJ
651005. Eriksson Göran (S) - JA
660130. Gustafsson Sven (M) - NEJ
660204. Kjellin Mikael (M) - NEJ
660804. Litholm Marie (KD) - NEJ
660921. Nordlund Anders (S) - JA
670516. Svensson Mikko (S) - JA
680615. Svensk Johan (MP) - JA
681203. Ragnar Anna (-) - JA

690718. Akan Sadik (M)(Ersätter Mattsson Mats) - NEJ
700414. Haaf Annett (S) - JA
701202. Fridebäck Michael (M) - NEJ
701229. Fägersten Maria (S) - JA
710822. Dogru Sedat (M) - NEJ
710901. Ugan Ahmet (MP)(Ersätter Reinemar Marianne) - JA
711228. Hammarberg Tobias (L) - NEJ
720318. Kjellin Pernilla (M) - NEJ
731214. Wasberg Meeri (S) - JA
741218. Anstrell Alexandra (M) - NEJ
750204. Manners Jenny (SD) - AVSTÅR
750216. Hallberg Kristina (L) - NEJ
760414. Wilén Linda (S) - JA
760528. Lindefjärd Christian (SD) - AVSTÅR
760703. Salonen Petri (C) - JA
771108. Lassnäs Daniel (M) - NEJ
791225. Bernhardsson Mattias (RS) - JA
800325. Janabi Yosefin (S) - JA
840402. Eriksson Kristoffer (M) - NEJ
841008. Jensen Tomas (S) - JA
860122. Skånberg Samuel (V) - JA
860215. Bielecki Robert (RS)(Ersätter Rigney Thörnblom Lina) - JA
860813. Goding Joakim (M) - NEJ
870320. Klockhoff Gustav (L)(Ersätter Hellmark Jeanette) - NEJ
890523. Ovsiannikov Tove (V) - JA
890827. Tomic Marin (M) - NEJ
890918. Spångberg Joakim (S) - JA
940104. Askling Dennis (SD) - AVSTÅR

HANINGE KOMMUNSTYRELSE
Kommunstyrelseförvaltningen
2015 -02- 26
Dnr. KS 105/2015

Folkpartiet Liberalerna Haninge

Motion

Till kommunfullmäktige

Nej till monopol vid diplomering för rättvis handel och etisk konsumtion

De flesta människor vill i dag inte bara konsumera, utan konsumera på ett så rättvist och klimatsmart sätt som möjligt. För att underlätta för konsumenten finns det flera typer av märkningar med syfte att visa att produktionen skett på ett hållbart sätt för både miljön och för arbetare.

Det finns ett antal olika märkningar som visar att anställda fått skäligt betalt, har goda arbetsförhållanden och att producenten har tagit hänsyn till miljön. Detta är bra eftersom konsumenten kan göra medvetna val och välja att betala mer för en produkt som garanterat är etiskt hållbar.

Folkpartiet är positiva till rättvis handel och etisk konsumtion, men låt oss även då vara rättvisa mot olika märkningar. Kommunala skattepengar måste användas på ett transparent och opartiskt sätt. Om kommunen vill välja att främja just Fairtrade, så som nämns i den styrande minoritetskoalitionens politiska plattform, krävs det mycket tydliga skäl till varför och alternativen måste utredas. Vi motsätter oss den monopolisering av märkning som en ansökan om att bli Fairtrade City skulle innebära.

Andra märkningar kan vara minst lika bra som Fairtrade. Likaså kommer en närodlad och ekologisk produkt med en annan märkning än Fairtrade att missgynnas av kommunen. Fairtrade City-diplomeringen tillåter förvisso att motsvarande märkningar används, men bara om de uppfyller de mycket specifika krav Fairtrade står bakom. Varumärket Fairtrade ges därmed ett slags veto över vilka produkter som ska anses etiska.

Ett medlemskap innebär också förpliktelser. Bland annat förbinder sig Haninge kommun till att leda en styrgrupp som ska ansvara för att annan verksamhet än den kommunala säljer Fairtrade-märkta produkter samt för hur skyltningen ska se ut.

Detta är att spendera skattepengar på att favorisera en organisation före andra och tala om för människor hur de ska bete sig. Kommunen måste då årligen redovisa en ökning av den offentliga konsumtionen av Fairtrade-märkta produkter på arbetsplatser (även privata), butiker, hotell, kaféer och restauranger samt formulera en målsättning för minst fyra aktiviteter som ska genomföras under året.

Folkpartiet menar att de som äger butiker, restauranger och hotell är bättre på att driva dem än vad vi politiker är. Vår grundtanke är att människor både vill och kan ta ansvar för sin vardag. Vi är positiva till olika märkningar som underlättar för konsumenter att göra medvetna val, men vi är emot att kommunen ensidigt ska gynna en specifik märkning vilket en Fairtrade City diplomering skulle innebära.

Därför föreslår vi att Haninge kommun ska arbeta för att främja ett flertal märkningar som visar att produkter produceras på ett sätt som är rättvist för arbetaren och miljön. Vi tror på mångfald och är för rättvis handel, men är emot monopolisering av rättvisan.

Folkpartiets förslag till beslut

- Att kommunfullmäktige beslutar att motverka monopol.
- Att kommunfullmäktige uppdrar till kommunstyrelsen att arbeta för en mångfald av diplomeringar så att etiska och hållbara inköp stärks istället för att ett enskilt varumärke gynnas.

Haninge den 23 februari 2015

Tobias Hammarberg, Gruppledare Folkpartiet

Haninge kommun

11 februari 2016

Kommunstyrelseförvaltningen

Kommundirektören

Svar på motion från Tobias Hammarberg (L) om ”Nej till monopol vid diplomering för rättvis handel och etisk konsumtion”

Kommunstyrelseförvaltningens förslag till kommunstyrelsen

Kommunfullmäktige beslutar

1. Motionen anses besvarad med hänvisning till föreliggande skrivelse.

Bakgrund

I rubr motion föreslås att kommunfullmäktige beslutar att motverka monopol samt att fullmäktige uppdrar till kommunstyrelsen att arbeta för en mångfald av diplomeringar så att etiska och hållbara inköp stärks i stället för att ett enskilt varumärke gynnas. Formuleringen av förslaget till uppdrag har sin utgångspunkt i ett resonemang som förs i inledningen av motionen, där det bl a hänvisas till den politiska plattform som (S), (MP) och (C) har överenskommit om inför mandatperioden 2015-2018.

Kommunstyrelseförvaltningens synpunkter

Kommunstyrelseförvaltningen konstaterar att i den nämnda politiska plattformen sägs följande (sid 10).

Vi ser också de sociala aspekterna vad gäller rättvis handel och etisk konsumtion samt för ökad sysselsättning och minskat utanförskap. Vi kommer att utreda förutsättningarna för att Haninge ska kunna diplomeras som Fairtrade City.

Kommunfullmäktige har 2014-12-08, § 196, godkänt den politiska plattform för 2015-2018 som är gemensam för (S), (MP) och (C). Fullmäktige beslutade vidare att kommunfullmäktiges beslut 2014-06-09, § 108, om Mål och budget 2015-2016 fastställs med de förändringar som framgick av reciten i ärendet och av den politiska plattformen. Genom detta beslut utgör den politiska plattformen en integrerad del av Mål och budget 2015-2016.

Kommunstyrelseförvaltningen har inte påbörjat någon utredning om förutsättningarna för att diplomeras som Fairtrade City. I Mål och budget 2016-2017 nämns inte frågan. Den politiska kommunledningen är oförhindrad att initiera frågan på nytt, t ex genom att föreslå kommunstyrelsen att besluta om direktiv för en utredning.

Postadress	Besöksadress	Telefon	Fax/e-post	Postgiro	Bankgiro
136 81 Haninge	Rudsjöterrassen 2	Växel: 08-606 70 00 Direkt: 08-606 85 02	08-606 81 40 bengt.svenander@haninge.se	1265-8	

Kommunstyrelseförvaltningen vill påminna om att kommunens upphandlingar styrs främst av dokumentet ”Upphandlingspolicy för kommunerna Haninge och Nynäshamn”. Policyn fastställdes av Haninge kommunfullmäktige 2014-05-12, § 92. I policyn sägs bl a följande (utdrag ur sid 2).

Upphandlingspolicyn är ett styrande dokument som syftar till att främja en hållbar utveckling, bästa hushållning med kommunala medel, samt bidra till att resurser frigörs inom kommunernas förvaltningar och deras verksamheter.

Upphandlingspolicyn med tillhörande riktlinjer ska säkerställa att kommunerna följer LOU, LUF, LOV och de grundläggande principerna och upphandlar på ett kvalitetssäkrat, kostnadseffektivt, affärsmässigt och rättvist sätt.

Upphandling av varor, tjänster, driftentreprenader samt bygg- och anläggningsentreprenader inom kommunerna ska präglas av effektivitet och kompetens och kommunerna ska som en stor aktör vara ett föredöme på marknaden.

Oavsett belopp ska kommunernas upphandlingar alltid genomföras affärsmässigt och med utnyttjande av befintlig konkurrens. Ställda krav ska vara behovsstyrda beträffande omfattning och kvalitet samt ställas med beaktande av såväl miljökrav såsom etiska och sociala hänsynstaganden.

I policyn sägs vidare följande (utdrag ur sid 3-4).

Ekologisk hållbarhet
Upphandling Södertörns upphandlingar ska bidra till en hållbar utveckling med minsta möjliga miljöpåverkan samt följa kommunernas strategiska inriktning och beslut. Miljökrav vid upphandling ska alltid ställas utifrån ett helhetsperspektiv så att kraven blir proportionerliga och maximal miljönytta för satsade kommunala medel erhålls. Vid upphandling ska alltid beaktas att entreprenörer, leverantörer och dess underleverantörer i alla led följer nationell miljö- och arbetsmiljölagstiftning, samt att köpta varor uppfyller ställda miljökrav. Miljökrav, såväl som andra krav, får inte vara diskriminerande, oproportionerliga eller på annat sätt strida mot upphandlingslagstiftningen.

Social hållbarhet
Upphandling Södertörn ska ställa krav på att leverantör, eller underleverantör som denna anlitar, i sin affärsverksamhet inte diskriminerar på grund av kön, etnicitet, trosuppfattning, ålder, funktionshinder eller sexuell läggning eller av sådana skäl otillbörligen särbehandlar arbetstagare eller arbetssökande. Upphandling kan genomföras med sociala hänsyn, vilket till exempel kan innebära att krav ställs i upphandlingen som syftar till ökad sysselsättning eller minskat utanförskap.

Ekonomisk hållbarhet
Upphandling Södertörn ska verka för att små och medelstora företag ska kunna delta i upphandlingar på ett rättvist sätt, i syfte att underlätta och vidmakthålla sund konkurrens. Upphandling Södertörns krav på leverantörer ska vara proportionerliga i förhållande till upphandlingens omfattning. Vid relevanta upphandlingar ska anbudsutvärderingen grundas på livscykelkostnad.

Hela upphandlingspolicyn finns på http://haninge.se/globalassets/kommun-och-politik/kommunfakta/regler-och-styrande-dokument/kommun-och-politik/ekonomi/upphandlingspolicy.pdf.

I gällande riktlinjer för upphandling finns ett särskilt avsnitt med rubriken ”Hållbar upphandling”. Där sägs bl a följande (utdrag ur sid 12-15).

Ekologisk hållbarhet

Upphandling Södertörn ska genom miljöanpassad upphandling bidra till att skydda miljön och främja en hållbar utveckling. Miljöanpassad upphandling ska leda till att användningen av miljöanpassade produkter ökar och att kommunerna når satta miljö- och klimatmål samt att teknik och nya innovationer utvecklas. Vilken typ av miljökrav som ska ställas vid en upphandling beror på vilka mål och behov kommunerna har, hur marknaden ser ut och vilken typ av vara, tjänst eller entreprenad som ska upphandlas.

För att arbeta effektivt med miljöanpassad upphandling krävs att en prioritering görs, så att långtgående miljökrav i första hand ställs på de produkt-, tjänste- och entreprenadområden som har stor miljöpåverkan och/eller upphandlas i stor omfattning. Det är också viktigt att de miljökrav som utformas är relevanta och kopplade till föremålet för upphandlingen, vilket är ett arbete som görs i nära samarbete med de miljöansvariga i kommunerna. Exempel på strategiska områden för miljöanpassad upphandling är kemikalieintensiva produkter, IT-utrustning, livsmedel, arbetsmaskiner, energikrävande utrustning och upphandlingar som innefattar transporter.

De krav som ställs ska gå att verifiera och/eller kontrollera. Redan under behovs- och marknadsanalysen, samt när förfrågningsunderlaget arbetas fram, undersöks vilka verifikationer, certifieringar, rapporteringssystem och annan dokumentation som finns tillgängliga inom aktuell bransch.

Vid vissa typer av upphandlingar kan det vara lämpligt att ta miljöhänsyn genom att ställa krav som måste uppfyllas för att anbudet ska kunna antas. I andra fall kan det vara mer lämpligt att använda kriterier som ingår i utvärderingen av vilka anbud som är de ekonomiskt mest fördelaktiga. Utvärderingskriterier kan användas för faktorer som har en direkt ekonomisk fördel (t.ex. kostnader för underhåll, energiförbrukning och avfallshantering) men även för faktorer som inte direkt går att kostnadsberäkna (t.ex. utsläpp, klimatpåverkan och hälsoskydd). I förfrågningsunderlaget ska samtliga krav och utvärderingskriterier vara tydligt formulerade.

Mer information om miljöhänsyn vid upphandling och exempel på kriterier finns på Miljöstyrningsrådets hemsida www.msr.se.

Social hållbarhet
För att motverka att Haninge kommun och Nynäshamns kommun upphandlar varor som produceras under förhållanden som bryter mot FN-organet ILO:s kärnkonventioner, artikel 32 i FN:s Barnkonvention eller andra konventioner som är relevanta för upphandlingen ska etiska hänsyn beaktas redan i behovs- och marknadsanalysen av en upphandling. Det är i dessa faser som det finns störst utrymme att undersöka om det finns ett behov av att ställa etiska krav och att analysera sådana behov som senare i upphandlingsprocessen kan innebära ökade kostnader och eventuellt förlängda tidsramar för upphandlingen.

Om det vid marknadsanalysen framkommer att det finns en risk för brott mot de mänskliga rättigheterna ska etiska krav alltid ställas. Kraven kan utformas så att de antingen ska vara uppfyllda då anbudet lämnas eller utformas som villkor som antagen leverantör ska uppfylla vid avtalsstart eller inom en viss tid därefter. För att säkerställa att leverantören uppfyller de krav som ställts ska även villkor som möjliggör revision på plats hos leverantör och underleverantör formuleras. Detta är av särskild vikt om det inom branschen saknas certifikatsystem eller liknande som styrker att kraven uppfylls.

Vägledning för arbete med etisk hänsyn och exempel på kriterier har tagits fram av Miljöstyrningsrådets CSR-kompass: www.csrkompassen.se.

I de upphandlingar där det är lämpligt kan det ställas krav på att den leverantör som vinner upphandlingen ska ta emot praktikanter eller anställa långtidsarbetslösa. Upphandlingar som kan bli aktuella för dessa krav är till exempel trädgårdsentreprenader eller städtjänster.

Ickediskriminering
Vid upphandling av varor, tjänster och entreprenader ska krav ställas på att leverantören följer gällande diskrimineringslag. Leverantören ska ha samma ansvar för att säkerställa och främja jämställdhet i sitt uppdrag som om kommunerna själva hade utfört tjänsten.

Tillgänglighet

Vid upphandling där lokaler eller offentliga miljöer utgör en del av föremålet för upphandlingen ska tillgänglighetsaspekter för personer med särskilda behov tas i beaktande. Tillgänglighet är även viktigt att beakta vid upphandling av verksamhetssystem och webbverktyg.

Kollektivavtal, meddelarfrihet och allmänhetens insyn
Vid tjänste- och entreprenadupphandlingar samt upphandlingar av varor ska kommunerna ställa sådana krav att entreprenören vid varje tidpunkt bedriver sin verksamhet så att den inte innebär åsidosättande av lag eller annat som strider mot vad som är allmänt godtaget inom aktuellt kollektivavtalsområde.
Vid upphandling av tjänsteentreprenader ska villkor upprättas så att anställda hos leverantör omfattas av motsvarande meddelarfrihet som gäller för anställda i kommunerna. Leverantören ska också tillförsäkra att allmänheten har insyn i verksamheten i enlighet med gällande lagstiftning. Villkor om meddelarfrihet och allmänhetens insyn kan även ställas i andra upphandlingar.

Sociala hänsyn och social ekonomi
Att upphandla med sociala hänsyn innebär att utvärderingskriterier och särskilda avtalsvillkor i förfrågningsunderlaget utformas så att utförandet av de upphandlade tjänsterna verkar i riktning mot vissa sociala mål, exempelvis ökad sysselsättning eller minskat utanförskap. Detta kan underlätta för den sociala ekonomin som generellt har mindre kunskaper och resurser att lämna anbud och hävda sig i anbudsutvärderingen. Exempel på faktorer som kan tillmätas betydelse:

Personal- och brukarinflytande värderas och kan ge anbudet mervärde. Det kan gälla tjänster inom rehabilitering eller utbildning, där brukaren ska kunna påverka och ta ansvar för sin situation.

Möjlighet att erbjuda brukaren ett socialt nätverk värderas och kan ge anbudet mervärde. Det kan gälla tjänster inom stöd, vård och behandling, där brukaren behöver förnya sin livssituation och har betydande behov av stöd även efter att den upphandlade insatsen är avslutad.

Vid anbudsutvärderingen kan det bedömas positivt om den ordinarie verksamheten, med professionell personal, kompletteras med ideella insatser.

Ekonomisk hållbarhet
Upphandling Södertörn ska medverka till att kommunernas skattepengar används på ett effektivt sätt och för att frigöra resurser för förvaltningarna och deras verksamheter. För att underlätta och uppmuntra fler anbudslämnare bland annat från små och medelstora företag och den sociala ekonomin kan följande överväganden göras:

Upphandlingen kan delas upp i flera anbudsområden. Uppdelningen kan exempelvis göras geografiskt, efter kommunernas enheter eller på produktnivå. Den politiska viljeinriktningen som finns kan redovisas i förfrågningsunderlaget.

En lång anbudstid underlättar för mindre företag och den sociala ekonomin, eftersom de ofta inte har samma kunskap och samma resurser att klara ett snabbt svar. Faktureringsvillkoren kan utformas så att det möjliggör start utan ett stort eget kapital.

De kompletta riktlinjerna finns på http://haninge.se/globalassets/kommun-och-politik/kommunfakta/regler-och-styrande-dokument/kommun-och-politik/ekonomi/riktlinjerupphandling.pdf.

De nämnda styrdokumenten visar att miljömässiga och sociala krav tillmäts mycket stor betydelse vid upphandlingar. Kraven kan utformas med ledning av de olika certifieringar och motsvarande som finns. Olika metoder tillämpas inom olika branscher. Metoder och mätvärden utvecklas över tid. Det ingår i Södertörns upphandlingsnämnds uppdrag att följa utvecklingen och anpassa kraven i förfrågningsunderlagen så att relevanta avvägningar görs mellan olika typer av krav och

att relevanta certifieringar används. Häri ingår att också följa utvecklingen av lagstiftningen så att de möjligheter den tillåter används av kommunen.

Styrdokumenten visar att en av inriktningarna vid upphandlingar är att tillvarata konkurrensen på marknaden. Det framgår att kommunen skall agera så att fler leverantörer ges möjlighet att lämna anbud. Förutom att uppnå bästa möjliga upphandlingsresultat är avsikten att bidra till att öka konkurrensen och därmed motverka oligopol eller monopol.

Sammantaget bedömer kommunstyrelseförvaltningen att kommunfullmäktige nu inte behöver fatta något särskilt beslut om att motverka monopol. Fullmäktige har redan gjort det genom att fastställa upphandlingspolicyn.

Kommunfullmäktige behöver heller inte uppdra till kommunstyrelsen att arbeta för en mångfald av diplomeringar så att etiska och hållbara inköp stärks i stället för att ett enskilt varumärke gynnas. Södertörns upphandlingsnämnd har i praktiken redan denna uppgift. I reglementet för nämnden sägs följande (utdrag ur 1 §).

Nämnden ska vara kommunens expertorgan och leda utvecklingen inom upphandlingsområdet. Nämnden ska genom sitt agerande på marknaden medverka till en marknadssituation som leder till en uthållig och väl fungerande konkurrens.

Kommunfullmäktige godkände reglementet för Södertörns upphandlingsnämnd genom beslut 2012-03-05, § 38.

Kommunstyrelseförvaltningen bedömer att de ovan nämnda beslut som redan har fattats i allt väsentligt leder i samma riktning som motionen ger uttryck för. Motionen bör mot ovanstående bakgrund anses besvarad.

Bengt Svenander

Dnr KS 2015/219

§ 109 Motion från Alexandra Anstrell (M) om att informera bättre om hjälp till utsatta, bordlagt ärende

Ärendet bordlades vid kommunfullmäktiges sammanträde 2016-03-21.

Sammanfattning

Moderaterna har inkommit med en motion om att informera bättre om hjälp till utsatta. I motionen lyfts att kommunens hemsida ger bra information om var man kan få hjälp och stöd om man utsätts för våld eller förtyck. Motionären menar att det kanske inte är alla som navigerar sig runt på denna hemsida när ett akut behov av hjälp uppstår. Motionären menar också att det är kommunens skyldighet att informera om var man kan få hjälp, samt att det saknas information om resurscentrumet Origon och var man ska vända sig när man tror sig se tecken på att någon är rekryterad av IS. I motionen föreslås att socialnämnden tillsammans med kommunstyrelseförvaltningen tar fram en strategisk plan för spridning av viktig information till utsatta via flera olika kanaler.

Motionen har remitterats till socialnämnden som anser i likhet med motionären att kommunens hemsida ger bra information om var man kan få hjälp och stöd om man utsätts för våld eller förtryck. Socialförvaltningen ställer sig positiv till att kommunens Facebook-sida används till att tipsa om den information som redan finns, till exempel om sidan Trygga Haninge som bland annat har information om våldsbejakande extremism. För att nå ut på ytterligare sätt har organisationerna Haninge kvinnojour och Origo som uppdrag från socialförvaltningen att sprida information enligt socialförvaltningens avtal med dessa organisationer. Socialnämnden ser mot bakgrund av detta inte behovet av att i nuläget arbeta fram en strategisk plan för spridning av viktig information till utsatta, utan hänvisar till de kanaler som redan används idag.

Förvaltningens synpunkter

Kommunstyrelseförvaltningen delar socialnämndens bedömning i sitt yttrande över motionen. Under oktober 2015 lanserades Haninge kommuns nya hemsida som ger fortsatt bra information om var man kan få hjälp och stöd om man utsätts för våld eller förtryck. Information om resurscentrum Origo har lyfts fram tydligare på hemsidan. Kommunen kommunicerar också i via sociala medier om var man hittar information i dessa frågor och möjlighet finns att tipsa via lokaltidningen Mitt i Haninge, där kommunen köper en helsida redaktionell annons varannan vecka. Kommunstyrelseförvaltningen ser mot bakgrund av detta inte behovet av att i nuläget arbeta fram en strategisk plan för spridning av viktig information till utsatta, utan hänvisar till de kanaler som redan används idag.

Kommunstyrelseförvaltningen föreslår att motionen anses besvarad med hänvisning till redogörelsen ovan.

Underlag för beslut

Motionen.

Socialnämndens remissvar 2015-12-15, § 170.

Överläggningar i kommunstyrelsen

Martina Mossberg (M), Pia Lublin (L) och Marie Litholm (KD) yrkar bifall till motionen.

Meeri Wasberg (S) yrkar bifall till kommunalrådsberedningens förslag.

Ordföranden konstaterar att det finns två förslag till beslut; kommunalrådsberedningens förslag samt bifallsyrkandet från Martina Mossberg (M), Pia Lublin (L) och Marie Litholm (KD). Ordföranden ställer de två förslagen mot varandra och finner att kommunstyrelsen beslutar i enlighet med kommunalrådsberedningens förslag.

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige

Kommunfullmäktige beslutar

1. Motionen anses besvarad.

Reservationer

Martina Mossberg, Alexandra Anstrell, Michael Fridebäck och Sven Gustafsson - samtliga (M), Pia Lublin (L) och Marie Litholm (KD) reserverar sig mot beslutet.

Överläggningar i kommunfullmäktige

Ordföranden yrkar att ärendet bordläggs.

Kommunfullmäktiges beslut

1. Ärendet bordläggs.

_____

Expedieras: Akt

För kännedom: Socialnämnden

HANINGE KOMMUNSTYRELSE
Kommunstyrelseförvaltningen
2015 -05- 07
Dnr. KS 2015/219

Motion om att informera bättre om hjälp till utsatta

Det är vår skyldighet att informera om var hjälp till utsatta finns. På kommunens hemsida finns det mycket bra information om var man kan få hjälp och stöd om man utsatts för våld eller förtryck. Det är jättebra. Men när man är i akut behov av hjälp kanske man inte i första hand navigerar runt på kommunens hemsida.

Vi menar att det är vår skyldighet att genom fler kanaler informera om var man kan få hjälp samt att det saknas information om Origo Stockholm som är ett Resurscentrum mot hedersrelaterat förtryck och våld samt vart man ska vända sig om man tror sig se tecken på att någon är rekryterad av IS. Vi i Haninge kan mer!

Det övergripande målet för Stockholms läns myndighetsgemensamma arbete under perioden 2014-2020 är att ingen i Stockholms län ska utsättas för eller uppleva våld i nära relation. Ett av de strategiska delmålen är att allmänheten har kunskap om våld i nära relationer och vart man kan få stöd. Därför vill vi Moderater att informationsspridningen ökar och inte minst via internet och social medier.

Moderaterna i Haninge föreslår Kommunfullmäktige besluta

Att uppdra till Socialnämnden att tillsammans med Informationsavdelning arbeta fram en strategisk plan för spridning av viktig information till utsatta via flera olika kanaler

För Moderaterna i Haninge

Alexandra Anstrell (M)

HANINGE KOMMUNSTYRELSE
Kommunstyrelseförvaltningen
2015 -12- 28
Dnr KS 2015/219

Dnr SN 2015/109

§ 170 Svar på remiss – motion från Alexandra Anstrell (M) om att informera bättre om hjälp till utsatta

Sammanfattning

Alexandra Anstrell (M) har inkommit med motionen ”Motion om att informera bättre om hjälp till utsatta”. I motionen lyfts att kommunens hemsida ger bra information om var man kan få hjälp och stöd om man utsätts för våld eller förtyck. Samtidigt är det kanske inte alla som navigerar sig runt på denna hemsida när ett akut behov av hjälp uppstår. Förvaltningen anser i likhet med motionären att kommunens hemsida ger bra information om var man kan få hjälp och stöd om man utsätts för våld eller förtryck. Förvaltningen ställer sig positiv till att kommunens Facebook-sida används till att tipsa om den information som redan finns, till exempel om sidan Trygga Haninge. För att nå ut på ytterligare sätt har organisationerna Haninge kvinnojour och Origo som uppdrag från förvaltningen att sprida information. Detta framgår av förvaltningens avtal med dessa organisationer. Förvaltningen ser mot bakgrund av detta inte behovet av att i nuläget arbeta fram en strategisk plan för spridning av viktig information till utsatta, utan hänvisar till de kanaler som redan används idag.

Underlag för beslut

- Tjänsteskrivelse – Svar på remiss - Motion från Alexandra Anstrell (M) om att informera bättre om hjälp till utsatta

- Motion från Alexandra Anstrell (M) om att informera bättre om hjälp till utsatta

Förslag till beslut

1. Socialnämnden godkänner förvaltningens svar.
2. Socialnämnden lämnar svaret till kommunfullmäktige.

Arbetsutskottets förslag till socialnämnden

Enligt förslag.

Socialnämndens beslut

1. Socialnämnden godkänner förvaltningens svar.
2. Socialnämnden lämnar svaret till kommunfullmäktige.

Expedieras: Akt

För verkställighet: Kommunfullmäktige

För kännedom:

Haninge kommun

Förvaltning
Socialförvaltningen

Avdelning
Utvecklingsteamet

Handläggare
Sofia Nordgren, utredare

Dokumenttyp
Tjänsteskrivelse

Datum
2015-11-17

Diarienummer
SN 2015/109

Svar på remiss - Motion om att informera bättre om hjälp till utsatta (M)

Sammanfattning

Alexandra Anstrell (Moderaterna) har inkommit med motionen "Motion om att informera bättre om hjälp till utsatta". I motionen lyfts att kommunens hemsida ger bra information om var man kan få hjälp och stöd om man utsätts för våld eller förtyck. Samtidigt är det kanske inte alla som navigerar sig runt på denna hemsida när ett akut behov av hjälp uppstår. Förvaltningen anser i likhet med motionären att kommunens hemsida ger bra information om var man kan få hjälp och stöd om man utsätts för våld eller förtryck. Förvaltningen ställer sig positiv till att kommunens Facebook-sida används till att tipsa om den information som redan finns, till exempel om sidan Trygga Haninge. För att nå ut på ytterligare sätt har organisationerna Haninge kvinnojour och Origo som uppdrag från förvaltningen att sprida information. Detta framgår av förvaltningens avtal med dessa organisationer. Förvaltningen ser mot bakgrund av detta inte behovet av att i nuläget arbeta fram en strategisk plan för spridning av viktig information till utsatta, utan hänvisar till de kanaler som redan används idag. Förvaltningen anser därmed motionen besvarad.

Underlag för beslut

- Tjänsteskrivelse – Svar på remiss - Motion om att informera bättre om hjälp till utsatta (M)
- Motion - Motion om att informera bättre om hjälp till utsatta (M)

Förslag till beslut

1. Socialnämnden godkänner förvaltningens svar.
2. Socialnämnden lämnar svaret till kommunfullmäktige.

Siw Lidestål
förvaltningschef

Anders Chronqvist
avdelningschef

Bakgrund

Alexandra Anstrell (Moderaterna) har inkommit med motionen "Motion om att informera bättre om hjälp till utsatta". I motionen lyfts att kommunens hemsida ger bra information om var man kan få hjälp och stöd om man utsätts för våld eller förtyck. Samtidigt är det kanske inte alla som navigerar sig runt på denna hemsida när ett akut behov av hjälp uppstår. Motionären menar att det är kommunens skyldighet att informera om var man kan få hjälp, samt att det saknas information om resurscentrumet Origo och var man ska vända sig när man tror sig se tecken på att någon är rekryterad av IS.

I motionen föreslås kommunfullmäktige besluta:

1. Att uppdra till socialnämnden att tillsammans med informationsavdelningen arbeta fram en strategisk plan för spridning av viktig information till utsatta via flera olika kanaler.

Kommunfullmäktige har begärt att socialnämnden yttrar sig över motionen.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts inom utvecklingsteamet i samråd med informationsavdelningen och avdelning Vuxen.

Förvaltningens synpunkter

Förvaltningen anser i likhet med motionären att kommunens hemsida ger bra information om var man kan få hjälp och stöd om man utsätts för våld eller förtryck. I Socialstyrelsens senaste öppna jämförelse av kommunernas stöd till brottsoffer sticker Haninges hemsida ut i positiv bemärkelse. Informationen kring våldsutsatthet finns tillgänglig i lättläst format, som talat format samt på olika språk. I riket är det enbart omkring 30 procent av kommunerna som har ett lika gott resultat som Haninge. På kommunens hemsida finns utöver socialförvaltningens information även sidan Trygga Haninge. Denna sida nås genom direktadress eller genom att gå in på fliken Trygg och säker. På Trygga Haninge finns bland annat information om stöd vid frågor som rör våldsbejakande extremism, exempelvis var man kan vända sig om man är orolig för att någon är rekryterad av IS.

Under oktober 2015 lanserades Haninges nya hemsida som innebär en del förändringar. Det finns information om resurscentrumet Origo på den nya hemsidan, men förvaltningen har uppmärksammat att denna information bör kunna lyftas fram på ett tydligare sätt. Förvaltningen planerar att se över hemsidans struktur och därmed åtgärda detta.

I motionen beskrivs även att de som utsätts för våld inte alltid vänder sig till kommunens hemsida och att information därmed bör spridas i andra kanaler, så som i sociala medier. Kommunen använder sig av sociala medier i form av ett Facebook-konto. Förvaltningen ställer sig positiv till att kommunens Facebook-sida används till att tipsa om den information som redan finns, till exempel om sidan Trygga Haninge. För att nå ut på ytterligare sätt har organisationerna Haninge kvinnojour och Origo som uppdrag från förvaltningen att sprida information. Detta framgår av förvaltningens avtal med dessa organisationer. Båda organisationerna använder sig av Facebook och når därmed ut genom sociala medier.

I motionen lyfts att det är kommunens skyldighet att informera om var man kan få hjälp om man är utsatt för våld. Kommunen fullgör denna skyldighet genom att ha en hemsida som ger tydlig information och som finns tillgänglig på flera språk. Motionären menar samtidigt att våldsutsatta inte alltid vänder sig till kommunens hemsida, utan att information även bör spridas genom bland annat sociala medier. Kommunen använder sig i dagsläget enbart av en kanal, Facebook, och denna kan användas för att ytterligare sprida information från hemsidan. Utöver detta så sprider resurscentrumet Origo samt Haninge kvinnojour information via sociala medier. Förvaltningen ser mot bakgrund av detta inte behovet av att i nuläget arbeta fram en strategisk plan för spridning av viktig information till utsatta, utan hänvisar till de kanaler som redan används idag. Den information på hemsidan som rör Origo behöver dock lyftas fram ytterligare, vilket kommer att åtgärdas. Förvaltningen anser därmed motionen besvarad.

Expedieras: Akt

För verkställighet: Kommunfullmäktige

För kännedom:

Dnr KS 2015/231

§ 110 Motion från Sven Gustafsson (M) om hantering av oförutsedda kostnadsökningar för vinterväghållning, bordlagt ärende

Ärendet bordlades vid kommunfullmäktiges sammanträde 2016-03-21.

Sammanfattning

Sven Gustavsson har för moderaterna i Haninge lämnat en motion till kommunfullmäktige rörande hantering av oförutsedda utgifter för vinterväghållning. Motionen föreslår

- att medel avsätts i kommunfullmäktiges volymreserv för att täcka oförutsedda kostnadsökningar vid extremt snörika vintrar.

- att kommunstyrelsen efter samråd med stadsbyggnadsnämnden avgör lämplig årlig avsättning och maximal storlek på de sammanlagda avsättningarna.

Motionen har remitterats till stadsbyggnadsnämnden som vid sitt sammanträde 2015-10-21 § 144 har svarat på remissen.

Förvaltningens synpunkter

I kommunens ekonomistyrningsprinciper är grundprincipen att nämnden tar med sig hela över- eller underskott till kommande verksamhetsår. Detta gäller under förutsättning av bl.a. att kommunfullmäktige anser att resultatöverföringen är rimlig med hänsyn till hur nämndens överskott eller underskott har uppstått.

Kommunfullmäktige kan i samband med bokslutet besluta om att ett underskott, som uppstått med anledning av ett extremt snörikt år, skall överföras till kommande år eller skall ”avskrivas”. En viss avvikelse från ”ett normalår” bör stadsbyggnadsnämnden kunna hantera inom den av kommunfullmäktige tilldelade ramen. Det är endast extremåren som bör hanteras via ”avskrivning”.

Svårigheten med vinterväghållningen är att kostnaden endast uppkommer under vintermånaderna. Det kan innebära att en extremt snörik januari – mars kan följas av en snöfri november och

december. Det är därför svårt att bedöma utfallet av de slutliga kostnaderna för vinterväghållning förrän i bokslutet. Av denna anledning kommer ett tilläggsanslag under verksamhetsåret vara mycket sällsynt.

Kommunstyrelseförvaltningen har inget att erinra mot att i kommunfullmäktiges reserv avsätta medel för att kunna täcka kostnaden för ett extremt snörikt år. Något specifikt belopp behöver inte anges utan kommunfullmäktige skulle kunna ange vid vilken avvikelse av vinterväghållningskostnaderna som kommunfullmäktiges reserv går in och täcker kostnaderna utöver denna gräns. En sådan avsättning i kommunfullmäktiges reserv innebär att kommunen har en finansiering för ett extremt snörikt år.

Sammanfattningsvis förslår kommunstyrelseförvaltningen att den första attsatsen bifallas. Däremot anser kommunstyrelseförvaltningen att ingen särskild överläggning mellan kommunstyrelsen och stadsbyggnadsnämnden behövs. Storleken på kommunfullmäktiges reserv är en del av mål och budget som kommunfullmäktige fastställer respektive år och därmed föreslår kommunstyrelseförvaltningen att den andra attsatsen anses besvarad.

Underlag för beslut

- Motionen.

- Protokoll stadsbyggnadsnämnden 2015-10-21 § 144.

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige

Kommunfullmäktige beslutar

1. Motionens första attsats bifalls.

2. Motionens andra attsats anses besvarad med hänvisning till kommunstyrelseförvaltningens redogörelse.

Överläggningar i kommunfullmäktige

Ordföranden yrkar att ärendet bordläggs.

Kommunfullmäktiges beslut

1. Ärendet bordläggs.

Expedieras: Akt

För verkställighet: Ekonomiavdelningen

För kännedom: Stadsbyggnadsnämnden

HANINGE KOMMUNSTYRELSE
Kommunstyrelseförvaltningen
2015 -05- 08
Dnr KS 2015/231

Motion om hantering av oförutsedda kostnadsökningar för vinterväghållning

Kostnaden för vinterväghållning i Haninge kommun kan variera kraftigt mellan åren. Kostnadsskillnaden mellan en snöfattig och snörik vinter kan uppgå till 14 miljoner kronor enligt stadsbyggnadsförvaltningen. Stadsbyggnadsnämnden har hittills hanterat underskott från vinterväghållningen genom att minska på vägbeläggningsarbeten. Detta har varit en orsak till att underhållet av Haninges gator och vägar har eftersatts. Ett argument för att budgetmässigt behandla snöröjning och vägbeläggning som kommunicerande kärl har varit incitamentet att hålla kostnaderna nere för snöröjning. Ett argument mot ett sådant förhållningssätt är att vägunderhållet riskerar att bli eftersatt vid flera snörika vintrar i rad.

En förutsättning för att ekonomistyrningen i kommunen ska fungera är naturligtvis att förvaltningarna gör vad som krävs för att hålla sig inom den tilldelade budgetramen. Därför kan stadsbyggnadsnämnden inte gå tillväga på annat sätt än det ovan redovisade. För att långsiktigt kunna hålla ett acceptabelt underhåll av vägar och gator skulle stadsbyggnadsnämnden vid extremt snörika vintrar behöva låta vinterväghållningen gå med underskott. Ett alternativ är att nämnden skapar en större reserv för detta ändamål, men nackdelen med detta är att en outnyttjad reserv leder till ett överskott som fullmäktige måste ta ställning till i ett ärende om överföring av driftmedel varje år. Ett mer hållbart sätt att hantera frågan är att behandla oväntade kostnadsökningar vid extremt snörika vintrar som tillfälliga volymökningar som kan äskas ur kommunfullmäktiges reserv. Kommunfullmäktige redovisar normalt under vilka förutsättningar kommunfullmäktiges reserv får tas i anspråk. Därför bör kommunfullmäktige ange att oförutsedda kostnadsökningar för vinterväghållning får tas ur reserven och varje år avsätta medel för att bygga en ”snöröjningsfond” som kan tilldelas stadsbyggnadsnämnden efter äskande i fullmäktige. Storleken på en sådan fond bör avgöras av kommunstyrelsen i samråd med stadsbyggnadsnämnden.

Kommunfullmäktige föreslås besluta

att medel årligen avsätts i kommunfullmäktiges volymreserv för att täcka oförutsedda kostnadsökningar vid extremt snörika vintrar.

att Kommunstyrelsen efter samråd med stadsbyggnadsnämnden avgör lämplig årlig avsättning och maximal storlek på de samanlagda avsättningarna.

För Moderaterna i Haninge

Sven Gustafsson (M)

HANINGE KOMMUNSTYRELSE
Kommunstyrelseförvaltningen
2015 -11- 02
Dnr. KS 2015/231

Dnr SBN 2015/175

§ 144 Motion från Sven Gustafsson (M) om hantering av oförutsedda kostnadsökningar för vinterväghållning

Sammanfattning

Sven Gustavsson har för Moderaterna i Haninge har till kommunfullmäktige inlämnat en motion, rörande hanteringen av oförutsedda utgifter för vinterväghållning.

Motionen föreslår att kommunfullmäktige bör ange att oförutsedda kostnadsökningar för vinterväghållning får tas ur KSFs reserv, och varje år avsätta medel för att bygga upp en "snöröjningsfond" som kan tilldelas stadsbyggnadsnämnden efter äskande i fullmäktige.

Förvaltningens synpunkter

Att budgetmässigt behandla snöröjning och vägbeläggning som kommunicerande kärl så stämmer det att om det uppstår överskott vinterväghållningen, så överförs medel till vägbeläggningar men inte tvärt om. Förvaltningen ser en stor risk i att utnyttja medel för beläggningsarbeten till annat än det den är avsedd för, och gör därför omprioriteringar i övriga budgetposter. Att yrka bifall för motionen ligger i stadsbyggnadsförvaltningens intresse, men de ekonomistyrningsprinciper som är fastställda av kommunfullmäktige säger att nämnden ska genomföra verksamheten i enlighet med de mål som kommunfullmäktige lagt fast. Nämnden ansvarar inför kommunstyrelsen och kommunfullmäktige att den av kommunfullmäktige beslutade budgeten inte överskrids.

Underlag för beslut

- Motion.

Förslag till beslut

1. Stadsbyggnadsnämnden antar förvaltningens synpunkter som sitt eget.
2. Paragrafen förklaras omedelbart justerad.

Trafik- och arbetsutskottets förslag till stadsbyggnadsnämnden

1. Trafik- och arbetsutskottet överlämnar ärendet till stadsbyggnadsnämnden utan eget ställningstagande.

Överläggningar i stadsbyggnadsnämnden

Vid nämndens sammanträde föreslår ordföranden Göran Svensson (S) och Sven Gustafsson (M) att stadsbyggnadsnämnden antar förvaltningens förslag som svar på motionen med ett förtydligande att det förutsätts att en utökning av kommunfullmäktiges reserv inte påverkar stadsbyggnadsnämndens budget.

Stadsbyggnadsnämndens beslut

1. Stadsbyggnadsnämnden antar förvaltningens förslag som svar på remissen med det förtydligandet att det förutsätts att en utökning av kommunfullmäktiges reserv inte påverkar stadsbyggnadsnämndens budget.
2. Paragrafen förklaras omedelbart justerad.

Expedieras: Akt

För verkställighet: KS/KF

Dnr KS 2015/266

§ 111 Motion från Henrik Svensson (SD) om öka tryggheten för Haningeborna, bordlagt ärende

Ärendet bordlades vid kommunfullmäktiges sammanträde 2016-03-21.

Sammanfattning

I en motion från Henrik Svensson (SD) vill Sverigedemokraterna att kommunfullmäktige beslutar

- att Haninge kommun ska ge grund- och förskolenämnden samt gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden i uppdrag att ta fram undervisningsmaterial till sina respektive skolor, där eleverna ska få tydlig information om vad för lagar och normer som gäller i det svenska samhället. Eleverna ska ges tid och möjlighet att själva diskutera kring felaktigheterna i att utföra rån, misshandel, våldtäkt m.m.

- att Haninge kommun anställer jourhavande medmänniskor för de som behöver hjälp med sin personliga trygghet när det inte finns släkt, vänner eller polis som kan hjälpa till. Kommunen öppnar även ett gemensamt telefonnummer för dessa jourhavande medmänniskor och informerar kommuninvånarna om denna tjänst.

Motionen har remitterats till gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden och grund- och förskolenämnden.

Förvaltningens synpunkter

Kommunstyrelseförvaltningen har inget att tillägga i frågan om skolornas arbete utöver vad som framgår av remissvaren från gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden och grund- och förskolenämnden. Förvaltningen vill framhålla följande beträffande det allmänna trygghetsskapande arbete som sker.

Genom trygghetsmätningar, polisens underrättelsetjänst och statistik, Rädda Barnens ”Ung röst”, Stockholmsenkäten och

aktuella händelser, upprättas lokala lägesbilder. Lägesbilderna utgör stöd för val av insatser på både kort och längre sikt.

Resultat av trygghetsmätningar är alltid ögonblicksbilder men samtidigt värdefull information för vilka insatser som behöver ske för att stärka tryggheten. Den senaste trygghetsmätningen 2014 gav ett positivt resultat som helhet i jämförelse med den som genomfördes 2011. Det visar att de trygghetsskapande insatser som sker genom kommunens samverkan med polisen och andra aktörer har effekt.

Samarbetet mellan kommunens förvaltningar, polisen, andra organisationer och frivilliga stärks dessutom ytterligare genom det samverkansavtal som nyligen upprättats mellan kommunen och polisen.

I alla kommundelar sker trygghetsskapande åtgärder med olika aktörers medverkan. Genom nattvandring, ronderande bevakning, kultur- och fritidsaktiviteter kvällstid, samordnade sociala insatser ihop med polis vid speciella tillfällen etc, finns en närvaro i det offentliga rummet. På olika sätt sker också förbättringar i utformningen av den fysiska miljön kring belysning, gångstråk, vegetation. Det sker trygghetsinventeringar i olika kommundelar, senast i Brandbergen.

Kommunstyrelseförvaltningen konstaterar att konkurrensen om kommunens ekonomiska och andra resurser är hård. Kommunfullmäktige avväger behov mot resurser i varje års Mål och budget. Förvaltningen bedömer inte att det är realistiskt att införa kommunalt anställd personal som på individnivå bistår som sällskap till privatpersoner på det sätt som föreslås i motionen.

Underlag för beslut

– Motion om att öka tryggheten för Haningeborna

– Gymnasie- och vuxenutbildningsnämndens beslut 2015-10-19, § 92

– Grund- och förskolenämndens beslut 2015-10-21, § 110

Överläggningar i kommunstyrelsen

Alexandra Anstrell (M) hemställer om att lämna ett särskilt yttrande från Moderaterna (bilaga) vilket kommunstyrelsen medger.

Marie Litholm (KD) hemställer om att lämna ett särskilt yttrande från Kristdemokraterna (bilaga) vilket kommunstyrelsen medger.

Kennerth Valtersson (SD) yrkar bifall till motionen.

Ordföranden konstaterar att det finns två förslag till beslut; kommunalrådsberedningens förslag och Kennerth Valterssons (SD) bifallsyrkande. Ordföranden ställer de två förslagen mot varandra och finner att kommunstyrelsen beslutar i enlighet med kommunalrådsberedningens förslag.

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige

Kommunfullmäktige beslutar

1. Motionen anses besvarad med hänvisning till kommunstyrelseförvaltningens redogörelse.

Överläggningar i kommunfullmäktige

Ordföranden yrkar att ärendet bordläggs.

Kommunfullmäktiges beslut

1. Ärendet bordläggs.

Expedieras: Akt

För verkställighet:

För kännedom: Grund- och förskolenämnden, gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden

HANINGE KOMMUNSTYRELSE
Kommunstyrelseförvaltningen
2015 -06- 04
Dnr. KS 2015/266

Sverigedemokraterna

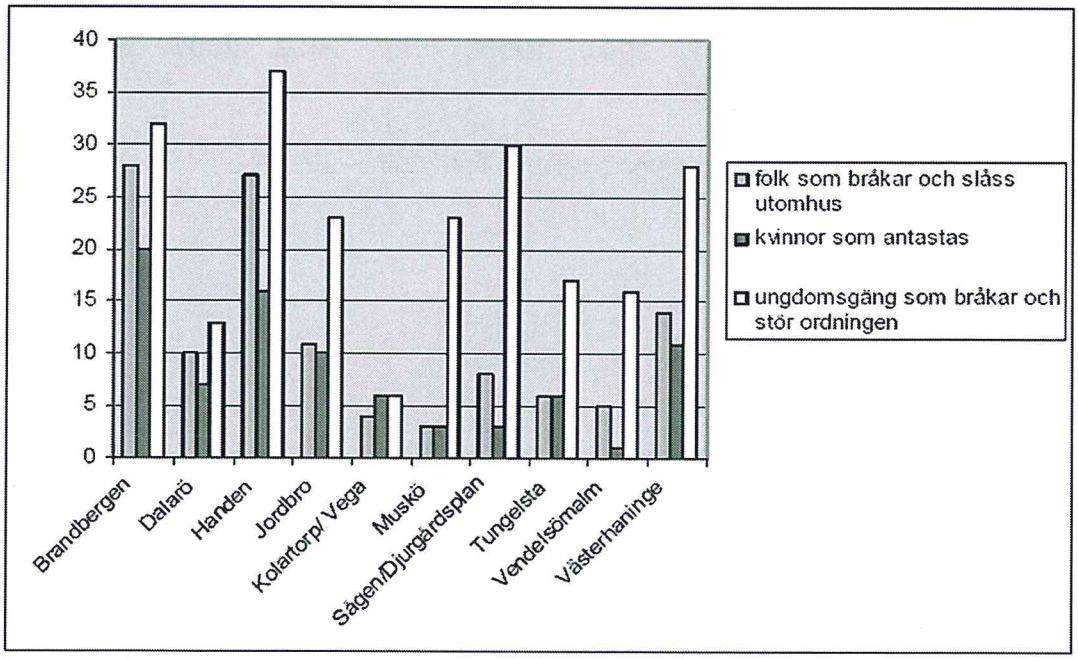
Öka tryggheten för Haningeborna

Vi, Sverigedemokraterna i Haninge kommun, har inlämnat motioner med syfte att öka tryggheten för Haningeborna genom patrullerande ordningsvakter och genom en utökad belysning. Vi som parti är inte nöjda med detta. Sverigedemokraterna i Haninge vill göra ännu mer för att öka tryggheten för människor som bor och vistas i kommunen.

Enligt Trygghetsmätning 2011 utförd på initiativ av Haninge kommuns lokala brottsförebyggande råd så kan man läsa i kommentarerna till bild 3.3 Ordningsstörningar i utemiljön (se bilden nedan) på sidan 10 att "Trots att problem med ungdomsgäng dominerar i staplarna så är resultatet inte särskilt anmärkningsvärt i nationell jämförelse för en kommun med ung befolkning. Värre är i jämförelse värdena i Brandbergen och Handen för kvinnor som antastas höga men inte alarmerande."

Vi, Sverigedemokraterna i Haninge kommun, anser att det faktum att värdena i Brandbergen och Handen är höga i nationell jämförelse för kvinnor som antastas, är nog så alarmerande och att det är hög tid för kommunen att vidta åtgärder nu för att öka skyddet för kvinnorna i kommunen. Sverigedemokraterna i Haninge önskar naturligtvis en tryggare miljö även för andra befolkningsgrupper i kommunen såsom t.ex. barn, pensionärer och män.

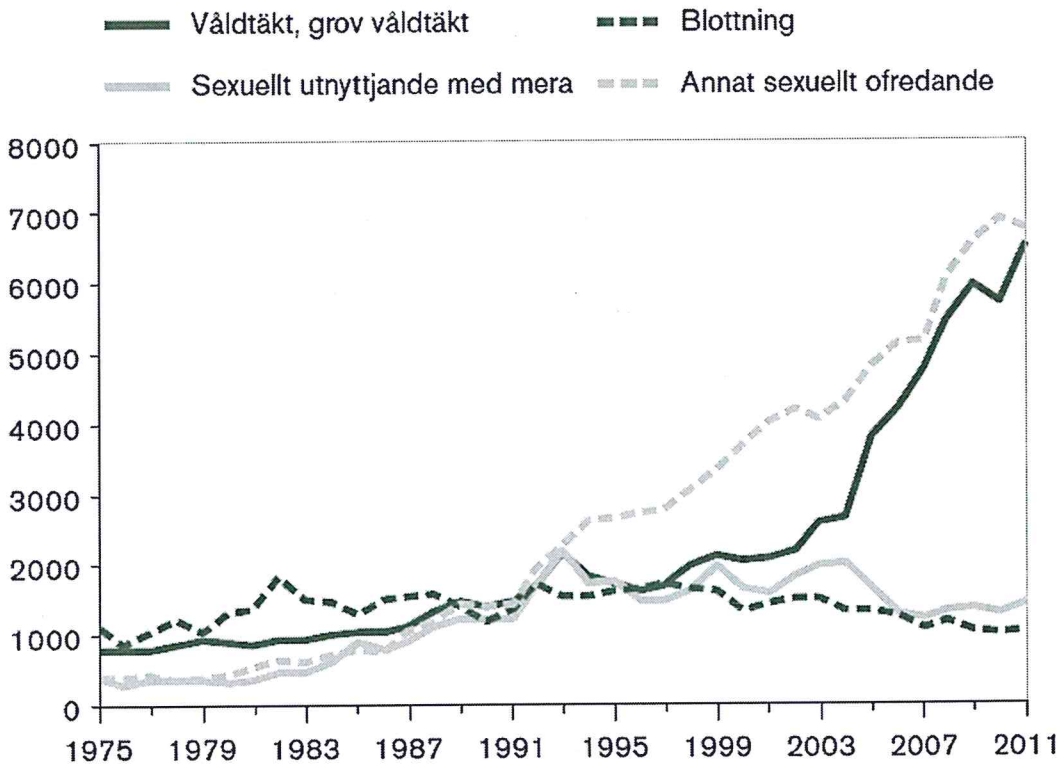
3.3 Ordningsstörningar i utemiljön

Kommentar: Trots att problem med ungdomsgäng dominerar i staplarna så är resultatet inte särskilt anmärkningsvärt i nationell jämförelse för en kommun med ung befolkning. Värre är i jämförelse värdena i Brandbergen och Handen för kvinnor som antastas höga men inte alarmerande. Folk som bråkar och slåss utomhus tycks vara ett större problem i Brandbergen och handen.

Brå = Brottsförebyggande rådet, är en svensk statlig förvaltningsmyndighet under Justitiedepartementet som har till uppgift att bidra till kunskapsutvecklingen inom det kriminalpolitiska området och främja brottsförebyggande arbete. Publikationen Kriminalstatistik utkommer varje år av Brå och ger en samlad redovisning av den officiella kriminalstatistiken.

Av figuren nedan framgår det MED ALLVARLIG TYDLIGHET att vi politiker behöver göra allt vi kan för att bekämpa den växande brottsligheten, för att göra livet tryggare för våra kommuninvånare.

Figur 4. Antal anmälda sexualbrott, efter brottstyp, åren 1975–2011.
Källa: Kriminalstatistiken.

Antalet anmälda brott i Sverige ökar. Att diskutera dessa problem kan kännas obekvämt för en del av oss men vi har ett ansvar mot kommuninvånarna att verka för deras bästa.

Att utföra gruppvåldtäkter, att sätta eld på bilar och att kasta sten på polis, brandkår och ambulanser har tyvärr blivit de nya nationalsporterna i Sverige. När jag växte upp på 70-talet i Sverige hände dessa hemskheter i stort sett aldrig. Varför det har blivit så här tänker jag inte utveckla vidare här utan alla får dra sina egna slutsatser. Jag tänker dock göra allt jag kan för att bekämpa denna dystra situation och utveckling genom att bl.a. skriva denna motion.

Vad kan vi tillsammans i Haninge kommun göra för att motarbeta denna situation?

Kommunen kan se till att ordentligt utbilda och informera eleverna i grundskolan, i gymnasieskolan och i komvux om de lagar och normer som gäller här i Sverige.

Haninge kommun kan också anställa en eller flera personer som s.k. jourhavande medmänniskor för de personer som är oroliga över att t.ex. gå ensamma hem. Den som känner sig otrygg kan ringa till en jourhavande medmänniska och få sällskap hem eller dit man nu vill komma. Haninge kommun behöver skapa ett gemensamt telefonnummer för dessa jourhavande medmänniskor och informera kommuninvånarna om denna tjänst. Dessa jourhavande medmänniskor kan jobba enligt jourschema så att de kan vara hemma och behöver bara "rycka ut i tjänsten" då någon ringer och vill ha hjälp med sin personliga trygghet. Finns det ingen familjemedlem, vän eller polis i närheten som kan eller vill hjälpa till kan dessa jourhavande medmänniskor vara en fungerande metod för att öka tryggheten för människor som bor eller vistas i kommunen. Fler och fler människor bor ensamma utan släkt eller vänner i närheten, speciellt i storstäderna, dit många flyttar för att söka jobb och kärlek.

Sverigedemokraterna Henrik Svensson m.fl. yrkar därför att kommunfullmäktige beslutar,

1. att Haninge kommun ska ge grund- och förskolenämnden samt gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden i uppdrag att ta fram undervisningsmaterial till sina respektive skolor, där eleverna ska få tydlig information om vad för lagar och normer som gäller i det svenska samhället. Eleverna ska ges tid och möjlighet att själva diskutera kring felaktigheterna i att utföra rån, misshandel, våldtäkt m.m.

2. att Haninge kommun anställer en eller flera jourhavande medmänniskor för de som behöver hjälp med sin personliga trygghet när det inte finns släkt, vänner eller polis som kan eller vill hjälpa till. Kommunen öppnar även ett gemensamt telefonnummer för dessa jourhavande medmänniskor och informerar kommuninvånarna om denna tjänst.

Sverigedemokraterna i Haninge 2015-05-29.

Henrik Svensson

Kommunfullmäktigeledamot (SD)

Haninge kommun

Dnr GVN 2015/58

§ 92 Motion om att Öka tryggheten för Haningeborna

Sammanfattning

Sverigedemokraterna har i en motion förslagit att Haninge kommun ska ge gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden i uppdrag att ta fram undervisningsmaterial till sina skolor, där eleverna ska få tydlig information om vad för lagar och normer som gäller i det svenska samhället. Eleverna ska ges tid och möjlighet att själva diskutera kring felaktigheterna i att utföra rån, misshandel, våldtäkt m.m.

Förvaltningens synpunkter

Enligt skollagen ska utbildningen utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheterna som människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet samt solidaritet mellan människor.

I läroplanen för gymnasieskolan anges bland annat att skolan ska aktivt och medvetet påverka och stimulera eleverna att omfatta vårt samhälles gemensamma värderingar och låta dessa komma till uttryck i praktisk vardaglig handling. Liknande formuleringar finns i läroplanen för vuxenutbildning.

Förvaltningen anser att skolorna redan har uppdraget att ge eleverna information om samhällets lagar och normer. Något undervisningsmaterial behöver inte tas fram från nämnden.

Underlag för beslut

- Motion från Sverigedemokraterna 2015-05-29 – Öka tryggheten för Haningeborna.

Förslag till beslut

1. Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden överlämnar förvaltningens yttrande till kommunstyrelsen.

GVNAUs förslag till gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden

Enligt förvaltningens förslag.

Gymnasie- och vuxenutbildningsnämndens beslut

1. Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden överlämnar förvaltningens yttrande till kommunstyrelsen.

_____

Expedieras: Akt, Kommunstyrelseförvaltningen

HANINGE KOMMUNSTYRELSE
Kommunstyrelseförvaltningen
2015 -10- 26
Dnr. KS 2015/266

Dnr GFN 2015/117

§ 110 Motion om att Öka tryggheten för Haningeborna

Sammanfattning

Sverigedemokraterna har i en motion förslagit att Haninge kommun ska ge grund- och förskolenämnden i uppdrag att ta fram undervisningsmaterial till sina skolor, där eleverna ska få tydlig information om vad för lagar och normer som gäller i det svenska samhället. Eleverna ska ges tid och möjlighet att själva diskutera kring felaktigheterna i att utföra rån, misshandel, våldtäkt m.m.

Förvaltningens synpunkter

I läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet anges bland annat att skolan ska aktivt och medvetet påverka och stimulera eleverna att omfatta vårt samhälles gemensamma värderingar. Läraren ska klargöra och med eleverna diskutera det svenska samhällets värdegrund och dess konsekvenser för det personliga handlandet. Skolan ska ansvara för att varje elev efter genomgången grundskola har fått kunskaper om samhällets lagar och normer, mänskliga rättigheter och demokratiska värderingar i skolan och i samhället.

Förvaltningen anser att skolan redan har uppdraget att ge eleverna information om lagar och normer i samhället. Något undervisningsmaterial behöver inte tas fram från nämnden.

Underlag för beslut

- Motion från Sverigedemokraterna 2015-05-29 – Öka tryggheten för Haningeborna.

Förslag till beslut

1. Utbildningsförvaltningens förslag till yttrande godkänns och lämnas till kommunstyrelsen.

GFNAUs förslag till grund- och förskolenämnden

Enligt förvaltningens förslag.

Grund- och förskolenämndens beslut

1. Utbildningsförvaltningens förslag till yttrande godkänns och lämnas till kommunstyrelsen.

Expedieras: Akt, Kommunstyrelseförvaltningen

Dnr KS 2015/268

§ 112 Motion från Henrik Svensson (SD) om effektivisering av kommunens verksamheter - Transporter och logistik, bordlagt ärende

Ärendet bordlades vid kommunfullmäktiges sammanträde 2016-03-21.

Sammanfattning

Henrik Svensson (SD) har i rubricerad motion föreslagit att kommunen undersöker och inför följande åtgärder:

1. Ruttoptimering av skolskjutsar.

2. Ruttoptimering och arbetsplanering inom hemtjänsten.

3. Digitala lås inom hemstjänsten.

Motionären föreslår även att förvaltningarna därefter ska rapportera en uppskattad eller beräknad årlig besparing för kommunen till följd av att de föreslagna åtgärderna har införts.

Motionen har remitterats till grund- och förskolenämnden samt äldrenämnden.

Grund- och förskolenämnden framför i beslut 2015-11-25, § 134, att nämnden vid upphandlingen av skolskjutstransporter ställde krav på optimerad ruttplanering. Den upphandlade leverantören har ett system för ruttplanering av skolskjutsar.

Äldrenämnden framför i beslut 2015-11-19, § 130 att den kommunala hemtjänsten i egen regi har arbetat i ca 10 år med optimering av rutter och arbetsplanering. Detta med hjälp av ett ändamålsenligt planeringsverktyg (TES), vilket även är integrerat med ett geografiskt informationssystem (SolenWeb). I fråga om externa utförare råder inte kommunen över val av planeringsverktyg eller ruttplanering. Vad gäller förslaget om digitala lås inom hemtjänsten framför nämnden att det finns exempel från kommuner där införandet av digitala låssystem inneburit en besparing, men det finns även exempel från kommuner där ett sådant införande visat sig vara en kostsam felsatsning.

Nämnden bedömer i dagsläget att det inte föreligger några större merkostnader i verksamheten kopplade till nyckelhantering samt att de beräknade besparingsvinsterna med ett digitalt låssystem är försumbara och inte skulle motsvara införandekostnaderna.

Förvaltningens synpunkter

Kommunstyrelseförvaltningen har inget att tillägga och föreslår mot bakgrund av grund- och förskolenämndens respektive äldrenämndens remissyttranden att motionen avslås.

Underlag för beslut

- Motion om effektivisering av kommunens verksamheter – Transporter och logistik

- Grund- och förskolenämndens beslut 2015-11-25, § 134

- Äldrenämndens beslut 2015-11-19, § 130, inklusive förvaltningens tjänsteskrivelse

Överläggningar i kommunstyrelsen

Kennerth Valtersson (SD) yrkar att motionen ska anses besvarad.

Ordföranden konstaterar att det finns två förslag till beslut; kommunalrådsberedningens förslag och Kennerth Valterssons (SD) yrkande om att motionen ska anses besvarad. Ordföranden ställer de två förslagen mot varandra och finner att kommunstyrelsen beslutar i enlighet med kommunalrådsberedningens förslag.

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige

Kommunfullmäktige beslutar

1. Motionen avslås.

Överläggningar i kommunfullmäktige

Ordföranden yrkar att ärendet bordläggs.

Kommunfullmäktiges beslut

1. Ärendet bordläggs.

Expedieras: Akt

För kännedom: Motionären

HANINGE KOMMUNSTYRELSE
Kommunstyrelseförvaltningen
2015 -06- 04
Dnr. KS 2015/268

Sverigedemokraterna

Effektivisering av kommunens verksamheter - Transporter och logistik

Haninge kommun står inför stora ekonomiska utmaningar nu och i framtiden. Antalet unga och äldre ökar i kommunen. Kommunen kommer även att få dras med en ny, i nuläget okänd kostnad, till följd av kommunens flyktingmottagande.

Sverigedemokraterna vill även sänka kommunalskatten med 25 öre per hundralapp med start år 2016, från dagens skattesats på 19,78 % till 19,53 %. För att kommunen ska kunna genomföra denna skattesänkning och samtidigt ha råd med ökade kostnader för exempelvis de unga, äldre och flyktingmottagandet föreslår Sverigedemokraterna bl.a. en effektivisering av kommunens transporter och logistik.

I en medelstor svensk kommun kör de anställda varje år cirka 200 000 mil i tjänsten, vilket motsvarar en kostnad för biltransporter på 3,7 miljarder. Den största delen av detta resande är kopplat till hemtjänst, där resandet är en naturlig del i kommunens åtagande. Utöver denna summa finns ett betydande antal resor som utförs på uppdrag av kommunen i form av skolskjutsar, färdtjänst eller av kommunens underentreprenörer. Använder sig Haninge kommun redan av en eller flera av nedan tre beskrivna effektiviseringar kan den berörda förvaltningschefen naturligtvis bortse från den/de.

1. Ruttoptimering av skolskjutsar

I Linköping har man aktivt arbetat med att minska kostnaderna inom skolskjutsrelaterad kollektivtrafik genom att optimera rutterna, men också genom att planera bort topparna i trafiken. Kommunen kan planera bort topparna genom att skolorna i kommunen inte börjar samtidigt. Genom att sprida ut tiderna när skolorna startar lyckas man undvika en stor topp. Istället sker skolskjutsarna under en längre period på morgonen. Effekten av detta innebär att Linköping sparar 7-8 miljoner kronor per år. Linköpings kommun har ca 142 000 invånare medan Haninge har ca 83 000 invånare. Besparingen för Haninge kommun per år kan bli **ca 4,4 mnkr** om Haninge kommun följer Linköpings exempel.

2. Ruttoptimering och arbetsplanering inom hemtjänsten

Hemtjänstdistrikt kan tjäna både tid och körsträcka på att modernisera planeringen av hemtjänstens insatser enligt Vägverkets studie ”Bättre kommunala tjänsteresor – potentialberäkningar från sex kommuner”. I kartläggningen inför ett effektiviseringsprojekt bedöms potentialen baserat på att antal olika parametrar som:

"Insatstid" - den faktiska tid som personalen är hos brukaren.
"Transporttid" - all tid, oavsett transportsätt, som används för förflyttningar.
"Planeringstid" - tid som dagligen används för planering av brukarbesök, avrapporteringar, vård- och brukarfrågor, nödvändiga förändringar i turer som kan ha uppkommit, inplanerade arbetsplatsmöten med mera.
"Kringtid" - tid för hämtning och lämning av matväskor från centralköket, väntetider, vid samåkning och dubbelbemanning, hämtning och lämning av nycklar samt övrig ospecificerad tid.

Effektivare logistik kan uppnås genom exempelvis effektivare rutter, att arbetsuppgifter som städning eller matleveranser bryts ur och hanteras för sig eller att distriktens gränser ändras för att undvika korskörningar med näraliggande distrikt. I Tingsryds kommun (liten kommun - 3 000 invånare) har man även sett vad minskad körsträcka och effektivare rutter innebär för antalet fordon. Det är, enligt simuleringarna, möjligt att klara verksamheten med fem bilar i stället för dagens åtta.

3. Digitala lås i hemtjänsten

Ytterligare en besparingspotential finns i användandet av digitala nycklar, som bland annat Uppsala kommun använder. Digitala nycklar innebär att omsorgstagarens dörr låses upp med en personlig digital nyckel som finns i mobiltelefonen. Varje nyckel är unik och kan bara aktiveras av den vårdgivare som har rätt att öppna en viss dörr. Vid varje besök registreras vem, var och när en insats genomförts, vilket också ger underlag för att kvalitetskontrollera och följa vilka insatser som görs och vilken insatstid som ges. Ungefär sex procent av hemtjänstpersonalens arbetstid går åt till nyckelhantering och automatisk insatsrapportering medför utöver detta möjligheter till ytterligare fem procents tidsvinst. Intresset för digitala lås är stort och många kommuner är inne i eller planerar upphandling av lösningar för digitala lås. Inte minst är detta intressant eftersom insatsredovisningen kvalitetssäkrar insatser från fler utförarenheter och kan användas som rapporteringsunderlag från externa leverantörer av tjänsten.

Även om det är inom hemtjänsten som digitala lås fått störst förankring, så finns motsvarande behov i andra delar av kommunalt fastighetsbestånd. Det kan exempel gälla lokaler som olika föreningar eller musikskolan använder. Tillämpbarheten av digitallås och tidsredovisning av lokalutnyttjande kan spara betydande pengar för kommunerna.

Sverigedemokraterna Henrik Svensson m.fl. yrkar därför att kommunfullmäktige beslutar,

att kommunstyrelsen delegerar till lämplig förvaltningschef/-er att ta reda på tillvägagångssätten som Linköping, Tingsryd och Uppsala kommuner använder sig av som kortfattat beskrivs i punkterna 1-3 och sedan genomföra dem i Haninge kommun. Därefter ska förvaltningschef/-erna rapportera tillbaka till kommunfullmäktige en uppskattad eller beräknad årlig besparing för Haninge kommun som följd av de genomförda effektiviseringarna.

Sverigedemokraterna i Haninge 2015-05-16.

Henrik Svensson

Kommunfullmäktigeledamot (SD)

HANINGE KOMMUNSTYRELSE
Kommunstyrelseförvaltningen
2015 -12- 14
Dnr KS 2015/268 Sida 13 (25)

Dnr GFN 2015/119

§ 134 Remiss - Motion om effektivisering av kommunens verksamheter

Sammanfattning

Sverigedemokraterna föreslår i sin motion att kommunstyrelsen delegerar till förvaltningschef att ta reda på tillvägagångssätten som Linköpings kommun använder sig av för att optimera rutterna för skolskjuts och sedan genomföra dem i Haninge kommun. Därefter ska förvaltningschef rapportera till kommunfullmäktige en beräknad årlig besparing för Haninge kommun som följd av de genomförda effektiviseringarna.

Förvaltningens synpunkter

Grundprincipen för en kostnadseffektiv skolskjuts är att samordna elevernas transporter och att utnyttja samma fordon till så många uppdrag som möjligt.

Haninge kommun har i skolskjutsupphandlingen ställt krav på optimerad ruttplanering. Leverantören har ett system för ruttplanering av skolskjutsar.

Förvaltningen känner till den modell för skolskjuts som Linköpings kommun använder sig av i sin skolskjutsverksamhet. I samband med nästa skolskjuts-upphandling kommer förvaltningen att ytterligare se över möjligheterna att optimera rutterna för skolskjuts i Haninge kommun.

Slutligen vill förvaltningen uppmärksamma att Haninge kommun har handlat upp skolskjutstransporter och är således bunden av avtal med leverantör.

Underlag för beslut

- Motion om effektivisering av kommunens verksamheter – transporter och logistik (SD).

Förslag till beslut

1. Grund- och förskolenämnden överlämnar förvaltningens yttrande till kommunstyrelsen.

GFNAUs förslag till grund- och förskolenämnden

Enligt förvaltningens förslag.

Grund- och förskolenämndens beslut

1. Grund- och förskolenämnden överlämnar förvaltningens yttrande till kommunstyrelsen.

Expedieras: Akt, registrator kommunstyrelseförvaltningen

HANINGE KOMMUN
Kommunstyrelseförvaltningen

2015 -12- 01

Diarienr KS 2015/268

Dnr ÄN 2015/76

§ 130 Motion från Sverigedemokraterna om effektivisering av kommunens verksamheter - Transporter och logistik

Sammanfattning

Henrik Svensson, Sverigedemokraterna, m fl har lämnat en motion angående effektivisering av kommunens verksamhet, i fråga om transporter och logistik. Det gäller följande områden:

1. ruttoptimering av skolskjutsar

2. ruttoptimering och arbetsplanering inom hemtjänsten

3. digitala lås i hemtjänsten

Sedan 2005 har äldreförvaltningen i Haninge använt planeringsredskapet TES för att optimera rutter och arbetsplanering. Det GIS-baserade systemet Solen Web har integrerats med TES och bidrar till förbättrad ruttplanering.

När det gäller digitala låssystem inom hemtjänstens område så har äldreförvaltningen under en längre tid analyserat frågan och övervägt införande. Bedömningen i dagsläget är dock att besparingsvinsterna inte skulle motsvara införandekostnaderna. Därmed skulle äldreförvaltningen riskera en avsevärd ökning av budgetunderskottet.

Förvaltningens synpunkter

Förslaget om förbättrad ruttplanering är redan infört i verksamheten.

Äldreförvaltningen i Haninge har under en längre period övervägt införande av digitala låssystem. Status i frågan är dock i nuläget att förvaltningen vill avvakta med införande. Skälet till detta är att de beräknade besparingsvinsterna vid införande är i det närmaste försumbara för kommunens del. I dagsläget bedömer förvaltningen att det inte föreligger några större merkostnader p g a nyckelhantering. Välfungerande rutiner säkerställer en optimal manuell nyckelhantering. Införande av digitala system skulle därmed riskera att bli en betydande merkostnad.

Underlag för beslut

- Motion från Henrik Svensson, Sverigedemokraterna, m fl 2015-06-15 – Effektivisering av kommunens verksamheter- Transporter och logistik

- Tjänsteskrivelse 2015-06-22: Effektivisering av kommunens verksamheter- Transporter och logistik.

Förslag till beslut

1. Förvaltningens synpunkter överlämnas till kommunstyrelsen.

Arbetsutskottets förslag till äldrenämnden

1. Förvaltningens synpunkter överlämnas till kommunstyrelsen.

Äldrenämndens beslut

1. Förvaltningens synpunkter överlämnas till kommunstyrelsen.

Expedieras: Akt

För verkställighet: Kommunstyrelsen, Kommunfullmäktige

För kännedom:

Haninge kommun

Förvaltning	Dokumenttyp		Sida
Äldreförvaltningen	Recit		1 (2)
Avdelning/Enhet	Datum	Diarienummer	
Stab	2015-06-23	ÄN 2015/76	
Handläggare			
Morgan Norberg, utredare			

Motion från Sverigedemokraterna om effektivisering av kommunens verksamheter - Transporter och logistik

Sammanfattning

Henrik Svensson, Sverigedemokraterna, m fl har lämnat en motion angående effektivisering av kommunens verksamhet, i fråga om transporter och logistik. Det gäller följande områden:

1. ruttoptimering av skolskjutsar
2. ruttoptimering och arbetsplanering inom hemtjänsten
3. digitala lås i hemtjänsten

Sedan 2005 har äldreförvaltningen i Haninge använt planeringsredskapet TES för att optimera rutter och arbetsplanering. Det GIS-baserade systemet Solen Web har integrerats med TES och bidrar till förbättrad ruttplanering.

När det gäller digitala låssystem inom hemtjänstens område så har äldreförvaltningen under en längre tid analyserat frågan och övervägt införande. Bedömningen i dagsläget är dock att besparingsvinsterna inte skulle motsvara införandekostnaderna. Därmed skulle äldreförvaltningen riskera en avsevärd ökning av budgetunderskottet.

Förvaltningens synpunkter

Förslaget om förbättrad ruttplanering är redan infört i verksamheten.

Äldreförvaltningen i Haninge har under en längre period övervägt införande av digitala låssystem. Status i frågan är dock i nuläget att förvaltningen vill avvakta med införande. Skälet till detta är att de beräknade besparingsvinsterna vid införande är i det närmaste försumbara för kommunens del. I dagsläget bedömer förvaltningen att det inte föreligger några större merkostnader p g a nyckelhantering. Välfungerande rutiner säkerställer en optimal manuell nyckelhantering. Införande av digitala system skulle därmed riskera att bli en betydande merkostnad.

Haninge kommun

Underlag för beslut

- Motion från Henrik Svensson, Sverigedemokraterna, m fl 2015-06-15 – Effektivisering av kommunens verksamheter- Transporter och logistik

- Tjänsteskrivelse 2015-06-22: Effektivisering av kommunens verksamheter- Transporter och logistik

Förslag till beslut

1. Förvaltningens synpunkter överlämnas till kommunstyrelsen.

Ewa Kardell
Förvaltningschef

Expedieras: Akt

För verkställighet: Kommunstyrelsen, Kommunfullmäktige

För kännedom:

Haninge kommun

22 juni 2015
Dnr ÄN 2015:76.2

Äldreförvaltningen

Morgan Norberg

Tjänsteskrivelse: Effektivisering av kommunens verksamheter- Transporter och logistik

Sammanfattning
Henrik Svensson, Sverigedemokraterna, m fl har lämnat en motion angående effektivisering av kommunens verksamhet, i fråga om transporter och logistik. Det gäller följande områden:
1. ruttoptimering av skolskjutsar
2. ruttoptimering och arbetsplanering inom hemtjänsten
3. digitala lås i hemtjänsten

Sedan 2005 har äldreförvaltningen i Haninge använt planeringsredskapet TES för att optimera rutter och arbetsplanering. Det GIS-baserade systemet Solen Web har integrerats med TES och bidrar till förbättrad ruttplanering.

När det gäller digitala låssystem inom hemtjänstens område så har äldreförvaltningen under en längre tid analyserat frågan och övervägt införande. Bedömningen i dagsläget är dock att besparingsvinsterna inte skulle motsvara införandekostnaderna. Därmed skulle äldreförvaltningen riskera en avsevärd ökning av budgetunderskottet.

Bakgrund
Henrik Svensson, Sverigedemokraterna, m fl har lämnat en motion angående effektivisering av kommunens verksamhet, i fråga om transporter och logistik. Det gäller följande områden:
1. Ruttoptimering av skolskjutsar
2. Ruttoptimering och arbetsplanering inom hemtjänsten
3. Digitala lås i hemtjänsten.

Äldrenämnden har via kommunstyrelseförvaltningen givits tillfälle att yttra sig i ärendet. Nämndens svar ska vara kommunstyrelseförvaltningen tillhanda 2015-11-30.

Synpunkter från äldreförvaltningen

För äldreförvaltningens del är det punkterna 2 och 3 som är relevanta.

Den kommunala hemtjänsten i egen regi har arbetat i cirka 10 år med att optimera rutter och arbetsplanering. 2005 infördes planeringsverktyget TES i detta syfte. De parametrar som nämns i vägverkets studie faller inom ramen för de parametrar som verksamhetens planerare tar hänsyn till i arbetet:
- Kontaktperson/kontaktmannagrupp för vårdtagaren
- Längd, dubbelbemanning och prioritet för besök
- Restid beroende på färdmedel
- Personalens lunchraster avseende tid och plats
- Kompetens
- Vårdtagarens bostadsadress (GIS-karta)
- Grupplokalens placering (GIS-karta)
- Personalkontinuitet

Utifrån bl a ovanstående parametrar skapas s k slingor för personalen. Rutterna uppdateras dagligen. Det GIS-baserade systemet Solen Web har integrerats med TES och bidrar till förbättrad ruttplanering.

I fråga om externa utförare råder inte kommunen över deras val av planeringsverktyg eller ruttplanering.

När det gäller digitala låssystem har frågan studerats ingående av äldreförvaltningen. Det finns exempel på kommuner där digitala låssystem förefaller ha medfört besparingsvinster för hemtjänsten. Det finns dock även kommuner där införande av digitala låssystem inom hemtjänsten har inneburit katastrofala felsatsningar för avsevärda belopp. Vanliga felkällor är brister i funktionalitet som medför att hemtjänsten inte kommer in till den äldre och att denna typ av låsanordningar inte fungerar i alla typer av fastigheter och på alla dörrar. Det finns även kunder och fastighetsägare som nekar till införande av detta. Det innebär att hemtjänsten ändå måste säkra upp med manuell nyckelhantering.

Äldreförvaltningen i Haninge har under en längre period övervägt införande av digitala låssystem. Status i frågan är dock i nuläget att förvaltningen vill avvakta med införande. Skälet till detta är att de beräknade besparingsvinsterna vid införande är i det närmaste försumbara för kommunens del. I dagsläget bedömer förvaltningen att det inte föreligger några större merkostnader p g a nyckelhantering. Välfungerande rutiner säkerställer en optimal manuell nyckelhantering. Införande av digitala system skulle därmed riskera att bli en betydande merkostnad. Det skulle handla om miljonbelopp, både investeringar och ökade driftskostnader. Äldreförvaltningens prekära ekonomiska läge medger inte några vanskliga investeringar som kan riskera att bli ekonomiska felsatsningar.

C:\Program Files (x86)\Formpipe Software AB\Document Converter by Formpipe\App_Data\Temp\Tjänsteskrivelse svar motion angående effektivisering av kommunens verksamheter- Transporter och logistik_2015-11-30-10-55-28_108.doc.pdf

C:\Program Files (x86)\Formpipe Software AB\Document Converter by Formpipe\App_Data\Temp\Tjänsteskrivelse svar motion angående effektivisering av kommunens verksamheter- Transporter och logistik_2015-11-30-10-55-28_108.doc.pdf

Dnr KS 2015/271

§ 113 Motion från Henrik Svensson (SD) om effektivisering av kommunens verksamheter - SFI, bordlagt ärende

Ärendet bordlades vid kommunfullmäktiges sammanträde 2016-03-21.

Sammanfattning

Henrik Svensson (SD) föreslår i rubricerad motion att kommunfullmäktige beslutar

- att en person får maximalt vara inskriven i SFI under en period av 24 månader utan att den personen behöver betala en avgift till Haninge kommun för sina SFI-studier.

- att en person som vill vara inskriven i SFI efter att den personen har varit inskriven i SFI under en period av 25 månader måste betala en avgift till kommunen med 2 000 kr per månad den personen deltar i SFI. Dessa 2 000 kr i avgift per månad får inte betalas av kommunen genom försörjningsstöd.

Motionen har remitterats till gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden samt till socialnämnden. Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden skriver i sitt yttrande 2015-10-19, § 90, att motionärens förslag strider mot skollagen. I skollagen 20 kap. 7 § slås det fast att utbildning inom svenska för invandrare (SFI) ska vara avgiftsfri. Omfattningen av SFI regleras i Förordning (2011:1108) om vuxenutbildning 2 kap. 24 §. Där framgår det att riktvärdet för undervisningens omfattning i tid inom utbildning i svenska för invandrare är 525 timmar. Riktvärdet både får överskridas och underskridas beroende på elevernas behov för att uppnå kursplanens kunskapskrav. Nämnden bedömer därför att de förslag som framförs i motionen strider mot skollagens bestämmelser.

Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden kommenterar också motionärens påstående ”att Haninge kommun passivt låter kostnaderna för SFI-undervisningen skena iväg”. Centrum Vux får

ramanslag för all vuxenutbildning, inklusive SFI. Det har sedan 2005 ökats i mindre omfattning än vad som motsvarar tillströmningen av sökande. Detta har lett till att kommunens kostnad per erbjuden timme och studerande inom SFI har minskat från 43,41 kronor år 2013 till 37,71 kronor år 2015.

Socialnämnden framför i sitt yttrande 2016-01-26, § 8, samma slutsats som gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden om att motionens förslag strider mot skollagen.

Förvaltningens synpunkter

Kommunstyrelseförvaltningen har inget övrigt att tillägga och föreslår mot bakgrund av gymnasie- och vuxenutbildningsnämndens respektive socialnämndens yttranden att motionen avslås.

Underlag för beslut

- Motion från Henrik Svensson (SD) om effektivisering av kommunens verksamheter – SFI, 2015-06-04

- Gymnasie- och vuxenutbildningsnämndens beslut 2015-10-19, § 90

- Socialnämndens beslut 2016-01-26, § 8

- Socialnämndens tjänsteskrivelse 2015-12-01

Överläggningar i kommunstyrelsen

Kennerth Valtersson (SD) yrkar bifall till motionen.

Ordföranden konstaterar att det finns två förslag till beslut; kommunalrådsberedningens förslag och Kennerth Valterssons (SD) bifallsyrkande. Ordföranden ställer de två förslagen mot varandra och finner att kommunstyrelsen beslutar i enlighet med kommunalrådsberedningens förslag.

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige

Kommunfullmäktige beslutar

1. Motionen avslås.

Reservationer

Kennerth Valtersson (SD) reserverar sig mot beslutet.

Överläggningar i kommunfullmäktige

Ordföranden yrkar att ärendet bordläggs.

Kommunfullmäktiges beslut

1. Ärendet bordläggs.

_____

Expedieras: Akt

För verkställighet:

För kännedom: Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden, socialnämnden.

HANINGE KOMMUNSTYRELSE
Kommunstyrelseförvaltningen
2015 -06- 04
Dnr. KS 2015/271

Effektivisering av kommunens verksamheter - SFI

Haninge kommun står inför stora ekonomiska utmaningar nu och i framtiden. Antalet unga och äldre ökar i kommunen. Kommunen kommer även att få dras med en ny, i nuläget okänd kostnad, till följd av kommunens flyktingmottagande.

Sverigedemokraterna vill även sänka kommunalskatten med 25 öre per hundralapp med start år 2016, från dagens skattesats på 19,78 % till 19,53 %.

För att kommunen ska kunna genomföra denna skattesänkning och samtidigt ha råd med ökade kostnader för exempelvis de unga, äldre och flyktingmottagandet föreslår Sverigedemokraterna bl.a. en effektivisering av SFI-verksamheten i kommunen.

Visserligen uppbär många SFI-deltagare aktivitetsersättning från Försäkringskassan. Försäkringskassan är en statlig myndighet och kostnaderna för aktivitetsersättningen påverkar inte kommunens budget, i alla fall inte direkt. Vissa SFI-deltagare mottager försörjningsstöd från kommunen och skulle även om de inte deltar i SFI kunna få samma summa pengar från kommunen i försörjningsstöd sittandes hemma eller i en annan slags aktivitet.

Kommunen har dock faktiska kostnader för lokal, personal och material för SFI-verksamheten. Och dessa kostnader ökar ju fler personer som studerar SFI och ju längre tid dessa personer måste studera SFI innan de klarar kunskapskraven.

Det känns inte ansvarsfullt, varken mot kommuninvånarna eller mot statens finanser, att Haninge kommun passivt låter kostnaderna för SFI-undervisningen skena iväg. Med fler och fler deltagare som studerar SFI, en del som studerar SFI år efter år utan att klara av kunskapskraven, är det rimligt att införa en bortre gräns för hur länge en person får studera SFI. Det känns även rimligt att införa en avgift för de personer som inte klarar av SFI efter två år, men som ändå vill fortsätta studera SFI.

Sverigedemokraterna Henrik Svensson m.fl. yrkar därför att kommunfullmäktige beslutar,

1. att en person får maximalt vara inskriven i SFI under en period av 24 månader utan att den personen behöver betala en avgift till Haninge kommun för sina SFI-studier.

2. att en person som vill vara inskriven i SFI efter att den personen har varit inskriven i SFI under en period av 24 månader måste betala en avgift till kommunen med 2 000 kr per månad den personen deltar i SFI. Dessa 2 000 kr i avgift per månad får inte betalas av kommunen genom försörjningsstöd.

Sverigedemokraterna i Haninge 2015-05-08.

Henrik Svensson

Kommunfullmäktigeledamot (SD)

Dnr GVN 2015/62

§ 90 Motion om effektivisering av kommunens verksamheter - SFI

Sammanfattning

I motion 2015-06-04 föreslår Henrik Svensson (SD):

att en person får maximalt vara inskriven i SFI under en period av 24 månader utan att den personen behöver betala en avgift till Haninge kommun för sina SFI-studier.

att en person som vill vara inskriven i SFI efter att den personen varit inskriven i SFI under en period av 24 månader måste betala en avgift till kommunen med 2000 kr per månad den personen deltar i SFI. Dessa 2000 kr i avgift per månad får inte betalas av kommunen genom försörjningsstöd.

Skollagen slår fast att utbildning inom svenska för invandrare ska vara avgiftsfri:

”Utbildningen ska vara avgiftsfri, om inte något annat följer av denna lag eller av föreskrifter som har meddelats med stöd av 3 kap. 21 §. Det får dock förekomma enstaka inslag som kan medföra en obetydlig kostnad för eleverna.”

Vidare klargör skollagen rätten för elever att fullfölja utbildningen och på vilken grund beslut kan tas om att utbildningen ska upphöra respektive återupptas efter beslut om upphörande:

”Den som har antagits till en kurs har rätt att fullfölja kursen.

Huvudmannen får dock besluta att utbildningen på kursen ska upphöra, om eleven saknar förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen eller annars inte gör tillfredsställande framsteg.

/---/

Den vars utbildning i svenska för invandrare har upphört enligt andra stycket eller som frivilligt avbrutit sådan utbildning ska på nytt beredas sådan utbildning, om det finns särskilda skäl för det.”

Huvudmannens rätt att fatta beslut om upphörande och återupptagande av utbildning är delegerad till rektor i delegationsordningen för gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden.

Bestämmelserna i skollagen finns fram till 2015-12-31 i 22 kap. Från och med 2016-01-01 ingår svenska för invandrare i kommunal vuxenutbildning och bestämmelserna finns därför i 20 kap.

I förordningen om vuxenutbildning regleras omfattningen av utbildningen i svenska för invandrare:

”24 § Riktvärdet för undervisningens omfattning i tid inom utbildning i svenska för invandrare är 525 timmar. Riktvärdet får överskridas eller underskridas beroende på hur mycket undervisning eleverna behöver för att uppnå de kunskapskrav som anges i kursplanen.”

I motionen hävdas ”att Haninge kommun passivt låter kostnaderna för SFI-undervisningen skena iväg”. Centrum Vux får ett ramanslag för all vuxenutbildning, inklusive SFI. Det har sedan 2005 ökats i mindre omfattning än vad som motsvarar tillströmningen av sökande. Detta har lett till att kommunens kostnad per erbjuden timme och studerande inom SFI har minskat från 43,51 år 2013 kronor till 37,71 kronor år 2015.

Förvaltningens synpunkter

Utbildningsförvaltningen bedömer att de förslag som framförs i motionen strider mot skollagens bestämmelser.

Underlag för beslut

- Motion – Effektivisering av kommunens verksamheter – SFI – 2015-06-04.

Förslag till beslut

1. Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden överlämnar förvaltningens yttrande till kommunstyrelsen.

GVNAUs förslag till gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden

Enligt förvaltningens förslag.

Gymnasie- och vuxenutbildningsnämndens beslut

1. Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden överlämnar förvaltningens yttrande till kommunstyrelsen.

_____

Expedieras: Akt, kommunstyrelsen

HANINGE KOMMUNSTYRELSE
Kommunstyrelseförvaltningen
2016 -01- 29
Dnr KS 2015/271 Sida 17 (32)

Dnr SN 2015/129

§ 8 Svar på remiss – Motion från Henrik Svensson (SD) om effektivisering av kommunens verksamheter - SFI

Sammanfattning

Henrik Svensson (SD) har lämnat en motion den 8 maj 2015. Motionären föreslår effektivisera kommunens SFI-verksamhet genom att begränsa tiden för SFI-studier till 24 månader. Därefter är förslaget att undervisningen ska avgiftbeläggas med 2 000 kr/månad.

Kommunfullmäktige har bett socialförvaltningen och utbildningsförvaltningen att lämna synpunkter på motionärens förslag.

De förslag som ges i motionen bedöms inte som möjliga att genomföra. SFI-studier är avgiftsfria enligt skollagen. Skollagen ger rätt till elever att fullfölja utbildningen.

Underlag för beslut

- Svar på remiss – Motion från Henrik Svensson (SD) om effektivisering av kommunens verksamheter – SFI

- Motion från Henrik Svensson (SD) om effektivisering av kommunens verksamheter – SFI

Förslag till beslut

1. Socialnämnden godkänner svaret på remissen.
2. Svaret lämnas till kommunfullmäktige.

Arbetsutskottets förslag till socialnämnden

1. Enligt förslag.

Socialnämndens beslut

1. Socialnämnden godkänner svaret på remissen.
2. Svaret lämnas till kommunfullmäktige.

Expedieras: Akt

För verkställighet: Kommunfullmäktige

För kännedom: Helena Dahlin Kassé

Haninge kommun

Förvaltning
Socialförvaltningen

Avdelning
Utvecklingsteamet

Handläggare
Helena Dahlin Kassé,, administrativ flyktingsamordnare

Datum
2015-12-04

Diarienummer
SN 2015/129

Svar på remiss – Motion från Henrik Svensson (SD) om effektivisering av kommunens verksamheter - SFI

Sammanfattning

Henrik Svensson (SD) har lämnat en motion den 8 maj 2015. Motionären föreslår effektivisera kommunens SFI-verksamhet genom att begränsa tiden för SFI-studier till 24 månader. Därefter är förslaget att undervisningen ska avgiftbeläggas med 2 000 kr/månad.

Kommunfullmäktige har bett socialförvaltningen och utbildningsförvaltningen att lämna synpunkter på motionärens förslag.

De förslag som ges i motionen bedöms inte som möjliga att genomföra. SFI-studier är avgiftsfria enligt skollagen. Skollagen ger rätt till elever att fullfölja utbildningen.

Underlag för beslut

- Svar på remiss – Motion från Henrik Svensson (SD) om effektivisering av kommunens verksamheter – SFI
- Motion från Henrik Svensson (SD) om effektivisering av kommunens verksamheter – SFI

Förslag till beslut

1. Socialnämnden godkänner svaret på remissen.
2. Svaret lämnas till kommunfullmäktige.

Siw Lideståhl
förvaltningschef

Anders Chronqvist
avdelningschef

Bakgrund

Lagrum slår fast att utbildning inom svenska för invandrare ska vara avgiftsfri och ger rätt för elever att fullfölja utbildningen. Utbildningen kan upphöra enbart om eleven saknar förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen eller annars inte gör tillfredsställande framsteg.

Bestämmelserna i skollagen finns fram till 31 december 2015 i 22 kap. Från och med 1 januari 2016 ingår svenska för invandrare i kommunal vuxenutbildning och bestämmelserna finns då i 20 kap.

Omfattningen av utbildningen i svenska för invandrare regleras i förordningen om vuxenutbildning § 24. Riktvärdet är 525 timmar. Riktvärdet får dock överskridas beroende av hur mycket undervisning eleven behöver.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts inom utvecklingsteamet i samråd med avdelningen vuxen.

Förvaltningens synpunkter

Förvaltningen bedömer att förslagen om att sätta en tidsgräns för studierna samt avgiftsbelägga fortsatta studier efter att tidsgränsen passerat strider mot skollagens bestämmelser. Möjligheten för huvudman att besluta om att undervisning ska upphöra för elev som inte tillgodogör sig undervisningen finns redan.

En minoritet av Sfi-studerande, ca 10 % enligt uppskattningar gjorda hösten 2015, är aktuella för ekonomiskt bistånd. Om SFI-undervisningen skulle avgiftsbeläggas leder detta till förhöjda kostnader för försörjningsstöd.

Expedieras: Akt

För verkställighet: Kommunfullmäktige

För kännedom: Helena Dahlin Kassé

Dnr KS 2015/273

§ 114 Motion från Henrik Svensson (SD) om förbättra skolelevers inlärning och resultat, bordlagt ärende

Ärendet bordlades vid kommunfullmäktiges sammanträde 2016-03-21.

Sammanfattning

Henrik Svensson (SD) föreslår i rubricerad motion att kommunfullmäktige beslutar

1. att Haninge kommuns skolor i samråd med föräldrarna och eleverna ser till att föräldrarna och eleverna undertecknar ett skriftligt samtycke till att elevernas smartphones och surfplattor som medtages till skollektioner får inlåsas av läraren i ett speciellt skåp vid lektionens början och ges tillbaka till eleverna efter lektionens slut.

2. att undervisningstiden eleverna ges av Haninges kommuns skolor i ämnena matematik, biologi, fysik och kemi ökas med 20 %, även om det innebär att t.ex. elevernas antal studiedagar behöver minskas eller att elevernas skoldagar möjligen behöver förlängas något.

Motionen har remitterats till grund- och förskolenämnden samt till gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden. De båda nämnderna har tagit fram ett gemensamt yttrande som beslutades av grund och förskolenämnden 2015-10-21, § 117 och gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden 2015-10-19, § 94.

Nämnderna skriver i sitt gemensamma yttrande angående den första punkten att alla elever ska ha en utbildning som präglas av trygghet och studiero och ibland kan de disciplinära åtgärder som finns i skollagen vidtas. Rektorn beslutar i dessa frågor och har en skyldighet att ta fram egna ordningsregler som exempelvis kan innehålla förbud mot att använda mobiltelefoner under lektionstid.

Gällande motionens andra punkt skriver nämnderna i sitt gemensamma yttrande att timplanen i matematik utökades

nationellt fr.o.m ht-13. Timplanen anger ett minimum av undervisningstid och varje rektor kan genom beslut utöka timplanen utifrån behov. Studiedagar används för bl.a. kompetensutveckling för lärare och lärarnas årsarbetstid regleras i avtal.

Elevernas antal skoldagar regleras enligt Skolförordningen (2011:185).

Förvaltningens synpunkter

Kommunstyrelseförvaltningen har tagit del av nämndernas yttranden och vill förtydliga vad som regleras i lag.

Motionären föreslår i den första beslutspunkten att föräldrar och elever undertecknar ett skriftligt samtyckte till att mobiltelefoner och surfplattor får låsas in av läraren. Rektor eller lärare får enligt Skollagen 5 kap. 22 § omhänderta föremål som används på ett sätt som är störande för utbildningen.

I motionen avses en frivillig överenskommelse snarare än att omhänderta föremål som används på ett störande sätt. Enligt Skollagens 2 kap. 10 § beslutar rektorn om sin enhets inre organisation och kommunstyrelseförvaltningen anser därför att det är en fråga som bör avgöras av respektive rektor. Att omhänderta föremål som mobiltelefoner och surfplattor på frivillig basis innebär också ökat ansvar för kommunens skolor ur stöldskyddsperspektiv.

Motionens andra förslag till beslut innebär att undervisningstiden i vissa ämnen föreslås utökas. Som nämnderna skriver i sina yttranden finns regler kring timplan, lärarnas arbetstid och elevernas antal skoldagar. Eventuella beslut om utökande av timplan inom dessa förutsättningar fattas av rektor.

Kommunstyrelseförvaltningen föreslår mot bakgrund av de båda nämndernas yttranden samt ovan gjorda förtydliganden att motionen avslås.

Underlag för beslut

- Motion från Henrik Svensson (SD) om förbättra skolelevernas inlärning och resultat

- Grund- och förskolenämndens yttrande 2015-10-21, § 117.

- Gymnasie- och vuxenutbildningsnämndens yttrande 2015-10-19, § 94.

Överläggningar i kommunstyrelsen

Alexandra Anstrell (M) hemställer om att lämna ett särskilt yttrande från Moderaterna (bilaga), vilket kommunstyrelsen medger.

Pia Lublin (L) hemställer om att lämna ett särskilt yttrande från Liberalerna (bilaga), vilket kommunstyrelsen medger.

Kennerth Valtersson (SD) yrkar bifall till motionen.

Ordföranden konstaterar att det finns två förslag till beslut; kommunalrådsberedningens förslag och Kennerth Valterssons (SD) bifallsyrkande. Ordföranden ställer de två förslagen mot varandra och finner att kommunstyrelsen beslutar i enlighet med kommunalrådsberedningens förslag.

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige

Kommunfullmäktige beslutar

1. Motionen avslås.

Överläggningar i kommunfullmäktige

Ordföranden yrkar att ärendet bordläggs.

Kommunfullmäktiges beslut

1. Ärendet bordläggs.

_____

Expedieras: Akt

För verkställighet:

För kännedom: Grund- och förskolenämnden, gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden

HANINGE KOMMUNSTYRELSE
Kommunstyrelseförvaltningen
2015 -06- 04
Dnr. KS 2015/273

Förbättra skolelevernas inlärning och resultat

Sedan flera år har det funnits en bred politisk uppslutning kring den strategi som ska lyfta Haninges skolresultat. Bakgrunden var de låga resultaten i Haninges skolor som gjorde att kommunen 2004 pekades ut som Sveriges sämsta skolkommun. Genom höga förväntningar på alla elever m.m. så ökade Haninges skolresultat från 2004 till 2007. Efter 2007 stagnerade utvecklingen och 2012 sjönk återigen resultaten i Haninge grundskolor.

I undersökningen "Bästa skolkommun 2014" utförd av Lärarförbundet hamnade Haninge kommun på 274:e plats där 290 kommuner ingick. Alltså, ett mycket dåligt resultat. De kriterier som låg till grund för undersökningen var: **1**. Resurser till undervisningen, **2**. Utbildade lärare, **3**. Lärartäthet, **4**. Friska lärare, **5**. Lärarlöner, **6**. Kommunen som avtalspart, **7**. Andel barn i förskola, **8**. Betygsresultat, genomsnittligt meritvärde i åk 9, **9**. Betygsresultat i åk 9 i förhållande till förutsättningarna - Likvärdighetsindex, **10**. Andel elever som är godkända i alla ämnen i åk 9, **11**. Andel elever godkända i alla ämnen i förhållande till Likvärdighetsindex, **12**. Andel elever som fullgör gymnasieutbildningen inom 4 år, **13**. Andel elever som uppnår grundläggande behörighet för högskolestudier, **14**. Övergång till högskolan.

Generellt i Sverige enligt Pisaundersökningarna är de svenska elevernas sämsta ämnen matematik och de tre naturorienterande ämnena biologi, fysik och kemi.

Sverigedemokraterna kommer motionera med åtgärder så att Haninge kommun kan ge sina elever, lärare och andra som jobbar inom skolan de bästa förutsättningarna för att kunna nå maximal framgång. Genom en rad enkla åtgärder kan elevernas lärande ökas och deras skolresultat förbättras.

En ny studie visar att mobilförbud i skolan ger högre betyg (http://www.metro.se/nyheter/ny-studie-mobilforbud-i-skolan-ger-hogre-betyg/EVHoeq!C2SBbiHvlDAoE/). I Sverige får läraren ta mobiltelefonen från en elev, men först när det har stört undervisningen.

Skolverkets rapport 378 från 2012 visar att för att öka skolelevernas kunskap i matematik bör en utökad undervisningstid ges så tidigt som möjligt (i årskurs 1-3) för att maximera elevernas matematikkunskaper. Genom att utöka tiden i de lägre årskurserna har eleverna i högre utsträckning möjlighet att utveckla en tidig begreppsförståelse och förståelse för beräkningsstrategier. I rapporten framkommer att det är just inom dessa förmågor samt när det gäller kunskap inom områdena taluppfattning och tals användning, geometri och algebra som de största bristerna finns för elever i årskurs 4.

Sverigedemokraterna Henrik Svensson m.fl. yrkar därför att kommunfullmäktige beslutar,

1. att Haninge kommuns skolor i samråd med föräldrarna och eleverna ser till att föräldrarna och eleverna undertecknar ett skriftligt samtycke till att elevernas smartphones och surfplattor som medtages till skollektioner får inlåsas av läraren i ett speciellt skåp vid lektionens början och ges tillbaka till eleverna efter lektionen är slut.

2. att undervisningstiden eleverna ges av Haninge kommuns skolor i ämnena matematik, biologi, fysik och kemi ökas med 20 %, även om det innebär att t.ex. elevernas antal studiedagar behöver minskas eller att elevernas skoldagar möjligen behöver förlängas något.

Sverigedemokraterna i Haninge 2015-05-26.

Henrik Svensson

Kommunfullmäktigeledamot (SD)

Dnr GFN 2015/121

§ 117 Motion om att förbättra skolelevers inlärning och resultat

Sammanfattning

Henrik Svensson, Sverigedemokraterna, har i en motion till kommunfullmäktige, Förbättra skolelevers inlärning och resultat, yrkat att kommunfullmäktige beslutar

” 1. att Haninge kommuns skolor i samråd med föräldrarna och eleverna ser till att föräldrarna och eleverna undertecknar ett skriftligt samtycke till att elevernas smartphones och surfplattor som medtages till skollektioner får inlåsas av läraren i ett speciellt skåp vid lektionens början och ges tillbaka till eleverna efter lektionens slut.

2. att undervisningstiden eleverna ges av Haninge kommuns skolor i ämnena matematik, biologi, fysik och kemi ökas med 20%, även om det innebär att t.ex. elevernas antal studiedagar behöver minskas eller att elevernas skoldagar möjligen behöver förlängas något.”

13.15.

Förvaltningens synpunkter

Utbildningsförvaltningen har tagit del av motionen och lämnar följande synpunkter:

1. Att Haninge kommuns skolor i samråd med föräldrarna och eleverna ser till att föräldrarna och eleverna undertecknar ett skriftligt samtycke till att elevernas smartphones och surfplattor som medtages till skollektioner får inlåsas av läraren i ett speciellt skåp vid lektionens början och ges tillbaka till eleverna efter lektionens slut.

Yttrande:

Alla elever ska ha en utbildning som präglas av trygghet och studiero. Lärare och elever ska arbeta förebyggande för att

studiemiljön ska vara god. Ibland är inte det tillräckligt - då kan skolan behöva vidta någon av de disciplinära åtgärder som finns i skollagen. Rektorn beslutar i dessa frågor och har en skyldighet att ta fram egna ordningsregler på skolan som exempelvis kan innehålla förbud mot att använda mobiltelefoner under lektionstid.

2. Att undervisningstiden eleverna ges av Haninge kommuns skolor i ämnena matematik, biologi, fysik och kemi ökas med 20 %, även om det innebär att t.ex. elevernas antal studiedagar behöver minskas eller att elevernas skoldagar möjligen behöver förlängas något.

Yttrande:

Timplanen i matematik utökades nationellt fr.o.m. ht-13 med 120 timmar. Haninge valde att fördela dessa timmar jämnt mellan F-6 och 7-9 vilket innebär att vi har en timplan i matematik med 660 timmar i F-6 och 360 timmar i åk 7-9. Timplanen anger ett minimum av undervisningstid och varje rektor kan genom beslut utöka timplanen utifrån behov. Studiedagar används för bl.a. kompetensutveckling för lärare och lärarnas årsarbetstid är enligt avtal.

Elevers antal skoldagar är reglerade enligt Skolförordning (2011:185)

2 § Läsåret ska ha minst 178 skoldagar och minst 12 lovdagar. Utöver skol- och lovdagarna får det inom läsåret läggas ut högst fem studiedagar för personalen. 3 § Läsåret ska börja i augusti och sluta i juni. Dagarna för höst- och vårterminens början och slut beslutas av huvudmannen.

Underlag för beslut

- Motion från Sverigedemokraterna KS 2015/273.

Förslag till beslut

1. Utbildningsförvaltningens förslag till yttrande godkänns och lämnas till kommunstyrelsen.

GFNAUs förslag till grund- och förskolenämnden

Enligt förvaltningens förslag.

Grund- och förskolenämndens beslut

1. Utbildningsförvaltningens förslag till yttrande godkänns och lämnas till kommunstyrelsen.

Expedieras: Akt, kommunstyrelseförvaltningen

Dnr GVN 2015/61

§ 94 Motion om att förbättra skolelevers inlärning och resultat

Sammanfattning

Henrik Svensson, Sverigedemokraterna, har i en motion till kommunfullmäktige, Förbättra skolelevers inlärning och resultat, yrkat att kommunfullmäktige beslutar

” 1. att Haninge kommuns skolor i samråd med föräldrarna och eleverna ser till att föräldrarna och eleverna undertecknar ett skriftligt samtycke till att elevernas smartphones och surfplattor som medtages till skollektioner får inlåsas av läraren i ett speciellt skåp vid lektionens början och ges tillbaka till eleverna efter lektionens slut.

2. att undervisningstiden eleverna ges av Haninge kommuns skolor i ämnena matematik, biologi, fysik och kemi ökas med 20%, även om det innebär att t.ex. elevernas antal studiedagar behöver minskas eller att elevernas skoldagar möjligen behöver förlängas något.”

Förvaltningens synpunkter

Utbildningsförvaltningen har tagit del av motionen och lämnar följande synpunkter:

1. Att Haninge kommuns skolor i samråd med föräldrarna och eleverna ser till att föräldrarna och eleverna undertecknar ett skriftligt samtycke till att elevernas smartphones och surfplattor som medtages till skollektioner får inlåsas av läraren i ett speciellt skåp vid lektionens början och ges tillbaka till eleverna efter lektionens slut.

Yttrande:

Alla elever ska ha en utbildning som präglas av trygghet och studiero. Lärare och elever ska arbeta förebyggande för att studiemiljön ska vara god. Ibland är inte det tillräckligt - då kan skolan behöva vidta någon av de disciplinära åtgärder som finns i skollagen. Rektorn beslutar i dessa frågor och har en skyldighet att

ta fram egna ordningsregler på skolan som exempelvis kan innehålla förbud mot att använda mobiltelefoner under lektionstid.

2. Att undervisningstiden eleverna ges av Haninge kommuns skolor i ämnena matematik, biologi, fysik och kemi ökas med 20 %, även om det innebär att t.ex. elevernas antal studiedagar behöver minskas eller att elevernas skoldagar möjligen behöver förlängas något.

Yttrande:

Timplanen i matematik utökades nationellt fr.o.m. ht-13 med 120 timmar. Haninge valde att fördela dessa timmar jämnt mellan F-6 och 7-9 vilket innebär att vi har en timplan i matematik med 660 timmar i F-6 och 360 timmar i åk 7-9. Timplanen anger ett minimum av undervisningstid och varje rektor kan genom beslut utöka timplanen utifrån behov. Studiedagar används för bl. a. kompetensutveckling för lärare och lärarnas årsarbetstid är enligt avtal.

Elevers antal skoldagar är reglerade enligt Skolförordning (2011:185) - 2 § Läsåret ska ha minst 178 skoldagar och minst 12 lovdagar. Utöver skol- och lovdagarna får det inom läsåret läggas ut högst fem studiedagar för personalen. 3 § Läsåret ska börja i augusti och sluta i juni. Dagarna för höst- och vårterminens början och slut beslutas av huvudmannen.

Underlag för beslut

- Motion från Sverigedemokraterna KS 2015/273.

Förslag till beslut

1. Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden överlämnar förvaltningens yttrande till kommunstyrelsen.

GVNAUs förslag till gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden

Enligt förvaltningens förslag.

Gymnasie- och vuxenutbildningsnämndens beslut

1. Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden överlämnar förvaltningens yttrande till kommunstyrelsen.

Expedieras: Akt, kommunstyrelseförvaltningen

Dnr KS 2015/310

§ 115 Motion från Henrik Svensson (SD) om kommunalt pris och utmärkelse till medborgare som har agerat med civilkurage, bordlagt ärende

Ärendet bordlades vid kommunfullmäktiges sammanträde 2016-03-21.

Sammanfattning

I en motion från Henrik Svensson (SD) vill Sverigedemokraterna att kommunfullmäktige beslutar att kommunstyrelsen löpande under varje år utser mellan 6 till 12 personer som har agerat med civilkurage. De utvalda personerna är antingen vem som helst som har agerat med civilkurage inom kommunens geografiska område eller någon kommuninvånare som har agerat med civilkurage var som helst i världen. Var och en av dessa personer ska motta en penningsumma på 2 500 kr och en skriftlig utmärkelse på valfritt kommunfullmäktige. Kommunstyrelsen ska även försöka få dessa personers namn och dåd publicerade i lokaltidningen ”Mitt i Haninge”.

Förvaltningens synpunkter

Kommunstyrelseförvaltningen instämmer i att det är viktigt att uppmärksamma personer som på olika sätt genom rådiga ingripanden eller andra insatser tar ett samhälleligt och medmänskligt ansvar som medborgare och har agerat med civilkurage.

Polisen har genom åren delat ut medaljer för rådiga insatser där medborgare genom mod och civilkurage har hjälpt medmänniskor i nöd eller andra utsatta situationer. Södertörns brandförsvarsförbund har på samma sätt delat ut priser till personer som gjort rådiga insatser i samband med olyckor eller bränder. Sådana förtjänta personer uppmärksammas inte med kalendermässig regelbundenhet utan mer utifrån vilka händelser och ageranden som inträffar.

Även kommunen delar ut priser i olika kategorier för att uppmärksamma när någon har bidragit till värdefulla insatser. Begreppet civilkurage nämns inte uttryckligen i reglerna för de olika priserna. Oberoende av hur man definierar begreppet kan förvaltningen konstatera att det för att bli pristagare förutsätter att personen eller gruppen besitter en stor portion personligt mod, stor företagsamhet och initiativförmåga. Exempel på priser är jämställdhetspriset, mångfaldspriset, årets idrottsledare och årets seniorinsats. Exemplen kan göras fler.

Kommunstyrelseförvaltningen konstaterar att konkurrensen om kommunens ekonomiska och andra resurser är hård. Kommunfullmäktige avväger behov mot resurser i varje års Mål och budget. Förvaltningen bedömer inte att det är realistiskt att införa fler kommunala priser på det sätt som föreslås i motionen. Det skulle kräva en inte oväsentlig administration för att löpande inhämta kunskap om vilka potentiellt berömvärda insatser som sker samt värdera dem för att komma fram till vilka som bör belönas officiellt. Förvaltningen bedömer att det är tillräckligt med de insatser som polisen, brandförsvarsförbundet och kommunen själv redan gör.

Underlag för beslut

Motionen.

Överläggningar i kommunstyrelsen

Martina Mossberg (M), Pia Lublin (L), Marie Litholm (KD) och Kennerth Valtersson (SD) yrkar bifall till eget förslag från Moderaterna, Liberalerna och Kristdemokraterna (bilaga) innebärande att motionen avslås samt tillägget att kommunstyrelsen får i uppdrag att göra en översyn av befintliga kommunala priser med avseende på nytta och effekt, samt återkomma med förslag till förändringar under 2016.

Marie Litholm (KD) hemställer om att lämna ett särskilt yttrande från Kristdemokraterna (bilaga), vilket kommunstyrelsen medger.

Meeri Wasberg (S) instämmer i tilläggsförslaget från Moderaterna, Liberalerna och Kristdemokraterna och föreslår att det ska hanteras som en separat punkt i beslutet, vilket kommunstyrelsen medger.

Ordföranden konstaterar att det därmed endast finns ett förslag till beslut och finner att kommunstyrelsen beslutar i enlighet med förslaget.

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige

Kommunfullmäktige beslutar

1. Motionen avslås.
2. Kommunstyrelsen får i uppdrag att göra en översyn av befintliga kommunala priser med avseende på nytta och effektivitet, samt återkomma med ett förslag till förändringar under 2016.

Överläggningar i kommunfullmäktige

Ordföranden yrkar att ärendet bordläggs.

Kommunfullmäktiges beslut

1. Ärendet bordläggs.

_____

Expedieras: Akt

HANINGE KOMMUN
Kommunstyrelseförvaltningen
2015 -06- 26
Diarienr KS 2015/310

Sverigedemokraterna

Kommunalt pris och utmärkelse till medborgare som har agerat med civilcourage

Vi, Sverigedemokraterna i Haninge kommun, har inlämnat motioner med syfte att öka tryggheten för Haningeborna. Motionerna har gällt patrullerande ordningsvakter, utökad belysning, undervisningsmaterial till skolorna och anställning av jourhavande medmänniskor.

Sverigedemokraterna i Haninge är inte nöjda med tillståndet i kommunen förrän alla Haningebor känner sig trygga. Som ett led i detta arbete vill Sverigedemokraterna i Haninge att kommunen ska stimulera de goda krafter som finns inom många människor. Kommunstyrelsen ska bestämma och utse personer som har agerat med civilcourage. Det står naturligtvis kommunstyrelsen fritt att delegera uppgiften att ta reda på vilka som har agerat med hjältemod, och lämpliga kandidater kan bl.a. sökas i register för polisanmälningar och i Södertörns tingsrätts domar.

Sverigedemokraterna slår vakt om alla människors lika värde. Vi som parti kommer bekämpa all slags brottslighet och alla främmande idéer som förtrycker människor i allmänhet och kvinnor i synnerhet. Västerländska demokratiska värden såsom frihet och jämlikhet samt en humanistisk människosyn är vad som ska råda i Sverige och följaktligen även i Haninge.

Sverige är ett fantastiskt land fyllt med fantastiska medborgare. Människor i Sverige har under generationer byggt upp en samhörighet där vi verkligen bryr oss om varandra och tar hand om varandra. Denna trygget och samhörighet är hotad genom den splittringspolitik som regerande partier för och som har förts i riksdagen. Men Sverigedemokraterna kämpar för att bevara den svenska identiteten och det svenska kulturarvet för att Sverige ska vara ett lika fantastiskt land i framtiden också.

Sverigedemokraterna Henrik Svensson m.fl. yrkar därför att kommunfullmäktige beslutar,

att Haninge kommunstyrelse ska löpande under varje år utse mellan 6 till 12 personer som har agerat med civilcourage. De utvalda personerna är antingen vem som helst som har agerat med civilcourage inom kommunens geografiska område eller någon kommuninvånare som har agerat med civilcourage var som helst i världen. Var och en av dessa personer ska motta en penningsumma på 2 500 kr och en skriftlig utmärkelse på valfritt kommunfullmäktigemöte. Kommunstyrelsen ska även försöka få dessa personers namn och dåd publicerade i lokaltidningen "Mitt i Haninge".

Sverigedemokraterna i Haninge 2015-06-18.

Henrik Svensson

Kommunfullmäktigeledamot (SD)

Haninge kommun

Beslutande organ
Kommunfullmäktige

Dokumenttyp
Protokollsutdrag

Sida
1 (1)

Sammanträdesdatum
2016-04-18

Dnr KS 2015/539

§ 116 Svar på interpellation från Martina Mossberg (M) om tillfälliga boendeplatser för asylsökande, bordlagt ärende

Ärendet bordlades vid kommunfullmäktiges sammanträde 2016-03-21.

Förslag till beslut

1. Interpellationen är besvarad.

Överläggningar i kommunfullmäktige

Ordföranden yrkar att ärendet bordläggs.

Kommunfullmäktiges beslut

1. Ärendet bordläggs.

Expedieras: Akt

Utdragsbestyrkande

HANINGE KOMMUNSTYRELSE
Kommunstyrelseförvaltningen
2015 -11- 06
Dnr KS 2015/539

Interpellation om tillfälliga boendeplatser för asylsökande till kommunstyrelsens ordförande Meeri Wasberg (S)

Vid kommunstyrelsens möte den 26 oktober kom en rapport om förberedelse för tillfälliga boendeplatser för flyktingar i Haninge. Rapporten var framtagen i kommunstyrelseförvaltningen på förfrågan från Länsstyrelsen, då Migrationsverket vid denna tidpunkt aviserade att boendekapaciteten skulle komma att överskridas. Rapporten innehöll information om att Haninge kommun var förberedda att ordna 150 boendeplatser med möjlighet till utökning till 200. De utpekade lokalerna är Aktivitetshuset i Handens företagsområde, som hyrs av en privat fastighetsägare, och lokalerna i det avvecklade Lakeside vid Rudan som ägs av kommunen.

I dag passerar c:a 2000 asylsökande genom Sveriges gränser dagligen och taket är nått för Migrationsverkets boendekapacitet sedan en tid tillbaka. De tillfälliga boendeplatserna i kommunen har börjat användas. Det finns inga tecken på att flyktingströmmen kommer att minska i närtid. Lokalerna som erbjuds av Haninge kommun är inte planerade för boende men stadsbyggnadsförvaltningen har meddelat att inget bygglov eller planändring behövs för annan användning av tillfällig karaktär. Den situation som nu råder pekar dock på att användingen av lokalerna för övernattning kommer att bli mer än tillfällig.

I ovanstående ärende har inga beslut fattats i kommunstyrelsen eller i kommunfullmäktige. Däremot har kommunledningen och ytterst kommunstyrelsens ordförande Meeri Wasberg löpande hållits underrättade om de beslut som fattats på delegation i kommunstyrelseförvaltningen. Det enda politiska beslut som fattats var godkännandet av ovan nämnda rapport i kommunstyrelsen. Moderaterna yrkade med andra partier på att ärendet skulle tas upp för beslut i fullmäktige. Vi kan inte acceptera att beslut av denna karaktär inte tas fram politiskt. Kommunfullmäktige har i mål och budget 2016 beslutat att verksamheten i det utrymda ungdomshuset Lakeside vid Rudan ska utvecklas. Att låta kommunstyrelseförvaltningen fatta beslut om annan användning som riskerar att motverka fullmäktiges beslut förefaller mycket märkligt. Att under en obestämd tid tillhandahålla tillfälliga boendeplatser för asylsökande innebär också kostnader för kommunen. I ovan nämnda rapport framgår det att kommunens kostnader kommer att återsökas hos Migrationsverket. Vilka kostnader som kan återsökas framgår däremot inte.

Jag vill ställa följande frågor till kommunstyrelsens ordförande Meeri Wasberg (S)

1. Varför valde du att låta förvaltningen ta besluten i frågan om tillfälliga boendeplatser?
2. Vilka kostnader genererar de tillfälliga boendeplatserna och vilka av dessa kostnader kommer kommunen att få ersättning för?
3. Hur kommer du att agera om de tillfälliga boendeplatserna i det nedlagda ungdomshuset Lakeside kvarstår under 2016, då fullmäktige beslutat om annan verksamhet där?

För Moderaterna i Haninge

Martina Mossberg

Martina Mossberg (M)

1 december 2015

HANINGE KOMMUNSTYRELSE
Kommunstyrelseförvaltningen
2015 -12- 03
Dnr KS 2015/539

Meeri Wasberg (S)
Kommunstyrelsens ordförande

Kommunfullmäktige

Tillfälliga evakueringsplatser för asylsökande

Martina Mossberg (M) har i en interpellation ställt ett antal frågor om tillfälliga evakueringsplatser för asylsökande.

Jag vill lämna följande svar:

I takt med att Haninge växer ökar också vårt ansvar för de människor som flyr till Sverige för att undkomma krig och förföljelse. Den största insats vi som kommun kan göra är därför att ta itu med vår bostadsbrist och se till att vi kan erbjuda fler en möjlighet att bosätta sig i Haninge kommun.

Haninge kommun kan göra mer. Vi ska vara ensolidarisk kommun öppen mot vår omgivning. En kommun där vi säger välkommen. Men vi behöver hjälpas åt och vi kommer att behöva både frivilligorganisationernas, näringslivets och många enskildas hjälp och insatser.

Vi har 60 miljoner människor på flykt i världen. Det är det högsta antalet sedan andra världskriget. Då är det klart att Sverige och alla kommuner kommer att ha fler asylsökande än vad vi haft tidigare. Det leder till flera stora utmaningar för oss här i Haninge men

Samtidigt innebär det en stor möjlighet att människor med kraft och kompetens flyttar hit och bidrar till att utveckla Sverige och Haninge. För att utmaningen ska bli den möjlighet till ökad sysselsättning som Sverige behöver krävs det flera förändringar. En av dessa är att Sverige behöver ett flyktingmottagande som är jämnare fördelat och överensstämmer med behovet, så att nyanlända snabbare ska kunna få en kommunplacering och påbörja sin etablering i samhället. För att uppnå det behöver alla kommuner vara med och ta ett solidariskt ansvar för mottagandet för att hjälpa de som nu flytt till Sverige.

Mot bakgrund av ovanstående besvaras de direkta frågorna nedan.

1. **Varför valde du att låta kommunstyrelseförvaltningen ta besluten om tillfälliga boendeplatser?**
   Förfrågan kom från Migrationsverket om huruvida Haninge kommun hade lokaler att uppbåda för tillfälliga evakueringsplatser. En inventering genomfördes av lokaler som fanns tillgängliga och som stod tomma. Det är för mig självklart att kommunstyrelseförvaltningen besvarar en sådan fråga från Migrationsverket. En kort tid därefter kom ytterligare en förfrågan från Migrationsverket om kommunen kunde sätta lokalerna i sådant skick så att de kunde anses vara beboliga, denna förfrågan besvarades med ja. Det är rimligt att förvaltingens professionalitet får råda i sådant läge och att vi som förtroendevalda kan lita på vår organisation.

2. **Vilka kostnader genererar de tillfälliga boendena och vilka av dessa kostnader kommer kommunen att få ersättning för?**
   Nedanstående siffror är uppskattningar om vad de två tillfälliga evakueringsplatserna kostar för kommunen för en månad. Därmed inte sagt att det är kommunens merkostnad. En del av nedanstående kostnader, exempelvis lokaler, är våra ordinarie kostnader för dessa lokaler, men eftersom de var vakanta har kommunens kostnader inte ökat, förutom städning. Dock kan man tillägga att kommunen inte kunnat hyra ut dem till andra under denna tid. Vidare är

lönekostnaden uppskattad. Dels så bemannades verksamheten i början med redan anställda och dels med volontärer. Efter hand så har antalet volontärer minskat och det har behövts mer av ordinarie anställda.

Den faktiska bokföringen släpar efter, framförallt vad gäller löner. Timanställdas löner kommer först månaden efter, d.v.s. kostnaderna för november kommer i december. Därför lämnas de uppskattade siffrorna nedan. Alla nedanstående kostnaderna kommer kommunen att återsöktas från Migrationsverket. Vi bedömer att kommunen får tillbaka kommunens verkliga kostnader, inkl. uppstartskostnaderna.

	Allaktivitet	**Lakeside**	**Totalt**
Löner	562 500	337 500	900 000
Lokalhyra	146 908	265 278	412 186
Mat	240 000	144 000	384 000
Väktare	296 000	200 000	496 000
Summa	1 245 408	946 778	2 192 186
Antal pers.	100	60	160
Kr/pers./dag	415	526	456

Uppstartskostnader
Utöver de löpande kostnaderna för evakueringsplatserna finns kostnader för uppstarten. Allaktivitetshuset öppnade den 22/10 och Lakeside öppnade den 26/10.

300 000 kr inventarier och lokalanpassningar
200 000 kr arbetstid, antal timmar som lagts ned i förberedelsearbetet och uppstarten

De 300 000 kr är faktiska kostnader som kommunen har haft för sängar, material och lokalanpassningar osv. Arbetstiden är en uppskattning av antalet timmar (ca 600) som lades ner.

a. **Hur kommer du att agera om de tillfälliga boendeplatserna i det nedlagda ungdomshuset Lakeside kvarstår under 2016, då fullmäktige har beslutat om en annan verksamhet där.**
Då vi nu går ur lokalerna i Lakeside och sammanför evakueringsplatserna till en enhet, så kan planeringen fortsätta i enlighet med kommunfullmäktiges beslut.

Med hänvisning till ovanstående hemställer jag att kommunfullmäktige beslutar att anse interpellationen besvarad.

Meeri Wasberg (S)
kommunstyrelsens ordförande

miljöpartiet de gröna
Socialdemokraterna
FRAMTIDSPARTIET
NÄR-ODLAD POLITIK
CENTERPARTIET

Haninge kommun

Beslutande organ
Kommunfullmäktige

Dokumenttyp
Protokollsutdrag

Sida
1 (1)

Sammanträdesdatum
2016-04-18

Dnr KS 2015/583

§ 117 Svar på interpellation från Samuel Skånberg (V) om kommunens investeringar i fossilindustrin, bordlagt ärende

Ärendet bordlades vid kommunfullmäktiges sammanträde 2016-03-21.

Förslag till beslut

1. Interpellationen är besvarad.

Överläggningar i kommunfullmäktige

Ordföranden yrkar att ärendet bordläggs.

Kommunfullmäktiges beslut

1. Ärendet bordläggs.

Expedieras: Akt

Utdragsbestyrkande

HANINGE KOMMUNSTYRELSE
Kommunstyrelseförvaltningen
2015 -12- 03
Dnr. KS 2015/583

VÄNSTERPARTIET

Interpellation till Haninge kommunfullmäktige

om kommunens investeringar i fossilindustrin

Klimatförändringarna är en ödesfråga för vår planet, för vår generation och kommande generationer. Vi måste därför minska våra utsläpp av växthusgaser.

Fossila bränslen, som kol, olja och naturgas, står för en majoritet av växthusgasutsläppen. Det är tydligt att vi behöver övergå till förnyelsebara energikällor och inte kan vara fast i fossila bränslen.

Sveriges radio gjorde i november en stor granskning av 15 landstings och 117 kommuners investeringar i fossilindustrin. Det visade sig att bland annat Lycksele kommun hade investerat i två av världens största oljebolag, Shell och Chevron, genom sin fondportfölj. Region Gotland investerar pensionsmedel i oljebolag. Många andra kommuner och landsting hade också investeringar i fossilindustrin.

EU-parlamentet släppte förra året en rapport som visar på riskerna med att ha kvar investeringar i fossilindustrin. Om världen genomför de nödvändiga satsningarna på förnybar energi betyder det att fossilindustrin är övervärderad.

Den världsomfattande Fossil Free-kampanjen verkar för att företag, kommuner och andra organisationer istället ska avveckla sina innehav (divestera) i fossilindustrin för att satsa på hållbarare investeringar.

Örebro har beslutat att divestera sig ur fossila bränslen. Mats Rodenfelt, finanschef på kommunen, säger om beslutet:

> Det hänger ihop med vårt miljömål att bli en fossilfri kommun till 2050. Det var naturligt att tillämpa policyn även på våra placeringar

Uppsala har också bestämt att divestera. I en debattartikel i Dagens samhälle skriver kommunalråden för S, V och MP:

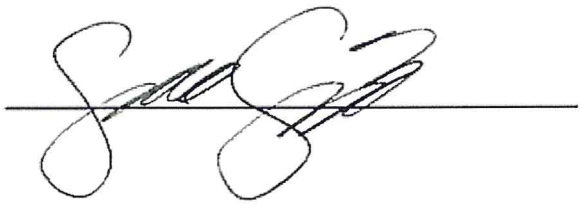
Vi har lagt fram ett nytt förslag till uppdrag som kommer att ingå i 2016 års mål och budget. "Kommunens innehav av värdepapper kommer att utredas i syfte att avveckla placeringar i bolag som producerar kol, olja och naturgas." Det har blivit känt som att divestera, motsatsen till att investera, ur fossilbolagen. Uppdraget kompletterar de riktlinjer vi redan har i kommunen om att inte investera i vapen, tobak, alkohol eller pornografi.

Svenska kyrkan har också omplacerat sina innehav i fossil energi. Lunds universitet är ett annat exempel på en annan stor svensk organisation som har divesterat. De sålde sina innehav i ryska Gazprom.

Regeringen har bestämt att Sverige ska bli ett av världen första fossilfria länder. Därför har regeringen startat Fossilfritt Sverige, ett initiativ som ska synliggöra aktörer (som kommuner, företag och organisationer) som bidrar på olika sätt att lösa klimatfrågan och uppnå målet om ett fossilfritt samhälle.

Jag vill därför ställa följande frågor till Annica Hjerling (MP), kommunalråd med ansvar för hållbarhetsfrågor:

1. Hur mycket pengar har kommunen investerade i olje- kol- och gasbolag genom aktier och pensionsmedel?
2. Har kommunen någon plan för att avyttra eventuella investeringar inom olje- kol- och gasbolag?
3. Kommer kommunen att engagera sig i initiativet Fossilfritt Sverige?

Samuel Skånberg, Vänsterpartiet Haninge

HANINGE KOMMUNSTYRELSE
Kommunstyrelseförvaltningen
2016 -02- 08
Dnr. KS 2015/583

4 februari 2016

Annica Hjerling (MP)
Kommunalråd med ansvar
för hållbarhetsfrågor

Kommunfullmäktige

Svar på interpellation från Samuel Skånberg (V) om kommunens investeringar i fossilindustrin

Samuel Skånberg (V) har ställt ett antal frågor om kommunens investeringar i fossilindustrin.

Jag vill lämna följande svar:
Tack Samuel Skånberg för en viktig interpellation om divestering.

Att ta bort investeringar från olje-, gas- och kolbolag är ett effektivt sätt att bryta fossilberoendet och samtidigt ta ansvar för att kommunens resurser investeras och styr mot ökad hållbarhet. Divestering var därför ett av de första åtgärdsförslagen för att minska kommunens klimatpåverkan som jag lyfte, när jag tillträdde som kommunalråd förra året.

Det visade sig dock snabbt att divestering inte är möjligt då Haninge kommun inte har några placeringar i aktier eller fonder – detta gäller även pensionsfonder. Svaret på interpellationens första fråga är alltså att kommunen inte har några placeringar i fossila bolag, varvid de andra två frågorna i interpellationen faller.

Icke desto mindre är utmaningen med att minska vår klimatpåverkan en prioriterad fråga för Samarbetskoalitionen och vår ambition är att Haninge kommun ska ligga i framkant när det gäller omställningen till fossilfritt. Vi tar idag beslut om den Hållbarhetsberedning som jag ska leda och som ska arbeta fram ett nytt ambitiöst lokalt klimat- och miljöpolitiskt program. Vi har som kommun också nyligen ställt oss bakom regeringens initiativ Fossilfritt Sverige.

Jag vill tacka för engagemanget i klimatfrågan och välkomnar alla partier som har förslag på hur vi i Haninge kommun kan minska vår klimatpåverkan att lyfta in förslagen i Hållbarhetsberedningens arbete.

Med hänvisning till ovanstående hemställer jag att kommunfullmäktige beslutar att anse interpellationen besvarad.

Annica Hjerling (MP)
Kommunalråd med ansvar
för hållbarhetsfrågor

Haninge kommun

Beslutande organ
Kommunfullmäktige

Dokumenttyp
Protokollsutdrag

Sida
1 (1)

Sammanträdesdatum
2016-04-18

Dnr KS 2015/588

§ 118 Svar på interpellation från Joachim Krylborn (KD) om hur stora barngrupperna får vara, bordlagt ärende

Ärendet bordlades vid kommunfullmäktiges sammanträde 2016-03-21.

Förslag till beslut

1. Interpellationen är besvarad.

Överläggningar i kommunfullmäktige

Ordföranden yrkar att ärendet bordläggs.

Kommunfullmäktiges beslut

1. Ärendet bordläggs.

_____

Expedieras: Akt

Utdragsbestyrkande

HANINGE KOMMUNSTYRELSE
Kommunstyrelseförvaltningen
2015 -12- 04
Dnr. KS 2015/588

Kristdemokraterna

Interpellation från Joachim Krylborn (KD) till grund- och förskolenämndens ordförande Maria Fägersten (S) om hur stora barngrupperna får vara.

Barnomsorgspolitiken i Sverige har generellt under flera år fokuserat på tillgången till förskola, men inte alltid kvaliteten i densamma. I Haninge gjorde vi en särskild satsning under förra mandatperioden på att minska antalet barn per grupp och enligt statistik på Skolverket har det gett resultat. Haninges kommunala förskolor har 17,2 barn i snitt på varje förskoleavdelning. I småbarnsgrupperna är det i snitt 14,3 barn på respektive avdelning. Detta är i paritet med rikssnittet. Dock finns flera avdelningar i Haninge där barngrupperna är betydligt större. Till exempel finns småbarnsavdelningar som har över 19 barn.

Senaste statistiken visar att det blivit allt vanligare med stora barngrupper runtom i landet. Barngruppernas storlek riskerar att skapa problem för många barn, särskilt dem med särskilda behov. Det är viktigt att prioriteringar görs för att minska barngrupperna för just de små barnen, så att barnen får lugn och ro samt att personalen får tid att vara nära och umgås med barnen.

Vi har därför från Kristdemokraterna varit tydliga med att det behövs fler alternativ till den traditionella förskolan. Förskolor som har avdelningar som är inriktade mot utomhuspedagogik och kombinationer med traditionella förskolor kan möjliggöra fler grupper, där pengarna kan satsas på personal och minska trycket på investeringar i nya byggnader. Det behövs även fler alternativa förskoleformer såsom familjedaghem, flexibla och mobila varianter som kan bidra till att barngrupperna inom den traditionella förskolan kan minska på sikt. Dessutom vill Kristedemokraterna se ett alternativ som gör det möjligt för småbarnsföräldrar att stanna hemma längre med sina 1-3 åringar i form av en sorts barnomsorgspeng, vilket också beslutats som uppdrag i kommunfullmäktiges mål och budget för 2016.

Med hänvisning till ovanstående önskas svar på följande frågor av grund- och förskolenämndens ordförande Maria Fägersten (S).

1. **Tänker du som ordförande i grund- och förskolenämnden arbeta för att införa ett maxtak i förskolan vad gäller barngruppernas storlek?**

2. **Hur ser du på möjligheten att stimulera till alternativa omsorgs- och förskoleformer?**

Joachim Krylborn
Kristdemokraterna

HANINGE KOMMUNSTYRELSE
Kommunstyrelseförvaltningen
1
2016 -02- 08
Dnr. KS 2015/588

8 februari 2016

Maria Fägersten (S)
Grund- och förskolenämndens ordförande

Kommunfullmäktige

Storleken på barngrupperna i förskolan

Joachim Krylborn (KD) har i en interpellation ställt ett antal frågor gällande storleken på barngrupperna i förskolan.

Jag vill lämna följande svar:

Haninge arbetar aktivt med att hålla nere antalet barn i förskolegrupperna. Detta gör vi genom att bygga fler förskolor och genom att fristående förskolor etablerar sig i kommunen. Att många vill bo i Haninge gör att behovet av förskolor ökar, men trots en stor ökning av antal barn har genomsnittet för antalet barn per avdelning legat på en stabil nivå de senaste åren. Kommunen har också nyligen fått statsbidrag för att vi öppnar flera nya förskolor.

Kvalitet i förskolan handlar dock inte bara om mindre barngrupper. Ny forskning från Göteborgs universitet pekar på att det visserligen är viktigt för barn att få befinna sig i mindre sammanhang men att viktigast för kvaliteten är fortfarande de pedagoger som arbetar i barngrupperna.

Genom att bara räkna antalet barn per barngrupp tas inte hänsyn till hur den dagliga verksamheten på förskolorna ser ut. Barnen på en avdelning är inte tillsammans i helgrupp hela dagen. De delas in i olika grupper och olika aktiviteter där *syftet* med aktiviteten bestämmer antal barn. Ska ett naturvetenskapligt fenomen underökas och syftet är att barnen ska lära sig något organiseras barnen i en mindre grupp medan några andra barn som ska träna på sånger till våravslutningen med fördel är många fler.

Upplevelsen att det är 19 barn på en småbarnsavdelning kan bero på flera saker. Kanske är det fler pedagoger på avdelningen eller kanske arbetar man tillsammans med en annan avdelning. Att en småbarnsavdelning har 19 barn är dock inte ett vanligt förhållande i Haninges förskolor.

När det gäller kvaliteten på verksamheten så ligger Haninge långt framme. Skolinspektionen var mycket nöjd med den pedagogiska verksamheten i förskolan vid sin senaste tillsyn. För att stärka förskollärarna i deras roll har Haninge även en ettårig intern kompetensutbildning för förskollärare.

Även personaltätheten i förskolan kan vara viktig för kvaliteten. Här ligger Haninge i linje med riksgenomsnittet och personaltätheten har förbättrats sedan 2013.

Utveckling av förskolans pedagogik och verksamhetsformer sker kontinuerligt. Just nu utreds till exempel möjligheten att inrätta en mobil förskola. Utöver detta arbete finns även kommunfullmäktiges uppdrag om en omsorgsmodell för att föräldrar ska kunna stanna hemma med ett- till treåringar.

Med hänvisning till ovanstående hemställer jag att kommunfullmäktige beslutar att anse interpellationen besvarad.

Maria Fägersten (S)
Grund- och förskolenämndens ordförande

Socialdemokraterna
FRAMTIDSPARTIET
miljöpartiet de gröna
NÄR-ODLAD POLITIK
CENTERPARTIET

Haninge kommun

Beslutande organ	Dokumenttyp	Sida
Kommunfullmäktige	Protokollsutdrag	1 (1)
	Sammanträdesdatum 2016-04-18	

Dnr KS 2015/590

§ 119 Svar på interpellation från Martina Mossberg (M) om handlingsplan mot våldsbejakande extremism, bordlagt ärende

Ärendet bordlades vid kommunfullmäktiges sammanträde 2016-03-21.

Förslag till beslut

1. Interpellationen är besvarad.

Överläggningar i kommunfullmäktige

Ordföranden yrkar att ärendet bordläggs.

Kommunfullmäktiges beslut

1. Ärendet bordläggs.

_____

Expedieras: Akt

Utdragsbestyrkande

Interpellation till Kommunstyrelsens ordförande Meeri Wasberg (S) gällande handlingsplan mot våldsbejakande extremism

Vi måste uppvisa en ny beslutsamhet i arbetet mot den otrygghet och intolerans som följer i spåren av våldsbejakande extremism. Vi behöver nu säkra och upprätthålla förtroendet för demokratiska spelregler och samhällets institutioner.
Mona Sahlin har som nationell samordnare mot våldsbejakande extremism uppmanat kommunerna att upprätta handlingsplaner som ska motverka att människor radikaliseras och för att värna om demokratin. Hon har sammanställt en promemoria av slutsatser från sina kommunbesök (Ju 2014:18, PM 150924). Promemorian innehåller tolv medskick till kommuners upprättande av lokala handlingsplaner mot våldsbejakande extremism. En av slutsatserna är att arbetet mot våldsbejakande extremism ska införlivas i befintliga strukturer och inte bedrivas på projektbasis. Polisen och skolan lyfts fram i breda ordalag, men också mer specifika insatser så som sociala insatsgrupper inom socialtjänsten. Handlingsplanen behöver enligt den nationella samordnaren ta sin utgångspunkt i en lokal lägesbild som hålls ajour. Samordnaren framhåller att det som ska vara fokus är våldet, som den gemensamma nämnaren är bland annat våldsbejakande islamistiska extremistmiljön. En sådan bör tas fram i samverkan med berörda myndigheter.

I det lokala arbetet är flera delar betydande. Socialtjänsten och kultur och fritidsförvaltningens utåtriktade arbete samt skolans dagliga verksamhet är centrala för att motverka att fler ansluter sig till extremistiska och våldsbejakande miljöer. Det är viktigt att det sker ett informationsutbyte mellan kommunala förvaltningar i syfte för att motverka spridning av extremistiska strömningar. Sammanhållning och fortsatt arbete för att pressa tillbaka utanförskap med kunskap och jobb är långsiktigt de främsta redskapen i arbetet för att hindra framväxt av våldsbejakande extremism. Den uppgiften tar vi på största allvar, samtidigt behövs också höjd ambitionsnivå här och nu. Vi har tidigare interpellerat på detta område och fick bland annat till svar att Samarbetskoalitionen arbetar med en viktig religionsdialog ”Tillsammans för Sverige” samt att många lösningar finns i er politiska plattform.

Jag vill ställa följande frågor till Kommunstyrelsen ordförande Meeri Wassberg (S)

1. Hur arbetar du Meeri Wasberg (S) med att ta fram en lokal handlingsplan mot våldsbejakande extremism
2. Hur går arbetet med ”Tillsammans för Sverige” och vad har resultatet blivit?
3. Hur går arbetet med biblioteksfilialen i Vallamosken och vilket resultat har det blivit?
4. Kan du Meeri Wasberg (S) vara tydlig och specificera var i er politiska plattform vi kan finna de lösningar din koalitionskollega tidigare hänvisat till för att lösa extremism och utanförskap?

För Moderaterna i Haninge

Martina Mossberg

Martina Mossberg (M)

HANINGE KOMMUNSTYRELSE
Kommunstyrelseförvaltningen
2015 -12- 04
Dnr. KS 2015/590

HANINGE KOMMUNSTYRELSE
Kommunstyrelseförvaltningen
2016 -02- 08
Dnr KS 2015/590

8 februari 2016

Meeri Wasberg (S)
Kommunstyrelsens ordförande

Kommunfullmäktige

Svar på interpellation från Martina Mossberg (M) gällande handlingsplan mot våldsbejakande extremism

Martina Mossberg (M) har i en interpellation ställt ett antal frågor rörande kommunens arbete gällande handlingsplanen mot våldsbejakande extremism.

Jag vill lämna följande svar:

Haninge kommun tecknade under hösten ett samverkansavtal med polisen som löper fr.o.m. 2015-10-12; ett avtal som röstades igenom med en bred majoritet i kommunfullmäktige.

Syftet med samverkan är bland annat att skapa effektiva och enhetliga insatser utifrån respektive fokusområde. Fokusområdena har tagits fram genom att man gjort en gemensam lägesbild i över Haninge som grundas på analyser, statistik och undersökningar samt medarbetar- och medborgardialoger- med det övergripande målet att minska brottsligheten och skapa en ökad trygghet i Haninge kommun.

Lägesbilden som ingick i avtalet kom fram till att de tre fokusområden Haninge skall arbeta med är; ungdomsbrottslighet, brottsofferarbete samt lokal organiserad brottslighet.

Inom fokusområdet lokal organiserad brottslighet ingår det också ett åtagande om att ta fram en handlingsplan mot våldsbejakande extremism vilket efterfrågas i interpellationen. Handlingsplanen arbetas just nu fram, under tiden arbetar Haninge kommun efter den nationella samordnarens rekommendationer, vilket innebär ett samarbete på flera olika plan då det är av stor vikt att även civilsamhället är med och bidrar till ett tryggare Haninge genom att fånga upp individer som är i riskzonen. Med hjälp av civilsamhället och polisen ska det förebyggande arbetet motverka utanförskap och andra grogrunder för politiskt våld.

Inom detta arbete finns det även en fokusgrupp som träffas regelbundet under ledning av kommunens säkerhetsstrateg, för att bedöma läget i kommunen, bland annat gällande extremism. I denna grupp ingår polisen, brandförsvar och flera förvaltningar.

För att motverka att ungdomar i riskzonen fångas upp av extremistiska grupper driver Socialförvaltningen det förebyggande forumet UNGSAM, där representanter från UBF, SOF, KOF, Polisen och andra viktiga aktörer inom civilsamhället ingår. UNGSAM finns i alla kommundelar och har en god kännedom om området de verkar i. Arbetet består i att kontinuerligt arbeta på ett sådant sätt att man så tidigt som möjligt upptäcker ungdomar i riskzonen för utanförskap, för att sedan sätta in adekvata lösningar utifrån individens enskilda behov.

Utöver detta arbete erbjuder även socialförvaltningens kontaktpersoner behandlande insatser till anhöriga och/eller ungdomar, som behöver stöd för att motverka rekrytering till våldsbejakande grupper.

Kultur och fritidsförvaltningen har inlett och fortsatt fört en diskussion tillsammans Vallamoskén om att anordna vad som på biblioteksspråk heter ”deponi” och som idag finns på exempelvis Torvalla sporthall och på Ekens fritidsgård. Kommunen ser till att det finns böcker att låna på ett enkelt vis på ställen där många vistas och där önskemål tidigare har uttryckts. Men det är för tidigt att säga om utfallet av denna diskussion kommer att leda till att en s.k. ”deponi”, kommer att etableras. Däremot kommer det att starta en bokcirkel för nyblivna mammor, bokcirkeln ska bla ta upp barnuppfostran och barnpsykologi. Medarbetare på kultur och fritidsförvaltningen har vid flertalet tillfällen träffat föreningen och de har tillsammannas besökt båda våra kulturhus och förvaltningen har visat dem en rad olika alternativ för olika former av samverkansmöjligheter.

Vad det gäller frågan i stort, våldsbejakande extremism, kan nämnas att när kännedom om ett individärende finns diskuteras situationen i relevanta forum inom kommunen, samtalen sker i små kretsar och i nära samarbete mellan berörda förvaltningar och en handlingsplan utarbetas på individnivå. Vidare har fritidsledare inom kultur och fritidsförvaltningen i uppdrag att bygga relationer med unga oavsett religionstillhörighet och har då i sitt uppdrag att göra en orosanmälan om oro för en ungdom finns. Fritidsledare har i sin utbildning fått lära sig att bemöta människor med extremismbeteende oavsett.

I kommunen finns temaarbete i religion riktat mot gymnasieklasser som ett samarbete mellan representanter för svenska kyrkan, judiska församlingen samt en av moskéerna i Haninge.

I Haninge samarbetar kommunen och polisen med samfund och andra aktörer i civilsamhället. Det förebyggande arbetet ska, på samma sätt som annat förebyggande arbete, motverka utanförskap och grogrunderna för politiskt våld.

I det nationella arbetet som pågår för att samordna arbetet mot våldsbejakande extremism rekommenderar den nationella samordnaren att det förebyggande arbetet ska ske i bred samverkan mellan myndigheter och civilsamhället genom att fånga upp befintlig kompetens och hitta breda samarbetsstrukturer/lösningar. Det man rekommenderar är åtgärder av både främjande, förebyggande och motverkande karaktär, i syfte att stärka det lokala samhällets motståndskraft. Ett arbete vi gärna ser ett brett samarbete med oppositionen om.

Sverige Tillsammans

Till hösten 2015 kallades alla kommuner till en första träff under rubriken Sverige Tillsammans, nu fortsätter detta arbete genom att länsstyrelsen på uppdrag av regeringen i början av 2016 arrangerar 17 regionala konferenser över hela landet på temat mottagande och nyanländas etablering. Syftet med konferenserna är att samlat presentera vilka resurser och förutsättningar som finns för kommuner och landsting i form av statliga ersättningar, regelverk och stödinsatser från nationella myndigheter. De regionala konferenserna ska även ge deltagarna tillfälle att utbyta erfarenheter, dela goda exempel och diskutera utmaningar och möjligheter kring mottagande och nyanländas etablering. Länsstyrelserna arrangerar konferenserna i samverkan med Regeringskansliet och i samråd

med Migrationsverket, Arbetsförmedlingen, Statens skolverk, Boverket, Socialstyrelsen, Inspektionen för vård och omsorg (IVO) och Sveriges kommuner och landsting (SKL). För Stockholms del anordnas två konferenser, 8 mars och 18 mars.

Med hänvisning till ovanstående hemställer jag att kommunfullmäktige beslutar att anse interpellationen besvarad.

Meeri Wasberg (S)
Kommunstyrelsens ordförande

Socialdemokraterna
FRAMTIDSPARTIET
miljöpartiet de gröna
NÄR-ODLAD POLITIK
CENTERPARTIET

Haninge kommun

Dnr KS 2015/591

§ 120 Svar på interpellation från Alexandra Anstrell (M) om samarbetet mellan socialförvaltning och skola, bordlagt ärende

Ärendet bordlades vid kommunfullmäktiges sammanträde 2016-03-21.

Förslag till beslut

1. Interpellationen är besvarad.

Överläggningar i kommunfullmäktige

Ordföranden yrkar att ärendet bordläggs.

Kommunfullmäktiges beslut

1. Ärendet bordläggs.

Expedieras: Akt

HANINGE KOMMUNSTYRELSE
Kommunstyrelseförvaltningen
2015 -12- 04
Dnr KS 2015/591

Interpellation till Socialnämndens ordförande Petri Salonen (C) gällande samarbetet mellan Socialförvaltning och skola

Ett gediget samarbete tog fart under förra mandatperioden mellan Socialförvaltning och utbildningsförvaltning. Ett steg i arbetet var att kartlägga vad som inte fungerade i samarbetet mellan socialtjänst och skola för att sedan strategiskt arbeta med att hitta gemensamma lösningar för att inga barn och unga ska ”hamna mellan stolarna” Arbetsgrupp utsågs och arbetade bland annat med att ta fram rutiner för anmälan. En metodutvecklingsgrupp startades och planeringen var att ha regelbundna gemensamma träffar för synliggörande av varandras uppdrag, kunskapsöverföring och tydliggörande av förväntningar på varandra.

Jag vill ställa följande frågor till Socialnämndens ordförande Petri Salonen (C)

1. Hur ser samarbetet mellan socialförvaltning och utbildningsförvaltning ut idag?
2. I vilken utsträckning arbetar du Petri Salonen för att stärka ovan nämnda samarbete?
3. Hur följs insatserna upp för att säkerställa att samarbetet fortlöper och utvecklas så att inga barn eller unga i Haninge ”hamnar mellan stolarna”?

För Moderaterna i Haninge

Alexandra Anstrell

Alexandra Anstrell (M)

HANINGE KOMMUNSTYRELSE
Kommunstyrelseförvaltningen
2016 -02- 08
Dnr. KS 2015/591

8 februari 2016

Petri Salonen (C)
Socialnämndens ordförande

Kommunfullmäktige

Svar på interpellation från Alexandra Anstrell (M) gällande Socialförvaltningens samarbete med utbildningsförvaltningen.

Alexandra Anstrell (M) har i en interpellation ställt ett antal frågor rörande samarbetet mellan socialförvaltningen och utbildningsförvaltningen.

Jag vill lämna följande svar:

Ett etablerat och välfungerande samarbete mellan socialförvaltningen och utbildningsförvaltningen är av yttersta vikt för att säkerställa att de barn och unga som faller in under socialförvaltningens ansvarområde också får en fullständig skolgång.

Socialförvaltningen och utbildningsförvaltningen har ett samarbete som sker på flera olika plan och gällande flera olika områden. Under 2015 så undertecknade förvaltningscheferna för socialförvaltningen, utbildningsförvaltningen och kultur- och fritidsförvaltningen en överenskommelse om samverkan kring barn och ungas utveckling och lärande i Haninge. Denna överenskommelse avser samverkan under 2016 och syftar till att ge ett samlat stöd samt att säkerställa att resurserna används på ett så effektivt sätt som möjligt inom området för barn och unga. Målet med överenskommelsen är att de tre förvaltningarna ska samverka kring olika aktiviteter för att gynna barn och ungas utveckling och lärande. Det kan handla om aktiviteter som att genom samverkan mellan socialförvaltningen och utbildningsförvaltningen ta fram rutiner för hur skolgången ska säkras för barn i skyddat boende, men även aktiviter som fortsatt kompetensutveckling för berörda förvaltningar kring nyanlända barn och unga och samverkan så ska skolgången för placerade barn och unga säkerställas.

Vidare så finns det även en rutin för samverkan vid orosanmälan. Detta är ett aktivt samarbete mellan skolan och socialförvaltningen för att undvika att barn far illa. En orosanmälan tas i detta fall upp antingen av orolig personal på skola eller annan individ i en verksamhet, och anmälan skickas till socialtjänsten och i de flesta fall även till vårdnadshavare. Rutinen ser ut enligt följande:

1. Sedan upprättas ett samverkansmöte där vårdnadshavare, skola, socialtjänst och barn över 15 år har rätt att medverka. I detta möte skall det framgå vad oron gäller men även vad som fungerar bra.
2. Inom 14 dagar så ska sedan socialtjänsten fatta beslut om en utredning inleds eller inte. Inleds en utredning så kontaktas den berörda skolan eller förskolan för att samla in ytterligare information.

3. Sedan inleder man referenssamtal där man samlar in ytterligare information angående barnet från berörda parter inom skolan/förskolan.
   Fattas det sedan beslut om att sätta in insatser mot det berörda barnet så sker detta under sekretess, men skolan meddelas om man inleder insatser.

En viktig del i att stärka arbetet är att få en bra bild av den uppföljning av samarbetet som sker. Min roll som ordförande blir här att få en helhetsbild över hur samarbetet fungerar och framförallt vilket utfall det får för att kunna stötta upp förvaltningen med politiska beslut om så krävs. Det är angeläget att rutinen hålls aktuell och är väl förankrad även hos ny personal inom båda förvaltningarna. Med anledning av detta kommer socialförvaltningen ~~kommer~~ att bjuda in till samtal med skolor hur detta säkerställs.

Insatserna följs upp för de barn och unga som socialförvaltningen har ansvar för genom t.ex. egenkontroll, utvärdering och kontinuerlig verksamhetsutveckling för att säkerställa kvalitén och se eventuella förbättringsområden

Med hänvisning till ovanstående hemställer jag att kommunfullmäktige beslutar att anse interpellationen besvarad.

Petri Salonen (C)
Socialnämndens ordförande

miljöpartiet de gröna
Socialdemokraterna
FRAMTIDSPARTIET
NÄR-ODLAD POLITIK
CENTERPARTIET

Haninge kommun

Beslutande organ	Dokumenttyp	Sida
Kommunfullmäktige	Protokollsutdrag	1 (1)
	Sammanträdesdatum 2016-04-18	

Dnr KS 2015/592

§ 121 Svar på interpellation från Martina Mossberg (M) om tältbosättningar, bordlagt ärende

Ärendet bordlades vid kommunfullmäktiges sammanträde 2016-03-21.

Förslag till beslut

1. Interpellationen är besvarad.

Överläggningar i kommunfullmäktige

Ordföranden yrkar att ärendet bordläggs.

Kommunfullmäktiges beslut

1. Ärendet bordläggs.

Expedieras: Akt

Utdragsbestyrkande

HANINGE KOMMUNSTYRELSE
Kommunstyrelseförvaltningen
2015 -12- 04
Dnr. KS 2015/592

Interpellation till Kommunstyrelsens ordförande Meeri Wasberg (S) gällande tältbosättningar

Runt om i Stockholmsområdet dyker det upp olika bosättningar med tält, husvagnar etc. Dessa medför ökad risk för brand, miljöförstöring, sanitära olägenheter och ökad smittorisk, samt att boende i området hindras använda grönområdet som sin rekreationsyta. Det har också dumpats avfall på marken. Det har till och från varit problem med olika bosättningar i Västerhaninge och nu har det framkommit att det på flera platser på Rudan finns ett eller fler tält vid olika ställen. Vid ett eget besök fann vi snabbt två tält precis bredvid elljusspåret. Flera människor verkar bo och leva i tält i vårt naturreservat.

Många människor vi mött känner sig otrygga i vetskapen att det bor människor i deras närområde. Att det bor människor i tält ens närområde eller i ett rekreationsområde där deras små barn går på Mulle, många tränar i spåren och flera tar sin dagliga hundpromenad upplevs otryggt och osäkert. Tältbosättningar medför en ökad nedskräpning och risken för brand är stor, vilket skulle vara förödande. Vi står dessutom inför en stundande vinter där köld och nederbörd innebär svårigheter. Vi kan av humanitära skäl inte tillåta tältbosättningar.

Jag vill ställa följande frågor till Kommunstyrelsens ordförande Meeri Wasberg (S)

1. I vilken utsträckning arbetar du Meeri Wasberg med att förhindra tältbosättningar i Haninge?
2. Hur följs insatserna upp för att säkerställa att vi inte kommer att ha tältbosättningar i Haninge framöver?
3. Har Samarbetskoalitionen för avsikt att avhysa tältbosättningar på Rudan?
4. Hur arbetar du Meeri Wasberg med att förbättra tryggheten för oroliga medborgare på Rudan?

För Moderaterna i Haninge

Martina Mossberg

Martina Mossberg (M)

HANINGE KOMMUNSTYRELSE
Kommunstyrelseförvaltningen
1
2016 -02- 08
Dnr. KS 2015/592

8 februari 2016

Meeri Wasberg (S)
Kommunstyrelsens ordförande

Kommunfullmäktige

Svar på interpellation från Martina Mossberg (M) gällande tältbosättningar på Rudan

Martina Mossberg har i en interpellation ställt ett antal frågor gällande tältbosättningar inom Rudans naturreservat.

Vi vill lämna följande svar:

Kommunen har mottagit ett antal skrivelser och samtal från oroliga besökare till naturreservatet angående den olaga ockupering av kommunens mark som dessa bosättningar utgjort. Fastigheten som bosättningarna etablerats på är inom ett område som klassat som naturreservat och är ett välbesökt friluftsområde. Personer i dessa bosättningar har tagit sig friheten att hugga ned skog för användning till byggnation och bränsle och man har även uträttat sina behov i området vilket medför sanitära olägenheter för besökare. Vidare har det även förekommit nedskräpning. Kontentan av allt detta innebär att syftet och bevarandet av naturreservatet har kraftigt äventyrats och begränsats.

Kommunen har en väl inarbetad rutin gällande olaga vistelse på kommunal mark. Rutinen består av följande steg: upptäcka, dokumentera, bedöma/besluta, informera, begära särskild handräckning, upprätta ansökan och avsluta. Detta för att hanteringen skall vara effektiv och så rättssäker som möjligt.

Med anledning av detta gjorde representanter både från kommunen och från lokalpolisen besök på dessa platser för att informera personer som uppehöll sig där om det olagliga och de olägenheter som dessa bosättningar medför. Då dessa individer inte avlägsnades sig från platserna efter informationen skickades en formell ansökan till kronofogden angående avhysning och uppstädning av tältbosättningarna. Planen var att efter nyår också komplettera ansökan om avhysningen med att identifiera personer i bosättningarna.

Den kalla vintern har gjort det omöjligt för personer att uppehålla sig i dessa bosättningar och sedan nyårshelgen har bosättningarna varit övergivna vilket gjort att ansökan om Kronofogdens hjälp är återkallad (eftersom att det inte finns någon att avhysa). Kultur- och fritidsförvaltningen städade istället upp på dessa platser i slutet av januari, vilket innebär att de bosättningar som inte är bebodda helt enkelt togs bort. Materialet mellanlagras vid Rudan ifall någon eftersöker något. Återkommer likande bosättningar kommer även dessa att hanteras i enlighet med kommunens rutiner för olaga vistelse på kommunal mark.

Med hänvisning till ovanstående hemställer jag att kommunfullmäktige beslutar att anse interpellationen besvarad.

Meeri Wasberg (S)
Kommunstyrelsens ordförande

miljöpartiet de gröna
Socialdemokraterna
FRAMTIDSPARTIET
NÄR-ODLAD POLITIK
CENTERPARTIET

Haninge kommun

Beslutande organ	Dokumenttyp	Sida
Kommunfullmäktige	Protokollsutdrag	1 (1)
	Sammanträdesdatum 2016-04-18	

Dnr KS 2016/97

§ 122 Svar på interpellation från Tobias Hammarberg (L) om hur situationen ser ut för fattiga EU-medborgare i Haninge kommun, bordlagt ärende

Ärendet bordlades vid kommunfullmäktiges sammanträde 2016-03-21.

Förslag till beslut

1. Interpellationen är besvarad.

Överläggningar i kommunfullmäktige

Ordföranden yrkar att ärendet bordläggs.

Kommunfullmäktiges beslut

1. Ärendet bordläggs.

Expedieras: Akt

Utdragsbestyrkande

Liberalerna Haninge

HANINGE KOMMUNSTYRELSE
Kommunstyrelseförvaltningen
2016 -02- 12
Dnr. KS 2016/97

INTERPELLATION

Till Petri Salonen (C) socialnämndens ordförande

Hur ser situationen ut för fattiga EU-medborgare i Haninge kommun?

Vi har i Sverige de senaste åren sett en kraftig ökning av fattiga EU-medborgare som kommer till Sverige för att tigga. De flesta kommer från Rumänien och Bulgarien och tiggeriet är numera såpass utbrett att de flesta mindre orter, även i vår kommun, har besök av fattiga EU-medborgare utanför affärer eller liknande. Men hur ser situationen ut i Haninge kommun?

Den långsiktiga lösningen för de fattiga EU-medborgarna finns i deras hemländer och Sverige måste både bilateralt och genom EU verka för att hemländerna tar sitt ansvar för sina medborgare. Lösningen ligger inte i att förbjuda tiggeri eller att förhindra människor att hjälpa. Som EU-medborgare har de rätt genom den fria rörligheten att befinna sig i Sverige.

Kortsiktigt och akut är problemen som kan uppstå p.g.a. tiggeriet Haninge kommuns.

Som liberal anser jag att det är det viktigt att vi ger akut hjälp till utsatta människor men att vi genom vår hjälp inte bidrar till att hålla människor kvar i tiggeri.

Mot bakgrund av följande vill jag ställa fällande frågor till Petri Salonen (C)

- Hur många fattiga EU-medborgare uppehåller sig i Haninge kommun och hur ser deras boendesituation ut?

- Vilken typ av insatser har socialtjänsten gjort för denna grupp under 2015 och vad planeras under 2016?

- Vilka ytterligare insatser anser du behöver göras?

Haninge den 11 februari

Tobias Hammarberg (L)

11 mars 2016

Petri Salonen (C)
Socialnämndens ordförande

Kommunfullmäktige

Svar på interpellation från Tobias Hammarberg angående situationen för fattiga EU-medborgare i Haninge kommun.

Tobias Hammarberg (L) har i en interpellation ställt frågor om situationen för fattiga EU-medborgare i Haninge kommun.

Jag vill lämna följande svar:
Bedömningen är att det uppehåller sig cirka 20 EU-migranter i Haninge kommun i nuläget. Dessa typer av bedömningar är däremot vanskliga då de flesta EU-migranter bosätter sig inom kommunen kortvarigt för att sedan röra sig vidare till annan ort, siffrorna varierar därför under årets lopp.

Socialförvaltningen erbjuder nödbistånd till EU-medborgare, men har inget försörjningsansvar eller ansvar för att ordna med bostäder. Akut nödbistånd kan vara en biljett till hemlandet eller vid enstaka tillfälle pengar till mat eller logi. Akut bistånd regleras i kap. 4 § 2 socialtjänstlagen. Socialförvaltningen har alltid en skyldighet att agera när barn riskerar att fara illa, oavsett barnets nationalitet eller hemvist.

Alla beslut enligt socialtjänstlagen ska ske efter ansökan och efter en individuell bedömning av sökandes behov. Detta gäller även biståndssökande EU-medborgare.

I nyligen publicerad betänkandet från den nationella samordnaren för utsatta EU-medborgare ”Framtid sökes” (SOU 2016:6), dras slutsatsen att det är av stor vikt att kommunerna säkerställer ett uppsökande arbete för att uppmärksamma om det finns barn bland utsatta EU-medborgare. Socialförvaltningen har under 2015 besökt de boendeplatser i kommunen som är kända, för att undersöka om det finns minderåriga barn i lägren. Socialförvaltningen har alltså säkerställt det uppsökande arbetet.

Socialförvaltningen har haft ett ärende gällande EU-medborgare. Detta gällde en gravid kvinna som beviljades nödbistånd och där en utredning inleddes på avdelningen Barn och unga. I övrigt har inga minderåriga barn påträffats och inga ansökningar om nödbistånd eller annat bistånd har inkommit.

I betänkandet från den nationella samordnaren ges förslaget att länsstyrelserna ska ha en samordnande funktion avseende insatser för utsatta EU-medborgare i länet och också inrätta en stödfunktion för att stödja kommunerna. Dessutom föreslås att Länsstyrelsen i Stockholm ska få ett nationellt ansvar. När detta uppdrag kommer från regeringen så planerar Länsstyrelsen tillsammans med Kommunförbundet i Stockholms län att bjuda in kommunerna till ett gemensamt möte kring dessa frågor.

För att främja ett lyckosamt arbete så är det viktigt att samarbetsformer mellan det offentliga och civila samhället utvecklas. Även samverkan politiskt är avgörande för att få till ett hållbart- och brett arbete på lång- och kort sikt i syfte att förbättra vardagen för de individer som lever i en stor utsatthet.

Med hänvisning till ovanstående hemställer jag att kommunfullmäktige beslutar att anse interpellationen besvarad.

Petri Salonen (C)
Socialnämndens ordförande

miljöpartiet de gröna
Socialdemokraterna
FRAMTIDSPARTIET
NÄR-ODLAD POLITIK
CENTERPARTIET

Haninge kommun

Beslutande organ
Kommunfullmäktige

Dokumenttyp
Protokollsutdrag

Sida
1 (1)

Sammanträdesdatum
2016-04-18

Dnr KS 2016/101

§ 123 Svar på interpellation från Alexandra Anstrell (M) om kvalitetsarbete, arbetsmiljö och säkerhet på HVB-hem, bordlagt ärende

Ärendet bordlades vid kommunfullmäktiges sammanträde 2016-03-21.

Förslag till beslut

1. Interpellationen är besvarad.

Överläggningar i kommunfullmäktige

Ordföranden yrkar att ärendet bordläggs.

Kommunfullmäktiges beslut

1. Ärendet bordläggs.

_____

Expedieras: Akt

Utdragsbestyrkande

HANINGE KOMMUNSTYRELSE
Kommunstyrelseförvaltningen
2016 -02- 12
Dnr. KS 2016/101

Interpellation till Socialnämndens ordförande Petri Salonen (C) gällande kvalitetsarbete, arbetesmiljö och säkerhet på HVB hem

”För få kollegor, ensamarbete, överbeläggning, otrygghet och en stark frustration över att inte kunna ge ensamkommande barn och unga det stöd de behöver” Förbundsordförande i Vision slår larm i Dagens Samhälle (nr4/2016) Deras undersökning visar att 7 av 10 som arbetar med dessa frågor upplever att de fått en ökad arbetsbelastning, 4 v 10 upplever att de måste prioritera bort andra saker för att klara av rådande situation och 4 av 10 upplever att de har en otrygg miljö.

För att leverera en bra service och trygg arbetsmiljö krävs att vi arbetar med systematiskt kvalitetsarbete. I allt från att sätta mål till att följa upp resultat och kvalité. Vision kräver i tidningsartikeln olika saker men trycker framförallt på vikten av att Inspektionen för vård och omsorg ska få utökade resurser för att göra inspektioner av HVB hem. Inom många branscher är det vanligt med egen uppföljning av kvalitén på verksamheterna för att kunna se vart det finns förbättringspotential men också för att jämföra sig med andra aktörer. Detta kan ske exempelvis genom internrevision eller andra metoder.

Jag vill ställa följande frågor till Socialnämndens ordförande Petri Salonen (C)

1. Hur arbetar du Petri Salonen med att säkerställa en god arbetsmiljö för personalen på kommunens HVB hem?
2. Hur ser arbetet ut på Haninges HVB hem gällande trygghet för såväl personal som för boende?
3. Hur ser kvalitetsuppföljningen ut i de kommunalt drivna HVB hemmen?
4. Hur ser kvalitetsuppföljningen ut av de platser vi köper på externt drivna HVB hem?
5. Har du Petri Salonen (C) för avsikt att öka det systematiska kvalitetsarbetet med utökad internkontroll?

För Moderaterna i Haninge

Alexandra Anstrell

Alexandra Anstrell (M)

11 mars 2016

Petri Salonen (C)
Socialnämndens ordförande

Kommunfullmäktige

Svar på interpellation från Alexandra Anstrell (M) om kvalitetsarbete, arbetsmiljö och säkerhet på HVB-hem

Alexandra Anstrell (M) har i en interpellation ställt ett antal frågor gällande kvalitetsarbete, arbetsmiljö och säkerhet på HVB-hem.

Jag vill lämna följande svar:
För att säkerställa en god arbetsmiljö för personalen så genomförs alltid en riskanalys inför att en verksamhet ska startas eller att någon ska flytta in på befintligt boende. Beställaren av insatsen och utföraren går tillsammans igenom vilka behov som ska tillgodoses samt identifierar eventuella risker. Utifrån genomförd riskanalys planeras sedan insatsens genomförande.

Verksamheten är bemannad dygnet runt för att skapa en trygg miljö för både personal och boende. Personalen är dubbelbemannad och har personlarm. Inför att en ny verksamhet startas utförs ett brandskyddsarbete där direktkopplat brandlarm till brandförsvaret ingår.

I de kommunalt drivna HVB hemmen säkerställs kvaliteten genom individuella uppföljningar samt att kommunalt drivna HVB hem ingår i samma kvalitetsledningssystem som övrig verksamheter inom förvaltningen. Syftet med ett ledningssystem är att systematiskt och fortlöpande utveckla och säkra verksamhetens kvalitet genom exempelvis avvikelser enligt lex Sarah.

Inför att en upphandling av extern utförare ska göras ingår det att utföra en ramupphandling där avsikten är att säkerställa kvalitén. Dessutom genomförs uppföljningar för att säkerställa den individuella kvaliteten på det enskilda hemmet.

I förvaltningens kvalitetsledningssystem ingår att genomföra internkontroll av den egna verksamheten för utföraren. För att öka det sytematiska kvalitetsarbetet har förvaltningens beställare tagit fram en tillsynsplan för 2016, vilket innebär att även beställaren kommer utföra tillsyn under 2016.

Med hänvisning till ovanstående hemställer jag att kommunfullmäktige beslutar att anse interpellationen besvarad.

Petri Salonen (C)
Socialnämndens ordförande

Haninge kommun

Dnr KS 2016/102

§ 124 Svar på interpellation från Alexandra Anstrell (M) om orättvisa bidrag, att flickors idrott diskrimineras och att hästnäringen i Haninge kommun verkar vara bortglömd, bordlagt ärende

Ärendet bordlades vid kommunfullmäktiges sammanträde 2016-03-21.

Förslag till beslut

1. Interpellationen är besvarad.

Överläggningar i kommunfullmäktige

Ordföranden yrkar att ärendet bordläggs.

Kommunfullmäktiges beslut

1. Ärendet bordläggs.

Expedieras: Akt

HANINGE KOMMUNSTYRELSE
Kommunstyrelseförvaltningen
2016 -02- 12
Dnr. KS 2016/102

Interpellation till Kultur och fritidsnämndens ordförande Mehmet Cocsürer (Mp) gällande orättvisa bidrag, att flickors idrott diskrimineras och att hästnäringen i Haninge verkar vara bortglömd

I Haninge finns en växande hästnäring och vi är en av Sveriges hästtätaste kommuner där ridskolorna ligger täta. Entreprenörer inom exempelvis ridsport och foder finns i hela kommunen. Under förra mandatperioden kunde vi glädjas av att en tävlings- och träningsanläggning inom ridsporten valde att etablera sig på Runstens gård i Haninge och jag samt dåvarande ordförande i kultur och fritidsnämnden, Michael Fridebäck (M) initierade tillsammans med förvaltningen ett samarbete med föreningar och företagare för att utveckla Haninges hästnäring. Hästnäringen lyftes också upp som viktig i ambitionen om att bli Årets idrottskommun 2018. Nu hör oroliga företagare och föreningar av sig. Arbetet tillsammans med hästnäringen verkar ha avstannat totalt och ambitionen om att bli årets idrottskommun verkar ha försvunnit helt.

I en av Sveriges mest jämställda idrottskommuner råder olika villkor för ryttarföreningar, vilket skapar osund konkurrens och orättvisor. I Haninge finns både kommunägda och privata anläggningar, men med dagens system får en del föreningar nolltaxa i lokaler och andra inte. Effekten blir också att en sport med en majoritet av flickor prioriteras ner.

Barn och unga har varit prioriterade i Haninges arbete med kultur och fritid, i många år har vi arbetat för att få fram en nolltaxa för föreningarnas hyra av lokaler till ungdomsverksamheter. Ett av de sista besluten som togs i Haninges kultur- och fritidsnämnd innan valet 2014 var att påbörja inrullningen av en nolltaxa. Viktigt var dock att inte glömma alla föreningar med egna lokaler. Att bara ge nolltaxa till de som hyr kommunens lokaler blir inte likvärdigt för kommunens ungdomar. Därför gavs ett uppdrag till förvaltningen om att skyndsamt utreda hur nolltaxan skulle kunna tillämpas för föreningar med egna lokaler. Här har inte hänt något alls. Det rödgröna styret verkar sakna såväl ambition som styrfart och det är flickorna i stallet som drabbas.

Jag vill ställa följande frågor till Kultur och fritidsnämndens ordförande Mehmet Cocsürer (Mp)

1. Varför har arbetet med hästnäringen i Haninge avstannat?
2. Finns det planer på att återuppta samarbetet med Haninges hästnäring?
3. Hur arbetar du Mehmet Cocksürer (Mp) för att förverkliga ambitionerna om att bli Sveriges bästa idrottskommun 2018, utifrån det i fullmäktige antagna idrottspolitiska programmet?
4. Anser du det är rimligt att en idrott har orättvisa villkor mellan olika föreningar? När har du tänkt att föreningar ska få lika villkor?
5. Har du för avsikt att stärka jämställdhetsarbetet inom idrotten i Haninge och i så fall hur?

För Moderaterna i Haninge

Alexandra Anstrell (M)

11 mars 2016

Mehmet Coksürer (MP)
Kultur- o fritidsnämndens ordförande

Kommunfullmäktige

Svar på interpellation om orättvisa bidrag, diskriminering av flickors idrott och att hästnäringen i Haninge verkar vara bortglömd

Alexandra Anstrell (M) har i en interpellation ställt ett antal frågor gällande bidrag, flickors idrott och kommunens samarbete med hästnäringen.

Jag vill lämna följande svar:

Vi har höga ambitioner för jämställdhetsarbetet inom idrotten i Haninge och rättvisa villkor för ridsporten är en av många delar i detta arbete. Sedan länge satsar Haninge kommun på ridsporten genom det så kallade förstärkta ridbidraget. Hästsport är den enda idrotten som har ett förstärkt bidrag. Bidraget delas ut till föreningar som söker lokalt aktivitetsbidrag utifrån föreningarnas antal redovisade aktiviteter. Bidraget infördes just som en satsning på flickors idrottande för att öka jämställdheten inom idrotten i Haninge.

Jag delar inte interpellantens bild att samarbetet med hästnäringen i Haninge har avstannat. Kultur- och fritidsförvaltningen som främst arbetar med föreningslivet har inlett ett samarbete med kommunstyrelseförvaltningen och deras näringslivsrepresentanter för att tillsammans arbeta med såväl föreningar som näringsliv inom ridsporten.

Under 2015 har ett flertal möten ägt rum. En av hästnäringen utsedd mindre grupp har träffat både tjänstemannarepresentanter och politiker. Utifrån detta möte bjöds därefter alla inom hästområdet in för information och diskussion om det kommande arbetet med Haninges ridsport. Därefter har den mindre gruppen återigen träffat representanter från båda förvaltningarna. En ny träff är inplanerad under våren 2016 och en plan för hur arbetet framöver ska bedrivas är på väg att tas fram inom förvaltningen.

Vad gäller nolltaxan pågår fortfarande det stegvisa genomförandet av nolltaxa i kommunala lokaler. Ett eventuellt införande av nolltaxa även i privata lokaler kan komma att bli aktuellt i framtiden men är med dagens resurser inte genomförbart. Det politiska beslut som fattades brett över partigränserna om nolltaxa i kommunala lokaler påverkar dock all föreningsverksamhet som inte sker i just kommunala lokaler, oberoende av om det är flest flickor eller pojkar inom verksamheten.

Arbetet med att förverkliga ambitionen att bli Sveriges idrottskommun pågår i enlighet med det idrottspolitiska programmet. Av den 100-punktslista i programmet som bör uppfyllas till 2018 har hittills 25 punkter slutförts eller påbörjats.

En av de punkter som anges i både det idrottspolitiska och kulturpolitiska programmet är att se över orättvisa eller ojämställda villkor till föreningar. Det här sker just nu genom den pågående översynen av bidragssystemet till föreningar. För mig som ordförande i kultur- och fritidsnämnden är det självklart ska flickor och pojkar i Haninge kunna idrotta på lika villkor och att det arbetet ska fortsätta inom kommunen.

Med hänvisning till ovanstående hemställer jag att kommunfullmäktige beslutar att anse interpellationen besvarad.

Mehmet Coksürer (MP)
Kultur- och fritidsnämndens ordförande

Socialdemokraterna
FRAMTIDSPARTIET
miljöpartiet de gröna
NÄR-ODLAD POLITIK
CENTERPARTIET

Haninge kommun

Beslutande organ
Kommunfullmäktige

Dokumenttyp
Protokollsutdrag

Sida
1 (2)

Sammanträdesdatum
2016-04-18

Dnr KS 2016/178

§ 125 Revisionsberättelse för 2015 och ansvarsfrihet för kommunstyrelsen

Sammanfattning

I revisionsberättelsen för 2015 har revisorerna den 12 april 2016 tillstyrkt att styrelse, nämnder och fullmäktigeberedningar samt de enskilda förtroendevalda i dessa organ beviljas ansvarsfrihet för 2015 års förvaltning.

Förslag till beslut

1. Kommunstyrelsen samt de enskilda förtroendevalda i kommunstyrelsen beviljas ansvarsfrihet för 2015 års förvaltning.

Anmälan om jäv

Meeri Wasberg, Göran Svensson, Maria Fägersten, Mikko Svensson, Linda Wilén, Göran Eriksson och Margareta Bernhardsson - samtliga (S) - Martina Mossberg, Alexandra Anstrell, Michael Fridebäck, Sven Gustafsson, Sedat Dogru och Marin Tomic - samtliga (M) - Kennerth Valtersson, Jenny Manners och Eva Manners - samtliga (SD) - Mehmet Coksürer (MP), Tobias Hammarberg, Pia Lublin och Kristina Hallberg - samtliga (L) - Nafi Cilgin (V), Petri Salonen och Ulla-Britt Öhman - båda (C) - samt Marie Litholm (KD) deltar inte i överläggning eller beslut på grund av jäv.

Kommunfullmäktiges beslut

1. Kommunstyrelsen samt de enskilda förtroendevalda i kommunstyrelsen beviljas ansvarsfrihet för 2015 års förvaltning.

Expedieras:

Akt

För kännedom:

Revisionen

Aktuellt organ

Haninge kommun

Beslutande organ	Dokumenttyp	Sida
Kommunfullmäktige	Protokollsutdrag	1 (1)
	Sammanträdesdatum 2016-04-18	

Dnr KS 2016/178

§ 126 Revisionsberättelse för 2015 och ansvarsfrihet för valnämnden

Sammanfattning

I revisionsberättelsen för 2015 har revisorerna den 12 april 2016 tillstyrkt att styrelse, nämnder och fullmäktigeberedningar samt de enskilda förtroendevalda i dessa organ beviljas ansvarsfrihet för 2015 års förvaltning.

Förslag till beslut

1. Valnämnden samt de enskilda förtroendevalda i valnämnden beviljas ansvarsfrihet för 2015 års förvaltning.

Anmälan om jäv

Kenneth Forsberg (S), Marietta de Pourbaix-Lundin och Mats Mattsson - båda (M) - samt Kristina Hallberg och Pia Lublin - båda (L) - deltar inte i överläggning eller beslut på grund av jäv.

Kommunfullmäktiges beslut

1. Valnämnden samt de enskilda förtroendevalda i valnämnden beviljas ansvarsfrihet för 2015 års förvaltning.

_____

Expedieras:

Akt

För kännedom:

Revisionen

Aktuellt organ

Utdragsbestyrkande

Haninge kommun

Beslutande organ
Kommunfullmäktige

Dokumenttyp
Protokollsutdrag

Sida
1 (1)

Sammanträdesdatum
2016-04-18

Dnr KS 2016/178

§ 127 Revisionsberättelse för 2015 och ansvarsfrihet för grund- och förskolenämnden

Sammanfattning

I revisionsberättelsen för 2015 har revisorerna den 12 april 2016 tillstyrkt att styrelse, nämnder och fullmäktigeberedningar samt de enskilda förtroendevalda i dessa organ beviljas ansvarsfrihet för 2015 års förvaltning.

Förslag till beslut

1. Grund- och förskolenämnden samt de enskilda förtroendevalda i grund- och förskolenämnden beviljas ansvarsfrihet för 2015 års förvaltning.

Anmälan om jäv

Maria Fägersten, Jorge Galvéz - båda (S) - Christian Lindefjärd, Eva Manners och Jenny Manners - samtliga (SD) - Sahir Drammeh (MP) samt Tobias Hammarberg, Kristina Hallberg, Pia Lublin och Gustav Klockhoff - samtliga (L) - deltar inte i överläggning eller beslut på grund av jäv.

Kommunfullmäktiges beslut

1. Grund- och förskolenämnden samt de enskilda förtroendevalda i grund- och förskolenämnden beviljas ansvarsfrihet för 2015 års förvaltning.

Expedieras:

Akt

För kännedom:

Revisionen

Aktuellt organ

Utdragsbestyrkande

Haninge kommun

Beslutande organ	Dokumenttyp	Sida
Kommunfullmäktige	Protokollsutdrag	1 (1)
	Sammanträdesdatum 2016-04-18	

Dnr KS 2016/178

§ 128 Revisionsberättelse för 2015 och ansvarsfrihet för gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden

Sammanfattning

I revisionsberättelsen för 2015 har revisorerna den 12 april 2016 tillstyrkt att styrelse, nämnder och fullmäktigeberedningar samt de enskilda förtroendevalda i dessa organ beviljas ansvarsfrihet för 2015 års förvaltning.

Förslag till beslut

1. Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden samt de enskilda förtroendevalda i gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden beviljas ansvarsfrihet för 2015 års förvaltning.

Anmälan om jäv

Anders Nordlund och Esa Kalasniemi - båda (S) - Michael Fridebäck och Marin Tomic - båda (M) - Johan Svensk (MP) samt Marianne Reinemar (-) deltar inte i överläggning eller beslut på grund av jäv.

Kommunfullmäktiges beslut

1. Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden samt de enskilda förtroendevalda i gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden beviljas ansvarsfrihet för 2015 års förvaltning.

_____

Expedieras:

Akt

För kännedom:

Revisionen

Aktuellt organ

Haninge kommun

Beslutande organ	Dokumenttyp	Sida
Kommunfullmäktige	Protokollsutdrag	1 (1)
	Sammanträdesdatum 2016-04-18	

Dnr KS 2016/178

§ 129 Revisionsberättelse för 2015 och ansvarsfrihet för kultur- och fritidsnämnden

Sammanfattning

I revisionsberättelsen för 2015 har revisorerna den 12 april 2016 tillstyrkt att styrelse, nämnder och fullmäktigeberedningar samt de enskilda förtroendevalda i dessa organ beviljas ansvarsfrihet för 2015 års förvaltning.

Förslag till beslut

1. Kultur- och fritidsnämnden samt de enskilda förtroendevalda i kultur- och fritidsnämnden beviljas ansvarsfrihet för 2015 års förvaltning.

Anmälan om jäv

Christer Erlandsson, Ann-Christine Erlandsson och Yosefin Janabi - samtliga (S) - Pernilla Kjellin, Mikael Kjellin, Kristoffer Eriksson, Joakim Goding och Ewa Wasiewics - samtliga (M) - Eva Manners och Jenny Manners - båda (SD) - Mehmet Coksürer (MP), samt Pia Lublin och Kristina Hallberg - båda (L) - deltar inte i överläggning eller beslut på grund av jäv.

Kommunfullmäktiges beslut

1. Kultur- och fritidsnämnden samt de enskilda förtroendevalda i kultur- och fritidsnämnden beviljas ansvarsfrihet för 2015 års förvaltning.

_____

Expedieras:

Akt

För kännedom:

Revisionen

Aktuellt organ

Utdragsbestyrkande

Haninge kommun

Beslutande organ	Dokumenttyp	Sida
Kommunfullmäktige	Protokollsutdrag	1 (1)
	Sammanträdesdatum 2016-04-18	

Dnr KS 2016/178

§ 130 Revisionsberättelse för 2015 och ansvarsfrihet för socialnämnden

Sammanfattning

I revisionsberättelsen för 2015 har revisorerna den 12 april 2016 tillstyrkt att styrelse, nämnder och fullmäktigeberedningar samt de enskilda förtroendevalda i dessa organ beviljas ansvarsfrihet för 2015 års förvaltning.

Förslag till beslut

1. Socialnämnden samt de enskilda förtroendevalda i socialnämnden beviljas ansvarsfrihet för 2015 års förvaltning.

Anmälan om jäv

Ann-Christine Erlandsson, Christer Erlandsson, Joakim Spångberg - samtliga (S) - Alexandra Anstrell (M), Jenny Manners och Eva Manners - båda (SD) - Sahir Drammeh (MP), Gustav Klockhoff, Kristina Hallberg och Pia Lublin - samtliga (L) - Tove Ovsiannikov (V) samt Petri Salonen (C) deltar inte i överläggning eller beslut på grund av jäv.

Kommunfullmäktiges beslut

1. Socialnämnden samt de enskilda förtroendevalda i socialnämnden beviljas ansvarsfrihet för 2015 års förvaltning.

_____

Expedieras:

Akt

För kännedom:

Revisionen

Aktuellt organ

Utdragsbestyrkande

Haninge kommun

Beslutande organ
Kommunfullmäktige

Dokumenttyp
Protokollsutdrag

Sida
1 (1)

Sammanträdesdatum
2016-04-18

Dnr KS 2016/178

§ 131 Revisionsberättelse för 2015 och ansvarsfrihet för stadsbyggnadsnämnden

Sammanfattning

I revisionsberättelsen för 2015 har revisorerna den 12 april 2016 tillstyrkt att styrelse, nämnder och fullmäktigeberedningar samt de enskilda förtroendevalda i dessa organ beviljas ansvarsfrihet för 2015 års förvaltning.

Förslag till beslut

1. Stadsbyggnadsnämnden samt de enskilda förtroendevalda i stadsbyggnadsnämnden beviljas ansvarsfrihet för 2015 års förvaltning.

Anmälan om jäv

Meeri Wasberg, Göran Svensson och Ove Schramm - samtliga (S) - Sven Gustafsson, Mikael Kjellin, Pernilla Kjellin, Kjell Larsson och Ewa Wasiewics - samtliga (M) - samt Kennerth Valtersson (SD) deltar inte i överläggning eller beslut på grund av jäv.

Kommunfullmäktiges beslut

1. Stadsbyggnadsnämnden samt de enskilda förtroendevalda i stadsbyggnadsnämnden beviljas ansvarsfrihet för 2015 års förvaltning.

_____

Expedieras:

Akt

För kännedom:

Revisionen

Aktuellt organ

Haninge kommun

Beslutande organ	Dokumenttyp	Sida
Kommunfullmäktige	Protokollsutdrag	1 (1)
	Sammanträdesdatum 2016-04-18	

Dnr KS 2016/178

§ 132 Revisionsberättelse för 2015 och ansvarsfrihet för äldrenämnden

Sammanfattning

I revisionsberättelsen för 2015 har revisorerna den 12 april 2016 tillstyrkt att styrelse, nämnder och fullmäktigeberedningar samt de enskilda förtroendevalda i dessa organ beviljas ansvarsfrihet för 2015 års förvaltning.

Förslag till beslut

1. Äldrenämnden samt de enskilda förtroendevalda i äldrenämnden beviljas ansvarsfrihet för 2015 års förvaltning.

Anmälan om jäv

Annett Haaf och Tomas Jensen - båda (S) - Sedat Dogru och Mats Mattsson - båda (M) - samt Ulla-Britt Öhman (C) deltar inte i överläggning eller beslut på grund av jäv.

Kommunfullmäktiges beslut

1. Äldrenämnden samt de enskilda förtroendevalda i äldrenämnden beviljas ansvarsfrihet för 2015 års förvaltning.

_____

Expedieras:

Akt

För kännedom:

Revisionen

Aktuellt organ

Utdragsbestyrkande

Haninge kommun

Dnr KS 2016/178

§ 133 Revisionsberättelse för 2015 och ansvarsfrihet för Södertörns upphandlingsnämnd

Sammanfattning

I revisionsberättelsen för 2015 har revisorerna den 12 april 2016 tillstyrkt att styrelse, nämnder och fullmäktigeberedningar samt de enskilda förtroendevalda i dessa organ beviljas ansvarsfrihet för 2015 års förvaltning.

Förslag till beslut

1. Södertörns upphandlingsnämnd samt de enskilda förtroendevalda i Södertörns upphandlingsnämnd beviljas ansvarsfrihet för 2015 års förvaltning.

Anmälan om jäv

Ingen av de närvarande ledamöterna i fullmäktige är jäviga.

Kommunfullmäktiges beslut

1. Södertörns upphandlingsnämnd samt de enskilda förtroendevalda i Södertörns upphandlingsnämnd beviljas ansvarsfrihet för 2015 års förvaltning.

_____

Expedieras:

Akt

För kännedom:

Revisionen

Aktuellt organ

Haninge kommun

Dnr KS 2016/178

§ 134 Revisionsberättelse för 2015 och ansvarsfrihet för Södertörns överförmyndarnämnd

Sammanfattning

I revisionsberättelsen för 2015 har revisorerna den 12 april 2016 tillstyrkt att styrelse, nämnder och fullmäktigeberedningar samt de enskilda förtroendevalda i dessa organ beviljas ansvarsfrihet för 2015 års förvaltning.

Förslag till beslut

1. Södertörns överförmyndarnämnd samt de enskilda förtroendevalda i Södertörns överförmyndarnämnd beviljas ansvarsfrihet för 2015 års förvaltning.

Anmälan om jäv

Gilbert de Wendel (M) deltar inte i överläggning eller beslut på grund av jäv.

Kommunfullmäktiges beslut

1. Södertörns överförmyndarnämnd samt de enskilda förtroendevalda i Södertörns överförmyndarnämnd beviljas ansvarsfrihet för 2015 års förvaltning.

_____

Expedieras:

Akt

För kännedom:

Revisionen

Aktuellt organ

Haninge kommun

Beslutande organ
Kommunfullmäktige

Dokumenttyp
Protokollsutdrag

Sida
1 (1)

Sammanträdesdatum
2016-04-18

Dnr KS 2016/178

§ 135 Revisionsberättelse för 2015 och ansvarsfrihet för beredningen för mänskliga rättigheter

Sammanfattning

I revisionsberättelsen för 2015 har revisorerna den 12 april 2016 tillstyrkt att styrelse, nämnder och fullmäktigeberedningar samt de enskilda förtroendevalda i dessa organ beviljas ansvarsfrihet för 2015 års förvaltning.

Förslag till beslut

1. Beredningen för mänskliga rättigheter samt de enskilda förtroendevalda i beredningen för mänskliga rättigheter beviljas ansvarsfrihet för 2015 års förvaltning.

Anmälan om jäv

Marina Andersson (S), Alexandra Anstrell och Birgitta Karlfeldt - båda (M) - Kennerth Valtersson (SD), Mehmet Coksürer (MP) och Samuel Skånberg (V) deltar inte i överläggning eller beslut på grund av jäv.

Kommunfullmäktiges beslut

1. Beredningen för mänskliga rättigheter samt de enskilda förtroendevalda i beredningen för mänskliga rättigheter beviljas ansvarsfrihet för 2015 års förvaltning.

Expedieras:

Akt

För kännedom:

Revisionen

Aktuellt organ

Utdragsbestyrkande

Haninge kommun

Beslutande organ	Dokumenttyp	Sida
Kommunfullmäktige	Protokollsutdrag	1 (1)
	Sammanträdesdatum 2016-04-18	

Dnr KS 2016/178

§ 136 Revisionsberättelse för 2015 och ansvarsfrihet för beredningen för utarbetande av utvecklingsprogram för Brandbergen

Sammanfattning

I revisionsberättelsen för 2015 har revisorerna den 12 april 2016 tillstyrkt att styrelse, nämnder och fullmäktigeberedningar samt de enskilda förtroendevalda i dessa organ beviljas ansvarsfrihet för 2015 års förvaltning.

Förslag till beslut

1. Beredningen för utarbetande av utvecklingsprogram för Brandbergen samt de enskilda förtroendevalda i beredningen för utarbetande av utvecklingsprogram för Brandbergen beviljas ansvarsfrihet för 2015 års förvaltning.

Anmälan om jäv

Mikko Svensson (S), Michael Fridebäck (M), Tove Ovsiannikov (V) och Anna Ragnar (-) deltar inte i överläggning eller beslut på grund av jäv.

Kommunfullmäktiges beslut

1. Beredningen för utarbetande av utvecklingsprogram för Brandbergen samt de enskilda förtroendevalda i beredningen för utarbetande av utvecklingsprogram för Brandbergen beviljas ansvarsfrihet för 2015 års förvaltning.

Expedieras:

Akt

För kännedom:

Revisionen

Aktuellt organ

Haninge kommun

Dnr KS 2016/178

§ 137 Revisionsberättelse för 2015 och ansvarsfrihet för beredningen för revidering samt framtagande av ny översiktsplan

Sammanfattning

I revisionsberättelsen för 2015 har revisorerna den 12 april 2016 tillstyrkt att styrelse, nämnder och fullmäktigeberedningar samt de enskilda förtroendevalda i dessa organ beviljas ansvarsfrihet för 2015 års förvaltning.

Förslag till beslut

1. Beredningen för revidering samt framtagande av ny översiktsplan samt de enskilda förtroendevalda i beredningen för revidering samt framtagande av ny översiktsplan beviljas ansvarsfrihet för 2015 års förvaltning.

Anmälan om jäv

Christer Erlandsson och Ann-Christine Erlandsson - båda (S) - Sven Gustafsson (M), Tobias Hammarberg (L), Joachim Krylborn (KD) och Anna Ragnar (-) deltar inte i överläggning eller beslut på grund av jäv.

Kommunfullmäktiges beslut

1. Beredningen för revidering samt framtagande av ny översiktsplan samt de enskilda förtroendevalda i beredningen för revidering samt framtagande av ny översiktsplan beviljas ansvarsfrihet för 2015 års förvaltning.

_____

Expedieras:

Akt

För kännedom:

Revisionen

Aktuellt organ

Utdragsbestyrkande

Revisorerna i Haninge kommun **Till fullmäktige i Haninge kommun**

Revisionsberättelse för år 2015

Vi, av fullmäktige valda revisorer, har granskat den verksamhet som bedrivits i styrelse, nämnder, Södertörns överförmyndarnämnd och Södertörns upphandlingsnämnd och beredningar, samt som utsedda lekmannarevisorer även verksamheten i kommunens företag.

Styrelse, nämnder och beredningar ansvarar för att verksamheten bedrivs enligt gällande mål, beslut och riktlinjer samt de föreskrifter som gäller för verksamheten. De ansvarar också för att det finns en tillräcklig intern kontroll och återredovisning till fullmäktige.

Revisorernas ansvar är att granska verksamhet, intern kontroll och räkenskaper samt att pröva om verksamheten bedrivits enligt fullmäktiges uppdrag och mål samt de föreskrifter som gäller för verksamheten. Det är av särskild betydelse att revisionen erhåller handlingar från nämnder och styrelser löpande under granskningsåret, vilket inte varit fallet under året.

Granskningen har utförts enligt kommunallagen, god revisionssed i kommunal verksamhet och kommunens revisionsreglemente. Granskningen har genomförts med den inriktning och omfattning som behövs för att ge rimlig grund för bedömning och ansvarsprövning. Revisionsbyrån EY har biträtt oss vid granskningen.

Årsredovisningen visar ett positivt ekonomiskt resultat samt att målet om god ekonomisk hushållning uppnås. En beskrivning ges av nämndernas måluppfyllelse utifrån de mål som fastställts av fullmäktige.

I likhet med föregående år ser vi dock med oro på att vissa av fullmäktiges mål inte uppnåtts under året, samt att vissa mål inte varit möjliga att följa upp. Mätbara och uppföljningsbara målindikatorer är av väsentlighet för en effektiv och ändamålsenlig verksamhetsstyrning.

Vi vill fortsatt understryka vikten av realistiska budgetar då volymförändringar i kommunens olika verksamheter är betydande. Förändringar i befolknings- och behovsutvecklingen påverkar volymantaganden och ställer därmed krav på en fortsatt aktiv ekonomi- och verksamhetsstyrning. Revisionen ser därför med stort allvar på äldrenämndens underskott och ifrågasätter relevansen i den budget som nämnden antagit för 2015.

Det är positivt att kommunen under året har initierat och vidtagit ett antal åtgärder för att stärka den interna kontrollen. Våra granskningar har dock visat att det fortfarande kvarstår ett antal brister för vilka revisionen har avgivit särskilda rekommendationer. Revisionens uppfattning är att ytterligare åtgärder för att stärka den interna kontrollen bör prioriteras.

Under året har en granskning genomförts av kommunstyrelsens uppsiktsplikt. Vår bedömning är att uppsikten delvis utövas på ett ändamålsenligt sätt. Samtidigt finns det ett antal förbättringsområden som bör övervägas för att kunna utforma en mer proaktiv och effektiv uppsikt. Framförallt bör uppsikten bedrivas på ett mer medvetet, förebyggande och effektivt sätt. Detta genom att kommunstyrelsen definierar vad uppsikten innebär och vad den ska riktas mot samt tydliggöra allmänna och specifika krav på informationsinhämtningen och hur dialog ska föras med nämnder och bolag.

Vid granskningen av kommunens årsbokslut har vi noterat att kommunen redovisat extraordinära intäkter, vilka enligt god sed bör redovisas som en ”jämförelsestörande post” i not. Detta har dock ingen påverkan på det redovisade resultatet.

Vi bedömer sammantaget att styrelse och nämnder i Haninge kommun har skött verksamheten på ett ändamålsenligt och från ekonomisk synpunkt tillräckligt sätt.

Vi bedömer att räkenskaperna, i allt väsentligt är rättvisande.

Vi bedömer att styrelsens och nämndernas interna kontroll har varit tillräcklig.

Vi bedömer att resultatet enligt årsredovisningen i huvudsak är förenligt med de finansiella mål och verksamhetsmål som fullmäktige fastställt.

Vi tillstyrker att fullmäktige beviljar ansvarsfrihet för styrelse och nämnder samt de enskilda ledamöterna i dessa organ. Vi tillstyrker också att kommunens årsredovisning godkänns. Som underlag för vår bedömning åberopar vi bifogade rapporter.

Haninge den 12 april 2016

Rolf Brehmer Kenneth Strömberg Josef Kovács Carl-Henrik Mattsson

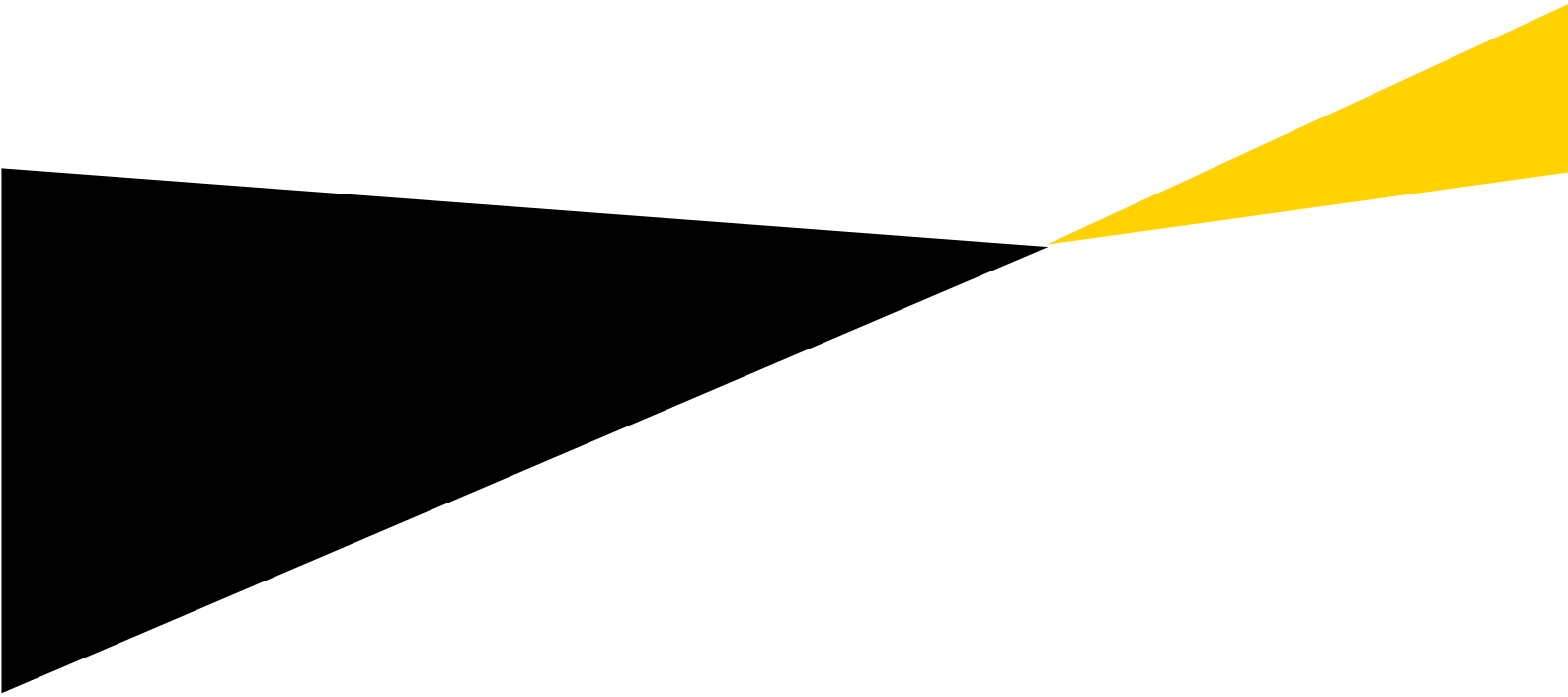
Krystyna Munthe Vilhelm Olsson Wulf Schroeder Ing-Britt Waern

Till revisionsberättelsen hör bilagorna:
De sakkunnigas rapporter
Granskningsrapporter från lekmannarevisorerna och revisionsberättelser från bolag/förbund

Revisionsrapport 2015
Genomförd på uppdrag av revisorerna
Mars 2016

Haninge kommun

Granskning av årsredovisning 2015

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1 Sammanfattning 2

2 Inledning 3

3 Syftet med granskningen 3

4 Granskningens omfattning 3

5 Kommunens ekonomiska resultat och ställning 4

6 Årsredovisning 2015 6

6.1 Förvaltningsberättelse 6

6.2 Nämndernas verksamhetsberättelser 9

6.3 Resultaträkningen 10

6.4 Balansräkning 11

6.5 Kassaflödesanalys 15

7 Sammanställd redovisning 16

8 Noterade fel 16

1 Sammanfattning

I denna rapport redogör vi för våra iakttagelser och synpunkter från granskningen av Haninge kommuns bokslut och årsredovisning för 2015.

I granskningen har vi beaktat att god redovisningssed i kommunal verksamhet har efterlevts. Vid granskningen har inga väsentliga felaktigheter eller avvikelser från gällande lagstiftning eller från god redovisningssed noterats. Årsredovisningen är, i allt väsentligt, upprättad enligt den kommunala redovisningslagen och god redovisningssed. Föregående års siffror redovisas i förekommande fall inom parentes.

De väsentligaste slutsatserna i 2015 års granskning sammanfattas enligt följande:

- Årsredovisningen i dess helhet ger läsaren en överskådlig och rättvisande bild över Haninge kommuns verksamhet och ekonomi.

- Årsredovisningen ger en god beskrivning av kommunens måluppfyllelse, både på en övergripande nivå och för respektive nämnd. Dock noteras, i likhet med föregående år, att det finns ett flertal mål som inte uppnåtts under år 2015, samt att fler mål inte går att utvärdera.

- Förvaltningsberättelsen ger en god bild av kommunens utveckling, utmaningar, ekonomi och finansiella situation.

- Kommunens analys och utvärdering visar att god ekonomisk hushållning uppnås. Det lagstadgade balanskravet klaras. Begreppet ”god ekonomisk hushållning” bör definieras och utvärderas på ett tydligare sätt.

- Nämnderna redovisar sammantaget finansiella överskott för 2015. Dock efter att fullmäktige beslutat om ramjusteringar.

- Äldrenämndens betydande underskott bedöms som allvarligt. Nämnden har under de senaste åren återkommande redovisat underskott. Relevansen i äldrenämndens budget kan ifrågasättas. Åtgärder har vidtagits av äldrenämnden och kommunstyrelsen under året för en ekonomi i balans framgent.

- Kommunens exploateringsredovisning bör förtydligas och förstärkas, vilket vi även noterade föregående år, och att anläggningstillgångar uppdelas i komponenter på ett ändamålsenligt sätt.

- Årsredovisningen bedöms uppfylla kravet på rättvisande räkenskaper, i allt väsentligt. Dock redovisas återbetalade AFA-medel som en extraordinär post, vilket inte är i enlighet med gällande god sed.

2 Inledning

EY har på uppdrag av revisorerna i Haninge kommun granskat kommunens årsredovisning för räkenskapsåret 2015. Rapporten innehåller iakttagelser från bokslutsgranskningen med avseende på väsentliga poster, och för övriga poster endast om det ansetts nödvändigt mot bakgrund av gjorda noteringar i samband med granskningsarbetet. Alla belopp är angivna i miljoner kronor (mkr) om inte annat anges.

3 Syftet med granskningen

Granskningens syfte är att bedöma om årsredovisningen är upprättad i enlighet med den kommunala redovisningslagen, att årsredovisningen i allt väsentligt ger en rättvisande bild av verksamhetens resultat och ställning samt att beskrivningen av verksamhetens resultat/måluppfyllelse är tillfyllest.

Med rättvisande bild avses bland annat:

- att tillgångar och skulder existerar och avser kommunen,
- att tillgångar och skulder värderats och klassificerats rätt,
- att Haninge kommuns samtliga tillgångar och skulder medtagits,
- att intäkter och kostnader i allt väsentligt periodiserats korrekt, d.v.s. avser verksamhetsåret.

4 Granskningens omfattning

Revisionen har utförts i enlighet med kommunallagen, kommunala redovisningslagen, god revisionssed för kommunal verksamhet samt kommunens regler och anvisningar avseende upprättande av bokslut.

Vår granskning av årsredovisningen omfattar:

- Förvaltningsberättelse
- Nämndernas verksamhetsberättelser (övergripande genomgång)
- Årsbokslut
  - ✓ Resultaträkning
  - ✓ Balansräkning
  - ✓ Tilläggsupplysningar presenterade i notform
  - ✓ Kassaflödesanalys
  - ✓ Sammanställd redovisning (koncernredovisning)

Granskningen av årsredovisningen har inriktats mot väsentliga poster och avvikelser samt omfattar även bedömning av kommunens ekonomiska ställning och utveckling. Vi har även granskat att kommunen beaktat ny lagstiftning och nya redovisningsprinciper i förekommande fall. Granskningen har utförts genom såväl analytisk granskning som substansgranskning av verifierande underlag.

5 Kommunens ekonomiska resultat och ställning

Nedan redovisas ett antal nyckeltal för Haninge kommun.

Nyckeltal					
	2015	**2014**	**2013**	**2012**	**2011**
Årets resultat, mkr	77,8	74,7	85,3	72,3	45,8
Eget kapital, mkr	1 400,3	1 322,5	1 245,4	1 160,1	1 079,1
Verksamhetens nettokostnader (inkl. exploateringsintäkter) i procent av skatteintäkter/statsbidrag samt utjämning	98,6	98,0	97,6	97,9	99,0
Nettoinvesteringar, mkr	171,7	122,3	119,1	106,7	97,5
Skattesats, (procent)	19,8	19,8	19,8	19,8	19,8
Soliditet 1. (procent)	29,0	33,0	34,7	34,8	41,5
Soliditet 2. (procent)	-2,0	-5,0	-10,0	-10,0	-16,0

Soliditet 1: exklusive ansvarsförbindelser för pensioner
Soliditet 2: inklusive totalt pensionsåtagande.

Haninge kommun redovisar ett positivt resultat uppgående till 77,8 mkr (74,7 mkr) vilket delvis förklaras av ökade skatteintäkter samt poster av engångskaraktär. Resultatet reduceras dock till viss del av att kostnaderna har ökat. Årets resultat enligt det lagstadgade balanskravet har minskat från 63,3 mkr till 42,5 mkr i jämförelse med föregående år.

Poster av engångskaraktär år 2015 utgörs av en återbetalning av 2004 års premier från AFA Försäkring på 23,7 mkr (0 mkr) samt realisationsvinster för försäljning av exploateringsmark med 11,6 mnkr (11,4 mkr).

Skatter och generella statsbidrag ökade med 4,3 procent (3,7 procent) i jämförelse med föregående år, vilket framför allt förklaras av en positiv utveckling av skatteunderlaget. Utöver detta kan det noteras att kommunen redovisar ett positivt finansnetto uppgående till 28,8 mkr (32,9 mkr), vilket förklaras av att kommunen har en högre utlåning till Tornberget än vad kommunen lånat upp externt i kombination med fortsatt låga räntor på kommunens externa upplåning, medan Tornberget ligger kvar med en högre fast ränta.

I samband med granskningen noterades att nämnderna sammantaget, exklusive kommunstyrelsens finansförvaltning, redovisar ett överskott gentemot budget om 1,9 mkr (15,9 mkr). Underskott redovisas i år endast inom äldrenämnden, uppgående till -52 mkr (-17 mkr). Föregående år redovisade även grund- och förskolenämnden ett underskott på -1,6 mkr medan i år redovisar nämnden ett marginellt överskott om +0,2 mkr. Vid analys av det ekonomiska utfallet inom nämnderna bör det dock beaktas att fullmäktige under året beslutade att justera kommunens driftsbudget. Justeringen innebar bland annat att socialnämndens budget ökade med 7,3 mkr samtidigt som äldrenämnden minskade med 14,6 mkr. Sammantaget utökades fullmäktiges fördelade budget med 10,9 mkr, vilket är viktigt att notera.

Nettokostnaderna för året uppgår till 3 873,5 mkr och har därmed ökat sedan föregående år motsvarande 4,8 procent. Ökningstakten är således högre än föregående år då kostnaderna ökade med 4,3 procent.

Vid granskning av årets bokslut konstateras att Haninge kommun uppfyller det lagstadgade balanskravet gällande att kommunens intäkter ska överstiga dess kostnader, efter justering för poster av engångskaraktär.

Investeringsvolymen, inklusive investeringar av VA, uppgår för året till 223,1 mkr (182,5 mkr). Av investeringsutgifterna omfattas 171,7 mkr av projekt som tilldelats investeringsmedel. Årets avvikelse mot kommunens investeringsbudget (exkl. VA) uppgår således till 227,5 mkr där avvikelserna framför allt förklaras av att projekt flyttats framåt i tiden, eller fortfarande är pågående. En stor del av kommunens totala investeringsuppgifter omfattas likt föregående år av VA:s investeringar och uppgår för året till 51,4 mkr. I övrigt noteras bland annat investeringsutgifter hänförliga till ny förskola, diverse upprustningar och lokalanpassningar, ny konstgräsplan, trafiksäkerhetsåtgärder, IT-investeringar samt annan utrustning ute i verksamheterna. Investeringar avseende nya verksamhetslokaler, nybyggnation samt om- och tillbyggnad hanteras huvudsakligen av dotterbolaget Tornberget Fastighetsförvaltning AB. Likt tidigare år noteras att kommunens investeringsvolymer inte uppnår budget. Budgetavvikelser avseende investeringar är betydande.

Ett vanligt förekommenade nyckeltal vid bedömning av det ekonomiska läget i kommuner är verksamhetens nettokostnader i relation till skatteintäkter och generella statsbidrag. Om måttet överstiger 100 procent måste den löpande verksamheten täckas på annat sätt än genom skatter och verksamhetsintäkter, t.ex. genom ett finansiellt nettoöverskott eller försäljning av tillgångar. För Haninge kommun uppgår detta nyckeltal 2015 till 98,6 procent vilket ligger i linje med de senare åren. Föregående år uppgick nyckeltalet till 98 procent.

2015 uppgår soliditeten till 29,0 procent vilket är något lägre än föregående år då nyckeltalet uppgick till 33 procent. Om hänsyn tas till pensionsförpliktelser, vilket är av intresse då dessa pensionsåtaganden i praktiken utgör en skuld för kommunen, uppgår soliditeten till -2,0 procent vilket kan jämföras med -5,0 procent föregående år. Det noteras dock att detta soliditetsmått förbättrats un-

der den senaste sexårsperioden vilket indikerar en förbättrad långsiktig finansiell styrka.

Vår bedömning – Några av nyckeltalen visar på en positiv utveckling för 2015. Nämnderna redovisar sammantaget ett positivt resultat. Vid analys av det finansiella utfallet bör det tas i beaktande att fullmäktige beslutat om budgetjusteringar under året. Det finns således, likt tidigare år, anledning att noga följa den fortsatta finansiella utvecklingen. Detta med anledning av kommunens snabba expansionstakt samt förändringar i den demografiska utvecklingen. Äldrenämndens fortsatta underskott bedöms vara mycket allvarliga. Tillräckliga åtgärder har inte vidtagits för att komma i balans under 2015. Dock har åtgärder vidtagits för att nå en ekonomi i balans framgent. Revisionen ämnar följa detta vidare under år 2016.

6 Årsredovisning 2015

6.1 Förvaltningsberättelse

Förvaltningsberättelsen ska enligt den kommunala redovisningslagen (kap 4) ge en samlad bild över kommunens utveckling under året samt framtida utveckling. Vidare ska förvaltningsberättelsen även innehålla en redovisning av hur utfallet förhåller sig till den budget som fastställts för verksamheten samt ange på vilket sätt ett eventuellt underskott ska regleras.

Haninge kommuns förvaltningsberättelse och dess olika delar kommenteras kortfattat i följande avsnitt.

Medborgarinflytande och utveckling ur olika perspektiv

Årsredovisningen inleds med en övergripande sammanfattning av väsentliga händelser under året, nyckeltal i sammandrag samt beskrivning av kommunens organisation och styrmodell. I förvaltningsberättelsens inledande delar redogörs det därefter för den samhällsekonomiska utvecklingen under året ur olika perspektiv.

Vår bedömning – Den inledande texten ger en tydlig bild av Haninge kommuns förutsättningar och utmaningar bland annat ur ett demografiskt perspektiv. Det är även positivt att klimatarbetet kommenteras särskilt.

Kommunfullmäktiges mål

I avsnittet redovisas uppföljning av fullmäktiges mål. Redovisningen av måluppfyllelsen har en tydlig övergripande struktur. Kommunens samtliga mål (24 ST) kommenteras med vilka indikatorer som används vid målutvärdering, samt årets bedömda utfall. Verifierande statistik, i förekommande fall, och underliggande data till målindikatorer presenteras på ett lättillgängligt sätt.

Vår bedömning – Presentationen och redogörelsen avseende måluppfyllelsen har en tydlig struktur vilket är positivt. Av kommunens totalt 24 övergri-

pande mål har 7 st uppfyllts (6 st föregående år). När det gäller ”delvis uppfyllda” eller ”ej uppfyllda mål” uppgår dessa till 14 st (18 st föregående år). Vidare noteras att för år 2015 finns tre mål som ”inte kan bedömas” (1 st föregående år). Det kan således konstateras att kommunen överlag uppvisar en något bättre uppfyllnad av de övergripande målen i jämförelse med föregående år. Dock är förbättringen marginell, med tanke på att fler mål inte kan bedömas i jämförelse med föregående år.

Revisionens uppfattning är fortsatt att det är väsentligt att kommunen fortsätter med att utveckla målstrukturer samt tydliggöra mätbara och tydliga målindikatorer.

Kvalitet och intern kontroll

I ett särskilt avsnitt redogörs det för kommunens kvalitetsarbete inom olika verksamhetsområden med utgångspunkt ifrån den kvalitetspolicy som antagits av fullmäktige. Kommunens arbete med e-förslag, medborgarförslag och synpunktshantering, kvalitetsdeklarerade tjänster samt jämförelser med andra kommuner beskrivs kortfattat.

Avsnittet avseende kommunens arbete med intern kontroll omfattar en övergripande och sammanfattande beskrivning av nämndernas arbete med och uppföljning av planer för intern kontroll. Det kommunövergripande arbete som genomförts under 2015 beskrivs bland annat med avseende på rutiner för löneutanordningslistor samt kontroll av inköp med företagskort. Av nämndernas egna uppföljningar framgår att strukturen för intern kontroll bedöms vara relativt god, men att det, i likhet med föregående år, finns vissa förbättringsområden, exempelvis när det gäller rutiner för uppföljning av ramavtal.

Vår bedömning - Det är positivt att både kommunens övergripande kvalitetsarbete och nämndernas struktur för intern kontroll beskrivs och utvärderas på ett tydligt sätt. Vidare är det positivt att avsnittet berör vilka kontrollmoment som utförts under året. Avsnittet kan med fördel kompletteras och utvecklas ytterligare med avseende på vilka risker och utmaningar som identifieras för respektive nämnd, en notering som kvarstår från föregående år. Vidare noteras, i likhet med föregående år att intern kontroll endast beskriver administrativa kontrollmoment, inte den interna kontroll som avser själva verksamheten och de risker som är förknippade med dessa.

Personal, finansiell analys samt koncernen

Årsredovisningen omfattar ett personalavsnitt som redogör för kommunens arbete kring organisationsförändringen med kommundirektörens nya roll som chef över samtliga förvaltningschefer, arbetsmiljöarbete, incidentrapportering, sjukfrånvaro samt pensionsprognos. Personalavsnitt finns även redovisade i verksamhetsberättelserna för respektive nämnd.

I avsnittet finansiell analys redogörs övergripande för kommunens finansiella utfall, där det kommunala balanskravet särskilt kommenteras. I den finansiella

analysen kommenteras den finansiella utvecklingen i fyra olika perspektiv: ekonomiskt resultat, kapacitet, risk och kontroll. Kommunens finansiella ställning kommenteras på ett tydligt sätt.

Vår bedömning – Den finansiella analysen speglar kommunens verksamhet i finansiella termer på ett överskådligt och tydligt sätt. I avsnittet redovisas kommunens balanskravsutredning, vilket är ett lagkrav. Avsnittet finansiell analys syftar till att tydliggöra utvärderingen av ”god ekonomisk hushållning” men begreppet används inte i avsnittet. Samma notering gjorde vi även föregående år. I personalavsnittet redogörs det på ett relativt övergripande sätt för arbetet med personalfrågor. Risker förknippat med kompetensförsörjning redovisas inte för större och kritiska verksamhetsområden, vilket är önskvärt.

I årsredovisningen finns ett avsnitt som behandlar årets resultat och ställning för de verksamheter vari kommunen har ett väsentligt inflytande, och därmed ingår i den sammanställda redovisningen. Redogörelser ges för den verksamhet som bedrivits under år 2015 samt utsikterna för framtiden. För vår granskning av den sammanställda redovisningen se avsnitt 7 nedan.

De utmaningar som kommunen står inför finns sammanfattade i ett särskilt avsnitt, ”framtid”. I avsnittet redogörs det för både möjligheter och risker inför de kommande åren, bland annat när det gäller den demografiska utvecklingen.

Det sammanfattande intrycket är att förvaltningsberättelsen ger en rättvisande bild av kommunens utveckling under år 2015 och att det sker på ett överskådligt sätt. I likhet med föregående år är det dock vår bedömning att det vore önskvärt att begreppet god ekonomisk hushållning definierades och kommenterades med avseende på kommunens övergripande mål, inte endast ur ett finansiellt perspektiv.

6.2 Nämndernas verksamhetsberättelser

Kommunens årsredovisning innehåller separata verksamhetsberättelser för varje enskild nämnd. Samtliga verksamhetsberättelser följer en likartad disposition med separata avsnitt för väsentliga områden som måluppfyllelse, ekonomi, intern kontroll, personal samt framtiden.

I årsredovisningens finansiella analys framgår respektive nämnds ekonomiska utfall mot budget. Sammantaget framgår att nämnderna redovisar ett positivt utfall mot budget om 1,9 mkr (15,9 mkr).

Nämndernas avvikelse mot budget (mkr)

Verksamhet	2015	2014	2013	2012	2011
Kommunstyrelsen	13,3	3,9	3,9	7,0	1,2
Kommunfullmäktiges reserv	20,3	0	0	0	0
Valnämnd, Revision, Överförmyndar- och Upphandlingsnämnd	2,5	1,3	0,4	-0,3	-0,3
Miljönämnden	0	1,3	0,6	0,6	1,2
Grund- och förskolenämnden	0,2	-10,6	6,0	-6,3	-16,2
Gymnasie- och vuxenutbildnings-nämnden	9,0	12,9	6,4	-3,8	1,4
Socialnämnden	1,5	7,5	8,1	-29,5	-29,0
Äldrenämnden	-52,0	-17,0	-9,9	-13,1	-25,4
Kultur- och fritidsnämnden	2,9	1,1	4,8	6,6	6,3
Stadsbyggnadsnämnden	4,2	15,5	10,3	5,4	3,8
Totalt	**1,9**	**15,9**	**30,6**	**-33,0**	**-57,0**

Det ekonomiska utfallet för respektive nämnd redovisas kortfattat i den finansiella analysen. I årsredovisningens separata avsnitt med nämndernas verksamhetsberättelser redogörs det för det ekonomiska utfallet på en mer detaljerad nivå.

Vår bedömning – Vi anser det vara av stor betydelse att underskottet inom äldrenämnden uppmärksammas ytterligare. Budgetavvikelsen, inklusive fullmäktiges budgetreserv, är av betydande karaktär. Kommunens budgetprocess kan till viss del ifrågasättas då äldrenämndens underskott är återkommande. Med anledning av underskotten har både äldrenämnden och kommunstyrelsen vidtagit åtgärder, men dessa har inte fått effekt eftersom nämnden inte lyckats uppnå en ekonomi i balans under 2015, vilket är allvarligt. Åtgärder har satts in av äldrenämnden och kommunstyrelsen för att nå en ekonomi balans under år 2016. Revisionen ämnar följa detta arbete.

6.3 Resultaträkningen

Haninge kommuns resultaträkning år 2015			
Resultaträkning (mkr)	**Budget 2015**	**Bokslut 2015**	**Bokslut 2014**
Verksamhetens intäkter	880	888,1	865,3
Verksamhetens kostnader	-4 684	-4 694,3	-4 488,2
Avskrivningar	-55	-67,3	-73,1
Verksamhetens nettokostnader	**-3 859**	**-3 873,5**	**-3 696,0**
Skatteintäkter	3 193	3 201,8	3 033,0
Generella statsbidrag	720	697	704,8
Finansiella intäkter	56	61,6	65,3
Finansiella kostnader	-42	-32,8	-32,4
Resultat före extraordinära poster	**68**	**54,1**	**74,7**
Extraordinära intäkter	0	23,7	0
Årets resultat	**68**	**77,8**	**74,7**

Intäkter

Verksamhetens intäkter uppgår till 880,1 och ligger i linje med budget. Kommunens skatteintäkter inkl. generella statsbidrag och utjämning har ökat med 4,3 % i jämförelse med föregående år. Ökningen hänför sig till en ökning av skatteintäkter dels till följd av en ökning i antalet kommuninvånare och dels en allmänt positiv konjunkturutveckling.

Vid analys av kommunens resultat bör poster av engångskaraktär tas i beaktande. I år förekommer en återbetalning av försäkringspremier (AFA-medel) om totalt 23,7 mkr; motsvarande post förekom ej föregående år. Detta redovisas som en extraordinär intäkt i årsredovisningen. Exploateringsresultatet, som redovisas bland verksamhetens intäkter, uppgår för året till 11,6 mkr vilket endast är en marginell ökning jämfört med föregående år då exploateringsresultatet uppgick till 11,4 mkr. Beaktat poster av engångskaraktär har resultatet minskat från 63,3 mkr till 42,5 mkr.

Verksamhetens kostnader

Kostnaderna för året uppgår till 4 694,3 mkr och har ökat med 206,1 mkr sedan föregående år, motsvarande 4,8 % men ligger i linje med budgeterade kostnader om 4 684 mkr. Ökningen beror bl.a. dels på ökade kostnader för inköp av verksamheter som inte bedrivs i egen regi (+131 mkr) där Socialförvaltningen och Äldreomsorgen har ökat mest och dels på ökade personalkostnader om 68 mkr (3 %) vilket främst beror på den generella löneökningen samt en något ökad sjukfrånvaro.

Årets avskrivningar uppgår till 67,3 mkr jämfört med 73,1 mkr för 2014. Minskningen förklaras till viss av att flera maskiner/inventarier är fullt avskrivna samt till viss del av övergången till komponentavskrivning som införts under 2015. Likt tidigare år har kommunens lokalkostnader ökat, dock endast marginellt, i jämförelse med föregående år.

Vi har i samband med revisionen av årsbokslutet genomfört en periodiseringskontroll av nämndernas intäkter och kostnader. Granskningen syftar till att ge en bild av i vilken omfattning redovisningen speglar verkligheten genom en korrekt periodisering av kostnader och intäkter. Föregående år noterades vissa periodiseringsfel avseende redovisade kostnader men motsvarande fel har inte noterats vid årets granskning.

Kommunen redovisar ett positivt finansnetto som uppgår till 28,8 mkr vilket är en försämring jämfört med föregående års finansnetto om 32,9 mkr. Minskningen av finansnettot beror främst på att kommunen tagit upp nya lån från Kommuninvest varpå räntekostnaderna ökat medan ränteintäkterna ligger i linje med föregående år då Tornbergets lån ligger med en fast ränta.

Extraordinära poster

Kommunen har i år erhållit en återbetalning på 23,7 mkr avseende premier från AFA, vilken klassificeras som en extraordinär intäkt.

Vår bedömning - Vår granskning har visat att kommunens resultaträkning, i allt väsentligt, ger en rättvisande bild av kommunens intäkter och kostnader. Dock bör det noteras att kommunen klassificerar återbetalade AFA-medel som extraordinära, vilket inte är i linje med yttrande från Rådet för kommunal redovisning (RKR). Enligt detta yttrande bör dessa medel redovisas som en jämförelsestörande post i årsredovisningen.

6.4 Balansräkning

Vid granskning av kommunens balansräkning har följsamhet till Lagen om kommunal redovisning, rekommendationer från Rådet för kommunal redovisning (RKR) samt god redovisningssed för kommunal verksamhet tagits i beaktande. Samtliga balansposter har stämts av mot kommunens upprättade bokslutsdokumentation och underbilagor. I samband med granskningen har stickprovsvisa avstämningar gentemot sidoordnade system genomförts för att säkerställa korrekt värdering och periodisering.

Haninge kommuns balansräkning år 2015		
TILLGÅNGAR (mkr)	**2015**	**2014**
Anläggningstillgångar		
Immateriella anläggningstillgångar	4,2	5,6
Byggnader och mark	1 074,1	980,9
Maskiner och inventarier	99,6	114,3
Pågående projekt	249,5	170,8
Finansiella anläggningstillgångar		
Värdepapper, andelar samt aktier	68,6	68,6
Långfristiga fordringar	2 031,2	1 878,7
Summa anläggningstillgångar	**3 527,2**	**3 218,9**
Omsättningstillgångar		
Förråd och lager	0,2	0,2
Exploateringsområden	337,1	164,1
Kortfristiga fordringar	309,3	347,3
Kassa och bank	638,1	277,2
Summa omsättningstillgångar	**1 284,7**	**788,8**
SUMMA TILLGÅNGAR	**4 811,9**	**4 007,7**

Haninge kommuns balansräkning år 2015		
EGET KAPITAL OCH SKULDER (mkr)	**2015**	**2014**
Eget kapital	**1 400,3**	**1 322,5**
varav årets resultat	77,8	74,7
Avsättningar och liknande förpliktelser	**351,1**	**342,3**
Långfristiga skulder		
Lån	2 332,6	1 563,8
Kortfristiga skulder		
Kortfristiga skulder	727,9	779,1
Summa skulder	**3 060,5**	**2 342,9**
SUMMA EGET KAPITAL OCH SKULDER	**4 811,9**	**4 007,7**
Ansvarsförbindelser	3 865,5	3 050,7

Nedan följer en sammanfattande redogörelse för våra noteringar i samband med granskningen av kommunens balansräkning.

Materiella anläggningstillgångar och pågående projekt
Föregående år noterade revisionen att kommunen inte hade implementerat komponentavskrivning rörande anläggningstillgångar. Under 2015 har arbetet med denna implementering fortlöpt och per balansdagen har samtliga av årets aktiverade anläggningstillgångar komponentindelats. Ett arbete pågår med att komponentindela även äldre anläggningstillgångar av betydande värde.

Årets investeringar avseende materiella anläggningstillgångar och pågående projekt uppgår till 223,1 mkr (182,5 mkr). Investeringsutgifterna avser huvudsakligen fastigheter och mark men även pågående ny-, till- och ombyggnation. Investeringsprojekten har bland annat omfattat VA-ledningar i anslutning till Årsta Havsbad, Handens vattentorn, parkupprustning och investeringar gällande trafiksäkerhet.

Årets investeringsutgifter inom kommunens exploateringsområden uppgår till 240,6 mkr (57,1 mkr). Ökade utgifter avseende exploateringsprojekten förklaras av att investeringsvolymen ökat och större projekt kommit igång. Utgifterna avser bland annat anskaffad mark för framtida exploatering samt utgifter hänförliga till den nya stadskärnan som bland omfattar byggnation av ny busstermінal.

Kommunens redovisade avskrivningar har stickprovsvis kontrollberäknats utan anmärkning. Vi har även stickprovsvis granskat verifierande underlag, projektredovisningar och fakturor i samband med aktiveringar av nya projekt. Granskningen har inte föranlett någon notering. Vid tidigare års granskningar av årsbokslutet har vi bedömt att kommunens redovisning av pågående projekt och exploateringsredovisning behöver utvecklas ytterligare. Revisionen har för avsikt att följa upp detta ytterligare under år 2016.

Föregående år genomfördes utrangering av anläggningstillgångar vilken belastade kommunens resultat med 3,6 mkr. Under året förekommer inte någon motsvarande resultatpåverkande post.

Finansiella anläggningstillgångar
Kommunens långfristiga fordringar uppgår per balansdagen till cirka 2 031 mkr, varav 2 000 mkr avser fordringar på det kommunala fastighetsbolaget Tornberget AB.

Kortfristiga fordringar
Kommunens kortfristiga fordringar uppgår totalt till 309,3 mkr (347,3), varav kundfordringar på externa parter per balansdagen uppgår till 75,7 mkr; fordringar på de kommunala bolagen uppgår till 4,1 mkr, vilket kan jämföras med motsvarande period föregående år då kommunens kundfordringar uppgick till 87,3 mkr och fordringar på de kommunala bolagen uppgick till 21,6 mkr. Övriga större poster utgörs av interimsfordringar samt skattefordringar.

I samband med granskningen av kommunens kundfordringar har en åldersanalys genomförts, vilken visar att fordringar förfallna sedan tre månader eller längre uppgår till 6,6 mkr (2,0 mkr). Per balansdagen har kommunen inte gjort bedömningen att dessa fordringar är osäkra. Vidare finns i kommunens balansräkning gamla fordringar uppgående till ett värde om 3,4 mkr (3,7 mkr), vilka fordrar beslut från kommunstyrelsen för att kunna skrivas ned. Dessa redovisas på ett separat konto. Årets upplupna skatteintäkter uppgår till 61,8 mkr, vilket är en ökning om 7,6 mkr mot föregående års utfall om 54,2 mkr. Ökade skatteintäkter förklaras av en fordran hänförlig till kommunala fastighetsavgifter vilken har ökat cirka 5,6 mkr sedan föregående period.

Kommunens interimsfordringar uppgår till 98,5 mkr, att jämföra med föregående år då balansposten uppgick till 119,0 mkr. Minskning hänför sig till en lägre andel periodiseringsposter än tidigare år.

Kassa och bank
Kommunens likvida medel har stämts av mot kontoutdrag från berörda kreditinstitut. Avstämningen har inte föranlett någon avvikelse.

Eget kapital
Förändringen av eget kapital är hänförlig till kommunens uppbokning av 2015 års positiva resultat om 77,8 mkr.

Avsättningar
I kommunens balansräkning redovisas pensionsrätt intjänad efter 1998, vilket är i enlighet med Lagen om kommunal redovisning. Per balansdagen har kommunens avsättning stämts av mot specifikation från KPA, avstämningen har ej föranlett någon avvikelse. Kommunens övriga pensionsåtaganden redovisas som ansvarsförbindelser inom linjen, i enlighet med rådande lagstiftning.

Kommunens totala pensionsåtaganden (pensionsavsättningar, löneskatt samt ansvarsförbindelser) uppgår per balansdagen till 1 822,8 mkr (1 860,0 mkr). Med avseende på att den del av pensionsskulden som redovisas som ansvarsförbindelse någon gång i framtiden måste finansieras av kommunen är det, ur risksynpunkt, viktigt att även beakta denna.

Årets aktualiseringsgrad i kommunens pensionsberäkningar uppgår till 89 procent, vilket i jämförelse med föregående år är en förbättring med fyra procentenheter. Aktualiseringsgraden innebär att 89 procent av de uppgifter som ligger till grund för beräkningen av kommunens pensionsåtagande är uppdaterade fullt ut. En låg aktualiseringsgrad kan innebära en viss risk då inte all information ingår i beräkningarna. Vår bedömning är dock att det är positivt att kommunens aktualiseringsgrad fortsatt ökar i jämförelse med tidigare år.

Övriga avsättningar uppgår till 2,3 mkr och är i likhet med tidigare år hänförlig till den avsättning som gjordes 2012 för Trafikplats Vega. Posten har stämts av mot verifierande underlag utan anmärkning.

Långfristiga skulder
Kommunens långfristiga låneskulder per balansdagen har verifierats mot underlag från kreditinstitut utan anmärkning. Under året har kommunen tagit upp nya lån från Kommuninvest om närmare 739 mkr. Detta som ett led i att säkra dotterbolagens finansiering avseende investeringar etc.

Kortfristiga skulder
Kommunens kortfristiga skulder utgörs bland annat av personalrelaterade skulder, skatteskulder, skulder till leverantörer (inklusive kommunala bolag) samt av diverse interimsskulder. Redovisade skulder per balansdagen har stämts av och kontrollerats mot verifierande underlag, vidare har även stickprovsvisa avklippskontroller genomförts med avseende på kontroll av korrekt värdering och hantering av periodiseringsposter kring balansdagen.

Kommunens interimsskulder uppgår per balansdagen till 75,0 mkr vilket är i nivå med motsvarande period föregående år då interimsskulderna uppgick till 78,4 mkr.

Kommunens erhållna men ej nyttjade projektmedel uppgår per balansdagen till 47,3 mkr vilket är en ökning mot föregående års 25,1 mkr. Kommunen bokar upp en skuld då erhållna bidrag, vilka finansierar olika aktuella projekt inom kommunens verksamheter, överstiger dess upparbetade kostnader. Omfattar bland annat projekt såsom lärarlyftet.

I samband med granskning av kommunens kortfristiga skulder har kontroll utförts av att samtliga personalrelaterade skulder har belagts med sociala avgifter. Kontrollen har inte resulterat i någon anmärkning. Den individuella delen av pensionsskulden inklusive löneskatt har redovisats i enlighet med beräkningsunderlag från KPA.

Vår bedömning
Vår bedömning är att kommunens balansräkning, i allt väsentligt, ger en rättvisande bild av dess ekonomiska ställning per balansdagen 31 december 2015. Vi rekommenderar att arbetet med att utveckla rutiner för uppföljning samt redovisningen av exploateringsprojekt fortsatt prioriteras samt att anläggningstillgångar av betydande värde uppdelas i komponenter.

6.5 Kassaflödesanalys

Vi har granskat att innehållet i kommunens kassaflödesanalys överensstämmer med motsvarande uppgifter i övriga delar av årsredovisningen.

Vår bedömning - Kommunens kassaflödesanalys är upprättad i enlighet med övriga delar av årsredovisningen och ger en korrekt bild av likviditetsflöden

under året. Det är dock vår bedömning att kommunen bör överväga att kassaflödesanalysen placeras efter balansräkningen i årsredovisningen i enligt med praxis.

7 Sammanställd redovisning

Haninge kommun upprättar en sammanställd redovisning för kommunens åtaganden där kommunen har ett bestämmande eller väsentligt inflytande. I koncernredovisningen ingår hel- och delägda företag där ägarandelen uppgår till minst 20 procent av röster och kapital, vilket är i överensstämmelse med god sed för kommunal redovisning. Den sammanställda redovisningen omfattar resultat- och balansräkning, finansieringsanalys samt en beskrivning av de i koncernen ingående bolagen. Noter till väsentliga poster redovisas endast i begränsad omfattning.

Konsolidering har skett av dotterbolagen Haninge kommun Holding AB (100 procent), SRV Återvinning AB (31,5 procent), samt Södertörns miljö- och hälsoskyddsförbund (52,5 procent).

Årets resultat i kommunkoncernen uppgår till 88,5 mkr, att jämföra med föregående års resultat om 111,5 mkr, efter justering för bokslutsdispositioner.

Vår bedömning – Vi har granskat ingående resultat- och balansposter samt koncernjusteringar. Den sammanställda redovisningen bedöms ge en rättvisande bild, i allt väsentligt, över verksamheten och den ekonomiska ställningen för Haninge kommun och dess koncern per den 31 december 2015. Det är vår bedömning att tilläggsinformation (noter) i större utsträckning bör redovisas i årsredovisningen i syfte att uppfylla kraven på god redovisningsed. Enligt Rådet för kommunal redovisning, 8.2 Sammanställd redovisning framgår följande; "Noter till resultat- och balansräkningens poster ska i årsredovisningen utgöras av specifikationer till resultat- och balansposterna och vara av samma typ som kommunens samt redovisas jämte dessa".

8 Noterade fel

Vår bedömning är att de fel vi identifierat vid granskningen av kommunens årsbokslut sammantaget inte är av väsentlig karaktär. Kommunen bör säkerställa att samtliga rekommendationer från Rådet för kommunal redovisning åtföljs på ett tydligt sätt, vilket framför allt gäller noter för kommunkoncernen.

Stockholm den 5 april 2016

Johan Perols
Certifierad kommunal revisor

Linda Strauss
Auktoriserad revisor

HANINGE KOMMUN
Revisorerna

Revisionsskrivelse 2016-02-29

Till Södertörns överförmyndarnämnd

Granskning av Södertörns överförmyndarnämnd

EY har på uppdrag av de förtroendevalda revisorerna i Haninge kommun, Huddinge kommun, Tyresö kommun, Nynäshamns kommun och Botkyrka kommun genomfört en granskning av Södertörns överförmyndarnämnd. Syftet har varit att bedöma ändamålsenligheten i den gemensamma nämndens ärendehandläggning.

Vår bedömning är att nämnden och överförmyndarenheten arbetar utifrån ett tydligt mål om att verksamheten ska uppnå hög kvalitet på ett kostnadseffektivt sätt. Arbetssätt och de regelbundna dialoger om handläggningen som förs inom verksamheten bidrar till att utveckla och kvalitetssäkra dokumenterade rutiner och processer.

Nämnden har under 2015 sett en kraftig ökning av antal ärenden, främst avseende ensamkommande barn. Denna ökning har ansträngt verksamheten och föranlett en bemanningsökning från årsskiftet. Volymökningen har även föranlett en omfördelning av handläggning av dessa ärenden, vilket är positivt för att skapa en hållbar arbetsbelastning utifrån nuvarande prognos.

Att nämnden inte har antagit en internkontrollplan för 2015 bedöms som en brist. Kontrollmomenten bör ses över årligen. En löpande uppföljning av risker sker i verksamheten, vilket är positivt.

Nämnden har idag inga e-tjänster. Ärendehanteringssystemets utformning gör att det idag saknas effektivitetsvinster med att införa e-tjänster. Däremot är digitalisering en aktuell fråga för nämnden.

Sammanfattningsvis har utveckling skett på ett antal punkter sedan föregående revisionsgranskning som genomfördes 2012. Rekommendationen att utveckla metoder för att inhämta huvudmäns synpunkter kvarstår dock. Följande rekommendationer ges till nämnden i det fortsatta arbetet:

- Upprätta en årlig plan för intern kontroll och säkerställ att denna bygger på en ändamålsenlig riskanalys.
- Kartlägg sårbarheter i enhetens bemanning.
- Intensifiera arbetet med att utveckla metoder för att inhämta huvudmäns synpunkter.
- Fortsätt arbetet för att säkerställa att överförmyndarenheten har ändamålsenliga IT-stöd, som främjar en effektiv handläggning samt dokumenthantering.

Granskningsrapporten överlämnas härmed till nämnden. Revisionen önskar få svar angående vilka åtgärder som kommer att vidtas senast den 15 juni 2016.

För Haninge kommuns revisorer

Rolf Brehmer
Ordförande

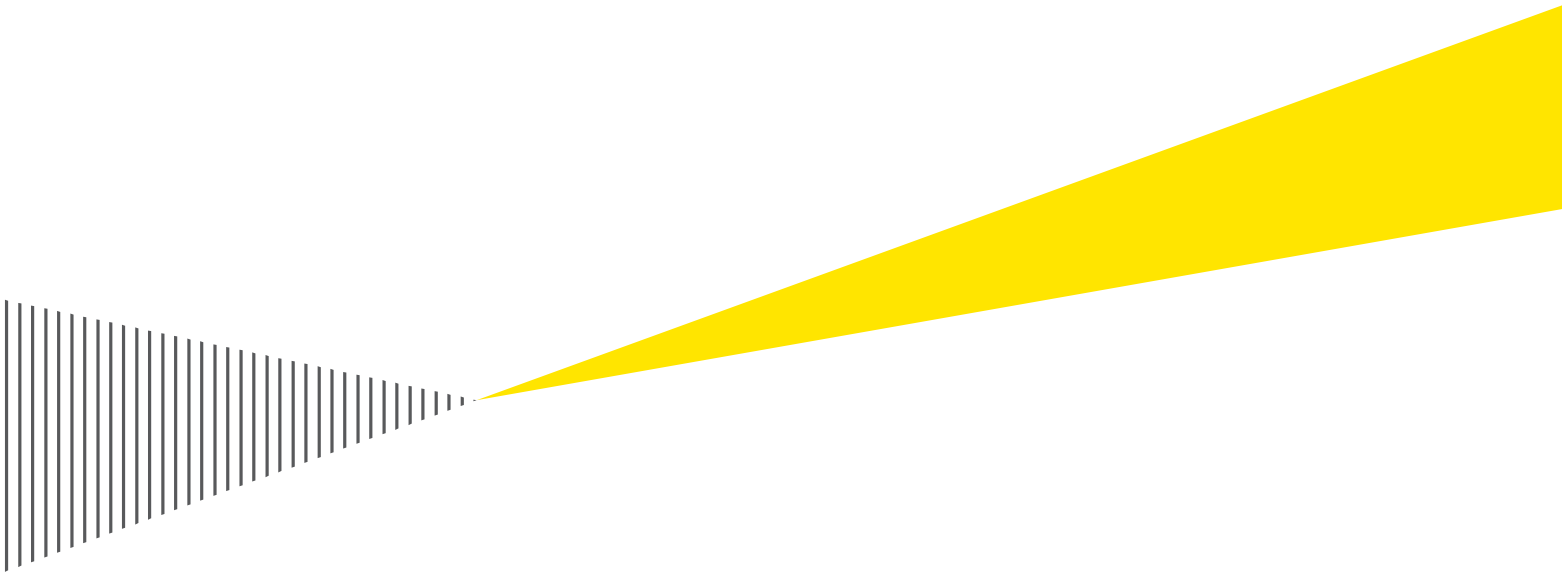
Kenneth Strömberg
Vice ordförande

För kännedom: Kommunfullmäktiges presidium i Haninge kommun, Huddinge kommun, Nynäshamns kommun, Tyresö kommun och Botkyrka kommun.

Revisionsrapport 2015

Granskning av Södertörns överförmyndarnämnd

Haninge, Huddinge, Tyresö, Nynäshamn och Botkyrka kommun

Building a better working world

Innehåll

Innehåll **0**

Sammanfattning **2**

1 Inledning **1**

1.1 Bakgrund 1

1.2 Syfte 1

1.3 Ansvarig nämnd 1

1.4 Revisionskriterier 2

1.5 Metod 2

2 Styrande lagstiftning och förordning **3**

2.1 Föräldrabalken (1949:381) 3

2.2 Förmynderskapsförordningen (1995:379) 3

2.3 Lag (2005:429) om god man för ensamkommande barn 4

2.4 Gemensam styrning av nämnden 4

2.4.1 Avtal om samverkan i gemensam överförmyndarnämnd 4

2.4.2 Reglemente för Södertörns överförmyndarnämnd 4

3 Organisation **5**

3.1 Verksamhetens mål och omfattning 5

3.2 Systemstöd 6

3.3 Ställföreträdare 7

3.3.1 Rekrytering 7

3.3.2 Utbildning och tester 7

3.3.3 Arvoden 9

4 Ärenden **9**

4.1 Ärendeutveckling 9

4.2 Riktlinjer och rutiner 11

4.3 Årsräkningar 12

4.4 Uppföljning av verksamheten 12

4.5 Tillsyn 13

5 E-tjänster **14**

6 Intern kontroll **14**

7 Slutsatser **15**

7.1 Bedömning 16

Källförteckning 19

Sammanfattning

EY har på uppdrag av de förtroendevalda revisorerna i Haninge kommun, Huddinge kommun, Tyresö kommun, Nynäshamns kommun och Botkyrka kommun genomfört en granskning av Södertörns överförmyndarnämnd.

Syftet har varit att bedöma ändamålsenligheten i den gemensamma nämndens ärendehandläggning utifrån rutiner och stöd i bland annat e-tjänst samt vilka rutiner som finns för att säkerställa en säker hantering, uppföljning och tillsyn av ställföreträdares hantering av sitt uppdrag.

Under 2012 genomfördes en granskning avseende Södertörns överförmyndarnämnds rutiner för granskning av förteckning, årsräkning och sluträkning och om dessa var ändamålsenliga och tillräckliga samt om rutinerna tillämpades på rätt sätt.

Granskningen visar att det har skett en tydlig volymökning under åren 2011 till 2015, framförallt avseende god man för ensamkommande barn som ökat med 430 procent. Ärendeökningen har föranlett en bemanningsökning från årsskiftet samt en omfördelning av vissa ärenden, vilket bedöms som positivt för att skapa en hållbar arbetssituation.

Södertörns överförmyndarnämnd och överförmyndarenheten arbetar utifrån ett tydligt mål om att verksamheten ska uppnå hög kvalitet på ett kostnadseffektivt sätt. Det finns ett stort antal rutinbeskrivningar för olika delar av handläggningsprocessen. Arbetssättet med ”tavelmöten” och regelbundna diskussioner om handläggningens olika delar samt metoder bidrar till att rutinbeskrivningar och processer kvalitetssäkras.

Nämnden har idag inga e-tjänster. Ärendehanteringssystemets utformning gör att det idag saknas effektivitetsvinster med att införa e-tjänster. Däremot är digitalisering en aktuell fråga för nämnden. På nämndens hemsida finns blanketter, mallar och information att tillgå.

Södertörns överförmyndarnämnd har inte antagit en internkontrollplan för 2015 vilket bedöms som en brist. Mot bakgrund av den markanta ökningen av ärenden som skett bör en reviderad internkontrollplan med grund i en ändamålsenlig riskanalys säkerställas.

Det finns en tillfredsställande tillgång på ställföreträdare och rekryteringsprocessen består av informationsmöten, kontroll, testning och utbildning. Tilldelning av uppdrag sker successivt utifrån en bedömning av ställföreträdarens lämplighet. Det finns idag en gräns satt till 15 uppdrag per ställföreträdare. Verksamheten inhämtar inte systematiskt synpunkter från huvudmännen, något som noterades även i tidigare granskning.

Länsstyrelsens tillsyn av Södertörns överförmyndarnämnd 2013 och 2015 har inte föranlett kritik. De påpekanden som gjordes 2013 var åtgärdade vid tillsynen 2015.

Sammantaget bedöms utveckling skett på ett antal områden sedan föregående granskning.

Följande rekommendationer ges till nämnden i det fortsatta arbetet:

- Upprätta en årlig internkontrollplan och säkerställ att denna bygger på en ändamålsenlig riskanalys.
- Kartlägg sårbarheter i enhetens bemanning.
- Intensifiera arbetet med att utveckla metoder för att inhämta huvudmäns synpunkter.
- Fortsätt arbetet för att säkerställa att överförmyndarenheten har ändamålsenliga IT-stöd, som främjar en effektiv handläggning samt dokumenthantering.

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Botkyrka kommun, Haninge kommun, Huddinge kommun, Nynäshamns kommun och Tyresö kommun har kommit överens om att från och med 1 januari 2011 inrätta en gemensam nämnd för samverkan inom överförmyndarverksamheten. Nämnden benämns Södertörns överförmyndarnämnd. Haninge kommun är värdkommun och den gemensamma nämnden ingår i Haninge kommuns organisation.

Revisorerna i Haninge kommun genomförde under 2012 en granskning avseende Södertörns överförmyndarnämnds rutiner för granskning av förteckning, årsräkning och sluträkning och om dessa var ändamålsenliga och tillräckliga samt om rutinerna tillämpades på rätt sätt.

Revisorerna i respektive kommun kom överens om att under 2015 granska den gemensamma överförmyndarnämnden med fokus på tillgången till ställföreträdare, antal uppdrag och ärendeutveckling samt handläggning av ärenden och erfarenheter från e-tjänst för årsräkningar.

1.2 Syfte

Syftet med granskningen är att bedöma ändamålsenligheten i den gemensamma nämndens ärendehandläggning utifrån rutiner och stöd i bland annat e-tjänst samt vilka rutiner som finns för att säkerställa en säker hantering, uppföljning och tillsyn av ställföreträdares hantering av sitt uppdrag.

För att uppnå syftet med granskningen besvaras följande delfrågor:

- Ärendeutveckling under de senaste tre åren?
- Finns regelverk, rutinbeskrivningar för handläggning av ärenden etc.?
- Är den interna kontrollen ändamålsenligt utformad?
    - Är rutinerna för kontroll av gode mäns redovisning tillräcklig?
    - Finns relevanta systemstöd för att utföra den interna kontrollen på ett effektivt sätt?
- Erfarenheter av införandet av e-tjänst, dess användning och nytta?
- Fortsatta utvecklingsområden som identifierats vad gäller e-tjänst och e-förvaltning?
- Tillgång, rekrytering, kvalitetssäkring och utbildning av god man/förvaltare?
    - Hur påverkar antal uppdrag kvalitén?
- Utveckling vad gäller antal uppdrag per god man/förvaltare?
- Har Länsstyrelsens tillsyn föranlett några påpekanden? Åtgärder i så fall?
- Fungerar samarbetet mellan kommunerna på ett ändamålsenligt sätt?

1.3 Ansvarig nämnd

Granskningen avser Södertörns överförmyndarnämnd.

1.4 Revisionskriterier

Med revisionskriterier avses bedömningsgrunder som används i granskningen för analyser, slutsatser och bedömningar. I denna granskning utgörs revisionskriterierna av:

- Föräldrabalken (1949:381)
- Förmyndarskapsförordningen (1995:379)
- Lag (2005:429) om god man för ensamkommande barn
- Förvaltningslagen (1986:223)
- Reglemente för Södertörns överförmyndarnämnd
- Samverkansavtal om gemensam nämnd

1.5 Metod

Granskningen har genomförts genom intervjuer samt studier av relevanta dokument (se källförteckning). Intervjuer har genomförts med följande funktioner:

- Enhetschef samt förvaltningsjurist
- Två handläggare vid överförmyndarenheten
- Ordförande, vice ordförande och en ledamot i nämnden

Utöver dessa har sju ställföreträdare intervjuats. Urvalet har gjorts i samråd med enhetschef utifrån ställföreträdarnas erfarenhet, typ av ställföreträdarskap samt olika antal uppdrag.

2 Styrande lagstiftning och förordning

Södertörns överförmyndarnämnds, hädanefter benämnd nämnden, verksamhet regleras på ett övergripande plan av ett flertal lagar, däribland kommunallagen (1991:900), förvaltningslagen (1986:223), offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), föräldrabalken (1949:381), förmynderskapsförordningen (1995:379) och lagen (2005:429) om god man för ensamkommande barn. De tre sistnämnda beskrivs nedan. Därtill beskrivs överförmyndarnämndens reglemente samt det samverkansavtal som ligger till grund för nämndens verksamhet.

2.1 Föräldrabalken (1949:381)

Till god man, förvaltare eller förmyndare ska utses en rättrådig, erfaren och i övrigt lämplig person. Denne ska omsorgsfullt fullgöra sina skyldigheter och alltid handla på det sätt som bäst gagnar den enskilde.

En *god man* är en ställföreträdare för den huvudman som inte kan tillvarata sina intressen. Huvudmannen får hjälp att bevaka sin rätt, förvalta sin egendom eller sörja för sin person. Det vanligaste godmanskapet är det som förordnas med grund i 11 kap. 4 § föräldrabalken, som följd av sjukdom, psykisk störning, försvagat hälsotillstånd eller liknande hos huvudmannen. Beslut om godmanskap baseras på samtycke från huvudmannen som behåller sin rättsliga handlingsförmåga dvs. att själv förfoga över sina tillgångar, ingå avtal och liknande. Om den enskilde är ur stånd att vårda sig eller sin egendom får rätten lov att besluta om att anordna förvaltarskap.

Förvaltarskap är en tvingande åtgärd och innebär att huvudmannen förlorar sin rättsliga handlingsförmåga i de delar som förvaltarskapet omfattar. Förvaltaruppdraget ska anpassas efter den enskildes behov. Omprövning av förvaltarskap ska genomföras årligen av överförmyndaren.

Förmyndarskap/föräldraförvaltning innebär att en person företräder ett barn under 18 år i frågor som gäller barnets egendom. Vårdnadshavare är i regel också förmyndare. Alla omyndiga står under överförmyndarens tillsyn. Årsräkningsskyldighet gäller när den omyndiges tillgångar överstiger åtta prisbasbelopp.

Ansökan om godmanskap eller förvaltarskap görs hos tingsrätten av huvudmannen, nära anhöriga eller överförmyndaren. Skickas en ansökan till överförmyndarnämnden vidarebefordras den direkt till tingsrätten. Beslut fattas av tingsrätten. Om huvudmannen inte själv har önskemål får en ställföreträdare föreslås av överförmyndaren.

Ställföreträdarnas verksamhet står under överförmyndarens tillsyn. Tillsyn av överförmyndaren utövas av Länsstyrelsen.

2.2 Förmynderskapsförordningen (1995:379)

Förmynderskapsförordningen innehåller närmare föreskrifter om ställföreträdarnas redovisning, överförmyndarens register för tillsynsverksamheten, överförmyndarens tillsyn av ställföreträdare samt Länsstyrelsens tillsyn av överförmyndaren.

Länsstyrelsen ska årligen inspektera överförmyndaren enligt förordningen. Länsstyrelsen granskar om överförmyndarens handläggning följer reglerna i föräldrabalken och i förmynderskapsförordningen samt i övrigt sker på ett rättssäkert och lämpligt sätt.

2.3 Lag (2005:429) om god man för ensamkommande barn

Enligt lagen (2005:429) om god man för ensamkommande barn ska barn under 18 år som anländer till Sverige utan vårdnadshavare få en god man utsedd av överförmyndarnämnden. Uppdraget som god man för ett ensamkommande barn innebär både att vara vårdnadshavare och förmyndare.

Ansökan om god man får göras av Migrationsverket och av socialnämnden i den kommun där barnet vistas. Överförmyndaren får också självmant ta upp frågan. God man ska förordnas så snart det är möjligt.

Ett godmanskap ska upphöra om någon av barnets föräldrar eller någon annan vuxen person, som får anses ha trätt i föräldrarnas ställe, anländer till Sverige och är i stånd att utöva förmynderskapet och vårdnaden om barnet varaktigt lämnar Sverige, om en särskilt förordnad vårdnadshavare enligt föräldrabalken utses för barnet eller om det är uppenbart att god man av någon annan anledning inte längre behövs.

2.4 Gemensam styrning av nämnden

2.4.1 Avtal om samverkan i gemensam överförmyndarnämnd

Haninge, Huddinge, Nynäshamn, Tyresö och Botkyrka kommun kom överens om att från och med den 1 januari 2011 inrätta en gemensam nämnd för samverkan inom överförmyndarverksamheten. Av samverkansavtalet framgår att Haninge är värdkommun och den gemensamma nämnden ingår i Haninges organisation.

Enligt det avtal som samverkande kommuner undertecknade 2010 framgår att de under avtalsperiodens första år skulle utreda kostnadsfördelningen så att denna vilar på en grund som av alla upplevs som långsiktigt genomtänkt och rättvis. Utredningen gjordes och behandlades av Södertörns överförmyndarnämnd i december 2011 där nämnden förordade en fördelning av samverkanskommunernas kostnader baserad på antal ärenden i respektive kommun. Kommunfullmäktige i Haninge kommun godkände ett nytt avtal 1 april 2012, som började gälla från 1 januari 2013.

2.4.2 Reglemente för Södertörns överförmyndarnämnd

Av reglementet framgår att nämnden ska fullgöra de samverkande kommunernas uppgifter som enligt lag eller författning åligger överförmyndaren.

Nämndens sammansättning är fem ledamöter och fem ersättare; varje medverkande kommun har rätten att utse en ledamot och en ersättare.

Avseende rapporteringsskyldighet framgår det av reglementet att nämnden ska rapportera till fullmäktige i Haninge kommun hur verksamheten utvecklas och hur den ekonomiska ställningen är under budgetåret. Nämnden ska vidare som underlag till kommunens samlade årsredovisning till kommunstyrelsen lämna verksamhetsbeskrivning och jämförelser mellan budget och utfall enligt de anvisningar som kommunstyrelsens utfärdar.

Alla rapporter ska överlämnas till samtliga samverkande kommuner.

3 Organisation

3.1 Verksamhetens mål och omfattning

Av Södertörns överförmyndarnämnds strategi och budget 2015 framgår att målet med samverkan kring den gemensamma överförmyndarnämnden är att verksamheten på ett kostnadseffektivt sätt ska uppnå en hög kvalitet. Verksamhetens omfattning har under flera år ökat i såväl antal ärenden som svårighetsgrad. Orsaken till ökningen anses vara den demografiska utvecklingen med alltfler äldre, men beror också på en lägre grad av institutionsboende. Under 2015 har även ett markant ökande antal ensamkommande barn påverkat verksamheten.

Nämndens budget för 2015 är 23 330 tkr. Samverkanskommunernas bidrag till budget 2015 är uppräknad med 2,2 procent jämfört med 2014. Ökningen av kostnader omfattar volymökningar av ordinära ställföreträdarskap samt ökningen av antalet ensamkommande barn.

Av Haninge kommunfullmäktiges mål har fem mål knutits till överförmyndarnämndens verksamhet och utformningen av nämndens strategier.

Mål	Strategi	Indikator	Målvärde	Uppföljning
Invånarnas delaktighet och inflytande i samhället ska öka	Utveckla former för dialog med ställföreträdare	Kundenkät	Bättre än vid föregående mätning	ÅR
Invånarna ska vara nöjda med kommunens service	Nämnden ska utöva sin tillsyn på ett rättssäkert sätt	Antal årsräkningar, sluträkningar och delräkningar vilka granskas i rätt tid	Fler än 2014	Delår 1,2, ÅR
	Arbete med att ständigt förbättre service och bemötande	Kundenkät, handläggningstider, tillgänglighet	Bättre än 2014	ÅR
	Nya ställföreträdare ska genomgå utbildning i ekonomi och redovisning	Antalet utbildade ställföreträdare	Fler än 2014	ÅR
Kommunen ska nå ett budgeterat resultat, som motsvarar minst två procent av kommunens skatteintäkter och generella statsbidrag	Nämnden ska hålla sin budget	Prognosavvikelse i bokslutet	Resultat motsvarande budgeten	ÅR
Kommunen ska vara Sveriges bästa kommunala arbetsgivare	Utveckla ledning, planering och samordning	Hållbart medarbetarindex	Högre än 2014	ÅR
Kommunens verksamhet ska präglas av effektiv resursanvändning	Förbättra IT-stöd i verksamheten	Helt digital hantering av nämndsammanträden	Fler än 2014	ÅR
	Främja arbetshälsa hos medarbetare	Sjukfrånvaro	Lägre än 2014	Delår 2, ÅR

Överförmyndarenheten består av en enhetschef, en förvaltningsjurist, 10 handläggare och fyra assistenter. Det finns även en granskare som enbart arbetar med granskningar av årsräkningar. Viss förstärkning har skett efter årsskiftet genom en nyanställd assistent samt två handläggare som återkommit efter föräldraledighet. Det fanns innan årsskiftet fyra handläggare som arbetade enbart med ärenden rörande ensamkommande barn. Under 2016 ska samtliga handläggare introduceras i dessa ärenden.

Handläggarna har specialistområden, såsom rekrytering och utbildning, ensamkommande barn samt information och IT. Det finns också en utsedd granskningsgrupp som genomför djupgranskningar av årsräkningar.

Vid sjukdom eller ledighet är det förbestämt vilken handläggare som ersätter den frånvarande. Det finns även bestämt ytterligare ett led av ersättare ifall två handläggare är frånvarande vid samma tidpunkt. De handläggare som är dedikerade till ärenden rörande ensamkommande barn är ersättare åt varandra vid frånvaro. Granskaren har ingen särskild utsedd ersättare vid frånvaro.

Enligt intervjuade varierar antalet ärenden per handläggare mellan 350 och 540 ärenden. Vid bedömning av vad som anses vara ett rimligt antal ärenden måste förutom antalet hänsyn även tas till ärendetyngden. Exempelvis kräver ärenden rörande ensamkommande barn snabbare hantering. Vid perioder av större arbetsbelastning har en extra handläggare kommit in och arbetat på konsultbasis.

Överförmyndarenheten har telefontid två timmar om dagen, fyra dagar i veckan. Telefontiden är på eftermiddagen under två dagar och på förmiddagen under två dagar.

Intervjuade ställföreträdare upplever att det är enklast att komma i kontakt med överförmyndarenheten via mail. Responstiden och möjlighet att få svar på frågor upplevs överlag som god. Att överförmyndarenheten har telefontider upplevs begränsa möjligheten att komma i kontakt med handläggare. I de fall ställföreträdaren via mail önskar att få telefonkontakt med sin handläggare har detta dock ordnats.

Några ställföreträdare efterfrågar vägledning och stöd när komplicerade situationer uppstår i ställföreträdarskapet. Det kan t.ex. gälla förhållningssätt till huvudmannen.

3.2 Systemstöd

Överförmyndarenheten använder sig av det individbaserade ärendehanteringssystemet ”Wärna”. Akterna utgör grunden för bland annat dagboksanteckningar, uttagstillstånd, arvodesberäkningar och korrespondens. Enligt intervjuade ska en stor del av arbetet kunna utföras utan att fysisk tillgång till akterna krävs, till exempel utifrån de dagboksanteckningar som förs direkt i verksamhetssystemet. Samtliga originalhandlingar finns i pappersformat i akten. Det saknas dock åtkomst till dessa digitalt.

Det finns tillgång till statistik genom Wärna, men beroende på hur denna statistik söks fram, så varierar tillförlitligheten. Denna brist noterades även i granskningen 2012 och skapar behov av en manuell kontroll av siffror vid sidan av systemet. Då systemet är individbaserat, blir det också svårare att enkelt följa olika delar av ett ärendes handläggning. Det hade enligt intervjuade varit en fördel med ett flödesbaserat system.

I dagsläget är det möjligt för ställföreträdare att skicka in handlingar digitalt via e-post. Överförmyndarenheten kan dock inte få fram dessa handlingar digitalt i systemet utan måste skriva ut papperskopior. Enligt intervjuade gör detta att enheten idag inte använder sig av digital inhämtning av material, eftersom det skulle skapa merarbete.

Enligt intervjuade underlättas inte uppföljning av verksamheten av systemstödet, bland annat avseende ovan nämnda brister, när statistik tas fram.

Det har under en tid förts en dialog om att byta ärendehanteringsystem, dock har inget konkret förslag behandlats av nämnden vid tiden för denna granskning.

3.3 Ställföreträdare

Samtliga personer som har ett uppdrag av överförmyndarenheten benämns ställföreträdare. För närvarande finns 1752 ställföreträdare för 3343 huvudmän med förordnad ställföreträdare. Av dessa är 248 gode män för 1050 ensamkommande barn.

Erfarenheten bland de intervjuade varierar mellan något års erfarenhet till ca 20 år. Några av ställföreträdarna har valt att ha flera ställföreträdarskap medan andra enbart har ett. Vissa ställföreträdare har uppdrag i andra kommuner. Uppdragets omfattning i tid varierar utifrån huvudmannens livssituation och förutsättningar.

3.3.1 Rekrytering

I granskningen 2012 framkom ett stort behov av nyrekrytering av ställföreträdare. Idag ser situationen annorlunda ut. Det finns enligt intervjuade en tillfredställande tillgång på ställföreträdare och intresset för att vara ställföreträdare är stort avseende god manskap för ensamkommande barn.

Annonsering för ordinära uppdrag (ej ensamkommande barn) kan göras i tidningen. Det hålls också informationsmöten. Informationsmöten om godmanskap för ensamkommande barn hålls separat. Det är enligt intervjuade kö till informationstillfällena som anordnas för ensamkommande.

Som ett första led i rekryteringen genomförs bakgrundskontroll där bland annat utdrag från belastningsregister och socialtjänst görs.

3.3.2 Utbildning och tester

Alla nya ställföreträdare går igenom kontroll, utbildning och tester i flera steg innan de får ett uppdrag. Mellan 2014 och 29 januari 2016 har 496 personer utbildats och testats innan uppdrag i detta första steg. Därefter genomförs ett prov för att bedöma lämplighet. Enligt intervjuade är det 20-25 procent av de som genomför provet som inte klarar det och därmed inte får några uppdrag. Tidigare bedömdes personlig lämplighet med hjälp av rekommendationsbrev, men då överförmyndarenheten inte kunde verifiera dessas objektivitet, ersattes dessa med prov. Nuvarande rekryterings- och utbildningsmodell har använts sedan slutet av 2013.

Som ett andra steg kallas nya ställföreträdare till en utbildning i ekonomi. I samband med utbildningen får de ett kompendium med information och övningsexempel från överförmyndarnämnden och Skatteverket m.fl. Under 2015 har 122 personer deltagit i denna utbildning.

Processen för rekrytering av ställföreträdare gäller samtliga ställföreträdare förutom god man för ensamkommande barn. Där sker utbildning och testning med hjälp av ett webbaserat utbildningsmaterial som tagits fram av Sveriges kommuner och landsting (SKL).

Det varierar mellan intervjuade ställföreträdare i vilken utsträckning de deltagit i utbildning, såväl SKL:s utbildning som nämndens utbildningar. De som haft uppdrag länge som ställföreträdare har i mindre utsträckning genomgått introducerande utbildning.

Antalet uppdrag per ställföreträdare varierar utifrån lämplighet och erfarenhet. Tilldelningen av uppdrag sker successivt för att bedöma ställföreträdarens förmåga. Enligt rutin för

rekrytering får en ny ställföreträdare tillfrågas om max tre uppdrag första året, om denne inte har uppdrag i andra kommuner.

Nämnden har satt en gräns på 15 uppdrag per ställföreträdare, för att minska sårbarhet om en ställföreträdare t.ex. avlider eller blir sjuk. Det finns dock ställföreträdare som har fler än 15 uppdrag. Antalet uppdrag som en ställföreträdare har utanför nämndens ansvarsområde regleras inte. Enligt intervjuade finns ställföreträdare som skulle klara 50 uppdrag och de som endast klarar ett enskilt uppdrag. I matchningsprocessen ingår denna bedömning. Södertörns överförmyndarnämnd beslutade i december 2015 att utöka uppdragsgränsen till 20 uppdrag per ställföreträdare avseende ensamkommande barn. Skälet till utökningen var att överförmyndarenheten under 2015 haft svårigheter att rekrytera nya lämpliga ställföreträdare i den takt som antalet ärenden ökat avseende god man för ensamkommande barn.

Bland intervjuade ställföreträdare varierar uppfattningen om vad som utgör ett rimligt antal uppdrag. Då ensamkommande barn befinner sig i en utsatt livssituation förutsätter det att den gode mannen är engagerad och avsätter tid, särskilt i uppdragets inledande skede. I de fall där socialtjänsten och rättsväsendet är frekvent inkopplade ianspråktas också tid och engagemang av gode mannen.

Inför inlämning av årsräkning anordnar överförmyndarenheten ytterligare seminarier för ställföreträdarna. Om en inlämnad årsräkning kommit in i tid men bedömts otillräcklig eller felaktig, ges en anmärkning. Då kallas ställföreträdaren på ytterligare en ekonomiutbildning.

Om en ställföreträdare fått två anmärkningar tar nämnden ställning till om denne ska entledigas från sina uppdrag.

Om ställföreträdaren av någon anledning inte fullgör sitt åtagande kan nämnden ytterst i vissa fall besluta om vitesföreläggande.[1]

I granskningen som genomfördes 2012 fanns tankar hos nämnden om att påbörja en mentorsverksamhet mellan nämnden och Godmansföreningen Södertörn. Syftet var att gode män från föreningen skulle agera mentorer åt nya gode män. Enligt intervjuade lanserades mentorskapet och erbjöds under en tvåårsperiod, men är idag avslutat beroende på svårigheten att fastställa huruvida mentorskapet hade reell effekt på de gode männens förmåga att hantera sina uppdrag.

Vissa av intervjuade ställföreträdare utbyter erfarenhet och kunskap med andra ställföreträdare. Godmansföreningen Södertörn nämns som ett forum för utbyte, och erbjuder också utbildningar. Information om Godmansföreningen Södertörn finns på överförmyndarnämndens hemsida.

Några ställföreträdare efterfrågar ytterligare informationsträff(ar), dels som erfarenhetsutbyte, dels som fortbildning och stöd.

I november 2015 skickade SKL en skrivelse till regeringen, där brister i systemet med gode män för ensamkommande barn påtalas.[2] Att det saknas särskilda rutiner för att ge hjälp och stöd till gode män framhävs, på grund av den civilrättsliga karaktär som uppdraget utgör enligt gällande lagstiftning. Detta trots att överförmyndare idag har ett utbildningsansvar.

---

[1] Förmyndare, gode män och förvaltare är skyldiga att redovisa för förvaltningen av huvudmannens egendom vid olika tillfällen, t.ex. genom att ge in årsräkning och sluträkning. Överförmyndarnämnden har tillsyn över förvaltningen och att ställföreträdarna fullgör sina skyldigheter. Ytterst har överförmyndarnämnden möjlighet att förelägga vite, t.ex. om ställföreträdaren underlåter att ge in årsräkning.

[2] SKL, dnr: 15/5144

3.3.3 Arvoden

Den som har förordnats till förmyndare, god man eller förvaltare har rätt till ett skäligt arvode för uppdraget och ersättning för nödvändiga utgifter för uppdraget (12 kap 16 § Föräldrabalken). Föräldrar som är förmyndare för sina barn har i normalfall inte rätt till arvode. Nära anhöriga som förordnats till god man eller förvaltare har rätt till arvode men brukar ofta avstå från denna rätt. Huvudregeln är att det är huvudmannen som ska betala arvodet. En förutsättning är att huvudmannen har skattepliktiga inkomster som överstiger 2,65 gånger prisbasbeloppet eller tillgångar som överstiger två gånger prisbasbeloppet. Undantag kan göras i särskilda fall.

En god man har enligt lagen (2005:429, 12 §) om god man för ensamkommande barn rätt till ersättning för sitt uppdrag.

Det är upp till överförmyndarnämnden att besluta om ersättningsnivåer för de olika typerna av ställföreträdarskap.[3] Handläggarna beslutar om både arvodets och ersättningens storlek och vem som ska betala. Till grund för bedömningen av arvodets storlek utgår handläggarna från förordnandets utformning, årsräkningen och årsredogörelsen. Överförmyndarnämnden tillämpar i huvudsak Sveriges kommuner och landstings senaste riktlinjer för fastställande av arvode och ersättning. Dessa riktlinjer består av olika arvodesnivåer för såväl ekonomisk förvaltning som för personlig omvårdnad. Arvodet grundas på viss procent av gällande prisbasbelopp.

Arvode för god man för ensamkommande barn utgår enligt schablon med 6 % av prisbasbeloppet per månad. I schablonbeloppet ingår ersättning för restid. När det ensamkommande barnet fått permanent uppehållstillstånd och om denne då fortfarande är under 18 år ska särskild förordnad vårdnadshavare utses. Under denna tid fortsätter ofta den gode mannen sitt uppdrag. Arvode utgår då enligt schablon med 4 % av prisbasbeloppet per månad. I schablonbeloppet ingår inte ersättning för restid. Utöver detta kan viss ersättning sökas för faktiska kostnader.

En synpunkt som förs fram i intervjuer med ställföreträdare är att prisbasbeloppet, som arvodet utgår ifrån, inte följer den allmänna inkomstutvecklingen. Det efterfrågas en justering, något som noterades även i intervjuer med ställföreträdare i granskningen 2012.

SKL påtalade i december 2015 att ersättningen för ett komplext uppdrag som godmanskapet för ensamkommande barn är ”tämligen låg”.[4]

4 Ärenden

4.1 Ärendeutveckling

Södertörns överförmyndarnämnd hanterar ett antal olika ärendetyper: godmanskap enligt föräldrabalken, god man till ensamkommande barn, förvaltarskap samt förmyndarskap. Verksamheten omfattar ca 3300 ställföreträdarskap.

Som framgår av grafen nedan ses en uppgång över tid gällande ärendetyperna god man enligt föräldrabalken, förmyndarskap samt god man för ensamkommande barn. Av dessa är

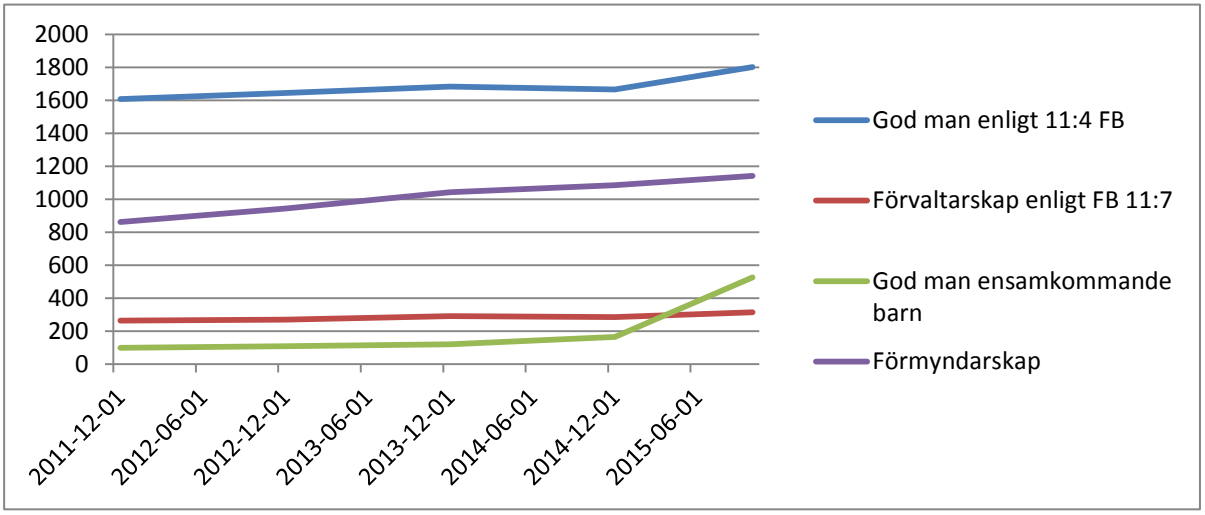
[3] Ersättning för de tre områdena bevaka rätt, förvalta egendom och sörja för person är indelat i tre kategorier för nivå på arvode efter uppdragets innehåll. Det finns både arvode för uppdraget samt omkostnadsersättning.

[4] http://skl.se/ekonomijuridikstatistik/juridik/overformyndarjuridik/skltyckergoromsystemetmedgodemanochoverformyndare.4486.html

det förordning av god man för ensamkommande barn som ökat mest och på kortast tid. Ökningen mellan 2014 och 2015 uppgick till 220 procent och mellan 2011 och 2015 till 430 procent. Enligt intervjuade är dessa också de mest resurskrävande ärendena, vilket gör att de påverkar verksamheten i stor utsträckning. Om nuvarande ökningstakt fortsätter, kommer förordnande av god man till ensamkommande barn utgöra mer än hälften av nämndens verksamhet, från att tidigare ha utgjort ca 3 procent åren 2012-2014.

I december 2015 tillkom 185 ärenden rörande ensamkommande barn. Det bör noteras att det är barnets vistelseort som styr nämndens ansvar. Om barnet vistas i en av samverkanskommunerna är det nämndens ansvar att förordna god man oavsett om det är en utomstående kommun som är barnets anvisningskommun.[5]

Ärendeutveckling 2011-2015, fram till oktober 2015

Källa: Södertörns överförmyndarnämnd

Det resurskrävande arbetet avseende ensamkommande barn gäller bland annat eftersökningsarbete. Intervjuade ger flera exempel på fall där varken anvisningskommunen eller Migrationsverket har uppdaterad information om var barnet befinner sig. Detta föranleder ett arbete för att bestämma om barnet befinner sig i nämndens ansvarsområde eller ej. Det är inte ovanligt enligt intervjuade att flera kommuner förordnar god man till samma ensamkommande barn, då informationen om att barnet förflyttat sig inte kommit fram. Enligt enhetschef finns rutiner för att säkerställa att Södertörns överförmyndarnämnd inte förordnar god man till ett barn som inte längre befinner sig inom ansvarsområdet. En rutin för att säkerställa detta är att god man alltid träffar det aktuella barnet i samband med förordnandet. Detta fungerar enligt intervjuade i dagsläget, men kan bli svårt att uppnå om tillströmningen fortsätter öka. Överförmyndarenheten har idag en person som arbetar enbart med att eftersöka ensamkommande barn.

Förordnande av god man till ensamkommande barn ska enligt lag ske så snart som möjligt.[6] Tidigare har målet enligt intervjuade varit att förordna god man inom 72 timmar, men detta kan ta 14 dagar på grund av senaste månaders kraftiga tillströmning. Detta trots att det

[5] Anvisningskommun är den kommun som enligt 2 kap. 2 § SoL (socialtjänstlagen) har ansvar för barnet. Anvisningskommunen kan av olika skäl placera barn i andra kommuner.

[6] Lag (2005:429) om god man för ensamkommande barn 3 §

föreligger en god tillgång på ställföreträdare. Kostnaden för arvode till god man återsöks hos Migrationsverket fyra gånger per år.

En god mans uppdrag upphör när barnet får permanent uppehållstillstånd. Om denne fortfarande är under 18 år ska tingsrätten utse en särskilt förordnad vårdnadshavare, en process som handläggs av socialtjänsten. Till dess att en särskilt förordnad vårdnadshavare är utsedd fortsätter god man sitt uppdrag, en process som kan ta lång tid. Ersättning för god mans arvode från Migrationsverket upphör när barnet får permanent uppehållstillstånd, överförmyndarenheten tar då över kostnaden. Enligt intervjuade utses mycket få särskilt förordnade vårdnadshavare, eftersom socialtjänsten inte prioriterat dessa processer. Detta medför ökade kostnader för gode män för överförmyndarverksamheten, men som hittills haft täckning i budget.

Den arbetsfördelning som tillämpats med fyra handläggare som enbart hanterar ärenden avseende ensamkommande barn har som nämnts ändrats efter årsskiftet. Intervjuade beskriver en stor arbetsbelastning för dessa handläggare. Efter årsskiftet ska samtliga handläggare introduceras i arbetet med ensamkommande barn för att jämna ut arbetsbelastningen.

Övriga ärenden tilldelas handläggare efter ett system med huvudmannens födelsedatum som utgångspunkt. Detta gäller inte årsräkningar, vilka samlas i datumordning och hämtas löpande av samtliga handläggare för granskning. Detta blir enligt intervjuade en relativt jämn ärendefördelning.

Handläggningstiden för ett ärende är olika. Tre månader är en satt gräns i nämndens internkontrollplan för hur lång tid det får ta från att anmälan om behov om ställföreträdare kommer in till dess att ställföreträdare utses.

4.2 Riktlinjer och rutiner

Det finns ett stort antal internt upprättade rutiner för hur ärendehandläggningen ska gå till. Enligt intervjuad enhetschef finns det ett hundratal rutiner totalt i verksamheten. Mängden rutiner härleds till att många olika typer av händelser ska handläggas på ett särskilt sätt. Riktlinjer och rutiner samlas i enhetens gemensamma mappsystem och är inte inlagda i Wärna.

Exempel på upprättade centrala riktlinjer och rutiner är:

- Rutin för granskning av årsräkning och sluträkning – vuxen
- Rutin för djupgranskning
- Riktlinjer för arvode till ställföreträdare
- Rutin för kontroll av ställföreträdare vid rekrytering
- Rutin för vite
- Rutin för ansökan om god man
- Rutin för rapportering till nämnd

Varje vecka hålls så kallade ”tavelmöten”, där enhetens personal gemensamt går igenom aktuell ärendestatus utifrån hur många årsräkningar som granskats samt hur respektive handläggare ligger till gällande arbetsbelastning. Denna metod används för att säkerställa ett effektivt erfarenhetsutbyte internt samt diskutera upplevda problem. Inför varje tavelmöte kan medarbetare sätta upp lappar med förbättringsområden som sedan tas upp på mötet. Om det är en kort fråga, omhändertas den på mötet. Om det är något som behöver utredas, får någon uppgiften t.ex. till ett nästkommande möte. Förbättringar kan gälla t.ex. ändring av en blankett eller avsaknad av en rutin. Målet är enligt intervjuade att det ska finnas rutiner för de situationer som tillhör ärendehandläggningen. Ett förbättringsområde som kommit upp

nyligen är att det saknas en uttalad prioriteringsordning vid hög arbetsbelastning, vilket upplevs vara ett problem.

Enligt intervjuade uppdateras rutinerna på förekommen anledning när någon tar upp otydligheter eller avsaknad av information, t.ex. under tavelmöten. Granskade rutiner revideras kontinuerligt.

Enhetens förbättringsarbete har enligt intervjuade fokuserat på att förkorta ledtider och säkerställa att samtliga medarbetare har samma information. Under mars-april 2016 planeras en arkivarie komma till verksamheten för att säkerställa en god hantering av akter som ska arkiveras.

4.3 Årsräkningar

I Föräldrabalkens kapitel 13 och 14 anges vilka förmyndare, gode män och förvaltare som före den 1 mars varje år ska lämna in en årsräkning till överförmyndaren. I årsräkningen ska redovisas den ekonomiska förvaltningen av egendom som ställföreträdaren ansvarat för.

En av nämndens målsättningar, och mått på rättssäker hantering av ärenden, är granskningen av årsräkningar, sluträkningar och delräkningar. Samtliga kompletta (krav på att bl.a. rätt underlag bifogas) årsräkningar som lämnas in innan 1 mars ska granskas innan 31 augusti. För år 2014 uppgick det till 2044 årsräkningar. Enligt överförmyndarnämndens hemsida har 1991 årsräkningar granskats per den 29 januari 2016.

Granskningen av årsräkningar följer ett antal steg. För djupgranskning väljer överförmyndarenheten ut 50 årsräkningar, som granskas med prioritet av en särskild granskningsgrupp bestående av tre personer. Årsräkningar som omfattas av normalgranskning granskas med prioritetsordning av samtliga handläggare på överförmyndarenheten, där årsräkningar som har lämnats in av nyrekryterade ställföreträdare granskas med förtur. Därefter granskas alla årsräkningar i den ordning de har kommit in till nämnden. Om en årsräkning är bristfällig eller om till exempel verifikationer saknas begär överförmyndarenheten in komplettering. Granskningen av årsräkningen påbörjas då i ett senare skede.

Antalet granskade årsräkningar följs upp varje vecka vid nämnda tavelmöten, för att stämma av mot en förväntad granskningstakt. Det finns uppdaterade rutiner för hur årsräkningar ska genomföras.

4.4 Uppföljning av verksamheten

Överförmyndarenhetens verksamhet rapporteras månadsvis till nämnden, utöver delårsrapportering samt årsredovisning. Särskilda ärenden kan rapporteras till Haninge kommunstyrelse, vilket skett under hösten. Fullmäktige tar del av den ordinarie uppföljningen via delårsrapporter och årsredovisning. Alla rapporter ska överlämnas till samtliga samverkande kommuner.

Samtliga samverkanskommuner ska ha löpande insyn i verksamheten, vilket enligt intervjuade uppnås genom nämndmöten samt övriga kontakter som nämnden har i respektive kommun, utöver den ordinarie rapporteringen. Enligt intervjuade i nämnden fungerar samarbetet väl. Underlag och analyser upplevs ändamålsenliga. Ärendeutvecklingen följs upp månatligen, där även återkoppling avseende årsräkningar, ekonomi och bemanning sker. Ensamkommande barn behandlas för närvarande som egen punkt vid nämndsammanträdena. Intern kontroll följs upp i delårs- och årsuppföljning. Tidigare har nämndsammanträdena hållits i växelvis i medlemskommunerna, men numer endast i Haninge kommun.

Enligt intervjuade har ändamålsenliga rutiner kommit på plats avseende arbetssätt och uppföljning, vilket var en större utmaning när nämnden var ny. Fokus ligger nu på att hantera ärenden på enhetligt sätt, t.ex. avseende hur bedömning görs för entledigande av en ställföreträdare.

Samverkanskommunerna kan be om särskilda informationstillfällen i sin kommun, t.ex. presentation av verksamheten i kommunstyrelsen. Detta har dock inte genomförts i någon större omfattning, men finns tankar på att genomföra framöver. Enligt intervjuade är det främst respektive kommuns ansvar att efterfråga informationen. Hittills har information delgetts inom intervjuades partier och i dialogen med hemkommunens fullmäktigeordförande.

Överförmyndarenheten har även viss kommunikation med respektive kommuns socialtjänst för att informera om verksamheten. Informationstillfällen har även genomförts på skolor samt med boendestödjare. Enligt intervjuade är det viktigt att kommunicera god mans uppdrag så att förväntningarna på uppdraget tydliggörs. Det har identifierats brister i kommunikationen med socialtjänsten på grund av den ökade tillströmningen.

Synpunkter inhämtas från samtliga ställföreträdare genom en årlig enkät. Verksamheten inhämtar inte synpunkter från huvudmännen, något som noterades även i tidigare granskning. Enligt intervjuad enhetschef har frågan diskuterats, men inga konkreta planer finns vid tiden för denna granskning.

Det kan finnas en inbyggd svårighet att inhämta synpunkter med tanke på huvudmännens livssituation. Avseende förvaltarskap är åtgärden t.ex. inte frivillig, vilket torde kunna påverka huvudmannens syn på ställföreträdaren. Ärenden som inkluderar psykisk ohälsa är en stor del av verksamheten, vilket också kan också utgöra en svårighet. Det finns dock även huvudmän med andra förutsättningar, t.ex. ensamkommande barn, där andra möjligheter att inhämta synpunkter kan föreligga.

4.5 Tillsyn

Länsstyrelsen ansvarar för tillsyn av överförmyndarverksamheten. De två senaste tillsynerna av Södertörns överförmyndarnämnd genomfördes 2013 och 2015.

Vid tillsynen 2013 granskades slumpvis utvalda akter, fördelade på 14 förmynderskap, 15 god manskap, 14 förvaltarskap och två ärenden avseende anmälningar/ansökningar om behov av ställföreträdare. Länsstyrelsen fann inte anledning att rikta någon kritik mot nämnden. Aktsgranskningen föranledde tre kommentarer.[7]

Vid tillsynen i februari 2015 granskade länsstyrelsen slumpvis utvalda akter fördelade på 8 förmynderskap, 7 god manskap, 8 förvaltarskap samt 2 ärenden angående god man för ensamkommande barn. Länsstyrelsen riktade ingen kritik mot nämnden. Aktsgranskningen föranledde två kommentarer. Länsstyrelsen konstaterade att nämnden åtgärdat de påpekanden som länsstyrelsen gjort 2013.

Sedan 2012 har överförmyndarnämnden anmälts fem gånger till Justitieombudsmannen (JO). Av dessa har fyra behandlats och ingen har föranlett kritik eller åtgärd från JO:s sida. Den femte anmälningen[8] är under handläggning vid tidpunkten för denna granskning.

---

[7] Kommentarer avser anmärkningar gällande handläggningen som länsstyrelsen gör i sin tillsyn, men som inte bedöms föranleda kritik. Vid tillsynen 2013 anmärkte t.ex. länsstyrelsen på att nämnden vid byte av ställföreträdare inte överlämnat samtliga redovisningshandlingar i akten till den nya ställföreträdaren. Detta åtgärdades av nämnden, enligt tillsynsrapport 2015.

[8] Inkommen till JO till 20 april 2015.

5 E-tjänster

Nämnden har idag inga e-tjänster. Skälet är, enligt de intervjuade, att det saknas en fungerande integration mellan e-tjänsteplattform och nämndens ärendehanteringssystem Wärna. Förvaltningen har under hösten 2015 sett en demonstration av e-tjänster i Wärna och gjort bedömningen att det för närvarande inte finns tillräckliga effektivitetsvinster. Att införa e-tjänster skulle enligt intervjuad enhetschef snarare medföra ökad arbetsbelastning i handläggningen.

Enligt intervjuade är digitalisering en aktuell fråga för nämnden.

Som beskrivet i granskningen 2012 finns en mall för årsräkning på hemsidan med en inbyggd elektronisk räknedosa, som ska underlätta inrapporteringen för ställföreträdarna. Utöver detta tillhandahålls ett stort antal blanketter, länkar och informationsblad på hemsidan.

Intervjuade ställföreträdare är överlag nöjda med överförmyndarnämndens hemsida. De flesta av de intervjuade använder sig av blanketterna som finns att tillgå på hemsidan, och de flesta upplevs som användarvänliga. Några ställföreträdare uppger att de skapat sina egna mallar och att vissa blanketter upplevs som omfattande.

6 Intern kontroll

Av reglemente för intern kontroll framgår att Haninge kommuns nämnder varje år ska anta en särskild plan för uppföljning av den interna kontrollen. Nämnden antog 2013 internkontrollplan för 2014 men antog ingen internkontrollplan för 2015. I frånvaro av en beslutad internkontrollplan har nämnden tillämpat internkontrollplanen som antogs inför 2014. Det har inte skett någon formaliserad revidering av den tillhörande riskanalysen för 2015. Kontrollmomenten bedöms som relevanta, men bör uppdateras för att vara ändamålsenliga, vilket enhetschefen instämmer i. Enligt intervjuade ska en ny internkontrollplan antas för 2016.

Internkontrollplanen som har tillämpats innehåller 6 kontrollmoment, som enligt intervjuade stäms av månadsvis inom enheten och rapporteras till nämnden via delårsrapporter samt årsredovisning. Internkontrollplanen följs upp i delårsrapporterna för 2015, där enheten även gör en generell känslighets- och riskanalys.

7 Slutsatser

Syftet med granskningen är att bedöma ändamålsenligheten i den gemensamma nämndens ärendehandläggning utifrån rutiner och stöd i bland annat e-tjänst samt vilka rutiner som finns för att säkerställa en säker hantering, uppföljning och tillsyn av ställföreträdares hantering av sitt uppdrag.

Nedan beskrivs i komprimerad form svaren på revisionsfrågorna och de bedömningar som görs utifrån respektive revisionsfråga. Därefter redogörs för slutsatser och svar på den övergripande revisionsfrågan.

Delfråga	Svar
1 Ärendeutveckling under de senaste tre åren?	Det har skett en tydlig volymökning under åren 2011 till 2015, där ökningen avseende god man för ensamkommande barn, uppgår till 430 procent. Även antalet ordinarie ställföreträdarskap har ökat.
2 Finns regelverk, rutinbeskrivningar för handläggning av ärenden etc.?	Ja. Det finns ett stort antal rutinbeskrivningar för olika delar av handläggningsprocessen. Det bedöms finnas en adekvat process för revidering av rutinerna.
3 Är den interna kontrollen ändamålsenligt utformad?	Delvis. Nämnden har inte upprättat en internkontrollplan samt uppdaterad riskanalys för 2015, istället har 2014 års plan tillämpats. Den markanta ökningen av ärenden, främst avseende ensamkommande barn torde föranleda en reviderad riskanalys. Den interna kontrollen följs upp löpande, vilket är positivt.
- Är rutinerna för kontroll av gode mäns redovisning tillräcklig?	Ett stickprov väljs varje år ut för djupgranskning. Övriga akter normalgranskas och kan granskas närmre vid behov. Länsstyrelsens tillsyn från 2013 och 2015 har inte föranlett någon kritik.
- Finns relevanta systemstöd för att utföra den interna kontrollen på ett effektivt sätt?	Den interna kontrollen är integrerad i ärendehanteringssystemet, men enligt intervjuade fungerar inte systemet ändamålsenligt avseende uppföljning.
4 Erfarenheter av införandet av e-tjänst, dess användning och nytta?	Nej. Nämnden har inga e-tjänster, då ärendehanteringssystemet inte är kompatibelt med e-tjänsteplattformen.
5 Fortsatta utvecklingsområden som identifierats vad gäller e-tjänst och e-förvaltning?	Möjligheten att införa e-tjänster finns, med bedöms inte resurseffektiva med nuvarande ärendehanteringssystem. Nämnden arbetar aktivt med frågan.

6 Tillgång, rekrytering, kvalitetssäkring och utbildning av god man/förvaltare? - Hur påverkar antal uppdrag kvalitén?	Det finns enligt intervjuade en tillfredsställande tillgång på ställföreträdare. Rekryteringsprocessen består av informationsmöten, kontroll, testning och utbildning. Tilldelning av uppdrag sker successivt utifrån en bedömning av ställföreträdarens lämplighet, för att säkerställa ett ändamålsenligt antal uppdrag. Enligt intervjuade varierar lämpligt antal uppdrag beroende på ställföreträdaren. Vissa klarar ett stort antal, andra bör ha ett mindre antal. En successiv tilldelning av uppdrag sker för att säkra att ställföreträdaren inte har mer uppdrag än denne kan fullgöra på ett bra sätt. Gränsen är idag satt till 15 uppdrag per ställföreträdare, för att minska verksamhetens sårbarhet. Det finns dock exempel på ställföreträdare med fler än 15 uppdrag.
7 Utveckling vad gäller antal uppdrag per god man/förvaltare?	Nämnden har satt en gräns på 15 uppdrag per ställföreträdare för att minska sårbarheten om en ställföreträdare t.ex. blir sjuk. Nämnden har beslutat att öka maxantalet uppdrag avseende ensamkommande barn till 20 för att kunna möta de ökade behoven.
8 Har Länsstyrelsens tillsyn föranlett några påpekanden? Åtgärder i så fall?	Länsstyrelsen har genomfört tillsyn under 2013 och 2015. Ingen utav dessa tillsyner föranledde kritik. I aktsgranskningen 2013 gjordes ett antal påpekanden som länsstyrelsen fann åtgärdade i tillsynen 2015. En JO-anmälan bereds för närvarande, vid rapportens skrivande har inget beslut fattats. Övriga 4 JO-anmälningar som inkommit 2012-15 har inte föranlett kritik eller åtgärd.
9 Fungerar samarbetet mellan medlemskommunerna på ett ändamålsenligt sätt?	Enligt intervjuade upplevs samarbetet fungera väl. Utöver ordinarie rapportering och den kommunikation som sker i nämnden, sker en informationsöverföring till respektive kommun via ordförande och ledamöternas kontaktytor. Varje kommun kan också be om särskilda informationstillfällen. Överförmyndarenheten informerar även om verksamheten på förfrågan från socialtjänst, skola och t.ex. boendestödjare i kommunerna.

7.1 Bedömning

Södertörns överförmyndarnämnd har, när rapporten skrivs, funnits i ca fem år. Nämnden granskades 2012 och då visade granskningen att bland annat arbetssätt med arbets- och processbeskrivningar och framtagande av rutiner varit i fokus. Vidare visade granskningen att nämnden saknat en antagen kontrollplan med tillhörande riskanalys.

Vår bedömning är att nämnden och överförmyndarenheten arbetar utifrån ett tydligt mål om att verksamheten ska uppnå hög kvalitet på ett kostnadseffektivt sätt. Arbetssättet med ”tavelmöten” och regelbundna diskussioner om handläggningen med dess olika delar samt metoder att utveckla den bidrar till att kvalitetssäkra rutiner och processer. Trots det stora antalet rutiner ges en bild av att dessa är relevanta. Rutinerna är dessutom dokumenterade

vilket bidrar till en standardiserad och rättssäker ärendehandläggning. Vidare indikerar tavelmötena graden av arbetsbelastning, vilket synliggör behov av åtgärder.

Nämnden har under 2015 sett en ökning av ärenden, främst avseende ensamkommande barn. Denna ökning har ansträngt verksamheten under hösten 2015, och föranlett en bemanningsökning från årsskiftet. Ökningen har även föranlett en omfördelning av handläggning av dessa ärenden från fyra särskilda handläggare till samtliga, vilket är positivt för att skapa en hållbar arbetsbelastning utifrån nuvarande prognos.

En av nämndens målsättningar, och mått på rättssäker hantering av ärenden, är granskningen av årsräkningar, sluträkningar och delräkningar. Samtliga kompletta årsräkningar som lämnas in innan 1 mars ska granskas innan 31 augusti. Granskning är därmed en väsentlig del av handläggningen vilket förutsätter att det finns tillräckliga resurser för att uppfylla kravet. Idag har en medarbetare funktionen granskare på heltid medan handläggarna på enheten granskar utöver ärendehandläggning. Handläggare har ett tydligt system om vem som ersätter vem vid frånvaro eller sjukdom. Däremot verkar inte samma system finnas för funktionen granskare, vilket kan utgöra en risk vid sjukdom eller vakant tjänst, att granskning av årsräkningarna inte följer fastställd tidsplan.

Haninge kommuns reglemente för intern kontroll anger att kommunens nämnder däribland Södertörns överförmyndarnämnd varje år ska anta en särskild plan för uppföljning av den interna kontrollen. Att nämnden inte har antagit en internkontrollplan för 2015 betraktas som en brist. Kontrollmomenten bör ses över årligen. En löpande uppföljning av risker sker i verksamheten, vilket bedöms som positivt.

Nämnden har inga e-tjänster, då det inte bedömts kompatibelt med nuvarande systemstöd. Vår bedömning är att det finns en vilja att kunna erbjuda e-tjänster som även bidrar till effektivare ärendehandläggning, när en passande IT-lösning hittats. Fortsatt prioritering krävs för att säkerställa att överförmyndarenheten har ändamålsenliga IT-stöd.

I föregående granskning framkom ett behov av nyrekrytering av ställföreträdare. I denna granskning finns tillfredsställande tillgång på ställföreträdare, vilket är positivt. Nämnden arbetar aktivt med rekryterings- och matchningsprocessen, som är formaliserad i stor utsträckning.

Uppfattningen är att samarbetet mellan samverkande kommuner fungerar väl. Vi ser positivt på att överförmyndarenheten har informerat om verksamheten på förfrågan samt att ambitioner finns om att informera om verksamheten i respektive kommun. Det bör också ligga i samverkande kommuners intresse att genom sitt finansieringsansvar efterfråga information.

Det noteras att processen att utse särskilt förordnad vårdnadshavare inte har prioriterats av respektive kommuns socialtjänst. Detta kommer få konsekvenser för nämndens budget. Vid en fortsatt ökning av ärenden gällande ensamkommande barn riskerar denna process att belasta nämndens budget ytterligare. Det bör kartläggas om behov finns av en överenskommelse avseende kostnadsfördelning för arvode till god man under tiden särskilt förordnad vårdnadshavare utses.

En notering som gjordes i föregående granskning och som återkommer i denna granskning är möjligheten att inhämta huvudmäns synpunkter. Beroende på huvudmannens situation, kan det vara problematiskt att inhämta synpunkter, t.ex. i de fall ställföreträdarskapet inte är frivilligt eller där psykisk ohälsa föreligger. Men då det även finns andra grupper av huvudmän, t.ex. den ökande andelen ensamkommande ungdomar, så borde synpunktsinhämtning vara givande för kvalitetssäkring och verksamhetsutveckling. I vissa fall borde även anhörigas synpunkter kunna vara relevanta.

Sammanfattningsvis har utveckling skett på ett antal punkter sedan föregående granskning. Följande rekommendationer ges till nämnden i det fortsatta arbetet:

- Upprätta en årlig internkontrollplan och säkerställ att denna bygger på en ändamålsenlig riskanalys.
- Kartlägg sårbarheter i enhetens bemanning.
- Intensifiera arbetet med att utveckla metoder för att inhämta huvudmäns synpunkter.
- Fortsätt arbetet för att säkerställa att överförmyndarenheten har ändamålsenliga IT-stöd, som främjar en effektiv handläggning samt dokumenthantering.

Stockholm den 29 februari 2016

Johan Perols	Anja Zetterberg	Andreas Halvarsson
Certifierad kommunal revisor	Verksamhetsrevisor	Verksamhetsrevisor

Källförteckning

- Reglemente för Södertörns överförmyndarnämnd
- Avtal om samverkan i gemensam överförmyndarnämnd
- Strategi och budget 2015, Södertörns överförmyndarnämnd
- Delegationsordning, Södertörns överförmyndarnämnd
- Delårsrapport 1, 2015 Södertörns överförmyndarnämnd
- Delårsrapport 2, 2015 Södertörns överförmyndarnämnd
- Internkontrollplan för Södertörns överförmyndarnämnd år 2014
- Årsredovisning 2014, Södertörns överförmyndarnämnd
- Statistik över ärenden 2011-2015
- Inspektionsrapport Södertörns överförmyndarnämnd 21 november 2013, Länsstyrelsen Stockholm
- Inspektionsrapport Södertörns överförmyndarnämnd 5 februari 2015, Länsstyrelsen Stockholm
- Utbildningsmaterial ställföreträdare, Södertörns överförmyndarnämnd
- Rutin för granskning av årsräkning och sluträkning – vuxen (senast reviderad 2015-10-20)
- Rutin för djupgranskning (senast reviderad 2013-01-31)
- Riktlinjer för arvode till ställföreträdare (senast reviderad 2011-12-14)
- Rutin för kontroll av ställföreträdare vid rekrytering (senast reviderad 2015-10-22)
- Rutin för vite (senast reviderad 2015-05-04)
- Rutin för ansökan om god man (senast reviderad 2015-10-20)
- Rutin för rapportering till nämnd (senast reviderad 2015-10-20)

HANINGE KOMMUN
Revisorerna

Revisionsskrivelse 2016-02-29

Till Kommunstyrelsen

Granskning av kommunstyrelsens uppsiktsplikt

EY har på uppdrag av de förtroendevalda revisorerna i Haninge kommun genomfört en granskning med syftet att bedöma om kommunstyrelsen har en ändamålsenlig uppsikt över kommunen och dess koncern. I uppsikten ingår att kommunstyrelsen bör ha ett granskande och prövande förhållningssätt.

Haninge kommun har en tillämpad gemensam styrmodell för nämndernas genomförande av fullmäktiges mål och uppdrag. För den interna kontrollen finns ett reglemente som fastställts av kommunfullmäktige. Detta reglemente omfattar både nämnder och bolagen.

Vår sammanfattande bedömning är att uppsikten delvis utövas på ett ändamålsenligt sätt. Samtidigit finns det ett antal förbättringsområden som bör övervägas för att kunna utforma en mer proaktiv och effektiv uppsikt. Mot bakgrund av det som framkommit i granskningen lämnas följande rekommendationer:

- Kommunstyrelsen bör definiera uppsiktens innebörd och innehåll både vad gäller nämnder och bolag.
- Kommunstyrelsen bör utforma en strategi för utövandet av uppsikten. Strategin bör omfatta:
  - Vad uppsikten ska inriktas mot och hur den ska genomföras.
  - Vilken information som behövs från verksamheterna för att fullgöra uppsikten.
  - Hur informationen ska samlas in och redovisas till kommunstyrelsen.
  - Vilka åtgärder som kommunstyrelsen vid behov kan vidta.
- Innebörden av kommunstyrelsens uppsiktsansvar i förhållande till nämnderna bör framgå av kommunstyrelsens reglemente.
- Säkerställ att kommunstyrelsen i ett beslut tar ställning om den verksamhet som bolagen bedrivit under året har varit förenlig med det fastställda kommunala ändamålet och utförts inom ramen för de kommunala befogenheterna.
- Säkerställ i form av ägardirektiv att även Haninge bostäder omfattas av reglementet för intern kontroll.
- Säkerställ att kommunstyrelsen gör en samlad bedömning av den interna kontrollen, för både nämnder och bolag.
- Inför krav att bolagen ska lämna en årlig bolagsstyrningsrapport.

Granskningsrapporten överlämnas härmed till kommunstyrelsen. Revisionen önskar få svar angående vilka åtgärder som kommer att vidtas senast den 15 juni 2016.

För Haninge kommuns revisorer

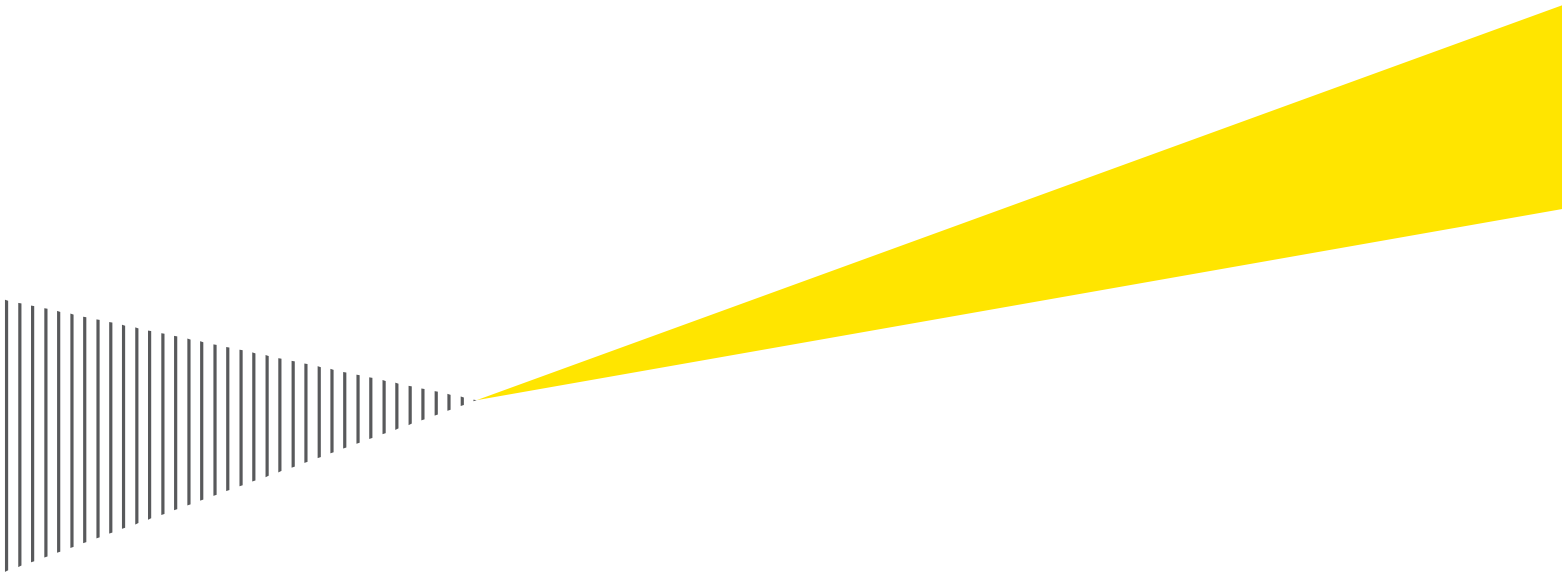
Rolf Brehmer
Ordförande

Kenneth Strömberg
Vice ordförande

För kännedom: Kommunfullmäktiges presidium

Granskning av kommunstyrelsens uppsikt

Haninge kommun

Building a better working world

Innehåll

1 Sammanfattning 3

1. Inledning 5

1.1 Bakgrund 5
1.2 Syfte och revisionsfrågor 5
1.3 Revisionskriterier 5
1.4 Avgränsning 5
1.5 Metod 6
1.6 Kvalitetssäkring 6

2 Uppsikt – Styrande utgångspunkter 7

2.1 Uppsikt enligt kommunallagen 7
2.2 Krav på uppsiktens utformning 8
2.3 Kommentar 9

3 Förutsättningar för uppsikt i Haninge kommun 10

3.1 Nämndens och styrelsers uppdrag 10
3.2 Kommunens aktiebolag 11
3.3 Haninge kommuns styrmodell 14

4 Genomförande av uppsikten 18

4.1 Kommunstyrelsen och uppsikten 18
4.2 Kommunstyrelsens uppsikt över nämnders verksamhet 18
4.3 Kommunstyrelsens uppsikt över kommunens bolag 19
4.4 Agerande till följd av uppsikten 2015 20
4.5 Bedömning 20

5 Svar på revisionsfrågorna 22

6 Källförteckning 23

1 Sammanfattning

EY har på uppdrag av kommunens revisorer genomfört en granskning med syftet att bedöma om kommunstyrelsen har en ändamålsenlig uppsikt över kommunkoncernen.

Enligt kommunallagen (KL) har kommunstyrelsen en särställning i förhållande till övriga nämnder då den förutsätts ha en ledande och samordnande roll. Utan några specifika maktmedel är kommunstyrelsen skyldig att ha uppsikt över övriga nämnder samt över kommunal verksamhet som bedrivs av kommunens företag och sådana kommunalförbund som kommunen är medlem i.

Kommunstyrelsens uppsikt kan underlättas av tydliga förutsättningar för styrning, uppföljning och kontroll. Haninge kommun har en tillämpad gemensam styrmodell för nämndernas genomförande av fullmäktiges mål och uppdrag som ger kommunstyrelsen information om nämndernas verksamhet och ekonomi. För den interna kontrollen finns ett reglemente som fastställts av kommunfullmäktige. Enligt reglementet för intern kontroll så omfattas även bolagen, men enligt vår bedömning har det inte som ett ägardirektiv överförts att Haninge bostäder är bundet av reglementet.

Områden som inte på ett tydligt sätt omfattas av uppsikten gäller nämndernas genomförande av fullmäktige beslutade policies, program och riktlinjer. Det har inte heller framkommit att uppsikten har inriktats på nämndernas process för att säkerställa en kostnadseffektiv verksamhet. Uppsikten över nämndernas arbete med intern styrning och kontroll är inte heller tillräcklig enbart med stöd av den rapportering som nämnderna gör. I uppsikten ingår att kommunstyrelsen även bör ha ett granskande och prövande förhållningssätt.

När det gäller bolagen finns inte ett ramverk för ägarstyrning i form av en ägarpolicy eller principer för styrning av kommunens bolag. I viss mån framgår principerna för ägarstyrning i bolagens ägardirektiv. Kommunstyrelsen har inte gjort det tydligt hur den förstärkta uppsikten över bolagen ska genomföras. Vår bedömning är att innehållet och tillvägagångsättet för genomförandet av uppsikten måste definieras. Ett område som bör kunna utvecklas är att inom ramen för uppsikten införa en strukturerad och strategisk dialog med bolagen. En strategisk dialog som tar sin utgångspunkt från ägardirektiven och omfattar affärsplaner, viktiga policyfrågor, väsentliga risker, intern styrning och kontroll, större investeringar och frågor av större vikt som ska underställas fullmäktige m.m.

Vår sammanfattande bedömning med stöd av ovanstående är att uppsikten delvis utövas på ett ändamålsenligt sätt. Samtidigt finns det ett antal förbättringsområden som bör övervägas för att kunna utforma en mer proaktiv och effektiv uppsikt. Framförallt kan uppsikten bedrivas på ett mer medvetet, förebyggande och effektivt sätt genom att kommunstyrelsen definierar vad uppsikten innebär och vad den ska riktas mot samt tydliggör allmänna och specifika krav på informationsinhämtningen och hur dialog ska föras med nämnder och bolag.

Mot bakgrund av det som framkommit i granskningen lämnas följande rekommendation:

- Kommunstyrelsen bör definiera uppsiktens innebörd och innehåll både vad gäller nämnder och bolag.
- Kommunstyrelsen bör utforma en strategi för utövandet av uppsikten. Strategin bör omfatta:
  - Vad uppsikten ska inriktas mot och hur den ska genomföras.

- Vilken information som behövs från verksamheterna för att fullgöra uppsikten.
- Hur informationen ska samlas in och redovisas till kommunstyrelsen.
- Vilka åtgärder som kommunstyrelsen vid behov kan vidta.

- Innebörden av kommunstyrelsens uppsiktsansvar i förhållande till nämnderna bör framgå av kommunstyrelsens reglemente.
- Säkerställ att kommunstyrelsen i ett beslut tar ställning till om den verksamhet som bolagen bedrivit under året har varit förenlig med det fastställda kommunala ändamålet och utförts inom ramen för de kommunala befogenheterna.
- Säkerställ i form av ägardirektiv att även Haninge bostäder omfattas av reglementet för och kontroll.
- Säkerställ att kommunstyrelsen gör en samlad bedömning av den interna kontrollen.
- Inför krav att bolagen ska lämna en årlig bolagsstyrningsrapport.

1. Inledning

1.1 Bakgrund

Kommunstyrelsen ska enligt kommunallagens 6 kapitel 1 § ha uppsikt över övriga nämnders och eventuella gemensamma nämnders verksamhet samt över kommunal verksamhet som bedrivs av sådana företag som avses i 3 kap. 17 och 18 §§ och sådana kommunalförbund som kommunen eller landstinget är medlem i.

Uppsikten är ett medel för att kommunstyrelsen på ett effektivt sätt ska kunna leda och samordna hela den kommunala verksamheten. Ett övergripande syfte är att övervaka att nämndernas och bolagens verksamhet bedrivs i enlighet med de mål och riktlinjer som fullmäktige bestämt, att lagar och förordningar följs och att medlen används effektivt.

Det finns inga tydliga utgångspunkter för uppsikten i de förarbeten som legat till grund för bestämmelsens införande i kommunallagen. Det saknas därmed ett tydligt stöd för hur uppsikten ska utformas och genomföras. För att kunna leva upp till kraven på uppsikten är det nödvändigt att kommunstyrelsen tydligt definierar vad uppsikten innebär och att den genomförs på ett medvetet sätt.

1.2 Syfte och revisionsfrågor

Syftet har varit att granska om kommunstyrelsen har en ändamålsenlig uppsikt över kommunkoncernen.

Följande revisionsfrågor besvaras i granskningen:

- Har kommunstyrelsen definierat vad uppsiktsplikten innebär och hur den ska genomföras?
- Hur utövar kommunstyrelsen sin uppsikt över kommunens nämnder och bolag?
- Utövar kommunstyrelsen en tillräcklig och effektiv uppsikt över nämnderna och bolagen?
- Lever kommunstyrelsen upp till de krav som ställs på förstärkt uppsikt över bolagen?

1.3 Revisionskriterier

Med revisionskriterier avses de bedömningsgrunder som bildar underlag för revisionens analyser, slutsatser och bedömningar. Revisionskriterier kan ofta hämtas från lagar och förarbeten, föreskrifter och interna regelverk, policys och fullmäktigebeslut.

I denna granskning utgörs revisionskriterierna av:

- Kommunallagen.
- Kommunstyrelsens reglemente.
- Kriterier för uppsikt som redovisas under avsnitt 2.2.1 ”Kriterier för uppsikt”.

1.4 Avgränsning

Granskningen omfattar kommunstyrelsens uppsikt över nämnder och bolag.

1.5 Metod

Granskningen har genomförts genom dokumentgranskning och intervjuer. Följande funktioner har intervjuats:

- Kommunstyrelsens ordförande.
- Kommunstyrelsens andre vice ordförande.
- Kommundirektör.
- Ekonomidirektör.
- Styrelseordförande i Tornberget AB.
- Styrelseordförande i Haninge bostäder AB.
- Ordförande i Socialnämnden.
- Förvaltningschef gymnasie- och vuxenutbildningen.

1.6 Kvalitetssäkring

Samtliga intervjuade har fått möjlighet att lämna synpunkter på rapportutkastet för att säkerställa att revisionsrapporten bygger på korrekta fakta och uttalanden. De intervjuade har skriftligen lämnat återkoppling på rapportutkastet.

2 Uppsikt – Styrande utgångspunkter

2.1 Uppsikt enligt kommunallagen

Av 6 kapitlet 1 § kommunallagen (KL) framgår att:

- Styrelsen ska leda och samordna förvaltningen av kommunens angelägenheter och ha uppsikt över övriga nämnders och eventuella gemensamma nämnders verksamhet.
- Styrelsen ska ha uppsikt över kommunal verksamhet som bedrivs av sådana företag som avses i 3 kap. 17 och 18 §§ och sådana kommunalförbund som kommunen eller landstinget är medlem i.

I ett tillägg till kommunlagen 6 kapitlet 1 § infördes fr.o.m. 2013 att:

- Styrelsen ska enligt 1 a § i årliga beslut för varje sådant aktiebolag som avses i 3 kap. 17 och 18 §§ pröva om den verksamhet som bolaget har bedrivit under föregående kalenderår har varit förenlig med det fastställda kommunala ändamålet och utförts inom ramen för de kommunala befogenheterna. Om styrelsen finner att så inte är fallet, ska den lämna förslag till fullmäktige om nödvändiga åtgärder.
- Enligt 1 b § ska styrelsen vidta nödvändiga åtgärder för att säkerställa att de krav som anges i 3 kap. 17 och 18 §§ är uppfyllda i fråga om sådana aktiebolag som avses i dessa bestämmelser.

Kommunallagen och dess förarbeten ger inga tydliga anvisningar om uppsiktens innehåll, utformning eller genomförande. Kommunstyrelsen bestämmer därför i princip själv formerna för hur uppsikten ska genomföras. Ansvaret för uppsikten vilar på hela kommunstyrelsen och kan därför inte delegeras till ett utskott eller till tjänstemän. Däremot kan ansvaret att samla in, analysera och delge kommunstyrelsen information som behövs för uppsikten överlämnas till andra. I princip har varje ledamot i styrelsen ansvar för att hålla sig informerad om de frågor som kan påverka kommunens utveckling och dess ekonomiska ställning. Det finns inget hinder att ledamöter i kommunstyrelsen också är ledamöter i en annan nämnd eller bolagsstyrelse. Detta trots att de därigenom i praktiken kan sägas delta i en kontroll av sin egen funktion i bolaget eller nämnden. Kommunstyrelsen kan dock inte fullgöra sitt ansvar för uppsikten genom att dess ledamöter också är ledamöter i styrelsen för ett kommunalt bolag eller ledamöter i en annan nämnd.

En viktig förutsättning när det gäller uppsikten är att kommunallagen inte ger kommunstyrelsen några specifika ”maktmedel” i förhållande till övriga nämnder och styrelser. Uppsikten måste i princip anses vara begränsad till en rätt att göra påpekanden, lämna råd och anvisningar samt, om det är nödvändigt, se till att fullmäktige i sin egenskap av högsta beslutande organ ingriper.

2.1.1 Uppsikt över kommunala bolagen

Kommunstyrelsen ska även ha uppsikt över verksamheten som bedrivs av de kommunala bolagen som avses i 3 kap. 17 och 18 §§ kommunallagen. Bestämmelsen infördes i kommunallagen fr.o.m. 1992. Bedömningen var att det fanns ett behov av en bättre insyn och kontroll av kommunala bolag.

Sedan 2013 gäller dessutom en förstärkt uppsikt över de kommunala bolagen. En bakgrund till införandet av förstärkt uppsiktsplikt är att regeringen har bedömt det som brist att det inte finns något krav på redovisningen av resultatet av uppsiktsplikten vad gäller kompetensenlig verksamhet. Den förstärkta uppsikten av bolagen innebär att kommunstyrelsen i årliga beslut

för varje sådant aktiebolag som avses i 3 kap. 17 och 18 §§ ska pröva om den verksamhet som bolaget bedrivit under föregående kalenderår har varit förenlig med det fastställda kommunala ändamålet och utförts inom ramen för de kommunala befogenheterna. Om kommunstyrelsen finner att så inte är fallet, ska den lämna förslag till fullmäktige om nödvändiga åtgärder. Kommunstyrelsen ska vidta nödvändiga åtgärder för att säkerställa att de krav som anges i 3 kap. 17 och 18 §§ är uppfyllda i fråga om sådana aktiebolag som avses i dessa bestämmelser. Den förstärkta uppsikten innebär att kommunstyrelsens uppsikt redovisas samt att dess beslut kan överklagas enligt 10 kap. i kommunallagen. Bedömningen är att denna förändring även ska stärka möjligheterna till rättslig prövning av kompetensenligheten av de kommunala företagens verksamhet.

I kommunallagen framkommer att det kommunala ändamålet ska föras in i bolagsordningen vilket innebär att ägardirektiv eller avtal inte längre är tillräckliga för ändamålet. Vidare ska de kommunala principer som utgör ramen för verksamheten anges i bolagsordningen. Fullmäktiges sedan tidigare gällande möjlighet att ta ställning innan viktigare beslut ska anges i bolagsordningen.

Kommunstyrelsen kan dock inte utifrån kommunallagen begära in yttranden och upplysningar från bolagen. Kommunallagen tar inte över aktiebolagslagen som saknar anvisningar om kontinuerlig information till aktieägarna. För att kommunstyrelsen ska kunna fullfölja sin uppsikt bör bolagen genom ägardirektiven åläggas att lämna kommunstyrelsen de uppgifter den anser sig behöva.

2.2 Krav på uppsiktens utformning

Av vad som framgått ovan så reglerar inte kommunallagen hur kommunstyrelsen ska utforma sin uppsikt över övriga nämnder. Det är i princip upp till respektive kommunstyrelse att själv skapa ändamålsenliga former för uppsiktens genomförande. Ett krav är dock att uppsikten ska utövas fortlöpande. Kommunstyrelsens uppsikt innebär också att den måste utöva sin kontrollfunktion även om det inte finns någon konkret anledning till granskning.

Ansvaret för uppsikten vilar på hela kommunstyrelsen och kan därför inte överlämnas till ett utskott eller till tjänstemän. Ansvaret för hur den utformas kan däremot delegeras.

När det gäller kommunägda bolag har det i kommunallagen fr.o.m. 2013 skett en viss reglering av vad uppsikten ska inriktas på.

I ett PM angående uppsiktsplikten tolkar SKL:s jurister att omfattningen av uppsikten *”främst handlar om att göra en övergripande granskning av verksamheternas legalitet, effektivitet, budgetstyrning och ekonomi i stort, d.v.s. en uppsikt som bör vara likformig och normalt inte omfatta detaljer”*.

2.2.1 Kriterier för uppsikt

Vissa generella krav på uppsiktens genomförande kan definieras med utgångspunkt ifrån förarbeten och kommentarer till kommunallagen. Kommunstyrelsen måste, för att på ett effektivt sätt kunna leda och samordna förvaltningen av kommunens angelägenheter, ha uppsikt över nämndernas och de kommunala företagens genomförande av sina respektive uppdrag och av styrelsers/nämnders styrning och kontroll. Ett generellt krav är att uppsiktsplikten måste kunna genomföras på ett medvetet, förebyggande och kontinuerligt sätt.

För att kommunstyrelsen ska kunna fullfölja sin uppsikt på ett tillfredställande sätt behöver begreppet uppsikt definieras avseende vad den omfattar och hur den ska genomföras. Ne-

dan följer några grundläggande förutsättningar som har definierats av EY som utgångpunkt för bedömning av hur uppsikten utövas.

- Kommunstyrelsen har klargjort vad uppsikten innebär och vad den i huvudsak ska omfatta.
- Kommunstyrelsen har tydliggjort vilken information som behövs för uppsikten i allmänhet och vilken särskild information som kan behövas från nämnder och bolag.
- Det finns rutiner för hur nödvändig information regelmässigt ska fångas in samt forum för dialog mellan kommunledning och berörd nämnd/styrelse.
- Den information som framkommer till följd av uppsikten analyseras och vid behov vidtas åtgärder.

Ett förhållande som har betydelse för uppsiktens utformning och genomförande är den styrmodell som tillämpas i kommunen. Det finns sannolikt ett positivt samband mellan tydliga och genomtänkta förutsättningar för styrning, uppföljning och kontroll av kommunens verksamhet och möjligheten att upprätthålla en effektiv uppsikt. Exempel på generella förutsättningar som kan underlätta genomförandet av kommunstyrelsens uppsikt är följande:

- Det finns en ändamålsenlig och effektiv modell för styrning och uppföljning i kommunen och för ägarstyrning av kommunens bolag.
- En gemensam och relevant modell för intern kontroll har införts och tillämpas av nämnder och styrelser.
- Nämnder och styrelser har ett tydligt uppdrag ifrån fullmäktige.
  - Det framgår av reglementet/bolagsordningen vad nämnderna/styrelserna ska ansvara för och ändamålet med verksamheten.
  - Det framgår av mål, målprogram, policies, bolagsordningar och ägardirektiv m.m. vad nämnderna ska uppnå.
- Nämnderna/styrelserna har tagit emot och tolkat uppdraget i sin helhet och omvandlat det till genomförbara åtaganden som i sin tur beskrivs i verksamhets-/affärsplaner.
- Nämndernas/styrelsernas avvikelsehantering är effektiv (både förebyggande och avhjälpande).
- Nämnderna/styrelserna har system och verktyg för styrning, ledning, uppföljning och intern styrning och kontroll av verksamheten.
- Nämnderna/styrelserna tillämpar dessa system och verktyg.
- Nämnderna/styrelserna redovisar hur uppdraget har genomförts, tillsammans med resultaten, i förhållande till t ex mål, budget, uppdrag och ägardirektiv.

2.3 Kommentar

Uppsikten är ett medel för att kommunstyrelsen på ett effektivt sätt ska kunna leda och samordna hela den kommunala verksamheten. Ett övergripande syfte med uppsikten är att löpande följa och granska att nämnders och bolags verksamhet bedrivs i enlighet med de mål och riktlinjer som fullmäktige bestämt, att lagar och förordningar följs och att medlen används effektivt. En särskild förutsättning vad gäller kravet på uppsikt är att det inte finns tydliga utgångspunkter för uppsikten i de förarbeten som har legat till grund för bestämmelsens införande i kommunallagen. I och med detta har inte kommunstyrelsen ett tydligt stöd för hur uppsikten ska utformas och genomföras.

Generellt gäller dock att kommunstyrelsen måste utöva sin uppsikt oavsett om det finns en konkret anledning till granskning eller inte. För att kunna bedriva en tillräcklig uppsikt är det därför nödvändigt att kommunstyrelsen tydligt definierar vad uppsikten innebär och hur den ska genomföras. Ett generellt krav är att uppsiktsplikten måste kunna genomföras på ett medvetet, förebyggande och kontinuerligt sätt.

En tolkning av den förstärkta uppsiktsplikten och då framförallt av 6 kapitlet 1 b § är att kommunstyrelsen får en mer aktiv roll i förhållande till bolagen. Kommunstyrelsen ska vid behov agera så att bolagens verksamhet svarar mot ändamål och kommunala befogenheter. För att kunna fullgöra denna uppgift måste kommunstyrelsen löpande följa bolagens genomförande i förhållande till ändamål och kommunal kompetens. Uppsikten blir ett medel för att säkerställa en ändamålsenlig verksamhet i bolagen. Vilken information som behövs och hur den ska lämnas bör framgå av ett ägardirektiv eftersom kommunstyrelsen inte direkt, på grund av kommunallagen, kan begära in yttranden och upplysningar på samma sätt som gäller i en fråga om nämnderna enligt 6 kap. 3 §.

3 Förutsättningar för uppsikt i Haninge kommun

3.1 Nämndens och styrelsers uppdrag

3.1.1 Kommunstyrelsen

Av kommunstyrelsens reglemente[1] framgår att kommunstyrelsen är kommunens ledande politiska förvaltningsorgen med ansvar för hela kommunens utveckling och ekonomiska ställning. I ledningsfunktionen ingår att leda och samordna utformningen av övergripande mål, riktlinjer och ramar för styrningen av hela den kommunala verksamheten.

Kommunstyrelsen ska se till att uppföljning sker från samtliga nämnder om hur verksamheten utvecklas och hur den ekonomiska ställningen är under budgetåret.

Kommunstyrelsen ska övervaka att de av kommunfullmäktige fastställda målen och planerna för verksamheten och ekonomin efterlevs samt att kommunens löpande förvaltning hanteras rationellt och ekonomiskt.

När det gäller uppsiktsansvaret så framgår att kommunstyrelsen fortlöpande ska ha uppsikt över verksamheten i de företag som kommunen helt eller delvis äger eller annars har intresse i, främst vad gäller ändamål, ekonomi och efterlevnad av uppställda direktiv, men också i avseende på övriga förhållanden av betydelse för kommunen. De åligger styrelsen att löpande vidta nödvändiga åtgärder för att säkerställa att de krav som anges i 3 kap 17 och 18 §§ KL (kommunallagen) är uppfyllda beträffande de aktiebolag kommunen innehar aktier i. Kommunstyrelsen ska årligen, senast den 31 maj, i beslut pröva om den verksamhet som bedrivits i de aktiebolag som kommunen helt eller delvis äger eller annars har intresse i enligt 3 kap 17-18 §§ KL under föregående kalenderår har varit förenlig med det fastställda kommunala ändamålet och utförts inom ramen för de kommunala befogenheterna. Finner styrelsen att brister förelegat, ska den samtidigt lämna förslag till fullmäktige om nödvändiga åtgärder. Kommunstyrelsen ska tillvarata kommunens intresse vid bolagsstämmor. Av reglementet framgår att i helägda bolag utövas ägarstyrning genom Haninge Holding AB.

[1] Senast reviderat av kommunfullmäktige 2015-04-13.

Beträffande uppsikten i övrigt så framgår av reglementet att det åligger kommunstyrelsens ordförande att ”närmast under kommunstyrelsen ha uppsikt över kommunens hela nämnds förvaltning”. Kommunstyrelsen ska även se till att verksamheten bedrivs enligt de mål och riktlinjer som kommunfullmäktige har bestämt, de föreskrifter som kan finnas i lag eller förordning samt bestämmelser i detta reglemente.

3.1.2 Nämndspecifika reglementen

Granskningen har omfattat grund- och förskolenämndens, gymnasie- och vuxenutbildningsnämndens och socialnämndens reglementen. Grund- och förskolenämnden och gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden biträds av utbildningsförvaltningen samt socialnämnden av socialförvaltningen.

De nämndspecifika reglementena definierar respektive nämnds ansvarsområde och att nämnderna ska se till att verksamheten bedrivs, följs upp och utvärderas i enlighet med de mål och riktlinjer som finns i författningar, föreskrifter och i kommunfullmäktiges måldokument samt övriga beslut som kommunfullmäktige fattar. Nämnderna ska regelmässigt till kommunstyrelsen rapportera hur verksamheten utvecklas och hur den ekonomiska ställningen är under året.

3.2 Kommunens aktiebolag

3.2.1 Inledning

Haninge kommun har valt att organisera aktiebolagen i en aktiebolagsrättslig koncern med Haninge kommun Holding AB som moderbolag (holdingbolag). Holdingbolaget äger till 100 procent Tornberget Fastighetsförvaltnings AB och Haninge Bostäder AB.

3.2.2 Haninge kommun Holding AB

Bolagsordning

I bolagsordningen för Haninge Holding framgår att det kommunala ändamålet (syftet) med bolagets verksamhet är att med iakttagande av kommunal lokaliserings-, likställighets och självkostnadsprincip samt förbudet mot spekulativ verksamhet fullgöra ägarstyrning och förvaltning av aktier i kommunala företag som Haninge kommun använder för sin verksamhet.

Bolaget ska bereda kommunfullmäktige i Haninge kommun möjlighet att ta ställning innan sådana beslut i verksamheten, i såväl detta bolag som i de bolag som bolaget förvaltar som är av principiell betydelse eller annars av större vikt, fattas. Fastställandet av budgeten ska alltid beslutas av bolagsstämman.

Kommunstyrelsen äger rätt att ta del av bolagets handlingar och räkenskaper samt i övrigt inspektera bolaget och dess verksamhet med undantag från de hinder som följer av författningsreglerad sekretess.

Ägardirektiv

Enligt ägardirektivet står bolagets verksamhet under kommunstyrelsens uppsikt och har att följa av kommunfullmäktige och kommunstyrelsen med stöd av delegation utfärdade direktiv. I direktivet lyfts kommunstyrelsens uppsikt fram och rätt att ta del av handlingar och att inspektera bolaget.

När det gäller verksamhetens inriktning anges att bolaget ska verka som kommunens samlade bolagsägare i en äkta koncern och att bolaget genom en aktiv ägarstyrning tillse att av kommunfullmäktige beslutade allmänna ägardirektiv efterlevs. Styrelsen ges möjligheten att besluta om särskilda ägardirektiv av operativ natur om inte direktivet innefattar fråga av principiell beskaffenhet eller annars är av större vikt.

Haninge Holding ska på begäran av kommunfullmäktiges presidium medverka vid av fullmäktige arrangerade frågestunder. Vid bolagets årsstämma ska kommunstyrelsens ledamöter inbjudas att delta i stämmoförhandlingarna. Under verksamhetsåret ska bolaget avge verksamhetsrapporter som förutom resultaträkning för perioden omfattar en resultatprognos för året. Bolagets rapportering samordnas tidsmässigt med vad som gäller för kommunens verksamhet. Årligen, senast vid tidpunkt som fastställs av kommunen, ska bolaget tillhandahålla det underlag som behövs för upprättande av kommunens årsredovisning enligt 8 kap 17 § kommunallagen. Dessutom ska till kommunen snarast översändas:

- Protokoll från bolagsstämma.
- Protokoll från styrelsesammanträde.
- Bolagets delårs- och årsredovisningar.
- Revisionsberättelse.

3.2.3 Haninge bostäder AB

Bolagsordning

I bolagsordningen för Haninge bostäder framgår att ändamålet med bolagets verksamhet är att bygga, förädla, förvalta och förvärva fastigheter, bostäder, affärslägenheter och tillhörande kollektiva anordningar. Bolaget har även till uppgift att utföra förvaltningsuppdrag åt Haninge kommun. Bolaget har till föremål för sin verksamhet att främja bostadsförsörjningen i Haninge kommun.

Av bolagsordning framgår kommunstyrelsens rätt att ta del av handlingar, räkenskaper och att i övrigt inspektera verksamheten.

Ägardirektiv

Enligt ägardirektivet framgår på samma sätt som för Haninge Holding att bolaget står under kommunstyrelsens uppsikt och har att följa av kommunfullmäktige och kommunstyrelsen med stöd av delegation, utfärdade direktiv. Motsvarande skrivning finns också avseende kommunstyrelsens rätt att ta del av handlingar och rätt att inspektera bolaget.

Bolaget ska under verksamhetsåret avge verksamhetsrapporter som förutom resultaträkning för perioden omfattar en resultatprognos för året. Bolagets rapportering samordnas tidsmässigt med vad som gäller för kommunens verksamhet.

Bolagets styrelse ska i förvaltningsberättelsen utöver vad aktiebolagslagen stadgar redovisa hur verksamheten bedrivits och utvecklats mot bakgrund av det i bolagsordningen och i ägardirektivet angivna syftet med densamma. Uttalandet ska vara så utformat att det kan läggas till grund för lekmannarevisorernas granskning liksom för kommunstyrelsens uppsikt och beslut enligt 6 kap 1 och 1a §§ kommunallagen. Det framgår också av ägardirektivet att lekmannarevisorerna snarast ska uppmärksamma kommunstyrelsen på om bolaget brister i

uppfyllelsen av bolagsordningens syfte eller ägardirektivet eller de kommunala befogenheterna.

I ägardirektivet definieras vilken information, underlag och rapportering som bolaget ska lämna till moderbolaget. Bolaget ska på begäran av kommunfullmäktiges presidium medverka vid av fullmäktige arrangerade frågestunder. Dessutom ska vid bolagets årsstämma kommunstyrelsens ledamöter inbjudas att delta i stämmoförhandlingarna. Motsvarande krav på rapportering som framgår att Haninge Holding ska lämna för kommunens årsredovisning ska bolaget lämna till moderbolaget. Dessutom ska bolaget snarast översända samma information till kommunen som framgår av Haninge Holdings ägardirektiv.

Utöver ovanstående framgår i ägardirektivet särskilda krav avseende bolagets verksamhet.

3.2.4 Tornberget Fastighetsförvaltnings AB

Bolagsordning

I bolagsordningen för Tornberget framgår att ändamålet med bolagets verksamhet är att bedriva en effektiv och serviceinriktad fastighetsförvaltning med inriktning att tillgodose kommunens behov av ändamålsenliga lokaler. Enligt verksamhetsföremålet ska bolaget inom Haninge kommun bygga, äga, förvalta och uthyra fastigheter för kommunalt ändamål.

Beslut om att fastställa handlingsprogram med strategiska mål för de närmaste tre räkenskapsåren ska alltid tas på bolagsstämman. Även budgeten ska fastställas på bolagstämman.

Av bolagsordning framgår kommunstyrelsens rätt att ta del av handlingar, räkenskaper och att i övrigt inspektera verksamheten.

Ägardirektiv

Av ägardirektivet framgår att bolaget står under kommunstyrelsens uppsikt tillsammans med att bolaget har att följa av kommunfullmäktige och kommunstyrelsen, med stöd av delegation, utfärdade direktiv.

Tornberget ska enligt ägardirektivet följa kommunens upprättade styrdokument och tillämpa de övergripande styrdokument som fullmäktige årligen lägger fast och som finns angivna i Mål & budget. När det gäller i övrigt upprättade styrdokument ska bolaget i samråd med kommundirektören bedöma hur styrdokumenten ska tillämpas för bolagets verksamhet. Om den bedömda tillämpningen avviker väsentligt från de kommunala förvaltningarnas tillämpning ska detta godkännas av kommunstyrelsen. Hyresnivån fastställs årligen i kommunens budgetbeslut.

I övrigt finns motsvarande skrivning i Tornbergets ägardirektiv som för Haninge Holding och Haninge bostäder om underlag för koncernrapportering och om informationsskyldigheten. Motsvarande skrivning finns också avseende kommunstyrelsens uppsikt och rätt att ta del av handlingar och rätt att inspektera bolaget. Bolaget ska också på begäran av kommunfullmäktiges presidium medverka vid av fullmäktige arrangerade frågestunder. Dessutom ska vid bolagets årsstämma kommunstyrelsens ledamöter inbjudas att delta i stämmoförhandlingarna.

Bolagets styrelse ska i förvaltningsberättelsen, utöver vad aktiebolagslagen stadgar, redovisa hur verksamheten bedrivits och utvecklats mot bakgrund av det kommunala syftet enligt bolagsordning och ägardirektiv.

Tornberget ska årligen sedan årsredovisning och revisionsberättelse ha tillställts moderbolagets styrelse och i god tid innan årsstämman hålla ett informationssammanträde med moderbolagets styrelse.

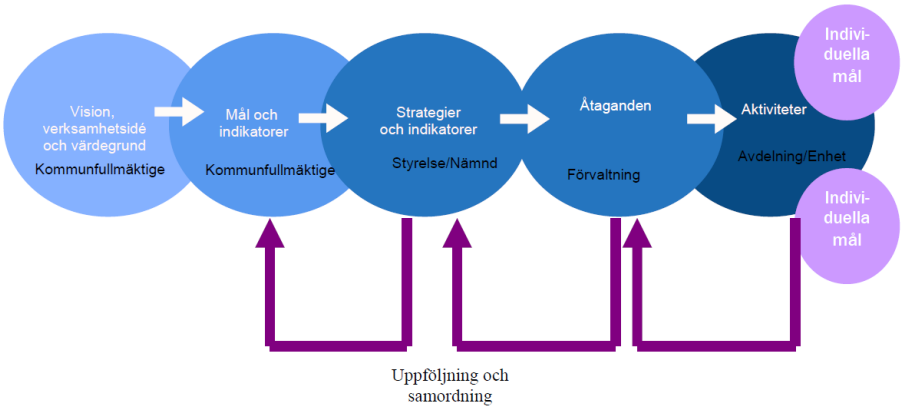
Utöver ovanstående framgår i ägardirektivet särskilda krav avseende bolagets verksamhet.

3.3 Haninge kommuns styrmodell

3.3.1 Styrmodellen

Enligt Haninge kommuns styrmodell beslutar kommunfullmäktige om kommunens övergripande och långsiktiga mål. Dessa uttrycks i kommunfullmäktiges ”Mål och budget” och visar hur kommunfullmäktige vill prioritera och styra mot visionen med utgångspunkt från verksamhetsidé och värdegrund. Fullmäktige fastställer indikatorer och målvärden för de övergripande målen. Nämnderna svarar på fullmäktiges mål genom att utforma strategier. Nämnder kan besluta om egna indikatorer och målvärden kopplade till sina strategier. I förhållandet till respektive nämnds strategier tar förvaltningen fram åtaganden som sedan bryts ner i aktiviteter på avdelnings-/enhetsnivå. Ytterst ska alla medarbetare ha individuella mål som är kopplade till aktiviteterna.

Figur 1 - Haninge kommuns styrmodell

För 2015 är kommunfullmäktiges mål indelade i tre områden: ekologiskt, socialt och ekonomiskt hållbar kommun. Huvuddelen av målen riktas till alla nämnder samtidigt som det också finns mål som gäller en specifik nämnd.

Den styrning som följer av fullmäktiges mål och vision kompletteras av styrdokument, t.ex. planer, program, policys och riktlinjer. Enligt styrmodellen ska de integreras i styrprocessen.

I kommunens mål och budget finns av fullmäktige fastställda riktlinjer för ekonomi- och verksamhetsstyrning. Reglerna behandlar bl.a. intern kontroll, interna resultatenheter, lokalfrågor, nämndens ekonomiska ansvar, förvaltningschefs ansvar och rapporteringsskyldighet samt uppföljning och återrapportering.

Styrningen av kommunens bolag utgår från ägarpolicy, bolagsordning och ägardirektiv.

3.3.2 Mål- och budgetprocessen

Inför mål- och budgetprocessen tar kommunstyrelseförvaltningen fram planeringsförutsättningar varefter förvaltningarna utarbetar planeringsunderlag. Själva mål- och budgetprocessen inleds i mars månad med en kombinerad boksluts- och budgetkonferens, ekonomikonferensen. Vid ekonomikonferensen deltar kommunstyrelsen, nämnder, förvaltningsledningar, m.fl. Respektive nämnd går igenom det gångna året och redovisar omvärldsanalys, behov, förändringskrav m.m. inför nästa år. Under april månad genomförs i den fortsatta beredningsprocessen av mål och budget nämndvisa presidiegenomgångar.

I maj månad redovisar majoriteten sitt budgetförslag. Beslut om budgeten tas av kommunstyrelsen i slutet av maj eller i början av juni samt av fullmäktige i juni.

När alla nämnder har fattat beslut om strategi och budget, vilket sker under oktober månad, ska kommunens samtliga förvaltningar och enheter lägga detaljbudget för budgetår.

Månadsuppföljningar görs alla månader utom januari och juli. Dessa har hittills haft störst fokus på ekonomisk uppföljning och prognos, men bör även omfatta viss analys av de ekonomiska förutsättningarna i förhållande till verksamheterna.

Uppföljningen under året består av månads- och delårsrapportering. Månadsuppföljningarna är främst inriktade på ekonomisk uppföljning och prognos. Delårsuppföljning med rapportering görs två gånger årligen (per den 30 april och 31 augusti). Uppföljningen görs i förhållande till fullmäktiges mål och budget. Uppföljningen innefattar både ekonomiska och verksamhetsmässiga resultat. Årsredovisningen omfattar uppföljning och analys av ekonomi och verksamhet för verksamhetsåret.

3.3.3 Intern styrning och kontroll

Kommunfullmäktige har fastställt ett reglemente för intern kontroll. Kommundirektören beslutade om riktlinjer till reglementet för intern kontroll i november 2015. Reglementet gäller för den kommunala verksamheten i sin helhet, samt för de bolag där kommunens ägarandel uppgår till minst 50 procent. Syftet som anges i reglementet är att den interna kontrollen ska säkerställa: ändamålsenlig och kostnadseffektiv verksamhet, tillförlitlig finansiell rapportering, samt efterlevnad av tillämpliga lagar, föreskrifter och riktlinjer.

Enligt reglementet har kommunstyrelsen det övergripande ansvaret för att se till att en god intern kontroll upprätthålls i den kommunala verksamheten. I ansvaret ingår också att kommunstyrelsen informerar sig om hur den interna kontrollen fungerar i de kommunala bolagen. Kommunstyrelsen har även ansvar för att en intern kontrollorganisation upprättas inom kommunen samt för att förvaltningsövergripande anvisningar och regler upprättas.

I reglementet beskrivs vilket ansvar för internkontroll som nämnder, bolagsstyrelser, kommundirektör, förvaltningschef, verksamhetsansvarig och övriga anställda har.

Nämnder och bolagsstyrelser ska som grund för sin styrning av intern kontroll genomföra riskbedömningar för sin verksamhet. Kommunstyrelsen, nämnder och bolagsstyrelser ska varje år anta en särskild plan för uppföljning av den interna kontrollen. Planen ska med en risk- och väsentlighetsanalys överlämnas till kommunstyrelsen och kommunens revisorer för kännedom. Nämnd och bolagsstyrelse ska senast i samband med årsbokslutets upprättande rapportera resultatet från uppföljningen av den interna kontrollen till kommunstyrelsen och kommunens revisorer. Kommunstyrelsen utvärderar (årligen) kommunens samlade system för intern kontroll och vid behov besluta om förbättringar.

Av kommundirektörens riktlinjer framgår att reglementet syftar till att intern kontroll ska vara en del i alla processer, inte att en särskild organisation för intern kontroll ska byggas upp. Enligt riktlinjerna ska nämnder (inklusive KS) och bolagsstyrelser minst ha en fastställd rutin för hur planering och rapportering av internkontrollarbetet ska gå till och för introduktion av nyanställda om vad intern kontroll innebär. Förvaltningschef respektive VD svarar för att minst en gång per år skriftligt rapportera till nämnd respektive bolagsstyrelse och ge en samlad bedömning av hur den interna kontrollen fungerar. Nämnder och bolagsstyrelser ska inom sin respektive organisation tydliggöra ansvaret för den interna kontrollen och innebörden av den. En risk- och väsentlighetsanalys ska göras enligt kommunstyrelseförvaltningens riktlinjer och regler. Senast i januari innevarande år ska beslut om internkontrollplan tas. Genomförandet ska rapporteras till kommunstyrelse eller nämnderna. En särskild rapport om årets internkontrollarbete ska lämnas av nämnder och styrelser i samband med bokslut. Kommunstyrelsens samlade bedömning kan göras i kommunens årsredovisning eller som ett eget ärende.

Vid en översiktlig genomgång av årsredovisningen för 2014 framgår att nämnderna har redovisat genomförandet av sina internkontrollplaner. I förvaltningsberättelsen redovisas en sammanfattning av kommunstyrelsens och nämndernas arbete med interkontrollplaner. Kommunstyrelsen redovisar dock inte någon utvärdering av kommunens samlade system för intern kontroll. Någon rapportering till kommunen av bolagens internkontrollarbete har inte framkommit.

3.3.4 Bedömning

Kommunstyrelsens ansvar för uppsikten över övriga nämnder hanteras inte i kommunstyrelsens reglemente på annat sätt än att det i särskild ordning åligger kommunstyrelsens ordförande att närmast under kommunstyrelsen ha uppsikt över hela kommunens nämndförvaltning. Enligt vår bedömning är det svårt att tolka vad som menas med det ansvar som kommunstyrelsens ordförande har för uppsikten. Kommunstyrelsens uppsikt enligt kommunallagen avser bl.a. övriga nämnder och är i den lydelsen inte möjlig att delegera utan riktad till kommunstyrelsen i sin helhet. Av kommunstyrelsens reglemente framgår ansvaret för uppsikten över de kommunala företagen och vad den uppsikten omfattar. I särskild ordning poängteras att kommunstyrelsen i ett årligt beslut ska ta ställning till om verksamheten har varit förenlig med det kommunala ändamålet och inom ramen för den kommunala kompetensen.

En reflektion är att eftersom kommunstyrelsens uppsiktsansvar är reglerat i kommunallagen så behöver det inte framgå av reglementet. Samtidigt finns det motiv för att ta med uppsiktsansvaret i reglementet för att betona att uppsikten är en för kommunstyrelsen väsentligt uppgift. Det är då viktigt att det beskrivs på ett korrekt sätt utifrån vad kommunallagen säger.

När det gäller kommunstyrelsens ledningsfunktion som den definieras i reglementet finns det flera beröringspunkter med uppsiktsansvaret över övriga nämnder, t.ex. övervaka efterlevnaden av fullmäktiges fastställda mål, planerna för verksamheten samt ekonomin.

En reflektion som gäller ägardirektivet till moderbolaget om att styrelsen har rätt att besluta om särskilda ägardirektiv av operativ natur är att den rätten inte är tydligt definierad. I förhållande till dotterbolagen kan kommunfullmäktige, kommunstyrelsen på delegation och moderbolaget (särskilda ägardirektiv) utfärda ägardirektiv. Moderbolaget har dock hittills inte använt sig av möjligheten att utfärda särskilda ägardirektiv.

Haninge kommun har inte, kanske beroende på att kommunen har få aktiebolag, fastställt en ägarpolicy eller principer för ägarstyrning av kommunens bolag. Vår bedömning är att när kommunen ha organiserat aktiebolagen i en bolagskoncern är det av vikt att det finns en väl

genomarbetad ägarpolicy eller principer för styrning av bolagen samt av tydliga ägardirektiv som fastställs av fullmäktige. Uppgiftsfördelningen mellan moderbolaget och kommunstyrelsen bör ägnas särskild uppmärksamhet. Ägarfrågorna kan t.ex. delas upp i politiska och strategiska frågor i kommunstyrelsen och operativa frågor i moderbolagets styrelse. I praktiken kan gränsdragningen mellan kommunstyrelsen och moderbolagets styrelse vara svår att utforma och tillämpa. Det är dock viktigt att kommunen aktivt och genomtänkt tar ställning till hur ägarfrågorna skall fördelas mellan de olika organen. Oavsett hur ägarfrågorna delas upp har kommunstyrelsen kvar sin uppsiktsskyldighet över verksamheten i både de direkt och indirekt ägda bolagen. I den nuvarande ordningen kanaliseras huvuddelen av den information som kommunstyrelsen behöver för sin löpande uppsikt av bolagen via moderbolaget.

I ägardirektiven till dotterbolagen framgår att de i förvaltningsberättelsen ska redovisa hur verksamheten bedrivits och utvecklats mot bakgrund av syftet med verksamheten i enlighet med bolagsordning och ägardirektiv. I ett flertal kommuner har krav på bolagsstyrningsrapporter, antingen som en del av förvaltningsberättelsen eller i separat form, införts. Innehållet kan se olika ut men i huvudsak omfattar de information om nedanstående områden:

- Årstämmans genomförande.
- Hur verksamheten bedrivits i enlighet med ändamål och ägardirektiv samt i förhållande till de kommunala befogenheterna.
- Utvärderingen av styrelse och vd:s arbete.
- Hur verksamhetsstyrning och uppföljning genomförs.
- Riskanalys och hur den interna kontrollen är organiserad och hur den fungerat.
- Kommunikationen med revisorer och lekmannarevisorer.

Vår bedömning är att krav på bolagsstyrningsrapport bör införas, vilket samtidigt kan bidra till att ge kommunstyrelsen viktig information i utövandet av uppsikten över bolagen.

När det gäller bolagen så är det tydligt att Tornbergets verksamhet i stor utsträckning bedrivs integrerat med kommunens verksamhet i övrigt. Tornberget har i princip att följa de styrdokument som har upprättats i kommunen. Bolaget ska också följa de styrdokument som läggs fast i Mål och budget. Dessutom fastställs hyresnivån i och med fullmäktiges budgetbeslut. Motsvarande krav på att följa styrdokument finns inte beträffande Haninge bostäder och Haninge Holding. Direktivet om att Tornberget ska följa i kommunen upprättade styrdokument är enligt vår bedömning otydligt. Det är inte självklart vad som utgör ett styrdokument och vad som menas med i ”kommunen upprättat”.

I Haninge kommun finns en inarbetad styrmodell inom ramen för Mål och budget där bl.a. roller och ansvar i styrprocessen har tydliggjorts. Ett integrerat och sammanhängande styrsystem stödjer förutsättningarna för en effektiv styrning, samtidigt som det bidrar till att underlätta kommunstyrelsens fullgörande av uppsikten. Den totala mängden mål, målvärden och indikatorer är dock omfattande (2015) vilket kan bidra till att försvåra bedömningen av resultatet och därmed också uppsikten samt styrningen.

Kommunen har också genom bolagsordningar och ägardirektiv till moderbolaget och dotterbolagen utformat en modell eller ett ramverk för styrning av bolagen. Modellen för ägarstyrningen bör dock utvecklas och redovisas i en ägarpolicy eller motsvarande.

I kommunen finns ett av fullmäktige fastställt reglemente för intern kontroll och riktlinjer fastställda av kommundirektören. Enligt reglementet och riktlinjerna så gäller det även för kommunens majoritetsägda aktiebolag. Baserat på en granskning av bolagsordningar och ägardirektiv gör vi bedömningen att internkontrollreglementet inte är att betrakta som ett bindande

ägardirektiv för Haninge Holding och Haninge bostäder. Däremot har Tornberget enligt det allmänna ägardirektivet ett krav att tillämpa kommunens styrdokument.

Kommunstyrelsen har också enligt modellen för intern styrning och kontroll en ledande roll. Nämnderna ska rapportera sina risk-och väsentlighetsanalyser tillsamman med interkontrollplanen till kommunstyrelsen. Genomförd uppföljning enligt intern kontrollplan ska rapporteras till kommunstyrelsen eller nämnden. Det borde enligt vår bedömning istället stå till nämnden och kommunstyrelsen. Nämnden ska också lämna en rapport om den interna kontrollen i samband med årsredovisningen. Kommunstyrelsen ska dessutom årligen utvärdera kommunens samlade system för intern styrning och kontroll.

Någon utvärdering av modellen och dess tillämpning görs inte i denna granskning. En iakttagelse är dock att det utifrån nämndernas redovisning är svårt att bilda sig en uppfattning om den interna styrningen är tillräcklig. Samtidigt saknas i kommunens årsberättelse en utvärdering av nämndernas och kommunens interna styrning. Om bolagens interna kontroll är tillräcklig eller inte framgår inte eftersom det saknas rapportering av bolagens interna kontroll.

Kommunstyrelsens kontroll av nämnders och styrelsers kontroll av sin verksamhet är ett centralt inslag i uppsikten. En både kritisk och svår uppgift är att upprätta ändamålsenliga riskanalyser som leder till att risker reduceras och att relevanta anmodade kontroller identifieras. För att få en bild av hur den interna styrningen och kontrollen fungerar är det viktigt att kommunstyrelsen tar del av nämndernas riskanalyser. Detsamma gäller de internkontrollplaner som tas fram. Sammantaget är det dock av väsentlig betydelse för utveckling av den interna styrningen och kontrollen att kommunstyrelsen bedömer respektive nämnds interna kontroll och återkopplar till nämnden.

Det finns i kommunen styrdokument i form av planer, policies och program som kommunfullmäktige fastställt och som i varierande grad har bäring på olika nämnder. I granskningen har inte framkommit vilken uppsikt kommunstyrelsen har beträffande nämndernas genomförande av dessa. För de kommunägda bolagen finns inget generellt ägardirektiv om att de, förutom vad gäller Tornberget, i möjligaste mån ska tillämpa av fullmäktige beslutade policies, program och riktlinjer.

4 Genomförande av uppsikten

4.1 Kommunstyrelsen och uppsikten

Kommunstyrelsen har inte gjort någon gemensam tolkning av vad uppsiktsansvaret innebär, hur den ska genomföras i förhållande till nämnderna och i förhållande till bolagen. Kommunstyrelsen har inte definierat vilken specifik information som de behöver från nämnderna och från bolagen för uppsikten.

När det gäller uppsikten över bolagen är ansvaret för uppsikten och vad uppsikten övergripande omfattar tydligare beskrivet.

4.2 Kommunstyrelsens uppsikt över nämnders verksamhet

I praktiken utövar kommunstyrelsen sin uppsikt över nämnderna i den gemensamma styr- och planeringsprocessen som är en konsekvens av kommunens styrmodell. I beredningsprocessen av Mål och budget utgör framförallt ekonomikonferensen ett viktigt medel för kommunstyrelsens inseende i respektive nämnds verksamhet och förutsättningar.

Utöver ekonomikonferensen så genomförs under april månad en budgetkonferens där kommunstyrelsens presidium, nämndpresidium och förvaltningsledning träffas. Varannan vecka har majoriteten ordförandeträffar där bl.a. gemensamma frågor lyfts.

Personunion förekommer i viss utsträckning mellan ledamöter i kommunstyrelsen och nämnderna. I fyra av kommunens nämnder ingår också nämndordförande i kommunstyrelsen stadsbyggnadsnämnden, socialnämnden, grund- och förskolenämnden samt kultur- och fritidsnämnden.

På tjänstemannanivå finns kommundirektörens ledningsgrupp där förutom förvaltningschefer även vd för Tornberget och vd för Haninge bostäder ingår.

En väsentlig del av den information som kommunstyrelsen får för sin löpande uppsikt förmedlas via kommunens ordinarie uppföljningsprocess. Kommunstyrelsen beslutar om tidplan och övriga anvisningar för uppföljningen. Månadsuppföljningen har ett fokus på ekonomiskt utfall och prognos. Nämnderna ska redovisa sina kommentarer till utfall och prognos. I delårsrapporterna per april och augusti redovisas även en uppföljning i förhållande till fullmäktiges mål. Delårsrapport 1 har i huvudsak en beskrivning av hur verksamheterna ligger till i förhållande till målen och förutsättningar att klara måluppfyllelsen. Vid delår 2 redovisas i större utsträckning utfall och kommentarer till utfallet.

Kommunstyrelsen tar också emot nämndernas årsredovisningar och bereder årsredovisningen till fullmäktige. I kommunens årsredovisning ges en samlad bild av nämndernas måluppfyllelse och av respektive nämnds ekonomiska resultat.

Nämndernas överlämnar internkontrollplaner, riskanalyser och redovisar till kommunstyrelsen genomförandet av internkontrollen. Kommunstyrelsen gör också en sammanställning av internkontrollarbetet i kommunen i årsredovisningens förvaltningsberättelse.

Av intervjuerna med representanter för kommunstyrelsen framkommer bedömningen att de anser att kommunstyrelsen genom den tillämpade styr- och uppföljningsprocessen får den information som är nödvändig för att kunna upprätthålla en tillfredställande uppsikt. En iakttagelse är också att uppfattningen från de tjänstemän som intervjuats är att kommunstyrelsen med stöd av den gemensamma styrmodellen har en god uppsikt över nämndernas genomförande av sina respektive uppdrag.

4.3 Kommunstyrelsens uppsikt över kommunens bolag

Haninge Holding har uppdraget som moderbolag i bolagskoncernen att svara för ägarstyrningen av dotterbolagen. För att kunna fungera i ägarrollen är det viktigt för moderbolaget att följa dotterbolagens genomförande av uppdraget (i enlighet med ändamål och ägardirektiv).

I Haninge Holdings styrelse ingår sju ledamöter varav fyra också ingår i kommunstyrelsen. Kommunstyrelsens ordförande är ordförande i styrelsen och kommundirektören är verkställande direktör.

Dotterbolagen lämnar löpande rapportering till Haninge Holding. I princip får Haninge Holding samma rapportering som respektive dotterbolagsstyrelse avseende ekonomi och verksamhet. Vad som Haninge Holding sedan ska rapportera vidare till kommunstyrelsen har inte specificerats tydligt i ägardirektivet annat än att bolaget ska lämna den rapportering som begärs av kommunstyrelsen.

Formerna för moderbolagets ägardialog med dotterbolagen har inte närmare preciserats i ägardirektiven. Detsamma gäller beträffande dialog med kommunstyrelsen. Istället tar kommunstyrelsen initiativ till när de kring någon särskild fråga vill träffa representanter för bolagen.

Bolagens budgetar fastställs på bolagsstämman. En uppfattning som framkommer är att bolagstämman har utvecklats till ett allt viktigare forum för ägarstyrning.

Tornberget är jämfört med Haninge bostäder mer integrerad i kommunens verksamhet i övrigt. Tornberget ingår i kommunens budgetprocess i vilken bl.a. fastställandet av internhyran avgör de ekonomiska förutsättningarna för bolaget. Tornberget har också att förhålla sig till kommunens Mål och budget och till i kommunen fastställda styrdokument.

När det gäller intern kontroll så sker ingen rapportering från bolagen till kommunstyrelsen. Tornberget har dock arbetat medvetet på att utveckla den interna styrningen och kontrollen.

Vid en genomgång av årsredovisningen för 2014 av Tornbergets och Haninge bostäders förvaltningsberättelser framgår inte en redovisning i förhållande till det kommunala syftet enligt bolagsordning och ägardirektiv. Bolagen har som tidigare nämnts inget krav på sig att lämna en bolagsstyrningsrapport.

Vid en genomgång av kommunstyrelsen protokoll har vi inte kunnat notera att kommunstyrelsen har prövat, i enlighet med den förstärkta uppsikten, om den verksamhet som bolagen bedrivit under 2014 har varit förenlig med det fastställda kommunala ändamålet och utförts inom ramen för de kommunala befogenheterna. Ett sådant beslut ska redovisas till fullmäktige.

4.4 Agerande till följd av uppsikten 2015

Vid genomgång av kommunstyrelsens protokoll för 2015 framkommer bl.a:

- När delårsrapport 1 tas upp på sammanträdet den 25 maj så föreslog kommunstyrelsen fullmäktige att uppmana nämnd som prognosticerar ett negativt resultat mot budget att vidta åtgärder för att undvika ett sådant underskott.
- Vid sammanträdet den 24 augusti beslöt kommunstyrelsen att godkänna projektplanen avseende genomlysning av äldreomsorgen i Haninge kommun.
- Vid delårsrapport 2 den 28 september så föreslog kommunstyrelsen fullmäktige att uppmana nämnd som prognosticerar ett negativt resultat mot budget att vidta åtgärder för att undvika ett sådant underskott.
- Den 23 november ges en muntlig information av förvaltningscheferna för socialförvaltningen, utbildningsförvaltningen samt av chefen för överförmyndarenheten om kommunens flyktingmottagande.

4.5 Bedömning

En betydande del av den uppsikt som utövas av kommunstyrelsen över nämnderna sker med hjälp av den gemensamma styrmodellen. Inom ramen för styrmodellen definieras nämndernas uppdrag och mål samtidigt som genomförandet av verksamheten och budgeten följs upp. Vår bedömning är att styr- och uppföljningsprocessen utgör ett viktigt medel för kommunstyrelsens uppsikt. Uppsikten syftar dock till att även granska verksamheternas effektivitet och legalitet som normalt kräver mer information och underlag än vad som framkommer i normala uppföljningen. Ytterligare ett krav på uppsikten är att den bör genomföras

på ett proaktivt sätt, d.v.s. att det inte är tillräckligt att basera uppsikten uteslutande enbart på den information som förmedlas i den gemensamma styr- och uppföljningsprocessen.

Slutsatsen är att kommunstyrelsen måste definiera vad uppsikten innebär och vad den ska inriktas på och hur styrelsen i sin helhet ska kunna få tillgång till den information som är väsentlig för uppsikten. Kommunstyrelsen behöver också klargöra vilken information, redovisning och uppföljning den behöver för att fullgöra sin uppsiktsplikt.

Förutsättningarna för kommunstyrelsen att genomföra sin uppsikt i förhållande till den av fullmäktige fastställda budgeten bedöms som tillfredsställande. Detsamma gäller beträffande genomförandet och uppfyllelsen av fullmäktigemålen genom den uppföljning som görs via kommunens styrmodell. Samtidigt är det vår bedömning att uppsikten har ett starkare fokus på ekonomin än på verksamheten. Baserat på en översiktlig granskning av hur nämndernas interna styrning och kontroll redovisas anser vi att det inte ger ett tillräckligt underlag för uppsikt av nämndernas interna styrning och kontroll.

Områden som inte på ett tydligt sätt omfattas av uppsikten gäller nämndernas genomförande av fullmäktige beslutade policies, program och riktlinjer. Det har inte heller framkommit att uppsikten har inriktats på nämndernas process för att säkerställa en kostnadseffektiv verksamhet. I uppsikten ingår att kommunstyrelsen även bör ha ett granskande och prövande förhållningssätt. Att följa en nämnds genomförande av fullmäktiges uppdrag genom att ta del av uppföljning och återrapportering sätter fokus på att identifiera eventuella avvikelser och att reagera när de inträffar. Den formen av uppsikt måste naturligtvis finnas men det är en fördel om även uppsikten kan riktas mot nämndernas förutsättningar att bedriva en ändamålsenlig och effektiv verksamhet i förhållande till fullmäktiges uppdrag, d.v.s. en mer proaktiv uppsikt. Relevant information" för att leda och samordna den kommunala verksamheten så att fullmäktiges ändamål med verksamheten uppnås", är själva syftet med uppsikten. För att uppsikten ska bli praktiskt möjlig krävs att nödvändig information i huvudsak förmedlas via den ordinarie styr- och uppföljningsprocessen. Denna information måste sedan kompletteras med information som är väsentlig och som inte fångas i tillräcklig grad inom den ordinarie uppföljningen.

Haninge kommun har valt att använda sig av moderbolaget i bolagkoncernen för ägarstyrning av dotterbolagen. Moderbolaget och dess styrelse får då en aktiv eller operativ ägarroll. För att kunna styra dotterbolagen behöver moderbolaget fortlöpande ta del av information från dotterbolagens genomförande av ändamål och ägardirektiv. En hel del av den uppföljning och rapportering som görs till moderbolaget från dotterbolagen är sådan information som kommunstyrelsen behöver inom uppsikten. Vilken information som sedan ska lämnas vidare till kommunstyrelsen har inte definierats på ett tydligt sätt i de allmänna ägardirektiven.

Det finns en relativt stark personunion mellan kommunstyrelsen och moderbolagets styrelse i och med att fyra av sju i moderbolagsstyrelsen också ingår i kommunstyrelsen. Det får som vi ser det två konsekvenser. Den ena är att de från kommunstyrelsen som ingår i moderbolagets styrelse får en mer allsidig information om bolagen än övriga ledamöter i kommunstyrelsen. Den andra konsekvensen är att de i praktiken deltar i uppsikten av sig själv. I ett uppsiktsperspektiv är det en fördel om kommunstyrelsen har ett i förhållande till bolagen stort mått av oberoende.

Bolagen har inte krav på sig att lämna bolagsstyrningsrapporter. Utifrån den information som framgår av bolagens årsredovisningar 2014 och det som framkommit i kommunens delårsrapporter 2015 samt det faktum att bolagen inte rapporterar om sin interna styrning och kontroll gör att informationen är otillräcklig för att kommunstyrelsens beslut enligt den förstärkta uppsiktsplikten ska vara väl underbyggd. Kommunstyrelsen har inte heller i ett beslut tagit

ställning till om bolagens verksamhet varit i överensstämmelse med det kommunala ändamålet och den kommunala kompetensen. Enligt vår bedömning bör krav på bolagsstyrningsrapporter införas för att få ett mer transparent underlag för att bedöma om verksamheten har bedrivits i enlighet med ändamålet och den kommunala kompetensen samt om den interna kontrollen har varit tillräcklig.

Även när det gäller uppsikten över kommunens bolag är det viktigt att innehållet och tillvägagångsättet för genomförandet av uppsikten definieras. Ett område som bör kunna utvecklas är att inom ramen för uppsikten införa en strukturerad och strategisk dialog med bolagen. En strategisk dialog som tar sin utgångspunkt från ägardirektiven och omfattar affärsplaner, viktiga policyfrågor, väsentliga risker, intern styrning och kontroll, stora investeringar och frågor av större vikt som ska underställas fullmäktige m.m.

5 Svar på revisionsfrågorna

I detta avsnitt redovisas kortfattade svar på revisionsfrågorna.

Revisionsfråga	Svar
Har kommunstyrelsen definierat vad uppsiktsplikten innebär och hur den ska genomföras?	Kommunstyrelsen har inte definierat vad uppsikten innebär och hur den ska genomföras. Av intervjuerna har framkommit att kommunstyrelsen bedömer att uppsikten i huvudsak utövas inom ramen för kommunens styrmodell och reglemente för intern kontroll.
Hur utövar kommunstyrelsen sin uppsikt över kommunens nämnder?	Uppsikten utövas inom ramen för ordinarie styr- och uppföljningsprocess. Uppföljning av nämnders verksamhet och ekonomi sker genom månads-, delårsrapporter och årsbokslut.
Utövar kommunstyrelsen en tillräcklig och effektiv uppsikt över nämnderna?	Styr- och uppföljningsprocessen tydliggör vilken information som ska inhämtas från nämnderna. Det finns rutiner och tillvägagångssätt för hur information ska fångas in kontinuerligt samt forum för dialog mellan kommunstyrelse och nämnder. Enbart den information som framgår av styr- och uppföljningsprocessen är dock inte tillräcklig för en effektiv uppsikt.
Hur utövar kommunstyrelsen sin uppsikt över kommunens bolag?	Uppsikten utövas till stor del med stöd av den rapportering som bolagen lämnar till moderbolaget.
Utövar kommunstyrelsen en tillräcklig och effektiv uppsikt över bolagen?	Kommunstyrelsen har uppsikt över kommunens bolag. Samtidigt har inte kommunstyrelsen definierat vad uppsikten av bolagen ska inriktas på. Bedömningen är att uppsikten över bolagen inte är tillräcklig och effektiv.
Lever kommunstyrelsen upp till de krav som ställs på förstärkt uppsikt över bolagen?	Delvis. Kommunstyrelsen har dock inte tagit ställning i ett beslut om den verksamhet som bolagen bedrivit under 2014 har varit förenlig med det fastställda kommunala ändamålet och utförts inom ramen för de kommunala befogenheterna.

Stockholm den 22 februari 2016

Gunnar Uhlin

Källförteckning

Haninge kommuns styrmodell.
Bolagsordning för Haninge kommun Holding AB.
Ägardirektiv till Haninge kommun Holding AB.
Bolagsordning för Haninge bostäder AB.
Ägardirektiv till Haninge bostäder AB.
Bolagsordning för Tornberget Fastighetsförvaltning AB.
Ägardirektiv till Tornberget Fastighetsförvaltning AB.
Ägarpolicy för kommunägda bolag.
Delårsrapport 1 och 2 2015.
Årsredovisning 2014.
Mål och budget 2015-2017.
Mål och budget 2016-2018
Reglemente för intern styrning och kontroll.

HANINGE KOMMUN
Revisorerna

Revisionsskrivelse 2016-02-29

Till Kommunstyrelsen

Granskning av lokalförsörjningsprocessen

EY har på uppdrag av de förtroendevalda revisorerna i Haninge kommun genomfört en granskning av lokalförsörjningsprocessen. Syftet med granskningen har varit att belysa och bedöma ändamålsenligheten och effektiviteten i kommunens lokalförsörjningsprocess, med avseende på hur denna styrs och hur roller och ansvar definieras.

Den övergripande bedömningen är att det finns en av kommunfullmäktige fastställd processbeskrivning för investeringsprocessen avseende ny-, om- och tillbyggnad av egna verksamhetslokaler. Grundstrukturen för investeringsprocessen är i sig ändamålsenlig. Granskningen visar dock att den inte har följts i alla dess delar.

Kommunstyrelsens reglemente, ägardirektiv för Tornberget AB och arbetsplan för lokalförsörjningsenheten klargör roll- och ansvarsfördelning rörande drift och förvaltning av befintliga lokaler. Vi bedömer denna roll- och ansvarsfördelningen som ändamålsenlig. Det konstateras dock att råder olika uppfattningar om tydligheten i roller och ansvar i investeringsprocessen.

Mot bakgrund av vad som framkommit i granskningen ges kommunstyrelsen följande rekommendationer:

- Att principer för samutnyttjande av lokaler tas fram.
- Definiera lokalplaneringsgruppens arbetsformer och att arbetsformerna beskrivs i investeringsprocessen.
- Vidareutveckla internhyresprinciperna för att även fortsättningsvis uppnå en hög kostnadseffektivitet i lokalutnyttjandet.

Rörande processbeskrivningen för investeringsprocessen avseende ny-, om-, och tillbyggnad av egna verksamhetslokaler ges följande rekommendationer:

- Klargör i investeringsprocessen vem som ansvarar för uppföljning av den. Därtill beskriv hur den ska följas upp samt hur ofta.
- Att det görs en uppföljning av investeringsprocessen för att bedöma dess relevans och följsamhet.
- Överväg huruvida kultur- och fritidsförvaltningen ska följa investeringsprocessen på samma sätt som övriga aktörer.
- Överväg att införa ett skede efter byggskedet som beskriver uppföljning av genomfört projekt.

Granskningsrapporten överlämnas härmed till kommunstyrelsen. Revisionen önskar få svar angående vilka åtgärder som kommer att vidtas senast den 15 juni 2016.

För Haninge kommuns revisorer

Rolf Brehmer
Ordförande

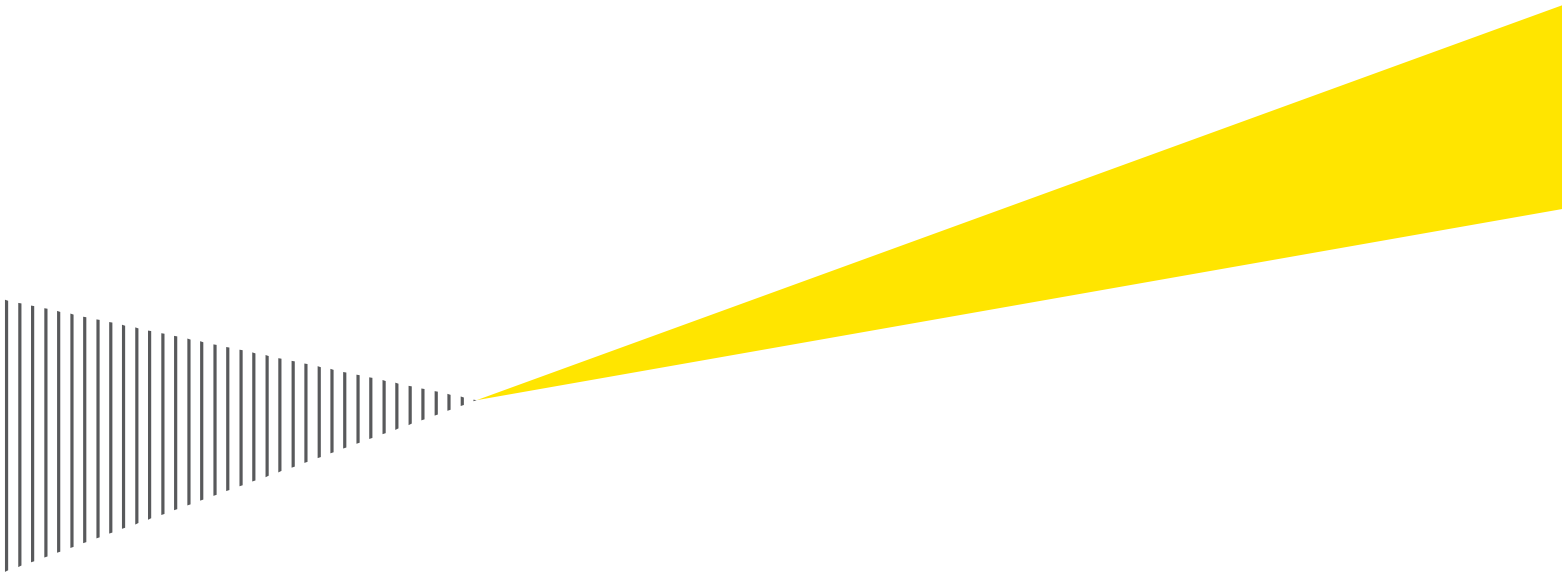
Kenneth Strömberg
Vice ordförande

För kännedom: Kommunfullmäktiges presidium

Revisionsrapport 2015

Haninge kommun

Granskning av lokalförsörjningsprocessen

Building a better working world

Innehåll

Sammanfattning **1**

1 Inledning **1**
1.1 Bakgrund 1
1.2 Syfte 1
1.3 Granskad ansvarig nämnd 1
1.4 Revisionskriterier 2
1.5 Metod 2
1.6 Avgränsning 2

2 Styrande lagstiftning **3**
2.1 Kommunallagens bestämmelser om styrelsens uppgifter 3

3 Kommunens övergripande mål för lokalförsörjningen **3**
3.1 Mål och budget 2015-2016 3
3.2 Klimat- och energistrategin 3

4 Lokalförsörjningsprocessen **4**
4.1 Roller och ansvar för investeringsprocessen avseende ny-, om- och tillbyggnad av egna verksamhetslokaler i Haninge kommun 4
4.2 Investeringsprocessen avseende ny-, om- och tillbyggnad av egna verksamhetslokaler 7

5 Beskrivning av internhyresprinciper för Haninge kommun **11**
5.1 Internhyresmodellen 11

6 Slutsatser **12**
6.1 Övergripande bedömning och rekommendationer 13

Bilaga Källförteckning **15**

Bilaga 1 Regler för lokalavställning **16**

Sammanfattning

Syftet med granskningen är att belysa och bedöma ändamålsenligheten och effektiviteten i kommunens lokalförsörjningsprocess, med avseende på hur denna styrs och hur roller och ansvar definieras. Den övergripande bedömningen är att det finns en av kommunfullmäktige fastställd processbeskrivning för investeringsprocessen avseende ny-, om- och tillbyggnad av egna verksamhetslokaler. Den ska säkerställa att investeringsprojekt påbörjas i god tid och samtidigt klargöra roller och ansvar. Grundstrukturen för investeringsprocessen är i sig ändamålsenlig. Granskningen visar dock att den inte har till alla delar följts. Nämnderna har ett ansvar att följa investeringsprocessen medan kommunstyrelsens ansvar är att, inom ramen för sin uppsiktsplikt, agera då den inte följs. Vidare visar granskningen att det i investeringsprocessen finns otydligheter avseende till exempel uppföljning av investeringsprocessen och beslut om förfrågningsunderlag och tilldelning. Processbeskrivningen för investeringsprocessen bör således uppdateras så att de otydligheter som finns klargörs. För att höja effektiviteten ser vi ett behov av, och bedömer det som angeläget, att kommunstyrelsen tar fram tillämpningsanvisningar eller motsvarande för investeringsprocessen.

Kommunstyrelsens reglemente, ägardirektiv för Tornberget AB och arbetsplan för lokalförsörjningsenheten klargör roll- och ansvarsfördelning rörande drift och förvaltning av befintliga lokaler. Vi bedömer denna roll- och ansvarsfördelning som ändamålsenlig. Det konstateras dock att det råder olika uppfattningar om tydligheten avseende roller och ansvar i investeringsprocessen.

Lokalresursplanens inriktning är heltäckande och såväl förvaltningens behov som kommunens aggregerade behov beskrivs på både kort och lång sikt. Dispositionen är pedagogiskt utformad. Av lokalresursplanen framgår att kommunen står inför ett omfattande investeringsbehov och att det därför är relevant med analys om vilka följder detta får på kommunens ekonomi. Mot bakgrund av detta bedöms lokalresursplanen som ändamålsenlig.

Vår bedömning är att kommunens internhyressystem/internhyresmodell med lokalbanken är ett flexibelt och effektivt styrmedel i lokalutnyttjandet. Det kan konstateras att medvetenheten är stor avseende lokalkostnader och lokaleffektivitet. Detta ses som positivt och nödvändigt för att bidra till uppnående av kommunens överskottsmål, vilket är en förutsättning för att kunna hantera det framtida investeringsbehovet. Vi bedömer att det finns ett behov av att vidareutveckla internhyresprinciperna för att även fortsättningsvis uppnå en hög kostnadseffektivt i lokalutnyttjandet.

Granskningen visar att samutnyttjande av lokaler och koncept för verksamhetslokaler såsom förskola är delar som skulle kunna öka lokaleffektiviteten. Således rekommenderar vi att principer för samutnyttjande av lokaler tas fram.

Mot bakgrund av vad som framkommit i granskningen ges kommunstyrelsen följande rekommendationer:

- Att principer för samutnyttjande av lokaler tas fram.
- Definiera lokalplaneringsgruppens arbetsformer och att arbetsformerna beskrivs i investeringsprocessen.
- Vidareutveckla internhyresprinciperna för att även fortsättningsvis uppnå en hög kostnadseffektivitet i lokalutnyttjandet.

Rörande processbeskrivningen för investeringsprocessen avseende ny-, om-, och tillbyggnad av egna verksamhetslokaler ges följande rekommendationer:

- Klargör i investeringsprocessen vem som ansvarar för uppföljning av den. Därtill beskriv hur den ska följas upp samt hur ofta.
- Att det görs en uppföljning av investeringsprocessen för att bedöma dess relevans och följsamhet.

- Överväg huruvida kultur- och fritidsförvaltningen ska följa investeringsprocessen på samma sätt som övriga aktörer.
- Överväg att införa ett skede efter byggskedet som beskriver uppföljning av genomfört projekt.

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Vid sidan av löner utgör lokalkostnader en avgörande del av kommunens budget. Det är av stor strategisk vikt att en kommun har en ändamålsenlig lokalförsörjningsprocess som säkerställer ändamålsenliga verksamhetslokaler till rimliga kostnader.

Utgångspunkten för lokalplaneringsprocessen i Haninge är lokalresursplanen, vilken tas fram varje år i samband med budgeten. Den innehåller varje enskild förvaltnings behov av lokaler för såväl pågående som kommande planerad verksamhet. Det kommunala fastighetsbolaget Tornberget ska vara behjälplig att ta fram kostnadskalkyler för investeringar i nya och befintliga lokaler. Respektive nämnd har att analysera och bedöma lokalbehovet i sin investerings- och driftbudget.

För att tydliggöra beslutsordning, roller och ansvar kring anskaffningen av nya lokaler har kommunstyrelseförvaltningen tagit fram en modell för investeringsprocessen i kommunen. Det är viktigt att ha en mycket god framförhållning för att denna process ska fungera.

1.2 Syfte

Granskningen syftar till att belysa och bedöma ändamålsenligheten och effektiviteten i kommunens lokalförsörjningsprocess, med avseende på hur denna styrs och hur roller och ansvar definieras.

För att uppnå syftet med granskningen besvaras följande delfrågor:

- Finns en tydlig koppling mellan kommunens övergripande mål och kommunens strategiska lokalplanering?
- Finns en dokumenterad lokalförsörjningsprocess inom kommunen?
- Hanteras lokalförsörjningsfrågorna på kort och lång sikt inom ramen för processen?
- Finns en tydlig ansvarsfördelning inom kommunen för lokalförsörjningsfrågorna?
- Finns en tydlig koppling mellan lokalförsörjningsprocessen och investeringsplaneringen?
- Finns kopplingar mellan lokalförsörjningsprocessen och kostnadsfördelningen för lokaler inom kommunen?
- Finns underlag för att bedöma verksamhetens lokalbehov på kort och lång sikt?
- Görs analys av behov av de verksamhetsansvariga nämnderna/förvaltningarna? Anses graden av framförhållning och samplanering vara tillräcklig?
- Vidtas åtgärder med syfte att effektivisera lokalutnyttjandet? Vilka styrmedel används?

1.3 Granskad ansvarig nämnd

Kommunstyrelsen.

1.4 Revisionskriterier

Med revisionskriterier avses bedömningsgrunder som används i granskningen för analyser, slutsatser och bedömningar. I denna granskning utgörs revisionskriterierna av:

- Kommunallagen kap 6 § 2-4
- Investeringsprocessen avseende ny-, om- och tillbyggnad av egna verksamhetslokaler i Haninge kommun
- Reglemente för kommunstyrelsen
- Ägardirektiv för det kommunala fastighetsbolaget Tornberget

1.5 Metod

Granskningen har genomförts i form av dokumentgranskning och intervjuer. Granskade dokument framgår av källförteckning i slutet av rapporten. Intervjuer har genomförts med kommunstyrelsens ordförande, 2:e vice ordförande i kommunstyrelsen, ekonomidirektör och lokalförsörjningschef. Likaså har intervjuer genomförts med VD och byggchef på Tornberget. Intervjuer har också genomförts med controller och lokal- och säkerhetscontroller på utbildningsförvaltningen. Anledningen till att funktioner på utbildningsförvaltningen har intervjuats är att utbildningsförvaltningen är Tornbergets största hyresgäst. Samtliga intervjuade har getts möjlighet att faktagranska rapporten.

1.6 Avgränsning

Enskilda hyresavtal har inte granskats.

2 Styrande lagstiftning

2.1 Kommunallagens bestämmelser om styrelsens uppgifter

Kommunstyrelsen är enligt kommunlagen 6 kap. 2-4 § ansvarig för att uppmärksamt följa de frågor som kan inverka på kommunens utveckling och ekonomiska ställning. Kommunstyrelsen har rätt att från övriga nämnder, beredningar och anställda i kommunen begära in de yttranden och upplysningar som behövs för att styrelsen ska kunna fullgöra sina uppgifter. Ett särskilt ansvar ligger på styrelsen att ha hand om den ekonomiska förvaltningen.

3 Kommunens övergripande mål för lokalförsörjningen

3.1 Mål och budget 2015-2016

Ett av kommunfullmäktiges mål i Mål och budget 2015-2016, som har bäring på lokalförsörjningsprocessen, är att ”Energianvändningen ska minska”. Målvärdet är en energianvändning om 181 kWh per m2 i kommunens lokaler vid årets slut. Måluppfyllelsen kommer att redovisas i årsredovisning för 2015.

3.2 Klimat- och energistrategin

För att styra kommunens åtgärdsarbete med att dels minska kommunens utsläpp, dels anpassa organisationen till framtida förändringar har kommunfullmäktige i februari 2014 antagit en klimat- och energistrategi. Den syftar till att ge en samlad bild av kommunens arbete för att minska utsläppen av växthusgaser genom att minska energianvändningen och öka andelen förnybar energi.

Klimat- och energistrategin anger att kommunen ska verka för att minska det långsiktiga behovet av energi för uppvärmning och drift av byggnader. Kommunen ska fungera som en förebild genom att kontinuerligt arbeta med energieffektivisering av det befintliga byggnadsbeståndet samt att ställa höga krav på energiprestanda vid större ombyggnationer. I detta arbete är, förutom kommunen, Haninge Bostäder och Tornberget viktiga aktörer. Vidare anges att ett så kallat livscykelkostnadsperspektiv[1] ska ligga till grund för alla större investeringar för att öka förståelsen för energianvändningskostnader och vinsten av energieffektivisering.

Klimat- och energistrategin för med sig en högre ställd ambitionsnivå vilket innebär ökade investeringskostnader. Strategin är tydlig med att detta inte får leda till orimliga hyres- eller avbetalningskostnader eller medföra ett försämrat inomhusklimat.

3.3 Synpunkter från intervjuade

Av intervjuer med ordförande och 2:e vice ordförande har det inte, utöver kommunfullmäktiges mål om att energianvändningen ska minska, fastställts politiskt(a) mål för kommunens lokalförsörjning. Den politiska inriktningen är att kommunens resultatmål höjs från 2 % till 2,5 % i Mål och Budget 2016-2017 för att på så sätt bygga upp en reserv för att klara investeringsbehoven.

[1] Ett livscykelkostnadsperspektiv innebär att utrustningens totalkostnad beaktas och kan innefatta investeringskostnad, underhållningskostnad och energikostnad för hela livslängden.

Lokalförsörjningschefen uppger att mål för lokalförsörjningsprocessen finns inbyggda i internhyresprinciper för Haninge kommun och i det uppdrag som lokalförsörjningsenheten har från kommunstyrelsen.

Enligt intervjuade har det förts diskussioner kring formerna för samutnyttjande av lokaler och hur lokalanvändningen kan effektiviseras ytterligare. Att ha samutnyttjande i åtanke vid nybyggnation ses som särskilt viktigt. Dock uppges att samutnyttjande är förenat med högre investeringskostnader eftersom olika myndigheter ställer olika krav på lokalen.

I de ifall samutnyttjande är ett delsyfte med lokalen bör det tydliggöras i inledande skeden av projektet enligt intervjuerna.

3.4 Bedömning

Kommunfullmäktige har fastställt mål för den strategiska lokalplaneringen. Målet att energianvändningen ska minska är dock det enda som framgår av Mål och budget, medan övriga mål framgår i Internhyresprinciper för Haninge kommun. Den bild som framkommer av intervjuerna är att det finns en målsättning om ett ekonomiskt effektivare utnyttjande av kommunens lokaler. Denna målsättning saknas i investeringsprocessen avseende ny-, om- och tillbyggnad av egna verksamhetslokaler.

Att resultatmålet höjs för att på så sätt bygga upp en reserv för att kunna hantera investeringsbehoven är relevant.

När det gäller samutnyttjande av lokaler är vår rekommendation att det bör tas fram principer för detta. Utgångspunkter kan vara myndigheters regelverk för lokaler (brandskydd, ventilation etc.). Väsentligt är att principerna klargör det tekniska och organisatoriska ansvaret.

4 Lokalförsörjningsprocessen

4.1 Roller och ansvar för investeringsprocessen avseende ny-, om- och tillbyggnad av egna verksamhetslokaler i Haninge kommun

I maj 2013 fastslog kommunfullmäktige processbeskrivningen Investeringsprocessen avseende ny-, om-, och tillbyggnad av egna verksamhetslokaler i Haninge kommun med tillhörande flödesschema. Bakgrunden var att roller, ansvar och kommunikationsvägar behövde tydliggöras vad gäller alla led i förekommande investeringsprocesser.

Nedan beskrivs roller och ansvar i investeringsprocessen utifrån processbeskrivningen för investeringsprocessen.

4.1.1 Kommunfullmäktige

Kommunfullmäktige bestämmer ramarna för kommunstyrelsen och nämnderna i samband med budgetarbetet och ansvarar därigenom för den övergripande fördelningen av kommunens resurser.

4.1.2 Kommunstyrelsen och lokalförsörjningsenheten

Av kommunstyrelsens reglemente framgår att dess ledningsfunktion bland annat innebär att:

- Leda och samordna utformningen av övergripande mål, riktlinjer och ramar för styrning av hela den kommunala verksamheten.

- Övervaka att de av kommunfullmäktige fastställda målen och planerna för verksamheten och ekonomin efterlevs och att kommunens löpande förvaltning handhas rationellt och ekonomiskt.

Vidare framgår att kommunstyrelsen ansvarar för lokalförsörjningen.

Processbeskrivningen för investeringsprocessen anger att kommunstyrelsen ansvarar för att granska och följa upp att investeringsprocessen håller sig inom beslutade ramar och beslutar om åtgärd ifall ramarna överskrids. Kommunstyrelsens tjänstemannastöd i investeringsprocessen är, utöver ekonomidirektören, lokalförsörjningsenheten som består av en lokalförsörjningschef, två lokalstrateger och en hyresadministratör. Lokalförsörjningsenheten utför kommunstyrelsens uppdrag i investeringsprocessen och är beställarrepresentant gentemot Tornberget.

Utöver roll och ansvar i investeringsprocessen har lokalförsörjningsenheten, enligt Arbetsplan för Lokalförsörjningsenheten 2015, uppdraget att arbeta med kommunens lokal-försörjning och att se till att behovet av verksamhetslokaler tillgodoses på ett kostnadseffektivt sätt. Vidare sköter lokalförsörjningsenheten avtalsförhandlingar med externa fastighetsägare och ansvarar för kommunens internhyressystem och lokalbank.

4.1.3 Nämnder och verksamhetsförvaltningar

Nämnderna ansvarar i första hand för verksamheten inom sitt ansvarsområde. Verksamhetsförvaltningarnas[2] ansvar är att ta fram prognoser för framtida lokalbehov till kommunens lokalresursplan. De har också ett ansvar för att utföra arbetet med att ta fram verksamhetens behov och formulera det i form av ett lokalprogram samt att vara delaktiga i projektet från början till slut.

4.1.4 Tornberget Fastighetsförvaltnings AB i Haninge projekterar, färdigställer och förvaltar lokalerna

Enligt ägardirektivet för Tornberget Fastighetsförvaltnings AB i Haninge är syftet med att driva fastighetsföretagandet i bolagsform att tillgodose kommunens behov av ändamålsenliga lokaler. I detta ligger också att bolaget ska ta initiativ för att uppnå en ökad effektivitet i form av lägre lokalkostnader, minskade lokalytor och/eller en högre kvalitet. Detta arbete ska drivas på uppdrag av kommunen där den samlade koncernnyttan ska vara styrande. Målsättningen är att detta ska ske på ett så effektivt och serviceinriktat sätt att kommunens lokalkostnader kan minimeras över tiden.

Enligt processbeskrivningen för investeringsprocessen ansvarar bolaget för projekten från förprojektering fram till och med färdigställande och efterföljande förvaltning.

Enligt intervjuade fördelas ovanstående ansvar på fastighetsavdelningen, driftavdelningen och byggavdelningen. Fastighetsavdelningen ansvarar för förvaltning av lokalen medan driftavdelningen för drift, tillsyn och skötsel. Byggledningsavdelningen som ansvarar för projektering och färdigställande av lokal, består av en byggchef, två projektledare, en biträdande projektledare, en byggledare och en administratör. Vidare upphandlas externa stöd i olika delar av investeringsprocessen.

[2] Verksamhetsförvaltning är den förvaltning som ansvarar för den verksamhet som lokalbehovet avser.

4.1.5 Lokalplaneringsgruppen

Enligt uppgift består lokalplaneringsgruppen av ekonomidirektör, lokalförsörjningschef, representanter för Tornberget i form av fastighetschef och byggchef samt en representant (lokalansvarig eller lokalstrateg) för respektive förvaltning. Gruppen leds av kommunstyrelseförvaltningen och har till uppgift att utveckla former för löpande lokalsamordning och samlad planering av verksamheternas lokalbehov. Av Mål och Budget 2015-2016 framgår att innan insats[3] påbörjas ska Tornberget ha samrått med berörd förvaltning och lokalplaneringsgruppen som leds av kommunstyrelseförvaltningen.

4.1.6 Synpunkter från intervjuade

Flera av de intervjuade upplever att det finns, utifrån processbeskrivningen för investeringsprocessen, en tydlig roll- och ansvarsfördelning från kommunfullmäktige till verksamhetsförvaltningarna. Huruvida investeringsprocessen har medverkat till att roller och ansvar tydliggjorts är dock oklart. När det gäller drift och förvaltning av befintliga lokaler upplevs rollfördelningen som fungerande och tydlig.

En intervjuperson upplever det som oklart vem som fattar beslut om en lokals lokalisering eller omfattning. Alltså vem som har sista ordet. Det finns också en oklarhet under vilka delar av investeringsprocessen som förvaltningen har möjlighet att framföra sina synpunkter. Av andra intervjuer framkommer att det finns goda processer och tydliga kommunikationskanaler mellan berörda tjänstemän. Just samråd och samverkan ses som förutsättningar för en väl fungerande lokalplanering.

Det framhävs att lokalförsörjningsenhetens organisering i ekonomiavdelningen skapar en tydlig koppling mellan lokalförsörjningsprocessen och investeringsplaneringen.

4.1.7 *Bedömning*

Vår bedömning är att det finns en ändamålsenlig roll- och ansvarsfördelning rörande drift och förvaltning av befintliga lokaler. Vi konstaterar dock att det råder olika uppfattningar om tydligheten i roller och ansvar i investeringsprocessen. Däremot finns en grundstruktur som ska säkerställa tydliga roller och ansvar.

Av processbeskrivningen för investeringsprocessen framgår inte vem som ansvarar för uppföljning av densamma. Då investeringsprocessen är en så pass central process är det av stor vikt att den med regelbundenhet följs upp med avsikt att bedöma dess relevans och följsamhet. Detta bör framgå av processbeskrivningen för investeringsprocessen. Enligt vår uppfattning vore det värdefullt att i investeringsprocessen beskriva hur ny-, om-, och tillbyggnad av egen verksamhetslokal ska följas upp efter dess färdigställande. Uppföljning främjar kunskap och erfarenheter vilka kan vara värdefulla i framtida projekt.

Att ha ett förvaltningsöverskridande forum, likt lokalplaneringsgruppen, är relevant för den strategiska lokalplaneringen. Att även utanför lokalresursplanen kunna föra fram sina behov i lokalplaneringsgruppen är fruktbart. För att skapa en framgångsrik och till viss grad beslutsfattande lokalplaneringsgrupp är det viktigt att rätt funktion med rätt mandat deltar. Ur vårt perspektiv bör lokalplaneringsgruppens arbetsformer tydligare definieras, förslagsvis i processbeskrivningen för investeringsprocessen. Av definitionerna bör ansvar, roll samt vilka frågor som de ska ta ställning till, framgå.

[3] Tornbergets reinvesteringar (ombyggnadsinvesteringar) som beslutats av kommunfullmäktige i samband med fastställande av budget.

4.2 Investeringsprocessen avseende ny-, om- och tillbyggnad av egna verksamhetslokaler

Kommunen förfogar idag över verksamhetslokaler med en sammanlagd yta på ca 370 000 kvm till en årlig kostnad om ca 430 mnkr. Ungefär 60 % av ytan utgörs av skolor, förskolor och gymnasieskolor. Cirka 80 % utgörs av lokaler som ägs av Tornberget eller direkt av kommunen, medan resterande del består av lokaler som hyrs in från andra fastighetsägare.

Investeringsprocessen avseende ny-, om- och tillbyggnad av egna verksamhetslokaler ska säkerställa att investeringsprojekt påbörjas i god tid så att politiska beslut kan grundas på väl genomarbetade beslutsunderlag. Samtidigt ska den underlätta hanteringen av såväl ny- som ombyggnationer och dessutom leda till större effektivitet och en bättre slutprodukt. Investeringsprocessen består av följande skeden:

Figur 1 Lokalförsörjningsprocessen

Nedan beskrivs investeringsprocessens olika skeden. I varje skede beskrivs kommunfullmäktiges, nämnders, verksamhetsförvaltningars och förvaltningars samt Tornbergets roller, ansvar och beslutsfattande. För att underlätta för läsaren fetmarkeras den aktör som avses.

4.2.1 Lokalresursplanskede

Varje **verksamhetsförvaltning** har ansvar att årligen ta fram en prognos för utvecklingen inom sina verksamhetsområden för de närmast kommande 10 åren. Utifrån prognosen sammanställer respektive **verksamhetsförvaltning** behoven av förändringar i sitt bestånd av verksamhetslokaler. Behovssammanställningen ska redovisas till nämnd, lokalförsörjningsenheten samt stämmas av med Tornberget och övriga förvaltningar. Controller för utbildningsförvaltningen beskriver att de har arbetat strategiskt och systematiskt med sin modell för att kartlägga behoven. Denne menar att behovsprognoserna har hög precision samt att behovssammanställningen görs på förvaltningsnivå och inte på verksamhetsnivå. I en intervju betonas betydelsen av att verksamhetsförvaltningarna så långt det är möjligt sammanställer sina behov. I det fall ytterligare behov adderas i senare skeden, vilka förskjuter tidplanen, stiger projektkostnaden som hyresgästen betalar i form av förhöjd hyra. Samtidigt försämras projekteringen när en forcering tvingas fram.

Lokalförsörjningsenheten gör, i samråd med Tornberget, en grov kostnadsuppskattning för varje enskilt lokalbehov, vilken i ett tidigt skede ger en uppfattning om storleken på investeringsbehovet. Dock kan den verkliga kostnaden variera kraftigt från kostnadsuppskattningen. Vidare ska kostnadsuppskattningen användas som ett underlag för att prioritera investeringar mot varandra. I intervjuer beskrivs att kostnadskalkylerna över tid har förbättrats. Att kostnader avviker från kalkyler kan dock försvåra beslutsfattandet.

Lokalförsörjningsenheten sammanställer verksamhetsförvaltningarnas behov och kostnadsuppskattning för en nybyggnation i en resursplan. Av Lokalresursplan 2015 framgår att det totala investeringsbehovet för perioden 2016-2025 är på ca 8 mdkr. Under denna tioårsperiod ser Tornberget behov av att lägga 3-4 mdkr för att renovera eller ersätta den del av fastighetsbeståndet som är uppförd under 1960- och 70-talen. Investeringsbudgeten för

lokalinvesteringar 2015 uppgår till 306 mnkr. Till investeringsbudgeten finns en investeringsreserv om 40 mnkr som kommunstyrelsen kan utnyttja för anpassning av befintlig lokal eller som reserv ifall projekt överskrider ursprunglig kalkyl. Förvaltningarnas behov, ca 4-5 mdkr, består av investeringar i nya verksamhetslokaler i de områden där det sker en kraftig utbyggnad av nya bostäder. Konsekvensen av det omfattande behovet är att kommunens hyreskostnader kan förväntas öka från dagens ca 430 mnkr per år till 960 mnkr per år fram till 2025 om samtliga investeringar genomförs med kommunen som huvudman.

Vidare framgår av processbeskrivningen att utöver nybyggnation så kan lokalbehoven lösas inom kommunens befintliga lokalytor alternativt kan en ny lokal hyras in utifrån.

Av intervjuerna framkommer att lokalresursplanen ger tillräckliga underlag för att bedöma behoven på både kort och lång sikt. Intervjuade upplever en god tillförlitlighet i de underlag som presenteras. Det framhävs dock att kommunens expansiva fas och demografiska förändringar kan påverka underlagens tillförlitlighet. Däremot framkommer att behovsprognos för lokaler för flyktingar inte har varit relevanta.

4.2.2 Programskede

Det enskilda projektet påbörjas genom att kommunstyrelsen får i uppdrag att inleda ett programarbete. **Lokalförsörjningsenheten** genomför programarbetet och i det ingår att ta fram ett lokalprogram, förslag på lämplig placering och, vid nybyggnation, övergripande gestaltningsförutsättningar. En prövning görs också om lokalbehovet kan lösas genom andra alternativ än att kommunen bygger nytt. Berörda representanter kallas till ett startmöte.

Verksamhetsförvaltningens ansvar är att ta fram ett lokalprogram[4], och i det arbetet bistår lokalförsörjningsenheten. **Stadsbyggnadsförvaltningen** avgör utifrån byggnadens storlek och läge om huruvida ett gestaltningsprogram[5] behöver tas fram.

Tornberget tar utifrån lokalprogrammet fram en ny kostnadsuppskattning för förprojekteringen. Det färdiga lokalprogrammet ska godkännas av **nämnden**.

Av intervjuer framkommer att i vissa projekt så har lokalprogrammet inte blivit godkända av nämnden. I dessa projekt har processen fortsatt utan ett godkänt lokalprogram. Det efterfrågas att nivån på lokalprogrammen höjs; att de blir mer specificerade och på ett bättre sätt beskriver inriktningen för lokalanvändningen.

4.2.3 Förprojekteringsskede

Kommunfullmäktige ger kommunstyrelsen i uppdrag att inleda förprojektering med en fastställd budget. **Lokalförsörjningsenheten** beställer förprojektering av Tornberget, som blir ansvarig för densamma. I förprojekteringen deltar lokalförsörjningsenheten som kommunens beställarrepresentant. Parallellt med förprojekteringen kartlägger verksamhetsförvaltningen sitt behov av utrustning och inventarier, och tar fram en kostnadskalkyl för det. Både behovskartläggningen och kostnadskalkylen ska godkännas av **nämnden**.

[4] Lokalprogrammet ska innehålla en detaljerad beskrivning av de rum eller ytor som krävs för att tillgodose behovet, såväl avseende yta och funktion som antal personer som ska vistas i lokalen.
[5] Gestaltningsprogrammet ska ange de ramar inom vilka arkitekten har att hålla sig avseende byggnadens yttre och inre gestaltning

4.2.4 Projekteringsskede

Efter nämndens godkännande av lokalprogrammet sammanställer **lokalförsörjningsenheten** ett underlag för **kommunfullmäktiges** beslut om dels investeringsbudget och dels en separat investeringsbudget för inventarier och utrustning. I större projekt med en investeringsbudget omfattande mer än 10 mnkr läggs investeringsbudgeten för byggnaden på kommunstyrelsen. En intervjuperson efterfrågar att projekt vars totala kostnad uppgår till omkring 10 mnkr eller <10 mnkr, men som är av principiell beskaffenhet eller av större vikt för kommunen, ska behandlas av kommunfullmäktige. Budget för utrustning och inventarier läggs på **nämnden**. Kommunfullmäktige beslutar också om en investeringsreserv. Vidare beställer **lokalförsörjningsenheten** en projektering av **Tornberget**, som genomför den och upphandling.

4.2.5 Byggskede

För investeringsprojekt med en budget på mer än 10 mnkr ska, innan avtalstecknande med antagen entreprenör, en kostnadskalkyl redovisas för **kommunstyrelsen** som beslutar om igångsättning av projektet. I det fall **kommunstyrelsen** inte ger sitt godkännande ska styrelsen ange riktning på det fortsatta arbetet. **Lokalförsörjningsenheten** beställer genomförandet av Tornberget, som ansvarar för projektets genomförande. Under projektets gång redovisar **Tornberget** (inför kommunens tertialrapporter) prognoser om projektets tidplan och ekonomi till kommunstyrelseförvaltningen. Prognoserna sammanställs av **kommunstyrelseförvaltningen** och redovisas skriftligen i tertialrapporten för kommunstyrelsen och berörd nämnd. Enligt intervjuer motsvarar tertialrapporten återredovisningen till nämnden om projektets genomförande. Det framkommer också att representanter för verksamhetsförvaltningen, lokalförsörjningsenheten och beställaren samtliga är delaktiga under projektets genomförande. Därigenom bevakar de sina behov, samtidigt som eventuella avvikelser från ursprunglig beställning fångas upp. Processbeskrivningen anger att i det fall projektet avviker från tidplan eller budget ska redovisning ske för nämnden och kommunstyrelsen.

Efter projektets färdigställande ska en fullständig ekonomisk redogörelse redovisas för kommunstyrelsen. Det anges i en intervju att vissa projekt utvärderas och att detta bedöms från projekt till projekt.

Slutligen anges det inte på vilket sätt följsamheten till investeringsprocessen ska följas upp eller utvärderas.

4.2.6 Investeringsprocess för mindre projekt

Det anges inte storlek på byggprojekt som ska omfattas av investeringsprocessen. Det som anges är att det i vissa typer av mindre projekt, exempelvis förskolor och LSS-boenden, är möjligt att påskynda processen genom att programskedet och förprojekteringsskedet hanteras under samma år. I dessa typer av projekt har kommunen och Tornberget erfarenhet och material från tidigare projekt att utgå ifrån.

4.2.7 Kultur- och fritidsförvaltningens fastigheter

Av processbeskrivningen för investeringsprocessen framgår att investeringar i kommunens egna fastigheter, som idag förvaltas av kultur- och fritidsförvaltningen, kan följa investeringsprocessen. Det är alltså inget krav att dessa investeringar ska följa investeringsprocessen. Vidare anges att det vore önskvärt att förvaltning av kommunens

fastigheter så långt som möjligt överförs till Tornberget. Detta för att effektivisera förvaltning och investeringsprojekt avseende kommunens fastigheter.

4.2.8 Övriga synpunkter från intervjuade

Enligt de intervjuade har nämndernas presidier nyligen utbildats i investeringsprocessen. I och med att en ny mandatperiod inleddes sågs ett behov att få fortbildning om investeringsprocessen.

Vissa av de intervjuade ser att investeringsprocessen är personberoende. Upplärningstiden är lång, vilket får till följd att det kan uppstå långa ledtider. Sedan flaggas det också för vissa resursbrister på såväl lokalförsörjningsenheten som på verksamhetsförvaltningarna när det gäller arbete med den strategiska lokalplaneringen. Just rätt kompetens och resurser framhävs som nyckelfaktorer för investeringsprocessen och den strategiska lokalplaneringen.

De flesta av intervjupersonerna nämner standardisering av lokaltyper, så kallade lokalkoncept. Till exempel håller lokalkoncept för förskola på att tas fram för fastställande av grundskole- och förskolenämnden. Arbetet med koncept för skola är i sin linda. En intervjuperson ser en eventuell målkonflikt mellan kommunens standardisering av lokaltyper och externa parters incitament att bygga och utforma lokaler.

4.2.9 *Bedömning*

Investeringsprocessen är relativt nyligen framtagen vilket har inneburit att projekt har krockat i processen i olika skeden. Detta har medfört att vi inte har kunnat granska ett projekt som ännu passerat samtliga skeden. Vår bedömning baseras därför i huvudsak av det som har framkommit i intervjuerna.

Grundstrukturen för investeringsprocessen är i sig ändamålsenlig. Den klargör i vilket skede ett beslut befinner sig i.

Vår bedömning, utifrån vad som framkommer i intervjuerna, är att den av kommunfullmäktige fastställda investeringsprocessen inte har följts i alla dess delar. Investeringsprocessen beskrivs tydligt i en processbeskrivning och det faller under nämndernas ansvar att följa den. I det fall lokalprogram inte har godkänts av en nämnd borde kommunstyrelsen inom ramen för sin uppsiktsplikt ha agerat. Uppsiktsplikten innebär att övervaka att nämndernas verksamhet bedrivs i enlighet med de mål och riktlinjer som fullmäktige bestämt, att lagar och förordningar följs och att medlen används effektivt. Kommunstyrelsens agerande borde här ha blivit dels ett påpekande till nämnden, dels ställt en fråga till nämnden om varför investeringsprocessen inte har följts.

Det framgår inte tydligt av processbeskrivningen för investeringsprocessen vem som fattar beslut om för det första förfrågningsunderlag och för det andra tilldelningen. Vem som har mandat att besluta om detta framgår av Södertörns upphandlingsnämnds delegationsordning. För att skapa transparens och tydlighet är vår rekommendation att detta tydliggörs i processbeskrivningen för investeringsprocessen.

Det kan konstateras att behovssammanställningen är grundläggande för investerings-processen. Det är av yttersta vikt att behoven säkerställs. Utifrån granskningen ser vi ett behov och bedömer det som angeläget att kommunstyrelsen tar fram tillämpningsanvisningar eller motsvarande för investeringsprocessen. Vi är medvetna om att kommunstyrelsen har ett uppdrag från kommunfullmäktige om att ta fram en rutin för investeringsprocessen och betonar vikten av att denna rutin klargör de otydligheter som finns i dagsläget.

Generellt sett är det viktigt att processer regelbundet utvärderas för att på så sätt säkerställa deras följsamhet och relevans. I och med att processen i fråga har tillämpats i snart tre år bör det, med andra ord, vara aktuellt med en genomgång. Avsnitt och delar som bör ändras framgår av rekommendationerna.

Det ges uttryck för att det länge har förts diskussioner om kultur- och fritidsförvaltningens förvaltning av kommunens fastigheter. Ur effektivitets-, kompetens- och sårbarhetsperspektiv bör för- och nackdelarna med att denna förvaltning överförs till Tornberget utredas, där den idag samlade fastighetsförvaltningen finns.

Lokalresursplanens inriktning är heltäckande och i den beskrivs såväl förvaltningens behov som kommunens aggregerade behov på kort och lång sikt. Dispositionen är pedagogiskt utformad. Av lokalresursplanen framgår att kommunen står inför ett omfattande investeringsbehov och att det därför är relevant med analys om vilka följder detta får på kommunens ekonomi. Mot bakgrund av detta bedöms lokalresursplanen som ändamålsenlig.

5 Beskrivning av internhyresprinciper för Haninge kommun

Kommunens hyreskostnad uppgår till en årlig kostnad om ca 430 mnkr. Enligt Lokalresursplan 2015 är Haninges verksamhetslokaler i jämförelse med Södertörnskommunerna ca 6 % billigare än genomsnittet[6]. Den huvudsakliga förklaringen till detta är att en stor del av fastighetsbeståndet är uppfört före 1980 och därför belastas med förhållandevis låga kapitalkostnader.

Kommunstyrelsen fastställde den 25 september 2008 internhyresprinciper för Haninge kommun. Enligt Internhyresprinciper för Haninge kommun är huvudsyftet med ett internhyressystem att det ska leda till ett ekonomiskt effektivare utnyttjande av kommunens lokaler. Lokalerna ska inte vara några ”fria nyttigheter” för verksamheterna.

Kommunen har valt en funktionsbaserad hyressättning, som bygger på fyra hyrespåverkande faktorer[7]. Internhyressystemet innebär förenklat att likvärdiga lokaler har likvärdig hyressättning.

5.1 Internhyresmodellen

Internhyresprinciper för Haninge kommun anger att internhyresmodellens syfte är att ge verksamheterna en möjlighet att ställa av ytor, och därmed bli av med hyreskostnaden för ytorna. På längre sikt kan detta minska kommunens lokalkostnader. Vilka kriterier och regler som gäller vid lokalavställning framgår av bilaga 1.

Av intervjuerna framhävs internhyresmodellen och lokalbanken som de främsta styrinstrumenten för att effektivisera lokalutnyttjandet. Internhyresmodellen har skapat en kontext där kostnadseffektivitet är väl inarbetat. Vidare framkommer att olika nyckeltal som till exempel elev per kvadratmeter etc. används som verktyg för att arbeta med kostnadseffektivitet.

---

[6] Södertörnsjämförelserna är ett underlag där Haninges, Huddinges, Nackas, Nynäshamns, Salems, Södertäljes och Tyresös kommuners lokalkostnader och nyckeltal jämförs. Södertörnsjämförelsen syftar till att ge kommunernas politiska ledningar en översiktlig bild av kostnads- och serviceförhållanden jämfört med övriga Södertörnskommuner.

[7] Hyrespåverkande faktorerna är: drift, underhåll och administration (fastigheter som ägs av Tornberget eller kommunen), hyreskostnader (Lokaler i externt ägda fastigheter), kapitaltjänstkostnader och lokalbankstillägg (innehållande administrationskostnader för lokalbanken samt ett begränsat risktillägg)

En intervjuperson ser att internhyresprinciperna vidareutvecklas för att bli ett än mer effektivt incitament att kostnadseffektivisera lokalutnyttjandet.

5.1.1 Lokalbank

En lokalbank har skapats som en förutsättning för att administration av internhyresmodellen ska fungera. Den utgör en egen resultatenhet under ekonomidirektörens ansvar. Den roll som lokalbanken har är att hyra in verksamhetslokaler från Tornberget, markreserven och externa fastighetsägare, för att därefter hyra ut dessa till kommunens olika verksamheter. Vakanskostnader för lokaler som internt har ställts av eller sagts upp bärs av lokalbanken till dess att en annan hyresgäst har hittats eller att lokalen på annat sätt avyttrats.

Lokalbanken finansieras genom ett påslag på maximalt 2 procent på hyran för samtliga lokaler. Vid tidpunkten för våra intervjuer fann vi lokalbanken vara i balans. Under en intervju framkommer att internhyressystemet och lokalbanken medfört att lokalbehov kunnat lösas internt istället för att man behövt söka externa lösningar. Exempelvis har tomma lokaler kunnat nyttjas som evakueringslokaler.

En intervjuad beskriver hur avställda lokalytor sammanställs i ett Excel-dokument och inte ett system där verksamhetsförvaltningarna själva kan gå in och se avställda lokalytor.

5.1.2 Bedömning

Det kan konstateras att medvetenheten är stor avseende lokalkostnader och lokaleffektivitet. Detta ses som positivt och nödvändigt för att bidra till att uppnå överskottsmålet.

Vår bedömning är att internhyressystemet/internhyresmodellen samt lokalbanken är ett flexibelt och effektivt styrmedel för lokalutnyttjandet. Vi bedömer att det finns ett behov av att vidareutveckla internhyresprinciperna för att även fortsättningsvis uppnå kostnadseffektivitet i lokalutnyttjandet.

6 Slutsatser

Syftet med granskningen har varit att belysa och bedöma ändamålsenligheten och effektiviteten i kommunens lokalförsörjningsprocess med avseende på hur denna styrs och hur roller och ansvar har definierats.

Nedan beskrivs i komprimerad form svaren på revisionsfrågorna och de bedömningar som görs utifrån respektive revisionsfråga.

Delfråga	Svar
1) Finns en tydlig koppling mellan kommunens övergripande mål och kommunens strategiska lokalplanering?	Ja, det finns en tydlig koppling mellan kommunens övergripande mål om att energianvändningen ska minska och kommunens strategiska lokalplanering. Samtidigt anger styrande dokument, såsom internhyresprinciper, mål med bäring på lokalplaneringen.
2) Finns det en dokumenterad lokalförsörjningsprocess inom kommunen?	Ja, kommunfullmäktige har antagit en investerings-process avseende ny-, om-, och tillbyggnad av egna verksamhetslokaler.

3) Hanteras lokalförsörjningsfrågorna på kort och lång sikt inom ramen för processen?	Ja, av lokalresursplanen som tas fram i lokalresursplanskedet framgår verksamhetsförvaltningarnas kort- och långsiktiga behov.
4) Finns en tydlig ansvarsfördelning inom kommunen för lokalförsörjningsfrågorna?	Ja, det finns, utifrån kommunstyrelsens reglemente, ägardirektiv för Tornberget och lokalförsörjningsenhetens arbetsplan för 2015, en tydlig ansvarsfördelning rörande drift och förvaltning av befintliga lokaler. Det konstateras dock att det råder olika uppfattningar om tydligheten i roller och ansvar i investeringsprocessen.
5) Finns en tydlig koppling mellan lokalförsörjningsprocessen och investeringsplaneringen?	Ja, eftersom lokalförsörjningsprocessen är densamma som investeringsprocessen. Lokalresursplanen som innehåller förvaltningarnas sammanställda behov är en bilaga till Mål och Budget vilket på så sätt behandlas av kommunfullmäktige.
6) Finns det kopplingar mellan lokalförsörjningsprocessen och kostnadsfördelningen för lokaler inom kommunen?	Ja, internhyressystemet bygger på en självkostnadsprincip där lokaler inte är så kallade fria nyttigheter.
7) Finns underlag för att bedöma verksamhetens lokalbehov på kort och lång sikt?	Ja, detta framgår av lokalresursplanen där förvaltningarna sammanställer sina lokalbehov på kort respektive lång sikt. Lokalresursplanen innefattar lokalbehov i en 1-10 års period.
8) Görs analys av behov av de verksamhetsansvariga nämnderna/förvaltningarna? Anses graden av framförhållning och samplanering vara tillräcklig?	Analyser görs i lokalresursplanen. I och med att den har ett perspektiv på 10 år anses framförhållningen vara tillräcklig. Lokalförsörjningen har ett övergripande uppdrag att tillgodose förvaltningarnas behov vilket medför en tillräcklig samplanering.
9) Vidtas åtgärder med syfte att effektivisera lokalutnyttjandet? Vilka styrmedel används?	Internhyressystemet och lokalbanken erbjuder möjligheten för verksamheter att avställa lokalyta och att de på så sätt kan bli av med kostnad för lokalyta som inte används.

6.1 Övergripande bedömning och rekommendationer

Syftet med granskningen är att belysa och bedöma ändamålsenligheten och effektiviteten i kommunens lokalförsörjningsprocess med avseende på hur denna styrs och hur roller och ansvar definieras. Den övergripande bedömningen är att det finns en av kommunfullmäktige fastställd processbeskrivning för investeringsprocessen avseende ny-, om- och tillbyggnad av egna verksamhetslokaler. Den ska säkerställa att investeringsprojekt påbörjas i god tid och samtidigt klargöra roller och ansvar. Grundstrukturen för investeringsprocessen är i sig ändamålsenlig. Granskningen visar dock att den inte har följts i alla dess delar. Nämnderna har ett ansvar att följa investeringsprocessen medan kommunstyrelsens ansvar är att inom ramen för sin uppsiktsplikt agera då den inte följs. Vidare visar granskningen att det i investeringsprocessen finns otydligheter avseende till exempel uppföljning av

investeringsprocessen och beslut om förfrågningsunderlag och tilldelning. Processbeskrivningen för investeringsprocessen bör således uppdateras så att de otydligheter som finns klargörs. För att höja effektiviteten ser vi ett behov, och bedömer det som angeläget, att kommunstyrelsen tar fram tillämpningsanvisningar eller motsvarande för investeringsprocessen.

Kommunstyrelsens reglemente, ägardirektiv för Tornberget AB och arbetsplan för lokalförsörjningsenheten klargör roll- och ansvarsfördelning rörande drift och förvaltning av befintliga lokaler. Vi bedömer roll- och ansvarsfördelningen som ändamålsenlig. Det konstateras dock att det råder olika uppfattningar om tydligheten i roller och ansvar i investeringsprocessen.

Lokalresursplanens inriktning är heltäckande och beskriver såväl förvaltningens som kommunens aggregerade behov på både kort och lång sikt. Dispositionen är pedagogiskt utformad. Av lokalresursplanen framgår att kommunen står inför ett omfattande investeringsbehov och det är därför relevant med en analys om vilka följder detta får på kommunens ekonomi. Mot bakgrund av detta bedöms lokalresursplanen som ändamålsenlig.

Vår bedömning är att kommunens internhyressystem/internhyresmodell med lokalbanken är ett flexibelt och effektivt styrmedel av lokalutnyttjandet. Det kan konstateras att medvetenheten är stor när det gäller lokalkostnader och lokaleffektivitet. Detta ses som positivt och nödvändigt för att bidra till att uppnå kommunens överskottsmål, vilket är en förutsättning för att kunna hantera det framtida investeringsbehovet. Vi bedömer att det finns ett behov av att vidareutveckla internhyresprinciperna för att uppnå en fortsatt hög kostnadseffektivitet i lokalutnyttjandet.

Granskningen visar att samutnyttjande av lokaler och koncept för verksamhetslokaler såsom förskola är delar som skulle kunna öka lokaleffektiviteten. Således bedömer vi att principer för samutnyttjande av lokaler bör tas fram.

Mot bakgrund av vad som framkommit i granskningen ges kommunstyrelsen följande rekommendationer:

- Att principer för samutnyttjande av lokaler tas fram.
- Definiera lokalplaneringsgruppens arbetsformer och att arbetsformerna beskrivs i investeringsprocessen.
- Vidareutveckla internhyresprinciperna för att även fortsättningsvis uppnå en hög kostnadseffektivitet i lokalutnyttjandet.

Rörande processbeskrivningen för investeringsprocessen avseende ny-, om-, och tillbyggnad av egna verksamhetslokaler ges följande rekommendationer:

- Klargör i investeringsprocessen vem som ansvarar för uppföljning av den. Därtill beskriv hur den ska följas upp samt hur ofta.
- Att det görs en uppföljning av investeringsprocessen för att bedöma dess relevans och följsamhet.
- Överväg huruvida kultur- och fritidsförvaltningen ska följa investeringsprocessen på samma sätt som övriga aktörer.
- Överväg att införa ett skede efter byggskedet som beskriver uppföljning av genomfört projekt.

Stockholm 29 februari 2016

Anders Hellqvist	Andreas Halvarsson
Certifierad kommunal revisor	Kommunal revisor

Bilaga Källförteckning

Förslag till internhyresprinciper för Haninge kommun (daterad 2008-05-28)

Södertörns nyckeltal Verksamhetslokaler 2014

Arbetsplan Lokalförsörjningsenheten 2015 (daterad 2015-04-22)

Flödesschema Investeringsprocessen

Processbeskrivning Investeringsprocessen avseende ny-, om- och tillbyggnad av egna verksamhetslokaler i Haninge kommun (beslutad av kommunfullmäktige 2013-06-10 § 115)

Klimat- och energistrategi (antagen av kommunfullmäktige 2014-02-10)

Lokalresursplan 2015

Mål och budget 2015-2016

Mål och budget 2016-2017

Bilaga 1 Regler för lokalavställning

I Internhyresprinciper för Haninge kommunen anges kriterier för att hitta så rationella lokalytor som möjligt:

- Är avskild eller enkelt avskiljbar från resten av lokalen.
- Har egen entré, möjlighet till anordnande av egen entré eller möjlighet till åtkomst genom tillåtelse av passage genom annan lokal.
- Är så stor som möjligt utan att avställningen för den sakens skull har stor inverkan på verksamhetens möjlighet att utföra sitt uppdrag på ett bra sätt.
- Utformas med hänsyn till att både den avställda ytan och den kvarvarande ytan skall vara rationellt utformade för den framtida verksamheten.

Utöver kriterierna ska verksamheten avgöra utifrån gällande prognoser ifall det kan bli aktuellt att ta tillbaka den avställda lokalytan och i så fall när.

Vidare anges följande regler för lokalavställning:

- En lokal eller del av lokal får ställas av till varje kvartalsskifte efter det att ansökan om avställning inkommit till kommunens lokalcontroller senast 3 månader innan det datum från vilket avställningen skall gälla.
- Den kortaste tidsperiod som en yta får ställas av är ett år.
- Överenskommelse om avställning av del av lokal skall göras skriftligen i form av ett tilläggsavtal till gällande hyresavtal. Sådant tilläggsavtal skall undertecknas av kommunens lokalcontroller samt av förvaltningschef eller av förvaltningschef utsedd person.
- Avställning av hel lokal kan göras antingen genom upprättande av ett tilläggsavtal eller genom uppsägning av gällande hyreshyresavtal. Uppsägning får i detta fall ske med samma uppsägningstid som gäller vid avställning.
- Från och med det datum som avställningen gäller utgår endast hyra för den kvarvarande lokalytan. Denna hyra räknas fram enligt samma hyresmodell som låg till grund för den ursprungliga hyran. Det innebär att en ny hyresfaktor räknas fram både för den kvarvarande delen av lokalen och för den avställda delen. Hyran för den avställda lokaldelen belastar lokalbanken.
- Den avställda ytan får inte nyttjas av verksamheten.
- Eventuella kostnader som kan uppstå i samband med att en avställd lokal behöver anpassas för en ny hyresgäst skall belasta lokalbanken. För att finansiera delar av kostnaderna för avställda lokaler påförs ett lokalbankstillägg på hyran, som är maximalt 2 procent.

HANINGE KOMMUN
Revisorerna

Revisionsskrivelse 2016-01-20

Till Kommunstyrelsen

Granskning av kommunens arbete ur ett barnperspektiv

EY har på uppdrag av kommunens revisorer gjort en granskning av kommunens arbete ur ett barnperspektiv. Granskningens syfte har varit att belysa och bedöma i vilken utsträckning kommunstyrelsens och samtliga nämnders arbete följer de intentioner om barns rättigheter som anges i barnkonventionen samt i kommunens egna mål.

Granskningen visar att kommunfullmäktige har beslutat om ett antal mål som involverar barn och unga. Det finns även styrdokument som speglar barnkonventionens innehåll och strategier som betonar dess vikt i kommunens arbete. Forum för påverkan och samverkan finns i olika former, och ett stort antal kanaler finns för synpunkter från barn och unga. Sammantaget bedrivs ett arbete i förvaltningarna som har barns bästa i åtanke.

Granskningen visar att det idag saknas en samlad utbildningsinsats i barnkonventionens innehåll, men flera fortbildningsinsatser i olika verksamheter fångar upp barnperspektivet.

Uppföljning ur ett barnperspektiv ser olika ut i verksamheterna och sker med olika grad av systematik. Mer omfattande analyser sker i de verksamheter som arbetar dagligen med barn och unga. Vissa analyser har ett uttalat barnrättsperspektiv, medan andra anknyter till det i innehåll i olika utsträckning. Det varierar i vilken utsträckning genomförda aktiviteter synliggörs i uppföljningen och fångas av indikatorerna.

Sammanfattningsvis har en utveckling skett på vissa områden sedan föregående granskning genomfördes 2011. Dock kvarstår rekommendationen om att utveckla sätt att mäta måluppfyllelsen för mål kopplade till barns bästa.

Mot bakgrund av vad som framkommit i granskningen ger vi kommunstyrelsen följande rekommendationer:

- Intensifiera arbetet med att utveckla indikatorerna för att synliggöra måluppfyllelse kopplat till barns bästa.
- Utveckla och förtydliga samverkan mellan förvaltningarna utifrån barnkonventionen. Barnperspektivet omsätts både centralt och ute i verksamheterna, men det saknas en systematisk samordning och uppföljning.
    - Fortsätt utveckla den gemensamma utbildning som påbörjats i samarbete med Botkyrka och Nacka kommun.
    - Kartlägg vilka metoder och arbetssätt som kan nyttjas kommunövergripande utifrån ett barnperspektiv, t.ex. avseende barnkonsekvensanalyser som ett led i uppföljningen.

Granskningsrapporten överlämnas härmed till berörda nämnder. Revisionen önskar få svar från nämnden angående vilka åtgärder som kommer att vidtas senast den 15 april 2016.

För Haninge kommuns revisorer

Rolf Brehmer
Ordförande

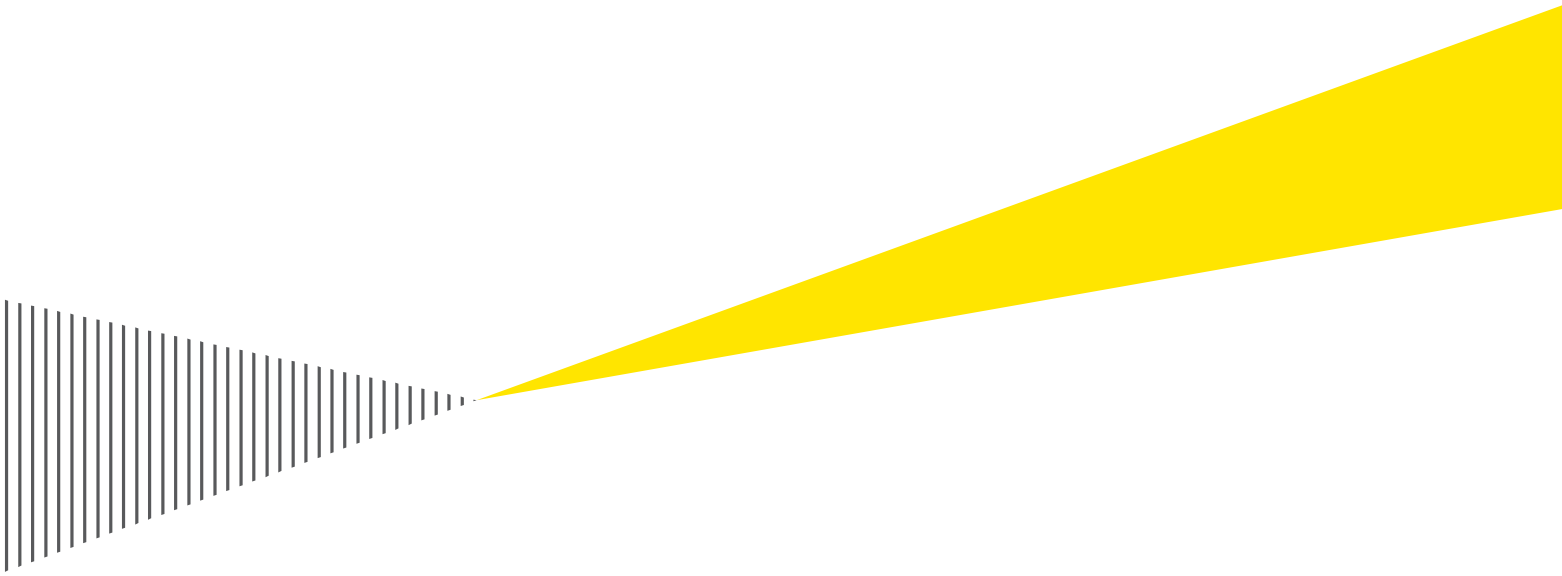
Kenneth Strömberg
Vice ordförande

För kännedom: Kommunfullmäktiges presidium

Revisionsrapport 2015

Haninge kommun

Granskning av kommunens arbete ur ett barnperspektiv

Building a better working world

Innehåll

Innehåll **0**

Sammanfattning **1**

1 Inledning **1**
1.1 Bakgrund 1
1.2 Syfte 1
1.3 Avgränsningar 1
1.4 Ansvariga styrelser/nämnder 1
1.5 Revisionskriterier 2
1.6 Metod 2

2 Barnkonventionen **3**
2.1 Den nationella strategin och kommunernas roll och ansvar 3

3 Barnperspektivet i styrningen **3**
3.1 Kommunövergripande 3
3.2 Kommunstyrelsen 4
3.3 Grund- och förskolenämnden 6
3.4 Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden 7
3.5 Kultur- och fritidsnämnden 7
3.6 Stadsbyggnadsnämnden 9
3.7 Socialnämnden 10
3.8 Södertörns upphandlingsnämnd 11
3.9 Södertörns överförmyndarnämnd 12
3.10 Äldrenämnden 13

4 Barnperspektivet i verksamheten **14**
4.1 Kommunstyrelsens förvaltning 14
4.2 Utbildningsförvaltningen 14
4.3 Kultur- och fritidsförvaltningen 16
4.4 Stadsbyggnadsförvaltningen 16
4.5 Socialförvaltningen 17
4.6 Södertörns överförmyndarenhet 17
4.7 Södertörns upphandlingsenhet 18
4.8 Äldreförvaltningen 19

5 Slutsatser **19**
5.1 Bedömning 22

Sammanfattning

EY har på uppdrag av kommunens revisorer gjort en granskning av kommunens arbete ur ett barnperspektiv. Granskningens syfte har varit att belysa och bedöma i vilken utsträckning kommunstyrelsens och samtliga nämnders arbete följer de intentioner om barns rättigheter som anges i barnkonventionen samt i kommunens egna mål.

Kommunfullmäktige har beslutat om ett antal mål som involverar barn och unga. Det finns även styrdokument som speglar barnkonventionens innehåll och strategier som betonar dess vikt i kommunens arbete. Samtliga nämnder förutom de gemensamma nämnderna har skapat strategier utifrån målet ”barn och ungdomar ska må bra och känna framtidstro”. Överförmyndarnämnden saknar mål med specifik bäring på barn och unga. Kommunstyrelsens förvaltning har under ett antal år arbetat med att förankra barnperspektivet hos chefer och förtroendevalda. Forum för påverkan och samverkan finns i olika former, och ett stort antal kanaler finns för input från barn och unga.

Sammantaget bedrivs ett arbete i förvaltningarna som har barns bästa i åtanke. I de verksamheter som möter barn och unga i stor utsträckning, finns en medvetenhet och ett arbetssätt som tar hänsyn till barns olika villkor och förutsättningar, utifrån både lagstiftning och styrdokument. Det är positivt att även verksamheter som inte dagligen möter barn och unga, såsom äldreförvaltningen och stadsbyggnadsförvaltningen, har rutiner och aktiviteter för att införliva ett barnperspektiv i sin verksamhet.

Granskningen visar att det idag saknas en samlad utbildningsinsats i barnkonventionens innehåll, men flera fortbildningsinsatser i olika verksamheter fångar upp barnperspektivet. Kommunstyrelsens förvaltning har tillsammans med Nacka och Botkyrka kommun utvecklat en utbildning, som hittills genomgåtts av 15 fritidsledare i kommunen. Flera yrkesgrupper planeras att genomgå utbildningen, vilket bedöms som positivt.

Uppföljning ur ett barnperspektiv ser olika ut i verksamheterna och sker med olika grad av systematik. Mer omfattande analyser sker i de verksamheter som arbetar dagligen med barn och unga. Vissa analyser har ett uttalat barnrättsperspektiv, medan andra anknyter till det i innehåll i olika utsträckning. Det uttrycks en förbättringspotential i systematiken avseende uppföljning och analys utifrån barnkonventionen och hur den tillgodoses, samt avseende hur väl indikatorerna för att mäta måluppfyllelse utifrån ett barnperspektiv är anpassade efter de olika verksamheterna. Det varierar i vilken utsträckning genomförda aktiviteter synliggörs i uppföljningen och fångas av indikatorerna.

Sammanfattningsvis bedömer vi att utveckling skett på vissa områden sedan föregående granskning. Arbetet med ungdomsråd och ungdomsfullmäktige fortgår och en det finns en tanke om en gemensam utbildningsinsats tillsammans med Botkyrka och Nacka. Dock kvarstår rekommendationen om att utveckla sätt att mäta måluppfyllelsen för mål kopplade till barns bästa.

Mot bakgrund av vad som framkommit i granskningen ger vi kommunstyrelsen följande rekommendationer:

- Intensifiera arbetet med att utveckla indikatorerna för att synliggöra måluppfyllelse kopplat till barns bästa.
- Utveckla och förtydliga samverkan mellan förvaltningarna utifrån barnkonventionen. Barnperspektivet omsätts både centralt och ute i verksamheterna, men det saknas en systematisk samordning och uppföljning.
    - Fortsätt utveckla den gemensamma utbildning som påbörjats i samarbete med Botkyrka och Nacka kommun.

- Kartlägg vilka metoder och arbetssätt som kan nyttjas kommunövergripande utifrån ett barnperspektiv, t.ex. avseende barnkonsekvensanalyser som ett led i uppföljningen.

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Barn och ungas livsvillkor påverkas i mångt och mycket av beslut som fattas i kommunen. Skola, fritid, samhällsplanering och social omsorg är några av de verksamheter som har stor inverkan på barns och ungas vardag. I FN:s barnkonvention finns en universell definition av barns mänskliga rättigheter. Sverige ratificerade barnkonventionen 1990.

I Haninge kommuns mål och budget för 2015 framgår att FN:s barnkonvention ska prägla kommunens olika verksamheter. Arbetet ska särskilt inriktas mot barns rätt till kunskap, delaktighet och inflytande samt rätt till god psykisk hälsa och miljö.

Revisionen genomförde en granskning år 2011 av kommunens arbete med barnkonventionen, av vilken det framkom ett antal brister. Med anledning av detta har revisionen beslutat genomföra en uppföljande granskning.

1.2 Syfte

Granskningens syfte är att belysa och bedöma i vilken utsträckning kommunstyrelsens och samtliga nämnders arbete följer de intentioner om barns rättigheter som anges i barnkonventionen samt kommunens egna mål.

För att uppnå syftet med granskningen besvaras följande delfrågor:

- Vilka mål, uppdrag, riktlinjer har fastställts med bäring på barnens roll? Och att barnkonventionen tillgodoses?
- Hur mäter nämnderna måluppfyllelse för dessa mål, uppdrag och riktlinjer?
- Utbildas personalen i barnkonventionen och dess innehåll?
- Hur tar nämnd/förvaltning reda på vad som är bäst för barn i planeringen av verksamheten? Görs systematiska konsekvensanalyser utifrån ett barnperspektiv?
- Hur tas unga som resurs tillvara i beslutsfattandet?
- Vilka brukarundersökningar eller andra verktyg för input är riktade till barn?
- Hur tar nämnd/förvaltning hänsyn till de olika livsvillkor som barn kan ha beroende på kön, etnisk tillhörighet, funktionshinder, socioekonomiska förutsättningar, kulturell bakgrund och liknande?
- Hur inhämtas och beaktas barns och ungas synpunkter vid myndighetsutövning inom förskola, skola och socialtjänst, kultur och fritid?
- Hur ser samverkan ut med andra aktörer såsom polis, åklagare och andra myndigheter?

1.3 Avgränsningar

Granskningen är av uppföljande karaktär och syftar till att ge en bedömning på kommunövergripande nivå hur arbetet fortlöpt sedan granskningen 2011. Därmed ges inga nämndspecifika rekommendationer.

1.4 Ansvariga styrelser/nämnder

Granskningen omfattar kommunstyrelsen och samtliga nämnder med undantag för valnämnden.

1.5 Revisionskriterier

Med revisionskriterier avses bedömningsgrunder som används i granskningen för analyser, slutsatser och bedömningar. Denna granskning utgår i huvudsak från följande revisionskriterier:

- FN:s barnkonvention
- Propositionen 2009/10:232 *Strategi för att stärka barnets rättigheter i Sverige*
- Kommunens Mål och budget 2015-16

1.6 Metod

Granskningen har skett genom en genomgång av relevanta styrdokument samt intervjuer. Intervjuer har genomförts med tjänstemän vid kommunstyrelsens förvaltning (inklusive överförmyndarenheten och upphandlingsenheten), kultur- och fritidsförvaltningen, socialförvaltningen, stadsbyggnadsförvaltningen, äldreförvaltningen och utbildningsförvaltningen.

2 Barnkonventionen

Barnkonventionen handlar om staters ansvar för barns rättigheter. När Sverige ratificerade konventionen år 1990 följdes det av en skyldighet att också utveckla strategier för att omsätta den i praktiken. Regeringen är ytterst ansvarig men även riksdagen, kommuner, landsting och statliga myndigheter har fullt ansvar för att inom sina befogenheter främja och skydda barnets rättigheter enligt de internationella åtaganden som finns.

Alla personer under 18 år räknas enligt konventionen som barn. Ibland använder myndigheter kategoriseringen barn, ca.0-12 år och unga, ca.13-18 år (eller upp till 20 år) för att synliggöra de olika livsfaser som det innebär att vara i endera kategorin.

Barnkonventionen uttrycker ett förhållningssätt till barn som sätter barnet i fokus vid beslut eller åtgärder som kan beröra ett enskilt barn eller en grupp barn. Detta barnperspektiv innebär att inför ett beslut eller en åtgärd ska ansvarig beslutsfattare överväga om det berör barnet eller barnen och i så fall på vilket sätt. Att anamma ett barnperspektiv handlar både om attityder, kunskap och arbetssätt. Det speglar synen på barn som fullvärdiga medborgare och kompetenta individer som ska bemötas med respekt i alla sammanhang. Om åtgärden eller beslutet bedöms få konsekvenser för barnet eller barnen ska hänsyn tas till de mänskliga rättigheter som barn har enligt bl.a. barnkonventionen. Att på så sätt säkerställa barnets rättigheter i åtgärder eller vid beslut som rör barn innebär att ha ett barnrättsperspektiv.

2.1 Den nationella strategin och kommunernas roll och ansvar

I *Strategi för att stärka barnets rättigheter i Sverige* (2009) stadgas nationella principer som utgör grundläggande förutsättningar för att kunna stärka barnets rättigheter. Där betonas bland annat att beslutsfattare och olika yrkesgrupper måste ha kunskap om barns levnadsvillkor och hur barnets rättigheter ska omsättas i beslut, vilket fordrar lämplig kompetensutveckling. Barn ska ges förutsättningar att uttrycka sina åsikter i frågor som rör dem och åtgärder som rör barn bör följas upp ur ett barnrättsperspektiv. Samverkan mellan olika aktörer och verksamheter betonas. Strategin ska vara en utgångspunkt för offentliga aktörer på statlig och kommunal nivå som i sina verksamheter ska säkerställa barnets rättigheter.

Många verksamheter som rör barn finns i kommunerna, där fattas också beslut som har direkt inverkan på barns vardag och livssituation. Det krävs tydlig styrning på alla nivåer för att säkerställa att barnets rättigheter genomsyrar arbets- och beslutsprocesser.

3 Barnperspektivet i styrningen

3.1 Kommunövergripande

I kommunens Mål och budget 2015-16 fastslås att FN:s barnkonvention ska prägla de kommunala verksamheterna. I Haninge är arbetet särskilt inriktat mot barns rätt till kunskap, delaktighet och inflytande samt rätt till god psykisk hälsa och miljö.

Fullmäktiges mål delas in i tre målområden: ekologisk, social och ekonomisk hållbarhet. Flertalet mål riktas till samtliga nämnder men det finns också mål som riktas mot en enskild eller flera specifika nämnder. Till varje mål hör en eller flera indikatorer samt ett målvärde.

I Mål och budget 2015-16 stadgas ett antal mål med direkt bäring på barn och unga:

Mål	Indikator(er) som innefattar barn och unga	Målvärde 2015
Barn och ungdomar ska må bra och känna framtidstro	Andel som ganska eller väldigt ofta tycker att det är riktigt härligt att leva	Bättre än 2014
	God psykisk hälsa – indextal för psykosomatisk hälsa	Bättre än 2014
	Andel elever som har positiva eller mycket positiva tankar om sin framtid.	Bättre än 2013
Folkhälsan ska förbättras	Andel elever boende i Haninge som inte använder tobak	Högre än 2014
	Andel fyraåringar med övervikt	Lägre än 2014
Invånarnas trygghet ska öka	Trygghetsindex för unga	Bättre än 2013
Haninges unga ska ha goda möjligheter till karriär i livet oavsett om man väljer arbete eller utbildning (GVN, SN)	Andel elever med slutbetyg från gymnasiet	Bättre än 2014
	Övergångsfrekvens till eftergymnasiala studier	Bättre än 2014
Fler barn och ungdomar ska få uppleva en meningsfull fritid (KFN)	Nöjdhet fritid (nästa mätning görs 2016)	
Andelen elever som når skolans kunskapsmål ska öka (GFN, GVN)	Andel godkänd i alla ämnen (åk 6 och 9)	Bättre än 2014
	Andel högskolebehöriga (gymnasiet)	Bättre än 2014
Andelen elever som upplever trygghet och studiero i skolan ska öka (GFN, GVN)	Andelen med upplevd trygghet i skolplaneenkäten: förskola, grundskola, gymnasiet	Bättre än 2014
	Andelen med upplevd studiero i skolplaneenkäten: grundskola, gymnasiet	Bättre än 2014

I Mål och budget fastslås att Haninge är landets sjunde snabbast växande kommun, och att kraven ökar på service och infrastruktur, sociala trygghetssystem och ett genomtänkt folkhälsoarbete. Det behövs också fler bostäder, skolor och förskolor för att möta den ökande befolkningen. Av budgetförstärkningarna är följande specifikt riktade till barn och unga:

- För att förstärka arbetet med barn med särskilda behov tillskjuts 7 500 tkr till anslaget för central stödavdelning inom grund- och förskolenämnden
- För gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden riktas 1 mnkr särskilt för arbetet med introduktionsprogrammet
- För kultur- och fritidsnämnden avsätts 900 000 kr för att successivt börja införandet av nolltaxan för hyra av kommunens planer och hallar för barn- och ungdomsverksamhet
- Elevpengen till pedagogisk omsorg, förskola, fritidshem och grundskola höjs med 2-3,4 procent

3.2 Kommunstyrelsen

I kommunens Mål och budget 2015-16 framgår att kommunstyrelsen bland annat ansvarar för frågor som gäller kommunens långsiktigt hållbara utveckling, övergripande barnrättsfrågor samt övergripande ekonomi- och personalfrågor. I kommunstyrelsens Strategi och budget 2015-16 framgår att det är prioriterat att arbeta enligt strategin för ungas trygghet, hälsa och utveckling. Presidiesamråden mellan kommunstyrelsen och övriga nämnder beskrivs som ett viktigt instrument för arbetet.

Nedan framgår mål och strategier 2015 med direkt bäring på barn och unga:

Mål	Strategi	Indikator	Målvärde	Uppföljn.
Barn och ungdomar ska må bra och känna framtidstro	Stödja och samordna ett sammanhållet preventionsarbete enligt Strategi för ungas hälsa, trygghet och utveckling	Verbal beskrivning (avseende KS/KSF stöd och samordning, målgrupp är övriga nämnder och förvaltningsledningar)		ÅR
	Fastställa hur styrning, ledning och uppföljning ska stärkas samt hur ökad samverkan över nämnd- och förvaltningsgränser ska ske	Verbal uppföljning		ÅR
	Förebygga att ungdomar och barnfamiljer skuldsätter sig	Andelen ungdomar (18-25 år) som i förebyggande syfte fått rådgivning av budget- och skuldrådgivare	Bättre än 2014	ÅR
	Höja förtroendevaldas och tjänstemäns kunskaper om barns rättigheter	Verbal uppföljning		Delår 2, ÅR
	Barn och unga ska ses som en resurs i beslutsfattande	Förslag från ungdomsfullmäktige behandlas skyndsamt	Inom 90 dagar	Delår 2
Invånarnas delaktighet och inflytande i samhället ska öka	Säkerställa att barn och unga görs delaktiga tidigt i olika beredningsprocesser, att resultat av dialog återkopplas och följs upp samt att samverkan över förvaltningsgränserna förstärks.	Verbal uppföljning		ÅR

Strategin för ungas trygghet, hälsa och utveckling antogs av fullmäktige 2011 och den stadgar att all kommunal verksamhet ska präglas av de rättigheter som FN:s barnkonvention föreskriver. Strategin har sex fokusområden:

- Arbete i enlighet med forskning
- All verksamhet ska stödja kunskapsuppdraget
- Sammanhållet preventionsarbete
- Tydlig ansvarsfördelning mellan nämnderna/förvaltningarna
- Samarbete och synkronisering
- Barn och unga ska ses som en resurs

3.2.1 Kanaler för input från barn och unga

Ungdomsrådet är ett rådgivande organ som består av ungdomar 16-24 år. Innan ungdomsrådet så hade kommunen ett ungdomsfullmäktige, som återkommer under hösten 2015. Ungdomsrådet består av cirka 18 ungdomar som jobbar just för att få ungdomens röst hörd men även att förbättra rådet. Ungdomsrådet har drivit ett antal projekt i kommunen.

Speak App är ett verktyg som utvecklats för att förenkla kontakten mellan unga och beslutsfattare i kommunen. Appen lanserades i samband med Barnkonventionens 25-årsjubileum i november 2014 och satsningen är ett samarbetsprojekt mellan Rädda Barnen, Haninge kommun, Haninge Ungdomsråd och Rädda Barnens Ungdomsförbund. Syftet med Speak App är att göra unga delaktiga och öka deras inflytande i lokala beslutsprocesser.

Det finns även andra undersökningar som fångar barn och ungas röster. Som exempel kan nämnas Ung röst, som genomförs av Röda Korset och som frågar unga om uppväxtvillkor,

utbildning och rättigheter, och där Haninge deltar vartannat år. Ett annat exempel är trygghetsmätningen som inkluderar invånare från 16 år och som genomfördes senast 2014.

3.3 Grund- och förskolenämnden

I nämndens Strategi och budget 2015 framgår det att en av nämndens huvuduppgifter är att Haninges skolor ska vara de bästa i Sverige. Nämnden poängterar vikten av goda relationer, att hela Haninge ska genomsyras av ett ansvarstagande förhållningssätt gentemot barn och elever och av en tillåtande, kreativ organisationskultur. Ingen individ ska lämnas efter, eller hindras i sin utveckling.

Då nämndens verksamhet i sin helhet är riktad till barn redovisas inte samtliga mål nedan. Istället redovisas hur många mål som har strategi/åtagande samt hur många av dessa som följs upp med en mätbar indikator.

- Nämnden har formulerat strategier för 18 av KF:s 24 mål. Det kan finnas flera strategidelar för ett mål.
- 29 av 37 strategier har en mätbar indikator.
- Målvärden redovisas inte.
- 7 av 29 mätbara indikatorer inbegriper barn och ungas egna röster, genom Stockholmsenkäten och skolplaneenkäten, samt en ny enkät om skolmat.

Ett centralt styrdokument för skolan är Skolplan 2012-2015. Den tydliggör kommunens ställningstagande på hela utbildningsområdet och Haninges utritade väg för skolutveckling mot visionen – Sveriges bästa skolor. Strategin för skolutveckling innebär att arbeta med sju prioriterade frågor fram till 2015.

- Ett ansvarstagande förhållningssätt
- Förbättrad mål- och resultatstyrning
- Enhetliga strukturer
- Uppföljning av kunskapsutvecklingen
- Anpassning av arbetssätt
- Stark pedagogisk ledning
- Barn och elevers inflytande

För barn och elevers inflytande beskrivs bland annat att verksamheterna ska arbeta med fortlöpande uppföljning, utvärdering och återkoppling på elevernas och barnens lärande och utveckling, stärkta möjligheter för barn och elever att kunna påverka sin skolmiljö samt förbättrad verksamhet genom att ta tillvara barns och elevers synpunkter på undervisningen.

Ett ytterligare styrdokument som införlivar barnkonventionen är Plan för trygghet och studiero, som beslutades 2013.

3.3.1 Kanaler för input från barn och unga

I det dagliga arbetet genomförs utvärderingar och uppföljning på respektive skolenhet. På ett övergripande plan är Stockholmsenkäten och skolplaneenkäten två viktiga verktyg. Skolplaneenkäten är en undersökning som genomförs årligen, där föräldrar och elever svarar på frågor om vad de tycker om förskolan och grundskolan. Deltagande i enkäten är vårdnadshavare till barn i åldrarna två och fem år inom förskolan och vårdnadshavare till alla förskolebarn inom pedagogisk omsorg. Inom grundskolan deltar elever i årskurserna 5 och 8 och vårdnadshavare till barn i årskurserna 2, 5 och 8.

Enkäten avser mäta hur väl utbildningsförvaltningen lyckats med arbetet för ökad måluppfyllelse och att leva upp till vad som sägs i skolplanen. Resultatet är ett av de verktyg som förskolan, pedagogisk omsorg och skolorna använder som analysunderlag när de utarbetar sina förbättringsplaner. Frågor ställs om t.ex. trygghet, arbetsro och mobbning.

Stockholmsenkäten genomförs vartannat år och riktar sig till samtliga elever i år 9 i grundskolan och år 2 på gymnasieskolan. Frågorna handlar om elevers livssituation, skolarbete, användning av droger, mobbning m.m.

3.4 Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden

Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden fullgör de av kommunens uppgifter inom skolväsendet som omfattar gymnasieskola, gymnasiesärskola, kommunal vuxenutbildning, särskild utbildning för vuxna, utbildning i svenska för invandrare samt kommunens aktivitetsansvar. Då en stor del av nämndens verksamhet riktar sig till ungdomar redovisas inte samtliga mål nedan. Istället redovisas hur många mål som har strategi/åtagande samt hur många av dessa som följs upp med en mätbar indikator.

- Nämnden har formulerat strategier för 19 av KF:s 24 mål. Strategierna innehåller i många fall flera delar.
- Nämndens 35 strategidelar följs upp via 33 mätbara indikatorer. Vissa strategier har fler än en indikator.
- Målvärden redovisas inte.
- 6 av 33 mätbara indikatorer inbegriper ungas egna röster, genom Stockholmsenkäten, gymnasieenkäten och skolplaneenkäten.

Nämnden har, i samarbete med socialnämnden samt kultur- och fritidsnämnden, ett särskilt prioriterat ansvar att uppmärksamma och följa upp samtliga medborgare inom åldern 16-20 år, det så kallade uppföljningsansvaret som syftar till att fler ungdomar går till studier eller arbete.

Även gymnasie- och vuxenutbildningsnämndens verksamhet omfattas av Skolplan 2012-2015 och Plan för trygghet och studiero, vilka nämns ovan.

3.4.1 Kanaler för input från barn och unga

I det dagliga arbetet genomförs utvärderingar och uppföljning på respektive skolenhet. Förutom skolplaneenkäten och Stockholmsenkäten, som nämns ovan, deltar även gymnasieeleverna i gymnasieenkäten, som genomförs av Kommunförbundet Stockholms Län (KSL).

3.5 Kultur- och fritidsnämnden

I kultur- och fritidsnämndens strategi och budget 2015-16 framgår det att Haninge expanderar och mycket tyder på att kommunen kan växa stort. Barn och unga prioriteras.

Vidare framgår det att kommunfullmäktige antagit ett idrottspolitiskt program och ett kulturpolitiskt program, som är centrala och pekar ut en långsiktig politisk inriktning för kultur- och fritidssektorn i Haninge. Det kulturpolitiska programmet följer Riksidrottsförbundets ”Idrotten vill” samt FN:s barnkonvention och strävar mot alla barns och ungdomars rätt till en hälsosam tillvaro och fritid på lika villkor. De ska ges rätt till inflytande i den verksamhet som riktar sig till dem och inriktningen i FN:s barnkonvention ska genomsyra verksamheter som bedrivs i såväl kommunens som i föreningslivets regi.

Nämnden har i samarbete med socialnämnden samt gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden, där den sistnämnda har huvudansvaret, ett särskilt prioriterat ansvar att uppmärksamma och följa upp samtliga medborgare inom åldern 16-20 år, det så kallade uppföljningsansvaret. Vidare är det brottsförebyggande och trygghetsskapande arbetet bland annat inom UNGSAM en central del i arbetet med att stärka ungas trygghet, hälsa och utveckling i enlighet med antagen strategi.

Nämnden har följande strategier och åtaganden med direkt bäring på barn och unga:

Mål	**Strategi**	**Indikator**	**Målvärde**	**Följs upp**
Barn och ungdomar ska må bra och känna framtidstro	Verksamheterna utvecklas tillsammans med barn och ungdomar utifrån deras förutsättningar och livsvillkor.	Delaktighetsindex på fritidsgårdar baserat på brukarenkät, uppdelat efter kön.	Bättre än 2014	ÅR
Folkhälsan ska förbättras	Välbefinnande stärks genom möjliggörande av fysisk aktivitet, upplevelser och relationer i tillgängliga miljöer och lokaler samt i bred sam-verkan med andra aktörer.	Antalet besök utifrån ett urval av förvaltningens verksamheter, uppdelat efter kön. Andelen föreningsaktiva barn och unga, uppdelat efter kön.	Fler än 2014 Högre än 2014	ÅR ÅR
Invånarnas delaktighet och inflytande i samhället ska öka	Dialog i olika former utvecklas för såväl medborgare som föreningar och ny teknik används i arbetet	Delaktighetsindex på fritidsgårdar baserat på brukarenkät, uppdelat efter kön.	Bättre än 2014	ÅR
Invånarnas trygghet ska öka	Tryggheten i och kring verksamheter och anläggningar ska öka. Vuxennärvaro där barn och unga befinner sig.	Trygghet på fritidsgårdarna, uppdelat efter kön.	Bättre än 2014	ÅR
Fler människor ska komma i arbete	Arbeta jobbcoachande och medverka till att fler är förberedda inför arbetslivet.	Antal utbildade Unga ledare, uppdelat efter kön. Antal praktikplatser och sommarjobb för ungdomar inom förvaltningen, uppdelat efter kön.	Bättre än 2014 Bättre än 2014	ÅR ÅR
Fler barn och ungdomar ska få uppleva en meningsfull fritid.	Möjliggöra så att fler barn och unga kan ta del av kultur- och fritidsutbudet med ökade möjligheter för externa aktörer.	Antal besök av 13-19- åringar på fritidsgårdar, uppdelat efter kön. Andel av målgruppen 6-18 år som deltar i Haninge musikskola, uppdelat efter kön. Andel av målgruppen 6-18 år som deltar i Haninge kulturskola, upp-delat efter kön.	Fler än 2014 Högre än 2014 Högre än 2014	ÅR ÅR ÅR
Det ska vara enkelt att starta och utveckla företag i kommunen så att antalet arbetsplatser ökar.	Medverka till att fler är förberedda inför arbetslivet. Ge externa aktörer möjlighet att erbjuda meningsfull fritid.	Antal utbildade Unga ledare, uppdelat efter kön. Antal praktikplatser och sommarjobb för ungdomar inom förvaltningen, uppdelat efter kön.	Fler än 2014 Fler än 2014	ÅR ÅR

3.5.1 Kanaler för input från barn och unga

Enligt intervjuad använder kultur- och fritidsförvaltningen ett flertal kanaler för att få input från barn och ungdomar. Förvaltningen genomför brukarundersökningar såsom Nackaenkäten, Fritidsgårdsenkäten och Tonårsenkäten. Brukarundersökningarna vänder sig till olika åldersgrupper och syftar till att fånga in hur barn och ungdomar upplever fritidsgårdarna. En annan brukarundersökning är Ung livsstil som genomfördes senast 2012. Undersökningen genomförs vart fjärde år och grundskolelever samt gymnasieelever besvarar frågor om sin fritid och hur de mår.

Kultur- och fritidsnämnden genomför demokrativeckan, där syftet är att ge barn och ungdomar kunskap om demokrati samt möjlighet att debattera med politiker. Inom ramen för detta anordnas t.ex. en ungdomsdebatt.

Kultur- och fritidsförvaltningen har som rutin att vid en verksamhetsändring som t.ex. att stänga en fritidsgård, samråda med barn och ungdomar. Detta för att inhämta deras perspektiv men också för att förankra ett eventuellt beslut.

Vidare genomför förvaltningen och park- och naturavdelningen inom stadsbyggnadsförvaltningen trygghetsronder på fritidsgårdarna tillsammans med barn och ungdomar. Tanken är att granska lokaler både invändigt och utvändigt för att se hur lokalerna upplevs utifrån ett trygghetsperspektiv. Därtill genomförs jämställdhetsronden där lokalerna granskas och upplevs utifrån ett jämställdhetsperspektiv.

3.6 Stadsbyggnadsnämnden

I stadsbyggnadsnämndens strategi och budget framgår att åtgärder för insatser i den fysiska offentliga miljön som förbättrar trivsel och skapar tryggare miljöer prioriteras. Ett viktigt mål är ett Haninge fritt från klotter, skadegörelse och vandalism. Blandad bebyggelse av bostäder, verksamheter och offentliga byggnader skapar trygghet.

Av stadsbyggnadsförvaltningens verksamhetsplan för 2015 framgår att förvaltningen ska uppnå målet ”barn och unga ska må bra och känna framtidstro” genom att aktivt verka för att få med barn och unga i dialoger. Målet att fler människor ska komma i arbete ska uppnås genom att fortsatt erbjuda praktik- och sommarjobb inom förvaltningen.

Nämnden har följande strategier och åtaganden med direkt bäring på barn och unga:

Mål	Strategi	Indikator	Målvärde	Följs upp
Barn och unga ska må bra och känna framtidstro	Barnkonventionen ska vara utgångspunkt vid all planering. För nämndens ansvarsområde innebär det att barn och ungdomar ges utrymme att delta i samhällsutvecklingen och påverka sin närmiljö	Andel som ganska eller väldigt ofta tycker att det är riktigt härligt att leva	Bättre än 2014	Delår och ÅR
		God psykisk hälsa – indextal för psykosomatisk hälsa	Bättre än 2014	Delår och ÅR
		Andel elever som har positiva eller mycket positiva tankar om sin framtid.	Bättre än 2014	Delår och ÅR

Fler människor ska komma i arbete	Utveckla arbetet med att få fler unga i jobb genom att ta emot praktikanter och skolungdomar samt visstidsanställningar			Delår och ÅR

3.6.1 Kanaler för input från barn och unga

Enligt intervjuad är dialog och samråd centrala delar i planprocessen. Stegen innan antagen detaljplan möjliggör för intressenter och medborgare, däribland barn och ungdomar, att yttra sig över planförslaget. Av dialoghandboken framgår att barn och ungdomar bör involveras så tidigt som möjligt i planprocessen, helst redan i programskedet. Det framgår också att barn och ungdomars förmåga att uttrycka sig skiljer sig åt mellan olika åldrar, och detta medför att det krävs olika metoder och koncept för medborgardialog beroende på vilken ålder barnen är.

Utöver samrådsmöten och öppna hus under planprocessen använder planavdelningen dialoghandbokens metoder och koncept för att involvera barn och ungdomar. Enligt intervjuad använde planavdelningen konceptet ”Mina kvarter Minecraft” för att ge alla unga i kommunen möjligheten att föreslå hur Vallavägen skulle utformas. Idétävlingen mottog 81 kvalificerade förslag och en vinnare korades. Projektet var uppskattat bland deltagarna.

Jordbrodialogen lyfts fram som ett dialogprojekt som riktade sig mot medborgarna däribland barn och ungdomar för att inhämta synpunkter kring Jordbro. Dialogens inriktning var att gå från en medborgardialog till medborgarnas dialog som innebar att medborgarna bjöd in tjänstemän, politiker och aktörer till de aktiviteter som engagerade medborgarna istället för tvärtom.

Intervjuad uppger att planavdelningen har i tidigare planarbete inhämtat synpunkter från skolklasser när det gällt planarbete kring en skola. Planavdelningen tar även emot studiebesök från skolklasser.

3.7 Socialnämnden

Socialnämndens strategi och budget 2015-16 stadgar att nämnden alltid prioriterar barn och ungdomar där barnkonventionen är ledande i arbetet. Nämnden arbetar bland annat förebyggande, med barn i behov av stöd, med ensamkommande flyktingbarn, sociala insatsgrupper, familjerätt samt med barn och unga med psykisk ohälsa. Nämnden har det särskilda uppdraget att fortsätta utforma en första linjens insats för yngre barn.

Det framgår också att det sker en utveckling mot mer samarbete med övriga förvaltningar, frivilligorganisationer och föreningar avseende det brottsförebyggande och trygghetsskapande arbetet. Nämnden samarbetar även med gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden och kultur- och fritidsnämnden om det kommunala uppföljningsansvaret.

Förutom FN:s barnkonvention lyfter även konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning fram barnperspektivet. Barn med funktionsnedsättning har rätt att fritt uttrycka sina åsikter i alla frågor som rör dem. Åsikterna ska till mätas betydelse i förhållande till barnets mognad och ålder.

Nedan följer nämndens strategier med specifik bäring på barn och unga. Inom respektive strategi finns kopplade åtaganden för socialförvaltningen med egna indikatorer.

Mål	Strategi	Indikator	Målvärde
Barn och unga ska må bra och känna framtidstro	Barn och ungdomar och deras familjer som kommer i kontakt med socialtjänsten ska på ett tidigt stadium erbjudas individuellt evidensbaserat stöd	Andelen öppenvårdsinsatser ska ökas jämfört med heldygnsomsorg Antal vräkta barn Andel barn och ungdomar som haft enskilt samtal med sin handläggare Andel återaktualiserade barn och ungdomar som varit placerade på HVB-hem	Högre än 2014 0 100 procent Lägre än 30 procent
Haninges unga ska ha goda möjligheter till karriär i livet oavsett om man väljer arbete eller utbildning	Alla ungdomar som är aktuella inom socialtjänsten ska stödjas och motiveras till arbete eller studier	Antal ungdomar som fått kommunala sommarjobb	300

3.7.1 Kanaler för input från barn och unga

Ett antal enkäter används inom socialförvaltningen, som på olika sätt synliggör barn och ungas upplevelse av de olika verksamheter som förvaltningen arbetar med. Som exempel kan nämnas Gröna Huset, som driver dagbehandling med integrerad skolundervisning för ungdomar 16-18 år, där ungdomens upplevelse dokumenteras efter behandling.

Stigen är en verksamhet som riktar sig till unga i ålder 16-24 år med neuropsykiatrisk diagnos eller social problematik. Även här dokumenteras den unges upplevelse efter avslutad behandling. Även ungdomsmottagningen samt Haninge barn- och ungdomsgrupper använder sig av anpassade brukarundersökningar.

Ett antal undersökningar riktar sig även till yngre barn. Förvaltningen arbetar med att försöka fånga yngre barns upplevelser på olika sätt, men det är uttalat svårt att dokumentera och använda i uppföljningen för att ”mäta”. I mötet med yngre barn beskrivs även samspelet med vårdnadshavare som en viktig del för att fånga barnets upplevelse samt hur det mår.

3.8 Södertörns upphandlingsnämnd

Södertörns upphandlingsnämnd har med beaktande av både Haninge och Nynäshamns kommuns antagna mål formulerat fem mål för 2015, varav tre med bäring på barn och ungdomar. Inom området social hållbarhet framkommer att kommunerna ska ansvara för en långsiktig social hållbarhet genom att utveckla välfärden och säkra goda livsvillkor för invånarna. Både på kommunövergripande nivå och i enskilda nämnder ska människors behov och välbefinnande sättas i fokus. Möjlighet till arbete, trygghet, hälsa, utveckling, delaktighet och inflytande ska tas tillvara för att skapa ett socialt hållbart samhälle.

Strategin för att nå målen inom social hållbarhet handlar om att förbättra servicen till beställarna i kommunerna och potentiella leverantörer. Dessutom ska i relevanta upphandlingar krav ställas på praktikplatser eller anställning för att på så sätt få fler människor i arbete.

Mål	Strategi	Indikator	Uppföljning
I upphandlingar verka för att ungdomar och långtidsarbetslösa får anställning eller praktikplats	Antal upphandlingar med krav på anställning eller praktikplats	2 stycken	Årsvis
I avtalsförvaltning verka för social hållbarhet	Antal leverantörer med aktivt socialt hållbarhetsarbete	Ny	Årsvis
I upphandlingar verka för att varor och tjänster produceras socialt hållbart	Antal upphandlingar med sociala krav	5 stycken	Årsvis

Nämndens upphandlingspolicy fastslår att upphandlingsenheten ska ställa krav på att leverantör, eller anlitad underleverantör, inte diskriminerar i sin affärsverksamhet på grund av kön, etnicitet, trosuppfattning, ålder, funktionshinder eller sexuell läggning eller av sådana skäl otillbörligen särbehandlar arbetstagare eller arbetssökande. Upphandling kan genomföras med sociala hänsyn, vilket till exempel kan innebära att krav ställs i upphandlingen som syftar till ökad sysselsättning eller minskat utanförskap, vilket har indirekt bäring på unga.

Vidare fastslår upphandlingspolicyn att uppföljning av såväl kommunernas leverantörer som avtal och avtalsefterlevnad ska ske regelbundet och systematiskt. Till upphandlingar som omsluter betydande värden ska det upprättas en uppföljningsplan, i den ska det exempelvis framgå om upphandlingsenheten eller verksamheten ansvarar för uppföljning av leverantör och kontroll av upphandlad vara eller tjänst.

Riktlinjer för upphandling fastställer att för att motverka att Haninge kommun och Nynäshamns kommun upphandlar varor som produceras under förhållanden som bryter mot bland annat artikel 32 i barnkonventionen ska etiska hänsyn beaktas redan i behovs- och marknadsanalysen av en upphandling.

3.8.1 Kanaler för input från barn och unga

Av intervjuad framgår att upphandlingsnämnden inte har någon särskild kanal som för fram input från barn och unga, detta ansvar vilar på respektive beställande enhet.

3.9 Södertörns överförmyndarnämnd

Överförmyndarverksamheten i kommunerna Botkyrka, Haninge, Huddinge, Nynäshamn och Tyresö bedrivs gemensamt via Södertörns överförmyndarnämnd. Överförmyndarnämnden ingår i Haninge kommuns organisation. Nämnden ska genom sin tillsyn säkerställa att de som har förordnad god man/förvaltare eller är underåriga inte lider rättsförlust. Verksamheten utgör ett samhällsskydd för exempelvis barn.

Överförmyndarnämndens verksamhet för barn och unga regleras främst i föräldrabalken och lagen om god man för ensamkommande barn.

Nämnden har följande strategier och åtaganden med direkt bäring på barn och unga:

Mål	Strategi	Indikator	Målvärde
Invånarnas delaktighet och inflytande i samhället ska öka	Utveckla former för dialog med ställföreträdare	Kundenkät	Bättre än vid föregående mätning

3.9.1 Kanaler för input från barn och unga

Enligt intervjuad finns flera kanaler för att hämta in barn och ungdomars perspektiv. I processen att ensamkommande barn ska tilldelas en god man har barnet rätt att yttra sig i forma av att godkänna eller motsätta sig föreslagen god man. Därtill kan barnet efter att ha tilldelats en god man begära att få en ny.

Rutin för granskning av års-/sluträkning omyndiga har en direkt koppling till barnkonventionen; yttrande ska inhämtas från barnet utifrån dess ålder och mognad, alltid i viktiga frågor om den omyndige fyllt 16 år.

Överförmyndarenheten genomför brukarundersökningar till ställföreträdare men inte till huvudmännen (barnen). Det finns dock enligt enhetschefen tankar om att införa sådana undersökningar under kommande verksamhetsår, något som beskrevs även i granskningen 2011.

3.10 Äldrenämnden

I äldrenämndens strategi och budget 2015-16 beskrivs fyra huvudspår, varav ett är förebyggande arbete, som syftar till att skjuta upp och undvika vårdbehov. Arbetet med förebyggande hembesök, träffpunkter som erbjuder aktiviteter samt samverkan med pensionärsorganisationerna har fokus på detta. Nämnden har ett antal strategier med bäring på barn och unga:

Mål	Strategi	Indikator	Målvärde
Barn och ungdomar ska må bra och känna framtidstro	Genom att samarbeta och samverka med förskole-, skolverksamheten och kultur- och föreningsliv, skapar vi möjligheter för unga till meningsfulla aktiviteter, sysselsättning och arbete.	Andel som ganska eller väldigt ofta tycker att det är riktigt härligt att leva	Bättre än 2014
		God psykisk hälsa – indextal för psykosomatisk hälsa	Bättre än 2014
		Andel elever som har positiva eller mycket positiva tankar om sin framtid	Bättre än 2013
	Genom att skapa förutsättningar för mötesplatser/ generationsmöten på yngres och äldres arenor; bidrar vi till barns och ungdomars välmående.	Andel som ganska eller väldigt ofta tycker att det är riktigt härligt att leva	Bättre än 2014
		God psykisk hälsa – indextal för psykosomatisk hälsa	Bättre än 2014
		Andel elever som har positiva eller mycket positiva tankar om sin framtid	Bättre än 2013

I förvaltningens åtaganden ingår att erbjuda praktikplatser av god kvalitet i den omfattning som efterfrågas av Fredrika Bremergymnasierna och CentrumVux samt erbjuda barn och ungdomar generationsmöten och lärandemiljöer inom äldreområdet genom att bland annat driva projekt samt utarbeta ett prao-program.

3.10.1 Kanaler för input från barn och unga

Förvaltningen genomför ingen systematisk undersökning riktad mot barn och unga, men utvärderar t.ex. aktiviteter inom ramen för samarbetet med Fredrika Bremergymnasiet samt projektet Generationsmöten.

4 Barnperspektivet i verksamheten

I detta avsnitt är fokus på hur barnkonventionen implementeras i olika verksamheter, hur nämnd/förvaltning tar reda på vad som är bäst för barn i planeringen av verksamheten samt hur uppföljning knyter an till ett barnrättsperspektiv.

4.1 Kommunstyrelsens förvaltning

Kommunstyrelsens förvaltning ansvarar bland annat för att inkorporera barnkonventionen i kommunens styrdokument, samt i styrmodellen. Vikten av att öka kunskapen om barnkonventionen hos chefer samt förtroendevalda betonas. Kommunen deltar i ”Partnerskap för barnkonventionen”, där 10 kommuner är inbjudna av barnombudsmannen och Haninge deltar med en förtroendevald och en tjänsteman. Inom samarbetet genomförs exempelvis kollegial granskning av respektive kommun utifrån barnkonventionen. Den senaste genomfördes 2013.

Sedan 2011 finns ett regionalt nätverk för barn och ungas rättigheter där Haninge deltar som en av 9 kommuner i Stockholmsregionen tillsammans med Rädda barnen och Sveriges Elevkårer. Nätverksmöten genomförs två gånger årligen där ansvariga politiker och tjänstemän deltar för att följa och utveckla arbetet i nätverket. Utöver detta har tjänstemännen två egna möten. Tjänstemannagruppen ska utifrån verksamhetsplanen ta initiativ och genomföra aktiviteter som leder till måluppfyllelse.

Inom ramen för det regionala nätverket har en utbildning startats tillsammans med Botkyrka och Nacka kommun, där olika yrkesgrupper gemensamt ska utbildas i barn och ungas rättigheter. En utbildning med fritidsledare har genomförts under 2015 och det planeras en utbildning för socialsekreterare under våren 2016. Utbildningen består av träffar samt ”hemläxa” mellan tillfällena.

Haninge kommun ingår som tidigare nämnt i arvsfondsprojektet Speak app i samarbete med Rädda Barnen, Rädda Barnens ungdomsförbund och Haninge ungdomsråd. Projektet ska öka barn och ungas deltagande i lokala beslutsprocesser i enlighet med artikel 12 i Barnkonventionen om rätten till delaktighet. Det treåriga projektet har tagit fram en app som ska nå ut brett till unga och underlätta möjligheten att skicka in förslag till beslutsfattare samt till styrgruppen för projektet som även arbetar med beredningsforum. En projektledare och en samordnare på kommunstyrelsens förvaltning arbetar med Speak app.

En tjänsteman är ansvarig för barnrättsfrågorna på förvaltningen och fungerar också som stöd till övriga förvaltningar i frågor som rör barnperspektivet. Detta stöd nyttjas inte med någon systematik enligt intervjuad, men det kan komma in olika frågor där förvaltningarna vill få en bedömning utifrån ett barnperspektiv.

4.2 Utbildningsförvaltningen

Förskola, grundskola och gymnasieskolan styrs bland annat av skollag samt läroplan, som grundar sig på barnkonventionens bestämmelser. På så vis genomsyrar barnkonventionen verksamheten. Redogörelsen nedan utgör ett urval av förvaltningens verksamhet.

Förvaltningen har inte genomfört någon systematisk utbildning utifrån Barnkonventionen, men flera exempel finns på hur anställda i verksamheten tillgodogör sig dess innehåll. Inom förskola inkorporeras barnkonventionen genom den pedagogik, Reggio Emilia, som tillämpas. Pedagogiken betonar bland annat lyssnande, delaktighet, reflektion och dokumentation. Genom t.ex. en fördjupad pedagogutbildning för anställda på enheterna fokuseras t.ex. likvärdighet samt barns delaktighet och inflytande i förskolan. Inom grundskolan beskrivs elevperspektivet som en naturlig del genom arbetssätt och analyser som görs, men det görs inte någon systematisk särskild barnkonventionsanalys. Uppföljning av innehållet i barnkonvention sker som en del i den ordinarie uppföljningen. Inom gymnasieskolan beskrivs ett uttalat elevperspektiv som fokus i den ständigt pågående pedagogiska utvecklingsprocessen. Genom t.ex. fortbildning, inbjudna föredragshållare och pedagogiska caféer stimuleras kollegialt lärande med eleven i fokus.

Under 2014 genomförde Skolinspektionen en tillsyn i Haninge kommun och gav kommunen föreläggande om att vidta åtgärder för att förbättra arbetet inom området undervisning och lärande, genom att erbjuda en likvärdig utbildning inom varje skolform. Inom området uppföljning och utveckling av utbildningen, ska kommunen se till att det bedrivs ett dokumenterat systematiskt kvalitetsarbete som består i planering, uppföljning och utveckling av utbildningen. Med anledning av Skolinspektionens föreläggande upprättade förvaltningen en förbättringsplan inför 2015, som lyfter fram tre prioriterade områden:

- Höjd kunskapsnivå och ökad likvärdighet
- Systematiskt kvalitetsarbete
- Systematiskt arbetsmiljöarbete

Utifrån dessa områden specificeras ett antal åtaganden som är grundade i styrdokument, lagar och förordningar samt de politiska målen. Dessa åtaganden konkretiseras i en förbättringsplan på respektive nivå i organisationen. Skolinspektionen bedömde tillsynen som avslutad i mars 2015, då bristerna bedömdes avhjälpta av vidtagna åtgärder.

Det beskrivs som en utmaning att uppfylla barnkonventionens intentioner på alla nivåer i organisationen. Många viktiga och omfattande frågor ryms inom Barnkonventionen, såsom t.ex. skydd mot diskriminering och våld samt rätt till social trygghet.[1] Många mål och styrdokument anknyter till dess innehåll, men kräver åtgärder på olika nivå i organisationen för att realiseras och för att åstadkomma en röd tråd från mål till genomförande samt uppföljning och analys.

Utbildningsförvaltningen ingår i det lokala chefssamrådet tillsammans med representanter från kultur- och fritidsförvaltningen, socialförvaltningen samt Polisen. Lokala chefssamrådets roll är att samordna arbetet inom UNGSAM. UNGSAM-grupper finns på grundskolor med klass 6-9 och på gymnasiet. Målet är att utifrån en gemensam plattform hitta former för en aktiv samverkan i syfte att förebygga att ungdomar begår brott, använder droger eller rekryteras till andra kriminella beteenden. Olika UNGSAM-grupper har kommit olika långt enligt intervjuad, från att utbyta lägesrapporter till att aktivt planera, genomföra och följa upp aktiviteter. Det uttrycks ett behov av att förtydliga ansvar och mandat för chefssamrådet samt hur arbetet följs upp.

Förvaltningschefen deltar även i BUS-SAM, den länsövergripande tjänstemannagrupp från kommuner och landsting som svarar för det länsövergripande arbetet med barn och

[1] En fråga som aktualiseras utifrån Barnkonventionen och som revisionen följt över tid är avseende mobbing och kränkande behandling. En särskild granskning av trygg och säker skolmiljö genomfördes 2011, och i löpande möten med nämnderna som ansvarar för skolan ställs frågor om hur mobbing och hot hanteras. Under 2015 kommer även en granskning att genomföras av stödinsatser till barn med utåtagerande beteendeproblem.

ungdomar som behöver särskilt stöd, tillsammans med KSL. De ska gemensamt leda, initiera, utveckla och följa upp samverkan kring denna grupp unga.

4.3 Kultur- och fritidsförvaltningen

Kultur- och fritidsnämndens verksamhet är i sin helhet riktad till barn och ungdomar. Arbetet fokuseras på möjliggörandet av barn och ungdomars deltagande och hur deras rättigheter tas tillvara på bästa sätt. Fritidsgårdarna arbetar utifrån att de ska öppna för alla vilket innebär att barn eller ungdomar inte behöver skriva in sig. Likaså ska de vara tillgängliga i form av öppettider. Intervjuad lyfter fram en satsning på att välkomna ensamkommande barn till fritidsgårdarna.

En viktig del i att möjliggöra barn och ungdomars deltagande i föreningar är kultur- och fritidsnämndens beslut om nolltaxa för hallar och planer.

Under hösten 2014 och våren 2015 genomgick 15 fritidsledare från olika verksamheter utbildning i barnkonventionen. Utbildningen organiserades av kommunens samordnare för barn och ungas rättigheter där också deltagare från andra kommuner deltog. Deltagarna uppfattade utbildningen som positiv och ytterligare fritidsledare efterfrågar att få gå utbildningen.

På kultur- och fritidsförvaltningens enhet Utveckling och stöd arbetar en barn- och ungdoms strateg. Dennes roll är att inom förvaltningen arbeta övergripande med barn- och ungdomsfrågor, men också bevaka deras perspektiv i exempelvis planprocessen.

Enligt intervjuad sker måluppföljning tre gånger per år. Som stöd i detta används det kommunövergripande beslutsstödssystemet. Verksamhetschefer ansvarar för att lägga in nyckeltal i systemet medan enheten utveckling och stöd följer upp. Detta har stärkt uppföljningen. Intervjuad beskriver att barnkonventionen genomsyrar kultur- och fritidsförvaltningens arbete, men ser ett behov av att öka medvetenheten om och tydliggöra hur förvaltningen arbetar utifrån barnkonventionen.

4.4 Stadsbyggnadsförvaltningen

Enligt intervjuad har planavdelningens medarbetare en god kännedom om barnkonventionen och vikten av att i planprocessen beakta barn och ungdomar. 2013 deltog samtliga av planavdelningens medarbetare i barnkonventionsutbildningen som anordnades av kommunstyrelseförvaltningen.

Som nämnts använder avdelningen styrdokumentet ”Dialoghandboken” i arbetet med att involvera barn och ungdomar. Alla nyanställda får kännedom om styrdokumentet. Vidare använder avdelningen dokumentet ”Att ge barn och ungdomar en nyckel till det offentliga rummet” för att involvera barn och ungdomar. Dokumentet tillika sammanställningen innehåller teori, praktiska tillvägagångssätt och erfarenheter från tre olika projekt där barn och ungdomar involverades.

Intervjuad uppger att planavdelningen har som rutin i planprocessen att göra en konsekvensanalys utifrån barns och ungdomars perspektiv. I planprocessen samråder förvaltningen med berörda nämnder och externa aktörer såsom länsstyrelsen och polisen.

Enligt intervjuad har planavdelningen i år anställt fyra nyutexaminerade som tidigare gjort sommarpraktik eller skrivit sitt examensarbete med anknytning till förvaltningens arbete. Handledning av dessa nyanställda har i år prioriterats istället för att ta emot nya sommarpraktikanter eller studenter.

Stadsbyggnadsnämnden följer upp måluppfyllelsen två gånger per år, i delårsrapport samt årsredovisning. Av intervjuad framkommer att mål och strategi med bäring på barn och

ungdomar är välformulerade och aktuella, men det finns en svårighet att följa upp och mäta verksamheten utifrån indikatorerna.

4.5 Socialförvaltningen

Socialförvaltningen arbetar med ett uttalat barn- och ungdomsfokus som ska genomsyra alla verksamheter. Inom förvaltningen är det främst beställaravdelningen barn och unga samt utföraravdelningen social omsorg som möter barn och unga. Redogörelsen nedan utgör ett urval av förvaltningens verksamhet.

Avdelning barn och unga utgår ifrån utrednings- och uppföljningssystemet BBIC (barns behov i centrum) som syftar till att barnens bästa ska vara i fokus i allt arbete som rör barn och unga. BBIC, som baseras på forskning i socialt barnavårdsarbete, ger en grundstruktur för att utreda, planera och följa upp insatser. Enligt intervjuade fungerar arbetet bra, men det finns utmaningar gällande dokumentationens kompatibilitet med IT-stödet.

Inom verksamheter som riktar sig till vuxna har metoden ”Föra barnen på tal” implementerats. Verktyget är utvecklat för att tillgodose kraven i hälso- och sjukvårdslagen, socialtjänstlagen och barnkonventionen. Det är ett verktyg för att kunna diskutera barnens perspektiv med föräldrar eller andra vuxna som lever med barn och som har t.ex. missbruksproblematik eller där det finns behov av boendestödjare. Metoden kommer att fortsätta implementeras i flera verksamheter som arbetar med vuxna. Det finns tydliga rutiner och checklistor för att synliggöra barnperspektivet inom verksamhet för vuxna.

Familjebehandlare har börjat använda sig av *Scott Miller-metoden* som bl.a. syftar till att förbättra kvaliteten i familjebehandlingen genom att öka och mäta delaktigheten/allians behandlare/klient. Skattningsformulär med åldersanpassning används vid varje tillfälle man möts, där även yngre barn kan skatta sin upplevelse utifrån t.ex. bilder med ansiktsuttryck.

Barnperspektivet ingår i den ordinarie uppföljningen, men kan även lyftas särskilt i vissa ärenden. En notering som gjordes i granskningen 2011 var att indikatorer för att mäta måluppfyllelsen kunde utvecklas. Denna notering kvarstår, det pågår enligt intervjuade ett arbete med att förtydliga och förbättra indikatorerna för att mäta måluppfyllelse avseende barn och unga.

Samverkan sker t.ex. med landstinget genom BUS, med syfte att utveckla och förbättra samverkansstrukturerna mellan förskolan, grundskolan, gymnasiet, socialtjänsten, habiliteringen, barn- och ungdomspsykiatrin och barnmedicin. Syftet är att barn och ungdomar med sammansatt problematik ska få det stöd och de insatser de behöver.

4.6 Södertörns överförmyndarenhet

Överförmyndarnämnden utövar tillsyn och kontroll över förmynderskap, godmanskap och förvaltarskap. Syftet med tillsynen är att förhindra att omyndiga barn, eller myndiga personer som inte själva kan ta tillvara sin rätt, missgynnas ekonomiskt eller rättsligt. Många delar av verksamheten omfattar barn och unga under 18 år.

Förmyndarskap omfattar föräldrar med barn under 18 år som står under överförmyndarnämndens tillsyn. När barnets tillgångar överstiger åtta basbelopp ska förmyndaren (föräldern) redovisa sin förvaltning till överförmyndaren. Då tillgångarna är i form av fast egendom, bostadsrätt eller tomträtt ska alltid redovisning ske, även om tillgångarna understiger detta värde.

Förmyndare ska också få överförmyndarnämndens godkännande vid vissa rättshandlingar, till exempel vid gåvor, lån eller köp och försäljning av fastigheter. I särskilda fall kan överförmyndaren kräva redovisning även om tillgångarna är mindre än åtta basbelopp.

Föräldrarnas/förmyndarnas uppgift är att sörja för den omyndiges bästa och bevaka dennes rättigheter.

Överförmyndarnämnden ska se till att barns tillgångar inte används på ett otillbörligt sätt av barnets föräldrar eller andra. Barnets egna tillgångar ska användas till barnets uppehälle, utbildning och nytta i övrigt. Barnets medel får aldrig skänkas bort. Föräldrar har försörjningsplikt för sitt barn även om barnet har egna tillgångar.

Enligt lagen om god man för ensamkommande barn ska barn under 18 år som anländer till Sverige utan vårdnadshavare få en god man utsedd av överförmyndarnämnden. Uppdraget som god man för ett ensamkommande barn innebär både att vara vårdnadshavare och förmyndare.

Enligt intervjuad erbjuder SKL en webbutbildning för gode män om ensamkommande barn och unga, där gode män som genomfört utbildningen certifieras. Intervjuades bild är att utbildningen för fram barns rättigheter och därigenom barnkonventionen.

Chef för överförmyndarnämnden och nämndens ordförande har gått en utbildning i barnkonventionen anordnad av barnombudsmannen. Vidare har två handläggare gått en utbildning anordnad av barnombudsmannen om barnperspektivet i överförmyndarhandläggningen. Informationen från utbildningen delgavs även till övriga handläggare.

Mål och måluppfyllelse följs upp i årsredovisningen och där inkluderas barnperspektivet, enligt intervjuad.

4.7 Södertörns upphandlingsenhet

Södertörns upphandlingsenhets ansvar vid upphandling är att stödja förvaltningen med den upphandlingsmässiga kompetensen och garantera att upphandlingarna genomförs på ett korrekt sätt. Förvaltningens ansvar är att beskriva vad som ska upphandlas och utifrån detta skriva en kravspecifikation, samt utvärdera inkomna anbuds uppfyllande av kravspecifikationen. Detta innebär att förvaltningen således har ansvar för att ställa krav utifrån barnkonventionens artiklar. Det som upphandlingsenheten kan göra är att påpeka om de anser att barnkonventionens artiklar inte beaktas i kravspecifikationen.

Ansvar för uppföljning och kontroll av leverantör och levererad vara eller tjänst är tudelat mellan upphandlingsenheten och berörd förvaltning. Ansvarsfördelningen utgår ifrån uppföljningsplanen. Förvaltningen ansvarar för att följa upp levererad vara och tjänst medan upphandlingsenheten följer upp leverantören.

Intervjuad ser SKL Kommentus Inköpscentral som en viktig aktör i säkerställande att leverantören följer barnkonventionens artikel 32[2]. SKL Kommentus har större resurser att följa upp etiska och sociala krav, samt kontrollera att upphandlade varor tillverkas på ett etiskt och korrekt sätt. Detta innebär att kommunen kan försäkra sig om att avropad leverantör upphandlad av SKL Kommentus följer barnkonventionen.

Enligt intervjuad fortbildas inte enhetens medarbetare i barnkonventionen. Intervjuad ser ett värde att medarbetarna fortbildas om barns rättigheter och hur detta kan aktualiseras i samband med upphandling.

[2] Barnkonventionens artikel 32 lyder ”*Varje barn har rätt att skyddas mot ekonomiskt utnyttjande och mot att utföra arbete som kan vara farligt eller hindra barnets utbildning.*"

Barnperspektivet ingår i den ordinarie uppföljningen och jämfört med övriga nämnder har upphandlingsnämnden konkretiserat indikatorn i ett antal. Dock finns ingen indikator fastställd för målet ” I avtalsförvaltning verka för social hållbarhet”.

4.8 Äldreförvaltningen

Äldreförvaltningen arbetar med ett antal åtaganden utifrån de mål och strategier som nämnden satt upp med bäring på barn och unga. Ett samarbete med Fredrika Bremergymnasiet, som också är vård- och omsorgscollege, innebär praktikplatser och kan även innebära sommarjobb.

Projektet ”Generationsmöten” har bedrivits under året, och innebär att ett äldreboende matchas ihop med en sjundeklass för gemensamma aktiviteter under perioden eleverna går på högstadiet. Projektet omfattar Johanneslund äldreboende och en sjundeklass på Ribbyskolan. Projektet initierades från äldreförvaltningen och löper under tre år. Gemensamma aktiviteter såsom t.ex. korvgrillning, gårdsfest, att eleverna intervjuar de äldre samt klassbesök genomförs. Enligt intervjuad bidrar det till både välbefinnande och värdefulla kontakter för de äldre och unga, men knyts även till elevernas utbildning, där t.ex. aspekter kring ”nu och då” lyfts i undervisningen. Projektet kopplas även till måluppfyllelse av nämndens mål och strategier samt förvaltningens åtaganden på ett tydligt sätt.

Inom förebyggande verksamhet arbetar förvaltningen med träffpunkter, där olika metoder används för att öppna upp för möten mellan äldre och unga. På äldreboendena arbetar personalen, framförallt med att t.ex. barnbarn ska kunna hälsa på den äldre och att miljön är inbjudande i form av t.ex. lekhörnor. Personalen på äldreförvaltningen deltar för närvarande inte i någon utbildning kring barnkonventionen eller i någon kommunövergripande samverkan avseende barnperspektivet. Samverkan sker i första hand med skolverksamhet gällande praktikplatser samt projektet ”Generationsmöten”.

Information till nämnden sker löpande, t.ex. kan insatser såsom projektet Generationsmöten tas upp som informationspunkt. I övrigt sker uppföljningen av barnperspektivet som en del i den ordinarie uppföljningen. Enligt intervjuad finns förbättringspotential gällande mätetal för olika aktiviteter, det kan vara svårt att synliggöra insatser som görs och koppla dessa till måluppfyllelse.

5 Slutsatser

Granskningens syfte är att belysa och bedöma i vilken utsträckning kommunstyrelsens och samtliga nämnders arbete följer de intentioner om barns rättigheter som anges i barnkonventionen samt kommunens egna mål.

Nedan beskrivs i komprimerad form svaren på revisionsfrågorna och de bedömningar som görs utifrån respektive revisionsfråga. Därefter redogörs för slutsatser och svar på den övergripande revisionsfrågan.

Delfråga	Svar
1. Vilka mål, uppdrag, riktlinjer har fastställts med bäring på barnens roll?	Ett antal mål har satts upp med bäring på barn och unga. Samtliga nämnder har något mål med direkt eller indirekt anknytning till denna målgrupp. Ett antal styrdokument har upprättats som speglar barnkonventionens intentioner, som exempel kan nämnas strategi för ungas trygghet, hälsa och utveckling.
2. Hur mäter nämnderna måluppfyllelse för dessa mål, uppdrag och riktlinjer?	Barnperspektivet ingår som en del av den ordinarie uppföljningen via delårsuppföljningar och årsredovisning. Vissa ärenden kan lyftas särskilt. Det varierar hur tydligt nämndernas strategier och indikatorer ger möjlighet att följa upp just ur ett barnrättsperspektiv. Det varierar även hur väl indikatorerna är anpassade efter respektive verksamhet.
3. Utbildas personalen i barnkonventionen och dess innehåll?	Intervjuade i de olika verksamheterna har inte genomgått utbildning i barnkonventionen nyligen, men det finns exempel på hur dess innehåll ingått i annan fortbildning. Inom överförmyndarenheten har viss personal t.ex. genomgått utbildning som anordnats av barnombudsmannen. Under våren 2015 genomgick 15 fritidsledare en utbildning som Haninge startat tillsammans med Botkyrka och Nacka, utifrån regionalt nätverk för barn och ungas rättigheter. Planer finns på att genomföra samma utbildning för socialsekreterare under 2016.
4. Hur tar nämnd/förvaltning reda på vad som är bäst för barn i planeringen av verksamheten? Görs systematiska konsekvensanalyser utifrån ett barnperspektiv?	De verksamheter som i stor utsträckning möter barn och unga, som t.ex. socialtjänst och skola arbetar kontinuerligt med att införliva ett barnperspektiv, eller elevperspektiv, på olika sätt. Analyser genomförs ur ett barnperspektiv i många verksamheter, men det varierar i graden av systematik och omfattning mellan verksamheterna.
5. Hur tas unga som resurs tillvara i beslutsfattandet?	Det finns ett antal forum som möjliggör unga som resurs i beslutsfattandet, bland annat Ungdomsrådet och Ungdomsfullmäktige. Projektet Speak app syftar också till att ta tillvara unga som resurs i olika beslutsfrågor. Stadsbyggnadsförvaltningen arbetar aktivt med att införliva unga som resurs i planprocessen. Som exempel kan nämnas processen i Jordbro och Minecraft-tävlingen avseende utformning av Vallavägen. Inom kultur- och fritidsförvaltningen finns en rutin att förankra verksamhetsförändringar hos ungdomar och samråda om frågor som berör dem, t.ex. om en fritidsgård planerar att stängas.

6. Vilka brukarundersökningar eller andra verktyg för input är riktade till barn?	På övergripande nivå finns ett antal brukarundersökningar och verktyg som fokuserar på barn och ungdomar. Som exempel kan nämnas Stockholmsenkäten, skolplaneenkäten, Ung röst och Speak app. I tidigare granskning påtalades att barn i yngre åldrar inte fångas i brukarundersökningar på samma sätt som äldre barn och ungdomar. Det noteras även i denna granskning att det är en utmaning att fånga yngre barns upplevelser på ett ändamålsenligt sätt. Inom socialförvaltningen används t.ex. enkäter med bilder av ansiktsuttryck, som yngre barn får fylla i. Inom förskolan arbetar pedagoger t.ex. med observation, reflektion och dokumentation gällande yngre barns upplevelser och lärande.
7. Hur tar nämnd/förvaltning hänsyn till de olika livsvillkor som barn kan ha beroende på kön, etnisk tillhörighet, funktionshinder, socioekonomiska förutsättningar och liknande?	Olika livsvillkor och förutsättningar fångas i ett antal styrdokument, utöver gällande lagstiftning såsom t.ex. socialtjänstlag, skollag och arbetsmiljölagstiftning. Socialförvaltningen inkorporerar olika livsvillkor i den utredningsmetodik, BBIC (barnens bästa i centrum) som tillämpas. Inom utbildningsförvaltningen är likvärdighet inom utbildningen ett fokusområde. Upprättade likabehandlingsplaner och ordningsregler understödjer arbete att skapa en god studiemiljö utifrån elevernas olika förutsättningar. Kultur- och fritidsnämnden utför en jämställdhetsrond utöver trygghetsrond, där verksamheten t.ex. granskar lokalerna utifrån olika aspekter.
8. Hur inhämtas och beaktas barns och ungas synpunkter vid myndighetsutövning inom förskola, skola och socialtjänst, kultur och fritid?	Myndighetsutövningen i olika verksamheter regleras via lagstiftning som t.ex. förvaltningslagen, skollagen och socialtjänstlagen. Det har inte framkommit några gemensamma mallar eller arbetssätt för att beakta barn och ungas synpunkter vid specifikt myndighetsutövning, men flera exempel har framkommit där barnets röst inkorporeras, t.ex. BBIC-metodiken som används inom socialtjänsten.
9. Hur ser samverkan ut med andra aktörer såsom polis, åklagare och andra myndigheter?	Samverkan med myndigheter och andra aktörer sker i olika former. En central del i samverkan som kan nämnas är UNGSAM, där representanter från utbildningsförvaltningen, socialförvaltningen, kultur- och fritidsförvaltningen deltar tillsammans med Polisen, för att förebygga kriminalitet och droganvändande bland unga. En annan samverkan är med landstinget utifrån BUS, för att utveckla samverkansstrukturerna mellan förskolan, grundskolan, gymnasiet, socialtjänsten och landstinget. Syftet är att barn och ungdomar med sammansatt problematik ska få det stöd och de insatser de behöver. Ett ytterligare exempel är överförmyndarenhetens dialog med Migrationsverket och länsstyrelsen avseende ensamkommande flyktingbarn.

5.1 Bedömning

Granskningens syfte är att belysa och bedöma i vilken utsträckning kommunstyrelsens och samtliga nämnders arbete följer de intentioner om barns rättigheter som anges i barnkonventionen samt i kommunens egna mål.

Kommunfullmäktige har beslutat om ett antal mål som involverar barn och unga. Det finns även styrdokument som speglar barnkonventionens innehåll och strategier som betonar dess vikt i kommunens arbete. Samtliga nämnder förutom de gemensamma nämnderna har skapat strategier utifrån målet ”barn och ungdomar ska må bra och känna framtidstro”. Överförmyndarnämnden saknar mål med specifik bäring på barn och unga.

Kommunstyrelsens förvaltning har under ett antal år arbetat med att förankra barnperspektivet hos chefer och förtroendevalda. Forum för påverkan och samverkan finns i olika former, och ett stort antal kanaler finns för input från barn och unga. Det bedöms som positivt att ungdomsrådet, och ungdomsfullmäktige som startas åter hösten 2015, är forum där unga kommer till tals och kan vara delaktiga i beslutsprocesser. Det bedöms även som positivt att arbetet med projektet Speak app försöker fånga barn i yngre åldrar.

Sammantaget bedrivs ett arbete i förvaltningarna som har barns bästa i åtanke. I de verksamheter som möter barn och unga i stor utsträckning, finns en medvetenhet och ett arbetssätt som tar hänsyn till barns olika villkor och förutsättningar, utifrån både lagstiftning och styrdokument. Det är positivt att även verksamheter som inte dagligen möter barn och unga, såsom äldreförvaltningen och stadsbyggnadsförvaltningen, har rutiner och aktiviteter för att införliva ett barnperspektiv i sin verksamhet.

I granskningen från 2011 identifierades ett antal förbättringsområden:

- Överväg att utbilda personalen i barnkonventionen
- Utveckla sätt att mäta måluppfyllelsen för mål, uppdrag och riktlinjer kopplade till barnens bästa
- Utveckla samarbetet med ungdomsrådet och ungdomsfullmäktige

Det saknas idag en samlad utbildningsinsats i barnkonventionens innehåll, men flera fortbildningsinsatser i olika verksamheter fångar upp barnperspektivet. Kommunstyrelsens förvaltning har tillsammans med Nacka och Botkyrka kommun utvecklat en utbildning, som hittills genomgåtts av 15 fritidsledare i kommunen. Flera yrkesgrupper planeras att genomgå utbildningen, vilket bedöms som positivt.

Uppföljning ur ett barnperspektiv ser olika ut i verksamheterna och sker med olika grad av systematik. Mer omfattande analyser sker i de verksamheter som arbetar dagligen med barn och unga. Vissa analyser har ett uttalat barnrättsperspektiv, medan andra anknyter till det i innehåll i olika utsträckning. Det uttrycks en förbättringspotential i systematiken avseende uppföljning och analys utifrån barnkonventionen och hur den tillgodoses, samt avseende hur väl indikatorerna för att mäta måluppfyllelse utifrån ett barnperspektiv är anpassade efter de olika verksamheterna. Det varierar i vilken utsträckning genomförda aktiviteter synliggörs i uppföljningen och fångas av indikatorerna.

Sammanfattningsvis bedömer vi att utveckling skett på vissa områden sedan föregående granskning. Arbetet med ungdomsråd och ungdomsfullmäktige fortgår och en det finns en tanke om en gemensam utbildningsinsats tillsammans med Botkyrka och Nacka. Dock kvarstår rekommendationen om att utveckla sätt att mäta måluppfyllelsen för mål kopplade till barns bästa.

Mot bakgrund av vad som framkommit i granskningen ger vi kommunstyrelsen följande rekommendationer:

- Intensifiera arbetet med att utveckla indikatorerna för att synliggöra måluppfyllelse kopplat till barns bästa.
- Utveckla och förtydliga samverkan mellan förvaltningarna utifrån barnkonventionen. Barnperspektivet omsätts både centralt och ute i verksamheterna, men det saknas en systematisk samordning och uppföljning.
    - Fortsätt utveckla den gemensamma utbildning som påbörjats i samarbete med Botkyrka och Nacka kommun.
    - Kartlägg vilka metoder och arbetssätt som kan nyttjas kommunövergripande utifrån ett barnperspektiv, t.ex. avseende barnkonsekvensanalyser som ett led i uppföljningen.

Stockholm den 18 januari 2016

Johan Perols Anja Zetterberg Andreas Halvarsson

HANINGE KOMMUN
Revisorerna

Revisionsskrivelse 2016-01-20

Till Grund- och förskolenämnden, Socialnämnden, Kultur- och fritidsnämnden

Granskning av kommunens stöd till barn med utagerande beteendeproblem

EY har på uppdrag av de förtroendevalda revisorerna granskat om kommunens nämnder säkerställer ett ändamålsenligt arbete när det gäller insatser för barn och unga i behov av särskilt stöd för sina utagerande beteendeproblem. Vår bedömning är att detta i stora delar sker tillfredsställande men att vissa förbättringsområden finns.

Aktiviteterna som beskrivits syftar till att kunna anpassa verksamheten och ge stöd så tidigt som möjligt. Överlämningssamtal mellan förskola, förskoleklass och skola sker bara sporadiskt trots att det uppfattas som ett bra verktyg för att tidigt få kunskap om kända stödbehov. Vi har också sett att missförstånd råder bland de intervjuade förskollärarna och lärarna kring processen för ansökan och beslut om centralt stöd.

Samverkan internt och externt regleras i en överenskommelse mellan kommunen och landstinget. Den ger stöd för samverkan på olika nivåer och bedöms som tillfredsställande. I den faktiska verksamheten nämns dock brister som tyder på otydliga ansvarsgränser. Detta torde kunna processas inom de forum som regleras av överenskommelsen och bör prioriteras för att försäkra att barn och familjer får det stöd de har behov av.

Mot bakgrund av vad som framkommit i granskningen ges följande rekommendationer:

- Att grund- och förskolenämnden tillser att insatser vidtas för att förankra den centrala stödprocessen bland medarbetare i förskola och grundskola.
- Att grund- och förskolenämnden tillser att rutiner för överlämningssamtal utarbetas.
- Att socialnämnden tillser att de av förvaltningen uppmärksammade oklara ansvarsförhållandena i samarbetet med landstinget lyfts till den lokala BUS-gruppen.
- Att de granskade nämnderna säkerställer att ansvarsgränser förtydligas såväl mellan nämnderna som mellan nämnd och landstingets verksamheter
- Att de granskade nämnderna säkerställer former för information och kunskapsöverföring sinsemellan kring stöd till barn med utagerande beteendeproblem.

Granskningsrapporten överlämnas härmed till berörda nämnder. Revisionen önskar få svar från grund- och förskolenämnden, socialnämnden och kultur- och fritidsnämnden angående vilka åtgärder som kommer att vidtas senast den 15 april 2016.

För Haninge kommuns revisorer

Rolf Brehmer
Ordförande

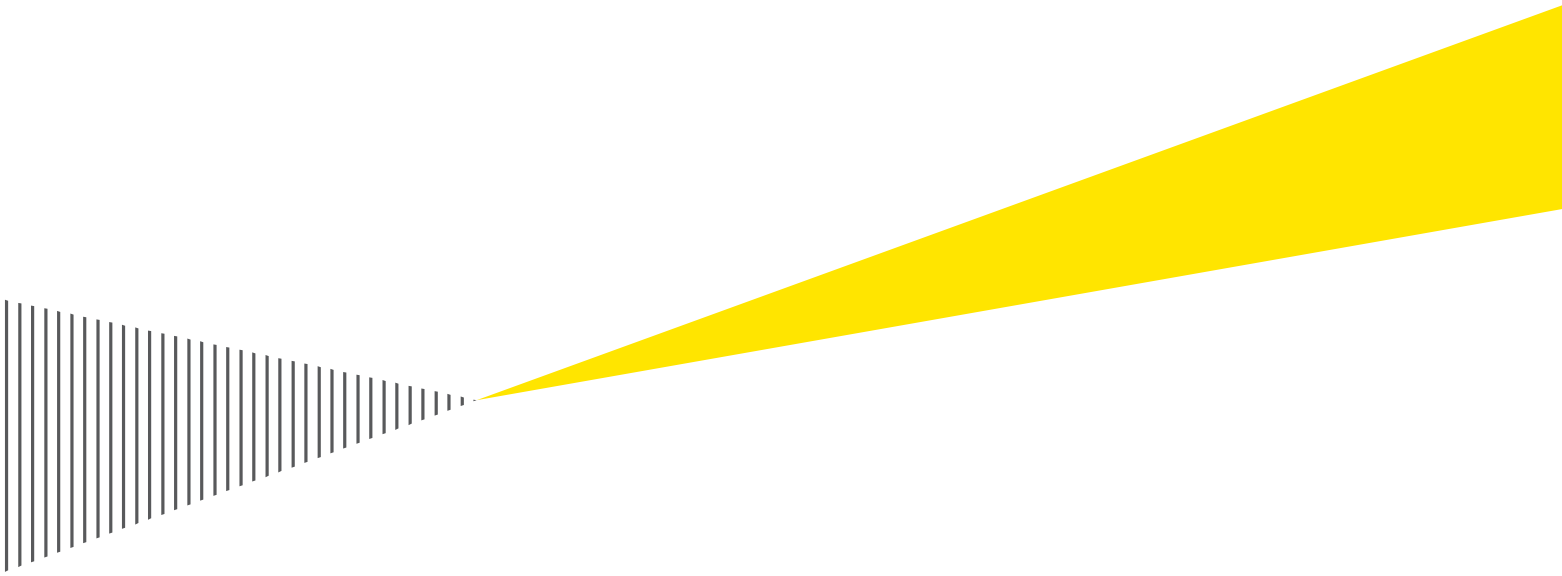
Kenneth Strömberg
Vice ordförande

För kännedom: Kommunfullmäktiges presidium

Revisionsrapport 2015

Haninge kommun

Granskning av stödinsatser till barn med utagerande beteendeproblem

Innehåll

Sammanfattning och revisionell bedömning 1

1 Inledning 2

1.1 Bakgrund 2

1.2 Syfte och revisionsfrågor 2

1.3 Metod 2

1.4 Revisionskriterier 3

1.4.1 Socialtjänstlagen (2001:453) 3

1.4.2 Skollagen (2010:800) 3

1.4.3 Kommunens mål och budget 2015-2016 4

1.4.4 Övriga aktuella styrdokument inom granskningsområdet 4

2 Resultat 5

2.1 Metoder och rutiner för att identifiera barn i behov av stöd 5

2.2 I vilken utsträckning är aktiviteterna planerade utifrån behovet av tidiga insatser? 6

2.3 Tillgång till insatser 7

2.4 Strategi för en ändamålsenlig samverkan inom kommunen 10

2.5 Strategi för samverkan med andra aktörer 12

3 Svar på revisionsfrågor 15

Sammanfattning och revisionell bedömning

Haninge kommuns revisorer har gett EY i uppdrag att granska att kultur- och fritidsnämnden, socialnämnden och grund- och förskolenämnden säkerställer ett ändamålsenligt arbete när det gäller insatser för barn och unga i behov av särskilt stöd för sina utagerande beteendeproblem. Granskningen visar att detta i stora delar sker tillfredsställande men att vissa förbättringsområden finns.

Inom grund- och förskolenämnden och kultur- och fritidsnämnden finns kompetens och strukturer för att identifiera barn i behov av stöd. Specifika metoder eller skriftliga rutiner har inte beskrivits. Arbetssättet uppfattas dock som tillfredsställande och välfungerande. Överlämningssamtal mellan förskola, förskoleklass och skola sker bara sporadiskt trots att det uppfattas som ett bra verktyg för att tidigt få kunskap om kända stödbehov.

Det finns en stor bredd på insatser för barn med utagerande beteendeproblematik inom nämndernas förvaltningar, vilket i stort bedöms som tillfredsställande. Aktiviteterna som beskrivits syftar till att kunna anpassa verksamheten och ge stöd så tidigt som möjligt. Detta för att möta problematiken tidigt men också för att kunna hantera situationen i den verksamhet där problemen uppmärksammats. Ytterligare resurser efterfrågas i verksamheterna för att bättre kunna anpassa utbildningssituationen i tillräcklig grad och för att ge konkret stöd till familj och barn i hemmiljön. Vi har också sett att den centrala stödavdelningens arbetssätt inte är förankrat bland de intervjuade förskollärarna och lärarna.

Samverkan internt och externt regleras i en överenskommelse mellan kommunstyrelsen och landstinget. Den ger stöd för samverkan på olika nivåer, från politisk ledning och tjänstemannaledning till operativ nivå kring det enskilda barnet, vilket bedöms som tillfredsställande. Överenskommelsen säger bland annat att en gemensam planering ska göras då enskilda barn behöver insatser från flera enheter eller huvudmän. I den faktiska verksamheten nämns dock brister som tyder på otydliga ansvarsgränser. Detta torde kunna processas inom de forum som regleras av överenskommelsen och bör prioriteras för att försäkra att barn och familjer får det stöd de har behov av.

En samverkan finns inom de granskade nämnderna med föreningsverksamhet av olika slag. Detta regleras i några fall genom det föreningsbidrag som hanteras av främst kultur- och fritidsnämnden och i några fall av socialnämnden. Konkret samverkan finns också i form av gemensamma verksamheter som familjecentralerna där även Svenska kyrkan är delaktig. Framförallt socialnämnden ser möjligheter att ytterligare utveckla föreningssamverkan i syfte att nå en god fritidsverksamhet för de barn som är aktuella för socialtjänstens insatser.

Utifrån denna granskning rekommenderar vi:

- Att grund- och förskolenämnden tillser att insatser vidtas för att förankra den centrala stödprocessen bland medarbetare i förskola och grundskola.
- Att grund- och förskolenämnden tillser att rutiner för överlämningssamtal utarbetas.
- Att socialnämnden tillser att de av förvaltningen uppmärksammade oklara ansvarsförhållandena i samarbetet med landstinget lyfts till den lokala BUS-gruppen.
- Att de granskade nämnderna säkerställer att ansvarsgränser förtydligas såväl mellan nämnderna som mellan nämnd och landstingets verksamheter.
- Att de granskade nämnderna säkerställer former för information och kunskapsöverföring sinsemellan kring stöd till barn med utagerande beteendeproblem.

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Barn som utmanar sin omgivning genom att störa eller till och med förstöra för andra och som väcker irritation, ilska och besvikelse definieras av Socialstyrelsen som barn med utagerande beteendemönster. De förstör för sig själva, många misslyckas med sitt skolarbete, har svårt att bygga ömsesidiga relationer, har svårt att utveckla intressen och får ofta möta besvikelse och ilska från vuxna. Deras möjligheter är beroende av att de får förståelse och stöd i att hantera de situationer där problemen uppkommer.

Socialtjänsten innefattar verksamhet som bedrivs för att barn och ungdomar ska få växa upp under trygga och goda förhållanden. I detta finns ansvar för att erbjuda stöd och insatser till barn med utagerande beteenden.

Av skollagen framgår att hänsyn ”ska tas till barns och elevers olika behov” och skolan ska ”uppväga skillnader i barnens förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen”. Elever som befaras inte kunna nå kunskapskraven ska ges stöd.

Alla myndigheter har en lagstiftad skyldighet att samverka enligt förvaltningslagen. Socialtjänsten ska aktivt verka för att samverkan kommer till stånd med andra vårdgivare, myndigheter, föreningar och andra organisationer i frågor som rör barn i behov av stöd. Genom samverkan ska kvaliteten på de insatser som ges i samverkan säkras.

Ett mål för samverkan är att hjälp och stöd sätts in så tidigt som möjligt för att förhindra att problem uppstår eller förvärras.

Mot bakgrund av revisorernas riskanalys genomförs en granskning av området.

1.2 Syfte och revisionsfrågor

Syftet med granskningen är att bedöma om kommunens nämnder säkerställer ett ändamålsenligt arbete när det gäller insatser för barn och unga i behov av särskilt stöd för sina utagerande beteendeproblem. Dessa svårigheter kan benämnas på många olika sätt och sammanfattas under flera olika diagnostiska benämningar, men den gemensamma nämnaren är att det handlar om beteendeproblem med betydelsefull inverkan på barnets vardag.

För att uppnå granskningens syfte besvaras följande delfrågor:

- Finns det metoder och rutiner för att identifiera barn i behov av stöd för utagerande beteendeproblem i förskola, skola och i fritidsverksamhet?
- I vilken utsträckning är aktiviteterna planerade utifrån behovet av tidiga insatser?
- Är tillgång till insatser tillräcklig?
- Har de berörda nämnderna en strategi för en ändamålsenlig samverkan för att stödja barn och unga i behov av stöd för utagerande beteendeproblem?
- Vilken samverkan sker med andra aktörer som exempelvis föreningar?

1.3 Metod

Granskningen avgränsas till kultur- och fritidsnämnden, socialnämnden och grund- och förskolenämnden och berör arbete med barn i för- och grundskoleålder.

Granskningen har genomförts genom granskning av relevanta dokument. Gruppintervjuer har genomförts enligt följande:

- Socialförvaltningens enhetschef för mottagning och förebyggande arbete för barn och unga, enhetschef för familjecentralerna, enhetschef för familjeresurs.
- Mottagningssekreterare för barn och ungdom 0-20 år samt utredare på utredningsenheten för målgrupp 0-11 år.
- Utbildningsförvaltningens grundskolechef och förskolechef.
- Två klasslärare, en specialpedagog och en pedagog från närvaroteamet.
- En förskolechef, en utvecklingsledare, en förskollärare samt en barnskötare.
- Kultur- och fritidsförvaltningens förvaltningschef, tillgänglighetsstrateg, en områdeschef och två verksamhetschefer för fritidsgårdar.

Kompletterande synpunkter har inhämtats av avdelningschef för LSS och chef för centrala stödavdelningen.

1.4 Revisionskriterier

1.4.1 Socialtjänstlagen (2001:453)

Socialnämnden ska verka för att barn och ungdomar växer upp under trygga och goda förhållanden. I nära samarbete med hemmen ska socialnämnden främja en allsidig personlighetsutveckling och en gynnsam fysisk och social utveckling hos barn och ungdom.

Socialnämnden ska med särskild uppmärksamhet följa utvecklingen hos barn och ungdomar som har visat tecken till en ogynnsam utveckling.

Socialtjänsten behöver på olika sätt få kännedom om barn som far illa eller riskerar att fara illa för att kunna fullgöra sin uppgift att erbjuda stödinsatser och ingripa till barns skydd. Anmälningsplikten[1] föreligger hos myndigheter och befattningshavare som i sin verksamhet kommer i kontakt med barn och unga.

De verksamheter som finns runt barnet behöver samverka och använda sig av varandras kompetens. Socialtjänsten ska verka för att det finns en samverkan med samhällsorgan, organisationer och andra som berörs i frågor som rör barn som far illa eller riskerar att fara illa.

1.4.2 Skollagen (2010:800)

Utbildningen syftar till att barn och elever ska inhämta och utveckla kunskaper men också till att främja allsidiga kontakter och social gemenskap samt att i samarbete med hemmen främja barnens personliga utveckling till aktiva, kreativa, kompetenta och ansvarskännande individer och medborgare. En strävan ska vara att uppväga skillnader i barnens och elevernas förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen.

Utbildningen ska utformas på ett sådant sätt att alla elever tillförsäkras en skolmiljö som präglas av trygghet och studiero.

I förskolan är det förskolechefen som ansvarar för att barn, som av fysiska, psykiska eller andra skäl behöver särskilt stöd i sin utveckling, ska ges det stöd som deras speciella behov kräver. Barnets vårdnadshavare ska ges möjlighet att delta vid utformningen av stödinsatserna.

I grundskolan ska rektorn se till att elevens behov av särskilt stöd skyndsamt utreds om en elev riskerar att inte nå kunskapskraven. Vid behov av särskilt stöd ska ett åtgärdsprogram

[1] Socialtjänstlagen 14 kap 1 §

utarbetas. Stödet ska ges som komplement till eller istället för den undervisning eleven annars skulle ha deltagit i och vanligen inom den elevgrupp eleven tillhör.

Fritidshemmet kompletterar utbildningen i grundskolan och ska stimulera elevernas utveckling och lärande samt erbjuda dem en meningsfull fritid och rekreation. En elev kan erbjudas plats om eleven har ett eget behov på grund av familjens situation i övrigt eller om eleven av fysiska, psykiska eller andra skäl behöver särskilt stöd i sin utveckling. Fritidshem eller öppen fritidsverksamhet ska erbjudas till och med vårterminen det år eleven fyller 13 år.

1.4.3 Kommunens mål och budget 2015-2016

Ett av kommunens tre övergripande målområden är social hållbarhet och under detta finns följande mål som berör denna granskning:

Mål	Ansvarig nämnd	Indikator	Målvärde
Barn och ungdomar ska må bra och känna framtidstro.	Samtliga	Andel som ganska eller väldigt ofta tycker att det är riktigt härligt att leva.	Bättre än 2014
		God psykisk hälsa – indextal för psykosomatisk hälsa.	Bättre än 2014
		Andel elever som har positiva eller mycket positiva tankar om sin framtid.	Bättre än 2013
Andelen elever som når skolans kunskapsmål ska öka.	GFN	Andel godkänd i alla ämnen (åk 6 och 9)	Bättre än 2014
Andelen elever som upplever trygghet och studiero i skolan ska öka.	GFN	Andelen med upplevd trygghet i skolplaneenkäten: förskola, grundskola	Bättre än 2014
		Andelen med upplevd studiero i skolplaneenkäten: grundskola	Bättre än 2014

1.4.4 Övriga aktuella styrdokument inom granskningsområdet

Kommunfullmäktiges *strategi för ungas trygghet, hälsa och utveckling*[2] anger fokusområden. Nedanstående uppfattas som relevanta för föreliggande granskning:

- Det ska finnas en tydlig ansvarsfördelning mellan nämnderna/förvaltningarna.
- Verksamheterna ska samverka, både på generell nivå och kring enskilda individer. Samverkan ska även ske med andra myndigheter och aktörer.

[2] Haninge kommun, kommunfullmäktige: *Strategi för ungas trygghet, hälsa och utveckling.* KS 14/2011.

2 Resultat

2.1 Metoder och rutiner för att identifiera barn i behov av stöd

Grund- och förskolenämnden

I förskolan är det i första hand barnets förskollärare eller barnskötare som genom observation kan identifiera att ett barn behöver extra stöd för sitt utagerande beteende. Skriftliga rutiner och metoder för att identifiera stödbehov finns inte. Det kan till exempel handla om att barnet bits eller slåss, inte samspelar med andra barn och vuxna, att barnet är oroligt eller får utbrott eller att det har svårt att delta i vissa typer av aktiviteter. Om arbetslaget inte själva kan hitta en lösning lyfts frågan till den specialpedagog, utvecklingsledare, pedagogista[3] eller motsvarande funktion som ger handledning åt arbetslaget i pedagogiska frågor. Ibland kan personalen direkt få tips och råd som hjälper, annars får de i uppdrag att observera och dokumentera vissa aspekter av beteendet under en period för att skapa ett bedömningsunderlag. Vid senare tillfälle träffas personal, förskolechef, specialpedagog (eller motsvarande) och ibland föräldrar för att analysera barnets behov och samråda kring handlingsplan och åtgärder. Barn- och utbildningsförvaltningen har en central handlingsplan som på ett övergripande sätt beskriver arbetsgång och organisation när ett barn behöver särskilt stöd, denna motsvaras av vad intervjupersonerna har berättat. Vissa enheter har detaljerna i denna process dokumenterade i en rutinbeskrivning, andra inte.

Inom grundskolan kan stödbehovet ibland identifieras i förväg genom överlämningssamtal mellan förskola, förskoleklass och skola. Initiativet för överlämningsmöten ligger hos den överlämnande verksamheten som känner till stödbehovet. De intervjuade lärarna uppger att informationen blivit bättre de senaste åren men att kontakten fortfarande ofta brister. Bäst fungerar överlämningen i de fall då barnet har blivit beviljad centrala stödresurser eftersom dessa följer med barnet och därmed blir en naturlig kontaktgrund. När sådana resurser saknas är de intervjuades bild att överlämningarna generellt sett fungerar bra när elever byter utbildningsstadie och lärare inom samma skola, men mindre bra när eleven byter mellan två olika skolor. En gemensam rutin för detta informationsutbyte saknas.

Om skolan inte i förväg känner till problematiken identifieras den snabbt av undervisande lärare. Specifika rutiner och metoder för att identifiera stödbehov finns inte. De intervjuade lärarna menar att de mycket tidigt kan uppfatta om ett barn har ett utagerande beteende, att det är någonting en lärare ”snabbt lär sig”. Lärarna har nära kontakt med andra lärare i sitt arbetslag och kan resonera tillsammans med kollegorna kring beteenden som uppfattas som problematiska. Observationerna tas också upp med elevhälsoteamet (EHT) på skolan. EHT diskuterar elevärendet och beslutar tillsammans med läraren om det finns skäl att tro att särskilda åtgärder och anpassningar krävs. Om EHT misstänker att beteendeproblemen grundas i psykiska problem kan skolpsykolog vid centrala elevhälsan kopplas in för att göra en utredning. Om vårdnadshavaren samtycker kan EHT skriva remiss till Barn- och ungdomspsykiatrin.

Kultur- och fritidsnämnden

Kultur- och fritidsförvaltningen ansvarar för kommunens öppna fritidsgårdsverksamhet som bedrivs på 11 fritidsgårdar. En central metod i deras arbete är att fritidsledarna skriver dagbok varje dag. Dagboken gör det möjligt att spåra beteendemönster över lång tid eftersom det i hög grad är samma barn som deltar i verksamheten. Varje personalgrupp har veckomö-

[3] Förskollärare med särskilt pedagogiskt uppdrag

ten där observationerna diskuteras och där fritidsledarna har möjlighet att samråda kring behov och åtgärder.

På beställning från socialförvaltningen bedriver två av fritidsgårdarna även korttidstillsyn enligt LSS för unga i ålder 12-21 år[4]. Verksamheterna vänder sig till unga med autism, autismliknande tillstånd eller utvecklingsstörning. Många av ungdomarna inom dessa verksamheter har ett utagerande beteende som är känt vid placeringen. All personal på de gårdar som bedriver korttidstillsyn har gått kursen *Studio III*[5] som handlar om att identifiera, förebygga och hantera utmanande beteenden. Även personalen i den öppna verksamheten uppges ha stor nytta av de verktyg och metoder som kursen förmedlar.

Inom Musikskolans fritidsverksamhet får personalen kontinuerligt kompetensutveckling inom området och förväntas inkomma med rapporter i samband med förekommande fall.

Socialnämnden

Socialförvaltningen utgår framförallt från inkommande anmälningar. Vanligen handlar det om orosanmälan eller ansökningar från vårdnadshavare som själva upplever ett behov av stöd. Socialtjänsten gör vid behov en utredning av barnets och familjens behov. Intervjupersonerna från mottagnings- och utredningsenheterna berättar att utagerande beteendeproblem är en av de vanligast anmälda orosgrunderna.

Inom familjecentralens öppna verksamhet finns öppen förskola där personalen har kompetens att observera och upptäcka avvikande beteende hos små barn eller avvikelser i samspelet mellan barn och förälder. När personalen identifierar barn i behov av stöd förmedlas detta vidare till föräldrar, barnavårdscentral eller socialtjänst.

Några av de utagerande barnen tillhör LSS personkrets. I dessa fall identifierar socialförvaltningen stödbehovet genom att barnet eller dess vårdnadshavare gör en ansökan om LSS-insatser. För detta krävs att barnet har ett diagnostiserat funktionshinder, vilket innebär att stödbehovet redan har identifierats och utretts av annan part

2.2 I vilken utsträckning är aktiviteterna planerade utifrån behovet av tidiga insatser?

Aktiviteter för att identifiera barn i behov av stöd för ett utagerande beteende samt de insatser som ges till dessa barn inom förskola och skola är i hög grad anpassade för att hantera den aktuella situationen. Personalen fokuserar inte enbart på att förbereda barnet för ökade krav i framtiden utan också på att skapa en fungerande undervisningssituation och att nå de aktuella kunskapsmålen.

Vid överlämningssamtal mellan förskola, förskoleklass och olika delar av grundskolan är syftet att mottagande lärare ska vara förberedd på de behov av stöd en elev har. Detta kan, enligt de intervjuade, förbättras för att påskynda insättandet av tidiga insatser.

I vissa fall kan socialförvaltningen identifiera att ett barn är i behov av stöd, samtidigt som barnets föräldrar inte samtycker till insatserna och kriterier för omhändertagande enligt LVU saknas. I sådana fall upplever såväl socialtjänst som skola en frustration över svårigheten att agera och stötta barnet i tid.

[4] Det upphandlade avtalet löper ut under hösten 2015 och verksamheten kan därför inom kort förändras.

[5] Studio III är baserad på forskningsresultat och handlar om att förstå och bemöta människor med utmanande beteenden och genom lågaffektivt bemötande minska eller undvika konflikter och utbrott. Den ger bland annat förståelse för orsaker till olika beteenden

2.3 Tillgång till insatser

Barn med utagerande beteendeproblem är en bred grupp med varierande problembild. Kommunens verksamheter tillämpar många olika typer av insatser för att möta barnens behov av stöd, beroende på vad som orsakar deras problem.

Insatser riktade till små barn

I kommunen finns två familjecentraler[6] vilka har till syfte att vara en mötesplats och att verka förbyggande och stödjande för föräldrar och barn 0 – 5 år. Syftet är att utveckla den tidiga anknytningen mellan barn och föräldrar samt att utveckla föräldrastödet i förebyggande syfte.

Inom förskolan kan många insatser ske inom ramen för den ordinarie verksamheten. Intervjupersonerna beskriver att merparten av beteendeproblemen kan hanteras genom flexibilitet och anpassningar såsom omstrukturering av miljö, material, gruppsammansättning, personal och schema. Förskolan provar sig fram mellan olika lösningar för att hitta något som passar barnet.

När förskolans anpassningar inte räcker till kan förskolechefen ansöka om stöd från den centrala stödavdelningen. Där finns tal- och hörselpedagoger samt förskolepsykologer som kan handleda personalen och hjälpa till att hitta fungerande arbetssätt. Förskolan kan också ansöka om tilläggsbelopp för att hantera merkostnader för särskilt stöd i verksamheten. Ibland behövs det extra personalresurser för att stötta ett enskilt barn. Intervjupersonerna beskriver att rekryteringsläget är svårt, särskilt som resurspersoner gärna bör ha erfarenhet av beteendeproblematiken och dessutom ges tidsbegränsade anställningar eftersom de extra resurserna är kopplade till det specifika barnet.

Insatser riktade till skolbarn

I grundskolan är principen att elever med behov av särskilt stöd så långt det är möjligt ska integreras i klass och att anpassningar ska göras i klassrummet. De intervjuade lärarna beskriver att det är svårt att anpassa undervisningen i tillräckligt grad, eftersom problemen är omfattande och läraren ofta arbetar ensam. En av intervjupersonerna exemplifierar med sin klass av 27 elever där 7 uppvisar ett utagerande beteende som kräver särskilt stöd. Lärarens strategi i detta fall är att använda sin planeringstid till att ge särskilt stöd, med övertidsarbete och stress som konsekvens.

Kommunens centrala stödavdelning kan tilldela ett tilläggsbelopp för att möjliggöra undervisning om elevens stödbehov bedöms vara så omfattande att det inte kan hanteras inom skolans ordinarie ramar. Vid behov kan rektor också besluta att en elev med stora stödbehov ska placeras i *lärstudio.* Lärstudio finns på vissa skolor och kan även ta emot placerade elever från andra delar av kommunen. Skolan bestämmer själv hur lärstudion ska organiseras. Ofta, men inte alltid, består den av en mindre grupp elever som helt eller delvis tas ur klass för att undervisas av ett särskilt arbetslag bestående av specialpedagoger och ämneslärare.

Inom centrala stödavdelningen finns skolpsykologer som vid behov kan handleda lärare i att hantera utagerande beteendeproblem. Under 2014 fick alla rektorer och flera medarbetare vid varje skola utbildning i en särskild samtalsmetodik som heter *Collaborative & Proactive Solutions*. Målet är att lärare och elev genom samtal ska få eleven att själv reflektera över sitt beteende och därigenom utveckla elevens förmåga att lösa sina problem. Centrala stödavdelningen har en skolpsykolog som särskilt arbetar med att handleda skolpersonalen i detta arbete. De intervjuade lärarna upplever att metoden är mycket bra och att den stärker relat-

[6] Familjecentralerna är samlokaliserade med barnavårdscentralerna i Jordbro och Brandbergen och drivs av socialförvaltningen, landstinget och Österhaninge församling. Personalen består av pedagoger och kuratorer.

ionen mellan lärare och elev vilket uppfattas som en framgångsfaktor. Deras uppfattning är dock att den avsatta tiden för arbetet inte alls räcker till.

Hög frånvaro är en vanlig konsekvens hos utagerande barn som inte får tillräckligt stöd tidigt i sin skolgång. I augusti 2014 beslutade grund- och förskolenämnden att inrätta ett särskilt närvaroteam för att arbeta med *hemmasittande barn*[7]. Närvaroteamet består av pedagoger, psykolog samt familjepedagog och har stor frihet i att skapa flexibla lösningar som ger stöd till både elev, familj och lärare för att få tillbaka eleven till skolan.

De intervjuade verksamhetscheferna från fritidsgårdar berättar att samtal är deras centrala insats för att stötta utagerande barn. Deras uppfattning är att fysiskt våld sällan förekommer inom den öppna fritidsgårdsverksamheten men att verbalt utagerande är vanligt. Vanligen hanteras problemen genom samtal mellan fritidsledare och berörda ungdomar och ibland sker samtal med föräldrar eller skola. Eftersom verksamheten är öppen är sannolikheten stor att barn som inte trivs lämnar verksamheten. Gården har också möjlighet att utestänga barn som förstör för andra och bryter mot ordningsregler. Fritidsgårdsledarna arbetar förebyggande genom att stötta barnen i att skapa meningsfulla aktiviteter och en stimulerande miljö som passar alla besökare. Några av fritidsgårdarna, samt den ena korttidstillsynsverksamheten, uppges ha mycket goda relationer till närliggande skolor med möjlighet att bedriva verksamhet inom skolan och får därigenom möjlighet att fånga upp elever som inte själva kommit till fritidsgården.

När fritidsgårdspersonalen misstänker att beteendeproblemen är ett symptom på att ett barn far illa kontaktar de socialtjänsten för råd och gör en orosanmälan.

Socialtjänsten tillämpar sedan 2007 metoden *”Familjebehandling i skolsamverkan”* för att inkludera familj och skola i ett gemensamt utvecklingsarbete. En uppföljning[8] visar positiva resultat vad gäller elevens deltagande i undervisning och i socialt samspel. För elever i årskurs F-9 ges en särskild behandling där familjebehandlare träffar familj och skola vid två tillfällen för att stärka nätverket runt eleven. Insatsen ges utan biståndsbeslut när åtgärdsprogram i skolan har prövats. En förutsättning är att elevens föräldrar vill medverka i behandling tillsammans med skolpersonal.

Socialtjänstens familjecentral har en tematisk gruppverksamhet som vänder sig till barn med psykosocial problematik i familjen, till exempel barn som upplevt våld i familjen eller barn till föräldrar som missbrukar, är skilda eller har en mental ohälsa. Socialtjänsten beskriver att denna form av sociala problem i familjen ofta leder till utagerande beteende och att insatserna därför når ut till många i målgruppen.

För barn över 12 år inom LSS personkrets finns korttidstillsyn utanför det egna hemmet i anslutning till skoldagen och under lov. Socialtjänstens LSS-avdelning har upphandlat denna insats, vilken för närvarande utförs av två fritidsgårdar inom Kultur- och fritidsförvaltningen. Ibland kan barnets behov inte tillgodoses inom kommunen och då köper LSS-avdelningen en plats av extern utförare.

Insatser riktade till föräldrar och familj

Familjebehandling är en samtalsbaserad insats inom socialtjänstens familjeresurs. Syftet är att stärka föräldrars kompetens, gynna en positiv kommunikation i familjen och stödja barnets möjlighet att fullgöra skolgången. Samtalen kan vara vägledande, motiverande eller behandlande. Målgrupp är familjer med barn i åldrarna 0-20 år. Samtalsstöd för föräldrar,

[7] Haninge kommun, Grund- och förskolenämnden: *Inrättande av närvaroteam.* Dnr GFN 23/2014.

[8] Haninge kommun, Socialförvaltningen: *Uppföljning av familjebehandling i skolsamverkan.* Dnr SN 98/2014.

utan närvarande barn, finns också som öppen verksamhet på kommunens föräldramottagning. I alla kommundelar arrangeras också gruppverksamhet för föräldrar med barn i åldersgrupperna 3-12 år (*ABC*) i samverkan med andra förvaltningar och med kyrkan samt för 12-17 åringar (*Älskade förbannade tonåring*) för att stärka relationen mellan föräldrar och barn.

Intervjupersonerna från socialförvaltningen beskriver att planer finns på att starta en gruppverksamhet för syskon till barn med utagerande problem, då många anmälningar till socialtjänsten rör att dessa barn mår dåligt av sin situation.

Vid omfattande problem kan socialtjänsten tillse att familjehem, kontaktfamilj eller korttidsfamilj tar emot barnet för kortare eller längre tid för att till exempel låta barnet byta miljö, avlasta föräldrarna, ge barnet lugn och ro eller ge barnet uppmärksamhet och stimulans som föräldrarna inte förmår vid tillfället. Socialtjänsten kan även fatta beslut om placering på institution som kan möta barnets behov. Placering kan även beslutas mot barnets/den unges och/eller familjens vilja av förvaltningsdomstol efter bedömning av socialtjänsten. I dessa situationer är problematiken komplex och förutsättningar finns inte för att ge det stöd som bedöms behövas på frivillig väg.

Behov av ytterligare insatser

Intervjupersoner från samtliga förvaltningar ser behov av ytterligare insatser, kompetens eller rutiner.

Grundskolechefen beskriver att det är mycket svårt att hantera elever som har så allvarliga beteendeproblem att inga tillgängliga insatser har givit effekt. Skolan har svårt att fullgöra sitt ansvar mot elever som skadar eller hotar att skada andra elever och lärare. Med stöd i skollagen kan rektor besluta att för en tid stänga av eller omplacera en elev, men kommunen är skyldig att ge barnet skolgång. Grundskolechefen upplever att skolan saknar stöd i de fall då eleven inte är fungerande i skolmiljön men där socialtjänsten gjort bedömningen att barnet inte ska placeras.

Intervjuade lärare efterlyser mer personal i klassrummen för att hantera utagerande barn. Detta kan med fördel vara andra yrkesgrupper än lärare såsom socialpedagoger. Högre flexibilitet i undervisningens upplägg, till exempel genom tvålärararsystem eller mer anpassningsbart upplägg på undervisningen, efterfrågas också. Lärarnas bild är att de bäst fungerande skolorna i kommunen är de skolor där det finns ett starkt pedagogiskt ledarskap och där ledningen har insyn och kunskap om de utmaningar som lärarna står inför.

Intervjupersonerna från förskola och grundskola upplever att de har liten insyn i hur beslutsprocessen vid centrala stödavdelningen ser ut och att det är oförutsägbart vilket stöd verksamheten kommer att få när ett barn har särskilda behov. Deras uppfattning är att mycket stor vikt läggs vid pedagogens förmåga att utreda barnet och formulera en ansökan. Centrala stödavdelningens chef beskriver att verksamheterna bara förväntas göra pedagogiska observationer motsvarande vad som redan ålagts dem genom Skollagen, inte någon funktionsbestämning eller medicinsk bedömning. Det är däremot viktigt att verksamheterna har förmåga att ge en helhetsbild av barnets pedagogiska situation. Centrala stödavdelningen arrangerar möten varje höst för att informera förskollärare och lärare i grundskola, gymnasieskola och fristående skola om hur ansökningsprocessen ser ut. Information om belopp, kriterier och bedömningsgrunder finns tillgängligt för alla på kommunens hemsida. Avdelningen planerar att genomföra skolbesök under 2016 för att komma tillrätta med att kunskapen inte är förankrad i hela organisationen.

Intervjupersonerna från förskolan beskriver att extra personalresurser ibland behöver tillföras akut innan verksamheten får besked om huruvida ekonomiskt stöd kommer att utgå, vilket skapar osäkerhet i organisationen.

I den fritidsgårdsverksamhet som består av korttidstillsyn enligt LSS beskriver intervjupersonerna att möjligheterna att separera gruppen är små, vilket leder till att fler kan bli utagerande på grund av oro i gruppen.

Socialtjänsten ser behov av resurser för att bistå med direkta insatser i hemmet i form av övning och handledning i konkreta situationer. Dessa insatser köps idag externt som konsulttjänst och enbart i svåra situationer. Socialtjänsten ser att det även finns lindrigare fall som skulle hjälpas av mer konkret stöd än det samtalsbaserade stöd som finns idag.

Socialtjänsten önskar att skolan skulle ha ett mer utvecklat eget stöd i frågor som rör handledning till skolpersonal och stöd till föräldrar i samverkan med skolan. De upplever att arbetet skulle kunna organiseras mer effektivt om skolorna hanterade dessa frågor själva genom elevhälsoorganisationen, eftersom socialtjänsten till stora delar fungerar som en mellanhand. Deras uppfattning är att förutsättningarna är goda eftersom rätt kompetens redan finns inom elevhälsan, men att resurser i så fall behöver stärkas eller omfördelas.

2.4 Strategi för en ändamålsenlig samverkan inom kommunen

Samverkan på generell nivå

Förvaltningscheferna för socialförvaltningen, utbildningsförvaltningen och kultur- och fritidsförvaltningen tillsatte under våren 2015 en arbetsgrupp med uppdrag att utarbeta en *överenskommelse kring samverkan avseende barn och ungas utveckling och lärande*. Utgångspunkten var att identifiera vilka områden förvaltningarna bör inleda eller utveckla samverkan kring under 2016. Överenskommelsen[9] börjar gälla 1 januari 2016. De aktiviteter som omfattas kopplat till denna granskning är dels att kultur- och fritid ska anta den gemensamma rutin för orosanmälan som redan finns mellan socialförvaltningen och utbildningsförvaltningen, dels att förvaltningarna ska upprätta en plan för systematisk informationsspridning.

Socialtjänstens mottagningsenhet informerar andra verksamheter om socialtjänstens arbete i syfte att göra personalen trygg i att be om råd och att göra orosanmälningar. Intervjupersonerna från förskolan berättar att de nyligen deltog i en sådan föreläsning vilken de uppfattade som mycket positiv. Personalomsättning och -förflyttning gör det dock svårt att behålla kunskapen i alla enheter inom förskola och skola, varför mer systematiska forum och kanaler för kontinuerlig information efterfrågas.

UNGSAM är en lokal ungdomssamverkan för det förebyggande arbetet i kommunen. Uppdraget är att kartlägga problemområden bland barn i ålder 12-20 år och föreslå åtgärder mot dessa samt att hitta former för aktiv samverkan. I gruppen ingår rektor, skolsköterska eller kurator, ungdomskonsulent eller socialsekreterare och uppsökare, resultatenhetschef för fritidsgård samt fältfritidsledare, närpolis och ungdomsutredare eller andra representanter från de lokala poliskontoren. Ett chefssamråd bestående av representanter från utbildnings-, social- och kultur- och fritidsförvaltningen samt närpolisen ger uppdrag och följer upp arbetet.

Intervjupersoner från kultur- och fritidsförvaltningen berättar att deras samverkan med skolan i hög grad varierar mellan olika rektorsområden. Forum för samverkan saknas ofta när ämnet faller utanför ramen för UNGSAM.

Socialförvaltningen upplever att det är svårt att samverka kring flera områden samtidigt. Deras iakttagelse är att samverkan kring närvaroteamet som infördes tidigare detta år har mins-

[9] Haninge kommun, socialförvaltningen, utbildningsförvaltningen, kultur- och fritidsförvaltningen: *Överenskommelse kring samverkan avseende barn och ungas utveckling och lärande* (2015)

kat intresset för samverkan kring korttidsbehandlingsmöten, trots att båda metoderna tillför viktiga kontakter.

Samverkan på individnivå

Förvaltningarna har rutiner för upprättandet av en *samordnad individuell plan* (SIP) enligt socialtjänstlagen, i fall då barnet är i behov av insatser från flera olika förvaltningar eller myndigheter[10]. Enligt intervjupersoner på socialtjänsten upprättas sådana planer ganska ofta. Planen ska ge förvaltningarna och familjen överblick över vem som gör vad och när, ge förutsättningar för långsiktig planering, bidra till att alla verksamheter får samma information vid samma tillfälle och fungera som ett underlag för verksamheterna att tillsammans med familjen prioritera vilka insatser som är viktigast.

Utbildningsförvaltningen och socialförvaltningen står gemensam bakom *Rutiner för samverkan vid orosanmälan och utredning*[11]. Rutinen är känd hos intervjupersonerna inom berörda verksamheter på både förvaltnings- och enhetsnivå. Rutinen beskriver socialtjänstens arbetssätt vid anmälan, hur samverkansmöte mellan skola, socialtjänst och vårdnadshavare ska organiseras, vilken rätt socialtjänsten har att samla information vid utredning samt att personer inom förskola/skola som har bäst kännedom om barnet ska delta i referensmöten. Här beskrivs också sekretess och möjligheten att dela information mellan verksamheter. Rutinen beskriver även att det vid övervägande om att anmäla oro finns möjlighet att rådgöra med mottagningsenheten utan att lämna ut namn på barnet. Intervjupersonerna från socialtjänsten uppger att skolan i stor utsträckning ringer för sådan rådgivning.

Intervjupersonerna från socialtjänsten uppfattar att förskolan inte rådfrågar lika mycket som skolan och att BVC ibland gör orosanmälningar som förskolan borde ha kunnat göra vid tidigare tillfälle. Förskolepersonalens bild är att den nära föräldrakontakten i kombination med anpassningsbar verksamhet gör att utagerande beteende oftast kan hanteras av förskolan och att det sällan finns skäl för oro. Istället får föräldrarna vägledning att själva kontakta Prima Barnpsykiatri, familjecentralen eller annan lämplig aktör för stöd. Om förskolan känner oro för barnets familjesituation är de noggranna med att kontakta socialtjänsten.

Intervjupersonerna från socialförvaltningen upplever att det ibland finns för höga förväntningar från skolan kring vad socialtjänsten kan bistå med och hur snabbt insatser kan ge önskvärda resultat. Frustrationen förvärras av att förvaltningarna inte kan ge varandra önskade lägesuppdateringar kring enskilda fall, om samtycke till informationsutbyte saknas från vårdnadshavaren.

Kultur- och fritidsförvaltningen upplever att socialtjänsten överlag ger bra respons vid kontakt men att det kan vara svårt att rådgöra kring barn som uppvisar problem men där det inte finns skäl att göra en orosanmälan. Intervjupersonerna från grundskolan beskriver en oförutsägbarhet där flera orosanmälningar kan leda till nedlagda utredningar för att plötsligt vid senare anmälan ge omfattande insatser.

Fritidsgårdarna med LSS-korttidsverksamheter ser brister i dialogen runt placeringar. Deras uppfattning är att flera unga som placeras i korttidstillsynen har behov som inte kan tillgodoses inom verksamheten eller är antisociala på ett sätt som gör att placeringen är direkt olämplig för dem själva eller de andra i gruppen. Intervjupersonen efterfrågar en strategi för att samverka och ge ett bättre samordnat stöd till dessa barn och unga. Intervjupersonen från LSS-avdelningen menar att det är en avtalsfråga och att utförarna har åtagit sig att till-

[10] Haninge kommun, BUS-gruppen: *Barn- och ungdomsplan i Haninge, instruktion till personal*. (2009)

[11] Haninge kommun, utbildningsförvaltningen, socialförvaltningen: Rutiner för samverkan vid orosanmälan och utredning (2013)

godose dessa behov. Svårigheterna är kända av LSS-avdelningen och kommer att ses över i samband med att avtalet löper ut under hösten.

2.5 Strategi för samverkan med andra aktörer

Stockholms läns landsting

Landstinget är en central samverkanspart för att stötta barn och unga med utagerande beteendeproblem. Haninge kommunstyrelse beslutade 2012-07-02 att underteckna en överenskommelse med landstinget om samverkan kring barn och unga i behov av särskilt stöd, kallad *BUS-överenskommelsen*[12]. Överenskommelsen har utarbetats av Kommunförbundet Stockholms Län (KSL) och därefter rekommenderats till alla kommuner i länet. Överenskommelsen beskriver samverkan på tre nivåer: länsövergripande regional samverkan, lokal chefssamverkan på kommunnivå samt samverkan kring barnet på individnivå.

De verksamheter som ingår i överenskommelsen från kommunens sida är socialtjänst, förskola samt obligatorisk och frivillig skola. Från landstinget ingår mödrahälsovård, barnhälsovård, barnmedicin, barn- och ungdomspsykiatri och habilitering. De gemensamma verksamheterna ungdomsmottagning och MiniMaria ingår också.

Samverkan organiseras enligt följande:

	Politiker	Tjänstemän
Länsövergripande regional samverkan	*Presidiegruppen* Presidierna från hälso- och sjukvårdsnämnden och KSL:s beredningar	*BUSSAM* Chefer från KSL, kommunerna, landstingets verksamheter samt Hälso– och sjukvårdsförvaltningen
Lokal samverkan mellan ledning i kommun och landstingets verksamheter	*Samrådsgrupper* Politiker från kommunen och landstinget	*Lokala BUS-grupper* Chefer från kommunens förvaltningar och landstingets verksamheter
Samverkan kring barnet på individnivå		*Personal från socialtjänst, skola och landstingets verksamheter.* T.ex. elevstödsteam, vård- planeringskonferenser.

Det är framförallt den lokala BUS-gruppen som säkerställer att barns behov av insatser tillgodoses. Den lokala BUS-gruppen har ansvar för rutiner för samverkan, att rutinerna är förankrade i respektive verksamheter, att berörda verksamheter tar sitt ansvar och att medarbetare får de förutsättningar som krävs för att kunna samarbeta. Lokala överenskommelser ska tas fram som styr arbetet med särskilda målgrupper. Just nu pågår arbete med att ta fram en sådan överenskommelse mellan förskola, Prima barnpsykiatri och autismcentrum där BUS-gruppen har identifierat oklarheter i hur samverkan ser ut och vilka arbetsuppgifter landstinget förväntar sig att förskolan utför på psykiatrins begäran.

Ett av uppdragen i BUS-arbetet på individnivå är att ta fram en SIP varje gång flera verksamheter är på väg att kopplas in kring ett barn eller en familj eller om det finns oklarheter kring kommunens och landstingets olika uppdrag. Intervjupersonerna har delade meningar om hur ofta det genomförs SIP tillsammans med landstingsaktörer i deras verksamheter idag.

[12] Haninge kommun, Kommunstyrelsen: *BUS-överenskommelse – Överenskommelse om samverkan kring barn i behov av särskilt stöd mellan Haninge kommun och Stockholms läns landsting.* Dnr: KS 201/2012.

Samverkan kring blivande och nyblivna föräldrar sker mellan familjecentralen och mödravårdscentralen. Alla blivande föräldrar får information om familjecentralens verksamhet och vilket stöd som finns att få både under graviditeten och i framtiden. Vid tidigt identifierade problem kan socialtjänsten samla nätverksmöten vid övergången mellan MVC och BVC för att säkerställa skydd och säkerhet för det nyfödda barnet.

För att förebygga att riktigt små barn kommer till skada har socialtjänsten arrangerat särskilda träffar i samarbete med BVC för att informera föräldrar om till exempel konflikthantering och neuropsykiatriska diagnoser. De öppna förskolor som bedrivs inom familjecentralerna når en stor andel av alla föräldrar med sin verksamhet. Pedagogerna på de öppna förskolorna har i uppdrag att kontakta BVC eller familjecentralens kurator i de fall då avvikelser i barnets beteende eller i samspelet mellan barn och förälder kan iakttas.

Den reguljära förskoleverksamheten har liten kontakt med BVC. Intervjupersonerna från förskolan beskriver att det är först vid barnens fyraårskontroll som förskolan ibland blir kontaktad för ett utlåtande kring barnets beteende. Eventuell oro från förskolans sida går vanligen via föräldrarna genom tips och stöd på vart föräldrar kan vända sig. Förskolan har inte möjlighet att remittera, till skillnad från grundskolans elevhälsa.

Vårdcentraler inom första linjens psykiatri uppges vara ett bra stöd med både förebyggande och behandlande verksamhet för barn och föräldrar. Socialtjänsten har ingen möjlighet att remittera barn till barn- och ungdomspsykiatrin utan deras insats är att motivera föräldrar att söka sådan hjälp på egen hand. Intervjupersonerna berättar att det i vissa fall kan finnas en motvilja från vårdnadshavare som är rädda för att deras barn ska få ett diagnosticerat funktionhinder. Intervjupersonerna från socialtjänsten upplever också att även om stödet till barn och föräldrar är uppskattat så är samverkan mellan barn- och ungdomspsykiatri och socialtjänst ibland problematisk. Framförallt handlar det om oklar kostnadsfördelning vid HVB-placeringar. De upplever också att barn som är utagerande till följd av kombinerad missbruksproblematik och psykiska problem faller mellan stolarna och hänvisas till kommunen när landstinget inte är överens om vilken vårdavdelning som ska stötta barnet. Familjebehandlingen får även ta emot familjer med barn som vid upprepade tillfällen varit inlagda på akut psykiatrisk mottagning på grund av självmordsförsök, men blivit utskrivna trots konstaterade risker för återfall. Här uppfattar socialtjänsten att landstinget borde ta ett större uppföljningsansvar.

Intervjupersoner från samtliga förvaltningar beskriver att landstingets Habiliteringscenter är en värdefull och uppskattad samverkanspart i de fall då barnet har ett diagnostiserat funktionhinder som föranleder beteendeproblemen. Det finns goda möjligheter till kunskap, stöd och verktyg inom ramen för till exempel ADHD-center eller Aspergercenter, både för familjer och för kommunens personal.

Barn som har stora svårigheter men som inte uppfyller kriterierna för diagnos eller för stöd enligt LSS upplevs av intervjupersoner från socialtjänsten som den största utmaningen, eftersom dessa inte fångas upp av landstingets insatser utan lämnas helt åt kommunen att hantera.

Föreningslivet

Kultur- och fritidsförvaltningen fördelar ekonomiskt stöd till barn- och ungdomsverksamhet i kommunen och får därigenom nära kontakt med många föreningsverksamheter. Socialförvaltningen förmedlar vissa ytterligare föreningsbidrag som kan sökas av föreningar som arbetar förebyggande mot bland annat socialt utanförskap och ökad trygghet.

Kultur- och fritidsförvaltningen arbetar främjande för föreningslivet genom att arrangera föreläsningar för ledare inom föreningslivet kring bland annat inkludering. Under 2013 togs ett särskilt initiativ där scoutverksamheter inbjöds för att diskutera hur verksamheten kan fun-

gera bättre utifrån deltagarnas förutsättningar. Fritidsledare som arbetade med funktionsnedsättningar och specialpedagog informerade om diagnoser och gav tips.

Kultur- och fritidsförvaltningen tar vartannat år fram en aktivitetskatalog som omfattar alla kultur- och fritidsverksamheter i Haninge, Nynäshamn, Nacka, Tyresö och Värmdö och är öppna för alla barn och unga. Katalogen innehåller särskilda förenings- och aktivitetstips för de som behöver extra stöd, bland annat lyfter den fram flera aktiviteter som specifikt välkomnar unga med neuropsykiatriska funktionshinder. Intervjupersonerna beskriver att utbudet av funktionshinderanpassad verksamhet är stort men att många inte kommer iväg till aktiviteten på grund av att resurser för ledsagning saknas från kommunens sida.

Utbildningsförvaltningen har en handlingsplan för samarbete med föreningslivet[13]. Merparten av de befintliga samarbetena är skolspecifika och idrottsrelaterade, utan direkt koppling till utagerande beteendeproblem. Intervjupersonerna bedömer att dessa samarbeten ändå är viktiga i arbetet därför att verksamheten ger eleverna ett positivt sammanhang som stärker deras självbild, vilket underlättar skolans arbete.

Socialförvaltningen driver förebyggande arbete tillsammans med flera föreningar. Svenska Kyrkan ingår i föräldraprogrammet och är med och delfinansierar öppna förskolor på familjecenter. Tillsammans med Studiefrämjandet, Somaliska föreningen och IOGT-NTO arrangeras föräldragrupper på olika teman i syfte att ge föräldrar verktyg att skapa sunda relationer med sina barn.

Mottagningsenheten presenterar socialtjänstens verksamhet för andra myndigheter. Den intervjuade mottagningssekreteraren beskriver att enheten har diskuterat möjligheten att göra en sådan informationsträff riktad mot ideella aktörer men det har i dagsläget inte genomförts. Den intervjuade utredaren anser att de ur utredningsperspektiv skulle ha nytta av mer samverkan med föreningsliv. Det vore ur deras perspektiv önskvärt om till exempel en tränare också har möjlighet att medverka vid vårdplanering.

[13] Haninge kommun, Utbildningsförvaltningen: *Handlingsplan för samarbete mellan föreningar och grundskola* (2013)

3 Svar på revisionsfrågor

Syftet med granskningen är att bedöma om kommunens nämnder säkerställer ett ändamålsenligt arbete när det gäller insatser för barn och unga i behov av särskilt stöd för sina utagerande beteendeproblem.

Delfråga	Svar
Finns det metoder och rutiner för att identifiera barn i behov av stöd för utagerande beteendeproblem i förskola, skola och i fritidsverksamhet?	Inom nämnderna beskrivs kompetens och strukturer för att identifiera barn i behov av stöd. Specifika metoder eller skriftliga rutiner finns inte men efterfrågas inte heller. Vid intervjuerna ges en bild av att detta uppfattas som tillräckligt och välfungerande. Personal inom förskolan kan genom observation se de barn som behöver stöd. Handledning av specialistfunktioner finns tillgänglig för personalen i bland annat detta syfte. Lärarpersonal uppger att de snabbt kan se stödbehov och att arbetslaget och elevhälsoteam är viktiga för att kunna diskutera situationer som identifieras Inom grundskolan är överlämningssamtal mellan förskola, förskoleklass och skola viktiga för att för att få kunskap om stödbehov. Rutiner kring detta kan förbättras. På kommunens öppna fritidsgårdar skriver personalen dagbok varje dag vilket ger möjlighet att spåra beteendemönster över tid. En struktur finns för diskussion och samråd kring behov av stöd och åtgärder.
I vilken utsträckning är aktiviteterna planerade utifrån behovet av tidiga insatser?	De aktiviteter som beskrivits för att identifiera barn med utagerande beteende har ett syfte att forma insatser tidigt. Detta för att uppnå en fungerande situation i förskola och skola men också för att stötta barn och familj att hantera och se orsaker till ett utagerande beteende. .

Är tillgång till insatser tillräcklig?	Vi bedömer att det för det enskilda barnet finns en stor bredd i tillgängliga insatser och att dessa har god spridning mellan olika åldersgrupper och olika typer av problematik. Intervjupersoner från samtliga förvaltningar ser dock behov av ytterligare resurser, insatser, kompetens eller rutiner. Inom förskolan anpassas vistelsen efter barnens behov vilket även medför ett stöd för det enskilda barnet och familjen, genom den kompetens som finns där. Inom grundskolan beskrivs svårigheter att anpassa undervisningen i tillräcklig grad, främst pga begränsade personalresurser. Skolan beskriver svårigheter att hantera elever med allvarliga beteendeproblem och ser behov av ytterligare personal i klassrummen. Intervjuerna visar att centrala stödavdelningens arbetssätt inte är förankrat i hela organisationen och att fler insatser krävs för att medarbetare i skola och förskola ska förstå sin roll i stödprocessen. Inom fritidsgårdsverkssamheten nämns samtal som den viktigaste insatsen för att stötta utagerande barn. Genom att skapa meningsfulla aktiviteter och en stimulerande miljö kan många problem hanteras. En metod finns inom socialtjänsten för att inkludera familj och skola i ett gemensamt behandlingsprogram. Härifrån ges också gruppverksamhet för barn och familj med riktade teman samt familjebehandling och samtalsstöd. I flera fall är just utagerande beteende i fokus. Utöver detta arbetar socialtjänsten med ytterligare öppna insatser och med placering som ett sista alternativ. Behov beskrivs av resurser för att bistå med direkta insatser i hemmet. Ett direkt stöd till föräldrar från skolan uppfattar socialtjänsten skulle medföra en effektivare verksamhet. Familjecentraler innebär förebyggande och stödjande insatser för föräldrar med yngre barn.
Har de berörda nämnderna en strategi för en ändamålsenlig samverkan för att stödja barn och unga i behov av stöd för utagerande beteendeproblem?	Det finns en överenskommelse mellan kommunstyrelsen och landstinget om samverkan kring barn och unga i behov av särskilt stöd som ger struktur för samverkan på regional nivå, lokal chefsnivå samt på individnivå. Den bedöms tillgodose lagens krav på samverkan men också kommunfullmäktiges *Strategi för ungas trygghet, hälsa och utveckling.* Överenskommelsen beskriver samverkan politiskt och på tjänstemannanivå. Den berör gemensam planering vid insatser från flera huvudmän, olika typer av gemensamma insatser och arbetssätt i samverkan. Den beskriver de olika huvudmännens ansvar och insatser. Trots detta finns situationer där oklara ansvarsgränser beskrivs. Samverkansöverenskommelsen bedömer vi ger struktur för samverkansforum där diskussioner om dessa otydligheter kan föras i syfte att säkerställa att

	varje barn får det stöd det bedöms behöva. Detta bör prioriteras. En särskild grupp för vilka samverkan brister och ansvarsgränserna är otydliga är barn med stora svårigheter men som inte uppfyller kriterierna för diagnos samt barn som är utagerande till följd av kombinerad missbruksproblematik och psykiska problem. Vi bedömer att även dessa svårigheter bör bli föremål för diskussioner i samverkansforum på ledningsnivå och på politisk nivå.
Vilken samverkan sker med andra aktörer som exempelvis föreningar?	Genom föreningsbidrag kan kultur- och fritidsnämnden samt socialnämnden påverka föreningslivets insatser för barn. Kultur- och fritidsförvaltningen arrangerar föreläsningar för ledare inom föreningslivet kring bland annat inkludering. Förvaltningen sammanställer fritidsaktiviteter där tips för de som behöver extra stöd lyfts fram. Utbildningsförvaltningens *handlingsplan för samarbete mellan föreningar och grundskola* bedöms som relevant för att åstadkomma positiva sammanhang som stärker barnens självbild. Socialförvaltningen driver förebyggande arbete tillsammans med flera föreningar. Gällande barn aktuella för socialtjänstens insatser nämns en önskan om ett närmare samarbete med föreningslivet för att låta fritidsaktiviteter bli en del av de insatser som kan finnas för att förbättra situationen.

Haninge 2016-01-20

_____

Lena Brönnert, projektledare

_____

Nina Högberg

Haninge kommun **Till kommunfullmäktige**

Revisorernas bedömning av delårsrapport per 31 augusti 2015

Vi av fullmäktige utsedda revisorer har uppdraget att bedöma om resultatet i delårsrapport per 31 augusti 2015 är förenligt med de mål fullmäktige beslutat. Revisorernas bedömning ska biläggas delårsrapporten inför fullmäktiges behandling av densamma. Till grund för vår bedömning föreligger en översiktlig granskning av delårsrapporten som vi låtit EY genomföra.

Granskningen ska ses mot bakgrund av kommunallagens krav på att skapa långsiktighet i den ekonomiska och verksamhetsmässiga planeringen för att på så sätt lägga grunden för en god ekonomisk hushållning. Lagen ställer krav på att budgeten ska innehålla finansiella mål samt mål och riktlinjer för verksamheten samt att måluppfyllelsen ska utvärderas och redovisas. Revisorerna ska uttala sig om målen och om balanskravet uppfylls.

Vi bedömer sammantaget att resultatet i delårsrapporten delvis är förenligt med de mål fullmäktige beslutat. Detta gäller såväl de finansiella målen som verksamhetsmålen. Det noteras dock att ett flertal av målen inte förväntas att bli uppfyllda till årsbokslutet 2015. Revisorerna ser med stor oro på det prognostiserade underskottet i äldrenämnden, och har för avsikt att nogsamt följa upp den särskilda genomlysning som genomförs på uppdrag av kommunstyrelsen.

Med utgångspunkt från den översiktliga granskningen görs följande bedömningar:

- ✓ Bokslutsdokumentationen bedöms vara tillräcklig. Granskningen av resultat- och balansräkningar indikerar inte att det föreligger några väsentliga fel i redovisat resultat och ställning för perioden.
- ✓ I delårsrapporten ges en översiktlig redovisning av nämndernas resultat vad gäller verksamhet och ekonomi.
- ✓ Det är viktigt att åtgärder vidtas för att komma till rätta med det finansiella underskott som prognostiseras för äldrenämnden inför årsbokslutet. Det är väsentligt att kommunen klargör hur budget- och prognossäkerheten kommer att utvecklas och förstärkas till kommande år.
- ✓ Återrapportering avseende god ekonomisk hushållning, vilket definieras som ekonomisk hållbarhet i delårsrapporten, samt uppföljning av övriga mål bedöms vara tillräcklig. Det noteras dock att ett flertal av de kommunövergripande målen inte förväntas att uppnås till årsbokslutet 2015.
- ✓ Kommunen bör överväga att komplettera framtida delårsrapporter med tydlig utvärdering samt prognos avseende det kommunala balanskravet.
- ✓ Det är oroväckande att ramavtalstroheten försämrats under året.

Haninge den 30 september 2015

För Haninge kommuns revisorer

Rolf Brehmer
Ordförande

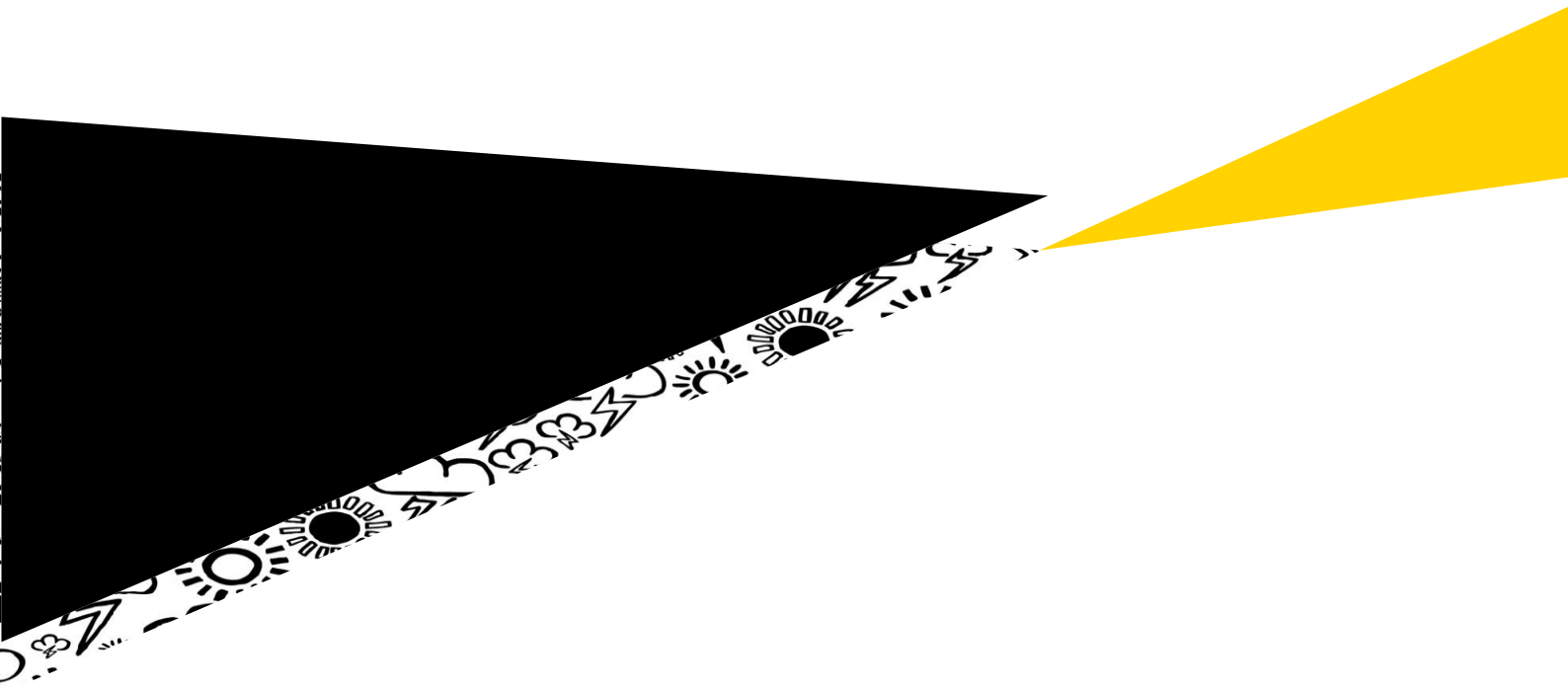
Kenneth Strömberg
Vice ordförande

För kännedom: Kommunfullmäktiges presidium

Revisionsrapport 2015
Genomförd på uppdrag av revisorerna
september/oktober 2015

Haninge kommun

Granskning av delårsbokslut 2015

Innehåll

1. Sammanfattning 2

2. Inledning 2

3. Kommunens resultat och balansräkning 2

3.1. Resultaträkning och prognos 2
3.2. Balansräkningen 3
3.3. Slutsats 4

4. Övergripande kommentarer kring delårsrapporten 4

1. Sammanfattning

Vi har översiktligt granskat Haninge kommuns delårsrapport per 31 augusti 2015. De väsentligaste slutsatserna i granskningen sammanfattas enligt följande:

- Bokslutsdokumentationen bedöms vara tillräcklig. Granskningen av resultat- och balansräkningar indikerar inte att det föreligger några väsentliga fel i redovisat resultat och ställning för perioden.
- I delårsrapporten ges en översiktlig redovisning av nämndernas resultat vad gäller verksamhet och ekonomi.
- Det är viktigt att åtgärder vidtas för att komma till rätta med det finansiella underskott som prognostiseras för äldrenämnden inför årsbokslutet. Det är väsentligt att kommunen klargör hur budget- och prognossäkerheten kommer att utvecklas och förstärkas till kommande år.
- Återrapportering avseende god ekonomisk hushållning, vilket definieras som ekonomisk hållbarhet i delårsrapporten, samt uppföljning av övriga mål bedöms vara tillräcklig. Det noteras dock att ett flertal av de kommunövergripande målen inte förväntas att uppnås till årsbokslutet 2015.
- Kommunen bör överväga att komplettera framtida delårsrapporter med tydlig utvärdering samt prognos avseende det kommunala balanskravet.
- Det är oroväckande att ramavtalstroheten försämrats under året.

2. Inledning

En översiktlig granskning av kommunens delårsrapport per 2015-08-31 har utförts i enlighet med god revisionssed samt med beaktande av bestämmelserna i kommunallagen och den kommunala redovisningslagen. Granskningen är begränsad i jämförelse med granskningen av ett årsbokslut.

3. Kommunens resultat och balansräkning

Vi har granskat resultatutfallet per 31 augusti 2015 samt analyserat större budgetavvikelser och förändringar mot föregående års delårsrapport. Vi har även tagit del av redovisad prognos avseende helåret 2015. Med utgångspunkt från vår väsentlighets- och riskanalys har vi granskat delårsrapportens resultat- och balansräkning. Nedan ges kommentarer till väsentliga resultat- och balansposter för vilka vi gjort iakttagelser.

3.1. Resultaträkning och prognos

Haninge kommun redovisar per 31 augusti 2014 ett positivt resultat om 68,1 mkr (92,4 mkr). Resultatet är en försämring mot samma period föregående år med 24,3 mkr. Prognosen för helåret uppgår till totalt till 29,3 mkr, vilket understiger justerad årsbudget med 38,5 mkr. Det bör i sammanhanget noteras att fullmäktige beslutade om en nedjustering av kommunens årsbudget med 10,9 mkr, vilket avser en överföring av driftmedel från 2014.

Av delårsrapporten framgår att nämnderna prognostiserar totalt ett underskott om 45,5 mnkr, där äldrenämnden står för ett underskott om 56,5 mkr. Även grund- och förskolenämnden prognostiserar ett underskott uppgående till 4 mkr. Övriga nämnder prognostiserar överskott eller inga avvikelser mot budget.

Delårsrapporten omfattar en kortfattad sammanställning rörande nämndernas utfall mot budget per sista augusti, och nämndernas prognostiserade utfall analyseras och kommenteras.

Vid granskningen av kommunens semesterlönekostnader har vi noterat, i likhet med tidigare år, att schablonberäkning ligger till grund för redovisningen, dvs. inte faktiskt upparbetad semesterrätt. Detta innebär att det föreligger en viss osäkerhet, om än inte väsentlig, i delårsbokslutet.

Efter vår översiktliga granskning är det vår bedömning att kommunens redovisade delårsresultat inte är behäftade med några väsentliga fel.

3.2. Balansräkningen

Materiella anläggningstillgångar

Periodens investeringar uppgår till 107,4 mkr, vilket utgör ca 27 procent av årets totala investeringsbudget (ca 14 procent i föregående delår). Periodens investeringar är bland annat hänförliga till VA-området. Prognosen visar att 74,7 procent av årets investeringsbudget kommer att förbrukas under året. Om prognosen avseende investeringsbudgeten infrias är det en betydande förbättring i jämförelse med tidigare år. Det är fortfarande revisionens uppfattning att det är, ur ett styrningsperspektiv, av vikt att kommunen i sin årliga budgetprocess ytterligare bedömer rimligheten i den investeringsbudget som antas av fullmäktige.

Vi har kontrollerat att redovisningen enligt huvudboken överensstämmer med anläggningsregistret. Stickprovsvis granskning har genomförts av periodens investeringar mot verifierande underlag samt att vi rimlighetsbedömt periodens avskrivningar. Granskningen som utförts med avseende på rörelse- och balansgillhet har inte föranlett några anmärkningar. I samband med granskningen av årsbokslutet 2015 har vi för avsikt att genomföra ytterligare granskning av anläggningsredovisningen.

Rådet för kommunal redovisning har i sin rekommendation (RKR11.4) (redovisning av materiella anläggningstillgångar) klargjort och förtydligat kravet på att kommuner ska tillämpa komponentavskrivning av sina materiella anläggningstillgångar. Rekommendationen gäller från räkenskapsåret 2014. I vår granskning har vi noterat att kommunen inte tillämpar denna rekommendation fullt ut, men har initierat ett arbete för att så ska ske. Vi har för avsikt att följa upp detta arbete i samband med granskningen av årsbokslutet 2015.

Finansiella anläggningstillgångar

Merparten av de finansiella tillgångarna avser utlåning till kommunens bolag, vilka i stort sett är oförändrade, i jämförelse med föregående år.

Övriga kortfristiga fordringar samt Exploateringsområden

Större balansposter utgörs av kundfordringar, statsbidragsfordringar, interimsfordringar samt övriga kortfristiga fordringar. De kortsiktiga fordringarna har minskat med 22,1 mkr sedan

årsbokslutet 2014. Minskningen förklaras bland annat av att momsfordringar reglerats under året, samt periodisering av upplupna skatteintäkter. Ökningen av exploateringsområden är hänförlig till de projekt som kommunen bedriver, bland annat i Vega.

Kassa och bank

Kassa och banktillgodohavanden uppgår till 502,5 mkr i delårsbokslutet vilket innebär en betydande ökning i jämförelse med årsbokslutet 2014. Ökningen är framför allt hänförlig till upptagande av nya lån under året. Vi har stickprovsvis stämt av redovisade saldon mot bankkontoutdrag. Mindre differenser har noterats, vilka är under utredning av kommunen i samband med vår översiktliga granskning av delårsbokslutet.

Avsättningar

Avsättningar utgörs i huvudsak av kommunens pensionsåtaganden. Vi har stämt av redovisade belopp mot prognos från KPA.

Långfristiga skulder

Kommunen startade för tre år sedan en internbank. I samband med detta tog kommunen över Tornberget Fastighetsförvaltning AB:s externa lån mot Kommuninvest, Nordea och Swedbank. De externa lånen uppgår vid delåret till 1 851,4 mkr. Under perioden har ny upplåning med ca 440 mkr skett. Syftet med upplåningen är att kommunens externa upplåning ska vara lika stor som kommunens utlåning till Tornberget. Detta för att minska risken med avseende på begränsningar rörande avdrag för räntekostnader inom koncernen. Upplupna räntor bedöms vara beräknade på ett rimligt sätt i delårsbokslutet.

Kortfristiga skulder

Kortfristiga skulder utgörs främst av leverantörsskulder, interimsskulder samt semesterlöneskuld. Vi har utfört avstämningar mellan huvudboken och verifierande underlag. Minskningen i jämförelse med årsbokslutet förklaras huvudsakligen av minskning av utestående leverantörsfakturor.

Liksom föregående år har vi noterat svårigheter att redovisa faktiska lönerelaterade skulder vid delårsbokslut, främst med avseende på kommunens semesterlöneskuld till de anställda. I samband med vår granskning av delårsbokslutet har vi konstaterat att dessa problem till viss del kvarstår även i år. I delårsbokslutet har historiska data använts som utgångspunkt för beräkning av de personalrelaterade skuldernas storlek. Semesterlöneskuldens storlek är därför oförändrad sedan årsbokslutet 2014. Det föreligger således fortfarande vissa brister i kommunens redovisning av dessa skulder i delårsbokslutet. Bristerna bedöms dock inte uppgå till väsentliga belopp.

3.3. Slutsats

Vår uppfattning är att redovisade resultat- och balansräkningar i allt väsentligt ger en rättvisande bild av kommunens ekonomiska resultat och ställning per den 31 augusti 2015.

4. Övergripande kommentarer kring delårsrapporten

Delårsrapportens inledande del omfattar en uppföljning och analys av fullmäktiges tre övergripande målområden:

- *Ekologisk hållbarhet*
- *Social hållbarhet*
- *Ekonomisk hållbarhet*

För varje målområde, med nedbrutna mål, redovisas aktuell status samt kommenterar från respektive nämnd. Vid granskningen noteras, i likhet med tidigare år, att flera mål (9 st) inte utvärderats i samband med upprättandet av delårsbokslutet. Vidare har ett flertal mål (9 st) inte uppnåtts i delårsbokslutet. Tre av målen har delvis uppnåtts och tre mål har uppfyllts. Att ett flertal mål inte har utvärderats vid delårsbokslutet kan ha naturliga orsaker, men försvårar avsevärt bedömningen av kommunens måluppfyllelse. Vidare kan det bedömas vara oroväckande att 75 procent av målen inte är uppfyllda, eller endast delvis uppfyllda vid delårsbokslutet. Revisorerna ser med oro på detta och ämnar följa utvecklingen inför årsbokslutet samt ställa frågor till ansvariga nämnder i samband med höstens möten med samtliga nämnder.

Delårsrapportens följande avsnitt omfattar analyser och kommentarer kring kommunens ekonomiska resultat och prognos, och omfattar driftsredovisning och investeringsredovisning. Ett antal finansiella nyckeltal, prognostiserat resultat samt årets investeringar redovisas och kommenteras för respektive nämnd. Även känslighets- och riskanalyser kommenteras för respektive nämnd. De avslutande avsnitten i delårsrapporten redovisar kommunens arbete med personalområdet samt en uppföljning av intern kontroll.

Det är positivt att status avseende större investeringsprojekt kommenteras och analyseras översiktligt i delårsrapporten. Vidare är det positivt att det i delårsrapporten finns separata avsnitt där utvecklingen rörande kommunens sjukfrånvaro beskrivs samt det övergripande arbetet med intern kontroll, och uppföljningen av denna. Resultat och ställning för kommunens helägda dotterbolag bifogas.

Vår bedömning är att delårsrapporten ger en, i huvudsak, tillräcklig samt översiktlig bild av måluppfyllelsen per sista augusti 2015. I delårsrapporten finns en kortfattad redogörelse per nämnd rörande väsentliga händelser under perioden samt en uppföljning av utfall mot budget och prognos. Det är positivt att delårsrapporten omfattar en kortare känslighets- och riskanalys. Delårsrapporten omfattar även en övergripande redogörelse avseende fullmäktiges mål rörande ekonomisk hållbarhet, vilket torde motsvara kommunallagens begrepp rörande ”god ekonomisk hushållning”. Dock saknas i delårsrapporten, i likhet med föregående år, en tydlig avstämning samt prognos avseende det kommunala balanskravet. Detta vore önskvärt till kommande års delårsrapporter. Det är inte bra att flera av kommunens ekonomiska mål inte beräknas att bli uppfyllda under året.

Vi noterar att flera nämnder prognostiserar större avvikelser från budget, där äldrenämndens avvikelse utgör den största avvikelsen. Det är vår uppfattning att upprepade budgetavvikelser riskerar att ifrågasätta budgetens trovärdighet. Det är i detta perspektiv viktigt att kommunen klargör hur budget- och prognossäkerheten kommer att utvecklas och förstärkas till kommande år. Det är positivt att kommunstyrelsen initierat en genomlysning av äldrenämndens verksamhets- och ekonomistyrning. Revisionen har för avsikt att nogsamt följa upp vad denna genomlysning visar samt vilka åtgärder som berörd nämnd, samt även kommunstyrelsen, ämnar vidta.

Vidare noteras att ramavtalstroheten har försämrats under året, vilket är oroväckande. Kommunens arbete med att bryta denna negativa trend kommer att följas upp av revisonen under året.

Vår bedömning är fortsatt att delårsrapportens valda form och enhetliga struktur är tydlig, vilket gör redovisningen relativt lättillgänglig. Det är positivt att kommunen fokuserar på ett antal målområden med återrapportering som presenteras på ett överskådligt sätt. Kommunen har vidare i årets delårsrapport infogat en sammanställd redovisning, vilket inte var fallet föregående år.

Stockholm den 30 september 2015

Johan Perols
Certifierad kommunal revisor

HANINGE KOMMUN
Revisorerna

Revisionsskrivelse 2015-10-21

Till Kommunstyrelsen

Granskning av kommunens anlitande av externa konsulter

EY har på uppdrag av de förtroendevalda revisorerna granskat kommunens anlitande av externa konsulter. Granskningens syfte var att bedöma om kommunens rutiner är ändamålsenliga för att säkerställa en god kontroll och uppföljning av de externa konsulttjänster som upphandlas och köps in till olika verksamheter. Vår bedömning är att kommunens upphandlingsverksamhet håller hög kvalitet i den mån Upphandling Södertörn hinner genomföra upphandlingarna. Revisionen bedömer också de utbildningsinsatser som sker inom upphandlingsområdet som positiva.

Vår granskning tyder på att konsulttjänster i första hand nyttjas i lägen där verksamheten har ett tillfälligt behov av en specifik specialistkompetens som saknas internt. Granskningen visar också att alla verksamheter inte har den långsiktighet de skulle vilja ha i planeringen av sådana insatser. Samtidigt har Upphandling Södertörn stora resursproblem som innebär att upphandlingar blir kraftigt försenade. Detta sammantaget innebär att nyttan och kvaliteten i konsultinsatser riskerar att påverkas negativt.

Mot bakgrund av vad som framkommit i granskningen ges kommunstyrelsen följande rekommendationer:

- Vidta åtgärder för att minska kötider i upphandlingsverksamheten.
- Säkerställ att rutinerna för uppföljning och rapportering av direktupphandlingar är förankrade i alla verksamheter.
- Tydliggör rollfördelningen inom de områden där verksamheterna enligt kommunfullmäktiges regler för ekonomi- och verksamhetsstyrning inte själva ska köpa tjänster externt.
- Etablera riktlinjer eller rutiner för hur konsulttjänster ska hållas inom budgeterade gränser.

Granskningsrapporten överlämnas härmed till kommunstyrelsen. Revisionen önskar få svar från styrelsen angående vilka åtgärder som kommer att vidtas senast den 15 januari 2016.

För Haninge kommuns revisorer

Rolf Brehmer
Ordförande

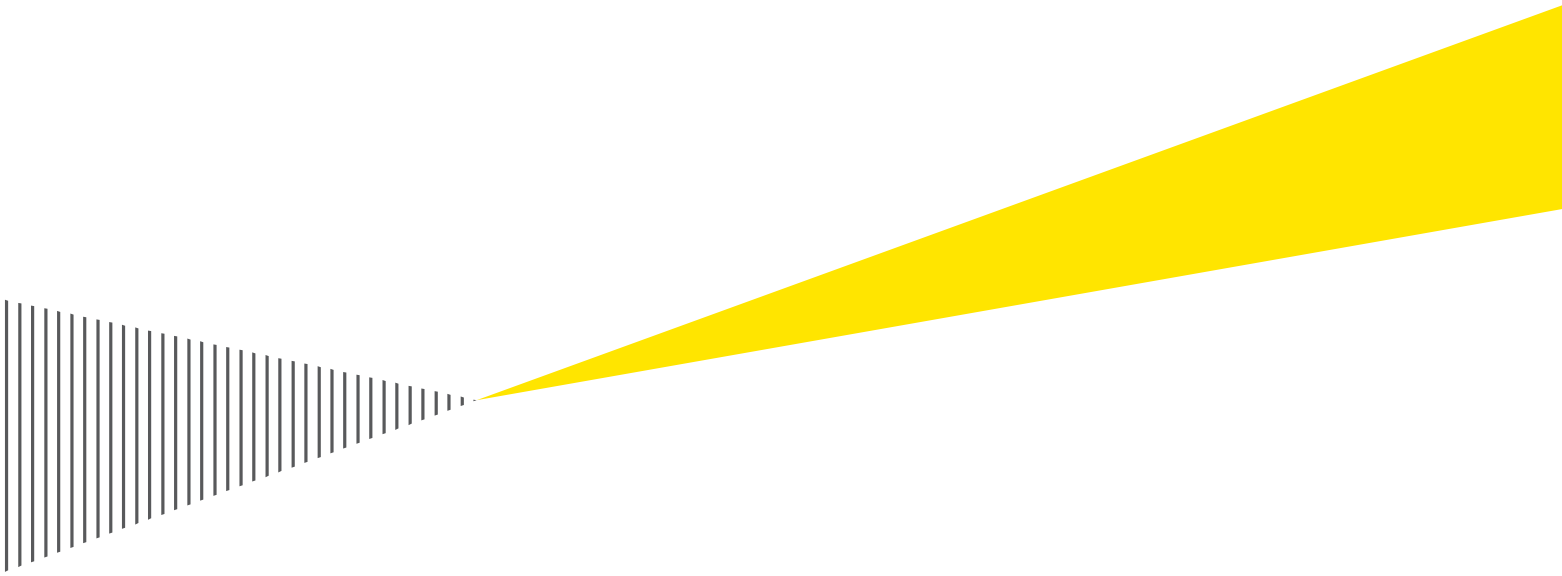
Kenneth Strömberg
Vice ordförande

För kännedom: Kommunfullmäktiges presidium

Revisionsrapport 2015

Haninge kommun

Granskning av kommunens anlitande av externa konsulter

Building a better working world

Innehåll

Innehåll **0**

Sammanfattning **1**

1 Inledning **1**

1.1 Bakgrund 1

1.2 Syfte 1

1.3 Ansvariga styrelser/nämnder 1

1.4 Metod 1

1.5 Avgränsning 2

2 Revisionskriterier **2**

2.1 Lagen om offentlig upphandling 2

2.2 Mål och budget 2015-2016 2

2.3 Haninge kommuns upphandlingspolicy 3

3 Kommunens köp av konsulttjänster **3**

4 Upphandlings- och avtalsprocessen **5**

4.1 Upphandling och avtal 5

4.2 Granskning av genomförda upphandlingar 7

5 Stöd och verktyg **8**

6 Uppföljning och kontroll **9**

6.1 Uppföljning och kontroll av köp 9

6.2 Uppföljning och kontroll av avtal 10

7 Pågående utvecklingsarbete **12**

8 Slutsatser och bedömning **13**

8.1 Sammanfattande slutsatser och rekommendationer 14

Källförteckning **16**

Sammanfattning

EY har på uppdrag av de förtroendevalda revisorerna granskat kommunens anlitande av externa konsulter. Granskningens syfte är att bedöma om kommunens rutiner är ändamålsenliga för att säkerställa en god kontroll och uppföljning av de externa konsulttjänster som upphandlas och köps in till olika verksamheter.

Vår bedömning är att kommunens upphandlingsverksamhet håller hög kvalitet i den mån Upphandling Södertörn hinner genomföra upphandlingarna. De intervjuade verksamhetsrepresentanterna är övervägande nöjda med stöd, rådgivning och utbildning. Våra stickprover visar på god följsamhet till LOU i granskade konsulttjänstupphandlingar. Arbetet är därtill särdeles transparent.

Vår granskning tyder på att konsulttjänster i första hand nyttjas i lägen där verksamheten har ett tillfälligt behov av en specifik specialistkompetens som saknas internt. Granskningen visar också att alla verksamheter inte har den långsiktighet de skulle vilja ha i planeringen av sådana insatser. Samtidigt har Upphandling Södertörn stora resursproblem som innebär att upphandlingar blir kraftigt försenade. Detta sammantaget innebär att nyttan och kvaliteten i konsultinsatser riskerar att påverkas negativt. Vi ser en stor risk för att upphandlingskapaciteten blir en flaskhals för effektiva utvecklingsprojekt inom alla verksamheter. Resursproblemen är också en bidragande faktor till att många tjänster handlas utan upphandling och att ingångna avtal förlängs längre än skäligt enligt LOU.

Vår bedömning är vidare att verksamheternas direktupphandlingar sker i enlighet med LOU men att detta inte nödvändigtvis skapar affärsmässighet och en effektiv resursanvändning. Flera intervjupersoner berättar att de oftast tillfrågar tre leverantörer men att de ibland ändå bara mottar ett anbud och då accepterar detta enda anbud. Arbetet med att direktupphandla ger således ett litet konkurrensskapande värde. Vi noterar också att de kommungemensamma rutinerna för uppföljning och rapportering av direktupphandling tycks vara illa förankrade. Samtliga intervjupersoner menar att de känner till reglerna, men Upphandling Södertörns bedömning är att bara en bråkdel av alla förväntade rapporter kommer in för uppföljning och kontroll.

Vi ser också en stor risk i att 8 av de 22 leverantörer som debiterat över den ekonomiska gränsen för direktupphandling före 31 augusti saknar upphandlade avtal. Detta kan tyda på dålig kontroll över konsultkostnaderna och att köp blir dyrare än avsett.

Mot bakgrund av vad som framkommit i granskningen ges kommunstyrelsen följande rekommendationer:

- Vidta åtgärder för att minska kötider i upphandlingsverksamheten.
- Säkerställ att rutinerna för uppföljning och rapportering av direktupphandlingar är förankrade i alla verksamheter.
- Tydliggör rollfördelningen inom de områden där verksamheterna enligt kommunfullmäktiges regler för ekonomi- och verksamhetsstyrning inte själva ska köpa tjänster externt.
- Etablera riktlinjer eller rutiner för hur konsulttjänster ska hållas inom budgeterade gränser.

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Haninge kommun anlitar i betydande utsträckning externa konsulter inom en rad olika verksamheter. Kontroll och uppföljning av utförda tjänster och kostnader är av stor betydelse för att nå kommunens övergripande mål om god ekonomisk hushållning. Kommunen har en särskild upphandlingsfunktion som ska utgöra ett stöd, och till viss del även en kontrollfunktion, vid upphandlingar och ingående i ramavtal med externa leverantörer. Revisorerna har i sin riskanalys identifierat kontrollen och uppföljningen över konsulttjänster som ett riskområde.

1.2 Syfte

Granskningens syfte är att bedöma om kommunens rutiner är ändamålsenliga för att säkerställa en god kontroll och uppföljning av de externa konsulttjänster som upphandlas och köps in till olika verksamheter.

I granskningen besvaras följande revisionsfrågor:

- Finns ändamålsenliga stöd och verktyg för upphandling/inköp som ger stöd och information vid upphandling/inköp av konsulttjänster?
- Är roll- och ansvarsfördelningen tydlig mellan centralt ansvariga för upphandling och kommunens olika verksamheter gällande inköp av konsulttjänster?
- Finns kunskap och kontroll om ingångna avtal i organisationen?
- Hur sker uppföljningen av konsulttjänster, både inom ramavtal och övriga avtal?
- Har kommunens verksamheter egna kvalitetssäkringskontroller som säkerställer att anlitande av externa konsulter sker affärsmässigt och i enlighet med gällande lagar och regler och är dessa ändamålsenligt utformade?
- Hur stor del av inköpen av konsulttjänster sker utan upphandling?

1.3 Ansvariga styrelser/nämnder

Granskningen omfattar kommunstyrelsen, med utgångspunkt från sin uppsiktsplikt.

1.4 Metod

Granskningen har genomförts i form av dokumentstudier följt av intervjuer med upphandlingschef och med verksamhetsansvarig för inköp på Upphandling Södertörn samt intervjuer med fem chefer och två specialister från verksamheter som anlitar många konsulttjänster. Dessa är näringslivs- och utvecklingsdirektör, IT-chef, informationschef, chef för strategisk planering, enhetschef för projekt och utredning inom VA samt två planarkitekter från plan- och bygglovsavdelningen. Samtliga intervjuade har haft möjlighet att lämna synpunkter på rapportutkastet för att säkerställa att revisionsrapporten bygger på korrekta fakta och uttalanden. I granskningen ingår även en databaserad registeranalys som kartlägger samtliga transaktioner under perioden 1 januari-31 augusti 2015. Den omfattar inköp av konsulttjänster samt ett stickprov av fem upphandlingar som granskats översiktligt för att se hur dessa följer lagstiftningens krav på bland annat annonsering, utvärdering och dokumentation.

1.5 Avgränsning

Det finns inte någon vedertagen definition av vad en konsulttjänst är och hur en konsulttjänst skiljer sig från andra tjänster och bemanningsuppdrag. Vår utgångspunkt i våra samtal med avdelnings- och enhetschefer har varit att en konsulttjänst definieras av att en extern kompetens anlitas för ett avgränsat uppdrag vad gäller innehåll, omfattning och tid. Vi har i denna granskning inte räknat in bemanningsuppdrag och vikariatstjänster i de utförande verksamheterna, till exempel lärarvikarier, men däremot sådana situationer där kommunen väljer att ta in konsulter för att täcka vakanser på chefsnivå eller i specialistfunktioner.

När det gäller granskningens registeranalys och sammanställningar av kostnader och konsultleverantörer har vi utgått från vad kommunen bokfört som konsultkostnader. Det är troligt att bedömningen av vilka transaktioner som är bokförda konsultkostnader i någon mån skiljer sig från ovanstående definition. Till exempel ingår många tolk- och översättningstjänster och teateruppsättningar. Detta är inte är vad som avses i syftet med denna granskning, men det är inte möjligt för oss att separera kostnaderna närmare eftersom tillräckliga detaljer om leveransen saknas.

2 Revisionskriterier

2.1 Lagen om offentlig upphandling

I lagen framgår att upphandlande myndigheter ska behandla leverantörer på ett likvärdigt och icke-diskriminerande sätt samt genomföra upphandlingar på ett öppet sätt. Vid upphandlingar ska principerna om ömsesidigt erkännande och proportionalitet iakttas.

LOU skiljer inte mellan konsulttjänster och andra tjänster eller varor, men tillvägagångssättet för upphandling varierar beroende på typ av tjänst och huruvida avtalsvärdet faller över eller under vissa givna tröskelvärden. I normalfallet genomförs upphandling antingen genom ett öppet eller genom ett selektivt förfarande. Vid öppet förfarande får alla leverantörer lämna anbud. Vid selektivt förfarande kan alla leverantörer ansöka om att få delta, varpå den upphandlande myndigheten gör ett urval av vilka anbudssökande som får lämna anbud. Detta kallas även förenklat förfarande respektive urvalsförfarande, för upphandlingar som inte omfattas av EU-direktiv. Under särskilda förhållanden får andra förföranden användas, till exempel förhandlat förfarande om inget anbud uppfyller kraven. Om avtalets värde inte överstiger 505 800 kr kan den upphandlande myndigheten direktupphandla. För detta finns inga formkrav gällande anlitandet av leverantör. Om värdet överstiger 100 000 kr gäller däremot att organisationen har riktlinjer för direktupphandling samt att upphandlingen dokumenteras.

Kommunen har möjlighet att upphandla ramavtal som reglerar hur en eller flera upphandlande myndigheter har möjlighet att tilldela kontrakt till en eller flera leverantörer under en given tidsperiod. Värdet av ett ramavtal ska beräknas till det högsta sammanlagda värdet av samtliga kontrakt som planeras under ramavtalets löptid, i normalfallet högst fyra år. Vid tilldelning av kontrakt som grundar sig på ett ramavtal får parterna inte väsentligt avvika från villkoren i ramavtalet.

2.2 Mål och budget 2015-2016

Inom målområdet ekonomisk hållbarhet finns det ett kommunövergripande mål som berör denna granskning:

- Nr 22. Kommunens verksamhet ska präglas av effektiv resursanvändning.

I årsredovisningen följs målet upp genom två indikatorer: sjukfrånvaro samt ramavtalstrohet. Ramavtalstroheten är en redovisning av antalet inköp inom ramavtal som andel av de totala inköpen. Mål för 2015 är att resultatet ska vara bättre än 2014.

I mål- och budget för 2015-2016 framgår också att konkurrens ska användas för att få ut mesta möjliga service för kommunens resurser. Mål- och budgetdokumentet listar dock vissa kommuninterna gemensamma tjänster som alltid ska tillhandahållas av kommunen och som enskilda resultatenheter inte är fria att köpa varifrån de vill och dessa är bland andra:

- IT-utveckling, drift och förvaltning
- Ekonomiadministration
- Upphandling
- Personaladministration
- Information

2.3 Haninge kommuns upphandlingspolicy

Kommunfullmäktige antog 2012-12-10 en upphandlingspolicy i vilken det framgår att ansvaret för upphandlingsverksamheten, med undantag för tillåten direktupphandling, har delegerats till den för Haninge och Nynäshamn gemensamma Södertörns upphandlingsnämnd. Kommunstyrelsen i respektive kommun har uppsiktsplikt över nämndens verksamhet enligt kommunallagens 6 kap 1 §.

I policyn anges att utgångspunkten för upphandling ska vara att bidra till att kommunens resurser utnyttjas effektivt och att all upphandling ska svara mot verksamhetens behov med rätt funktion, rätt kvalitet, hög säkerhet och till lägsta möjliga kostnad. Upphandlingsverksamheten i sig ska vara effektiv, välfungerande och baseras på en helhetssyn och professionalism. Planering och god framförhållning ska vara regel för alla som har ett ansvar för inköp av varor, tjänster och entreprenader i verksamheten.

Upphandlingen ska bidra till att främja en hållbar ekologisk, ekonomisk och social utveckling. Vid varje upphandling ska en analys göras av vilka miljökrav som kan ställas och/eller vilka hälso- och miljömässiga utvärderingskriterier som kan tillämpas. Etiska krav och sociala hänsyn ska i proportionell omfattning och på ett icke-diskriminerande sätt vara aktiva instrument i alla upphandlingar. Sociala hänsyn kan användas som tilldelningskriterium men etiska krav ska ställas som tillkommande kontraktsvillkor.

Som komplement till policyn finns ett riktlinjedokument med närmare beskrivningar av hur dessa övergripande principer ska tolkas. Policyn eller tillämpningsriktlinjerna gör inte någon skillnad mellan inköp av konsulttjänster och övriga inköp.

3 Kommunens köp av konsulttjänster

Vi har gjort en sammanställning av kommunens transaktioner rörande konsulttjänster för perioden 1 januari 2015 till 31 augusti 2015. Sammanställningen har avgränsats till de verifikat som bokförts som köp av konsulttjänst.

Fördelat över verksamheterna ser kostnadsfördelningen ut så här:

Verksamhet	Totalsumma	Antal leverantörer	Antal verifikat
Kommunstyrelseförvaltningen	37 083 538 kr	166	594
Stadsbyggnadsförvaltningen	15 072 407 kr	76	382
Utbildningsförvaltningen	5 639 147 kr	102	304
Socialförvaltningen	2 722 843 kr	33	130
Äldreförvaltningen	1 269 983 kr	31	92
Kultur- och fritidsförvaltningen	524 777 kr	39	56

En redogörelse över de största enskilda leverantörerna med uppföljning av kommunens avtalstrohet finns i kapitel 6 om uppföljning och kontroll.

Inom kommunstyrelseförvaltningen är konsultkostnader inom IT, ekonomi- och finansplanering samt mark- och exploateringsprojektering framträdande bland transaktionerna men en stor mängd konsulter inom mycket varierande områden förekommer. Inom stadsbyggnadsförvaltningen förekommer konsulter både i planverksamhet, produktion och underhåll. Inom utbildningsförvaltningen förekommer primärt tolktjänster och konsulter kopplade till kommunens lärlingsutbildningar på gymnasienivå såsom florister och konditorer, men även generell lärar- och rektorsbemanning. Socialförvaltningen anlitar i hög grad tolkar, familjerådgivare och personal inom vård- och psykiatri. Äldreförvaltningen anlitar verksamhetsrelaterade specialister och konsulter inom IT- och ekonomi. Kultur- och fritidsförvaltningen anlitar främst kulturarbetare för små uppdrag inom teater-, konst- och musikområdet.

En observation ur denna analys är att samtliga förvaltningar vid ett eller flera tillfällen har anlitat IT-konsulter, trots att fullmäktiges budget föreskriver att alla köp av utveckling, drift och förvaltning av IT ska hanteras centralt. IT-chefen beskriver att IT-avdelningen ansvarar för kommunens centrala plattformar medan förvaltningarna i olika utsträckning kompletterar med egna verksamhetsspecifika system som de själva upphandlar tillsammans med Upphandling Södertörn. Ofta får de stöd med kravställning och acceptanstester från IT-avdelningen, men ibland händer det att förvaltningarna köper IT utan IT-avdelningens kännedom.

De intervjuade verksamhetsrepresentanterna ger en samlad bild av tre olika tillfällen då det är aktuellt för kommunen att anlita konsulter:

- Vid behov av tillfällig specialistkompetens som inte finns internt.
- Vid långvarigt behov med låg eller skiftande omfattning.
- Vid tillfälliga arbetstoppar.

Ett återkommande exempel på det förstnämnda är projektering eller fall som handlar om att göra utredningar på ett avgränsat område. Ofta har kommunen egna utredare men verksamheterna ser ibland behov av att anlita en expert med mer erfarenhet än den egna personalen inom ett specifikt område. Det kan också handla om att specialisterna på avdelningen har strategisk kompetens men inte den detaljkompetens som krävs för att genomföra utredningar. På plan- och bygglovsenheten finns till exempel flera planarkitekter som samordnar och leder arbetet med kommunens detaljplaner, medan specifika utredningar av frågor som rör dagvatten, trafik eller kulturvård genomförs av externa konsulter. I vissa fall anlitas konsulter också därför att kommunen inte har någon genomförandeorganisation för alla funktioner, till exempel arbetet med kommunens ekologi.

När det gäller varaktiga behov av skiftande omfattning kan det handla om kompetens som behövs återkommande men där omfattningen varierar så mycket över tid att det inte är lika fördelaktigt att anställa egen personal, till exempel vid vissa former av besiktningsarbeten. Intervjupersonerna tror att inom vissa områden skulle konsulter kunna ersättas av anställd personal om avdelningar och enheter samordnade sin planering och kompetensförsörjning, men på många områden krävs väldigt specifik kompetens till ganska liten omfattning.

När det gäller arbetstoppar så beskriver de intervjuade att konsulter ibland anlitas även för att utföra uppgifter som vanligtvis hanteras av den ordinarie personalen. Upphandling Södertörn har till exempel anlitat konsulter för att hantera överbelastning kopplad till att genomföra upphandlingar och IT-avdelningen utökar sitt projektkontor med inhyrda projektledare när antalet parallella projekt är för många för den egna personalen. Arbete pågår för att göra IT-processen mer långsiktig och en treårig IT-strategi kommer att läggas fram till fullmäktige i oktober. Genom en mer långsiktig IT-plan hoppas IT-chefen att det blir bättre framförhållning avseende IT-tjänster i andra verksamheter där IT-frågor idag har en tendens att komma fram som akuta behov. Upphandlingschefen ser samma tendenser på sitt område och verkar även där för mer långsiktighet hos verksamheterna, detta beskrivs vidare under avsnitt 7.

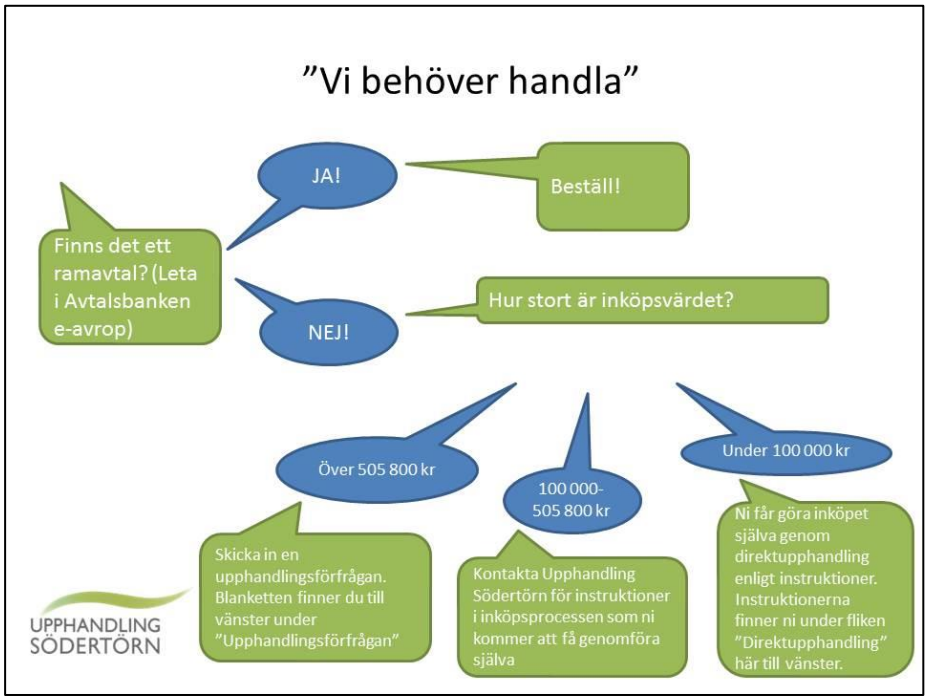
Även inom verksamheter utan brådskande behov kan konsulttjänster förekomma. Enhetschefen för VA-avdelningens projektkontor berättar att de för det mesta har goda möjligheter att planera arbetet långsiktigt och att de vanligtvis kan se över den egna personalstyrkan istället för att anlita konsulter. Samtidigt menar han att det i slutändan ändå är en kostnadsfråga och att det ibland kan vara mer fördelaktigt att ta in en konsult för att täcka upp exempelvis föräldraledighet, beroende på uppdragets längd och personalsituationen i övrigt.

En återkommande ambition hos flera av de intervjuade är att avgränsa projekt eller verksamhetsdelar som i sin helhet kan läggas ut på en extern genomförare, snarare än att ta in en konsult som kommer in i verksamheten. I vissa fall upplevs det som en god effektivisering att låta de egna personalresurserna fokusera på strategi, utveckling och intern samordning och istället lägga ut produktionen externt. Kommunikationsavdelningen har till exempel under längre tid anlitat konsulter för att producera informationsmaterial. Inom flera avdelningar pågår strategiska diskussioner för att renodla verksamheten och skapa tydligare strukturer mellan strategiska och operativa delar av arbetet (se avsnitt 7 om pågående utvecklingsarbete).

4 Upphandlings- och avtalsprocessen

4.1 Upphandling och avtal

Sedan 1 oktober 2012 har Haninge och Nynäshamn en gemensam upphandlingsnämnd. Haninge fungerar som värdkommun men båda kommunstyrelserna har uppsiktsplikt. Upphandlingsnämnden styr över förvaltningen Upphandling Södertörn. På Upphandling Södertörn arbetar 13 personer med upphandling, inköp, logistik och avtalsuppföljning.

Figur 1: Lathund till upphandlingsprocessen

Upphandlingsprocessen styrs av en riktlinje för upphandling som antagits av Haninge kommuns och Nynäshamns kommuns respektive kommundirektör, på rekommendation av upphandlingsnämnden. Riktlinjerna är ett komplement till upphandlingspolicyn och beskriver i närmare detalj hur upphandlingsprocessen ser ut. Ansvaret fördelas olika beroende på kontraktsvärdet i den upphandling som görs. Vid värde som understiger 100 000 kr genomför förvaltningen upphandlingen på egen hand, med stöd från Upphandling Södertörn vid behov. Avtal överstigande 25 000 kr ska däremot skickas till Upphandling Södertörn i efterhand för att möjliggöra samordning och kontroll. För upphandlingar mellan 100 000 kr upp till 505 800 kr genomförs upphandlingen av förvaltningen, men ska anmälas i förväg till Upphandling Södertörn.

Intervjupersonerna beskriver att de om möjligt tillfrågar tre leverantörer vid direktupphandling. Tre är minimiantalet enligt upphandlingsriktlinjen. Flera av intervjupersonerna berättar att förfarandet ofta innebär att de bara får ett svar och att de då nöjer sig med detta enda anbud om det verkar acceptabelt.

Vid en upphandling som överskrider 505 800 kr ska upphandlingen genomföras tillsammans med Upphandling Södertörn. Det är den beställande förvaltningen som äger processen och ansvarar för att finansiella medel och andra nödvändiga förutsättningar finns. Upphandling Södertörn bidrar med den upphandlingsmässiga kompetensen och kvalitetssäkringen utifrån ett juridiskt och affärsmässigt perspektiv. Det är den beställande förvaltningen som genomför behovs- och marknadsanalys och fattar beslutet om att köpa en konsulttjänst. Därefter kopplas Upphandling Södertörn in och upphandlingsprocessen startar. Processen delas in i 30 aktiviteter, från behovsanalys till arkivering, där varje enskilt steg finns beskrivet i riktlinjen tillsammans med tips och råd. Riktlinjen anger antingen Upphandling Södertörn eller den beställande förvaltningen som ansvarig för var och en av aktiviteterna. Riktlinjen beskriver inte hur ansvaret fördelas internt inom förvaltningarna.

I riktlinjen står det att Upphandling Södertörn ansvarar för beslut om tilldelning av leverantör och för att teckna avtal med antagna leverantörer. Detta överrensstämer med nämndernas delegationsordningar som för upphandlingsärenden anger att upphandlingschef är ansvarig för att anta leverantör och träffa avtal. Förvaltningschef anges i dessa som ersättare. I

upphandlingsnämndens delegationsordning är upphandlingschef ansvarig men ekonomidirektör anges som ersättare. Kommunstyrelsens delegationsordning innehåller ingen specifik delegation av upphandlingsfrågor.

I kultur- och fritidsnämndens delegationsordning förekommer gamla tröskelvärden för direktupphandling, vilket innebär att förvaltningschef bara har mandat att direktupphandla konsulttjänster upp till 267 000 kr.

I vissa fall förekommer upphandlingar som genomförs gemensamt med andra kommuner. Dessa är oftast initierade av verksamheten självt, som gjort gemensam behovsanalys tillsammans med andra kommuner. I andra fall har upphandlingsenheten, i Haninge eller i annan kommun, sett möjlighet till samverkan och initierat gemensam upphandling. Beslut att delta i upphandling som genomförs av annan kommun ligger enligt delegationsordning hos upphandlingschefen.

4.2 Granskning av genomförda upphandlingar

Inom ramen för granskningen har ett stickprov om fem upphandlingar granskats utifrån upphandlingsprocessen och de krav som lagstiftningen ställer. De konsulttjänster som avropas i störst omfattning sker inom avtal som träffades före omorganiseringen av upphandlingsverksamheten. Stickprovsurvalet är gjort bland avtal som tecknades efter att nuvarande upphandlingsprocess infördes. Urvalet avser också täcka en bredd av olika typer av konsulttjänster.

Följande upphandlingsdokumentation har granskats:

1. Upphandling av rekryteringstjänster för Haninge och Nynäshamns kommuner (SUN 51/2013).
2. Upphandling av projektledning HRM-system (SUN 132-2013).
3. Upphandling av våtmarksrestaurering i Skutans Viltvatten (SUN 106/2014).
4. Upphandling av IT-konsulttjänster för Haninge och Nynäshamns kommuner (SUN 110/2014), område 2: förvaltningsledning och systemförvaltning.
5. Upphandling av besiktningskonsulter till Albyberg (SUN 112/2014).

En upphandlande myndighet ska dokumentera skälen för sina beslut och vad som i övrigt förekommit av betydelse vid upphandlingsförfarandet. Dokument som bör bevaras är exempelvis annons, förfrågningsunderlag, öppningsprotokoll, anbud, tjänsteanteckningar avseende kontakter med leverantörer (t.ex. förhandlingsprotokoll), utvärderingsprotokoll och handlingar som visar motiven för val av anbudsgivare och leverantör respektive skälen för förkastande av anbudsansökningar och anbud.

Upphandling Södertörn har kunnat förse oss med dokumentation från alla fem upphandlingarna. Vi har granskat förfrågningsunderlag med bilagor och funnit att de i samtliga fall är kompletta, sett till vad lagen kräver i form av till exempel uppdragsbeskrivning, utvärderingsgrund, krav på leverantören, kommersiella villkor och administrativa bestämmelser för upphandlingen.

I kommunens upphandlingspolicy står att varje upphandling ska föregås av en analys av vilka miljökrav som kan ställas. I tre av upphandlingarna finns i förfrågningsunderlaget krav på att anbudsgivaren redovisar miljöpolicy eller en beskrivning av hur företaget arbetar för en hållbar resursanvändning och hur miljöfrågor appliceras i uppdragets genomförande. I ytterligare en upphandling nämns i det bifogade avtalsutkastet att leverantören åtar sig att iaktta stor miljöhänsyn. Upphandlingspolicyn säger vidare att etiska krav och sociala hänsyn i proportionell omfattning ska vara aktiva instrument i alla upphandlingar. Tre av upphandlingarna har i förfrågningsunderlagen sociala krav inriktade på arbetsgivaransvar

och ytterligare en upphandling ställer i det bifogade avtalsförslaget utöver arbetsgivaransvar även andra sociala och etiska krav.

Vi har också granskat val av upphandlingsförfarande för att se att valet är korrekt utifrån tjänsteklass och kontraktsvärde, att förfarandet stämmer med informationen som angetts i annons/förfrågningsunderlag och att det är spårbart genom anbudsförteckning och tilldelningsprotokoll. En upphandling genomfördes med öppet förfarande och fyra genomfördes med förenklat förfarande; tre därför att tröskelvärdet för upphandling enligt EU-direktiv understegs och en därför att upphandlingen rörde en rekryteringstjänst vilket enligt LOU hör till gruppen av b-klassade tjänster som inte måste upphandlas enligt EU-direktiv. En av upphandlingarna följdes av ett förhandlat förfarande för att inget anbud uppfyllde de angivna kvalifikationskraven. För denna upphandling anger det ursprungliga tilldelningsprotokollet inget motiv till tilldelningsbeslutet, men detta ersattes fem dagar senare av ett nytt beslut med motivering.

Vi har granskat tilldelningsbesluten och finner att de är fattade på samma grunder som angivits i förfrågningsunderlagen. I två fall är detta utifrån lägsta pris och i tre fall utifrån vad LOU benämner som *ekonomiskt mest fördelaktigt anbud*. I två av fallen av ekonomiskt mest fördelaktig är skälen till värderingen dokumenterade i protokollet, i det tredje fallet inkom färre anbud än kommunen hade planerat att anta för ramavtal varför samtliga anbud godtogs. Vi har också granskat att tilldelningsbeslut är fattade enligt delegation, att avtal är undertecknade enligt delegation samt att inga avtal har tecknats före utgången av avtalsspärren. Till samtliga upphandlingar finns en lista över inkomna anbud och i förekommande fall finns också skäl dokumenterade till varför vissa anbud inte anses uppfylla kvalifikationskraven eller av annan orsak har avfärdats.

Vår bedömning är att granskade handlingar uppfyller kraven i enlighet med LOU. Det är otydligt i vilken form och omfattning analyser och krav enligt upphandlingspolicyns principer om miljömässig- och social hållbarhet ska dokumenteras. Vår bedömning är att sådana krav har ställts i de för upphandlingarna mest väsentliga frågorna men bakomliggande analys är ej dokumenterad.

5 Stöd och verktyg

Upphandling Södertörn har en stödjande och konsultativ roll gentemot verksamheterna och leder utvecklingen inom upphandlings- och inköpsområdet. De arrangerar årligen utbildningar för anställda inom kommunen som behöver lära sig mer om upphandlings- och inköpsprocessen. På enhetens webbplats finns informativt stöd till förvaltningen i form av vägledningsdokument och mallar för hur förvaltningen kan skriva förfrågningsunderlag, avtal och rapporter. Under hösten 2015 kommer Upphandling Södertörn att etablera en stödfunktion för att förvaltningarna ska kunna få mer direkt rådgivning och tillgängligare väg att ställa frågor genom hela processen.

Ett problem som samtliga intervjuade ger en entydig bild av är att Upphandling Södertörn är överbelastade. Det har uppstått långa väntetider för att genomföra upphandling och många upphandlingar blir försenade. De intervjuade verksamhetsrepresentanterna talar om väntetider på 6-12 månader. En av avdelningscheferna beskriver att Upphandling Södertörn verkar prioritera avtal med stora inköp och volymer och att deras mer specifika behov nedprioriteras. Flera av de intervjuade cheferna nämner att de har blivit anvisade upphandlingskonsulter som kan hjälpa dem därför att Upphandling Södertörns personal inte har tid.

Upphandlingschefen bekräftar att situationen är problematisk. Han beskriver att Upphandling Södertörn i sin nuvarande storlek skulle kunna vara rimligt dimensionerad, med ett möjligt behov av 1-2 ytterligare tjänster med kompetens inom byggentreprenader, om läget hade

varit sådant att alla upphandlingar och avtal var i fas. Idag finns däremot ett mycket stort eftersläp av avtal som inte har hunnits med och ramavtal som skulle behöva upphandlas på nytt men där verksamheten istället har förlängt avtalen på grund av tidsbrist. Enligt LOU 5 kap § 3 får ett ramavtal endast löpa under längre tid än fyra år om det finns särskilda skäl.

Upphandling Södertörn har inte någon fastställd prioriteringsordning genom vilken upphandlingar kan prioriteras, men frågan kommer att aktualiseras. Antalet uppdrag har istället ökat mer än beräknat samtidigt som kommunen lyft in nya sociala och miljömässiga krav som ökar komplexiteten i arbetet. Periodvis har Upphandling Södertörn lagt mycket fokus på att stötta prioriterade satsningar och fokusområden som de båda beställande kommunerna har uttryckt genom strategi- och måldokument. I den vardagliga verksamheten har handläggarna även försökt tillgodose behov utifrån avtalens omfattning och affärskritiskhet men också utifrån förmåga till rättvis fördelning mellan de olika förvaltningarna.

Resursproblemen leder till att avdelningscheferna upplever att de måste ta stort ansvar själva för att följa upp avtalen, t.ex. hålla koll på avtalets längd så att processen för att upphandla nya kan startas i så god tid att det inte riskerar att bli ett glapp om processen försenas ytterligare. Till viss del beror detta problem på att Upphandling Södertörn inte har tillräckliga resurser, men delvis finns också verksamhetsspecifika ramavtal som enskilda förvaltningar vid tidigare tillfälle själva har upphandlat och ingått. Dessa avtal följs inte upp av Upphandling Södertörn. Här uppfattar vi att ansvarsfördelningen inte är tydligt förankrad i verksamheten.

De intervjuade enhetscheferna är med undantag för väntetiderna generellt sett mycket nöjda med det stöd och de råd de får från Upphandling Södertörn. Samarbetet beskrivs överlag som välfungerande och flera av de intervjuade berömmer mallar, instruktionsdokument och utbildningar. De vidare önskemål som har framförts gällande utvecklat stöd rör bättre juridisk rådgivning i verksamhetsspecifika frågor, mer konkret hjälp i kravställningsprocessen, bättre blanketter för avrop och mer vägledning i vilket avtal som ska användas i de fall då ramavtal finns på flera likartade tjänster.

Enhetschefen för strategisk planering problematiserar att de i många fall är bundna att göra avrop på ramavtal som upphandlats av en annan förvaltning, där behoven är så närliggande att ramavtalet blir tillämpligt men ändå inte ger exakt den specialkompetens som önskas. Hon menar dock att volymerna oftast är så små att de kan lösa detta genom egen direktupphandling.

6 Uppföljning och kontroll

6.1 Uppföljning och kontroll av köp

För kontroll av konsulttjänstköpen finns en grundläggande nivå av kontroll i kommunens attestreglemente. Attestordningen omfattar tre olika attestmoment. Syftet är att säkerställa att ekonomiska transaktioner sker på ett korrekt sett avseende att rätt tjänst har utförts till avtalad kvalitet, korrekta bokföringsunderlag, att betalning och bokföring sker vid rätt tidpunkt, att verifikationen är rätt konterad och att transaktionen stämmer med beslut av behörig beslutsfattare. Attestmomenten är:

- Mottagningsattest. Kontroll av att tjänsten levererats och stämmer med gjord beställning.
- Granskningsattest. Kontroll av att tjänsten levererats och stämmer med gjord beställning, därefter kontering.
- Beslutsattest. Kontering samt finansiell kontroll, kontroll mot beslut.

Minst två av attestmomenten måste genomföras innan en konsultfaktura går vidare till bokföring och betalning.

Beslutsattestanter ska vara utsedda av respektive nämnd, genom en attestförteckning knuten till befattningar och ansvarsområden. Beslutsattest får inte utföras av den som tagit tjänsten i bruk. Beslutsattestanten måste också ha ansvar för den budget som ska debiteras. Samtliga nämnder utom valnämnden har reviderat sina attestförteckningar för 2015.

Utöver den formella attesten beskriver intervjupersonerna olika tillvägagångssätt för hur deras avdelning säkerställer kvalitet och ändamålsenlighet i de köpta tjänsterna. De flesta nämner att de i någon mån försöker kvalitetssäkra före avtal genom att tillfråga referenser i de fall då de anlitar en ny leverantör. Under arbetets gång sker kvalitetssäkring på olika sätt i olika verksamheter. Någon gemensam rutin finns inte. I vissa fall sker detta genom en informell löpande kvalitetssäkring och i andra verksamheter är det en stående punkt på stabsmöten att diskutera pågående och avslutade konsultarbeten. Inom IT-utveckling ingår flera kvalitetssäkringsmoment i projektmodellen där styrgruppen ska fatta beslut om leveranser håller acceptabel kvalitet.

Chefen för informationsenheten nämner att avdelningen systematiskt utvärderar sin egen insats efter en genomförd konsultinsats, för att se om det finns någonting de själva kan göra för att få ett bättre resultat nästa gång, till exempel genom mer specifika förfrågningsunderlag i upphandlingen. Även representanterna från plan- och bygglovsavdelningen belyser vikten av att utveckla avdelningens beställarkompetens, särskilt genom möjligheten att förbättra mallar för avtal och förfrågningsunderlag för att undvika att upprepa samma misstag flera gånger. I detta arbete önskar de mer stöd och struktur då kompetens saknas på avdelningen.

6.2 Uppföljning och kontroll av avtal

Varje enskild enhet ansvarar för att följa tecknade ramavtal och för att upplysa Upphandling Södertörn om att behov finns av nya ramavtalsområden. Förvaltningscheferna ansvarar för uppföljning av förvaltningens avtalstrohet. Med avtalstrohet avses hur stor andel av inköpen av en vara eller tjänst som görs inom ett upphandlat avtal. Att följa upp detta är ett av de kommungemensamma kontrollmomenten i varje nämnds internkontrollplan.

Vi har gjort en översiktlig analys av kommunens samlade leverantörsreskontra gällande köp av konsulttjänster mellan 1 januari 2015 och 31 augusti 2015. 22 konsulttjänsteleverantörer har innan den 31 augusti 2015 fakturerat till ett belopp överstigande gränsen för tillåten direktupphandling. 8 av dessa 22 leverantörer finns inte i den centrala avtalsdatabasen.

Leverantör	Avtal i e-avrop	Summa	Antal fakturor	Verksamhet	Kommentar
ÅF-Ingemansson	Ja	11 495 357	72	KSF	Projektering/markexploatering
Hansa konsult	Nej [1]	5 493 500	47	KSF, SBF	Projektering/besiktning
Haninge Life Fastighets AB	Nej [2]	4 737 291	9	KSF	Haninge centrum, bussterminal
Ramböll Sverige AB	Ja	4 658 056	95	KSF, SBF	Projektering/planverksamhet
Princip Konsult AB	Ja [3]	1 658 822	13	KSF	IT, systemförvaltning
Omställningsfonden/ KPA Pensionsservice AB	Ja	1 558 272	1	KSF	Pensionsförvaltning
Infrakonsult Sverige AB	Ja	1 538 119	20	KSF, SBF	Byggledning
Hypergene AB	Ja	1 322 145	19	KSF, SoF, ÄF, UTBF	IT, beslutsstödsystem
Tieto Sweden AB	Ja	990 977	38	KSF, ÄF, SBF	IT, drift och utveckling
Geosigma	Ja	973 668	37	KSF	Byggledning,
Maxtech AB	Ja	925 200	4	KSF	Naturvård, Skutans viltvatten
Ascend Consulting AB	Nej [4]	881 100	11	KSF	Management/upphandling
Softronic AB	Ja [3]	794 243	7	KSF	IT, hemsida/kommunikation
Prima Selecta	Nej [2]	704 000	8	UTBF	Rektor Brandbergsskolan
Stockholms Tolkförmedling AB	Ja	703 760	93	UtbF. SocF	Tolktjänster
Hammarby IF Fotbollförening	Nej [2]	681 600	8	UtbF	Undervisning
Ernst & Young AB, Sthlm	Ja	651 500	7	KSF, UtbF	Revision och rådgivning
Botkyrka kommun	Nej [1]	626 334	2	SocF	FoU Södertörn + BBIC
IT-Huset i Norden AB	Nej [1]	633 376	7	KSF	IT-konsulter
Norconsult AB	Nej [2]	586 429	9	KSF	Mark & exploatering
Formpipe Software Uppsala	Ja	541 852	8	KSF	Nytt ärendehanteringssystem
Unik resurs i Sverige AB	Ja	510 226	17	KSF, UtbF,KoF	Rekryteringstjänster

[1] Avtal fanns 2014 men finns inte idag.

[2] Avtal saknades även vid Upphandling Södertörns avstämning för 2014.

[3] Avtal saknades 2014 men finns idag.

[4] Direktupphandlat avtal finns.

Under helåret 2014 fanns det enligt Upphandling Södertörns uppföljning av avtalstrohet 51 leverantörer som levererade konsulttjänster till belopp över direktupphandlingsgränsen. Av dessa saknade 13 leverantörer avtal.

Kontrollen utförs genom att Upphandling Södertörn gör en efterhandskontroll av leverantörsreskontra för att se vilka leverantörer som gjort leveranser till högre summor än avtalade beloppsgränser, eller till högre belopp än tillåten direktupphandling medger. Resultaten följs även upp halvårsvis i ledningsgrupper och i nämnder men detta görs inte specifikt för konsulttjänster utan för totalresultatet. Om avvikelser upptäcks på specifika områden tar Upphandling Södertörn kontakt med berörd förvaltningschef för att diskutera åtgärder. Det görs inte någon regelbunden uppföljning av att inköpen görs inom rätt avtal, till exempel i de fall då kommunen har upphandlat flera närliggande tjänster. Detta bedöms vara mycket resurskrävande att kontrollera.

I årsredovisningen redovisas förvaltningarnas avtalstrohet som nyckeltal. Där presenteras enbart totalsumman för alla köp av varor och tjänster, men Upphandling Södertörn har möjlighet att filtrera och följa upp avtalstrohet ur flera olika perspektiv. För helåret 2014 var avtalstroheten för kommunstyrelsens köp av konsulttjänster 84 % och för kommunen som helhet 72 %. Detta är sämre än kommunens avtalstrohet på samtliga inköpsområden som var 93 % för kommunstyrelseförvaltningen och 87 % för hela kommunen.

De intervjuade avdelnings- och enhetscheferna berättar att de gör egna uppföljningar av avtal utifrån sin egen ekonomi men att de har begränsad insyn i ekonomin för andra avdelningar eller kommunen som helhet och att de därför inte har någon möjlighet att själva kontrollera att direktupphandlingsgränserna hålls.

Alla nämnder och förvaltningar ansvarar gemensamt för att tillhandahålla upplysningar och uppgifter för att Upphandling Södertörn ska kunna samordna upphandlingar och inköp. Vid direktupphandlingar sker detta genom att förvaltningen fyller i en blankett, som Upphandling Södertörn kan använda för att identifiera gemensamma behov. Samtliga intervjuade enhetschefer berättar att de känner till och använder denna blankett för att dokumentera direktupphandlingar. Inköpsansvarig på Upphandling Södertörn misstänker dock att ett mycket litet antal av dessa blanketter skickas in till dem.

Upphandlingsnämnden ansvarar för att följa upp att leverantörerna lever upp till kontraktsvillkoren gällande såväl ekonomiska, ekologiska som sociala krav. Upphandling Södertörn har rutiner för avtalsuppföljning. Under 2013 upptäcktes till exempel omfattande faktureringsfel hos ett bemanningsbolag varpå två miljoner kronor återbetalades till kommunen. Kontrollrutiner på förvaltningsnivå varierar. En av avdelningscheferna vittnar om att konsulter har försökt överfakturera eller arbeta fler timmar än avtalat och att avdelningen därför följer upp fakturor mer noggrant än tidigare.

7 Pågående utvecklingsarbete

Upphandling Södertörn har initierat projekt Effektiva inköp, som ska göra det enklare för kommunens anställda att göra rätt i inköpsprocessen. Projektet innebär nya och tydligare roller och rutiner för hela beställarorganisationen samt ett digitalt inköpssystem där merparten av alla inköp ska göras i framtiden. Representanter från alla förvaltningar finns representerade i projektgruppen.

Den nya beställarorganisationen baseras på tre nya funktioner: *Inköpsstöd*, en ny funktion på Upphandling Södertörn som stöttar organisationen genom hela processen, från behov till fakturahantering. *Inköpssamordnare,* en ny funktion på varje förvaltning som fungerar som länk mellan förvaltning och Upphandling Södertörn. Inköpssamordnaren utbildar inköpare, följer upp inköpsstatistik och avtalstrohet samt identifierar behov och förbättringar inom sin

förvaltning. *Inköpare* är slutligen de personer på förvaltningen som genomför beställningar, följer upp beställningar och rapporterar avvikelser.

Förvaltningarna har i dagsläget utsett inköpssamordnare och ett första uppstartsmöte har genomförts. Under oktober-december 2015 kommer inköpssamordnarna att utbildas inom bland annat inköpsprocessen, LoU, avtalsuppföljning och inköpsplanering för att få förutsättningar att genomföra sitt uppdrag. Under februari-mars 2016 kommer även inköparna att få utbildning och det nya inköpssystemet att tas i drift.

Ambitionen är också att varje verksamhet ska utarbeta en årlig inköpsplan för att Upphandling Södertörn ska kunna arbeta mer förebyggande med stöd och råd och för att kunna uppnå bättre samordningseffekter.

8 Slutsatser och bedömning

Granskningens syfte är att bedöma kommunens rutiner för att säkerställa en god kontroll och uppföljning av de externa konsulttjänster som upphandlas och köps in till olika verksamheter.

Delfråga	Svar
Finns ändamålsenliga stöd och verktyg för upphandling/inköp som ger stöd och information vid upphandling/inköp av konsulttjänster?	Stöd finns i flera former: Vägledningsdokument för direktupphandling, mallar och blanketter för förfrågningsunderlag, avtal och dokumentation samt utbildning och rådgivning. Intervjupersonerna är överlag nöjda med det stöd de får, även om vidare önskemål och utvecklingsförslag förekommer. I genomförandet av upphandlingar upplever samtliga intervjuade en stor resursbrist hos Upphandling Södertörn, med följd att upphandlingar och inköp försenas.
Är roll- och ansvarsfördelningen tydlig mellan centralt ansvariga för upphandling och kommunens olika verksamheter gällande inköp av konsulttjänster?	Vid inköp av konsulttjänster är rollfördelningen mellan förvaltningarna bitvis otydlig. Kommunfullmäktige har i budgetdokumentets regler för ekonomi- och verksamhetsstyrning specificerat ett antal områden inom vilka verksamheterna inte får köpa tjänster på egen hand, men på IT-området sker konsultköp ändå inom samtliga förvaltningar. I upphandlingsprocessen är ansvarsfördelningen tydligt specificerad. Den beställande förvaltningen är processägare. Processen är indelad i ett antal definierade aktiviteter där varje aktivitet endera har beställande förvaltning eller Upphandling Södertörn som ansvarig. Viss otydlighet finns gällande vilken delegationsordning som ska tillämpas. Nämndernas delegationsordningar anger andra ersättare för upphandlingschefen än vad upphandlingsnämndens delegationsordning gör. Kommunstyrelsens delegationsordning saknar direktiv gällande upphandling och kultur- och fritidsnämndens delegationsordning innehåller beloppsgränser som inte längre gäller.

Finns kunskap och kontroll om ingångna avtal i organisationen?	Alla kända avtal är samlade i en central databas som är öppen för både kommunanställda, leverantörer och medborgare att söka i. Några av de intervjuade upplever att det kan vara svårt att veta vilka avrop som ska göras på vilket avtal om det finns flera likartade avtal på ett område. Många inköp görs där Upphandling Södertörn inte har kännedom om ifall det finns upphandlade avtal. Det är oklart om detta beror på att direktupphandling inte har genomförts eller om avtal eller rapporter bara inte har skickats till upphandlingsenheten efteråt.
Hur sker uppföljningen av konsulttjänster, både inom ramavtal och inom övriga avtal?	Upphandling Södertörn följer upp inköp och upphandlade avtal genom efterhandskontroll. Enheten bevakar kostnadsutvecklingen för att kontrollera efterlevnad av upphandlade avtal och behov av nya ramavtalsområden. Verksamheterna följer upp leverans och kvalitet i de köpta konsulttjänsterna. I vissa fall ingår formella mätpunkter i projektstyrningsmodell eller regleras i avtal, men i hög grad sker uppföljningen av kvalitet och ändamålsenlighet informellt. Det finns inte någon nedtecknad strategi eller några principer för i vilka sammanhang konsulter får anlitas eller på vilka villkor.
Har kommunens verksamheter egna kvalitetssäkringskontroller som säkerställer att anlitande av externa konsulter sker affärsmässigt och i enlighet med gällande lagar och regler och är dessa ändamålsenligt utformade?	Verksamheterna har inte egna kvalitetssäkringskontroller gällande affärsmässighet och laglighet. Intervjupersonerna beskriver att de i största möjliga mån följer den riktlinje som kommunen har för direktupphandling. De olika verksamheterna upplever däremot att de har begränsad möjlighet till kontroll av att direktupphandlingarna inte överskrider tillåtna gränser, eftersom de bara har överblick över sin egen ekonomi och verksamhet. Upphandling Södertörn säger att direktupphandlingsrapporter inte kommer in till dem, trots att verksamheterna uppger att de fyller i dessa.
Hur stor del av inköpen av konsulttjänster sker utan upphandling?	För helåret 2014 var avtalstroheten för köp av konsulttjänster 84 % för kommunstyrelsen och 72 % för kommunen som helhet. För 2015 har kommunen före den 31 augusti köpt konsulttjänster av 22 leverantörer till ett värde över direktupphandlingsgränsen. Av dessa 22 saknas avtal för 8. Av dessa åtta leverantörer var det tre som hade avtal föregående år men där avtalen inte längre är gällande.

8.1 Sammanfattande slutsatser och rekommendationer

Lagen om offentlig upphandling och kommunens upphandlingspolicy skiljer inte mellan köp av konsulttjänster och andra köp. Vår bedömning är att kommunens upphandlingsverksamhet håller hög kvalitet i den mån Upphandling Södertörn hinner genomföra upphandlingarna. De intervjuade avdelnings- och enhetscheferna är övervägande nöjda med stöd, rådgivning och utbildning. Våra stickprover visar på god följsamhet till LOU i

granskade konsulttjänstupphandlingar. Arbetet är därtill särdeles transparent och såväl rutiner, riktlinjer och mallar som ingångna avtal och pågående upphandlingar finns lättillgängliga för kommunanställda, leverantörer och medborgare.

Vår granskning tyder på att konsulttjänster i första hand nyttjas i lägen där verksamheten har ett tillfälligt behov av en specifik specialistkompetens som saknas internt. Granskningen visar också att alla verksamheter inte har den långsiktighet de skulle vilja ha i planeringen av sådana insatser. Samtidigt har Upphandling Södertörn resursproblem som innebär att upphandlingar blir kraftigt försenade. Detta sammantaget innebär att nyttan och kvaliteten i konsultinsatser riskerar att påverkas negativt. Detta är ett hinder i att uppnå kommunfullmäktiges mål om effektiv resursanvändning. Här ser vi en stor risk för att upphandlingskapaciteten blir en flaskhals för effektiva utvecklingsprojekt inom alla verksamheter. Resursproblemen är också en bidragande faktor till att tjänster handlas utan upphandling och att avtal förlängs längre än skäligt enligt LOU. Upphandling Södertörn har inte någon fastslagen prioriteringsnyckel utan fördelningen sker på informell väg enligt upplevda behovs- eller rättviseprinciper, vilket gör det svår för verksamheterna att veta när småskaliga konsulttjänster kommer att upphandlas. En uttalad prioriteringsordning bör införas tills dess att flaskhalsen kan elimineras.

Vår bedömning är vidare att verksamheternas direktupphandlingar sker i enlighet med LOU men att detta inte nödvändigtvis skapar affärsmässighet och en effektiv resursanvändning. Flera intervjupersoner berättar att de oftast tillfrågar tre leverantörer men att de ibland ändå bara mottar ett anbud tillbaka och då accepterar detta enda anbud. Arbetet med att direktupphandla ger således ett litet konkurrensskapande värde. Här ser vi utrymme att förändra stödet och instruktionerna i upphandlingsprocessen med fokus på att skapa större affärsnytta. Vi noterar också att de kommungemensamma rutinerna för uppföljning och rapportering av direktupphandling tycks vara illa förankrade. Samtliga intervjupersoner menar att de känner till reglerna, men Upphandling Södertörns bedömning är att bara en bråkdel av alla förväntade rapporter kommer in för uppföljning och kontroll. Detta begränsar möjligheten att identifiera områden för samverkan och gemensamma köp.

Vi ser också en stor risk i att 8 av de 22 leverantörer som debiterat över den ekonomiska gränsen för direktupphandling före 31 augusti saknar upphandlade avtal. Detta kan tyda på dålig kontroll över konsultkostnaderna och att köp blir dyrare än avsett. Vår bedömning är att kommunen behöver etablera rutiner för hur kostnaderna ska hållas inom avsatta budgetramar och för hur verksamheterna ska agera när kostnader blir större än beräknat.

Mot bakgrund av vad som framkommit i granskningen ges kommunstyrelsen följande rekommendationer:

- Vidta åtgärder för att minska kötider i upphandlingsverksamheten.
- Säkerställ att rutinerna för uppföljning och rapportering av direktupphandlingar är förankrade i alla verksamheter.
- Tydliggör rollfördelningen inom de områden där verksamheterna enligt kommunfullmäktiges regler för ekonomi- och verksamhetsstyrning inte själva ska köpa tjänster externt.
- Etablera riktlinjer eller rutiner för hur konsulttjänster ska hållas inom budgeterade gränser.

Stockholm den 21 oktober 2015

Nina Högberg	Anders Hellqvist
Verksamhetsrevisor	Verksamhetsrevisor

Källförteckning

Politiskt antagna dokument:

Internkontrollplan för kommunstyrelsen (KS 2015-01-26)

Internkontrollplan för Södertörns upphandlingsnämnd (SUN 2015-03-30)

Kommunstyrelsens strategi och budget 2015-2016

Mål och budget 2015-2016

Personalpolitiskt program (KF, 2009-12-07)

Reglemente för Södertörns upphandlingsnämnd (KF, 2012-03-05)

Reglemente för intern kontroll (KF 2013-09-09)

Riktlinjer för upphandling (Södertörns upphandlingsnämnd, 2014-10-30)

Södertörns upphandlingsnämnds strategi och budget 2015

Södertörns upphandlingsnämnds årsredovisning 2014

Upphandlingspolicy (KF, 2012-12-10)

Årsredovisning 2014

Grund- och förskolenämndens - delegationsordning (GFN 2015-05-08)

Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden - delegationsordning (GVN 2014-08-26)

Kommunstyrelsen - delegationsordning (KS 2014-09-29)

Kultur- och fritidsnämndens delegationsordning (KOF 2014-09-24)

Socialnämnden - delegationsordning (SN 2015-05-26)

Stadsbyggnadsnämndens delegationsordning (SBN 2015-05-20)

Södertörns upphandlingsnämnd - delegationsordning (SUN 2015-03-30)

Äldrenämndens delegationsordning (ÄN 2015-01-22)

Förvaltningsinterna dokument från Upphandling Södertörn:

Avtalsmall för direktupphandling

Blankett för direktupphandlingsrapport

Mall för förfrågningsunderlag vid direktupphandling

Vägledning direktupphandling

Uppföljning av konsultköp 2014 Haninge kommun

Diariehandlingar:

Bjerking AB, SUN 112/2014

Maxtech AB, SUN 106/2014

Princip Konsult AB, SUN 110/2014

Projektledning HRM-system, SUN 132/2013

Unik Resurs i Sverige AB, SUN 51/2013

Övrigt:

Huvudboksutdrag för konto 7451, 7452, 7459 för perioden 2015-01-01 till 2015-08-31.

HANINGE KOMMUN
Revisorerna

Revisionsskrivelse 2015-06-10

Till Stadsbyggnadsnämnden

Granskning av kommunens strategiska underhåll av gator, vägar och VA-nät

EY har på uppdrag av de förtroendevalda revisorerna i Haninge kommun genomfört en granskning med syfte att bedöma stadsbyggnadsnämndens styrning och åtgärder för att säkra att kommunens underhåll av gatu-, väg- och VA-nät är ändamålsenligt, på kort och lång sikt, samt att ett "skuldberg" inte byggs upp som övervältras på framtida generationers medborgare.

Vår bedömning är att åtgärder vidtas för att minska underhållsskulden, men att det krävs fortsatta insatser för att ytterligare minska skulden och upprätthålla en tillfredsställande underhållstakt. Underhållsbehovet för vägbeläggning är fortsatt stort, trots tillförda medel. Inom VA-verksamheten är förnyelsetakten god för spill- och dagvattenledningar, men det krävs en ökad förnyelsetakt för övriga vattenledningar för att uppnå övergripande mål om god ekonomisk hushållning på lång sikt.

Mot bakgrund av vad som framkommit i granskningen ges följande rekommendationer till nämnden:

- Tydliggör vilka målsättningar som ska gälla för underhållsarbetet för att fortsätta minska underhållsskulden. Detta uppnås med en tydligare målstyrning gällande underhållsarbetet.
- Säkerställ en systematik i framtagande av användbara nyckeltal och jämförelser.
- Säkerställ att planeringsunderlag och riskbedömningar dokumenteras i tillräcklig omfattning inom vägverksamheten, för att undvika sårbarhet vid t.ex. personalomsättning. Detta är även viktigt ur ett uppföljningsperspektiv.

Granskningsrapporten överlämnas härmed till stadsbyggnadsnämnden. Revisionen önskar få svar från nämnden angående vilka åtgärder som kommer att vidtas senast den 15 oktober 2015.

För Haninge kommuns revisorer

Rolf Brehmer
Ordförande

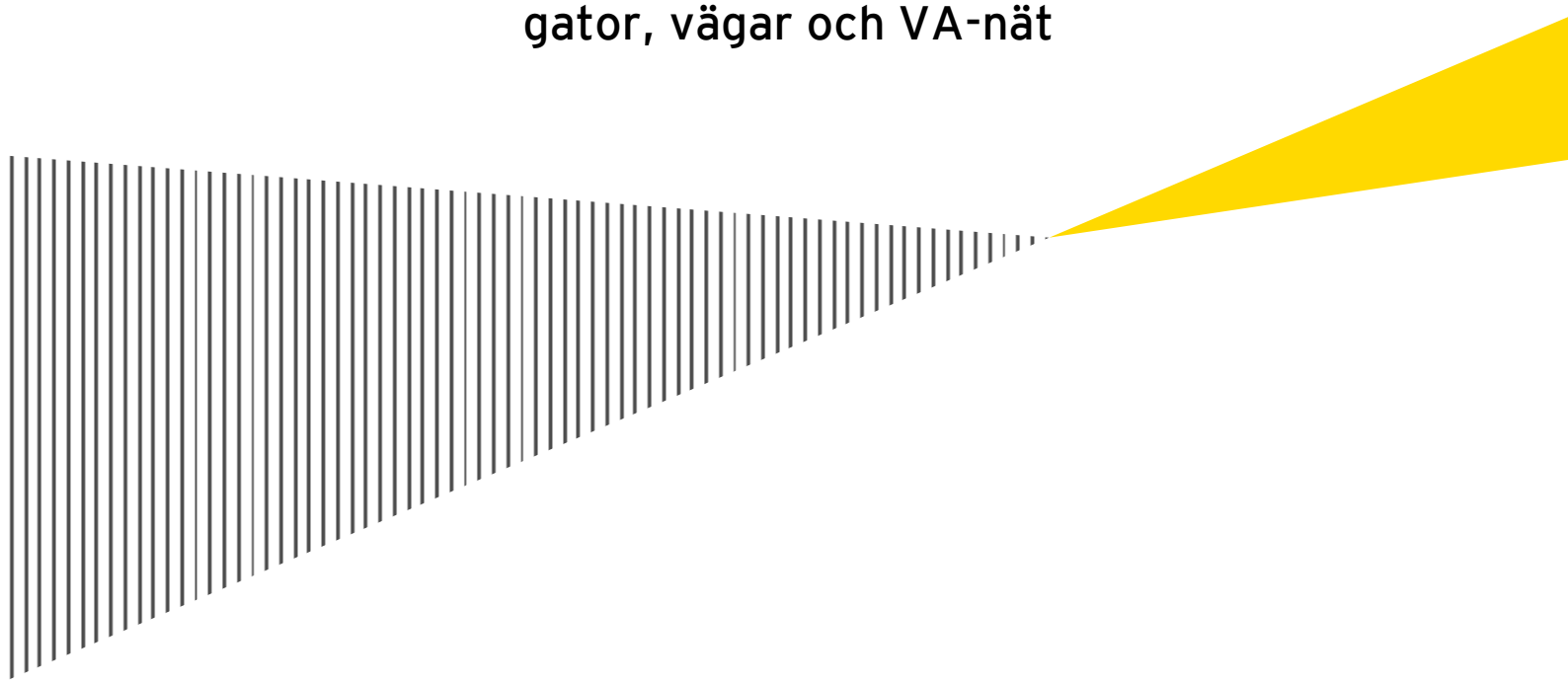
Kenneth Strömberg
Vice ordförande

För kännedom: Kommunfullmäktiges presidium

Revisionsrapport 2015
Genomförd på uppdrag av revisorerna
Juni 2015

Haninge kommun

Granskning av strategiskt underhåll av gator, vägar och VA-nät

Innehållsförteckning

Sammanfattning **2**

1. Inledning **3**
1.1. Bakgrund 3
1.2. Syfte 3
1.3. Avgränsning 3
1.4. Revisionsfrågor 3
1.5. Revisionskriterier 4
1.6. Metod och genomförande 4

2. Underhåll av gator, vägar och VA-nät **4**
2.1. Styrning 4
2.1.1. Ansvar för underhåll av gator, vägar och VA-nät enligt lag 4
2.1.2. Mål och åtaganden 4
2.1.3. Organisation 5
2.1.4. Finansiering 5
2.2. Underhållssituationen i Haninge kommun 6
2.2.1. Budgetprocess och prioriteringar 6
2.2.2. Konsekvensbeskrivningar och riskbedömningar 7
2.2.3. Förekomst av planeringsunderlag och planeringsverktyg för underhåll 8
2.2.4. Uppföljning och nyckeltal 11

3. Slutsatser och bedömningar **13**
3.1. Bedömning 14

Sammanfattning

EY har på uppdrag av de förtroendevalda revisorerna i Haninge kommun genomfört en granskning med syfte att bedöma stadsbyggnadsnämndens styrning och åtgärder för att säkra att kommunens underhåll av gatu-, väg- och VA-nät är ändamålsenligt, på kort och lång sikt, samt att ett ”skuldberg” inte byggs upp som övervältras på framtida skattebetalare.

Den övergripande bedömningen är att åtgärder vidtas för att minska underhållsskulden, men att det krävs fortsatta insatser för att fortsätta minska skulden och upprätthålla en tillfredsställande underhållstakt.

Det görs kontinuerliga analyser av underhållsbehovet och kännedomen är god inom organisationen om behov och prioritering av underhåll. Dokumentation av analyser och åtgärdsplaner finns, men förekommer i olika utsträckning. Inom VA-verksamheten förekommer interna styrdokument och sammanställda, uppdaterade underlag i större utsträckning än inom vägverksamheten.

Systemstöd används både inom väg- och VA-verksamheten. Inom vägverksamheten används systemet primärt för felavhjälpande underhåll och för kommunikation. Det planerade underhållet hanteras separat. Inom VA-verksamheten integreras det planerade och felavhjälpande underhållet i det nyinstallerade drift- och underhållssystemet. Planeringsunderlagen är mer kortsiktiga inom vägverksamheten och behovet dokumenteras i mindre utsträckning. Både vägverksamhet och VA-verksamhet arbetar med uppföljningsparametrar och nyckeltal, men i olika omfattning. VA-verksamheten gör i större utsträckning jämförelser med andra kommuner än vägverksamheten. Enligt intervjuade fungerar arbetet väl.

Under 2014 tillfördes ett engångsbelopp för att åtgärda det mest akuta beläggningsbehovet inom vägverksamheten, men behovet är fortsatt stort. Den underhållsskuld inom vägverksamheten som beräknades 2009 kan ses ha minskat fram till 2013, då en ny beräkning av underhållsbehov samt kostnad för detta gjordes. Från en uppskattad skuld år 2009 uppgående till mellan 40 och 50 mnkr, visar beräkningen från 2013 på ett behov på ca 33 mnkr.

Inom VA-verksamheten beräknas förnyelsetakten i procent av ledningsnätet och detta jämförs med ett beräknat snittbehov, för att bedöma huruvida takten är tillfredsställande. Enligt beräkningar är den faktiska förnyelsetakten för spill- och dagvattenledningar något över beräknat behov, medan förnyelsetakten för vattenledningar skulle behöva vara fyra gånger högre.

I budgetdialogen mellan stadsbyggnadsnämnden och förvaltningen finns övergripande beskrivningar av behovsbilden, risker och konsekvenser. Den primära kontakten gällande underhåll sker vid den s.k. ”sommarläsningen”, som ett led i budgetdialogen. Enligt förvaltningen fungerar dialogen med nämnden väl, men att kommunikationen kring underhåll sker i begränsad omfattning. Det saknas specifika mål för underhållsarbetet i nämndens strategi och budget, en iakttagelse som även gjordes vid granskningen år 2009.

Mot bakgrund av det som framkommit i granskningen ges följande rekommendationer:

- Tydliggör vilka målsättningar som ska gälla för underhållsarbetet för att fortsätta minska underhållsskulden. Detta skulle kunna uppnås med en tydligare målstyrning gällande underhållsarbetet.
- Säkerställ en systematik i framtagande av användbara nyckeltal och jämförelser.
- Säkerställ att planeringsunderlag och riskbedömningar dokumenteras i tillräcklig omfattning inom vägverksamheten, för att undvika sårbarhet vid t.ex. personalomsättning. Detta är även viktigt ur ett uppföljningsperspektiv.

1. Inledning

1.1. Bakgrund

Under 2009 genomfördes en granskning av gatu- och vägunderhållet som visade på att det fanns betydande underhållsbehov avseende bland annat beläggning av gator och vägar som inte har tagits om hand av Haninge kommun.

Det finns en risk för att underhåll av vägar, viadukter, gångtunnlar samt vatten och avlopp (VA) som skjuts på framtiden orsakar mycket högre kostnader i ett senare skede. Att vägar har en god standard är också en del i att skapa en attraktiv och fungerande livsmiljö, samt även ur ett säkerhetsperspektiv.

I Haninge kommun är det stadsbyggnadsnämnden som ansvarar för underhållet av vägar, viadukter, gångtunnlar samt vatten och avlopp.

I nämndens strategi och budget 2015-2016 prioriteras gatuunderhåll. Med anledning av det underhållsbehov som påtalats ska nämndens beläggningsprogram för 2015 och 2016 utökas. Det föreskrivs vidare att egna VA-investeringar ska ske i form av ledningsförnyelse och att det nyinstallerade kartbaserade drift- och underhållssystemet VA-banken förväntas bidra till en effektivare planering av det förebyggande underhållet samt ge en bättre uppföljning.

1.2. Syfte

Granskningens syfte är att bedöma stadsbyggnadsnämndens styrning och åtgärder för att säkra att kommunens underhåll av gatu-, väg- och VA-nät är ändamålsenligt, på kort och lång sikt, samt att ett ”skuldberg” inte byggs upp som övervältras på framtida skattebetalare. I granskningen beskrivs ansvarsfrågor och organisation.

1.3. Avgränsning

Med underhåll avses sådan verksamhet som krävs för att behålla gators och vägars, samt VA-nätens byggnadstekniska kvalitet. Granskningen omfattar inte vinterunderhåll, dvs. hur kommunen arbetar för att säkra framkomlighet och säkerhet på vintern genom snöröjning, sandning och saltning.

1.4. Revisionsfrågor

- Görs en strategisk analys av den egna kommunens gatu- och vägnäts samt VA-näts behov av underhåll?
- Vilka åtgärder planeras/vidtas för att komma ifatt med eftersatt underhåll?
- Finns erforderliga nyckeltal eller andra uppföljningsparametrar för underhållsinsatser samt planeringsverktyg för att bedöma det framtida behovet?
- Påverkar konjunkturläget planeringen av underhållsinsatser i tid och pengar?
- Finns exempel på satsningar som senarelagts?
- Har ”underhållsskulden” ökat eller minskat sedan revisionens granskning år 2009?
- Hur har ”underhållsskulden” och dess konsekvenser redovisats för stadsbyggnadsnämnden under de senaste 4 åren?

1.5. Revisionskriterier

Granskningen sker med utgångspunkt i kommunallagen samt stadsbyggnadsnämndens interna styrdokument och riktlinjer.

1.6. Metod och genomförande

Granskning har skett av relevant dokumentation angående underhållsplanering och budget. Intervjuer har också genomförts med förvaltningschef, avdelningschefer för teknik samt vatten och avlopp, enhetschef samt medarbetare och ekonomicontroller vid stadsbyggnadsförvaltningen.

Utöver vår interna kvalitetssäkring har samtliga intervjuade fått möjlighet att komma med synpunkter på rapportutkastet. Detta för att säkerställa att revisionsrapporten bygger på korrekta fakta och uttalanden.

2. Underhåll av gator, vägar och VA-nät

2.1. Styrning

2.1.1. Ansvar för underhåll av gator, vägar och VA-nät enligt lag

I begreppet väghållning ingår enligt väglagen (1971:948) byggande och drift av väg. I begreppet drift inräknas underhåll, reparation och andra åtgärder. Underhåll är sådan verksamhet som krävs för att behålla en gatas eller vägs byggnadstekniska kvalitet.

Staten är enligt väglagen väghållare för allmänna vägar. Om det främjar en god och rationell väghållning får regeringen, eller den myndighet som regeringen bestämmer, besluta att en kommun skall vara väghållare inom kommunen. Beslutet kan begränsas till att avse vissa vägar eller vissa områden inom kommunen. Enligt plan- och bygglagen (2010:900) ska kommunen svara för underhållet av gator och andra allmänna platser som kommunen är huvudman för. Ansvarsfördelningen mellan staten och kommunen är tydlig enligt intervjuade, och viss avstämning sker gällande underhåll vid ”skarvarna” mellan ansvarsområden.

VA-verksamheten regleras i första hand av Lag (2006:412) om allmänna vattentjänster, Livsmedelsverkets dricksvattenföreskrifter och Miljöbalken.

2.1.2. Mål och åtaganden

I Haninge kommuns budget 2015-2016 fastställs en strävan efter en långsiktig ekologiskt, socialt och ekonomiskt hållbar utveckling. Haninge ska växa och utvecklas som kommun men det ska inte ske på bekostnad av framtida generationers möjligheter att tillgodose sina behov utan utifrån ett långsiktigt hållbart perspektiv. Fullmäktiges mål delas in i tre områden utifrån de ovan nämnda perspektiven: ekologisk, social och ekonomisk hållbarhet. Till varje mål finns en eller flera indikatorer som används för att kunna följa upp att utvecklingen går i önskad riktning.

För att prioritera och säkra det långsiktiga arbetet med gatuunderhåll som påbörjats under 2014 avsätter fullmäktige ytterligare 1 mnkr i stadsbyggnadsnämndens budget för att förstärka det fortsatta åtgärdsarbetet. VA-investeringar i mål och budget uppgår till 87 mnkr,

varav 28 mnkr gäller förnyelse och ombyggnader av verk och ledningsnät. Kostnaden för VA-investeringar finansieras via VA-taxan.

Stadsbyggnadsnämnden har utifrån de tre övergripande perspektiven ett antal mål och i nämndens strategi och budget 2015-2016 fastställs ett antal strategier för att nå dessa mål. Utifrån den granskning som gjordes av väg- och VA-underhåll 2009, och det underhållsbehov av vägnätet som konstaterades, har nämnden fattat beslut om ett engångsbelopp på 6 mnkr för att åtgärda de mest akuta beläggningsbehoven. I budgeten påtalas även att beläggningsprogrammet behöver utökas med 2 mnkr för 2015 och 2 mnkr för 2016, för att inte ytterligare öka underhållsunderskottet för belagda gator.

Inom VA beskrivs i budgeten investeringar i form av ledningsförnyelse som en del av de största kostnads- och utgiftsökningarna för 2015. Det konstateras i budgeten att kostnaderna för rörnätunderhållet har ökat de senaste åren och att de borde höjas i budgeten för 2015, men att det nyinstallerade kartbaserade drift- och underhållssystemet VA-banken förväntas bidra till en effektivare dokumentation av driftstörningar, bättre förutsättningar för planering av det förebyggande underhållet, samt ge bättre uppföljning av arbetsinsatser och kostnader. Tydligare rutiner och ansvarsgränser mot VA-kunderna förväntas också minska kostnaderna för rörnätsverksamheten.

Stadsbyggnadsförvaltningens verksamhetsplan för 2015 beskriver att teknikavdelningen ska verka för ett fortsatt utökat vägunderhåll i form av asfaltsbeläggning. Inom vatten och avlopp ska investeringar göras gällande löpande förnyelse av bl.a. ledningsnät. Under 2015 står även bl.a. drifts- och underhållsplaner för ledningsnät i fokus. En översyn ska göras av ärendehantering gällande kundärenden och driftstörningar.

2.1.3. Organisation

Inom stadsbyggnadsförvaltningen är det avdelningarna Teknik samt Vatten och avlopp som ansvarar för underhållsarbetet.

Teknikavdelningen ansvarar bl.a. för underhållet av vägar, gator och broar. Ansvaret omfattar ca 25 mil vägnät. Inom avdelningen finns fyra verksamhetsområden: väghållning, trafik, anläggning samt fordon och verkstad. Antal anställda uppgår till 33 personer. Avdelningen utför merparten underhåll i egen regi men visst underhåll läggs ut på entreprenad.

VA-avdelningen ansvarar för drift, underhåll och förnyelse av ca 80 mil ledningsnät med tillhörande pumpstationer, tryckstegringsstationer och vattentorn samt tre avloppsreningsverk och tre vattenverk. På avdelningen arbetar 43 personer fördelade på fyra enheter: kundservice, projekt och utredning, rörnät och VA-verk. Underhåll sker både i egen regi och på entreprenad då större insatser krävs.

2.1.4. Finansiering

Underhållet av gator och vägar finansieras inte på samma sätt som underhållet av vatten- och avloppsnätet. VA-verksamheten är helt avgiftsfinansierad och 90 procent av kommunens invånare, dvs. drygt 74 000 personer är anslutna till kommunalt vatten. Med anslag från skattekollektivet sköter avdelningen också ledningar vid kommunens fastigheter. Underhållet av kommunens egna gator och vägar skattefinansieras.

Rätten att ta ut taxor och avgifter regleras genom bestämmelser i kommunallagen och i speciallagstiftning, bl.a. lagen om allmänna vattentjänster. Kommunallagen innehåller viktiga principer med relevans för VA-taxorna, bl.a. självkostnadsprincipen (KL 8:3c). Taxans övre gräns bestäms av vattentjänstlagen som anger att intäkterna för verksamheten inte får överstiga nödvändiga kostnader. Det innebär att kommunen inte får ta ut högre avgifter än som svarar mot kostnaderna för de tjänster eller nyttigheter som kommunen tillhandahåller.

Underhållet kräver medel för såväl drift som reinvesteringar. I tabellerna nedan framgår drifts- och investeringsbudgetens storlek för vägverksamhet och VA. Uppgifterna har hämtats från stadsbyggnadsnämndens strategi och budget 2015.

Tabell 1. Driftsbudget 2015 för vägverksamhet och VA[1]

	Kostnad	Intäkt	Nettokostnad
Vägverksamhet	68,9 mnkr	4,1 mnkr	64,8 mnkr
VA	140,3 mnkr	139,4 mnkr	0,9 mnkr*

* VA har ett särskilt uppdrag att sköta vatten- och avloppsledningar på kommunal tomtmark. Kostnaden för detta täcks inte genom VA-avgifter utan genom ett särskilt budgetanslag. Därför blir inte nettokostnaden 0 kr.

Tabell 2. Investeringsbudget 2015 för vägverksamhet och VA

	Budget
Vägverksamhet	2,5 mnkr
VA, förnyelse, ombyggnad av verk och nät *	28 mnkr
VA, utbyggnad *	65 mnkr

* VA bär själva kapitalkostnaderna för gjorda investeringar

2.2. Underhållssituationen i Haninge kommun

Gränsen mellan underhåll och nyinvestering är inte helt klar. I denna granskning avses med underhåll sådana åtgärder som syftar till att helt eller delvis återställa en befintlig investering till sitt ursprungliga skick. Exempel på underhållsåtgärder kan vara reinvesteringar såsom ny asfaltsbeläggning och förnyelse av ledningsnätet. Det kan också vara underhållsinsatser såsom högtrycksspolning av ledningar. När en förnyelseåtgärd genomförs för att upprätthålla den ursprungliga standarden, kan även åtgärder som höjer standarden eller ökar kapaciteten inkluderas. Gränsen mellan enbart ”underhåll” och standardhöjande förnyelse är därmed inte helt skarp. Vidare bör det noteras att införandet av nya rekommendationer när det gäller finansiell redovisning och som rör krav på så kallad komponentavskrivningar av anläggningstillgångar, exempelvis gator och vägar, innebär förändringar av vad som betraktas som underhåll respektive investering.

2.2.1. Budgetprocess och prioriteringar

Kommunfullmäktige, stadsbyggnadsnämnden och stadsbyggnadsförvaltningen gör prioriteringar avseende underhåll. Fullmäktiges och nämndens prioriteringar rör huvudsakligen budgetens omfattning medan förvaltningen har att identifiera och prioritera de underhållsinsatser som ska utföras. Stadsbyggnadsförvaltningen gör varje år ett budgetäskande till nämnden. I äskandet inför 2016-17 gör förvaltningen en bedömning av vilka medel som behövs för att klara kostnaderna för drift, underhåll, kapitalkostnader m.m. och vilka medel som behövs för investeringar.

Det finns flera faktorer som påverkar förvaltningens möjligheter att genomföra planerat underhåll. Modellen för den årliga kompensation för pris- och kostnadsökningar i höjningen av budgetramen utgör en parameter som påverkar framtida drift. Beslut om investeringar utan

[1] Tabellen visar hela verksamheten inom väg respektive VA, och specificerar ej underhållskostnader.

samtidigt beslut om finansiering av kapitalkostnader kan hämma möjligheten att verkställa beslutade investeringar. Taxors knytning till prisbasbeloppet kan också begränsa intäktsökningar.

Såväl tekniska avdelningen som VA-avdelningen påverkas också av prisutvecklingen på tekniska entreprenader. De senaste åren har sett en stark byggkonjunktur vilket har inneburit en höjd prisbild, som förväntas balanseras under 2016. Sammantaget ställer dessa kostnadsökningar krav på förvaltningen att utifrån given budget göra prioriteringar.

Enligt de intervjuade inom stadsbyggnadsförvaltningen fungerar dialogen med nämnden väl kring prioriteringar och behov. Den primära kontakten mellan respektive avdelningschef och nämnd gällande underhåll sker under den s.k. ”sommarläsningen” i juni månad, som ett led i budgetdialogen.

2.2.2. Konsekvensbeskrivningar och riskbedömningar

Förvaltningen har i budgetäskandet för 2016-17 beskrivit förutsättningar utifrån t.ex. ekonomi och konjunktur, volymökningar, väderlek och investeringar. Inom respektive avdelning görs en nulägesanalys samt översiktlig riskanalys. Förvaltningen erhåller en ramuppräkning för pris- och löneökningar, men påtalar att denna inte motsvarar den beräknade ökningen. Taxorna, som kopplas till prisbasbeloppet, har i det närmaste legat still de senaste åren. I rådande ekonomiskt läge, med obefintlig inflation, beskrivs det som en utmaning att höja taxorna i erforderlig omfattning. Förvaltningen beskriver i budgetäskandet att dessa omständigheter tillsammans riskerar att urholka budgetramen successivt om samma ramuppräkningsmodell fortsätter att tillämpas.

Nämnden har också en ambition om utveckling av t.ex. infrastruktur, vilket innebär investeringar inom en rad områden och ökade kapitalkostnader. Om ramuppräkning inte ges i motsvarande grad kommer kapitalkostnaderna i längden urholka driftsbudgeten. Förvaltningen påtalar också att den preliminära volymkompensationen för förvaltningen inte räcker för de tillkommande ytor som är planerade.

2.2.2.1 Teknikavdelningen

Teknikavdelningen hade 2014 en positiv avvikelse mot budget på 7,2 mnkr, vilken till största del kunde hänföras till de snöfattiga vintrarna 2013/14 och 2014/15. Trots de 6 mnkr av engångskaraktär som tillfördes 2014, är beläggningsbehovet stort. För att uppnå en godtagbar förnyelsetakt krävs en budget på 9 mnkr mot dagens 6 mnkr, vilka äskas inför 2016-17. Framtida investeringar belastar avdelningens drift med kapitalkostnader. Erhålls inte kostnadsersättning för dessa påverkar det de resurser som finns för drift och underhåll.

Enligt intervjuade är det svårt att bedöma den exakta risken vid en given tidpunkt för en vägsträckning där underhåll behövs, men inte genomförts. Utifrån erfarenhet och kompetens i arbetslaget görs kontinuerliga uppskattningar och riskbedömningar av status, som sedan ligger till grund för prioritering av åtgärder.

2.2.2.2 VA-avdelningen

VA-avdelningen hade en positiv avvikelse mot budget 2014, som justerats med 5,2 mnkr mot VA-fonden. Överskottet beror främst på ökade intäkter från en varm sommar samt fler inve-

steringsprojekt och planuppdrag.[2] Avdelningen konstaterar ett fortsatt stort investeringsbehov i VA-verksamheten, både i den befintliga anläggningen och för utbyggnad.

VA-taxan höjdes med 3 procent inför 2015 för att täcka ökade kostnader för främst kapitalkostnader och ökade avgifter till Stockholm Vatten för köp av tjänster samt kapitalkostnader för Nynäsledningen. Trots taxehöjningen är verksamheten 2015 budgeterad med ett underskott på 3,9 mnkr, vilket kommer att täckas av medel från VA-fonden.

En lägre standard på ledningsnätet innebär enligt de intervjuade att vissa risker ökar, t.ex. avseende driftsstörningar i form av ledningsstopp samt läckage. Branschorganisationen Svenskt Vatten samlar årligen in statistik avseende bl.a. stopp och läckor som sedan sammanställs i en statistikdatabas.

2.2.3. Förekomst av planeringsunderlag och planeringsverktyg för underhåll

Det planerade och felavhjälpande underhåll som utförs inom väg och VA bygger på ett flertal underlag. När underhållsplanerna tas fram beaktas politiska prioriteringar, tillgängliga medel, underhållsbehov samt risk- och konsekvensbedömningar. När det planeras för reinvesteringar och nyinvesteringar beaktas också kostnader för framtida underhåll och kapitalkostnader.

Teknik- och VA-avdelningen använder systemstöd med delvis olika funktion. De intervjuade upplever att underhållsplaneringen fungerar på ett bra sätt i dag utifrån rådande förutsättningar. Informationen i systemstöden och information från andra källor används av tjänstemännen som med grund i dessa underlag upprättar åtgärdsplaner för underhållet.

2.2.3.1 Vägunderhåll

Vägverksamheten arbetar, förutom utifrån strategi och budget samt verksamhetsplan, utifrån dokumentation kring funktion och standard i vägnätet, riktlinjer för arbetet samt ett beläggningsprogram. Teknikavdelningen har gjort en uppskattning av kostnaden för den underhållstakt som skulle krävas för att behålla den nuvarande standarden på vägnätet. Detta skulle kräva ett beläggningsprogram i storleksordningen 9 mnkr per år. Den nuvarande budgeten för beläggningsarbeten är 6 mnkr.

Vägverksamheten gjorde under 2013 en inventering av det totala underhållsbehovet för belagda gator och denna uppgick då till ca 33 mnkr. I den granskning som gjordes 2009 uppskattades underhållsskulden till mellan 40 och 50 mnkr. Nedan framgår beläggningskostnaden 2012-2014.

Tabell 3. Kostnad för beläggning 2012-2014, enligt beläggningsprogram (mnkr)[3]

	2012	2013	2014
Kostnad för beläggning	6,7	6,1	15,6

De medel som förvaltningen erhåller för underhållet av kommunens vägar är lägre än det uppskattade behovet. Under 2013 uppgick kostnaden för beläggning till 6,1 mnkr och 2014

[2] När projektledare i organisationen arbetar i investeringsprojekt, debiteras denna kostnad investeringsbudgeten istället för driftsbudgeten. För planuppdrag erhålls ersättning för tjänster utförda av tjänstemän inom VA-verksamheten.

[3] Siffror för 2013 och 2014 har kompletterats med information från intervjuade.

15,6 mnkr. Medlen räcker i dag endast till att åtgärda det mest akuta samt de mest trafikerade vägarna. Enligt intervjuade går mycket av utrymmet för underhåll åt till de stora lederna, där risk och trafik är som störst, medan de mindre vägarna prioriteras lägre. Det beskrivs som ”lite konstgjord andning” på vissa vägsträckningar. Det finns i dagsläget vägsträckningar som skulle behöva beläggas på nytt i sin helhet, men där ”större lappar” läggs istället. När förvaltningen fick medel för att öka beläggningen 2014, hade behovet påtalats för nämnden under ett flertal år. Enligt intervjuade kommer tidigare överskott om 6 mnkr ytterligare tillföras verksamheten under 2015. De 6 mnkr som tillfördes 2014 användes för att köpa in beläggningsarbete på entreprenad.

Vilka beläggningsarbeten som kommer att göras varje år bestäms på våren. Planeringen startar dock redan på hösten. Efter den s.k. beläggningssäsongen, som sträcker sig från våren till hösten, görs en okulärbesiktning av de vägar där ett underhållsbehov antas föreligga. Med grund i denna besiktning görs en preliminär prioriteringsordning för underhållsinsatser. Efter vintern, då det går att se vilka skador som uppstått till följd av köldsprängningar m.m., görs en ny okulärbesiktning. Skador som spårbildning i vägbanan kräver t.ex. åtgärd i form av fräsning, vilket är en dyrare åtgärd. Efter ny besiktning revideras prioriteringslistan för beläggningsarbetet varefter den ligger till grund för planeringen av årets underhållsarbeten. Detaljerade åtgärdsplaner görs således för ett år i taget.

Inom teknikavdelningen används ett GPS-anknutet system, MobiWin Primo Plus, för felavhjälpande underhåll och för arbetsorderhantering inom ansvariga team. I systemet kan funktionsbrister rapporteras och dokumenteras vid upptäckt och åtgärd kan sättas in. En asfaltscontainer eller s.k. hotbox används tillsammans med en potmix, en asfaltsblandning, för att effektivt kunna laga potthål. Genom att asfaltsblandningen genom denna hotbox går att värma mer än en gång kan den återanvändas, vilket inte är möjligt med vanlig beläggning. Denna insats möjliggör en effektiv åtgärd av potthål.

Det planerade underhållet, som utgår ifrån beläggningsprogrammet, ingår enligt uppgift inte i systemet för felavhjälpande underhåll. Det utgår istället från listor i Excel med olika prioriteringsgrad för olika vägsträckningar. Dessa listor gås igenom löpande av vägmästare samt arbetslag och uppdateras utifrån tillkommande uppgifter. Listorna bildar underlag för det planerade, långsiktiga underhållet.

Enligt intervjuade prioriteras ”att komma ikapp” med det underhåll som är identifierat framför att med hjälp av konsult kartlägga och dokumentera behovet. Då kunskapen om behovet finns hos personalen, satsas resurserna istället på underhållsinsatser. I ett utgångsläge då underhållet ligger på en mer tillfredställande nivå, kan mer omfattande kartläggning utgöra en god grund för underhållsplanering.

2.2.3.2 VA-underhåll

Haninge kommun har utifrån genomförd VA-översikt skapat en VA-policy. VA-policyn stadgar att kommunens VA-anläggning, för en hållbar utveckling, ska förnyas i en takt som anpassas till anläggningens livslängd och kondition. Med policyn som grund har kommunen tagit fram en VA-plan, som i sin tur omsätts konkret i en årlig handlingsplan/budget. VA-planen beslutades i stadsbyggnadsnämnden i mars 2015 men är ännu inte antagen i kommunfullmäktige.

Den föreslagna VA-planen lyfter fram vad Haninge kommun behöver planera för framöver. VA-utbyggnadsplanen är prioriterad och tidsatt medan planen för den allmänna VA-anläggningen i första hand är en bruttolista på behov av åtgärder utan inbördes prioritering. Den senare utgör ett underlag till kommunens årliga mål och budgetprocess. Planen redogör för vad kommunen behöver planera för i form av t.ex. underhållsinsatser baserat på ledningsnätets kvalitet, ålder och driftsstörningar samt specificerar sträckningar vars standard bör ses över.

En realistisk livslängd av ledningsnätet är 75-100 år. I Sverige strävar man efter en förnyelsetakt på 100 år. Haninges mål att förnya ledningsnätet var 100:e år, innebär att ca 15 mnkr/år bör budgeteras. Under en längre tid har 15 mnkr per år avsatts för förnyelse av VA-ledningsnätet. Förnyelsebehovet under perioden fram till år 2030 kommer dock att förändras. Långsiktigt bör en förnyelsetakt eftersträvas som svarar mot ett teoretiskt uträknad förnyelsebehov baserat på ledningsnätets material- och åldersfördelning.

För vattenledningar är förnyelsebehovet som störst i dagsläget med 1,12 procent av den totala ledningslängden, och avtar sedan för att stabiliseras på 0,6 procent från år 2050. Detta beror på ett stort antal segjärnsledningar lagda före 1980, för vilka den förväntade medelåldern är betydligt lägre än för övriga vattenledningar.

För spill- och dagvatten är förnyelsebehovet idag omkring 0,31 respektive 0,25 procent av den totala ledningslängden och ökar sedan relativt stabilt till 0,93 respektive 0,78 procent år 2100. Enligt dessa beräkningar ligger förnyelsetakten idag för spill- och dagvattenledningar något högre än behovet medan förnyelsen av vattenledningar borde ligga på en takt som är fyra gånger högre än idag. Om förnyelsetakten ses utifrån samtliga ledningstyper, håller takten en god nivå totalt sett enligt intervjuade. Vattenledningar är de ledningar där behovet är svårast att bedöma och insatser därför svårast att planera.

Tabell 4. Beräknat förnyelsebehov VA-ledningar till 2030 samt aktuell förnyelsetakt (medel 2008-2011).

	Beräknat förnyelsebehov i % av totala ledningslängden inklusive ledningar med okänt läggningsår och material (exklusive ledningar med okänt läggningsår och material)			Förnyelsetakt i % av totala ledningslängden (medel i Haninge 2008-2011)
	2010	2020	2030	
Vatten	1,12 (1,03)	0,93 (0,89)	0,76 (0,75)	0,33
Spillvatten	0,31 (0,25)	0,34 (0,28)	0,39 (0,32)	0,58
Dagvatten	0,25 (0,10)	0,34 (0,20)	0,45 (0,34)	0,37

Presenterade värden i tabellen ger en indikation om hur förnyelsebehovet kommer att utvecklas de närmaste årtiondena. För de närmaste åren styrs förnyelsebehovet till stor del av att vissa generationer av äldre ledningar har sämre kvalitet och därmed kortare förväntad livslängd. Det är inte ålder utan dokumenterad kondition och funktion som styr valet av vilka ledningssträckor som behöver förnyas. Vilka enskilda ledningar som förnyas enligt åtgärdsplanen bör styras av driftstörningar, filmningar och riskanalyser, men där är även ambitionsnivån för verksamheten vägledande. Det konstateras att förnyelsetakten för vattenledningar behöver ökas. Avdelningens handlingsplan för 2015 specificerar t.ex. drifts- och underhållsplan för ledningsnät samt utveckling av avdelnings- och enhetstavlor för uppföljning av verksamhet, aktiviteter och nyckeltal som fokus under året.

Det nya drift- och underhållssystemet VA-banken, som installerades 2013, är kartbaserat och samlar uppgifter utifrån både planerat och felavhjälpande underhåll. Det är ett centralt verktyg i förnyelseplaneringen och i VA-planen påtalas vikten av att systemet integreras fullt ut i verksamheten för att åstadkomma en funktionell och effektiv planering. VA-banken är idag uppdaterad med all befintlig information. Viss information kan släpa i helt nybyggda områden där avdelningen ännu inte fått in inmätningsunderlaget. Det rör sig då enligt uppgift om ett par månaders släp. Systemet visar aktuella driftsstörningar samt planer för planerat underhåll såsom t.ex. spolningsplan och rotskärningsplan. Det sker utifrån systemet även identifiering av s.k. riskledningar och konsekvensledningar för att bedöma vilka ledningar som är i

störst behov av åtgärd. Objekt för förnyelse bestäms för 3-5 år framöver och prioriteras sedan även per år. Objekt som är föremål för förnyelse står under ständig omprövning på grund av nya iakttagelser och problem som uppstår på ledningsnätet.

Det finns olika underhållsplaner för olika typer av åtgärder, som t.ex. den nämnda spolningsplanen och rotskärningsplanen. Planeringen av underhållet baseras på uppgifter såsom filmning av spillvattenledningar, vattenprovtagning, inspektioner och besiktningar, driftsstörningar, TV-inspektion av självfallsledningar, muntlig information från rörnätspersonal, inläckage, okulära observationer, dagvatteninventeringar samt hantering av synpunkter från medborgare via kommunens verktyg för felanmälan, C2. Hänsyn tas även till anläggningsår, vattenkvalitet, antal serviser på en sträcka samt framtida exploatering.

En indikation på underhållsnivån kan erhållas från uppgifter avseende driftsstörningar. Vissa mått, såsom antal läckor i vattenledningar, är tydliga indikatorer på ledningens kvalitet medan andra, som antal avloppsstopp i spillvattenledningar kan bero på många orsaker och därför inte är lika tillförlitlig som indikator på ledningarnas kondition.

2.2.4. Uppföljning och nyckeltal

2.2.4.1 Teknikavdelningen

Teknikavdelningen har en kvalitetsdeklarerad tjänst[4] och arbetar med ytterligare en, dessa gäller parkering samt belysning. Inom ramen för SCB:s medborgarenkät mäts invånarnas nöjdhet gällande tre områden; gång- och cykelvägar, gator och vägar samt renhållning och sophämtning.

I avdelningens verksamhetsplan för 2014[5] specificeras ett antal nyckeltal som är fokus under året, dessa framgår i tabellen nedan. År 2009 sammanställdes nyckeltal för gator och vägar inom ramen för Södertörns nyckeltal, men statistik har inte sammanställts för jämförelse av gator och vägar sedan dess. Teknikavdelningen har enligt uppgift skickat in information till Södertörns nyckeltal även för åren 2009, 2010 och 2011, men samarbetet beskrivs som vilande. Exempel på nyckeltal framgår nedan.

Tabell 5. Urval nyckeltal 2014, vägverksamheten

Nyckeltal (urval)	Utfall 2013	Mål 2014
Kostnad beläggningsunderhåll per kvm	3,47	3,39
Kostnad vinterväghållning per kvm	10,26	9,80
Antal trafiksäkra GCM-passager/år	Start 2014	4

[4] En kvalitetsdeklarerad tjänst i kommunen innebär att medborgaren får veta vad denne har rätt till och kan vänta sig av kommunens tjänster inom olika områden.

[5] Teknikavdelningens verksamhetsplan för 2015 är under arbete när rapporten skrivs.

Tabell 6. Urval nyckeltal 2010-2012, vägverksamheten

Nyckeltal (urval)	2010	2011	2012
Beläggningskostnad per invånare (kr)	42	44	84
Beläggningskostnad totalt (mnkr)	3,2	3,4	6,7
Akut beläggning/potthålslagning (tkr)	750	800	1025

Enligt intervjuade finns vissa nyckeltal som lämpar sig för jämförelse mellan Haninge och andra kommuner, som t.ex. beläggningskostnad per kvm och invånare. I övrigt är det svårt att jämföra nyckeltal för beläggningsarbete med andra kommuner, då förutsättningarna skiljer sig åt. Det är enklare att jämföra nyckeltal inom exempelvis belysning.

2.2.4.2 VA-avdelningen

VA-verksamheten har två kvalitetsdeklarerade tjänster, leverans av dricksvatten och omhändertagande av avlopp. Hur nöjda kommuninvånarna är med VA-verksamheten mäts genom tre frågor i SCB:s medborgarundersökning, där frågor ställs om hur invånarna uppfattar dricksvatten, vattenförsörjning och avlopp.

VA-verksamheten mäts även och följs upp med avseende på ett antal parametrar som i sin tur utgör underlag för olika nyckeltal. Avdelningen bidrar årligen med underlag till Svenskt Vattens statistikinsamlingssystem, VASS. Sedan några år deltar avdelningen också i Södertörnskommunernas arbete med nyckeltal. Nyckeltal, tillsammans med mätetal, redovisas i avdelningens och enheternas månadsrapporter. Ett urval av verksamhetens nyckeltal redovisas nedan.

Tabell 7. Urval nyckeltal 2015, VA-verksamheten

Nyckeltal för VA-verksamheten (urval)	2014	2013	2012
Dricksvattenprover (andel tjänliga %)	98	96	95
Vattenläckor per km huvudledning	0,05	0,08	0,08
Avloppstopp, antal per km huvudspilledning	0,07	0,08	0,18

Tabell 8. Urval nyckeltal VA Södertörn 2013 (uppgifter från 2012)

Nyckeltal	Mått	Haninge	Medel kommuner Södertörn
Sålt vatten/levererat vatten	procent	85	81,2
Läckor på huvudvattenledning	st/km ledning	0,08	0,11
Elförbrukning avloppsnät	kWh/m3	0,12	0,18

I jämförelse med övriga Södertörnskommuner står sig Haninge kommun bra. Det är dock inte alltid enkelt att göra jämförelser mellan kommuner avseende VA-verksamhet eftersom kommunernas förutsättningar kan skilja sig väldigt mycket åt gällande t.ex. geografi och topografi. Enligt intervjuade är det också svårt att förlita sig på statistik, då allt inte mäts. Trots bra statistik kan det finnas stora utmaningar.

3. Slutsatser och bedömningar

Syftet med granskningen är att analysera och bedöma om stadsbyggnadsnämndens styrning och åtgärder för att säkra att kommunens underhåll av gatu-, väg- och VA-nät är ändamålsenligt, på kort och lång sikt, samt att ett ”skuldberg” inte byggs upp som övervältras på framtida skattebetalare.

Nedan beskrivs kortfattat svaren på revisionsfrågorna och de bedömningar som görs utifrån respektive revisionsfråga. Därefter redogörs för slutsatser och svar på den övergripande revisionsfrågan.

Delfråga	Svar
1. Görs en strategisk analys av den egna kommunens gatu- och vägnäts samt VA-näts underhåll?	Strategisk analys görs inom både vägverksamhet samt VA-verksamhet. Det finns underlag kring nuläge, en önskvärd underhållstakt samt risk- och konsekvensbedömningar. VA-avdelningen arbetar utifrån dokumentation i större omfattning än vägverksamheten, vars planering förlitar sig mer på personalens kompetens och erfarenhet, vilket kan utgöra en risk med avseende på personberoende.
2. Vilka åtgärder planeras/vidtas för att komma ifatt med eftersatt underhåll?	Inom vägverksamheten har 6 mnkr tillförts 2014 för ökad beläggning av gator. Genom en inköpt s.k. hotbox för asfaltsvärmning möjliggörs effektiv åtgärd vid potthål. Förnyelsetakten för VA-nät kartläggs och det budgeteras för att kunna bibehålla en godtagbar takt. Det planeras för åtgärder av dokumenterad låg förnyelsetakt för vattenledningar under kommande år.
3. Finns erforderliga nyckeltal eller andra uppföljningsparametrar för underhållsinsatser samt planeringsverktyg för det framtida behovet?	VA-verksamheten arbetar utifrån ett stort antal mått som bildar nyckeltal för verksamheten, t.ex. antal läckor per km huvudvattenledning. Vägverksamheten arbetar utifrån ett antal nyckeltal, t.ex. kostnad beläggningsunderhåll per kvm, samt personalens kompetens och erfarenheter som underlag för bedömningar, vilket kan utgöra en viss risk i samband med planering av långsiktigt underhåll.
4. Påverkar konjunkturläget planeringen av underhållsinsatser i tid och pengar?	Konjunkturen påverkar mycket av förvaltningens verksamhet, exempelvis gällande investeringar, medan drift och underhållsarbete påverkas i mindre utsträckning.
5. Finns exempel på satsningar som senarelagts?	Då de beräkningar som gjorts visar att en underhållsskuld finns, så finns en löpande ”senareläggning” av underhåll.
6. Har ”underhållsskulden” ökat eller minskat sedan revisionens granskning år 2009?	Enligt de beräkningar som gjorts har underhållsskulden minskat.
7. Hur har ”underhållsskulden” och dess konsekvenser redovisats för stadsbyggnadsnämnden under de senaste 4 åren?	I budgetdialogen kommunicerar respektive avdelningschef samt förvaltningschef underhållsbehov samt risk- och konsekvensanalyser till nämnden. Denna kontakt fungerar enligt intervjuade väl, men är begränsad.

3.1. Bedömning

För att uppnå god underhållsplanering behövs en tydlig bild av status på väg- och ledningsnät samt planering av en ändamålsenlig underhållstakt för att inte bygga på en underhållsskuld. Det krävs även en analys av resursbehovet och att denna kommuniceras tydligt, samt att risker och konsekvenser av en för låg underhållstakt synliggörs.

Det görs kontinuerliga analyser av underhållsbehovet inom stadsbyggnadsförvaltningen och kännedomen är god inom respektive avdelning om behov och prioritering av underhåll. Underlag och åtgärdsplaner finns, men förekommer i olika utsträckning. Inom VA-verksamheten finns sammanställda, uppdaterade underlag i större utsträckning än inom vägverksamheten. Inom vägverksamheten läggs mer tyngd på kompetens hos personalen gällande bedömningar av underhållsbehovet, vilket kan utgöra en risk vid t.ex. personalomsättning.

Systemstöd används både inom väg- och VA-verksamheten, i större utsträckning än vidgranskningen år 2009. Inom vägverksamheten används system primärt för felavhjälpande underhåll, det planerade underhållet hanteras separat. Inom VA-verksamheten integreras det planerade och felavhjälpande underhållet i ett drift- och underhållssystem. Både vägverksamhet och VA-verksamhet arbetar med uppföljningsparametrar och nyckeltal, men i olika omfattning. VA-verksamheten gör i större utsträckning jämförelser med andra kommuner än vägverksamheten och arbetar utifrån ett större antal dokumenterade nyckeltal.

Under 2014 tillfördes ett engångsbelopp för att åtgärda det mest akuta beläggningsbehovet inom vägverksamheten, men behovet är fortsatt stort. Den underhållsskuld inom vägverksamheten som beräknades år 2009 bedöms ha minskat fram till 2013, då en ny beräkning av underhållsbehov samt kostnad för detta gjordes. Från en uppskattad skuld år 2009 uppgående till ca 40 till 50 mnkr, visar beräkningen från 2013 på ett behov uppgående till ca 33 mnkr.

Inom VA-verksamheten beräknas förnyelsetakten i procent av ledningsnätet och detta jämförs med ett beräknat snittbehov, för att bedöma huruvida takten är tillfredsställande. Enligt VA-planens beräkningar av nuläget är den faktiska förnyelsetakten för spill- och dagvattenledningar något över beräknat behov, medan förnyelsetakten för vattenledningar skulle behöva vara fyra gånger högre.

I budgetdialogen mellan stadsbyggnadsnämnden och förvaltningen finns övergripande beskrivningar av behovsbilden, risker och konsekvenser, vilket framkom i bedömningen även vid granskningen år 2009. Den primära kontakten gällande underhåll sker vid den s.k. ”sommarläsningen”, som ett led i budgetdialogen. Enligt förvaltningen fungerar dialogen med nämnden väl, men att kommunikationen kring underhåll sker i begränsad omfattning. Det finns inga specifika mål för underhållet i nämndens strategi och budget, även om ett antal delmål indirekt omfattar underhållsarbete. Denna iakttagelse kvarstår sedan granskningen år 2009.

Vår bedömning är att åtgärder vidtas för att minska underhållsskulden, men att det krävs fortsatta insatser för att ytterligare minska skulden och upprätthålla en tillfredsställande underhållstakt. Underhållsbehovet för beläggning är fortsatt stort, trots tillförda medel. Inom VA-verksamheten är förnyelsetakten god för spill- och dagvattenledningar, men det krävs en ökad förnyelsetakt för vattenledningarna för att uppnå övergripande mål på lång sikt.

Mot bakgrund av vad som framkommit i granskningen ges följande rekommendationer:

- Tydliggör vilka målsättningar som ska gälla för underhållsarbetet för att fortsätta minska underhållsskulden. Detta uppnås med en tydligare målstyrning gällande underhållsarbetet.
- Säkerställ en systematik i framtagande av användbara nyckeltal och jämförelser.
- Säkerställ att planeringsunderlag och riskbedömningar dokumenteras i tillräcklig omfattning inom vägverksamheten, för att undvika sårbarhet vid t.ex. personalomsättning. Detta är även viktigt ur ett uppföljningsperspektiv.

Stockholm, 10 juni 2015

Anders Hellqvist

Anja Zetterberg

Bilaga 1. Källförteckning

- Haninge kommuns Mål och budget 2015-2016
- Stadsbyggnadsnämndens strategi och budget 2015-2016
- Stadsbyggnadsförvaltningens verksamhetsplan 2015
- Stadsbyggnadsförvaltningens budgetäskade 2016-17
- Verksamhetsplan 2014, Vägverksamheten
- Funktion och standardbeskrivning, Vägverksamheten
- Beläggningsprogram 2012, 2013, 2014
- Beläggningsbehov, inventering 2013
- Handlingsplan 2015, Vatten och avlopp
- Haninge kommuns VA-policy
- Haninge kommuns VA-plan
- Rotskärningsplan
- Spolningsplan
- Drift- och underhållsplan, VA-avdelningen
- Resurs- och genomförandeplan, Teknikavdelningen
- Presentation VA Södertörn, Nyckeltalskonferens 2013
- Indata, Gata och Park Södertörn, 2010-2012
- Delårsrapport 1 Stadsbyggnadsförvaltningen 2015
- Informationsblad, MobiWin Primo Plus
- Sammanställning nyckeltal, VA-avdelningen

Building a better working world

Revisionsberättelse

Till årsstämman i Haninge Kommun Holding AB, org.nr 556649-2012

Rapport om årsredovisningen och koncernredovisningen

Vi har utfört en revision av årsredovisningen och koncernredovisningen för Haninge Kommun Holding AB för räkenskapsåret 2015-01-01--2015-12-31.

Styrelsens och verkställande direktörens ansvar för årsredovisningen och koncernredovisningen

Det är styrelsen och verkställande direktören som har ansvaret för att upprätta en årsredovisning och koncernredovisning som ger en rättvisande bild enligt årsredovisningslagen och för den interna kontroll som styrelsen och verkställande direktören bedömer är nödvändig för att upprätta en årsredovisning och koncernredovisning som inte innehåller väsentliga felaktigheter, vare sig dessa beror på oegentligheter eller på fel.

Revisorns ansvar

Vårt ansvar är att uttala oss om årsredovisningen och koncernredovisningen på grundval av vår revision. Vi har utfört revisionen enligt International Standards on Auditing och god revisionssed i Sverige. Dessa standarder kräver att vi följer yrkesetiska krav samt planerar och utför revisionen för att uppnå rimlig säkerhet att årsredovisningen och koncernredovisningen inte innehåller väsentliga felaktigheter.

En revision innefattar att genom olika åtgärder inhämta revisionsbevis om belopp och annan information i årsredovisningen och koncernredovisningen. Revisorn väljer vilka åtgärder som ska utföras, bland annat genom att bedöma riskerna för väsentliga felaktigheter i årsredovisningen och koncernredovisningen, vare sig dessa beror på oegentligheter eller på fel. Vid denna riskbedömning beaktar revisorn de delar av den interna kontrollen som är relevanta för hur bolaget upprättar årsredovisningen och koncernredovisningen för att ge en rättvisande bild i syfte att utforma granskningsåtgärder som är ändamålsenliga med hänsyn till omständigheterna, men inte i syfte att göra ett uttalande om effektiviteten i bolagets interna kontroll. En revision innefattar också en utvärdering av ändamålsenligheten i de redovisningsprinciper som har använts och av rimligheten i styrelsens och verkställande direktörens uppskattningar i redovisningen, liksom en utvärdering av den övergripande presentationen i årsredovisningen och koncernredovisningen.

Vi anser att de revisionsbevis vi har inhämtat är tillräckliga och ändamålsenliga som grund för våra uttalanden.

Uttalanden

Enligt vår uppfattning har årsredovisningen och koncernredovisningen upprättats i enlighet med årsredovisningslagen och ger en i alla väsentliga avseenden rättvisande bild av moderbolagets och koncernens finansiella ställning per den 31 december 2015 och av dess finansiella resultat och kassaflöden för året enligt årsredovisningslagen. Förvaltningsberättelsen är förenlig med årsredovisningens och koncernredovisningens övriga delar.

Vi tillstyrker därför att årsstämman fastställer resultaträkningen och balansräkningen för moderbolaget och koncernen.

Rapport om andra krav enligt lagar och andra författningar

Utöver vår revision av årsredovisningen och koncernredovisningen har vi även utfört en revision av förslaget till dispositioner beträffande bolagets vinst eller förlust samt styrelsens och verkställande direktörens förvaltning för Haninge Kommun Holding AB för räkenskapsåret 2015-01-01--2015-12-31.

Styrelsens och verkställande direktörens ansvar

Det är styrelsen som har ansvaret för förslaget till dispositioner beträffande bolagets vinst eller förlust, och det är styrelsen och verkställande direktören som har ansvaret för förvaltningen enligt aktiebolagslagen.

Revisorns ansvar

Vårt ansvar är att med rimlig säkerhet uttala oss om förslaget till dispositioner beträffande bolagets vinst eller förlust och om förvaltningen på grundval av vår revision. Vi har utfört revisionen enligt god revisionssed i Sverige.

Som underlag för vårt uttalande om styrelsens förslag till dispositioner beträffande bolagets vinst eller förlust har vi granskat om förslaget är förenligt med aktiebolagslagen.

Som underlag för vårt uttalande om ansvarsfrihet har vi utöver vår revision av årsredovisningen och koncernredovisningen granskat väsentliga beslut, åtgärder och förhållanden i bolaget för att kunna bedöma om någon styrelseledamot eller verkställande direktören är ersättningsskyldig mot bolaget. Vi har även granskat om någon styrelseledamot eller verkställande direktören på annat sätt har handlat i strid med aktiebolagslagen, årsredovisningslagen eller bolagsordningen.

Vi anser att de revisionsbevis vi har inhämtat är tillräckliga och ändamålsenliga som grund för våra uttalanden.

Uttalanden

Vi tillstyrker att årsstämman disponerar vinsten enligt förslaget i förvaltningsberättelsen och beviljar styrelsens ledamöter och verkställande direktören ansvarsfrihet för räkenskapsåret.

Stockholm den 18 mars 2016

Ernst & Young AB

Mikael Sjölander
Auktoriserad revisor

Revisionsberättelse

Building a better working world

Revisionsberättelse

Till årsstämman i Haninge Bostäder AB, org.nr 556556-5073

Rapport om årsredovisningen

Vi har utfört en revision av årsredovisningen för Haninge Bostäder AB för räkenskapsåret 2015.

Styrelsens och verkställande direktörens ansvar för årsredovisningen

Det är styrelsen och verkställande direktören som har ansvaret för att upprätta en årsredovisning som ger en rättvisande bild enligt årsredovisningslagen och för den interna kontroll som styrelsen och verkställande direktören bedömer är nödvändig för att upprätta en årsredovisning som inte innehåller väsentliga felaktigheter, vare sig dessa beror på oegentligheter eller på fel.

Revisorns ansvar

Vårt ansvar är att uttala oss om årsredovisningen på grundval av vår revision. Vi har utfört revisionen enligt International Standards on Auditing och god revisionssed i Sverige. Dessa standarder kräver att vi följer yrkesetiska krav samt planerar och utför revisionen för att uppnå rimlig säkerhet att årsredovisningen inte innehåller väsentliga felaktigheter.

En revision innefattar att genom olika åtgärder inhämta revisionsbevis om belopp och annan information i årsredovisningen. Revisorn väljer vilka åtgärder som ska utföras, bland annat genom att bedöma riskerna för väsentliga felaktigheter i årsredovisningen, vare sig dessa beror på oegentligheter eller på fel. Vid denna riskbedömning beaktar revisorn de delar av den interna kontrollen som är relevanta för hur bolaget upprättar årsredovisningen för att ge en rättvisande bild i syfte att utforma granskningsåtgärder som är ändamålsenliga med hänsyn till omständigheterna, men inte i syfte att göra ett uttalande om effektiviteten i bolagets interna kontroll. En revision innefattar också en utvärdering av ändamålsenligheten i de redovisningsprinciper som har använts och av rimligheten i styrelsens och verkställande direktörens uppskattningar i redovisningen, liksom en utvärdering av den övergripande presentationen i årsredovisningen.

Vi anser att de revisionsbevis vi har inhämtat är tillräckliga och ändamålsenliga som grund för våra uttalanden.

Uttalanden

Enligt vår uppfattning har årsredovisningen upprättats i enlighet med årsredovisningslagen och ger en i alla väsentliga avseenden rättvisande bild av Haninge Bostäder ABs finansiella ställning per den 31 december 2015 och av dess finansiella resultat och kassaflöden för året enligt årsredovisningslagen. Förvaltningsberättelsen är förenlig med årsredovisningens övriga delar.

Vi tillstyrker därför att årsstämman fastställer resultaträkningen och balansräkningen.

Rapport om andra krav enligt lagar och andra författningar

Utöver vår revision av årsredovisningen har vi även utfört en revision av förslaget till dispositioner beträffande bolagets vinst eller förlust samt styrelsens och verkställande direktörens förvaltning för Haninge Bostäder AB för räkenskapsåret 2015.

Styrelsens och verkställande direktörens ansvar

Det är styrelsen som har ansvaret för förslaget till dispositioner beträffande bolagets vinst eller förlust, och det är styrelsen och verkställande direktören som har ansvaret för förvaltningen enligt aktiebolagslagen.

Revisorns ansvar

Vårt ansvar är att med rimlig säkerhet uttala oss om förslaget till dispositioner beträffande bolagets vinst eller förlust och om förvaltningen på grundval av vår revision. Vi har utfört revisionen enligt god revisionssed i Sverige.

Som underlag för vårt uttalande om styrelsens förslag till dispositioner beträffande bolagets vinst eller förlust har vi granskat om förslaget är förenligt med aktiebolagslagen och lagen (2010:879) om allmännyttiga kommunala bostadsaktiebolag.

Som underlag för vårt uttalande om ansvarsfrihet har vi utöver vår revision av årsredovisningen granskat väsentliga beslut, åtgärder och förhållanden i bolaget för att kunna bedöma om någon styrelseledamot eller verkställande direktören är ersättningsskyldig mot bolaget. Vi har även granskat om någon styrelseledamot eller verkställande direktören på annat sätt har handlat i strid med aktiebolagslagen, årsredovisningslagen eller bolagsordningen.

Vi anser att de revisionsbevis vi har inhämtat är tillräckliga och ändamålsenliga som grund för våra uttalanden.

Uttalanden

Vi tillstyrker att årsstämman disponerar vinsten enligt förslaget i förvaltningsberättelsen och beviljar styrelsens ledamöter och verkställande direktören ansvarsfrihet för räkenskapsåret.

Stockholm den 7 mars 2016

Ernst & Young AB

Mikael Sjölander
Auktoriserad revisor

A member firm of Ernst & Young Global Limited

Granskningsrapport

Lekmannarevisorerna
i Haninge Bostäder AB

Till fullmäktige i Haninge kommun

Till årsstämman i Haninge Bostäder AB
org nr 556556-5073

Granskningsrapport för år 2015

Vi av fullmäktige i Haninge kommun utsedda lekmannarevisorer, har granskat Haninge Bostäder AB:s verksamhet. Vi har biträtts av EY i vår granskning.

Styrelse och VD svarar för att verksamheten bedrivs i enlighet med gällande bolagsordning, ägardirektiv och beslut samt de föreskrifter som gäller för verksamheten. Lekmannarevisorernas ansvar är att granska verksamhet och kontroll och pröva om verksamheten bedrivits i enlighet med fullmäktiges uppdrag.

Granskningen har utförts enligt aktiebolagslagen, kommunallagen, kommunens revisionsreglemente och god revisionssed i kommunal verksamhet.
Granskningen har genomförts med den inriktning och omfattning som behövs för att ge rimlig grund för bedömning och prövning.

Under året har vi träffat bolagets ledning och styrelse och gått igenom väsentliga frågor i syfte att bedöma om bolagets verksamhet har skötts på ett ändamålsenligt och från ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt, samt att den interna kontrollen är tillräcklig. Vi har även genomläst styrelseprotokoll och andra väsentliga ledningsdokument. Vi har också träffat den auktoriserade revisorn i bolaget för att stämma av våra respektive granskningsinsatser och resultatet av dessa.

Vi bedömer att bolagets verksamhet har skötts på ett ändamålsenligt och från ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt. Vi bedömer därtill att bolagets interna kontroll har varit tillräcklig.

Haninge den 7 mars 2016

Kenneth Strömberg

Wulf Schroeder

Building a better working world

Revisionsberättelse

Till årsstämman i Tornberget Fastighetsförvaltnings AB i Haninge, org.nr 556428-5806

Rapport om årsredovisningen

Vi har utfört en revision av årsredovisningen för Tornberget Fastighetsförvaltnings AB i Haninge för räkenskapsåret 2015.

Styrelsens och verkställande direktörens ansvar för årsredovisningen

Det är styrelsen och verkställande direktören som har ansvaret för att upprätta en årsredovisning som ger en rättvisande bild enligt årsredovisningslagen och för den interna kontroll som styrelsen och verkställande direktören bedömer är nödvändig för att upprätta en årsredovisning som inte innehåller väsentliga felaktigheter, vare sig dessa beror på oegentligheter eller på fel.

Revisorns ansvar

Vårt ansvar är att uttala oss om årsredovisningen på grundval av vår revision. Vi har utfört revisionen enligt International Standards on Auditing och god revisionssed i Sverige. Dessa standarder kräver att vi följer yrkesetiska krav samt planerar och utför revisionen för att uppnå rimlig säkerhet att årsredovisningen inte innehåller väsentliga felaktigheter.

En revision innefattar att genom olika åtgärder inhämta revisionsbevis om belopp och annan information i årsredovisningen. Revisorn väljer vilka åtgärder som ska utföras, bland annat genom att bedöma riskerna för väsentliga felaktigheter i årsredovisningen, vare sig dessa beror på oegentligheter eller på fel. Vid denna riskbedömning beaktar revisorn de delar av den interna kontrollen som är relevanta för hur bolaget upprättar årsredovisningen för att ge en rättvisande bild i syfte att utforma granskningsåtgärder som är ändamålsenliga med hänsyn till omständigheterna, men inte i syfte att göra ett uttalande om effektiviteten i bolagets interna kontroll. En revision innefattar också en utvärdering av ändamålsenligheten i de redovisningsprinciper som har använts och av rimligheten i styrelsens och verkställande direktörens uppskattningar i redovisningen, liksom en utvärdering av den övergripande presentationen i årsredovisningen.

Vi anser att de revisionsbevis vi har inhämtat är tillräckliga och ändamålsenliga som grund för våra uttalanden.

Uttalanden

Enligt vår uppfattning har årsredovisningen upprättats i enlighet med årsredovisningslagen och ger en i alla väsentliga avseenden rättvisande bild av Tornberget Fastighetsförvaltnings AB i Haninges finansiella ställning per den 31 december 2015 och av dess finansiella resultat och kassaflöden för året enligt årsredovisningslagen. Förvaltningsberättelsen är förenlig med årsredovisningens övriga delar.

Vi tillstyrker därför att årsstämman fastställer resultaträkningen och balansräkningen.

Rapport om andra krav enligt lagar och andra författningar

Utöver vår revision av årsredovisningen har vi även utfört en revision av förslaget till dispositioner beträffande bolagets vinst eller förlust samt styrelsens och verkställande direktörens förvaltning för Tornberget Fastighetsförvaltnings AB i Haninge för räkenskapsåret 2015.

Styrelsens och verkställande direktörens ansvar

Det är styrelsen som har ansvaret för förslaget till dispositioner beträffande bolagets vinst eller förlust, och det är styrelsen och verkställande direktören som har ansvaret för förvaltningen enligt aktiebolagslagen.

Revisorns ansvar

Vårt ansvar är att med rimlig säkerhet uttala oss om förslaget till dispositioner beträffande bolagets vinst eller förlust och om förvaltningen på grundval av vår revision. Vi har utfört revisionen enligt god revisionssed i Sverige.

Som underlag för vårt uttalande om styrelsens förslag till dispositioner beträffande bolagets vinst eller förlust har vi granskat om förslaget är förenligt med aktiebolagslagen.

Som underlag för vårt uttalande om ansvarsfrihet har vi utöver vår revision av årsredovisningen granskat väsentliga beslut, åtgärder och förhållanden i bolaget för att kunna bedöma om någon styrelseledamot eller verkställande direktören är ersättningsskyldig mot bolaget. Vi har även granskat om någon styrelseledamot eller verkställande direktören på annat sätt har handlat i strid med aktiebolagslagen, årsredovisningslagen eller bolagsordningen.

Vi anser att de revisionsbevis vi har inhämtat är tillräckliga och ändamålsenliga som grund för våra uttalanden.

Uttalanden

Vi tillstyrker att årsstämman disponerar vinsten enligt förslaget i förvaltningsberättelsen och beviljar styrelsens ledamöter och verkställande direktören ansvarsfrihet för räkenskapsåret.

Stockholm den 29 februari 2016

Ernst & Young AB

Mikael Sjölander
Auktoriserad revisor

Lekmannarevisorerna
i Tornberget Fastighetsförvaltnings AB i Haninge

Till fullmäktige i Haninge kommun

Till årsstämman i Tornberget AB
org nr 556428-5806

Granskningsrapport för år 2015

Vi av fullmäktige i Haninge kommun utsedda lekmannarevisorer, har granskat Tornberget AB:s verksamhet. Vi har biträtts av EY i vår granskning.

Styrelse och VD svarar för att verksamheten bedrivs i enlighet med gällande bolagsordning, ägardirektiv och beslut samt de föreskrifter som gäller för verksamheten. Lekmannarevisorernas ansvar är att granska verksamhet och kontroll och pröva om verksamheten bedrivits i enlighet med fullmäktiges uppdrag.

Granskningen har utförts enligt aktiebolagslagen, kommunallagen, kommunens revisionsreglemente, god revisionssed i kommunal verksamhet.
Granskningen har genomförts med den inriktning och omfattning som behövs för att ge rimlig grund för bedömning och prövning.

Under året har vi vid tre tillfällen träffat bolagets ledning och gått igenom väsentliga frågor i syfte att bedöma om bolagets verksamhet har skötts på ett ändamålsenligt och från ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt samt att den interna kontrollen är tillräcklig. Vidare har vi genomläst styrelseprotokoll och andra väsentliga ledningsdokument. Vi har också träffat den auktoriserade revisorn i bolaget för att stämma av våra respektive granskningsinsatser och resultatet av dessa.

Under året har vi genomfört en övergripande granskning avseende bolagets arbete med att stödja kommunens övergripande lokalförsörjningsprocess.

Vi bedömer att bolagets verksamhet har skötts på ett ändamålsenligt och från ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt. Vi bedömer därtill att bolagets interna kontroll har varit tillräcklig.

Haninge den 1 mars 2016

Rolf Brehmer
Lekmannarevisor

Krystyna Munthe
Lekmannarevisor

Dnr KS 2016/79

§ 141 Årsredovisning 2015

Sammanfattning

Härmed överlämnas förslag till årsredovisning för Haninge kommun 2015. Årsredovisningen är utformad enligt kraven i den kommunala redovisningslagen och innehåller, förutom resultat- och balansräkning och finansieringsanalys, en förvaltningsberättelse med måluppföljning och en översikt av utvecklingen i kommunen. För varje nämnd finns ett avsnitt med en kortfattad verksamhetsbeskrivning, ekonomiskt resultat, samt måluppföljning. En sammanställd redovisning över kommunen inklusive bolag och kommunalförbund redovisas också i dokumentet.

Haninge kommun visar för 2015 ett resultat på + 77,8 mnkr, vilket ligger 9,9 mnkr över budgeterat resultat och innebär en förbättring av det egna kapitalet med 77,8 mnkr. Resultatet innebär att balanskravet är uppfyllt.

Nämnderna redovisar sammantaget ett överskott mot budget med 1,9 mnkr eller 0,1 procent. Nettokostnaden för kommunstyrelsen var 182,4 mnkr. Det är en avvikelse mot budget med + 13,3 mnkr. I avvikelsen ingår reavinster med 5,5 mnkr högre än budget.

Stadsbyggnadsnämndens nettokostnad uppgick till 122,7 mnkr, vilket är 4,2 mnkr bättre än budget. Grund- och förskolenämndens nettokostnad uppgick till 1 517,5 mnkr, vilket är 0,2 mnkr lägre än budget. Gymnasie- och vuxenutbildningsnämndens nettokostnad uppgick till 373,8 mnkr och nämnden redovisar därmed ett överskott på 9,0 mnkr jämfört med budget.

Kultur- och fritidsnämndens verksamhet kostade 180,2 mnkr, vilket är 2,9 mnkr bättre än budget. Socialnämndens nettokostnad uppgick till 783,2 mnkr, vilket är 1,5 mnkr lägre än budget. Äldrenämndens resultat är ett underskott på 52,0 mnkr, vilket motsvarar 8,4 procent av nettobudget. Det negativa resultatet beror främst på en ökad efterfrågan av insatser.

Kommunens egna kapital uppgår nu till 1 400,3 mnkr och låneskulden har under året ökat med 730 mnkr till 1 998 mnkr. Samtidigt har kommunens utlåning till Tornberget ökat med 150 mnkr. Soliditeten i kommunen har minskat med 4,0 procentenheter jämfört med 2014 och uppgår till 29,0 procent.

Kommunen har ett stort pensionsåtagande dels inom balansräkningen med 348,8 mnkr, dels som en ansvarsförbindelse med 1 474,0 mnkr (pensioner intjänade före 1998), totalt 1 823 mnkr (1 860 mnkr 2014).

Föreliggande förslag till årsredovisning för Haninge kommun 2015 överlämnas till kommunstyrelsen för fastställelse samt vidare till kommunfullmäktige för godkännande.

Underlag för beslut

- Årsredovisning Haninge kommun 2015

Överläggningar i kommunstyrelsen

Tobias Hammarberg (L), Martina Mossberg (M) och Marie Litholm (KD) hemställer om att få lämna ett särskilt yttrande (bilaga) vilket kommunstyrelsen medger.

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige

Kommunfullmäktige beslutar

1. Årsredovisningen för Haninge kommun 2015 godkänns.

Kommunstyrelsen beslutar för egen del

1. Årsredovisningen för Haninge kommun 2015 fastställs och överlämnas till kommunfullmäktige för godkännande.

Överläggningar i kommunfullmäktige

Meeri Wasberg (S) yrkar med instämmande av Martina Mossberg (M), Tobias Hammarberg (L), Marie Litholm (KD), Maria Fägersten (S), Nafi Cilgin (V), Johan Svensk (MP), Petri Salonen (C), Kennerth Valtersson (SD) och Mehmet Coksürer (MP) bifall till kommunstyrelsens förslag.

Martina Mossberg (M), Tobias Hammarberg (L) och Marie Litholm (KD) hemställer om att få lämna ett gemensamt särskilt yttrande.

Ordföranden konstaterar att det bara finns ett förslag till beslut - kommunstyrelsens - och finner att fullmäktige beslutar i enlighet med förslaget. Därefter finner ordföranden att fullmäktige medger att Martina Mossberg (M), Tobias Hammarberg (L) och Marie Litholm (KD) lämnar ett gemensamt särskilt yttrande.

Kommunfullmäktiges beslut

1. Årsredovisningen för Haninge kommun 2015 godkänns.
2. Martina Mossberg (M), Tobias Hammarberg (L) och Marie Litholm (KD) medges lämna ett gemensamt särskilt yttrande (bilaga).

_____

Expedieras: Akt

För verkställighet: Ekonomiavdelningen

För kännedom: Samtliga nämnder, Tornberget, Haninge Bostäder

-TREPARTIALLIANSEN-

Särskilt yttrande

Till kommunfullmäktige 2016-04-18

§ 141 Årsredovisning

Haninge kommun redovisar ett positivt resultat för 2015 vilket är viktigt, inte minst med tanke på de investeringar som står framför oss. Detta ger oss en viss mån av handlingsutrymme och möjlighet till att framöver öka kommuninvånarnas frihet.

Att kontrollera utgiftssidan och inte okritiskt lockas med i de riktade tillfälliga statsbidrag som den rödgröna regeringen gärna använder sig av, där för kommunerna kostnadsdrivande motprestationer krävs, kommer vara en viktig framgångsfaktor för en framtida kommunal ekonomi i balans där verksamheterna också är finansierade.

Många stora frågor hopar sig dock när vi vänder blicken mot hur kommunledningen lyckats i sitt ansvar för att nå de mål som kommunfullmäktige satt upp för verksamheterna. En ansenlig mängd mål har inte uppfyllts och flera av de som bedöms som uppfyllda kan ifrågasättas om huruvida så verkligen är fallet. Exempelvis ser vi endast en 40-procentig måluppfyllelse inom ekologisk hållbarhet trots att kommunledningen vid ett antal tillfällen ifrån fullmäktiges talarstol menat att det miljöpolitiska arbetet fortlöper enligt plan.

Tobias Hammarberg (L)

Martina Mossberg (M)

Marie Litholm (KD)

ÅRSREDOVISNING 2015

Haninge kommun

Rubrik

Ipsam vendign isquid magnate mporestis dolum vereptatur aut delendae expedit enisseque poriostia dolut reprem faccum iniatur?

Mil iliquam facepelles conserat faccus rate pore conet, consend igender ovidis voluptat perrum quae nonet volorerum quam quatia nam, aut inctate nonsequis provit fugitatur acculluptas sedi to ipsunt il inciur?

Ant voloria doluptas aut que nitatet modit oditi beatem quaspis es magnit quatquo omnihicae. Ut alitis aliquide nis ne et venis et que dipsant litam ipissum quibus e

Innehållsförteckning

INLEDNING
Kommunstyrelsens ordförande har ordet 6
Året i korthet 8
Vad kostar det? 10
Fem år i siffror 11
Organisation 12
Haninge kommuns styrmodell 13

FÖRVALTNINGSBERÄTTELSE
Sammanfattning 14
Utveckling ur olika perspektiv 16
Kommunfullmäktiges mål 19
Kvalitet och förbättringar 26
Internkontroll 29
Personal 30
Finansiell analys 33
Sammanställning koncernen 40
Framtid 43

NÄMNDERNAS VERKSAMHETSBERÄTTELSER
Kommunstyrelsen 45
Grund- och förskolenämnden 49
Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden 53
Kultur- och fritidsnämnden 57
Socialnämnden 61
Stadsbyggnadsnämnden 65
Äldrenämnden 69
Södertörns upphandlingsnämnd 73
Södertörns överförmyndarnämnd 74
Revisionen 75

ÅRSBOKSLUT
Resultaträkning och kassaflödesanalys 76
Balansräkning 77
Noter 78
Resultaträkning, balansräkning och noter, vatten och avlopp 82
Redovisningsprinciper 84
Ordlista 85

REVISIONSBERÄTTELSE 86

Utgiven av Haninge kommun 2016.

Producerad av: Haninge kommun
Form & originalproduktion: Haninge kommun
Copy: Haninge kommun
Foto: David Bicho
Tryck: Ljungbergs Tryckeri AB

MILJÖMÄRKT
3041 0116
TRYCKERI

FSC
www.fsc.org
MIX
Papper från ansvarsfulla källor
FSC® C092682

Meeri Wasberg

Kommunstyrelsens ordförande har ordet

Som ordförande i kommunstyrelsen är jag stolt över att verka i en expansiv kommun. Haninge etablerar sig som en regional stadskärna i Stockholmsregionen, vi bygger stad.

180 ungdomsbostäder i Handen blev inflyttningsklara efter rekordsnabb hantering från beslut till inflyttning. Stadsdelen Vega börjar forma sig. Redan har familjer flyttat in och en ny förskola står på plats. Första spadtaget för ny pendeltågsstation togs i maj. Bygget av Haningeterrassen har startat med mark och grundarbeten och snart börjar bygget av bussterminalen. Därefter 450 nya bostäder, handel och biograf. Jag är alltjämt hoppfull om att lokaler för vårdändamål ska bli verklighet i Haninge centrum.

I företagsområdet Albyberg har de första tomterna sålts och de första företagen har flyttat in. Kommunen för samtal med näringslivet och servicen utvecklas vilket syns när vi frågar företagare hur nöjda de är med kommunens service. I Haninge ska det vara enkelt att starta, driva och utveckla företag. Under året utnämndes inte mindre än fyra företag i Haninge till gasellföretag av Dagens Industri. De är med andra ord fyra av de starkast växande företagen i landet.

I en tillväxtkommun är det viktigt att samtidigt arbeta för hållbar miljö. Glädjande nog nåddes två av kommunens miljömål under året. Utsläppen av växthusgaser i kommunen har minskat, även om minskningstakten är låg. Samordnade varutransporter i kommunens organisation startade under året. Koldioxidutsläppen kommer att minska genom att färre antal lastbilar, som alla drivs med miljövänlig biogas, levererar varor till verksamheterna. Få frågor är så viktiga som att det finns rent vatten i kranen. Under året färdigställdes renoveringen av vattentornen och numera är de ett vackert landmärke i stadsbilden.

Haninge välkomnade flyktingar från krigsdrabbade länder. På en dryg vecka kunde två evakueringsplatser öppnas i kommunen. Detta hade inte kunnat ske om inte kommunens medarbetare från olika verksamheter snabbt kunde ställa upp med sitt kunnande och engagemang. Frivilliga krafter har ställt upp med arbetsinsatser och donationer.

Det nya yrkesgymnasiet står snart färdigt för inflyttning och kommunen kommer nu att ha två centrala, moderna gymnasieskolor med kapacitet att ta emot elever även från andra kommuner.

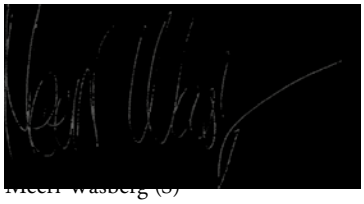
Barn och unga ska få göra sin röst hörd. Genom lanseringen av Speak App, en mobilapplikation, kan unga föra dialog med beslutsfattare. Appen har använts för att fånga upp synpunkter om nya översiktsplanen, Brandbergens utveckling och ombyggnationen av Åbyparken.

För de äldre i kommunen är trygghet en viktig fråga. Äldreförvaltningen gör förebyggande hembesök, har hälsocirklar, fixarservice och anhörigstöd. Antalet nöjda i den årliga brukarenkäten ligger på en hög nivå. Kundval enligt lagen om valfrihet för insatsen daglig verksamhet inom socialtjänsten är nytt, vilket inneburit att kommunen kan erbjuda ett varierat utbud utifrån brukarnas behov.

Haninge kommun har en lång tradition av ett starkt föreningsliv. Föreningslivets insatser för att våra medborgares behov av gemenskap, folkbildning, möten över olika gränser har under året varit ovärderligt.

Med en växande befolkning och ökad efterfrågan på den kommunala servicen är det viktigt att kommunens ekonomi är i balans. Kommunens resultat för 2015 är ett överskott på nästan 78 miljoner kronor och målet om två procent uppfylls. Kommunen har uppnått balanskravet som ställs i kommunallagen.

Haninge ska vara rustad för en stark välfärd som ger trygghet åt kommunens invånare. Välfärden är en av de viktigaste komponenterna för att skapa en social hållbarhet i kommunen, där alla har chans att utvecklas. Det är genom en stark välfärd vi skapar ett inkluderande samhälle där var och en både vill och kan vara med och efter förmåga bidra till samhällets positiva utveckling. Vi Haningebor har olika ursprung och olika nationaliteter, ett mångkulturellt Haninge är en styrka. Haninge ska fortsätta att växa och välkomnar en inflyttning från övriga Sverige och övriga världen. Vi vill bygga ett samhälle där varje människa har ett tydligt ansvar både mot sig själv och mot andra men där varje individ också har rätt till stöd när så behövs.

Kommunstyrelsens ordförande

Året i korthet

JANUARI

Vid årsskiftet hade kommunen **82 407 invånare** och blev därmed Sveriges 24:e största kommun.

Tre yrkesutbildningar i Haninge beviljades av Yrkeshögskolemyndigheten. Vårdadministratör samt Logistiker och speditör, som drivs av Centrum Vux och Mätnings- och kartteknik, som drivs av Kartotek.

Haninge idrottsgala arrangerades för sjunde året i rad. Haningeborna röstade fram vinnarna i tio kategorier.

FEBRUARI

En **stadsutvecklingsplan påbörjades** i samarbete med de sex största fastighetsägarna i kommunen. Planen ska bland annat visa hur bostäder och verksamheter samt gång-, cykel-, kollektiv- och biltrafik kan utvecklas.

MARS

Markarbeten inklusive trafikomläggningar på Rudsjöterrassen/Gamla Nynäsvägen påbörjades som ett led i **bygget av Haningeterrassen**. Samtidigt började arbetet med gång- och cykelbron vid Poseidons torg.

Klimat- och miljödagen arrangerades i samband med Earth Hour. Tävlingen bästa energispartips genomfördes bland alla femteklassare.

Ett **utvecklingsprogram för Brandbergen** ställdes ut för samråd till augusti. Programmet beskriver kommunens och de boendes gemensamma och övergripande bild för hur Brandbergen bör utvecklas i framtiden.

Kulturhuset lanserade kulturprojektet Corners med utställningar, teater och performance på olika platser i Haninge. Corners genomförs i sju EU-länder under tre år med start i Haninge.

APRIL

Haninges grundskolechef Lina Axelsson Kihlblom blev en av 14 personer som ska ingå i **skolkommissionen** som regeringen tillsatt.

Kommunen, polisen och fastighetsförvaltare undertecknade ett avtal om **utökat samarbete mot skadegörelse** som omfattar även åtgärder mot glaskross, olaglig affischering och övergivna bilar.

Sanda gårdsmejeri utsågs till **Årets företagare** vid Näringslivets dag på Port 73. Årets nyföretagare blev Petra Sundqvist och Jessica Nyström med tidningen Skolfamiljen. Biltema fick utmärkelsen Årets eldsjäl.

Hållbarhetskonceptet ”**Yrkesambassadörer**” startade, vilket ska möjliggöra praktikplatser på företag för unga utan jobb.

Danska politiker och tjänstemän besökte Haninge för att lära om arbetet med medborgarinflytande. Jordbrodialogen och medborgarbudgeten diskuterades.

Samordnad varudistribution startade och Haninge var tillsammans med Huddinge, Tyresö och Nynäshamn först ut på Södertörn. Målet är att halvera utsläppen av koldioxid till 2017.

MAJ

Första spadtaget togs för pendeltågsstation i nya stadsdelen Vega. Trafikverket bygger stationen i samarbete med SL och kommunen. Den nya pendeltågsstationen ska bli klar 2019 och blir den sjunde stationen i Haninge.

Under våren lanserades ”**Speak App**”. Syftet med appen är att öka barn och ungas deltagande i lokala beslutsprocesser.

Våtmarken **södra Fladen på Utö anlades** för att skapa bra förutsättningar för lekande fisk och myllrande fågelliv samt för att rena och syresätta vattenflöden.

JUNI

Antalet **sommarjobbsplatser** för ungdomar **ökade** till 450. Det innebar att 75 fler unga erbjöds sommarjobb jämfört med förra året.

Haninges **företag var nöjdare med servicen** från kommunen enligt undersökning av Stockholm Business Alliance (SBA). Nöjdkund-index (NKI) ökade från 66 till 69. Bygglovs NKI-värde ökade mest.

Kommunen tecknade avtal om ett **inköps- och beställningssystem för e-handel** och fakturahantering. Syftet är att automatisera och effektivisera inköpen.

Den nyrestaurerade våtmarken, **Skutans viltvatten, invigdes**. Samtidigt fick befintlig naturstig en ansiktslyftning och nya informationsskyltar.

Ny översiktsplan ställdes ut på samråd under sommaren. Planen ska ge helikopterperspektiv på mark- och vattenanvändningen i hela kommunen och har fokus på utbyggnad av stadskärnan.

Medborgarundersökningen från SCB visade att invånarna är mest **nöjda med vatten- och avloppsverksamheten** av kommunens tjänster.

Mål och budget för 2016 antogs och bland annat **sänks skattesatsen** med 10 öre från 19,78 till 19,68 kronor. Beslut togs att öka investeringarna till 790 mnkr. Flera av kommunens övergripande mål och indikatorer förändras.

JULI

Inköp av ekologiska livsmedel nådde 33 procent under första halvåret. Målet är att nå 50 procent ekologiska inköp år 2018.

AUGUSTI

Den **nya skaterampen** vid Vendelsömalmsskolan **invigdes**. Rampen har byggts i samarbete med ICA Maxi Haninge.

Första spadtaget för **180 nya ungdomsbostäder** i Handen togs och första modulen kom på plats. De flyttbara bostäderna ska finnas på plats i tio år.

Nytt **offentligt konstverk invigdes** i Sågenparken. Konstnären Gustaf Nordenskiöld har bidragit med ett fiktivt cirkustält, tre tältpinnar i jätteformat.

Kulturskola etablerades och ska lanseras 2016. Kulturskolan ska samverka med det lokala kulturlivet och ge drygt 400 fler barn och unga möjlighet till kulturaktiviteter på fritiden.

SEPTEMBER

Kommunen vann första pris för **bästa Risk Managementarbete** 2015. En bekräftelse på ett långsiktigt arbete för bra service och trygg miljö för invånarna även när olyckor eller andra incidenter inträffar.

Jordbro kultur- och demokratidagar genomfördes med seminarier, film- debatter och kulturarrangemang med internationella gäster.

Haningedagen arrangerades på Poseidons torg med teater, uppvisningar och musik av lokala artister. Artisten Love Antell var särskild gäst. ”Litet föreningsforum” hölls och kommunen delade ut miljö-, mångfalds- och jämställdhetspris.

Den internationella **cykeltävlingen Velothon** passerade under Haningedagen. Vissa vägar stängdes av för att låta amatörer och proffscyklister passera på väg mot Nynäshamn och åter till Stockholm.

Kommunen deltog vid **Business Arena** i Stockholm för att marknadsföra kommunen för investerare.

OKTOBER

Sfi-podden nådde tiotusentals lyssnare i Sverige och internationellt. Podden lär ut svenska på nytt sätt och initiativtagarna blev en av pristagarna av det pedagogiska priset.

Kommunen lanserade en **ny hemsida** med ny design och struktur. Den nya hemsidan är anpassad för mobiltelefoner och surfplattor.

Två evakueringsboenden för 160 asylsökanden **inrättades** i centrala Handen efter förfrågan från Migrationsverket.

Gunnebo förskola, den första kommunala förskolan i den nya stadsdelen Vega, **invigdes**. Förskolan har sex avdelningar för cirka 114 barn.

Första spadtaget togs för ytterligare två kvarter med hyresrättslägenheter på **Ribby Ängar**. Inflyttning ska börja i slutet av 2016.

Beslut togs att **friskvårdsbeloppet** för anställda ska höjas från 1 000 till 2 000 kronor.

Förändringar i pensionspolicyn infördes och en utredning tillsattes för att undersöka hur deltidsanställda kan beredas **rätt till heltid**.

NOVEMBER

I företagsparken **Albyberg såldes de första kommunala tomterna** och planeringen av Albyberg 2 påbörjades. Albyberg väntas inrymma cirka 3 000 arbetsplatser.

Fredrika Bremergymnasiet fick **500 000 kronor för att installera solpaneler** som ska leda till minskad elförbrukning och koldioxidutsläpp.

De nya **vattentornen invigdes** efter att de fått helt nya fasader gjorda av reflekterande aluminiumpaneler i triangelform.

Ung omsorg startade verksamhet **med ungdomar på vård- och omsorgsboenden** där de ska förgylla tiden för de äldre.

Kommunen beslutade **bygga två utomhusgym** 2016, i Rudans friluftsområde och vid Hanvedens idrottsplats. Ett stort antal medborgarförslag från invånare har efterfrågat utomhusgym.

DECEMBER

Fredrika Bremerskolan och Fredrikgymnasiet blev utvalda till nya **övningsskolor för lärarutbildningen** på Stockholms universitet. Ett erkännande av att utbildningsutbudet har god kvalitet och bredd.

Den nya **skolbyggnaden för Fredrik** blev i det närmaste färdigställd och förberedelser pågår för flytt till nya byggnaden.

Under året har tre platser för **nya idrottshallar** hänvisats. Platserna är Tungelsta, Västerhaninge och Vendelsö.

Appen **Resledaren fick tillgänglighetspriset**. Appen är speciellt utvecklad för personer med kognitiv funktionsnedsättning för att underlätta resande i kollektivtrafiken.

Helene Hellmark Knutsson, minister för högre utbildning och forskning, **besökte CentrumVux** för att ta del av verksamheten där eleverna läser svenska för invandrare (sfi) samtidigt som de praktiserar på en arbetsplats.

Kommunen bjöd in till en **markanvisningstävling** för att locka aktörer att uppföra bostäder i **Vega**. Tävlingen pågår till mars 2016 och tävlande kan bidra med ett eller flera bidrag.

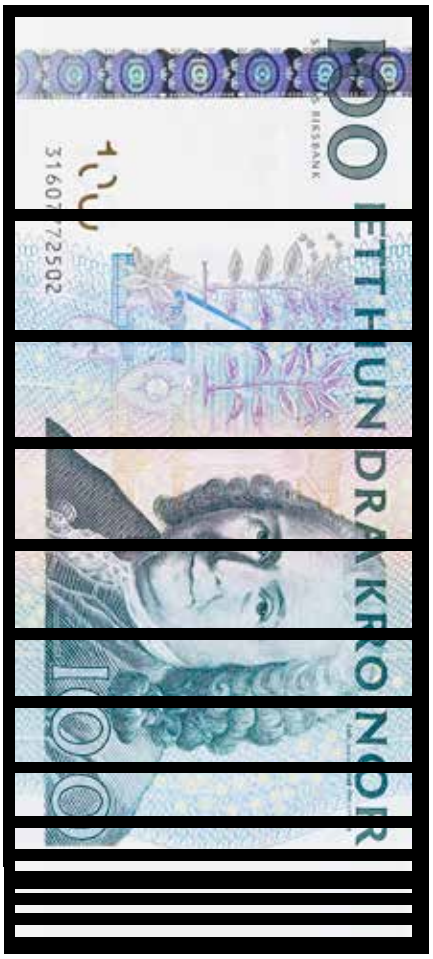
En **belysningsinstallation invigdes** mellan kulturhuset och Eskilsvägen. 60 mormorslampskärmar i plexiglaskulor ska hänga i träden i fem år.

Flera **tusen marschaller tändes** på Poseidons torg vid Lucia som en ljusmanifestation för en ljusare värld, mot terror och våld.

31 december hade Haninge **83 866 invånare** och är därmed 1 459 fler än vid årsskiftet 2014-2015.

100 kronor i skatt

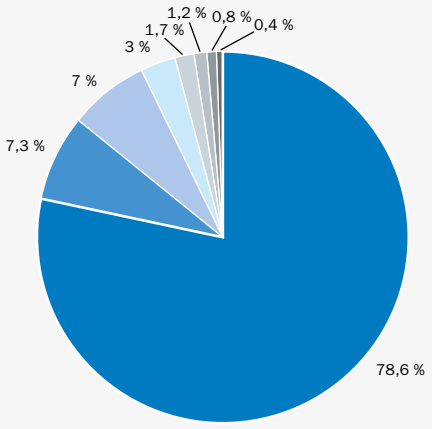

100 kronor i skatt till kommunen användes under 2015 så här…

24,24 kr	Grundskola
13,43 kr	Vård och omsorg för äldre
12,48 kr	Verksamhet för funktionshindrade
12,00 kr	Förskoleverksamhet
9,29 kr	Gymnasium
8,75 kr	Sociala insatser för barn, ungdomar och vuxna med problem
7,99 kr	Miljö hälsoskydd, teknisk förvaltning
4,40 kr	Bibliotek, kultur och fritidsverksamhet
2,56 kr	Övrig verksamhet
1,43 kr	Försörjningsstöd
1,41 kr	Vuxenutbildning
1,11 kr	Räddningstjänst och skydd
0,91 kr	Arbetsmarknadsåtgärder
100,00 kr	

…och så här får kommunen sina pengar

- Skatteintäkter och generella statsbidrag, 78,6 %
- Riktade statsbidrag och övriga bidrag, 7,3 %
- Taxor och avgifter, 7 %
- Försäljning av verksamhet och entreprenad, 3 %
- Hyror och arrende, 1,7 %
- Finansiella intäkter, 1,2 %
- Övriga intäkter, 0,8 %
- Försäljningsmedel, 0,4 %

Fem år i siffror

	2011	2012	2013	2014	2015
Verksamhetens nettokostnader (mkr)	3 286,0	3 400,9	3 542,2	3 696,0	3 873,5
Skatteintäkter (mkr)	2 736,9	2 853,1	2 951,6	3 033,0	3 201,8
Generella statsbidrag (mkr)	580,8	595,6	652,7	704,9	697,0
Finansnetto (mkr)	14,0	24,4	23,2	32,8	28,8
Investeringsutgifter (mnkr)	194,7	156,4	186,7	182,5	223,1
Tillgångar (mnkr)	2 597,6	3 330,6	3 618,6	4 007,7	4 811,9
Eget kapital (mnkr)	1 079,1	1 160,1	1 245,4	1 322,5	1 400,3
Kortfristiga skulder (mnkr)	609,6	669,1	703,3	779,1	727,9
Långfristiga skulder (mnkr)	440,6	983,1	1 082,9	1 269,1	1 998,5
Soliditet i procent	41,5	34,8	34,4	33,0	29,1
Kassalikviditet i procent	85,5	89,0	93,7	80,2	130,2
Kommunal utdebitering (kr/skattekronor)	31,88	31,88	31,88	31,88	31,88
✧ varav kommunalskatt	19,78	19,78	19,78	19,78	19,78
✧ varav landstingsskatt	12,10	12,10	12,10	12,10	12,10
Antal tillsvidareanställda	4 106	4 044	4 133	4 226	4 196
✧ motsvarar antal heltidstjänster/årsarbeten	3 898	3 833	3 932	3 876	3 868
Befolkning	78 326	79 430	80 932	82 407	83 866
✧ befolkningsförändring	1 272	1 104	1 502	1 475	1 459
✧ andel av Sveriges befolkning	0,83%	0,83%	0,84%	0,84%	0,85%

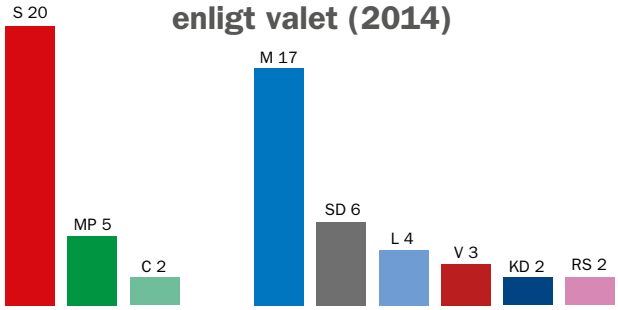
KÄNSLIGHETSANALYS

I tabellen nedan redovisas hur ett antal faktorer påverkar kommunens ekonomi.

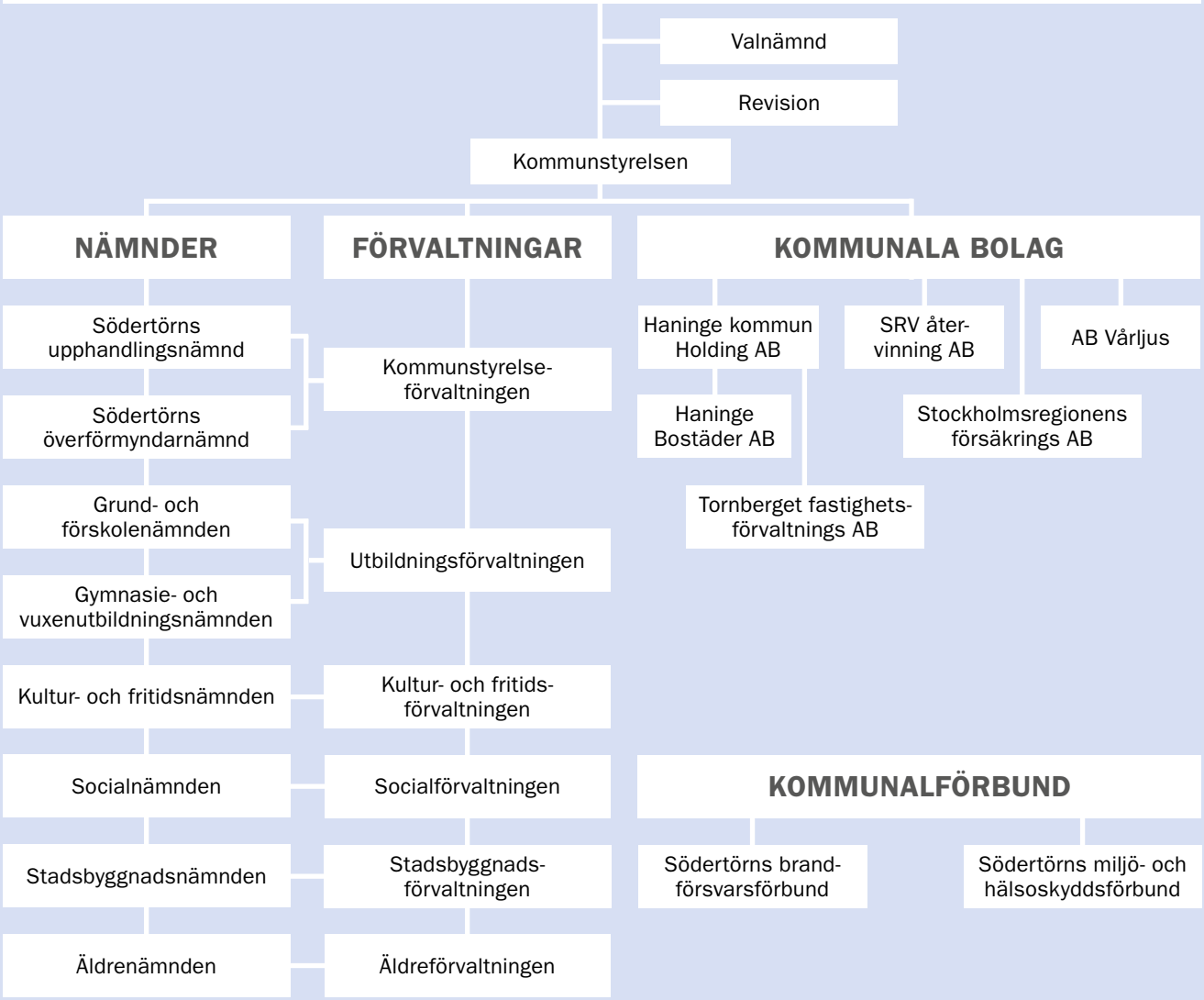
Händelse	Årseffekt i mnkr
Löneförändring samtlig personal i kommunen med 1 procent inklusive personalomkostnader	23,5
Prisförändring på varor och tjänster till löpande drift 1 procent	23,5
Förändring av utdebiterad skatt med 1 kr	180,0
Förändring av skatteintäkter till kommunen vid befolkningsförändring med 100 personer	4,8
Ränteförändring 1 procent på rörliga lån per 2015-12-31	7,7

Organisation

Mandatfördelning kommunfullmäktige enligt valet (2014)

Kommunfullmäktige: Socialdemokraterna (S), Miljöpartiet (MP) och Centerpartiet (C) utgör kommunens styrande koalition. Moderaterna (M), Sverigedemokraterna (SD), Liberalerna (L), Vänsterpartiet (V), Kristdemokraterna (KD), Rättvisepartiet socialisterna (RS) och utgör oppositionen.

Haninge kommuns styrmodell

Styrmodellens syfte är att få en tydlig process och struktur för att förbättra verksamhets- och ekonomistyrningen. En bestämd arbetsprocess med användbara verktyg innebär att resurserna kan användas effektivt. En struktur för styrning och uppföljning som chefer, medarbetare och förtroendevalda känner till förenklar administrationen och förbättrar möjligheten att ha överblick över resultat och kvalitet.

Fullmäktige har fastställt kommunens vision som bland annat beskriver Haninge som en framtidskommun, att mångfalden berikar och formar en spännande mötesplats och att kultur- och föreningsliv bidrar till rika kultur- och fritidsupplevelser. Verksamhetsidén är ”Haninge kommun ska driva Sveriges bästa kommunala verksamhet genom att på bästa sätt sköta det uppdrag som kommunens medborgare anförtrott oss – att Haninge ska vara en attraktiv kommun i ständig utveckling”.

Fullmäktiges mål är övergripande och långsiktiga och syftar till att uttrycka hur fullmäktige vill prioritera och styra mot visionen. Målen fastställs i ett särskilt dokument (”Mål och budget”).

FULLMÄKTIGES MÅL DELAS IN I TRE MÅLOMRÅDEN:

Ekologisk hållbarhet | **Social hållbarhet** | **Ekonomisk hållbarhet**

✧Fullmäktige bestämmer om målen ska gälla en nämnd eller flera. Fullmäktige anger också vilken eller vilka **indikatorer** som ska användas för att mäta om eller hur väl målet är uppfyllt. De flesta indikatorer har målvärden – om målvärdena nåtts är målet uppfyllt, annars inte.

✧Nämnderna beslutar vilka **strategier** som ska användas för att uppfylla fullmäktiges mål. Strategierna stakar långsiktigt ut färdriktningarna för att nå fullmäktiges mål. Nämnderna kan använda egna indikatorer för uppföljning och styrning.

✧Förvaltningarna formulerar sina **åtaganden** utifrån nämndernas strategier. Alla åtaganden ska rymmas inom nämndens ekonomiska ramar. Åtagandena är oftast mätbara.

✧Avdelningarna och enheterna prioriterar **aktiviteter** utifrån de åtaganden som förvaltningarna formulerat.

✧Alla medarbetare sätter tillsammans med sin chef upp **individuella mål**. Dessa mål ska kopplas till aktiviteter.

Nämndernas verksamhetsområden regleras i många fall av lagar eller särskilda föreskrifter. Vissa mål och riktlinjer ska fastställas av nämnd, kommunstyrelse eller fullmäktige. Det statliga regelverket väger alltid tyngre än styrmodellens regler.

UPPFÖLJNING KRÄVS FÖR STYRNING

- En fungerande uppföljning är viktig när ansvar och befogenheter är decentraliserade i kommunen. Individuella mål följs upp en gång per år.
- Uppföljning och rapportering av om fullmäktiges mål har uppfyllts görs tre gånger per år.
- Ekonomiskt resultat följs upp tio gånger per år.

Sammanfattning

Haninges invånarantal ökar stadigt. Den 31 december 2015 fanns 83 866 invånare i kommunen. Den senaste prognosen pekar på att befolkningen år 2030 kommer att ha ökat med minst 30 000 personer.

För att möta inflyttningen behövs bostäder. Under året blev 641 nya lägenheter klara för inflyttning främst i Vega, Tungelsta och Västerhaninge. Ungdomsbostäder i centrala Haninge har färdigställts på rekordkort tid och 180 ungdomar har fått möjlighet att flytta till eget boende.

I oktober ombads kommunen av Migrationsverket att starta tillfälliga evakueringsplatser för nyanlända asylsökande vuxna och familjer. Två boenden med sammanlagt 160 platser startades. Under december stängdes det ena boendet. Tillströmningen av nyanlända har ställt krav på att kommunen skaffar fram boende till ensamkommande barn och till personer som fått asyl i Sverige.

Handelsindex har ökat. Det betyder att fler människor än förra året väljer att göra sina inköp i kommunen. Handelns omsättning har ökat med uppskattningsvis 250 miljoner kronor, vilket kan kopplas till utvecklingen runt centrala Haninge och Handens trafikplats. Kommunen arbetar på flera sätt för att bli ett regionalt centrum med stadskärna. Bygget av Haningeterrassen pågår och arbetet med en ny trafikplats och pendeltågsstation i Vega har påbörjats. Vattentornen i centrala Haninge har renoverats och fått ny fasadbeklädnad.

Företagarna i kommunen är nöjda. Årets resultat från nöjdkund-index för företagare har ökat från 66 till 69. Den största ökningen har skett inom bygglov.

Genom e-förslag kan medborgare kontakta kommunen med förslag och åsikter. Speak app är en mobilapp som under året har lanserats för 2 500 högstadieungdomar. Totalt fick kommunen 135 e-förslag, varav 117 inkom via speak app. Idéer till förbättringar kommer även genom medborgarförslag. Detta har bland annat utmynnat i att två utomhusgym kommer att byggas samt att belysning på en gångväg i Brandbergens södra industriområde installeras

I gymnasieskolan har trygghet och trivsel ökat med fem procentenheter. Antalet gymnasieungdomar kommer att öka under en lång tid framåt. Haninge kommer 2016 att ha två stora och moderna gymnasieskolor intill varandra, centralt placerade i Haninge. Förberedelser pågår inför flytt av verksamhet till det nybyggda yrkesgymnasiet Fredrik.

En kulturskola har etablerats, musikskolan har därmed kompletterats med ett bredare utbud av fler konstformer som nu erbjuds till Haninges barn och ungdomar. För att stimulera barn och ungdomar till idrott kommer nolltaxa stegvis att införas.

Bemötande i vård- och omsorgsboende och i hemtjänst ligger på en hög nivå i årets undersökning. Båda undersökningarna visar att 97 procent är sammantaget nöjda med bemötandet. Kommunen har beslutat att införa en jämförare på webben, så att medborgare ska kunna jämföra olika utförare av till exempel hemtjänst, omsorg och skola. Arbetet med införandet av denna kommer att ske under 2016.

Kommunen arbetar med miljöfrågorna. Sedan 2005 har utsläppen i kommunen minskat med 14 procent, målet 25 procent minskning kommer troligen inte att uppnås till år 2020. Den största minskningen har skett inom energiförsörjningssektorn där uppvärmning av bostäder utgör en stor del. Mängden köpt energi per kvadratmeter i kommunens egna verksamhetslokaler har minskat jämfört med 2014. Transporter är den absolut största källan till växthusgasutsläpp. Kommunen har infört samordnad varudistribution till sina verksamheter, som innebär färre transporter eftersom fordonen lastar mer i samma utkörning. Fordonen är baserade på biogas och växthusgasutsläppen är nära noll.

Inköp av ekologiska livsmedel har inte nått kommunens uppsatta mål, men andelen har ändå ökat jämfört med förra året. Genom de nya livsmedelsavtalen har det blivit enklare att göra ekologiska val vid inköpen.

Folkhälsan har prioriterats. Det förebyggande arbetet är viktigt och andelen elever i grundskolans årskurs 9 som inte använder tobak har ökat. Inom arbetet med alkohol, narkotika, doping och tobak, samarbetar socialförvaltningen med skola och fritid kring olika aktiviteter. Skolan erbjuder hälsobesök i både grundskolan och i gymnasiet. Projektet en frisk generation aktiverar totalt 60 familjer två gånger i veckan. Detta är fler än året innan.

Årets resultat blev 77,8 miljoner kronor. Samtliga nämnder utom äldrenämnden redovisar överskott. Resultatet motsvarade målet på 2 procent av skatteintäkter och generella statsbidrag. Årets investeringar uppgick till 223,1 miljoner kronor. Några av de investeringsprojekt som genomförts var VA-ledningar i Årsta Havsbad, dagvattenåtgärder, Handens vattentorn, parkupprustning och trafiksäkerhetsinvesteringar. Kommunstyrelsen har påbörjat medfinansiering av investeringar för ny bussterminal i Haninge centrum och dubbelspår i Tungelsta.

Utveckling ur olika perspektiv

SAMHÄLLSEKONOMISK UTVECKLING

Kostnadstrycket i kommunsektorn ökar och det kan komma att krävas skattehöjningar på upp till två kronor fram till 2019. Under 2016 räknar SKL (Sveriges Kommuner och Landsting) med att kommunerna lyckas klara verksamheterna utan större skattehöjningar. För åren 2017-2019 är bilden mer oroande. För att inte resultatet ska försämras med anledning av ökade kostnader måste intäkterna öka i motsvarande omfattning.

Främst är det befolkningsförändringar som ligger bakom det ökade kostnadstrycket. Allt fler äldre i omsorgen och fler barn i skolorna driver upp kostnaderna.

Den stora invandringen påverkar många verksamheter inom kommunerna. En relativt stor del av de nyanlända är i yrkesverksam ålder vilket på sikt har en positiv inverkan på möjligheterna att finansiera välfärden, genom att försörjningskvoten förbättras. Om nyanländas etablering på arbetsmarknaden lyckas väl, förbättras förutsättningarna för den långsiktiga finansieringen av välfärden.

Erfarenheten visar att det tar lång tid innan asylsökande etablerar sig på arbetsmarknaden. Resultatet av SKLs beräkningar, som sträcker sig fram till 2019, är att den nya befolkningsprognosen innebär en extra belastning för kommunsektorns ekonomi. På längre sikt blir beräkningarna mer positiva.

Ytterligare en faktor som driver på kostnaderna är de riktade tillfälliga statsbidragen till kommunerna. Kommunerna måste i vissa fall redovisa ökade resurser i verksamheten för att få ta del av statsbidragen. Besluten om hur mycket statsbidrag en kommun får kommer i många fall i efterhand, vilket leder till stor osäkerhet. Det är också osäkert hur länge de tillfälliga statsbidragen finns kvar. När staten tar bort dem har kommunen verksamhet som inte är finansierad.

En positiv faktor är att trots måttlig tillväxttakt i omvärlden, hålls den svenska ekonomin uppe av inhemsk efterfrågan och växer ganska starkt. BNP beräknas 2016 öka med över 3 procent. Detta gör att sysselsättningen kan öka och att arbetslösheten pressas ned. Sysselsättningsökningen och växande pensionsinkomster gör att skatteunderlaget ökar 2016. Den samhällsekonomiska utvecklingen åren 2017–2019 är mer osäker. Skatteunderlaget ökar men kostnaderna ökar också i kommunsektorn. Dessutom tunnas skatteunderlagsökningen ut av ett ökat antal invånare som har lägre skattekraft. Den sammantagna effekten blir att skatteunderlaget minskar per invånare åren 2017–2019.

BEFOLKNINGENS UTVECKLING

Haninges befolkning har ökat varje år sedan 2005, och kommunen hade vid årsskiftet 83 866 invånare.

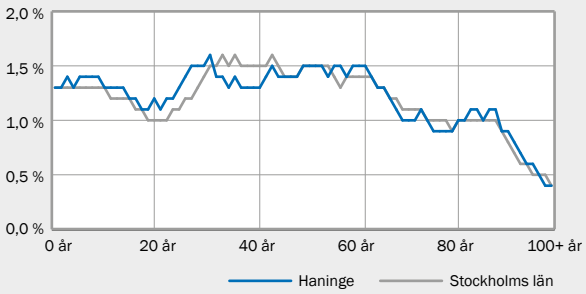
Ökningen bestod av ett födelseöverskott på 471 personer och ett flyttöverskott på 976 personer. Störst flyttöverskott hade kommunen från utlandet (650 personer). Från resten av Stockholms län hade vi ett flyttöverskott på 472 personer och till övriga Sverige ett underskott på 146 personer.

Under 2015 sökte 162 877 personer asyl i Sverige. Det är en fördubbling jämfört med året innan. De vanligaste medborgarskapsländerna bland asylsökande är Syrien (51 338 personer), Afghanistan (41 564 personer) och Irak (20 857 personer).

Trots de ökade flyktingströmmarna är invandringen till Haninge inte högre än förra året. Det beror på att människor räknas som invandrade i befolkningsstatistiken först när de fått uppehållstillstånd.

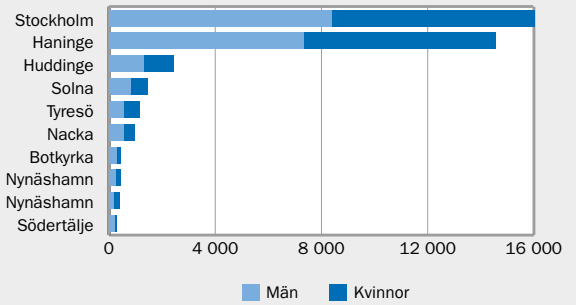
Jämfört med resten av Stockholms län har Haninge en större andel barn och unga vuxna och en mindre andel invånare över 80 år.

Åldersfördelning Haninge och Stockholms län

14 577 personer både bor och arbetar i Haninge. 12 602 personer arbetar i Haninge men bor i någon annan kommun. 25 940 Haningebor arbetar i någon annan kommun. Flest Haningebor, 16 037 personer, arbetar i Stockholm. Av landets 290 kommuner finns det 186 kommuner där någon Haningebo arbetade under 2015.

Var arbetar Haningeborna?

Jämfört med övriga länet är det färre Haningebor som har högskoleutbildning och fler som har gymnasiet som högsta utbildningsnivå.

	Haninge	Stockholms län
Antal invånare	83 866	2 231 439
Invånare per kvadratkilometer	183,2	342,0
Medelålder, män	37,7	38,1
Medelålder, kvinnor	38,9	40,0
Medelålder förstagångspappor	30,5	32,9
Medelålder förstagångsmammor	27,9	30,6
Genomsnittligt antal barn per kvinna	1,89	1,84
Andel invånare med högskoleutbildning, män 25-64 år	27 %	46 %
Andel invånare med högskoleutbildning, kvinnor 25-64 år	34 %	53 %

REGIONENS UTVECKLING

Under 2015 ökade befolkningen i länet med drygt 33 000 personer och under perioden 2010-2015 med drygt 147 000 personer. De senaste årens befolkningsökning har i stor utsträckning skett i områden med hög tillgänglighet.

Utvecklingen i Haninge är i linje med regionens utveckling och en stark tillväxt i bostadsbyggandet under senare år har svarat upp mot befolkningsökningen. Även antalet arbetstillfällen ökar, i Haninge mer än i regionen. Mellan 2010 och 2014 har antalet arbetstillfällen i Haninge ökat med 2 435 vilket är 9,8 procent. För Stockholms län är ökningen 8,7 procent och för Södertörnskommunerna som helhet 6,3 procent. Även handeln ökar mer i Haninge än på övriga Södertörn – ett annat mått som visar att Haninges roll som regional stadskärna stärks.

Utvecklingen av Haninge som en av de regionala kärnorna i regionen innebär att den geografiska strukturen behöver utvecklas. Redan i utvecklingsprogrammet från 2011 konstateras att barriärer behöver byggas bort och en mera tät och sammanhållen stadsbygd behöver utvecklas. Inte minst trafikstrukturen har kapacitetsbegränsningar inför en fortsatt tillväxt. Pågående utvecklingsarbete såväl inom kärnan (ny pendeltågstation i Vega, ny bussterminal i Handen) som till andra kärnor, till exempel tvärförbindelse Södertörn, är centrala infrastrukturprojekt.

Det pågår även annat arbete för att ta vara på och utveckla de resurser den tätortsnära landsbygden och regionens rika skärgård utgör. Inom ramen för Stockholm Archipelago deltar Haninge tillsammans med Stockholms stad och regionens övriga skärgårdskommuner för att utveckla regionen som internationell besöksdestination. Under 2015 startades också Leader Stockholmsbygd, där kommuner tillsammans med privat och ideell sektor under den kommande EU-programperioden arbetar för utveckling av landsbygd och skärgård som bo-ende-, verksamhets- och besöksregion.

KLIMAT ARBETE - FRÅN PARIS TILL HANINGE

I december 2015 samlades världens ledare i Paris för att under det tjugoförsta partsmötet under FN:s klimatkonvention, slutligen teckna ett nytt globalt och rättsligt bindande klimatavtal. Avtalet slår fast att den globala medeltemperaturökningen ska hållas under två grader, men med en strävan mot en och en halv grad. Haninge kommuns klimat- och energistrategi knyter an till detta mål och visar hur kommunen ska bidra för att målet ska nås. Strategin identifierar prioriterade åtgärdsområden och föreslår en rad åtgärder som leder till minskade utsläpp av växthusgaser och ökad andel förnybar energi. Mer än tre fjärdedelar av de föreslagna åtgärderna är genomförda eller pågående.

Kommunens största utmaning består i att kraftigt reducera utsläppen från transporter, som står för två tredjedelar av de totala växthusgasutsläppen i Haninge. I arbetet med att ta fram en ny översiktsplan har planeringsprincipen att bygga i stationsnära lägen varit central. Som ett led i arbetet för hållbara transporter har det Södertörnsgemensamma projektet samordnad varudistribution kommit igång. Under 2015 har kommunens första elbilar tagits i drift. Responsen från medarbetarna har varit övervägande positiv och kommunen kommer även fortsättningsvis att satsa på elfordon.

Tornberget har installerat en solcellsanläggning på Fredrika Bremer gymnasiet med en planerad effekt på 180 kW. För att öka intresset för egenproduktion av energi hos kommuninvånarna har ett solenergiseminarium arrangerats.

2015 avslutades energimyndighetens stödprogram för energieffektivisering. Under perioden har energianvändningen i kommunägda lokaler och bostäder minskat med omkring 6 procent per kvadratmeter. Kommunen har också satsat på att öka medarbetarnas kunskaper i klimat- och miljöfrågor. Både genom ett projekt för beteendeförändringar (EKO-pilot) och utbildning där medarbetarna guidas från de globala utmaningarna till verksamheten.

Kommunfullmäktiges mål

EKOLOGISK HÅLLBARHET

✧ Inom målområdet är två av fem mål uppfyllda. Målet utsläpp av växthusgaser har inte kunnat utvärderas. Målen inköp av ekologiska livsmedel respektive biologisk mångfald har inte uppfyllts.

Mål 1

Utsläpp av växthusgaser ska fram till år 2020 ha minskat med 25 procent jämfört med nivån 2005.

✧ Målet kommer inte att kunna uppfyllas. En av två indikatorer har följts upp.

Indikator: Koldioxidutsläppsförändring i den kommunala organisationen.

Indikatorn har inte följts upp.

Utbildnings- och äldreförvaltningen gör ruttplaneringar för att effektivisera skolskjutsar och hemtjänsten i syfte att minska koldioxidutsläpp.

Samordnad varudistribution startade under våren. Samordningen av leveranser kommer att bidra till minskade utsläpp genom att färre lastbilar levererar till verksamheterna och att fordonen drivs med biogas. Kommunstyrelsen har även påbörjat ett arbete för att underlätta för elfordon genom att arbeta för fler laddstolpar i kommunen.

Socialförvaltningen arbetar för att minska verksamheternas koldioxidutsläpp. Personal reser i första hand kollektivt, använder miljöbil, cyklar eller promenerar.

Indikator: Förändringen av växthusgasutsläpp i Haninge som geografiskt område (genomsnittlig årlig minskning för att nå målet 2020).

Utsläppen av växthusgaser avser kommunen som geografiskt område. Utsläppen minskade med 1,5 procent enligt senaste tillgängliga uppgift. Denna minskningstakt är inte tillräcklig för att nå målet om att utsläppen ska minska med 25 procent till år 2020. För att nå målet behöver utsläppen kommande år minska med i genomsnitt 1,8 procent (motsvarande 2 589 ton) per år. Sedan 2005 har utsläppen i kommunen minskat med 14 procent.

Den största minskningen har skett inom energiförsörjningssektorn där uppvärmning av bostäder utgör en stor del. Minskningen har skett främst tack vare en övergång från olja till biobaserade bränslen, samt effektivare användning av energi genom fjärrvärme och värmepumpar.

Transporter är den absolut största källan till växthusgasutsläpp och står för 66 procent av utsläppen. Persontransporterna står ensamt för 39 procent av de totala utsläppen.

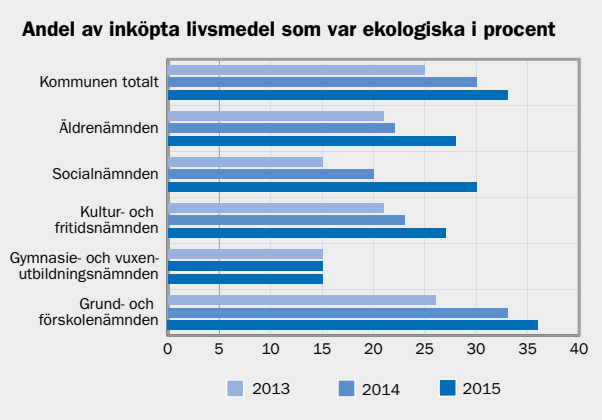
Stadsbyggnadsförvaltningen underlättar för cyklister i kommunen. Under året har förvaltningen byggt en dryg kilometer ny cykelväg och cykelparkeringar under tak. Cykelbanan mellan Tungelsta och Handen hålls is- och snöfri under vinterhalvåret.

Mål 2

Inköpen av ekologiska livsmedel ska öka.

✧ Målet är inte uppfyllt.

Indikator: Andelen ekologiska inköp.

Målvärdet för hela kommunen var 40 procent. Målet har inte uppnåtts men resultatet har ökat till 33 procent under året. Samtliga nämnder har ökat sina ekologiska inköp utom gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden. Det beror på att restaurangskolan behöver köpa in ett bredare sortiment och inte alltid kan göra ekologiska val.

I de nya livsmedelsavtalen som började gälla under våren 2015, är det lättare än tidigare för verksamheterna att välja ekologiska varor. Antalet ekologiska varor i utbudet har ökat och vilka varor som är ekologiska framgår tydligt av prislistorna.

Mål 3

Energianvändningen ska minska.

✧ Målet är helt uppfyllt.

Indikator: Energianvändning per kvadratmeter.

Mängden köpt energi per yta minskade från 194 kWh/m2 till 178 kWh/m2. Detta beror främst på den milda hösten och vintern. Det systematiska arbetet med att byta ut elpannor till exempelvis bergvärme har också bidragit till den minskade energianvändningen. Inom Tornbergets bestånd har det under året pågått stora nybyggnationer, renoveringar och rivningar vilket medför att betydande ytor temporärt fått en lägre energianvändning per yta.

Utbildningsförvaltningen för löpande dialog med Tornberget vid alla ny- och ombyggnationer där miljöbesparande åtgärder alltid lyfts in. Nya yrkesgymnasiet Fredrik kommer att vara energieffektiv i förhållande till gamla byggnaden, bland annat genom solfångare på taket och värmelager i marken.

Energianvändningen i kommunens fastigheter ska minskas. I kommunhuset har rörelsedetektorer installerats som tän-

der lyset när man rör sig i korridorer, kontorsrum och på toaletter. Om ingen har rört sig i utrymmet på några minuter släcks belysningen.

Mål 4
Den biologiska mångfalden ska öka.
✧ Målet är inte uppfyllt.

Indikator: Areal ängs- och naturbetesmark som hävdas med slåtter eller bete.

Målvärdet för indikatorn uppfylldes inte. Antal hektar som hävdas med slåtter eller bete är färre än 2014. Antalet minskade med 14 hektar.

Flera aktiviteter har genomförts som bidragit positivt till biologisk mångfald i kommunen, som exempelvis restaurering av våtmarker.

Inför detaljplaneläggning av ett område görs en kartläggning av planens påverkan på bland annat naturmiljön. Vidare görs en bedömning av om en plan riskerar att medföra sådana miljökonsekvenser att en miljökonsekvensbeskrivning behöver upprättas.

I kommunens naturkatalog redovisas de naturområden som har specifik betydelse för biologisk mångfald. Genom att naturkatalogen finns tillgänglig i kommunens kartsystem har förutsättningarna för att ta hänsyn till biologisk mångfald vid handläggning av planer, bygglov och mark- och exploatering förbättrats.

Stadsbyggnadsförvaltningen har haft fokus på växter som attraherar fjärilar och insekter när parker upprustats och sommarblommor planterats i kommunen.

Genom 20 naturguidningar och två föredrag som genomfördes under året har medborgare fått ökad kunskap och förståelse för naturen och betydelsen av en rik biologisk mångfald.

Mål 5
Sjöar och vattendrag ska bli renare.
✧ Målet är helt uppfyllt.

Indikator: Antal ytvattenförekomster som enligt vattendirektivet har god ekologisk och kemisk status.

En vattenförekomst är ett vattenområde, ytvatten eller grundvatten, där ungefär samma förhållanden antas råda inom alla delar av förekomsten. Länsstyrelsen gör regelbundet förnyade bedömningar, oftast med sexårs intervaller. Vid den senast gjorda bedömningen har ett antal vattenförekomster tillkommit till kommunen.

Haninge kommun har sammanlagt 43 vattenförekomster varav 26 är ytvatten och 17 är grundvatten. Kommunen delar 21 vattenförekomster med andra kommuner. I kommunen finns sex sjöar varav två uppnår både god ekologisk och god kemisk status enligt länsstyrelsens förnyade bedömning. Resultatet har förbättrats, men det innebär inte att förhållandena i sjöarna har förändrats. Det är istället en konsekvens av att länsstyrelsens bedömningsgrunder har ändrats och att fler vattenförekomster därför har tillkommit. De två sjöarna är Stensjön (delas med Tyresö) samt Långsjön (Paradiset, delas med Huddinge).

Restaurering av två våtmarksområden, Södra fladen på Utö och Skutans viltvatten söder om Brandbergen har genomförts.

Förvaltningen har prioriterat dagvattenfrågor i alla planprojekt. I samtliga nystartade projekt utreds i ett tidigt skede hur dagvattnet ska hanteras. Utsättning av olika fiskarter är en viktig åtgärd enligt vattenplanen. Gös har satts ut i Drevviken samt vid Söderby brygga. Havsöring har satts ut i ett flertal vattendrag samt i öppet hav, gädda vid Gålö havsbad.

Arbeten med vandringshinder för fisk har utförts och felaktiga vandringshinder har åtgärdats i bland annat Vitsån.

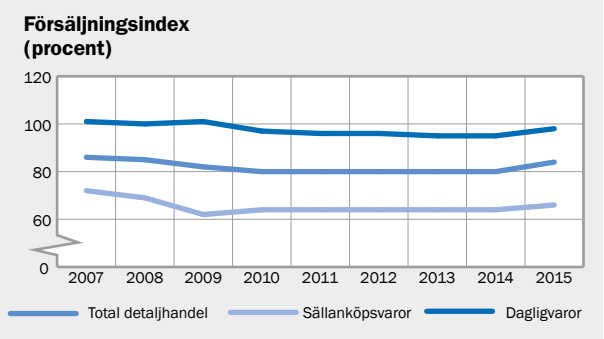
SOCIAL HÅLLBARHET

✧ Inom målområdet är åtta mål helt eller delvis uppfyllda, fyra mål är inte uppfyllda och två mål har inte kunnat bedömas.

Mål 6
Haninge ska utveckla en attraktiv regional stadskärna.
✧ Målet är delvis uppfyllt.

Indikator: Handelsindex.

Handelsindex har förbättrats. Index för 2015 är 84, varav dagligvaror 98 och sällanköpsvaror 66. Handelsindex över 100 innebär att fler människor åker till Haninge för att handla jämfört med att åka härifrån för att handla någon annanstans. Utvecklingen innebär en ökad omsättning med cirka 250 miljoner

kronor och kan hänföras till såväl utvecklingen runt Handens trafikplats som centrala Handen. Ökningen är större än för övriga Södertörnskommuner och innebär att Haninges roll som regionalt centrum förstärkts.

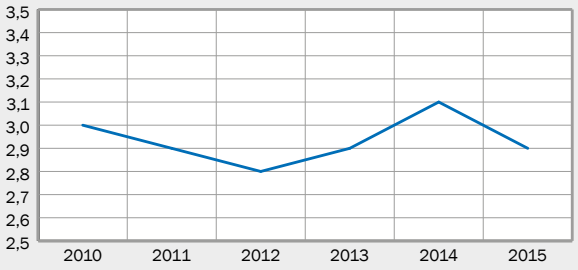
Indikator: Attitydundersökning av stadskärnan.

Stadskärneindex är ett sammanvägt index som mäter hur invånarna ser på stadskärnan. Indexet blev 2,9, vilket är en minskning från 2014. Detta kan förklaras av det omfattande ombyggnadsarbete med omläggning av trafik och uppgrävning av gator i centrala Haninge som har påbörjats med anledning av byggandet av Haningeterassen. Ytterligare en faktor kan finnas i ökad uppmärksamhet på mål och inriktning för stadskärnan, vilket leder till ökade förväntningar och krav.

Stadsbyggnadsförvaltningen har gjort en belysningsinstallation intill Kulturhuset och vid Eskilsparkens entré. I december återinvigdes Handens båda vattentorn som renoverats och fått ny fasadinklädnad och har blivit ett nytt landmärke för centrala Haninge.

Kultur- och fritidsförvaltningen har haft konstprojekt om mångfald och tolerans i konsthallen i Kulturhuset för att bredda samtalet om den framtida stadskärnans identitet.

Medelvärde, attityd stadskärna

Mål 7

Barn och ungdomar ska må bra och känna framtidstro.

✧ Målet har inte utvärderats.

Indikatorer: Andel som ganska eller väldigt ofta tycker att det är riktigt härligt att leva.

- God psykisk hälsa – indextal för psykosomatisk hälsa
- Andel elever som har positiva eller mycket positiva tankar om sin framtid

Ingen av dessa indikatorer har följts upp 2015. Nästa mätning sker 2016.

Inga barn och elever i Haninge kommuns skolor ska känna sig diskriminerad eller kränkt. Alla skolor arbetar förebyggande för att motverka kränkande behandling och främja likabehandling. På varje skola har rektor, pedagoger och elever tillsammans utarbetat en plan mot diskriminering och kränkande behandling för att skapa en trygg miljö. Arbetet bedrivs systematiskt, är förankrat och utvärderas av elever och personal tillsammans.

Kultur- och fritidsförvaltningen har delat ut extra medel till skolorna för projekt i skapande skola. Både fritidsgårdarnas och Lakesides verksamhet utgår från barn och ungas önskemål om innehåll. Verksamheterna planeras efter de ungas idéer. Dalarö fritidsgård arbetar särskilt med mellanstadiebarnens påverkan i verksamheten. Jordbrogården har kartlagt barnens fritidsintressen, och utifrån det startat upp verksamheter på Jordbrogården samt slussat ut barn till föreningslivet. Biblioteken har fört dialog med ungdomar genom möten.

Mål 8

Folkhälsan ska förbättras.

✧ Målet är delvis uppfyllt.

Indikator: Sjukpenningtal.

I sjukpenningtalet ingår personer mellan 16-64 år. Sjukpenningtalet har ökat och är 11,5 procent (10,0 procent 2014).

Kvinnor utgör 14,8 procent och män 8,4 procent. Sjukpenningtalet för Stockholms län är 9,3.

Indikator: Andel elever boende i Haninge som inte använder tobak.

Både i gymnasiet och grundskolan årskurs 9 har andelen som inte använder tobak ökat något.

Andel hälsobesök i förskoleklass var 96 procent. Andelen hälsobesök för årskurs 4 uppgick till 97 procent och för årskurs 7 till 99 procent. Under 2015 har en digital enkät börjat användas, vilket möjliggjort en central systematisk uppföljning. Genom enkäten ges eleverna möjlighet att påverka hälsobesökets innehåll. Hälsobesöken i gymnasiet är frivilliga och 72 procent av eleverna deltog.

Inom arbetet med alkohol, narkotika, doping och tobak (ANDT) har socialförvaltningen samarbetat med skola och fritid kring olika aktiviteter för tobaksfri miljö i skolor och på fritidsgårdar.

I kultur- och fritidsförvaltningen har kontakt med Idrottens studieförbund etablerats gällande det drogförebyggande arbetet men också möjligheten att utveckla organiserad spontanidrott. Utöver detta har arbetet med Utmärkt förening startats där drogförebyggande arbete inom föreningslivet är en del i utbildningen.

Projektet En frisk generation har målet att hitta en hälsosam livsstil som passar de familjer som deltar. Intresset för att delta i familjeaktiviteterna har ökat jämfört med förra året. En frisk generation aktiverar totalt 60 familjer (233 personer) två gånger varje vecka i Vikingaskolan och Höglundaskolan. Familjerna har fått prova ett tjugotal olika idrotter/friluftsaktiviteter.

Indikator: Andel fyraåringar i Haninge med övervikt.

Indikatorn har inte följts upp 2015, beroende på ett bortfall av material när ett journalsystem byttes ut.

Mål 9

Invånarnas delaktighet och inflytande i samhället ska öka.

✧ Målet är inte uppfyllt.

Indikator: Nöjd-inflytande-index.

Nöjd-inflytande index har försämrats med en procentenhet (40) jämfört med 2014 års mätning (41). Värdet är på likartad nivå som i andra kommuner.

E-förslag är ett sätt för medborgarna att öppet visa sina idéer för alla intresserade. För kommunen är det ett sätt att försöka öka medborgarnas engagemang och delaktighet i kommunens verksamheter. Antalet e-förslag har ökat.

Kommunen har fått 70 medborgarförslag under 2015. Det har bland annat utmynnat i att två utomhusgym ska byggas. Medborgardialog om utformningen av dessa har genomförts.

Speak App har lanserats för cirka 2 500 högstadieelever. Projektet Speak App har arbetat med två undersökningar bland unga; kommunens översiktsplan och kommunens trygghetsutredning. Tematräffar med barn och ungdomar, politiker och tjänstemän har hållits om ombyggnad av Åbyparken, översiktsplanen och om ungas syn på trygghet. Appen har använts på en förskola i Brandbergen angående Brandbergens utvecklingsprogram.

Mål 10

Invånarnas trygghet ska öka.

✧ Målet är inte uppfyllt.

Indikator: Trygghetsfrågor i medborgarundersökningen.

Trygghetsindex i medborgarundersökningen blev 52 på en 100-gradig skala, vilket är en procentenhet lägre än förra året (53). Resultatet är lägre än för andra kommuner med 50 000 invånare eller mer.

Äldreförvaltningen arbetar metodiskt med hälsofrämjande och förebyggande insatser för att öka tryggheten för de äldre. Förebyggande hembesök, anhörigstöd, trygghetslarm, fixarser-

vice, hälsocirklar, friskvård och hemtjänst bidrar till att skapa en förhöjd trygghetskänsla.

Socialförvaltningen och äldreförvaltningen har fått statliga bidrag för att utveckla arbetet mot våld i nära relationer. Utifrån detta har utbildningsinsatser för personal och externa aktörer såsom Kvinnojouren, Manscentrum och Origo genomförts under hösten. Socialförvaltningen genomför också kontinuerligt stödinsatser till brottsoffer. Det består bland annat av att informera om verksamheterna och utöka samverkan.

Kultur- och fritidsförvaltningen har tillsammans med socialförvaltningen inrättat entrévärdar i kulturhuset som bidrar till att skapa en trygg och trevlig miljö i huset.

Indikator: Trygghetsindex för unga.

Indikatorn mäts inte 2015.

Kultur- och fritidsförvaltningen, Tornberget och stadsbyggnadsförvaltningen har diskuterat belysning och tryggare miljöer kring fritidsgårdar. Runt Jordbro kultur- och föreningshus har utemiljön förbättrats genom att träd och buskar har beskurits. Medarbetare på Torvalla simhall har utbildats av Svenska livräddningssällskapet och har fått bättre kunskaper i livräddning.

Kunskaperna har förbättrats om vilka stödresurser som finns för barn och ungdomar hos medarbetare inom social-, kultur- och fritids- samt utbildningsförvaltningen. En konferens med liknande innehåll riktat till frivilligorganisationer och personal från fritidsverksamheter har genomförts av Origo.

Mål 11

Invånarna ska vara nöjda med kommunens service.

✧ Målet är uppfyllt.

Indikator: Nöjd-medborgar-index

Nöjd-medborgar-index, som är ett sammanfattande mått på hur nöjda medborgarna är med kommunens verksamheter, blev 56, vilket är något bättre än förra årets mätning. Resultatet är likvärdigt som för andra kommuner med 50 000 invånare eller mer.

Brukarundersökningar i socialförvaltningen visar att brukarna är nöjda med bemötande, tillgänglighet, inflytande och trygghet.

Stadsbyggnadsförvaltningen har utvecklat flera nya e-tjänster. Information på hemsidan angående nybyggnadskartor och mättjänster har förtydligats. Inför våren och sommaren görs en satsning för att förbättra servicen kring bygglov. Förvaltningen har förstärkt resurserna inom trafikområdet för att kunna möta kommuninvånarnas förväntningar.

En hög andel elever i kommunens gymnasieskolor har en positiv bild av sin skola. Centrum Vux har en mycket hög andel elever som är positiva till sin skola. En orsak kan vara att kommunen kan erbjuda ett stort antal utbildningar och därmed infrias förväntningarna på utbildningen.

Äldremässan hölls traditionsenligt den 1 oktober i kommunhuset. Föredrag, utställningar, prova-på-aktiviteter, musik- och dansunderhållning var inslag som vann mångas uppskattning.

Mål 12

Den enskildes valfrihet över den offentligt finansierade servicen ska öka.

✧ Målet är delvis uppfyllt.

Indikator: Andel av kommunala tjänster och service som utförs av andra utförare än kommunen

I måttet ingår inte bara privata utförare utan även andra kommuner – dvs. alla andra utförare än kommunen själv. Statistiken har ett års eftersläpning. Andelen tjänster och service som utförs av andra än kommunen har ökat inom förskola och barnomsorg, inte inom övriga områden.

Kommunala tjänster som utförs av andra än kommunen (procent)	2012	2013	2014
Förskola och barnomsorg	18	21	22
Utbildning	28	28	28
Äldre- och funktionshindrade	26	30	30
Individ- och familjeomsorg	32	27	25

Andel procent köp av kärnverksamhet av totala kostnader per verksamhetsområde

Medborgarnas möjligheter att kunna jämföra utförare inom till exempel skola och hemtjänst ska förbättras. En förstudie har gjorts och ett webbaserat system ska införas 2016.

Mål 13

Fler människor ska komma i arbete.

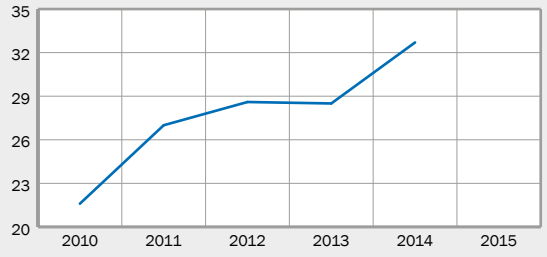
✧ Målet är inte uppfyllt.

Indikator: Hushåll som erhållit ekonomiskt bistånd

Resultatet visar att antal hushåll med långvarigt ekonomiskt bistånd under längre tid (10-12 månader) har ökat till 32,7 procent. Statistiken har ett års eftersläpning och de senaste uppgifterna avser 2014.

Indikator: Arbetslöshet 16–64 år.

Andel hushåll med ekonomiskt bistånd som har haft långvarigt ekonomiskt bistånd i procent

7,2 procent av arbetskraften i Haninge var i december inskrivna som arbetslösa. Det är 0,2 procentenheter mer än samma period 2014. Jämfört med Stockholms län var arbetslösheten 0,9 procentenheter högre i Haninge.

Kommunstyrelseförvaltningen ska genomföra olika insatser med inriktning på entreprenörskap tillsammans med gymnasieskolan. Kommunens näringslivsutvecklare har träffat alla gymnasierektorer samt studie- och yrkesvägledare för att diskutera entreprenörskap och Ung företagsamhet (UF). Ett urval av de gymnasieelever som arbetar med UF-företag kommer att delta på Näringslivets dag 2016.

Äldreförvaltningen har tillhandahållit praktikplatser på gymnasienivå i den omfattning som efterfrågats av Fredrika Bremer och CentrumVux. Kultur- och fritidsförvaltningen tog emot sommarjobbande ungdomar och praktikanter. Stadsbyggnadsförvaltningen erbjöd 72 skolungdomar sommararbete i kommunens parker och har haft praktikanter på flera avdelningar.

Socialförvaltningen erbjöd 446 ungdomar sommarjobb

Det finns sex sociala företag i kommunen med totalt 46 anställda.

Mål 14

Attraktiviteten i parker och utemiljöer kring bostadsområden och kommunala anläggningar ska öka.

✧ Målet är inte uppfyllt.

Indikator: Nöjdheten med parker.

Nöjdheten med parkerna var 59 på en 100-gradig skala, vilket är en procentenhet lägre än förra året (60).

En skötselplan för parker har tagits fram och tryckts upp.

Nordic Green Space Award är en kvalitetsstandard för parker och grönområden som tagits fram av Danmark, Norge och Sverige. Målet är att höja standarden på parker och grönområden och göra dem attraktiva för brukare, gäster och turister samt park- och naturförvaltare. En Nordic Green Space Award är något som organisationen kan ansöka om och stadsbyggnadsförvaltningens avsikt är att ansöka för Tungelsta trädgårdspark 2017 eller 2018.

Upprustning av lekplatser fortsätter under 2016.

Mål 15

Haninges unga ska ha goda möjligheter till karriär i livet oavsett om man väljer arbete eller utbildning.

✧ Målet är delvis uppfyllt.

Indikator: Andel elever med slutbetyg från gymnasiet.

Andel elever med slutbetyg från gymnasiet var 84 procent. Det är 0,7 procentenheter bättre än förra året.

Indikator: Övergångsfrekvens till eftergymnasiala studier.

Övergångsfrekvens till eftergymnasiala studier mäts inte 2015. Nästa mätning sker 2016.

Alla ungdomar som är aktuella inom socialtjänsten ska stödjas och motiveras till arbete eller studier. Social- och utbildningsförvaltningen har ett nära samarbete för ungdomar som varken arbetar eller studerar. Det sker huvudsakligen genom Ungdomsteamet, Närvaroteamet och Navigatorcentrum. Ungdomsteamet i Haninge är ett samverkansprojekt mellan kommunen och Arbetsförmedlingen. Målgrupp för teamet är ungdomar i 16-24 år som står utanför arbetsmarknaden, oftast på grund av avbrutna studier eller andra problem. Närvaroteamet ska arbeta med elever som har mycket låg skolnärvaro eller inte går i skolan alls. I teamet ingår familjebehandlare från socialförvaltningen.

Mål 16

Fler barn och ungdomar ska få uppleva en meningsfull fritid.

✧ Måluppfyllelse kan inte bedömas.

Indikator: Nöjdheten med fritid mättes inte 2015 eftersom undersökningen bara genomförs vart fjärde år. Nästa undersökning görs 2016.

Fritidsledare och ungdomar från Brandbergens och Vendelsö fritidsgårdar har under sommaren skött driften av Brandbergsbadet. Det årliga beachpartyt har genomförts för ungdomar med funktionsnedsättning.

Lakeside har startat en cosplayverksamhet, byggt en musikstudio och initierat några dansevents. Cosplay är en japansk form av maskerad där deltagarna klär ut sig. Under sommaren flyttade verksamheten till nya lokaler och i början av hösten öppnades verksamheten igen i Jordbro kultur- och föreningshus.

En ordinarie kulturskola har etablerats. Barnteaterföreställningar har genomförts på olika platser. Delar av konstprojektet Corners var riktade specifikt till unga i Haninge. Förvaltningen har arbetat för att tillgängliggöra idrottsplatser och frilufsområden för unga i nära samverkan med idrottsföreningar. Ett exempel är en rad olika vinteridrotter på Rudan som erbjöds unga på sportlovet. En ny skateramp har byggts i Vendelsömalmsgropen.

Förvaltningen arbetar aktivt med sociala medier för att nå olika grupper. Samverkan sker med föreningar för att nå nya målgrupper, bland annat nyanlända barn och ungdomar.

Mål 17

Andelen elever som når skolans kunskapsmål ska öka.

✧ Målet är delvis uppfyllt.

Indikator: Andelen godkända i alla ämnen (årskurs 6 och 9).

För årskurs 6 kan andelen som nått godkänt i alla ämnen inte mätas. Anledningen är att eleverna läser olika ämnen och olika antal ämnen i årskurs 6. Därför går det inte att ta fram ett sammanfattande mått för alla ämnen som är jämförbart mellan kommuner eller skolor.

Andel elever som nått godkänt i alla ämnen i årskurs 9 var 69 procent, vilket är en försämring jämfört med tidigare år (70 år 2014).

Indikator: Andelen högskolebehöriga (gymnasiet).

Andel elever som är högskolebehöriga har ökat till 63 procent (61 år 2014).

Mål 18

Andelen elever som upplever trygghet och arbetsro i skolan ska öka.

✧Målet är delvis uppfyllt.

Indikator: Andelen med upplevd trygghet i förskola, grundskola och gymnasium.

Andelen som upplever sig som trygga i för- och grundskola har förbättrats jämfört med tidigare år. I förskolan är den upplevda tryggheten 94 procent (91 år 2014). Förskolorna har fördjupat och förbättrat arbetet genom att använda planen mot diskriminering och kränkande behandling.

I grundskolan är den upplevda tryggheten 88 procent (83 år 2014). Skolornas fokus på höjd kunskapsnivå inkluderar trygghet som en viktig faktor. Grundskolorna använder Skolverkets självskattningsverktyg för att säkerställa att samtliga grundskolor lever upp till lagens krav på trygghet i skolan.

I gymnasiet har trygghet och trivsel ökat med fem procentenheter och andelen är 91 procent. Varje skola har tagit fram en plan för sitt arbetet mot diskriminering och kränkande behandling. Arbetet har planerats i gymnasiechefens ledningsgrupp tillsammans med skolornas rektorer.

Indikator: Andelen med upplevd studiero i grundskola och gymnasium.

Andelen med upplevd studiero i grundskolan har minskat med tre procentenheter till 64 procent.

Studiero uppnås genom tydliga lektionsstrukturer samt genom lärarens förmåga att hantera störande moment i undervisningen. Lärare som behöver förbättra sin lektionsstruktur eller sin förmåga att hantera störande moment får stöd genom handledning och kompetensutveckling.

Andelen gymnasieelever med upplevd studiero har ökat med fem procentenheter till 50 procent. Orsaken är att området har prioriterats och att utbildningsförvaltningen stärkt det systematiska kvalitetsarbetet. De insatser som görs förväntas leda till fortsatta förbättringar för trygghet och arbetsro.

Upplevd trygghet (Procent)	2014	2015
Förskola	91	94
Grundskola	83	88
Gymnasium	86	91
Upplevd arbetsro (Procent)	**2014**	**2015**
Grundskola	67	64
Gymnasium	45	50

Mål 19

Den enskilde äldres nöjdhet med den kommunala servicen ska öka.

✧ Målet är delvis uppfyllt.

Indikator: Bemötande i hemtjänsten.

Bemötande i hemtjänst ligger kvar på samma höga nivå i 2015 års undersökning, 97 procent är sammantaget nöjda.

De äldres nöjdhet ökar om de bemöts med omtanke, ödmjukhet och engagemang, så att möjligheten ökar att kunna leva så normalt liv som möjligt utifrån egna förutsättningar och medinflytande.

Indikator: Bemötande i Vård- och omsorgsboende inkluderande demens.

Bemötande i vård och omsorgsboende har ökat sin andel sammantaget nöjd till 97 procent (96 år 2014).

Utvecklingen av genomförandeplaner med stöd av nyutbildade dokumentationsombud, har bidragit till att förbättra kundernas delaktighet och inflytande om hur hjälpen ska utföras.

Genom de förebyggande hembesöken och med hjälp av anhörigkonsulenten har förvaltningen kunnat kartlägga behov och efterfrågan på stöd till anhöriga. Anhöriga har bjudits in till dagverksamheter och träffpunkter för att delta i fika, anhörigmöten och anhörigutbildning.

EKONOMISK HÅLLBARHET

✧ Inom målområdet är fyra av fem mål uppfyllda. Målet att verksamheterna ska präglas av effektiv resursanvändning är inte uppfyllt.

Mål 20

Kommunen ska nå ett budgeterat resultat som motsvarar minst två procent av kommunens skatteintäkter och generella statsbidrag.

✧ Målet är uppfyllt.

Indikator: Ekonomiskt resultat.

Årets resultat blev 77,8 miljoner kronor (mnkr). Resultatet motsvarar 2 procent av skatteintäkter och generella statsbidrag och därmed uppfylldes målvärdet.

Nämnderna redovisade ett sammanlagt överskott på 20,9 mnkr jämfört med budget, exklusive kommunfullmäktiges reserv, vilket är en negativ avvikelse jämfört med budget på 0,5 procent. Samtliga nämnder förutom äldrenämnden har gått med överskott eller nollresultat.

Kommunstyrelsen hade ett överskott på 13,3 mnkr. Resultatet berodde främst på att nämndens reserv inte har tagits i anspråk samt att exploateringsvinster blev högre än budgeterat.

Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden hade ett överskott på 12,9 mnkr. Det beror bland annat på att vuxenutbildningen har gått med överskott.

Äldrenämnden hade ett underskott på 52,0 mnkr. Resultatet beror i första hand på ökat behov av hemtjänst kopplat till fortsatt ökning av antalet invånare över 70 år. Åldersgruppen har ökat sex procentenheter jämfört med året innan.

Indikator: Soliditet inklusive pensionsskuld

Kommunens soliditet inklusive pensionsförpliktelser har stadigt förbättrats de senaste åren. 2009 var soliditeten inklusive pensionsskuld -22 procent. 2015 var samma nyckeltal -2 procent, det vill säga en förbättring av soliditeten med 20 procentenheter. Det innebär att kommunen har förbättrat sin finansiella styrka på lång sikt.

Mål 21

Kommunen ska vara Sveriges bästa kommunala arbetsgivare.

✧ Målet är uppfyllt.

Indikator: Nöjd-medarbetar-index.

Hållbart medarbetarengagemang (HME) mäter medarbetarnas engagemang inom områdena motivation, styrning och ledarskap. HME blev 78,5, vilket är förbättring från året innan (78,2).

Arbete med ledarskapsfrågorna har varit fortsatt prioriterade under 2015 och ett långsiktigt arbete med ledning och styrning samt chefs- och ledarskap pågår. Under året har det skett en ökad samverkan mellan kommunens förvaltningar och ett större samarbete över gränserna. Arbete har skett i olika forum där chefer har mötts i samtal om allt från gemensam kommunkultur till handledning i arbetsmiljöfrågor.

Mål 22
Kommunens verksamhet ska präglas av effektiv resursanvändning.
✧ Målet är inte uppfyllt.

Indikator: Sjukfrånvaro.

Sjukfrånvaron för medarbetare inom Haninge kommun var 7,6 procent. Det är en ökning med 0,6 procentenheter jämfört med föregående år. De flesta kommuner, med några undantag, redovisar en ökning av sjukfrånvaron. I jämförelse med andra kommuner i Stockholmsregionen så har Haninge kommun en något lägre ökning.

För att öka närvaron på arbetsplatserna har kommunen prioriterat arbetet med sjukfrånvaron. En tjänst för företagshälsovård (FHV) används. Tjänsten stödjer sjuk- och friskanmälan samt anmälan om vård av barn. Vid upprepad frånvaro signalerar FHV att rehabiliteringsinsatser kan behöva sättas in.

Olika åtgärder för att minska sjukfrånvaron pågår. Äldrenämnden har intensifierat åtgärder för att förebygga och minska sjukfrånvaron genom både tidiga insatser i form av fördjupade samtal och tidiga insatser med förebyggande utredning eller arbetsförmågebedömning. Se även avsnitt personal.

Stadsbyggnadsförvaltningen kommer att genomföra en genomgång tillsammans med personalavdelningen om anledningarna till ökad frånvaro i vissa åldersgrupper.

Indikator: Avtalstrohet.

Avtalstroheten för hela kommunen var 82 procent för 2015, vilket är fem procentenheter lägre än året innan. Det främsta skälet till minskningen är att Södertörns upphandlingsnämnd inte hinner med att genomföra upphandlingar i den takt som verksamheterna har behov av och att det således saknas avtal inom flera områden.

En hög avtalstrohet behöver inte innebära att det är varor och tjänster enligt avtalet som har köpts. En låg avtalstrohet kan bero på att det som verksamheten behöver inte finns upphandlat på avtal.

Ett arbete har startat vars syfte är att effektivisera och kvalitetssäkra inköp i kommunens verksamheter. Detta kommer att ske genom nya rutiner i ett inköpssystem.

Avtalstrohet i procent	2014	2015	Förändring
Kommunstyrelseförvaltningen	93	97	4
Kultur- och fritidsförvaltningen	73	72	-1
Utbildningsförvaltningen	75	65	-10
Socialförvaltningen	76	65	-11
Stadsbyggnadsförvaltningen	86	88	2
Äldreförvaltningen	88	82	-6
Hela kommunen	**87**	**82**	**-5**

Mål 23
Med 2008 som jämförelseår ska invånarantalet till år 2018 ha ökat med minst 10 000.
✧ Målet är uppfyllt.

Indikator: Befolkningstillväxt.

Antalet invånare ökade mellan januari till december med 1 459 personer. Detta berodde på ett födelseöverskott på 471 personer och ett inflyttningsöverskott på 976 personer. Befolkningen har sedan 2008 ökat med 10 168 invånare. Den senaste befolkningsprognosen fram till år 2030 är att befolkningen förväntas öka med minst 30 000 personer.

Målet som är att kommunens invånarantal ska öka med minst 10 000 invånare 2018 är uppfyllt.

Mål 24
Det ska vara enkelt att starta och utveckla företag i kommunen så att antalet arbetsplatser ökar.
✧ Målet är uppfyllt.

Indikator: SBA:s nöjd-kund-index för företagare.

Årets resultat för NKI (nöjd kund index) för företagare har ökat från 66 till 69. Den största ökningen har skett inom bygglov.

Det pågår ett arbete med att förenkla för företagen vid bygglov och etableringsärenden. Resultatet från SBAs undersökning visar en förbättring med 3 procentenheter sedan tidigare mätning. Mätningar sker vart annat år.

Indikator: Antal arbetsställen i kommunen.

I november fanns 2 839 arbetsställen med minst en anställd i Haninge, vilket är en ökning med 87 arbetsplatser jämfört med året innan (2 752).

Det har skett ökningar av arbetsplatser i alla företagsstorlekar mellan 1 och 199 anställda. Två tredjedelar av arbetsställena har mellan en och fyra anställda. Kommunen har marknadsförts som etableringsort i artiklar och annonser.
Haninge har deltagit i den södertörnsgemensamma gruppen Förbättra företagsklimatet. Kommunen har under året sålt cirka 48 000 kvm mark i Albyberg och har arbetat med att säkerställa tillgången på verksamhetsmark. Ett hundratal företagsbesök har genomförts för att upprätthålla dialog med företagen.

Kvalitet och förbättringar

Kommunens kvalitetspolicy skapar ett gemensamt synsätt för kommunens kvalitetsarbete. Vi har fyra kvalitetskriterier som genomsyrar allt kvalitetsarbete. Dessa är:

✧**Bemötande**
Vi bemöter våra kunder professionellt med lyhördhet och flexibilitet. Ett gott bemötande är också avgörande för hur kunderna uppfattar vår verksamhet och därmed för våra resultat.

✧**Inflytande**
Vi ger våra kunder inflytande över verksamheten i så stor utsträckning som möjligt. Vi möter ständigt nya kunder i våra verksamheter. För att kunna erbjuda var och en av dem inflytande är vi öppna för nya idéer och förslag.

✧**Bemötande**
Vi bemöter våra kunder professionellt med lyhördhet och flexibilitet. Ett gott bemötande är också avgörande för hur kunderna uppfattar vår verksamhet och därmed för våra resultat.

✧**Inflytande**
Vi ger våra kunder inflytande över verksamheten i så stor utsträckning som möjligt. Vi möter ständigt nya kunder i våra verksamheter. För att kunna erbjuda var och en av dem inflytande är vi öppna för nya idéer och förslag.

DIALOG OCH SYNPUNKTER FÖR ATT BLI BÄTTRE

E-förslag och medborgarförslag

E-förslag är ett sätt för medborgarna att öppet visa sina idéer för alla intresserade. Vem som helst kan lämna e-förslag på haninge.se. Förslagen kan handla om kommunens alla verksamheter och de är synliga för alla. Kommunen fick 135 e-förslag vilket är en kraftig ökning jämfört med tidigare (22 e-förslag 2014 och 30 stycken året dessförinnan).

När ett förslag har fått minst 25 gilla-markeringar ska den berörda nämnden diskutera förslaget. Totalt fick 19 förslag fler än 25 gilla-markeringar.

Alla som är folkbokförda i Haninge kommun har rätt att lämna medborgarförslag till kommunen. Kommunen har fått totalt 70 medborgarförslag under 2015. Antal medborgarförslag har ökat de två senaste åren.

Flera medborgarförslag och e-förslag handlade om att bygga utomhusgym i kommunen. Kultur- och fritidsnämnden beslutade att bygga två nya utomhusgym, ett vid Hanvedens IP och ett vid Rudan.

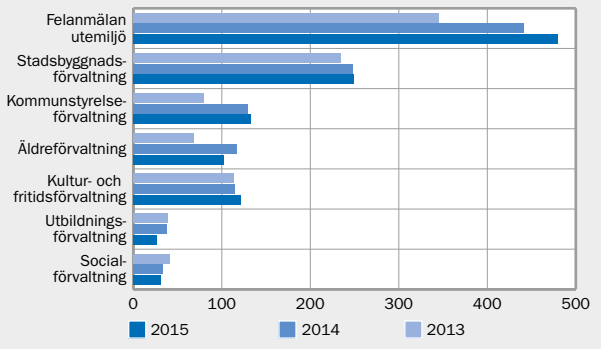
Stadsbyggnadsnämnden beslutade att förse en gångväg i Brandbergens södra industriområde med belysning utifrån ett medborgarförslag.

Synpunkter, felanmälan och klagomål

Den som har åsikter om kommunens verksamheter kan lämna synpunkter oavsett om det är kritik, beröm eller förslag på att förbättra servicen.

1 142 synpunkter och felanmälningar skickades till kommunen vilket är fler än tidigare. 2014 var det 1121 synpunkter och 920 stycken år 2013. Synpunkterna avser främst utemiljön och stadsbyggnadsförvaltningens verksamheter. Utbildningsförvaltningen har en egen klagomålshantering som de måste ha enligt skollagen. Förvaltningen har utöver synpunkterna fått in 55 klagomål som främst rörde förskola och grundskola. Antalet klagomål har varierat de senaste åren, från 35 (år 2013) till drygt 60 (2014).

Antal synpunkter per förvaltning 2013-2015.

KVALITETSDEKLARERADE TJÄNSTER FÖR ATT FÖRBÄTTRA VERKSAMHETER

Enligt kommunens kvalitetspolicy ska nämnderna kvalitetsdeklarera de tjänster som erbjuds till allmänhet eller kunder. Kvalitetsdeklarationen beskriver vad medborgarna kan förvänta sig av tjänsten och även vad som inte ingår i tjänsten.

Kvalitetsdeklarerade tjänster gäller till exempel bygglov, parkeringstillstånd för rörelsehindrad, försörjningsstöd och korttidsboende för dig som fyllt 65 år. Alla kvalitetsdeklarerade tjänster finns på webbplatsen.

Det finns 29 kvalitetsdeklarerade tjänster i kommunen. Det är färre tjänster jämfört med tidigare år. Det beror främst på att kultur- och fritidsnämnden har beslutat att ta bort alla tjänster för att göra en översyn.

Ingen av utbildningsnämnderna har kvalitetsdeklarerade tjänster. I kommunen finns en skolplan som fastställts av kommunfullmäktige. Skolplanen gäller alla skolformer och innehåller andra krav på rutiner för klagomåls- och synpunktshantering än kvalitetsdeklarerade tjänster.

JÄMFÖRELSER MED ANDRA KOMMUNER – KOMMUNENS KVALITET I KORTHET

Kommunens kvalitet i korthet (KKiK) beskriver kommunens kvalitet och effektivitet utifrån olika nyckeltal som är viktiga för kommuninvånarna. Cirka 230 kommuner ingår i KKiK, varav Haninge är en.

Det är cirka 40 nyckeltal som är uppdelade i fem olika områden, trygghet, tillgänglighet, delaktighet och information, effektivitet samt kommunen som samhällsutvecklare. Nyckeltalen hämtas från offentlig statistik eller rapporteras in enligt gemensamma anvisningar. Varje år sammanställs en resultatrapport som beskriver kommunernas resultat för de olika måtten. Haninge kan göra jämförelser med andra kommuner som har bättre resultat.

Haninges resultat för 2015 varierar från toppresultat till lägre än genomsnitt. Tabellen visar några av de nyckeltal som inte är kommunfullmäktiges indikatorer (2015).

Genomsnitt avser samtliga kommuner i Sverige.

Tillgänglighet	Haninge	Genomsnitt
Andel (%) av medborgarna som inom två arbetsdagar får svar på en enkel fråga via e-post.	89	85
Andel (%) av de som ringer kommunen för att få svar på en enkel fråga som får direkt svar på frågan	48	46
Trygghetsaspekter		
Nöjd Region Index – Trygghet	52	60
Antal barn per personal i förskolan	5,6	5,4
Delaktighet och kommunens information		
Delaktighetsindex, hur väl kommunen möjliggör för invånarna att delta i kommunens utveckling	80	55
Kommunens effektivitet		
Kr/barn förskolan	123 162	130 874
Kostnad för elever som ej fått examen/gymnasiebevis	30 118	25 809
Kvalitetsaspekter LSS grupp- och serviceboende, andel av maxpoäng	98	82
Kommunen som samhällsutvecklare		
Antal nya företag per 1000 invånare	7,1	4,9
Nöjd regionindex helhet	59	60

Alla nämnder och förvaltningar använder kund- eller brukarundersökningar för att kunna följa upp och förbättra sina verksamheter. Kultur- och fritidsnämnden gör årliga brukarundersökningar av olika verksamheter. Resultaten används som underlag för förbättringsarbete, och rapporteras till ansvarig nämnd.

Internkontroll

En god internkontroll kännetecknas av

- ✧ att verksamheten lever upp till målen och är kostnadseffektiv
- ✧ att informationen om verksamheten och den finansiella rapporteringen är ändamålsenlig, tillförlitlig och tillräcklig
- ✧ att regler och riktlinjer följs
- ✧ att möjliga risker ringas in, bedöms och förebyggs.

Reglementet för internkontroll anger att kommunstyrelsen har det övergripande ansvaret för att upprätthålla en god internkontroll och att nämnderna har det yttersta ansvaret för internkontrollen inom sina respektive ansvarsområden.

Varje nämnd ska göra risk- och väsentlighetsanalyser och fastställa en internkontrollplan som ska följas upp varje år. Internkontrollplanen är ett hjälpmedel för att uppnå de uppsatta målen för verksamheten.

UPPFÖLJNING AV NÄMNDERNAS INTERNKONTROLLPLANER

I kommunstyrelsen har bland annat åtgärder för att informera om, förenkla och förtydliga rutiner om signering av löneutanordningslistor skapats. Kontrollen av inköp med företagskort visar att riktlinjen för företagskort följs i högre omfattning än tidigare. Rutinen för användning av mallar för skapande av styrdokument används men passar inte för alla styrdokument. En översyn av mallarna ska göras.

Grund- och förskolenämndens samt gymnasie- och vuxenutbildningsnämndens uppföljning av sina internkontrollplaner visar att färre än hälften av förvaltningens chefer kände till kommunens policy mot mutor. En av tre chefer på förvaltningen bedömde att det fanns risk för att råka utför mutförsök i tjänsten. Information och utbildning om muta behöver förbättras. Anmälan av delegationsbeslut har blivit bättre än förra året, men fortfarande finns en del brister kvar. Samtliga chefer har utbildats i systematiskt arbetsmiljöarbete.

Kultur- och fritidsnämnden har granskat fritidsbokningens fakturering till föreningar. Resultaten visade att fakturorna har varit korrekta och rätt taxa har använts. I ansökningarna om föreningsstöd visade sig hälften av alla ansökningar helt eller delvis sakna korrekta handlingar. Förvaltningen kommer att fortsätta arbeta med frågan. Förvaltningen har fastställt en ny rutin för avtalshantering i början av 2015. En kontroll visade att förvaltningen behöver fortsätta arbeta för att rutinen ska vara känd och användas av samtliga chefer.

Socialnämndens internkontrollplan innehöll bland annat granskning av att rutiner mellan beställare och utförare i egen regi fungerar och att genomförandeplaner finns. Stickprov visade att en mindre andel av beställningarna hade registrerade genomförandeplaner. Förvaltningen kommer att följa upp hur registrering av genomförandeplaner i verksamhetssystemet hanteras.

Stadsbyggnadsnämnden har kontrollerat om det finns tillräckliga rutiner och erfarenhetsåterföring avseende drift av tekniska tjänster samt om det finns tillräckliga rutiner om arbetsmiljö inom tekniskt arbete och hur dessa efterlevs. Rutiner och checklistor är sammanställda och finns tillgängliga för alla medarbetare inom förvaltningen.

Äldrenämndens uppföljning av beslutad tid inom hemtjänsten ska förbättras genom att en ny rapportmodul utvecklas i beslutsstödssystemet. Detta underlättar arbetet med avstämning av olika utförares återrapporterade insatser mot beslutade insatser. Varje år granskas kvaliteten i verksamheterna. Syftet är att säkerställa att enheterna uppfyller de kvalitetskrav som äldreförvaltningen har på samtliga verksamheter inom äldrenämndens ansvarsområde, samt att stimulera till ett aktivt kvalitetsarbete i verksamheten.

Uppföljningen av Södertörns upphandlingsnämnds internkontrollplan visade att efterfrågan på nämndens tjänster ökar. Det finns en omfattande lista med ärenden som inte har hunnits med eller ens kommer att kunna prioriteras under 2016. Behovet av upphandlingar överstiger vad som går att genomföra med befintliga resurser. Nämnden ser en stor fara i att den inte klarar att fullgöra sitt uppdrag.

I Södertörns överförmyndarnämnds internkontrollplan visar att den interna kontrollen är tillfredställande men att det finns förbättringsområden. I vissa fall är handläggningstiden av anmälningar av behov av ställföreträdare för lång.

ANDRA INSATSER FÖR FÖRBÄTTRAD INTERN KONTROLL

Arbete med förberedelser för inköpssystemet har pågått under året och införandet som sker 2016, kommer att effektivisera och säkerställa inköp i kommunens verksamheter. Alla förvaltningar deltar i arbetet som sker tillsammans med Nynäshamns kommun.

Genom det webbaserade beslutsstödsystem som kommunen använder är ekonomiuppföljning, personaluppföljning, kvalitets- och verksamhetsfrågor samlade. Alla chefer kan följa upp sin verksamhet ur olika perspektiv på ett ställe istället för att gå in och söka i olika datorsystem. Beslutstödssystemet har fortsatt att utvecklas utifrån verksamheternas behov.

Kommunstyrelseförvaltningen har genomfört ekonomiutbildning där chefer samt annan personal som hanterar ekonomi, inbjöds att delta.

Personal

KOMMUNDIREKTÖREN ÄR CHEF ÖVER FÖRVALTNINGSCHEFERNA FRÅN OCH MED FÖRSTA APRIL 2015.

Under året har kommunens organisation förändrats, vilket innebär att kommundirektören nu är den som leder förvaltningschefernas arbete med de kommungemensamma frågorna.

I kommundirektörens ledningsgrupp ingår förvaltningscheferna och kommunens ekonomidirektör, näringslivs- och utvecklingsdirektör, HR-direktör samt VD:ar för de helägda kommunala bolagen. Från 2016 ingår även kommunikationschefen i gruppen. Ledningsgruppen har ansvar för kommunen som helhet och ska medverka och genomföra åtgärder som är nödvändiga för kommunens bästa.

Kommundirektörens ledningsgrupp har definierat sin roll i arbetet med en gemensam kommunkultur med medborgarfokus. Prioriterade områden för 2016 kommer att vara arbete med ledning, styrning och uppföljning. Att utveckla ansvaret i chefsrollen samt roller och ansvar i målkedjan är ett långsiktigt arbete.

Kommunikation har varit ett prioriterat område under 2015. Kommunikation med medborgarna är en del i arbetet för en kommungemensam kommunkultur med medborgarfokus.

Under året har det skett en ökad samverkan mellan kommunens förvaltningar och ett större samarbete över gränserna. Forum där chefer har kunnat mötas i samtal om allt från en gemensam kommunkultur till handledning i arbete med arbetsmiljöfrågor har skapats.

I arbetsplatsundersökningen har värdet för hållbart medarbetarengagemang (HME) höjts något. HME-värdet blev 78,5 (78,2 år 2014). Genom arbetet i olika forum där chefer kan mötas i samtal om allt från gemensam kommunkultur till handledning i arbetsmiljöfrågor kan HME värdet förbättras.

LEDARSKAPSSTÖD – CHEFSRIKTLINJERNA OMSÄTTS I CHEFS- OCH LEDARUTVECKLING

Haninge kommun vill utveckla organisationskulturen i riktning mot tydligare medborgarfokus hos alla som arbetar i Haninge kommun. För chefers del innebär det att genom ledarutvecklingsstöd utveckla förmågan att skapa resultat genom medarbetarna, utveckla handlingskraft i ledarrollen, utveckla förmågan att motivera och inspirera medarbetare samt arbeta med kommunikation och förändring mot uppsatta mål.

Ett introduktionsår för chefer har utvecklats under 2015. Nya chefer får introduktion och utbildning inom följande områden: arbetsmiljö, rehabilitering, arbetsrätt, rekrytering och samtalskompetens.

SYSTEMATISKT ARBETSMILJÖARBETE

För att höja kunskapen om arbetshälsa i organisationen har processer och rutiner för arbetsmiljöarbetet tagits fram. En webbaserad arbetsmiljöguide har införts. Insatser har gjorts för att göra arbetsmiljöguiden känd. Det har varit fokus på att få bättre kompetens i systematiskt arbetsmiljöarbete. Förvaltningarna har tagit fram handlingsplaner som ska arbetas in i ordinarie verksamhetsuppföljningar.

Den organisatoriska och sociala arbetsmiljön har uppmärksammats, vilket lett till arbetsplatskartläggningar och åtgärdsplaner. På flertalet avdelningar där detta har genomförts har upprepad sjukfrånvaro varit hög. Forskning visar tydliga samband mellan organisatorisk och social arbetsmiljö och sjukfrånvaro. Chefers arbetsmiljö och förutsättningar har fokuserats i olika delar av organisationen under 2015. Skolledares situation har undersökts och fortsatt arbete sker under 2016, även andra chefsgruppers arbetssituation kommer att undersökas.

NYTT INCIDENTRAPPORTERINGSSYSTEM

Ett nytt incidentrapporteringssystem har införts. Programmet finns både på dator och i en app. Appen underlättar för medarbetare som arbetar utan dator att registrera händelser. På varje förvaltning finns det en eller flera administratörer som svarar på frågor och stöttar cheferna för att använda verktyget. Chefsutbildningar och tematräffar har hållits.

Nästan 1 000 händelser rapporterades i systemet (725 tillbud, 190 olycksfall utan frånvaro och 11 olycksfall med frånvaro).

REHABILITERINGSSAMORDNING

Rehabiliteringssamordning är en tjänst som Haninge kommun köper av företagshälsovården. Tjänsten ska stödja en tidig återgång i arbete, höja chefernas kompetens i frågorna och stödja cheferna i arbetet med sjukfrånvaron.

Företagshälsovårdens bild av kommunens arbete med sjukfrånvaron är att chefer generellt tar tidigare kontakt med företagshälsovården för hjälp med rätt insats i rätt tid. Det gäller upprepad sjukfrånvaro, längre sjukfrånvaro, planering av återgång i arbete och medarbetare som har uttryckt att de behöver hjälp.

Arbetet med att sänka sjukfrånvaron har varit intensivt 2015. Det är viktigt att fånga upp tidiga signaler vid sjukfrånvaro. En kvalitetsundersökning som gjorts under 2015 visade bland annat att företagshälsovårdens tjänst för sjuk-, vab- och friskanmälan uppfattas av cheferna i organisationen som ett bra verktyg i arbetet för att sänka sjukfrånvaron. Cheferna kan i ett tidigare skede planera för återgång i arbetet.

En kompetensutvecklingsinsats ”Hållbar arbetshälsa” har pågått under året. Den har lyft både det egna ansvaret hos medarbetarna och arbetsgivarens ansvar att skapa en god arbetshälsa. Den beskriver vad som händer vid faktisk sjukfrånvaro. Kompetensutvecklingsinsatsen kommer att fortsätta 2016.

SJUKFRÅNVARO

Sjukfrånvaron för medarbetare inom Haninge kommun var 7,6 procent. Det är en ökning med 0,6 procentenheter jämfört med föregående år. I jämförelse med andra kommuner i Stockholmsregionen så har Haninge kommun en något lägre ökning. De flesta kommuner, med några undantag, redovisar en ökning av sjukfrånvaron. Sjukfrånvaron har ökat i alla åldersgrupper. Sjukfrånvaron bland män har minskat och kvinnors sjukfrånvaro har ökat med nästan en procentenhet jämfört med föregående år.

Sjukfrånvaro kan också delas upp i kort (2 till 14 dagar och 15 till 59 dagar) och lång sjukfrånvaro (60 dagar och längre). Både den korta och den långa sjukfrånvaron har ökat jämfört med föregående år. Det finns risker för att korta sjukperioder övergår i längre frånvaro, det har inte skett.

En minskning har skett de senaste tre åren vad gäller andel medarbetare med upprepad korttidsfrånvaro fyra gånger eller mer.

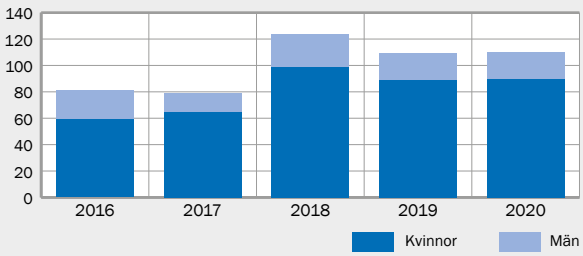
Personal	2014	2015
Antal anställda	4 709	4 676
Varav män	1 031	1 036
Varav kvinnor	3 678	3 640
Sjukfrånvaro av överenskommen arbetstid, alla anställda i procent	7,0	7,6
Sjukfrånvaro bland män i procent	7,9	4,4
Sjukfrånvaro bland kvinnor i procent	4,6	8,6
Långtidssjukfrånvaro (procent av sjukfrånvaro 60 dagar eller mer)	55,1	55,2
Sjukfrånvarotid i åldersgruppen 29 år eller yngre i procent	6,1	6,3
Sjukfrånvarotid i åldersgruppen 30-49 år i procent	7,3	7,7
Sjukfrånvarotid i åldersgruppen 50 år eller äldre i procent	6,8	7,7

Uppgiften gäller tillsvidareanställningar och visstidsanställningar med sysselsättningsgrad på minst 40 procent av heltid.

PENSIONSPROGNOS

Haninge kommun kommer att ha ett högre antal prognostiserade pensionsavgångar 2018. Redan 2017 sker pensionsavgångar i högsta chefsledet. Tabellen visar hur många anställda som fyller 65 aktuellt år.

Pensionsavgångar årligen fram till år 2020

Kompetensförsörjning är ett prioriterat område. De områden som kommer att vara viktiga är att attrahera nya medarbetare och utveckla medarbetare. Det kan handla om utformning av uppdrag, visa på karriärvägar och utveckling samt synliggöra vilka förmåner som Haninge kommun erbjuder. Kommunen behöver också arbeta med kunskapsöverföring och försöka förutse förändringar i omvärlden är andra strategier för att bemöta behoven av kompetens.

Finansiell analys

Kommunens finansiella ställning och utveckling analyseras ur fyra perspektiv: resultat, kapacitet, risk och kontroll.

EKONOMISKT RESULTAT	KAPACITET	RISK	KONTROLL
Vilken balans kommunen har haft över sina intäkter och kostnader under året och över tiden.	Vilken kapacitet kommunen har att möta finansiella åtaganden på lång sikt.	Risker som kan påverka kommunens resultat och kapacitet.	Vilken kontroll kommunen har över den ekonomiska utvecklingen.
Analys av ✧ årets resultat ✧ balanskravet ✧ finansnetto ✧ nettokostnadsandel ✧ årets investeringar ✧ självfinansieringsgrad.	Analys av ✧ eget kapital och soliditet ✧ långfristiga skulder och skuldsättningsgrad.	Analys av ✧ ränterisker ✧ likviditet ✧ pensionsskuld ✧ borgensåtaganden ✧ skatteintäkter.	Analys av ✧ budgetföljsamhet ✧ prognossäkerhet.

EKONOMISKT RESULTAT

Årets resultat

Årets resultat blev 77,77 miljoner kronor (mnkr). Kommunfullmäktiges mål är att resultatet ska vara minst 2 procent av skatteintäkter och generella statsbidrag. Resultatet för 2015 blev 2,0 procent och därmed uppfylldes resultatmålet.

Fullmäktige beslutade om justerad driftbudget under pågående år och det budgeterade resultatet efter justeringar var 67,83 mnkr. Det innebar att årets resultat översteg budgeterat resultat med 9,94 mnkr.

I resultatet ingår återbetalning av 2004 års inbetalda premier till AFA försäkring på 23,7 mnkr samt realisationsvinster för försäljning av exploateringsmark med 11,6 mnkr.

Nämnder/styrelser	Intäkter	Kostnader	Nettoutfall	Budget	Avvikelse	Avvikelse*
Grund- och förskolenämnden	173,0	1 690,5	1 517,5	1 517,7	0,2	0,0%
Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden	125,3	499,1	373,8	382,8	9,0	2,4%
Kommunfullmäktiges reserven	0,0	0,0	0,0	20,3	20,3	100,0%
Kommunstyrelsen	675,6	858,0	182,4	195,7	13,3	6,8%
Kultur- och fritidsnämnden	32,9	213,1	180,2	183,1	2,9	1,6%
Revisionen	0,0	1,6	1,6	2,1	0,5	
Socialnämnden	259,2	1 040,9	781,7	783,2	1,5	0,2%
Stadsbyggnadsnämnden	242,5	365,2	122,7	126,9	4,2	3,3%
Södertörns upphandlingsnämnden	8,0	8,0	0,0	0,0	0,0	
Södertörns överförmyndarnämnden	21,9	21,9	0,0	0,0	0,0	
Valnämnden	0,0	0,1	0,1	2,1	2,0	
Äldrenämnden	104,0	774,3	670,3	618,3	-52,0	-8,4%
Summa nämnder	**1 642,4**	**5 472,7**	**3 830,3**	**3 832,3**	**1,9**	**0,1%**
Finansförvaltningen	4 732,60	824,5	-3 908,1	-3 900,1	8,0	
Totalt, resultat	**6 375,0**	**6 297,2**	**-77,8**	**-67,8**	**9,9**	

Tabellen avser 2015 och redovisas i miljoner kronor (mnkr).

**Avvikelsens andel av budget i procent visas inte för nämnder eller styrelser med en total budget för året som understiger 5,0 mnkr.*

Balanskravet

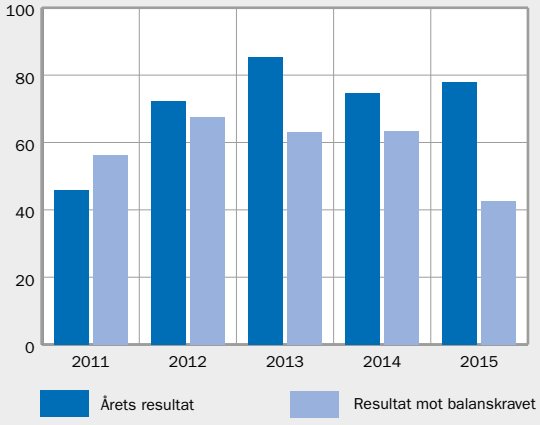
Enligt kommunallagens balanskrav ska kommunernas intäkter överstiga kostnaderna, det vill säga resultatet ska vara minst noll. Detta gäller varje enskilt budgetår. Ett negativt resultat (underskott) ska regleras och det egna kapitalet ska återställas inom tre år. Vid avstämning mot balanskravet påverkas inte resultatet av realisationsvinster och förluster. Kommunen har uppfyllt balanskravet varje år sedan lagen infördes.

I resultatet mot balanskravet exkluderas extraordinära intäkter samt exploateringsvinst som är resultatpåverkande engångsposter, se tabellen nedan. Justerat för dessa engångsposter uppgick resultatet mot balanskravet till 42,5 mnkr.

	2014	2015
Årets resultat	74,7	77,8
Exploateringsvinst	-11,4	-11,6
Extraordinära intäkter*	0	-23,7
Balanskravsresultat	63,3	42,5

Årets resultat och resultat mot balanskravet (mnkr).
**Återbetalning av 2004 års inbetalda premier till AFA försäkring*

Årets resultat och resultat mot balanskravet (mnkr) 2011–2015

	2011	2012	2013	2014	2015
Årets resultat	45,8	72,3	85,3	74,7	77,8
Resultat mot balanskravet	56,3	67,5	63,2	63,3	42,5

Nämnder och styrelser redovisade ett överskott gentemot budget på 1,9 mnkr inklusive kommunfullmäktiges reserv, vilket motsvarar 0,1 procent i avvikelse i förhållande till motsvarande total nettobudget för året. Finansförvaltningen hade ett överskott jämfört med budget på 8,0 mnkr. Den sammanlagda avvikelsen mot budget var ett överskott på 9,9 mnkr. Utfallet av skatter och generella statsbidrag blev 14,2 mnkr lägre än budgeterat. Övrig finansförvaltning redovisade trots det ett överskott på 8,6 mnkr vilket huvudsakligen förklarades av återbetalning av 23,7 mnkr för 2004 års inbetalda premier till AFA försäkring.

Finansnetto

Med finansnetto avses skillnaden mellan finansiella intäkter (61,6 mnkr) och finansiella kostnader (32,8 mnkr). I de finansiella kostnaderna ingår bland annat räntekostnader för pensionsskulden (4,6 mnkr). Resultatet av finansnettot beror på lägre ränta på kommunens inlåning medan kommunens utlåning till Tornberget hade fast ränta som var högre. Kommunens positiva resultat har också bidragit till att kommunen behövt låna mindre än planerat.

Finansnetto	2011	2012	2013	2014	2015
Mnkr	14,0	24,4	23,2	32,9	28,8

Nettokostnadsandel

Nettokostnadsandelen beskriver hur stor del av skatteintäkter, generella statsbidrag och finansnetto som går åt för att betala verksamhetens nettokostnader. De pengar som återstår ska finansiera räntekostnader, amorteringar och framför allt investeringar.

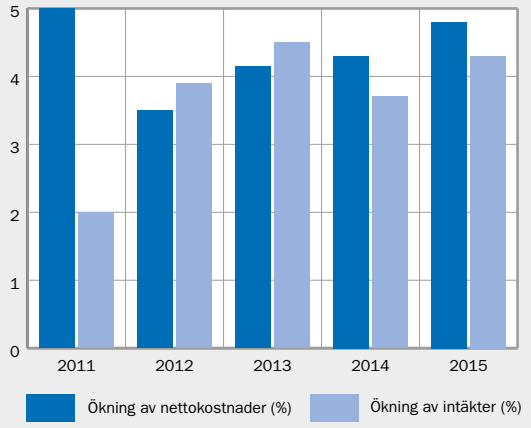
Nettokostnadernas andel av skatteintäkter, generella statsbidrag och finansnetto blev 98,6 procent, vilket är något högre än föregående år (98,0).

Nettokostnaderna ökade med 177,5 mnkr eller 4,8 procent, vilket är en större ökning jämfört med 2014 års ökning i förhållande till 2013 (4,3 procent). Intäkterna ökade med 161,0 mnkr eller 4,3 procent, vilket är en större ökningstakt än mellan 2013 och 2014.

	2011	2012	2013	2014	2015
Nettokostnader, årlig ökning (%)	5,0	3,5	4,2	4,3	4,8
Intäkter*, årlig ökning (%)	2,0	3,9	4,5	3,7	4,3
Nettokostnadsandel (%)	98,7	97,9	97,6	98,0	98,6

** Skatteintäkter och generella statsbidrag*

Nettokostnadernas och skatteintäkternas (inklusive generella statsbidrag) årliga ökning i procent 2011–2015.

Årets investeringar

Årets aktiverade investeringar i fastigheter, mark och inventarier (144,5 mnkr) samt pågående ny-, till- och ombyggnader (78,6 mnkr) uppgick till 223,1 mnkr (se not 24 och 25).

Av investeringsutgifterna avsåg 171,7 mnkr projekt som tilldelats investeringsmedel 2015 och 51,4 VA-delen av mark- och exploateringsprojekt.

Avvikelser mellan utfall och budget beror på att investeringsprojekt flyttats framåt i tiden eller är pågående.

Investeringsredovisning (tkr)	Budget 2015	Utfall per 15-12-31	Avvikelse budget/ prognos
Kommunstyrelsen**	132 992	24 500	108 492
Äldrenämnden	16 716	2 115	14 601
Socialnämnden	6 000	3 147	2 853
Stadsbyggnadsnämnden*	48 850	20 850	28 000
Grund- och förskolenämnden	11 200	11 053	147
Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden	3 222	2 314	908
Kultur- och fritidsnämnden	72 999	7 212	65 787
Summa	**291 979**	**71 191**	**220 788**
Summa VA	**107 155**	**100 475**	**6 680**
Totalsumma	**399 134**	**171 666**	**227 468**

** Exklusive VA-investeringar, som redovisas separat som summa VA.*
***Inklusive Haninge Centrum bussterminal.*

Inom grund- och förskolenämnden blev Gunnebo förskola, den nya förskolan i Kolartorp, med sex avdelningar klar. Förskolan kunde i augusti börja ta emot barn. Lyckebyskolan har under två års tid upprustats och byggts om och eleverna har under tiden varit evakuerade. Till starten av läsåret 15/16 kunde skolan öppna igen. Kultur- och fritidsnämnden färdigställde konstgräsplanen i Dalarö samt lokalanpassningar i Kultur- och föreningshuset i Jordbro. Äldrenämnden har genomfört en upphandling av nya sängar till samtliga vård- och omsorgsboende och i en första etapp har boende på Ros-Anders gård fått nya sängar. Investeringar har även gjorts avseende lokalanpassningar på Parkvillan och Tallhöjdens äldreboenden. Socialnämndens investeringar avser reparationer och husbyggnadsarbeten, brandskydd, larm och andra säkerhetsåtgärder i verksamheterna samt möbler och inventarier, främst i nyöppnade Hammarbo. Några av de investeringsprojekt som genomförts inom stadsbyggnadsnämnden var VA-ledningar i Årsta Havsbad, dagvattenåtgärder, Handens vattentorn, parkupprustning och trafiksäkerhetsinvesteringar. Kommunstyrelsen har påbörjat medfinansiering av investeringar för ny bussterminal i Haninge centrum och dubbelspår i Tungelsta. IT-systeminvesteringar har gjorts, främst avseende verksamhetssystemet Combine, kommunens ärendehanteringssystem och inköpssystem.

Anslutningsavgifter för VA har redovisats som skuld till VA-kollektivet i enlighet med lagen om allmänna vattentjänster (2006:412) med 45,8 mnkr.

Investeringar i verksamhetslokaler, nybyggnation eller om- och tillbyggnad sker genom kommunens bolag Tornberget Fastighetsförvaltning AB. Investeringsutgifterna uppgick till 286,0 mnkr inklusive maskiner och inventarier.

Självfinansieringsgrad

Självfinansieringsgraden anger hur stor andel av nettoinvesteringarna som finansierats med kommunens egna likvida medel. En hög självfinansieringsgrad innebär att kommunen kan finansiera investeringar utan att låna eller minska de likvida medlen. Därmed behålls det finansiella handlingsutrymmet inför framtiden.

Den del av investeringskostnaderna som kommunen själv inte kan finansiera måste betalas med ökad upplåning, vilket innebär en ökad belastning på kommunens ekonomi. Om självfinansieringsgraden är 100 procent innebär det att årets nettoinvesteringar är lika stora som årets resultat plus årets avskrivningar.

Investeringarnas självfinansieringsgrad var 84,5 procent. Kommunen har under ett flertal år haft en självfinansieringsgrad som varit över 100 procent beroende på låg investeringsnivå och goda resultat. 2015 var investeringsnivån betydligt högre vilket gav en finansieringsgrad under 100 procent, trots ett fortsatt gott resultat.

Kommunens större investeringar sker i kommunens helägda fastighetsbolag Tornbergets regi och ingår därför inte i kommunens nettoinvesteringar.

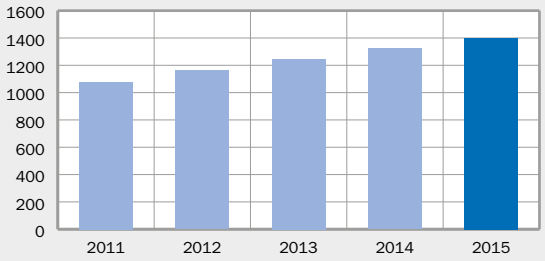
	2011	2012	2013	2014	2015
Nettoinvesteringar (mnkr)	97,5	106,7	119,1	122,3	171,7
Självfinansieringsgrad (%)	102,0	142,0	141,3	120,9	84,5
Avskrivningar (mnkr)	53,3	78,8	83,0	73,1	67,3

KAPACITET

Eget kapital och soliditet

Kommunens egna kapital var 1 400,3 mnkr vilket var 77,8 mnkr högre än 2014. Förändringen av eget kapital jämfört med föregående år motsvarar årets resultat.

Eget kapital (mnkr) 2011–2015

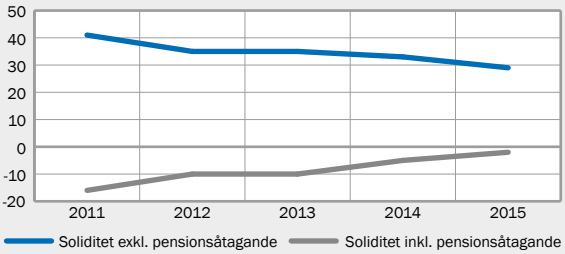
Soliditeten anger hur stor del av kommunens totala tillgångar som är finansierade med eget kapital. En ökad skuldsättning leder till att soliditeten sjunker. En högre soliditet innebär att den långsiktiga betalningsförmågan förbättras.

Kommunens soliditet försämrades och var 29,0 procent trots ett resultat på 77,8 mnkr.

Det finns ansvarsförbindelser utanför balansräkningen, främst pensionsförpliktelser på 1 474,0 mnkr (inklusive särskild löneskatt). Kommunens soliditet inklusive pensionsförpliktelserna är negativ (-2 procent) men förbättrad jämfört med 2014, vilket innebär att kommunen har förbättrat sin finansiella styrka på lång sikt.

Haninge kommuns soliditet jämförs med genomsnittet i Stockholms län och riket i tabellen nedan.

Soliditet (procent) 2011–2015 exklusive och inklusive kommunens pensionsåtagande

Långfristiga skulder och skuldsättningsgrad

Kommunens låneskuld har under året ökat med 730,0 mnkr, varav 150,0 mnkr har vidareutlånats till Tornberget. Ökningen av låneskulden skedde främst för att finansiera behovet av ny- eller reinvestering av verksamhetslokaler. Skuldsättningsgraden mäter kommunens långfristiga skulder i förhållande till det egna kapitalet. Nedanstående siffror visar att skuldsättningsgraden har ökat successivt och är nu 243,6 procent.

	2011	2012	2013	2014	2015
Långfristiga skulder (mnkr)	441	983	1 083	1 269	1 999
Skuldsättningsgrad (%)	141	187	188	203	244
Låneskuld per invånare* (tkr)	11	13	13	15	24

** Inklusive Tornberget, november månads befolkning.*

RISK

Ränterisk

Kommunens ränterisk ökade i och med att den långfristiga låneskulden ökade från 1 269 till 1 999 mnkr. Av ökningen på 730 mnkr har 150 mnkr vidareutlånats till Tornberget för att finansiera ny- och ombyggnation av verksamhetslokaler. 38,4 procent av de långfristiga lånen löper med rörlig ränta. Räntan har sjunkit under året och var per den 31 december 2015 1,63 procent. 1,0 procents ränteförändring på de rörliga lånen motsvarar cirka 7,7 mnkr.

Likviditet

Vid årsskiftet uppgick kommunens likvida medel till 638,1 mnkr vilket är en likviditetsökning med 360,9 mnkr jämfört med 2014 års bokslut. Totalt över året uppfylldes likviditetskravet som ställs i kommunens finanspolicy.

Kassalikviditeten är ett mått på kommunens kortsiktiga handlingsberedskap. Kommunens kassalikviditet är god och ökade till 130,2 procent 2015 jämfört med 80,2 procent 2014. Inom den kommunala sektorn räknas normalt att en nivå över

75,0 procent tryggar den kortsiktiga betalningsberedskapen. Genomsnittet i Stockholms län 2014 var 114,6 procent (Källa: Kolada).

Pensionsförpliktelser

Från och med 1998 redovisas kommunens pensionsförpliktelser enligt den så kallade blandmodellen, vilket innebär att den större delen tas upp som en ansvarsförbindelse utanför balansräkningen. Denna del av pensionsförpliktelsen är viktig att beakta ur risksynpunkt eftersom kommande årliga pensionsutbetalningar ska finansieras. Pensionsskulden har beräknats av KPA i samband med bokslutet.

Kommunens totala pensionsförpliktelser, inklusive särskild löneskatt på 24,26 procent, uppgick år 2015 till 1 822,8 mnkr (1 860,0 mnkr år 2014). Förpliktelser för pensionsförmåner som intjänades fram till och med 1997 redovisas som en ansvarsförbindelse och uppgår till 1 474,0 mnkr (1 533,0 mnkr år 2014).

	2014	2015	2016	2017	2018
Ansvarsförbindelser (mnkr)	1 533	1 474	1 423	1 397	1 384
Pensionsskuld (mnkr)	327	349	352	371	417
Total pensionsförpliktelse	1 860	1 823	1 775	1 768	1 801

Pensionsutveckling inklusive löneskatt från 2014 samt prognos 2016–2018.

Under rubriken Avsättningar i balansräkningen redovisas det åtagande som avser pensioner intjänade på lönedelar över 7,5 prisbasbelopp samt garanti- och visstidspension. Denna del uppgår till 348,8 mnkr och ökade med 21,3 mnkr jämfört med 2014, främst beroende på ny intjänad pension.

Den individuella pensionsandelen, som enligt pensionsavtalet ger medarbetaren rätt att själv placera en del av pensionsavgiften, uppgick till 90,7 mnkr inklusive löneskatt.

Utöver årets intjänade pensioner finns pensionskostnader som intjänats tidigare. De totala pensionskostnaderna 2015 var 202,0 mnkr, vilket är en ökning med 5,0 mnkr jämfört med 2014. Den beräknade pensionskostnaden 2016–2017 är på samma nivå som 2015. 2018 beräknas pensionskostnaderna öka mer

Kommunens totala pensionskostnad motsvarar cirka 5,2 procent av skatteintäkter och generella statsbidrag.

	2014	2015	2016	2017	2018
Pensionskostnad	197	202	196	207	244

Pensionsutveckling inklusive löneskatt från 2014 samt prognos 2016–2018.

Borgensåtaganden

Kommunens utnyttjade borgensåtaganden uppgick totalt till 644,3 mnkr, vilket var en minskning med 38,9 mnkr jämfört med 2014.

Kommunens borgensåtaganden gentemot bostadsrättsföreningar uppgick till 456,4 mnkr, vilket var en minskning med 53,1 mnkr jämfört med föregående år. Av beloppet fördelar sig 232,0 mnkr för sex HSB-föreningar och 224,4 mnkr för fem Riksbyggen-föreningar. Kommunen förutspår med rådande ränteläge en fortsatt positiv utveckling för dessa bostadsrättsföreningar och bedömer riskerna som relativt små.

För övriga borgensåtaganden bedöms riskerna som små.

Skatteintäkter

Skatter och generella statsbidrag ökade med 4,3 procentenheter jämfört med föregående år. Ökningen av skatteintäkterna beror främst på den ekonomiska utvecklingen i Sverige och utvecklingen av antalet arbetade timmar men också på fler invånare i kommunen.

Skatteintäkter är den intäktspost som påverkar utvecklingen av kommunens ekonomi mest. Den senaste prognosen för 2016 visar att intäktsökningen blir 5,9 procent. Prognosen från Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) visar på att ökningstakten blir lägre 2017 (3,7 procent) för att sedan öka blygsamt 2018 (3,9 procent) och därefter åter minska något 2019 (3,7 procent).

Nya prognoser presenteras löpande och det är viktigt att kunna anpassa kostnadsökningar till eventuellt förändrade skatteintäkter.

KONTROLL

Budgetföljsamhet

Följsamheten mätt i procentuell avvikelse mot budget har under 2015 varit på liknande nivå som 2014. Avvikelsen 2015 var dock negativ, till skillnad från 2014 när den var positiv. Nämndernas och styrelsernas sammanlagda resultat exklusive kommunfullmäktiges reserv var ett underskott på 18,4 mnkr, vilket motsvarade 0,5 procent i avvikelse från en total nettobudget för året på 3 811,9 mnkr. Inklusive fullmäktiges reserv (20,3 mnkr) var den sammanlagda budgetavvikelsen ett överskott på 1,9 mnkr, motsvarande 0,1 % i förhållande till budget.

Budgetavvikelse

Nämnd/styrelse	Resultat jämfört med budget (mnkr)			Avvikelsens andel av budget (%)*
	2013	**2014**	**2015**	**2015**
Kommunstyrelsen	3,9	3,9	13,3	6,8
Grund- och förskolenämnden	6,0	-10,6	0,2	0,0
Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden	6,4	12,9	9,0	2,4
Kultur- och fritidsnämnden	4,8	1,1	2,9	1,6
Socialnämnden	8,1	7,5	1,5	0,2
Stadsbyggnadsnämnden	10,3	15,5	4,2	3,3
Valnämnd, revision	0,4	1,3	2,5	
Äldrenämnden	-9,9	-17,0	-52,0	-8,4
Totalt	**30,6**	**15,9**	**-18,4**	**-0,5**

**Avvikelsens andel av budget i procent visas inte för nämnder eller styrelser med en total budget för året som understiger 5,0 mnkr.*

Prognossäkerhet

Prognossäkerheten är ett mått som visar hur ekonomistyrningen i kommunen bidrar till en god ekonomisk hushållning. En god prognossäkerhet innebär att kommunen har lättare att korrigera eventuella avvikelser på kort sikt.

Nämndernas prognoser under året utgår alltid från den budget som kommunfullmäktige senast beslutat. Fullmäktige kan besluta om en justerad budget under året. I samband med beslut om en justerad budget förändras även prognosen för berörda nämnder. Detta kan vara en orsak till att prognoserna förändras mellan avstämningspunkterna och att skillnaden kan vara stor mellan bokslut och tidigare prognoser i samband med delårsbokslut.

Nämndernas prognostiserade budgetavvikelser vid delårsuppföljningar och bokslut samt bokslutets avvikelse mot den senast beslutade budgeten för året, exklusive fullmäktiges reserv, framgår nedan.

Skillnaden mellan prognosen vid delårsuppföljning per april och årets resultat var 6,6 mnkr. Förklaringen till avvikelsen mellan årets första prognos och årets resultat är bland annat att kommunfullmäktige reviderade budget för nämnder och styrelser under årets sista åtta månader med 10,9 mnkr. Med hänsyn tagen till kommunfullmäktiges beslut om budgetjusteringar mellan maj och december, avviker prognosen i delårsuppföljning ett från årets resultat med 4,3 mnkr, vilket är att betrakta som en mycket god prognossäkerhet.

Prognossäkerhet (mnkr)

Nämnd/styrelse	Prognos per 15-04-30	Prognos per 15-08-31	Resultat 15-12-31
Kommunstyrelsen	0,0	5,0	13,3
Grund- och förskolenämnden	0,0	-4,0	0,2
Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden	4,0	7,0	9,0
Kultur- och fritidsnämnden	1,0	1,0	2,9
Socialnämnden	0,0	0,0	1,5
Stadsbyggnadsnämnden	0,0	0,0	4,2
Valnämnd, överförmyndare, revision	2,0	2,0	2,5
Äldrenämnden	-32,0	-56,5	-52,0
Totalt	**-25,0**	**-45,5**	**-18,4**

Kommunstyrelsen fick en utökad budget med sammanlagt 3,9 mnkr 2015-04 och 2015-05. Den största posten var resultatöverföring från 2014.

Grund- och förskolenämnden fick en minskad budget med -5,6 mnkr, främst med anledning av resultatöverföring från föregående år, 2015-05.

Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden fick en ökad budget med sammanlagt 6,6 mnkr 2015-04 och 2015-05, främst med anledning av resultatöverföring från 2014.

Socialnämndens budget ökades med sammanlagt 7,3 mnkr 2015-05, varav den största budgetjusteringen var resultatöverföring från 2014.

Stadsbyggnadsnämndens budget utökades med 11,7 mnkr 2015-05 med anledning av resultatöverföring från 2014.

Äldrenämndens budget minskades med 14,6 mnkr 2015-05 på grund av resultatöverföring från 2014.

Revisionens budget utökades i samband med resultatöverföring från 2014 med 0,5 mnkr 2015-05.

Sammanlagt utökades kommunens fördelade budget 2015 med 10,9 mnkr netto mellan 2015-03 och 2015-05.

Sammanställning koncernen FÖRVALTNINGSBERÄTTELSE

Sammanställning koncernen

KOMMUNKONCERNENS BOLAG OCH KOMMUNALFÖRBUND

✧ Haninge kommun Holding AB

Bolaget bildades i september 2003. Syftet är att bolaget ska verka som kommunens samlade bolagsägare i en äkta koncern. Ett särskilt syfte är att äga och förvalta aktierna i Haninge Bostäder AB och Tornberget Fastighetsförvaltnings AB i Haninge. Bolaget ska genom en aktiv ägarstyrning säkerställa att de ägardirektiv som kommunfullmäktige beslutar för ägda och förvaltade kommunala bolag efterföljs.

Årets verksamhet

Bolaget har följt verksamheten i dotterbolagen genom att styrelsen löpande tagit del av ekonomiska rapporter och aktuella verksamhetsrapporter. Kommunfullmäktiges ägardirektiv till bolagen har också löpande stämts av.

Bolaget svarar för finansieringen av de fastigheter som Haninge Bostäder förvärvade från Venantius AB 2003.

Kommundirektör Bengt Svenander har varit verkställande direktör under 2015.

Ekonomiskt resultat

Årets resultat efter finansiella poster visar på ett underskott på 1,6 miljoner kronor (mnkr). Underskottet täcks av ett koncernbidrag från Haninge Bostäder.

✧ Haninge Bostäder AB

Haninge Bostäder AB äger och förvaltar fastigheter i de flesta kommundelar inom Haninge kommun. Företagets fastighetsbestånd vid årets slut omfattar 35 registerfastigheter. Cirka 92 procent av den totala uthyrningsbara ytan utgörs av bostäder.

Årets verksamhet

En omfattande renovering av garaget på Örnens väg inleddes under hösten och beräknas pågå fram till sommaren 2016. Under året har bolaget lagt stort fokus på att skapa nya hyreslägenheter i kommunen. Bolaget har bl a beställt flera planändringar för att kunna förtäta på egen mark samt projekterat och upphandlat 229 nya lägenheter i Jordbro

Konkurrensverket stämde under 2013 bolaget på 10 mnkr för påstådd felaktig upphandling utan tillämpning av LOU. Bolaget bestred stämningen. Bolaget förlorade under sommaren i Kammarrätten, som dock sänkte upphandlingsskadeavgiften till 9 mnkr, och har därefter ansökt om prövningstillstånd till Högsta Förvaltningsdomstolen. Prövningstillstånd har ännu inte meddelats. Avsättning är gjort i bokslutet med 9 mnkr.

Ekonomiskt resultat

Årets resultat efter finansiella poster uppgick till 24,5 mnkr jämfört med 30,4 mnkr 2014. Bolagets soliditet uppgick till 33,1 procent (33,9 procent). Enligt ägardirektiven ska soliditeten långsiktigt uppgå till 25,0 procent.

Framtida utveckling

Den stabila marknaden för hyresrätter förväntas kvarstå. Bolaget har förstärkts med en projektledare för att mer aktivt kunna fokusera på planärenden för nybyggnad och förtätning av egna bestånd.

✧ Tornberget Fastighetsförvaltnings AB i Haninge

Bolagets verksamhet omfattar ägande och förvaltning av fastigheter för kommunala ändamål. Syftet är att bedriva en effektiv och serviceinriktad fastighetsförvaltning som tillgodoser kommunens behov av ändamålsenliga lokaler.

Årets verksamhet

Under 2015 slutfördes upprustningen av förskolan Fredsduvan samt Lyckebyskolans huvudbyggnad och gymnastikbyggnad. Ett nytt yrkesgymnasium uppförs intill Fredrika Bremergymnasiet.

Skatteverket har under året beslutat att inte medge avdragsrätt för de räntor som betalats till Haninge kommun from den 11 mars 2014. Det medför att årets resultat belastas med 10 mnkr för skatt avseende 2014 års verksamhet samt 13 mnkr extra skatt avseende 2015.

Ekonomiskt resultat

Tornbergets resultat efter finansiella poster uppgår till 19,7 (13,3) mnkr. Soliditeten uppgår till 2,2 procent (2,7 procent).

Framtida utveckling

Stockholmsregionen och Haninge kommun expanderar. Kommunen planerar bland annat för fortsatt utveckling av Vega. Även byggandet av bostäder i Västerhaninge och förtätning i Handen medför nya behov av allmänna lokaler för till exempel barnomsorg.

Fastighetsbeståndet består till stor del av byggnader som uppförts under 1960-, 1970- och 1980-talen. Det gör att många byggnader behöver rustas upp inom en snar framtid. I vissa fall kan det bli mer lönsamt att ersätta befintliga byggnader med nya. Ökade energipriser gör också att behovet av investeringar i energibesparande syfte kommer att öka.

✧ SRV återvinning AB

Koncernen består av moderbolaget SRV återvinning AB samt det vilande dotterbolaget Ecoform AB. Moderbolaget som är verksamt på Södertörn har sitt säte i Huddinge och ägs gemensamt av Huddinge, Haninge, Botkyrka, Salems och Nynäshamns kommuner. Haninges ägarandel är 31,5 procent. SRV har uppdraget att svara för insamling och behandling av hushållsavfall i ägarkommunerna.

Årets verksamhet
SRV har fortsatt att lansera tjänsten att källsortera matavfall. Bolagets mål är att 70 procent av alla hushåll skall sortera ut sitt matavfall år 2020. Under 2014-2015 har tjänsten även erbjudits till flerbostadshus i ägarkommunerna.

I början av året drabbades bolagets kross av en större brand vilket ledde till att krossen totalförstördes och all krossning nu sker via entreprenör.

Under 2015 har mängden verksamhetsavfall från företag och grovavfall från kommuninvånarna ökat kraftigt. I kombination med avsättningsproblem hos värmeverken har detta medfört stora avfallshögar och lång lagringstid som har lett till ett flertal bränder under hösten.

Ekonomiskt resultat
Resultatet efter finansiella poster visar en vinst på 15,0 mnkr att jämföra med en vinst på 9,5 mnkr 2014. Soliditeten uppgick till 28,1 procent (30,8 procent).

Framtida utveckling
Regeringen har tillsatt en utredning kring kommunernas övertagande av ansvaret för förpackningsinsamlingen. Utredningen ska presenteras under våren 2016. Den kommande förändringen innebär att kommunerna kommer att åläggas att även samla in förpackningar och förväntas träda i kraft först 2019. Inom hela SRV är nu ett arbete initierat som syftar till att öka fokus och styra mot en ökad materialåtervinning inom hela verkasamheten.

✧ Södertörns miljö- och hälsoskyddsförbund

Södertörns miljö- och hälsoskyddsförbund (SMOHF) bildades 2008 av kommunerna Haninge, Nynäshamn och Tyresö. Förbundets uppdrag är att bedriva den prövning och tillsyn som kommunerna är skyldiga att utföra enligt miljöbalken, livsmedelslagen och angränsande lagar, förordningar och föreskrifter. Målet med tillsynen är att de verksamheter som bedrivs inom kommunerna inte ska ha negativ inverkan på miljö och hälsa.

Förbundet har också som uppgift att erbjuda kompetens till kommunernas frivilliga miljöarbete, lämna stöd till fysisk planering och bygglovsverksamhet, besvara remisser och delta i medlemmarnas krisberedskap.

Ekonomiskt resultat
Årets resultat uppgår till minus 1,7 mnkr vilket är 0,2 mnkr sämre än budgeterat resultat om minus 1,5 mnkr.

SAMMANSTÄLLD REDOVISNING OCH ANALYS

Syftet med den sammanställda redovisningen är att ge en sammanfattande bild av kommunkoncernens ekonomiska ställning och åtaganden. I Haninges kommunkoncern ingår aktiebolag i vilka kommunen har ett bestämmande eller väsentligt inflytande, vilket definieras som lägst 20 procent av aktiernas röstvärde.

Den sammanställda redovisningen har upprättats enligt förvärvsmetoden med proportionell konsolidering. Detta innebär att endast ägda andelar av tillgångar och skulder respektive intäkter och kostnader räknas med.

Koncernrapporterna, resultat- och balansräkning samt finansieringsanalys har upprättats enligt lagen om kommunal redovisning. Interna transaktioner mellan de olika enheterna har i allt väsentligt eliminerats. Det ingående värdet på obeskattade reserver hänförs till eget kapital och latent skatt.

Kommunkoncernen
Nedanstående bolag ägs helt eller delvis av Haninge kommun. Södertörns Brandförsvarsförbund ägs med 16,72 procent och ingår därför inte i den sammanställda redovisningen.

Haninge kommun Holding AB	100,0 %
Haninge Bostäder AB *(dotterbolag till Haninge kommun Holding AB)*	100,0 %
Tornberget Fastighetsförvaltnings AB i Haninge *(dotterbolag till Haninge kommun Holding AB)*	100,0 %
Kommunala Lokaler i Haninge AB *(dotterbolag till Tornberget Fastighetsförvaltnings AB i Haninge)*	100,0 %
SRV återvinning AB inkl Ecoferm AB	31,5 %
Södertörns miljö- och hälsoskyddsförbund	52,5 %

Ekonomiskt resultat
Kommunkoncernen visar ett positivt resultat för år 2015 på 88,3 mnkr (111,5). Haninge kommun redovisar en vinst på 77,8 mnkr (74,7).

Kapacitet
Det egna kapitalet i kommunkoncernen är vid 2015 års slut 1 744,1 mnkr vilket är en ökning från 2014 med 89 mnkr.

Soliditeten för 2015 var 27,3 procent vilket är något lägre än föregående år då den var 30,1 procent. Likvida medel har under året ökat med 397,5 mnkr till 693,2 mnkr.

En jämförelse mot senaste tillgängliga sammanställning från SCB avseende kommunkoncernens från soliditet från 2013, visar att Haninge ligger lägre än riksgenomsnittet på 41 procent.

KOMMUNALA UPPDRAGSFÖRETAG

Ett uppdragsföretag definieras som en annan juridisk person till vilken kommunen med stöd av kommunallagen överlämnat en kommunal angelägenhet och där inflytandet är mindre än betydande.

Haninge kommun omfattas av rapportskyldigheten till Utförarregistret hos Statistiska centralbyrån (SCB).

Framtid

EKOLOGISK HÅLLBARHET

Byggandet av ett ekologiskt hållbart samhälle är en avgörande framtidsfråga. Konkreta åtgärder som samordning av kommunens varutransporter och information och kunskapsspridning om biologisk mångfald utvecklas vidare. Kommunens framtida utmaning ligger i att minska koldioxidutsläppen, framför allt från transporter.

Sjöar och vattendrag behöver bli renare. Två av Haninges ytvattenförekomster har i dag god ekologisk och kemisk status enligt EU:s vattendirektiv, dessa förekomster delas med Tyresö och Huddinge. För att komma närmare målet arbetar kommunen bland annat med utbyggnaden av vatten- och avloppsnätet, samt med inspektion av enskilda avlopp i skärgården.

Andelen ekologisk mat som serveras i kommunens verksamheter har fortsatt att öka och målsättningen är att den ska öka ytterligare. För att förbättra andelen ekologiska inköp måste fler beställare bli bättre på att välja upphandlad ekoprodukt. E-handeln som installeras under 2016 kommer att bli ett hjälpmedel i detta arbete.

SOCIAL HÅLLBARHET

Framtida utmaningar är att klara av utbyggandet av förskolan i Haninge kommun. För att möta det växande behovet behöver cirka 20 förskolor etableras under en 10 års period. Fler lärare kommer att rekryteras genom Lågstadiesatsningen och stort fokus kommer läggas på läsa, skriva och räkna. Kompetensförsörjning inom flera lärarkategorier kommer vara en utmaning och arbetet med rekryteringsplanen utgör ett viktigt område.

Efter flera år av minskande årskullar i gymnasieåldern kommer nu elevantalet i gymnasieskolan att öka så långt man kan prognostisera. Till år 2020 beräknar Kommunförbundet i Stockholms län att det kommer att saknas 6 000 gymnasieplatser i länet, främst på högskoleförberedande program. Förberedelser för att möta det ökande elevantalet behöver göras.

Under senare delen av år 2015 har tillströmningen av nyanlända ökat markant. Det medför ett ökat behov av platser på språkintroduktion och SFI (Svenska För Invandrare). Utbildning som leder till arbete är en förutsättning för lyckad integration av nyanlända. Det finns behov av att utveckla nya snabba utbildningsvägar i samarbete med branscherna så att en matchning kan göras mellan utbildningsinsatser, behov av arbetskraft och erforderlig kunskapsnivå för anställning.

Den stora ökningen av mottagande av flyktingar ställer krav på socialtjänstens verksamheter, skola och överförmyndarnämnden. Utmaningar nu och framöver är att ordna ett bra och strukturerat mottagande.

Volymökningen inom funktionshinderområdet förväntas fortsätta. Detta ställer krav på fler boendeplatser i särskilda boenden och boendestöd.

Antalet personer som är 65 år och äldre ökar. Omsorgerna om äldre ska inriktas på att den äldre får leva ett värdigt liv och känna välbefinnande. Äldre har rätt till inflytande över när och hur insatser ska ges. Välfärdsteknologin gör stora framsteg för en bättre äldreomsorg. Nuvarande och kommande kunder kommer att kunna ta del av hjälpmedel och tekniska innovationer som bidrar till ökad självständighet, trygghet, säkerhet och ökat inflytande.

EKONOMISK HÅLLBARHET

Hela Stockholmsregionen växer kraftigt och är en av de snabbast växande regionerna i Europa. Tillväxten sker i den centrala regionkärnan, Stockholm, och i åtta regionala stadskärnor. Haninge är en av dessa åtta stadskärnor. Arbetet med att förnya centrumkärnan genom bland annat Haningeterrassen är viktigt för att möta utvecklingen. Att skapa en sammanhängande helhet ger förutsättningar för en modern stadsmiljö med bostäder, arbetsplatser, kultur och service som ett centrum för östra Södertörn.

Under året har en kraftig ökning av antalet färdigställda bostäder skett. Dessa har tillkommit bland annat i centrala Handen, i den nya stadsdelen Vega och i andra kommundelar. En utmaning i framtiden är att inte enbart bygga det antal bostäder som behövs för att tillgodose efterfrågan utan att också skapa hållbara livsmiljöer där människor vill bo. Haninges befolkning kommer under 2016 att passera 84 000 invånare. Den senaste befolkningsprognosen fram till år 2030 är att befolkningen förväntas öka med minst 30 000 personer.

Kostnadstrycket i kommunerna ökar i framtiden och det gäller även Haninge. Främst är det befolkningsförändringar i form av fler äldre i omsorgen och fler barn i skolorna som ligger bakom det ökade kostnadstrycket. Det som tillkommit är en stor invandring, som påverkar många verksamheter inom kommunerna. En relativt stor del av de nyanlända är i yrkesverksam ålder vilket på sikt har en positiv inverkan på möjligheterna att finansiera välfärden, genom att försörjningskvoten förbättras. Om nyanländas etablering på arbetsmarknaden lyckas väl, förbättras förutsättningarna för den långsiktiga finansieringen av välfärden.

Haninge kommuns resultat har de senaste åren varit goda. Resultatet för 2015 var 77,8 miljoner kronor (mnkr) vilket motsvarar 2 procent. För att inte resultatet ska försämras kommande år, måste intäkterna öka. Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) räknar med att landets kommuner i snitt behöver höja skattesatsen med två kronor fram till år 2019. Haninge har beslutat att sänka skattesatsen 10 öre 2016.

Kommunstyrelsen

Ansvarsområde

Kommunstyrelsen ansvarar för att på kommunfullmäktiges uppdrag planera, leda, samordna och följa upp den verksamhet som kommunfullmäktige beslutat om.

Kommunstyrelsen har ansvar för kommunens långsiktigt hållbara utveckling och för övergripande ekonomi- och personalfrågor.

Förvaltningschef:
Bengt Svenander

Meeri Wasberg (S)
Ordförande

VIKTIGA HÄNDELSER

Den nya pendeltågsstationen i Vega har börjat byggas. Den ska bli klar 2019 och blir den sjunde stationen i Haninge.

En ny översiktsplan ställdes ut på samråd under sommaren. Planen ska ge överblick av mark- och vattenanvändningen i hela kommunen och fokus på utbyggnaden av stadskärnan.

Ett utvecklingsprogram för Brandbergen ställdes ut för samråd. Programmet beskriver kommunens och boendes gemensamma och övergripande bild för hur Brandbergen bör utvecklas i framtiden.

Samordnad varudistribution startade under året och Haninge var först ut på Södertörn tillsammans med Huddinge, Tyresö och Nynäshamn. Målet är att halvera utsläppen av koldioxid till 2017.

Första spadtaget för 180 nya ungdomsbostäder i Handen togs när första modulen kom på plats. De första lägenheterna blev inflyttningsklara vid årsskiftet.

Markarbeten inklusive trafikomläggningar på Rudsjöterrassen/Gamla Nynäsvägen har genomförts som ett led i bygget av Haningeterrassen. Samtidigt påbörjades arbetet med gång- och cykelbron vid Poseidons torg.

De första kommunala tomterna i arbetsplatsområdet Albyberg såldes.

MÅLUPPFYLLELSE

Ekologisk hållbarhet

✧ *Så har styrelsen bidragit till att nå målen:*

Samordningen av varudistributionen startade i april. Samordningen kommer att bidra till minskade utsläpp från kommunens leverantörer. Ytterligare en åtgärd för att minska utsläppen är den satsning på laddstolpar för el-bilar som kommunen har påbörjat arbete med.

Vattenplanen har prioriterats och fler aktiviteter har genomförts jämfört med förra året. Bland annat har flera olika fiskarter satts ut i ett flertal vattendrag och öppet hav.

Andelen ekologiska inköp blev 33 procent. För att förbättra andelen ekologiska inköp måste fler beställare bli bättre på att välja upphandlad ekoprodukt.

Social hållbarhet

✧ *Så här har styrelsen bidragit till att nå målen:*

Haninge ska utveckla en attraktiv stadskärna. Under året har handelsindex förbättrats och Haninges roll som regionalt centrum förstärkts. Barn och unga ses som en resurs i beslutsfattande. Genom Speak App, som har lanserats för cirka 2 500 högstadieelever under året, har synpunkter och förslag hämtats in vid arbetet med kommunens nya översiktplan och vid en trygghetsundersökning.

Resultaten från medborgarundersökningens trygghetsfrågor har inte förbättrats.

Medborgardialoger har genomförts i Brandbergen och i Jordbro. Under 2015 fick kommunen 135 e-förslag. Om ett e-förslag får mer än 25 gilla markeringar tas det upp till diskussion i berörd nämnd. Den som är folkbokförd i kommunen kan lämna ett medborgarförslag. 13 medborgarförslag inkom till kommunstyrelsen under 2015.

Kommunen lanserade en ny hemsida under hösten. Haninges hemsida hamnade på fjärde plats i SKLs undersökning av kommunernas webbplatser.

Ekonomisk hållbarhet

✧ *Så har styrelsen bidragit till att nå målen:*

Förvaltningen har prioriterat att öka avtalstrohet, resultat blev 97 procent. Ett nytt inköpssystem som införs 2016 innebär att rutiner stramas upp och risken för felaktiga inköp minskar.

Kommunstyrelsen har upphandlat ledarutvecklingsinsatser för chefer och utbildningar ska genomföras 2016. Index hållbart medarbetarengagemang har förbättrats något för kommunen som helhet, men försämrats något för kommunstyrelseförvaltningen.

Kommunstyrelsen verkar för nya företagsetableringar och har prioriterat verksamhetsmark för att nya och befintliga företag ska kunna utvecklas.

Haninges befolkning ökade med 1 459 personer under året.

Inflyttning har skett i 641 nybyggda bostäder, ej inräknat egenbyggda småhus och äldreboenden.

Verksamhet: Nyckeltal	2014	2015
Antal besök på Haninges webbplats	1 843 149	1 677 792
Antal leverantörer som skickar e-faktura	351	437
Antal förvärvsarbetande i kommunen	26 881	27 199
Nya företag per 1000 invånare	7,1	7,1
Nöjdkundindex, företagare	66	69

Tabellen visar förbättrade nyckeltal 2015 inom flera olika områden, bland annat har antal leverantörer som skickar faktura elektroniskt istället för med posten ökat med 24 procent. Även antal färdigställda bostäder har ökat kraftigt under 2015. Antal besök på webbplatsen har minskat något, men antal sidvisningar på webplatsen var 4 582 000, vilket innebär att varje besökare tittade på flera sidor på hemsidan.

INTERN KONTROLL

Kommunstyrelseförvaltningen har börjat med att informationsklassificera verksamhetssystem. Beroende på klassificering av information ställs olika krav på reservplaner. Varje verksamhet ansvarar själva för att ta fram reservplaner för eventuella avbrott.

Rapportering av utförda direktupphandlingar fungerar inte. En informationsinsats kommer att genomföras av kommunstyrelseförvaltningens upphandlingsenhet för att verksamheterna bättre ska följa de rutiner som finns.

Rutin för signering av utanordningslistor har kontrollerats. Resultatet är lägre i november än i maj. Löneenheten inom kommunstyrelseförvaltningen har påbörjat åtgärder för att informera, förenkla och förtydliga rutinerna.

Rutiner för det systematiska arbetsmiljöarbetet finns i förvaltningen. Alla ansvariga chefer har inte fått utbildning och skrivit under blankett om arbetsmiljöansvar ännu.

De inköp med företagskort som har granskats avser till stor del personalrepresentation. Riktlinjen för företagskort följs i högre omfattning än tidigare.

Kunskapen om policy mot mutor är relativt god. Ett arbete avseende en policy om oegentligheter har påbörjats som ska utmynna i styrdokument för oegentligheter inklusive mutor och vänskapskorruption.

Det finns en rutin för kompetensbaserad anställning. Rutinen är inte känd av alla chefer. Mallarna för styrdokument används men passar inte för alla styrdokument. En översyn av mallarna ska göras.

EKONOMI

Kommunstyrelsen redovisar ett överskott jämfört med budget på 13,3 miljoner kronor (mnkr).

Förtroendemannaorganisationen har ett underskott på 1,6 mnkr. Antalet politiska uppdrag och tjänster utökades inför 2015. Budgeten utökades inför budgetåret men kostnaderna har ökat mer än beräknat.

Nettokostnaden för kommunstyrelseförvaltningens verksamheter är 13,1 mnkr lägre än budget. Överskottet på kommundirektören beror främst på att förvaltningens reserv inte har tagits i anspråk samt att avsatta medel för hållbarhetsberedningen inte tagits i anspråk. Samhällsutvecklingsavdelningen redovisar ett större överskott som beror på exploateringsvinster på sammanlagt 11,6 mnkr. Det är ca 5,7 mnkr högre än vad som är budgeterat.

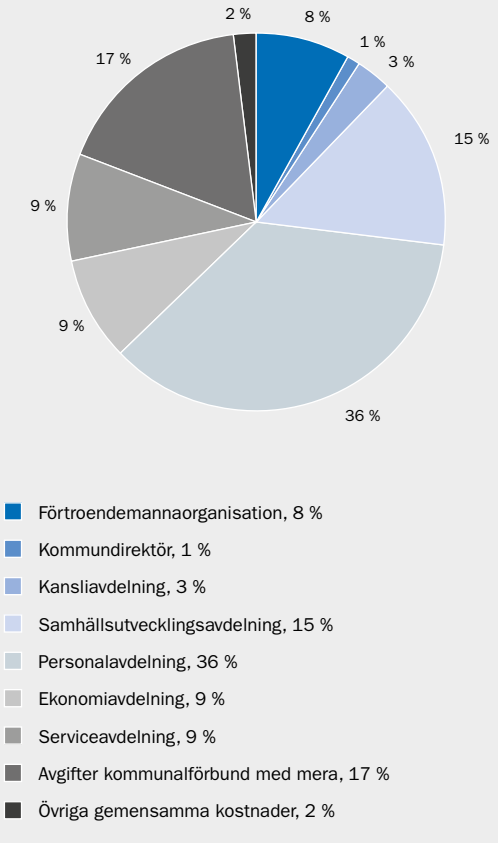
Personalavdelningen redovisar ett överskott på 0,8 mnkr. Det är främst löneenheten som visar överskott då kostnader för införande av nytt lönesystem till stor del kommer först 2016. IT-kostnaderna, som tidigare år visat stora underskott, är nu i princip i balans. Inom ekonomiavdelningen redovisas ett överskott på 1,7 mnkr vilket till stor del beror på lokalförsörjningsenheten. I lokalbanken har en del tomställda lokaler använts som evakueringslokaler vid ombyggnationer och på så sätt minskas kostnaderna. Vakanser inom enheten har också bidragit till överskottet. Serviceavdelningen visar ett överskott på nästan 0,5 mnkr.

De kommungemensamma kostnaderna visar ett överskott på 1,8 mnkr. Överskottet beror främst på att inga större försäkringsskador har inträffat.

Ekonomi (mnkr)	Bokslut 2014	Budget 2015	Bokslut 2015
Verksamhetens intäkter	640,7	640,9	675,6
Verksamhetens kostnader	825,6	836,6	858,0
Nettokostnad*	184,9	195,7	182,4
Resultat	**3,9**		**13,3**

**Budgeterad nettokostnad motsvarar ram enligt fullmäktige.*

Bruttokostnad, fördelad per verksamhet 2015

PERSONAL

Nya chefer har rekryterats utifrån kompetensbaserad rekrytering. Riktlinjerna används även i samband med arbetsprover och i introduktionen av nya chefer inom förvaltningen.

Verktyget Arbetsmiljöguiden och ett nytt skade- och incidentrapporteringssystem har införts under 2015. Verktyget och systemet ger ökad struktur vid genomförande av systematiskt arbetsmiljöarbete, inrapportering av skador och incidenter. Det blir enklare att ta fram underlag för beslut om åtgärder som förhindrar ohälsa. Kunskap om arbetsmiljöarbetet finns tillgängligt för chefer och det leder till att arbetsmiljöfrågor hanteras lika inom förvaltningen.

Kommundirektören är från maj 2015 chef för kommunens samtliga förvaltningschefer. Haninge kommun vill uppnå en gemensam kommunkultur med medborgarfokus. Förbättringsområden som ledning, styrning och uppföljning har identifierats. Andra områden som konstaterats som prioriterade är kommunikationsarbete inom Haninge kommun och med medborgare samt ökad samverkan mellan förvaltningarna.

Sjukfrånvaron för medarbetare inom kommunstyrelseförvaltningen är oförändrad jämfört med förra året. Fortsatt fokus på det systematiska arbetsmiljöarbetet och rehabiliteringsarbetet har bromsat en befarad ökning. Sjukfrånvaron har minskat i åldersgruppen 20-29 år. Största ökningen jämfört med föregående år finns i åldersgruppen 50-65 år.

Sjukfrånvaro kan också delas upp i kort (2 till 14 dagar, och 15 till 59 dagar) och lång sjukfrånvaro (fler än 60 dagar). Den korta sjukfrånvaron har ökat i jämförelse med föregående år. Det finns risker för att korta sjukperioden övergår i längre frånvaro.

Antalet medarbetare med fyra sjuktillfällen eller fler har minskat 2015 jämfört med 2014 (19 jämfört med 22). Det kan också vara en orsak till att den totala sjukfrånvaron inte har ökat inom kommunstyrelseförvaltningen.

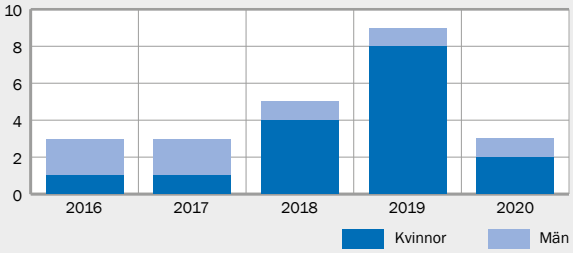
Personal	2014	2015
Antal anställda	198	212
Varav män	66	68
Varav kvinnor	132	144
Sjukfrånvaro i procent av överenskommen arbetstid, alla anställda	2,8	2,8
Sjukfrånvaro bland kvinnor (procent)	3,7	3,1
Sjukfrånvaro bland män (procent)	1,7	2,3
Långtidssjukfrånvaro (procent av sjukfrånvaro 60 dagar eller mer)	41,8	31,5
Sjukfrånvarotid i åldersgruppen 29 år eller yngre (procent)	7,5	2,0
Sjukfrånvarotid i åldersgruppen 30–49 år (procent)	2,0	2,1
Sjukfrånvarotid i åldersgruppen 50 år eller äldre (procent)	2,7	3,9

Gäller tillsvidareanställningar och visstidsanställningar med sysselsättningsgrad på minst 40 procent av heltid.

Förvaltningen har ett högre antal prognostiserade pensionsavgångar 2019. Redan 2017 sker pensionsavgångar i chefsledet.

Det som kommer att vara viktigt de närmaste åren är att vara en attraktiv arbetsgivare. Det kan vara att utforma nya uppdrag, visa karriärvägar och möjlighet till utveckling, samt synliggöra vilka förmåner som erbjuds. Förvaltningen behöver också arbeta med kunskapsöverföring och förutse förändringar i omvärlden för att möta behoven av kompetens.

Pensionsavgångar årligen fram till år 2020

FRAMTIDEN

Kommunstyrelsen ansvarar för kommunens långsiktigt hållbara utveckling.

Byggandet av ett ekologiskt och socialt hållbart samhälle är en avgörande framtidsfråga. Konkreta åtgärder som samordning av kommunens varutransporter och information och kunskapsspridning om biologisk mångfald ska utvecklas.

Haninge växer i snabb takt liksom hela Stockholmsregionen. En utmaning är att inte enbart bygga det antal bostäder som behövs för att tillgodose efterfrågan utan att också skapa hållbara livsmiljöer där människor vill bo. Utvecklingen av den regionala stadskärnan i Haninge är en prioriterad uppgift. Att skapa en sammanhängande helhet ger förutsättningar för en modern stadsmiljö med bostäder, arbetsplatser, kultur och service som ett centrum för östra Södertörn.

Att utveckla en gemensam kommunkultur med medborgarna i fokus kommer att vara viktigt. Kommunikationen med medborgarna kommer att förbättras genom att de digitala tjänsterna blir bättre och fler tjänster tillkommer.

Den snabba IT-utvecklingen ställer krav på förbättrad infrastruktur, informationssäkerhet och nya tjänster. Kraven på nya (e-)tjänster ställs av både medborgare, kunder och verksamheter inom kommunen. Detta ställer krav på att förvaltningen och kommunstyrelsen kan avväga mellan nyttan och ökade kostnader för IT.

Kommunstyrelsen ansvarar för övergripande ekonomi- och personalfrågor. Det nya beställningssystem, som införs i början av mars 2016, kommer på sikt att underlätta för förvaltningarna att göra rätt inköp till verksamheten och därmed får rätt pris och kvalité utifrån de krav som ställs vid upphandlingarna. Utvecklingen av beslutstödssystemet fortsätter för att underlätta för chefer att planera och följa upp sin verksamhet, personal och ekonomi i ett och samma system.

Det finns fortsatta behov av att utveckla stöd till kommunens chefer genom att erbjuda individuell coaching, teamutveckling, ledningsstöd och stöd vid organisationsutveckling.

Grund- och förskolenämnden

Ansvarsområde
Grund- och förskolenämnden ansvarar för förskola, förskoleklass, grundskola, grundsärskola, fritidshem samt annan pedagogisk verksamhet som bedrivs i stället för utbildning inom skolväsendet.

Förvaltningschef:
Mats Öhlin

Maria Fägersten (S)
Ordförande

VIKTIGA HÄNDELSER

Alla kommunala förskolor arbetar med ett gemensamt projekt. Projektet heter "Att bygga drömvärlden" och handlar om hållbar utveckling ur olika perspektiv.

Arbetet med återbrukscentrumet Kremima har fördjupats. Förvaltningen har anställt en ateljérista som ska driva verksamheten vidare.

Ett nytt verksamhetssystem har införts i förskolorna för att förbättra information och kommunikation med vårdnadshavarna.

Den nya förskolan Gunnebo i Vega har startat under året. Förskolan har sex avdelningar och barngruppernas storlek har begränsats.

Nämnden har beviljats medel för Lågstadiesatsningen, ett statligt bidrag för att höja kvaliteten, som ska användas för att öka lärartätheten i grundskolans lägre årskurser.

Grundskolorna ska kunna ta emot nyanlända elever. Därför har elevernas kunskaper kartlagts och skolorna kan därefter anpassa mottagandet.

MÅLUPPFYLLELSE

Ekologisk hållbarhet

✧ *Så har nämnden bidragit till att nå målen:*

Inom nämndens ansvarsområde är utsläppen av växthusgaser i hög grad kopplade till transporter till och från skolan. Genom effektiv ruttplanering, så som samordning av skolskjutsar samt krav på miljöbränsle kommer transporterna att minska sina utsläpp.

Andelen ekologiska inköp har ökat ytterligare från 33 procent 2014 till 36 procent 2015.

Löpande dialog förs med Tornberget vid alla ny- och ombyggnationer där miljöbesparande åtgärder alltid lyfts in.

Social hållbarhet

✧ *Så har nämnden bidragit till att nå målen:*

Samtliga barn i kommunal kö till förskolan har fått erbjudande om plats inom fyra månader.

Tillgången på förskolor i centrala Handen är relativt god. Söktrycket visar att förskolorna i centrala Handen är attraktiva. Förskolorna arbetar aktivt med ständiga förbättringar. Framgångsfaktorer är ett arbetssätt som gör barn och vårdnadshavare delaktiga samt en relativt hög andel högskoleutbildad personal.

Nöjdheten med grundskolorna i centrala Handen är 89 procent, vilket är 9 procentenheter högre än målvärdet för 2015. Grundskolorna marknadsför sig genom kunskaps- och värdegrundsresultat samt genom ett tydligt arbete kring trygghet, studiero och elevinflytande.

Samtliga grundskolor tar kontinuerligt utan dröjsmål emot nya elever.

Arbetet med den nya Vikingaskolan har påbörjats.

Barn och elever i Haninge kommuns förskolor och grundskolor ska känna sig trygga och säkra i förskolan och skolan. Ingen ska behöva känna sig diskriminerad eller kränkt. Alla förskolor och grundskolor arbetar förebyggande för att motverka kränkande behandling och främja likabehandling.

På varje grundskola har rektor, pedagoger och elever tillsammans utarbetat en plan mot diskriminering och kränkande behandling för att skapa en trygg miljö. Alla förskolor och grundskolor har planer mot diskriminering och kränkande behandling utlagda på kommunens hemsida.

Förskolorna arbetar hela tiden aktivt med det systematiska kvalitetarbetet i syfte att utveckla undervisningen. Grundskoleavdelningen har regelbundna kvalitets- och resultatdialoger med varje skola och har diskussioner om detta i rektorsgruppen.

Studieron är avgörande för att skapa en god lärmiljö för eleverna. I skolplaneenkäten 2015 besvarades frågan Mitt barn har arbetsro i förskolan med "stämmer helt och hållet" alternativt "stämmer ganska bra" av 75 procent av vårdnadshavarna. Målvärdet för 2015 var 79 procent, vilket innebar att målet inte kan ses som uppnått.

Skolplaneenkäten 2015 visar att upplevd studiero i grundskolan årskurs 5 och årskurs 8 minskat något och ligger två procentenheter under målvärdet 66 procent. Studiero uppnås genom tydliga lektionsstrukturer samt genom lärarens förmåga

att hantera störande moment i undervisningen. Lärare som behöver förbättra sin lektionsstruktur eller sin förmåga att hantera störande moment får stöd genom handledning och kompetensutveckling.

Trygghet, arbets- och studiero	2014	2015
Andel barn som upplever arbetsro i förskolan	–	75%
Trygghet förskola	91%	94%
Upplevd studiero grundskola åk 5 och 8	67%	64%
Trygghet grundskola åk 5 och 8	83%	88%

Varje elev i grundskolan har erbjudits hälsobesök, som är ett samtal för att följa upp varje elevs hälsa och ge eleven redskap för att ta ansvar för sin egen hälsoutveckling. Nästan alla elever har tackat ja till dessa samtal. En digital enkät har införts som fylls i av eleven innan besöket. Detta underlättar en systematisk uppföljning och möjliggör för eleven att påverka hälsobesökets innehåll.

Grundskolorna arbetar aktivt för att eleverna ska vara delaktiga i planering, genomförande och inte minst när det gäller former för redovisning. Samtliga grundskolor har klassråd och elevråd.

Meritvärdet för elever i årskurs 9 har ökat. Behörigheten till gymnasieskolan har däremot inte ökat. En förklaring är att många elever inte nådde målen i kärnämnena. Grundskolorna har under hösten identifierat elever som behöver stöd. Genom resultatuppföljning och lösningar utifrån elevens behov samt riktade insatser i ett tidigt skede för att öka läskvaliteten och höja kunskapsnivån i matematik kommer andelen behöriga elever att öka.

Det är svårt att rekrytera nya lärare med önskvärd kompetens och erfarenhet. Detta gör att en översyn behöver göras för att få kunskap om hur grundskolorna arbetar för att behålla de lärare som är anställda i kommunen.

Ekonomisk hållbarhet

✧ *Så har nämnden bidragit till att nå målen:*

Utbildningsförvaltningens avtalstrohet har minskat till 65 procent från 75 procent.

Samtliga budgetansvariga inom nämndens verksamheter har använt en checklista för att säkerställa att det ekonomiska resultatet stämmer som underlag för prognoser. I checklistan anges att resultatenheter med underskott ska redovisa orsak till detta och åtgärder för att få ekonomin i balans.

De utbildningsinsatser som påbörjades 2014 har fortsatt under hösten 2015 med en chefsutbildning kring arbete med psykosocial arbetsmiljö.

Arbetsmiljöverket granskade det systematiska arbetsmiljöarbetet 2013 och noterade då en del brister. En uppföljning har gjorts och Arbetsmiljöverket konstaterade att åtgärder har vidtagits för samtliga brister och kommer fortsättningsvis att följa hur skolledarnas arbetssituation utvecklas.

Förvaltningen ska stödja den utförare som ska ansöka om att bedriva fristående förskola eller pedagogisk omsorg. Förvaltningen har en tydlig rutin för hur ansökan ska gå till.

INTERN KONTROLL

Uppföljningen av internkontrollplanen visar att av förvaltningens chefer kände färre än hälften till kommunens policy mot mutor. En av tre chefer på förvaltningen bedömde att det fanns risk för att råka utför mutförsök i tjänsten. Resultaten visar att information och utbildning om muta behöver förbättras.

Samtliga chefer har utbildats i systematiskt arbetsmiljöarbete.

Enligt delegationsordningen ska ärenden som delegerats anmälas till nämnden. Anmälan av delegationsbeslut har blivit bättre än förra året, men fortfarande finns en del brister kvar. I delegationsordningen har ärenden markerats om de ska anmälas och utbildning har erbjudits alla enheter.

EKONOMI

Grund- och förskolenämndens nettoutfall har under året uppgått till 1 517,7 mnkr, vilket motsvarar en positiv avvikelse mot budget med 0,2 mnkr (0,01 procent). I det resultatet ingår även ett underskott i elevpengssystemet med -0,5 mnkr.

Den centrala förvaltningen och nämnden redovisar ett samlat överskott med 15,1 mnkr, central stödavdelning redovisar ett överskott med 2,4 mnkr och modersmålsenheten ett överskott med 0,4 mnkr.

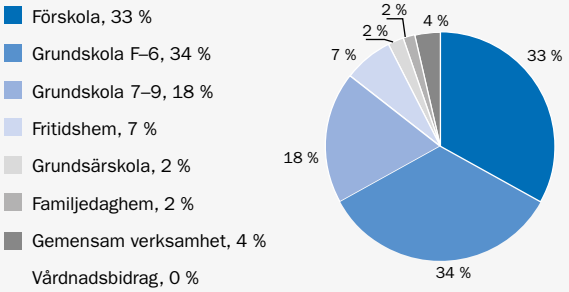
Förskolans resultatenheter redovisar ett underskott med -3,9 mnkr. Resultatenheterna inom grundskolans år F-6 redovisar ett underskott med -5,5 mnkr och resultatenheterna inom år F-9/7-9 redovisar ett samlat underskott med -7,8 mnkr.

Resultatenheterna har under året använt 1,7 mnkr av tidigare års överförda överskott. Under året har även 5,0 mnkr återbetalats av tidigare års ackumulerade underskott.

Ekonomi (mnkr)	Bokslut 2014	Budget 2015	Bokslut 2015
Verksamhetens intäkter	159,6	144,3	173
Verksamhetens kostnader	1 614,6	1 662,0	1 690,5
Nettokostnad*	1 455,0	1 517,7	1 517,5
Resultat	-10,6		0,2

** Budgeterade nettokostnader motsvarar ram enligt fullmäktige.*

Bruttokostnad, fördelad per verksamhet 2015

PERSONAL

Nämnden har utifrån personalpolitiska programmets fem strategiområden valt att prioritera tre områden: chefs- och ledarskap, kompetensförsörjning samt ett meningsfull och resultatinriktat arbete med en god arbetsmiljö.

Utbildningsförvaltningen har under året fördjupat sitt samarbete mellan chefer på förvaltningen samt med chefer på andra förvaltningar. En effekt av detta är det samarbete som utvecklats tillsammans med kultur- och fritidsförvaltningen samt socialförvaltningen där uppdrag, åtaganden och aktiviteter samordnats. Dessa gemensamma aktiviteter kommer att förstärka det koncernövergripande samarbetet mellan chefer.

Förvaltningsledningen har formulerat tre prioriterade områden i förbättringsplanen för 2015; höjd kunskapsnivå och ökad likvärdighet, systematiskt kvalitetsarbete samt systematiskt arbetsmiljöarbete. Samtliga ledningsgrupper inom förvaltningen har under en strategidag arbetat med de utmaningar som finns inom de tre fokusområdena och formulerat detta i ett gemensamt dokument som ligger till grund för fortsatt arbete med förbättringsplanen. Förbättringsplanen är ett led i förvaltningens arbete med ledning och styrning av verksamheten, ökad medvetenhet om uppdraget och ökad motivation.

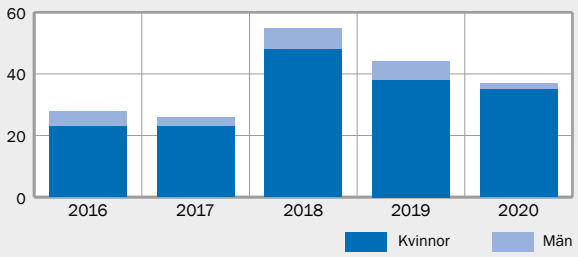
Analys av sjukfrånvaro

Personal	2014	2015
Antal anställda	2 093	2 065
Varav män	328	336
Varav kvinnor	1 765	1 729
Sjukfrånvaro i procent av överenskommen arbetstid, alla anställda	8,2	8,4
Sjukfrånvaro bland kvinnor (procent)	8,8	9,1
Sjukfrånvaro bland män (procent)	4,8	4,8
Långtidssjukfrånvaro (procent av sjukfrånvaro 60 dagar eller mer)	59,4	53,3
Sjukfrånvarotid i åldersgruppen 29 år eller yngre (procent)	7,5	6,8
Sjukfrånvarotid i åldersgruppen 30–49 år (procent)	9,3	8,9
Sjukfrånvarotid i åldersgruppen 50 år eller äldre (procent)	6,9	8,3

Gäller tillsvidareanställningar och visstidsanställningar med sysselsättningsgrad på minst 40 procent av heltid.

Målet att sjukfrånvaron skulle vara lägre än 2014 har inte nåtts. Sjukfrånvaron i procent av överenskommen arbetstid har ökat något, med 0,2 procentenhet. Hela ökningen finns bland kvinnor. Långtidssjukfrånvaron har minskat. Sjukfrånvaron har minskat i alla åldersgrupper utom den äldsta.

Pensionsavgångar årligen fram till år 2020

FRAMTIDEN

Framtida utmaningar är att klara av utbyggandet av förskoleverksamheten i Haninge kommun. För att möta behovet behöver cirka 20 förskolor etableras under en 10 års period.

Det finns också en stor utmaning i att öka andelen förskollärare generellt i hela kommunen, men specifikt i vissa områden med lägre andel högutbildade invånare.

Grundskolorna kommer att fortsätta att lägga stort fokus på utvecklingsområden höjd kunskapsnivå och ökad likvärdighet, systematiskt kvalitetsarbete och systematiskt arbetsmiljöarbete.

Fler lärare kommer att rekryteras genom Lågstadiesatsningen och stort fokus kommer läggas på att läsa, skriva och räkna.

Flera större ombyggnationer och renoveringar kommer att påbörjas, bland annat Vikingaskolans evakuering och nybyggnation. Grund- och förskolenämnden kommer att ta över fritidsverksamheten för 10-12 åringar, vilket kommer att utgöra en utökning av grundskolans organisation.

Kompetensförsörjning inom flera lärarkategorier kommer vara en utmaning och arbetet med rekryteringsplanen utgör ett viktigt område. Arbetet med att utveckla arbetet med grundskolornas bedömning kommer att utvecklas genom bland annat satsningar på förstelärarуppdrag.

Fokus för verksamheten kommer även framåt att handla om hållbar utveckling. Arbetet med återbrukscentret Kremima kommer att fördjupas. Målsättningen är att 2017 vara certifierat och i och med det få byta namn till Remida-center. Den interna kompetensutbildningen för förskollärare kommer att fortsätta och kompletteras med en intern utbildning som riktar sig till arbetslag.

Gymnasie- och vuxen-utbildningsnämnden

Ansvarsområde
Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden ansvarar för gymnasieskola, gymnasiesärskola, kommunal vuxenutbildning, särskild utbildning för vuxna samt utbildning i svenska för invandrare.

Nämnden ansvarar också för kommunens uppföljningsansvar som innebär att kommunen är skyldig att hålla sig informerad om sysselsättningen hos ungdomar mellan 16 och 19 år som inte går i gymnasieskolan.

Förvaltningschef:
Mats Öhlin

Anders Nordlund (S)
Ordförande

VIKTIGA HÄNDELSER

Den nya skolbyggnaden för kommunens tekniska yrkesprogram är i det närmaste färdigställd. Förberedelser för flytten pågår.

Fredrika Bremerskolan och Fredrikgymnasiet har blivit utvalda som nya övningsskolor för lärarutbildningen på Stockholms Universitet. Det medför ett kompetenstillskott till skolorna och till kommunen samt nya möjligheter till forskningsbaserade samarbetsprojekt.

Fredrika Bremerskolan har gått med underskott under 2015 och åtgärder ska vidtas för att få bättre ekonomi 2016. Fler elever ska beredas plats på skolan och alla vikariat kommer inte att besättas.

MÅLUPPFYLLELSE

Ekologisk hållbarhet

✧ *Så har nämnden bidragit till att nå målen:*

Nya yrkesgymnasiet Fredrik kommer att vara energieffektiv i förhållande till gamla byggnaden, bland annat genom solfångare på taket och värmelager i marken.

Inom nämndens ansvarsområde är utsläppen av växthusgaser i hög grad kopplade till transporter till och från skolan. Genom effektiv ruttplanering och krav på miljöbränsle kan transporterna minska sina utsläpp.

Andelen ekologiska inköp ligger kvar på samma nivå som tidigare och var även 2015 15 procent.

Inför ny- och ombyggnationer beaktas alltid möjligheterna till miljöbesparingar. Verksamheterna kan minska energiförbrukningen genom att medarbetare och elever ändrar det dagliga beteendet kring exempelvis belysning, datorer och torkskåp.

Social hållbarhet

✧ *Så har nämnden bidragit till att nå målen:*

Alla skolor ska årligen upprätta en plan mot kränkande behandling - en likabehandlingsplan. Vid uppföljningen i november hade samtliga skolor upprättat aktuella planer.

Det finns ett färdigt instrument för elevhälsoarbetet som kan användas i det systematiska kvalitetsarbetet. Alla elever som erbjudits hälsobesök och kallats har inte kommit. Dessa hälsobesök är frivilliga och andelen besök har uppgått till 72 procent.

Gymnasieskolornas resultat har förbättrats. Andel elever med gymnasieexamen, andel elever med grundläggande behörighet och andel elever på nationellt program med gymnasieexamen inom 3 år ökade.

Haninge kommuns gymnasieskolor är fortsatt attraktiva. Trots minskade årskullar har gymnasierna haft ett högt antal förstahandssökande. Ungdomsbarometern har visat att de främsta faktorerna som avgör gymnasieelevers skolval är bra utbildning, bra lärare och skolans profil och inriktning. Haninges bredd av gymnasieutbildningar och kvalitetsarbetet på kommunens gymnasieskolor är faktorer som bidrar till den positiva bild av skolan som förmedlas av framförallt de egna eleverna.

Antalet gymnasieelever kommer att öka kraftigt under överskådlig tid. Nämndordförandena i Södertörnssamarbetet har gett kommunernas gymnasiechefer i uppdrag att ta fram förslag på hur det framtida behovet av gymnasieplatser ska tillgodoses och samordnas.

Navigatorcentrum ansvarar för att aktivera ungdomar som varken arbetar eller studerar. Under året har 91 ungdomar aktiverats genom Navigatorcentrums insatser (52 under 2014).

Ekonomisk hållbarhet

✧ *Så har nämnden bidragit till att nå målen:*

Samtliga budgetansvariga inom nämndens verksamheter har använt en checklista för att säkerställa att det ekonomiska resultatet stämmer som underlag för prognoser. Resultatenheter med underskott ska redovisa orsak till detta och föreslå åtgärder för att få ekonomin i balans.

Arbetsmiljöverket granskade det systematiska arbetsmiljöarbetet 2013 och noterade då en del brister. En uppföljning har gjorts och Arbetsmiljöverket konstaterade att åtgärder har vidtagits för samtliga brister och kommer fortsättningsvis att följa hur skolledarnas arbetssituation utvecklas.

Skollagen ställer krav på systematiskt kvalitetsarbete och nämnden har därför prioriterat detta. Skolinspektionen har

granskat kommunens systematiska kvalitetsarbete och rekommenderat kommunen att vidta olika åtgärder. Under 2015 har förvaltningen fastställt förbättringsplaner för hela förvaltningen, gymnasiet och för varje skola. Dessa planer har följts upp regelbundet i ledningsgrupper på olika nivåer.

Ung Företagssamhet (UF) är en pedagogisk modell i gymnasiet som ska ge eleverna kunskaper om etablering, marknadsföring och avveckling av egna företag. Antalet elever som har ingått i ett UF-företag har varierat mellan åren; 108 elever år 2015, 73 elever året innan och 118 elever för 2013. Det är läraren eller arbetslaget som avgör om undervisningen ska bedrivas inom ramen för UF eller inte. En orsak till att siffrorna varierar är att skolans planering inte stämmer med de tidsramar som sätts upp av UF.

INTERN KONTROLL

Uppföljningen av internkontrollplanen visar att nämnden står för nästan hälften av de manuella betalningarna av fakturor för inköp med företagskort. Detta är inte tillåtet enligt regelverket.

Av förvaltningens chefer kände färre än hälften till kommunens policy mot mutor. En av tre chefer på förvaltningen bedömde att det fanns risk för att råka utför mutförsök i tjänsten.

Utbildningsförvaltningen har utbildat alla chefer i systematiskt arbetsmiljöarbete.

EKONOMI

Gymnasie- och vuxenutbildningsnämndens resultat är 373,9 miljoner kronor (mnkr), vilket motsvarar ett överskott jämfört med budget på 9,0 mnkr.

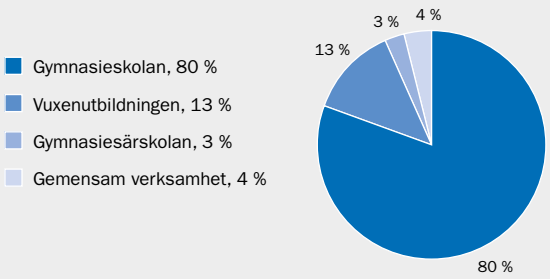
Ersättning till gymnasieskolor för elevers utbildning har kostat 287,7 mnkr och har varit nämndens största kostnadspost. Tillsammans med tilläggsbelopp, som också betalats ut till skolor, har det kostat 1,2 mnkr mer än budgeterat. Nämnden har även ansvarat för den anslagsfinansierade vuxenutbildningen, som under året har kostat 48,7 mnkr. Det har motsvarat ett budgetöverskott på 3,8 mnkr. Kommunens gymnasieskolor har i uppgift att förbruka de medel som har erhållits i eleversättning. I år har dock förbrukningen överstigit ersättningen med 1,7 mnkr. Övriga verksamheter har kostat 4,5 mnkr mindre än budgeterat och nämndreserven på 3,5 mnkr har inte behövt tas i anspråk.

Ekonomi (mnkr)

	Bokslut 2014	Budget 2015	Bokslut 2015
Verksamhetens intäkter	117,8	113,1	125,3
Verksamhetens kostnader	468,7	496,0	499,1
Nettokostnader*	350,9	382,8	373,9
Resultat	**12,9**		**9,0**

** Budgeterad nettokostnad motsvarar ram enligt fullmäktige.*

Bruttokostnad fördelad per verksamhet 2015

ÅRETS INVESTERINGAR

Flera av årets investeringar har handlat om satsningar på IT. Det har gällt både IT-utrustning till elever och personal, men också tillgänglighet till nätverk. Dessutom har lokalanpassningar i gymnasiesärskolan gjorts och möbler till nya lokaler och verksamheter har anskaffats.

PERSONAL

Nämnden har utifrån personalpolitiska programmets fem strategiområden valt att prioritera två områden: chefs- och ledarskap samt kompetensförsörjning.

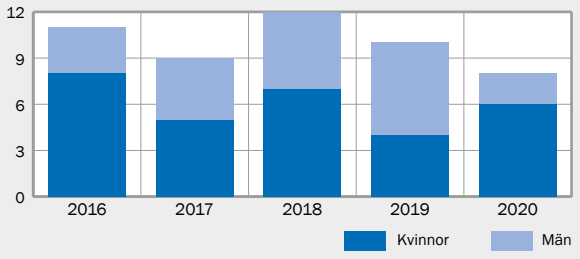
Utbildningsförvaltningen har under många år arbetat med kultur och förhållningssätt för att tydliggöra ett elev- och barnperspektiv på verksamheten. Det koncernövergripande arbetet kring kultur och förhållningssätt har varit ett positivt stöd i verksamheten.

Personal	2014	2015
Antal anställda	389	394
Varav män	147	148
Varav kvinnor	242	246
Sjukfrånvaro i procent av överenskommen arbetstid, alla anställda	4,5	5,1
Sjukfrånvaro bland kvinnor i procent	6,0	6,4
Sjukfrånvaro bland män i procent	2,1	3,0
Långtidssjukfrånvaro (procent av sjukfrånvaro 60 dagar eller mer)	62,6	64,5
Sjukfrånvarotid i åldersgruppen 29 år eller yngre i procent	5,1	3,8
Sjukfrånvarotid i åldersgruppen 30–49 år i procent	4,6	4,9
Sjukfrånvarotid i åldersgruppen 50 år eller äldre i procent	4,3	5,4

Gäller tillsvidareanställningar inklusive visstidsanställningar med en sysselsättningsgrad på minst 40 procent av heltid.

Målet att sjukfrånvaron ska var lägre än 2014 har inte nåtts och sjukfrånvaron var 5,1 procent, vilket är 0,6 procentenheter högre än 2014. Sjukfrånvaron har ökat både bland män och kvinnor. Långtidssjukfrånvaron har ökat något. I åldersgruppen under 29 år har sjukfrånvaron minskat.

Pensionsavgångar årligen fram till år 2020

FRAMTID

Höstterminen 2016 tas den nya skolbyggnaden för kommunens tekniska yrkesprogram i bruk. Den nya byggnaden medför en väsentlig förbättring av arbetsmiljön för elever och medarbetare. Samtidigt medför nybygget ökade kapitalkostnader som under år 2016 har kunnat täckas utan hyreshöjning för skolorna. Till år 2017 behöver ytterligare medel avsättas om hyreshöjning på grund av ökade kapitalkostnader ska kunna undvikas.

Efter flera år av minskande årskullar i gymnasieåldern inleds nu en tid när elevantalet i gymnasieskolan kommer att öka så långt man kan prognostisera. Till år 2020 beräknar KSL att det kommer att saknas 6 000 gymnasieplatser i länet, främst på högskoleförberedande program. Förberedelser för att möta det ökande elevantalet behöver göras i första hand delregionalt och i samspel med fristående skolor.

Under senare delen av år 2015 har tillströmningen av nyanlända ökat markant. Det medför ett ökat behov av platser på språkintroduktion och SFI. Om ökningen fortsätter i samma omfattning under år 2016 kommer ytterligare lokaler att behöva tas i anspråk och lärare i svenska som andraspråk kommer att behöva nyrekryteras.

Utbildning som leder till arbete är en förutsättning för lyckad integration av nyanlända. Förutom de befintliga utbildningsvägarna finns behov att utveckla nya snabbare utbildningsvägar i samarbete med branscherna så att en god matchning görs mellan utbildningsinsatser, behov av arbetskraft och erforderlig kunskapsnivå för anställning. Ökade insatser behövs också för validering av yrkesutbildning och yrkeserfarenhet från andra länder.

Kultur- och fritidsnämnden

Ansvarsområde
Kultur- och fritidsnämnden ansvarar för bibliotek, musik- och kulturskola, kulturmiljö, kulturprogram och utställningar, fritidsgårdar och ungdomens hus Lakeside, idrotts- och friluftsanläggningar, Miljöverkstan samt bidrag till idrotts- och kulturföreningar, lokalbokning och lotteritillstånd.

Förvaltningschef:
Maria Lindeberg

Mehmet Coksürer (MP)
Ordförande

VIKTIGA HÄNDELSER

Den tidigare musikskolan har utvecklats till en kulturskola. Det innebär ett bredare utbud av fler konstformer som erbjuds till Haninges barn och ungdomar.

Nolltaxa har börjat införas under året. Det innebär att idrottsföreningars barn- och ungdomsverksamhet inte behöver betala hyra i kultur- och fritidsnämndens lokaler. Ett flertal frågeställningar har hanterats och rutiner utarbetats. Inledningsvis omfattas endast träningsverksamhet. Nolltaxan kommer fortsätta införas stegvis under år 2016 och år 2017 för att omfatta fler typer av föreningar samt tävlings- och uppvisningsverksamhet. Nämnden har även startat en utredning av bidragssystemet till föreningarna, vilket har kopplingar till frågan om nolltaxa.

Beslut togs om att tre nya idrottshallar ska byggas i kommunen. Idrottshallarna är planerade att förläggas i Tungelsta, Västerhaninge och Vendelsö.

All personal som arbetar på fritidsgårdar har utbildats i coachande förhållningssätt.

Arbetet med det kulturpolitiska programmet och det idrottspolitiska programmet har fortsatt under året. Programmen fyller en viktig funktion i nämndens långsiktiga utvecklingsarbete.

Arbetet med att ta fram en ny biblioteksplan har startat.

MÅLUPPFYLLELSE

Ekologisk hållbarhet

✧ *Så har nämnden bidragit till att nå målen:*

Nämnden har stärkt kunskapen och medvetenheten kring klimat- och miljöfrågor hos medborgare som besöker verksamheterna och internt bland medarbetarna i förvaltningen.

Miljöverkstans utbildningsinsatser för elever och lärare samt arrangemang för allmänheten kan särskilt lyftas fram. Jordbrogården har tagit fram ett anpassat miljömaterial tillsammans med Miljöverkstaden och genomfört ett seminarium med ungdomar. Biblioteket i Handen har haft utställningar om miljö.

Verksamheterna har fortsatt att aktivt välja ekologiska produkter vid inköp av livsmedel. Detta har resulterat i en förbättring jämfört med 2014, från 23 till 27 procent under 2015. Störst påverkan på resultatet har fritidsgårdarna eftersom de är den verksamhet som köper livsmedel i störst utsträckning.

Social hållbarhet

✧ *Så har nämnden bidragit till att nå målen:*

Nämnden har rustat barn och unga inför vuxenlivet, verkat för en god livskvalitet och folkhälsa samt har genomfört informations- och kunskapsspridning i kommunen. Nämnden har erbjudit ett brett och tillgängligt utbud av kultur, idrott och fritidsaktiviteter med medborgarnas delaktighet och inflytande som viktiga ledstjärnor. Förverkligande av det idrottspolitiska och det kulturpolitiska programmet pågår.

Fritidsgårdarna och Lakeside planerar sina verksamheter utifrån barns och ungdomars idéer. Fritidsgårdarna har haft cafégrupper och arrangemangsgrupper. Dalarö fritidsgård har under året särskilt arbetat med mellanstadiebarnens påverkan i verksamheten. Musikskolan har arbetat fram en modell för elevinflytande. Biblioteken har fört dialog med ungdomar som har resulterat i att information om bibliotek i större utsträckning kommuniceras via sociala medier.

Det har gjorts flera insatser och aktiviteter för att öka tillgängligheten för människor med funktionshinder. Biblioteket i Handen har drivit en bokklubb för daglig verksamhet. Förvaltningen har även haft simundervisning för barn med funktionsnedsättning och konstvisning för personer med demensdiagnoser. Jordbrogården har kartlagt barnens fritidsintressen, och utifrån det startat upp verksamheter på Jordbrogården samt slussat ut barn till föreningslivet. Tre större arrangemang för personer med funktionsnedsättning har genomförts.

Nämnden har prioriterat att öka tryggheten i och kring verksamheter och anläggningar genom exempelvis bättre belysning kring fritidsgårdar. Utemiljön vid Jordbro kultur- och föreningshus har förbättrats genom att träd och buskar har beskurits. I kulturhuset i Handen finns entrévärdar som har bidragit till trygg och trevlig miljö.

Förvaltningens totala besökssiffra för de verksamheter där antalet besök räknas, motsvarade under året 1 924 705, vilket är en lägre besökssiffra än föregående år. Det förklaras delvis av att Torvalla sim- och sporthall tvingats stänga en av bassängerna under en period på grund av reparation, samt att Lakeside inte haft möjlighet att mäta antal besökare under året eftersom verksamheten flyttat till nya lokaler och besöksräknare saknas i de nya lokalerna.

Besöksstatistik	2014	2015
Torvalla sim- och sporthall	500 000	350 000
Torvalla IP	500 000	500 000
Haninge kulturhus	449 128	419 000
Bibliotek	466 155	399 855
Fritidsgårdar	220 787	231 663
Lakeside	54 000	-
Jordbro parklek	18 600	24 187
Totalt	**2 208 670**	**1 924 705**

Kommentar tabell: Antalet besök i Haninge kulturhus är för hög eftersom även besökare till biblioteket ingår. Fritidsgårdarna och Parkleken genomför manuella besöksmätningar två veckor per år som en årssiffra beräknas utifrån. Siffran för Torvalla IP och kulturhuset är uppskattade siffror då besöksräknarna varit trasiga under året.

Ekonomisk hållbarhet

✧ *Så har nämnden bidragit till att nå målen:*

Förvaltningen arbetar långsiktigt för en tydligare ledning och effektivare resursanvändning. Kommunens beslutstödssystem och nya ärendehanteringssystemet har inneburit att processer och rutiner förbättrats.

Förvaltningen har infört ny teknik för att få effektivare resursanvändning. Biblioteket i Handen har med ny teknik underlättat för besökare att hantera sina egna utskrifter. En utredning om att digitalisera bokningssystemet för lokaler i kulturhuset har gjorts.

Avtalstroheten har minskat med en procentenhet till 72 procent.

Nämnden har gett externa utförare möjlighet att erbjuda aktiviteter i och med att Kulturskolan har kompletterat den kommunala musikskolan med bredare utbud.

Nämnden har medverkat till att förbereda ungdomar inför arbetslivet genom att flera verksamheter har tagit emot praktikanter och sommarjobbare. Förvaltningen har också genomfört en utbildning för ungdomsledare.

INTERN KONTROLL

I nämndens internkontrollplan ingår 17 processer och rutiner som har följts upp. Varje enhet har möjlighet att använda upp till fem företagskort, om inte avdelningschef godkänner att enheten har fler kort. Alla förvaltningar har färre kort jämfört med 2014 utom kultur- och fritidsförvaltningen.

Ett stickprov av fritidsbokningens fakturering till föreningar har granskats. Resultaten visade att fakturorna har varit korrekta och rätt taxa har använts.

Föreningarna ska rapportera in närvarokort och andra handlingar för att få föreningsstöd. Kontroll av ett urval handlingar visade att hälften av alla ansökningar helt eller delvis saknade korrekta handlingar. Resultatet är inte tillfredställande men innebär en förbättring i jämförelse med det stickprov som gjordes tidigare under året. Förvaltningen kommer att fortsätta informera föreningar om vikten av att följa rutinen för närvarokort och handlingar.

Förvaltningen har fastställt en ny rutin för avtalshantering. Syftet är att säkerställa att de avtal som tecknas håller en god kvalitet. Rutinen finns på intranätet och har diskuterats i alla ledningsgrupper. En kontroll i slutet av året visade att förvaltningen behöver fortsätta arbeta för att rutinen ska vara känd och användas av samtliga chefer.

EKONOMI

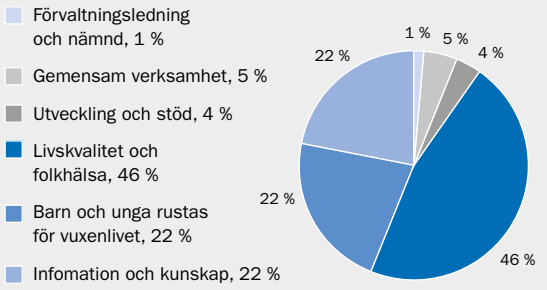
Kultur- och fritidsnämnden redovisar ett utfall på 180,2 miljoner kronor (mnkr), vilket är ett överskott på 2,9 mnkr jämfört med budget. Utfallet för året motsvarar 98,4 procent av budgeten.

Under året reviderades budgeten och nämnden fick 2,2 mnkr avseende ersättning för ökade kostnader för avställda idrottshallar. Dessa 2,2 mnkr var villkorade och fick endast tas i anspråk efter beslut av kommunstyrelsen. Nämnden fick inte ta 1,5 mnkr av dessa medlen i anspråk och förväntades därmed att göra ett överskott på motsvarande vid årets slut. Efter att nämnden återlämnat 1,5 mnkr visar resultatet ett överskott på 1,4 mnkr. Nämndens reserv på 1,0 mnkr har lämnats oförbrukad.

Ekonomi (mnkr)	Bokslut 2014	Budget 2015	Bokslut 2015
Verksamhetens intäkter	37,1	35,7	32,9
Verksamhetens kostnader	214,9	218,8	213,1
Nettokostnader*	177,8	183,1	180,2
Resultat	**1,1**		**2,9**

**Budgetrad nettokostnad motsvarar ram enligt fullmäktige.*

Bruttokostnad fördelad per verksamhet 2015

PERSONAL

I 2015 års arbetsplatsundersökning fick kultur- och fritidsförvaltningen ett hållbart medarbetarindex (HME) på 78,3. Det är en förbättring i jämförelse med år 2014 då motsvarande index var 73,8. Kultur- och fritidsförvaltningens resultat för 2015 ligger nära medelvärdet för kommunen som år 2015 var 78,5. Endast socialförvaltningen och Tornberget hade ett bättre resultat. Förvaltningen kommer under år 2016 arbeta med förbättringsåtgärder utifrån resultaten i 2015 års undersökning.

Under året har förvaltningen utbildat chefer i löneprocessen och särskilt resultat- och målsamtal. Chefer har även genomgått en arbetsmiljöutbildning. Chefsträffar har genomförts kontinuerligt utifrån olika teman och behandlat personalfrågor, ekonomi och verksamhet.

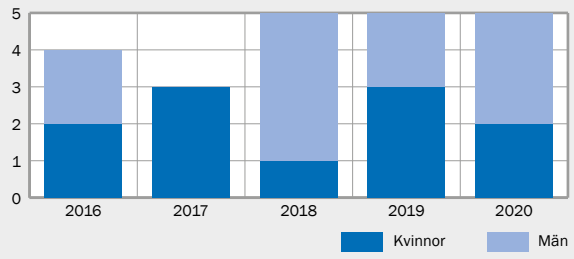
All personal har inbjudits till två förvaltningsdagar med syfte att inkludera medarbetare och skapa ett helhetstänk för förvaltningen och det långsiktiga utvecklingsarbete som pågår.

Sjukfrånvaron på kultur- och fritidsförvaltningen motsvarade 8,5 procent av överenskommen arbetstid. Det är en högre siffra än föregående år då den var 7,3 procent.

Personal	2014	2015
Antal anställda	214	210
Varav män	97	99
Varav kvinnor	117	111
Sjukfrånvaro i procent av överenskommen arbetstid, alla anställda	7,3	8,5
Sjukfrånvaro bland kvinnor (procent)	9,2	9,8
Sjukfrånvaro bland män (procent)	5,1	7,0
Långtidssjukfrånvaro (procent av sjukfrånvaro 60 dagar eller mer)	59,2	67,7
Sjukfrånvarotid i åldersgruppen 29 år eller yngre (procent)	3,6	4,8
Sjukfrånvarotid i åldersgruppen 30–49 år (procent)	7,0	9,6
Sjukfrånvarotid i åldersgruppen 50 år eller äldre (procent)	9,0	8,5

Gäller tillsvidareanställningar och visstidsanställningar med sysselsättningsgrad på minst 40 procent av heltid

Pensionsavgångar årligen fram till år 2020

FRAMTIDEN

Ansvaret för den 10-12 årsverksamhet som bedrivs vid kultur- och fritidsförvaltningens fritidsgårdar övergår från och med år 2016 till grund- och förskolenämnden. Kultur- och fritidsförvaltningen kommer inledningsvis fortsätta vara utförare.

Det stegvisa införandet av nolltaxa kommer att fortsätta under kommande år. 1 januari 2016 införs nolltaxa avseende kulturföreningars och studieförbunds barn- och ungdomsverksamhet. Nolltaxa för övriga föreningars barn- och ungdomsverksamhet införs 1 januari 2017. Ett nytt bidragsreglemente är under utformande och beräknas börja gälla från och med januari 2017. Arbetet sker i samverkan med föreningslivet.

Socialförvaltningen har under året valt att se över val av utförare för LSS-verksamheten kopplat till korttidstillsyn. Beslut har vid författandet av årsredovisningen inte fattats.

Socialnämnden

Ansvarsområde

Socialnämnden ansvarar för kommunens uppgifter inom socialtjänsten och lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade. Nämnden ansvarar även för familjerättsfrågor, alkohol- och tobaksfrågor, arbetsmarknadsfrågor och flyktingsamordning. Socialnämnden ska i samverkan med den enskilde och andra berörda finna lösningar som stärker individens förmåga att klara sig själv så långt som möjligt och känna trygghet.
Nämnden stödjer sociala nätverk och andra aktörer inom det sociala området samt lämnar visst stöd till föreningar

Förvaltningschef:
Siw Lideståhl

Petri Salonen (C)
Ordförande

VIKTIGA HÄNDELSER

Sedan den 1 februari finns kundval enligt lagen om valfrihet, LOV, för insatsen daglig verksamhet. Detta innebär att företag och organisationer har möjlighet att teckna avtal med kommunen och att den enskilde har möjlighet att välja utförare. Daglig verksamhet bedrivs enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade, LSS. Tidigare har insatsen enbart funnits i kommunal regi. För att öka konkurrenskraften har den kommunala dagliga verksamheten anpassat insatsen genom brukardelaktighet. Resultatet är att kommunen idag kan erbjuda ett varierat utbud enligt brukarnas behov.

I oktober fick kommunen i uppdrag av Migrationsverket att snabbt starta upp tillfälliga evakueringsplatser för nyanlända asylsökande vuxna och familjer. Två boenden med sammanlagt 160 platser startades. Innan årsskiftet avvecklades det ena boendet men 100 platser kvarstår.

Under hösten tecknades en överenskommelse om delaktighet för unga i arbete med Arbetsförmedlingen och Samordningsförbundet Östra Södertörn för att långsiktigt och varaktigt minska ungas arbetslöshet. Överenskommelsen innebär bland annat utbildningsplatser för 80 unga personer som saknar gymnasiekompetens och ett utökat aktivitetsansvar för unga 20-24 år.

MÅLUPPFYLLELSE

Ekologisk hållbarhet

✧ *Så har nämnden bidragit till att nå målen:*

Socialnämnden bidrar till ekologisk hållbarhet genom att arbeta för att minska verksamheternas koldioxidutsläpp. Personal reser i första hand kollektivt, använder miljöbil, cyklar eller promenerar.

Brukare informeras om hur man kan leva och handla mer miljöanpassat.

Nämndens ledamöter använder läsplattor och handlingar skickas elektroniskt, vilket bidrar till minskad pappersanvändning. Energianvändning minskar genom att lampor, datorer och andra apparater stängs av vid arbetsdagens slut.

Ett nytt värmesystem har installerats i lokaler för verksamheterna Gröna huset och Stigen för att minska energiförbrukningen. Förvaltningen undersöker vilka möjligheter som finns för att införa individuell mätning av elförbrukning i alla genomgångslägenheter.

Social hållbarhet

✧ *Så har nämnden bidragit till att nå målen:*

Socialtjänstens målgruppers villkor och behov uppmärksammas i kommunens fysiska planering, byggande av bostäder, översiktsplan och detaljplaner och bostadsstrategi.

Förvaltningen samarbetar med kommunstyrelseförvaltningen och övriga berörda verksamheter för att hantera flyktingmottagandet.

Det uppsökande arbetet har bedrivits i syfte att förebygga social oro, bland annat i stadskärnan. Arbetet utvecklas i samarbete med andra kommunala verksamheter och ideella organisationer.

Barn och unga ska erbjudas stöd på ett tidigt stadium. Andel barn och ungdomar som haft enskilt samtal med sin handläggare är 100 procent. Stödinsatser har givits till familjer för att inga barn och unga ska bli vräkta. Förebyggande arbete har bedrivits i syfte att minska antalet personer som utvecklar missbruk.

Förvaltningen har inlett ett samarbete med fyra ideella föreningar för att stärka det förebyggande arbetet för att minska våldsbrott och stödja brottsoffer.

Verksamheterna har utfört sitt arbete med hög servicenivå och har bland annat hög tillgänglighet per telefon och e-post. Öppna informationsmöten har hållits på kvällstid kring LSS-insatser.

Årets brukarundersökningar visade överlag ett gott resultat. Brukarna är nöjda med bemötandet i socialförvaltningens reception, att handläggaren lyssnar på ett bra sätt och man känner förtroende för denne, samt att det är lätt att få besökstid inom rimlig tid.

Daglig verksamhet har gjort en brukarundersökning 2015. Den visade bland annat att brukarna tycker om att vara på sin dagliga verksamhet och att personalen lyssnar, ger stöd och hjälp.

En brukarundersökning har gjorts inom boendestöd i det egna hemmet för målgrupperna neuropsykiatri respektive LSS. Goda resultat framkommer om brukarens kontakt med boendestödjare, bemötande samt respekt och trygghet från boendestödjare.

Ekonomisk hållbarhet

✧ *Så har nämnden bidragit till att nå målen:*
Förvaltningen har arbetat med effektiviseringar avseende personal och lokalutnyttjande. Särskilda boenden har effektiviserats. Verksamheterna har hittat möjligheter till samlokalisering i större utsträckning än tidigare. Ett 20-tal lägenheter används som boende för flyktingar.

En verksamhet har lagts ned och organisationen för det administrativa stödet till verksamheterna har setts över. Detta i syfte att uppnå högre effektivitet.

Socialnämnden bidrar till ekonomisk hållbarhet genom att förvaltningen utvecklar resultatbaserad styrning och ett kommunikativt ledarskap. Förvaltningens resultat har förbättras i arbetsplatsundersökningen jämfört med föregående år.

INTERN KONTROLL

I socialnämndens internkontrollplan ingår att kontrollera att rutiner mellan beställare och utförare i egen regi fungerar. Ett moment är att utföraren ska upprätta en så kallad genomförandeplan för en brukare inom 30 dagar från att en beställning lämnats. Stickprov visade att en mindre andel av beställningarna hade registrerade genomförandeplaner. En förklaring är att ett nytt verksamhetssystem har införts. Förvaltningen kommer att följa upp hur registrering av genomförandeplaner i verksamhetssystemet hanteras.

Kommunen har ramavtal för institutionsplaceringar på hem för vård eller boende (HVB-hem). Under januari till och med maj har 84 individuella placeringar gjorts på HVB-boende. Av dessa utgör 28 placering utanför ramavtal. Anledningar till dessa placeringar är i första hand att ramavtalet inte har kunnat tillgodose de specifika behoven som placerade individer har. I andra hand har det inte funnits tillräckligt med platser.

EKONOMI

Socialnämndens ekonomiska resultat är en avvikelse mot budget på 1,5 mnkr kronor vilket motsvarar 0,2 procent av budget. Budgeten är 783,2 mnkr och utfallet blev 781,6 mnkr.

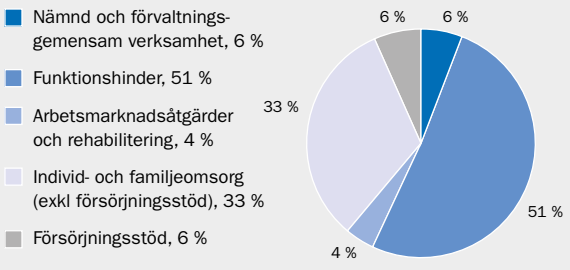
Nämndens verksamheter inom den sociala barn- och ungdomsvården har gjort ett underskott. Orsakerna är att många ärenden har kommit in, svårigheter att hitta placeringar för barn och unga samt hög personalomsättning. Underskottet beror också på kostnader för omstrukturering inom särskilda boenden enligt LSS i egen regi samt på lägre intäkter inom personlig assistans.

Underskottet i nämndens verksamheter har täckts av nämndens reserv.

Ekonomi (mnkr)	Bokslut 2014	Budget 2015	Bokslut 2015
Verksamhetens intäkter	246,1	270,1	259,2
Verksamhetens kostnader	988,4	1 053,3	1 040,9
Nettokostnader*	742,3	783,2	781,6
Resultat	**7,5**		**1,5**

**Budgeterad nettokostnad motsvarar ram enligt fullmäktige.*

Bruttokostnad fördelad per verksamhet 2015

PERSONAL

Socialförvaltningen har under 2015 fokuserat på ledarskapet. Genom månatliga chefsmöten med syfte, vision och mål, stödsystem, relationer, feedback, struktur och ledarskap som fokus för framgångsrikt ledarskap, har flera av kommunens gemensamma chefsriktlinjer utvecklats i de olika chefsleden på förvaltningen.

Socialförvaltningen har sedan flera år en väl inarbetad arbetsmiljöguide som används i verksamheten. Arbetet med att utveckla och följa upp denna guide sker löpande och är en del i det övergripande utvecklingsarbete som är kopplat till målkedjan.

Socialförvaltningen och äldreförvaltningen har under 2015 intensifierat sitt samarbete. Samarbetet är positivt och det synliggörs allt fler möjligheter för ett ökat övergripande samarbete och förhållningssätt.

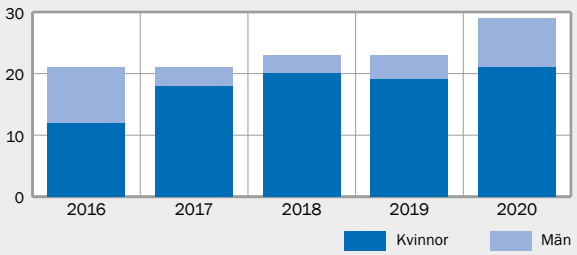
Personal	2014	2015
Antal anställda	927	901
Varav män	213	213
Varav kvinnor	714	688
Sjukfrånvaro i procent av överenskommen arbetstid, alla anställda	6,0	7,3
Sjukfrånvaro bland kvinnor (procent)	5,4	7,6
Sjukfrånvaro bland män (procent)	8,3	5,9
Långtidssjukfrånvaro (procent av sjukfrånvaro 60 dagar eller mer)	50,7	57,6
Sjukfrånvarotid i åldersgruppen 29 år eller yngre (procent)	4,2	5,0
Sjukfrånvarotid i åldersgruppen 30–49 år (procent)	4,3	6,5
Sjukfrånvarotid i åldersgruppen 50 år eller äldre (procent)	8,6	8,6

Gäller tillsvidareanställningar och visstidsanställningar med sysselsättningsgrad på minst 40 procent av heltid.

Sjukfrånvaron ligger på 7,3 procent, jämfört med 6 procent förra året. Fler av förvaltningens chefer har uppmärksammat frågor kring organisatorisk och social arbetsmiljö. Det har föranlett arbetsplatskartläggningar med tillhörande åtgärdsplan.

Chefer tar tidigare kontakt med företagshälsovården för att få hjälp med att sätta in rätt insats i rätt tid. Insatserna gäller såväl upprepad sjukfrånvaro, längre sjukfrånvaro samt planering av återgång i arbete som att medarbetare själva har signalerat att de inte mår bra och bett om hjälp.

Pensionsavgångar årligen fram till år 2020

FRAMTID

Förvaltningen ser att flera av de utmaningar som funnits under 2015 kvarstår. Den stora ökningen av mottagande av flyktingar, vuxna, familjer och ensamkommande barn, ställer krav på socialtjänstens verksamheter. Utmaningar nu och framöver är att ordna ett bra strukturerat mottagande.

Bostadsfrågan är även en utmaning för andra målgrupper inom socialförvaltningen. Bristen på bostäder både nationellt och inom kommunen är stor och riskerar leda till att personer blir kvar längre än nödvändigt på institution vilket inte är bra för den enskilde men även påverkar kostnaderna.

Förvaltningen ser en fortsatt volymökning inom funktionshinderområdet. Detta ställer bland annat krav på fler boendeplatser i särskilda boenden och boendestöd.

Svårigheten att rekrytera erfarna socialsekreterare med rätt kompetens till myndighetsutövning påverkar både effektivitet och kostnader.

Stadsbyggnads-nämnden

Ansvarsområde
Stadsbyggnadsnämnden ansvarar för de kommunala verksamheterna inom detaljplanering, bygglovshantering samt mätning och kartframställning. Nämnden ansvarar också för kommunens vägar, parker samt vatten- och avloppsverksamhet. Nämnden är kommunens myndighet i trafik- och hamnfrågor samt för adresshantering och lägenhetsregister. Nämnden är myndighet för lantmäteri i kommunen.

Förvaltningschef:
Linda Marend

Göran Svensson (S)
Ordförande

VIKTIGA HÄNDELSER

Den kommunala lantmäterimyndigheten har startat sin verksamhet.

Stadsdelen Vega fortsätter växa genom att två stora detaljplaner vann laga kraft. Det första spadtaget för ny pendeltågsstation i Vega togs i maj.

I arbetsplatsområdet Albyberg såldes de första kommunala tomterna och planeringen av Albyberg 2 påbörjades.

Brandbergsparkens upprustning avslutades och planeringen av Åbyparken kom igång med en uppskattad dialog med medborgarna.

MÅLUPPFYLLELSE

Ekologisk hållbarhet

✧ *Så har nämnden bidragit till att nå målen:*

Nämnden har byggt en dryg kilometer ny cykelväg och cykelparkeringar under tak. Fyra busshållplatser har tillgänglighetsanpassats. Röjning och upprustning av befintliga gång- och cykelvägnätet har skett löpande. Förvaltningen har tagit fram en handlingsplan och checklista för att nya detaljplaner ska bli mer cykelvänliga.

Det har varit fokus på växter som attraherar fjärilar och insekter när parker upprustats och sommarblommor planterats.

VA-planen har antagits och ett antal aktiviteter kring dagvatten genomförts. Förvaltningen har tagit fram en dagvattenstrategi och en skötsel- och underhållsplan har upprättats för kommunens dagvattenanläggningar. En handlingsplan för hantering av dagvatten i detaljplaneringen har upprättats. Alla hushåll har fått en broschyr med enkla miljötips.

Social hållbarhet

✧ *Så har nämnden bidragit till att nå målen:*

Under året har nämnden arbetat med olika åtgärder för att öka Haninges attraktivitet som kommun. Bland annat har medborgardialog genomförts, som också engagerat många barn och ungdomar. Åtgärder för trygghet och säkerhet i närmiljöer samt upprustning av parker och andra utemiljöer har skett kontinuerligt under året.

Arbetet med utvecklingen av stadskärnan har gått in i en mer konkret fas genom förberedelser för ny utformning av Poseidons torg. Handens vattentorn har färdigställts och blivit nya vackra landmärken för Haninges centrala delar. Arbetet med stadskärnan har också innefattat att börja ta fram en parkeringsstrategi i syfte att skapa täta och attraktiva stadsmiljöer.

Brandbergsparken har rustats upp. Ny park enligt parkplanen är Åbyparken som under året haft dialogen Nyfiken park med stort intresse från invånarna.

Det kommunala vägnätet har fått nya hastighetsgränser i enlighet med hastighetsplanen. Ett antal trygghetskapande åtgärder har gjorts kring skolor, tre övergångsställen har höjts upp för att sänka hastigheterna för fordon. Reflexer har delats ut till skolbarn och två mobila hastighetsskyltar har införskaffats för att användas där behov finns.

Sopsaltning av gång- och cykelvägen mellan Tungelsta och Handen har bidragit till ökade möjligheter att cykla året runt. Vidare har fler och säkrare cykelparkeringar upprättats under året.

Under sommaren har 72 skolungdomar erbjudits arbete i kommunens parker.

Ekonomisk hållbarhet

✧ *Så har nämnden bidragit till att nå målen:*

Förvaltningen har sett över processer och rutiner för att få en effektivare resurshushållning. Nya större maskiner och släntklippare har utvärderats för att uppnå en effektiv användning.

Drift och underhållsplanen av ledningsnätet har reviderats för att identifiera en lämplig nivå på det förebyggande underhållet och kunna förbättra resursplaneringen.

Översyn av bygglovshandläggningen har påbörjats för att effektiviseras enligt en standardiserad modell.

Lantmäteriet har rättat linjegeometrierna för vägnätsredovisningen.

Avtalstroheten har förbättrats till 88 procent från 86 procent 2014.

Utbildningar har genomförts för att förbättra ledarskap, arbetsmiljö, kunskap och effektivitet. Därutöver har flera åtgärder satts igång för att ge effektiva verktyg i det dagliga arbetet.

2015 har varit ett hälsoår innehållande föreläsningar och fysiska aktiviteter för att uppmuntra medarbetarna till hälsosamt arbetsliv och aktiv fritid.

INTERN KONTROLL

Nämnden har följt upp internkontrollplanen och resultatet är tillfredsställande.

Ett moment som har följts upp var om det finns tillräckliga rutiner och erfarenhetsåterföring avseende drift av tekniska tjänster. Inventering av befintliga dokument och intervjuer inom förvaltningens olika verksamhetsområden har genomförts. Resultatet är bra. Rutiner och checklistor är sammanställda och finns tillgängliga för alla medarbetare inom förvaltningen.

Även rutiner kring arbetsmiljö inom tekniskt arbete samt hur de efterlevs har kontrollerats.

Resultatet visar att rutiner och checklistor är sammanställda och finns tillgängliga för alla medarbetare inom förvaltningen. Riskbedömning med handlingsplan har tagits fram. Uppföljning av handlingsplan kommer att genomföras under kommande år. Kontinuerlig avstämning av rutiner och checklistor görs på arbetsplatsträffar och vid skyddsronder.

EKONOMI

Stadsbyggnadsnämnden redovisar ett utfall på 122,7 miljoner kronor (mnkr), vilket är ett överskott jämfört med budget på 4,2 mnkr. Utfallet motsvarar 96,7 procent av budgeten och nämndens reserv om 2,1 mnkr kunde lämnas oförbrukad.

Nämnden har kunnat använda 2014 års överskott till flera verksamheter. Det har bland annat gjort det möjligt att åtgärda akuta beläggningsarbeten, bedriva utrednings- och översiktsplanearbete, ökad park- och markskötsel samt olika ljus- och blomsterprojekt.

Vintervädret var gynnsamt, vilket påverkade resultatet positivt med lägre kostnad för vinterväghållningen. Energisnålare armaturer har inneburit minskade kostnader för trafikbelysning. Tillsammans med övriga verksamheter inom teknikavdelningen redovisas ett positivt resultat på 2,2 mnkr.

VA-verksamheten har haft lägre kostnader på grund av lägre ränta och senarelagda investeringar. Drift- och underhållskostnaderna för rörnätet har ökat främst på grund av dyrare vattenläckor och avloppsstopp.

Park och natur redovisar ett underskott på grund av lägre intäkter för snöröjning under de snöfattiga vintermånaderna samtidigt som arbetet med eget parkunderhåll har ökat.

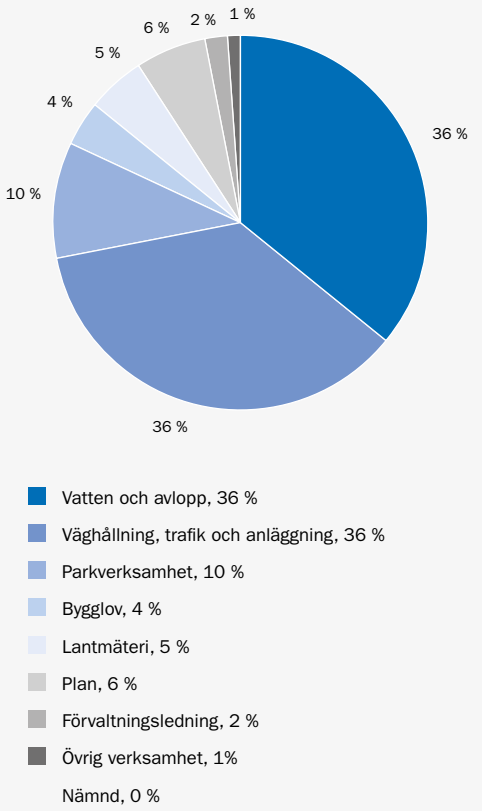
Lantmäterimyndigheten har haft ökade kostnader och lägre intäkter i startfasen.

Verksamheterna plan och bygglov redovisar ett positivt resultat på tillsammans 1,8 mnkr genom ökad omsättning och ökade intäkter mot budget vilket beror på ett större antal bygglov samt ett ökat antal planärenden.

Ekonomi (mnkr)	Bokslut 2014	Budget 2015	Bokslut 2015
Verksamhetens intäkter	235,8	228,0	242,5
Verksamhetens kostnader	346,0	354,9	365,2
Nettokostnad*	110,2	126,9	122,7
Resultat	15,5		4,2

** Budgeterad nettokostnad motsvarar ram enligt fullmäktige.*

Bruttokostnad, fördelad per verksamhet 2015

ÅRETS INVESTERINGAR

Stadsbyggnadsnämndens investeringsbudget uppgick till 156,0 mnkr vilket inkluderar investeringsmedel från tidigare år för pågående projekt. Några projekt har flyttats fram till år 2016 och utfallet för år 2015 blev 121,3 mnkr. Några av projekten som genomfördes 2015 är (mnkr) VA-ledningar Årsta Havsbad (59,9), dagvattenåtgärder (12,1), Handens vattentorn (9,7), parkupprustning (2,7) och trafiksäkerhetsinvesteringar (6,3).

PERSONAL

Antalet anställda är oförändrat 2015 jämfört med 2014 trots viss personalomsättning. Sjukfrånvaron för 2015 blev 3,3 procent, vilket är 1,4 procentenheter lägre än 2014.

Under året har långtidssjukfrånvaron ökat och likaså sjukfrånvaron i åldersgruppen 29 år eller yngre. Långtidssjukfrånvaron kan förklaras. En genomgång av anledningarna till ökad sjukfrånvaro bland de yngre kommer att genomföras tillsammans med personalavdelningen.

Fram till 2020 väntas pensionsavgångar i storleksordningen drygt 10 procent inom förvaltningen. Vikt kommer att läggas vid kunskapsåterföring och mentorskap för att behålla viktig kompetens.

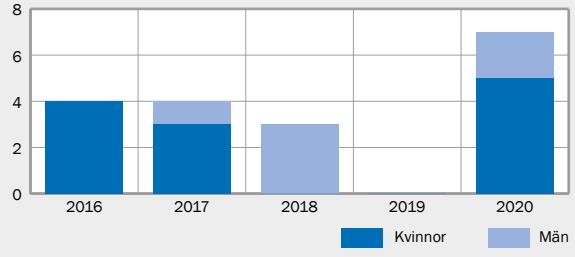
Under året har det genomförts ett arbete med att ta fram en arbetsmiljöguide, arbetet kommer att slutföras under 2016. I och med det har en översyn gjorts av rutiner, riktlinjer och föreskrifter, vilket kommer att innebära en tryggare arbetsmiljö framöver. Processer, rutiner och riktlinjer har setts över för att skapa en trygg och överblickbar arbetsvardag. Kompetensutveckling har skett genom ledarskapsutbildning och inom specialområden.

Förvaltningen har fortsatt arbetet med förenklade och tydliga processer som syftar till att det dagliga arbetet görs överblickbart och hanterligt.

Personal	2014	2015
Antal anställda	165	165
Varav män	103	98
Varav kvinnor	62	67
Sjukfrånvaro i procent av överenskommen arbetstid, alla anställda	4,7	3,3
Sjukfrånvaro bland kvinnor (procent)	5,1	4,7
Sjukfrånvaro bland män (procent)	4,5	2,4
Långtidssjukfrånvaro (procent av sjukfrånvaro 60 dagar eller mer)	31,6	35,9
Sjukfrånvarotid i åldersgruppen 29 år eller yngre (procent)	1,4	2,6
Sjukfrånvarotid i åldersgruppen 30–49 år (procent)	5,9	3,7
Sjukfrånvarotid i åldersgruppen 50 år eller äldre (procent)	4,0	3,7

Gäller tillsvidareanställningar och visstidsanställningar med sysselsättningsgrad på minst 40 procent av heltid.

Pensionsavgångar årligen fram till år 2020

FRAMTIDEN

För att uppnå bästa möjliga slutresultat i arbetet med att skapa långsiktigt hållbara miljöer för medborgarna, krävs ett brett perspektiv där olika aspekter på planering tas tillvara i sammanhållna processer. För man samman alla intressenter från början och skapar en grund av sammanvägda kriterier och behov, ges större möjlighet att nå ett slutresultat med hög kvalitet.

Hållbarhetsfrågorna är fortsatt centrala. Övergripande frågor som klimatförändringar, transportbeteende och energiförsörjning påverkar planeringen även i det lilla formatet. Behovet av att planera utifrån ett längre framtidsperspektiv vad gäller till exempel översvämningsrisker och extrema vädersituationer ökar.

Hållbarhetsfrågorna breddas, där den sociala hållbarheten blir viktigare. Frågor kring integration, social blandning, livsstil och livspussel tar plats och påverkar planeringen. Jämställdhets- och mångfaldsfrågorna är i fokus.

Ett ökat medborgarinflytande blir mer och mer självklart där människor vill och tillåts delta i planeringsprocessen. Nya kommunikationskanaler blir självklarheter där sociala medier, spel som Minecraft och interaktiva mobilapplikationer lockar fler till en dialog med den offentliga verksamheten.

Gestaltning och utformning av den offentliga miljön är viktiga frågor som diskuteras i ett allt bredare sammanhang. En strävan finns att skapa blandade stadsmiljöer där bostäder, arbetsplatser, kultur och handel integreras till levande stadsmiljöer.

Planeringsförutsättningarna blir därigenom mer komplexa med intressekonflikter mellan parter och verksamheter.

Genom att städerna förtätas blir frågor kring riksintressen, strandskydd, buller, luftkvalitet och markföroreningar aktuella och behöver behandlas för att inte utgöra hinder för att bygga hållbart, det vill säga där det redan är byggt. Bostadsfrågan står alltjämt i blickpunkten, ett brett arbete behövs för att bygga fler bostäder i varierad storlek, utformning och upplåtelseform. städer som ska passa många olika familjekonstellationer. Det finns också ett tryck för att bereda plats för egnahem. En viktig förutsättning för framgång är en välfungerande infrastruktur och tillgänglig kollektivtrafik.

Äldrenämnden

Ansvarsområde
Äldrenämnden ansvarar för kommunens vård och omsorg till personer över 65 år samt till personer under 65 år med fysisk funktionsnedsättning. Vården och omsorgen utövas i form av förebyggande verksamhet, seniorboende, dagverksamhet, hemtjänst, korttidsboende och vård- och omsorgsboende.

Förvaltningschef: Ewa Kardell

Annett Haaf (S)
Ordförande

VIKTIGA HÄNDELSER

Träffpunkt Sågen i Vendelsö öppnades i början av året.

Äldremässan hölls traditionsenligt i oktober i kommunhuset. Mässutställningar, prova på-aktiviteter, musik och dansunderhållning var några av inslagen.

Haninge kommuns utmärkelse "Årets seniorinsats" kungjordes på Äldremässan och tilldelades Kristina Hultgren som är frivilligledare i Rödakorskretsen Österhaninge/Dalarö.

Fest i Eskilskyrkan för många sjuka äldre personer som bjöds på lunch. En donation gjorde detta möjligt.

I december arrangerades Nobelfestligheter i vård- och omsorgboenden samt träffpunkter.

Ung omsorg som rekryterar och arbetsleder ungdomar för att förgylla tillvaron för kommunens äldre på vård- och omsorgsboenden, startade sin verksamhet i november.

MÅLUPPFYLLELSE

Ekologisk hållbarhet

✧ *Så har nämnden bidragit till att nå målen:*

Andelen ekologiska livsmedel blev 28 procent (22 procent 2014), vilket innebär att nämndens eget målvärde som är 30 procent nästan uppnåddes. Restaurangen vid Hagagårdens äldreboende stod för mer än hälften av äldreförvaltningens livsmedelsinköp.

En fortsatt utveckling av ruttplaneringen i hemtjänsten har gjort det möjligt för hemtjänsten att använda bilarna effektivare.

Medarbetare vid kommunens vård- och omsorgsboenden har utbildats i effektiv energiförbrukning. Energiguiden ”Effektiv energiförbrukning i vård- och omsorgsboende” är en vägledning i hur man kan bidra till en effektiv energiförbrukning.

Vid de förebyggande hembesöken erbjuds information om energismart agerande.

Social hållbarhet

✧ *Så har nämnden bidragit till att nå målen:*

Äldreförvaltningen har inventerat ytterligare 50 offentliga verksamheter i kommunen utifrån ett tillgänglighetsperspektiv. Informationen finns på kommunens hemsida i tillgänglighetsdatabasen. Databasen innehåller 87 anläggningar.

Äldreförvaltningens årliga brukarenkät görs inom hemtjänst och vård- och omsorgsboende. Årets enkät visade att fler enheter än föregående år har 85 procent av brukarna som är sammantaget nöjda. 26 av 30 enheter i hemtjänst och vård- och omsorgsboende uppnår åtagandet 95 procent nöjda i bemötande, vilket är en liten förbättring jämfört med 2014.

Förebyggande hembesök hos 484 personer, anhörigstöd, trygghetslarm, fixarservice, flera hälsocirklar och friskvård har bidragit till att skapa en ökad trygghetskänsla hos de äldre.

Genom de förebyggande hembesöken och med hjälp av anhörigkonsulenten har förvaltningen kunnat kartlägga behov och efterfrågan av stöd till anhöriga. Anhöriga har bjudits in till dagverksamheter och träffpunkter för att delta i fika, anhörigmöten och anhörigutbildning. Fyra anhöriggrupper på våren och två på hösten har hållits.

Äldreförvaltningen har tillhandahållit praktikplatser på gymnasienivå i den omfattning som efterfrågats av Fredrika Bremer och CentrumVux. Sammanlagt har cirka 700 praktikveckor verkställts.

Äldremässan hölls traditionsenligt i oktober i kommunhuset med bland annat Stefan Einhorn som föredragshållare. Mässutställningar, prova-på-aktiviteter, musik- och dansunderhållning var andra populära inslag.

Äldrenämnden har lämnat yttrande i kommunens planprocesser utifrån aktuell forskning med ett äldre- och eller tillgänglighetsperspektiv.

Ekonomisk hållbarhet

✧ *Så har nämnden bidragit till att nå målen:*

Avtalstroheten blev 82 procent, vilket är en försämring jämfört med året innan då den var 88 procent.

En dagverksamhet (Hagagården) har gjorts om från allmän till inriktning demens på grund av ökad efterfrågan. Tio platser på korttidsboende för personer med demens har omvandlats till vård- och omsorgsboende.

Snittet för antal ej belagda dygn mellan avslutning och inflyttning ligger på 14 dagar och är klart under målvärdet som är 21 dagar. Genom att klarställandet av lägenheter i vård- och omsorgsboende effektiviserats, har antal boendedygn per boendeenhet utökats.

Jämförelser av verksamheterna görs kontinuerligt på flera plan; med andra kommuner på Södertörn, jämförelser regionalt och nationellt utifrån verksamhet, volymer, kostnader och kvalitet.

Äldreförvaltningens arbetsmiljöarbete har följt handlingsplanen och har tagit fasta på verksamhets- och individinriktade åtgärder, bland annat för att sänka sjukfrånvaron.

Etableringen av privata aktörer som driver boenden av skilda slag, kommunens upprustade äldreboenden samt seniorboenden bidrar till att Haninge kan erbjuda en trygg bostads- och livsmiljö för äldre. Utöver kommunala utförare finns 28 utförare enligt lagen om valfrihet (LOV) och tre vård- och omsorgsboenden med verksamhet i Haninge.

INTERN KONTROLL

Kontrollen visar att flertalet kontrollmoment fungerar utan anmärkning, men att det finns områden som behöver utvecklas under kommande verksamhetsår. Detta gäller exempelvis kunskap om avtal med olika leverantörer, en åtgärd som redan vidtagits är att begränsa antalet personer som har rätt att beställa. Detta kommer med automatik att öka avtalstroheten som försämrats 2015 jämfört med 2014.

Uppföljning av beslutad tid inom hemtjänsten har förbättrats, genom en ny rapportmodul i beslutsstödssystemet. Modulen underlättar arbetet med avstämning av olika utförares återrapporterade insatser mot beslutade insatser. Under 2015 har det också tagits fram ett underlag för upphandling av ett tidsregistreringssystem för registrering av verklig besökstid hos olika hemtjänstkunder.

Varje år granskar äldreförvaltningen kvaliteten i verksamheterna. Syftet med kvalitetsgranskningen är att säkerställa att enheten uppfyller de kvalitetskrav som äldreförvaltningen har på samtliga verksamheter inom äldrenämndens ansvarsområde, samt att stimulera till ett aktivt kvalitetsarbete i verksamheten.

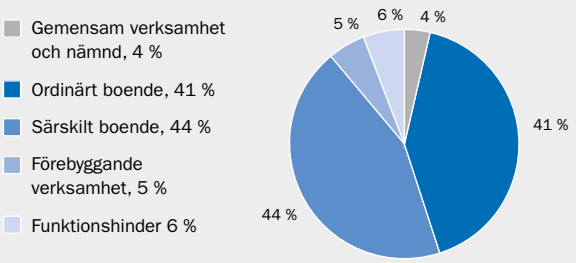
EKONOMI

Äldrenämnden redovisar ett underskott jämfört med budget på 52,0 miljoner kronor (mnkr). Underskottet motsvarar en negativ avvikelse med 8,4 procent av budgeten.

Äldrenämndens nettokostnad för 2015 uppgår till 670,3 mnkr, budgetramen var 618,3 mnkr. 2014 var nettokostnaden 624,6 mnkr. Nettokostnaden har på ett år ökat med 45,7 mnkr eller med 7,3 procent. Av ökningen avser 9,5 mnkr (1,5 procent) insatser för personer under 65 år vad gäller hemtjänst och boende enligt socialtjänstlagen. Återstående ökning med 36,2 mnkr (5,8 procent) beror i första hand på ökat behov av hemtjänstinsatser kopplat till fortsatt ökning av antalet invånare över 70 år, men också på pris och löneutveckling. Antalet invånare över 70 år har ökat med cirka 6 procent under 2015.

Ekonomi, mnkr	Bokslut 2014	Budget 2015	Bokslut 2015
Verksamhetens intäkter	94,9	99,5	104,0
Verksamhetens kostnader	719,5	717,8	774,3
Nettokostnader	624,6	618,3	670,3
Resultat	**-17,0**		**-52,0**

Bruttokostnad fördelning per verksamhet 2015

PERSONAL

Kommunens årliga arbetsplatsundersökning ger resultatet 77,7 (77,8 år 2014) för äldreförvaltningen vilket kan jämföras med kommunens totalresultat på 78,5.
Arbetsplatslärande med fokus på Kravmärkt Yrkesrolls yrkeskrav och lärandemål har skett på fyra enheter med följande innehåll; brandsäkerhet, förflyttningsteknik samt hot och våld i nära relationer.

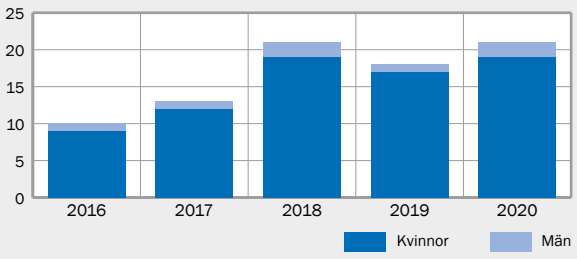
All personal i hemtjänst och dagverksamhet har fått utbildning i demens/baskunskaper. Vägledarna har arbetat med handledning och samarbetat med andra aktörer inom demensvården. Nattgruppen kommunicerar med berörd dagpersonal så att rätt åtgärder har kunnat vidtas i tid.

Äldrenämndens personal har en sjukfrånvaro på 9,2 procent, vilket är en ökning jämfört med 2014 (7,9 procent). Åtgärder för att förebygga och minska sjukfrånvaron har intensifierats ytterligare genom tidiga insatser i form av fördjupat samtal och tidiga insatser med förebyggande utredning eller arbetsförmågebedömning.

Personal	2014	2015
Antal anställda	709	728
Varav män	67	73
Varav kvinnor	642	655
Sjukfrånvaro i procent av överenskommen arbetstid, alla anställda	7,9	9,2
Sjukfrånvaro bland kvinnor i procent	8,4	9,9
Sjukfrånvaro bland män i procent	2,7	2,9
Långtidssjukfrånvaro (procent av sjukfrånvaro 60 dagar eller mer)	53,6	56,0
Sjukfrånvarotid i åldersgruppen 29 år eller yngre i procent	7,0	9,5
Sjukfrånvarotid i åldersgruppen 30–49 år i procent	8,8	9,7
Sjukfrånvarotid i åldersgruppen 50 år eller äldre i procent	7,3	8,6

Gäller tillsvidareanställningar och visstidsanställningar med sysselsättningsgrad på minst 40 procent av heltid.

Pensionsavgångar årligen fram till år 2020

FRAMTIDEN

Antalet personer 65 år och äldre ökar.

Arbetet med tidigt uppsökande, förebyggande insatser och stöd till anhöriga är angelägna områden som ytterligare behöver utvecklas.

Den nationella värdegrunden för äldreomsorgen innebär i korthet att omsorgerna om äldre ska inriktas på att den äldre får leva ett värdigt liv och känna välbefinnande. Den lokala värdegrunden med Haningeprofil, "Omtanke, ödmjukhet och engagemang" och en lokal värdighetsgaranti kopplad till kvalitetsdeklarerade tjänster, kommer att ytterligare stärka äldres rätt till inflytande över när och hur insatser ska ges.

En medborgardialog, präglad av delaktighet och inflytande, blir alltmer betydelsefull i utformandet av en modern äldreomsorg som ska svara upp mot nya behov, krav och förväntningar. Framtidsgruppen, öppna nämndsammanträden, synpunktshantering, e-förslag och medborgarförslag är exempel på hur nämnd och förvaltning kan ta vara på äldres engagemang, kunskap och idéer.

Nyckelinstrument för att stärka den rättssäkra myndighetsutövningen kommer vara ÄBIC, äldres behov i centrum.

Välfärdsteknologin gör stora framsteg för en bättre äldreomsorg. Nuvarande och kommande kunder kommer att kunna ta del av hjälpmedel och tekniska innovationer som bidrar till ökad självständighet, trygghet, säkerhet och ökat inflytande. Nattillsyn via webkamera, så kallade hotellås på vård- och omsorgsboenden och interaktiva funktioner på kommunens hemsida är exempel på detta.

Södertörns upphandlingsnämnd

Ansvarsområde
Södertörns upphandlingsnämnd samordnar Haninge och Nynäshamns upphandlingar av varor och tjänster för kommunernas verksamheter. Syftet är att få rätt kvalitet till lägsta möjliga kostnad och bästa affärsmässiga villkor. Nämnden är kommunernas expertorgan och arbetar med att effektivisera inköpsprocessen.

Förvaltningschef:
Bengt Svenander

Raymond Svensson (C)
Ordförande

VIKTIGA HÄNDELSER

Den nya upphandlingspolicyn med riktlinjer har lanserats.

Arbetet med införandet av projektet ”Effektiva inköp” har intensifierats inför införandet i början av 2016.

Samordnad varudistribution har startat. Tillsammans med sju andra kommuner på Södertörn har en gemensam leverantör upphandlats för att samköra leveranser.

En stor livsmedelsupphandling har genomförts med högre andel ekologiska livsmedel än tidigare.

MÅLUPPFYLLELSE

Ekologisk hållbarhet

✧ *Så har nämnden bidragit till att nå målen:*
En upphandling av livsmedel har under våren genomförts tillsammans med Nynäshamn och Tyresö. Avtalen kommer att ge bättre möjligheter till högre andel köp av ekologiska livsmedel. I april startade projektet samordnad varudistribution, som innebär att färre lastbilar levererar varor till verksamheterna. Åtta kommuner på Södertörn ingår i konceptet. Lastbilarna drivs med biogas vilket kommer att bidra till minskade växthusgasutsläpp för kommunens verksamheter.

Social hållbarhet

✧ *Så har nämnden bidragit till att nå målen:*
Under året har arbetet med att utveckla rutiner för att ställa krav på socialt ansvarstagande av leverantörer i upphandlingarna fortsatt. Det kan avse exempelvis att anställa arbetslösa ungdomar. Arbetet har skett tillsammans med förvaltningarna.

Ekonomisk hållbarhet

✧ *Så har nämnden bidragit till att nå målen:*
Avtalstroheten för Haninge kommun var 82 procent vilket är en minskning med fem procentenheter jämfört med föregående år. Det främsta skälet till minskningen är att nämnden inte hinner med att genomföra upphandlingar i den takt som verksamheterna har behov av och att det således saknas avtal inom flera områden. Antalet samordnade upphandlingar tillsammans med andra kommuner ligger på samma nivå som förra året.

INTERN KONTROLL

I nämndens internkontrollplan ingår ett antal kontrollmoment som har kontrollerats. Granskningen visade att efterfrågan på nämndens tjänster ökar. Behovet av upphandlingar överstiger vad som går att genomföra med befintliga resurser. Nämnden ser en stor fara i att den inte klarar att fullgöra sitt uppdrag.

EKONOMI

Verksamhetens resultat är ett underskott på 0,8 miljoner kronor (mnkr). Underskottet balanseras mot tidigare års överskott för åren 2013 och 2014 vilket tillsammans i stort sett motsvarar 2015 års underskott.

Ekonomi, mnkr	Bokslut 2014	Budget 2015	Bokslut 2015
Verksamhetens intäkter	7,7	9,3	9,3
Verksamhetens kostnader	7,7	9,3	9,3
Nettokostnader*	0		0
Resultat	0		0

**Motsvarar ram enligt fullmäktige.*

PERSONAL

Nämndens personal är anställd av kommunstyrelseförvaltningen i Haninge kommun. Resultatet för hållbart medarbetarengagemang (HME) 2015 blev 77,3, vilket är en minskning jämfört med föregående års resultat på 80,3. Resultatet har sjunkit något och kan främst härledas till att verksamheten under året haft olika chefer.

FRAMTIDEN

Elektronisk handel med inköps- och beställningssystem kommer att starta under 2016.

En utvärdering av Södertörns upphandlingsnämnd kommer att genomföras under 2016, vilket beslutades redan i samband med bildandet 2012.

Den svenska tillämpningen av nya EU- direktiv för upphandling kommer att införlivas i svensk lagstiftning 2017.

Södertörns överförmyndarnämnd

Ansvarsområde
Södertörns överförmyndarnämnd ansvarar för tillsyn och handläggning av ärenden avseende förmyndarskap, godmanskap och förvaltarskap. Överförmyndarnämnden ska genom sin tillsyn säkerställa att de som har en förordnad god man, förvaltare eller är underåriga inte lider rättsförlust.

Förvaltningschef: Bengt Svenander

VIKTIGA HANDELSER

Antalet ensamkommande barn inom nämndens geografisk ansvarsområde har ökat kraftigt. Ökningen har i stort sett helt ägt rum under årets sista sex månader vilket medfört en hög belastning på verksamheten. Från att 2014 ha varit knappt fem procent av det totala antalet ärenden, var andelen ensamkommande barn 2015 över 20 procent. Nya gode män för ensamkommande flyktingbarn har rekryterats varje vecka. Med hänsyn till volymökningen har överförmyndarnämnden fått ökad budget 2016.

Överförmyndarnämnden har kompletterat sin utbildning för potentiella ställföreträdare med utbildning i ekonomi och redovisning för de som fått sitt första uppdrag.

MÅLUPPFYLLELSE

Social hållbarhet

✧ *Så har nämnden bidragit till att nå målen:*
Överförmyndarnämnden ska granska ställföreträdarnas årliga redovisningar i rätt tid. 1 941 årliga redovisningar granskades i rätt tid, vilket är nära 95 procent av samtliga redovisningar.

121 nya ställföreträdare har utbildats i ekonomi och redovisning.

Antalet ensamkommande barn inom nämndens ansvarsområde har under året ökat kraftigt, från 157 till 874.

Ekonomisk hållbarhet

✧ *Så har nämnden bidragit till att nå målen:*
Nämndens ekonomiska resultat är -1,5 miljoner kronor.

Resultatet av medarbetarundersökningen (HME) var 71,5 vilket är en förbättring jämfört med 2014 (65,7).

INTERN KONTROLL

I nämndens internkontrollplan har samtliga kontrollmoment kontrollerats. Granskningen visar att den interna kontrollen är tillfredställande men att det finns förbättringsområden. I vissa fall är handläggningstiden av anmälningar av behov av ställföreträdare för lång.

EKONOMI

Verksamhetens resultat är ett underskott med 1,5 miljoner kronor (mnkr) jämfört med budget.

I slutet av året inkom extra medel från migrationsverket med anledning av flyktingsituationen. Intäkterna är därför högre än budgeterat. Detta täckte dock inte helt de kostnader som uppstått och nämndens resultat blev ett underskott på 1,5 mnkr. Underskottet balanseras av tidigare års överskott.

Ekonomi, mnkr	Bokslut 2014	Budget 2015	Bokslut 2015
Verksamhetens intäkter	21,8	23,2	24,9
Verksamhetens kostnader	21,9	23,2	26,4
Nettokostnad*		0	0
Resultat	**-0,1**		**0**

** Budgeterad nettokostnad motsvarar ram enligt fullmäktige.*

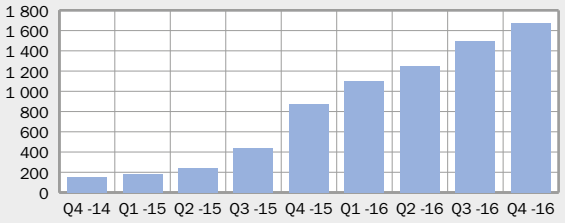
FRAMTIDEN

35 369 ensamkommande barn har sökt asyl i Sverige 2015. Det är fem gånger så många som under 2014 då antalet var 7 049. Ensamkommande barn i Södertörns överförmyndarnämnds ansvarsområde ökade från 157 till 874, vilket är nästan sex gånger fler på 12 månader.

Migrationsverket prognostiserar i februari 2016 att mellan 12 000 och 27 000 ensamkommande barn kommer att söka asyl i Sverige under 2016.

Med Migrationsverkets prognos som utgångspunkt blir den förväntade ökningen för Södertörns överförmyndarnämnd mellan 280 och 800 nya ärenden under 2016. Överförmyndarnämnden bedömer att den högre ökningen är mest sannolik.

Antal ensamkommande barn per kvartal (Q), utfall för 2015 och prognos för 2016.

De tillgängliga prognoserna är dock osäkra. Migrationsverkets generaldirektör framhåller att framtiden helt och hållet bygger på politiska beslut och ageranden på EU-nivå och i Sverige.

I alla scenarier, utom de mest optimistiska, riskerar överförmyndarnämnden att fortsatt vara belastad under 2016. Verksamheten kan behöva tillskjutas ytterligare medel för att kunna fullgöra sitt tillsynsuppdrag.

Revisionen

Ansvarsområde
Revisorernas uppgifter följer av kommunallag, revisionsreglemente och god revisionssed i kommunal verksamhet. Revisionen syftar ytterst till att ge kommunfullmäktige underlag till ansvarsprövning av nämnder, styrelser och enskilda förtroendevalda.

Ordförande: Rolf Brehmer

REVISIONENS SYFTEN OCH MÅL

Revisorernas uppgifter följer av kommunallag, revisionsreglemente och god revisionssed i kommunal verksamhet. Revisionen syftar ytterst till att ge kommunfullmäktige underlag till ansvarsprövning av nämnder, styrelser och enskilda förtroendevalda.
Enligt kommunallagen 9 kap 9 § ska revisorerna pröva om:

- verksamheten sköts på ett ändamålsenligt och från ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt
- räkenskaperna är rättvisande
- den interna kontrollen som görs inom nämnderna är tillräcklig

Revisionen ska vara framåtsyftande, leda till utveckling, förbättring och en effektivare verksamhet. Revisorerna ska årligen granska verksamheten inom nämndernas verksamhets-områden i den omfattning som följer av god revisionssed. Granskning ska ske på samma sätt i kommunala bolag, genom de lekmannarevisorer som utsetts i bolagen. Revisionen genomför årligen en analys av väsentlighet och risk för alla nämnder och styrelser, vilken ligger till grund för all granskning.

Revisionen lämnar årligen en revisionsberättelse till kommunfullmäktige. Anmärkningar kan riktas mot nämnder, beredningar och enskilda förtroendevalda. Revisionsberättelsen ska innehålla ett uttalande om ansvarsfrihet tillstyrks eller inte.

BASGRANSKNING 2015

Revisionen granskar årligen all verksamhet i den omfattning som följer av god revisionssed. Den årliga granskningen av verksamheten genomförs genom att fortlöpande ta del av mål- och styrdokument, protokoll och övriga handlingar samt genom samtal med nämnder och verksamhet. Vidare granskas nämndernas interna kontroll, delårsbokslut och årsredovisning.
Följande insatser omfattas av basgranskningen:

- möten med samtliga styrelser och nämnder
- granskning av Södertörns överförmyndarnämnd
- granskning av Södertörns upphandlingsnämnd
- möten med dotterbolagens ledningar
- granskning av administrativa interna kontroller
- granskning av kommunens delårsbokslut 2015
- granskning av kommunens årsredovisning 2015.

FÖRDJUPADE GRANSKNINGAR 2015

Fördjupade granskningar genomförs utifrån risk- och väsentlighetsbedömningen samt erfarenheterna från den årliga övergripande granskningen. Vidare sker risk- och väsentlighetsbedömningen med utgångspunkt ifrån regelbundna möten med samtliga styrelser och nämnder, samt möten med bolagens ledningar.

Utgångspunkten för de fördjupade granskningarna är de mål och uppdrag som fullmäktige gett kommunstyrelsen och nämnderna. Granskningarna syftar till att bedöma om nämnder och styrelser tar emot, genomför och återredovisar mål och uppdrag på ett ändamålsenligt sätt.
Följande fördjupade granskningar har gjorts:

- Strategiskt underhåll av gator, vägar och VA-nät
- Kommunens anlitande av externa konsulter
- Kommunens arbete ur ett barnperspektiv
- Stödinsatser till barn med utagerande beteendeproblematik
- Gemensam granskning av Södertörns överförmyndar-nämnd
- Kommunstyrelsens uppsiktsplikt
- Lokalförsörjningsprocessen

Utöver dessa har två förstudier genomförts:

- Riktlinjer och uppföljning av beslut på delegation
- Kommunens styrning ur ett invånarperspektiv

Granskningen av strategiskt underhåll av gator, vägar och VA-nät syftade till att bedöma stadsbyggnadsnämndens styrning och åtgärder för att säkra att kommunens underhåll av gatu-, väg- och VA-nät är ändamålsenligt, på kort och lång sikt. Granskningen visade att nämnden bör tydliggöra målsättningarna för underhållsarbetet för att fortsätta minska underhållsskulden samt säkerställa att planeringsunderlag och riskbedömningar dokumenteras i tillräcklig omfattning inom vägverksamheten.

Granskningen av kommunens stöd till barn med utagerande beteendeproblem syftade till att bedöma om kommunens nämnder säkerställer ett ändamålsenligt arbete gällande insatser för barn och unga i behov av särskilt stöd för utagerande beteendeproblem. Granskningen visade att insatser bör vidtas för att förankra den centrala stödprocessen i för- och grundskola samt att ansvarsgränser bör förtydligas mellan nämnderna samt gentemot landstingets verksamheter.

RESULTATRÄKNING, belopp i miljoner kronor		KOMMUNEN				KOMMUNKONCERNEN	
		Budget 2015	Bokslut 31 dec 2015	Bokslut 31 dec 2014	Förändring 2015/2014	Bokslut 2015	Bokslut 2014
Verksamhetens intäkter	Not 1,2	880,0	888,1	865,3	22,8	1 203,3	1 130,7
Verksamhetens kostnader	Not 3	-4 684,0	-4 694,3	-4 488,2	-206,1	-4 767,1	-4 520,7
Avskrivningar	Not 4	-55,0	-67,3	-73,1	5,8	-191,3	-188,0
Verksamhetens nettokostnader		**-3 859,0**	**-3 873,5**	**-3 696,0**	**-177,5**	**-3 755,1**	**-3 578,0**
Skatteintäkter	Not 5	3 193,0	3 201,8	3 033,0	168,8	3 207,4	3 038,3
Generella statsbidrag och utjämning	Not 6	720,0	697,0	704,8	-7,8	697,0	704,9
Finansiella intäkter	Not 7	56,0	61,6	65,3	-3,7	1,3	8,8
Finansiella kostnader	Not 8	-42,0	-32,8	-32,4	-0,4	-50,2	-55,1
Resultat före extraordinära poster		**68,0**	**54,1**	**74,7**	**-20,6**	**100,4**	**118,9**
Extraordinära intäkter	Not 2	0,0	23,7	0,0	23,7	23,7	3,0
Extraordinära kostnader		0,0	0,0	0,0	0,0	-0,5	-0,1
Skattekostnader		0,0	0,0	0,0	0,0	-35,3	-10,3
Årets resultat		**68,0**	**77,8**	**74,7**	**3,1**	**88,3**	**111,5**
varav exploateringsvinst		0,0	11,6	11,4	0,2	0,0	0,0
varav realisationsvinst		0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

KASSAFLÖDESANALYS, belopp i miljoner kronor		KOMMUNEN		KOMMUNKONCERNEN	
Den löpande verksamheten		**2015-12-31**	**2014-12-31**	**2015-12-31**	**2014-12-31**
Årets resultat		77,8	74,7	88,3	119,9
Justering för ej likviditetspåverkande poster	Not 18	0,0	2,4	0,7	0,0
Avskrivningar		67,2	73,1	191,3	187,8
Nedskrivningar, förlust vid avyttring av inventarier		0,0	0,0	0,0	0,0
Förändring pensionsavsättningar		21,3	22,2	21,9	21,3
Övriga avsättningar		-12,6	-3,0	-15,8	2,2
Ökning/minskning av kortfristiga fordringar		-135,0	-62,2	-126,3	-65,0
Ökning av förråd och varulager		0,0	0,0	1,8	-1,9
Ökning av kortfristiga skulder		-51,1	108,5	-65,0	-1576,1
Kassaflöde från den löpande verksamheten		**-32,4**	**215,7**	**96,9**	**-1 311,8**
Investeringsverksamheten					
Investeringar i immateriella anläggningstillgångar	Not 24	0,0	0,0	-0,2	0,0
Investeringar i materiella anläggningstillgångar	Not 25	-223,1	-182,5	-580,5	-584,3
Investeringar i finansiella anläggningstillgångar		0,0	-4,5	-1,3	-5,7
Kassaflöde från investeringsverksamheten		**-223,1**	**-187,0**	**-582,0**	**-590,0**
Finansieringsverksamheten					
Nyupptagna lån		740,0	250,0	1132,4	476,9
Minskning övriga långfristiga skulder		0,0	0,0	47,8	1552,6
Amortering av långfristiga skulder		-10,6	-63,8	-334,4	-72,3
Ökning långfristiga fordringar		-152,4	-144,8	-2,5	3,9
Övriga tillförda medel VA verksamheten	Not 26	39,3	30,7	39,3	30,7
Kassaflöde från finansieringsverksamheten		**616,3**	**72,1**	**882,6**	**1991,8**
Årets kassaflöde		**360,8**	**100,8**	**397,5**	**90,0**
Likvida medel vid årets början		**277,3**	**176,5**	**295,7**	**205,7**
Likvida medel vid årets slut		**638,1**	**277,3**	**693,2**	**295,7**

BALANSRÄKNING, belopp i miljoner kronor		Kommunen		Kommunkoncernen	
		2015-12-31	2014-12-31	2015-12-31	2014-12-31
Anläggningstillgångar					
Immaterialla anläggningstillgångar					
Immateriella anläggningstillgångar	Not 9	4,2	5,6	4,5	6,0
Materiella anläggningstillgångar					
Fastigheter och anläggningar	Not 10	1 074,1	980,9	4 036,1	3 799,7
Maskiner och inventarier	Not 11	99,6	114,3	184,2	191,0
Pågående ny- till- och ombyggnad	Not 12	249,5	170,8	563,7	402,4
Finansiella anläggningstillgångar					
Aktier och andelar	Not 13	68,6	68,6	28,6	27,3
Långfristiga fordringar	Not 14	2 031,2	1 878,7	31,2	28,7
Summa anläggningstillgångar		**3 527,2**	**3 218,9**	**4 848,3**	**4 455,1**
Omsättningstillgångar					
Förråd och lager		0,2	0,2	0,6	2,4
Exploateringsområden	Not 15	337,1	164,1	337,0	164,1
Kortfristiga fordringar	Not 16	309,3	347,3	499,6	546,2
Kassa och bank	Not 17	638,1	277,2	693,2	295,7
Summa Omsättningstillgångar		**1 284,7**	**788,8**	**1 530,4**	**1 008,4**
SUMMA TILLGÅNGAR		**4 811,9**	**4 007,7**	**6 378,7**	**5 463,5**
Eget kapital, avsättningar och skulder					
Årets resultat		77,8	74,7	88,3	111,5
Övrigt eget kapital		1 322,5	1 247,8	1 655,8	1 543,6
Summa eget kapital	Not 18	**1 400,3**	**1 322,5**	**1 744,1**	**1 655,1**
Avsättningar					
Pensioner och liknande förpliktelser	Not 19	348,8	327,5	370,8	348,9
Övriga avsättningar	Not 20	2,3	14,8	82,9	98,7
Summa avsättningar		**351,1**	**342,3**	**453,7**	**447,6**
Skulder					
VA långfristiga skulder	Not 21	334,1	294,7	0,0	0,0
Långfristiga skulder	Not 21	1 998,5	1 269,1	3 041,9	2 156,8
Kortfristiga skulder	Not 22	727,9	779,1	1 139,0	1 204,0
Summa skulder		**3 060,5**	**2 342,9**	**4 180,9**	**3 360,8**
SUMMA SKULDER OCH EGET KAPITAL		**4 811,9**	**4 007,7**	**6 378,7**	**5 463,5**
Ansvarsförbindelser och ställda panter	Not 23				
Ställda panter					
Fastighetsinteckningar		0,0	0,0	723,0	723,0
Företagsinteckningar		0,0	0,0	0,4	0,4
Övrigt		0,0	0,0	21,7	17,6
Ansvarsförbindelser					
Pensionsskuld kommunanställda		1 474,0	1 532,5	1 474,0	1 532,5
Borgensförbindelser		2 285,4	1 430,4	2 285,4	683,2
Kommunalt förlustavdrag egna hem		0,6	0,7	0,6	0,7
Leasingavtal		47,1	28,4	47,1	28,4
Pensionsåtaganden i kommunala bolag		58,4	58,7	37,7	38,7
Fastigo				0,2	0,2

Noter

NOT 1 VERKSAMHETENS INTÄKTER

KOMMUNEN

Avser verksamhetens intäkter. Skatteintäkter och generella stats- och landstingsbidrag ingår inte.

	2015	2014
Statsbidrag	363,2	339,4
Avgifter och ersättningar	266,7	252,7
Övriga intäkter	258,2	273,2
Summa	**888,1**	**865,3**

SAMMANSTÄLLD REDOVISNING

	2015	2014
Haninge kommun	888,1	865,3
SRV Återvinning AB	137,9	128,9
Södertörns miljö- och hälsoskyddsförbund	8,2	8,1
Haninge kommun Holding AB koncern*	577,7	543,0
Avgår interna elimineringar	-408,6	-414,6
Summa	**1 203,3**	**1 130,7**

* Ingående bolag: Haninge kommun Holding AB, Haninge Bostäder AB, Tornbergets fastighetsförvaltnings AB i Haninge.

NOT 2 JÄMFÖRELSESTÖRANDE POSTER

	2015	2014
Extraordinära intäkter		
Återbetalning av premier från AFA	23,7	0,0

NOT 3 VERKSAMHETENS KOSTNADER

KOMMUNEN

	2015	2014
Främmande tjänster	1 378,3	1 249,8
Inventarier	31,6	32,7
Lokalhyror	442,4	436,7
Personalkostnader	2 346,9	2 278,9
Övrigt	495,1	490,1
Summa	**4 694,3**	**4 488,2**

SAMMANSTÄLLD REDOVISNING

	2015	2014
Haninge kommun	4 694,3	4 488,2
SRV Återvinning AB	116,6	109,1
Södertörns miljö- och hälsoskyddsförbund	14,7	14,0
Haninge kommun Holding AB koncern*	350,1	324,0
Avgår interna elimineringar	-408,6	-414,6
Summa	**4 767,1**	**4 520,7**

NOT 4 AVSKRIVNINGAR

KOMMUNEN

	2015	2014
Immateriella anläggningar, avskrivning enligt plan	1,4	1,4
Fastigheter och anläggningar, avskrivning enligt plan	36,4	35,1
Inventarier avskrivning enligt plan	29,5	36,6
Summa	**67,3**	**73,1**

SAMMANSTÄLLD REDOVISNING

	2015	2014
Immateriella tillgångar	1,7	1,7
Inventarier och maskiner	50,0	60,1
Fastigheter och anläggningar	139,6	126,2
Summa	**191,3**	**188,0**

NOT 5 SKATTEINTÄKTER

	2015	2014
Preliminär skatteinbetalning	3 204,4	3 041,2
Preliminär slutavräkning innevarande år	3,5	0,6
Slutavräkningsdifferens tidigare år	-6,1	-8,6
Övrig skatt	0,0	-0,2
Summa	**3 201,8**	**3 033,0**

NOT 6 GENERELLA STATSBIDRAG OCH UTJÄMNING

	2015	2014
Inkomstutjämning	586,3	560,0
Fastighetsavgift	130,8	126,5
Regleringsavgift/bidrag	-3,2	18,7
Kostnadsutjämningsbidrag	28,1	45,8
Tillfälligt stadsbidrag för rådande flyktingsituation*	2,1	0,0
Generella bidrag från staten	6,2	0,0
LSS-utjämning	-53,3	-46,2
Summa	**697,0**	**704,8**

* Beloppet motsvarar kostnadsökningen 2015. Resterande belopp är periodeserat 2016.

NOT 7 FINANSIELLA INTÄKTER

	2015	2014
Utdelningar	0,3	0,2
Erhållna dröjsmålsräntor	0,4	0,9
Intäktsräntor utlåning	0,5	4,2
Räntor på utlämnade lån till koncernföretag	60,4	57,1
Övriga finansiella intäkter	0,0	2,9
Summa	**61,6**	**65,3**

NOT 8 FINANSIELLA KOSTNADER

	2015	2014
Ränta på pensionsskuld (värdesäkring)	4,6	3,3
Räntor lån	28,1	23,1
Övriga finansiella kostnader	0,1	6,0
Summa	**32,8**	**32,4**

NOT 9 IMMATERIELLA ANLÄGGNINGSTILLGÅNGAR

Linjär avskrivning tillämpas för samtliga anläggningar.

	2015	2014
Ingående balans	5,6	7,0
Årets investering	0,0	0,0
Avskrivningar	-1,4	-1,4
Summa	**4,2**	**5,6**

NOT 10 FASTIGHETER OCH ANLÄGGNINGAR

Linjär avskrivning tillämpas för samtliga anläggningar.
Pågående investeringar skrivs ej av.

	2015	2014
Ingående balans	980,9	904,2
varav VA	627,5	560,3
Årets investering	129,8	104,7
varav VA	96,7	85,7
Avskrivningar	-36,6	-28,0
varav VA	-21,4	-18,5
Bokfört värde vid årets slut	**1 074,1**	**980,9**

SPECIFIKATION FASTIGHETER, ANLÄGGNINGAR

	2015	2014
Allmän markreserv	**73,0**	**73,3**
Verksamhetsfastigheter		
Fritidsanläggningar	51,7	39,5
Skolanläggningar	3,9	3,3
Sociala lokaler	1,7	1,7
Övriga lokaler	1,0	1,4
Summa	**58,3**	**45,9**
Publika fastigheter och anläggningar		
Gator	107,8	109,9
Parker	27,8	24,6
Summa	**135,6**	**134,5**
Fastigheter för affärsdrivande verksamhet	**807,2**	**727,2**

NOT 11 MASKINER OCH INVENTARIER

	2015	2014
Ingående balans	114,3	109,9
varav VA	2,0	2,6
Årets investeringar	13,6	43,8
varav VA	0,6	0,0
Förändring ackumulerade avskrivningar	10,5	88,9
varav VA	-0,6	3,0
Utrangering	-38,8	-128,3
varav VA	0,0	-3,6
Utgående värde	**99,6**	**114,3**

NOT 12 PÅGÅENDE NY-, TILL- OCH OMBYGGNAD

	2015	2014
Pågående investeringar	249,5	170,8
varav VA	18,2	26,8

NOT 13 AKTIER OCH ANDELAR

	2015	2014
Aktier och andelar	60,6	60,6
Grundfond Tyrestaskogen	8,0	8,0
Summa	**68,6**	**68,6**

Aktieförteckning	**Antal**	**Andel %**	**Nominellt värde, Kr**	**Anskaffnings-värde, Kr**
Haninge kommun Holding AB	44 100	100	1 000	44 100 000
SKL Kommentus	19	0,01	100	1 900
SRV återvinning AB	5 600	31,5	500	350 000
Stockholmsregionens Försäkring AB	72 956	7,1	100	7 295 600
Vårljus AB	5 275	10,6	100	527 500
Summa				**52 275 000**

Andelar (kr)	**2015**
Folkets Hus Vendelsö 100 och Handen 100	1
Stockholms företagarförening	1 040
Södertörns Jordbrukskassa	477
Kommuninvest ekonomisk förening	8 300 557
Summa (kr)	**8 302 075**

NOT 14 LÅNGFRISTIGA FORDRINGAR

	2015	2014
Bostadsrätter*	10,2	10,2
Diverse lån	15,5	15,6
Lån för gatukostnadsavgift	3,2	0,9
Lån till kommunala bolag	2 000,0	1 850,0
Lån för vattenanslutningavgift	2,3	2,0
Summa	**2 031,2**	**1 878,7**

*35 stycken

NOT 15 EXPLOATERINGSOMRÅDEN

	2015	2014
Ingående balans	164,1	124,2
Investeringsutgifter	240,6	57,1
Försäljningsinkomster	-79,2	-28,6
Exploateringsvinst	11,6	11,4
Utgående balans	**337,1**	**164,1**

NOT 16 KORTFRISTIGA FORDRINGAR

	2015	2014
Fordran kommunala bolag	0,0	0,1
Ej erhållna externa projektmedel	9,1	3,5
Interimsfordringar	98,5	119,0
Kundfordringar	75,7	87,3
Kundfordringar kommunala bolag	4,1	21,6
Momsfordran	54,4	54,8
Fordringar hos Anställda	0,4	0,3
Upplupna skatteintäkter	61,8	54,2
Övriga fordringar	5,3	6,5
Summa	**309,3**	**347,3**

NOT 17 KASSA OCH BANK

	2015	2014
Bankmedel	638,1	277,2
Summa	**638,1**	**277,2**

NOT 18 EGET KAPITAL

	2015	2014
Ingående eget kapital	1 322,5	1 245,4
Justering av eget kapital *	0,0	2,4
Årets resultat	77,8	74,7
Utgående eget kapital	**1 400,3**	**1 322,5**

* Insatskapital till Kommuninvest, korrigering för 2012 och 2013

NOT 19 AVSÄTTNINGAR FÖR PENSIONER

PENSIONER

	2015	2014
Ingående balans	315,5	292,3
Årets avsättning	13,1	15,8
Årets räntekostnad	4,4	3,2
Årets avsättning löneskatt	4,3	4,2
Summa	**337,3**	**315,5**

GARANTI- OCH VISSTIDSPENSIONER

	2015	2014
Ingående balans	12,0	13,0
Årets avsättning	-0,5	-1,3
Årets räntekostnad	0,1	0,1
Årets avsättning löneskatt	-0,1	0,2
Summa	**11,5**	**12,0**

Avsättning pensioner totalt:	**348,8**	**327,5**

PENSIONSMEDLENS ANVÄNDNING

Medel använda i verksamheten, s.k. återlån Se RKR 7.1	**348,8**	**327,5**

I enlighet med rekommendation 17 från RKR ingår den särskilda löneskatten i avsättningen till pensioner. Pensionsskulden är beräknad enligt prognos från KPA per 2015-12-31. Aktualiseringsgraden var 89%.

NOT 20 ÖVRIGA AVSÄTTNINGAR

	2015	2014
Avsättning Nynäsbanan, Vega trafikplats	2,3	14,8
	2,3	**14,8**

NOT 21 LÅNGFRISTIGA SKULDER

	2015	2014
VA långfristiga skulder		
VA anläggningsavgifter före 2007	104,5	107,0
VA anläggningsavgifter fr.o.m. år 2007	229,6	187,7
Summa	**334,1**	**294,7**
Långfristiga skulder		
Kommuninvest Sverige AB	1 455,1	716,6
Nordea AB	449,4	457,7
Swedbank AB	91,0	94,8
Investeringsfond VA	3,0	0,0
Summa	**1 998,5**	**1 269,1**

NOT 22 KORTFRISTIGA SKULDER

	2015	2014
Civilförsvarsföreningen	4,3	4,1
Förutbetalda skatteintäkter	5,7	28,0
Individuell pensionsandel	76,0	73,1
Interimsskulder	75,0	78,4
Erhållna men inte utnyttjade projektmedel	47,3	25,1
Kostnad timanställda betalas månaden efter	13,4	13,9
Leverantörsskulder	111,5	131,7
Leverantörsskulder kommunala företag	150,3	189,3
Löneskatt	40,8	39,0
Moms	6,3	3,7
Preliminärskatt	33,2	31,5
Semesterlöneskuld	121,0	116,0
Upplupen ej förfallen ränta	2,5	2,2
Övriga skulder	40,6	43,1
Summa	**727,9**	**779,1**

NOT 23 ANSVARSFÖRBINDELSER OCH STÄLLDA PANTER

PENSIONSSKULD KOMMUNANSTÄLLDA

I enlighet med den kommunala redovisningslagen har den inarbetade pensionen till och med 1997-12-31 lyfts ur balansräkningen och redovisas som en ansvarsförbindelse. Beloppet är en prognos som är framräknad av KPA med aktualiseringsgrad: 89,0%

BORGENSÅTAGANDEN 2015-12-31

	Ursprungligt lånebelopp	Återstående lånebelopp
Bostadsrättsföreningar		
HSB:s föreningar	305,4	232,0
Riksbyggens föreningar	279,2	224,4
Summa	**584,6**	**456,4**
Föreningar i kommunen		
Västerhaninge Tennisklubb	4,5	1,8
Österhaninge Ridklubb	0,3	0,2
Summa	**4,8**	**2,0**
Bolag med kommunal anknytning		
Haninge Holding AB	118,0	118,0
SRV återvinning AB*	75,3	68,0
Summa	**193,3**	**186,0**
Kommuninvest **		1 641,0
Summa		**1 641,0**

** Beloppen avser Haninge kommuns andel, vilken uppgår till 31,5 % av det totala borgensåtagandet som ägarkommunerna har ställt för SRV återvinning AB.*

*** Haninge kommun har i januari 2003 ingått en solidarisk borgen som för egen skuld för Kommuninvest i Sverige AB:s samtliga förpliktelser. Samtliga 280 kommuner som per 2015-12-31 var medlemmar i Kommuninvest ekonomisk förening har ingått likalydande borgensförbindelser. Mellan samtliga medlemmar har ingåtts ett regressavtal som reglerar fördelningen av ansvaret mellan medlemskommunerna.*

Per 2015-12-31 uppgick Kommuninvest i Sverige AB:s totala förpliktelser till 325 621 mnkr och Haninge kommuns del är 0,5% av dessa.

KOMMUNALT FÖRLUSTANSVAR EGNAHEM 2015-12-31

Företag	Låneskuld	40 % av låneskuld
SBAB 23 st	1,4	**0,6**

LEASING

Beräkningarna av kommunens leasingåtaganden är framtagna av Leaseright KB.

Finansiella Leasingavtal över 3 år

	2015	2014
Fordon		
Totala minimileaseavgifter	5,0	4,5
Nuvärde minimileaseavgifter	5,0	4,5
Därav förfall inom ett år	1,4	1,8
Därav förfall mellan ett och fem *år*	3,6	2,7
Därav förfall efter fem år	0,0	0,0

Operationella Leasingavtal (Avser ej uppsägningsbara avtal som överstiger 3 år)	**2015**	**2014**
Nuvärde minimileaseavgifter	42,1	23,9
Framtida leasingavgifter som förfaller inom ett år	23,5	11,3
Framtida leasingavgifter som förfaller mellan ett och fem år	18,6	12,6
Framtida leasingavgifter som förfaller senare än fem år	0,0	0,0

PENSIONSÅTAGANDEN 2015-12-31

Bolag	**Andel av totalt åtagande 2015-12-31**	
SRV återvinning AB, totalt 11,5 mnkr, ägarandel 31,5%	31,50%	3,6
Södertörns Brandförsvarsförbund, totalt 150,4 mnkr, ägarandel 25,04 %	25,04%	37,7
Tornberget Fastighetsförvaltning AB, totalt 17,1 mnkr, ägarandel 100%	100,00%	17,1
Summa*		**58,4**

** Pensionsåtagandet i koncernen avser Södertörns Brandförsvarsförbund.*

NOT 24
INVESTERINGAR I IMMATERIELLA ANLÄGGNINGSTILLGÅNGAR

	2015	2014
Årets investeringar i immateriella anläggningstillgångar	0,0	0,0
Summa	**0,0**	**0,0**

NOT 25
INVESTERINGAR I MATERIELLA ANLÄGGNINGSTILLGÅNGAR

	2015	2014
Årets investeringar i fastigheter och mark	130,9	111,3
Årets investeringar i inventarier	13,6	41,4
Årest investeringar i pågående ny-, till- och ombyggnader	78,6	29,8
Summa	**223,1**	**182,5**

NOT 26 ÖVRIGA TILLFÖRDA MEDEL VA-VERKSAMHETEN

Enligt VA-lagen bokförs inbetalda anläggningsintäkter som skuld till VA-kunderna.

	2015	2014
Ökning av skulden till VA kunderna i kommunen	**39,3**	**30,7**

NOT 27 UPPLYSNINGAR OM FINANSIELLA INSTRUMENT

Finansiella instrument i Haninge Kommun

Haninge kommun innehar inga säkringsinstrument.

Finansiella instrument i Tornberget AB

Tornberget AB innehar inga säkringsinstrument.

Finansiella instrument i Haninge bostäder AB

Avtal om ränteswappar ingås i syfte att minimera ränterisker och att uppnå önskad räntebindningstid. Intäkter och kostnader för ränteswappar nettoredovisas under räntekostnader. Marknadsvärdeförändringar under swappavtalens löptid redovisas inte i resultatet. Redovisning av finansiella instrument sker enligt kapitel 11 i K3 vilket innebär tillämpning av säkringsredovisning.

På balansdagen fanns ränterörliga lån på tillsammans 712 553 tkr, swappavtal om nominellt 373 000 tkr har ingåtts för att säkra framtida räntekostnader. Effektiviteten av säkringen förväntas vara hög.

Marknadsvärdet har beräknats som de kostnader/intäkter som hade uppstått om kontrakten stängts på balansdagen. Marknadsvärdet baseras på förmedlade kreditinstituts värdering, vars rimlighet prövas genom diskontering av beräknade framtida kassaflöden enligt kontraktens villkor och förfallodagar och med utgångspunkt i marknadsräntan för liknande instrument på balansdagen.

Swapportföljens totala marknadsvärde uppgick till -21.269 tkr på balansdagen.
Genomsnittlig löptid per balansdagen är 4,1 år.

RESULTATRÄKNING (tkr), Vatten och avlopp			
KOMMUNEN		**2015**	**2014**
Verksamhetens intäkter		**123 976**	**114 286**
Verksamhetens externa intäkter			
Brukningsavgifter		100 658	97 542
Övriga intäkter	Not 1	2 478	2 956
Anläggningsavgifter		50 936	40 737
Periodisering årets anläggningsavgifter		-45 843	-36 513
Periodisering tidigare års anläggningsavgifter		6 503	5 772
Förändring av kortfristig skuld till abonnentkollektivet (f.d. Va-fonden)		650	-5 217
Interna intäkter (inom koncernen)	Not 1A	8 594	9 009
Verksamhetens kostnader		**113 933**	**105 125**
Verksamhetens kostnader	Not 2	83 964	77 964
Interna kostnader (inom koncernen)	Not 3	8 185	8 032
Avskrivningar	Not 4	21 784	19 129
Verksamhetens nettoresultat		**10 043**	**9 161**
Finansiella intäkter	Not 5	7 700	6 983
Finansiella kostnader	Not 6	-17 743	-16 144
Resultat före extraordinära poster		**0**	**0**
Extraordinära intäkter		0	0
Extraordinära kostnader			
Periodens resultat		**0**	**0**

BALANSRÄKNING (tkr), Vatten och avlopp			
KOMMUNEN		**2015-12-31**	**2014-12-31**
Anläggningstillgångar			
Mark, byggn, tekn anl.	Not 7	822 385	654 188
Maskiner, inventarier	Not 8	1 874	1 993
Summa anläggningstillgångar		**824 259**	**656 181**
Omsättningstillgångar			**-**
Kortfristiga fordringar	Not 9	12 816	13 595
Kassa och bank	Not 10	-506	1 654
Summa Omsättningstillgångar		**12 310**	**15 249**
Summa tillgångar		**836 569**	**671 430**
Eget kapital, avsättningar och skulder			-
Ingående eget kapital		-	-
Årets resultat		-	-
Summa eget kapital		**-**	**-**
Avsättning för pensioner (pensionsskuld)	Not 11	**-**	**-**
Skulder			
Långfristiga skulder	Not 12	334 090	294 750
VA kommunlån	Not 13	479 671	355 958
Investeringsfond		3 000	-
Kortfristiga skulder	Not 14	10 462	13 588
Övriga skulder	Not 15	9 346	7 134
Summa skulder		**836 569**	**671 430**
Summa skulder och eget kapital		**836 569**	**671 430**

Not 1 Övriga intäkter (Tkr)	2015	2014
Externslam Hallsten	2 062	1 894
Radio- och mobilmastar	114	112
Uthyrning och försäljning av vattenmätare	137	330
Tekniska tjänster	165	382
Driftbidrag	0	238
Summa	**2 478**	**2 956**

Not 1A Interna intäkter (Tkr)	2015	2014
VA-avgifter future	1 580	1 475
Intern övrig tjänst	1 858	803
Internt debiterad tid mot plan och investeringar	5 156	5 931
Interna intäkter anslag	0	800
Summa	**8 594**	**9 009**

Not 2. Verksamhetens kostnader (Tkr)	2015	2014
Tjänster, material och förnödenheter	20 197	19 078
Köpt dricksvatten från Stockholm Vatten	15 584	15 610
Avlopp till Stockholm Vatten	18 326	13 919
Elenergi	3 387	3 426
Personalkostnader	26 470	25 931
Summa	**83 964**	**77 964**

Not 3. Interna kostnader

(Tkr)	2015	2014	Fördelningsnyckel	Motiv
Interna årsavtal KSF	2 012	2 141	Omsättn.- personalrelaterat i %	Schablon nyttjandegrad
Interna data- och teletjänster	1 561	1 010	Per dator och anknytning	Schablon per användare
Interna post- och tryckeritjänster			Personalrelaterat i %	Schablon per tjänsteman
Intern lokalhyra	1 341	1 304	Antal rum och yta	
Interna tekniska tjänster SBF	1 453	1 687	Omsättn.- personalrelaterat i %	Schablon nyttjandegrad
Fordonskostnader	1 258	1 195	Faktiskt debiterad kostnad	
Förbrukningsmaterial, arbetskläder mm	317	224	Faktiskt uttag ur förråd	
Övriga interna tjänster	243	471	Faktiskt debiterad kostnad	
Summa	**8 185**	**8 032**		

Not 4. Avskrivningar (Tkr)	2015	2014
Avskrivning fastigheter enl plan	21 191	18 536
Avskrivningar inventarier	593	593
Summa:	**21 784**	**19 129**

Not 5. Finansiella intäkter (Tkr)	2015	2014
Ränta VA-fond	279	210
Ränta dagssaldo	58	97
Ränta på anläggningsavgifter	7 296	6 534
Övriga finansiella intäkter	67	142
Summa	**7 700**	**6 983**

Not 6. Finansiella kostnader (Tkr)	2015	2014
Internräntekostnad	17 742	16 097
Övrig räntekostnad	1	47
Summa	**17 743**	**16 144**

Not 7. Mark, byggn. tekniska anläggningar (Tkr)	2015	2014
Ingående anskaffningsvärde	790 377	697 491
Årets inköp aktiverat	72 460	85 689
Pågående arbete	116 928	7 197
Uppskrivning anläggningsvärden		
Utgående anskaffningsvärde	**979765**	**790 377**
Ingående avskrivning enligt plan	-136 189	-117 653
Ack. avskrivning på avyttrad anläggn.	0	0
Årets avskrivningar enl plan	-21 191	-18 536
Utgående avskrivningar	**-157 380**	**-136 189**
Restvärde	**822 385**	**654 188**

År 2007 infördes ändrad redovisningsprincip, dvs anslutningsavgifter bokförs i driftbudgeten och nettoredovisas ej som tidigare mot investeringar. Uppskrivning anläggningstillgångarnas värde netto mellan åren 1989-2006 då principen nettobokföring mot anslutningsavgifter användes 124410 tkr.

Not 8. Maskiner, inventarier (Tkr)	2015	2014
Ingående anskaffningsvärde	11 337	14 963
Årets inköp	473	0
Nedskrivning utrangering anläggningsvärden	0	-3 626
Utgående anskaffningsvärde	**11 810**	**11 337**
Ingående avskrivning enligt plan	-9 344	-12 377
Årets avskrivningar enl plan	-592	-593
Nedskriving utrangering (justering ack avskrivn.)	0	3626
Utgående avskrivningar	**-9 936**	**-9 344**
Restvärde	**1 874**	**1 993**

Not 9. Kortfristiga fordringar (Tkr)	2015	2014
Upplupna brukningsintäkter	11 809	11 891
Övriga fordringar	0	460
Övriga upplupna intäkter	1 007	1 244
Summa	**12 816**	**13 595**

Not 10. Kassa och bank (Tkr)	2015	2014
Postgiro	0	0
Bank	-506	1 654
Summa	**-506**	**1 654**

Not 11. Avsättning för pensioner (pensionsskuld)

Värde har ej kunnat beräknas.

Not 12 Långfristiga skulder (Tkr)	2015	2014
Skuld till VA-kollektivet t o m 2006 *	104 504	106 993
Skuld till VA-kollektivet fr. o m 2007 **	229 586	187 757
Summa	**334 090**	**294 750**

**Motsvarar inbetalta anläggningsintäkter netto från år 1989-2006.*

*** Motsvarar inbetalda anläggningsintäkter netto under år 2007-2014*

Not 13. VA-Kommunlån (Tkr)	2015	2014
Bokfört värde anl. tillgångar	824 259	656 181
Skuld till VA-kollektivet fr. o m 2007	-334 090	-289 076
Investeringsfond	-3 000	0
F.d. eget kapital	-7 498	-11 147
Summa	**479 671**	**355 958**

Motsvarar kommunlån för VA- anläggningstillgångarnas bokförda värde minus det som finansierats via inbetalda anläggningsavgifter (långfristig skuld VA-kollektivet) med avdrag för VA-avdelningens f.d. egna kapital.

Not 14. Kortfristiga skulder (Tkr)	2015	2014
Upplupna div. kostnader	2 963	2 441
Skuld till VA kollektivet kortfristig	7 499	11 147
Summa	**10 462**	**13 588**

Not 15 Övriga skulder (Tkr)	2015	2014
Leverantörsskulder	9 346	7 134
Summa	**9 346**	**7 134**

Redovisningsprinciper

Årsredovisningen är upprättad i enlighet med lagen om kommunal redovisning och rekommendationer från Rådet för kommunal redovisning (RKR). Det innebär bland annat följande:

- Intäkter redovisas i den omfattning det är sannolikt att de ekonomiska tillgångarna kommer att tillgodogöras kommunen och att intäkterna kan beräknas på ett tillförlitligt sätt.
- Fordringar har tagits upp till de belopp varmed de beräknas inflyta.
- Tillgångar och skulder har tagits upp till anskaffningsvärde där inget annat anges. Periodiseringar av intäkter och kostnader har skett enligt god redovisningssed.

Avvikande redovisningsprincip

Nettot av exploateringsfastigheters kostnader och intäkter redovisas som omsättningstillgång vid bokslutstillfället. Så länge exploateringen pågår matchas intäkterna mot kostnaderna i varje projekt löpande under året. Om ett projekt avslutas med vinst läggs det till resultatet, men om kostnaderna överstiger intäkterna läggs det in i anläggningsregistret. Under löpande år redovisas varje enskild exploatering som ett projekt i redovisningen. Det innebär att gatukostnadsintäkter och andra intäkter i exploateringsprojekten ligger som en kortfristig skuld i balansräkningen då intäkterna överstiger kostnaderna och så länge projektet pågår.

Komponentavskrivning

Kommunen tillämpar från och med 2015 komponentavskrivning på sina anläggningstillgångar i enlighet med RKR 11.4. Komponentavskrivning innebär att samtliga investeringsprojekt som har avslutats och aktiverats i balansräkningen under 2015 har delats upp i komponenter där så är tillämpligt. Arbetet med prövning och omräkning av anläggningstillgångar som är aktiverade före 2015 kommer att ske under 2016.

Sammanställd redovisning

I den kommunala koncernen ingår samtliga bolag och kommunalförbund där kommunen har minst 20 procent inflytande. Inga förändringar i kommunkoncernen har skett under året. Kommunkoncernens medlemmar och ägarandelar framgår under avsnittet Sammanställning koncernen.

Jämförelsestörande poster

I kommunens årsbokslut kan det finnas jämförelsestörande poster. I enlighet med RKR 3.1 ska en post betraktas som jämförelsestörande när posten uppgår till ett väsentligt belopp och är av sådant slag att den inte förväntas inträffa ofta eller regelbundet.

INTÄKTER

Skatteintäkter

Skatteintäkterna periodiseras och redovisas det år då den beskattningsbara inkomsten intjänas. Vid beräkning av årets skatteintäkter används i enlighet med RKR 4.2 den preliminära slutavräkningen som SKL publicerade i december.

Statsbidrag

Statsbidrag periodiseras till rätt verksamhetsår genom att de fordrings- respektive skuldbokförs. Statsbidrag för investeringar bokförs enligt kontantprincipen.

Anläggningsavgifter för VA

Anläggningsavgifter för VA redovisas som skuld till VA-kollektivet och intäktsförs under samma period som avskrivningstiden för anläggningstillgångarna.

KOSTNADER

Avskrivningar och avskrivningsmetod

Avskrivning av anläggningstillgångar görs linjärt över tillgångens beräknade nyttjandeperiod. Avskrivningsbeloppet beräknas på anskaffningsvärdet. Linjär avskrivning innebär att tillgången skrivs av med lika stort belopp varje månad. Kalkylmässiga kapitalkostnader, ränta och avskrivning beräknas för samtliga investeringar och belastar förvaltningarna i form av kostnader.

Planenliga avskrivningstider tillämpas enligt tabellen nedan.

Typ av tillgång	Avskrivningstid
Immateriella tillgångar	3-5 år
Aktier och andelar, bostadsrätter	-
Mark	-
Fastigheter	Enligt komponentuppdelning
Maskiner	5-20 år
Inventarier	3-10 år
Byggnadsinventarier	3-10 år
Bilar och andra transportmedel	3-15 år

Löner

Personalens löner redovisas enligt kontantprincipen. Arbetsgivaravgifter och timanställdas lön för december månad skuldbokförs på året. Semesterlöneskulden för året inklusive personalomkostnadspålägg redovisas som skuld i balansräkningen.

Gränsdragning mellan kostnad och investering

En kostnad i kommunen ses som en investering och aktiveras som anläggningstillgång om vissa kriterier är uppfyllda. Enligt lagen om kommunal redovisning är en anläggningstillgång ”en tillgång som är avsedd för stadigvarande bruk och är av väsentligt värde”.

Definitionen av en anläggning i Haninge kommun är att tillgången ska ha en nyttjandeperiod som är längre än 3 år, anskaffningsvärdet ska överstiga 25 000 kronor och den ska vara värdehöjande för verksamheten. Anläggningstillgångar tas upp i balansräkningen till anskaffningsvärdet med avdrag för gjorda avskrivningar. Kostnader som inte uppfyller definition för anläggningstillgång direktbokförs som driftkostnad.

Pensionsskulden

Pensionsskulden är en skuld som kommunen har till anställda och pensionärer, och definieras som nuvärdet av framtida pensionsutbetalningar. Förpliktelser för pensionsåtaganden för anställda i kommunen beräknas enligt SKL:s riktlinje RIPS07. En pensionsskuld som intjänats före 1998 tas upp som ansvarsförbindelse enligt den så kallade ”Blandmodellen”. En pensionsskuld som uppstått efter 1998 tas upp som avsättning i balansräkningen. Pensionskostnaden redovisas i resultaträkningen inklusive den särskilda löneskatt som uppgår till 24,26 procent. Pensionsåtaganden för anställda i de företag som ingår i kommunkoncernen redovisas enligt bokföringsnämndens allmänna råd.

Ordlista

Anläggningstillgång
Tillgång som används för stadigvarande bruk och som är av betydande värde, till exempel fastigheter, maskiner och inventarier.

Avskrivningar
Fördelning av en anläggningstillgångs anskaffningskostnad under tillgångens förväntade nyttjadeperiod.

Balansräkning
Visar den ekonomiska ställningen på balansdagen. Balansräkningen delas upp i tillgångar, skulder och eget kapital.

Driftbudget
Alla nämnder har en driftbudget som avser löpande kostnader för nämnden.

Driftredovisning
Redovisar det ekonomiska utfallet för perioden i förhållande till budgeterade intäkter och kostnader.

Eget kapital
Kommunens eget kapital är skillnaden mellan kommunens tillgångar och skulder. Eget kapital anger hur stor del av tillgångarna som finansierats med egna medel.

Investeringsbudget
Investeringsbudgeten avser investeringar i anläggningstillgångar. Kommunens investeringsbudget fördelas per nämnd.

Investeringsredovisning
I investeringsredovisningen redovisas kommunens investeringar i anläggningstillgångar under året. Investeringarna jämförs med investeringsbudgeten.

Internränta
Internräntan anger kommunens genomsnittliga finansieringskostnad. Kommunens anläggningstillgångar belastas med internränta.

Jämförelsestörande post
Post som saknar tydligt samband med ordinarie verksamhet och som inte förväntas inträffa ofta eller regelbundet. Posten har ett väsentligt belopp som stör jämförelser med andra perioder.

Kapitalkostnad
Samlingsbegrepp för avskrivningar och internränta.

Kassaflödesanalys
Kassaflödesanalysen visar förändringen av likvida medel. Betalningsflödena delas upp på löpande verksamhet, investeringsverksamhet och finansieringsverksamhet.

Kommunalt koncernbolag
Juridisk person där kommunen har ett varaktigt, bestämmande eller betydande inflytande som ger möjlighet att påverka utformningen av koncernföretagets verksamhet, mål och strategier etc.

Kommunkoncernen
Den kommunala förvaltningsorganisationen och kommunens koncernföretag.

Komponentavskrivning
En anläggningstillgång kan bestå av olika komponenter vilka skrivs av under olika nyttjandeperioder.

Kortfristig fordran och skuld
Fordran, lån eller skuld som förfaller till betalning inom 1 år.

Likvida medel
Kontanter eller tillgångar som kan användas på kort sikt. Likvida medel består av kassa (kontanter, mottagna checkar, postväxlar, utbetalningskort), bankmedel samt bank- och plusgiro.

Likviditet
Betalningsförmåga på kort sikt. Likviditeten beräknas genom att dividera omsättningstillgångar (minus varulager) med kortfristiga skulder.

Långfristig fordran och skuld
Fordran, lån eller skuld som förfaller till betalning senare än 1 år.

Nettoinvestering
Investeringsutgifter efter avdrag för eventuella investeringsbidrag.

Nettokostnad
Skillnaden mellan driftbudgetens intäkter och kostnader. För en enskild förvaltning består nettokostnaden av såväl interna som externa poster.

Nyttjandeperiod
Den tid under vilken en tillgång förväntas bli utnyttjad för sitt ändamål.

Omsättningstillgång
Tillgång avsedd för omsättning eller förbrukning. Omsättningstillgångar delas in i varulager, fordringar, kortfristiga placeringar samt likvida medel.

Periodisering
Metod för att fördela intäkter och kostnader till den period de tillhör, detta i syfte att få ett rättvisande resultat i perioden.

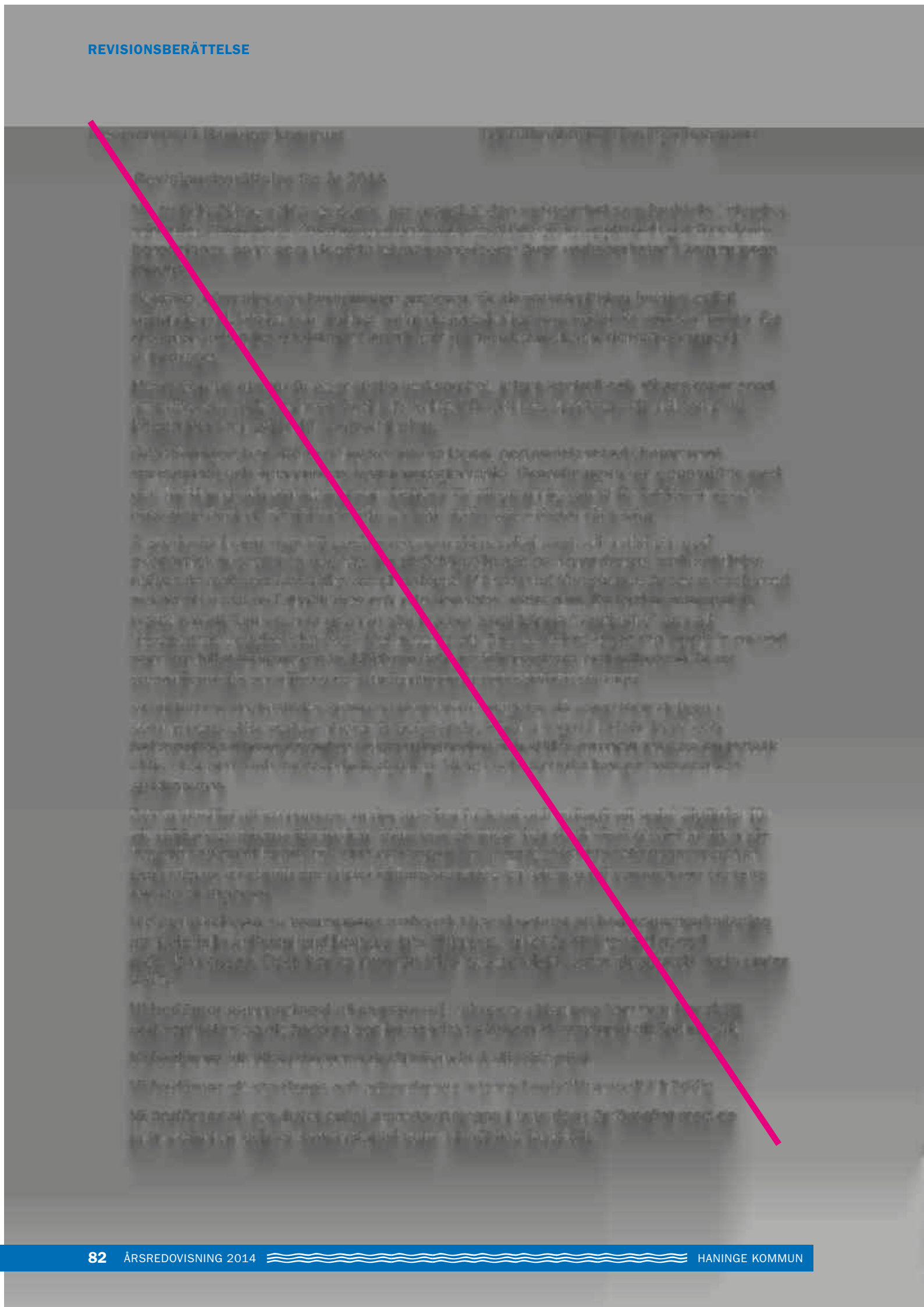
Resultaträkning
Beskriver periodens ekonomiska resultat för verksamheten.

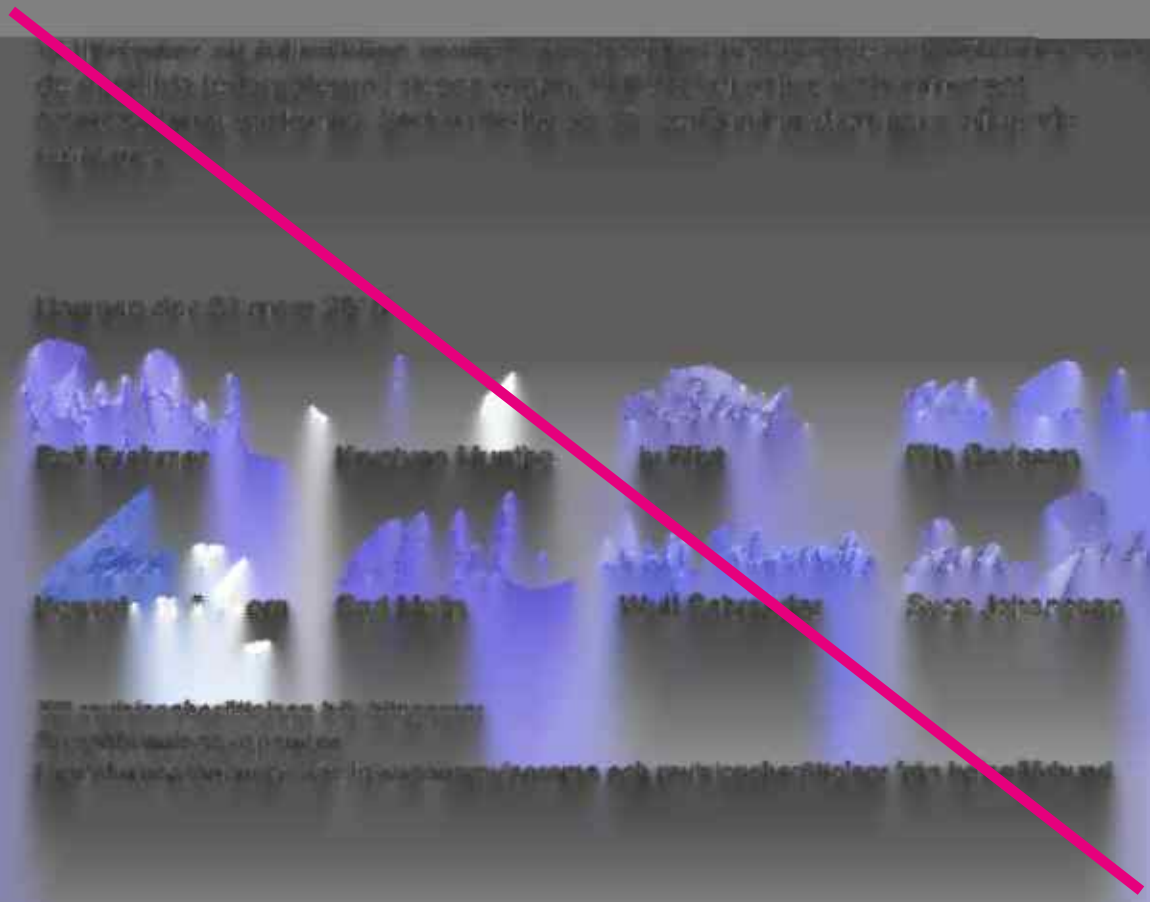
RIPS07
Innehåller riktlinjer för att beräkna pensionsskulden. RIPS07 är en beräkningsmodell som Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) har antagit.

Soliditet
Ekonomiskt nyckeltal som beskriver förhållandet mellan det egna och det totala kapitalet. Ger en bild av betalningsförmågan på lång sikt.

Utdebitering
Anger hur många kronor per intjänad hundralapp som ska betalas i kommunalskatt.

Årsarbetare
Antal anställda omräknade till heltidsanställningar.

Haninge kommun

136 81 Haninge tel
08-606 70 00 www.
haninge.se

Dnr KS 2016/148

§ 142 Överföring av driftmedel från 2015 till 2016

Sammanfattning

Enligt reglerna för kommunens ekonomistyrning ska nämndernas nettoresultat normalt överföras till nästkommande år i sin helhet. Fullmäktige har dock alltid möjlighet att pröva om en resultatöverföring är rimlig, med avseende på hur nämndens överskott eller underskott har uppstått. Överföring av överskott förutsätter att det kan disponeras i nästkommande års budget. Kommunstyrelseförvaltningen har fått in begäran från nämnderna om överföring av resultatet från 2015 till 2016.

Nämndernas samlade resultat från 2015 är ett underskott på 18 359 tkr (exklusive kommunfullmäktiges reserv). Flertalet nämnder som redovisat överskott 2015 har begärt att få överföra överskotten i sin helhet till budget 2016. Äldrenämnden, som är den enda nämnden med underskott 2015, har begärt att få dela upp underskottet på tre år 2016-2018.

Förvaltningens synpunkter

I samband med att årsredovisningarna godkänts av respektive nämnd har kommunstyrelseförvaltningen efter samråd med den politiska kommunledningen granskat, justerat och kommenterat äskandena från nämnderna.

Sammanfattningsvis föreslås nämnder med överskott tillåtas överföra 50 procent av 2015 års överskott till 2016 års budget. Resterande 50 procent av överskottet fonderas till 2017 års budget. Samtliga nämnder och kommunstyrelsen tillåts enligt förslaget få överföra 100 procent av tidigare fonderat överskott från 2014 till 2016 års budget, i enlighet med föregående års beslut i fullmäktige om resultatöverföring (KF 2015-05-11, § 68).

Äldrenämnden föreslås få dela upp det samlade underskott som enligt förslaget är föremål för resultatöverföring på tre år, 2016-2018.

Sammanlagt innebär förslaget att nämnderna för med sig ett netto-överskott på 19 236 tkr till 2016 och att 7 336 tkr netto fonderas till

2017 års budget. 4 074 tkr av äldrenämndens underskott fonderas till 2018 års budget.

Den senaste skatteprognosen, som kom den 26 februari 2016, innebär en intäkt på 4 134 mnkr, vilket är 24 mnkr högre än det budgeterade intäkten. Resultatöverföringen på 19 236 tkr föreslås finansieras genom dessa ökade skatteintäkter. Det innebär att kommunens budgeterade resultat efter resultatöverföring oförändrat är 102 750 tkr

Underlag för beslut

- Tjänsteutlåtande 2016-03-15 – Överföring av driftsmedel från 2015 till 2016

- Protokoll grund- och förskolenämnden 2016-01-27 § 7 inkl särskilt yttrande och ersättaryttrande

- Protokoll gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden 2016-02-02 § 5, inkl särskilt yttrande

- Protokoll kultur- och fritidsnämnden 2016-02-24 § 22 inkl särskilt yttrande och ersättaryttrande

- Protokoll socialnämnden 2016-02-23 § 19

- Protokoll äldrenämnden 2016-02-24 § 11, inkl eget förslag från trepartialliansen

- Protokoll stadsbyggnadsnämnden 2016-02-10 § 10.

Överläggningar i kommunstyrelsen

Martina Mossberg (M), Tobias Hammarberg (L) och Marie Litholm (KD) yrkar bifall till tilläggsförslag (bilaga) från Moderaterna, Liberalerna och Kristdemokraterna innebärande att kommunstyrelseförvaltningen ges i uppdrag att se över kommunens regler för hantering av över-/underskott.

Meeri Wasberg (S) yrkar bifall till tilläggsförslaget från Moderaterna, Liberalerna och Kristdemokraterna. Ordföranden konstaterar att det finns ett förslag till beslut; kommunalrådsberedningens förslag med tilläggsförslaget från Moderaterna, Liberalerna och Kristdemokraterna, och finner att kommunstyrelsen beslutar i enlighet med förslaget.

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige

Kommunfullmäktige beslutar:

1. Ett sammanlagt överskott om 19 236 tkr av nämndernas justerade resultat överförs till 2016 års budget fördelat enligt följande:

   - revisionen 462 tkr
   - kommunstyrelsen 3 478 tkr
   - stadsbyggnadsnämnden 7 212 tkr
   - kultur- och fritidsnämnden 1 521 tkr
   - socialnämnden 2 923 tkr
   - gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden 6 342 tkr
   - grund- och förskolenämnden 1 348 tkr
   - äldrenämnden -4 047 tkr.

   Resultatöverföringen på 19 236 tkr finansieras genom ökade skatteintäkter. Det innebär att kommunens budgeterade resultat efter resultatöverföring oförändrat är 102 750 tkr.

2. Ett sammanlagt överskott om 11 383 tkr av nämndernas justerade resultat fonderas till budget 2017 fördelat enligt följande:

   - revisionen 262 tkr
   - kommunstyrelsen 2 378 tkr
   - stadsbyggnadsnämnden 2 112 tkr
   - kultur- och fritidsnämnden 721 tkr
   - socialnämnden 823 tkr
   - gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden 3 742 tkr
   - grund- och förskolenämnden 1 348 tkr.

3. Äldrenämndens kvarvarande underskott på -8 094 tkr fonderas till åren 2017 och 2018.

Kommunstyrelsen beslutar för egen del

1. Kommunstyrelseförvaltningen ges i uppdrag att se över kommunens regler för hantering av över-/underskott i enlighet med förslaget från Moderaterna, Kristdemokraterna och Liberalerna.

Överläggningar i kommunfullmäktige

Meeri Wasberg (S) yrkar med instämmande av Martina Mossberg (M) bifall till kommunstyrelsens förslag.

Robert Bielecki (RS) yrkar bifall till ett eget förslag från Rättvispartiet Socialisterna med innebörden att äldrenämndens underskott på 12 141 tkr stryks (se bilaga).

Nafi Cilgin (V) yrkar bifall till ett eget förslag från Vänsterpartiet med innebörden att äldrenämndens kvarvarande underskott på 8 094 tkr stryks.

Ordföranden ställer förslagen mot varandra och finner att fullmäktige beslutar i enlighet med kommunstyrelsens förslag. Därefter finner ordföranden att fullmäktige medger att Nafi Cilgin (V) lämnar ett särskilt yttrande.

Kommunfullmäktiges beslut

1. Ett sammanlagt överskott om 19 236 tkr av nämndernas justerade resultat överförs till 2016 års budget fördelat enligt följande:

   - revisionen 462 tkr
   - kommunstyrelsen 3 478 tkr
   - stadsbyggnadsnämnden 7 212 tkr
   - kultur- och fritidsnämnden 1 521 tkr
   - socialnämnden 2 923 tkr
   - gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden 6 342 tkr
   - grund- och förskolenämnden 1 348 tkr

- äldrenämnden -4 047 tkr.

Resultatöverföringen på 19 236 tkr finansieras genom ökade skatteintäkter. Det innebär att kommunens budgeterade resultat efter resultatöverföring oförändrat är 102 750 tkr.

2. Ett sammanlagt överskott om 11 383 tkr av nämndernas justerade resultat fonderas till budget 2017 fördelat enligt följande:

   - revisionen 262 tkr
   - kommunstyrelsen 2 378 tkr
   - stadsbyggnadsnämnden 2 112 tkr
   - kultur- och fritidsnämnden 721 tkr
   - socialnämnden 823 tkr
   - gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden 3 742 tkr
   - grund- och förskolenämnden 1 348 tkr.

3. Äldrenämndens kvarvarande underskott på -8 094 tkr fonderas till åren 2017 och 2018.
4. Nafi Cilgin (V) medges lämna ett särskilt yttrande.

_____

Expedieras: Akt

För verkställighet: ekonomiavdelningen, samtliga nämnder

RÄTTVISEPARTIET SOCIALISTERNA

Kommunfullmäktige 2016-04-18

Eget förslag

§ 142 Överföring av driftsmedel från 2015 till 2016

Vi i Rättvisepartiet Socialisterna (RS) stödjer att kommunledningen äntligen beslutat att föreslå att kompensera Äldrenämnden med 39 800 tkr för de underskott som orsakats av volymökningar. Detta är precis vad RS föreslagit i egna budgetförslag i flera års tid när vi kritiserat kommunledningarna att medvetet underskatta behoven. Men det räcker inte för att stoppa de nedskärningar som väntar 2016 och 2017 med kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige.

Vi i RS anser att även det underskott som återstår från 2013, 2014 och 2015 – på 12 141 tkr – som inte anses vara volymrelaterat, borde strykas då de beror på att Äldrenämnden inte kompenserats för lön- och prisökningar under dessa år.

Med den av kommunstyrelsen föreslagna utökningen av Äldrenämndens budget för kompensation för tidigare års volymökningar och RS förslag att stryka resterande underskott, kvarstår trots allt ett budgeterat resultat för Haninge kommun på 79 miljoner kronor för 2016.

Vi yrkar:

- Att Äldrenämndens underskott på 12 141 tkr stryks.

För Rättvisepartiet Socialisterna

Robert Bielecki

VÄNTERPARTIET HANINGE

Kommunfullmäktige **2016-04-18**

Särskilt yttrande

§ 142

Flertalet nämnder som redovisat överskott 2015 har begärt att få överföra överskotten i sin helhet till budget 2016. Äldre nämnden som är den enda nämnden med underskott 2015 har begärt att få dela upp underskottet på tre år 2016-2018-

Enligt reglerna för kommunens ekonomistyrning ska nämndernas nettoresultat normalt överföras till nästkommande år i sin helhet.

Fullmäktige har dock alltid möjlighet att pröva om en resultatöverföring är rimlig med avseende på hur nämndens överskott eller underskott har uppstått.

När det gäller övriga nämnder förutom äldrenämnden förslår förvaltningen att nämnderna för med sig ett netto överskott på 19 236 tkr till 2016 och att 7 336 tkr netto fonderas till 2017 års budget. Vänsterpartiet vill utgå ifrån att det är bara engångsföreteelse och att det inte blir någon praxis.

När det gäller äldrenämnden anser Vänsterpartiet att den utredning som gjorts gällande äldrenämndens underskott har kommit fram till att nämnden under lång tid varit underbudgeterad, enligt dem budgetar som vunnit laga kraft i kommunfullmäktige. Vänsterpartiets budgetar har istället haft en mer rimlig budgetram. Detta har nu gjort att äldrenämnden har ett stort underskott som ska kompenseras genom en ramökning med nära 40 miljoner. Då återstår 12, 1 miljoner som äldrenämnden måste hantera de kommande tre åren. Volymökningarna kommer inte minska, utan behoven kommer växa med fler äldre i kommunen där resurser kommer behövas på olika sätt i from av t.ex. personal på äldreboenden, ledsagning och aktiviteter på träffpunkterna. Att göra besparingar på 12 miljoner för en nämnd som redan är hårt pressad och där det dessutom är yttre omständigheter som gjort att de hamnat i denna situation gör att Vänsterpartiet känner sig ytterst tveksamma till hur Haninge ska kunna behålla den kvalitén som finns inom äldreomsorgen.

Vänsterpartiet anser att äldrenämndens underskott på 12,1 miljoner ska avskrivas.

Nafi Cilgin (V)

Gruppledare

Haninge kommun

Kommunstyrelseförvaltningen

15 mars 2016

Controllerenheten
Karin Reschke

Kommunstyrelsen

Överföring av driftmedel från 2015 till 2016

Sammanfattning

Enligt reglerna för kommunens ekonomistyrning ska nämndernas nettoresultat normalt överföras till nästkommande år i sin helhet. Fullmäktige har dock alltid möjlighet att pröva om en resultatöverföring är rimlig, med avseende på hur nämndens överskott eller underskott har uppstått. Överföring av överskott förutsätter att det kan disponeras i nästkommande års budget. Kommunstyrelseförvaltningen har fått in begäran från nämnderna om överföring av resultatet från 2015 till 2016.

Nämndernas samlade resultat från 2015 är ett underskott på 18 359 tkr (exklusive kommunfullmäktiges reserv). Flertalet nämnder som redovisat överskott 2015 har begärt att få överföra överskotten i sin helhet till budget 2016. Äldrenämnden, som är den enda nämnden med underskott 2015, har begärt att få dela upp underskottet på tre år 2016-2018.

I samband med att årsredovisningarna godkänts av respektive nämnd har kommunstyrelseförvaltningen efter samråd med den politiska kommunledningen granskat, justerat och kommenterat äskandena från nämnderna.

Sammanfattningsvis föreslås nämnder med överskott tillåtas överföra 50 procent av 2015 års överskott till 2016 års budget. Resterande 50 procent av överskottet fonderas till 2017 års budget. Samtliga nämnder och kommunstyrelsen tillåts enligt förslaget få överföra 100 procent av tidigare fonderat överskott från 2014 till 2016 års budget, i enlighet med föregående års beslut i fullmäktige om resultatöverföring (KF 2015-05-11, § 68).

Äldrenämnden föreslås få dela upp det samlade underskott som enligt förslaget är föremål för resultatöverföring på tre år, 2016-2018.

Kommunstyrelseförvaltningens förslag till överföringar av driftmedel 2016 finns sammanfattat i kolumnen ”Överförs till 2016 års budget”. Nämndernas äskanden om resultatöverföring finns sammanfattade under rubrik för respektive nämnd, tillsammans med kommunstyrelseförvaltningens kommentar.

Sammanlagt innebär förslaget att nämnderna för med sig ett nettoöverskott på 19 236 tkr till 2016 och att 7 336 tkr netto fonderas till 2017 års budget. 4 074 tkr av äldrenämndens underskott fonderas till 2018 års budget

Den senaste skatteprognosen, som kom den 26 februari, innebär en intäkt på 4 134 mnkr, vilket är 24 mnkr högre än det budgeterade intäkten. Resultatöverföringen på 19 236 tkr föreslås finansieras genom dessa ökade skatteintäkter. Det innebär att kommunens budgeterade resultat efter resultatöverföring oförändrat är 102 750 tkr.

Nämnd	Bokfört resultat 2015	Justerat resultat 2015	Resultatfond 2016	Överförs till 2016 års budget	Resultatfond 2017	Resultatfond 2018
Revisionen	523	523	200	462	262	
Södertörns Överförmyndarnämnd	0	0	0	0	0	
Södertörns upphandlingsnämnd	0	0	0	0	0	
Kommunstyrelsen	13 250	4 755	1 100	3 478	2 378	
Miljönämnden	0	-400	400	0	0	
Valnämnden	2 008	0	0	0	0	
Stadsbyggnadsnämnden	4 223	4 223	5 100	7 212	2 112	
Kultur- och fritidsnämnden	2 941	1 441	800	1 521	721	
Socialnämnden	1 545	1 645	2 100	2 923	823	
Grund- och förskolenämnden	154	2 695	0	1 348	1348	
Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden	8 984	7 484	2 600	6 342	3 742	
Äldrenämnden	-51 987	-7 841	-4 300	-4 047	-4 047	-4 047
Summa	**-18 359**	**14 525**	**8 000**	**19 236**	**7 336**	**-4 047**

Tabellen redovisas i tusentals kronor (tkr)

Justerat resultat 2015

Bokfört resultat 2015 för nämnderna var ett underskott på -18 359 tkr exklusive fullmäktiges reserv. I samband med ärendehanteringen för överföring av driftmedel till kommande års budget har det bokförda resultatet granskats och i några fall justerats för att säkerställa rimligheten i resultatöverföringen. Det justerade resultatet är ett överskott på 14 525 tkr, dvs. totalt 32 884 tkr bättre än det bokförda resultatet.

Kommunstyrelsens bokförda resultat var ett överskott på 13 250 tkr. Kommunstyrelseförvaltningen begär att få medföra ett lägre resultat än det bokförda. Endast överskott som avser oförbrukade medel för riktade insatser 2015 begärs att få överföras till 2016 års budget. Det belopp som kommunstyrelseförvaltningen begär att överföra till 2016 års driftbudget är sammanlagt **4 755 tkr, vilket motsvarar det justerade resultatet 2015.**

Miljönämndens medel gick över till kommunstyrelsen i 2015 års reviderade budget (KF 2014-12-08, § 196) och det bokförda resultatet för miljönämnden 2015 var noll. Miljönämnden har dock ett överskott på 400 tkr i resultatfond från 2014, vilket av kommunstyrelseförvaltningen inte begärs att få överföras till 2016. Eftersom de fonderade medlen på 400 tkr från 2014 års överskott inte ska överföras till 2016 görs en teknisk justering av 2015 års nollresultat. **Det tekniskt justerade resultatet 2015 är därför -400 tkr.**

Valnämndens bokförda resultat var ett överskott på 2 008 tkr. **Det justerade resultatet 2015 är noll** eftersom det bokförda överskottet inte begärs att få medföras till 2016.

Kultur och fritidsnämndens bokförda resultat var 2 941 tkr. Nämnden erhöll i december 2014 (KF 2014-12-08, § 195) en ramökning på 2 200 tkr som ersättning för ökade kostnader för avställda idrottshallar. Dessa budgetmedel var villkorade och fick endast tas i anspråk efter beslut av kommunstyrelsen. Enligt KS beslut (2015-10-26 § 263) fick nämnden inte lov att ta 1 500 tkr av dessa medel i anspråk. **Det justerade resultatet 2015 är 1 441 tkr**, dvs. 1 500 tkr lägre än det bokförda resultatet.

Socialnämnens bokförda resultat var 1 545 tkr. Nämnden beviljades av fullmäktige (KF 2016-02-15 § 21) 100 tkr av statsbidraget för nyanlända som kompensation för inköp av flyktingmodulen i Pro Capita 2015. **Justerat resultat för 2015 är därmed ett överskott på 1 645 tkr**.

Grund och förskolenämndens bokförda resultat var ett överskott på 154 tkr. Som kompensation för kvarstående underskott inom elevpengsystemet tillförs 541 tkr resultatet. Nämnden beviljades av fullmäktige (KF 2016-02-15 § 21) 2 000 tkr av statsbidraget för nyanlända som kompensation för ökade kostnader 2015 för utbetalt strukturbidrag för nyanlända. **Justerat resultat för 2015 är därmed ett överskott på 2 695 tkr**.

Gymnasie- och vuxenutbildningsnämndens bokförda resultat var ett överskott på 8 984 tkr. Av överskottet berodde 1 500 tkr på att den utökade satsningen på introduk-tionsprogrammen startade först höstterminen 2015, medan hela tillskottet på 3 000 tkr blev ramhöjande. **Justerat resultat för 2015 är 7 484 tkr**, det vill säga 1 500 tkr mindre än bokfört resultat.

Äldrenämndens bokförda resultat 2015 var ett underskott på 51 987 tkr. Den volymrelaterade delen av 2015 års underskott på 35 846 tkr avskrivs enligt förslaget från nämndens resultat och är därmed inte föremål för resultatöverföring till 2016 års budget. Även den volymrelaterade delen av underskottet från 2014 på 8 300 tkr avskrivs enligt förslaget och belastar därmed inte nämndens resultat 2015. **Justerat resultat för 2015 är efter avskrivning av volymrelaterat underskott 2014 och 2015 ett underskott på -7 841 tkr**.

Resultatöverföring

Revisionen
Revisionen har ett överskott för 2015 på 523 tkr. Detta belopp begärs få överföras till 2016.

Kommunstyrelseförvaltningens kommentar

Kommunstyrelseförvaltningen tillstyrker att 50 procent, motsvarande 262 tkr av revisionens överskott, överförs till 2016. Kommunstyrelseförvaltningen noterar att det finns 200 tkr av 2014 års överskott i resultatfond som enligt tidigare beslut i fullmäktige (KF 2015-05-11, § 68) ska tillföras 2016 års budget.

Kommunstyrelseförvaltningen tillstyrker att ett samlat överskott från 2014 och 2015 på 462 tkr överförs till 2016 års budget, förutsatt att dessa medel inte används till satsningar som är nivåhöjande kommande år. Revisionen har därmed 262 tkr av 2015 års resultat fonderade i resultatfond till 2017.

Södertörns överförmyndarnämnd
Överförmyndarnämnden har ett bokfört nollresultat.

Kommunstyrelseförvaltningens kommentar
Överförmyndarverksamheten ingår fr.o.m. 2011 i en gemensam nämnd tillsammans med Botkyrka, Huddinge, Tyresö och Nynäshamns kommuner. Det resultat (under- eller överskott) som uppkommit inom nämndens ansvarsområde under innevarande år bokas upp inför bokslut och balanseras över till kommande år. Resultaten för respektive år hanteras alltså bokföringsmässigt varje år och behandlas inte via resultatöverföringsärendet.

Södertörns upphandlingsnämnd
Södertörns upphandlingsnämnd har ett bokfört nollresultat.

Kommunstyrelseförvaltningens kommentar
Södertörns upphandlingsnämnd ingår fr.o.m. oktober 2012 i en gemensam nämnd tillsammans med Nynäshamns kommun. Det resultat (under- eller överskott) som uppkommit inom nämndens ansvarsområde under innevarande år bokas upp inför bokslut och balanseras över till kommande år. Resultaten för respektive år hanteras alltså bokföringsmässigt varje år och behandlas inte via resultatöverföringsärendet.

Kommunstyrelsen
Kommunstyrelsen redovisade ett överskott på 13 250 tkr för 2015, varav 4 755 tkr begärs få överföras till 2016 års budget. Medlen avser 1 700 tkr som var budgeterade för uppgradering av Heroma under 2015. Upphandlingen blev försenad och kommer att genomföras under 2016. Även översiktplanens tidplan har förskjutits och de kvarvarande öronmärkta medlen till detta på 900 tkr begärs överföras till 2016. Av de miljömedel som överflyttades från miljönämnden till kommunstyrelsen har inte alla medel förbrukats fullt ut under 2015. Överskottet på 717 tkr begärs överföras till 2016 då dessa är öronmärkta till specifika projekt inom naturvårdande insatser.

Två beredningar har inte förbrukat alla sina medel. Det är Brandbergsberedningen och MR-beredningen som har 200 tkr respektive 388 tkr kvar av sina anslag och som begär få detta överfört till 2016. Beträffande Brandbergsberedningens överskott är medlen planerade att användas för att finansiera insatser för att informera om och genomföra åtgärdsplanen. Vidare har det under 2015 avsatts medel för ett

varumärkesarbete inom ramen för stadkärneprojektet. Det återstår en del kompletteringar som kommer att genomföras under 2016 och för detta begärs 500 tkr överföras till 2016. En utvärdering pågår av medborgardialog som det var avsatt medel för att genomföra under 2015. Arbetet kommer att genomföras under 2016 varför medel om 350 tkr begärs överföras till 2016.

	Tkr
Uppdatering av Heroma	1 700
Översiktplanering	900
Miljömedel	717
Brandbergsberedningen	200
MR-beredningen	388
Varumärkesarbetet	500
Utvärdering av medborgardialog	350
Totalt	**4 755**

Resterande del av kommunstyrelsens överskott om 8 495 tkr ianspråktas inte för 2016 års budget eller framåt.

Kommunstyrelseförvaltningens kommentar
Kommunstyrelseförvaltningen tillstyrker att överskott från 2015 på 8 495 tkr som inte ianspråktas 2016 eller framåt, justeras mot bokfört resultat.

Kommunstyrelseförvaltningen tillstyrker att 50 procent motsvarande 2 378 tkr av 2015 års överskott överförs till 2016 års budget med utgångspunkt i de åtgärder av engångskaraktär som framgår i ovanstående specifikation.

Det finns 1 100 tkr av 2014 års överskott i resultatfond som enligt tidigare beslut i fullmäktige (KF 2015-05-11, § 68) ska tillföras 2016 års budget.

Kommunstyrelseförvaltningen tillstyrker att ett samlat överskott från 2014 och 2015 på 3 478 tkr överförs till 2016 års budget förutsatt att dessa medel inte används till andra satsningar än de som angivits i äskandet eller som är nivåhöjande kommande år. Kommunstyrelsen har därmed 2 378 tkr fonderade till 2017 års budget.

Valnämnden
Valnämnden redovisar 2015 ett överskott på 2 008 tkr, vilket inte önskas överföras till 2016.

Kommunstyrelseförvaltningens kommentar
Kommunstyrelseförvaltningen tillstyrker att valnämnden inte tar med sig överskottet från 2015 in i 2016. Nämnden har inga medel fonderade från tidigare år.

Stadsbyggnadsnämnden
Stadsbyggnadsnämnden redovisade ett överskott på 4 223 tkr. Nämnden begär att få överföra hela överskottet från driftbudget 2015 till budgetår 2016.

Nämnden har utöver 2015 års resultat 5 100 tkr i resultatregleringsfond från överskott år 2014. Enligt beslut fattat i fullmäktige (2015-05-11, § 68) ska resultatfonden tillföras 2016 års driftbudget. Sammanlagt överskott från 2014 och 2015 är därmed 9 323 tkr.

Nämndens förslag till åtgärder finansierade av överskott 2014-2015 framgår nedan:

Åtgärd:		Prio/avd	Mnkr	Delsumma:	Avdelning
1	Akut brorenovering	1	2,20		Teknik
2	Beläggning	2	2,10		Teknik
3	Bullerkartläggning	3	0,50		Teknik
4	Inventering av beläggning	4	1,00		Teknik
5	Saltsopning	5	0,30	6,10	Teknik
6	Stadskärnearbete, utökat	1	0,40		Plan
7	Övergång till Rudan med gc och bil, kostnadsstudie	2	0,25		Plan
8	Parkeringsstrategi	3	0,20		Plan
9	Installation, aktivitet	4	0,10	0,95	Plan
10	Bidrag till kulturmiljöprogram	1	0,30		Bygglov
11	Dagvattenhandböcker	2	0,25		Bygglov
12	Strandskyddsutbildning, tillsyn	3	0,10	0,65	Bygglov
13	TV-inspektion VA-ledningar Tornberget, kvalitetssäkring	1	0,15	0,15	VA
14	Våtkompostprojektet (Lova)	1	0,40		Förv.ledning
15	VA-rådgivare, medfinansiering	2	0,20	0,60	Förv.ledning
16	Stadskärnan, "snackis" till jul med belysning o kärlekstema	1	0,15		Park o natur
17	Stadskärnan, pocketpark med stadsodling	2	0,70	0,85	Park o natur
Summa			**9,30**	**9,30**	

Kommunstyrelseförvaltningens kommentar
Kommunstyrelseförvaltningen tillstyrker med hänvisning till beslut fattat av fullmäktige (KF 2015-05-11, § 68), att överföring av 5 100 tkr som fonderats i resultatfond från 2014 tillförs 2016 års driftbudget.

Kommunstyrelseförvaltningen tillstyrker att 50 procent motsvarande 2 112 tkr av 2015 års överskott överförs till 2016 års driftbudget.

Kommunstyrelseförvaltningen tillstyrker att stadsbyggnadsnämnden får föra med ett samlat överskott från 2014 och 2015 om 7 212 tkr till 2016 års budget med utgångspunkt i den behovsprioritering som nämnden redogjort för. Dessa medel förutsätts att inte användas till andra satsningar än de som framgår i äskandet och de får inte vara nivåhöjande kommande år. Nämnden har därmed 2 112 tkr fonderade till 2017.

Kultur- och fritidsnämnden
Nämnden redovisade ett bokfört överskott på 2 941 tkr. Nämnden erhöll i december 2014 (KF 2014-12-08, § 195) en ramökning på 2 200 tkr för 2015 som ersättning för ökade kostnader för avställda idrottshallar. Dessa budgetmedel var villkorade och fick endast tas i anspråk efter beslut av kommunstyrelsen. Enligt KS beslut (2015-10-26 § 263) fick nämnden inte lov att ta 1 500 tkr av dessa medel i anspråk och förväntades därmed att leverera ett motsvarande överskott vid årets slut. Efter att nämndens resultat justerats med 1 500 tkr visar det underliggande resultatet ett överskott på 1 441 tkr.

Nämndens reserv på 1 000 tkr togs inte i anspråk under året. Föreningsbidragen visade ett överskott på 800 tkr vilket också påverkade nämndens resultat positivt.

Nämnden disponerar 800 tkr från 2014 års resultat i resultatfond som enligt beslut i fullmäktige får tas i anspråk i budget 2016 (KF 2015-05-11, § 68).

Nämnden begär att det bokförda resultatet 2015 justeras ned med 1 500 tkr från 2 941 tkr till 1 441 tkr samt att det justerade resultatet på 1 441 tkr i sin helhet överförs från 2015 till 2016 års driftbudget. Nämnden begär att i enlighet med tidigare beslut i fullmäktige få ta fonderade medel från 2014 på 800 tkr i anspråk i budget 2016 och att ett sammanlagt överskott från 2014 och 2015 på 2 241 tkr överförs till 2016 års driftbudget. Nämndens begär att få disponera överskotten från 2014 och 2015 för särskilt riktade satsningar och insatser av engångskaraktär 2016, vilka framgår i tabellen nedan:

Resultatöverföring 2016	**Belopp tkr**
Bokfört resultat 2015	2 941
Återföring budgettillskott enligt KS beslut 2015-10-26,§263	-1 500
Resultatfond 2014	800
Att överföra till 2016	**2 241**
Förslag på fördelning av överföringsmedel	
Kulturmiljöplan	200
LSS, omställning samt avveckling	600
Föreningslivet och issporter	500
Fortsätta förvaltningens förbättringsarbete	200
Idrottspolitiska- samt kulturpolitiskaprogrammet (IPP & KPP)	541
Jordbro kultur- och föreningshus	200
Totalt	**2 241**

- Framtagande av Kulturmiljöplan i enlighet med Mål & budget 2016-2017.
- Bygga upp kvällsverksamheten gällande LSS i ny organisation samt omställningskostnader i samband med eventuell avveckling av dagverksamheten på Jordbrogården och Lilleken.
- Att tillsammans med issportföreningarna inleda ett förändringsarbete som 2017 innebär att issportföreningarna själva tar större ansvar för uthyrning av istider under eftersäsong. Detta för att på sikt minska kostnaderna för det extra öppethållande under eftersäsong som föreningarna önskar.
- För att förvaltningens organisation ska fungera på bästa sätt krävs kontinuerliga utvecklingsinsatser, till exempel samverkan internt och externt utifrån de utmaningar vi hittills har identifierat.
- Riktade engångsinsatser i enlighet med aktivitetsplanerna för IPP och KPP.
- Utforma miljön i foajén i Jordbro kultur- och föreningshus så att den blir attraktivare för våra besökare. (ej investeringsåtgärder)

Kommunstyrelseförvaltningens kommentar
Kommunstyrelseförvaltningen tillstyrker att nämndens bokförda resultat 2015 justeras med -1 500 tkr från 2 941 tkr till ett driftresultat på 1 441 tkr med anledning

av KS beslut (2015-10-26 § 263) att nämnden inte fick lov att ta 1 500 tkr av villkorade medel för ökade idrottshallskostnader i anspråk.

Kommunstyrelseförvaltningen tillstyrker att fonderat överskott om 800 tkr i resultatfond från överskott 2014 tillförs 2016 års budget, i enlighet med tidigare fattat beslut (KF 2015-05-11, § 68).

Kommunstyrelseförvaltningen tillstyrker att Kultur- och fritidsnämnden får föra över 50 procent av justerat resultat 2015 motsvarande 721 tkr.

Kommunstyrelseförvaltningen tillstyrker att ett samlat överskott från 2014 och 2015 på 1 521 tkr förs över till 2016 års budget med utgångspunkt i de behov som presenterats ovan, förutsatt att dessa medel inte används till andra satsningar än vad som framgår i äskandet eller som är nivåhöjande kommande år. Nämnden har därmed 721 tkr fonderade i resultatfond till 2017.

Socialnämnden
Nämnden redovisar ett överskott på 1 545 tkr och begär att få överföra hela 2015 års överskott till 2016 för fortsatt omstrukturering av boenden för personer med funktionsnedsättning, kompetensutveckling för stödassistenter samt viss tillfällig extrakostnad av inhyrda socialsekreterare i avvaktan på rekrytering. Detta för att säkerställa myndighetsutövningen. Nämnden har ett överskott i resultatregleringsfond från 2014 på 2 100 tkr. I enlighet med tidigare fattat beslut (KF 2015-05-11, § 68) ska nämnden ta resultatregleringsfonden från 2014 års överskott på 2 100 tkr i anspråk till 2016 års driftbudget. Sammanlagt önskar nämnden därmed att överföra 3 645 tkr från 2014 och 2015 års driftöverskott till budget 2016.

<u>Kommunstyrelseförvaltningens kommentar</u>
Kommunstyrelseförvaltningen tillstyrker i enlighet med beslut (KF 2015-05-11, § 68), att tidigare fonderat överskott från 2014 på 2 100 tkr regleras mot driftbudget 2016.

Kommunstyrelseförvaltningen noterar att nämnden av fullmäktige (KF 2016-02-15, § 21) beviljades 100 tkr av statsbidraget för nyanlända som kompensation för inköp av flyktingmodul Procapita 2015. Fullmäktiges beslut hanteras i detta ärende och kommunstyrelseförvaltningen tillstyrker att 100 tkr tillförs justerat resultat 2015 och hanteras inom ramen för resultatöverföring 2015-2016.

Kommunstyrelseförvaltningen tillstyrker att 50 procent av överskottet 2015 motsvarande 773 tkr överförs till 2016 års driftbudget.

Sammanfattningsvis tillstyrker kommunstyrelseförvaltningen att ett samlat överskott om 2 923 tkr tillförs 2016 års budget, förutsatt att dessa medel inte används till andra satsningar än de som framgår i äskandet eller som inte får vara nivåhöjande kommande år. Nämnden har därmed 823 tkr fonderade till 2017.

Grund- och förskolenämnden
Nämnden redovisade ett samlat överskott på 154 tkr. I resultatet ingår ett underskott inom elevpengsystemet med 541 tkr, vilket enligt gällande ekonomistyrningsregler ska kompenseras fullt ut i samband med bokslut eller som i detta ärende om överföring av driftmedel mellan åren. Nämnden begär att få kompensation för underskottet i elevpengsystemet 2015 på 541 tkr och att resultatet därmed justeras till ett överskott på 695 tkr, vilket medförs i sin helhet till 2016. Nämnden har inga medel i resultatfond från tidigare år.

Kommunstyrelseförvaltningens kommentar
Kommunstyrelseförvaltningen tillstyrker i enlighet med gällande ekonomistyrprinciper att grund- och förskolenämndens resultat för 2015 justeras för volymkompensation med 541 tkr, vilket innebär ett justerat resultat för 2015 blir 695 tkr.

Kommunstyrelseförvaltningen noterar att nämnden av fullmäktige (KF 2016-02-15, § 21) beviljades kompensation om 2 000 tkr av statsbidraget för nyanlända avseende ökade kostnader för strukturbidrag nyanlända 2015. Fullmäktiges beslut hanteras i detta ärende och kommunstyrelseförvaltningen tillstyrker att 2 000 tkr tillförs justerat resultat 2015 och hanteras inom ramen för resultatöverföring 2015-2016.

Kommunstyrelseförvaltning tillstyrker vidare att 50 procent av 2015 års justerade driftresultat motsvarande 1 348 tkr överförs till 2016 års driftbudget, förutsatt att dessa medel inte används till satsningar som är nivåhöjande kommande år.

Nämnden har inga medel i resultatfond från tidigare år och har enligt förslaget 1 348 tkr fonderade från 2015 års resultat till 2017 års driftbudget.

Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden
Budgetöverskottet för nämnden var 8 984 tkr. Kostnaderna för eleversättningar var högre än budgeterat och gymnasieenheterna hade sammantaget ett budgetunderskott. Samtidigt var kostnaderna för tilläggsbelopp till både gymnasiesärskolan och gymnasieskolan lägre än budgeterat på grund av färre elever. Resultatet berodde vidare på ett överskott inom vuxenutbildningen samt inom den centrala förvaltningens budgetposter inklusive nämndens reserv. Av överskottet berodde också 1 500 tkr på att den utökade satsningen på introduktionsprogrammen startade först höstterminen 2015, medan hela tillskottet på 3000 tkr blev ramhöjande. Därför anser nämnden det vara rimligt att till fullmäktige begära en överföring av driftmedel från 2015 års ram till 2016 på 7 484 tkr, det vill säga 1 500 tkr mindre än bokfört resultat.

I överföringsärendet från föregående år beslutade kommunfullmäktige om en fondering av medel från 2014 års ram på 2 600 tkr (KF 2015-05-11, § 68). Nämndens sammantagna anspråk om överföring till 2016 års driftbudget uppgår därför till 10 084 tkr.

	Belopp
Till enheter med ackumulerade överskott 2015:	
Fredrik	2 164
Riksäpplet	1 796
Centrum Vux	1 947
Navigatorcentrum	266
Övriga satsningar:	
Temporär samordningstjänst på Fredrika för övningsskola	400
Uppbyggnad av organisation för snabbspår, pilotverksamhet under 2016, personal och lokaler	3 000
Utökat samarbete med näringslivet kring yrkesutbildningar, pilotverksamhet under 2016	500
Summa	**10 072**
Begärd överföring 2014 + 2015 till 2016	*10 084*

Kommunstyrelseförvaltningens kommentar
Kommunstyrelseförvaltningen tillstyrker att nämndens bokförda resultat 2015 justeras med -1 500 tkr från 8 984 tkr till ett driftresultat på 7 484 tkr med anledning av att den utökade satsningen på introduktionsprogrammen, vilken kompenserats med 3 000 tkr för 2015, startade först höstterminen 2015.

Kommunstyrelseförvaltningen tillstyrker i enlighet med beslut fattat i fullmäktige (KF 2015-05-11, § 68), att fonderat överskott från 2014 på 2 600 tkr regleras mot 2016 års driftbudget.

Kommunstyrelseförvaltningen tillstyrker att 50 procent av 2015 års justerade driftresultat på 3 742 tkr överförs till 2016 års budget med utgångspunkt i behovsspecifikationen ovan. Sammanlagt tillstyrks att 6 342 tkr av 2014 och 2015 års justerade driftöverskott överförs till 2016 års budget, förutsatt att dessa medel inte används till satsningar som är nivåhöjande kommande år. Nämnden har därmed 3 742 tkr fonderade från 2015 till 2017 års driftbudget.

Äldrenämnden

Äldrenämnden redovisar ett underskott jämfört med budget på 52,0 miljoner kronor. Underskottet motsvarar en negativ avvikelse med 8,4 procent av budgeten. Äldrenämndens nettokostnad för 2015 uppgår till 670,3 mnkr. Budgetramen var 618,3 mnkr. 2014 var nettokostnaden 624,6 mnkr.

Nettokostnaden har på ett år ökat med 45,7 mnkr eller med 7,3 procent. Av ökningen avser 9,5 mnkr (1,5 procent) insatser för personer under 65 år vad gäller hemtjänst och boende enligt socialtjänstlagen. Återstående ökade kostnader med 36,2 mnkr (5,8 procent) beror i första hand på ökat behov av hemtjänstinsatser i samband med fortsatt ökning av antalet invånare över 70 år, men också på pris- och löneutveckling. Antalet invånare över 70 år har ökat med cirka 6 procent under 2015.

2015 års underskott kan delas in i tre huvudposter:

Den första delen på 17,8 mnkr avser insatser inom de delar av funktionshinderområdet som överfördes från socialnämnden till äldrenämnden i maj 2013. Huvudparten av avvikelsen inom funktionshinderområdet beror på kraftig volymutveckling vad gäller hemtjänstinsatser. Antalet beviljade timmar under året uppgick till 68 065 timmar jämfört med 37 736 timmar under 2014 eller en ökning med 80 procent.

Den andra delen av underskottet på 18,1 mnkr avser volymutveckling vad gäller insatser för personer 65 år och äldre inom ordinärt boende under 2015.

Den tredje delen av det prognostiserade underskottet beror på justerad ram utifrån beslut i kommunfullmäktige om att överföra 14,5 mnkr av 2014 års underskott till 2015. Underskottet 2014 berodde i första hand på de senaste årens volymutveckling vad gäller insatser i ordinärt boende för samtliga åldersklasser och ökning vad gäller särskilt boende för äldre.

Sammanfattning av underskott 2013-2015:
2013 redovisade äldrenämnden ett underskott på 1 870 tkr inom utförarorganisationen och 2014 ett underskott på 17 003 tkr, varav 8 300 tkr kunde hänföras till underskott inom den del av funktionshindersområdet som äldrenämnden övertog ansvaret för från socialnämnden under 2013.

Äldrenämnden hemställde i sitt beslut om årsredovisningen 2014 om att kommunfullmäktige skulle avskriva äldrenämndens underskott inom funktionshindersområdet eftersom det var kopplat till ej påverkbar volymutveckling, äldrenämnden hemställde även om avskrivning av resterande underskott 2014 på 8 703 tkr som fanns inom den egna utförarorganisationen vad gäller vård- och omsorgsboenden, motiveringen var att enheterna under en femårsperiod inte blivit kompenserade fullt ut för pris- och löneutveckling.

Kommunfullmäktige beslutade att överföra hela underskottet 2014 på totalt 17 003 tkr samt ett fonderat underskott i verksamheten på 1 870 tkr från 2013, sammantaget 18 873 tkr till 2015 och 2016 års verksamhetsår. Kommunfullmäktiges beslut innebar att äldrenämndens budgetram 2015 justerades ner med 14 573 tkr 2015 och att resterande underskott 4 300 tkr överfördes till resultatfonden för att hanteras av äldrenämnden under 2016.

Äldrenämndens redovisade underskott 2015 på 51 987 tkr kan delas in i tre poster

- volymrelaterat underskott 2015 med 35 846 tkr
- underskott i utförarverksamheten 2015 med 1 568 tkr
- överfört underskott från tidigare verksamhetsår 14 573 tkr

Ett underskott från 2014 på 4 300 tkr finns utöver detta fonderade i resultatfond till 2016.

Äldrenämndens ackumulerade underskott 2013-2015

År	Volymrelaterat underskott	Underskott i utförarorg
2013	- kr	- 1 870 000 kr
2014	- 8 300 000 kr	- 8 703 000 kr
2015	- 35 846 000 kr	- 1 568 000 kr
Totalt	**- 44 146 000 kr**	**- 12 141 000 kr**
	Sammanlagt underskott	- 56 287 000 kr
	Bokslut 2015	- 51 987 000 kr
	Fonderat underskott	- 4 300 000 kr

Äldrenämnden begär hos kommunfullmäktige om kompensation via justerat resultat för det volymrelaterade underskottet 2015 om 35 846 tkr, vilket därmed inte överförs till 2016 eller kommande års driftbudget. Äldrenämnden begär vidare hos kommunfullmäktige att volymrelaterat underskott från 2014 på 8 300 tkr avskrivs mot justerat resultat. Äldrenämnden begär att återstående underskott från 2013, 2014 och 2015 på totalt 12 141 tkr i utförarorganisationen (inklusive fonderat underskott från 2014 på 4 300 tkr) överförs och fördelas på tre budgetår 2016-2018.

Kommunstyrelseförvaltningens kommentar

Kommunstyrelseförvaltningen tillstyrker efter samråd med den politiska kommunledningen att äldrenämndens resultat justeras med volymrelaterat underskott från 2013 och 2014 enligt beskrivning ovan med 8 300 tkr. Vidare tillstyrks att resultatet 2015 justeras med volymrelaterat underskott 2015 på 35 846 tkr. Justerat resultat 2015 är därmed ett underskott på -7 841 tkr.

Äldrenämnden har ett fonderat underskott från 2014 på -4 300 tkr. Kommunstyrelseförvaltningen tillstyrker att fonderat underskott från 2013, 2014 och verksamhetsrelaterat underskott 2015 uppgår till sammanlagt -12 141 tkr. Underskottet fördelas enligt förslaget på tre år och överförs till 2016, 2017 och 2018 års driftbudget, fördelat med
4 047 tkr per år.

Kommunstyrelseförvaltningen tillstyrker därmed att ett underskott på -4 047 tkr överförs till 2016 års driftbudget samt att kvarvarande underskott på -8 094 tkr fonderas till åren 2017 och 2018.

Förslag till beslut

Kommunfullmäktige beslutar:

1. Ett sammanlagt överskott om 19 236 tkr av nämndernas justerade resultat överförs till 2016 års budget fördelat enligt följande:

   - revisionen 462 tkr
   - kommunstyrelsen 3 478 tkr
   - stadsbyggnadsnämnden 7 212 tkr
   - kultur- och fritidsnämnden 1 521 tkr
   - socialnämnden 2 923 tkr
   - gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden 6 342 tkr
   - grund- och förskolenämnden 1 348 tkr
   - äldrenämnden -4 047 tkr.

   Resultatöverföringen på 19 236 tkr finansieras genom ökade skatteintäkter. Det innebär att kommunens budgeterade resultat efter resultatöverföring oförändrat är 102 750 tkr.

2. Ett sammanlagt överskott om 11 383 tkr av nämndernas justerade resultat fonderas till budget 2017 fördelat enligt följande:

   - revisionen 262 tkr
   - kommunstyrelsen 2 378 tkr
   - stadsbyggnadsnämnden 2 112 tkr
   - kultur- och fritidsnämnden 721 tkr
   - socialnämnden 823 tkr
   - gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden 3 742 tkr
   - grund- och förskolenämnden 1 348 tkr.

3. Äldrenämndens kvarvarande underskott på -8 094 tkr fonderas till åren 2017 och 2018.

Bengt Svenander
Kommundirektör

Jörn Karlsson
Ekonomidirektör

Dnr GFN 2015/276

§ 7 Årsredovisning 2015

Sammanfattning

Utbildningsförvaltningen har i sin förbättringsplan för 2015 lyft fram tre prioriterade områden

- Höjd kunskapsnivå och ökad likvärdighet
- Systematiskt kvalitetsarbete
- Systematiskt arbetsmiljöarbete

Dessa tre områden ligger väl i linje med Skolinspektionens och Arbetsmiljöverkets synpunkter på förbättringsområden liksom kommunfullmäktiges mål för verksamheten. Förvaltningen har på alla tre områden gjort framsteg under året, vilket bekräftas i indikatorer och av myndigheternas utlåtanden.

Betygsresultaten i grundskolan förbättras succesivt. Det gäller främst elever som gått i Haninges skolor under lång tid. Betygen i årskurs 9 i år är de bästa hittills i Haninges grundskolor. På senare år har den centrala förvaltningen förstärkts i syfte att skapa ökad likvärdighet. Det gäller studie- och yrkesvägledning, mottagning av nyanlända och elever med problematisk skolfrånvaro. Dessa initiativ har förbättrat kvaliteten på dessa områden, men också bidragit till en mer likvärdig tillgång till vägledning och utbildning. Det gäller bland annat rätten till studie- och yrkesvägledning, kartläggning av nyanländas förkunskaper och elevers rätt till utbildning.

Under året har antalet nyanlända ökat. Med anledning av detta har förvaltningen fått ett uppdrag att redovisa vilka åtgärder vi vidtar för att anpassa undervisningen för dessa elever. Det ställer ökade krav på skolan. Det ökade antalet nyanlända kräver förstärkning i kommunens skolor för att öka förmågan att ge dessa elever en god

utbildning. Det behövs ökad kompetens för detta arbete och i svenska som andraspråksundervisning. Denna kompetens efterfrågas i alla skolor i Stockholmsområdet samtidigt som tillgången är begränsad. Det ökade antalet nyanlända elever kräver också förstärkning av den centrala mottagningen av nyanlända. Det behövs för att hinna kartlägga och hälsoundersöka alla elever. Men det kan

också ge möjlighet till gemensam kompetensutveckling inomkommunen och till att sprida goda erfarenheter mellan skolorna. Inom förskola och grundskola har det systematiska kvalitetsarbetet stärkts. Det handlar om att dokumentera

planering, uppföljning och utveckling på alla nivåer i organisationen - från det enskilda klassrummet eller avdelningen till den kommunövergripande nivån. Ett särskilt verksamhetssystem anpassat till förskolan har introducerats för att stödja detta arbete. Inom grundskolan pågår ett arbete i rektorsgruppen för att hitta en gemensam modell för uppföljningen.

Haninge har sedan flera år ett uppföljningssystem av barns och elevers kunskapsutveckling, så kallade kunskapskontroller, som kompletterar nationella prov och betyg. Under året genomförs en utredning för att belysa kontrollernas användbarhet i verksamheten och möjliga förbättringsåtgärder.

Föräldrars och elevers upplevelse av verksamheten har förbättrats. Det har troligen samband med att det systematiska kvalitetsarbetet och arbetet med att skapa tydliga strukturer i verksamheten prioriterats. Det kan också ha betydelse att personaltätheten i förskolan förbättrats och att andelen behöriga lärare har ökat.

Utbildningar i systematiskt arbetsmiljöarbete har fortsatt under året. Alla skolors och förskolors samverkansgrupper har genomgått en gemensam utbildning kring skyddsronder. Alla rektorer och förskolechefer har haft en heldagsutbildning i psykosocial arbetsmiljö. Denna utbildning ska bidra till att arbetsmiljön regelbundet och systematiskt diskuteras på alla arbetsplatser för att söka åtgärder som förbättrar personalens arbetssituation. Under hösten har en kartläggning av skolledarnas arbetsmiljö genomförts.

Under hösten genomfördes en strategidag för att alla skolors och förskolors ledningsgrupper som förstärker arbetet med de tre prioriterade områdena samt utgör ett underlag för revidering av förvaltningens förbättringsplan inför 2016.

Nettoutfallet i december blev 133,7 mnkr och utfallet för helåret 2015 uppgår till 1.517,5 mnkr, vilket är 0,01 procent lägre än årsbudget på 1.517,7 mnkr och motsvarar en positiv budgetavvikelse på 0,2 mnkr för helåret 2015. I helårsresultatet ingår även ett ackumulerat

underskott i elevpengssystemet med 0,5 mnkr och som ska vara kostnadsneutralt för grund- och förskolenämnden.

Den centrala förvaltningen och nämnden redovisar ett samlat överskott på 15,1 mnkr, modersmålsenheten ett överskott på 0,4 mnkr och central stödavdelning redovisar ett överskott på 2,4 mnkr.

Förskolans resultatenheter redovisar ett samlat underskott på -3,9 mnkr. Resultatenheterna inom grundskolans år F-6 redovisar ett samlat underskott på -5,5 mnkr och resultatenheterna inom år F-9/7-9 redovisar ett samlat under-skott på -7,8 mnkr.

Resultatenheterna har under året utnyttjat 1,7 mnkr av tidigare års överförda överskott på 3,3 mnkr. Under året har resultatenheterna även återbetalt 5,0 mnkr av tidigare års ackumulerade underskott.

Det ackumulerade underskottet på -0,6 mnkr för pedagogisk omsorg skrivs av i samband med årsbokslutet. Finansieras genom att del av det förvaltningscentrala överskottet på 17,9 mnkr tas i anspråk.

Av Brandbergsskolans ackumulerade underskott på 5,9 mnkr skrivs 5,5 mnkr av. Resterande 0,4 mnkr överförs som underskott till 2016 års budget. Finansieras genom att del av det förvaltningscentrala överskottet på 17,9 mnkr tas i anspråk.

Grund- och förskolenämnden har under 2015 disponerat 11,2 mnkr i investeringsbudget. Av dessa har 7,3 mnkr förbrukats, resterande 3,9 mnkr äskar grund- och förskolenämnden om att få disponera under 2016.

Underlag för beslut

- Årsredovisning 2015.

Förslag till beslut

1. Årsredovisningen godkänns.
2. Att till kommunfullmäktige hemställa om att 2015 års överskott på 0,2 mnkr (inklusive resultat för elevpengssystemet) i sin helhet överförs till 2016 års driftbudget.
3. Att till kommunfullmäktige hemställa om justering av 2015 års budgetram med 0,5 mnkr som kompensation för underskottet i elevpengssystemet.

4. Att godkänna utbildningsförvaltningens förslag till fördelning av resultatöverföringen från 2015 till 2016.
5. Att i samband med årsbokslutet 2015 skriva av hela underskottet på 0,7 mnkr för pedagogisk omsorg. Finansieras genom att del av det förvaltningscentrala överskottet på 17,9 mnkr tas i anspråk.
6. Att fastställa beslut § 68. Dnr GFN 2015/53 som innebär att 5,5 mnkr av Brandbergsskolans underskott på 5,9 mnkr för 2015 skrivs av i samband med årsbokslutet 2015 och att återstående underskott på 0,4 mnkr överförs till 2016 års budget. Finansieras genom att del av det förvaltningscentrala överskottet på 17,9 mnkr tas i anspråk
7. Att till kommunfullmäktige hemställa att tilldelad men oförbrukad investeringsbudget under 2015 uppgående till 3,9 mnkr i sin helhet överförs till 2016 års budget för grund- & förskolenämnden att disponera för tillkommande verksamhetsanpassningar eller pågående men ej avslutade investeringsprojekt.

GFNAUs förslag till grund- och förskolenämnden

Utan eget ställningstagande då underlaget inte var komplett vid arbetsutskottets sammanträde.

Överläggningar i grund- och förskolenämnden

Tobias Hammarberg (L) och Sara Sixten (M) yrkar bifall till punkterna 1-5 och 7 samt avslag på punkt 6.

Tobias Hammarberg (L) och Sara Sixten (M) hemställer om att få lämna ett gemensamt särskilt yttrande. Martin Strömvall (KD) hemställer om att få lämna ett ersättaryttrande.

Ordförande ställer förvaltningens förslag mot förslaget från Moderaterna och Liberalerna och finner att nämnden beslutar enligt förvaltningens förslag.

Grund- och förskolenämndens beslut

1. Årsredovisningen godkänns.
2. Att till kommunfullmäktige hemställa om att 2015 års överskott på 0,2 mnkr (inklusive resultat för

elevpengssystemet) i sin helhet överförs till 2016 års driftbudget.

3. Att till kommunfullmäktige hemställa om justering av 2015 års budgetram med 0,5 mnkr som kompensation för underskottet i elevpengssystemet.
4. Att godkänna utbildningsförvaltningens förslag till fördelning av resultatöverföringen från 2015 till 2016.
5. Att i samband med årsbokslutet 2015 skriva av hela underskottet på 0,7 mnkr för pedagogisk omsorg. Finansieras genom att del av det förvaltningscentrala överskottet på 17,9 mnkr tas i anspråk.
6. Att fastställa beslut § 68. Dnr GFN 2015/53 som innebär att 5,5 mnkr av Brandbergsskolans underskott på 5,9 mnkr för 2015 skrivs av i samband med årsbokslutet 2015 och att återstående underskott på 0,4 mnkr överförs till 2016 års budget. Finansieras genom att del av det förvaltningscentrala överskottet på 17,9 mnkr tas i anspråk
7. Att till kommunfullmäktige hemställa att tilldelad men oförbrukad investeringsbudget under 2015 uppgående till 3,9 mnkr i sin helhet överförs till 2016 års budget för grund- & förskolenämnden att disponera för tillkommande verksamhetsanpassningar eller pågående men ej avslutade investeringsprojekt.

Ordförande finner att Moderaterna och Liberalerna medges lämna ett särskilt yttrande samt att Kristdemokraterna medges lämna ett ersättaryttrande. (Se bilagor)

Tobias Hammarberg (L), Sara Sixten(M) och Sverre Ekdahl (M) reserverar sig mot beslutet avseende punkt 6.

Expedieras: Akt

För verkställighet:

För kännedom: Kommunstyrelseförvaltningen, ekonomienheten

Särskilt yttrande

Grund- och förskolenämnden 2016-01-28

§ 7 Årsredovisning 2015

Från Liberalerna och Moderaterna har vi en del synpunkter på den årsredovisning som läggs fram till nämnden. Vi väljer att fokusera på avsnittet om mål och indikatorer. Sammanfattningsvis går det att konstatera att flera viktiga mål inte nås under den nuvarande politiska ledningen med socialdemokraterna i spetsen. Exempelvis så minskar andelen elever som når godkänt i alla ämnen år 9 från 72 % till 69 %. Om den utvecklingen fortsätter fram tills nästa möjlighet som ges Haninges medborgare att byta ut nuvarande styre så är vi nere på en nivå då endast 6 av 10 elever som söker till gymnasiet gör det med fullständiga betyg. Man ska vara försiktig med att använda sig av ordet kris men i detta läge ligger det mycket nära till hands.

Under målområdet ekologisk hållbarhet är ett av tre mål uppfyllda och övriga två mål delvis uppfyllda. Kring detta har vi inte mycket att erinra om. Ett av dessa mål har ett slutmål 2020 och det andra rapporteras först under våren 2016.

Under målområdet social hållbarhet finns det däremot desto mer höja ett varningens finger kring. I nämndens mål 6.2 skriver man i brödtexten om en relativt hög andel högskoleutbildad personal. Att skriva att något är relativt högt utan att ange i jämförelse med vad är direkt vilseledande. Under nämndens mål 7.3 (skolornas/förskolornas åtgärder för att förbättra arbets/studiero följs upp av nämnden) menar man att målet är uppfyllt. Indikatorerna för att mäta målet säger till stor del tvärtom. Andel barn som upplever arbetsro i förskolan hade som mål 79 % och utfallet var 75 %. Upplevd studiero i grundskolan i åk. 5 och 8 hade som mål 66% med ett utfall om 64 %. De övriga två indikatorerna för målet mäter trygghet och återkommer under nämndens mål 10.1. Hur ett mål kan bedömas vara uppfyllt när de två viktigaste indikatorer som valts ut till att mäta måluppfyllelsen pekar i en helt annan riktning är minst sagt märkligt.

Nämnden satte också upp ett mål för ökad delaktighet och inflytande (9.1). Detta mål bedöms som helt uppfyllt trots att målet sattes till 3.2 och utfallet stannade på samma värde som föregående år, 3.1. Detsamma gäller i stor grad för mål 10.1 om arbetet för ökad trygghet. Nämndens mål i en av två indikatorer har inte uppnåtts ändå bedöms målet som helt uppfyllt.

Det kanske allra märkligaste är årsredovisningens förhållning till mål kring att följa elevens val av skola där det nämns att det pågår en förskjutning från val av kommunal skola till fristående skola samtidigt som man enligt målet kring de kommunala skolornas attraktivitet (11.1) anser detta vara helt uppfyllt. Det kan naturligtvis finnas olika förklaringar till detta men då anser vi att ett resonemang kring detta borde föras i årsredovisningen.

Hur det kan anses att målet kring att öka andelen behöriga elever till gymnasieskolan (13.1) vara delvis uppfyllt är en sanning med modifikation. Här väljer man att i tabellformen presentera den ena indikatorns resultatutfall med decimaler (den som ökar med 0,3 procentenheter) och den andra

TH

avrundad till heltal. Döljer sig där en egentlig minskning? Ingen av indikatorerna når det uppsatta målet men med hänvisning till målformuleringen kan man naturligtvis med lite god vilja säga att målet delvis är uppfyllt med hänvisning till den ökning med 0,3 procentenheter som lyfts fram.

Vi går vidare till nästa mål om tidigt lärande som förs fram som delvis uppfyllt. Utfallet för de två mätande indikatorerna var år 2014 86 % respektive 83 %. Nämndens mål för 2015 sattes till 87 % respektive 84 % och utfallet för året visar på 82 % samt 79 %. Målet kan således på inga villkor anses vara uppfyllt. En ärlig diskussion om varför vi ser denna utveckling hade varit klädsamt.

Vidare vill vi påvisa den oroande siffran som presenteras kring hur det är ställt med medarbetarengagemanget på grundskolan (HME) som sjunker från 79 % till dryga 77 %. I den politiska plattform som minoritetskoalitionen presenterat görs stor sak av personalpolitiken. Ord och handling verkar inte gå hand i hand i dessa viktiga frågor. Personalen på våra skolor och förskolor är vår kommuns viktigaste personalgrupper.

Slutligen ser vi med oro på hur många det är av våra olika enheter som presenterar underskott i sin redovisning av det ekonomiska resultatet och där en handfull sticker ut med stora underskott.

Tobias Hammarberg (L)

Sara Sixten (M)

Kristdemokraterna

Ersättaryttrande

Grund- och förskolenämnden 2016-01-28

§ 7 Årsredovisning 2015

Från Kristdemokraterna har vi en del synpunkter på den årsredovisning som läggs fram till nämnden. Vi väljer att fokusera på avsnittet om mål och indikatorer. Sammanfattningsvis går det att konstatera att flera viktiga mål inte nås under den nuvarande politiska ledningen med socialdemokraterna i spetsen. Exempelvis så minskar andelen elever som når godkänt i alla ämnen år 9 från 72 % till 69 %. Om den utvecklingen fortsätter fram tills nästa möjlighet som ges Haninges medborgare att byta ut nuvarande styre så är vi nere på en nivå då endast 6 av 10 elever som söker till gymnasiet gör det med fullständiga betyg. Man ska vara försiktig med att använda sig av ordet kris men i detta läge ligger det mycket nära till hands.

Under målområdet ekologisk hållbarhet är ett av tre mål uppfyllda och övriga två mål delvis uppfyllda. Kring detta har vi inte mycket att erinra om. Ett av dessa mål har ett slutmål 2020 och det andra rapporteras först under våren 2016.

Under målområdet social hållbarhet finns det däremot desto mer höja ett varningens finger kring. I nämndens mål 6.2 skriver man i brödtexten om en relativt hög andel högskoleutbildad personal. Att skriva att något är relativt högt utan att ange i jämförelse med vad är direkt vilseledande. Under nämndens mål 7.3 (skolornas/förskolornas åtgärder för att förbättra arbets/studiero följs upp av nämnden) menar man att målet är uppfyllt. Indikatorerna för att mäta målet säger till stor del tvärtom. Andel barn som upplever arbetsro i förskolan hade som mål 79 % och utfallet var 75 %. Upplevd studiero i grundskolan i åk. 5 och 8 hade som mål 66% med ett utfall om 64 %. De övriga två indikatorerna för målet mäter trygghet och återkommer under nämndens mål 10.1. Hur ett mål kan bedömas vara uppfyllt när de två viktigaste indikatorer som valts ut till att mäta måluppfyllelsen pekar i en helt annan riktning är minst sagt märkligt.

Nämnden satte också upp ett mål för ökad delaktighet och inflytande (9.1). Detta mål bedöms som helt uppfyllt trots att målet sattes till 3.2 och utfallet stannade på samma värde som föregående år, 3.1. Detsamma gäller i stor grad för mål 10.1 om arbetet för ökad trygghet. Nämndens mål i en av två indikatorer har inte uppnåtts ändå bedöms målet som helt uppfyllt.

Det kanske allra märkligaste är årsredovisningens förhållning till mål kring att följa elevens val av skola där det nämns att det pågår en förskjutning från val av kommunal skola till fristående skola samtidigt som man enligt målet kring de kommunala skolornas attraktivitet (11.1) anser detta vara helt uppfyllt. Det kan naturligtvis finnas olika förklaringar till detta men då anser vi att ett resonemang kring detta borde föras i årsredovisningen.

Kristdemokraterna

Hur det kan anses att målet kring att öka andelen behöriga elever till gymnasieskolan (13.1) vara delvis uppfyllt är en sanning med modifikation. Här väljer man att i tabellformen presentera den ena indikatorns resultatutfall med decimaler (den som ökar med 0,3procentenheter) och den andra avrundad till heltal. Döljer sig där en egentlig minskning? Ingen av indikatorerna når det uppsatta målet men med hänvisning till målformuleringen kan man naturligtvis med lite god vilja säga att målet delvis är uppfyllt med hänvisning till den ökning med 0,3 procentenheter som lyfts fram.

Martin Strömvall (KD)

HANINGE KOMMUNSTYRELSE
Kommunstyrelseförvaltningen
2016 -02- 22
Dnr KS 2016/79

Haninge kommun

Dnr GVN 2015/121

§ 5 Årsredovisning 2015

Sammanfattning

Utbildningsförvaltningen har i sin förbättringsplan för 2015 lyft fram tre prioriterade områden:

- Höjd kunskapsnivå
- Systematiskt kvalitetsarbete
- Systematiskt arbetsmiljöarbete

Dessa tre områden ligger i linje med Skolinspektionens och Arbetsmiljöverkets synpunkter på förbättringsområden liksom kommunfullmäktiges mål för verksamheten. Förvaltningen har på alla tre områden gjort framsteg under året, vilket bekräftas i indikatorer och av myndigheternas utlåtanden.

De kommunala gymnasieskolornas resultat förbättrades starkt år 2015. Andel elever med gymnasieexamen, andel elever med grundläggande behörighet och andel elever på nationellt program med gymnasieexamen inom 3 år ökade märkbart.

På senare år har den centrala förvaltningen förstärkts i syfte att skapa ökad likvärdighet. Det gäller studie- och yrkesvägledning och mottagning av nyanlända. Dessa initiativ har förbättrat kvaliteten på dessa områden, men också bidragit till en mer likvärdig tillgång till tjänster som eleverna har rätt till. Det gäller bland annat rätten till studie- och yrkesvägledning, kartläggning av nyanländas förkunskaper och opartisk information om olika alternativ för studier i svenska för invandrare.

Under året har antalet nyanlända gymnasieelever ökat. Med anledning av detta har förvaltningen fått ett uppdrag att redovisa vilka åtgärder vi vidtar för att anpassa undervisningen för dessa elever. Motsvarande ökning av antalet studerande inom svenska för invandrare väntas till början av 2016. Det ställer ökade krav på skolan. Det ökade antalet nyanlända kräver förstärkningar i kommunens skolor för att öka förmågan att ge dessa elever en god utbildning. Det behövs ökad kompetens för detta arbete och i svenska som andraspråksundervisning. Denna

kompetens efterfrågas i alla skolor i Stockholmsområdet samtidigt som tillgången är begränsad. Det ökade antalet nyanlända elever kräver också förstärkning av den centrala mottagningen av nyanlända. Det behövs för att hinna kartlägga och hälsoundersöka alla elever. Men det kan också ge möjlighet till gemensam kompetensutveckling inom kommunen och till att sprida goda erfarenheter mellan skolorna.

Inom gymnasiet och vuxenutbildningen har det det systematiska kvalitetarbetet stärkts. Resultat och utfall följs upp och analyseras på varje skola och i gymnasiechefens ledningsgrupp. Förbättringsplaner är framtagna på alla nivåer i organisationen och gemensamma kvalitetsaktiviteter är planerade för alla skolor.

Elevernas upplevelse av trygghet i verksamheten är fortsatt hög och gymnasieelevernas upplevelse av studiero ökar.

Det har troligen samband med att det systematiska kvalitetsarbetet och arbetet för att skapa tydliga stukturer i verksamheten prioriterats.

Utbildningar i systematiskt arbetsmiljöarbete har fortsatt under året. Alla skolors samverkansgrupper har genomgått en gemensam utbildning kring skyddsronder. Alla chefer med personalansvar får en heldags utbildning i arbete med psykosocial arbetsmiljö i början av år 2016. Denna utbildning ska bidra till att arbetsmiljön regelbundet och systematiskt diskuteras på alla arbetsplatser för att söka åtgärder som förbättrar personalens arbetssituation.

Under hösten har en kartläggning av skolledarnas arbetsmiljö genomförts.

Under hösten genomfördes en strategidag för alla skolors och förskolors ledningsgrupper som förstärker arbetet med de tre prioriterade områden samt utgör ett underlag för revidering av förvaltningens förbättringsplan inför 2016.

Ramen för gymnasie- och vuxenutbildningsnämndens driftverksamhet var 382,8 mnkr under 2015. Det sammanlagda utfallet är 373,9 mnkr, vilket motsvarar ett budgetöverskott på 9,0 mnkr. Flertalet verksamhetsområden har kostat mindre än budgeterat, med undantag för eleversättningar och några av gymnasieenheterna. Ramen för nämndens investeringar i egen regi var 3,2 mnkr för året. Utfallet är 2,3 mnkr, vilket innebär ett budgetöverskott på 0,9 mnkr.

Underlag för beslut

- Årsredovisning 2015.

Förslag till beslut

1. Årsredovisningen godkänns.
2. Till kommunfullmäktige hemställa om verkställande av kommunfullmäktiges beslut 2015-05-11 och därmed till 2016 få ta 2 600 tkr i anspråk av 2014 års resultat, det vill säga den del som inte överfördes till 2015 års budget.
3. Till kommunfullmäktige hemställa att 7 484 tkr av 2015 års resultat för gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden överförs till 2016 års driftbudget.
4. Fastställa överföringsbelopp enligt gällande regelverk för enheter med ackumulerade vinster till: Fredrik 2 164 tkr, Riksäpplet 1 796 tkr, Centrum Vux 1 947 tkr samt Navigatorcentrum 266 tkr. Beslut om överföringsbelopp fattas efter kommunfullmäktiges beslut om överföring av driftmedel till 2016.
5. Återbetalningsbeloppet för Fredrika avseende förluster som uppstått under 2013 och tidigare samt under oktober till december 2014 fördelas jämnt över åren 2016 till 2018 med 1 115 tkr per år. Återbetalningsbeloppet avseende 2015 års förlust fördelas på de kommande tre åren med 1 731 tkr per år. Det totala återbetalningsbeloppet under 2016 blir därför 2 846 tkr. 3 690 tkr av den ackumulerade förlusten kräver gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden inte återbetalning på.
6. Akademiernas ackumulerade förlust på 2 337 tkr kräver gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden inte återbetalning på.
7. Till kommunfullmäktige hemställa om att 2015 års investeringsresultat på 908 tkr för gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden i sin helhet överförs till 2016 års investeringsbudget.

GVNAUs förslag till gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden

Enligt förvaltningens förslag. Michael Fridebäck (M) deltar inte i beslutet.

Överläggningar i gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden

Åsa Radne (L) och Michael Fridebäck (M) hemställer om att få lämna ett särskilt yttrande från Liberalerna och Moderaterna

Gymnasie- och vuxenutbildningsnämndens beslut

1. Årsredovisningen godkänns.
2. Till kommunfullmäktige hemställa om verkställande av kommunfullmäktiges beslut 2015-05-11 och därmed till 2016 få ta 2 600 tkr i anspråk av 2014 års resultat, det vill säga den del som inte överfördes till 2015 års budget.
3. Till kommunfullmäktige hemställa att 7 484 tkr av 2015 års resultat för gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden överförs till 2016 års driftbudget.
4. Fastställa överföringsbelopp enligt gällande regelverk för enheter med ackumulerade vinster till: Fredrik 2 164 tkr, Riksäpplet 1 796 tkr, Centrum Vux 1 947 tkr samt Navigatorcentrum 266 tkr. Beslut om överföringsbelopp fattas efter kommunfullmäktiges beslut om överföring av driftmedel till 2016.
5. Återbetalningsbeloppet för Fredrika avseende förluster som uppstått under 2013 och tidigare samt under oktober till december 2014 fördelas jämnt över åren 2016 till 2018 med 1 115 tkr per år. Återbetalningsbeloppet avseende 2015 års förlust fördelas på de kommande tre åren med 1 731 tkr per år. Det totala återbetalningsbeloppet under 2016 blir därför 2 846 tkr. 3 690 tkr av den ackumulerade förlusten kräver gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden inte återbetalning på.
6. Akademiernas ackumulerade förlust på 2 337 tkr kräver gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden inte återbetalning på.
7. Till kommunfullmäktige hemställa om att 2015 års investeringsresultat på 908 tkr för gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden i sin helhet överförs till 2016 års investeringsbudget.

Michael Fridebäck (M) och Marin Tomic (M) deltar inte i beslutet.

Åsa Radne (L) och Michael Fridebäck (M) medges lämna ett särskilt yttrande. (Bilaga)

Expedieras: Akt, Informationsenheten

Kommunstyrelseförvaltningen, ekonomienheten

Haninge 2016-02-02

Särskilt yttrande

§ 5 Årsredovisning 2015

Det är med stor glädje vi kan se att gymnasieskolans resultat i många avseenden förbättrats tack vare de goda insatser som vi kan ta del av i årsredovisningen. Särskilt glädjande är det att se att andelen elever med gymnasieexamen ökar.

Liberalerna, Moderaterna och KD har dock en del synpunkter på den årsredovisning som presenteras för nämnden. Det gäller formuleringen i den sammanfattade texten i årsredovisningen där man får en missvisande bild av att tryggheten hos elever i gymnasieskolan är hög och att arbetsron i gymnasieskolan förbättras. Visserligen är texten överensstämmande med verkligheten men nämnden bör värdera dessa två områden högre och ange högre ställda förväntningar.

Var tionde elev i gymnasieskolan upplever inte ett tryggt klimat i skolan (9%). Denna siffra kanske är högre än på många andra skolor i Sverige men det är fortfarande en oacceptabelt hög andel elever som upplever sin skolgång som otrygg. Då blir det missvisande att använda ord såsom "upplevelsen av trygghet är fortsatt hög". För att få en inkluderande skola där individen står i centrum behöver graden av upplevd trygghet öka.

50 % av alla gymnasieelever upplever arbetsro under lektionerna. Det är visserligen en ökning med 1 procentenhet, från 49 % till 50 % vilket givetvis är en ökning! Men att formulera sig så och lyfta fram dessa låga siffror som ett resultat av det systematiska kvalitetsarbetet bör ifrågasättas då arbetsmiljön för lärare och elever fortfarande är undermålig.

För att belysa dessa två viktiga utvecklingsområden ser vi Liberaler, Moderater och Kristdemokrater gärna ett tydligt fokus på dessa punkter, att de får en prioriterad ställning och att vi i framtiden är mer varsamma med formuleringar och slutsatser då resultaten knappt går att urskilja.

Åsa Radne
Liberalerna

Michael Fridebäck
Moderaterna

Kenth Martell
Kristdemokraterna

Dnr KOFN 2015/2

§ 22 Kultur- och fritidsnämndens årsredovisning 2015

Sammanfattning

Efter beslut om budgetrevidering samt resultatöverföring från föregående år var nämndens budget 183,1 miljoner kronor (mnkr).

Per december månad har förvaltningen förbrukat 98,4 % av årsbudgeten. Det ackumulerade utfallet för år 2015 blev 180,2 mnkr mot budgeterade 183,1 mnkr vilket ger ett resultat på +2,9 mnkr, en budgetavvikelse på 1,3 %.

När 2015 års budget reviderades erhöll förvaltningen 2,2 mnkr avseende ersättning för ökade kostnader för avställda idrottshallar. Dessa 2,2 mnkr var villkorade och fick endast tas i anspråk efter beslut av kommunstyrelsen. Enligt KS beslut 2015-10-26 §263 fick förvaltningen inte ta 1,5 mnkr av dessa medlen i anspråk och förväntades därmed att göra ett överskott på motsvarande vid årets slut. Resterande 0,7 mnkr fick förvaltningen ta i anspråk för att täcka intäktsbortfall som uppstått i samband med att utbildningsförvaltningen ställer av enskilda tider i idrottshallarna.

Efter att nämnden återlämnat 1,5 mnkr visar resultatet ett överskott på 1,4 mnkr. Nämndens reserv på 1,0 mnkr har inte tagits i anspråk under året. Föreningsbidragen visar ett överskott på +0,8 mnkr som påverkar förvaltningens resultat positivt med motsvarande summa.

Från 2014 års resultat på 2,5 mnkr fick nämnden ta i anspråk 1,7 mnkr under 2015, resterande 0,8 mnkr avsattes till resultatfond.

Av den tilldelade investeringsbudgeten återstår totalt 65,8 mnkr.

Förvaltningens synpunkter

Kultur- och fritidsnämnden äskar om att 2015 års bokförda resultat på +1,4 mnkr i sin helhet förs över till driftbudgeten 2016.

Kultur- och fritidsnämnden äskar att fonderade medel från 2014 i sin helhet förs över till driftbudgeten 2016. Nämnden begär att få disponera överskottet för särskilt riktade insatser och insatser av engångskaraktär enligt specifikation som presenteras under avsnittet Resultatöverföring.

Kultur- och fritids-nämnden äskar om att tilldelade men oförbrukade investeringsmedel i sin helhet överförs till 2016 års investeringsbudget, med ett särskilt äskande om att få omfördela 6,8 mnkr från avslutade/ej aktuella investeringar till andra projekt enligt specifikation.

Underlag för beslut

- Kultur- och fritidsnämndens årsredovisning 2015, daterad 2016-02-15

Förslag till beslut

1. Årsredovisning 2015 godkänns.
2. Kultur- och fritidsnämnden återlämnar 1,5 mnkr för hyra av idrottshallar i enlighet med kommunstyrelsens beslut 2015-10-26 § 263.
3. Kultur- och fritidsnämnden hemställer hos kommunfullmäktige att 2015 års resultat på 1,4 mnkr överförs i sin helhet till 2016 års verksamhetsbudget.
4. Kultur- och fritidsnämnden hemställer hos kommunfullmäktige att under 2016 få ta i anspråk resultatfonden på 0,8 mnkr från 2014 års resultat.
5. Kultur- och fritidsnämnden hemställer hos kommunfullmäktige att få disponera överfört överskott till särskilt riktade insatser och insatser av engångskaraktär enligt specifikation som presenteras under avsnittet Resultatöverföring.
6. Kultur- och fritidsnämnden hemställer hos kommunfullmäktige att tilldelade men oförbrukade investeringsmedel på 65,8 mnkr 2015 i sin helhet överförs till 2016 års investeringsbudget.
7. Kultur- och fritidsnämnden hemställer hos kommunfullmäktige att få omfördela 6,8 mnkr av de oförbrukade investeringsmedlen från avslutade/ej aktuella investeringar till andra projekt enligt specifikation i avsnittet investeringsrapport.

Överläggningar i arbetsutskottet

Arbetsutskottet överlämnar ärendet till nämnd utan eget ställningstagande.

Överläggningar i nämnden

Raymond Svensson (C) yrkar bifall till förvaltningens förslag med följande tillägg:

> 8. Kultur- och fritidsnämnden uppdrar till arbetsutskottet att besluta om fördelning av föreningsbidragen avseende det överförda överskottet från 2015 på 0,7 mnkr.

Ordföranden konstaterar att det enbart finns ett förslag till beslut och att nämnden beslutar i enlighet med förvaltningens förslag och Raymond Svenssons (C) tilläggsyrkande.

Särskilda yttranden

Pia Lublin (L) anhåller om att få lämna ett särskilt yttrande från Liberalerna och Moderaterna. Mary Vel (KD) anhåller om att få lämna ett ersättaryttrande från Kristdemokraterna. Nämnden medger att yttrandena biläggs protokollet.

Nämndens beslut

1. Årsredovisning 2015 godkänns.
2. Kultur- och fritidsnämnden återlämnar 1,5 mnkr för hyra av idrottshallar i enlighet med kommunstyrelsens beslut 2015-10-26 § 263.
3. Kultur- och fritidsnämnden hemställer hos kommunfullmäktige att 2015 års resultat på 1,4 mnkr överförs i sin helhet till 2016 års verksamhetsbudget.
4. Kultur- och fritidsnämnden hemställer hos kommunfullmäktige att under 2016 få ta i anspråk resultatfonden på 0,8 mnkr från 2014 års resultat.
5. Kultur- och fritidsnämnden hemställer hos kommunfullmäktige att få disponera överfört överskott till särskilt riktade insatser och insatser av engångskaraktär enligt specifikation som presenteras under avsnittet Resultatöverföring.
6. Kultur- och fritidsnämnden hemställer hos kommunfullmäktige att tilldelade men oförbrukade investeringsmedel på 65,8 mnkr 2015 i sin helhet överförs till 2016 års investeringsbudget.
7. Kultur- och fritidsnämnden hemställer hos kommunfullmäktige att få omfördela 6,8 mnkr av de oförbrukade investeringsmedlen från

avslutade/ej aktuella investeringar till andra projekt enligt specifikation i avsnittet investeringsrapport.

8. Kultur- och fritidsnämnden uppdrar till arbetsutskottet att besluta om fördelning av föreningsbidragen avseende det överförda överskottet från 2015 på 0,7 mnkr.

Expedieras: Akt, KS

Liberalerna Haninge

HANINGE KOMMUN
Kultur & Fritid
2016 -02- 24

Särskilt yttrande

Kultur- och Fritidsnämnden 2015 02 24

§ 22 Årsredovisning 2015

Från Liberalerna och Moderaterna vill vi framföra synpunker på 2015 årsredovisning. Vi fokuserar på avsnittet om mål och indikatorer som ska ge en bild över verksamhetens mångfald och kvalité där flera viktiga mål inte uppfylls.

Förvaltningen genomgår förändring och utveckling efter den stora omorganisationen, samtidigt sker naturligt förändringar bland medarbetarna. Verksamheten är omfattande och komplex som ger svårigheter att göra omfattande förändringar av medarbetarnas uppgifter som ofta kräver särskild kompetens. Trots det medgivandet är det inte relevant att i förslag till årsredovisning som ska godkännas av nämnd och senare av fullmäktige ge bilden av att det mesta är uppfyllt. Enligt en genomgång är, 6 mål helt uppfyllda, 7 delvis uppfyllda , 6 mål inte uppfyllda samt att Källsortering som ingår i mål 1 och 5 är helt uppfyllt,

Om verksamhet med strategier och indikatorer ska ha relevans och trovärdighet krävs ett kontinuerligt arbete i nära kontakt mellan verksamhet och nämnd. Kommentarerna vid varje strategi ger en bild av en mer omfattande verksamhet än indikatorerna. Det är ett granlaga och omfattande arbete för att ge politiker och medborgare en realistisk syn på verksamheten. För att illustrera relevansen i yttrandet beskrivs i korthet de mål som inte är uppfyllda och har inte varit aktualiserade i nämnd för rapport, förslag och åtgärder:

Mål 1. Ekologisk hållbarhet, Mål 4. Biologisk mångfald samt Mål 5. Sjöar och vattendrag

Bland annat har inriktningen för miljöverkstan förändrats under året och, färre antal fordon som drivs med alternativa bränslen än planerat medverkat till att verksamhetens mål inte uppfyllts.

Mål 7. Barn och unga ska må bra, Mål 9 Ökad delaktighet

Att våra barn som deltar vid fritidsgårdarnas verksamhet ska vara delaktiga är en viktig indikator där verksamheten tyvärr inte når målen.

Mål 11 Kommunens service samt Mål 16. Meningsfull fritid

För detta mål anges inga indikatorer för 2015.

Liberalerna Haninge

Mål 16 Meningsfull fritid

Här redovisas utfall utan mål för verksamheten. Det är ett viktigt utvecklingsområde för barn och unga med bland annat skollovsverksamhet, fritidsgårdar och kulturskola. Kulturskolan har formellt invigts 2016 och är en viktig satsning för framtiden. Förvaltningens arbete för barn och unga med funktionsnedsättning är en viktig verksamhet att uppmärksamma.

Nämnden har precis som förvaltningen stora utmaningar framför sig med att fokusera på relevanta, utmanande och nåbara mål som inspiration till såväl medarbetare som politiken.

Pia Lublin (L)

Joakim Goding (M)

Kristdemokraterna

Ersättaryttrande

HANINGE KOMMUN
Kultur & Fritid
2016 -02- 24

Kultur- och Fritidsnämnden 2015 02 24

§ 22 Årsredovisning 2015

Från Kristdemokraterna vill vi framföra synpunker på 2015 årsredovisning. Vi fokuserar på avsnittet om mål och indikatorer som ska ge en bild över verksamhetens mångfald och kvalité där flera viktiga mål inte uppfylls.

Förvaltningen genomgår förändring och utveckling efter den stora omorganisationen, samtidigt sker naturligt förändringar bland medarbetarna. Verksamheten är omfattande och komplex som ger svårigheter att göra omfattande förändringar av medarbetarnas uppgifter som ofta kräver särskild kompetens. Trots det medgivandet är det inte relevant att i förslag till årsredovisning som ska godkännas av nämnd och senare av fullmäktige ge bilden av att det mesta är uppfyllt. Enligt en genomgång är, 6 mål helt uppfyllda, 7 delvis uppfyllda, 6 mål inte uppfyllda samt att Källsortering som ingår i mål 1 och 5 är helt uppfyllt.

Om verksamhet med strategier och indikatorer ska ha relevans och trovärdighet krävs ett kontinuerligt arbete i nära kontakt mellan verksamhet och nämnd. Kommentarerna vid varje strategi ger en bild av en mer omfattande verksamhet än indikatorerna. Det är ett granlaga och omfattande arbete för att ge politiker och medborgare en realistisk syn på verksamheten. För att illustrera relevansen i yttrandet beskrivs i korthet de mål som inte är uppfyllda och har inte varit aktualiserade i nämnd för rapport, förslag och åtgärder:

Mål 1. Ekologisk hållbarhet, Mål 4. Biologisk mångfald samt Mål 5. Sjöar och vattendrag

Bland annat har inriktningen för miljöverkstan förändrats under året och, färre antal fordon som drivs med alternativa bränslen än planerat medverkat till att verksamhetens mål inte uppfyllts.

Mål 7. Barn och unga ska må bra, Mål 9 Ökad delaktighet

Att våra barn som deltar vid fritidsgårdarnas verksamhet ska vara delaktiga är en viktig indikator där verksamheten tyvärr inte når målen.

Mål 11 Kommunens service samt Mål 16. Meningsfull fritid

För detta mål anges inga indikatorer för 2015.

Mål 16 Meningsfull fritid

Kristdemokraterna

Här redovisas utfall utan mål för verksamheten. Det är ett viktigt utvecklingsområde för barn och unga med bland annat skollovsverksamhet, fritidsgårdar och kulturskola. Kulturskolan har formellt invigts 2016 och är en viktig satsning för framtiden. Förvaltningens arbete för barn och unga med funktionsnedsättning är en viktig verksamhet att uppmärksamma.

Nämnden har precis som förvaltningen stora utmaningar framför sig med att fokusera på relevanta, utmanande och nåbara mål som inspiration till såväl medarbetare som politiken.

Mary Wel (KD)

Haninge kommun

HANINGE KOMMUNSTYRELSE
Kommunstyrelseförvaltningen
2016 -03- 02
Dnr KS 2016/79

Beslutande organ
Socialnämnd

Dokumenttyp
Protokollsutdrag

Sammanträdesdatum
2016-02-23

Dnr SN 2015/39

§ 19 Årsredovisningen 2015

Sammanfattning

Socialförvaltningen har gjort en uppföljning av 2015 års strategier, åtaganden och aktiviteter. Uppföljningen visar att socialnämnden bidragit till att kommunfullmäktiges mål om ekologisk hållbarhet, om social hållbarhet och om ekonomisk hållbarhet uppfyllts. Av nämndens 19 strategier är 16 helt uppfyllda. Tre är delvis uppfyllda.

Socialnämndens ekonomiska resultat är ett överskott mot budget med 1,5 miljoner kronor. Budgeten omfattar 783,1 miljoner kronor och utfallet blev 781,6 miljoner kronor.

Underlag för beslut

- Årsredovisning för socialnämnden 2015

Förslag till beslut

1. Förvaltningens uppföljning av strategier och ekonomi godkänns.
2. Oförbrukade investeringsmedel till ett värde av 1,0 miljon kronor begärs överflyttade till verksamhetsår 2016.
3. Socialnämnden föreslår kommunfullmäktige att hemställa om att hela 2015 års driftresultat för socialnämnden på 1,5 miljoner kronor överförs till 2016 års driftbudget.

Överläggningar i arbetsutskottet

Ärendet lämnas till socialnämnden utan eget ställningstagande.

Socialnämndens beslut

1. Förvaltningens uppföljning av strategier och ekonomi godkänns.
2. Oförbrukade investeringsmedel till ett värde av 1,0 miljon kronor begärs överflyttade till verksamhetsår 2016.
3. Socialnämnden föreslår kommunfullmäktige att hemställa om att hela 2015 års driftresultat för socialnämnden på 1,5 miljoner kronor överförs till 2016 års driftbudget.

Expedieras: Akt

För verkställighet: Kommunsstyrelsen

För kännedom: Förvaltningschef

HANINGE KOMMUNSTYRELSE
Kommunstyrelseförvaltningen
2016 -03- 02
Dnr KS 2016/79

Dnr ÄN 2016/60

§ 11 Årsredovisning 2015

Sammanfattning

Enligt fastställda regler för kommunens ekonomistyrning ska nämndernas nettoresultat (över- eller underskott i förhållande till budget) normalt i sin helhet överföras till nästkommande år. Fullmäktige har dock alltid möjlighet att pröva om en resultatöverföring är rimlig relaterat till hur nämndens överskott eller underskott har uppstått.

Äldrenämnden redovisade 2014 ett underskott på 17 003 tkr, varav 8 300 tkr kunde hänföras till underskott inom den del av funktionshindersområdet som äldrenämnden övertog ansvaret för från socialnämnden under 2013.

Äldrenämnden hemställde i sitt beslut om årsredovisningen 2014 om att kommunfullmäktige skulle avskriva äldrenämndens underskott inom funktionshindersområdet eftersom det var kopplat till ej påverkbar volymutveckling. Äldrenämnden hemställde även om avskrivning av resterande underskott 2014 på 8 703 tkr som fanns inom den egna utförarorganisationen vad gäller vård- och omsorgsboenden. Motiveringen var att enheterna under en femårsperiod inte blivit kompenserade fullt ut för pris- och löneutveckling.

Kommunfullmäktige beslutade att överföra hela underskottet 2014 på totalt 17 003 tkr samt ett fonderat underskott i verksamheten på 1 870 tkr från 2013, sammantaget 18 873 tkr till 2015 och 2016 års verksamhetsår. Kommunfullmäktiges beslut innebar att äldrenämndens budgetram 2015 justerades ner med 14 573 tkr och att resterande underskott 4 300 tkr överfördes till resultatfonden för att hanteras av äldrenämnden under 2016.

Äldrenämndens redovisade underskott 2015 på 51 987 tkr kan delas in i tre poster:

- volymrelaterat underskott 2015 med 35 846 tkr
- underskott i utförarverksamheten 2015 med 1 568 tkr
- överfört underskott från tidigare verksamhetsår 14 573 tkr .

Underlag för beslut

- Årsredovisning 2015 – Äldrenämnden 2016-02-16

Förslag till beslut

1. Årsredovisningen godkänns.
2. Äldrenämnden begär hos kommunfullmäktige att det volymrelaterade underskottet 2015 på 35 846 tkr ej överförs till 2016.
3. Äldrenämnden begär hos kommunfullmäktige att volymrelaterat underskott från 2014 på 8 300 tkr avskrivs.
4. Äldrenämnden begär att återstående underskott från 2013, 2014 och 2015 på totalt 12 141 tkr i utförarorganisationen överförs och fördelas på tre budgetår 2016-2018.
5. Äldrenämnden begär hos kommunfullmäktige att återstående investeringsmedel på 14,6 mnkr överförs till 2016 års investeringsbudget.

Överläggningar i äldrenämnden

Suzanne Enman (KD), Sedat Dogru (M) och Matts Wallin (L) hemställer om att få lämna in ett eget förslag (bilaga).

Eva Karlsson (SD) ställer sig bakom förslaget.

Ordförande Annett Haaf (S) ställer förvaltningens förslag mot hemställan om eget förslag och finner att äldrenämnden beslutar i enlighet med förvaltningens förslag.

Äldrenämndens beslut

1. Årsredovisningen godkänns.
2. Äldrenämnden begär hos kommunfullmäktige att det volymrelaterade underskottet 2015 på 35 846 tkr ej överförs till 2016.
3. Äldrenämnden begär hos kommunfullmäktige att volymrelaterat underskott från 2014 på 8 300 tkr avskrivs.
4. Äldrenämnden begär att återstående underskott från 2013, 2014 och 2015 på totalt 12 141 tkr i utförarorganisationen överförs och fördelas på tre budgetår 2016-2018.

5. Äldrenämnden begär hos kommunfullmäktige att återstående investeringsmedel på 14,6 mnkr överförs till 2016 års investeringsbudget.

Reservationer

Sedat Dogru (M), Suzanne Enman (KD), Matts Wallin (L) och Eva Karlsson (SD) reserverar sig mot beslutet.

Expedieras: Akt

För verkställighet:

För kännedom:

-TREPARTIALLIANSEN-

Eget förslag

Äldrenämnden
§ 11 – Årsredovisning 2015
2016-02-24

Vi kan från Trepartialliansen konstatera att den politiska ledningen med Socialdemokraterna i spetsen har misslyckats med att uppfylla 10 av målen. Det är även oroväckande att inget av målen inom målområdet ekonomisk hållbarhet har blivit uppnått. För att kunna klara av det framtida vård- och omsorgsbehovet som finns i Haninge framöver, så krävs det att kommunens äldreomsorg är resurseffektiv och har en ekonomi i balans.

Kommunfullmäktige beslutade 2015-05-11 att kommunstyrelsen anlitar en extern konsult med uppdrag att göra en genomlysning av äldreförvaltningens verksamheter och granska verksamheternas effektivitet ur perspektivet kundnytta i förhållande till insatta resurser samt att föreslå åtgärder i syfte att uppnå en bättre överensstämmelse mellan uppdraget och tilldelade resurser samt att göra en effektivitets- och kvalitetskontroll av köpta tjänster.

I den genomlysning som har gjorts kring Haninges äldreomsorg framgår det att äldrenämnden saknar anpassade riktlinjer samt en resursfördelningsmodell för målgruppen personer under 65 år. Genomlysningen visar också på att det har funnits en osäkerhet om de omfattande hemtjänstinsatser är berättigade till bistånd enligt LSS eller socialförsäkringsbalken. Även i övrigt finns det i utredningen omständigheter som kan ligga till grund för en annan bedömning av vad som är volymrelaterat än vad äldreförvaltningen föreslår.

Vi menar från Trepartialliansen att frågan om bedömning av ramjustering och hantering av underskott inte alls bör göras av äldrenämnden med anledning av ovanstående uppdrag. Beslut om ramjustering och hantering av underskott bör tas i ett särskilt ärende i kommunfullmäktige baserat på den externa genomlysningen äldreförvaltningen med förslag till beslut från kommunstyrelsen.

Förslag till beslut

1. Årsredovisningen godkänns.

2. Äldrenämnden tar inte ställning till förvaltningens förslag om ramjustering med anledning av att den utförda genomlysningen av äldreförvaltningen bör behandlas i särskilt ärende i kommunfullmäktige med förslag till beslut från kommunstyrelsen.

-TREPARTIALLIANSEN-

3. Äldrenämnden tar inte ställning till hur stor del av underskottet som kan kopplas till verksamheten med anledning av att den utförda genomlysningen av äldreförvaltningen bör behandlas i särskilt ärende med förslag till beslut från kommunstyrelsen.

4. Äldrenämnden begär hos kommunfullmäktige att återstående investeringsmedel på 14,6 mnkr överförs till 2016 års investeringsbudget.

Suzanne ''Kickan''Enman (KD) Sedat Dogru (M) Matts Wallin (L)

Haninge kommun

Beslutande organ	Dokumenttyp	Sida
Stadsbyggnadsnämnden	Protokollsutdrag	1 (1)
	Sammanträdesdatum 2016-02-10	

Dnr SBN 2016/13

§ 10 Preliminärt bokslut 2015

Sammanfattning

Förvaltningens preliminära bokslut för 2015 föreligger för stadsbyggnadsnämndens godkännande.

Handlingar i ärendet sändes ut senare alternativt dukas på bordet vid trafik- och arbetsutskottets sammanträde.

Underlag för beslut

- handlingar delas ut vid utskottsmötet.

Förslag till beslut

1. Stadsbyggnadsnämnden godkänner preliminära bokslutet för 2015.

2. Stadsbyggnadsnämnden hemställer hos kommunstyrelsen att få överföra både drift- och investeringsmedlen till år 2016.

Trafik- och arbetsutskottets förslag till stadsbyggnadsnämnden

1. Trafik- och arbetsutskottet överlämnar ärendet till stadsbyggnadsnämnden utan eget ställningstagande.

Stadsbyggnadsnämndens beslut

Ekonomicontroller Nils Rosengren, ksf, lämnade muntlilg information om preliminära bokslutet för 2015.

1. Stadsbyggnadsnämnden godkänner preliminära bokslutet för 2015.

2. Stadsbyggnadsnämnden hemställer hos kommunstyrelsen att få överföra både drift- och investeringsmedlen till år 2016.

Expedieras: Akt

För verkställighet: KS/KF

För kännedom: KSF, ekonomiavdelningen

Särskilt yttrande

Grund- och förskolenämnden 2016-01-28

§ 7 Årsredovisning 2015

Från Liberalerna och Moderaterna har vi en del synpunkter på den årsredovisning som läggs fram till nämnden. Vi väljer att fokusera på avsnittet om mål och indikatorer. Sammanfattningsvis går det att konstatera att flera viktiga mål inte nås under den nuvarande politiska ledningen med socialdemokraterna i spetsen. Exempelvis så minskar andelen elever som når godkänt i alla ämnen år 9 från 72 % till 69 %. Om den utvecklingen fortsätter fram tills nästa möjlighet som ges Haninges medborgare att byta ut nuvarande styre så är vi nere på en nivå då endast 6 av 10 elever som söker till gymnasiet gör det med fullständiga betyg. Man ska vara försiktig med att använda sig av ordet kris men i detta läge ligger det mycket nära till hands.

Under målområdet ekologisk hållbarhet är ett av tre mål uppfyllda och övriga två mål delvis uppfyllda. Kring detta har vi inte mycket att erinra om. Ett av dessa mål har ett slutmål 2020 och det andra rapporteras först under våren 2016.

Under målområdet social hållbarhet finns det däremot desto mer höja ett varningens finger kring. I nämndens mål 6.2 skriver man i brödtexten om en relativt hög andel högskoleutbildad personal. Att skriva att något är relativt högt utan att ange i jämförelse med vad är direkt vilseledande. Under nämndens mål 7.3 (skolornas/förskolornas åtgärder för att förbättra arbets/studiero följs upp av nämnden) menar man att målet är uppfyllt. Indikatorerna för att mäta målet säger till stor del tvärtom. Andel barn som upplever arbetsro i förskolan hade som mål 79 % och utfallet var 75 %. Upplevd studiero i grundskolan i åk. 5 och 8 hade som mål 66% med ett utfall om 64 %. De övriga två indikatorerna för målet mäter trygghet och återkommer under nämndens mål 10.1. Hur ett mål kan bedömas vara uppfyllt när de två viktigaste indikatorer som valts ut till att mäta måluppfyllelsen pekar i en helt annan riktning är minst sagt märkligt.

Nämnden satte också upp ett mål för ökad delaktighet och inflytande (9.1). Detta mål bedöms som helt uppfyllt trots att målet sattes till 3.2 och utfallet stannade på samma värde som föregående år, 3.1. Detsamma gäller i stor grad för mål 10.1 om arbetet för ökad trygghet. Nämndens mål i en av två indikatorer har inte uppnåtts ändå bedöms målet som helt uppfyllt.

Det kanske allra märkligaste är årsredovisningens förhållning till mål kring att följa elevens val av skola där det nämns att det pågår en förskjutning från val av kommunal skola till fristående skola samtidigt som man enligt målet kring de kommunala skolornas attraktivitet (11.1) anser detta vara helt uppfyllt. Det kan naturligtvis finnas olika förklaringar till detta men då anser vi att ett resonemang kring detta borde föras i årsredovisningen.

Hur det kan anses att målet kring att öka andelen behöriga elever till gymnasieskolan (13.1) vara delvis uppfyllt är en sanning med modifikation. Här väljer man att i tabellformen presentera den ena indikatorns resultatutfall med decimaler (den som ökar med 0,3 procentenheter) och den andra

TH

avrundad till heltal. Döljer sig där en egentlig minskning? Ingen av indikatorerna når det uppsatta målet men med hänvisning till målformuleringen kan man naturligtvis med lite god vilja säga att målet delvis är uppfyllt med hänvisning till den ökning med 0,3 procentenheter som lyfts fram.

Vi går vidare till nästa mål om tidigt lärande som förs fram som delvis uppfyllt. Utfallet för de två mätande indikatorerna var år 2014 86 % respektive 83 %. Nämndens mål för 2015 sattes till 87 % respektive 84 % och utfallet för året visar på 82 % samt 79 %. Målet kan således på inga villkor anses vara uppfyllt. En ärlig diskussion om varför vi ser denna utveckling hade varit klädsamt.

Vidare vill vi påvisa den oroande siffran som presenteras kring hur det är ställt med medarbetarengagemanget på grundskolan (HME) som sjunker från 79 % till dryga 77 %. I den politiska plattform som minoritetskoalitionen presenterat görs stor sak av personalpolitiken. Ord och handling verkar inte gå hand i hand i dessa viktiga frågor. Personalen på våra skolor och förskolor är vår kommuns viktigaste personalgrupper.

Slutligen ser vi med oro på hur många det är av våra olika enheter som presenterar underskott i sin redovisning av det ekonomiska resultatet och där en handfull sticker ut med stora underskott.

Tobias Hammarberg (L)

Sara Sixten (M)

Kristdemokraterna

Ersättaryttrande

Grund- och förskolenämnden 2016-01-28

§ 7 Årsredovisning 2015

Från Kristdemokraterna har vi en del synpunkter på den årsredovisning som läggs fram till nämnden. Vi väljer att fokusera på avsnittet om mål och indikatorer. Sammanfattningsvis går det att konstatera att flera viktiga mål inte nås under den nuvarande politiska ledningen med socialdemokraterna i spetsen. Exempelvis så minskar andelen elever som når godkänt i alla ämnen år 9 från 72 % till 69 %. Om den utvecklingen fortsätter fram tills nästa möjlighet som ges Haninges medborgare att byta ut nuvarande styre så är vi nere på en nivå då endast 6 av 10 elever som söker till gymnasiet gör det med fullständiga betyg. Man ska vara försiktig med att använda sig av ordet kris men i detta läge ligger det mycket nära till hands.

Under målområdet ekologisk hållbarhet är ett av tre mål uppfyllda och övriga två mål delvis uppfyllda. Kring detta har vi inte mycket att erinra om. Ett av dessa mål har ett slutmål 2020 och det andra rapporteras först under våren 2016.

Under målområdet social hållbarhet finns det däremot desto mer höja ett varningens finger kring. I nämndens mål 6.2 skriver man i brödtexten om en relativt hög andel högskoleutbildad personal. Att skriva att något är relativt högt utan att ange i jämförelse med vad är direkt vilseledande. Under nämndens mål 7.3 (skolornas/förskolornas åtgärder för att förbättra arbets/studiero följs upp av nämnden) menar man att målet är uppfyllt. Indikatorerna för att mäta målet säger till stor del tvärtom. Andel barn som upplever arbetsro i förskolan hade som mål 79 % och utfallet var 75 %. Upplevd studiero i grundskolan i åk. 5 och 8 hade som mål 66% med ett utfall om 64 %. De övriga två indikatorerna för målet mäter trygghet och återkommer under nämndens mål 10.1. Hur ett mål kan bedömas vara uppfyllt när de två viktigaste indikatorer som valts ut till att mäta måluppfyllelsen pekar i en helt annan riktning är minst sagt märkligt.

Nämnden satte också upp ett mål för ökad delaktighet och inflytande (9.1). Detta mål bedöms som helt uppfyllt trots att målet sattes till 3.2 och utfallet stannade på samma värde som föregående år, 3.1. Detsamma gäller i stor grad för mål 10.1 om arbetet för ökad trygghet. Nämndens mål i en av två indikatorer har inte uppnåtts ändå bedöms målet som helt uppfyllt.

Det kanske allra märkligaste är årsredovisningens förhållning till mål kring att följa elevens val av skola där det nämns att det pågår en förskjutning från val av kommunal skola till fristående skola samtidigt som man enligt målet kring de kommunala skolornas attraktivitet (11.1) anser detta vara helt uppfyllt. Det kan naturligtvis finnas olika förklaringar till detta men då anser vi att ett resonemang kring detta borde föras i årsredovisningen.

Kristdemokraterna

Hur det kan anses att målet kring att öka andelen behöriga elever till gymnasieskolan (13.1) vara delvis uppfyllt är en sanning med modifikation. Här väljer man att i tabellformen presentera den ena indikatorns resultatutfall med decimaler (den som ökar med 0,3procentenheter) och den andra avrundad till heltal. Döljer sig där en egentlig minskning? Ingen av indikatorerna når det uppsatta målet men med hänvisning till målformuleringen kan man naturligtvis med lite god vilja säga att målet delvis är uppfyllt med hänvisning till den ökning med 0,3 procentenheter som lyfts fram.

Martin Strömvall (KD)

HANINGE KOMMUNSTYRELSE
Kommunstyrelseförvaltningen
2016 -02- 22
Dnr KS 2016/79

Haninge kommun

Dnr GVN 2015/121

§ 5 Årsredovisning 2015

Sammanfattning

Utbildningsförvaltningen har i sin förbättringsplan för 2015 lyft fram tre prioriterade områden:

- Höjd kunskapsnivå
- Systematiskt kvalitetsarbete
- Systematiskt arbetsmiljöarbete

Dessa tre områden ligger i linje med Skolinspektionens och Arbetsmiljöverkets synpunkter på förbättringsområden liksom kommunfullmäktiges mål för verksamheten. Förvaltningen har på alla tre områden gjort framsteg under året, vilket bekräftas i indikatorer och av myndigheternas utlåtanden.

De kommunala gymnasieskolornas resultat förbättrades starkt år 2015. Andel elever med gymnasieexamen, andel elever med grundläggande behörighet och andel elever på nationellt program med gymnasieexamen inom 3 år ökade märkbart.

På senare år har den centrala förvaltningen förstärkts i syfte att skapa ökad likvärdighet. Det gäller studie- och yrkesvägledning och mottagning av nyanlända. Dessa initiativ har förbättrat kvaliteten på dessa områden, men också bidragit till en mer likvärdig tillgång till tjänster som eleverna har rätt till. Det gäller bland annat rätten till studie- och yrkesvägledning, kartläggning av nyanländas förkunskaper och opartisk information om olika alternativ för studier i svenska för invandrare.

Under året har antalet nyanlända gymnasieelever ökat. Med anledning av detta har förvaltningen fått ett uppdrag att redovisa vilka åtgärder vi vidtar för att anpassa undervisningen för dessa elever. Motsvarande ökning av antalet studerande inom svenska för invandrare väntas till början av 2016. Det ställer ökade krav på skolan. Det ökade antalet nyanlända kräver förstärkningar i kommunens skolor för att öka förmågan att ge dessa elever en god utbildning. Det behövs ökad kompetens för detta arbete och i svenska som andraspråksundervisning. Denna

kompetens efterfrågas i alla skolor i Stockholmsområdet samtidigt som tillgången är begränsad. Det ökade antalet nyanlända elever kräver också förstärkning av den centrala mottagningen av nyanlända. Det behövs för att hinna kartlägga och hälsoundersöka alla elever. Men det kan också ge möjlighet till gemensam kompetensutveckling inom kommunen och till att sprida goda erfarenheter mellan skolorna.

Inom gymnasiet och vuxenutbildningen har det det systematiska kvalitetarbetet stärkts. Resultat och utfall följs upp och analyseras på varje skola och i gymnasiechefens ledningsgrupp. Förbättringsplaner är framtagna på alla nivåer i organisationen och gemensamma kvalitetsaktiviteter är planerade för alla skolor.

Elevernas upplevelse av trygghet i verksamheten är fortsatt hög och gymnasieelevernas upplevelse av studiero ökar.

Det har troligen samband med att det systematiska kvalitetsarbetet och arbetet för att skapa tydliga stukturer i verksamheten prioriterats.

Utbildningar i systematiskt arbetsmiljöarbete har fortsatt under året. Alla skolors samverkansgrupper har genomgått en gemensam utbildning kring skyddsronder. Alla chefer med personalansvar får en heldags utbildning i arbete med psykosocial arbetsmiljö i början av år 2016. Denna utbildning ska bidra till att arbetsmiljön regelbundet och systematiskt diskuteras på alla arbetsplatser för att söka åtgärder som förbättrar personalens arbetssituation.

Under hösten har en kartläggning av skolledarnas arbetsmiljö genomförts.

Under hösten genomfördes en strategidag för alla skolors och förskolors ledningsgrupper som förstärker arbetet med de tre prioriterade områden samt utgör ett underlag för revidering av förvaltningens förbättringsplan inför 2016.

Ramen för gymnasie- och vuxenutbildningsnämndens driftverksamhet var 382,8 mnkr under 2015. Det sammanlagda utfallet är 373,9 mnkr, vilket motsvarar ett budgetöverskott på 9,0 mnkr. Flertalet verksamhetsområden har kostat mindre än budgeterat, med undantag för eleversättningar och några av gymnasieenheterna. Ramen för nämndens investeringar i egen regi var 3,2 mnkr för året. Utfallet är 2,3 mnkr, vilket innebär ett budgetöverskott på 0,9 mnkr.

Underlag för beslut

- Årsredovisning 2015.

Förslag till beslut

1. Årsredovisningen godkänns.
2. Till kommunfullmäktige hemställa om verkställande av kommunfullmäktiges beslut 2015-05-11 och därmed till 2016 få ta 2 600 tkr i anspråk av 2014 års resultat, det vill säga den del som inte överfördes till 2015 års budget.
3. Till kommunfullmäktige hemställa att 7 484 tkr av 2015 års resultat för gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden överförs till 2016 års driftbudget.
4. Fastställa överföringsbelopp enligt gällande regelverk för enheter med ackumulerade vinster till: Fredrik 2 164 tkr, Riksäpplet 1 796 tkr, Centrum Vux 1 947 tkr samt Navigatorcentrum 266 tkr. Beslut om överföringsbelopp fattas efter kommunfullmäktiges beslut om överföring av driftmedel till 2016.
5. Återbetalningsbeloppet för Fredrika avseende förluster som uppstått under 2013 och tidigare samt under oktober till december 2014 fördelas jämnt över åren 2016 till 2018 med 1 115 tkr per år. Återbetalningsbeloppet avseende 2015 års förlust fördelas på de kommande tre åren med 1 731 tkr per år. Det totala återbetalningsbeloppet under 2016 blir därför 2 846 tkr. 3 690 tkr av den ackumulerade förlusten kräver gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden inte återbetalning på.
6. Akademiernas ackumulerade förlust på 2 337 tkr kräver gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden inte återbetalning på.
7. Till kommunfullmäktige hemställa om att 2015 års investeringsresultat på 908 tkr för gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden i sin helhet överförs till 2016 års investeringsbudget.

GVNAUs förslag till gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden

Enligt förvaltningens förslag. Michael Fridebäck (M) deltar inte i beslutet.

Överläggningar i gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden

Åsa Radne (L) och Michael Fridebäck (M) hemställer om att få lämna ett särskilt yttrande från Liberalerna och Moderaterna

Gymnasie- och vuxenutbildningsnämndens beslut

1. Årsredovisningen godkänns.
2. Till kommunfullmäktige hemställa om verkställande av kommunfullmäktiges beslut 2015-05-11 och därmed till 2016 få ta 2 600 tkr i anspråk av 2014 års resultat, det vill säga den del som inte överfördes till 2015 års budget.
3. Till kommunfullmäktige hemställa att 7 484 tkr av 2015 års resultat för gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden överförs till 2016 års driftbudget.
4. Fastställa överföringsbelopp enligt gällande regelverk för enheter med ackumulerade vinster till: Fredrik 2 164 tkr, Riksäpplet 1 796 tkr, Centrum Vux 1 947 tkr samt Navigatorcentrum 266 tkr. Beslut om överföringsbelopp fattas efter kommunfullmäktiges beslut om överföring av driftmedel till 2016.
5. Återbetalningsbeloppet för Fredrika avseende förluster som uppstått under 2013 och tidigare samt under oktober till december 2014 fördelas jämnt över åren 2016 till 2018 med 1 115 tkr per år. Återbetalningsbeloppet avseende 2015 års förlust fördelas på de kommande tre åren med 1 731 tkr per år. Det totala återbetalningsbeloppet under 2016 blir därför 2 846 tkr. 3 690 tkr av den ackumulerade förlusten kräver gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden inte återbetalning på.
6. Akademiernas ackumulerade förlust på 2 337 tkr kräver gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden inte återbetalning på.
7. Till kommunfullmäktige hemställa om att 2015 års investeringsresultat på 908 tkr för gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden i sin helhet överförs till 2016 års investeringsbudget.

Michael Fridebäck (M) och Marin Tomic (M) deltar inte i beslutet.

Åsa Radne (L) och Michael Fridebäck (M) medges lämna ett särskilt yttrande. (Bilaga)

Expedieras: Akt, Informationsenheten

Kommunstyrelseförvaltningen, ekonomienheten

Haninge 2016-02-02

Särskilt yttrande

§ 5 Årsredovisning 2015

Det är med stor glädje vi kan se att gymnasieskolans resultat i många avseenden förbättrats tack vare de goda insatser som vi kan ta del av i årsredovisningen. Särskilt glädjande är det att se att andelen elever med gymnasieexamen ökar.

Liberalerna, Moderaterna och KD har dock en del synpunkter på den årsredovisning som presenteras för nämnden. Det gäller formuleringen i den sammanfattade texten i årsredovisningen där man får en missvisande bild av att tryggheten hos elever i gymnasieskolan är hög och att arbetsron i gymnasieskolan förbättras. Visserligen är texten överensstämmande med verkligheten men nämnden bör värdera dessa två områden högre och ange högre ställda förväntningar.

Var tionde elev i gymnasieskolan upplever inte ett tryggt klimat i skolan (9%). Denna siffra kanske är högre än på många andra skolor i Sverige men det är fortfarande en oacceptabelt hög andel elever som upplever sin skolgång som otrygg. Då blir det missvisande att använda ord såsom "upplevelsen av trygghet är fortsatt hög". För att få en inkluderande skola där individen står i centrum behöver graden av upplevd trygghet öka.

50 % av alla gymnasieelever upplever arbetsro under lektionerna. Det är visserligen en ökning med 1 procentenhet, från 49 % till 50 % vilket givetvis är en ökning! Men att formulera sig så och lyfta fram dessa låga siffror som ett resultat av det systematiska kvalitetsarbetet bör ifrågasättas då arbetsmiljön för lärare och elever fortfarande är undermålig.

För att belysa dessa två viktiga utvecklingsområden ser vi Liberaler, Moderater och Kristdemokrater gärna ett tydligt fokus på dessa punkter, att de får en prioriterad ställning och att vi i framtiden är mer varsamma med formuleringar och slutsatser då resultaten knappt går att urskilja.

Åsa Radne
Liberalerna

Michael Fridebäck
Moderaterna

Kenth Martell
Kristdemokraterna

Dnr KOFN 2015/2

§ 22 Kultur- och fritidsnämndens årsredovisning 2015

Sammanfattning

Efter beslut om budgetrevidering samt resultatöverföring från föregående år var nämndens budget 183,1 miljoner kronor (mnkr).

Per december månad har förvaltningen förbrukat 98,4 % av årsbudgeten. Det ackumulerade utfallet för år 2015 blev 180,2 mnkr mot budgeterade 183,1 mnkr vilket ger ett resultat på +2,9 mnkr, en budgetavvikelse på 1,3 %.

När 2015 års budget reviderades erhöll förvaltningen 2,2 mnkr avseende ersättning för ökade kostnader för avställda idrottshallar. Dessa 2,2 mnkr var villkorade och fick endast tas i anspråk efter beslut av kommunstyrelsen. Enligt KS beslut 2015-10-26 §263 fick förvaltningen inte ta 1,5 mnkr av dessa medlen i anspråk och förväntades därmed att göra ett överskott på motsvarande vid årets slut. Resterande 0,7 mnkr fick förvaltningen ta i anspråk för att täcka intäktsbortfall som uppstått i samband med att utbildningsförvaltningen ställer av enskilda tider i idrottshallarna.

Efter att nämnden återlämnat 1,5 mnkr visar resultatet ett överskott på 1,4 mnkr. Nämndens reserv på 1,0 mnkr har inte tagits i anspråk under året. Föreningsbidragen visar ett överskott på +0,8 mnkr som påverkar förvaltningens resultat positivt med motsvarande summa.

Från 2014 års resultat på 2,5 mnkr fick nämnden ta i anspråk 1,7 mnkr under 2015, resterande 0,8 mnkr avsattes till resultatfond.

Av den tilldelade investeringsbudgeten återstår totalt 65,8 mnkr.

Förvaltningens synpunkter

Kultur- och fritidsnämnden äskar om att 2015 års bokförda resultat på +1,4 mnkr i sin helhet förs över till driftbudgeten 2016.

Kultur- och fritidsnämnden äskar att fonderade medel från 2014 i sin helhet förs över till driftbudgeten 2016. Nämnden begär att få disponera överskottet för särskilt riktade insatser och insatser av engångskaraktär enligt specifikation som presenteras under avsnittet Resultatöverföring.

Kultur- och fritids-nämnden äskar om att tilldelade men oförbrukade investeringsmedel i sin helhet överförs till 2016 års investeringsbudget, med ett särskilt äskande om att få omfördela 6,8 mnkr från avslutade/ej aktuella investeringar till andra projekt enligt specifikation.

Underlag för beslut

- Kultur- och fritidsnämndens årsredovisning 2015, daterad 2016-02-15

Förslag till beslut

1. Årsredovisning 2015 godkänns.
2. Kultur- och fritidsnämnden återlämnar 1,5 mnkr för hyra av idrottshallar i enlighet med kommunstyrelsens beslut 2015-10-26 § 263.
3. Kultur- och fritidsnämnden hemställer hos kommunfullmäktige att 2015 års resultat på 1,4 mnkr överförs i sin helhet till 2016 års verksamhetsbudget.
4. Kultur- och fritidsnämnden hemställer hos kommunfullmäktige att under 2016 få ta i anspråk resultatfonden på 0,8 mnkr från 2014 års resultat.
5. Kultur- och fritidsnämnden hemställer hos kommunfullmäktige att få disponera överfört överskott till särskilt riktade insatser och insatser av engångskaraktär enligt specifikation som presenteras under avsnittet Resultatöverföring.
6. Kultur- och fritidsnämnden hemställer hos kommunfullmäktige att tilldelade men oförbrukade investeringsmedel på 65,8 mnkr 2015 i sin helhet överförs till 2016 års investeringsbudget.
7. Kultur- och fritidsnämnden hemställer hos kommunfullmäktige att få omfördela 6,8 mnkr av de oförbrukade investeringsmedlen från avslutade/ej aktuella investeringar till andra projekt enligt specifikation i avsnittet investeringsrapport.

Överläggningar i arbetsutskottet

Arbetsutskottet överlämnar ärendet till nämnd utan eget ställningstagande.

Överläggningar i nämnden

Raymond Svensson (C) yrkar bifall till förvaltningens förslag med följande tillägg:

> 8. Kultur- och fritidsnämnden uppdrar till arbetsutskottet att besluta om fördelning av föreningsbidragen avseende det överförda överskottet från 2015 på 0,7 mnkr.

Ordföranden konstaterar att det enbart finns ett förslag till beslut och att nämnden beslutar i enlighet med förvaltningens förslag och Raymond Svenssons (C) tilläggsyrkande.

Särskilda yttranden

Pia Lublin (L) anhåller om att få lämna ett särskilt yttrande från Liberalerna och Moderaterna. Mary Vel (KD) anhåller om att få lämna ett ersättaryttrande från Kristdemokraterna. Nämnden medger att yttrandena biläggs protokollet.

Nämndens beslut

1. Årsredovisning 2015 godkänns.
2. Kultur- och fritidsnämnden återlämnar 1,5 mnkr för hyra av idrottshallar i enlighet med kommunstyrelsens beslut 2015-10-26 § 263.
3. Kultur- och fritidsnämnden hemställer hos kommunfullmäktige att 2015 års resultat på 1,4 mnkr överförs i sin helhet till 2016 års verksamhetsbudget.
4. Kultur- och fritidsnämnden hemställer hos kommunfullmäktige att under 2016 få ta i anspråk resultatfonden på 0,8 mnkr från 2014 års resultat.
5. Kultur- och fritidsnämnden hemställer hos kommunfullmäktige att få disponera överfört överskott till särskilt riktade insatser och insatser av engångskaraktär enligt specifikation som presenteras under avsnittet Resultatöverföring.
6. Kultur- och fritidsnämnden hemställer hos kommunfullmäktige att tilldelade men oförbrukade investeringsmedel på 65,8 mnkr 2015 i sin helhet överförs till 2016 års investeringsbudget.
7. Kultur- och fritidsnämnden hemställer hos kommunfullmäktige att få omfördela 6,8 mnkr av de oförbrukade investeringsmedlen från

avslutade/ej aktuella investeringar till andra projekt enligt specifikation i avsnittet investeringsrapport.

8. Kultur- och fritidsnämnden uppdrar till arbetsutskottet att besluta om fördelning av föreningsbidragen avseende det överförda överskottet från 2015 på 0,7 mnkr.

Expedieras: Akt, KS

Liberalerna Haninge

HANINGE KOMMUN
Kultur & Fritid
2016 -02- 24

Särskilt yttrande

Kultur- och Fritidsnämnden 2015 02 24

§ 22 Årsredovisning 2015

Från Liberalerna och Moderaterna vill vi framföra synpunker på 2015 årsredovisning. Vi fokuserar på avsnittet om mål och indikatorer som ska ge en bild över verksamhetens mångfald och kvalité där flera viktiga mål inte uppfylls.

Förvaltningen genomgår förändring och utveckling efter den stora omorganisationen, samtidigt sker naturligt förändringar bland medarbetarna. Verksamheten är omfattande och komplex som ger svårigheter att göra omfattande förändringar av medarbetarnas uppgifter som ofta kräver särskild kompetens. Trots det medgivandet är det inte relevant att i förslag till årsredovisning som ska godkännas av nämnd och senare av fullmäktige ge bilden av att det mesta är uppfyllt. Enligt en genomgång är, 6 mål helt uppfyllda, 7 delvis uppfyllda , 6 mål inte uppfyllda samt att Källsortering som ingår i mål 1 och 5 är helt uppfyllt,

Om verksamhet med strategier och indikatorer ska ha relevans och trovärdighet krävs ett kontinuerligt arbete i nära kontakt mellan verksamhet och nämnd. Kommentarerna vid varje strategi ger en bild av en mer omfattande verksamhet än indikatorerna. Det är ett granlaga och omfattande arbete för att ge politiker och medborgare en realistisk syn på verksamheten. För att illustrera relevansen i yttrandet beskrivs i korthet de mål som inte är uppfyllda och har inte varit aktualiserade i nämnd för rapport, förslag och åtgärder:

Mål 1. Ekologisk hållbarhet, Mål 4. Biologisk mångfald samt Mål 5. Sjöar och vattendrag

Bland annat har inriktningen för miljöverkstan förändrats under året och, färre antal fordon som drivs med alternativa bränslen än planerat medverkat till att verksamhetens mål inte uppfyllts.

Mål 7. Barn och unga ska må bra, Mål 9 Ökad delaktighet

Att våra barn som deltar vid fritidsgårdarnas verksamhet ska vara delaktiga är en viktig indikator där verksamheten tyvärr inte når målen.

Mål 11 Kommunens service samt Mål 16. Meningsfull fritid

För detta mål anges inga indikatorer för 2015.

Liberalerna Haninge

Mål 16 Meningsfull fritid

Här redovisas utfall utan mål för verksamheten. Det är ett viktigt utvecklingsområde för barn och unga med bland annat skollovsverksamhet, fritidsgårdar och kulturskola. Kulturskolan har formellt invigts 2016 och är en viktig satsning för framtiden. Förvaltningens arbete för barn och unga med funktionsnedsättning är en viktig verksamhet att uppmärksamma.

Nämnden har precis som förvaltningen stora utmaningar framför sig med att fokusera på relevanta, utmanande och nåbara mål som inspiration till såväl medarbetare som politiken.

Pia Lublin (L)

Joakim Goding (M)

Kristdemokraterna

Ersättaryttrande

HANINGE KOMMUN
Kultur & Fritid
2016 -02- 24

Kultur- och Fritidsnämnden 2015 02 24

§ 22 Årsredovisning 2015

Från Kristdemokraterna vill vi framföra synpunker på 2015 årsredovisning. Vi fokuserar på avsnittet om mål och indikatorer som ska ge en bild över verksamhetens mångfald och kvalité där flera viktiga mål inte uppfylls.

Förvaltningen genomgår förändring och utveckling efter den stora omorganisationen, samtidigt sker naturligt förändringar bland medarbetarna. Verksamheten är omfattande och komplex som ger svårigheter att göra omfattande förändringar av medarbetarnas uppgifter som ofta kräver särskild kompetens. Trots det medgivandet är det inte relevant att i förslag till årsredovisning som ska godkännas av nämnd och senare av fullmäktige ge bilden av att det mesta är uppfyllt. Enligt en genomgång är, 6 mål helt uppfyllda, 7 delvis uppfyllda, 6 mål inte uppfyllda samt att Källsortering som ingår i mål 1 och 5 är helt uppfyllt.

Om verksamhet med strategier och indikatorer ska ha relevans och trovärdighet krävs ett kontinuerligt arbete i nära kontakt mellan verksamhet och nämnd. Kommentarerna vid varje strategi ger en bild av en mer omfattande verksamhet än indikatorerna. Det är ett granlaga och omfattande arbete för att ge politiker och medborgare en realistisk syn på verksamheten. För att illustrera relevansen i yttrandet beskrivs i korthet de mål som inte är uppfyllda och har inte varit aktualiserade i nämnd för rapport, förslag och åtgärder:

Mål 1. Ekologisk hållbarhet, Mål 4. Biologisk mångfald samt Mål 5. Sjöar och vattendrag

Bland annat har inriktningen för miljöverkstan förändrats under året och, färre antal fordon som drivs med alternativa bränslen än planerat medverkat till att verksamhetens mål inte uppfyllts.

Mål 7. Barn och unga ska må bra, Mål 9 Ökad delaktighet

Att våra barn som deltar vid fritidsgårdarnas verksamhet ska vara delaktiga är en viktig indikator där verksamheten tyvärr inte når målen.

Mål 11 Kommunens service samt Mål 16. Meningsfull fritid

För detta mål anges inga indikatorer för 2015.

Mål 16 Meningsfull fritid

Kristdemokraterna

Här redovisas utfall utan mål för verksamheten. Det är ett viktigt utvecklingsområde för barn och unga med bland annat skollovsverksamhet, fritidsgårdar och kulturskola. Kulturskolan har formellt invigts 2016 och är en viktig satsning för framtiden. Förvaltningens arbete för barn och unga med funktionsnedsättning är en viktig verksamhet att uppmärksamma.

Nämnden har precis som förvaltningen stora utmaningar framför sig med att fokusera på relevanta, utmanande och nåbara mål som inspiration till såväl medarbetare som politiken.

Mary Wel (KD)

Haninge kommun

HANINGE KOMMUNSTYRELSE
Kommunstyrelseförvaltningen
2016 -03- 02
Dnr KS 2016/79

Beslutande organ
Socialnämnd

Dokumenttyp
Protokollsutdrag

Sammanträdesdatum
2016-02-23

Dnr SN 2015/39

§ 19 Årsredovisningen 2015

Sammanfattning

Socialförvaltningen har gjort en uppföljning av 2015 års strategier, åtaganden och aktiviteter. Uppföljningen visar att socialnämnden bidragit till att kommunfullmäktiges mål om ekologisk hållbarhet, om social hållbarhet och om ekonomisk hållbarhet uppfyllts. Av nämndens 19 strategier är 16 helt uppfyllda. Tre är delvis uppfyllda.

Socialnämndens ekonomiska resultat är ett överskott mot budget med 1,5 miljoner kronor. Budgeten omfattar 783,1 miljoner kronor och utfallet blev 781,6 miljoner kronor.

Underlag för beslut

- Årsredovisning för socialnämnden 2015

Förslag till beslut

1. Förvaltningens uppföljning av strategier och ekonomi godkänns.
2. Oförbrukade investeringsmedel till ett värde av 1,0 miljon kronor begärs överflyttade till verksamhetsår 2016.
3. Socialnämnden föreslår kommunfullmäktige att hemställa om att hela 2015 års driftresultat för socialnämnden på 1,5 miljoner kronor överförs till 2016 års driftbudget.

Överläggningar i arbetsutskottet

Ärendet lämnas till socialnämnden utan eget ställningstagande.

Socialnämndens beslut

1. Förvaltningens uppföljning av strategier och ekonomi godkänns.
2. Oförbrukade investeringsmedel till ett värde av 1,0 miljon kronor begärs överflyttade till verksamhetsår 2016.
3. Socialnämnden föreslår kommunfullmäktige att hemställa om att hela 2015 års driftresultat för socialnämnden på 1,5 miljoner kronor överförs till 2016 års driftbudget.

Expedieras: Akt

För verkställighet: Kommunsstyrelsen

För kännedom: Förvaltningschef

HANINGE KOMMUNSTYRELSE
Kommunstyrelseförvaltningen
2016 -03- 02
Dnr KS 2016/79

Dnr ÄN 2016/60

§ 11 Årsredovisning 2015

Sammanfattning

Enligt fastställda regler för kommunens ekonomistyrning ska nämndernas nettoresultat (över- eller underskott i förhållande till budget) normalt i sin helhet överföras till nästkommande år. Fullmäktige har dock alltid möjlighet att pröva om en resultatöverföring är rimlig relaterat till hur nämndens överskott eller underskott har uppstått.

Äldrenämnden redovisade 2014 ett underskott på 17 003 tkr, varav 8 300 tkr kunde hänföras till underskott inom den del av funktionshindersområdet som äldrenämnden övertog ansvaret för från socialnämnden under 2013.

Äldrenämnden hemställde i sitt beslut om årsredovisningen 2014 om att kommunfullmäktige skulle avskriva äldrenämndens underskott inom funktionshindersområdet eftersom det var kopplat till ej påverkbar volymutveckling. Äldrenämnden hemställde även om avskrivning av resterande underskott 2014 på 8 703 tkr som fanns inom den egna utförarorganisationen vad gäller vård- och omsorgsboenden. Motiveringen var att enheterna under en femårsperiod inte blivit kompenserade fullt ut för pris- och löneutveckling.

Kommunfullmäktige beslutade att överföra hela underskottet 2014 på totalt 17 003 tkr samt ett fonderat underskott i verksamheten på 1 870 tkr från 2013, sammantaget 18 873 tkr till 2015 och 2016 års verksamhetsår. Kommunfullmäktiges beslut innebar att äldrenämndens budgetram 2015 justerades ner med 14 573 tkr och att resterande underskott 4 300 tkr överfördes till resultatfonden för att hanteras av äldrenämnden under 2016.

Äldrenämndens redovisade underskott 2015 på 51 987 tkr kan delas in i tre poster:

- volymrelaterat underskott 2015 med 35 846 tkr
- underskott i utförarverksamheten 2015 med 1 568 tkr
- överfört underskott från tidigare verksamhetsår 14 573 tkr .

Underlag för beslut

- Årsredovisning 2015 – Äldrenämnden 2016-02-16

Förslag till beslut

1. Årsredovisningen godkänns.
2. Äldrenämnden begär hos kommunfullmäktige att det volymrelaterade underskottet 2015 på 35 846 tkr ej överförs till 2016.
3. Äldrenämnden begär hos kommunfullmäktige att volymrelaterat underskott från 2014 på 8 300 tkr avskrivs.
4. Äldrenämnden begär att återstående underskott från 2013, 2014 och 2015 på totalt 12 141 tkr i utförarorganisationen överförs och fördelas på tre budgetår 2016-2018.
5. Äldrenämnden begär hos kommunfullmäktige att återstående investeringsmedel på 14,6 mnkr överförs till 2016 års investeringsbudget.

Överläggningar i äldrenämnden

Suzanne Enman (KD), Sedat Dogru (M) och Matts Wallin (L) hemställer om att få lämna in ett eget förslag (bilaga).

Eva Karlsson (SD) ställer sig bakom förslaget.

Ordförande Annett Haaf (S) ställer förvaltningens förslag mot hemställan om eget förslag och finner att äldrenämnden beslutar i enlighet med förvaltningens förslag.

Äldrenämndens beslut

1. Årsredovisningen godkänns.
2. Äldrenämnden begär hos kommunfullmäktige att det volymrelaterade underskottet 2015 på 35 846 tkr ej överförs till 2016.
3. Äldrenämnden begär hos kommunfullmäktige att volymrelaterat underskott från 2014 på 8 300 tkr avskrivs.
4. Äldrenämnden begär att återstående underskott från 2013, 2014 och 2015 på totalt 12 141 tkr i utförarorganisationen överförs och fördelas på tre budgetår 2016-2018.

5. Äldrenämnden begär hos kommunfullmäktige att återstående investeringsmedel på 14,6 mnkr överförs till 2016 års investeringsbudget.

Reservationer

Sedat Dogru (M), Suzanne Enman (KD), Matts Wallin (L) och Eva Karlsson (SD) reserverar sig mot beslutet.

Expedieras: Akt

För verkställighet:

För kännedom:

-TREPARTIALLIANSEN-

Eget förslag

Äldrenämnden
§ 11 – Årsredovisning 2015
2016-02-24

Vi kan från Trepartialliansen konstatera att den politiska ledningen med Socialdemokraterna i spetsen har misslyckats med att uppfylla 10 av målen. Det är även oroväckande att inget av målen inom målområdet ekonomisk hållbarhet har blivit uppnått. För att kunna klara av det framtida vård- och omsorgsbehovet som finns i Haninge framöver, så krävs det att kommunens äldreomsorg är resurseffektiv och har en ekonomi i balans.

Kommunfullmäktige beslutade 2015-05-11 att kommunstyrelsen anlitar en extern konsult med uppdrag att göra en genomlysning av äldreförvaltningens verksamheter och granska verksamheternas effektivitet ur perspektivet kundnytta i förhållande till insatta resurser samt att föreslå åtgärder i syfte att uppnå en bättre överensstämmelse mellan uppdraget och tilldelade resurser samt att göra en effektivitets- och kvalitetskontroll av köpta tjänster.

I den genomlysning som har gjorts kring Haninges äldreomsorg framgår det att äldrenämnden saknar anpassade riktlinjer samt en resursfördelningsmodell för målgruppen personer under 65 år. Genomlysningen visar också på att det har funnits en osäkerhet om de omfattande hemtjänstinsatser är berättigade till bistånd enligt LSS eller socialförsäkringsbalken. Även i övrigt finns det i utredningen omständigheter som kan ligga till grund för en annan bedömning av vad som är volymrelaterat än vad äldreförvaltningen föreslår.

Vi menar från Trepartialliansen att frågan om bedömning av ramjustering och hantering av underskott inte alls bör göras av äldrenämnden med anledning av ovanstående uppdrag. Beslut om ramjustering och hantering av underskott bör tas i ett särskilt ärende i kommunfullmäktige baserat på den externa genomlysningen äldreförvaltningen med förslag till beslut från kommunstyrelsen.

Förslag till beslut

1. Årsredovisningen godkänns.

2. Äldrenämnden tar inte ställning till förvaltningens förslag om ramjustering med anledning av att den utförda genomlysningen av äldreförvaltningen bör behandlas i särskilt ärende i kommunfullmäktige med förslag till beslut från kommunstyrelsen.

-TREPARTIALLIANSEN-

3. Äldrenämnden tar inte ställning till hur stor del av underskottet som kan kopplas till verksamheten med anledning av att den utförda genomlysningen av äldreförvaltningen bör behandlas i särskilt ärende med förslag till beslut från kommunstyrelsen.

4. Äldrenämnden begär hos kommunfullmäktige att återstående investeringsmedel på 14,6 mnkr överförs till 2016 års investeringsbudget.

Suzanne ''Kickan''Enman (KD) Sedat Dogru (M) Matts Wallin (L)

Haninge kommun

Beslutande organ	Dokumenttyp	Sida
Stadsbyggnadsnämnden	Protokollsutdrag	1 (1)
	Sammanträdesdatum 2016-02-10	

Dnr SBN 2016/13

§ 10 Preliminärt bokslut 2015

Sammanfattning

Förvaltningens preliminära bokslut för 2015 föreligger för stadsbyggnadsnämndens godkännande.

Handlingar i ärendet sändes ut senare alternativt dukas på bordet vid trafik- och arbetsutskottets sammanträde.

Underlag för beslut

- handlingar delas ut vid utskottsmötet.

Förslag till beslut

1. Stadsbyggnadsnämnden godkänner preliminära bokslutet för 2015.

2. Stadsbyggnadsnämnden hemställer hos kommunstyrelsen att få överföra både drift- och investeringsmedlen till år 2016.

Trafik- och arbetsutskottets förslag till stadsbyggnadsnämnden

1. Trafik- och arbetsutskottet överlämnar ärendet till stadsbyggnadsnämnden utan eget ställningstagande.

Stadsbyggnadsnämndens beslut

Ekonomicontroller Nils Rosengren, ksf, lämnade muntlilg information om preliminära bokslutet för 2015.

1. Stadsbyggnadsnämnden godkänner preliminära bokslutet för 2015.

2. Stadsbyggnadsnämnden hemställer hos kommunstyrelsen att få överföra både drift- och investeringsmedlen till år 2016.

Expedieras: Akt

För verkställighet: KS/KF

För kännedom: KSF, ekonomiavdelningen

Tilläggsförslag

§ 83
Kommunstyrelsen
2016-04-04

-TREPARTIALLIANSEN-

Överföring av driftsmedel från 2015 till 2016

Enligt reglerna för kommunens ekonomistyrning ska nämndernas nettoresultat normalt överföras till nästkommande år i sin helhet. Fullmäktige har dock alltid möjlighet att pröva om en resultatöverföring är rimlig, med avseende på hur nämndens överskott eller underskott har uppstått. Överföring av överskott förutsätter att det kan disponeras i nästkommande års budget.

En praxis har utvecklats att fondera nämndernas överskott baserat på en procentsats. Denna fondering är enbart föranledd av att kommunens resultat skulle påverkas allt för negativt om samtliga överskott skulle få tas i anspråk under innevarande budgetår. Ur ett koncernperspektiv är en sammanlagd ramökning av engångskaraktär om nästan 20 miljoner för nämnder med överskott en ekonomisk utmaning. Samtidigt ökar en återkommande fondering av överskott risken för att överföringarna får en ramökande effekt på sikt. Då kommunen inte klarar av att hantera överskott i nämnderna enligt nuvarande ekonomistyrningsregler finns det därför anledning att se över reglerna.

Reglerna för överföring av över-/underskott ska fortsatt bygga på att nämnderna ges incitament till att ta ansvar för ekonomin och att löpande effektivisera verksamheten. Samtidigt ska god ekonomisk hushållning med skattebetalarnas pengar kunna ske på en övergripande nivå. Kommunfullmäktiges regler för hantering av över-/underskott ska anpassas för en tydligare styrning mot båda dessa perspektiv.

Förslag till beslut

Kommunstyrelseförvaltningen ges i uppdrag att se över kommunens regler för hantering av över-/underskott i enlighet med förslag från Trepartialliansen.

Martina Mossberg (M)

Tobias Hammarberg (L)

Marie Litholm (KD)

Dnr KS 2016/149

§ 143 Överföring av investeringsmedel från 2015 till 2016

Sammanfattning

I samband med bokslutet görs en slutlig uppföljning av årets investeringsanslag. För ej avslutade investeringar görs en bedömning av återstående utgifter. För sådana investeringsutgifter ska tilläggsanslag/ombudgetering begäras, oaktat att de täcks av tidigare års beviljade anslag. Orsaken till detta är att investeringsanslagen beviljas för enskilt budgetår och beräknas förbrukas under året. I de flesta fall beror överskotten på förseningar i investeringsprojekten, vilket motiverar att anslagen överförs.

I enlighet med utskickade anvisningar har nämnderna inkommit med hemställan om överföring av investeringsanslag från 2015 till 2016.

Kultur- och fritidsnämnden äskar om att få omfördela oförbrukade investeringsmedel på totalt 6 799 tkr till andra projekt specifikation i bilaga.

Förvaltningens synpunkter

Kommunstyrelseförvaltningen har prövat ansökningarna utifrån gällande ekonomistyrningsprinciper och föreslår att överföring till respektive nämnd bilagda förslag.

Av tidigare beviljade investeringsmedel för 2015 föreslås 202 490 tkr överföras till 2016 års investeringsbudget enligt bilaga 1, vilka finansieras enligt tidigare beslutad investeringsbudget för 2015.

Underlag för beslut

- Tjänsteutlåtande 2016-03-15 – Överföring av investeringsmedel från 2015 till 2016

- Protokoll grund- och förskolenämnden 2016-01-27 § 7 inkl särskilt yttrande och ersättaryttrande

- Protokoll gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden 2016-02-02 § 5, inkl särskilt yttrande

- Protokoll kultur- och fritidsnämnden 2016-02-24 § 22 inkl särskilt yttrande och ersättaryttrande

- Protokoll socialnämnden 2016-02-23 § 19

- Protokoll äldrenämnden 2016-02-24 § 11, inkl eget förslag från trepartialliansen

- Protokoll stadsbyggnadsnämnden 2016-02-10 § 10.

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige

Kommunfullmäktige beslutar

1. Av tidigare beviljade investeringsmedel för 2015 överförs 202 490 tkr till 2016 års investeringsbudget enligt följande:

   kommunstyrelsen 81 643 tkr

   stadsbyggnadsnämnden 34 679 tkr

   kultur- och fritidsnämnden 65 787 tkr

   socialnämnden 1 000 tkr

   grund- och förskolenämnden 3 867 tkr

   gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden 908 tkr

   samt äldrenämnden 14 606 tkr

2. Finansiering sker enligt tidigare beslutad investeringsbudget för 2015.

3. Kultur- och fritidsnämndens begäran om att omfördela 6 799 tkr av oförbrukade investeringsmedel 2015 för upprustning av Fjärdlångs pir och dess avfallshantering om 3 799 tkr samt för utveckling av området runt Svartbäckens bollplan om 3 000 tkr godkänns.

Överläggningar i kommunfullmäktige

Meeri Wasberg (S) yrkar bifall till kommunstyrelsens förslag.

Ordföranden konstaterar att det bara finns ett förslag till beslut - kommunstyrelsens - och finner att fullmäktige beslutar i enlighet med förslaget.

Kommunfullmäktiges beslut

1. Av tidigare beviljade investeringsmedel för 2015 överförs 202 490 tkr till 2016 års investeringsbudget enligt följande:

   kommunstyrelsen 81 643 tkr

   stadsbyggnadsnämnden 34 679 tkr

   kultur- och fritidsnämnden 65 787 tkr

   socialnämnden 1 000 tkr

   grund- och förskolenämnden 3 867 tkr

   gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden 908 tkr

   samt äldrenämnden 14 606 tkr

2. Finansiering sker enligt tidigare beslutad investeringsbudget för 2015.
3. Kultur- och fritidsnämndens begäran om att omfördela 6 799 tkr av oförbrukade investeringsmedel 2015 för upprustning av Fjärdlångs pir och dess avfallshantering om 3 799 tkr samt för utveckling av området runt Svartbäckens bollplan om 3 000 tkr godkänns.

Expedieras: Akt

För verkställighet: ekonomiavdelningen, samtliga nämnder

Haninge kommun

Kommunstyrelseförvaltningen

15 mars 2016

Controllerenheten
Karin Reschke

Överföring av investeringsmedel från 2015 till 2016

Sammanfattning
I samband med bokslutet görs en slutlig uppföljning av årets investeringsanslag. För ej avslutade investeringar görs en bedömning av återstående utgifter. För sådana investeringsutgifter ska tilläggsanslag/ombudgetering begäras, oaktat att de täcks av tidigare års beviljade anslag. Orsaken till detta är att investeringsanslagen beviljas för enskilt budgetår och beräknas förbrukas under året. I de flesta fall beror överskotten på förseningar i investeringsprojekten, vilket motiverar att anslagen överförs.

I enlighet med utskickade anvisningar har nämnderna inkommit med hemställan om överföring av investeringsanslag från 2015 till 2016. Kommunstyrelseförvaltningen har prövat ansökningarna utifrån gällande ekonomistyrningsprinciper och föreslår att överföring till respektive nämnd sker enligt nedanstående:

Kommunstyrelsen	81 643 tkr
Stadsbyggnadsnämnden inkl. VA	34 679 tkr
Kultur och fritidsnämnden	65 787 tkr
Socialnämnden	1 000 tkr
Äldrenämnden	14 606 tkr
Grund- och förskolenämnden	3 867 tkr
Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden	908 tkr
Summa	**202 490 tkr**

Av tidigare beviljade investeringsmedel för 2015 föreslås 202 490 tkr överföras till 2016 års investeringsbudget enligt bilaga 1, vilka finansieras enligt tidigare beslutad investeringsbudget för 2015.

I många fall finns det en förklaring till varför investeringsmedel inte tagits i anspråk 2015 och varför dessa medel äskats medföras till kommande år (2016). Det gäller framför allt stadsbyggnadsnämnden där investeringarna delvis måste anpassas till när detaljplaner vinner laga kraft. Överklaganden gör att investeringen senareläggs.

Nedan följer kommunstyrelsens och övriga nämnders förklaringar i korthet till sin hemställan om att få föra med sig oförbrukade investeringsmedel 2015 till 2016.

Kommunstyrelsen: Totalt är det 81 643 tkr som önskas överföras till 2016. Den största delen består av medfinansiering av större investeringsprojekt, totalt 66 806 tkr är fördelade på bussterminalen i Haningeterrassen, dubbelspår Tungelsta-Hemfosa samt infrastrukturinvesteringar i Vega. Bussterminalen och dubbelspåret pågår medan bygget av motorvägsavfarten ännu inte kommit igång. I övrigt är det främst våtmark och fördröjningsåtgärder som ännu inte kommit igång.

Grund- och förskolenämnden: Totalt återstår 3 867 tkr i tilldelade men ej förbrukade investeringsmedel som nämnden äskar om att få föra över till 2016 års investeringsbudget. Dessa medel är fördelade som 1 634 tkr i objektsspecifika investeringsprojekt (se bilaga 1) och 2 233 tkr i ej objektsbestämda investeringsprojekt för tillkommande verksamhetsanpassningar under året.

Äldrenämnden: Hemställan om överföring av investeringsmedel som återstår 2015 till 2016 om 14 606 tkr motiveras med att för flertalet investeringsprojekt (bilaga 1) har upphandlingsprocessen tagit mer tid än beräknat och investeringarna kommer att förskjutas till kommande verksamhetsår.

Stadsbyggnadsnämnden: Nämndens beslutade investeringsbudgetram uppgick till 156 005 tkr efter beslut om överföring av 46 105 tkr från år 2014 enligt beslut i fullmäktige (KF:2015-04-13 § 69). Investeringsbudgeten bestod av ett 50-tal projekt. Utfallet visade på en total förbrukning på 78 procent av den totala investeringsbudgeten 2015 (121 326 tkr av en budget på 156 005tkr). Oförbrukade investeringsmedel 2015 var 34 679 tkr. Flera projekt har fått framflyttad tidplan, bland annat har MEX-projektet Huvudgata Vendelsö/Sågen på 12,1 mnkr flyttats fram. Nämnden äskar att oförbrukade investeringsmedel från 2015 i sin helhet överförs till 2016 års investeringsbudget enligt specifikation i bilaga 1.

Socialnämnden: Nämnden hemställer om att få föra med 1 000 tkr till 2016 för brandlarm och free-swing dörrar LSS boenden samt renovering av servicelägenheter.

Kultur och fritidsnämnden: Nämnden har ett antal pågående investeringsprojekt som försenats eller som av andra skäl löper in i 2016. Av den tilldelade investeringsbudgeten återstår totalt 65 787 tkr. Kultur- och fritidsnämnden äskar om att tilldelade men oförbrukade investeringsmedel i sin helhet överförs till 2016 års investeringsbudget, med ett särskilt äskande om att få omfördela 6 799 tkr från avslutade eller ej längre aktuella investeringar till andra projekt:

- Med ombyggnationen av Lyckebyskolans idrottshall avses installationen av en hoppgrop i samarbete med Vendelsö gymnastikförening. I dagsläget är projektet inte längre aktuellt eftersom kommunen har för avsikt att bygga en fullstor idrottshall med inriktning mot gymnastik, cheerleading och dans i samband med nybyggnation av Vikingaskolan. Kultur- och fritidsförvaltningen äskar om att få omfördela investeringsbeloppet till andra projekt enligt specifikation.

- I investeringsplanen enligt Mål och budget 2014-2015 hade förvaltningen investeringsmedel på totalt 14 mnkr över en treårsperiod, 2014-2016 för byggandet av tre konstgräsplaner. Under 2014 och 2015 har förvaltningen färdigställt Västerhaninge, Torvalla och Dalarö konstgräsplaner för en total kostnad på 8,7 mnkr. Sist ut var konstgräsplanen på Dalarö som slutade på ett överskott på 1,3 mnkr. Kultur- och fritidsförvaltningen äskar om att få omfördela investeringsbeloppet till andra projekt enligt specifikation.

- I Mål och budget 2014-2015 tilldelades förvaltningen 2,5 mnkr i investeringsmedel för kulturhusets utveckling avseende bland annat möjlighet till digitala föreställningar, dessa fick endast användas efter särskilt beslut av kommunstyrelsen. Det planerade införande av digital bio är inte längre aktuellt då vi i sådana fall skulle riskera att konkurrera ut bion i Brandbergen som vi vill fortsätta att ha ett gott samarbete med. Kultur- och fritidsförvaltningen äskar om att få omfördela investeringsbeloppet till andra projekt enligt specifikation.

Kultur- och fritidsnämnden äskar om att få omfördela oförbrukade investeringsmedel enligt beskrivningen ovan till andra projekt enligt specifikation:

Investering	**Utfall 2015 (tkr)**	**Budget 2015**	**Att omfördela**
29999 – Ombyggnation Lyckebyskolans idrottshall		3 000	3 000
37162 – Dalarö konstgräs	2 873	4 172	1 299
37169 – Kulturhusets utveckling		2 500	2 500
Summa att omfördela	**2 873**	**9 672**	**6 799**

Förvaltningen äskar om att ovanstående medel omfördelas till:

Åtgärder på Fjärdlång 3 799 tkr. Sedan många år finns stort behov av att renovera Fjärdlång pir, samt toaletterna. Vatten, väder och vind sliter hårt på piren vilket gör att det inte längre är säkert för en större båt att lägga till, vilket äventyrar sommarens färjetrafik till ön. Därutöver måste toaletternas avfallshanering förbättras för att bättre svara upp mot miljö- och hälsoskyddsförbundets krav.

Utveckling av området vid Svartbäckens bollplan 3 000 tkr. Förvaltningen har i uppdrag att föreslå insatser så att området inbjuder till spontana aktiviteter med syfte satt stimulera till en aktiv fritid samt genom dessa insatser öka trygghetsgraden. Förvaltningen har för avsikt att särskilt uppmärksamma flickors behov av spontanytor.

Kommunstyrelseförvaltningens kommentar:
Upprustning av Fjärdlång pir finns även upptaget som investeringsbehov på 2 000 tkr inför investeringsbudgetbudget 2017. Om nämnden tillåts omfördela oförbrukade investeringsmedel från 2015 för ändamålet, bör investeringsbehovet skrivas ned i budget 2017.

Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden tilldelades 2 000 tkr för ospecificerade investeringar 2015, varav 908 tkr var oförbrukade vid årets slut. Dessa medel hemställer nämnden om att föra över till 2016 års investeringsbudget enligt bilaga 1.

Kommunstyrelseförvaltningen har under 2015 arbetat vidare med att förbättra investeringsuppföljningen och har i samband med detta gått igenom investeringsprojekten tillsammans med verksamheterna. Arbetet med förbättrad investeringsuppföljning fortsätter även som ett prioriterat åtagande under 2016.

I bilagda sammanställning finns det minusbelopp på några ställen. Det beror, i de flesta fall, på att man redan under 2015 tagit i anspråk investeringsmedel som inte finns budgeterade eller som är budgeterade i investeringsbudget för 2016.

Förslag till beslut
Kommunfullmäktige beslutar

1. Av tidigare beviljade investeringsmedel för 2015 överförs 202 490 tkr till 2016 års investeringsbudget enligt följande:
   - kommunstyrelsen 81 643 tkr
   - stadsbyggnadsnämnden 34 679 tkr
   - kultur- och fritidsnämnden 65 787 tkr
   - socialnämnden 1 000 tkr
   - grund- och förskolenämnden 3 867 tkr
   - gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden 908 tkr
   - samt äldrenämnden 14 606 tkr

2. Finansiering sker enligt tidigare beslutad investeringsbudget för 2015.

3. Kultur- och fritidsnämndens begäran om att omfördela 6 799 tkr av oförbrukade investeringsmedel 2015 för upprustning av Fjärdlångs pir och dess avfallshantering om 3 799 tkr samt för utveckling av området runt Svartbäckens bollplan om 3 000 tkr godkänns.

Bengt Svenander
Kommundirektör

Jörn Karlsson
ekonomidirektör

Bilaga 1: Specifikation av investeringarna för respektive nämnd.

Dnr GFN 2015/276

§ 7 Årsredovisning 2015

Sammanfattning

Utbildningsförvaltningen har i sin förbättringsplan för 2015 lyft fram tre prioriterade områden

- Höjd kunskapsnivå och ökad likvärdighet
- Systematiskt kvalitetsarbete
- Systematiskt arbetsmiljöarbete

Dessa tre områden ligger väl i linje med Skolinspektionens och Arbetsmiljöverkets synpunkter på förbättringsområden liksom kommunfullmäktiges mål för verksamheten. Förvaltningen har på alla tre områden gjort framsteg under året, vilket bekräftas i indikatorer och av myndigheternas utlåtanden.

Betygsresultaten i grundskolan förbättras succesivt. Det gäller främst elever som gått i Haninges skolor under lång tid. Betygen i årskurs 9 i år är de bästa hittills i Haninges grundskolor. På senare år har den centrala förvaltningen förstärkts i syfte att skapa ökad likvärdighet. Det gäller studie- och yrkesvägledning, mottagning av nyanlända och elever med problematisk skolfrånvaro. Dessa initiativ har förbättrat kvaliteten på dessa områden, men också bidragit till en mer likvärdig tillgång till vägledning och utbildning. Det gäller bland annat rätten till studie- och yrkesvägledning, kartläggning av nyanländas förkunskaper och elevers rätt till utbildning.

Under året har antalet nyanlända ökat. Med anledning av detta har förvaltningen fått ett uppdrag att redovisa vilka åtgärder vi vidtar för att anpassa undervisningen för dessa elever. Det ställer ökade krav på skolan. Det ökade antalet nyanlända kräver förstärkning i kommunens skolor för att öka förmågan att ge dessa elever en god

utbildning. Det behövs ökad kompetens för detta arbete och i svenska som andraspråksundervisning. Denna kompetens efterfrågas i alla skolor i Stockholmsområdet samtidigt som tillgången är begränsad. Det ökade antalet nyanlända elever kräver också förstärkning av den centrala mottagningen av nyanlända. Det behövs för att hinna kartlägga och hälsoundersöka alla elever. Men det kan

också ge möjlighet till gemensam kompetensutveckling inomkommunen och till att sprida goda erfarenheter mellan skolorna. Inom förskola och grundskola har det systematiska kvalitetsarbetet stärkts. Det handlar om att dokumentera

planering, uppföljning och utveckling på alla nivåer i organisationen - från det enskilda klassrummet eller avdelningen till den kommunövergripande nivån. Ett särskilt verksamhetssystem anpassat till förskolan har introducerats för att stödja detta arbete. Inom grundskolan pågår ett arbete i rektorsgruppen för att hitta en gemensam modell för uppföljningen.

Haninge har sedan flera år ett uppföljningssystem av barns och elevers kunskapsutveckling, så kallade kunskapskontroller, som kompletterar nationella prov och betyg. Under året genomförs en utredning för att belysa kontrollernas användbarhet i verksamheten och möjliga förbättringsåtgärder.

Föräldrars och elevers upplevelse av verksamheten har förbättrats. Det har troligen samband med att det systematiska kvalitetsarbetet och arbetet med att skapa tydliga strukturer i verksamheten prioriterats. Det kan också ha betydelse att personaltätheten i förskolan förbättrats och att andelen behöriga lärare har ökat.

Utbildningar i systematiskt arbetsmiljöarbete har fortsatt under året. Alla skolors och förskolors samverkansgrupper har genomgått en gemensam utbildning kring skyddsronder. Alla rektorer och förskolechefer har haft en heldagsutbildning i psykosocial arbetsmiljö. Denna utbildning ska bidra till att arbetsmiljön regelbundet och systematiskt diskuteras på alla arbetsplatser för att söka åtgärder som förbättrar personalens arbetssituation. Under hösten har en kartläggning av skolledarnas arbetsmiljö genomförts.

Under hösten genomfördes en strategidag för att alla skolors och förskolors ledningsgrupper som förstärker arbetet med de tre prioriterade områdena samt utgör ett underlag för revidering av förvaltningens förbättringsplan inför 2016.

Nettoutfallet i december blev 133,7 mnkr och utfallet för helåret 2015 uppgår till 1.517,5 mnkr, vilket är 0,01 procent lägre än årsbudget på 1.517,7 mnkr och motsvarar en positiv budgetavvikelse på 0,2 mnkr för helåret 2015. I helårsresultatet ingår även ett ackumulerat

underskott i elevpengssystemet med 0,5 mnkr och som ska vara kostnadsneutralt för grund- och förskolenämnden.

Den centrala förvaltningen och nämnden redovisar ett samlat överskott på 15,1 mnkr, modersmålsenheten ett överskott på 0,4 mnkr och central stödavdelning redovisar ett överskott på 2,4 mnkr.

Förskolans resultatenheter redovisar ett samlat underskott på -3,9 mnkr. Resultatenheterna inom grundskolans år F-6 redovisar ett samlat underskott på -5,5 mnkr och resultatenheterna inom år F-9/7-9 redovisar ett samlat under-skott på -7,8 mnkr.

Resultatenheterna har under året utnyttjat 1,7 mnkr av tidigare års överförda överskott på 3,3 mnkr. Under året har resultatenheterna även återbetalt 5,0 mnkr av tidigare års ackumulerade underskott.

Det ackumulerade underskottet på -0,6 mnkr för pedagogisk omsorg skrivs av i samband med årsbokslutet. Finansieras genom att del av det förvaltningscentrala överskottet på 17,9 mnkr tas i anspråk.

Av Brandbergsskolans ackumulerade underskott på 5,9 mnkr skrivs 5,5 mnkr av. Resterande 0,4 mnkr överförs som underskott till 2016 års budget. Finansieras genom att del av det förvaltningscentrala överskottet på 17,9 mnkr tas i anspråk.

Grund- och förskolenämnden har under 2015 disponerat 11,2 mnkr i investeringsbudget. Av dessa har 7,3 mnkr förbrukats, resterande 3,9 mnkr äskar grund- och förskolenämnden om att få disponera under 2016.

Underlag för beslut

- Årsredovisning 2015.

Förslag till beslut

1. Årsredovisningen godkänns.
2. Att till kommunfullmäktige hemställa om att 2015 års överskott på 0,2 mnkr (inklusive resultat för elevpengssystemet) i sin helhet överförs till 2016 års driftbudget.
3. Att till kommunfullmäktige hemställa om justering av 2015 års budgetram med 0,5 mnkr som kompensation för underskottet i elevpengssystemet.

4. Att godkänna utbildningsförvaltningens förslag till fördelning av resultatöverföringen från 2015 till 2016.
5. Att i samband med årsbokslutet 2015 skriva av hela underskottet på 0,7 mnkr för pedagogisk omsorg. Finansieras genom att del av det förvaltningscentrala överskottet på 17,9 mnkr tas i anspråk.
6. Att fastställa beslut § 68. Dnr GFN 2015/53 som innebär att 5,5 mnkr av Brandbergsskolans underskott på 5,9 mnkr för 2015 skrivs av i samband med årsbokslutet 2015 och att återstående underskott på 0,4 mnkr överförs till 2016 års budget. Finansieras genom att del av det förvaltningscentrala överskottet på 17,9 mnkr tas i anspråk
7. Att till kommunfullmäktige hemställa att tilldelad men oförbrukad investeringsbudget under 2015 uppgående till 3,9 mnkr i sin helhet överförs till 2016 års budget för grund- & förskolenämnden att disponera för tillkommande verksamhetsanpassningar eller pågående men ej avslutade investeringsprojekt.

GFNAUs förslag till grund- och förskolenämnden

Utan eget ställningstagande då underlaget inte var komplett vid arbetsutskottets sammanträde.

Överläggningar i grund- och förskolenämnden

Tobias Hammarberg (L) och Sara Sixten (M) yrkar bifall till punkterna 1-5 och 7 samt avslag på punkt 6.

Tobias Hammarberg (L) och Sara Sixten (M) hemställer om att få lämna ett gemensamt särskilt yttrande. Martin Strömvall (KD) hemställer om att få lämna ett ersättaryttrande.

Ordförande ställer förvaltningens förslag mot förslaget från Moderaterna och Liberalerna och finner att nämnden beslutar enligt förvaltningens förslag.

Grund- och förskolenämndens beslut

1. Årsredovisningen godkänns.
2. Att till kommunfullmäktige hemställa om att 2015 års överskott på 0,2 mnkr (inklusive resultat för

elevpengssystemet) i sin helhet överförs till 2016 års driftbudget.

3. Att till kommunfullmäktige hemställa om justering av 2015 års budgetram med 0,5 mnkr som kompensation för underskottet i elevpengssystemet.
4. Att godkänna utbildningsförvaltningens förslag till fördelning av resultatöverföringen från 2015 till 2016.
5. Att i samband med årsbokslutet 2015 skriva av hela underskottet på 0,7 mnkr för pedagogisk omsorg. Finansieras genom att del av det förvaltningscentrala överskottet på 17,9 mnkr tas i anspråk.
6. Att fastställa beslut § 68. Dnr GFN 2015/53 som innebär att 5,5 mnkr av Brandbergsskolans underskott på 5,9 mnkr för 2015 skrivs av i samband med årsbokslutet 2015 och att återstående underskott på 0,4 mnkr överförs till 2016 års budget. Finansieras genom att del av det förvaltningscentrala överskottet på 17,9 mnkr tas i anspråk
7. Att till kommunfullmäktige hemställa att tilldelad men oförbrukad investeringsbudget under 2015 uppgående till 3,9 mnkr i sin helhet överförs till 2016 års budget för grund- & förskolenämnden att disponera för tillkommande verksamhetsanpassningar eller pågående men ej avslutade investeringsprojekt.

Ordförande finner att Moderaterna och Liberalerna medges lämna ett särskilt yttrande samt att Kristdemokraterna medges lämna ett ersättaryttrande. (Se bilagor)

Tobias Hammarberg (L), Sara Sixten(M) och Sverre Ekdahl (M) reserverar sig mot beslutet avseende punkt 6.

Expedieras: Akt

För verkställighet:

För kännedom: Kommunstyrelseförvaltningen, ekonomienheten

Särskilt yttrande

Grund- och förskolenämnden 2016-01-28

§ 7 Årsredovisning 2015

Från Liberalerna och Moderaterna har vi en del synpunkter på den årsredovisning som läggs fram till nämnden. Vi väljer att fokusera på avsnittet om mål och indikatorer. Sammanfattningsvis går det att konstatera att flera viktiga mål inte nås under den nuvarande politiska ledningen med socialdemokraterna i spetsen. Exempelvis så minskar andelen elever som når godkänt i alla ämnen år 9 från 72 % till 69 %. Om den utvecklingen fortsätter fram tills nästa möjlighet som ges Haninges medborgare att byta ut nuvarande styre så är vi nere på en nivå då endast 6 av 10 elever som söker till gymnasiet gör det med fullständiga betyg. Man ska vara försiktig med att använda sig av ordet kris men i detta läge ligger det mycket nära till hands.

Under målområdet ekologisk hållbarhet är ett av tre mål uppfyllda och övriga två mål delvis uppfyllda. Kring detta har vi inte mycket att erinra om. Ett av dessa mål har ett slutmål 2020 och det andra rapporteras först under våren 2016.

Under målområdet social hållbarhet finns det däremot desto mer höja ett varningens finger kring. I nämndens mål 6.2 skriver man i brödtexten om en relativt hög andel högskoleutbildad personal. Att skriva att något är relativt högt utan att ange i jämförelse med vad är direkt vilseledande. Under nämndens mål 7.3 (skolornas/förskolornas åtgärder för att förbättra arbets/studiero följs upp av nämnden) menar man att målet är uppfyllt. Indikatorerna för att mäta målet säger till stor del tvärtom. Andel barn som upplever arbetsro i förskolan hade som mål 79 % och utfallet var 75 %. Upplevd studiero i grundskolan i åk. 5 och 8 hade som mål 66% med ett utfall om 64 %. De övriga två indikatorerna för målet mäter trygghet och återkommer under nämndens mål 10.1. Hur ett mål kan bedömas vara uppfyllt när de två viktigaste indikatorer som valts ut till att mäta måluppfyllelsen pekar i en helt annan riktning är minst sagt märkligt.

Nämnden satte också upp ett mål för ökad delaktighet och inflytande (9.1). Detta mål bedöms som helt uppfyllt trots att målet sattes till 3.2 och utfallet stannade på samma värde som föregående år, 3.1. Detsamma gäller i stor grad för mål 10.1 om arbetet för ökad trygghet. Nämndens mål i en av två indikatorer har inte uppnåtts ändå bedöms målet som helt uppfyllt.

Det kanske allra märkligaste är årsredovisningens förhållning till mål kring att följa elevens val av skola där det nämns att det pågår en förskjutning från val av kommunal skola till fristående skola samtidigt som man enligt målet kring de kommunala skolornas attraktivitet (11.1) anser detta vara helt uppfyllt. Det kan naturligtvis finnas olika förklaringar till detta men då anser vi att ett resonemang kring detta borde föras i årsredovisningen.

Hur det kan anses att målet kring att öka andelen behöriga elever till gymnasieskolan (13.1) vara delvis uppfyllt är en sanning med modifikation. Här väljer man att i tabellformen presentera den ena indikatorns resultatutfall med decimaler (den som ökar med 0,3 procentenheter) och den andra

TH

avrundad till heltal. Döljer sig där en egentlig minskning? Ingen av indikatorerna når det uppsatta målet men med hänvisning till målformuleringen kan man naturligtvis med lite god vilja säga att målet delvis är uppfyllt med hänvisning till den ökning med 0,3 procentenheter som lyfts fram.

Vi går vidare till nästa mål om tidigt lärande som förs fram som delvis uppfyllt. Utfallet för de två mätande indikatorerna var år 2014 86 % respektive 83 %. Nämndens mål för 2015 sattes till 87 % respektive 84 % och utfallet för året visar på 82 % samt 79 %. Målet kan således på inga villkor anses vara uppfyllt. En ärlig diskussion om varför vi ser denna utveckling hade varit klädsamt.

Vidare vill vi påvisa den oroande siffran som presenteras kring hur det är ställt med medarbetarengagemanget på grundskolan (HME) som sjunker från 79 % till dryga 77 %. I den politiska plattform som minoritetskoalitionen presenterat görs stor sak av personalpolitiken. Ord och handling verkar inte gå hand i hand i dessa viktiga frågor. Personalen på våra skolor och förskolor är vår kommuns viktigaste personalgrupper.

Slutligen ser vi med oro på hur många det är av våra olika enheter som presenterar underskott i sin redovisning av det ekonomiska resultatet och där en handfull sticker ut med stora underskott.

Tobias Hammarberg (L)

Sara Sixten (M)

Kristdemokraterna

Ersättaryttrande

Grund- och förskolenämnden 2016-01-28

§ 7 Årsredovisning 2015

Från Kristdemokraterna har vi en del synpunkter på den årsredovisning som läggs fram till nämnden. Vi väljer att fokusera på avsnittet om mål och indikatorer. Sammanfattningsvis går det att konstatera att flera viktiga mål inte nås under den nuvarande politiska ledningen med socialdemokraterna i spetsen. Exempelvis så minskar andelen elever som når godkänt i alla ämnen år 9 från 72 % till 69 %. Om den utvecklingen fortsätter fram tills nästa möjlighet som ges Haninges medborgare att byta ut nuvarande styre så är vi nere på en nivå då endast 6 av 10 elever som söker till gymnasiet gör det med fullständiga betyg. Man ska vara försiktig med att använda sig av ordet kris men i detta läge ligger det mycket nära till hands.

Under målområdet ekologisk hållbarhet är ett av tre mål uppfyllda och övriga två mål delvis uppfyllda. Kring detta har vi inte mycket att erinra om. Ett av dessa mål har ett slutmål 2020 och det andra rapporteras först under våren 2016.

Under målområdet social hållbarhet finns det däremot desto mer höja ett varningens finger kring. I nämndens mål 6.2 skriver man i brödtexten om en relativt hög andel högskoleutbildad personal. Att skriva att något är relativt högt utan att ange i jämförelse med vad är direkt vilseledande. Under nämndens mål 7.3 (skolornas/förskolornas åtgärder för att förbättra arbets/studiero följs upp av nämnden) menar man att målet är uppfyllt. Indikatorerna för att mäta målet säger till stor del tvärtom. Andel barn som upplever arbetsro i förskolan hade som mål 79 % och utfallet var 75 %. Upplevd studiero i grundskolan i åk. 5 och 8 hade som mål 66% med ett utfall om 64 %. De övriga två indikatorerna för målet mäter trygghet och återkommer under nämndens mål 10.1. Hur ett mål kan bedömas vara uppfyllt när de två viktigaste indikatorer som valts ut till att mäta måluppfyllelsen pekar i en helt annan riktning är minst sagt märkligt.

Nämnden satte också upp ett mål för ökad delaktighet och inflytande (9.1). Detta mål bedöms som helt uppfyllt trots att målet sattes till 3.2 och utfallet stannade på samma värde som föregående år, 3.1. Detsamma gäller i stor grad för mål 10.1 om arbetet för ökad trygghet. Nämndens mål i en av två indikatorer har inte uppnåtts ändå bedöms målet som helt uppfyllt.

Det kanske allra märkligaste är årsredovisningens förhållning till mål kring att följa elevens val av skola där det nämns att det pågår en förskjutning från val av kommunal skola till fristående skola samtidigt som man enligt målet kring de kommunala skolornas attraktivitet (11.1) anser detta vara helt uppfyllt. Det kan naturligtvis finnas olika förklaringar till detta men då anser vi att ett resonemang kring detta borde föras i årsredovisningen.

Kristdemokraterna

Hur det kan anses att målet kring att öka andelen behöriga elever till gymnasieskolan (13.1) vara delvis uppfyllt är en sanning med modifikation. Här väljer man att i tabellformen presentera den ena indikatorns resultatutfall med decimaler (den som ökar med 0,3procentenheter) och den andra avrundad till heltal. Döljer sig där en egentlig minskning? Ingen av indikatorerna når det uppsatta målet men med hänvisning till målformuleringen kan man naturligtvis med lite god vilja säga att målet delvis är uppfyllt med hänvisning till den ökning med 0,3 procentenheter som lyfts fram.

Martin Strömvall (KD)

HANINGE KOMMUNSTYRELSE
Kommunstyrelseförvaltningen
2016 -02- 22
Dnr KS 2016/79

Haninge kommun

Dnr GVN 2015/121

§ 5 Årsredovisning 2015

Sammanfattning

Utbildningsförvaltningen har i sin förbättringsplan för 2015 lyft fram tre prioriterade områden:

- Höjd kunskapsnivå
- Systematiskt kvalitetsarbete
- Systematiskt arbetsmiljöarbete

Dessa tre områden ligger i linje med Skolinspektionens och Arbetsmiljöverkets synpunkter på förbättringsområden liksom kommunfullmäktiges mål för verksamheten. Förvaltningen har på alla tre områden gjort framsteg under året, vilket bekräftas i indikatorer och av myndigheternas utlåtanden.

De kommunala gymnasieskolornas resultat förbättrades starkt år 2015. Andel elever med gymnasieexamen, andel elever med grundläggande behörighet och andel elever på nationellt program med gymnasieexamen inom 3 år ökade märkbart.

På senare år har den centrala förvaltningen förstärkts i syfte att skapa ökad likvärdighet. Det gäller studie- och yrkesvägledning och mottagning av nyanlända. Dessa initiativ har förbättrat kvaliteten på dessa områden, men också bidragit till en mer likvärdig tillgång till tjänster som eleverna har rätt till. Det gäller bland annat rätten till studie- och yrkesvägledning, kartläggning av nyanländas förkunskaper och opartisk information om olika alternativ för studier i svenska för invandrare.

Under året har antalet nyanlända gymnasieelever ökat. Med anledning av detta har förvaltningen fått ett uppdrag att redovisa vilka åtgärder vi vidtar för att anpassa undervisningen för dessa elever. Motsvarande ökning av antalet studerande inom svenska för invandrare väntas till början av 2016. Det ställer ökade krav på skolan. Det ökade antalet nyanlända kräver förstärkningar i kommunens skolor för att öka förmågan att ge dessa elever en god utbildning. Det behövs ökad kompetens för detta arbete och i svenska som andraspråksundervisning. Denna

kompetens efterfrågas i alla skolor i Stockholmsområdet samtidigt som tillgången är begränsad. Det ökade antalet nyanlända elever kräver också förstärkning av den centrala mottagningen av nyanlända. Det behövs för att hinna kartlägga och hälsoundersöka alla elever. Men det kan också ge möjlighet till gemensam kompetensutveckling inom kommunen och till att sprida goda erfarenheter mellan skolorna.

Inom gymnasiet och vuxenutbildningen har det det systematiska kvalitetarbetet stärkts. Resultat och utfall följs upp och analyseras på varje skola och i gymnasiechefens ledningsgrupp. Förbättringsplaner är framtagna på alla nivåer i organisationen och gemensamma kvalitetsaktiviteter är planerade för alla skolor.

Elevernas upplevelse av trygghet i verksamheten är fortsatt hög och gymnasieelevernas upplevelse av studiero ökar.

Det har troligen samband med att det systematiska kvalitetsarbetet och arbetet för att skapa tydliga stukturer i verksamheten prioriterats.

Utbildningar i systematiskt arbetsmiljöarbete har fortsatt under året. Alla skolors samverkansgrupper har genomgått en gemensam utbildning kring skyddsronder. Alla chefer med personalansvar får en heldags utbildning i arbete med psykosocial arbetsmiljö i början av år 2016. Denna utbildning ska bidra till att arbetsmiljön regelbundet och systematiskt diskuteras på alla arbetsplatser för att söka åtgärder som förbättrar personalens arbetssituation.

Under hösten har en kartläggning av skolledarnas arbetsmiljö genomförts.

Under hösten genomfördes en strategidag för alla skolors och förskolors ledningsgrupper som förstärker arbetet med de tre prioriterade områden samt utgör ett underlag för revidering av förvaltningens förbättringsplan inför 2016.

Ramen för gymnasie- och vuxenutbildningsnämndens driftverksamhet var 382,8 mnkr under 2015. Det sammanlagda utfallet är 373,9 mnkr, vilket motsvarar ett budgetöverskott på 9,0 mnkr. Flertalet verksamhetsområden har kostat mindre än budgeterat, med undantag för eleversättningar och några av gymnasieenheterna. Ramen för nämndens investeringar i egen regi var 3,2 mnkr för året. Utfallet är 2,3 mnkr, vilket innebär ett budgetöverskott på 0,9 mnkr.

Underlag för beslut

- Årsredovisning 2015.

Förslag till beslut

1. Årsredovisningen godkänns.
2. Till kommunfullmäktige hemställa om verkställande av kommunfullmäktiges beslut 2015-05-11 och därmed till 2016 få ta 2 600 tkr i anspråk av 2014 års resultat, det vill säga den del som inte överfördes till 2015 års budget.
3. Till kommunfullmäktige hemställa att 7 484 tkr av 2015 års resultat för gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden överförs till 2016 års driftbudget.
4. Fastställa överföringsbelopp enligt gällande regelverk för enheter med ackumulerade vinster till: Fredrik 2 164 tkr, Riksäpplet 1 796 tkr, Centrum Vux 1 947 tkr samt Navigatorcentrum 266 tkr. Beslut om överföringsbelopp fattas efter kommunfullmäktiges beslut om överföring av driftmedel till 2016.
5. Återbetalningsbeloppet för Fredrika avseende förluster som uppstått under 2013 och tidigare samt under oktober till december 2014 fördelas jämnt över åren 2016 till 2018 med 1 115 tkr per år. Återbetalningsbeloppet avseende 2015 års förlust fördelas på de kommande tre åren med 1 731 tkr per år. Det totala återbetalningsbeloppet under 2016 blir därför 2 846 tkr. 3 690 tkr av den ackumulerade förlusten kräver gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden inte återbetalning på.
6. Akademiernas ackumulerade förlust på 2 337 tkr kräver gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden inte återbetalning på.
7. Till kommunfullmäktige hemställa om att 2015 års investeringsresultat på 908 tkr för gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden i sin helhet överförs till 2016 års investeringsbudget.

GVNAUs förslag till gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden

Enligt förvaltningens förslag. Michael Fridebäck (M) deltar inte i beslutet.

Överläggningar i gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden

Åsa Radne (L) och Michael Fridebäck (M) hemställer om att få lämna ett särskilt yttrande från Liberalerna och Moderaterna

Gymnasie- och vuxenutbildningsnämndens beslut

1. Årsredovisningen godkänns.
2. Till kommunfullmäktige hemställa om verkställande av kommunfullmäktiges beslut 2015-05-11 och därmed till 2016 få ta 2 600 tkr i anspråk av 2014 års resultat, det vill säga den del som inte överfördes till 2015 års budget.
3. Till kommunfullmäktige hemställa att 7 484 tkr av 2015 års resultat för gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden överförs till 2016 års driftbudget.
4. Fastställa överföringsbelopp enligt gällande regelverk för enheter med ackumulerade vinster till: Fredrik 2 164 tkr, Riksäpplet 1 796 tkr, Centrum Vux 1 947 tkr samt Navigatorcentrum 266 tkr. Beslut om överföringsbelopp fattas efter kommunfullmäktiges beslut om överföring av driftmedel till 2016.
5. Återbetalningsbeloppet för Fredrika avseende förluster som uppstått under 2013 och tidigare samt under oktober till december 2014 fördelas jämnt över åren 2016 till 2018 med 1 115 tkr per år. Återbetalningsbeloppet avseende 2015 års förlust fördelas på de kommande tre åren med 1 731 tkr per år. Det totala återbetalningsbeloppet under 2016 blir därför 2 846 tkr. 3 690 tkr av den ackumulerade förlusten kräver gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden inte återbetalning på.
6. Akademiernas ackumulerade förlust på 2 337 tkr kräver gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden inte återbetalning på.
7. Till kommunfullmäktige hemställa om att 2015 års investeringsresultat på 908 tkr för gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden i sin helhet överförs till 2016 års investeringsbudget.

Michael Fridebäck (M) och Marin Tomic (M) deltar inte i beslutet.

Åsa Radne (L) och Michael Fridebäck (M) medges lämna ett särskilt yttrande. (Bilaga)

Expedieras: Akt, Informationsenheten

Kommunstyrelseförvaltningen, ekonomienheten

Haninge 2016-02-02

Särskilt yttrande

§ 5 Årsredovisning 2015

Det är med stor glädje vi kan se att gymnasieskolans resultat i många avseenden förbättrats tack vare de goda insatser som vi kan ta del av i årsredovisningen. Särskilt glädjande är det att se att andelen elever med gymnasieexamen ökar.

Liberalerna, Moderaterna och KD har dock en del synpunkter på den årsredovisning som presenteras för nämnden. Det gäller formuleringen i den sammanfattade texten i årsredovisningen där man får en missvisande bild av att tryggheten hos elever i gymnasieskolan är hög och att arbetsron i gymnasieskolan förbättras. Visserligen är texten överensstämmande med verkligheten men nämnden bör värdera dessa två områden högre och ange högre ställda förväntningar.

Var tionde elev i gymnasieskolan upplever inte ett tryggt klimat i skolan (9%). Denna siffra kanske är högre än på många andra skolor i Sverige men det är fortfarande en oacceptabelt hög andel elever som upplever sin skolgång som otrygg. Då blir det missvisande att använda ord såsom "upplevelsen av trygghet är fortsatt hög". För att få en inkluderande skola där individen står i centrum behöver graden av upplevd trygghet öka.

50 % av alla gymnasieelever upplever arbetsro under lektionerna. Det är visserligen en ökning med 1 procentenhet, från 49 % till 50 % vilket givetvis är en ökning! Men att formulera sig så och lyfta fram dessa låga siffror som ett resultat av det systematiska kvalitetsarbetet bör ifrågasättas då arbetsmiljön för lärare och elever fortfarande är undermålig.

För att belysa dessa två viktiga utvecklingsområden ser vi Liberaler, Moderater och Kristdemokrater gärna ett tydligt fokus på dessa punkter, att de får en prioriterad ställning och att vi i framtiden är mer varsamma med formuleringar och slutsatser då resultaten knappt går att urskilja.

Åsa Radne
Liberalerna

Michael Fridebäck
Moderaterna

Kenth Martell
Kristdemokraterna

Dnr KOFN 2015/2

§ 22 Kultur- och fritidsnämndens årsredovisning 2015

Sammanfattning

Efter beslut om budgetrevidering samt resultatöverföring från föregående år var nämndens budget 183,1 miljoner kronor (mnkr).

Per december månad har förvaltningen förbrukat 98,4 % av årsbudgeten. Det ackumulerade utfallet för år 2015 blev 180,2 mnkr mot budgeterade 183,1 mnkr vilket ger ett resultat på +2,9 mnkr, en budgetavvikelse på 1,3 %.

När 2015 års budget reviderades erhöll förvaltningen 2,2 mnkr avseende ersättning för ökade kostnader för avställda idrottshallar. Dessa 2,2 mnkr var villkorade och fick endast tas i anspråk efter beslut av kommunstyrelsen. Enligt KS beslut 2015-10-26 §263 fick förvaltningen inte ta 1,5 mnkr av dessa medlen i anspråk och förväntades därmed att göra ett överskott på motsvarande vid årets slut. Resterande 0,7 mnkr fick förvaltningen ta i anspråk för att täcka intäktsbortfall som uppstått i samband med att utbildningsförvaltningen ställer av enskilda tider i idrottshallarna.

Efter att nämnden återlämnat 1,5 mnkr visar resultatet ett överskott på 1,4 mnkr. Nämndens reserv på 1,0 mnkr har inte tagits i anspråk under året. Föreningsbidragen visar ett överskott på +0,8 mnkr som påverkar förvaltningens resultat positivt med motsvarande summa.

Från 2014 års resultat på 2,5 mnkr fick nämnden ta i anspråk 1,7 mnkr under 2015, resterande 0,8 mnkr avsattes till resultatfond.

Av den tilldelade investeringsbudgeten återstår totalt 65,8 mnkr.

Förvaltningens synpunkter

Kultur- och fritidsnämnden äskar om att 2015 års bokförda resultat på +1,4 mnkr i sin helhet förs över till driftbudgeten 2016.

Kultur- och fritidsnämnden äskar att fonderade medel från 2014 i sin helhet förs över till driftbudgeten 2016. Nämnden begär att få disponera överskottet för särskilt riktade insatser och insatser av engångskaraktär enligt specifikation som presenteras under avsnittet Resultatöverföring.

Kultur- och fritids-nämnden äskar om att tilldelade men oförbrukade investeringsmedel i sin helhet överförs till 2016 års investeringsbudget, med ett särskilt äskande om att få omfördela 6,8 mnkr från avslutade/ej aktuella investeringar till andra projekt enligt specifikation.

Underlag för beslut

- Kultur- och fritidsnämndens årsredovisning 2015, daterad 2016-02-15

Förslag till beslut

1. Årsredovisning 2015 godkänns.
2. Kultur- och fritidsnämnden återlämnar 1,5 mnkr för hyra av idrottshallar i enlighet med kommunstyrelsens beslut 2015-10-26 § 263.
3. Kultur- och fritidsnämnden hemställer hos kommunfullmäktige att 2015 års resultat på 1,4 mnkr överförs i sin helhet till 2016 års verksamhetsbudget.
4. Kultur- och fritidsnämnden hemställer hos kommunfullmäktige att under 2016 få ta i anspråk resultatfonden på 0,8 mnkr från 2014 års resultat.
5. Kultur- och fritidsnämnden hemställer hos kommunfullmäktige att få disponera överfört överskott till särskilt riktade insatser och insatser av engångskaraktär enligt specifikation som presenteras under avsnittet Resultatöverföring.
6. Kultur- och fritidsnämnden hemställer hos kommunfullmäktige att tilldelade men oförbrukade investeringsmedel på 65,8 mnkr 2015 i sin helhet överförs till 2016 års investeringsbudget.
7. Kultur- och fritidsnämnden hemställer hos kommunfullmäktige att få omfördela 6,8 mnkr av de oförbrukade investeringsmedlen från avslutade/ej aktuella investeringar till andra projekt enligt specifikation i avsnittet investeringsrapport.

Överläggningar i arbetsutskottet

Arbetsutskottet överlämnar ärendet till nämnd utan eget ställningstagande.

Överläggningar i nämnden

Raymond Svensson (C) yrkar bifall till förvaltningens förslag med följande tillägg:

> 8. Kultur- och fritidsnämnden uppdrar till arbetsutskottet att besluta om fördelning av föreningsbidragen avseende det överförda överskottet från 2015 på 0,7 mnkr.

Ordföranden konstaterar att det enbart finns ett förslag till beslut och att nämnden beslutar i enlighet med förvaltningens förslag och Raymond Svenssons (C) tilläggsyrkande.

Särskilda yttranden

Pia Lublin (L) anhåller om att få lämna ett särskilt yttrande från Liberalerna och Moderaterna. Mary Vel (KD) anhåller om att få lämna ett ersättaryttrande från Kristdemokraterna. Nämnden medger att yttrandena biläggs protokollet.

Nämndens beslut

1. Årsredovisning 2015 godkänns.
2. Kultur- och fritidsnämnden återlämnar 1,5 mnkr för hyra av idrottshallar i enlighet med kommunstyrelsens beslut 2015-10-26 § 263.
3. Kultur- och fritidsnämnden hemställer hos kommunfullmäktige att 2015 års resultat på 1,4 mnkr överförs i sin helhet till 2016 års verksamhetsbudget.
4. Kultur- och fritidsnämnden hemställer hos kommunfullmäktige att under 2016 få ta i anspråk resultatfonden på 0,8 mnkr från 2014 års resultat.
5. Kultur- och fritidsnämnden hemställer hos kommunfullmäktige att få disponera överfört överskott till särskilt riktade insatser och insatser av engångskaraktär enligt specifikation som presenteras under avsnittet Resultatöverföring.
6. Kultur- och fritidsnämnden hemställer hos kommunfullmäktige att tilldelade men oförbrukade investeringsmedel på 65,8 mnkr 2015 i sin helhet överförs till 2016 års investeringsbudget.
7. Kultur- och fritidsnämnden hemställer hos kommunfullmäktige att få omfördela 6,8 mnkr av de oförbrukade investeringsmedlen från

avslutade/ej aktuella investeringar till andra projekt enligt specifikation i avsnittet investeringsrapport.

8. Kultur- och fritidsnämnden uppdrar till arbetsutskottet att besluta om fördelning av föreningsbidragen avseende det överförda överskottet från 2015 på 0,7 mnkr.

Expedieras: Akt, KS

Liberalerna Haninge

HANINGE KOMMUN
Kultur & Fritid
2016 -02- 24

Särskilt yttrande

Kultur- och Fritidsnämnden 2015 02 24

§ 22 Årsredovisning 2015

Från Liberalerna och Moderaterna vill vi framföra synpunker på 2015 årsredovisning. Vi fokuserar på avsnittet om mål och indikatorer som ska ge en bild över verksamhetens mångfald och kvalité där flera viktiga mål inte uppfylls.

Förvaltningen genomgår förändring och utveckling efter den stora omorganisationen, samtidigt sker naturligt förändringar bland medarbetarna. Verksamheten är omfattande och komplex som ger svårigheter att göra omfattande förändringar av medarbetarnas uppgifter som ofta kräver särskild kompetens. Trots det medgivandet är det inte relevant att i förslag till årsredovisning som ska godkännas av nämnd och senare av fullmäktige ge bilden av att det mesta är uppfyllt. Enligt en genomgång är, 6 mål helt uppfyllda, 7 delvis uppfyllda , 6 mål inte uppfyllda samt att Källsortering som ingår i mål 1 och 5 är helt uppfyllt,

Om verksamhet med strategier och indikatorer ska ha relevans och trovärdighet krävs ett kontinuerligt arbete i nära kontakt mellan verksamhet och nämnd. Kommentarerna vid varje strategi ger en bild av en mer omfattande verksamhet än indikatorerna. Det är ett granlaga och omfattande arbete för att ge politiker och medborgare en realistisk syn på verksamheten. För att illustrera relevansen i yttrandet beskrivs i korthet de mål som inte är uppfyllda och har inte varit aktualiserade i nämnd för rapport, förslag och åtgärder:

Mål 1. Ekologisk hållbarhet, Mål 4. Biologisk mångfald samt Mål 5. Sjöar och vattendrag

Bland annat har inriktningen för miljöverkstan förändrats under året och, färre antal fordon som drivs med alternativa bränslen än planerat medverkat till att verksamhetens mål inte uppfyllts.

Mål 7. Barn och unga ska må bra, Mål 9 Ökad delaktighet

Att våra barn som deltar vid fritidsgårdarnas verksamhet ska vara delaktiga är en viktig indikator där verksamheten tyvärr inte når målen.

Mål 11 Kommunens service samt Mål 16. Meningsfull fritid

För detta mål anges inga indikatorer för 2015.

Liberalerna Haninge

Mål 16 Meningsfull fritid

Här redovisas utfall utan mål för verksamheten. Det är ett viktigt utvecklingsområde för barn och unga med bland annat skollovsverksamhet, fritidsgårdar och kulturskola. Kulturskolan har formellt invigts 2016 och är en viktig satsning för framtiden. Förvaltningens arbete för barn och unga med funktionsnedsättning är en viktig verksamhet att uppmärksamma.

Nämnden har precis som förvaltningen stora utmaningar framför sig med att fokusera på relevanta, utmanande och nåbara mål som inspiration till såväl medarbetare som politiken.

Pia Lublin (L)

Joakim Goding (M)

Kristdemokraterna

Ersättaryttrande

HANINGE KOMMUN
Kultur & Fritid
2016 -02- 24

Kultur- och Fritidsnämnden 2015 02 24

§ 22 Årsredovisning 2015

Från Kristdemokraterna vill vi framföra synpunker på 2015 årsredovisning. Vi fokuserar på avsnittet om mål och indikatorer som ska ge en bild över verksamhetens mångfald och kvalité där flera viktiga mål inte uppfylls.

Förvaltningen genomgår förändring och utveckling efter den stora omorganisationen, samtidigt sker naturligt förändringar bland medarbetarna. Verksamheten är omfattande och komplex som ger svårigheter att göra omfattande förändringar av medarbetarnas uppgifter som ofta kräver särskild kompetens. Trots det medgivandet är det inte relevant att i förslag till årsredovisning som ska godkännas av nämnd och senare av fullmäktige ge bilden av att det mesta är uppfyllt. Enligt en genomgång är, 6 mål helt uppfyllda, 7 delvis uppfyllda, 6 mål inte uppfyllda samt att Källsortering som ingår i mål 1 och 5 är helt uppfyllt.

Om verksamhet med strategier och indikatorer ska ha relevans och trovärdighet krävs ett kontinuerligt arbete i nära kontakt mellan verksamhet och nämnd. Kommentarerna vid varje strategi ger en bild av en mer omfattande verksamhet än indikatorerna. Det är ett granlaga och omfattande arbete för att ge politiker och medborgare en realistisk syn på verksamheten. För att illustrera relevansen i yttrandet beskrivs i korthet de mål som inte är uppfyllda och har inte varit aktualiserade i nämnd för rapport, förslag och åtgärder:

Mål 1. Ekologisk hållbarhet, Mål 4. Biologisk mångfald samt Mål 5. Sjöar och vattendrag

Bland annat har inriktningen för miljöverkstan förändrats under året och, färre antal fordon som drivs med alternativa bränslen än planerat medverkat till att verksamhetens mål inte uppfyllts.

Mål 7. Barn och unga ska må bra, Mål 9 Ökad delaktighet

Att våra barn som deltar vid fritidsgårdarnas verksamhet ska vara delaktiga är en viktig indikator där verksamheten tyvärr inte når målen.

Mål 11 Kommunens service samt Mål 16. Meningsfull fritid

För detta mål anges inga indikatorer för 2015.

Mål 16 Meningsfull fritid

Kristdemokraterna

Här redovisas utfall utan mål för verksamheten. Det är ett viktigt utvecklingsområde för barn och unga med bland annat skollovsverksamhet, fritidsgårdar och kulturskola. Kulturskolan har formellt invigts 2016 och är en viktig satsning för framtiden. Förvaltningens arbete för barn och unga med funktionsnedsättning är en viktig verksamhet att uppmärksamma.

Nämnden har precis som förvaltningen stora utmaningar framför sig med att fokusera på relevanta, utmanande och nåbara mål som inspiration till såväl medarbetare som politiken.

Mary Wel (KD)

Haninge kommun

HANINGE KOMMUNSTYRELSE
Kommunstyrelseförvaltningen
2016 -03- 02
Dnr KS 2016/79

Beslutande organ
Socialnämnd

Dokumenttyp
Protokollsutdrag

Sammanträdesdatum
2016-02-23

Dnr SN 2015/39

§ 19 Årsredovisningen 2015

Sammanfattning

Socialförvaltningen har gjort en uppföljning av 2015 års strategier, åtaganden och aktiviteter. Uppföljningen visar att socialnämnden bidragit till att kommunfullmäktiges mål om ekologisk hållbarhet, om social hållbarhet och om ekonomisk hållbarhet uppfyllts. Av nämndens 19 strategier är 16 helt uppfyllda. Tre är delvis uppfyllda.

Socialnämndens ekonomiska resultat är ett överskott mot budget med 1,5 miljoner kronor. Budgeten omfattar 783,1 miljoner kronor och utfallet blev 781,6 miljoner kronor.

Underlag för beslut

- Årsredovisning för socialnämnden 2015

Förslag till beslut

1. Förvaltningens uppföljning av strategier och ekonomi godkänns.
2. Oförbrukade investeringsmedel till ett värde av 1,0 miljon kronor begärs överflyttade till verksamhetsår 2016.
3. Socialnämnden föreslår kommunfullmäktige att hemställa om att hela 2015 års driftresultat för socialnämnden på 1,5 miljoner kronor överförs till 2016 års driftbudget.

Överläggningar i arbetsutskottet

Ärendet lämnas till socialnämnden utan eget ställningstagande.

Socialnämndens beslut

1. Förvaltningens uppföljning av strategier och ekonomi godkänns.
2. Oförbrukade investeringsmedel till ett värde av 1,0 miljon kronor begärs överflyttade till verksamhetsår 2016.
3. Socialnämnden föreslår kommunfullmäktige att hemställa om att hela 2015 års driftresultat för socialnämnden på 1,5 miljoner kronor överförs till 2016 års driftbudget.

Expedieras: Akt

För verkställighet: Kommunsstyrelsen

För kännedom: Förvaltningschef

HANINGE KOMMUNSTYRELSE
Kommunstyrelseförvaltningen
2016 -03- 02
Dnr KS 2016/79

Dnr ÄN 2016/60

§ 11 Årsredovisning 2015

Sammanfattning

Enligt fastställda regler för kommunens ekonomistyrning ska nämndernas nettoresultat (över- eller underskott i förhållande till budget) normalt i sin helhet överföras till nästkommande år. Fullmäktige har dock alltid möjlighet att pröva om en resultatöverföring är rimlig relaterat till hur nämndens överskott eller underskott har uppstått.

Äldrenämnden redovisade 2014 ett underskott på 17 003 tkr, varav 8 300 tkr kunde hänföras till underskott inom den del av funktionshindersområdet som äldrenämnden övertog ansvaret för från socialnämnden under 2013.

Äldrenämnden hemställde i sitt beslut om årsredovisningen 2014 om att kommunfullmäktige skulle avskriva äldrenämndens underskott inom funktionshindersområdet eftersom det var kopplat till ej påverkbar volymutveckling. Äldrenämnden hemställde även om avskrivning av resterande underskott 2014 på 8 703 tkr som fanns inom den egna utförarorganisationen vad gäller vård- och omsorgsboenden. Motiveringen var att enheterna under en femårsperiod inte blivit kompenserade fullt ut för pris- och löneutveckling.

Kommunfullmäktige beslutade att överföra hela underskottet 2014 på totalt 17 003 tkr samt ett fonderat underskott i verksamheten på 1 870 tkr från 2013, sammantaget 18 873 tkr till 2015 och 2016 års verksamhetsår. Kommunfullmäktiges beslut innebar att äldrenämndens budgetram 2015 justerades ner med 14 573 tkr och att resterande underskott 4 300 tkr överfördes till resultatfonden för att hanteras av äldrenämnden under 2016.

Äldrenämndens redovisade underskott 2015 på 51 987 tkr kan delas in i tre poster:

- volymrelaterat underskott 2015 med 35 846 tkr
- underskott i utförarverksamheten 2015 med 1 568 tkr
- överfört underskott från tidigare verksamhetsår 14 573 tkr .

Underlag för beslut

- Årsredovisning 2015 – Äldrenämnden 2016-02-16

Förslag till beslut

1. Årsredovisningen godkänns.
2. Äldrenämnden begär hos kommunfullmäktige att det volymrelaterade underskottet 2015 på 35 846 tkr ej överförs till 2016.
3. Äldrenämnden begär hos kommunfullmäktige att volymrelaterat underskott från 2014 på 8 300 tkr avskrivs.
4. Äldrenämnden begär att återstående underskott från 2013, 2014 och 2015 på totalt 12 141 tkr i utförarorganisationen överförs och fördelas på tre budgetår 2016-2018.
5. Äldrenämnden begär hos kommunfullmäktige att återstående investeringsmedel på 14,6 mnkr överförs till 2016 års investeringsbudget.

Överläggningar i äldrenämnden

Suzanne Enman (KD), Sedat Dogru (M) och Matts Wallin (L) hemställer om att få lämna in ett eget förslag (bilaga).

Eva Karlsson (SD) ställer sig bakom förslaget.

Ordförande Annett Haaf (S) ställer förvaltningens förslag mot hemställan om eget förslag och finner att äldrenämnden beslutar i enlighet med förvaltningens förslag.

Äldrenämndens beslut

1. Årsredovisningen godkänns.
2. Äldrenämnden begär hos kommunfullmäktige att det volymrelaterade underskottet 2015 på 35 846 tkr ej överförs till 2016.
3. Äldrenämnden begär hos kommunfullmäktige att volymrelaterat underskott från 2014 på 8 300 tkr avskrivs.
4. Äldrenämnden begär att återstående underskott från 2013, 2014 och 2015 på totalt 12 141 tkr i utförarorganisationen överförs och fördelas på tre budgetår 2016-2018.

5. Äldrenämnden begär hos kommunfullmäktige att återstående investeringsmedel på 14,6 mnkr överförs till 2016 års investeringsbudget.

Reservationer

Sedat Dogru (M), Suzanne Enman (KD), Matts Wallin (L) och Eva Karlsson (SD) reserverar sig mot beslutet.

Expedieras: Akt

För verkställighet:

För kännedom:

-TREPARTIALLIANSEN-

Eget förslag

Äldrenämnden
§ 11 – Årsredovisning 2015
2016-02-24

Vi kan från Trepartialliansen konstatera att den politiska ledningen med Socialdemokraterna i spetsen har misslyckats med att uppfylla 10 av målen. Det är även oroväckande att inget av målen inom målområdet ekonomisk hållbarhet har blivit uppnått. För att kunna klara av det framtida vård- och omsorgsbehovet som finns i Haninge framöver, så krävs det att kommunens äldreomsorg är resurseffektiv och har en ekonomi i balans.

Kommunfullmäktige beslutade 2015-05-11 att kommunstyrelsen anlitar en extern konsult med uppdrag att göra en genomlysning av äldreförvaltningens verksamheter och granska verksamheternas effektivitet ur perspektivet kundnytta i förhållande till insatta resurser samt att föreslå åtgärder i syfte att uppnå en bättre överensstämmelse mellan uppdraget och tilldelade resurser samt att göra en effektivitets- och kvalitetskontroll av köpta tjänster.

I den genomlysning som har gjorts kring Haninges äldreomsorg framgår det att äldrenämnden saknar anpassade riktlinjer samt en resursfördelningsmodell för målgruppen personer under 65 år. Genomlysningen visar också på att det har funnits en osäkerhet om de omfattande hemtjänstinsatser är berättigade till bistånd enligt LSS eller socialförsäkringsbalken. Även i övrigt finns det i utredningen omständigheter som kan ligga till grund för en annan bedömning av vad som är volymrelaterat än vad äldreförvaltningen föreslår.

Vi menar från Trepartialliansen att frågan om bedömning av ramjustering och hantering av underskott inte alls bör göras av äldrenämnden med anledning av ovanstående uppdrag. Beslut om ramjustering och hantering av underskott bör tas i ett särskilt ärende i kommunfullmäktige baserat på den externa genomlysningen äldreförvaltningen med förslag till beslut från kommunstyrelsen.

Förslag till beslut

1. Årsredovisningen godkänns.

2. Äldrenämnden tar inte ställning till förvaltningens förslag om ramjustering med anledning av att den utförda genomlysningen av äldreförvaltningen bör behandlas i särskilt ärende i kommunfullmäktige med förslag till beslut från kommunstyrelsen.

-TREPARTIALLIANSEN-

3. Äldrenämnden tar inte ställning till hur stor del av underskottet som kan kopplas till verksamheten med anledning av att den utförda genomlysningen av äldreförvaltningen bör behandlas i särskilt ärende med förslag till beslut från kommunstyrelsen.

4. Äldrenämnden begär hos kommunfullmäktige att återstående investeringsmedel på 14,6 mnkr överförs till 2016 års investeringsbudget.

Suzanne ''Kickan''Enman (KD) Sedat Dogru (M) Matts Wallin (L)

Haninge kommun

Beslutande organ	Dokumenttyp	Sida
Stadsbyggnadsnämnden	Protokollsutdrag	1 (1)
	Sammanträdesdatum 2016-02-10	

Dnr SBN 2016/13

§ 10 Preliminärt bokslut 2015

Sammanfattning

Förvaltningens preliminära bokslut för 2015 föreligger för stadsbyggnadsnämndens godkännande.

Handlingar i ärendet sändes ut senare alternativt dukas på bordet vid trafik- och arbetsutskottets sammanträde.

Underlag för beslut

- handlingar delas ut vid utskottsmötet.

Förslag till beslut

1. Stadsbyggnadsnämnden godkänner preliminära bokslutet för 2015.

2. Stadsbyggnadsnämnden hemställer hos kommunstyrelsen att få överföra både drift- och investeringsmedlen till år 2016.

Trafik- och arbetsutskottets förslag till stadsbyggnadsnämnden

1. Trafik- och arbetsutskottet överlämnar ärendet till stadsbyggnadsnämnden utan eget ställningstagande.

Stadsbyggnadsnämndens beslut

Ekonomicontroller Nils Rosengren, ksf, lämnade muntlilg information om preliminära bokslutet för 2015.

1. Stadsbyggnadsnämnden godkänner preliminära bokslutet för 2015.

2. Stadsbyggnadsnämnden hemställer hos kommunstyrelsen att få överföra både drift- och investeringsmedlen till år 2016.

Expedieras: Akt

För verkställighet: KS/KF

För kännedom: KSF, ekonomiavdelningen

Dnr KS 2015/599

§ 144 Genomlysning av äldreomsorgen i Haninge kommun

Sammanfattning

Vid kommunfullmäktiges sammanträde 2015-05-11 § 106, i samband med överföringen av driftsmedel från 2014 till 2015, beslutades bland annat:

”Kommunstyrelsen anlitar en extern konsult med uppdrag att göra en genomlysning av äldreförvaltningens verksamheter och granska verksamheternas effektivitet ut perspektivet kundnytta i förhållande till insatta resurser samt att föreslå åtgärder i syfte att uppnå en bättre överensstämmelse mellan uppdraget och tilldelade resurser samt att göra en effektivitets- och kvalitetskontroll av köpta tjänster.”

Uppdraget gick till EY som har genomfört uppdraget under hösten 2015 och i början av december kom den slutliga rapporten ”Genomlysning av äldreomsorgen i Haninge kommun”. Rapporten har sedan skickats till äldrenämnden och socialnämnden på remiss.

Äldrenämnden har genom beslut 2016-02-24, § 12, överlämnat ett remissvar till kommunstyrelsen som bifogas. Nämndens sammanfattande uppfattning är att demografin är den ojämförligen största faktorn som påverkar behovet av insatser från äldreomsorgen. En annan viktig utgångspunkt är att kostnaden för personer i Haninge 65+ är normal, dvs. ligger på en mittenplacering i den nationella jämförelsen.

Vidare anser äldrenämnden att den negativa obalans som nämnden levt med sedan 2011 beror till stor del på att ramökningen för äldrenämnden 2010 och 2011 inte följde befolkningsutvecklingen utan anpassades till ett lägre insatsbehov utifrån utvecklingen under 2007 och 2008. Flera år har äldrenämnden tilldelats en ram som inte gett utrymme att möta det ökade behovet av insatser utifrån att antalet äldre i Haninge över 75 år ökat kraftigt den senaste femårsperioden.

En del av de punkter som utredaren tar upp har eller kommer äldrenämnden att införa. Nämnden beslutade i samband med remissen om ett åtgärdsprogram som kommer att verkställas under 2016.

Socialnämnden beslutade 2016-02-23, § 25, att överlämna ett remissvar till kommunstyrelsen som bifogas. Socialnämnden väljer i sitt remissvar att fokusera på den del som handlar om handläggning och insatser för personer under 65 år. Nämnden noterar den ökade omfattningen av beviljade timmar rörande hemtjänst för personer under 65 år men anser att ökningen inte är unik, utan ligger i linje med utvecklingen inom närliggande insatser. Olika omvärldsfaktorer påverkar troligen ökningen.

Förvaltningens synpunkter

Äldrenämnden har haft ett underskott i ekonomin de senaste åren. Det är dock viktigt att notera att det i mycket är samma underskott som hanterats av kommunfullmäktige. Äldrenämnden fick under 2012, 2013 och 2014 sin budget justerad under löpande budgetår. Under 2015 har inte äldrenämnden fått motsvarande tillskott så underskottet syns i bokslutet med - 52,0 mnkr. Av detta underskott är 44,1 mnkr volymunderskott från 2015 samt överföring av volymunderskott från 2014.

I ärendet om överföring av driftsmedel från 2015 till 2016 föreslås att äldrenämndens del av underskott som är uppkommet med anledning av volymökningar inte behöver tas med till 2016. Det underskott som finns i den egna verksamheten, 12 141 tkr, föreslås att nämnden skall ta med sig och att de får tre år på sig att hantera detta.

Förslaget till ny ansvarsfördelning mellan äldrenämnden och socialnämnden innebär en ekonomisk reglering av ramarna. Den sammanlagda nettojusteringen av nämndernas ramar är att 10 600 tkr överförs från äldrenämnden till socialnämnden 2016. Överföringen bygger på de verkliga kostnaderna och inte på de budgeterade. Idag har inte äldrenämnden en budget 2016 för att klara av att överföra medel motsvarande de verkliga kostnaderna. Det förutsätter att äldrenämndens budget för 2016 förstärks i och

med detta ärende, så att det finns utrymme att överföra de 10 600 tkr som beskrivs i ärendet om ny ansvarsfördelning.

I rapporten från EY finns det en del förslag till åtgärder. De flesta åtgärderna är att förbättra processerna och kontrollen av utvecklingen av volymerna. Äldrenämnden har i samband med remissbehandlingen av rapporten beslutat om en åtgärdsplan.

Äldrenämnden har också 2015-05-21, § 80, fastställt ett åtgärdsprogram med anledning av det prognostiserade underskottet i nämnden.

De åtgärder som äldrenämnden tagit beslut om visar att nämnden tagit allvarligt på det ekonomiska läget och försöker göra åtgärder för att minska underskottet. Dock är det samlade underskottet på en nivå som gör att de åtgärder som vidtagits inte klarar av att komma i ekonomisk balans. För att äldrenämnden skall få en rimlig ram 2016 att arbeta mot föreslår kommunstyrelseförvaltningen att nämnden ska få kompensation för de volymökningar som varit, men underskott i den egna verksamheten får nämnden själv hantera.

Kommunstyrelseförvaltningens förslag är att äldrenämndens budget justeras för 2016 med 38 900 tkr för tidigare volymökningar medan det samlade underskottet i den egna verksamheten, 12 141 tkr, skall nämnden hantera.

Finansieringen av äldrenämndens utökade budget i detta ärende, 39 800 tkr, förslås hanteras i två delar. Som en del i finansieringen föreslås att kommunfullmäktiges reserv tas i anspråk med 20 000 tkr samt att resterande del, 19 800 tkr, minskar det budgeterade resultatet. Det innebär att budgeterade resultatet minskar från 102 850 tkr till 83 050 tkr.

Underlag för beslut

- Tjänsteutlåtande 2016-03-15 – Genomlysning av äldreomsorgen

- Protokoll äldrenämnden 2016-02-24 § 12, inkl särskilt yttrande

- Tjänsteutlåtande 2016-01-27 – Svar på rapporten Genomlysning av äldreomsorgen i Haninge kommun

- Protokoll socialnämnden 2016-02-23 § 9

- Tjänsteutlåtande 2016-01-15 - Svar på remiss – genomlysning av äldreomsorgen i Haninge kommun

- Rapport EY – Genomlysning av äldreomsorgen i Haninge kommun

Överläggningar i kommunstyrelsen

Martina Mossberg (M), Tobias Hammarberg (L) och Marie Litholm (KD) yrkar bifall till eget tilläggsförslag (bilaga) från Moderaterna, Liberalerna och Kristdemokraterna innebärande att kommunstyrelsen ska få en återrapportering senast 2017-01-31 om de åtgärder som har vidtagits av äldrenämnden. Meeri Wasberg (S) yrkar bifall till tilläggsförslaget från Moderaterna, Kristdemokraterna och Liberalerna med ändringen att ’ senast 2017-01-31’ ändras till ’senast vid kommunstyrelsens första sammanträde 2017’.

Martina Mossberg (M) yrkar bifall till kommunalrådsberedningens förslag med reviderat tilläggsförslag.

Ordföranden finner att det endast finns ett förslag till beslut; kommunalrådsberedningens förslag med reviderat tilläggsförslag från Moderaterna, Liberalerna och Kristdemokraterna och finner att kommunstyrelsen beslutar i enlighet med förslaget.

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige

Kommunfullmäktige beslutar

1. Äldrenämndens budgetram för 2016 utökas med 39 800 tkr för kompensation för tidigare års volymökningar.
2. Finansieringen av äldrenämndens utökade budgetram sker genom att dels ianspråkta 20 000 tkr ur kommunfullmäktiges reserv samt dels minska det budgeterade resultatet med 19 800 tkr, till 83 050 tkr.

Kommunstyrelsen beslutar för egen del

1. Kommunstyrelsen uppdrar åt kommunstyrelseförvaltningen att senast vid kommunstyrelsens första sammanträde 2017 ge kommunstyrelsen en uppföljning av de insatta åtgärderna i äldrenämnden.

Överläggningar i kommunfullmäktige

Annett Haaf (S) yrkar med instämmande av Sven Gustafsson (M), Meeri Wasberg (S) och Marie Litholm (KD) bifall till kommunstyrelsens förslag.

Ordföranden konstaterar att det bara finns ett förslag till beslut - kommunstyrelsens - och finner att fullmäktige beslutar i enlighet med förslaget.

Kommunfullmäktiges beslut

1. Äldrenämndens budgetram för 2016 utökas med 39 800 tkr för kompensation för tidigare års volymökningar.
2. Finansieringen av äldrenämndens utökade budgetram sker genom att dels ianspråkta 20 000 tkr ur kommunfullmäktiges reserv samt dels minska det budgeterade resultatet med 19 800 tkr, till 83 050 tkr.

_____

Expedieras: Akt

För verkställighet: Äldrenämnden, ekonomiavdelningen

För kännedom: Socialnämnden

Haninge kommun

Kommunstyrelseförvaltningen

11 mars 2016

Kommunstyrelsen

Jörn Karlsson

Genomlysning av äldreomsorgen

Förslag till beslut
Kommunfullmäktige beslutar

1. Äldrenämndens budgetram för 2016 utökas med 39 800 tkr för kompensation för tidigare års volymökningar.

2. Finansieringen av äldrenämndens utökade budgetram sker genom att dels ianspråkta 20 000 tkr ur kommunfullmäktiges reserv samt dels minska det budgeterade resultatet med 19 800 tkr, till 83 050 tkr.

Bakgrund
Vid kommunfullmäktiges sammanträde 2015-05-11 § 106, i samband med överföringen av driftsmedel från 2014 till 2015, beslutades bland annat:

”Kommunstyrelsen anlitar en extern konsult med uppdrag att göra en genomlysning av äldreförvaltningens verksamheter och granska verksamheternas effektivitet ut perspektivet kundnytta i förhållande till insatta resurser samt att föreslå åtgärder i syfte att uppnå en bättre överenskommelse mellan uppdraget och tilldelade resurser samt att göra en effektivitets- och kvalitetskontroll av köpta tjänster.”

Bakgrunden till beslutet är det underskott som äldrenämnden prognostiserade för 2015. För att precisera uppdraget tog kommunstyrelseförvaltningen fram en projektplan som godkändes i kommunstyrelsen 2015-08-24, § 190.

Uppdraget gick till EY som har genomfört uppdraget under hösten 2015 och i början av december kom den slutliga rapporten ”Genomlysning av äldreomsorgen i Haninge kommun”. Rapporten har sedan skickats till äldrenämnden och socialnämnden på remiss.

Sammanfattning av rapporten från EY
Rapporten från EY visar att de personer i Haninge kommun som har hemtjänst är i högre grad än genomsnittet i riket och länet nöjda. Även när det gäller upplevelsen av att personalen har tillräckligt med tid för arbetet har Haninge kommun ett bättre resultat än riks- och länsgenomsnittet.

Samtidigit har äldrenämnden sedan några år en budget i obalans. En obalans som dessutom har ökat under 2015. Obalansen förklaras främst av att kostnaden för hemtjänst för personer över 65 år har ökat mer än vad budgeten ger utrymme till. Sedan 2014 har dessutom obalansen förstärkts av de underskott som redovisats i den övriga verksamheten för personer under 65 år. I förhållande till budgeten för hemtjänst till personer under 65 år är den ekonomiska obalansen än mer markerad.

Äldreomsorgen i Haninge kommun redovisade 2014 en förhållande stor nettokostnadsavvikelse, 15,6 procent, även om den har minskat från 2013. Om kostnaderna 2014 hade varit i nivå med den strukturjusterade nettokostnaden så skulle den ha varit ca 79 mnkr lägre.

<u>Hemtjänst över 65 år</u>
I förhållande till jämförelsekommunerna kan det noteras att Haninge kommun 2014 kännetecknas av:

- Relativt hög andel personer med hemtjänst.
- Relativt låg andel personer i särkskilt boende.
- Högre andel totalt med insatser men inte högst.
- Större omfattning på korttidsvård och därmed relativt sett höga kostnader.
- Högre kostnader för dagverksamhet.
- Den fjärde högsta kostnaden för stöd i ordinärt boende.
- En relativt stor ökning av antalet +65.

En sammanfattande bedömning är att det inte finns någon enskild faktor i sig som kan förklara den kostnadsökning som skett inom hemtjänsten. Istället är det ett antal faktorer som verkat i samma riktning och som tillsammans förklarar utvecklingen. Nedan redovisas i ett sammandrag de slutsatser som EY:s analys har resulterat i.

- Antalet personer som har behov av hemtjänstinsatser har blivit fler.
  - Ökningen kan förklaras av demografiska förändringar.
- Resterande del av kostnadsökningen beror på att de som får bistånd med hemtjänst i genomsnitt får mer beslutad tid per månad.
  - Det saknas underlag för att kunna bedöma om denna ökning har ett samband med att behoven relativt sett har ökat hos målgruppen. En viss förskjutning inom gruppen +65 mot de äldre åldersklasserna framgår dock av befolkningsstatistiken.

Den i genomsnitt beviljade tiden per person/månad har i praktiken legat på en högre nivå än vad som framgår av den officiella statistik som t.ex. finns i Kolada.

Utöver ovanstående finns det ett antal faktorer som påverkar förutsättningarna för verksamheten och därmed också ytterst verksamhetens volym- och kostnadsutveckling. Vilken faktisk påverkan som dessa faktorer har går inte direkt att avläsa i den rapportering och i de underlag i övrigt som finns i verksamheten. Följande faktorer har i detta avseende tillmätts betydelse.

- Den ansvariga nämnden har en i praktiken hög ambitionsnivå vad gäller verksamheten kvalitet. En allmän uppfattning som har framkommit i genomlysningen är att Haninge kommun har en generös äldreomsorg och i synnerhet hemtjänst.
- De riktlinjer som finns som vägledning för skälig levnadsnivå är inte tydliga. Riktlinjerna tillsammans med resursfördelningsmodellen för hemtjänst ger ett relativt stort utrymme till olika tolkningar.
- Ett gemensamt metodstöd som stöd för en likvärdig biståndshandläggning finns inte införd i verksamheten. Detsamma gäller beträffande ett gemensamt bedömningsinstrument. Införande av ÄBIC planeras till 2016.
- Vårdresursmätning enligt modellen för resursfördelning är ett tveksamt hjälpmedel för att beräkna tilläggstid i hemtjänstärenden:
  - Det råder en osäkerhet beträffande när och hur nuvarande modell för vårdresursmätning ska tillämpas.
  - En ”överkompensation” kan bli en konsekvens om mätningen kompletteras med att schablontiderna för beslutade insatser utökas.
  - Vårdresurstiden relateras inte direkt till beviljade insatser och beställningen av ”vårdresursinsatsen” blir otydligt förmedlad till utförarna.
  - Det är svårt att följa upp hur vårdresurstiden används. Med nuvarande modell för rapportering av utförd tid kan det inte på ett tillfredsställande sätt kontrolleras att rapporterad vårdresurstid faktiskt har utförts.
- Tillämpad rutin för rapportering av utförd tid har svagheter som gör att den inte motsvarar kravet på tillräcklig intern kontroll. Den kontrollkedja som finns från utförarna till äldrenämndens förvaltning kan inte säkerställa att alla väsentliga felaktigheter upptäcks och korrigeras. En sammanfattande slutsats är det är sannolikt att äldrenämnden ersätter för tid som inte har utförts hos kund. Med den uppföljning och kontroll som görs av rapporteringen kan det inte uteslutas att så är fallet. Förnärvarande pågår det en upphandling av ett system för tid- och insatsrapportering.

<u>Hemtjänst under 65 år</u>
Kostnadsutvecklingen för hemtjänstinsatser har ökat sedan äldrenämnden tog över ansvaret från socialnämnden. Huvudförklaringen till utvecklingen är

att fler personer har tillkommit efter övertagandet och att de får alltmer insatstid i genomsnitt.

- Antalet personer har ökat med 50 procent från april 2013 till augusti 2015. Under samma tid ökade genomsnittstiden per person med 193 procent.
- De 10 personer med flest antal beslutade timmar motsvarar en tredjedel av den totala beslutade tiden. 17 procent av personerna (20 personer) har beslut som omfattar 50 procent av antalet beslutade timmar.

Faktorer som har betydelse för beslut och omfattning av biståndsinsatser är:

- Det finns en osäkerhet om det bland de personer som har omfattande hemtjänstinsatser kan finnas personer som är berättigade till bistånd enligt LSS eller Socialförsäkringsbalken. Bedömningen av eventuell personkretstillhörighet görs inte av äldrenämnden utan av socialnämnden.
- Äldrenämnden saknar för målgruppen personer under 65 år anpassade riktlinjer och resursfördelningsmodell.

I övrigt gäller även de påverkande förutsättningarna som redovisats under avsnittet för 65 år och äldre.

Handläggning

När det gäller biståndshandläggning så omfattas den av det ledningssystem för kvalitet som håller på att implementeras inom förvaltningen. Biståndshandläggningen är en del av de huvudprocesser som definierats inom ramen för ledningssystemet. En bedömning är dock att en viktig förutsättning för att skapa en rättssäker och likvärdig handläggning är att handläggningsprocessen tydligt beskrivs i sin helhet med aktiviteter och rutiner. För närvarande finns det inte en sådan samlad tydlig definition och beskrivning av handläggningsprocessen. Ytterligare ett utvecklingsområde som berör handläggningen är egenkontrollen som skall bidra till att säkerställa en rättsäker och enhetlig tillämpning av nämndens riktlinjer. Egenkontrollen bör göras med större regelbundenhet än vad som nu förekommer samtidigt som metodiken för den bör övervägas. Ett annat område som är viktigt att överväga utveckling av är gällande ärendedragningar. Det gäller då att överväga om de ska genomföras oftare och om krav ska riktas på alla beslut över en viss gräns, t ex 120 timmar per månad samt beslut utanför riktlinjerna måste ta upp vid ärendedragning.

Upphandlad verksamhet

För att följa hemtjänstvalet enligt LOV finns kvalitetsgranskning enligt EXKG. Denna uppföljning behöver kompletteras med fördjupande avtalsuppföljningar som genomförs i form av besök i verksamheten. I vilken omfattning som fördjupande uppföljningar rimligen behöver genomföras och vad de ska inriktas på, bör grundas på avtalade krav tillsammans med en riskbedömning. Den uppföljning som gjorts av ramantalsupphandlade platser

i särskilt boende omfattar i större utstäckning områden som relateras till de krav som ställs i avtalen. Av formuläret för uppföljning och av redovisningen till nämnden framgår inte i vilken grad uppfyllelsen av olika krav har kontrollerats. Den återrapportering som gjorts till nämnden av genomförda uppföljningar har varit relativt summariska.

I genomlysningen har ett antal utvecklingsområden identifierats. Slutsatsen är att det är möjligt att påverka volymutvecklingen inom hemtjänsten. De viktigaste utvecklingsområdena bedöms då vara; riktlinjer som tydligt definierar skälig levnadsstandard, enhetlig tillämpning av riktlinjerna samt att det säkerställs att ersatt tid är lika med utförd tid. Följande åtgärder föreslås:

- Tydliga riktlinjer
  - Riktlinjerna bör ge tydligare anvisning om vad som ingår i skälig levnadsnivå och i ett gemensamt dokument integrera schablontiderna. Det är viktigt att merparten av omvårdnadsinsatserna omfattas av schablontider.

- Stöd för enhetlig tillämpning av riktlinjer
  - Tydliggör handläggningsprocessen i sin helhet genom att identifierade aktiviteter beskrivs tillsammans med rutiner.
  - Se över och utveckla egenkontrollen av biståndshandläggning. Överväg kollegiegranskning som metod.
  - Inför tillsammans med det planerade metodstödet (ÄBIC) en gemensam bedömningsmodell.
  - Förstärk och utveckla formerna för ärendedragning. Definiera vilka planerade beslut som alltid ska tas upp för ärendedragning.
  - Följ upp beslutsstatistiken på handläggarnivå.
- Säkerställ en väl utvecklas intern kontroll inom ramen för ersättningsprocessen. Införande av ett systemstöd för tid- och insatsregistrering som planeras är en viktig grundförutsättning.
- Övriga utvecklingsområden
  - Förstärk uppföljningen av externa utförare genom att ett system med fördjupade granskningar införs.

Remissvar från äldrenämnden och socialnämnden
Äldrenämnden
Äldrenämnden beslutade 2016-02-24 § 12 att överlämna ett remissvar till kommunstyrelsen som finns som en bilaga.

Nämndens uppfattning är att demografin är den ojämförligen största faktorn som påverkar behovet av insatser från äldreomsorgen. En annan viktig utgångspunkt är att kostnaden för personer i Haninge 65+ är normal, dvs. ligger på en mittenplacering i den nationella jämförelsen. Att sedan kostnaderna inom gruppen varierar och att det läggs ner mer resurser på korttidsvård och dagverksamhet är i det totala kostnadsperspektivet ointressant enligt nämnden. Den menar att flera rapporter, bl.a från

Kommunförbundet, har konstaterat att hur kostnaden fördelar sig på olika insatser i liten utsträckning påverkar hur den totala slutkostnaden blir. Ändå anser nämnden att det är viktigt att utreda om de höga kostnaderna för dagverksamhet respektive korttidsvård verkligen ger det förväntade resultatet.

Beträffande underskottet och avvikelsen mot standardkostnaden anser nämnden att beräkningssättet som finns i beräkning av standardkostnaden vad gäller äldreomsorg baseras på för grova åldersintervall. Utredaren pekar också på att standardkostnadsberäkningen inte är ett exakt instrument för att avgöra om en kommun har höga eller låga kostnader för en verksamhet. Som utredaren konstaterar visar flertalet av de jämförda kommunerna stora svängningar vad gäller avvikelse mot standardkostnaden när man jämför över en längre tidsperiod.

Äldrenämnden påpekar i remmissvaret att under perioden 2003-2007 var det i stort balans mellan ekonomiska ramar och nämndens nettokostnader. Verksamhetsåret 2008-2009 redovisade nämnden överskott med cirka 15 miljoner kronor respektive verksamhetsår. Trots överskotten valde då äldrenämnden att fortsätta det arbete som pågått sen 2000 med att effektivisera verksamheten, exempelvis fick enheterna ingen eller begränsad pris- och lönekompensation 2007-2009. Överskotten gjorde också att budgetramarna för äldrenämnden inte skrevs upp utifrån befolkningsutvecklingen under några år.

Vidare anser äldrenämnden att den negativa obalans som nämnden levt med sedan 2011 beror till stor del på att ramökningen för äldrenämnden 2010 och 2011 inte följde befolkningsutvecklingen utan anpassades till ett lägre insatsbehov utifrån utvecklingen under 2007 och 2008. Flera år har äldrenämnden tilldelats en ram som inte gett utrymme att möta det ökade behovet av insatser utifrån att antalet äldre i Haninge över 75 år ökat kraftigt den senaste femårsperioden. Även om äldrenämnden fått ramjusteringar under året eller i efterhand fått täckning för redovisat underskott i årsbokslutet så blir den ständiga obalansen mellan behov och tilldelad ram en hämsko för både äldrenämnd och äldreförvaltning både på ledningsnivå och ute i de olika verksamheterna.

Äldrenämnden lyfter också fram en rapport från revisorerna som i februari 2015 skrev, efter en fördjupad granskning av äldreförvaltningens biståndshandläggning, att ”den verksamhet som granskats i allt väsentligt bedrivs på ett ändamålsenligt sätt”.

Nämnden håller inte med utredaren i bedömningen att nämnden ”har en generös äldreomsorg och i synnerhet hemtjänst”. De anser att det rör det sig om medvetna politiska beslut som styr inriktningen av insatser till hemtjänst och förebyggande insatser för att bl a hålla en låg förbrukning av den dyraste omvårdnadsformen, särskilt boende, som också enligt nationella jämförelser är låg.

Det gemensamma metodstödet, som utredaren tar med, håller på att införas. Det nämns att det inte gått att införa detta tidigare, då det helt enkelt inte funnits något vedertaget metodstöd. Det förtjänar att påpekas att Haninge äldreförvaltning varit delaktiga i socialstyrelsens framtagande av metodstödet som påbörjades redan 2007. En av fyra pilotkommuner i Sverige.

Beträffande resursfördelningssystemet är det numera korrigerat. Ett arbete var redan påbörjat innan utredningens start. Idag är detta beslutat i nämnden med en förändring som direkt motsvarar utredarens påpekanden.

Äldrenämnden har också beslutat om en upphandling av ett systemstöd för tid- och insatsregistrering och upphandling pågår.

För personer under 65 år anser nämnden att det är tydligt att det är få personer som står för stora delar av kostnadsökningen. Det är därför svårt att dra några långtgående slutsatser av ökningen mer än vad utredaren påpekat. Äldrenämnden påpekar att den totala kostnaden för personer under 65 år är dock fortfarande låg i Haninge, vilket kanske ytterligare understryker utredarens hypotes om kostnadsförskjutningar mellan förvaltningarna. I flera ärenden för personer under 65 år har förvaltningen prövat ”gränserna”, men fått öka på besluten efter domstolsutslag.

Beträffande enhetlig tillämpning av riktlinjerna håller inte nämnden med utredaren. Däremot så har de båda nämnderna koordinerat och reviderat sina riktlinjer så de idag är lika.

Uppföljningen av externa utförare är under utveckling inom nämnden, där de bl a kommer att ta fram ett dokument som innehåller alla delar av granskningen. Det finns säkert delar som behöver revideras och utökas i förhållande till dagens granskning.

Slutligen har äldrenämnden tagit fram, med utgångspunkt i rapporten, ett åtgärdsprogram som kommer att verkställas under 2016. Åtgärdsprogrammet kommer inte att i första hand ha sikte på kortsiktiga besparingar utan syftar till att ta ett ytterligare steg i det ständigt pågående utvecklingsarbete som präglar kulturen inom äldreförvaltningen. Målet är att säkerställa att nämnden långsiktigt har en äldreomsorg av god kvalitet till lägsta möjliga kostnad.

Åtgärdsprogrammet 10 punkter är:

Nr	**Åtgärd**	**Tidplan**
1	Riktlinjerna för biståndshandläggning uppdateras	Pågår Ärende till ÄN i april 2016
2	Resursfördelningssystemet uppdaterat	Beslut i ÄN november 2015
3	Gemensam utredning för gränsdragning	Ärende till KF i april

	mellan socialförvaltning/äldreförvaltning	2016
4	Granskning av biståndshandläggningen systematiseras och genomförs 2 ggr/år. En övergripande granskning och en fördjupad granskning årligen.	Pågår
5	Införande av ÄBIC	Pågår Beslut om projektplan för införande i ÄN i maj 2015
6	Ta fram ett program för kompetensutveckling för biståndshandläggarna	Pågår
7	Införa tid- och insatsregistering för utförd tid i hemtjänsten	Upphandling pågår våren 2016
8	Ta fram granskningsplan för avtals uppföljning och kvalitetsgranskning av all extern verksamhet	Våren 2016
9	Analysera effekten av insatsen korttidsboende, inkl. växelboende och avlastning - Alternativa kostnader? - Minskar efterfrågan på boende?	Påbörjas våren 2016
10	Analysera effekten av insatsen dagverksamhet - Alternativa kostnader? - Minskar efterfrågan på boende?	Påbörjas våren 2016

Socialnämnden
Socialnämnden beslutade 2016-02-23 § 25 att överlämna ett remissvar till kommunstyrelsen som finns som en bilaga.

Socialnämnden väljer i sitt remissvar att fokusera på den del som handlar om handläggning och insatser för personer under 65 år. Nämnden noterar den ökade omfattningen av beviljade timmar rörande hemtjänst för personer under 65 år men anser att ökningen inte är unik, utan ligger i linje med utvecklingen inom närliggande insatser. Olika omvärldsfaktorer påverkar troligen ökningen. Till exempel påverkar försäkringskassans striktare bedömningar av personlig assistans behovet av hemtjänst. Personer som inte har rätt till assistansersättning men som ändå har ett stort behov av kontinuitet eller personlig omvårdnad vänder sig då till kommunen. Mycket tyder på att försäkringskassans bedömningar kommer att skärpas ytterligare, vilket i så fall skulle påverka kommunernas kostnader. Dock bör det säkerställas att beviljade timmar för hemtjänst ligger i nivå med lagar och praxis. Här pågår ett gemensamt arbete mellan förvaltningarna för att utreda eventuella otydligheter i riktlinjerna.

Socialnämnden instämmer i det problem som uppstått i handläggningen i och med att bedömningar av eventuell tillhörighet till personkrets enligt LSS inte kan genomföras av äldreförvaltningen. Nämnden vill dock påpeka att en förutsättning för att göra personkretsbedömningar är att den enskilde ansöker om detta. En personkretsbedömning, vilket ligger till grund för insatser enligt LSS, kan inte initieras av en tjänsteman.

Slutligen vill nämnden betona att det är av betydelse att det finns tillräckliga personalresurser för att möjliggöra en effektiv handläggning och för att hinna med att genomföra grundliga uppföljningar.

Kommunstyrelseförvaltningens synpunkter
Äldrenämnden har haft ett underskott i ekonomin de senaste åren. Det är dock viktigt att notera att det i mycket är samma underskott som hanterats av kommunfullmäktige. Äldrenämnden hade redan år 2012 ett stort prognostierat underskott och fick en justering av budgeten för volymökningar med 41 mnkr av kommunfullmäktige 2012-02-06, § 13. Budget 2013 reviderades 2013-12-09, § 179, av kommunfullmäktige och nämnden fick 45 mnkr i utökad ram. Den ursprungliga budgeten 2013 hade inte kompenserats för äldre volymökningar så tillskottet 2013 var för att täcka samma underskott som 2012. Även 2014 fick äldrenämnden ett tillskott med 40 mnkr (2014-12-08, § 195). Då äldrenämnden har fått tillskott under löpande verksamhetsår så har avvikelsen i bokslutet inte varit så stora. Under 2015 har inte äldrenämnden fått motsvarande tillskott så underskottet syns i bokslutet med - 52,0 mnkr. Av detta underskott är 44,1 mnkr volymunderskott från 2015 samt överföring av volymunderskott från 2014.

Äldrenämnden beskriver också att det senaste årets volymökning i verksamheten har följt den underliggande prognosen och att det är äldre underskott i volymerna som är grunden till underskotten.

Det finns även två andra ärenden som påverkar detta ärende och tvärtom. Det är överföringsärendet av driftsmedel från 2015 till 2016 och ny ansvarsfördelning mellan socialnämnden och äldrenämnden för personer under 65 år. Båda dessa ärenden påverkar äldrenämndens ekonomiska förutsättningar för 2016.

I ärendet om överföring av driftsmedel från 2015 till 2016 föreslås att äldrenämndens del av underskott som är uppkommet med anledning av volymökningar inte behöver tas med till 2016. Det underskott som finns i den egna verksamheten, 12 141 tkr, föreslås att nämnden skall ta med sig och att de får tre år på sig att hantera detta.

Förslaget till ny ansvarsfördelning mellan äldrenämnden och socialnämnden innebär en ekonomisk reglering av ramarna. Där överförs kostnadsansvar från äldrenämnden till socialnämnden men också tvärtom. Den sammanlagda nettojusteringen av nämndernas ramar är att 15 899 tkr

överförs från äldrenämnden till socialnämnden på helår. Förändringen är föreslagen att genomföras från den 1 maj 2016 varför justeringen 2016 är 10 600 tkr. Överföringen bygger på de verkliga kostnaderna och inte på de budgeterade. Idag har inte äldrenämnden en budget 2016 för att klara av att överföra medel motsvarande de verkliga kostnaderna. Det förutsätter att äldrenämndens budget för 2016 förstärks i och med detta ärende, så att det finns utrymme att överföra de 10 600 tkr som beskrivs i ärendet om ny ansvarsfördelning.

I rapporten från EY finns det en del förslag till åtgärder. De flesta åtgärderna är att förbättra processerna och kontrollen av utvecklingen av volymerna. Äldrenämnden har i samband med remissbehandlingen av rapporten beslutat om en åtgärdsplan. Det är 10 punkter som beskrivs ovan.

Äldrenämnden har också 2015-05-21, § 80, fastställt ett åtgärdsprogram med anledning av det prognostiserade underskottet i nämnden. I nedanstående sammanfattas förslagen till effektiviseringsåtgärder.

1. Införa poliklinisk omsorg inom korttidsboende
2. Samordna utnyttjande av lokaler med socialförvaltningen och andra förvaltningar
3. Reducera antalet tomdygn inom vård- och omsorgsboende och korttidsboende
4. Mobilisera ytterligare insatser för att reducera sjukfrånvaron
5. Försäljning av tjänster och samutnyttjande av utbildningsresurser
6. Reducera omfattning av förebyggande hembesök
7. Förtäta dagverksamheten
8. Utreda de organisatoriska förutsättningarna för förvaltningens hälso- och sjukvårdsverksamhet
9. Samordna utredning/ handläggning av färdtjänst/ riksfärdtjänst med socialförvaltningen
10. Utreda eventuell avveckling av seniorbostadskön i samband med översyn av framtida former för mellanboende
11. Omförhandla hyreskontrakt med Haninge Bostäder
12. Utreda möjligheten att lägga hemtjänst på Dalarö på entreprenad eller utförande via lov-utförare
13. Ta betalt för delegeringar från Stockholms läns landsting
14. Reducera personal vid träffpunkter
15. Omvandla korttidsplatser på Hagagården
16. Avveckla lokal kundundersökning
17. Genomföra en översyn av resursfördelningssystemet
18. Införa andra rutiner vid begäran om offerter i samband med beslut om bostadsanpassningsbidrag
19. Förbättra uppföljningen av insatser på korttidsboenden genom frekvent närvaro av biståndshandläggare och uppföljningsansvar för respektive korttidsenhet
20. Använda videokonferenser vid vårdplanering där så är lämpligt
21. Reducera antalet inköpare inom verksamheten

22. Reducera kostnaderna för köpta platser inom vård och omsorgsboende
23. Genomföra en översyn angående avgifter

Utfallet av ovanstående har inte hunnit få fullt genomslag under 2015, men det finns tecken som pekar på att några åtgärder kommer att påverka utvecklingen i ekonomin positivt.

De åtgärder som äldrenämnden tagit beslut om visar att nämnden tagit alvarligt på det ekonomiska läget och försöker göra åtgärder för att minska underskottet. Dock är det samlade underskottet på en nivå som gör att de åtgärder som vidtagits inte klarar av att komma i balans. Kommunstyrelseförvaltningens uppfattning är att ett tillskott till äldrenämnden måste till för att nämnden skall få en ekonomi i balans.

Rapporten ger inte så mycket svar på frågan om hur mycket av underskottet som beror på volymökningar. Rapporten konstaterar att i stort bedrivs äldreomsorgen till en kostnad som ligger kring genomsnittet. Kostnaden per insats i verksamheten sticker inte ut och kommunens ersättningsnivå i hemtjänsten är också bland de lägsta i landet. Kommunstyrelseförvaltningen konstaterar att kostnaden i äldreomsorgen i Haninge inte, i jämförelser, avviker från genomsnittet i riket. Det handlar i främst om volymer. Volymkompensationen som beräknas i äldrenämndens budgetramar bygger på befolkningsförändringar. Den tar inte hänsyn till om andelen äldre som har hjälp i en viss åldersgrupp förändras eller om vårdkonsumtionen per vårdtagare ökar. Rapporten visar att andelen äldre i Haninge som har hjälp ökar och att de som har hjälp har fler timmar än tidigare. Det kan förklara en del av de volymökningar som varit utöver det som har beräknats i äldrenämndens budgetramar.

För att äldrenämnden skall få en rimlig ram 2016 att arbeta mot föreslår kommunstyrelseförvaltningen att nämnden ska få kompensation för de volymökningar som varit men underskott i den egna verksamheten får nämnden själv hantera. Kommunstyrelseförvaltningens förslag är att äldrenämndens budget justeras för 2016 med 38 900 tkr mnkr för tidigare volymökningar medan det samlade underskottet i den egna verksamheten, 12 141 tkr, skall nämnden hantera. Förslaget i överföringsärendet innebär att äldrenämnden får 3 år på sig att hantera underskottet och för 2016 skulle det då innebära 4 047 tkr. Sammantaget innebär de två ärendena att äldrenämnden får en justering med 34 853 tkr.

Finansieringen av äldrenämndens utökade budget i detta ärende, 39 800 tkr, förslås hanteras i två delar. Som en del i finansieringen föreslås att kommunfullmäktiges reserv tas i anspråk med 20 000 tkr samt att resterande del, 19 800 tkr, minskar det budgeterade resultatet. Det innebär att budgeterade resultatet efter detta minskar från 102 850 tkr till 83 050 tkr.

Förslaget tar hänsyn till överföringsärendet av driftsmedel till 2016 samt att äldrenämnden får resurser att överföra till socialnämnden som beskrivs i ärendet om ny ansvarsfördelningen mellan nämnderna. Kommunfullmäktige måste se dessa ärenden i ett sammanhang då de påverkar varandra. Skulle kommunfullmäktige besluta annat än det som kommunstyrelseförvaltningen föreslår måste hänsyn tas i de andra ärendena.

Bengt Svenander
kommundirektör

Jörn Karlsson
ekonomidirektör

HANINGE KOMMUNSTYRELSE
Kommunstyrelseförvaltningen
2016 -03- 0 2
Dnr KS 2015/599

Dnr ÄN 2015/326

§ 12 Remiss: Genomlysning av äldreomsorgen i Haninge kommun

Sammanfattning

EY har på uppdrag av kommunstyrelsen genomfört en genomlysning av äldrenämndens verksamhet utifrån ett antal givna frågeställningar. Äldreförvaltningens har fått möjlighet att yttra sig över den slutliga rapporten och remissvaret ska vara kommunstyrelsen tillhanda senast 2016-02-29.

Underlag för beslut

- Genomlysning av äldreomsorgen i Haninge kommun, slutlig rapport
- Tjänsteutlåtande 2016-01-27, svar på rapporten
- Åtgärdsprogram utifrån genomlysning av äldreomsorgen i Haninge kommun, 2016-01-15

Förslag till beslut

1. Remissvaret överlämnas till kommunstyrelsen.

Arbetsutskottets förslag till äldrenämnden

1. Remissvaret överlämnas till kommunstyrelsen.

Särskilda yttranden

Suzanne Enman (KD), Sedat Dogru (M) och Matts Wallin (L) hemställer om att få lämna in ett särskilt yttrande (bilaga).

Äldrenämndens beslut

1. Remissvaret överlämnas till kommunstyrelsen.
2. Suzanne Enman (KD), Sedat Dogru (M) och Matts Wallin (L) tillåts lämna in ett särskilt yttrande.

Expedieras: Akt

För verkställighet: Kommunstyrelsen

För kännedom:

-TREPARTIALLIANSEN-

Särskilt yttrande

Äldrenämden
§ 12- Genomlysning av äldreomsorgen i Haninge kommun
2016-02-24

En grundförutsättning för att Haninge kommun på lång sikt ska ha en god kvalitet i äldreomsorgen är att äldrenämnden har en ekonomi balans. Detta är nödvändigt för att kunna klara av den demografiska utvecklingen som äldreomsorgen i Haninge står inför inom de närmsta åren.

Även om kostnadsutvecklingen för personer under 65 år med hemtjänst har varierat under de senaste åren, så är det ändå ett faktum att mellan 2013-2015 har det skett en ökning med 50 % av antalet personer som får hemtjänst och är under 65 år. Detta har varit en bidragande orsak till äldrenämndens underskott under år 2015. Det råder också en osäkerhet bland de personer som har omfattande hemtjänstinsatser om ifall de är berättigade till bistånd enligt LSS eller socialförsäkringsbalken. Det sistnämnda anser vi att man från förvaltningen bör titta närmare på. Vi anser också att förvaltningen ska ge en mer utförlig förklaring till fördelar respektive nackdelar med att äldrenämnden tog över verksamheten för personer under 65 år med hemtjänst. Utredaren är väldigt tydlig med att äldrenämnden inte ska ansvara för denna verksamhet, och att den istället ska förflyttas tillbaka socialförvaltningen.

Utredningen visar även att äldrenämnden saknar för målgruppen personer under 65 år anpassade riktlinjer och resursfördelningsmodell. Det är av stor vikt att det finns tydliga riktlinjer för denna målgrupp, eftersom kostnaderna har ökat markant under de senaste åren 2 åren. Detta är någonting som förvaltningen inte har vidrört i sitt svarsyttrande. Vi menar från Trepartialliansen att detta är en viktig aspekt att utreda vidare kring eftersom detta är enligt utredaren en faktor som har påverkat volym- och kostnadsutvecklingen i äldreomsorgen.

Suzanne ''Kickan''Enman (KD) Sedat Dogru (M) Matts Wallin (L)

Haninge kommun

27 januari 2016

Ewa Kardell

Svar på rapporten ”Genomlysning av äldreomsorgen i Haninge kommun”

Sammanfattningsvis kan sägas att rapporten pekar på att demografin är den ojämförligen största faktorn som påverkar behovet av insatser från äldreomsorgen. Detta var ju ingen nyhet för någon, men är ändå viktigt att konstatera. En annan viktigt utgångspunkt är att kostnaden för personer i Haninge 65+ är normal dvs. ligger på en mittenplacering i den nationella jämförelsen. Att sedan kostnaderna inom gruppen varierar och att vi lägger ner mer resurser på korttidsvård och dagverksamhet är i det totala kostnadsperspektivet ointressant. Flera rapporter bl.a från kommunförbundet har konstaterat att hur kostnaden fördelar sig på olika insatser i liten utsträckning, påverkar hur den totala slutkostnaden blir. Ändå är det viktigt att utreda om de höga kostnaderna för dagverksamhet respektive korttidsvård verkligen ger det förväntade resultatet.

Som framgår av rapporten har äldrenämnden över en längre tidsperiod redovisat både över och underskott i förhållande till tilldelade budgetramar. Äldreförvaltningen har under perioder med stora överskott och perioder med underskott pekat på att beräkningssättet som finns i beräkning av standardkostnaden vad gäller äldreomsorg baseras på för grova åldersintervall.

Utredaren pekar också på att standardkostnadsberäkningen inte är ett exakt instrument för att avgöra om en kommun har höga eller låga kostnader för en verksamhet. Som utredaren konstaterar visar flertalet av de jämförda kommunerna stora svängningar vad gäller avvikelse mot standardkostnaden när man jämför över en längre tidsperiod.

De jämförelsetabeller som redovisas i rapporten avser dock endast de tre år då äldrenämnden haft störst negativ avvikelse mot standardkostnaden. Några kommuner som under en längre tidsperiod haft betydligt högre kostnader än Haninge lyfts fram som framgångsrika kommuner eftersom de just under den jämförda perioden redovisat minskad avvikelse mot standardkostnaden.

Äldrenämnden redovisade under perioden 2003-2007 i stort balans mellan ekonomiska ramar och nämndens nettokostnader. Verksamhetsåret 2008-2009 redovisade nämnden överskott med cirka 15 miljoner kronor respektive verksamhetsår. Trots överskotten valde äldrenämnden att fortsätta det arbete som pågått sen 2000 med att effektivisera verksamheten, exempelvis fick enheterna ingen eller begränsad pris och lönekompensation 2007-2009. Överskotten gjorde också att budgetramarna för äldrenämnden inte skrevs upp utifrån befolkningsutvecklingen under några år.

Den negativa obalans som äldrenämnden levt med sedan 2011 beror till stor del på att ramökningen för äldrenämnden 2010 och 2011 inte följde befolkningsutvecklingen utan anpassades till ett lägre insatsbehov utifrån utvecklingen under 2007 och 2008. Flera år har äldrenämnden tilldelats en ram som inte gett utrymme att möta det ökade behovet av insatser utifrån att antalet äldre i Haninge över 75 år ökat kraftigt den senaste femårsperioden.

Även om äldrenämnden fått ramjusteringar under året eller i efterhand fått täckning för redovisat underskott i årsbokslutet så blir den ständiga obalansen mellan behov och tilldelad ram en hämsko för både äldrenämnd och äldreförvaltning både på ledningsnivå och ute i de olika verksamheterna.

I februari 2015 skrev revisorerna efter en fördjupad granskning av äldreförvaltningens biståndshandläggning att ”den verksamhet som granskats i allt väsentligt bedrivs på ett ändamålsenligt sätt”.

Att ta med en faktor som utredaren valt att kalla att den ansvariga nämnden ”har en generös äldreomsorg och i synnerhet hemtjänst” får med bästa vilja i världen inte en professionell framtoning och det är också svårt att se varifrån utredaren får den vinklingen. I själva verket rör det sig om medvetna politiska beslut som styr inriktningen av insatser till hemtjänst och förebyggande insatser för att bl a hålla en låg förbrukning av den dyraste omvårdnadsformen, särskilt boende, som också, enligt nationella jämförelser är låg.

Det gemensamma metodstödet, som utredaren tar med, håller på att införas och kommer med all sannolikhet inte att sänka några kostnader utan det finns en stor risk att det blir ökningar. Vidare kan nämnas att det inte gått att införa detta tidigare, då det helt enkelt inte funnits något vedertaget metodstöd. Det förtjänar att påpekas att Haninge äldreförvaltning varit delaktiga i socialstyrelsens framtagande av metodstödet som påbörjades redan 2007. En av fyra pilotkommuner i Sverige.

Vidare pekar utredaren på äldreförvaltningens resursfördelningssystem som en eventuell kostnadsdrivande faktor. Resursfördelningssystemet är numera korrigerat, ett arbete som redan var påbörjat innan utredningens start. Idag är detta beslutat i nämnden med en förändring som direkt motsvarar utredarens påpekanden.

Vad beträffar uppföljning av utförd tid hos kund så är det ett svårt område där de flesta kommuner inte har ett uppföljningssystem och de som har infört detta är i stor utsträckning missnöjda och uppger sig inte kommit till ett optimalt läge. Äldrenämnden har dock redan för ungefär ett år sedan beslutat om en upphandling av ett sådant system och upphandling pågår.

Vad gäller personer under 65 år kan man klart och tydligt utläsa att det är få personer som står för stora delar av kostnadsökningen. Det är därför svårt att dra några långtgående slutsatser av ökningen mer än vad utredaren påpekat Den totala kostnaden för personer under 65 år är dock fortfarande låg i Haninge, vilket kanske ytterligare understryker utredarens hypotes om kostnadsförskjutningar mellan förvaltningarna. Tittar man på kostnaden under en längre tidsperiod så kan man utläsa att den var mycket låg året innan ÄF tog över men att den varierat över tid och tidigare också varit betydligt högre.
I flera ärenden för personer under 65 år har förvaltningen prövat "gränserna", men fått öka på besluten efter domstolsutslagen.

Stöd för enhetlig tillämpning av riktlinjerna, där kan förvaltningen läsa av ett möjligt missförstånd. Tillämpningen finns beskrivet i de rutiner förvaltningen arbetar efter Alltså själva handläggningsprocessen finns beskriven i dokumentet "Rutin för biståndshandläggning" Detta finns sedan nedbrutet och inlagt i det nya verksamhetssystemet Combine. Kommentaren från utredaren kring detta stämmer alltså inte med rådande verklighet. Däremot så har de båda förvaltningarna koordinerat och reviderat sina riktlinjer så de idag är lika.

Uppföljningen av externa utförare är under utveckling, där vi bl a kommer att ta fram ett dokument som innehåller alla delar av granskningen. Det finns säkert delar som behöver revideras och utökas i förhållande till dagens granskning.

Med utgångspunkt i rapporten har äldreförvaltningen tagit fram ett åtgärdsprogram som kommer att verkställas under 2016. Åtgärdsprogrammet kommer inte att i första hand ha sikte på kortsiktiga besparingar utan syftar till att ta ett ytterligare steg i det ständigt pågående utvecklingsarbete som präglar kulturen inom äldreförvaltningen. Målet är att säkerställa att vi långsiktigt har en äldreomsorg av god kvalitet till lägsta möjliga kostnad.

Haninge kommun

Beslutande organ	Dokumenttyp	Sida
Socialnämnd	Protokollsutdrag	1 (2)
	Sammanträdesdatum 2016-02-23	

Dnr SN 2015/489

§ 25 Svar på remiss - Genomlysning av äldreomsorgen i Haninge kommun

Sammanfattning

EY har på uppdrag av kommunstyrelsen genomfört en genomlysning av äldrenämndens verksamhet. Förvaltningen har tagit del av revisionsrapporten och väljer att fokusera på den del som handlar om handläggning och insatser för personer under 65 år. I det fallet att socialnämnden beslutar att ta över ansvaret för dessa insatser finns det ett antal områden som förvaltningen behöver se över och säkerställa innan ett övertagande genomförs. Ett område som behöver säkerställas är att beviljade timmar för hemtjänst ligger i nivå med lagar och praxis. Här pågår ett gemensamt arbete mellan förvaltningarna med att utreda eventuella otydligheter i riktlinjerna. Slutligen vill förvaltningen betona att det är av betydelse att det finns tillräckliga personalresurser för att möjliggöra en effektiv handläggning och för att hinna med att genomföra grundliga uppföljningar.

Underlag för beslut

- Tjänsteskrivelse – Svar på remiss – Genomlysning av äldreomsorgen i Haninge kommun

Förslag till beslut

1. Nämnden överlämnar förvaltningens tjänsteskrivelse som svar på remissen.

Arbetsutskottets förslag till socialnämnden

Enligt förslag.

Socialnämndens beslut

1. Nämnden överlämnar förvaltningens tjänsteskrivelse som svar på remissen.

Expedieras: Akt

För verkställighet: Förvaltningschef

För kännedom: Äldreförvaltningen

Haninge kommun

Förvaltning
Socialförvaltningen

Avdelning
Utvecklingsteamet

Handläggare
Sofia Nordgren, utredare

Dokumenttyp
Tjänsteskrivelse

Datum
2016-01-15

Diarienummer
SN 2015/489

Svar på remiss – genomlysning av äldreomsorgen i Haninge kommun

Sammanfattning

EY har på uppdrag av kommunstyrelsen genomfört en genomlysning av äldrenämndens verksamhet. Förvaltningen har tagit del av revisionsrapporten och väljer att fokusera på den del som handlar om handläggning och insatser för personer under 65 år. I det fallet att socialnämnden beslutar att ta över ansvaret för dessa insatser finns det ett antal områden som förvaltningen behöver se över och säkerställa innan ett övertagande genomförs. Ett område som behöver säkerställas är att beviljade timmar för hemtjänst ligger i nivå med lagar och praxis. Här pågår ett gemensamt arbete mellan förvaltningarna med att utreda eventuella otydligheter i riktlinjerna. Slutligen vill förvaltningen betona att det är av betydelse att det finns tillräckliga personalresurser för att möjliggöra en effektiv handläggning och för att hinna med att genomföra grundliga uppföljningar.

Underlag för beslut

- Tjänsteskrivelse – Svar på remiss – Genomlysning av äldreomsorgen i Haninge kommun

Förslag till beslut

1. Nämnden överlämnar förvaltningens tjänsteskrivelse som svar på remissen.

Siw Lidestål
förvaltningschef

Bakgrund

EY har på uppdrag av kommunstyrelsen genomfört en genomlysning av äldrenämndens verksamhet. Genomlysningen har sammanställts i en revisionsrapport som bland annat belyser ökade kostnader för hemtjänst för personer under 65 år. Socialnämnden har beretts tillfälle att yttra sig över revisionsrapporten.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts av avdelningen LSS i samråd med avdelningen Vuxen.

Förvaltningens synpunkter

Förvaltningen har tagit del av revisionsrapporten och väljer att fokusera på den del som handlar om handläggning och insatser för personer under 65 år. Förvaltningen noterar den ökade omfattningen av beviljade timmar rörande hemtjänst för personer under 65 år. I det fallet att socialnämnden beslutar att ta över ansvaret för dessa insatser finns det ett antal områden som förvaltningen behöver se över och säkerställa innan ett övertagande genomförs. Ett sådant arbete har redan påbörjats hos äldreförvaltningen och socialförvaltningen fortsätter detta arbete.

Omfattning av insatser

Förvaltningen konstaterar att det har skett en ökning av omfattningen av beviljade timmar rörande hemtjänst. Ökningen för hemtjänsten är inte unik, utan ligger i linje med utvecklingen inom närliggande insatser. Olika omvärldsfaktorer påverkar troligen ökningen. Till exempel påverkar försäkringskassans striktare bedömningar av personlig assistans behovet av hemtjänst. Personer som inte har rätt till assistansersättning men som ändå har ett stort behov av kontinuitet eller personlig omvårdnad vänder sig då till kommunen. Mycket tyder på att försäkringskassans bedömningar kommer att skärpas ytterligare, vilket i så fall skulle påverka kommunernas kostnader. Dock bör det säkerställas att beviljade timmar för hemtjänst ligger i nivå med lagar och praxis. Här pågår ett gemensamt arbete mellan förvaltningarna för att utreda eventuella otydligheter i riktlinjerna. Förvaltningarna avser lämna förslag till reviderade riktlinjer. En viktig förutsättning för att skapa

en rättssäker och likvärdig handläggning är att handläggningsprocessen tydligt beskrivs i sin helhet. Socialförvaltningen saknar idag rutiner för beviljande och uppföljning av hemtjänst och detta behöver arbetas fram innan ett eventuellt övertagande. Ett arbete med att förbättra rapporteringen av utförd hemtjänsttid har redan påbörjats av äldreförvaltningen.

SoL-insatser kontra LSS-insatser

Socialförvaltningen instämmer i det problem som uppstått i handläggningen i och med att bedömningar av eventuell tillhörighet till personkrets enligt LSS inte kan genomföras av äldreförvaltningen. Detta kommer att förenklas i det fall att ett övertagande av hemtjänst under 65 år beslutas. Förvaltningen vill dock påpeka att en förutsättning för att göra personkretsbedömningar är att den enskilde ansöker om detta. En personkretsbedömning, vilket ligger till grund för insatser enligt LSS, kan inte initieras av en tjänsteman. Det är däremot viktigt att påpeka att insatser enligt LSS istället för insatser enligt SoL inte medför en besparing. Förvaltningen vill även påpeka en felaktighet i revisionsrapporten. Avdelningen LSS har inte någon väntetid på prövningar om tillhörighet till personkretsen LSS, utan inkomna ansökningar behandlas omgående. Dock tar utredningen viss tid att färdigställa.

Resurser

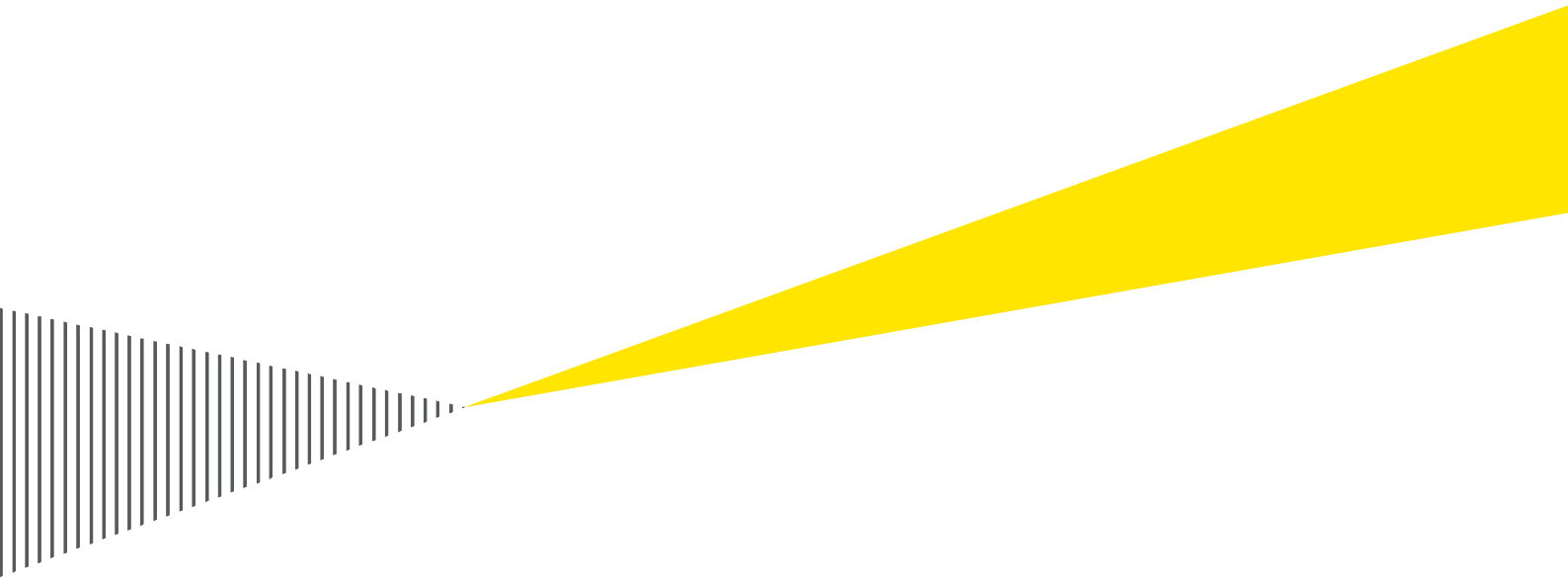
Slutligen vill förvaltningen betona att det är av betydelse att det finns tillräckliga personalresurser för att möjliggöra en effektiv handläggning och för att hinna med att genomföra grundliga uppföljningar. I den del där förvaltningen själv kan påverka insatsernas omfattning och därmed kostnaderna är det viktigt att betona att detta är ett långsiktigt arbete. Ändringar i beviljade beslut kan inte göras utan får tas i samband med omprövning av beslutet. Således leder inte detta till effektiviseringar förrän på längre sikt.

Expedieras: Akt

För verkställighet: Förvaltningschef

För kännedom: Äldreförvaltningen

Genomlysning av äldreomsorgen i Haninge kommun

Building a better working world

Gunnar Uhlin

Innehåll

1 Sammanfattning 3
2 Inledning 7
2.1 Bakgrund 7
2.2 Syfte 7
2.3 Metod 8
3 Utgångspunkt 9
3.1 Bakgrund 9
3.2 Modell för analys av hemtjänstkostnader 9
4 Vad tycker de äldre om äldreomsorgen? 10
4.1 Inledning 10
5 Äldreomsorgens ekonomi 12
5.1 Resultatutveckling 12
6 Volym och kostnadsutveckling – Hemtjänst 65+ 13
6.1 Jämförelse av volym- och kostnadsutveckling 13
6.2 Antal och andel personer med hemtjänst 65+ 15
6.3 Antal och andel personer med särskilt boende 65+ 18
6.4 Andel invånare 65+ med insatsen hemtjänst eller särskilt boende 20
6.5 Nettokostnadsavvikelse 20
7 Hemtjänstens volymutveckling 65+ i Haninge kommun 23
7.1 Inledning 23
7.2 Antal personer 23
7.3 Antalet timmar per månad 24
7.4 Antal timmar per person med hemtjänst 24
7.5 Analys 25
8 Volymer och kostnader – Hemtjänst >65 26
8.1 Inledning 26
8.2 Andel, beviljade timmar och kostnader 26
8.1 Hemtjänstens volymutveckling, personer under 65 år 27
8.2 Analys av pågående ärenden 30
9 Biståndshandläggning 31
9.1 Inledning 31
9.2 Socialtjänstlagen 31
9.3 Riktlinjer och resursfördelning 32
9.4 Ledningssystem för kvalitet 35
9.5 Utförd tid i förhållande till beslutad tid 39
10 Upphandlad verksamhet 41
10.1 Inledning 41
10.2 Krav på utförare LOV Hemtjänst 41
10.3 Krav vid upphandlade ramavtal av platser i särskilt boende 42
10.4 Uppföljning av upphandlad verksamhet enligt LOV 42
10.5 Uppföljning av upphandlad verksamhet enligt LOU 43
11 Utredningen avseende insatser enligt SoL för personer >65 år. 45
11.1 Bakgrund 45
11.2 Analys av utredningen och förändringen 46

1 Sammanfattning

EY har på uppdrag av kommunstyrelsen genomfört en genomlysning av äldrenämndens verksamhet utifrån ett antal givna frågeställningar.

De personer i Haninge kommun som har hemtjänst är i högre grad än genomsnittet för riket och länet nöjda. Även när det gäller upplevelsen av att personalen ha tillräckligt med tid för arbetet har Haninge kommun ett bättre resultat än riks- och länsgenomsnittet.

Samtidigit har äldrenämnden sedan några år en budget i obalans. En obalans som dessutom har ökat under 2015. Obalansen förklars främst av att kostnaden för hemtjänst för personer över 65 år har ökat mer än vad budgeten ger utrymme till. Sedan 2014 har dessutom obalansen förstärkts av en de underskott som redovisas i den övertagna verksamheten för personer under 65 år. I förhållande till budgeten för hemtjänst till personer under 65 år är den ekonomiska obalansen än mer markerad.

Äldreomsorgen i Haninge kommun redovisade 2014 en förhållandevis stor nettokostnadsavvikelse[1]. Även om avvikelsen hade minskat jämfört med 2013 så var den 15,6 procent. Om kostnaderna 2014 hade varit i nivå med den strukturjusterade nettokostnaden så skulle den ha varit ca 79 mnkr lägre.

Hemtjänst för personer över 65 år

I förhållande till jämförelsekommunerna[2] kan det noteras att Haninge kommun 2014 kännetecknades av:

- En förhållandevis hög andel personer med hemtjänst (7,5 procent jämfört med 6,5 procent som utgör genomsnittet för de kommuner som ingår i jämförelsen).
- Relativt låg andel personer i särskilt boende.
- Hög andel totalt med insatser. Näst högst tillsammans med Lund.
- Större omfattning på korttidsvård.
- Högre kostnader för dagverksamhet.
- Den fjärde högsta kostnaden för stöd i ordinärt boende.
- En relativt stor ökning av antalet 65+.
- Lägst andel i åldersgruppen 80 -99 år utav antal personer 65 år och äldre.

En sammanfattande bedömning är att det inte finns någon enskild faktor i sig som kan förklara den kostnadsökning som skett inom hemtjänsten. Istället är det ett antal faktorer som verkat i samma riktning och som tillsammans förklarar utvecklingen. Nedan redovisas i ett sammandrag de slutsatser som analysen har resulterat i.

- Antalet personer som har behov av hemtjänstinsatser har blivit fler.
  - Ökningen kan förklaras av demografiska förändringar.

[1] Redovisad nettokostnad per invånare i förhållande till förväntad kostnad per invånare (strukturjusterad kostnad) enligt kostnadsutjämningssystemet.
[2] Bollebygd, Botkyrka, Ekerö, Huddinge, Kungsbacka, Lerum, Lund, Vaxholm och Österåker.

- Resterande del av kostnadsökningen beror på att de som får bistånd med hemtjänst i genomsnitt får mer beslutad tid per månad.
  - Det saknas tillräckliga underlag för att kunna bedöma om denna ökning har ett samband med behoven relativt sett har ökat hos målgruppen. En viss förskjutning inom gruppen 65+ mot de äldre ålderklasserna framgår dock av befolkningsstatistiken.

Den i genomsnitt beviljade tiden per person/månad har i praktiken legat på en högre nivå än vad som framgår av den officiella statistik som t.ex. finns i Kolada.

Utöver ovanstående finns det ett antal faktorer som påverkar förutsättningarna för verksamheten och därmed också ytterst verksamhetens volym- och kostnadsutveckling. Vilken faktisk påverkan som dessa faktorer har går inte direkt att avläsa i den rapportering och i de underlag i övrigt som finns i verksamheten. Följande faktorer har i detta avseende tillmätts betydelse.

- Den ansvariga nämnden har en i praktiken hög ambitionsnivå vad gäller verksamheten kvalitet. En allmän uppfattning som har framkommit i genomlysningen är att Haninge kommun har en generös äldreomsorg och i synnerhet hemtjänst.
- De riktlinjer som finns som vägledning för skälig levnadsnivå är inte tydliga. Riktlinjerna tillsammans med resursfördelningsmodellen för hemtjänst ger ett relativt stort utrymme till olika tolkningar.
- Ett gemensamt metodstöd som stöd för en likvärdig biståndshandläggning finns inte införd i verksamheten. Detsamma gäller beträffande ett gemensamt bedömningsinstrument. Införande av ÄBIC planeras till 2016.
- Vårdresursmätning[3] enligt modellen för resursfördelning är ett tveksamt hjälpmedel för att beräkna tilläggstid i hemtjänstärenden:
  - Det råder en osäkerhet beträffande när och hur nuvarande modell för vårdresursmätning ska tillämpas.
  - En ”överkompensation” kan bli en konsekvens om mätningen kompletteras med att schablontiderna för beslutade insatser utökas.
  - Vårdresurstiden relateras inte direkt till beviljade insatser och beställningen av ”vårdresursinsatsen” blir otydligt förmedlad till utförarna.
  - Det är svårt att följa upp hur vårdresurstiden används. Med nuvarande modell för rapportering av utförd tid kan det inte på ett tillfredsställande sätt kontrolleras att rapporterad vårdresurstid faktiskt har utförts.
- Tillämpad rutin för rapportering av utförd tid har svagheter som gör att den inte motsvarar kravet på tillräcklig intern kontroll. Den kontrollkedja som finns från utförarna till äldrenämndens förvaltning kan inte säkerställa att alla väsentliga felaktigheter upptäcks och korrigeras. En sammanfattande slutsats är det är sannolikt att äldrenämnden ersätter för tid som inte har utförts hos kund. Med den uppföljning och kontroll som görs av rapporteringen kan det inte uteslutas att så är fallet. För närvarande pågår en upphandling av ett system för tid- och insatsregistrering.

[3] Äldrenämnden beslöt vid sitt senaste sammanträde i november 2015 att avveckla modellen för vårdresursmätning.

Hemtjänst för personer under 65 år

Kostnadsutvecklingen för hemtjänstinsatser har ökat dramatiskt sedan äldrenämnden tog över ansvaret från socialnämnden. Huvudförklaringen till utvecklingen är att fler personer har tillkommit efter övertagandet och att de får alltmer insatstid i genomsnitt.

- Antalet personer har ökat med ca 50 procent från april 2013 till augusti 2015. Under samma period ökade genomsnittstiden per person med 193 procent.
- De 10 personer med flest antal beslutade timmar motsvarar en tredjedel av den totalt beslutade tiden. 17 procent av personerna (20 personer) har beslut som om fattar 50 procent av antalet beslutade timmar.

Faktorer som har betydelse för beslut och omfattning av biståndsinsatser är:

- Det finns en osäkerhet om det bland de personer som har omfattande hemtjänstinsatser kan finnas personer som är berättigade till bistånd enligt LSS eller Socialförsäkringsbalken. Bedömning av eventuell personkretstillhörighet görs inte av äldrenämnden utan av socialnämnden.
- Äldrenämnden saknar för målgruppen personer under 65 år anpassade riktlinjer och resursfördelningsmodell.

I övrigt gäller även de påverkande förutsättningar som redovisats ovan under avsnittet för 65 år och äldre.

Handläggning

När det gäller biståndshandläggningen så omfattas den av det ledningssystem för kvalitet som håller på att implementeras inom förvaltningen. Biståndshandläggningen är en del av de huvudprocesser som definierats inom ramen för ledningssystemet. En bedömning är dock att en viktig förutsättning för att skapa en rättsäker och likvärdig handläggning är handläggningsprocessen tydligt beskrivs i sin helhet med aktiviteter och rutiner. För närvarande finns inte en sådan samlad tydlig definition och beskrivning av handläggningsprocessen. Ytterligare ett utvecklingsområde som berör handläggningen är egenkontrollen som ska bidra till att säkerställa en rättsäker och enhetlig tillämpning av nämndens riktlinjer. Egenkontrollen bör göras med en större regelbundenhet än vad som nu förekommer samtidigt som metodiken för den bör övervägas. Ett annat område som är viktigt att överväga en utveckling av gäller ärendedragningar. Det gäller då att överväga om de ska genomföras oftare och om krav ska riktas på att alla beslut över en viss gräns, t.ex. 120 timmar per månad samt beslut utanför riktlinjerna måste tas upp vid ärendedragning.

Upphandlad verksamhet

För att följa upp hemtjänstvalet enlig LOV finns kvalitetsgranskning enligt EXKG. Denna uppföljning behöver och kompletteras med fördjupade avtalsuppföljningar som genomförs i form av besök i verksamheten. I vilken omfattning som fördjupade uppföljningar rimligen behöver genomföras och vad de ska inriktas på, bör grundas på avtalade krav tillsammans med en riskbedömning. Den uppföljning som gjorts av ramavtalsupphandlade platser i särskilt boende omfattar i större utsträckning områden som relaterar till de krav som ställs i avtalen. Av formuläret för uppföljning och av redovisningen till nämnden framgår inte i vilken grad uppfyllelsen av olika krav har kontrollerats. Den återrapportering som gjorts till nämnden av genomförda uppföljningar har varit relativt summarisk.

I genomlysningen har ett antal utvecklingsområden identifierats. Slutsatsen är att det är möjligt att påverka volymutvecklingen inom hemtjänsten. De viktigaste utvecklingsområ-

dena bedöms då vara; riktlinjer som tydligt definierar skälig levnadsnivå, enhetlig tillämpning av riktlinjerna samt att det säkerställs att ersatt tid är lika med utförd tid. Följande förslag till åtgärder föreslås:

- Tydliga riktlinjer.
  - Riktlinjerna bör ge tydligare anvisningar om vad som ingår i skälig levnadsnivå och i ett gemensamt dokument integrera schablontiderna. Det är viktigt att merparten av omvårdnadsinsatserna omfattas av schablontider.
  - I avvaktan på vad som ska ske beträffande ansvaret för personer yngre än 65 år behöver en anpassning av nämndens riktlinjer och schablontider göras i förhållande till den målgruppen.
- Stöd för enhetlig tillämpning av riktlinjerna.
  - Tydliggör handläggningsprocessen i sin helhet genom att identifierade aktiviteter beskrivs tillsammans med rutiner.
  - Se över och utveckla egenkontrollen av biståndshandläggningen. Överväg kollegiegranskning som en metod.
  - Inför tillsammans med det planerade metodstödet (ÄBIC) en gemensam bedömningsmodell.
  - Förstärk och utveckla formerna för ärendedragning. Definiera vilka planerade beslut som alltid ska tas upp för ärendedragning.
  - Följ upp beslutsstatistik på handläggarnivå.
- Säkerställ en väl utvecklad intern kontroll inom ramen för ersättningsprocessen. Införande av ett systemstöd för tid- och insatsregistrering som planeras är en viktig grundförutsättning.
- Övriga utvecklingsområden.
  - Förstärk uppföljningen av externa utförare genom att ett system med fördjupade granskningar införs.

2 Inledning

2.1 Bakgrund

Kommunfullmäktige beslöt den 11 maj 2015 att kommunstyrelsen skulle anlita en extern konsult med uppdrag att göra en genomlysning av äldreförvaltningens verksamheter.

Äldrenämnden redovisade under perioden 2003 – 2007 i huvudsak en balans mellan tilldelade ekonomiska ramar och redovisade nettokostnader. Under 2008 och 2009 hade nämnden ett överskott i storleksordningen 15 mnkr respektive år. Under 2009 skedde en kraftig ökning av insatsbehoven framförallt inom hemtjänsten. För att balansera nämndens resultat 2010 togs ca 12 mnkr från föregående års överskott. I och med underskottet som uppstod 2011 togs återstoden av det balanserade överskottet i anspråk. Även 2013 och 2014 redovisade nämnden underskott. En viktig förklaring till underskotten har varit en volymutveckling som har varit större än vad som förväntats utifrån den demografiska utvecklingen samt dessutom större än vad nämnden prognostiserat. Under 2014 blev dock volymutvecklingen något lägre än förväntat.

I samband med delårsrapport 1 2015 prognosticerade äldrenämnden ett negativt årsresultat med 32 mnkr exklusive resultatöverföringen från 2014 på -14,6 mnkr. Huvudorsaken till det negativa resultatet är enligt nämnden dels en ökning av insatser inom de delar av verksamheten för personer >65 år som överfördes under 2013 från socialnämnden, dels underskott relaterat till volymutvecklingen av insatser i ordinärt boende för personer <65 år. Relativt sett avser den största negativa avvikelsen insatser enligt SoL för personer >65 år.

Med anledning av ovanstående har det bedömts som angeläget att genomföra en genomlysning av verksamheten.

2.2 Syfte

Syftet med uppdraget har varit att genomföra en genomlysning av äldrenämndens verksamhet med avseende på:

- Jämförelse av äldreomsorgen i Haninge kommun med andra jämförbara kommuner samt riksgenomsnittet. Jämförelsen ska omfatta:
  - Kostnader totalt och per delverksamhet.
  - Kvalitet.
  - Volym.
  - Effektivitet.
- Kartläggning och analys i ett budgetperspektiv av volymutvecklingen inom äldreomsorgen jämfört med nämndens prognoser.
- Hur nämnden som huvudman för upphandlad verksamhet säkerställer att verksamheten lever upp till kvalitetskrav som följer av lagar och övriga författningar samt nämndens kvalitetskrav.
- Ta del av, genomlysa och analysera den pågående utredningen avseende volymutvecklingen avseende insatser enligt SoL för personer >65 år.
- Biståndshandläggningen avseende:

- Hur säkerställs en enhetlig biståndshandläggning i enlighet med nämndens riktlinjer? Hur förhåller sig nämndens riktlinjer vad gäller ambitionsnivå till jämförbara kommuners riktlinjer?
- Förhållandet mellan beslutad tid och utförd (ersatt) tid inom hemtjänsten? Hur har utvecklingen varit över tid? Är den interna kontrollen tillräcklig för att säkerställa att ersatt tid är lika med utförd tid?

En väsentlig del av uppdraget har varit att utifrån det resultat som framkommer i genomlysningen att föreslå förbättringar.

2.3 Metod

Det huvudsakliga tillvägagångssättet för att genomföra uppdraget har varit:

- Skriftliga dokument.
- Jämförelser.
- Intervjuer.
- Granskning av ärenden för personer under 65 år.

2.3.1 Följande intervjuer har genomförts

- Kommunstyrelsens ordförande.
- Kommunstyrelsens 2:e vice ordförande.
- Ordförande i Äldrenämnden.
- Förvaltningschef, äldreförvaltningen.
- Ekonomidirektör.
- Controller.
- Avdelningschef, beställaravdelningen.
- Enhetschef, beställarenheten.
- Avdelningschef, ordinärt boende.
- Utredare (3), äldreförvaltningen.
- Biståndshandläggare, 65+.
- Biståndshandläggare, <65.
- Boendesamordnare.

2.3.2 Dokument

Exempel på dokument som har granskats är:

- Äldrenämndens årsredovisning 2014.
- Äldrenämndens delårsrapport 1 och 2, 2015.
- Äldreplan 2015 - 2022.
- Förfrågningsunderlag, LOU- upphandling av boenden.
- Förfrågningsunderlag, LOV inom hemtjänsten.
- Gemensam utredning kring övertagande av hemtjänst SoL för personer under 65 år.
- Södertörns nyckeltal 2013 och 2014.
- Effektiviseringar 2015-2016.
- Budgetunderlag.
- Nämndens riktlinjer.

3 Utgångspunkt

3.1 Bakgrund

Äldrenämnden har redovisat ett negativt resultat sedan 2010. Nämndens prognos för 2015 innebär ett resultat på -56,5 mnkr. En huvudsaklig förklaring till avvikelsen 2015 utgörs av volymökning vad avser hemtjänstinsatser för personer 65+ samt för personer under 65 år. Ökningen hemtjänstinsatser har medfört att kostnaderna ökat mer än vad som har förväntats med utgångspunkt från resursfördelningen i budgeten.

I fortsättningen av detta avsnitt presenteras en modell för att övergripande kunna förklara kostnadsutvecklingen för i första hand hemtjänsten.

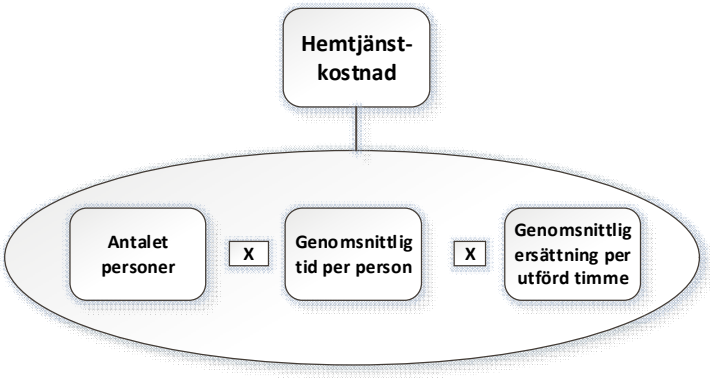
3.2 Modell för analys av hemtjänstkostnader

För att underlätta möjligheten att identifiera förklaringar behövs stöd av en analysmodell. Nedan beskrivs den modell som har tillämpats i detta uppdrag.

I ett något förenklat perspektiv kan kostnaderna för hemtjänst förklaras utifrån följande samband.

- Det totala antalet personer som får hemtjänst under den period som studeras.
- Det genomsnittliga antalet utförda och ersatta hemtjänsttimmar per person under en period.
- Den genomsnittliga kostnaden per utförd timme.

Figur 1 - Faktorer som förklarar det ekonomiska utfallet för hemtjänsten

3.2.1 Antalet personer

Antalet personer som har behov av hemtjänst påverkas i hög utsträckning av kommunens demografiska utveckling (när det gäller äldreomsorg). Fördelningen mellan antalet personer som får hemtjänst respektive särskilt boende påverkas dessutom av hur lagstiftning och riktlinjer tillämpas, tillgång till särskilda boenden, m.m.

3.2.2 Medelhjälptiden per äldre

Genomsnittligt antal utförda insatstimmar per person under en given period påverkas bl.a. av:

- Kommunens riktlinjer.
- Metoder/förhållningssätt.

- Bedömning av behov och av insatser.
- Beräkning av frekvens och tid för respektive insats.
- Faktiskt utförd tid.

Ett förtydligande när det gäller tid är att den kan delas in i beslutad tid och utförd tid. Det är den fakturerade tid som godkänts som ytterst avgör kostnaden för hemtjänsten.

3.2.3 Genomsnittlig ersättning per timme

Kostnaden per utförd timme är i huvudsak given med hänvisning till den ersättningsmodell som tillämpas. Genomsnittskostnaden påverkas dock av hur tiden fördelar sig på omsorgsinsatser och serviceinsatser samt insatser på öar utan landförbindelse med fastlandet.

3.2.4 Tillämpning av modellen

Syftet med modellen är att förklara grundorsakerna till att kostnaderna har förändrats d.v.s. hur stor del av förändringen som kan förklaras av respektive faktor. I nästa steg inriktas kartläggningen och analysen på de underliggande orsakerna till att respektive faktor har förändrats. Det är denna del av analysen som är den mest centrala och som sedan ytterst kan förklara utvecklingen. När orsakerna till förändringen kan beskrivas och förstås är det också möjligt att identifiera vad som eventuellt är påverkbart med åtgärder. Förändringar av volymen som inte kan motiveras utifrån de förutsättningar som gäller bör bli föremål för åtgärder.

4 Vad tycker de äldre om äldreomsorgen?

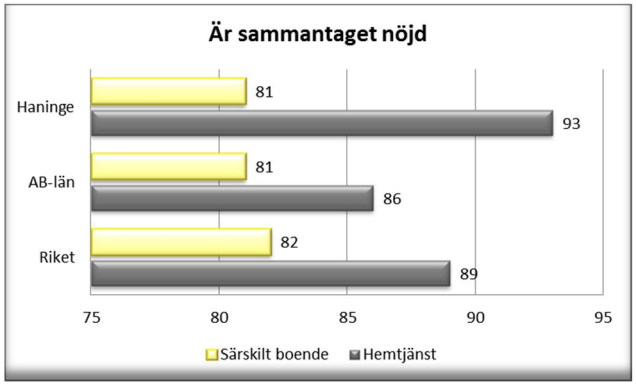
4.1 Inledning

De resultat som redovisas nedan är ett urval som är hämtade från Socialstyrelsens rikstäckande undersökning av äldres uppfattning om kvaliteten i hemtjänst och äldreboenden 2015 - Vad tycker de äldre om äldreomsorgen? Enkäten genomfördes under våren 2015 och gick till alla som fyllt 65 år med hemtjänst i ordinärt boende eller boende på särskilt boende. Andelen svarande i Haninge kommun var för hemtjänsten 68 procent (67 procent totalt) och för särskilda boenden 55 procent (57 procent totalt).

4.1.1 Nöjd i sin helhet med hemtjänst respektive särskilt boende

Indikatorn redovisar andelen brukare som är mycket eller ganska nöjda med hemtjänst respektive särskilt boende.

Figur 2 - Andel som är nöjd med hemtjänst respektive särskilt boende, procent

I förhållande till genomsnittet i riket och i förhållande till genomsnittet i Stockholms län är äldre i Haninge kommun med hemtjänst mer nöjda. Resultatet för kommunen förbättrades i förhållande till 2014 med fem procentenheter.

Äldre inom särskilda boenden är i Haninge kommun sammantaget lika nöjda som genomsnittet är i länets kommuner och nästan i nivå med riksgenomsnittet. För Haninges del innebär årets resultat en förbättring jämfört med 2014 på motsvarande två procent.

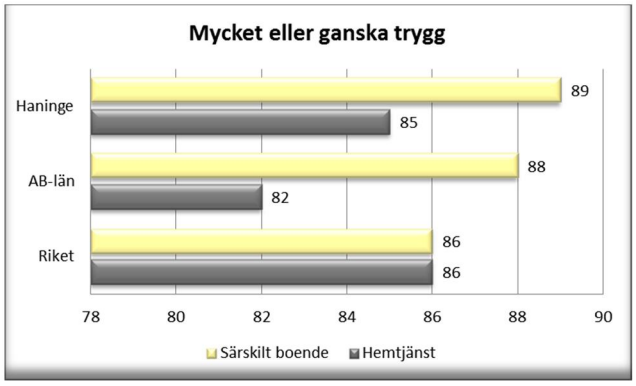
Jämfört med särskilt boende är det 11 procent fler som är mycket eller ganska nöjda i hemtjänsten.

4.1.2 Trygghet

Indikatorn trygghet i ordinärt boende speglar om det känns mycket tryggt eller ganska tryggt[4] att bo hemma för äldre med stöd från hemtjänsten. I särskilt boende visar indikatorn på om det känns mycket tryggt eller ganska tryggt på det särskilda boendet.

Att kunna leva och bo kvar hemma respektive särskilt boende under trygga förhållanden anses ha en grundläggande betydelse för den enskildes hälsa och välbefinnande.

Figur 3 - Upplevelse av trygghet, procent

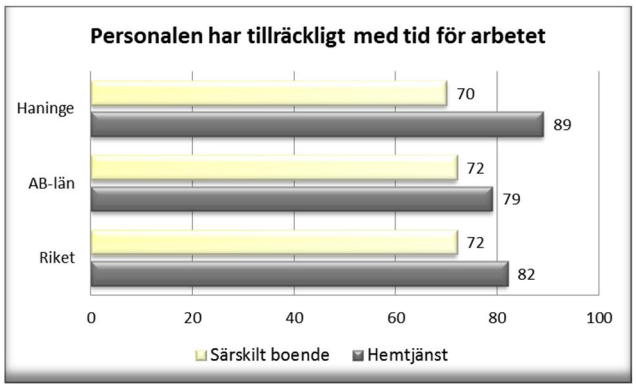
Äldre i särskilda boenden i Haninge kommun upplever sig något mer trygga än genomsnittet i länet och i riket. Inom hemtjänsten så är den upplevda tryggheten strax under den genomsnittliga nivån i riket och ett par procent över nivån i länet. För Haninge kommun gäller att för både hemtjänsten och särskilda boenden så var utfallet 2013 något bättre beträffande upplevd trygghet.

4.1.3 Personalen har tillräcklig med tid

När det gäller personalens tid avses andelen äldre som anser att personalen alltid eller oftast har tillräckligt med tid för att utföra arbetet.

[4] I Öppna jämförelser används indikatorn ”mycket tryggt”.

Figur 4 - Bedömning av om personalen har tillräckligt med tid

Tillräcklig tid är en viktig förutsättning för att kunna tillgodose brukarens behov. Resultatet för Haninge visar på att en högre andel äldre med hemtjänst jämfört med riks- och länsgenomsnittet anser att personalen har tillräckligt med tid. När det gäller särskilda boenden är dock andelen som anser att personalen har tilläckligt med tid lägre än både riks- och länsgenomsnittet. Det är en förhållandevis stor skillnad i Haninge kommun om hur de äldre uppfattar personalens tid mellan hemtjänst och särskilda boenden.

4.1.4 Bedömning

Baserat på det begränsade antalet indikatorer som används i denna jämförelse så framkommer att de äldre som har hemtjänst i Haninge kommun i högre grad än genomsnittet för riket och länet är nöjda. De anser också i högre utsträckning att hemtjänstpersonalen har tillräckligt med tid samt känner sig något mer trygga i jämförelse med länets och rikets äldre.

När det gäller de äldre i särskilda boenden så visar ovanstående indikatorer på ett resultat för Haninge kommun som hamnar i nivå med läns- och riksgenomsnittet.

Det är viktigt att i sammanhanget påpeka att det finns ytterligare nyckeltal som är relevanta att använda i en jämförelse, t.ex. från öppna jämförelser. Även om jämförelsen visar på ett relativt sett bra resultat för äldreomsorgen behöver det inte innebära att verksamheten i alla avseenden är ändamålsenlig. Uppgiften för äldreomsorgen enligt lagstiftningen är mer sammansatt än vad som kan fångas i en brukarundersökning. Insatserna som ges ska bl.a. bidra till att stärka och vidmakthålla nedsatta funktioner. Det finns för närvarande ingen uppföljning av eller kunskap om i vilken utsträckning som insatserna bidra till detta syfte. Ytterligare en aspekt är att gruppen mest sjuka äldre som har de största behoven sannolikt också är mest beroende av en väl fungerande verksamhet. Baserat på den uppföljning som görs i dag går det inte att särskilja hur hemtjänsten fungerar för den gruppen. Dessutom kan det vara så att för den grupp äldre som har de allra största behoven så är inte enkäter heller ett optimalt medel att fånga deras uppfattning.

5 Äldreomsorgens ekonomi

5.1 Resultatutveckling

Äldrenämnden har under senare år inte haft en balanserad ekonomi i den meningen att verksamhetens kostnader har motsvarat tilldelad ekonomisk ram.

Tabell 1- Äldrenämndens resultat, 2010 - 2014

(mnkr)	2010	2011	2012	2013	2014	Prognos 2015
Verksamhetens intäkter	67,9	64	72,3	94,5	94,9	
Verksamhetens kostnader	482,4	508,7	575,5	676,5	719,5	
Nettokostnader	414,5	444,7	503,2	582	624,6	674,8
Resultat	**-1,6**	**-25,5**	**-13,1**	**-9,9**	**-17**	**-56,5**

Från sammanställningen kan noteras att nettokostnaderna ökade kraftigt under 2012 och 2013, 13 procent respektive 16 procent. Det finns också en risk enligt årsprognosen från delår 2 med en relativt hög nettokostnadsökning 2015. Sedan 2013 har nettokostnaderna påverkats av det ansvar för personer under 65 år som nämnden övertagit från socialnämnden.

Det prognosticerade resultatet för 2015 indikerar en förhållandevis stor procentuell budgetavvikelse, ca -9,1 procent. En del av avvikelsen förklaras dock med att -14,6 mnkr fördes över till 2015 enligt ett beslut av KF i maj 2015. Överföringen balanserades mot nämndens ursprungliga nettoram. Exklusive överföringen så innebär det prognosticerade resultatet en avvikelse på 6,6 procent.

Övergripande kan nämndens ekonomiska obalans förklaras med utgångspunkt från att de bedömda behoven av insatser har ökat kraftigt, mer än vad resursfördelningen i budgeten förutsatt. Framförallt har hemtjänstinsatserna ökat för personer 65+ med anledning av att antalet blivit fler samtidigt som de som beviljas insatser får fler timmar i genomsnitt per person. Sedan 2010 har också antalet platser i särskilda boenden tillsammans med korttidsboende och växelvård (årsgenomsnitt av egna och köpta) ökat från 417 till 493 år 2014. En kritisk fråga gäller förhållandet mellan resursfördelningen i budgetprocessen, nämndens ambitionsnivå som den uttrycks i riktlinjerna. I vilken grad ska resursfördelningen styra ambitionsnivån?

Äldrenämnden övertog den 1 maj 2013 bl.a. ansvaret för hemtjänst för personer under 65 år från socialnämnden, enligt SoL. I samband med överförandet genomfördes en ramjustering mellan nämnderna. Sedan övertagandet har antalet hemtjänsttimmar ökat dramatiskt. Årsprognosen t.ex. över antalet timmar 2015 innebär en ökning med ca 75 procent i jämförelse med utfallet 2014. Årsprognosen pekar på att utfallet kan bli ca 21 mnkr, jämfört med en budget på 4,3 mnkr. Det saknas f.n. tillräckliga underlag för att kunna förstå och förklara den stora ökningen av hemtjänsttimmar för personer under 65 år.

6 Volym och kostnadsutveckling – Hemtjänst 65+

6.1 Jämförelse av volym- och kostnadsutveckling

I genomlysningen ingår att gör en jämförelse av äldreomsorgen med andra kommuner. Efter samråd med förvaltningschefen så fastställdes att en jämförelse skulle göras med följande kommuner:

Tabell 2 - Jämförelsekommuner

Kommuner	Kommungrupp	Befolkning 2014
Bollebygd	Förortskommun	8 652
Botkyrka	Förortskommun	88 901

Kommuner	Kommungrupp	Befolkning 2014
Ekerö	Förortskommun	26 698
Huddinge	Förortskommun	104 185
Haninge	Förortskommun	82 407
Kungsbacka	Förortskommun	78 219
Lerum	Förortskommun	39 771
Lund	Större stad	115 968
Vaxholm	Förortskommun	11 329
Österåker	Förortskommun	41 180

Förutom Lunds kommun representerar de i jämförelsen ingående kommunerna kommungruppen förortskommuner. Fem av de i jämförelsen ingående kommunerna finns i Stockholms län. Underlaget till jämförelsen är hämtad från Kolada[5]. Nyckeltalen bygger på nationell statistik från de statistikansvariga myndigheterna.

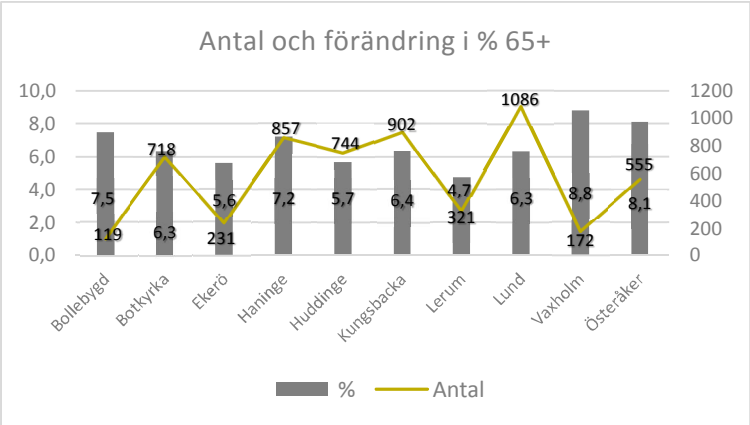
6.1.1 Felaktigheter i Haninge kommuns statistikuppgifter till Kolada

Relativt sent under genomförandet av denna genomlysning framkom att Haninge kommuns uppgift 2014 avseende antalet brukare med hemtjänst innehåller fel som gör att antalet överskattas. För rapporteringen till socialstyrelsen finns en särskild rapport i verksamhetssystemet Pulsen combine. Det är den rapporten som innehåller fel vilket gör att antalet aktuella brukare överskattas. I princip innebär felet att även personer med larm och matdistribution ingår i uppgiften över antalet personer med hemtjänst. För att få en bild av storleksordningen på felet kan nämnas att det kan handla om att rapporten överskattat antalet brukare med 118 personer, d.v.s. att uppgiften för 2014, som framgår nedan, istället för 1 065 personer skulle ha varit 965 personer. Bedömningen är att felet är väsentligt och det påverkar andra nyckeltal som genomsnittlig tid per brukare och hemtjänstkostnad per brukare.

6.1.2 Förändring av antalet äldre

Under perioden från 2012 till och med 2014 har i jämförelsekommunerna antalet 65+ ökat. Den relativa ökningen skiljer sig åt mellan kommunerna. Av nedanstående diagram framgår ökningen både i antal och procentuellt mellan 2012 och 2014.

Figur 5 - Förändring 2012 till 2014 av antal och procent 65+

[5] Kommun- och landstingsdatabasen.

I Haninge kommun har antalet 65+ ökat med 857 personer mellan 2012 och 2014, vilket motsvarar en ökning med 7,2 procent. Haninge kommun tillhör de fyra kommuner där ökningen har varit störst.

Tabell 3 - Förändring i % i åldersklasser 2012 till 2014

Kommun	65-69	70-74	75-79	80-84	85-89	90-94	95-99
Bollebygd	1,2%	13%	13,8%	-5,3%	10,6%	38%	133,3%
Botkyrka	-1,3%	12,6%	13,5%	3,4%	14,2%	-1,1%	15,4%
Ekerö	-8,9%	20,8%	19%	10,6%	-0,4%	-5,1%	-17,2%
Haninge	-2,7%	17%	14,8%	3,9%	14,5%	8,5%	9,4%
Huddinge	-1,3%	14,6%	11,1%	-0,1%	7,1%	10,6%	0,0%
Kungsbacka	-0,7%	14,3%	11,7%	3,0%	4,0%	10,5%	-1,1%
Lerum	-7,5%	18,5%	9,7%	2,5%	9,4%	0,5%	17,5%
Lund	0,1%	19,4%	9,8%	-0,1%	1,6%	-0,3%	8,5%
Vaxholm	-1,8%	28,5%	16,3%	7,8%	-8,9%	7,9%	5,6%
Österåker	-4,9%	22%	16,0%	5,8%	17,6%	0,6%	40,0%

Om analysen av utvecklingen för personer 65+ görs uppdelat på olika åldersklasser så framkommer det att antalet 65 – 69 minskade i 8 av kommunerna. Den största ökningen för Haninge kommun har skett i åldersklasserna: 70 -74 år, 75 – 79 år och 85 – 89 år.

Tabell 4 - Andel per åldersklass av befolkningen 65+, 2014

Kommun	65-69	70-74	75-79	80-84	85-89	90-94	95-99
Bollebygd	34,3%	26,3%	17,8%	10,5%	6,7%	4%	0,4%
Botkyrka	35%	27,5%	17,7%	10,9%	6%	2,3%	0,6%
Ekerö	33,8%	28,9%	18,1%	10,4%	5,7%	2,6%	0,5%
Haninge	35,2%	29,3%	17,2%	10,1%	5,4%	2,3%	0,5%
Huddinge	34,3%	26,1%	17,6%	11,4%	7,1%	2,9%	0,6%
Kungsbacka	31,7%	27,1%	18,2%	11,5%	7,2%	3,7%	0,6%
Lerum	31%	27,9%	18,2%	12,1%	7,4%	2,8%	0,7%
Lund	32%	26,4%	16,6%	12,1%	7,9%	4%	1%
Vaxholm	38,2%	28,3%	14,9%	8,5%	5,3%	3,9%	0,9%
Österåker	34,9%	29,4%	16,7%	10%	6,1%	2,3%	0,6%

En analys av tabellen visar att Haninge 2014 hade den lägsta andelen (18,3 procent) i åldersgruppen 80 – 99 år utav de jämförda kommunerna och Lund den högsta andelen (25 procent).

Behovet av hemtjänst och särskilt boende har i stor utsträckning ett samband med den åldersrelaterad nedsättning av funktionsförmågan. Ökar antalet äldre ökar i princip behovet av insatser och ju högre genomsnittsåldern blir för personer över 65 år desto mer ökar behoven.

6.2 Antal och andel personer med hemtjänst 65+

Jämförelsen omfattar antal personer 65+ med beslut om hemtjänst. Antalet redovisas totalt och uppdelat på 65-79 år samt 80+.

Tabell 5 - Antal brukare 65+

Brukare 65+ år med hemtjänst, antal				Brukare 65-79 år med hemtjänst, antal				Brukare 80+ år med hemtjänst, antal			
Kommun	2012	2013	2014	Kommun	2012	2013	2014	Kommun	2012	2013	2014
Bollebygd	102	97	87	Bollebygd	25	27	22	Bollebygd	77	70	65
Botkyrka	769	663	-	Botkyrka	289	248	-	Botkyrka	480	415	-
Ekerö	253	246	347	Ekerö	83	79	112	Ekerö	170	167	235
Haninge	830	924	1 065	Haninge	357	383	449	Haninge	473	541	616
Huddinge	1 011	1 022	1 040	Huddinge	360	367	381	Huddinge	651	655	659
Kungsbacka	1 036	1 010	979	Kungsbacka	277	260	253	Kungsbacka	759	750	726
Lerum	389	405	386	Lerum	107	113	109	Lerum	282	292	277
Lund	1 229	1 180	1 230	Lund	316	314	361	Lund	913	866	869
Vaxholm	156	127	120	Vaxholm	41	34	37	Vaxholm	115	93	83
Österåker	482	452	463	Österåker	160	159	154	Österåker	322	293	309

Med hänvisning till vad som framgick ovan så överensstämmer inte antalet angivna brukare för Haninge kommun för 2014. Enligt den kontroll som har gjorts i verksamheten så var det 947 personer som hade en hemtjänstinsats i oktober 2014. Slutsatsen blir då med andra ord att antalet personer med hemtjänst har ökat under 2014 i Haninge kommun dock inte i den omfattning som framgår av uppgifterna i Kolada.

Även när det gäller Ekerö kommun förefaller uppgiften för 2014 om antalet brukare som tveksam. Det är knappast rimligt att antalet brukare kan ha ökat med 40 procent mellan 2013 och 2014.

Ett intressant förhållande tycks vara att mellan 2012 och 2014 så har antalet brukare i huvudsak minskat i de kommuner som kan jämföras[6] förutom för Huddinge och Haninge som ökat. I Lund är antalet i princip oförändrat. Även om hänsyn tas till att felaktigheten i Haninge kommuns uppgift över antalet 2014 så avviker utvecklingen i förhållande till de kommuner som har jämförts.

Av nedanstående tabell framgår andelen personer 65+ med hemtjänst.

Tabell 6 - Andel 65+ med hemtjänst, procent

Inv 65+ med hemtjänst, andel (%)				Inv 65-79 år med hemtjänst, andel (%)				Inv 80+ med hemtjänst i, andel (%)			
Kommun	2012	2013	2014	Kommun	2012	2013	2014	Kommun	2012	2013	2014
Bollebygd	6,4	5,8	5,1	Bollebygd	2,0	2,1	1,6	Bollebygd	22,1	19,7	17,5
Botkyrka	6,7	5,6	-	Botkyrka	3,2	2,6	-	Botkyrka	21,1	17,8	-
Ekerö	6,1	5,7	7,9	Ekerö	2,5	2,3	3,2	Ekerö	20,8	20,1	27,7
Haninge	7,0	7,5	8,4	Haninge	3,7	3,8	4,3	Haninge	21,9	23,8	26,6
Huddinge	7,7	7,6	7,5	Huddinge	3,6	3,5	3,5	Huddinge	22,1	21,9	21,6
Kungsbacka	7,4	6,9	6,5	Kungsbacka	2,6	2,3	2,2	Kungsbacka	22,9	22,3	21,0
Lerum	5,7	5,8	5,4	Lerum	2,1	2,1	2,0	Lerum	18,2	18,6	17,0
Lund	7,1	6,6	6,7	Lund	2,5	2,4	2,6	Lund	20,0	18,9	18,9
Vaxholm	8,0	6,3	5,7	Vaxholm	2,6	2,0	2,2	Vaxholm	29,8	25,3	21,0
Österåker	7,0	6,3	6,2	Österåker	2,9	2,7	2,6	Österåker	24,9	21,7	21,8

Bortsett från Botkyrka (som inte har någon uppgift för 2014) och Ekerö (sannolikt felaktig uppgift 2014) så är det enbart Haninge som i förhållande till 2012 redovisar en ökad andel 65+ med hemtjänst. Det gäller även om hänsyn tas till den felaktiga uppgiften avseende antalet med hemtjänst 2014. Felet innebär att andelen reduceras till ca 7,5 procent. I förhållande till 2013 är dock andelen oförändrad eller t.o.m. något lägre. För närvarande finns inte kunskap om i vilken omfattning som den felaktiga uppgiften fördelar sig på åldersgruppen 65-79 år respektive 80+. En slutsats är dock att Haninge tillsammans med Huddinge har en högre andel i åldersgruppen 65-79 år som har hemtjänst. Ytterligare en slutsats är att (bortsett från Botkyrka och Ekerö) andelen 80+ med hemtjänst minskar. I Haninge kommun har den sannolikt ökat.

[6] Botkyrka och Ekerö har inte tagits med.

6.2.1 Beviljade timmar och kostnader

För Botkyrka kommun saknas uppgifter om antalet hemtjänsttimmar i genomsnitt per brukare och månad samt kostnad per brukare. Ekerö kommuns uppgifter angående hemtjänsttimmar för 2013 och 2014 förefaller orimliga. Nyckeltalen för timmar och kostnader för Haninge kommun påverkas av att uppgifterna om antalet brukare för 2014 är fel, d.v.s. att antalet brukare har överskattats.

Tabell 7 - Beviljade timmar, kostnad skr/brukare och kostnad skr/inv 65+

Beviljade hemtjänsttimmar/månad, antal				Kostnad hemtjänst äldreomsorg, kr/brukare				Kostnad hemtjänst äldreomsorg, kr/inv 65+			
Kommun	2012	2013	2014	Kommun	2012	2013	2014	Kommun	2012	2013	2014
Bollebygd	22,6	30,4	36,4	Bollebygd	167 735	234 268	321 690	Bollebygd	10 713	13 607	16 309
Botkyrka	26,7	30,0	-	Botkyrka	176 675	185 451	-	Botkyrka	11 894	10 410	10 698
Ekerö	44,5	10,8	22,6	Ekerö	177 885	215 732	154 945	Ekerö	10 813	12 345	12 239
Haninge	43,2	35,7	34,1	Haninge	186 675	191 031	178 618	Haninge	13 082	14 254	14 977
Huddinge	36,6	36,5	36,2	Huddinge	142 350	154 752	153 445	Huddinge	11 020	11 760	11 561
Kungsbacka	37,1	35,9	37,8	Kungsbacka	236 357	269 974	300 553	Kungsbacka	17 407	18 676	19 657
Lerum	40,1	42,9	39,5	Lerum	338 717	379 333	354 806	Lerum	19 468	22 140	19 319
Lund	50,5	52,6	55,8	Lund	294 973	321 400	324 830	Lund	21 040	21 349	21 814
Vaxholm	31,4	32,9	37,0	Vaxholm	177 513	210 197	235 358	Vaxholm	14 245	13 150	13 347
Österåker	46,9	46,2	46,3	Österåker	196 946	234 024	232 765	Österåker	13 834	14 807	14 530

När det gäller antalet beviljade timmar så kan det konstateras att för de flesta kommunerna i jämförelsen har förändringarna mellan de tre åren varit förhållandevis små. Det gäller Huddinge, Kungsbacka, Lerum, Lund, Vaxholm och Österåker. Den genomsnittliga tiden per månad och brukare varierar inom intervallet 34,1 – 55,8 timmar. Om uppgiften för Haninge avseende 2014 räknas om med 947 brukare blir genomsnittstiden istället 38,3 timmar. Om den uppgiften räknas om till helår så motsvarar det 460 timmar per brukare och 435 798 timmar totalt. Av nämndens årsredovisning framgår att hemtjänstinsatserna 2014 omfattade 519 117 timmar. En förklaring till differensen är att i rapporteringen till socialstyrelsen ingår inte vårdresurstid (som inkluderar dubbelbemanningstid). Kommunerna ska inte i redovisningen till socialstyrelsen ta med t.ex. dubbelbemanningstid och extratid, vilket innebär att det faktiska antalet timmar sannolikt är högre för de flesta kommunerna.

Kostnaden per brukare avser årskostnaden. Det korrigerade beloppet för Haninge blir ca 201 tkr/brukare. En bedömning som görs är att de belopp som redovisas per brukar förefaller för ett antal kommunen som orimliga i förhållande till det genomsnittliga antalet timmar per brukare. Ett exempel är t.ex. Lund om uppgiften för kostnad hemtjänst per brukare används och antagandet görs att genomsnittskostnaden är 400 skr/timme så motsvarar det i genomsnitt 67,7 timmar per brukare och månad. Frågetecken finns även beträffande kostnaden per brukare för kommunerna Bollebygd, Kungsbacka och Lerum.

Kostnaderna 2014 per invånare 65+ varierar mellan kommunerna inom intervallet 10 698 – 21 814. I den jämförelsen hamnar Haninge kommun i mitten.

När den totala kostnaden kr/invånare 65+ för äldreomsorgsinsatser i ordinärt boende jämförs förändras bilden något. Förutom hemtjänst ingår då kostnad för korttidsvård, dagverksamhet och övrig kostnad. Tyvärr finns inte samtliga uppgifter i Kolada för 2014 så att det går att göra en boxanalys för detta år. Dessa uppgifter finns inte sammanställda för 2014 utan endast för 2013. En sammanställning av separata nyckeltal från Kolada har dock gjorts.

Tabell 8 - Kostnad i ordinärt boende 2013 - kr/invånare

Kostnad ordinärt boende äldreomsorg, kr/inv 65+

	2013
Bollebygd	21 192
Botkyrka	14 189
Ekerö	14 827
Haninge	23 882
Huddinge	15 573
Kungsbacka	24 370
Lund	24 607
Vaxholm	18 011
Österåker	21 888

Kostnad hemtjänst äldreomsorg, kr/inv 65+

	2013
Bollebygd	13 607
Botkyrka	10 410
Ekerö	12 345
Haninge	14 254
Huddinge	11 760
Kungsbacka	18 676
Lund	21 349
Vaxholm	13 150
Österåker	14 807

Kostnad korttidsvård äldreomsorg, kr/inv 65+

	2013
Bollebygd	3 208
Botkyrka	1 511
Ekerö	959
Haninge	7 254
Huddinge	2 426
Kungsbacka	3 970
Lund	2 157
Vaxholm	3 936
Österåker	5 535

Kostnad dagverksamhet ordinärt boende äldreomsorg, kr/inv 65+

	2013
Bollebygd	598
Botkyrka	1 278
Ekerö	797
Haninge	1 744
Huddinge	848
Kungsbacka	950
Lund	592
Vaxholm	925
Österåker	701

Kostnad ordinärt boende äldreomsorg övrigt, kr/inv 65+

	2013
Bollebygd	3 778
Botkyrka	990
Ekerö	726
Haninge	629
Huddinge	538
Kungsbacka	773
Lund	508
Vaxholm	0
Österåker	846

Uppgifterna har tagits fram med hjälp av en boxanalys i Kolada. När de samlade kostnaderna för stöd i ordinärt boende jämförs blir kostnaderna väsentligt högre för Haninge kommun och närmast i nivå med Lund och Kungsbacka som är de två kommuner som har de högsta kostnaderna. Framförallt hade Haninge kommun höga kostnader för korttidsvård och i viss mån för dagverksamhet. Sannolikt har dock omfattningen på korttidsvård minskat under 2014 varför kostnaderna borde ligga något lägre per invånare 65+.

Tabell 9 - Kostnader i ordinärt boende 2014, 65+

Kommuner	Hem-tjänst	Korttid	Dagverk-samhet	Övrigt	Ordinärt boende
Bollebygd	16 309	3 878	895	512	21 594
Botkyrka	10 698	2 191	1 345	889	15 123
Ekerö	12 239	3 820	829	715	17 603
Haninge	14 977	6 082	1 842	635	23 536
Huddinge	11 561	4 637	594	742	17 534
Kungsbacka	19 657	4 334	877	597	25 465
Lerum	19 319	3 005	728	1 038	24 090
Lund	21 814	2 687	603	457	25 561
Vaxholm	13 347	4 483	899	0	18 729
Österåker	14 530	6 113	700	984	22 327
Alla kommuner	18 301	3 611	616	936	23 464

Den främsta skillnaden för Haninge 2014 i förhållande till 2013 är att kostnaderna för korttidsvård har minskat. Fortfarande har dock Haninge en hög kostnad (den näst högsta) för korttidsvård och den högsta för dagverksamhet.

6.3 Antal och andel personer med särskilt boende 65+

Jämfört med 2012 har antalet i Haninge kommun 65+ i särskilda boenden 2014 ökat med 48 personer eller motsvarande 0,2 procent av antalet invånare 65+.

Tabell 10 - Antal personer i särskilt boende

Inv 65+ år i särskilt boende äldre, antal				Inv 65-79 år i särskilt boende, antal				Inv 80+ år i särskilt boende, antal			
Kommun	2012	2013	2014	Kommun	2012	2013	2014	Kommun	2012	2013	2014
Bollebygd	59	54	47	Bollebygd	9	8	4	Bollebygd	50	46	43
Botkyrka	433	155	-	Botkyrka	149	60	-	Botkyrka	284	95	-
Ekerö	170	138	170	Ekerö	30	23	36	Ekerö	140	115	134
Haninge	369	396	417	Haninge	109	113	122	Haninge	260	283	295
Huddinge	619	568	573	Huddinge	149	138	139	Huddinge	470	430	434
Kungsbacka	552	541	562	Kungsbacka	87	93	95	Kungsbacka	465	448	467
Lerum	269	272	284	Lerum	63	63	60	Lerum	206	209	224
Lund	784	602	744	Lund	139	102	135	Lund	645	500	609
Vaxholm	91	87	87	Vaxholm	24	22	22	Vaxholm	67	65	65
Österåker	187	188	193	Österåker	52	48	44	Österåker	135	140	149

Den lägsta andelen personer 65+ i särskilda boenden har Österåker och Bollebygd följt av Haninge. Högst andel har Huddinge kommun. I förhållande till 2012 är det enbart Haninge som har ökat andelen 65+ i särskilda boenden. Haninge har i förhållandet till jämförelsekommunerna haft en relativt stor ökningen i åldersklasserna från 85 år och uppåt.

Tabell 11 - Andel personer i särskilt boende

Inv 65+ i särskilda boendeformer, andel (%)				Invånare 65-79 år i särskilt boende, andel (%)				Inv 80 och äldre i särskilt boende, andel (%)			
Kommun	2012	2013	2014	Kommun	2012	2013	2014	Kommun	2012	2013	2014
Bollebygd	3,7	3,2	2,7	Bollebygd	0,7	0,6	0,3	Bollebygd	14,4	12,9	11,6
Botkyrka	3,8	1,3	-	Botkyrka	1,6	0,6	-	Botkyrka	12,5	4,1	-
Ekerö	4,1	3,2	3,9	Ekerö	0,9	0,7	1,0	Ekerö	17,1	13,8	15,8
Haninge	3,1	3,2	3,3	Haninge	1,1	1,1	1,2	Haninge	12,0	12,4	12,7
Huddinge	4,7	4,2	4,2	Huddinge	1,5	1,3	1,3	Huddinge	16,0	14,4	14,2
Kungsbacka	3,9	3,7	3,8	Kungsbacka	0,8	0,8	0,8	Kungsbacka	14,1	13,3	13,5
Lerum	4,0	3,9	4,0	Lerum	1,2	1,2	1,1	Lerum	13,3	13,3	13,8
Lund	4,6	3,4	4,1	Lund	1,1	0,8	1,0	Lund	14,1	10,9	13,3
Vaxholm	4,7	4,3	4,1	Vaxholm	1,5	1,3	1,3	Vaxholm	17,4	17,7	16,4
Österåker	2,7	2,6	2,6	Österåker	0,9	0,8	0,7	Österåker	10,4	10,3	10,5

Relativt sett har det skett en ökning sedan 2012 av andelen i särskilda boenden i åldersgruppen 65-79 år med 0,1 procent och i åldersgruppen 80+ med 0,7 procent.

6.3.1 Kostnader

När det gäller kostnaderna per brukare i särskilda boenden är kostnadsspridningen per kommun 2014, bortsett från Bollebygd och Botkyrka, relativt begränsad. Kostnadsspridningen mellan kommunerna ligger i intervallet 753 – 880 tkr. Kostnaden för Haninge kommun motsvarar jämförgruppens genomsnittliga kostnad.

Tabell 12 - Kostnad särskilt boende, kr/brukare respektive inv 65+

Kostnad särskilt boende, kr/brukare				Kostnad särskilt boende, kr/inv 65+			
Kommun	2012	2013	2014	Kommun	2012	2013	2014
Bollebygd	882 864	972 833	958 638	Bollebygd	32 617	31 457	26 256
Botkyrka	713 201	2 378 335	-	Botkyrka	27 035	31 212	32 292
Ekerö	812 082	1 020 804	826 171	Ekerö	33 170	32 768	31 971
Haninge	766 453	793 189	812 199	Haninge	23 879	25 366	26 666
Huddinge	774 968	891 298	879 770	Huddinge	36 734	37 643	36 522
Kungsbacka	599 029	693 133	752 806	Kungsbacka	23 506	25 684	28 264
Lerum	691 268	675 335	847 222	Lerum	27 475	26 472	33 941
Lund	766 101	981 005	816 898	Lund	34 859	33 245	33 183
Vaxholm	708 110	775 356	767 897	Vaxholm	33 147	33 230	31 572
Österåker	761 283	798 255	805 627	Österåker	20 746	21 007	20 963

Som jämförelse kan nämnas att om Haninge kommun 2014 hade haft samma kostnad per brukare som Kungsbacka så skulle kostnaden för särskilt boende ha varit ca 25 mnkr lägre.

6.4 Andel invånare 65+ med insatsen hemtjänst eller särskilt boende

För att få en bild av insatserna totalt har en jämförelse gjorts mellan kommunerna av andelen invånare 65+ som 2014 hade insatsen hemtjänst eller särskilt boende. För att få en mer rättvisande bild av Haninge kommuns andel har den korrekta uppgiften 2014 för antalet med hemtjänstinsatser använts. Uppgiften för Ekerö kommun som sannolikt också är fel har dock inte korrigerats. Därför har inte Ekerö tagits med i jämförelsen.

Tabell 13 - Andel 65+ med hemtjänst eller särskilt boende

Inv 65+, hemtjänst + SB, andel (%)			
Komun	Andel	Varav hemtjänst	Andel % hemtjänst
Bollebygd	7,8	5,1	65%
Haninge	10,8	7,5	69%
Huddinge	11,7	7,5	64%
Kungsbacka	10,3	6,5	63%
Lerum	9,4	5,4	57%
Lund	10,8	6,7	62%
Vaxholm	9,8	5,7	58%
Österåker	8,8	6,2	70%
Alla kommuner	11,3	7,1	63%

Den kommun i jämförelsegruppen som har den högsta andelen 65+ med insatser är Huddinge med 11,7 procent. Därefter följer Haninge och Lund med 10,8 procent. Lägsta andelen har Bollebygd med 7,8 procent. Det ovägda genomsnittet för kommunerna i jämförelsegruppen blir 9,9 procent.

En faktor som har betydelse och som inte ingår i jämförelsen är korttidsvården. I jämförelse med övriga kommuner så hade Haninge 2013 en relativt sett stor omfattning på korttidsvård. I bokslutet redovisades 493 köpta årsplatser i särskilt boende samt korttidsboende/växelvård. Enligt uppgift från förvaltningen så var 417 av dessa årsplatser i särskilt boende och 76 var årsplatser i korttidsboende/växelvård. Omräknat i andel platser i förhållande till antalet invånare 65+ så innebär det 0,6 procent.

6.5 Nettokostnadsavvikelse

Ett sätt att bedöma den redovisade nettokostnaden för äldreomsorgen är att relatera den till den strukturjusterade standardkostnaden. Nettokostnad är bruttokostnad minus bruttointäkt. Den strukturårsjusterade standardkostnaden bygger på nettokostnader och strukturvariabler för det aktuella året. Standardkostnaden för äldreomsorgen beräknas fr.o.m. 2014[7] med hjälp av variablerna åldersersättning utifrån ålder (65-79 år, 80-89 år och 90- år) och civilstånd (ej gift och gift), ohälsa, andel födda utanför Norden, hemtjänstresor och institutionsboende i glesbygd. Nettokostnadsavvikelsen förväntas spegla om en kommun har högre eller lägre kostnader än de som motiveras av den egna strukturen enligt det kommunalekonomiska kostnadsutjämningssystemet. Avvikelsen redovisas i procent mellan nettokostnad och strukturårsjusterad standardkostnad. Positiva värden indikerar högre kostnadsläge än förväntat och negativa värden ett lägre kostnadsläge än förväntat.

I tabellen nedan framgår för perioden 2012-2014 per invånare, redovisad nettokostnad, strukturjusterad standardkostnad och nettokostnadsavvikelse.

[7] Förändingen av delmodellen påverkar jämförbarheten med tidigare beräknade standardkostnader enligt den tidigare delmodellen för äldreomsorg.

Tabell 14 - Nettokostnad, strukturjusterad standardkostnad och nettokostnadsavvikelse, kr/inv

Nettokostnad äldreomsorg, kr/inv				Strukturårsjusterad standardkost, kr/inv				Nettokostnadsavvikelse äldreomsorg, (%)			
Kommun	2012	2013	2014	Kommun	2012	2013	2014	Kommun	2012	2013	2014
Bollebygd	8 759	9 426	8 654	Bollebygd	7 154	7 788	8 209	Bollebygd	22,4	21,0	5,4
Botkyrka	5 187	5 563	5 817	Botkyrka	4 876	5 305	5 568	Botkyrka	6,4	4,9	4,5
Ekerö	6 578	6 981	7 218	Ekerö	5 688	6 081	6 276	Ekerö	15,6	14,8	15,0
Haninge	6 179	6 945	7 086	Haninge	5 257	5 835	6 132	Haninge	17,6	19,0	15,6
Huddinge	5 851	6 061	6 219	Huddinge	5 253	5 651	5 908	Huddinge	11,4	7,2	5,3
Kungsbacka	8 701	8 942	9 419	Kungsbacka	7 354	7 702	8 128	Kungsbacka	18,3	16,1	15,9
Lerum	8 265	8 614	9 210	Lerum	6 549	6 734	7 094	Lerum	26,2	27,9	29,8
Lund	8 188	8 181	8 351	Lund	7 047	7 177	7 400	Lund	16,2	14,0	12,9
Vaxholm	8 147	8 054	8 006	Vaxholm	6 892	7 428	7 961	Vaxholm	18,2	8,4	0,6
Österåker	6 328	6 583	6 652	Österåker	5 675	6 424	6 812	Österåker	11,5	2,5	-2,3

Utav de kommuner som ingår i jämförelsegruppen är det enbart Österåker som 2014 har en nettokostnad som understiger den förväntade.

En kommentar till Haninge kommuns utfall är att nettokostnaderna per invånare ökade kraftigt mellan 2012 och 2013 dock inte lika mycket som den strukturjusterade standardkostnaden vilket medförde en ökad nettokostnadsavvikelse. För 2013 till 2014 blev utvecklingen tvärtom, d.v.s. den strukturjusterade standardkostnaden ökad mer än den redovisade nettokostnaden. Nettokostnadsavvikelsen reducerades då från 19 procent till 15,6 procent.

Det finns en risk att felaktiga slutsatser kan dras när nettokostnadsavvikelsen omsätts i ekonomiska termer med hänvisning till den osäkerhet som kan finnas i beräkningsmodellen av standardskostnaden och till eventuella kvalitetsbrister i kommunernas redovisning. Med den reservationen som bakgrund kan konstateras att 15,6 procents högre nettokostnad än den strukturjusterade standardkostnaden motsvarar en högre kostnad för äldreomsorgen med ca +79 mnkr.

För övrigt kan noteras att för Bollebygd och Österåker har det under jämförelseperioden skett en kraftig minskning av nettokostnadsavvikelsen. Både Lund och Huddinge uppvisar en nedåtgående trend vad gäller nettokostnadsavvikelsen. Lerum ”sticker ut” i den bemärkelsen att kommunen har en mycket stor positiv avvikelse, d.v.s. betydligt högre kostnader än förväntat.

6.5.1 Kommentar - Kommunalekonomisk utjämning

I äldrenämndens delårsrapporter 2015 redovisas avvikelsen mot standardkostnaden. Nämnden för också ett resonemang om delmodellen för äldreomsorg i den kommunalekonomiska utjämningsmodellen. Framförallt gäller det förhållandet att få åldersintervall, d.v.s. 65 – 79 år, 80 – 89 år samt 90 – år, tillsammans med ojämn befolkningsutveckling får ett stort genomslag i modellen. Enligt nämndens uppfattning kan det delvis förklara de stora svängningar som flera förortskommuner redovisar i förhållande till standardkostnaden. Dessutom redovisas de uppräkningar av normkostnaden som görs i modellen, per åldersintervall, av ensamboende i förhållande till de lever i ett parförhållande. Förhållandet mellan uppräkningen av normkostnaden för de som är ensamboende jämfört med gifta i åldersgrupperna 65 – 79 år, 80 – 89 ska vara 4 respektive 2,6.

I den modell för utjämning av äldreomsorgskostnader som infördes 2014 gjordes bedömningen att en indelning som i den tidigare modellen med sex åldersklasser tenderade att överkompensera kommuner där befolkningen lever länge. Det beror på att merkostnader för äldreomsorg beräknas för samtliga från 65-årsdagen, trots att behov av äldreomsorg

normalt endast föreligger under de sista fyra levnadsåren. Mot denna bakgrund bedömde utredningen, att åldersklasserna i en ny modell bör begränsas till tre i stället för sex klasser som i den tidigare modellen. Utredningen konstaterar vidare att en alltför detaljerad åldersindelning, t.ex. femårsklasser från 65 år och uppåt.

En slutsats är att det knappast finns någon modell för utjämning som på ett rättvisande sätt kompenserar för alla skillnader som finns beträffande faktorer som påverkar behovet. En faktor som påverkar behovet och kostnaderna är hur ålderfördelningen faktiskt ser ut inom respektive åldersklass. Om man tar åldersklassen 65 – 79 år så har t.ex. genomsnittsåldern i åldersklassen sannolikt betydelse för de faktiska behoven. Ju större andel som befinner sig vid ålderklassen övre gräns desto större blir genomsnittsbehovet och tvärtom. För kommuner som har en ”avvikande” åldersfördelning t.ex. beroende på en stor inflyttning under en period av personer i ungefär samma ålder så kan det leda till faktiska positiva och negativa avvikelser i förhållande till normkostnaden när dessa grupper kommer in i utjämningssystemets åldersklasser. Haninge kommun har under den period som jämförelsen omfattade en förhållandevis stor ökning av antalet personer i åldersgrupperna 70 – 74 år och 75- 79 år d.v.s. medan de i gruppen 65 – 69 år minskade. Konsekvensen har då blivit en ökad genomsnittsålder i åldersklassen 65 – 79 år, vilket i sin tur kan ha bidragit till ett ökat genomsnittligt behov i åldersklassen.

På motsvarande sätt kan det kontstateras att i åldersgruppen 80 – 89 år har de i åldern 85 – 89 år under perioden ökat relativt sett mer än de i åldern 80 – 84 år.

Sett till den kommunalekonomiska utjämningen så belastas Haninge av ett relativt stort avdrag i delmodellen för äldreomsorg. Enligt det preliminära utfallet för 2016 innebär det -3 719 skr/invånare.

6.5.2 Bedömning

En inledande slutsats av denna jämförelse är, generellt sett, vikten av tillförlitlig statistik och rättvisande redovisning av kostnader som underlag för nyckeltal och indikatorer som används. När osäkerheten är stor beträffande underlagets kvalitet blir jämförbarheten lidande, vilket i sin tur gör att det blir svårt att dra välgrundade slutsatser av materialet.

En sammanfattande bedömning när det gäller 65+ i Haninge kommun under perioden 2012 – 2014 är att:

- Antalet personer 65+ med hemtjänst har ökat (även efter det att 2014 års statistik korrigerats). Motsvarande utveckling har inte noterats för merparten av de kommuner som ingått i jämförelsen. I Huddinge kommun har antalet ökat men i betydligt mer begränsad utsträckning.
- Andelen 65+ med hemtjänst ökade mellan 2012 och 2013 med 0,5 procent. Under 2014 ökade inte andelen (efter korrigering). Ökningen av antalet med hemtjänst mellan 2013 och 2014 har då i huvudsak styrts av den demografiska förändringen. Haninge och Huddinge kommun har den högsta andelen invånare 65 – 79 med hemtjänst.
- Antalet timmar i genomsnitt per brukare minskade från 2012 till 2013 för att därefter öka under 2014. Tre av kommunerna som ingår i jämförelsen har högre genomsnittlig tid än Haninge. Jämförbarheten störs dock av det faktum att all beslutad tid inte redovisas i underlaget till statistiken, t.ex. dubbelbemanningstid och extra tid. För Haninges del innebär det att beslutad vårdresurstid inte finns med.

- Även om det finns en stor osäkerhet beträffande underlaget för jämförelse av kostnaderna per brukare så förefaller Haninge kommuns kostnad ligga under genomsnittet för gruppen. Kostnaden för hemtjänsten per invånare 65+ motsvarar gruppens median.
- Kostnaden för ordinärt boende per invånare 65+ är den tredje högsta i jämförelsegruppen, både 2013 och 2014. Haninge har den avgjort högsta kostnaden för korttidsvård även om kostnaden reducerades under 2014. Likaså är kostnaden för dagverksamhet hög.
- Andelen i särskilda boenden är förhållandevis låg men har ökat något under perioden.
- Kostnaden per brukare i särskilt boende ligger på en genomsnittlig nivå i förhållande till jämförelsegruppen och strax ovanför riksgenomsnittet.
- Sammantaget har Haninge kommun den näst högsta andelen tillsammans med Lunds kommun med insatser i form av hemtjänst och särskilda boenden.

När det gäller kommunens kostnader kan indikatorn nettokostnadsavvikelse användas på övergripande nivå för att få en grov bild av hur kommunens redovisade kostnader för äldreomsorgen förhåller sig till den förväntade kostnaden. Modellen som används för beräkningen fångar inte om det finns skillnader i ambitionsnivå mellan kommunerna som i sin tur kan ha betydelse för kostnaden. Den slutsats som är möjlig att dra vid en positiv nettokostnadsavvikelse är att kostnaderna är högre och att det kan bero på en högre ambitionsnivå eller en högre kostnadsnivå eller både och.

Nettokostnadsavvikelsen för äldreomsorgen ska inte tolkas som att det finns ett givet belopp som kostnaderna kan reduceras med, utan som en indikation på att verksamheten sannolikt kan genomföras till en lägre kostnad. Till bilden hör att även om äldreomsorgen genomförs inom ramen för budgeten så kommer nämnden sannolikt att ha en positiv nettokostnadsavvikelse.

I första hand är det av intresse att identifiera förklaringar till nettokostnadsavvikelsen som beror på en bristande effektivitet i genomförandet av verksamheten.

7 Hemtjänstens volymutveckling 65+ i Haninge kommun

7.1 Inledning

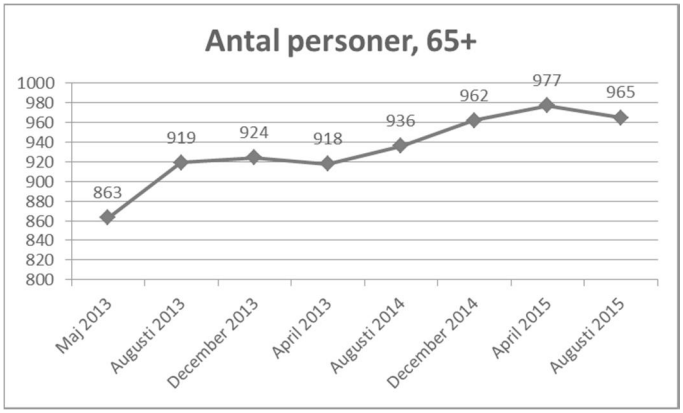
För att få en relevant bild av volymutveckling i hemtjänsten för personer 65+ begärdes ett statistik uttag från verksamhetssystemet Pulsen combine. Uppgifterna avser antal personer samt antalet hemtjänsttimmar och är hämtade från perioden maj 2013 t.o.m. augusti 2015.

7.2 Antal personer

I diagrammet framgår trenden att antalet personer med hemtjänst succesivt ökat sedan maj 2013. Samtidigt visar diagrammet att uppgiften i Kolada för 2014 inte var korrekt.

Om maj 2013 jämförs med augusti 2015 så har antalet personer med hemtjänst ökat med 12 procent.

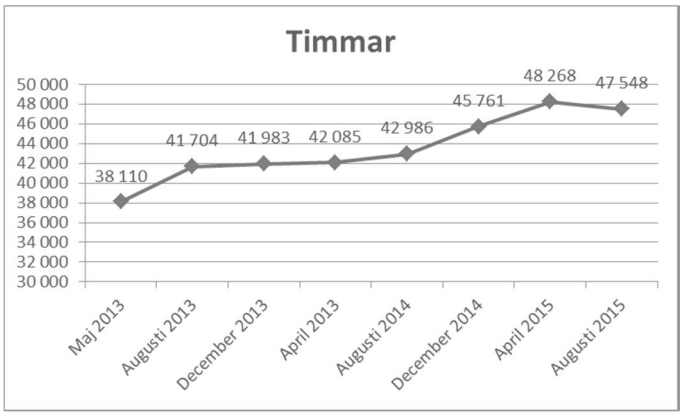
Figur 6 – Antal personer

7.3 Antalet timmar per månad

Antalet timmar avser de ersatta timmarna för respektive månad som statistiken har hämtats från.

Figur 7 - Antal timmar totalt, respektive månad

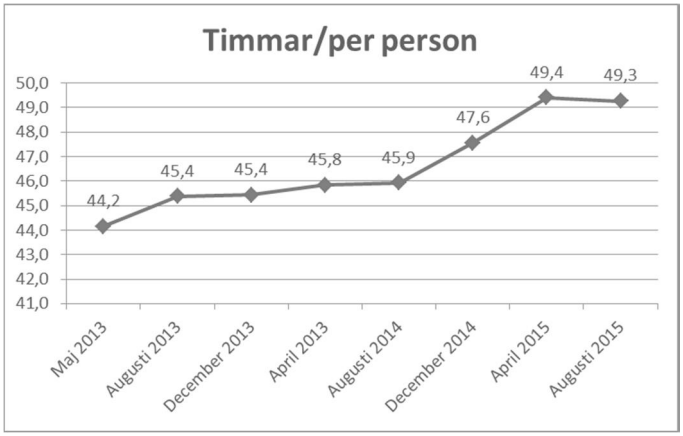
Ökningen av timmar per månad från maj 2013 till augusti 2015 motsvarar en ökning på 25 procent vilket innebär 113 000 omräknat till ett kalenderår.

Enligt modellen för resursfördelning hemtjänst, som gäller sedan 2009, ingår vårdresursmätning som kan generera individuellt tillägg. Vårdresurstid adderas till schablontiderna som räknas fram. Mätningen görs per ärende och inte per insats. För att få en bild av omfattningen på vårdresurstid så efterfrågades aktuell årsvolym på beslutad vårdresurstid. Den aktuella omfattningen motsvarar ca 75 000 timmar per år eller 6 250 timmar/månad.

7.4 Antal timmar per person med hemtjänst

För att få fram antalet timmar i genomsnitt per person har det totala antalet timmar dividerats med antalet personer med hemtjänst. Det som då blir uppenbart är att antalet timmar per person med hemtjänst, som framgår i Kolada, inte överensstämmer med de uppgifter som finns i verksamhetssystemet. I augusti 2015 var den genomsnittliga tiden 49,3 timmar per person med hemtjänst. Sedan maj 2013 har den genomsnittliga tiden ökat med 12 procent.

Figur 8 - Antal timmar per person med hemtjänst

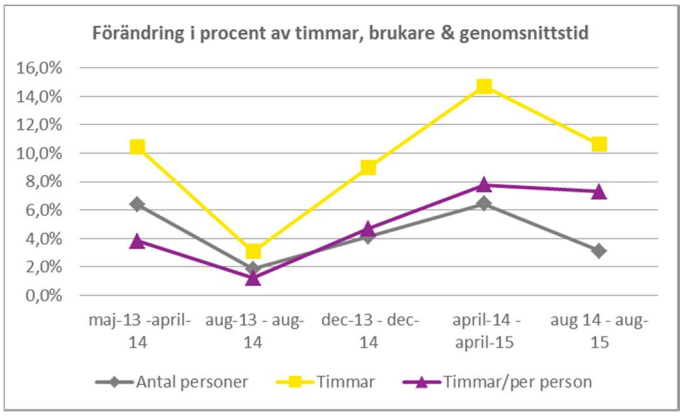

Den tid som vårdresursmätningen har genererat motsvarar i princip 6,5 timmar i genomsnitt per kund och månad. Om all beräknad vårdresurstid utförs och faktureras av utförarna så motsvarar det en årskostnad på ca 25 mnkr

7.5 Analys

En slutsats är att ökningen av timmar och därmed kostnaderna drivs av att det blir fler personer som får bistånd i form av hemtjänst och att de i genomsnitt får mer hjälp i tid räknat. I nedanstående diagram har utvecklingen i rullande ettårsperioder jämförts. Det innebär att förändringen från de fyra första mättillfällena och ett år framåt har jämförts.

Figur 9 - Procentuell förändring av antalet personer, timmar och av genomsnittstid

Av diagrammet framgår att den starkaste drivaren till att antalet timmar ökar är ökningen av den genomsnittliga tiden.

När det underliggande materialet som är fördelat på åldersklasser analyseras (i femårsklasser från 65 år) så framkommer bl.a:

- Flest personer fanns i åldersgruppen 80-84 år. En viss ökning av antalet skedde fram till december 2013. Därefter har en mindre minskning av antalet inträffat. I åldersgrupperna 65-69 år och 70-74 år har antalet ökat. Sammanlagt rör det sig om 40 personer från maj 2013 till augusti 2015. I åldersgruppen 95-99 var ökningen procentuellt störst och motsvarar 19 personer.

- Genomsnittstiden per åldersklass i augusti 2015 låg i intervallet 43-58 timmar per månad. Flest timmar i genomsnitt hade åldersgruppen 95-99 år (58 timmar) och minst antal timmar hade åldersgruppen 80-84 år (43 timmar). Näst mest tid hade åldersgruppen 70-74 år (56 timmar). De mellan 75 och 94 år har 47 timmar i genomsnitt.

En huvudförklaring till att antalet ökar är demografiskt styrt. Vad som styr den kontinuerligt ökade genomsnittstiden är inte lika självklart. En förväntad förklaring skulle kunna vara en förväntad ökad genomsnittlig omsorgstyngd med hänvisning till att hemtjänsten trendmässigt alltmer reserveras för de med stora behov. Något sådan tydligt samband går dock inte på objektiva grunder identifiera i Haninge. En annan förklaring till ett ökat behov av hemtjänstinsatser skulle kunna vara en minskad användning av korttidsvård, t.ex. genom att personerna i större utsträckning skrivs ut från sjukhus direkt hem till ett ordinärt boende. Under perioden augusti 2014 till maj 2015 låg användningen av korttidsplatser inklusive växelvårdsplatser på en relativt konstant nivå. Från augusti 2014 till april 2015 ökade samtidig antalet timmar inom hemtjänsten relativt kraftigt. Under sommaren (från juli) 2015 och under början av hösten minskade användningen av korttidsplatser inklusive växelvårdsplatser i förhållande. Utifrån antalet timmar i april och augusti 2015 går det inte att identifiera ett sådant samband.

Frågan om individuellt tillägg efter vårdresursmätning har uppmärksammats av förvaltningen och ett ärende om att ta bort den från modellen för resursfördelning är på väg upp till äldrenämnden. Vårdresursmätning har gjorts för samtliga kunder med vård- och omsorgsinsatser. Modellen skattar funktionsförmågan inom ett antal områden och uppnådda poäng översätts till minuter per vecka som individuellt tidstillägg. Maximal tid per vecka som kan utgå är 18,67 timmar. Den risk som finns med nuvarande modell är att den i vissa situationer kan leda till ”överkompensation”. Det blir dessutom en något märklig ordning i beräkningen av insatstiden. Först konstateras att behov finns, som inte kan tillgodoses på annat sätt, som matchas med en schablontidsberäknad tid per insats för att sedan göra en samlad funktionsbedömning som i sin tur kan leda till en individuell schablontid för att kompensera kunder med omfattande funktionsnedsättning. Dessutom har inte nuvarande verksamhetssystem kunnat översätta det individuella tillägget till en tydlig och spårbar beställning.

8 Volymer och kostnader – Hemtjänst >65

8.1 Inledning

Äldrenämnden övertog från maj 2013 ansvaret för hemtjänst enligt SoL till personer >65 år med fysisk funktionsnedsättning.

Här redovisas en jämförelse utifrån ett begränsat antal nyckeltal av hemtjänst enligt SoL för personer under 65 år med funktionsnedsättning.

8.2 Andel, beviljade timmar och kostnader

Även när det gäller invånare under 65 år finns det en osäkerhet beträffande tillförlitligheten i nyckeltalen. För Haninges del så ansvarade socialnämnden för statistiken 2012 och fr.o.m. 2013 ingår verksamheten enligt SoL för personer under 65 i både socialnämndens och äldrenämndens ansvar.

Tabell 15 - Hemtjänst >65, andel, timmar och kostnad

Invånare med hemtjänst, andel procent				Beviljade timmar per månad och person				Kostnad hemtjänst , kr/brukare			
Kommun	2012	2013	2014	Kommun	2012	2013	2014	Kommun	2012	2013	2014
Bollebygd	0,14	0,17	0,06	Bollebygd	23,0	11,8	46,3	Bollebygd	0	0	383 250
Botkyrka	0,16	0,13	0,20	Botkyrka	30,1	42,8	25,6	Botkyrka	216 934	227 293	176 775
Ekerö	0,20	0,14	0,18	Ekerö	37,0	27,2	23,1	Ekerö	302 395	239 613	112 268
Haninge	0,24	0,25	0,15	Haninge	11,6	11,8	34,0	Haninge	98 635	56 392	129 495
Huddinge	0,29	0,25	0,29	Huddinge	22,7	36,8	31,7	Huddinge	71 690	94 089	87 583
Kungsbacka	0,14	0,15	0,15	Kungsbacka	33,4	35,4	39,8	Kungsbacka	240 221	280 389	198 979
Lerum	0,20	0,12	0,15	Lerum	15,8	30,3	35,0	Lerum	352 603	330 526	433 420
Lund	0,19	0,24	0,25	Lund	25,3	25,5	29,7	Lund	188 174	196 305	248 888
Vaxholm	0,17	0,12	0,13	Vaxholm	32,9	56,3	51,3	Vaxholm	30 438	415 455	332 833
Österåker	0,19	0,21	0,19	Österåker	23,4	32,1	36,8	Österåker	124 813	125 085	169 444
Alla kommuner	0,27	0,28	0,28	Alla kommuner	24,3	23,4	24,3	Alla kommuner	155 041	156 427	156 045

En hypotes är att när det gäller uppgifterna för Haninge kommun så baseras de för 2014 enbart på uppgifter från äldrenämnden. Andelen 0,15 procent av invånare under 65 motsvarar 104 personer. Utifrån uppgifterna i Kolada för jämförelsekommunerna, kan det konstateras att andelen med insatser varierar i intervallet 0,06 – 0,29 procent. Rikssnittet 2014 är 0,28 procent. Huddinge kommun redovisar den största andelen (0,29 procent) med insatser.

När det gäller beviljade timmar så varierar den relativt mycket mellan åren för vissa kommuner, t.ex. Bollebygd (handlar om få personer) och Botkyrka. Fyra kommuner redovisar kraftiga ökningar av antalet beviljade timmar per person under perioden; t.ex. Bollebygd, Lerum, Vaxholm och Haninge. Den genomsnittliga tiden har trendmässigt ökat under perioden för jämförelsegruppen.

Att göra en relevant kostnadsjämförelse utifrån uppgifterna i Kolada förefaller svårt med tanke på dels att de i flera fall varierar mellan åren, dels att det inte alltid finns ett tydligt samband mellan beviljad tid och kostnad per brukare.

Beträffande verksamheten i Haninge kommun kan det dock konstateras att 2014 ökade antalet timmar per brukare påtagligt tillsammans med kraftigt ökade kostnader per brukare. Det genomsnittliga antalet timmar hade 2014 närmat sig genomsnittet för jämförelsegruppen.

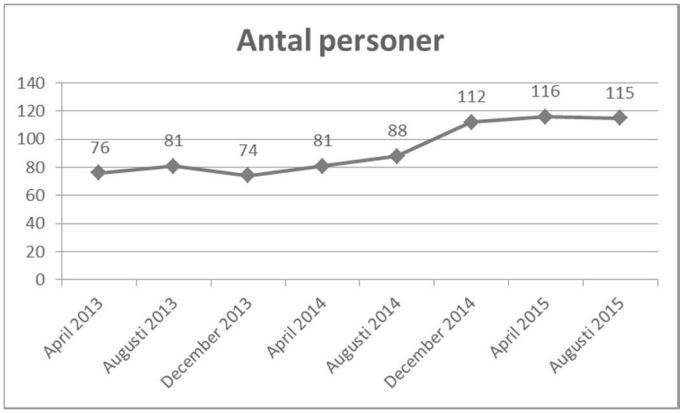
8.1 Hemtjänstens volymutveckling, personer under 65 år

På motsvarande sätt som för personer 65+ har statistik tagits fram från verksamhetsystemet för personer under 65 år med insatsen hemtjänst enligt SoL.

8.1.1 Antal personer

Äldreomsorgsnämnden tog över ansvaret för denna grupp fr.o.m. maj 2013. Statistiken över antalet personer har som ingångsvärde det antal som fanns registrerade i Pulsen combine i april 2013.

Figur 10 - Antal personer, >65 år

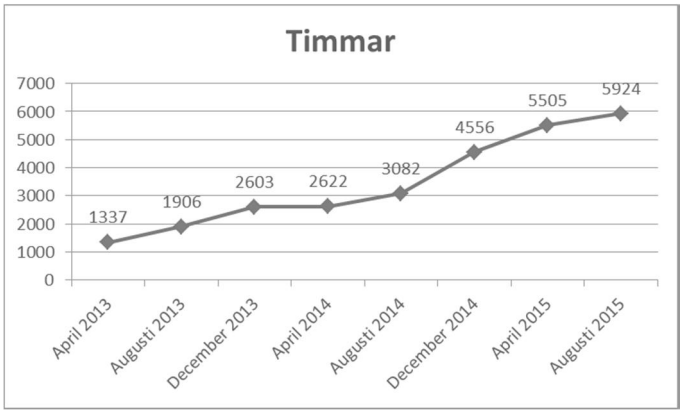
Ingångsvärdet var 76 personer under 65 år med hemtjänstinsatser. Ökningen av antalet personer började fr.o.m. april 2013 och var särskilt tydlig mellan augusti 2014 och december 2014. Förändringen av antalet personer från augusti till december innebär att 24 tillkom. Samtidigt ökade antalet timmar med 50 procent. Därefter har antalet legat kvar på ungefär samma nivå. Den ökning av antalet som skett sedan april 2013 fram till augusti 2015 motsvarar 51 procent.

När det ålderklassindelade underliggande materialet analyseras så framkommer att i förhållande till april 2013 har antalet i åldersgruppen 60-64 år ökat med 21 personer och utgör mer än 2/5 av det totala antalet. Även personerna i åldersgruppen 55-59 år ökat markant från 12 till 21 personer. Ytterligare en iakttagelse är att antalet i åldersgruppen 30-39 år har ökat från 2 till 7 personer.

8.1.2 Antal timmar per månad

Vid periodens början i april 2013 utfördes 1 337 timmar. Ett år senare hade antalet timmar fördubblats. Samtidigt hade antalet personer endast ökat med fem. En nästan fördubbling av antalet timmar har också skett mellan augusti 2014 och augusti 2015. Antalet personer med hemtjänstinsats ökade med 27 under den perioden.

Figur 11 - Antal timmar totalt, respektive månad

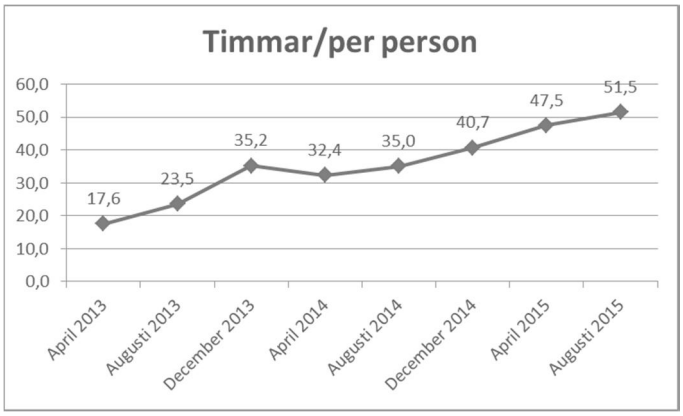

Volymförändringen motsvarar en ökning med 343 procent. En så stor ökning under en så relativt kort tid måste betraktas som extraordinär.

8.1.3 Antal timmar per person med hemtjänst

I april 2013 var den genomsnittliga tiden per person med hemtjänst 17,6 timmar. Femton månader senare hade den ökat till 51,5 timmar. I princip är det tre gånger så mycket tid som i april 2013, vilket motsvarar en ökning av genomsnittstiden med 193 procent.

Figur 12 - Genomsnittligt antal timmar per person

Bortsett från de under 30 år, som utgör två personer, varierar genomsnittstiden från 36 – 56 timmar. Minst tid hade de i åldern 55-59 år, d.v.s. 36 timmar. Övriga åldersklassers tid låg i intervallet 51-56 timmar.

8.1.4 Analys

Utifrån de data som kan hämtas från Kolada om hemtjänst för personer under 65 år är det svårt att dra några långtgående slutsatser av jämförelsen. Haninge kommun har enligt statistiken 2014 fått en minskad andel personer med insatsen samtidigt som den genomsnittliga tiden ökat kraftigt.

Behov av hemtjänstinsatser för personer under 65 år påverkas inte på samma sätt som för personer äldre än 65 år där funktionsnedsättningen i stor utsträckning är åldersrelaterad. Den demografiska utvecklingen har därför inte samma betydelse för behovsutvecklingen när det gäller personer under 65 år.

Kostnadsutvecklingen för hemtjänstinsatser har ökat dramatiskt sedan äldrenämnden tog över ansvaret från socialnämnden. Huvudförklaringen till utvecklingen är att fler personer har tillkommit efter övertagandet och att de får alltmer insatstid i genomsnitt. Om de personer som har tillkommit mellan april 2013 till augusti 2015 hade haft samma genomsnittliga insatstid som i april 2013 så hade timmarna per månad ökat med 686 timmar. Istället har timmarna ökat med 4 587 vilket innebär att ökade behov förklarar ca 3 900 timmar, d.v.s. att 85 procent av det ökade antalet timmar beror på de bedömda behoven av insatser har ökat. Fördelat på åldersgrupperna har behoven uttryckt i timmar ökat med mellan 12,7 till 2,1 gånger. Den grupp, 60-64 år som står för den volymmässigt största delen har ett genomsnittligt behov av insatstid som 2,6 gånger större än vad behovet var i april 2013. Samtidigt har antalet som får bistånd i den åldersgruppen ökat med 21 personer.

Ökningen av antalet personer (24 personer) från augusti 2014 till december 2014 bör analyseras närmare. Förändringen i antalet personer motsvarar +27 procent. Under samma period ökar antalet timmar med 48 procent.

8.2 Analys av pågående ärenden

8.2.1 Utgångspunkt

Äldreförvaltningen har på eget initiativ gjort en genomgång av aktuella hemtjänstärenden för personer under 65 år. Ett syfte har varit att belysa handläggningen och för att identifiera orsaker som kan förklara den volymökning som har skett.

Inom ramen för denna genomlysning har delar av underlaget som ingått i genomgången studerats, bl.a. fyra utredningar och statistik.

8.2.2 Iakttagelser

I den aktuella listan över aktuella ärenden fanns (oktober 2015) beslut för 117 personer.

- Den totala omfattningen på beslutad insatstid för månaden var 6 099 timmar. Därutöver fanns 29 beslut om (social) ledsagning där omfattningen av tid inte hade beslutats
- I tre ärenden som avsåg enbart ledsagning fanns ingen beslutad insatstid registrerad.
- De 10 ärenden som omfattade flest antal timmar fanns inom intervallet 141 – 281 timmar. Sammanlagt motsvarar insatserna i dessa ärenden ⅓ av den totala tiden. De 20 personer med flest antal timmar (≥95) fick mer än 50 procent av den beslutade tiden.
- De 38 ärenden med minst beslutad tid hade tillsammans lika mycket tid som det ärende som hade mest beslutad tid (281 timmar).

Förutom beslut om omvårdnads- och serviceinsatser förekom beslut om tid baserat på en vårdresursmätning eller som extra resurs. Omfattningen av s.k. vårdresurstid/ extra resurs för personer under 65 år var inte stor men i de granskade ärenden där det förekom gick det inte att förstå hur den hade räknats fram. Den modul i Pulsen combine som finns för vårdresursmätning i ordinärt boende kunde inte tillämpas för personer under 65 år. Istället ska vårdresursmätningen göras manuellt i en mall. I de ärenden som ingick i granskningen och där det förekom vårdresurstid fanns dock inte denna ifyllda mall i de fysiska akterna. En synpunkt som framkommit är att modellen för vårdresursmätningen i sig inte var anpassad till målgruppen under 65 år.

Vårdresurstid/extra resurs förekom totalt i 13 av de aktuella ärendena inom intervallet 1,17 – 68,57 timmar(månad). I ett par beslut utgjorde vårdresurstiden relativt stor andel av den totala tiden per månad, t.ex. 24 timmar av 54 timmar eller 21,5 timmar av 64 timmar.

Andra iakttagelser som gjordes var:

- I ett ärende där den totala tiden per månad uppgick till 223 timmar motiverades den del av beslutet som avsåg avlösning av medicinska skäl. Något läkarintyg eller motsvarande som stöd för bedömningen fans dock inte i akten. Beräkningen av behovet av omvårdnadstid var inte avstämt med tiden för avlösning. Därutöver tillkom vårdresurstid med 34 timmar/månad.
- I ett ärende förekom ledsagning i förhållandevis stor omfattning och i ett annat ärende dusch i mycket stor omfattning med dubbelbemanning. När det gäller ledsagningen gick det inte att i utredningen följa hur omfattningen hade beräknats fram.

- Det förekommer ett par ärenden som enbart har ledsagning och i något fall i relativt stor omfattning (62 timmar/månad). En ofta använd schablontid för ledsagning är 12 timmar/månad).

8.2.3 Sammanfattande reflexioner efter aktgranskning

Det är relativt få personer som får bistånd i relativt stor omfattning. Det förklarar i sin tur merparten av kostnaderna. Det är 10 personer som har beslut som omfattar 33 procent av den totala tiden och av kostnaden för hemtjänsten. En sannolik förklaring till utvecklingen av antalet timmar är att det dels blivit fler personer med behov av bistånd, dels att det framförallt tillkommit fler personer med stora behov.

En svår fråga att besvara är om personer som får bistånd i form av hemtjänst enligt SoL också omfattas av personkretsen enligt LSS och i sådana fall skulle kunna vara berättigade till insatser enligt LSS eller socialförsäkringsbalken. I två av de fyra ärenden som granskades skulle frågan om personkretsbedömning sannolikt kunna övervägas och i förlängningen om personlig assistans enligt socialförsäkringsbalken kunde vara tillämpligt. Ett hinder i sammanhanget är att personkretsbedömning inte görs av handläggare vid äldreförvaltningen utan av socialförvaltningens handläggare. Enligt uppgift har socialförvaltningen väntetid för sådana bedömningar. En fråga som kan övervägas gäller om socialförvaltningen har tillräckliga incitament för att korta ned den väntetiden.

Om en person är berättigad till personlig assistans enligt socialförsäkringsbalken har kommunen ett finansieringsansvar för 20 timmar per vecka. Om det grundläggande behoven understiger 20 timmar/vecka och personen tillhör personkretsen kan det bli fråga om personlig assistans enligt LSS. Ersättningen för personlig assistans enligt LSS och socialförsäkringsbalken är lägre än hemtjänstersättningen.

Utifrån de utredningar som har granskats närmare klargör inte dessa huruvida den totala omfattningen i tid av beviljade insatser är motiverad.

9 Biståndshandläggning

9.1 Inledning

Genomlysningen av handläggningen är inriktad på hur nämnden säkerställer en enhetlig biståndshandläggning utifrån nämndens riktlinjer.

9.2 Socialtjänstlagen

Det är Socialtjänstlagen (SoL) som anger förutsättningarna för kommunens äldreomsorg. Lagen kan beskrivas som en målinriktad ramlag vilken ger kommunerna stor frihet att utforma verksamheten i förhållande till lokala förutsättningar och behov.

Den som inte själv kan tillgodose sina behov eller kan få dem tillgodosedda på annat sätt har rätt till bistånd för sin försörjning och för sin livsföring i övrigt. Det följer av 4 kap. 1 § första stycket SoL. Den enskilde ska genom biståndet tillförsäkras en skälig levnadsnivå. Biståndet ska utformas så att det stärker hans eller hennes möjligheter att leva ett självständigt liv (4 kap. 1 § andra stycket SoL). Om det finns skäl får nämnd ge bistånd utöver vad som följer av 1 § (4 kap. 2 § SoL). Rätt bedömning av behov är en förutsättning för att den enskilde ska kunna få sina behov tillgodosedda. Lagstiftaren riktar ett övergripande krav på en rättssäker biståndsbedömning av god kvalitet.

Rätten till bistånd är inte knuten till vissa särskilt angivna situationer eller insatser, vilket innebär att insatsernas art och utformning får bestämmas av förhållandena i det enskilda fallet. Oavsett vad ärendet gäller är det viktigt att fokusera på den enskildes behov och inte på de insatser som tillhandahålls. Omsorgen om äldre ska inriktas på att äldre personer får leva ett värdigt liv och känna välbefinnande. Ansvarig nämnd ska verka för att äldre människor får möjlighet att leva och bo självständigt under trygga förhållanden och ha en aktiv och meningsfull tillvaro i gemenskap med andra. Enligt socialtjänstlagen ska kommunen inrätta särskilda boendeformer för service och omvårdnad för äldre människor som behöver särskilt stöd. Den äldre personen ska, så långt det är möjligt, kunna välja när och hur stöd och hjälp i boendet och annan lättåtkomlig service ska ges.

Biståndsbedömningen för äldre regleras i SoL, samt Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd. Lagstiftningen ställer krav på att biståndshandläggningen ska vara likvärdig, rättssäker och utföras med god kvalitet. De regler som styr handläggningen syftar till att garantera den enskildes rättssäkerhet. Ytterst ska den enskilde få sitt ärende prövat och avgjort på ett sakligt och opartiskt sätt. De bestämmelser som reglerar handläggning och dokumentation inom socialtjänsten återfinns framför allt i förvaltningslagen (1986:223) samt inom socialtjänstlagen. De bestämmelser som reglerar dokumentation i SoL kompletteras med föreskrifter och allmänna råd från Socialstyrelsen, SOSFS 2014:5, ”Dokumentation i verksamhet som bedrivs med stöd av SoL, LVU, LVM och LSS”. Socialstyrelsen har också givit ut en handbok, ”Handläggning och dokumentation inom socialtjänsten” den senaste versionen utkom januari 2015. Den kompletterar Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 2014:5).

9.3 Riktlinjer och resursfördelning

9.3.1 Utgångspunkt

Socialtjänstlagen är en ramlag som inte i sig tydligt definierar vad som ingår i skälig levnadsnivå. Innehåll och ambitionsnivå i förhållande till SoL måste därför tolkas och ges ett lokalt innehåll. Därför är det, trots att en individuell bedömning ska göras, fullt relevant att kommunen och framförallt nämnden tydliggör sin ambitionsnivå i förhållande till Socialtjänstlagen. De enskilda som vänder sig till nämnden bör rimligen få en vägledning kring vad de kan förvänta sig för hjälp och vilken bedömning kommunen gör av vad som motsvarar skälig levnadsnivå. Förekomsten av riktlinjer kan delvis upplevas som motsägelsefullt utifrån att lagen inte definierar några specifika insatser samtidigt som det är den enskildes behov som ska vara styrande för hur hjälpen utformas.

Risken med riktlinjer som beskriver vad den enskilde i normalfallet erbjuds för insatser och i vissa fall i vilken omfattning är att de direkt eller indirekt blir helt avgörande för det bistånd som ges. Ansökningarna prövas i förhållande till vad kommunen erbjuder istället för vad den enskilde har behov av. Samtidigt finns också ett intresse av att eftersträva en enhetlig tillämpning av lagstiftningen i kommunen. Likartade behov ska bedömas på ett likvärdigt sätt oavsett vem i kommunen som gör bedömningen. I sig ger dock Socialtjänstlagen kommunen möjlighet till ”särbehandling”. Till synes likartade behov får tillgodoses med olika insatser med hänvisning till en individuell behovsprövning.

Ytterligare ett skäl till att riktlinjer finns är att nämnden har delegerat beslutanderätten till handläggarna som har att besluta i nämndens ställe. Det är därför både rimligt och relevant att det finns en vägledning till handläggarna hur de ska tolka lagstiftningen på nämndens vägnar.

De riktlinjer som finns inom äldreomsorgen i Haninge kommun för biståndsbedömning och handläggning hanteras i flera dokument:

- Riktlinjer för biståndshandläggning inom äldreomsorgen i Haninge kommun.
- Resursfördelning hemtjänst.
- Rutiner för biståndshandläggning i Haninge kommun.

9.3.2 Riktlinjer för biståndshandläggning inom äldreomsorgen

I november 2012 fastställdes uppdaterade riktlinjer för biståndshandläggning. Riktlinjerna avser myndighetsutövning av ärenden enligt SoL, inom äldreomsorgen. Med äldreomsorg avses insatser riktade till personer över 65 år. Någon anpassning av riktlinjerna har inte gjorts till personer under 65 år som nämnden ansvarar för sedan maj 2013.

I riktlinjerna framgår grundläggande bestämmelser och principer, andra huvudmän, företrädare och bedömningskriterier. I denna genomlysning är i första hand bedömningskriterierna i fokus.

Riktlinjerna klargör att samtliga ansökningar ska bedömas utifrån principerna om allas likställighet inför lagen och om allas rätt till individuell prövning. Principen om allas likställighet inför lagen lägger en norm för vad som krävs för att skälig levnadsnivå ska tillförsäkras i så kallade normalärenden, medan principen om individuell prövning fastslår att all behovsbedömning och beslutsfattande måste ske utifrån den enskildes individuella situation och hjälpbehov.

För olika besluts- och insatskategorier finns en förslagsnorm. Samtidigt betonas att dessa inte medför någon inskränkning för individuell prövning utan utgör endast en utgångspunkt vid biståndsbedömning avseende de mest frekvent ansökta insatserna. De kategorier som återfinnes i riktlinjerna är:

- Hemtjänst.
- Trygghetslarm.
- Dagverksamhet och dagverksamhet för dementa.
- Avlastning i form av korttidsvård/växelvård.
- Avlastning i form av avlösning i hemmet.
- Korttidsvård/växelvård i övrigt.
- Särskilt boende.

Bistånd i ordinärt boende delas i sin tur in i omvårdnads- och serviceinsatser. För serviceinsatser definieras sex olika serviceinsatser, bl.a. städning, tvätt, inköp, fönstertvätt, m.fl. När det gäller omvårdnadsinsatser görs en exemplifiering av vilken typ av hjälp det kan röra sig om. Därefter slås det fast att för dessa insatser går det inte att fastslå någon norm avseende frekvens då denna typ av insatser alltid är av tydlig individuell karaktär.

I riktlinjerna betonas att insatser först prövas i det egna ordinära boendet och först när behovet ej bedöms kunna tillgodoses på annat sätt kan det bli aktuellt med särskilt boende. Huvudinriktningen när det gäller vård och omsorg om äldre människor är att stärka möjligheterna till ett självständigt liv i det ordinära boendet.

Enligt riktlinjerna kan korttidsvård beviljas när behovet av omvårdnad tillfälligtvis inte kan tillgodoses i hemmet. Utöver detta framgår vad som är syftet med växelvård och avlastning.

9.3.3 Resursfördelning hemtjänst

Vid sidan av riktlinjerna finns ett s.k. resursfördelningssystem ”resursfördelning hemtjänst” som fastställdes av nämnden 2009. Av dokumentet framgår att äldreomsorgens resursfördelningssystem bygger på schablontid utifrån insatskategorier i kombination med individuellt anpassad tid från en vårdresursmätning (ögatbedömning).

När det gäller serviceinsatser görs resursfördelningen enbart genom schablontid. Vid omvårdnadsinsatser sker resursfördelning både genom schablontid och genom vårdresursmätning.

Insatskategorierna hålls på en relativt allmän nivå för att inte utföraren ska detaljstyras och för att genomförandeplanerna ska få en reell betydelse. Omvårdnadsinsatserna ”paketeras” i form av morgonhjälp, måltidshjälp och kvällshjälp. Därutöver finns insatserna tillsyn, dusch och promenad. För dessa insatser finns en schablontid per tillfälle. Därutöver finns fem insatser som inte har någon fastställd schablontid; avlösning, ledsagning, matdistribution, trygghetslarm och natt.

Utöver detta beskrivs modellen för vårdresursmätning som kan generera tillägg i form av individuellt anpassad tid. Ett ärende med förslag att avveckla vårdresursmätningen kommer att tas upp på äldrenämndens sammanträde i november 2015. Vårdresursmätning används vid omvårdnadsinsatser och läggs ovanpå schablontiderna. Syftet är att tillförsäkra personer kvalitet som av olika anledningar är resurskrävande. Tiden som faller ut av vårdresurstiden läggs ovanpå schablontiden. Behov av dubbelbemanning ska täckas av vårdresursmätning. Vid genomgång av ett antal kommuners riktlinjer för äldreomsorg har det inte framkommit att en vårdresursmätning används för att generera tilläggstid. Däremot är det relativt vanligt att differentiera vissa insatser, t.ex. hjälp i samband med måltider. Insatsen kan bl.a. delas in i: leverans av matlåda, värmning och servering av matlåda, hjälp med hel måltid och hjälp med matning. För varje delinsats anges sedan en normaltid. På motsvarande sätt förekommer att morgonhjälp (personlig vård) differentieras.

För dokumenterat tidskrävande ärenden kan extra resurs undantagsvis utgå.

I Pulsen combine finns de fastställda schablontiderna inlagda. Samtidigt finns det utrymme att i systemet ändra schablontiden. Om en ändring görs så ska en motivering ges. Dessutom kan utförarna begära extra resurs om den beslutade tiden inte anses vara tillräcklig för att tillgodose behoven.

9.3.4 Rutiner för biståndshandläggning

Rutinen utgör ett komplement till riktlinjerna för biståndsbedömning inom äldreomsorgen. I huvudsak avser rutinen tillämpningsanvisningar för handläggning av biståndsärenden.

9.3.5 Verksamhetssystemet Pulsen combine

Äldreförvaltningen införde verksamhetssystemet Pulsen combine under våren 2013. Till Pulsen combine finns en handbok för handläggning. Strukturen i systemet är anpassad efter handläggningsprocessen.

9.4 Ledningssystem för kvalitet

9.4.1 Utgångspunkt

Enligt socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 2011:9) ska det finnas ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbete. Föreskriften gäller för hela hälso- och sjukvården, hela socialtjänsten och all verksamhet enligt LSS. Syftet med ledningssystemet är att det ska säkerställa att verksamheten uppfyller de krav och mål som gäller enligt lagar och föreskrifter. Vårdgivaren eller den som bedriver socialtjänst eller verksamhet enligt LSS ska enligt föreskriften identifiera, beskriva och fastställa de processer i verksamheten som behövs för att säkerställa verksamhetens kvalitet. Inom ramen för ledningssystemet ska riskanalyser göras fortlöpande och egenkontroll utövas. Klagomål och synpunkter (avvikelser) ska tas emot, utredas och sammanställas.

9.4.2 Äldrenämndens ledningssystem

Äldreförvaltningen har ett ledningssystem som under 2015 håller på att färdigställas och implementeras. Ledningssystemet finns presenterat på intranätet.

Ledningssystemet är uppbyggt utifrån följande komponenter:

- Säkring av processer och rutiner.
- Egenkontroll.
- Riskanalyser.
- Rapportering av avvikelser enligt hälso- och sjukvårdslagen och avvikelser enligt Socialtjänstlagen (lex Sarah) samt förbättringsarbete utifrån dessa rapporter

Följande huvudprocesser har identifierats och ingår i ledningssystemet:

- Korttidsboende
- Vård- och omsorgsboende
- Anhörigstöd
- Trygghetslarm (processbeskrivning kommer inom kort)
- Dagverksamhet (processbeskrivning kommer inom kort)
- Hemtjänst

Myndighetsutövningen hanteras inte som en huvudprocess i sig utan ingår som en delprocess i respektive huvudprocess.

I denna genomlysning är den del av ledningssystemet för kvalitet som syftar till att säkerställa en rättssäker och likvärdig biståndshandläggning, d.v.s. processen för myndighetsutövning har fastställts och dokumenterats tillsammans med egenkontrollen. Inom ramen för egenkontrollen ingår bl.a. kontroll av att den bedrivs enligt de processer och rutiner som ingår i verksamhetens ledningssystem. Egenkontrollen ska göras med den frekvens och i den omfattning som krävs för att kunna säkra verksamhetens kvalitet.

9.4.2.1 Handläggningsprocessen

Myndighetsutövningen, d.v.s. handläggningen ingår i de huvudprocesser som framgår ovan. I processen för hemtjänst som den beskrivs på intranätet ingår 23 aktiviteter där ansvaret för dessa har fördelats mellan biståndshandläggare, utförare och beställare. Till

vissa av aktiviteterna framgår underliggande dokument. Aktiviteten utredning hänvisar till beskrivning av ärendehanteringen i Pulsen combine.

9.4.2.2 Egenkontroll, intern kontroll och uppföljning

Inom ramen för nämndens ansvar för en tillräcklig intern kontroll, genomförs i enlighet med internkontrollplanen uppföljning av handläggningstid, dokumentation, kommunikation, omprövning, likvärdig bedömning samt uppföljning av överklaganden. Uppföljningen görs av utredare genom stickprov en gång per år.

Under vintern 2014 genomfördes internt, vid äldreförvaltningen, en granskning av samtliga biståndsbeslut gällande hemtjänst med en omfattning på minst 100 timmar per månad. Sammanlagt granskades 73 bedömningar och beslut. I huvudsak konstaterades att besluten var i överensstämmelse med gällande krav och förutsättningar i övrigt men att 6 av besluten var väl tilltagna beträffande antalet tillsynsbesök. Dessutom granskades 237 beslut med beslut om omsorgsinsatser på minst 10 timmar per månad. Syftet med granskningen var att bedöma om handläggningen var rättssäker och hade genomförts i enlighet med gällande delegationsordning, riktlinjer samt rutiner för biståndsbedömning och resursfördelning. Inga avvikelser noterades i förhållande till gällande lagstiftning och rutiner.

En tredje granskning som gjordes 2014 av biståndshandläggningen var inriktad på utredningarnas kvalitet. Tio utredningar per handläggare (totalt 170) omfattades av granskningen. Ett konstaterande i granskningen var att det fanns skillnader i utredningskvaliteten. Ett område som lyftes fram var att bedömningsdelen i Pulsen combine sällan till fullo användes. I flera utredningar var det oklart var själva funktionsnedsättningen och behovet finns, då det varken är en fullständig bedömning kring de olika behovsområdena och inte heller en tillräcklig dokumentation kring social situation och psykisk funktionsförmåga.

9.4.2.3 Ärendedragning

Sedan ett år tillbaka har mötesformen för ärendedragning i storgrupp tagits bort. För närvarande finns inget särskilt mötesforum uteslutande för ärendedragning. Istället ingår ärendedragning i de veckovisa teammötena (det finns fyra team). Enhetschef medverkar alltid vid teammöten för handläggare för personer under 65 och i övrigt vid de flesta teammöten för övriga handläggare.

Beslut om särskilt boende dras alltid med enhetschef då enhetschef formellt fattar de besluten. Vid ansökan om korttidsboende dras, enligt uppgift, flertalet med enhetschef innan beslut.

9.4.3 Bedömning

Det är inte ovanligt bland kommunerna att det som kallas riktlinjer för biståndsbedömning innehåller både riktlinjer som definierar skälig levnadsnivå och riktlinjer för handläggningen. I varierande grad skiljer det sig åt hur detaljerade dessa riktlinjer är. Från övergripande definiera en övergripande inriktning till att innehålla både riktlinjer och tillämpningsanvisningar.

För att riktlinjerna ska ge ett ändamålsenligt stöd till biståndsbedömningen bör de både vara ett tydligt uttryck för ansvarig nämnds ambitionsnivå och för vad som i normalfallet kännetecknar skälig levnadsnivå. Vad som kännetecknar skälig levnadsnivå brukar uttryckas i form av insatser som definieras med tid och frekvens, s.k. schabloner.

Riktlinjerna för äldreomsorgen i Haninge kommun är uppdelade i tre olika dokument. Riktlinjer, resursfördelning hemtjänst och rutiner för biståndshandläggning. Riktlinjerna fastställdes av nämnden i november och resursfördelning hemtjänst i januari 2009. I det här fallet betraktas nämndens riktlinjer som riktlinjerna tillsammans med resursfördelning hemtjänst. För att säkerställa en överensstämmelse mellan nuvarande riktlinjer och resursfördelning bör dessa hanteras integrerat och helst beslutas vid ett och samma tillfälle och då presenteras i ett och samma dokument.

Av Haninge kommuns riktlinjer framgår det tydligt att den s.k. förslagsnormen inte utgör någon inskränkning för individuell prövning utan endast en utgångspunkt vid biståndsbedömning avseende de mest frekventa ansökta insatserna. När det gäller omvårdnadsinsatser anges att det inte är möjligt att fastställa någon frekvens för dessa eftersom de alltid är av individuell karaktär. För servicetjänsterna framgår frekvensen. När det gäller omvårdnadstjänster blir frekvensen i praktiken given. Har man behov av hjälp på morgonen, kvällen och i samband med måltider som inte kan tillgodoses på annat sätt så blir det varje dag. För tillsyn, dusch och promenad krävs en individuell bedömning. Det finns kommuner, även om det inte är vanligt, vars riktlinjer definierar en skälig nivå (tid och frekvens) på dusch och promenad. För t.ex. ledsagning så anges i nämndens riktlinjer att den insatsen inte genererar någon schablontid. Överhuvudtaget saknas en av nämnden beslutad vägledning kring vad som är en skälig nivå och omfattning på ledsagning. I riktlinjerna nämns ledsagning till och från vårdinrättning, fotvård, frisör eller dylikt. I praktiken ges dock bistånd i form av ledsagning och social (motiverande) ledsagning. Varken riktlinjerna eller resursfördelningen ger någon vägledning kring vad som i normalfallet betecknar skälig levnadsnivå för ledsagning.

Motsvarigheten till den vårdresursmätning som ingår i resursfördelningsmodellen för hemtjänst har inte kunnat noteras i någon annan kommuns riktlinjer/resursfördelning. Däremot är det inte ovanligt att vårdresursmätning används för särskilda boenden. Ett antal kommuner hanterar skillnader i funktionsnedsättning genom att schablontider för vissa omvårdnadsinsatser istället differentieras. Modellen för vårdresursmätning ställer stora krav på tillämpningen genom att det finns underliggande tydliga bedömningskriterier och enhetlighet i handläggarnas skattning. Ett exempel på en otydlighet i instrumentet gäller nivåmätningen för födointag. Nivå två innebär aktiv hjälp antingen i form av matning eller som social måltid. Det finns sannolikt objektiva kriterier för att bedöma behovet av matningen. Däremot är det knappast lika tydligt vad som motiverar behovet av social måltid.

Om nämnden väljer att avveckla vårdresursmätningen är det nödvändigt att se över nuvarande riktlinjer och resursfördelning. Insatser och schablontider behöver då differentieras.

En annan utgångspunkt är att vårdresursmätning som metod för att bedöma och mäta funktionsnedsättningen egentligen är något positivt. Härigenom finns möjlighet att beskriva och följa hur behoven utvecklas och förändras över tid relaterat till funktionsnedsättningen. För detta ändamål kan det därför finnas motiv att behålla modellen.

En slutsats i denna genomlysning är att det finns ett antal faktorer som riskerar att bli volymdrivande när det gäller antalet beslutade insatstimmar:

- En gemensam nämnare som framkommit i intervjuerna är att Haninge kommuns äldreomsorg uppfattas som generös. I själva verket finns det inget direkt uttalat stöd i något fastställt styrdokument för den uppfattningen. I och med att besluten om bistånd fattas i den kontexten kan det inte uteslutas att de påverkas i den riktningen.

- Riktlinjer och resursfördelningsmodellen ger inte tydliga anvisningar om vad som enligt nämnden anses ingå i skälig levnadsnivå. Samtidigt finns det ett utrymme att göra individuella anpassningar av schablontider och att bedöma frekvensen av insatserna. När det gäller insatsen social ledsagning saknas en egentlig vägledning i form av riktlinjer eller genom modellen för resursfördelning.
- Riktlinjer och annan vägledning anpassade efter personer under 65 år har inte tagits fram. En anpassning av riktlinjerna behöver sannolikt göras t.ex. vad gäller personer med funktionsnedsättning med minderåriga barn, kontaktperson, gränsdragning mot LSS och i förhållande till socialnämndens ansvar för personer under 65 år. Brist på vägledning och anpassning av riktlinjer bidrar till osäkerhet i handläggningen och riskerar att blir resursdrivande.
- Vårdresursmodellen.
  - Det råder en osäkerhet beträffande när och hur nuvarande modell för vårdresursmätning ska tillämpas.
  - En ”överkompensation” kan bli en konsekvens om mätningen kompletteras med att schablontiderna för beslutade insatser utökas.
  - Vårdresurstiden relateras inte direkt till beviljade insatser och beställningen av ”vårdresursinsatsen” blir otydligt förmedlad till utförarna.
  - Det är svårt att följa upp hur vårdresurstiden används. Med nuvarande modell för rapportering av utförd tid kan det inte på ett tillfredsställande sätt kontrolleras att rapporterad tid faktiskt har utförts.

Enligt de krav som framgår av SOSF 2011:9 ska de processer som krävs för att säkerställa att verksamheten lever upp till lagstiftningens krav identifieras, beskrivas och fastställas. För varje aktivitet som ingår ska även de rutiner fastställas som behövs för att säkra verksamhetens kvalitet. Rutinerna ska dels beskriva ett bestämt tillvägagångssätt för hur en aktivitet ska utföras, dels ange hur ansvaret för utförandet är fördelat i verksamheten. I förvaltningens ledningssystem utgör handläggningsprocessen en delprocess i respektive huvudprocess som identifierats. I den nuvarande utformningen är det tveksamt om handläggningsprocessen lever upp till de krav på att varje aktivitet som ingår i processen ska beskrivas. När det t.ex. gäller utredning så hänvisar hemtjänstprocessen till de handböcker som finns för Pulsen combine. Handläggningsprocessen blir tydligare om den beskrivs i en processkarta med underliggande aktiviteter som det har kopplats rutiner till vilka täcker in alla väsentliga moment.

Förutom att fastställa den process som krävs för att definiera hur en rättsenlig handläggning ska genomföras krävs det en uppföljning av om det faktiska agerande överensstämmer med processen. Det kan göras med hjälp av ordinarie uppföljning, egenkontroll, anmodad internkontroll och särskilda fördjupade granskningar. Det är positivt att fördjupade granskningar har gjorts av myndighetsutövningen och att den omfattas av internkontrollgranskningar. Egenkontrollen av rättsäkerhet och av tillämpningen av riktlinjer bör dock göras med större regelbundenhet än vad som hittills har gjorts. Det bör även övervägas om i vilken omfattning som de ska göras och om eventuellt vissa delar kan göras i form av kollegiala granskningar. Det mest väsentliga är inte omfattningen i antal ärenden som granskas utan snarare urvalsprinciper och slumpmässighet i urvalet.

Det är också positivt att ärendedragningar är ett inslag i teammötena. Det är viktigt att ärendedragningarna genomförs med en tydlig struktur och att det samtidigt stöds av tydliga riktlinjer som klargör nämndens syn på skälig levnadsnivå. Frågan bör även prövas att genomföra ärendedragningar oftare samt om krav ska riktas på att alla beslut över en viss

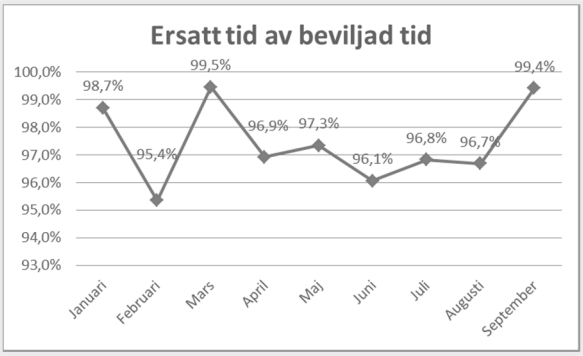
gräns, t.ex. 120 timmar per månad samt beslut utanför riktlinjerna måste tas upp vid ärendedragning. En regelbunden uppföljning bör även göras på handläggarnivå utifrån beslutstatistik bl.a. i form av antal beviljade timmar. Förutom forum för ärendedragning är det viktigt med en tillgänglig arbetsledning för att kunna stödja handläggarna.

Ett införande av ÄBIC planeras som stöd för handläggningen. Genom ÄBIC ges en tydligare utgångspunkt för en likvärdig handläggning och stöd för dokumentation samt bättre förutsättningar att följa upp verksamheten. Parallellt med ett införande av ÄBIC bör införandet av ett bedömningsinstrument övervägas.

9.5 Utförd tid i förhållande till beslutad tid

Under september månad 2015 fanns biståndsbeslut för hemtjänst till personer över 65 år som tillsammans omfattade 48 040 timmar. Av dessa har 47 758 timmar återrapporterats som utförda. I procent motsvarar det 99,4 procent av beviljad tid. På individnivå och per utförare finns variationer i form av att både färre och fler timmar har utförts än vad som framgår av biståndsbeslutet. Nedan framgår förhållandet mellan ersatt tid och utförd tid under januari till september 2015.

Figur 13 - Ersatt tid/beställd tid, jan - sept 2015, procent

Genomsnittet för perioden är 97,4 procent. Tid för sommargäster med hemtjänst ingår inte i beräkningen utom för september.

Intentionen har varit att utförarna ska rapportera den utförda tiden i Pulsen combine. Det har dock varit stora problem med att få det att fungera i systemet. Beslut togs innan sommaren 2015 att alla utförare ska återrapporterra via excellblad och inte direkt via verksamhetssystemet. Av den anledningen infördes en rutin där utförarna rapporterar utförd tid per person efter typ av insats samt beslutad tid.

9.5.1 Rutin för avstämning fakturerad tid

Fakturorna inkommer via Palette och fakturaunderlagen mottas via post. Fakturaunderlaget delas upp i omsorginsatser och serviceinsatser samt över 65 och under 65.

Beviljad tid jämförs med utförd tid och fakturerad tid. Skiljer beviljad tid/utförd tid väsentligt kollas det med handläggare. Tid för ledsagning samt avlösning granskas. Ledsagning över 10 timmar kontrolleras med handläggare. Beslut för avlösning kontrolleras i Pulsen combine.

9.5.2 Bedömning

Den främsta risk som finns i ersättningsprocessen i ett beställarperspektiv är att utföraren ersätts för mer tid än vad som faktiskt har utförts. Om det förekommer en underrapportering av avvikelser så realiseras risken. Risken kan motverkas genom en ändamålsenlig rutin för avstämning och kontroll. Det är dock inte tillräckligt i sig att det finns kontroller som faktiskt genomförs utan kontrollerna måste också vara meningsfulla. För att en kontroll som utförs ska vara meningsfull måste den kunna utföras i förhållande till en välgrundad uppfattning om hur det faktiskt har förhållit sig under den tid som rapporteringen ska spegla. Bedömningen är att stödsystem och rapporteringssystem inte är utformade på ett sådant sätt att tillräckliga och tillfredsställande kontroller kan utföras.

En väsentlig upplysning inför nedanstående resonemang är att vi i denna genomlysning inte har gjort någon granskning av utförarnas rapportering. Vi har med andra ord inget underlag för att uttala oss om utförarna i Haninge kommuns faktiska rapportering av utförd tid, utan analysen baserar på vår erfarenhet från kommuner som har infört elektroniska system med registrering av tid direkt hos kund.

Ett annat perspektiv är om den utförarrapportering som görs är en rättvisande spegling av de timmar som faktiskt utförts. Viktiga frågor i ett internkontrollperspektiv är, vilka fel kan uppstå och vad kan de få för konsekvenser om de inträffar. Exempel på fel som kan inträffa är t.ex. mindre tid än vad beslutet omfattar utförs eller att mer utförd tid rapporteras än vad som faktiskt utförts. Det kan finnas olika orsaker till att mindre tid än vad som beslutats utförs. Förklaringen till detta är många, t.ex. att brukaren har avsagt sig hjälp tillfälligt, vistas på annan ort, är inlagd på sjukhus m.m. och för tillfället inte behöver hjälpen. Det kan också vara så att den beslutade tiden är mer omfattande än vad brukaren faktiskt behöver, vilket i sig är viktigt att kunna fånga i uppföljningen. Det är särskilt viktigt inom ramen för den löpande uppföljningen, att identifiera insatser som har bedömts som nödvändiga för en skälig levnadsnivå men inte har blivit utförda eller utförs i otillräcklig utsträckning.

En kritisk fråga är om uppföljningen och kontrollen som faktiskt görs är effektiv, d.v.s. om den säkerställer att de timmar som ersätts också har levererats. Slutsatsen är att uppföljningen och kontrollen inte är effektiv i den meningen. Avstämningen kan kontrollera om mer tid har fakturerats än vad beställningen omfattar och om den tiden inte bekräftas av ansvarig handläggare så godkänns den inte för utbetalning. Det är dock inte tillräckligt för att kunna säkerställa en god intern kontroll av ersättningsprocessen.

När det gäller risken för att mer utförd tid rapporteras än vad som faktiskt har utförts så kan det konstateras att denna risk är svår att kontrollera i allmänhet, men särskilt svår att hantera i system, som det i Haninge kommun, med manuell rapportering. En förutsättning är dock att den rapporterade tiden ligger inom ramen för den beslutade tiden och att brukarens avgift inte påverkas. I manuella rutiner är det vanligt att avrundningar av tiden görs och då oftast uppåt vilket normalt sett inte förekommer vid elektronisk tidregistrering.

På totalnivå balanserar i det närmaste utförd tid med beslutad tid. Den genomsnittliga avvikelsen hittills i år ligger på -2,5 procent. Ett förhållande som är högst ovanligt jämfört med kommuner som har infört system med elektronisk tidredovisning. Det är inte ovanligt att avvikelsen i dessa kommuner mellan beställd och utförd tid motsvarar ca -20 procent och i vissa fall ännu större. Detta trots att i ett system med ersättning för faktiskt utförd tid har utföraren tydliga incitament att utföra så stor del som möjligt av beställd tid. Det har också visat sig erfarenhetsmässigt att vid övergång från en i huvudsak manuell avvikelserapportering till redovisning av faktisk utförd tid har avvikelserna ökat påtagligt.

En sammanfattande slutsats är att det är sannolikt att äldrenämnden ersätter för tid som inte har utförts hos kund. Med den uppföljning och kontroll som görs av rapporteringen kan det inte uteslutas att så är fallet. För att i större utsträckning göra det möjligt att säkerställa sambandet mellan faktiskt utförd tid och ersatt tid bör ett system med insats- och tidregistrering hos kund införas. En konsekvens av införandet av ett system för insats- och tidregistrering är att ersättningsnivån för utförda hemtjänsttimmar med största sannolikhet måste höjas i storleksordningen +10 procent.

10 Upphandlad verksamhet

10.1 Inledning

Äldrenämnden har tillämpat kundval inom hemtjänst sedan 2009. I augusti 2015 var antalet betalda platser i särskilt boende i genomsnitt 492 varav 295 i egen drift. Resterande 197 avser upphandlade platser av extern utförare. Platserna har upphandlats via ramavtal enligt LOU.

Nämnden har som huvudman ansvar för att upphandlad verksamhet lever upp till kvalitetskrav som följer av lagar och övriga författningar, samt nämndens kvalitetskrav.

10.2 Krav på utförare LOV Hemtjänst

De krav som ställs på utförare förutom de allmänna kraven på anbudsgivare finns under följande rubriker:

- Krav på verksamheten.
  - Bland annat att verksamheten ska bedrivas i enlighet med Äldrenämndens verksamhetsplan, de visioner, mål och kvalitetsdokument som fastställs årligen i Mål och Budget samt de lagar och riktlinjer som gäller för verksamheten.
- Krav på personal och bemanning.
  - Innehåller bl.a. kompetenskrav på verksamhetsansvarig och personal.
- Krav på lokaler, utrustning m.m.
- Krav på kvalitetssäkring och kvalitetsutveckling.
  - Krav ställs på kvalitetsarbete i enlighet med allmänna råd och föreskrifter (SOSFS 2011:9).
- Kapacitetskrav.
- Krav på tjänstens utförande.
- Övriga krav och ytterligare krav vid omsorgstjänster.

Sammantaget är det ett stort antal krav som leverantören ska uppfylla för att godkännas som utförare inom valfrihetsmodellen för hemtjänst.

10.2.1 Uppföljning – Extern kvalitetskontroll

Av förfrågningsunderlaget framgår att utföraren är skyldig att på kommunens begäran lämna information om verksamheten och om dess kvalitetsresultat. Kommunen har rätt att göra regelbunden uppföljning av den avtalade verksamheten avseende uppdragets genomförande samt avtalets fullgörande.

Uppföljning sker dels löpande på individnivå, dels på verksamhetsnivå genom en årlig kvalitetsgranskning. Den årliga kvalitetsgranskningen innebär genomgång av volymer, dokumentation, personal och kvalitetssystem samt av verksamhetens arbete med brukarundersökningen.

Om verksamheten inte uppfyller ställda krav avseende kvalitet ska en åtgärdsplan snarast tas fram av utföraren och redovisas för beställaren.

Kommunen har rätt att göra regelbunden uppföljning av den avtalade verksamheten avseende uppdragets genomförande samt avtalets fullgörande.

10.3 Krav vid upphandlade ramavtal av platser i särskilt boende

Kravspecifikationens krav är uppdelade i följande rubriker:

- Allmänt.
- Lagar.
  - Avser lagstiftning, förordningar, föreskrifter samt råd och anvisningar samt socialstyrelsens tillstånd.
  - Hälso- och sjukvård samt medicinskt ansvarig sjuksköterska.
  - Rutiner om anmälan om missförhållanden.
  - Dokumentation.
- Verksamhet.
- Arbetssätt och metoder.
- Omvårdnad.
  - Innehåller även krav på chefs och personals kompetens.
- Kvalitetskrav.
- Boendemiljö.
- Övrigt.

De krav som finns under ovanstående rubriker omfattar, utan att ha gjort en exat beräkning, ett hundratal olika krav.

Under krav på kvalitet regleras insyn och kvalitetsgranskning. Förutom att utföraren på eget initiativ ska informera kommunen ska kommunen ges full insyn i verksamheten. Beställaren har rätt att genomföra kvalitetsgranskning avseende avtalets fullgörande.

Utföraren ska genomföra årliga kundundersökningar samt redovisa resultatet för kommunen.

Om verksamheten inte uppfyller ställda krav på kvalitet ska en åtgärdsplan snarast framtas av utföraren och redovisas för kommunen.

10.4 Uppföljning av upphandlad verksamhet enligt LOV

Äldrenämnden granskar kvaliteten i verksamheten med hjälp av metoden IKG (intern kvalitetsgranskning) och EXKG (extern kvalitetsgranskning). IKG finns dels för ordinärt boende, dels för vård- och omsorgsboende. EXKG och IKG i ordinärt boende är i princip identiska frånsett att IKG innehåller en extra indikator för hälsa och arbete inom perspektivet personal. I denna granskning belyses i första hand EXKG.

EXKG görs för utförare med fem eller fler kunder. Ett år efter avtal har träffats med leverantör ska det göras en EXKG avtalsuppföljning och kontroll av rutiner och metoder. Därefter genomförs en årlig EXKG.

Södertörns upphandlingsnämnd utför genomför vid två tillfällen per år kontroll av avtalade leverantörers ekonomiska status.

Syftet med kvalitetsgranskningen enligt EXKG är att säkerställa att leverantören uppfyller de kvalitetskrav som äldreförvaltningen har på samtliga utförare inom äldrenämndens ansvarsområde. Resultatet av uppföljningen rapporteras till nämnden.

Utgångspunkterna i granskningen är socialtjänstlagen, hälso- och sjukvårdslagen, socialstyrelsens allmänna råd och bestämmelser, kommunens kvalitetspolicy, äldreplanen, strategi och budget, den kvalitetsdeklarerade tjänsten för hemtjänst, rutiner och riktlinjer för social dokumentation, äldrenämndens konkurrensplan, förfrågningsunderlag LOV samt tecknat avtal om att få delta i äldrenämndens valfrihetssystem för hemtjänst enligt lagen om valfrihetssystem, LOV.

EXKG beskriver kvalitet utifrån tre perspektiv: organisation/ledning, kund och personal. För varje perspektiv har sedan en indikator fastställts tillsammans med mått och verktyg för mätning. Det framgår även till vilket åtagande som respektive indikator relaterar tillhör. Nedan framgår perspektiv, indikator, mätverktyg och mått.

Tabell 16 - EXKG i ordinärt boende

Perspektiv	Kvalitetsindikator	Verktyg för mätning	Mått
Kund	Kundnöjdhet	Kundundersökning	Bemötande Delaktighet och Inflytande (sammantaget nöjd)
Personal*	Kompetens*	Validering*	Kan* Kan med komplettering*
Organisation/ ledning	Social dokumentation * gäller ej utförare med enbart servicetjänster.	Granskning av genomförandeplaner Uppföljning antal inkomna Lex Sarah rapporter	Andel inkomna genomförandeplaner (slumpmässigt urval) Informationsmängd på inkomna genomförandeplaner Inkomna lex Sarah rapporter motsvarande 5 % av kundvolym

Bedömningen bygger på fyra nivåer. Leverantören måste uppnå minst nivå 2 för att bli godkänd. Vilket innebär minst 80 procent av kraven. Godkänns inte leverantören för en eller flera av indikatorerna ska en handlingsplan upprättas.

En resultattabell för 2014 som omfattar sex utförare av hemtjänst framgår att samtliga blev godkända vad gäller kundnöjdhet och kompetens men enbart två när det gäller social dokumentation.

För uppföljning av köpta platser i särskilt boende från ramavtal upphandlat enligt LOU ska det dels göras en individuppföljning med utgångspunkt från individavtal och utförande av biståndsbeslut, dels en årlig avtalsuppföljning av MAS och boendesamordnare. Avtalsuppföljningen ska rapporteras till äldrenämnden.

10.5 Uppföljning av upphandlad verksamhet enligt LOU

För uppföljning av enstaka platser i särskilt boende och korttidsboende för personer över 65 år finns ett särskilt framtaget formulär för uppföljning. När formuläret används för verksamhet som omfattas av övergripande avtal (ramavtal). Själva formuläret som fylls i av de som gör uppföljningen består huvudsakligen av påståståenden och frågor som hanterar krav på verksamheten dels utifrån SoL, dels från HSL (Hälso- och sjukvårdslagen). Frågorna och påståenden är grupperade i rubriker som anknyter till kraven i förfrågningsun-

derlagen. För respektive område finns utrymme till kommentarer från de som genomfört uppföljningen.

Avtalsuppföljning av externa platser ska göras årligen. De uppföljningar som gjordes under 2014 var genomfördes av enhetschef beställarenheten/chefen för beställaravdelningen tillsammans med MAS. Under 2014 genomfördes uppföljning av tre enheter med ramavtal. Hittills under 2015 har oanmälda besök/inspektioner genomförts vid två enheter. Skillnaden mellan oanmält besök respektive oanmäld inspektion, baserat på den dokumentation som upprättats, är att inspektionen omfattade fler områden än besöket. Uppföljningen som gjordes 2014 enligt ovanstående formulär redovisades för nämnden i form av en skriftlig sammanfattande bedömning. Den samlade bedömningen i det tre redovisade uppföljningarna var att: ”Alla tre boende är välskötta, har ett bra samarbete med äldreförvaltningen, följer avtal och inga allvarliga avvikelser eller klagomål har inkommit”.

10.5.1 Bedömning

En konsekvens av en kundvalsmodell är att valet av utförare överlåts till brukarna och till viss del även bedömningen av utförarnas kvalitet. Kommunen har dock genom den ansvariga nämnden alltid det yttersta ansvaret för att invånarna får det stöd och den hjälp som de behöver och har rätt till, enligt socialtjänstlagen. Nämnden måste därför tillförsäkra sig om att kvaliteten på utförarnas tjänster är god. Viktiga förutsättningar för att kunna säkerställa en god kvalitet är då att det i förfrågningsunderlaget utformas tydliga krav på tjänsternas utförande och kvalitet. Tillämpningen av valfrihetsmodellen bör leda till att avtal med tydliga och uppföljningsbara åtaganden avseende kvalitet sluts med utförarna. Ansvarig nämnd måste sedan fortlöpande följa upp att utförarna lever upp till sina åtaganden. Om brister konstateras i utförarnas tjänster måste det i avtalen finnas en verkningsfull modell för hantering av avvikelser.

När det gäller utförare inom hemtjänstvalet så är det en förutsättning för godkännande att de lever upp till förfrågningsunderlagets krav. För att behålla godkännandet krävs att de vid varje tillfälle lever upp till godkännandekraven och de åtaganden i övrigt som följer av avtalet. Det är därför viktigt att det finns tillräcklig och relevant uppföljning av hemtjänstutförarnas verksamhet och resultat. Uppföljningen i form av EXKG, både den årliga och den som görs ett år efter avtalsstart, behöver då kompletteras med fördjupade avtalsuppföljningar som genomförs i form av besök i verksamheten. I vilken omfattning som fördjupade uppföljningar rimligen behöver genomföras och vad de ska inriktas på, bör grundas på avtalade krav tillsammans med en riskbedömning. Eftersom Haninge kommun har förhållandevis många utförare som i sin tur är olika stora vad gäller antalet kunder så bör det vägas in i bedömningen. Oavsett storleken på utförarnas verksamhet så måste nämnden tillförsäkra sig att utföraren har förutsättningar att ge det stöd och den hjälp som den enskilde behöver. Samtidigt är det väsentligt att dessa uppföljningar görs på ett enhetligt sätt, dokumenteras och återförs till nämnden. Fördjupade uppföljningar eller granskningar bör göras med en viss regelbundenhet, d.v.s. att samtliga utförare omfattas inom en given tidsperiod. Fördjupade granskningar måste också kunna göras på förekommen anledning, t.ex. på grund av inkomna synpunkter/klagomål.

Uppföljningen i form av årlig EXKG kan dock inte jämföras med en regelrätt avtalsuppföljning, utan den handlar mer om basuppföljning av verksamhetens resultatkvalitet i ett brukarperspektiv och av strukturkvalitet (personal) samt processkvalitet (dokumentation). Svårigheten i att kunna följa upp de krav som ställs är att de är så omfattande antals-

mässigt samtidigt som vissa krav är så ospecifika att de är svåra att följa upp och framförallt att mäta[8].

Eftersom uppföljningen knappast kan omfatta alla aspekter av kraven bör den inriktas på strategiskt viktiga områden. Ett väsentligt område utgörs av leverantörernas ledningssystem för kvalitet och då särskilt egenkontrollen inom ramen för den. Att följa upp och kontrollera utförarnas egenkontroll bör då vara ett fast inslag i kvalitetsuppföljningen av leverantörer.

Den uppföljning som görs på individnivå av biståndshandläggare är relaterad till verkställigheten och kopplad till ny- eller omprövning av biståndsbeslut. Problemet med denna typ av uppföljning är att den sällan görs på ett systematiskt och spårbart sätt, vilket leder till resultatet inte kan aggregeras så att en samlad bild av utfallet för en given period kan ges.

Den uppföljning som gjorts av ramavtalsupphandlade platser i särskilt boende omfattar i större utsträckning områden som relaterar till de krav som ställs i avtalen. Uppföljningen omfattar både kraven enligt SoL och HSL. I den meningen är avtalsuppföljningen av upphandlade platser i särskilt boende mer relevant än den som görs av hemtjänst enligt LOV. Det är dock inte tillräckligt med bredd i uppföljningen för att den ska bli relevant. Det krävs också ett djup i uppföljningen, t.ex. att en fördjupad granskning görs för att verifiera om ett krav uppfylls eller inte. Av formuläret och av redovisningen till nämnden framgår inte i vilken grad uppfyllelsen av olika krav har kontrollerats. Den återrapportering som gjorts till nämnden av genomförda uppföljningar har varit relativt summarisk.

I vissa fall kan det vara tillräckligt att kontrollera att t.ex. en rutin som ingår i ett krav finns. Samtidigt kan det finnas behov av att kontrollera om rutinen är ändamålsenligt och tillämpas. En avtalsuppföljning kan genomföras med olika metoder. Vissa uppgifter kan inhämtas i ”enkätform” genom att riktade frågor ställs till leverantörerna. Områden som bedöms kritiska för att kunna svara upp mot de kvalitetskrav som ställs bör hanteras genom fördjupade granskningar.

Det har inte framgått i genomlysningen om årliga kundundersökningar har gjorts av leverantören som har redovisats till kommunen.

För uppföljningen som har gjorts i form av oanmäld inspektion eller oanmält besök har det inte framgått vad som utgångspunkten för dessa samt enligt vilken modell/checklista som de görs.

11 Utredningen avseende insatser enligt SoL för personer >65 år.

11.1 Bakgrund

Utredare från socialförvaltningen och äldreförvaltningen har genomfört en utredning av övertagandet av hemtjänst SoL för personer under 65 år med uppdrag att lämna förslag till beslut. Utredningen färdigställdes den 21 april 2015

Processen för ett övertagande startade 2011 samtidigt som tiden från fullmäktiges beslut till genomförandet blev kort. Beslutet togs den 8 april 2013 och verkställdes fr.o.m. den i maj 2013.

[8] Med mätbar menas att det är möjligt att beräkna i vilken grad ett krav uppfylls.

11.2 Analys av utredningen och förändringen

Utredningen konstaterar att det fanns grundläggande otydligheter och skilda uppfattningar i väsentliga frågor som har stor betydelse för resultatet ansvarsförändringen. Den kanske allvarligaste invändningen gäller den otydlighet som fanns kring den grundläggande frågan om vilka personer som omfattades av förändringen. I definitionen av målgruppen sägs att den omfattar personer under 65 år med ”fysiskt funktionshinder” samt personer som har behov av bistånd med ”bäring på det ”fysiska funktionshindret”. Det är knappast förvånande att det blir oklarheter kring vilka som omfattas av förändringen när begrepp som ”bäring på det fysiska funktionshindret” ingår i definitionen målgruppen.

Förändringen genomförs i ett skede då bägge förvaltningarna är upptagna med andra interna förändringsprocesser. Äldreförvaltningen har inte heller de förutsättningar i övrigt som krävs för ett väl fungerande övertagande. Det saknas i förhållande till målgruppen anpassade riktlinjer, rutiner samt erfarenhet och kompetens i den egna organisationen.

Utöver detta saknades tillfredsställande underlag för den ekonomiska regleringen mellan berörda nämnder. Budgetfördelningen som togs fram saknade dokumenterade underlag och var till stor del missvisande vilket har lett till konsekvenser för båda förvaltningarna.

Med tanke på det samband som kan finns för målgruppen personer under 65 år till andra behov av bistånd enligt SoL och LSS är det överhuvudtaget svårt att förstå varför förändringen gjordes

Grundläggande kriterier för att på ett framgångsrikt sätt kunna genomföra en förändring av ansvarsfördelningen när det gäller verksamhet är:

- Syftet med förändringen har klart och tydligt definierats. Vad ska uppnås med förändringen?
- En riskanalys har gjorts utifrån flera perspektiv men framförallt utifrån målgruppen.
- Målgruppen som omfattas av förändringen har definierats på ett entydigt och av inblandade parter acceptabelt sätt. De som omfattas av förändringen kan identifieras.
- Den ekonomiska regleringen måste utgå från att de kostnader som direkt drivs av den målgrupp som omfattas av förändringen har identifierats.
- Förändringen kräver att det finns en organisation, gemensam plan och uppföljning av genomförandet. Övertagande förvaltning måste ha identifierat vilka kritiska faktorer som måste hanteras för att övertagandeprocessen ska fungera och skapa möjligheter till ett effektivt resultat.

Utredningens förslag har resulterat i att i ett för social- och äldreförvaltningen gemensamt projekt för att planera, implementera och projektleda de åtgärder som togs fram efter utredningen ”Gemensam utredning kring övertagandet av hemtjänst SoL för personer under 65 år”.

Baserat på vad som har framkommit i denna genomlysning är det en bedömning att ansvaret för personer under 65 år med behov av hemtjänst ska ingå i socialnämndens ansvar.

Dnr KS 2016/131

§ 145 Ny ansvarsfördelning mellan äldrenämnden och socialnämnden

Sammanfattning

Kommunfullmäktige beslutade 2013-05-06, § 72, att äldrenämnden fick ansvar för stöd och service enligt socialtjänstlagen (SoL), lagen om riksfärdtjänst och övriga författningar till kommuninvånare under 65 år som har fysiskt funktionshinder.

Äldrenämnden, 2016-02-24 § 17, och socialnämnden, 2016-02-23 § 21, har beslutat föreslå kommunfullmäktige förändringar i ansvarsfördelningen mellan nämnderna. Förslaget innebär att det är socialnämnden som är ansvarig för personer upp till 65 år och äldrenämnden avsvarar för personer över 65 år. Med en tydligare gränsdragning mellan åldersgrupperna kommer det ekonomiska ansvaret för respektive ålderskategori att redovisas under rätt nämnd. Detta kommer att medföra enklare, säkrare och tydligare uppföljning av budget och resultat.

För medborgaren i kommunen kommer kontakterna med respektive förvaltning att förenklas. Kompetensen är samlad utifrån målgrupp inom förvaltningarna.

Gränsdragningen mellan nämnderna gällande åldersindelningen kommer att ha vissa undantag. Viss myndighetsutövning, inom försörjningsstöd och missbruk, som kräver viss kompetens, kommer i sin helhet att vara kvar inom socialnämnden.

Det förändrade indelningen av verksamhetsansvaret mellan nämnderna innebär att kostnadsansvar flyttas från socialnämnden till äldrenämnden men också att kostnadsansvar flyttas omvänt från äldrenämnden till socialnämnden. Nettot av förändringarna är 15 899 tkr som föreslås överföras från äldrenämnden till socialnämnden. Då verksamheterna skall överföras mellan nämnderna fr.o.m. 1 maj 2016 så bör ramjusteringen 2016, mellan nämnderna, göras för 8 månader dvs 2/3-delar av nettoväxlingen. Det innebär att för 2016 blir ramjusteringen 10 600 tkr, som föreslås överföras från äldrenämnden till socialnämnden.

Förslaget till förändrat ansvar mellan socialnämnden och äldrenämnden innebär att nämndernas respektive reglemente måste justeras i § 1. Förslagen till justeringar finns beskrivna i tjänsteutlåtandet.

Förvaltningens synpunkter

Den ekonomiska regleringen innebär en nettoöverföring på 10 600 tkr från äldrenämnden till socialnämnden. Regleringen bygger på de kostnader som respektive nämnd har haft under 2015 för respektive verksamhet. Det innebär att socialnämnden i nettoöverföringen får kompensation för vad verksamheten kostar idag men måste hantera volymökningar under 2016 inom denna ram. Ramjusteringarna för 2017 med anledning av detta ärende föreslår kommunstyrelseförvaltningen ska hanteras i samband med kommande ärende om Mål och budget 2017.

I parallella ärenden, överföringsärende om driftsmedel från 2015 till 2016 och genomlysning av äldrenämnden, går det att utläsa att äldrenämnden har underskott för verksamheten för personer under 65 år. Den nettoöverförning som föreslås i detta ärende bygger på att äldrenämnden inte behöver ta med sig underskott som uppkommit med anledning av volymökningar. Vidare bygger det på att äldrenämndens budget 2016 justeras för de volymökningar som nämnden haft så att äldrenämnden har möjlighet att överföra resurser motsvarande dagens kostnad för verksamheten.

De båda nämnderna är överens om den nya avsvarsfördelningen, ändringarna i respektive nämnds reglemente och den ekonomiska regleringen. Kommunstyrelseförvaltningen har inte någon annan uppfattning i ärendet.

Underlag för beslut

- Tjänsteutlåtande 2016-03-15 – Ny ansvarsfördelning mellan äldrenämnden och socialnämnden – ändring av nämndernas reglementen

- Protokoll socialnämnden 2016-02-23 § 5l

- Tjänsteutlåtande socialförvaltningen 2016-02-12 – ny ansvarsfördelning mellan äldrenämnden och socialnämnden – ändring av nämndernas reglementen

- Reglemente för socialnämnden med föreslagna ändringar

- Protokoll äldrenämnden 2016-02-24 § 17

- Tjänsteutlåtande äldreförvaltningen - Tjänsteskrivelse Ny ansvarsfördelning mellan äldrenämnden och socialnämnd

- Utredning 2015-04-21 – Gemensam utredning kring övertagandet av hemtjänst SoL under 65

- Reglemente för äldrenämnden med föreslagna ändringar

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige

Kommunfullmäktige beslutar

1. Föreslagen förändring av ansvarfördelningen mellan äldrenämnden och socialnämnden fastställs och börjar gälla från och med 2016-05-01.
2. Ramjustering 2016, där 10 600 tkr överförs från äldrenämnden till socialnämnden, godkänns.
3. Ramjustering för 2017, där 15 899 tkr överförs från äldrenämnden till socialnämnden, hanteras i samband med kommande ärande om Mål och budget 2017.
4. Äldrenämndens reglementes § 1 andra styckets första punkt ändras till:

   Biståndsbedömning som rör hemtjänst, trygghetslarm dagverksamhet, avlastning, korttidsboende, matdistribution, färdtjänst, bostadsanpassning och boende för äldre (med somatisk- och demensinriktning) samt hälso- och sjukvård och tekniska hjälpmedel i särskilda boendeformer i enlighet med socialtjänstlagen, *lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade*, hälso- och sjukvårdslagstiftningen och övriga författningar till *personer över 65 år*
5. Socialnämndens reglementes § 1 andra punkt stryks.
6. Föreslagna förändringar i socialnämndens och äldrenämndens reglementen fastställs och börjar gälla fr o m 2016-05-01.

Överläggningar i kommunfullmäktige

Annett Haaf (S) yrkar bifall till kommunstyrelsens förslag.

Ordföranden konstaterar att det bara finns ett förslag till beslut - kommunstyrelsens - och finner att fullmäktige beslutar i enlighet med förslaget.

Kommunfullmäktiges beslut

1. Föreslagen förändring av ansvarfördelningen mellan äldrenämnden och socialnämnden fastställs och börjar gälla från och med 2016-05-01.
2. Ramjustering 2016, där 10 600 tkr överförs från äldrenämnden till socialnämnden, godkänns.
3. Ramjustering för 2017, där 15 899 tkr överförs från äldrenämnden till socialnämnden, hanteras i samband med kommande ärande om Mål och budget 2017.
4. Äldrenämndens reglementes § 1 andra styckets första punkt ändras till:

   Biståndsbedömning som rör hemtjänst, trygghetslarm dagverksamhet, avlastning, korttidsboende, matdistribution, färdtjänst, bostadsanpassning och boende för äldre (med somatisk- och demensinriktning) samt hälso- och sjukvård och tekniska hjälpmedel i särskilda boendeformer i enlighet med socialtjänstlagen, *lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade*, hälso- och sjukvårdslagstiftningen och övriga författningar till *personer över 65 år*
5. Socialnämndens reglementes § 1 andra punkt stryks.
6. Föreslagna förändringar i socialnämndens och äldrenämndens reglementen fastställs och börjar gälla fr o m 2016-05-01.

Expedieras: Akt

För verkställighet: Socialnämnden, äldrenämnden, ekonomiavdelningen, kansliet

Utdragsbestyrkande

Haninge kommun

Kommunstyrelseförvaltningen

15 mars 2016

Kommunstyrelsen

Jörn Karlsson

Ny ansvarsfördelning mellan äldrenämnden och socialnämnden – ändring av nämndernas reglementen

Förslag till beslut

Kommunfullmäktige beslutar

1. Föreslagen förändring av ansvarfördelningen mellan äldrenämnden och socialnämnden fastställs och börjar gälla från och med 2016-05-01

2. Ramjustering 2016, där 10 600 tkr överförs från äldrenämnden till socialnämnden, godkänns

3. Ramjustering för 2017, där 15 899 tkr överförs från äldrenämnden till socialnämnden, hanteras i samband med kommande ärande om Mål och budget 2017

4. Äldrenämndens reglementes § 1 andra styckets första punkt ändras till:

   Biståndsbedömning som rör hemtjänst, trygghetslarm dagverksamhet, avlastning, korttidsboende, matdistribution, färdtjänst, bostadsanpassning och boende för äldre (med somatisk- och demensinriktning) samt hälso- och sjukvård och tekniska hjälpmedel i särskilda boendeformer i enlighet med socialtjänstlagen, *lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade*, hälso- och sjukvårdslagstiftningen och övriga författningar till *personer över 65 år*

5. Socialnämndens reglementes § 1 andra punkt stryks.

6. Föreslagna förändringar i socialnämndens och äldrenämndens reglementen fastställs och börjar gälla fr o m 2016-05-01.

Bakgrund

Kommunfullmäktige beslutade 2013-05-06, § 72, att äldrenämnden fick ansvar för stöd och service enligt socialtjänstlagen (SoL), lagen om

riksfärdtjänst och övriga författningar till kommuninvånare under 65 år som har fysiskt funktionshinder.

Redan tidigt uppstod det otydligheter mellan förvaltningarna om beslutets innehåll och processen kring övertagandet har inte fungerat tillfredsställande för någon av förvaltningarna. Förvaltningarna har nu arbetat fram ett nytt förslag till en fördelning av ansvaret mellan dem.

Förslaget från äldrenämnden och socialnämnden
Äldrenämnden, 2016-02-24 § 17, och socialnämnden, 2016-02-23 § 21, har beslutat föreslå kommunfullmäktige förändringar i ansvarsfördelningen mellan nämnderna.

Förslaget innebär att det är socialnämnden som är ansvarig för personer upp till 65 år och äldrenämnden avsvarar för personer över 65 år. Med en tydligare fördelning mellan förvaltningarna kommer koncerntänk och kundfokus att förstärkas.

Med en tydligare gränsdragning mellan åldersgrupperna kommer det ekonomiska ansvaret för respektive ålderskategori att redovisas under rätt nämnd. Detta kommer att medföra enklare, säkrare och tydligare uppföljning av budget och resultat.

För medborgaren i kommunen kommer kontakterna med respektive förvaltning att förenklas. Kompetensen är samlad utifrån målgrupp inom förvaltningarna.

Gränsdragningen mellan nämnderna gällande åldersindelningen kommer att ha vissa undantag. Viss myndighetsutövning, inom försörjningsstöd och missbruk, som kräver viss kompetens, kommer i sin helhet att vara kvar inom socialnämnden.

Andra undantag från åldersfördelningen gäller till exempel handläggningen av färdtjänst och riksfärdtjänst. Detta kommer att hanteras i ett separat ärende. En av flera orsaker till detta undantag är att inte skapa parallella organisationer. Det finns skäl som till exempel att samla kompetensen inom en förvaltning och att skapa en enkel, effektiv och säker process för medborgaren. Genom att prissätta tjänsten kommer äldreförvaltningen att internfakturera socialförvaltningen för de ärenden som gäller personer under 65 år.

Av samma orsak kommer myndighetsutövningen för personer över 65 år (LSS) handläggas av socialförvaltningen. Omfattningen av personer över 65 år är liten och att skapa en organisation för myndighetsutövning för LSS inom

äldreförvaltningen skulle inte gagna medborgaren då biståndshandläggarna under långa perioder inte skulle handlägga ärenden inom LSS. Genom att prissätta tjänsten kommer socialförvaltningen att internfakturera äldreförvaltningen för personer över 65 år (LSS).

Ekonomisk reglerring mellan nämnderna
Det förändrade indelningen av verksamhetsansvaret mellan nämnderna innebär att kostnadsansvar flyttas från socialnämnden till äldrenämnden men också att kostnadsansvar flyttas omvänt från äldrenämnden till socialnämnden.

I underlaget från nämnderna finns kostnaderna specificerade för vilka delar som flyttas mellan nämnderna. Sammanlagt innebär förändringarna att 39 860 tkr överförs från äldrenämnden till socialnämnden och att omvänt 23 960 tkr överförs från socialnämnden till äldrenämnden. Nettot av ovanstående är 15 899 tkr som föreslås överföras från äldrenämnden till socialnämnden. Då verksamheterna skall överföras mellan nämnderna fr.o.m. 1 maj 2016 så bör ramjusteringen 2016, mellan nämnderna, göras för 8 månader dvs 2/3-delar av nettoväxlingen. Det innebär att för 2016 blir ramjusteringen 10 600 tkr, som föreslås överföras från äldrenämnden till socialnämnden.

Förändringar i respektive nämnds reglemente
Förslaget till förändrat ansvar mellan socialnämnden och äldrenämnden innebär att nämndernas respektive reglemente måste justeras i § 1. Förslagen till justeringar är följande: (kursiv stil är tillägg och det som skall bort är överstruket)

<u>Äldrenämnden</u>
§ 1
Äldrenämnden ansvarar för service, omsorg och vård.

Nämndens verksamhet omfattar äldreomsorg, vilket innebär:

- biståndsbedömning som rör hemtjänst, trygghetslarm, dagverksamhet, avlastning, korttidsboende, matdistribution, färdtjänst, bostadsanpassning och boende för äldre (med somatisk- och demensinriktning) samt hälso- och sjukvård och tekniska hjälpmedel i särskilda boendeformer i enlighet med socialtjänstlagen, *lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade*, hälso- och sjukvårdslagstiftningen och övriga författningar *till personer över 65 år.*
- kommunal och annan drift av hemtjänst, dagverksamhet och boenden.
- ~~Äldrenämnden ansvarar för stöd och service enligt socialtjänstlagen (SoL), lagen om riksfärdtjänst och lagen om färdtjänst och övriga författningar till kommuninvånare under 65 år som har fysiskt funktionshinder.~~ (Beslut om denna ändring tas i ärendet ”Ansvar för handläggning av färdtjänst och riksfärdtjänst”)

- *Äldrenämnden ansvarar för handläggning enligt lagen (1997:735) om riksfärdtjänst och lagen (1997:736) om färdtjänst.*
- ~~*Äldrenämnden ansvarar för stöd och service enligt socialtjänstlagen (SoL), lagen om riksfärdtjänst och lagen om färdtjänst och övriga författningar till kommuninvånare under 65 år som har fysiskt funktionshinder*~~ (Beslut om denna ändring tas i ärendet ”Ansvar för handläggning av färdtjänst och riksfärdtjänst”)

Äldrenämnden är tillika sjukvårdshuvudman för den hälso- och sjukvård som bedrivs inom nämndens verksamhetsområde.

- Äldrenämnden ska
- se till att ovannämnda verksamheter bedrivs, följs upp och utvärderas i enlighet med de mål och riktlinjer som finns i författningar, föreskrifter och i kommunfullmäktiges måldokument samt övriga beslut som kommunfullmäktige fattar
- göra sig väl förtrogen med de sociala förhållandena som rör de äldre i kommunen samt göra framställningar och lägga fram de förslag som den finner påkallade
- svara för planerings- och utvecklingsfrågor inom äldreomsorgens verksamhetsområde

Äldrenämnden ska även
- upprätta och teckna avtal samt övriga överenskommelser inom nämndens verksamhetsområde
- besluta i frågor som gäller den allmänt förebyggande verksamheten
- besluta i frågor som avser vård eller annan åtgärd rörande enskild person enligt socialtjänstlagen (SoL), hälso- och sjukvårdslagen (HSL) och annan lag eller författning, som rör äldreomsorgens område

<u>Socialnämnden</u>
§ 1
Socialnämnden ansvarar för kommunens uppgifter inom socialtjänsten. Nämndens verksamhet omfattar
- ~~Handikappomsorg d v s~~ *S*töd och service till *personer* ~~kommuninvånare~~ under 65 år ~~som har~~ med fysiskt och/eller psykiskt funktionshinder enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade, LSS eller socialtjänstlagen, SoL~~, lagen om riksfärdtjänst och lagen om färdtjänst~~ och övriga författningar. (Beslut om denna ändring tas i ärendet ”Ansvar för handläggning av färdtjänst och riksfärdtjänst”)
- ~~Handikappomsorg till utvecklingsstörda personer och fysiskt funktionshindrade personer över 65 år som bor i gruppboende eller har dagverksamhet får dagvård samt insatser enligt LSS till personer över 65 år som tillhör personkretsen inom LSS.~~
- Individ- och familjeomsorg, d v s ekonomiskt bistånd, råd och stöd till enskilda, barn och familjer, vård av unga eller missbrukare i enlighet med socialtjänstlagen SoL, lagen om särskilda bestämmelser om vård

av unga, LVU, lagen om vård av missbrukare LVM och övriga författningar.
- Flyktingfrågor, d v s ansvar för flyktingar eller vissa andra invandrare som tagits emot i kommunen inom ramen för flyktingsmottagandet
- Familjerättsfrågor, d v s kommunens åliggande när det gäller fastställande av faderskap, adoptionsfrågor, vårdnads- och umgängesfrågor m m i enlighet med familjerättslagstiftningen.
- Alkohol- tobaksfrågor, d v s fatta beslut i ärenden om serveringstillstånd, tillsyn över efterlevnad av bestämmelserna enligt alkohollagen samt tillsyn vad gäller efterlevnad av ålderskontroll och marknadsföring av tobaksvaror på försäljningsställen enligt tobakslagen.
- Arbetsmarknadsåtgärder d v s ansvar för kommunens arbetsmarknadsåtgärder och rehabiliteringstjänster. Socialnämnden ansvarar också för övriga uppgifter som enligt lag och författning ska fullgöras av kommunens socialtjänst.

Socialnämnden ska
- se till att ovannämnda verksamheter bedrivs, följs upp och utvärderas i enlighet med de mål och riktlinjer som finns i författningar, föreskrifter och i kommunfullmäktiges måldokument samt övriga beslut som kommunfullmäktige fattar
- göra sig väl förtrogen med de sociala förhållandena i kommunen samt göra framställningar och framlägga de förslag som den finner påkallade
- svara för planerings- och utvecklingsfrågor inom socialtjänstens verksamhetsområde
- utarbeta riktlinjer för socialtjänsten utom i frågor av principiell art

Socialnämnden ska även
- upprätta och teckna avtal samt övriga överenskommelser inom nämndens ansvarsområde
- besluta i frågor som gäller den allmänt förebyggande verksamheten
- besluta i frågor som avser bistånd, vård eller annan åtgärd rörande enskild person enligt SoL, LVU, LVM, LSS, HSL och annan lag eller författning som rör socialtjänstens område
- inhämta handikapprådets synpunkter i ärenden av betydelse
- utarbeta riktlinjer för ekonomiskt bistånd enligt socialtjänstlagen, SoL, utöver försörjningsstöd som regleras i riksnorm
- utarbeta förslag till avgift/norm/taxekonstruktioner samt tillämpningsföreskrifter till taxorna i den mån taxorna inte är delegerade till socialnämnden
- upprätta och teckna tolkserviceavtal
- besluta om ersättning ur generalschablonen för flyktingar
- besluta om bidrag ur sociala samfonden
- besluta om bidrag till handikapporganisationer
- besluta om bidrag till övriga föreningar
- besluta om avgift för familjerådgivningen

- avge yttranden över och besvara remisser inom sitt verksamhetsområde, detaljplaneärenden mm
- avge yttranden för antagning av hemvärnsmän
- i övrigt fullfölja de uppdrag, som kommunfullmäktige lämnat till nämnden.

Kommunstyrelseförvaltningens synpunkter
Kostnaderna för verksamheten som överflyttades 2013 från socialnämnden till äldrenämnden har ökat kraftigt. Ökningen gäller både antalet personer, antalet utförda timmar och antalet utförda timmar per person som har hjälp. Under övertagandeperioden har också verksamheteten bytt verksamhetssystem, vilket gjort det svårare att analysera varför volymen och därmed kostnaderna har ökat.

Som framgår av förslaget innebär förändringen att tydligheten i ansvaret ökar, vilket kommer att göra det enklare att i framtiden kunna anlysera varför volymerna och kostnaderna i verksamheten förändras.

Den ekonomiska regleringen innebär en nettoöverföring på 10 600 tkr från äldrenämnden till socialnämnden. Regleringen bygger på de kostnader som respektive nämnd har haft under 2015 för respektive verksamhet. Det innebär att socialnämnden i nettoöverföringen får kompensation för vad verksamheten kostar idag men måste hantera volymökningar under 2016 inom denna ram. Ramjusteringarna för 2017 med anledning av detta ärende föreslår kommunstyrelseförvaltningen ska hanteras i samband med kommande ärende om Mål och budget 2017.

I parallella ärenden, överföringsärende om driftsmedel från 2015 till 2016 och genomlysning av äldrenämnden, går det att utläsa att äldrenämnden har underskott för verksamheten för personer under 65 år. Den nettoöverförning som föreslås i detta ärende bygger på att äldrenämnden inte behöver ta med sig underskott som uppkommit med anledning av volymökningar. Vidare bygger det på att äldrenämndens budget 2016 justeras för de volymökningar som nämnden haft så att äldrenämnden har möjlighet att överföra resurser motsvarande dagens kostnad för verksamheten.

De båda nämnderna är överens om den nya avsvarsfördelningen, ändringarna i respektive nämnds reglemente och den ekonomiska regleringen. Kommunstyrelseförvaltningen har inte någon annan uppfattning i ärendet.

Bengt Svenander
kommundirektör

Jörn Karlsson
ekonomidirektör

Haninge kommun

Dnr SN 2016/11

§ 21 Ny ansvarsfördelning mellan äldrenämnden och socialnämnden – ändring av nämndernas reglemente

Sammanfattning

Äldreförvaltningen och socialförvaltningen har utrett bakgrund och konsekvens av den förändring som genomfördes 2013. Förändringen avsåg vissa insatser för personer under 65 år som övertogs av äldrenämnden från socialnämnden.

Förslaget är att socialförvaltningen ansvarar för personer upp till 65 år, äldreförvaltningen ansvarar för personer från 65 år. Med en tydligare fördelning mellan förvaltningarna kommer koncerntänk och kundfokus att förstärkas. Fördelningen gör det också enklare att följa kostnadsutvecklingen för respektive målgrupp.

Inför föreslagen förändring behöver reglementena för socialnämnden och äldrenämnden revideras samt behov av justering av budgetram.

Underlag för beslut

- Socialförvaltningens tjänsteskrivelse – Ny ansvarsfördelning mellan äldrenämnden och socialnämnden.

- Gemensam utredning kring övertagandet av hemtjänst SoL för personer under 65 år. Dnr AN 165/2015; dnr SN 2015/6.

- Äldreförvaltningens sjänsteskrivelse – Ny ansvarsfördelning mellan äldrenämnden och socialnämnden.

- Äldrenämndens reglemente med föreslagna förändringar.

- Socialnämndens reglemente med föreslagna förändringar.

Följande förslag till beslut är under förutsättning att äldrenämnden fattar likalydande beslut under äldrenämnden den 24 februari.

Förslag till beslut

1. Socialnämnden föreslår kommunfullmäktige att socialnämndens reglemente med föreslagna revideringar fastställs och börjar gälla fr o m 2016-05-01.
2. Socialnämnden hemställer till kommunfullmäktige om teknisk budgetjustering mellan berörda nämnder.

Överläggningar i arbetsutskottet

Ärendet lämnas till socialnämnden utan eget ställningstagade.

Socialnämndens beslut

1. Socialnämnden föreslår kommunfullmäktige att socialnämndens reglemente med föreslagna revideringar fastställs och börjar gälla fr o m 2016-05-01.
2. Socialnämnden hemställer till kommunfullmäktige om teknisk budgetjustering mellan berörda nämnder.

_____

Expedieras: Akt

För verkställighet:

För kännedom:

Haninge kommun

Förvaltning	Dokumenttyp		Sida
Socialförvaltningen	Tjänsteskrivelse		1 (5)
Avdelning	Datum	Diarienummer	
Kansliet	2016-02-12	SN 2016/11	
Handläggare			
Marie Wallander, Utredare			

Ny ansvarsfördelning mellan äldrenämnden och socialnämnden – ändring av nämndernas reglemente

Sammanfattning

Äldreförvaltningen och socialförvaltningen har utrett bakgrund och konsekvens av den förändring som genomfördes 2013. Förändringen avsåg vissa insatser för personer under 65 år som övertogs av äldrenämnden från socialnämnden.

Förslaget är att socialförvaltningen ansvarar för personer upp till 65 år, äldreförvaltningen ansvarar för personer från 65 år. Med en tydligare fördelning mellan förvaltningarna kommer koncerntänk och kundfokus att förstärkas. Fördelningen gör det också enklare att följa kostnadsutvecklingen för respektive målgrupp.

Inför föreslagen förändring behöver reglementena för socialnämnden och äldrenämnden revideras samt behov av justering av budgetram.

Underlag för beslut

- Tjänsteskrivelse – Ny ansvarsfördelning mellan äldrenämnden och socialnämnden.
- Gemensam utredning kring övertagandet av hemtjänst SoL för personer under 65 år. Dnr AN 165/2015; dnr SN 2015/6.
- Äldrenämndens reglemente med föreslagna förändringar.
- Socialnämndens reglemente med föreslagna förändringar.

Följande förslag till beslut är under förutsättning att äldrenämnden fattar likalydande beslut under äldrenämnden den 24 februari.

Förslag till beslut

1. Socialnämnden föreslår kommunfullmäktige att socialnämndens reglemente med föreslagna revideringar fastställs och börjar gälla fr o m 2016-05-01.
2. Socialnämnden hemställer till kommunfullmäktige om teknisk budgetjustering mellan berörda nämnder

Siw Lidestål
förvaltningschef

Bakgrund

Äldreförvaltningen och socialförvaltningen har utrett konsekvens och bakgrund av den förändring som genomfördes 2013 (dnr SN 9/2011; AN 54/2011; KS 65/2013) då vissa insatser enligt socialtjänstlagen, SoL, övertogs av äldrenämnden från socialnämnden.

Utredningen " Gemensam utredning kring övertagandet av hemtjänst SoL för personer under 65 år" dnr AN 165/2015; dnr SN 2015/6 (bilaga 1) lämnade ett antal förslag till åtgärder. Det förslag som föreslås är att socialförvaltningen ansvarar för personer upp till 65 år, äldreförvaltningen ansvarar för personer från 65 år.

Syftet med åldersindelningen för respektive förvaltning är att främja koncerntänk och förstärkt kundfokus.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts i samverkan mellan båda förvaltningarna. Fackliga organisationer är informerade kring föreslagen förändring via lokal samverkansgrupp och ärendet är samverkat i Cesam.

Förvaltningens synpunkter

Med en tydlig gränsdragning mellan åldersgrupperna kommer det ekonomiska ansvaret för respektive ålderskategori att redovisas under rätt förvaltning. Detta kommer att medföra enklare, säkrare och tydligare uppföljning av budget och resultat.

För medborgaren i kommunen kommer kontakter med respektive förvaltning att förenklas. Kompetensen är samlad utifrån respektive målgrupp inom förvaltningarna.

Gränsdragningen mellan förvaltningarna gällande åldersindelningen kommer att ha vissa undantag. Viss myndighetsutövning, inom försörjningsstöd och missbruk, som kräver viss kompetens och kommer i sin helhet att vara kvar inom socialförvaltningen.

Andra undantag från åldersfördelningen gäller till exempel handläggningen av färdtjänst och riksfärdtjänst. Ärendet är hanterat av äldrenämnden och av socialnämnden (dnr ÄN 2015/221och dnr SN 2015/291). En av flera orsaker till detta undantag är att inte skapa parallella organisationer. Tjänsteskrivelse ÄN 2015/221- "Ansvar för

handläggning av färdtjänst och riksfärdtjänst" påvisar att det finns skäl som till exempel att samla kompetensen inom en förvaltning och att skapa en enkel, effektiv och säker process för medborgaren. Genom att prissätta tjänsten kommer äldreförvaltningen att internfakturera socialförvaltningen för de ärenden som gäller personer under 65 år.

Av samma orsak kommer myndighetsutövningen för personer över 65 år (LSS) handläggas av socialförvaltningen. Omfattningen av personer över 65 år är liten och att skapa en organisation för myndighetsutövning för LSS inom äldreförvaltningen skulle inte gagna medborgaren då biståndshandläggarna under långa perioder inte skulle handlägga ärenden inom LSS. Genom att prissätta tjänsten kommer socialförvaltningen att internfakturera äldreförvaltningen för personer över 65 år (LSS).

Ekonomisk reglering

Efter beslut om ändrad ansvarsfördelning mellan socialnämnd och äldrenämnd behöver budgetramarna för respektive nämnd justeras.

På årsbasis beräknas 39 860 tkr överföras från äldrenämnden till socialnämnden utifrån nuvarande omfattning på den föreslagna verksamhetsöverföringen enligt nedanstående tabell.

Överförd verksamhet	**Budgetram att överföra från ÄN till SN**
Handläggare + rum	*1 560 000*
Hemtjänst	*21 000 000*
Fast ersättning till Nattpatrull hemtjänst	*2 000 000*
Anhörigbidrag, SoL ej psyk	*550 000*
Ledsagning SoL ej psyk	*1 000 000*
Ledsagning SoL ej psyk	*1 000 000*
Korttidsvård SoL ej psyk	*5 500 000*
Särskilt boende, funktionshindrade, SoL ej psyk	*8 250 000*
Summa	**39 860 000**

På årsbasis beräknas 23 960 tkr överföras från socialnämnden till äldrenämnden utifrån nuvarande omfattning på den föreslagna verksamhetsöverföringen enligt nedanstående tabell.

Överförd verksamhet	Budgetram att överföra från SN till ÄN
LSS	**14 436 915**
varav boende LSS 64-w	*11 476 370*
varav daglig verksamhet eller omsorg i hemı	*2 669 186*
varav kontaktperson	*28 800*
varav boendestöd	*61 404*
varav handläggare + rum	*201 155*
Socialpsykiatri	**9 523 745**
varav boendestöd	*320 372*
varav hem för vård eller boende (HVB)	*2 600 260*
varav särskilt boende	*5 704 950*
varav särskilt boende (kortis)	*864 320*
varav särskilt boende	*573 050*
varav trygghetslarm	*4 392*
varav övrigt boende SoL	*273 750*
varav tom	*24 000*
varav vård- & omsorgsavgifter	*-378 948*
varav hyresintäkter	*-787 776*
varav handläggare	*325 375*
Summa	**23 960 660**

Utifrån ovanstående sammanställning föreslås en ramjustering ske från äldrenämnden till socialnämnden med 15 899 tkr (nettoväxling) på årsbasis. Då verksamheterna ska överföras mellan nämnderna fr.o.m. 1 maj så bör ramjusteringen för 2016 göras för endast 8 månader, d.v.s. 2/3-delar av nettoväxlingen.

Efter tertial 2 2016 ska avstämning genomföras av de överförda verksamheterna. Vid större avvikelser behöver ytterligare korrigeringar av ramarna ske.

Reglementes ändring

Socialnämnden
Förändringen av socialnämndens reglemente gäller § 1 första och andra stycket. Föreslagen tillägg i reglementet är rödmarkerat. Föreslagen borttagning ur reglementet är överstruket.

Äldreförvaltningen
Förändring av äldrenämndens reglemente gäller § 1 första, tredje, fjärde och femte stycket. Föreslagen tillägg i reglementet är rödmarkerat. Föreslagen borttagning ur reglementet är överstruket.

Expedieras: Akt

För verkställighet:

För kännedom:

Haninge kommun

Socialförvaltningen

Reglemente för socialnämnden

Dokumenttyp	**Dokumentnamn**	**Fastställd/Datum**	**Gäller från datum**
Beslut	Reglemente för socialnämnden	2008-06-09 § 147	2011-01-11
Beslutat av	**Ansvarig avdelning**	**Beteckning/ DNR**	**Reviderad**
Kommunfullmäktige	Kommunstyrelseförvaltningen	KS 259 / 2007 KS 110 / 2010 SN 37 / 2010 KS 65 / 2013 SN 54 / 2013	2010-0913 § 132 2010-12-13 § 237 2013-05-06 § 86 2013-05-27 § 129
Dokumentinformation Styrande dokument som reglerar socialnämndens arbete och ansvarsområde.			

Utöver vad som stadgas i kommunallag och speciallagstiftning ska följande gälla för socialnämnden.

Ansvarsområde

§ 1

Socialnämnden ansvarar för kommunens uppgifter inom socialtjänsten.

Nämndens verksamhet omfattar

• ~~Handikappomsorg d v s~~ Stöd och service till personer ~~kommuninvånare~~ under 65 år ~~som har~~ med fysiskt och/eller psykiskt funktionshinder enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade, LSS eller socialtjänstlagen, SoL, ~~lagen om riksfärdtjänst och lagen om färdtjänst~~ och övriga författningar.

• ~~Handikappomsorg till utvecklingsstörda personer och fysiskt funktionshindrade personer *över* 65 år som bor i gruppboende eller har dagverksamhet får dagvård samt insatser enligt LSS till personer *över* 65 år som tillhör personkretsen inom LSS.~~

• Individ- och familjeomsorg, d v s ekonomiskt bistånd, råd och stöd till enskilda, barn och familjer, vård av unga eller missbrukare i enlighet med socialtjänstlagen SoL, lagen om särskilda bestämmelser om vård av unga, LVU, lagen om vård av missbrukare LVM och övriga författningar.

• Flyktingfrågor, d v s ansvar för flyktingar eller vissa andra invandrare som tagits emot i kommunen inom ramen för flyktingsmottagandet

• Familjerättsfrågor, d v s kommunens åliggande när det gäller fastställande av faderskap, adoptionsfrågor, vårdnads- och umgängesfrågor m m i enlighet med familjerättslagstiftningen.

• Alkohol- tobaksfrågor, d v s fatta beslut i ärenden om serveringstillstånd, tillsyn över efterlevnad av bestämmelserna enligt alkohollagen samt tillsyn vad gäller efterlevnad av ålderskontroll och marknadsföring av tobaksvaror på försäljningsställen enligt tobakslagen.

• Arbetsmarknadsåtgärder d v s ansvar för kommunens arbetsmarknadsåtgärder och rehabiliteringstjänster. Socialnämnden ansvarar också för övriga uppgifter som enligt lag och författning ska fullgöras av kommunens socialtjänst.

Socialnämnden ska

• se till att ovannämnda verksamheter *bedrivs*, *följs upp* och *utvärderas* i enlighet med de mål och riktlinjer som finns i författningar, föreskrifter och i kommunfullmäktiges måldokument samt övriga beslut som kommunfullmäktige fattar

• göra sig väl förtrogen med de sociala förhållandena i kommunen samt göra framställningar och framlägga de förslag som den finner påkallade

• svara för planerings- och utvecklingsfrågor inom socialtjänstens verksamhetsområde

• utarbeta riktlinjer för socialtjänsten utom i frågor av principiell art

Socialnämnden ska även

• upprätta och teckna avtal samt övriga överenskommelser inom nämndens ansvarsområde

• besluta i frågor som gäller den allmänt förebyggande verksamheten

• besluta i frågor som avser bistånd, vård eller annan åtgärd rörande enskild person enligt SoL, LVU, LVM, LSS, HSL och annan lag eller författning som rör socialtjänstens område
• inhämta handikapprådets synpunkter i ärenden av betydelse
• utarbeta riktlinjer för ekonomiskt bistånd enligt socialtjänstlagen, SoL, utöver försörjningsstöd som regleras i riksnorm
• utarbeta förslag till avgift/norm/taxekonstruktioner samt tillämpningsföreskrifter till taxorna i den mån taxorna inte är delegerade till socialnämnden
• upprätta och teckna tolkserviceavtal
• besluta om ersättning ur generalschablonen för flyktingar
• besluta om bidrag ur sociala samfonden
• besluta om bidrag till handikapporganisationer
• besluta om bidrag till övriga föreningar
• besluta om avgift för familjerådgivningen
• avge yttranden över och besvara remisser inom sitt verksamhetsområde, detaljplaneärenden mm
• avge yttranden för antagning av hemvärnsmän
• i övrigt fullfölja de uppdrag, som kommunfullmäktige lämnat till nämnden.

Information
§ 2
Socialnämnden ska inom eget verksamhetsområde, aktivt arbeta för att informera, råda och upplysa kommuninvånare och andra intressenter.

Personalmyndighet
§ 3
Socialnämnden är personal- och anställningsmyndighet för personal inom socialförvaltningen med undantag av förvaltningschefen.
Socialnämnden ansvarar för att verksamheten drivs i enlighet med arbetsmiljölagen och gällande föreskrifter för arbetsmiljön.
Socialnämnden beslutar i frågor om förvaltningens organisation.

Processansvar
§ 4
Socialnämnden får själv eller genom ombud föra kommunens talan i alla mål och ärenden inom sitt verksamhetsområde.

Personuppgiftsansvar
§ 5
Socialnämnden är personuppgiftsansvarig för de personuppgifter som nämnden behandlar i sin verksamhet. För att underlätta behandlingen av personuppgifter i Haninge kommun bör nämnden utse ett personuppgiftsombud som för en förteckning över nämndens register.

Arkivansvar
§ 6

Socialnämnden har ansvar för sina handlingar.

Ansvar och rapporteringsansvar

§ 7

Socialnämnden ska se till att verksamheten bedrivs enligt de mål och riktlinjer som fullmäktige har bestämt, de föreskrifter som kan finnas i lag eller förordning samt bestämmelser i detta reglemente.

Socialnämnden ska regelmässigt till kommunstyrelsen rapportera hur verksamheten utvecklas och hur den ekonomiska ställningen är under året.

Närvarorätt

§ 8

Förutom socialnämndens ledamöter och ersättare och de tjänstemän som nämnden beslutar om får även kommunstyrelsens ordförande, övriga kommunalråd och oppositionsråd närvara vid sammanträden och delta i nämndens överläggningar. De får däremot inte delta i beslut. Personalföreträdarnas närvarorätt regleras i kommunallagen 7 kap. 8-14 §§.

Öppna sammanträden

§ 9

Socialnämnden får fatta beslut om att ha öppna sammanträden. Det kan gälla hela sammanträdet eller vissa ärenden dock med de begränsningar som anges i 6 kap. 9 a § kommunallagen.

Socialnämndens sammansättning

10 §

Socialnämnden består av 9 ledamöter och 9 ersättare.

Ledamöter och ersättare väljs av kommunfullmäktige.

Ordförande och vice ordförande

§ 11

Kommunfullmäktige ska bland socialnämndens ledamöter välja en ordförande samt en eller fler vice ordföranden för den tid fullmäktige bestämmer.

Om varken ordföranden eller någon vice ordförande kan närvar vid ett sammanträde med nämnden, utser nämnden en annan ledamot att för tillfället vara ordförande. Tills valet har förrättats, fullgörs ordförandens uppgifter av den ledamot med längst tjänstgöringstid i nämnden.

§ 12

Om ordföranden på grund av sjukdom eller av annat skäl är hindrad att fullgöra uppdraget för längre tid får nämnden utse en annan ledamot att vara ersättare för ordföranden.

Ersättaren fullgör ordförandens samtliga uppgifter.

Socialnämndens sammanträden

§ 13

Socialnämnden sammanträder på dag och tid som nämnden bestämmer.

§ 14

Sammanträde ska också hållas om minst en tredjedel av ledamöterna begär det eller om ordföranden anser att det behövs.

Kallelse och föredragningslista mm

§ 15

Ordföranden ansvarar för att kallelse utfärdas till sammanträdena.
Kallelsen ska vara skriftlig och innehålla uppgift om tid och plats för sammanträdet.
Kallelsen ska senast 7 dagar före sammanträdet på lämpligt sätt sändas till varje ledamot och ersättare samt annan förtroendevald som får närvara vid sammanträdet.
I undantagsfall får kallelse se på annat sätt.
När varken ordföranden eller någon vice ordförande kan kalla till sammanträde ska den ledamot med längst tjänstgöringstid i nämnden göra detta.

§ 16

Kallelse bör åtföljas av föredragningslista. Ordföranden bestämmer i vilken utsträckning handlingar som tillhör ett ärende på föredragningslistan ska bifogas kallelsen. Nämnden beslutar om ändring av eller tillägg till föredragningslistan.

Ersättarnas tjänstgöring

§ 17

Om en ledamot är förhindrad att inställa sig till ett sammanträde eller att vidare delta i ett sammanträde ska en ersättare tjänstgöra i ledamotens ställe. En ledamot som inställer sig under ett pågående sammanträde har rätt att tjänstgöra även om en ersättare har trätt in i ledamotens ställe.
Om inte ersättarna väljs proportionellt ska ersättarna tjänstgöra enligt den av fullmäktige mellan dem bestämda ordningen.
En ersättare som har börjat tjänstgöra har dock alltid företräde oberoende av turordningen.
Om styrkebalansen mellan partierna därigenom påverkas får en ersättare som inställer sig under pågående sammanträde träda in i stället för en ersättare som kommer längre ner i ordningen.

§ 18

En ersättare för ett parti som inte har en ordinarie ledamot i socialnämnden eller dess utskott har rätt att delta i överläggningarna och att lämna ett särskilt yttrande, ett så kallat ersättningsyttrande, om ärendet slutgiltigt avgörs i nämnden eller dess utskott.

Växeltjänstgöring

§ 19

En ledamot eller en ersättare som har avbrutit sin tjänstgöring på grund av jäv i ett ärende får åter tjänstgöra, sedan ärendet har handlagts. En ledamot som har avbrutit tjänstgöring en gång under ett sammanträde på grund av annat hinder än jäv, får åter tjänstgöra endast om ersättarens inträde har påverkat styrkebalansen mellan partierna.

Protokoll och protokollsjustering

§ 20

Protokoll ska föras på ordförandens ansvar.
Protokollet ska redovisa vilka ledamöter och ersättare som har tjänstgjort och vilka ärenden som nämnden har handlagt.

Protokollet ska för varje ärende redovisa:
- vilka förslag och yrkanden som har lagts fram och inte tagits tillbaka
- i vilken ordning ordföranden har lagt fram förslag till beslut
- genomförda omröstningar och hur de har utfallit
- vilka beslut som har fattats
- vilka ledamöter som har deltagit i besluten och hur de har röstat vid öppna omröstningar
- vilka reservationer som har anmälts mot besluten

§ 21
Protokollet justeras av ordföranden och minst en ledamot. Ordföranden bestämmer tid och plats för justering av protokollet.
Nämnden kan besluta att en paragraf i protokollet ska justeras omedelbart.

Reservation och särskilt yttrande
§ 22
Om en ledamot har reserverat sig mot ett beslut i socialnämnden eller dess utskott och vill reservera reservationen ska ledamoten göra det skriftligt. Motiveringen ska lämnas senast vid justeringen av protokollet.

§ 23
Socialnämnden eller dess utskott kan medge en ledamot som deltagit i överläggningen i ett ärende att anteckna sin mening i protokollet, ett så kallat särskilt yttrande. Yttrandets huvudsakliga innebörd ska redovisas innan sammanträdet avslutas.

Medborgarförslag
§ 24
Innan ett medborgarförslag överlämnas till socialförvaltningen för beredning ska förslagsställaren bjudas in till socialnämnden och där erbjudas möjlighet att presentera sitt förslag som en informationspunkt.

När medborgarförslaget sedan slutbehandlas i socialnämnden ska förslagsställaren åter bjudas in till socialnämnden för ytterligare en möjlighet att presentera sitt förslag. Förslagsställaren får delta i överläggningarna men inte i beslutet.

Är förslaget av allmänt intresse bör nämnden ha öppet sammanträde vid behandlingen av medborgarförslaget.

Utskott och tillfälliga beredningar
§ 25
Socialnämnden kan besluta om inrättande av utskott och tillfälliga beredningar.

Delgivning
§ 26
Delgivning med socialnämnden sker med ordföranden, förvaltningschef eller annan anställd som nämnden bestämmer.

Undertecknande av handlingar
§ 27

Avtal, andra handlingar och skrivelser i socialnämndens namn ska undertecknas av ordföranden eller vid förfall för denne vice ordföranden och kontrasigneras av förvaltningschefen. I övrigt bestämmer nämnden vem som ska underteckna handlingar.

Haninge kommun

Socialförvaltningen

Reglemente för socialnämnden

Dokumenttyp	**Dokumentnamn**	**Fastställd/Datum**	**Gäller från datum**
Beslut	Reglemente för socialnämnden	2008-06-09 § 147	2011-01-11
Beslutat av	**Ansvarig avdelning**	**Beteckning/ DNR**	**Reviderad**
Kommunfullmäktige	Kommunstyrelseförvaltningen	KS 259 / 2007 KS 110 / 2010 SN 37 / 2010 KS 65 / 2013 SN 54 / 2013	2010-0913 § 132 2010-12-13 § 237 2013-05-06 § 86 2013-05-27 § 129
Dokumentinformation Styrande dokument som reglerar socialnämndens arbete och ansvarsområde.			

Utöver vad som stadgas i kommunallag och speciallagstiftning ska följande gälla för socialnämnden.

Ansvarsområde

§ 1

Socialnämnden ansvarar för kommunens uppgifter inom socialtjänsten.

Nämndens verksamhet omfattar

• ~~Handikappomsorg d v s~~ Stöd och service till personer ~~kommuninvånare~~ under 65 år ~~som har~~ med fysiskt och/eller psykiskt funktionshinder enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade, LSS eller socialtjänstlagen, SoL, ~~lagen om riksfärdtjänst och lagen om färdtjänst~~ och övriga författningar.

• ~~Handikappomsorg till utvecklingsstörda personer och fysiskt funktionshindrade personer *över* 65 år som bor i gruppboende eller har dagverksamhet får dagvård samt insatser enligt LSS till personer *över* 65 år som tillhör personkretsen inom LSS.~~

• Individ- och familjeomsorg, d v s ekonomiskt bistånd, råd och stöd till enskilda, barn och familjer, vård av unga eller missbrukare i enlighet med socialtjänstlagen SoL, lagen om särskilda bestämmelser om vård av unga, LVU, lagen om vård av missbrukare LVM och övriga författningar.

• Flyktingfrågor, d v s ansvar för flyktingar eller vissa andra invandrare som tagits emot i kommunen inom ramen för flyktingsmottagandet

• Familjerättsfrågor, d v s kommunens åliggande när det gäller fastställande av faderskap, adoptionsfrågor, vårdnads- och umgängesfrågor m m i enlighet med familjerättslagstiftningen.

• Alkohol- tobaksfrågor, d v s fatta beslut i ärenden om serveringstillstånd, tillsyn över efterlevnad av bestämmelserna enligt alkohollagen samt tillsyn vad gäller efterlevnad av ålderskontroll och marknadsföring av tobaksvaror på försäljningsställen enligt tobakslagen.

• Arbetsmarknadsåtgärder d v s ansvar för kommunens arbetsmarknadsåtgärder och rehabiliteringstjänster. Socialnämnden ansvarar också för övriga uppgifter som enligt lag och författning ska fullgöras av kommunens socialtjänst.

Socialnämnden ska

• se till att ovannämnda verksamheter *bedrivs*, *följs upp* och *utvärderas* i enlighet med de mål och riktlinjer som finns i författningar, föreskrifter och i kommunfullmäktiges måldokument samt övriga beslut som kommunfullmäktige fattar

• göra sig väl förtrogen med de sociala förhållandena i kommunen samt göra framställningar och framlägga de förslag som den finner påkallade

• svara för planerings- och utvecklingsfrågor inom socialtjänstens verksamhetsområde

• utarbeta riktlinjer för socialtjänsten utom i frågor av principiell art

Socialnämnden ska även

• upprätta och teckna avtal samt övriga överenskommelser inom nämndens ansvarsområde

• besluta i frågor som gäller den allmänt förebyggande verksamheten

• besluta i frågor som avser bistånd, vård eller annan åtgärd rörande enskild person enligt SoL, LVU, LVM, LSS, HSL och annan lag eller författning som rör socialtjänstens område
• inhämta handikapprådets synpunkter i ärenden av betydelse
• utarbeta riktlinjer för ekonomiskt bistånd enligt socialtjänstlagen, SoL, utöver försörjningsstöd som regleras i riksnorm
• utarbeta förslag till avgift/norm/taxekonstruktioner samt tillämpningsföreskrifter till taxorna i den mån taxorna inte är delegerade till socialnämnden
• upprätta och teckna tolkserviceavtal
• besluta om ersättning ur generalschablonen för flyktingar
• besluta om bidrag ur sociala samfonden
• besluta om bidrag till handikapporganisationer
• besluta om bidrag till övriga föreningar
• besluta om avgift för familjerådgivningen
• avge yttranden över och besvara remisser inom sitt verksamhetsområde, detaljplaneärenden mm
• avge yttranden för antagning av hemvärnsmän
• i övrigt fullfölja de uppdrag, som kommunfullmäktige lämnat till nämnden.

Information
§ 2
Socialnämnden ska inom eget verksamhetsområde, aktivt arbeta för att informera, råda och upplysa kommuninvånare och andra intressenter.

Personalmyndighet
§ 3
Socialnämnden är personal- och anställningsmyndighet för personal inom socialförvaltningen med undantag av förvaltningschefen.
Socialnämnden ansvarar för att verksamheten drivs i enlighet med arbetsmiljölagen och gällande föreskrifter för arbetsmiljön.
Socialnämnden beslutar i frågor om förvaltningens organisation.

Processansvar
§ 4
Socialnämnden får själv eller genom ombud föra kommunens talan i alla mål och ärenden inom sitt verksamhetsområde.

Personuppgiftsansvar
§ 5
Socialnämnden är personuppgiftsansvarig för de personuppgifter som nämnden behandlar i sin verksamhet. För att underlätta behandlingen av personuppgifter i Haninge kommun bör nämnden utse ett personuppgiftsombud som för en förteckning över nämndens register.

Arkivansvar
§ 6

Socialnämnden har ansvar för sina handlingar.

Ansvar och rapporteringsansvar

§ 7

Socialnämnden ska se till att verksamheten bedrivs enligt de mål och riktlinjer som fullmäktige har bestämt, de föreskrifter som kan finnas i lag eller förordning samt bestämmelser i detta reglemente.

Socialnämnden ska regelmässigt till kommunstyrelsen rapportera hur verksamheten utvecklas och hur den ekonomiska ställningen är under året.

Närvarorätt

§ 8

Förutom socialnämndens ledamöter och ersättare och de tjänstemän som nämnden beslutar om får även kommunstyrelsens ordförande, övriga kommunalråd och oppositionsråd närvara vid sammanträden och delta i nämndens överläggningar. De får däremot inte delta i beslut. Personalföreträdarnas närvarorätt regleras i kommunallagen 7 kap. 8-14 §§.

Öppna sammanträden

§ 9

Socialnämnden får fatta beslut om att ha öppna sammanträden. Det kan gälla hela sammanträdet eller vissa ärenden dock med de begränsningar som anges i 6 kap. 9 a § kommunallagen.

Socialnämndens sammansättning

10 §

Socialnämnden består av 9 ledamöter och 9 ersättare.

Ledamöter och ersättare väljs av kommunfullmäktige.

Ordförande och vice ordförande

§ 11

Kommunfullmäktige ska bland socialnämndens ledamöter välja en ordförande samt en eller fler vice ordföranden för den tid fullmäktige bestämmer.

Om varken ordföranden eller någon vice ordförande kan närvar vid ett sammanträde med nämnden, utser nämnden en annan ledamot att för tillfället vara ordförande. Tills valet har förrättats, fullgörs ordförandens uppgifter av den ledamot med längst tjänstgöringstid i nämnden.

§ 12

Om ordföranden på grund av sjukdom eller av annat skäl är hindrad att fullgöra uppdraget för längre tid får nämnden utse en annan ledamot att vara ersättare för ordföranden.

Ersättaren fullgör ordförandens samtliga uppgifter.

Socialnämndens sammanträden

§ 13

Socialnämnden sammanträder på dag och tid som nämnden bestämmer.

§ 14

Sammanträde ska också hållas om minst en tredjedel av ledamöterna begär det eller om ordföranden anser att det behövs.

Kallelse och föredragningslista mm

§ 15

Ordföranden ansvarar för att kallelse utfärdas till sammanträdena.
Kallelsen ska vara skriftlig och innehålla uppgift om tid och plats för sammanträdet.
Kallelsen ska senast 7 dagar före sammanträdet på lämpligt sätt sändas till varje ledamot och ersättare samt annan förtroendevald som får närvara vid sammanträdet.
I undantagsfall får kallelse se på annat sätt.
När varken ordföranden eller någon vice ordförande kan kalla till sammanträde ska den ledamot med längst tjänstgöringstid i nämnden göra detta.

§ 16

Kallelse bör åtföljas av föredragningslista. Ordföranden bestämmer i vilken utsträckning handlingar som tillhör ett ärende på föredragningslistan ska bifogas kallelsen. Nämnden beslutar om ändring av eller tillägg till föredragningslistan.

Ersättarnas tjänstgöring

§ 17

Om en ledamot är förhindrad att inställa sig till ett sammanträde eller att vidare delta i ett sammanträde ska en ersättare tjänstgöra i ledamotens ställe. En ledamot som inställer sig under ett pågående sammanträde har rätt att tjänstgöra även om en ersättare har trätt in i ledamotens ställe.
Om inte ersättarna väljs proportionellt ska ersättarna tjänstgöra enligt den av fullmäktige mellan dem bestämda ordningen.
En ersättare som har börjat tjänstgöra har dock alltid företräde oberoende av turordningen.
Om styrkebalansen mellan partierna därigenom påverkas får en ersättare som inställer sig under pågående sammanträde träda in i stället för en ersättare som kommer längre ner i ordningen.

§ 18

En ersättare för ett parti som inte har en ordinarie ledamot i socialnämnden eller dess utskott har rätt att delta i överläggningarna och att lämna ett särskilt yttrande, ett så kallat ersättningsyttrande, om ärendet slutgiltigt avgörs i nämnden eller dess utskott.

Växeltjänstgöring

§ 19

En ledamot eller en ersättare som har avbrutit sin tjänstgöring på grund av jäv i ett ärende får åter tjänstgöra, sedan ärendet har handlagts. En ledamot som har avbrutit tjänstgöring en gång under ett sammanträde på grund av annat hinder än jäv, får åter tjänstgöra endast om ersättarens inträde har påverkat styrkebalansen mellan partierna.

Protokoll och protokollsjustering

§ 20

Protokoll ska föras på ordförandens ansvar.
Protokollet ska redovisa vilka ledamöter och ersättare som har tjänstgjort och vilka ärenden som nämnden har handlagt.

Protokollet ska för varje ärende redovisa:
- vilka förslag och yrkanden som har lagts fram och inte tagits tillbaka
- i vilken ordning ordföranden har lagt fram förslag till beslut
- genomförda omröstningar och hur de har utfallit
- vilka beslut som har fattats
- vilka ledamöter som har deltagit i besluten och hur de har röstat vid öppna omröstningar
- vilka reservationer som har anmälts mot besluten

§ 21
Protokollet justeras av ordföranden och minst en ledamot. Ordföranden bestämmer tid och plats för justering av protokollet.
Nämnden kan besluta att en paragraf i protokollet ska justeras omedelbart.

Reservation och särskilt yttrande
§ 22
Om en ledamot har reserverat sig mot ett beslut i socialnämnden eller dess utskott och vill reservera reservationen ska ledamoten göra det skriftligt. Motiveringen ska lämnas senast vid justeringen av protokollet.

§ 23
Socialnämnden eller dess utskott kan medge en ledamot som deltagit i överläggningen i ett ärende att anteckna sin mening i protokollet, ett så kallat särskilt yttrande. Yttrandets huvudsakliga innebörd ska redovisas innan sammanträdet avslutas.

Medborgarförslag
§ 24
Innan ett medborgarförslag överlämnas till socialförvaltningen för beredning ska förslagsställaren bjudas in till socialnämnden och där erbjudas möjlighet att presentera sitt förslag som en informationspunkt.

När medborgarförslaget sedan slutbehandlas i socialnämnden ska förslagsställaren åter bjudas in till socialnämnden för ytterligare en möjlighet att presentera sitt förslag. Förslagsställaren får delta i överläggningarna men inte i beslutet.

Är förslaget av allmänt intresse bör nämnden ha öppet sammanträde vid behandlingen av medborgarförslaget.

Utskott och tillfälliga beredningar
§ 25
Socialnämnden kan besluta om inrättande av utskott och tillfälliga beredningar.

Delgivning
§ 26
Delgivning med socialnämnden sker med ordföranden, förvaltningschef eller annan anställd som nämnden bestämmer.

Undertecknande av handlingar
§ 27

Avtal, andra handlingar och skrivelser i socialnämndens namn ska undertecknas av ordföranden eller vid förfall för denne vice ordföranden och kontrasigneras av förvaltningschefen. I övrigt bestämmer nämnden vem som ska underteckna handlingar.

HANINGE KOMMUNSTYRELSE
Kommunstyrelseförvaltningen
2016 -03- 02
Dnr KS 2016/131

Dnr ÄN 2015/314

§ 17 Ny ansvarsfördelning mellan äldrenämnden och socialnämnden.

Sammanfattning

Äldreförvaltningen och socialförvaltningen har utrett konsekvens och bakgrund av den förändring som genomfördes 2013 (dnr SN 9/2011; AN 54/2011; KS 65/2013) då vissa insatser enligt socialtjänstlagen, SOL, övertogs av äldrenämnden från socialnämnden.

Förslaget är att socialförvaltningen ansvarar för personer upp till 65 år, äldreförvaltningen ansvarar för personer från 65 år. Med en tydligare fördelning mellan förvaltningarna kommer koncerntänk och kundfokus att förstärkas. Fördelningen gör det också enklare att kostnadsutvecklingen för respektive målgrupp.

Inför föreslagen förändring behöver reglementena för socialnämnden och äldrenämnden revideras samt budetramar för nämnderna justeras.

Förvaltningens synpunkter

Ärendet har beretts i samverkan mellan båda förvaltningarna. Fackliga organisationer är informerade kring föreslagen förändring via lokal samverkansgrupp och ärendet är samverkat i Cesam.

Med en tydlig gränsdragning mellan åldersgrupperna kommer det ekonomiska ansvaret för respektive ålderskategori att redovisas under rätt förvaltning. Detta kommer att medföra enklare, säkrare och tydligare uppföljning av budget och resultat.

För medborgaren i kommunen kommer kontakter med respektive förvaltning att förenklas. Kompetensen är samlad utifrån respektive målgrupp inom förvaltningarna.

Gränsdragningen mellan förvaltningarna gällande åldersindelningen kommer att ha vissa undantag. Viss myndighetsutövning, inom missbruk och försörjningsstöd, kräver viss kompetens och kommer i sin helhet att vara kvar inom socialförvaltningen.

Andra undantag från åldersfördelningen gäller till exempel handläggningen av riks- och färdtjänst. En av flera orsaker till detta undantag är att inte skapa parallella organisationer. Tjänsteskrivelse ÄN 2015/221- ”Ansvar för handläggning av färdtjänst och

riksfärdtjänst" påvisar att det finns skäl som till exempel att samla kompetensen inom en förvaltning och att skapa en enkel, effektiv och säker process för medborgaren. Av samma orsak kommer myndighetsutövning för LSS för personer över 65 år även i fortsättningen tillhöra socialförvaltningen.

Föreslagen förändring om ändrad ansvarsfördelningen mellan socialnämnd och äldrenämnd ger behov av justering av budgetram samt ändring av respektive nämnds reglemente

De beräknade kostnaderna för verksamhet som överförs från äldrenämnden överstiger motsvarande andel av gällande budgetram. Den i tjänsteskrivelsen föreslagna ramjusteringen förutsätter därför att äldrenämndens budgetram för 2016 räknas upp motsvarande aktuella kostnader.

Följande förslag till beslut är under förutsättningen att socialnämnden fattar likalydande beslut under socialnämnd 23 februari.

Underlag för beslut

-Tjänsteskrivelse: Ny ansvarsfördelning mellan äldrenämnden och socialnämnden 160204, Dnr: 2015/314

- Tjänsteskrivelse: Ny ansvarsfördelning mellan äldrenämnden och socialnämnden Dnr: SN 2016/11

- Äldrenämndens reglemente med föreslagna förändringar

- Socialnämndens reglemente med föreslagna förändringar

- Gemensam utredning kring övertagandet av hemtjänst SoL för personer under 65 år. Dnr: 165/2015; dnr SN 2015/6.

- Tjänsteskrivelse: Ansvar för handläggning av färdtjänst och riksfärdtjänst. Dnr: 2015/221

Förslag till beslut

Äldrenämnden föreslår kommunfullmäktige att besluta:

1. Äldrenämndens reglemente med förslagna revideringar fastställs

och börjar gälla från och med 2016-05-01.

2. Äldrenämnden hemställer till kommunfullmäktige om teknisk budgetjustering mellan berörda nämnder.

Arbetsutskottets förslag till äldrenämnden

1. Ärendet överlämnas till äldrenämnden utan eget ställningstagande.

Äldrenämndens beslut

Äldrenämnden föreslår kommunfullmäktige att besluta:

1. Äldrenämndens reglemente med förslagna revideringar fastställs och börjar gälla från och med 2016-05-01.
2. Äldrenämnden hemställer till kommunfullmäktige om teknisk budgetjustering mellan berörda nämnder.

Expedieras: Akt, Kommunstyrelseförvaltningen

För verkställighet:

För kännedom:

Haninge kommun

Anna-Carin Wallin
Marie Wallander

Dnr: 2015/314

Tjänsteskrivelse Ny ansvarsfördelning mellan äldrenämnden och socialnämnden

Sammanfattning
Äldreförvaltningen och socialförvaltningen har utrett konsekvens och bakgrund av den förändring som genomfördes 2013 (dnr SN 9/2011; AN 54/2011; KS 65/2013) då vissa insatser enligt socialtjänstlagen, SOL, övertogs av äldrenämnden från socialnämnden.

Förslaget är att socialförvaltningen ansvarar för personer upp till 65 år, äldreförvaltningen ansvarar för personer från 65 år. Med en tydligare fördelning mellan förvaltningarna kommer koncerntänk och kundfokus att förstärkas. Fördelningen gör det också enklare att kostnadsutvecklingen för respektive målgrupp.

Inför föreslagen förändring behöver reglementena för socialnämnden och äldrenämnden revideras samt budetramar för nämnderna justeras.

Bakgrund
Äldreförvaltningen och socialförvaltningen har utrett konsekvens och bakgrund av den förändring som genomfördes 2013 (dnr SN 9/2011; AN 54/2011; KS 65/2013) då vissa insatser enligt socialtjänstlagen, SOL, övertogs av äldrenämnden från socialnämnden.

Utredningen ” Gemensam utredning kring övertagandet av hemtjänst SoL för personer under 65 år” dnr AN 165/2015; dnr SN 2015/6 (bilaga 1) lämnade ett antal förslag till åtgärder. Det förslag som föreslås är att socialförvaltningen ansvarar för personer upp till 65 år, äldreförvaltningen ansvarar för personer från 65 år.

Syftet med åldersindelningen för respektive förvaltning är att främja koncerntänk och förstärkt kundfokus.

Äldre- och socialförvaltningens synpunkter
Ärendet har beretts i samverkan mellan båda förvaltningarna. Fackliga organisationer är informerade kring föreslagen förändring via lokal samverkansgrupp och ärendet är samverkat i Cesam.

Med en tydlig gränsdragning mellan åldersgrupperna kommer det ekonomiska ansvaret för respektive ålderskategori att redovisas under rätt förvaltning. Detta kommer att medföra enklare, säkrare och tydligare uppföljning av budget och resultat.

För medborgaren i kommunen kommer kontakter med respektive förvaltning att förenklas. Kompetensen är samlad utifrån respektive målgrupp inom förvaltningarna.

Gränsdragningen mellan förvaltningarna gällande åldersindelningen kommer att ha vissa undantag. Viss myndighetsutövning, inom missbruk och försörjningsstöd, kräver viss kompetens och kommer i sin helhet att vara kvar inom socialförvaltningen.

Andra undantag från åldersfördelningen gäller till exempel handläggningen av riks- och färdtjänst. Ärendet är hanterat av äldrenämnden och av socialnämnden (dnr ÄN 2015/221och dnr SN 2015/291). En av flera orsaker till detta undantag är att inte skapa parallella organisationer. Tjänsteskrivelse ÄN 2015/221- ”Ansvar för handläggning av färdtjänst och riksfärdtjänst” påvisar att det finns skäl som till exempel att samla kompetensen inom en förvaltning och att skapa en enkel, effektiv och säker process för medborgaren. Genom att prissätta tjänsten kommer äldreförvaltningen att intern fakturera socialförvaltningen för de ärenden som gäller personer under 65 år.

Av samma orsak kommer myndighetsutövning för LSS för personer över 65 år även i fortsättningen tillhöra socialförvaltningen. Omfattningen av personer över 65 år med insatser LSS är liten, och att skapa en organisation för myndighetsutövning för LSS inom äldreförvaltningen skulle inte gagna medborgaren då biståndshandläggarna under långa perioder inte skulle handlägga ärenden inom LSS. Genom att prissätta tjänsten kommer socialförvaltningen att internfakturera äldreförvaltningen för personer över 65 år.

Ekonomisk reglering
Efter beslut om ändrad ansvarsfördelning mellan socialnämnd och äldrenämnd behöver budgetramarna för respektive nämnd justeras.

På årsbasis beräknas 39 860 tkr överföras från äldrenämnden till socialnämnden utifrån nuvarande omfattning på den föreslagna verksamhetsöverföringen enligt nedanstående tabell.

Överförd verksamhet	Budgetram att överföra från ÄN till SN
Handläggare + rum	*1 560 000*
Hemtjänst	*21 000 000*
Fast ersättning till Nattpatrull hemtjänst	*2 000 000*
Anhörigbidrag, SoL ej psyk	*550 000*
Ledsagning SoL ej psyk	*1 000 000*
Ledsagning SoL ej psyk	*1 000 000*
Korttidsvård SoL ej psyk	*5 500 000*
Särskilt boende, funktionshindrade, SoL ej psyk	*8 250 000*
Summa	**39 860 000**

På årsbasis beräknas 23 960 tkr överföras från socialnämnden till äldrenämnden utifrån nuvarande omfattning på den föreslagna verksamhetsöverföringen enligt nedanstående tabell.

Överförd verksamhet	Budgetram att överföra från SN till ÄN
LSS	**14 436 915**
varav boende LSS 64-w	*11 476 370*
varav daglig verksamhet eller omsorg i hem	*2 669 186*
varav kontaktperson	*28 800*
varav boendestöd	*61 404*
varav handläggare + rum	*201 155*
Socialpsykiatri	**9 523 745**
varav boendestöd	*320 372*
varav hem för vård eller boende (HVB)	*2 600 260*
varav särskilt boende	*5 704 950*
varav särskilt boende (kortis)	*864 320*
varav särskilt boende	*573 050*
varav trygghetslarm	*4 392*
varav övrigt boende SoL	*273 750*
varav tom	*24 000*
varav vård- & omsorgsavgifter	*-378 948*
varav hyresintäkter	*-787 776*
varav handläggare	*325 375*
Summa	**23 960 660**

Utifrån ovanstående sammanställning föreslås en ramjustering ske från äldrenämnden till socialnämnden med 15 899 tkr (nettoväxling) på årsbasis. Då verksamheterna ska överföras mellan nämnderna fr.o.m. 1 maj så bör ramjusteringen för 2016 göras för endast 8 månader, d.v.s. 2/3-delar av nettoväxlingen.

Efter tertial 2 2016 ska avstämning genomföras av de överförda verksamheterna. Vid större avvikelser behöver ytterligare korrigeringar av ramarna ske.

Reglementes ändring

Socialnämnden

Förändringen av socialnämndens reglemente gäller § 1 första och andra stycket. Föreslagen tillägg i reglementet är rödmarkerat. Föreslagen borttagning ur reglementet är överstruket.

Äldreförvaltningen

Förändring av äldrenämndens reglemente gäller § 1 första, tredje, fjärde och femte stycket. Föreslagen tillägg i reglementet är rödmarkerat. Föreslagen borttagning ur reglementet är överstruket.

De beräknade kostnaderna för verksamhet som överförs från äldrenämnden överstiger motsvarande andel av gällande budgetram. Den i tjänsteskrivelsen föreslagna ramjusteringen förutsätter därför att äldrenämndens budgetram för 2016 räknas upp motsvarande aktuella kostnader.

Följande förslag till beslut är under förutsättningen att socialnämnden fattar likalydande beslut under socialnämnd 23 februari.

Förslag till beslut

Äldrenämnden föreslår kommunfullmäktige att besluta:

1. Äldrenämndens reglemente med förslagna revideringar fastställs och börjar gälla från och med 2016-05-01.

2. Äldrenämnden hemställer till kommunfullmäktige om teknisk budgetjustering mellan berörda nämnder

Bifogade underlag

- Äldrenämndens reglemente med föreslagna förändringar
- Socialnämndens reglemente med föreslagna förändringar
- Gemensam utredning kring övertagandet av hemtjänst SoL för personer under 65 år. Dnr: 165/2015; dnr SN 2015/6.
- Tjänsteskrivelse: Ansvar för handläggning av färdtjänst och riksfärdtjänst. Dnr: 2015/221
- Tjänsteskrivelse: Ny ansvarfördelning mellan äldrenämnden och socialnämnden- ändring av nämndernas reglemente. Dnr: SN 2016/11

Haninge kommun

Gemensam utredning kring övertagandet av hemtjänst SoL för personer under 65 år

Anna-Carin Wallin äldreförvaltningen

Marie Wallander socialförvaltningen

2015-04-21

Innehåll

1. Inledning 2
2. Uppdrag 2
3. Sammanfattning 2
4. Ärendets beredning 3
5. Ursprungligt beslut från kommunfullmäktige 3
6. Bakgrund och beskrivning 4
7. Ärendeökning 5
10. Förslag på fortsatt arbete 8
10.1 Förslag kortsiktig under 2015 8
10.2 Förslag långsiktig under 2016 8

1. Inledning

Utredare från socialförvaltningen och äldreförvaltningen har fått i uppdrag av de båda förvaltningscheferna att utreda övertagandet av hemtjänst SoL för personer under 65 år samt lämna förslag till beslut.

Processen gällande övertagandet av hemtjänst SoL under 65 år startade under 2011 då beslut togs i socialnämnden angående kundval inom hemtjänst för personer under 65 år samt för ledsagning och avlösning. Socialnämnden föreslog även till kommunstyrelsen att fatta beslut om en gemensam kommunal organisation för hemtjänsten (både under och över 65 år) och att denna organisation skulle vara i äldrenämndens regi.

Beslutet togs 130408 av kommunfullmäktige och verkställdes 130501.

2. Uppdrag

Uppdraget är att gemensamt utreda bakgrund, beslut samt konsekvens kring övertagandet av hemtjänst SoL för personer under 65 år från socialförvaltningen till äldreförvaltningen och lämna förslag till beslut.

Förslag som utredarna presenterar ska ha tydligt kundfokus och koncerntänk.

Underlag för utredningen: Beslut dnr SN 9/2011; AN 54/2011; KS 65/2013 med tillhörande bilagor samt material från controllers.

3. Sammanfattning

Utredare från socialförvaltningen och äldreförvaltningen har tillsammans utrett övertagande av insatser inom socialtjänstlagen för personer under 65 år. Utredningen redovisar bakgrund, beslut samt konsekvens kring övertagandet och avslutas med förslag till beslut på kort- samt långsikt. Utredningen har haft ett tydligt medborgar- samt koncernperspektiv. Besluten ska kännetecknas av att det blir tydligt och enkelt för den enskilde att vara i kontakt med kommunen samt att gränsdragning och samverkan förbättras mellan förvaltningarna.

Underlag för utredningen: Beslut dnr SN 9/2011; AN 54/2011; KS 65/2013 med tillhörande bilagor samt material från controllers. Kartläggning av processer, händelseanalyser och intervjuer har genomförts med inblandade parter.

Processen kring övertagandet kännetecknas av otydlighet, man har inte haft samsyn kring vad beslutet innefattades av, t.ex. kring frasen i beslutet ”fysiskt funktionshinder” samt ”bäring på det fysiska funktionshindret”. I och med denna otydlighet finns ärenden där hemtjänst är beviljad av handläggare inom LSS samt socialpsykiatri, men som socialförvaltningen inte har utförarorganisation kvar för. En muntlig överenskommelse togs mellan socialförvaltningen och äldreförvaltningen under sommaren 2013 gällande att äldreförvaltningen under en begränsad period på tre månader skulle hjälpa socialförvaltningen med utförandet.

Det finns ett stort behov av samverkan kring ärenden inom LSS och socialpsykiatri och med insatser inom SoL. Myndigheterna behöver samverka vid t.ex. vårdplaneringar och skapa rutiner för överlämningar av ärenden mellan förvaltningarna.

Budgetfördelningen som togs fram saknade dokumenterade underlag och var till stor del missvisande vilket har lett till konsekvenser för båda förvaltningarna.

De båda förvaltningarna hade vid tidpunkten för växlingen olika verksamhetsystem (ProCapita inom socialförvaltningen samt Combine inom äldreförvaltningen). Detta har medfört svårigheter i beställningar, socialdokumentation samt att man inom äldreförvaltningen arbetar med schablontider, vilket inte socialförvaltningen gör.

Satsningar inom kompetensutveckling behöver planeras och genomföras för utförare och för biståndshandläggare inom de båda förvaltningarna.

Förutsättningar för att beslutet ska kunna genomföras är att riktlinjer kring handläggning ses över och hanteras liknande i de båda förvaltningarna. Rutiner behöver förtydligas gällande hantering i verksamhetssystemet, beställnings- och ersättningsförfarande samt rutiner för samverkan.

Risk och konsekvensanalyser ska genomföras inför förändringarna.

4. Ärendets beredning

Utredarna har under ärendets gång genomfört workshops med både äldreförvaltning och socialförvaltning, myndighetsutövning samt utförarorganisationen. Händelseanalyser har genomförts utifrån ett kund-, myndighet- och utförarperspektiv. Intervjuer har genomförts med inblandade nyckelpersoner.

5. Ursprungligt beslut från kommunfullmäktige

Beslut kommunfullmäktige 130408

1. Äldrenämndens reglemente revideras genom att följande formuleringar införs i § 1 och börjar gälla från och med 130501:
   Äldrenämnden ansvarar för stöd och service enligt socialtjänstlagen (SoL), lagen om riksfärdtjänst och lagen om färdtjänst och övriga författningar till kommuninvånare under 65 år som har fysiskt funktionshinder.

2. Socialnämndens reglemente, § 1, första stycket revideras och börjar gälla från och med 130501. Stycket revideras på följande sätt:
   Nämndens verksamhet omfattar:
   Handikappomsorg, dvs stöd och service till kommuninvånare under 65 år som har psykiskt funktionshinder enligt lagen om stöd och service (LSS) eller socialtjänstlagen (SoL), lagen om riksfärdtjänst och övriga författningar.

3. Kostnaden 2013 för alla insatser enligt socialtjänstlagen till personer under 65 år med fysiska funktionshinder och där behovet av insatser har bäring på det

fysiska funktionshindret inklusive färdtjänst enligt lagen om riksfärdtjänst och lagen om färdtjänst, 14 429 tkr, överförs genom ramjustering från socialnämnden till äldrenämnden från och med 130501.

4. Kostnaden 2014 för alla insatser enligt socialtjänstlagen till personer under 65 år med fysiska funktionshinder och där behovet av insatser har bäring på det fysiska funktionshindret inklusive färdtjänst enligt lagen om riksfärdtjänst och lagen om färdtjänst, 21 644 tkr, överförs genom ramjustering från socialnämnden till äldrenämnden i samband med kommunfullmäktiges beslut om mål och budget 2014-2015.

6. Bakgrund och beskrivning

Det som kan konstateras är att trots att ärendet tog sin början redan under 2011 så är underlagen till beslutet bristfälliga och otillräckliga. Kommunfullmäktiga återremitterade ärendet till kommunstyrelsen 130325 med uppdrag att ta fram en särskild konsekvensbeskrivning/riskanalys. Den konsekvensbeskrivning/riskanalys som kommunstyrelseförvaltningen utförde pekade ut ett riskområde kring gränsdragningsproblematik. I åtgärdsbeskrivningen hänvisas det till en ”översyn av gränsdragning är genomförd mellan socialförvaltningen och äldreförvaltningen” och att ”översynen har bidragit till att klargöra gränsdragningen även för övriga målgrupper där det kan förekomma gråzoner”. Den översyn som man hänvisar till finns ingen dokumentation kring.

Däremot hade man vid tidpunkten samtal och översyner kring andra områden där det förekom gränsdragningsproblematik, exempelvis personer som omfattades av socialpsykiatrin och var över 65 år. De översyner som vid tidpunkten utfördes gällde således inte de grupper som beslutet omfattades av och gick dessutom inte heller till beslut.

I beslutet så är det inte tydligt vilka delar av SoL under 65 som skulle gå över till äldreförvaltningen, framförallt i inom socialpsykiatrin och LSS där behov av hemtjänstinsatser finns.

Det råder oklarheter och meningsskiljaktigheter gällande budget, budgetfördelning och ärendehantering mellan förvaltningarna.

Socialförvaltningen hade fram till övergången en kostnad för natt/stödpatrull till äldreförvaltningen. Denna kostnad har sedan inte justerats i budgeten. Det fanns inte heller med i beräkningen av kostnader för färdtjänst, kringkostnader som exempelvis it, vaktmästeri, boendesamordning samt andra kostnader för övergripande stabsfunktioner.

Efter övertaganden upptäckte socialförvaltningen att det fanns en grupp kunder som inte omfattades av beslutet, men då det inte längre fanns en organisation kvar att utföra ärendena fattades en överenskommelse i juni 2013. Överenskommelsen var en tillfällig lösning under en cirka tre månaders period då äldreförvaltningen skulle utföra dessa tjänster. Ingen dokumentation finns angående överenskommelsen som

efter detta har fortsatt. Totalt rör det sig omkring ett trettiotal ärenden, under maj – december 2013 ca 1250 timmar och under 2014 ca 3750 timmar.

Färdtjänst samt riksfärdtjänst är två gråzonsområden där kostnader har ökat för äldreförvaltningen, t ex genom utökade handläggarresurser. Socialförvaltningen tog efter växlingen bort sin färdtjänsthandläggare och ordinarie handläggare inom socialförvaltningen tog över handläggandet för färdtjänst samt riksfärdtjänst. Kostnader för färdtjänst finns inte heller upptagen i den ursprungliga budgetöverföringen.

I den ursprungliga budgetöverföringen finns 2,5 tjänster överförda till äldreförvaltningen, i bokslutet för 2014 är resurserna utökade till 4 tjänster för täcka t ex SoL handläggning, färdtjänsthandläggning, avgiftshantering, ekonomiadministration.

Vid tidpunkten för växlingen skedde det inom förvaltningarna andra stora förändringar. Vid socialförvaltningen hade man nyligen gjort en översyn som ledde till att hela organisationen skulle förändras Vid äldreförvaltningen införde man combine samtidigt som växlingen skulle ske. Utöver detta strejkvarslades även den kommunala hemtjänstens samordnare- som vid tidpunkten för detta även migrerade besöksplaner inför combine. Det var helt enkelt en svår tidpunkt för alla inblandade. Sammantaget skedde det stora förändringar samtidigt som växlingen skulle ske, vilket kan ha bidragit till bristfälliga och otillräckliga underlag samt att man tappade fokus från ursprungliga förslaget som tagits fram inom socialförvaltningen. Äldreförvaltningen hade vid tidpunkten inte några skäl till att ifrågasätta de material som presenterades och tog för givet att man var överens kring vad som skulle gå över.

Projektledning, planering och tidsplan saknades för växlingen. Processen inför växlingen upplevdes som oplanerad, problematisk och situationer som uppstod löstes varefter de inträffade.

Konsekvensbeskrivning/riskanalysen är ofullständig och gränsdragningsproblematik hade inte diskuterats eller utformats arbetssätt kring.

7. Ärendeökning

Generellt har antal ärenden och hemtjänsttimmar ökat både för personer under och över 65 år. Frågetecken finns i vilken utsträckning ökningen gäller för målgruppen under 65 år och vilka orsaker som ligger bakom ärendeökningen. Under samtal med aktuella handläggare på äldreförvaltningen framgår det att det överfördes ett hundratal ärenden till äldreförvaltningen (de ärenden som beslutet innefattade). Dock har antal hemtjänsttimmar ökat stort. På motsvarande sätt har även timmarna för de ärenden som den kommunala hemtjänsten utför utanför beslutet ökat (de ärenden där myndighetsutövningen ligger kvar hos socialförvaltningen).

Även nationellt ökar SoL under 65. Enligt lägesrapport från socialstyrelsen har antalet personer med hemtjänst under 65 ökat med 40 % från 2010. Antalet genomsnittliga timmar är något högre än för personer över 65 år. [1]

1 Tillståndet och utvecklingen inom hälso- och sjukvård och socialtjänst – Lägesrapport

8. Sammanfattande resultat av processkartläggning samt händelseanalys

Förvaltningarna har fortfarande ingen samstämmig uppfattning kring vad beslutet innefattade- ”fysiskt funktionshinder” samt ”bäring på det fysiska funktionshindret” och vilka ärenden som skulle gå över. Det råder oklarheter kring vad överenskommelsen från sommaren 2013 innefattade. Detta gäller utförarorganisation från äldreförvaltningen samt chefer och handläggare inom socialförvaltningen. Det får som konsekvens att det fortfarande råder oklarheter kring vilka ärenden som omfattas av beslutet.
Beslut och beställningar faxas mellan socialförvaltningens beställare och utförare från äldreförvaltningen, risk finns att det kommer fel eller försvinner. Risken förstärks därmed även kring känslig information/sekretessuppgifter då beställningarna är väldigt omfattande.

Utredningar och beslut från socialförvaltningen har ofta mycket omfattande och känslig information. Uppföljning av utförande och samverkan är bristfällig, och utförarna har ingen möjlighet att dokumentera i verksamhetssystemet. Inom äldreförvaltningen arbetar myndigheten med schablontider för insatser vilket socialförvaltningen inte gör, vilket försvårar för utförarnas arbete. Återrapporteringen mellan förvaltningarna fungerar inte heller och rutinerna på hur genomförandeplaner ska lämnas är bristfälliga.

Stora frågetecken kom fram under kartläggningen gällande ärenden där äldreförvaltningen ser behov kring LSS- och socialpsykiatri insatser men inte har pågående insatser och inte heller sökt av olika anledningar. Det finns ett stort behov av samverkan kring dessa ärenden. Myndigheterna behöver samverka vid t.ex. vårdplaneringar och skapa rutiner för överlämningar av ärenden mellan förvaltningarna.

Information kring taxor och avgifter rörande hemtjänst behöver även socialförvaltningens handläggare bli mer insatta i.

Sekretess mellan förvaltningarna har även lyfts fram under kartläggningen och önskemål finns om att undersöka hur man kan arbeta med detta, t ex blankett för samtycke för den enskilde.

Det är tydligt i kartläggningen att utförarperspektivet inte togs hänsyn till inför växlingen och inte heller efter den överenskommelse som skapades under sommaren 2013. Framförallt genom att det saknas rutiner för ersättning, beställning, uppföljning, återkoppling mellan beställare och utförare.

9. Sammanfattande slutsatser

Politiska beslutet

2015http://www.socialstyrelsen.se/publikationer2015/2015-2-51

Det politiska beslutet från 130408 behöver förtydligas och eventuellt behöver reglementet ses över för både socialförvaltningen och för äldreförvaltningen.

Kompetensutveckling
Genom utredningen har det framkommit att båda förvaltningarna har behov av kompetensutveckling för både myndighetsutövare och utförare. Socialförvaltningens handläggare behöver till exempel stöd i att bedöma och utreda SoL-hemtjänst och handläggare inom äldreförvaltningen behöver stöd i att möta den nya målgruppen. Utförarorganisationen behöver kompetensutvecklas då man möter nya målgrupper med andra behov än tidigare.

Kommunikation
Vid växlingen 130501 var informationen till myndighet, utförare och kunder minimal. Detta har lett till otydlighet och osämja. De båda förvaltningarna har haft olika förväntningar på beslutet och budgeten vilket har orsakat schismer mellan förvaltningarna. När en ny växling/omorganisation ska ske bör kommunikationen ut till myndighet, utförare och kund vara tydlig och lika så att det inte finns möjlighet till tolkningsutrymme.

Uppföljning
Vid genomgång med både handläggare och utförare framkom att uppföljning och genomförandeplan gällande de ärenden som är utanför växlingen inte fungerar. Det kan finnas naturliga orsaker till detta då man inte har ett gemensamt verksamhetssystem.
Beslutstider behöver ses över, framförallt med tanke på de ärenden som inte omfattas av beslutet. Uppföljning av t.ex. boendestöd/hemtjänst bör ha kortare beslutstider för att säkerställa att personen får rätt insats och stöd.

Rutiner
Rutiner behöver förtydligas och/eller skapas för de olika processerna. Rutinerna behöver implementeras på båda förvaltningarna och även för utförarna. Den rutin som skapades av äldreförvaltningens utförare kring ärenden utanför växling behöver förtydligas och verkställas.

Riktlinjer
Riktlinjerna för socialförvaltningen och äldreförvaltningen gällande SoL under 65 bör gås igenom gemensamt för att säkerställa att de överensstämmer med varandra. Det är viktigt att förvaltningarna beslutar lika gällande SoL insatser.

Ersättning
Controllers från båda förvaltningarna behöver se över ersättningen till utföraren då fler personer under 65 önskar få sina insatser utförda kvälls- och helgtid. Ersättning totalt behöver ses över så att de överensstämmer med varandra och är anpassade efter uppdragen. Budgetfördelningen behöver justeras både kortsiktig och långsiktigt och rutiner för hur ersättning och fakturering ska ske behöver skapas.

Verksamhetssystem
Idag har förvaltningarna två olika system (procapita och combine). Utföraren har inte kunna dokumentera gällande kunder som socialförvaltningen har

myndighetsutövningen för. Under året så införs Combine i socialförvaltningen. Kommunikation mellan modulerna (socialförvaltning och utförare inom äldreförvaltningen) behöver säkerställas att detta fungerar. Likaså genomförandeplaner samt övrig social dokumentation. I och med att äldreförvaltningen kommer att införa ÄBIC behöver det även klarläggas kring inverkan på de olika modulerna samt handläggare och utförares arbete.

Avtal och kvalitetsuppföljningar
Förvaltningarna skulle behöva samordna och se över hur man följer upp interna och externa avtal och kvalitetsfrågor.

10. Förslag på fortsatt arbete

10.1 Förslag kortsiktig under 2015

1. *Överenskommelse mellan socialförvaltningen och äldreförvaltningen*
   Det finns en muntlig överenskommelse mellan socialförvaltningen och äldreförvaltningen som skulle gälla i tre månader.
   Förvaltningarna behöver göra en ny överenskommelse som dokumenteras och tidsbestämmas. När överenskommelsen är klar och dokumenterad ska förvaltningarna kommunicera ut detta på ett tydligt och bra sätt, så att inga möjligheter finns för egna tolkningar.

2. *Ersättning*
   Förvaltningarna bör se över ersättningarna, framförallt för t ex serviceinsatser som för målgruppen under 65 år kan utföras på annan tid än vardagar. Rutiner för ersättning och fakturering gällande de ärenden som utförs utanför växling behöver skapas.

3. *Risk och konsekvensanalys*
   Förvaltningarna ska utföra risk- och konsekvensanalys för de verksamheter som påverkas av förändringarna.

4. *Se över behov av budgetjustering mellan nämnderna*

10.2 Förslag långsiktig under 2016

1. *Åldersindelning. Socialförvaltningen upp till 65 år, äldreförvaltningen från 65 år.*
   Med en åldersindelning på förvaltningarna så blir det tydligt för medborgaren vid kontakt med kommunen.
   Vid förändring krävs det en risk- och konsekvensanalys för eventuella begränsningar inom den tänkta växlingen.

2. *Justera budgetfördelning utifrån controllers redovisning för både socialförvaltningen och äldreförvaltningen*
   Långsiktigt behöver controllers göra en ny och mer ingående översyn och uträkning för båda förvaltningarna. Underlagen behöver dokumenteras.

3. *En kommunal utförarorganisation*
   Socialförvaltningen har ingen egen utförare utan använder äldreförvaltningens utförare. Utifrån ett koncerntänk förordas det en gemensam kommunal utförarorganisation. Inför detta behöver det göras en risk- och konsekvensanalys ur ett kund- utförar- och myndighetsperspektiv.

4. *All färdtjänst och riksfärdtjänst handläggs av en färdtjänsthandläggargrupp*
   Det blir tydligare för medborgaren med en ingång för ansökan av färdtjänst och riksfärdtjänst. Inför en förändring behöver det göras en översyn kring omfattning av ärenden och kostnadsfördelning mellan förvaltningarna.

Haninge kommun

Äldreförvaltningen

REGLEMENTE FÖR ÄLDRENÄMNDEN

Utöver vad som stadgas i kommunallag och speciallagstiftning ska följande gälla för äldrenämnden.

Ansvarsområde

§ 1
Äldrenämnden ansvarar för service, omsorg och vård.

Nämndens verksamhet omfattar äldreomsorg, vilket innebär:

- biståndsbedömning som rör hemtjänst, trygghetslarm, dagverksamhet, avlastning, korttidsboende, matdistribution, färdtjänst, bostadsanpassning och boende för äldre (med somatisk- och demensinriktning) samt hälso- och sjukvård och tekniska hjälpmedel i särskilda boendeformer i enlighet med socialtjänstlagen, lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade, hälso- och sjukvårdslagstiftningen och övriga författningar till personer över 65 år.
- kommunal och annan drift av hemtjänst, dagverksamhet och boenden.
- ~~Äldrenämnden ansvarar för stöd och service enligt socialtjänstlagen (SoL), lagen om riksfärdtjänst och lagen om färdtjänst och övriga författningar till kommuninvånare under 65 år som har fysiskt funktionshinder.~~
- ~~ansvar för~~ handläggning enligt lagen (1997:735) om riksfärdtjänst och lagen (1997:736) om färdtjänst.
- ~~Äldrenämnden ansvarar för stöd och service enligt socialtjänstlagen (SoL), lagen om riksfärdtjänst och lagen om färdtjänst och övriga författningar till kommuninvånare under 65 år som har fysiskt funktionshinder.~~

Äldrenämnden är tillika sjukvårdshuvudman för den hälso- och sjukvård som bedrivs inom nämndens verksamhetsområde.

Äldrenämnden ska

- se till att ovannämnda verksamheter bedrivs, följs upp och utvärderas i enlighet med de mål och riktlinjer som finns i författningar, föreskrifter och i kommunfullmäktiges måldokument samt övriga beslut som kommunfullmäktige fattar
- göra sig väl förtrogen med de sociala förhållandena som rör de äldre i kommunen samt göra framställningar och lägga fram de förslag som den finner påkallade
- svara för planerings- och utvecklingsfrågor inom äldreomsorgens verksamhetsområde

Äldrenämnden ska även

- upprätta och teckna avtal samt övriga överenskommelser inom nämndens verksamhetsområde
- besluta i frågor som gäller den allmänt förebyggande verksamheten

- besluta i frågor som avser vård eller annan åtgärd rörande enskild person enligt socialtjänstlagen (SoL), hälso- och sjukvårdslagen (HSL) och annan lag eller författning, som rör äldreomsorgens område
- utarbeta förslag till hemtjänsttaxa samt norm/taxekonstruktioner
- avgifter i övrigt samt utarbeta förslag på tillämpningsföreskrifter till taxorna
- besluta om nedsättning av avgifter
- inom ramen för fastställda normer besluta om bidrag till pensionärsföreningar
- utarbeta riktlinjer för äldreomsorgen utom i frågor av principiell art
- avge yttranden över och besvara remisser inom äldreomsorgens verksamhetsområde, detaljplaneärenden mm
- inhämta pensionärsrådets synpunkter i ärenden av betydelse
- i övrigt fullfölja de uppdrag, som kommunfullmäktige lämnat till nämnden

Information
§ 2
Äldrenämnden ska, inom eget verksamhetsområde, aktivt arbeta för att informera, råda och upplysa kommuninvånare och andra intressenter.

Personalmyndighet
§ 3
Äldrenämnden är personal- och anställningsmyndighet för personal inom äldreförvaltningen med undantag av förvaltningschefen.

Äldrenämnden ansvarar för att verksamheten drivs i enlighet med arbetsmiljölagen och gällande föreskrifter för arbetsmiljön.

Äldrenämnden beslutar i frågor om förvaltningens organisation.

Processansvar
§ 4
Äldrenämnden får själv eller genom ombud föra kommunens talan i alla mål och ärenden inom sitt verksamhetsområde.

Personuppgiftsansvar
§ 5
Äldrenämnden är personuppgiftsansvarig för de personuppgifter som nämnden behandlar i sin verksamhet. För att underlätta behandlingen av personuppgifter i Haninge kommun bör nämnden utse ett personuppgiftsombud som för en förteckning över nämndens register.

Arkivansvar
§ 6
Äldrenämnden har ansvar för sina handlingar.

Ansvar och rapporteringsskyldighet
§ 7
Äldrenämnden ska se till att verksamheten bedrivs enligt de mål och riktlinjer som fullmäktige har bestämt, de föreskrifter som kan finnas i lag eller förordning samt bestämmelser i detta reglemente.

Äldrenämnden ska regelmässigt till kommunstyrelsen rapportera hur

verksamheten utvecklas och hur den ekonomiska ställningen är under året.

Närvarorätt
§ 8
Förutom äldrenämndens ledamöter och ersättare och de tjänstemän som nämnden beslutar om får även kommunstyrelsens ordförande, övriga kommunalråd och oppositionsråd närvara vid sammanträden och delta i nämndens överläggningar. De får däremot inte delta i
beslut. Personalföreträdarnas närvarorätt regleras i kommunallagen 7 kap. 8-14 §§.

Öppna sammanträden
§ 9
Äldrenämnden får fatta beslut om att ha öppna sammanträden. Det kan gälla hela sammanträdet eller vissa ärenden dock med de begräsningar som anges i 6 kap. 19 a § kommunallagen.

Äldrenämndens sammansättning
§ 10
Äldrenämnden består av 9 ledamöter och 9 ersättare.

Ledamöter och ersättare väljs av kommunfullmäktige.

Ordförande och vice ordförande
§ 11
Kommunfullmäktige ska bland äldrenämndens ledamöter välja en ordförande samt en eller flera vice ordförande för den tid fullmäktige bestämmer.

Om varken ordföranden eller vice ordföranden kan närvara vid ett sammanträde med nämnden, utser nämnden den ledamot med längst tjänstgöring i nämnden att för tillfället vara ordförande. Tills valet har förrättats, fullgörs ordförandens uppgifter av den ledamot med längst tjänstgöringstid i nämnden.

§ 12
Om ordföranden på grund av sjukdom eller av annat skäl är hindrad att fullgöra uppdraget för längre tid får nämnden utse en annan ledamot att vara ersättare för ordföranden. Ersättaren fullgör ordförandens samtliga uppgifter.

Nämndens sammanträden
§ 13
Äldrenämnden sammanträder på dag och tid som nämnden bestämmer.

§ 14
Sammanträde ska också hållas om minst en tredjedel av ledamöterna begär det eller om ordföranden anser att det behövs.

Kallelse och föredragningslista
§ 15
Ordföranden ansvarar för att kallelse utfärdas till sammanträdena.
Kallelsen ska vara skriftlig och innehålla uppgift om tid och plats för sammanträdet.
Kallelsen ska senast 7 dagar före sammanträdet på lämpligt sätt sändas till varje ledamot och ersättare samt annan förtroendevald som får närvara vid sammanträdet.

I undantagsfall får kallelse ske på annat sätt.

När varken ordföranden eller vice ordföranden kan kalla till sammanträde ska den ledamot med längst tjänstgöringstid i nämnden göra detta.

§ 16
Kallelse bör åtföljas av föredragningslista. Ordföranden bestämmer i vilken utsträckning handlingar som tillhör ett ärende på föredragningslistan ska bifogas kallelsen. Nämnden beslutar om ändring av eller tillägg till föredragningslistan.

Ersättarnas tjänstgöring

§ 17
Om en ledamot är förhindrad att inställa sig till ett sammanträde eller att vidare delta i ett sammanträde ska en ersättare tjänstgöra i ledamotens ställe. En ledamot som inställer sig under ett pågående sammanträde har rätt att tjänstgöra även om en ersättare har trätt in i ledamotens ställe.

Om inte ersättarna väljs proportionellt ska ersättarna tjänstgöra enligt den av fullmäktigt mellan dem bestämda ordningen.

En ersättare som har börjat tjänstgöra har dock alltid företräde oberoende av turordningen. Om styrkebalansen mellan partierna därigenom påverkas får en ersättare som inställer sig under pågående sammanträde träda in i stället för en ersättare som kommer längst ner i ordningen.

§ 18
En ersättare för ett parti som inte har en ordinarie ledamot i äldrenämnden eller dess utskott har rätt att deltaga i överläggningarna och att lämna ett särskilt yttrande, ett så kallat ersättaryttrande, om ärendet slutgiltigt avgörs i nämnden eller dess utskott.

Växeltjänstgöring

§ 19
En ledamot eller en ersättare som har avbrutit sin tjänstgöring på grund av jäv i ett ärende får åter tjänstgöra, sedan ärendet har handlagts. En ledamot som har avbrutit tjänstgöring en gång under ett sammanträde på grund av annat hinder än jäv, får åter tjänstgöra endast om ersättarens inträde har påverkat styrkebalansen mellan partierna.

Protokoll och protokollsjustering

§ 20
Protokoll ska föras på ordförandens ansvar.

Protokollet ska redovisa vilka ledamöter och ersättare som har tjänstgjort och vilka ärenden som nämnden har handlagt.

Protokollet ska för varje ärende redovisa:

- vilka förslag och yrkanden som har lagts fram och inte tagits tillbaka
- i vilken ordning ordföranden har lagt fram förslag till beslut
- genomförda omröstningar och hur de har utfallit
- vilka beslut som har fattats
- vilka ledamöter som har deltagit i besluten och hur de har röstat vid öppna omröstningar
- vilka reservationer som har anmälts mot besluten

§ 21
Protokollet justeras av ordföranden och minst en ledamot. Ordföranden bestämmer tid och plats för justering av protokollet.

Nämnden kan besluta att en paragraf i protokollet ska justeras omedelbart.

Reservation och särskilt yttrande

§ 22
Om en ledamot har reserverat sig mot ett beslut i äldrenämnden eller dess utskott och vill motivera reservationen ska ledamoten göra det skriftligt. Motiveringen ska lämnas senast vid justeringen av protokollet.

§ 23
Äldrenämnden eller dess utskott kan medge en ledamot som deltagit i överläggningen i ett ärende att anteckna sin mening i protokollet, ett så kallat särskilt yttrande. Yttrandets innebörd ska redovisas innan sammanträdet avslutas.

Medborgarförslag

§ 24
Innan ett medborgarförslag överlämnas till äldreförvaltningen för beredning ska förslagsställaren bjudas in till äldrenämnden och där erbjudas möjlighet att presentera sitt förslag som en informationspunkt.

När medborgarförslaget sedan slutbehandlas i äldrenämnden ska förslagsställaren åter bjudas in till äldrenämnden för ytterligare en möjlighet att presentera sitt förslag.

Förslagsställaren får delta i överläggningarna men inte i beslutet.

Är förslaget av allmänt intresse bör nämnden ha öppet sammanträde vid behandlingen av medborgarförslaget.

Utskott och tillfälliga beredningar

§ 25
Äldrenämnden kan besluta om inrättande av utskott och tillfälliga beredningar.

Delgivning

§ 26
Delgivning med äldrenämnden sker med ordföranden, förvaltningschef eller annan anställd som nämnden bestämmer.

Undertecknande av handlingar

§ 27
Avtal, andra handlingar och skrivelser i äldrenämndens namn ska undertecknas av ordföranden eller vid förfall för denne vice ordföranden och kontrasigneras av förvaltningschefen. I övrigt bestämmer nämnden vem som ska underteckna handlingar.

Haninge kommun

Äldreförvaltningen

REGLEMENTE FÖR ÄLDRENÄMNDEN

Utöver vad som stadgas i kommunallag och speciallagstiftning ska följande gälla för äldrenämnden.

Ansvarsområde

§ 1
Äldrenämnden ansvarar för service, omsorg och vård.

Nämndens verksamhet omfattar äldreomsorg, vilket innebär:

- biståndsbedömning som rör hemtjänst, trygghetslarm, dagverksamhet, avlastning, korttidsboende, matdistribution, färdtjänst, bostadsanpassning och boende för äldre (med somatisk- och demensinriktning) samt hälso- och sjukvård och tekniska hjälpmedel i särskilda boendeformer i enlighet med socialtjänstlagen, lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade, hälso- och sjukvårdslagstiftningen och övriga författningar till personer över 65 år.
- kommunal och annan drift av hemtjänst, dagverksamhet och boenden.
- ~~Äldrenämnden ansvarar för stöd och service enligt socialtjänstlagen (SoL), lagen om riksfärdtjänst och lagen om färdtjänst och övriga författningar till kommuninvånare under 65 år som har fysiskt funktionshinder.~~
- ~~ansvar för~~ handläggning enligt lagen (1997:735) om riksfärdtjänst och lagen (1997:736) om färdtjänst.
- ~~Äldrenämnden ansvarar för stöd och service enligt socialtjänstlagen (SoL), lagen om riksfärdtjänst och lagen om färdtjänst och övriga författningar till kommuninvånare under 65 år som har fysiskt funktionshinder.~~

Äldrenämnden är tillika sjukvårdshuvudman för den hälso- och sjukvård som bedrivs inom nämndens verksamhetsområde.

Äldrenämnden ska

- se till att ovannämnda verksamheter bedrivs, följs upp och utvärderas i enlighet med de mål och riktlinjer som finns i författningar, föreskrifter och i kommunfullmäktiges måldokument samt övriga beslut som kommunfullmäktige fattar
- göra sig väl förtrogen med de sociala förhållandena som rör de äldre i kommunen samt göra framställningar och lägga fram de förslag som den finner påkallade
- svara för planerings- och utvecklingsfrågor inom äldreomsorgens verksamhetsområde

Äldrenämnden ska även

- upprätta och teckna avtal samt övriga överenskommelser inom nämndens verksamhetsområde
- besluta i frågor som gäller den allmänt förebyggande verksamheten

- besluta i frågor som avser vård eller annan åtgärd rörande enskild person enligt socialtjänstlagen (SoL), hälso- och sjukvårdslagen (HSL) och annan lag eller författning, som rör äldreomsorgens område
- utarbeta förslag till hemtjänsttaxa samt norm/taxekonstruktioner
- avgifter i övrigt samt utarbeta förslag på tillämpningsföreskrifter till taxorna
- besluta om nedsättning av avgifter
- inom ramen för fastställda normer besluta om bidrag till pensionärsföreningar
- utarbeta riktlinjer för äldreomsorgen utom i frågor av principiell art
- avge yttranden över och besvara remisser inom äldreomsorgens verksamhetsområde, detaljplaneärenden mm
- inhämta pensionärsrådets synpunkter i ärenden av betydelse
- i övrigt fullfölja de uppdrag, som kommunfullmäktige lämnat till nämnden

Information
§ 2
Äldrenämnden ska, inom eget verksamhetsområde, aktivt arbeta för att informera, råda och upplysa kommuninvånare och andra intressenter.

Personalmyndighet
§ 3
Äldrenämnden är personal- och anställningsmyndighet för personal inom äldreförvaltningen med undantag av förvaltningschefen.

Äldrenämnden ansvarar för att verksamheten drivs i enlighet med arbetsmiljölagen och gällande föreskrifter för arbetsmiljön.

Äldrenämnden beslutar i frågor om förvaltningens organisation.

Processansvar
§ 4
Äldrenämnden får själv eller genom ombud föra kommunens talan i alla mål och ärenden inom sitt verksamhetsområde.

Personuppgiftsansvar
§ 5
Äldrenämnden är personuppgiftsansvarig för de personuppgifter som nämnden behandlar i sin verksamhet. För att underlätta behandlingen av personuppgifter i Haninge kommun bör nämnden utse ett personuppgiftsombud som för en förteckning över nämndens register.

Arkivansvar
§ 6
Äldrenämnden har ansvar för sina handlingar.

Ansvar och rapporteringsskyldighet
§ 7
Äldrenämnden ska se till att verksamheten bedrivs enligt de mål och riktlinjer som fullmäktige har bestämt, de föreskrifter som kan finnas i lag eller förordning samt bestämmelser i detta reglemente.

Äldrenämnden ska regelmässigt till kommunstyrelsen rapportera hur

verksamheten utvecklas och hur den ekonomiska ställningen är under året.

Närvarorätt
§ 8
Förutom äldrenämndens ledamöter och ersättare och de tjänstemän som nämnden beslutar om får även kommunstyrelsens ordförande, övriga kommunalråd och oppositionsråd närvara vid sammanträden och delta i nämndens överläggningar. De får däremot inte delta i
beslut. Personalföreträdarnas närvarorätt regleras i kommunallagen 7 kap. 8-14 §§.

Öppna sammanträden
§ 9
Äldrenämnden får fatta beslut om att ha öppna sammanträden. Det kan gälla hela sammanträdet eller vissa ärenden dock med de begräsningar som anges i 6 kap. 19 a § kommunallagen.

Äldrenämndens sammansättning
§ 10
Äldrenämnden består av 9 ledamöter och 9 ersättare.

Ledamöter och ersättare väljs av kommunfullmäktige.

Ordförande och vice ordförande
§ 11
Kommunfullmäktige ska bland äldrenämndens ledamöter välja en ordförande samt en eller flera vice ordförande för den tid fullmäktige bestämmer.

Om varken ordföranden eller vice ordföranden kan närvara vid ett sammanträde med nämnden, utser nämnden den ledamot med längst tjänstgöring i nämnden att för tillfället vara ordförande. Tills valet har förrättats, fullgörs ordförandens uppgifter av den ledamot med längst tjänstgöringstid i nämnden.

§ 12
Om ordföranden på grund av sjukdom eller av annat skäl är hindrad att fullgöra uppdraget för längre tid får nämnden utse en annan ledamot att vara ersättare för ordföranden. Ersättaren fullgör ordförandens samtliga uppgifter.

Nämndens sammanträden
§ 13
Äldrenämnden sammanträder på dag och tid som nämnden bestämmer.

§ 14
Sammanträde ska också hållas om minst en tredjedel av ledamöterna begär det eller om ordföranden anser att det behövs.

Kallelse och föredragningslista
§ 15
Ordföranden ansvarar för att kallelse utfärdas till sammanträdena.
Kallelsen ska vara skriftlig och innehålla uppgift om tid och plats för sammanträdet.
Kallelsen ska senast 7 dagar före sammanträdet på lämpligt sätt sändas till varje ledamot och ersättare samt annan förtroendevald som får närvara vid sammanträdet.

I undantagsfall får kallelse ske på annat sätt.

När varken ordföranden eller vice ordföranden kan kalla till sammanträde ska den ledamot med längst tjänstgöringstid i nämnden göra detta.

§ 16
Kallelse bör åtföljas av föredragningslista. Ordföranden bestämmer i vilken utsträckning handlingar som tillhör ett ärende på föredragningslistan ska bifogas kallelsen. Nämnden beslutar om ändring av eller tillägg till föredragningslistan.

Ersättarnas tjänstgöring

§ 17
Om en ledamot är förhindrad att inställa sig till ett sammanträde eller att vidare delta i ett sammanträde ska en ersättare tjänstgöra i ledamotens ställe. En ledamot som inställer sig under ett pågående sammanträde har rätt att tjänstgöra även om en ersättare har trätt in i ledamotens ställe.

Om inte ersättarna väljs proportionellt ska ersättarna tjänstgöra enligt den av fullmäktigt mellan dem bestämda ordningen.

En ersättare som har börjat tjänstgöra har dock alltid företräde oberoende av turordningen. Om styrkebalansen mellan partierna därigenom påverkas får en ersättare som inställer sig under pågående sammanträde träda in i stället för en ersättare som kommer längst ner i ordningen.

§ 18
En ersättare för ett parti som inte har en ordinarie ledamot i äldrenämnden eller dess utskott har rätt att deltaga i överläggningarna och att lämna ett särskilt yttrande, ett så kallat ersättaryttrande, om ärendet slutgiltigt avgörs i nämnden eller dess utskott.

Växeltjänstgöring

§ 19
En ledamot eller en ersättare som har avbrutit sin tjänstgöring på grund av jäv i ett ärende får åter tjänstgöra, sedan ärendet har handlagts. En ledamot som har avbrutit tjänstgöring en gång under ett sammanträde på grund av annat hinder än jäv, får åter tjänstgöra endast om ersättarens inträde har påverkat styrkebalansen mellan partierna.

Protokoll och protokollsjustering

§ 20
Protokoll ska föras på ordförandens ansvar.

Protokollet ska redovisa vilka ledamöter och ersättare som har tjänstgjort och vilka ärenden som nämnden har handlagt.

Protokollet ska för varje ärende redovisa:

- vilka förslag och yrkanden som har lagts fram och inte tagits tillbaka
- i vilken ordning ordföranden har lagt fram förslag till beslut
- genomförda omröstningar och hur de har utfallit
- vilka beslut som har fattats
- vilka ledamöter som har deltagit i besluten och hur de har röstat vid öppna omröstningar
- vilka reservationer som har anmälts mot besluten

§ 21
Protokollet justeras av ordföranden och minst en ledamot. Ordföranden bestämmer tid och plats för justering av protokollet.

Nämnden kan besluta att en paragraf i protokollet ska justeras omedelbart.

Reservation och särskilt yttrande

§ 22
Om en ledamot har reserverat sig mot ett beslut i äldrenämnden eller dess utskott och vill motivera reservationen ska ledamoten göra det skriftligt. Motiveringen ska lämnas senast vid justeringen av protokollet.

§ 23
Äldrenämnden eller dess utskott kan medge en ledamot som deltagit i överläggningen i ett ärende att anteckna sin mening i protokollet, ett så kallat särskilt yttrande. Yttrandets innebörd ska redovisas innan sammanträdet avslutas.

Medborgarförslag

§ 24
Innan ett medborgarförslag överlämnas till äldreförvaltningen för beredning ska förslagsställaren bjudas in till äldrenämnden och där erbjudas möjlighet att presentera sitt förslag som en informationspunkt.

När medborgarförslaget sedan slutbehandlas i äldrenämnden ska förslagsställaren åter bjudas in till äldrenämnden för ytterligare en möjlighet att presentera sitt förslag.

Förslagsställaren får delta i överläggningarna men inte i beslutet.

Är förslaget av allmänt intresse bör nämnden ha öppet sammanträde vid behandlingen av medborgarförslaget.

Utskott och tillfälliga beredningar

§ 25
Äldrenämnden kan besluta om inrättande av utskott och tillfälliga beredningar.

Delgivning

§ 26
Delgivning med äldrenämnden sker med ordföranden, förvaltningschef eller annan anställd som nämnden bestämmer.

Undertecknande av handlingar

§ 27
Avtal, andra handlingar och skrivelser i äldrenämndens namn ska undertecknas av ordföranden eller vid förfall för denne vice ordföranden och kontrasigneras av förvaltningschefen. I övrigt bestämmer nämnden vem som ska underteckna handlingar.

Dnr KS 2015/582

§ 146 Ansvar för handläggning av färdtjänst och riksfärdtjänst

Sammanfattning

Äldreförvaltningen och socialförvaltningen har tillsammans utrett konsekvens och bakgrund av den förändring som genomfördes 2013 (dnr SN 9/2011, AN 54/2011 och KS 65/2013) då vissa insatser enligt socialtjänstlagen, SoL, övertogs av äldrenämnden från socialnämnden.

Utredningen ”Gemensam utredning kring övertagandet av hemtjänst SoL för personer under 65 år” lämnade ett antal förslag till åtgärder. Ett av förslagen omfattade handläggning enligt lagen om färdtjänst och lagen om riksfärdtjänst – att äldrenämnden ges ansvar för handläggning enligt lagen om färdtjänst och lagen om riksfärdtjänst för samtliga kommuninvånare från 2016-01-01.

Syftet med förändringen är att processen för riks- och färdtjänst blir tydlig, enkel och rättssäker för kommuninvånare i Haninge kommun.

Inför föreslagen förändring behöver reglementena revideras för socialnämnden och äldrenämnden. Förändringen av äldrenämndens reglemente gäller § 1 tredje-femte punkterna innebärande att handläggning av riksfärdtjänst och färdtjänst tillkommer (se bilaga ”Äldrenämndens reglemente med föreslagna ändringar” för föreslagen revidering). Förändringen av socialnämndens reglemente gäller § 1 första stycket innebärande att handläggning av riksfärdtjänst och färdtjänst utgår (se Socialnämndens tjänsteskrivelse 2015-10-18 samt Socialnämndens reglemente med föreslagna ändringar” för föreslagen revidering).

Äldrenämnden skriver i sitt beslut 2015-11-19, § 134, att inga större negativa risker finns kring ett övertagande av handläggning enligt lagen om färdtjänst för och riksfärdtjänst för samtliga kommuninvånare. Tvärtom anses ett samlat ansvar för handläggningen leda till en bättre hantering av inkomna ärenden, att utredningar blir mer likvärdiga, att kompetens finns i en samlad handläggargrupp och att vägen in till kommunen blir enkel, tydlig

och säker för enskilda kommuninvånare. Socialförvaltningen landar i samma slutsats i sin tjänsteskrivelse daterad 2015-10-18.

Förvaltningens synpunkter

Kommunstyrelseförvaltningen har inget att tillägga och föreslår mot bakgrund av äldrenämndens och socialnämndens utredning att socialnämndens verksamhetsområden inom riksfärdtjänst och färdtjänst överförs till äldrenämndens ansvarsområde samt att de revideringar som behöver göras i respektive nämnds reglemente fastställs.

Underlag för beslut

- Äldrenämndens beslut 2015-11-19, § 134
- Äldreförvaltningens tjänsteskrivelse 2015-10-13
- Socialnämndens beslut 2015-11-24, § 167
- Socialförvaltningens tjänsteskrivelse 2015-10-18
- Gemensam utredning kring övertagandet av hemtjänst SoL för personer under 65 år, 2015-04-21
- Riskanalys vid verksamhetsförändring övertagande av riks- och färdtjänst
- Riskbedömning arbetsmiljö färdtjänst och riksfärdtjänst 2015-09-22
- Reglemente för äldrenämnden med föreslagna ändringar
- Reglemente för socialnämnden med föreslagna ändringar

Överläggningar i kommunstyrelsen

Marie Litholm (KD), Tobias Hammarberg (L) och Martina Mossberg (M) hemställer om att få lämna ett särskilt yttrande (bilaga), vilket kommunstyrelsen medger.

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige

Kommunfullmäktige beslutar

1. Socialnämndens verksamhetsområden inom riksfärdtjänst och färdtjänst överförs till äldrenämndens ansvarsområde fr.o.m. 2016-05-01.

2. Äldrenämndens reglementes § 1, tredje och femte punkterna i andra stycket stryks. Fjärde punkten ändras till:

   handläggning enligt lagen (1997:735) om riksfärdtjänst och lagen (1997:736) om färdtjänst.

3. Socialnämndens reglementes § 1, första stycket ändras till:

   Stöd och service till personer under 65 år som har psykiskt funktionshinder enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade, LSS eller socialtjänstlagen, SoL och övriga författningar.

4. Ovanstående ändringar av äldrenämndens och socialnämndens reglementen ska gälla fr o m 2016-05-01.

Överläggningar i kommunfullmäktige

Annett Haaf (S) yrkar med instämmande av Marie Litholm (KD) bifall till kommunstyrelsens förslag.

Marie Litholm (KD), Alexandra Anstrell (M) och Tobias Hammarberg (L) hemställer om att få lämna ett gemensamt särskilt yttrande.

Ordföranden konstaterar att det bara finns ett förslag till beslut - kommunstyrelsens - och finner att fullmäktige beslutar i enlighet med förslaget. Därefter finner ordföranden att fullmäktige medger att Marie Litholm (KD), Alexandra Anstrell (M) och Tobias Hammarberg (L) lämnar ett gemensamt särskilt yttrande.

Kommunfullmäktiges beslut

1. Socialnämndens verksamhetsområden inom riksfärdtjänst och färdtjänst överförs till äldrenämndens ansvarsområde fr.o.m. 2016-05-01.

2. Äldrenämndens reglementes § 1, tredje och femte punkterna i andra stycket stryks. Fjärde punkten ändras till:

   handläggning enligt lagen (1997:735) om riksfärdtjänst och lagen (1997:736) om färdtjänst.

3. Socialnämndens reglementes § 1, första stycket ändras till:

Stöd och service till personer under 65 år som har psykiskt funktionshinder enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade, LSS eller socialtjänstlagen, SoL och övriga författningar.

4. Ovanstående ändringar av äldrenämndens och socialnämndens reglementen ska gälla fr o m 2016-05-01.
5. Marie Litholm (KD), Alexandra Anstrell (M) och Tobias Hammarberg (L) medges lämna ett gemensamt särskilt yttrande (bilaga).

_____

Expedieras: Akt

För verkställighet: Äldrenämnden, socialnämnden.

Särskilt yttrande

§ 146
2016-04-18
Kommunfullmäktige

Ansvar för handläggning av färdtjänst och riksfärdtjänst

Det framgår i förvaltningens underlag till beslut att det finns risker med att överföra handläggning av färdtjänst och riksfärdtjänst från socialförvaltningen till äldreförvaltningen. En av riskerna handlar om att ärendemängdens underlag inte är korrekta vilket innebär att äldreförvaltningen ska ansvara för handläggning av ärenden inom färdtjänst för nya målgrupper som är personer under 18 år och individer under 65 år som nyttjar insatser inom LSS och socialpsykiatri.

Mot bakgrund av ovanstående är det viktigt att äldreförvaltningen har tydliga riktlinjer för att kunna utföra en effektiv och rättsäker handläggningsprocess av de nya målgrupperna. Vi är från Trepartialliansen positiva till att förvaltningen redan nu ser ett behov av att införa kompetensförstärkande åtgärder för dessa grupper.

Vi vill poängtera betydelsen av att budgetregleringen mellan socialnämnden och äldrenämnden kring färdtjänst och riksfärdtjänst bör följas upp framöver för att säkerställa att arbetet sker inom befintlig ekonomisk ram. Detta är speciellt viktigt mot bakgrund av den ekonomiska situation som äldrenämnden befinner sig i för tillfället.

Marie Litholm (KD) Martina Mossberg (M) Tobias Hammarberg (L)

HANINGE KOMMUN
Kommunstyrelseförvaltningen
2015 -12- 01
Diarienr KS 2015/582

Dnr ÄN 2015/221

§ 134 Ansvar för handläggning av färdtjänst och riksfärdtjänst

Sammanfattning

Äldreförvaltningen samt socialförvaltningen har utrett konsekvens och bakgrund av den förändring som genomfördes 2013 (dnr SN 9/2011; AN 54/2011; KS 65/2013) då vissa insatser enligt socialtjänstlagen, SoL, övertogs av äldrenämnden från socialnämnden.

Enligt beslutet skulle kommuninvånare under 65 år som har fysiska funktionshinder omfattas av förändringen, men i realiteten tog äldreförvaltningen över en stor del av handläggningen av färdtjänst och riksfärdtjänst. Hanteringen av ansökningar har blivit omständiga och för den enskildes del har det orsakat tidsfördröjning samt oklarheter kring vilken förvaltning som ska hantera ansökning och utredning.

Utredningen " Gemensam utredning kring övertagandet av hemtjänst SoL för personer under 65 år" dnr AN 165/2015; dnr SN 2015/6 lämnade ett antal förslag till åtgärder. Ett av förslagen omfattade handläggning enligt lagen om färdtjänst och lagen om riksfärdtjänst- att äldrenämnden ges ansvar för handläggning enligt lagen om färdtjänst och lagen om riksfärdtjänst för samtliga kommuninnevånare från 2016-01-01.

Förändringen innebär förbättrade rutiner och arbetsmetoder för utredningar av färdtjänst och riksfärdtjänst.

Syftet med förändringen är att processen för riks- och färdtjänst blir tydlig, enkel och rättsäker för kommuninvånare i Haninge kommun.

Inför föreslagen förändring behöver reglementen revideras för socialnämnd och äldrenämnd. Förändring av äldrenämndens reglemente gäller § 1 tredje stycket.

Ärendet bereds gemensamt med socialförvaltningen. Socialnämnden kommer att ta ställning till förslaget om överlåtelse av färdtjänst och riksfärdtjänst 151124.

Förvaltningens synpunkter

Ansvar för handläggning enligt lagen om färdtjänst samt lagen om riksfärdtjänst hanteras i åtgärdsförslagen för " Gemensam utredning kring övertagandet av hemtjänst SoL för personer under 65 år".

Processkartläggning, riskanalyser och riskbedömning av arbetsmiljö visar på att inga större negativa risker finns kring ett övertagande av handläggning enligt lagen om färdtjänst och riksfärdtjänst för samtliga kommuninnevånare. Tvärtom om anses ett samlat ansvar för handläggning av riks- och färdtjänst leda till en bättre hantering av inkomna ärenden, att utredningar blir mer likvärdiga, att kompetens finns i en samlad handläggargrupp och att vägen in till kommunen blir enkel, tydlig och säker för enskilda kommuninvånare.

Inför föreslagen förändring behöver reglemente revideras för socialnämnd och äldrenämnd. Förändring av äldrenämndens reglemente gäller §1 tredje stycket. Föreslagen förändring är rödmarkerad.

Äldrenämnden ansvarar för stöd och service enligt socialtjänstlagen (SoL), lagen om riksfärdtjänst och lagen om färdtjänst och övriga författningar till kommuninvånare under 65 år som har fysiskt funktionshinder.

Ansvar för handläggning enligt lagen) om riksfärdtjänst (1997:735 och lagen om färdtjänst(1997:736).

Underlag för beslut

- Tjänsteskrivelse 151013 – Ansvar för handläggning av färdtjänst och riksfärdtjänst

- Gemensam utredning kring övertagandet av hemtjänst SoL för personer under 65 år– Dnr AN 165/2015; SN 2015/6

-Riskanalys vid verksamhetsförändring övertagande av riks och färdtjänst

-Riskbedömning arbetsmiljö färdtjänst och riksfärdtjänst 150922

-Äldrenämndens reglemente med ändring

Förslag till beslut

Äldrenämnden föreslår Kommunfullmäktige besluta:

1. Socialnämndens verksamhetsområden inom riksfärdtjänst och färdtjänst överlåts till äldrenämndens ansvarsområde.
2. Äldrenämndens reglemente med förslagna revideringar fastställs och börjar gälla omedelbart.

Arbetsutskottets förslag till äldrenämnden

Äldrenämnden föreslår Kommunfullmäktige besluta:

1. Socialnämndens verksamhetsområden inom riksfärdtjänst och färdtjänst överlåts till äldrenämndens ansvarsområde.
2. Äldrenämndens reglemente med förslagna revideringar fastställs och börjar gälla omedelbart.

Äldrenämndens beslut

Äldrenämnden föreslår Kommunfullmäktige besluta:

1. Socialnämndens verksamhetsområden inom riksfärdtjänst och färdtjänst överlåts till äldrenämndens ansvarsområde.
2. Äldrenämndens reglemente med förslagna revideringar fastställs och börjar gälla omedelbart.

Expedieras: Akt

För verkställighet: Kommunfullmäktige

För kännedom:

Haninge kommun

Äldreförvaltningen

13 okt -15
Dnr ÄN 2015/221

Äldreförvaltningen

Anna-Carin Wallin

Tjänsteskrivelse: Ansvar för handläggning av färdtjänst och riksfärdtjänst

Sammanfattning
Äldreförvaltningen samt socialförvaltningen har utrett konsekvens och bakgrund av den förändring som genomfördes 2013 (dnr SN 9/2011; AN 54/2011; KS 65/2013) då vissa insatser enligt socialtjänstlagen, SoL, övertogs av äldrenämnden från socialnämnden.

Enligt beslutet skulle kommuninvånare under 65 år som har fysiska funktionshinder omfattas av förändringen, men i realiteten tog äldreförvaltningen över en stor del av handläggningen av färdtjänst och riksfärdtjänst. Hanteringen av ansökningar har blivit omständiga och för den enskildes del har det orsakat tidsfördröjning samt oklarheter kring vilken förvaltning som ska hantera ansökning och utredning.

Utredningen " Gemensam utredning kring övertagandet av hemtjänst SoL för personer under 65 år" dnr AN 165/2015; dnr SN 2015/6. (bilaga 1) lämnade ett antal förslag till åtgärder. Ett av förslagen omfattade handläggning enligt lagen om färdtjänst och lagen om riksfärdtjänst- att äldrenämnden ges ansvar för handläggning enligt lagen om färdtjänst och lagen om riksfärdtjänst för samtliga kommuninnevånare från 2016-01-01.

Förändringen innebär förbättrade rutiner och arbetsmetoder för utredningar av färdtjänst och riksfärdtjänst.

Syftet med förändringen är att processen för riks- och färdtjänst blir tydlig, enkel och rättsäker för kommuninvånare i Haninge kommun.

Inför föreslagen förändring behöver reglementen revideras för socialnämnd och äldrenämnd.

Bakgrund

Äldreförvaltningen samt socialförvaltningen har utrett konsekvens och bakgrund av den förändring som genomfördes 2013 (dnr SN 9/2011; AN 54/2011; KS 65/2013) då vissa insatser enligt socialtjänstlagen, SoL, övertogs av äldrenämnden från socialnämnden.

Verksamhetsförändringen som genomfördes 2013 innebar att äldrenämndens reglemente reviderades enligt följande:

Äldrenämnden ansvarar för stöd och service enligt socialtjänstlagen (SoL), lagen om riksfärdtjänst och lagen om färdtjänst och övriga författningar till kommuninvånare under 65 år som har fysiskt funktionshinder.

Enligt beslutet skulle kommuninvånare under 65 år som har fysiska funktionshinder omfattas av förändringen, men i realiteten tog äldreförvaltningen över en stor del av handläggningen av färdtjänst och riksfärdtjänst. Hanteringen av ansökningar har blivit omständiga och för den enskildes del har det orsakat tidfördröjning samt oklarheter kring vilken förvaltning som ska hantera ansökning och utredning.

Utredningen ” Gemensam utredning kring övertagandet av hemtjänst SoL för personer under 65 år” dnr AN 165/2015; dnr SN 2015/6 (bilaga 1) lämnade ett antal förslag till åtgärder. Ett av förslagen omfattade handläggning enligt lagen om färdtjänst och lagen om riksfärdtjänst- att äldrenämnden ges ansvar för handläggning enligt lagen om färdtjänst och lagen om riksfärdtjänst för samtliga kommuninnevånare från 2016-01-01.

Förändringen innebär förbättrade rutiner och arbetsmetoder för utredningar av färdtjänst och riksfärdtjänst.

Förslaget innefattar även att budget justeras mellan social- och äldreförvaltning då den budgetfördelning som genomfördes 2013 inte berörde handläggning av färdtjänst och riksfärdtjänst, vilket har medfört att äldreförvaltningen inte har kompenserats för ökad ärende hantering. Gällande budgetreglering mellan förvaltningarna föreslås att äldrenämnd och socialnämnd återkommer med slutgiltigt förslag utifrån en samlad bedömning av samtliga åtgärdsförslag från utredningen.

Syftet med förändringen är att processen för riks- och färdtjänst blir tydlig, enkel och rättsäker för kommuninvånare i Haninge kommun

Inför föreslagen förändring behöver reglementena för socialnämnden och äldrenämnden revideras.

Äldreförvaltningens synpunkter
Ansvar för handläggning enligt lagen om färdtjänst samt lagen om riksfärdtjänst hanteras i åtgärdsförslagen för ” Gemensam utredning kring övertagandet av hemtjänst SoL för personer under 65 år”. Ekonomisk analys, processkartläggning, riskbedömning av arbetsmiljö samt riskanalyser för verksamhetsförändring är genomförda (bilaga 2 och 3).

C:\Program Files (x86)\Formpipe Software AB\Document Converter by Formpipe\App_Data\Temp\Tjänsteskrivelse 151013 Ansvar för handläggning av färdtjänst och riksfärdtjänst_2015-11-30-10-55-34_87.docx.pdf

I dagsläget har socialförvaltningen ingen handläggare för riks- och färdtjänst, utan handläggningen utförs av respektive sökandes ordinarie handläggare. Då handläggningen av färdtjänst och riksfärdtjänst är av varierande omfattning och intervall medför detta att det handläggarna blir sällan handläggare inom detta och kompetens, tidsresurs och erfarenhet kan variera mellan handläggarna inom detta område. Om sökande under 65 år inte har pågående insatser inom socialförvaltningen har ansökningar från dessa målgrupper skickats mellan förvaltningarna vilket har medfört att utredningarna har tagit längre tid och besked har dröjts till sökande.

Äldreförvaltningen har handläggare för riks- och färdtjänst. Detta medför att utredningar och beslut blir likvärdiga, handläggargruppen har en samlad kompetens och vana att arbeta med riks- och färdtjänst. Handläggargruppen för statistik över inkomna och hanterade ärenden samt har kontinuerlig kompetensutveckling inom området.

Ytterligare omständigheter som kommer att förenkla både arbetssätt och för den enskilde är införande av digital ansökning och utredningsmodul för färdtjänst. Denna kostnadsfria modul levereras av Stockholms läns landsting.

På liknande sätt kan utredningar av riksfärdtjänst förbättras då det finns en process/modul i verksamhetssystemet Combine för ändamålet. Processen har inte använts tidigare men ingår i grundavtalet för Combine. Ett skäl till att processen inte använts tidigare är för att båda förvaltningarna ska kunna använda sig av processen måste en ytterligare modul köpas in från Pulsen. Om en förvaltning har ansvaret för handläggningen av riksfärdtjänst behövs det inga tillägg till nuvarande modul.

De risker som har framkommit gäller bland annat svårigheter med att underlagen gällande ärendemängd inte är korrekta och att det för äldreförvaltningen innebär nya målgrupper- personer under 18 år och personer under 65 år med pågående insatser inom LSS samt socialpsykiatri.

Tidsåtgång för handläggning av ärenden inom de nya målgrupperna är svåra att uppskatta, det kan rimligtvis antas utifrån processkartläggning att dessa kommer att vara mer resurskrävande. Handläggarna kommer även att behöva kompetensförstärkande åtgärder inom områden som tidigare inte varit aktuella.

Processkartläggning, riskanalyser och riskbedömning av arbetsmiljö visar på att inga större negativa risker finns kring ett övertagande av handläggning enligt lagen om färdtjänst och riksfärdtjänst för samtliga kommuninnevånare. Tvärtom om anses ett samlat ansvar för handläggning av riks- och färdtjänst leda till en bättre hantering av inkomna ärenden, att utredningar blir mer likvärdiga, att kompetens finns i en samlad handläggargrupp och att vägen in till kommunen blir enkel, tydlig och säker för enskilda kommuninvånare.

C:\Program Files (x86)\Formpipe Software AB\Document Converter by Formpipe\App_Data\Temp\Tjänsteskrivelse 151013 Ansvar för handläggning av färdtjänst och riksfärdtjänst_2015-11-30-10-55-34_87.docx.pdf

Fackliga organisationer är informerade kring föreslagen förändring via Cesam och lokal samverkansgrupp.

Ärendet bereds gemensamt med socialförvaltningen. Socialnämnden kommer att ta ställning till förslaget om överlåtelse av färdtjänst och riksfärdtjänst 151124.

Reglementes ändring
Förändring av äldrenämndens reglemente gäller § 1 tredje stycket. Föreslagen förändring är rödmarkerad.

Förslag till beslut

Kommunfullmäktige beslutar att

1. Socialnämndens verksamhetsområden inom riksfärdtjänst och färdtjänst överlåts till äldrenämndens ansvarsområde.

2. Äldrenämndens reglemente med förslagna revideringar fastställs och börjar gälla omedelbart.

Bifogade underlag

- Gemensam utredning kring övertagandet av hemtjänst SoL för personer under 65 år. Dnr: 165/2015; dnr SN 2015/6.
- Riskanalys verksamhetsförändring färdtjänst och riksfärdtjänst. Bilaga 2.
- Riskbedömning arbetsmiljö. Bilaga 3.
- Reglemente för äldrenämnden med föreslagna revideringar. Bilaga 4.

C:\Program Files (x86)\Formpipe Software AB\Document Converter by Formpipe\App_Data\Temp\Tjänsteskrivelse 151013 Ansvar för handläggning av färdtjänst och riksfärdtjänst_2015-11-30-10-55-34_87.docx.pdf

Haninge kommun

Beslutande organ	Dokumenttyp	Sida
Socialnämnd	Protokollsutdrag	1 (2)
	Sammanträdesdatum 2015-11-24	

Dnr SN 2015/291

§ 167 Ansvar för handläggning av färdtjänst och riksfärdtjänst - ändring av socialnämndens reglemente

Sammanfattning

Äldreförvaltningen samt socialförvaltningen har utrett konsekvens och bakgrund av den förändring som genomfördes 2013 (dnr SN 9/2011; AN 54/2011; KS 65/2013) då vissa insatser enligt socialtjänstlagen (SoL) övertogs av äldrenämnden från socialnämnden.

Utredningen ” Gemensam utredning kring övertagandet av hemtjänst SoL för personer under 65 år” dnr AN 165/2015 och dnr SN 2015/6 lämnade ett antal förslag till åtgärder. Ett av förslagen omfattade handläggning enligt lagen om färdtjänst och lagen om riksfärdtjänst- att äldrenämnden ges ansvar för handläggning enligt lagen om färdtjänst och lagen om riksfärdtjänst för samtliga kommuninvånare från 2016-01-01.

Syftet med förändringen är att processen för riks- och färdtjänst blir tydlig, enkel och rättsäker för kommuninvånare i Haninge kommun.

Inför föreslagen förändring behöver reglementen revideras för socialnämnd och äldrenämnd. Förändring av socialnämndens reglemente gäller § 1 första stycket.

Underlag för beslut

- Tjänsteskrivelse – Ansvar för handläggning av färdtjänst och riksfärdtjänst SN dnr 2015/6

- Gemensam utredning kring övertagandet av hemtjänst SoL för personer under 65 år– Dnr AN 165/2015 och dnr SN 2015/6

Förslag till beslut

1. Socialnämndens föreslår kommunfullmäktige att verksamhetsområde inom riks- och färdtjänst överlåts till äldrenämndens ansvarsområde fr o m 1 jan 2016.

2. Socialnämnden föreslår kommunfullmäktige att socialnämndens reglemente med förslagna revideringar fastställs och börjar gälla fr o m 1 jan 2016.

Arbetsutskottets förslag till socialnämnden

Enligt förslag.

Socialnämndens beslut

1. Socialnämndens föreslår kommunfullmäktige att verksamhetsområde inom riks- och färdtjänst överlåts till äldrenämndens ansvarsområde fr o m 1 jan 2016.
2. Socialnämnden föreslår kommunfullmäktige att socialnämndens reglemente med förslagna revideringar fastställs och börjar gälla fr o m 1 jan 2016.

_____

Expedieras: Akt

För verkställighet:

För kännedom:

Haninge kommun

Förvaltning	Dokumenttyp		Sida
Socialförvaltningen	Tjänsteskrivelse		1 (5)
Avdelning	Datum	Diarienummer	
Kansliet	2015-10-18	SN 2015/291	
Handläggare			
Marie Wallander, Utredare			

Ansvar för handläggning av färdtjänst och riksfärdtjänst

Sammanfattning

Äldreförvaltningen samt socialförvaltningen har utrett konsekvens och bakgrund av den förändring som genomfördes 2013 (dnr SN 9/2011; AN 54/2011; KS 65/2013) då vissa insatser enligt socialtjänstlagen (SoL) övertogs av äldrenämnden från socialnämnden.

Utredningen " Gemensam utredning kring övertagandet av hemtjänst SoL för personer under 65 år" dnr AN 165/2015 och dnr SN 2015/6 lämnade ett antal förslag till åtgärder. Ett av förslagen omfattade handläggning enligt lagen om färdtjänst och lagen om riksfärdtjänst- att äldrenämnden ges ansvar för handläggning enligt lagen om färdtjänst och lagen om riksfärdtjänst för samtliga kommuninvånare från 2016-01-01. Syftet med förändringen är att processen för riks- och färdtjänst blir tydlig, enkel och rättsäker för kommuninvånare i Haninge kommun.

Inför föreslagen förändring behöver reglementen revideras för socialnämnd och äldrenämnd. Förändring av socialnämndens reglemente gäller § 1 första stycket.

Underlag för beslut

- Tjänsteskrivelse – Ansvar för handläggning av färdtjänst och riksfärdtjänst SN dnr 2015/6
- Gemensam utredning kring övertagandet av hemtjänst SoL för personer under 65 år– Dnr AN 165/2015 och dnr SN 2015/6

Förslag till beslut

1. Socialnämndens föreslår kommunfullmäktige att verksamhetsområde inom riks- och färdtjänst överlåts till äldrenämndens ansvarsområde fr o m 1 jan 2016.

2. Socialnämnden föreslår kommunfullmäktige att socialnämndens reglemente med förslagna revideringar fastställs och börjar gälla fr o m 1 jan 2016.

Siw Lidestål
förvaltningschef

Bakgrund

Äldreförvaltningen samt socialförvaltningen har utrett konsekvens och bakgrund av den förändring som genomfördes 2013 (dnr SN 9/2011; AN 54/2011; KS 65/2013) då vissa insatser enligt socialtjänstlagen, SoL, övertogs av äldrenämnden från socialnämnden.

Enligt beslutet skulle kommuninvånare under 65 år som har fysiska funktionshinder omfattas av förändringen, men i realiteten tog äldreförvaltningen över en stor del av handläggningen av färdtjänst och riksfärdtjänst. Hanteringen av ansökningar har blivit omständiga och för den enskildes del har det orsakat tidsfördröjning samt oklarheter kring vilken förvaltning som ska hantera ansökning och utredning.

Utredningen " Gemensam utredning kring övertagandet av hemtjänst SoL för personer under 65 år" dnr AN 165/2015 och dnr SN 2015/6 (bilaga 1) lämnade ett antal förslag till åtgärder. Ett av förslagen omfattade handläggning enligt lagen om färdtjänst och lagen om riksfärdtjänst- att äldrenämnden ges ansvar för handläggning enligt lagen om färdtjänst och lagen om riksfärdtjänst för samtliga kommuninnevånare från 2016-01-01.

Förändringen innebär förbättrade rutiner och arbetsmetoder för utredningar av färdtjänst och riksfärdtjänst.

Förslaget innefattar även att budget justeras mellan social- och äldreförvaltning då den budgetfördelning som genomfördes 2013 inte berörde handläggning av färdtjänst och riksfärdtjänst, vilket har medfört att äldreförvaltningen inte har kompenserats för ökad ärende hantering. Gällande budgetreglering mellan förvaltningarna föreslås att äldrenämnd och socialnämnd återkommer med slutgiltigt förslag utifrån en samlad bedömning av samtliga åtgärdsförslag från utredningen.

Syftet med förändringen är att processen för riks- och färdtjänst blir tydlig, enkel och rättsäker för kommuninvånare i Haninge kommun.

Inför föreslagen förändring behöver reglementen revideras för socialnämnd och äldrenämnd.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts inom socialförvaltningen och äldreförvaltningen i samråd med berörda avdelningar inom LSS, Vuxen och äldreförvaltningen.

Förvaltningens synpunkter

Ansvar för handläggning enligt lagen om färdtjänst samt lagen om riksfärdtjänst hanteras i åtgärdsförslagen för "Gemensam utredning kring övertagandet av hemtjänst SoL för personer under 65 år". Ekonomisk analys, processkartläggning, riskbedömning av arbetsmiljö samt riskanalyser för verksamhetsförändring är genomförda (bilaga 2 och 3).

I dagsläget har socialförvaltningen ingen handläggare för riks- och färdtjänst, utan handläggningen utförs av respektive sökandes ordinarie handläggare. Då handläggningen av färdtjänst och riksfärdtjänst är av varierande omfattning och intervall medför detta att det handläggarna blir sällan handläggare inom detta och kompetens, tidsresurs och erfarenhet kan variera mellan handläggarna inom detta område. Om sökande under 65 år inte har pågående insatser inom socialförvaltningen har ansökningar från dessa målgrupper skickats mellan förvaltningarna vilket har medfört att utredningarna har tagit längre tid och besked har dröjts till sökande.

Äldreförvaltningen har handläggare för riks- och färdtjänst. Detta medför att utredningar och beslut blir likvärdiga, handläggargruppen har en samlad kompetens och vana att arbeta med riks- och färdtjänst. Handläggargruppen för statistik över inkomna och hanterade ärenden samt har kontinuerlig kompetensutveckling inom området.

Ytterligare omständigheter som kommer att förenkla både arbetssätt och för den enskilde är införande av digital ansökning och utredningsmodul för färdtjänst. Denna kostnadsfria modul levereras av Stockholms läns landsting.

På liknande sätt kan utredningar av riksfärdtjänst förbättras då det finns en process/modul i verksamhetssystemet Combine för ändamålet. Processen har inte använts tidigare men ingår i grundavtalet för Combine. Ett skäl till att processen inte använts tidigare är för att båda förvaltningarna ska kunna använda sig av processen måste en ytterligare modul köpas in från Pulsen. Om en

förvaltning har ansvaret för handläggningen av riksfärdtjänst behövs det inga tillägg till nuvarande modul.

De risker som har framkommit gäller bland annat svårigheter med att underlagen gällande ärendemängd inte är korrekta och att det för äldreförvaltningen innebär nya målgrupper- personer under 18 år och personer under 65 år med pågående insatser inom LSS samt socialpsykiatri.

Tidsåtgång för handläggning av ärenden inom de nya målgrupperna är svåra att uppskatta, det kan rimligtvis antas utifrån processkartläggning att dessa kommer att vara mer resurskrävande. Handläggarna kommer även att behöva kompetensförstärkande åtgärder inom områden som tidigare inte varit aktuella.

Budget gällande riks- och färdtjänst reglerades inte i samband med övertagandet 2013. Behov av kompetenshöjande åtgärder behöver beaktas i beräkning, likaså behov av ökade resurser i form av personal, administration och lokalkostnader. Social- och äldreförvaltningen kommer att lämna ett samlat underlag för budgetreglering där riks- och färdtjänst omfattas.

Processkartläggning, riskanalyser och riskbedömning av arbetsmiljö visar på att inga större negativa risker finns kring ett övertagande av handläggning enligt lagen om färdtjänst och riksfärdtjänst för samtliga kommuninnevånare. Tvärtom om anses ett samlat ansvar för handläggning av riks- och färdtjänst leda till en bättre hantering av inkomna ärenden, att utredningar blir mer likvärdiga, att kompetens finns i en samlad handläggargrupp och att vägen in till kommunen blir enkel, tydlig och säker för enskilda kommuninvånare.

Fackliga organisationer är informerade kring föreslagen förändring via Cesam och lokal samverkansgrupp.

Ärendet bereds gemensamt med äldreförvaltningen. Socialnämnden kommer att ta ställning till förslaget om överlåtelse av färdtjänst och riksfärdtjänst 151124.

Reglementes ändring
Förändring av socialnämndens reglemente gäller § 1 första stycket. Föreslagen förändring är rödmarkerad.

- *Handikappomsorg, d v s stöd och service till kommuninvånarna under 65 år som har psykiskt funktionshinder enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade, LSS eller socialtjänstlagen SoL, ~~lagen om riksfärdtjänst och lagen om färdtjänst~~ och övriga författningar.*

Bifogade underlag

- Gemensam utredning kring övertagandet av hemtjänst SoL för personer under 65 år. Dnr: 165/2015 och dnr SN 2015/6 Bilaga 1.
- Riskanalys verksamhetsförändring färdtjänst och riksfärdtjänst. Bilaga 2.
- Riskbedömning arbetsmiljö. Bilaga 3.
- Reglemente för socialnämnden. Bilaga 4.

Expedieras: Akt

För verkställighet:

För kännedom:

Haninge kommun

2015-04-21
Dnr: AN165/2015

Handläggare:
Anna-Carin Wallin

Äldrenämnden

Gemensam utredning kring övertagandet av hemtjänst SoL för personer under 65 år

Sammanfattning

Utredare från socialförvaltningen och äldreförvaltningen har tillsammans utrett övertagande av insatser inom socialtjänstlagen för personer under 65 år. Utredningen redovisar bakgrund, beslut samt konsekvens kring övertagandet och avslutas med förslag till fortsatt arbete på kort- samt långsikt. Utredningen har haft ett tydligt medborgar- samt koncernperspektiv. Förslagen ska kännetecknas av att det blir tydligt och enkelt för den enskilde att vara i kontakt med kommunen samt att gränsdragning och samverkan förbättras mellan förvaltningarna.

Processen kring övertagandet kännetecknas av otydlighet, man har inte haft samsyn kring vad beslutet innefattades av, t.ex. kring frasen i beslutet ”fysiskt funktionshinder” samt ”bäring på det fysiska funktionshindret”. I och med denna otydlighet finns ärenden där hemtjänst är beviljad av handläggare inom LSS samt socialpsykiatri, men som socialförvaltningen inte har utförarorganisation kvar för. En muntlig överenskommelse togs mellan socialförvaltningen och äldreförvaltningen under sommaren 2013 gällande att äldreförvaltningen under en begränsad period på tre månader skulle hjälpa socialförvaltningen med utförandet.

Det finns ett stort behov av samverkan kring ärenden inom LSS och socialpsykiatri och med insatser inom SoL. Myndigheterna behöver samverka vid t.ex. vårdplaneringar och skapa rutiner för överlämningar av ärenden mellan förvaltningarna.

Budgetfördelningen som togs fram saknade dokumenterade underlag och var till stor del missvisande vilket har lett till konsekvenser för båda förvaltningarna.

De båda förvaltningarna hade vid tidpunkten för växlingen olika verksamhetsystem (ProCapita inom socialförvaltningen samt Combine inom äldreförvaltningen). Detta har medfört svårigheter i beställningar, socialdokumentation samt att man inom äldreförvaltningen arbetar med schablontider, vilket inte socialförvaltningen gör.

Satsningar inom kompetensutveckling behöver planeras och genomföras för utförare och för biståndshandläggare inom de båda förvaltningarna.

Förutsättningar för att beslutet ska kunna genomföras är att riktlinjer kring handläggning ses över och hanteras liknande i de båda förvaltningarna. Rutiner behöver förtydligas gällande hantering i verksamhetssystemet, beställnings- och ersättningsförfarande samt rutiner för samverkan.

Haninge kommun

2015-04-21
Dnr: AN165/2015

Handläggare:
Anna-Carin Wallin

Äldrenämnden

Risk och konsekvensanalyser ska genomföras inför förändringarna.

Bakgrund
Processen gällande övertagandet av hemtjänst SoL för personer under 65 år startade under 2011 då beslut togs i socialnämnden angående kundval inom hemtjänst för personer under 65 år samt för ledsagning och avlösning. Socialnämnden föreslog även till kommunstyrelsen att fatta beslut om en gemensam kommunal organisation för hemtjänsten (både under och över 65 år) och att denna organisation skulle vara i äldrenämndens regi.

Beslutet togs 130408 av kommunfullmäktige och verkställdes 130501.

Processen kring övertagandet har inte fungerat tillfredsställande för någon av förvaltningarna vilket gör att både social- och äldreförvaltning ville ha denna utredning genomförd.

Ärendets beredning
Ärendet har beretts gemensamt med utredare från social- och äldreförvaltningen samt i samråd med nyckelpersoner från de båda förvaltningarna.

Förslag kortsiktig under 2015

1. *Överenskommelse mellan socialförvaltningen och äldreförvaltningen*

Det finns en muntlig överenskommelse mellan socialförvaltningen och äldreförvaltningen som skulle gälla i tre månader.
Förvaltningarna behöver göra en ny överenskommelse som dokumenteras och tidsbestämmas. När överenskommelsen är klar och dokumenterad ska förvaltningarna kommunicera ut detta på ett tydligt och bra sätt, så att inga möjligheter finns för egna tolkningar.

2. *Ersättning*

Förvaltningarna bör se över ersättningarna, framförallt för t ex serviceinsatser som för målgruppen under 65 år kan utföras på annan tid än vardagar. Rutiner för ersättning och fakturering gällande de ärenden som utförs utanför växling behöver skapas.

3. *Risk och konsekvensanalys*

Förvaltningarna ska utföra risk- och konsekvensanalys för de verksamheter som påverkas av förändringarna.

4. *Se över behov av budgetjustering mellan nämnderna*

Haninge kommun

2015-04-21
Dnr: AN165/2015

Handläggare:
Anna-Carin Wallin

Äldrenämnden

Förslag långsiktig under 2016

1. *Åldersindelning. Socialförvaltningen upp till 65 år, äldreförvaltningen från 65 år.*

Med en åldersindelning på förvaltningarna så blir det tydligt för medborgaren vid kontakt med kommunen.
Vid förändring krävs det en risk- och konsekvensanalys för eventuella begränsningar inom den tänkta växlingen.

2. *Justera budgetfördelning utifrån controllers redovisning för både socialförvaltningen och äldreförvaltningen*

Långsiktigt behöver controllers göra en ny och mer ingående översyn och uträkning för båda förvaltningarna. Underlagen behöver dokumenteras.

3. *En kommunal utförarorganisation*

Socialförvaltningen har ingen egen utförare utan använder äldreförvaltningens utförare. Utifrån ett koncerntänk förordas det en gemensam kommunal utförarorganisation. Inför detta behöver det göras en risk- och konsekvensanalys ur ett kund- utförar- och myndighetsperspektiv.

4. *All färdtjänst och riksfärdtjänst handläggs av en färdtjänsthandläggargrupp*

Det blir tydligare för medborgaren med en ingång för ansökan av färdtjänst och riksfärdtjänst. Inför en förändring behöver det göras en översyn kring omfattning av ärenden och kostnadsfördelning mellan förvaltningarna.

Förvaltningens synpunkter

Förvaltningen ser att det behöver göras både kortsiktiga och långsiktiga förändringar.

Kortsiktigt måste förvaltningarna göra en ny överenskommelse som dokumenteras och skrivs under av respektive förvaltningschef. Ersättningen till utföraren behöver ses över då tex serviceinsatser kan utföras på annan tid än vardagar. Förvaltningarna behöver se över behovet av budgetjustering mellan nämnderna.

Långsiktigt föreslår förvaltningarna en åldersfördelning. Med en åldersindelning blir det tydligt för medborgaren vid kontakt med kommunen. Det blir även tydligt för förvaltningarna vem som ska handlägga den ansökta insatsen beroende på ålder. En ny översyn och uträkning för att justera budgetfördelning för båda förvaltningarna behöver utföras och dokumenteras.

Förvaltningarna föreslår att översyn genomförs kring handläggningen av färdtjänst och riksfärdtjänst med frågeställning om handläggningen ska utföras av en och samma grupp handläggare. Inför en möjlig förändring behöver förvaltningarna göra en kartläggning kring omfattning av ärenden och en kostnadsfördelning mellan förvaltningarna.

Haninge kommun

2015-04-21
Dnr: AN165/2015

Handläggare:
Anna-Carin Wallin

Äldrenämnden

Socialförvaltningen har ingen egen utförare av hemtjänst. Utifrån ett koncerntänk förordar förvaltningarna en gemensam kommunal utförarorganisation.

Inför förändringarna ska det genomföras risk- och konsekvensanalyser utifrån kund-, myndighet- och utförarperspektiv. Eventuella begränsningar inom den tänkta växlingen ska identifieras.

Haninge kommun

Riskanalys vid verksamhetsförändring

Verksamhetsförändring: Övertagande av riks- och färdtjänst för samtliga målgrupper äldreförvaltningen	**Utförd av:** Maria Bertilsson samt handläggare
Mål med verksamhetsförändring: Tydlighet för medborgaren, effektiv organisation, samlad kompetens	**Beräknad effekt:** Budgetjustering, säkrare hantering av ansökningar

Aktivitet	Risk för negativ konsekvens	Orsak till risk	Allvarlighetsgrad	Sannolikhetsgrad	Riskpoäng	Åtgärdsförslag	Ansvarig	Tidsplan för genomförande	Tidsplan för uppföljning
Underlag är inkorrekt	skev budgetjustering, svårt att räkna på resursbehov	Uppskattade antal ärenden, ärendeökning totalt sett.	3	3	9	Innan sammanslagning ska inventering vara klar på alla enheter	Ac/Ec på Sof och Äf	Innan sammanslagning	
Ökad arbetsbelastning	Besked av utredningar och beslut tar längre tid för den enskilde	Ökat antal ärenden, ärenden av annan karaktär som kan ta längre tid att utreda	2	2	4	Rätt bemanning i färdtjänstgruppen	Ac/Ec för färdtjänstgruppen	Innan sammanslagning	
Ansökan från personer boende i gruppbostad, SLL begär ofta kompletterande uppgifter	Otydlighet för den enskilde vad som gäller för ansökan, fler kontakter	Ibland, inte alltid, begär färdtjänsten in kompletterande uppgifter samt en ordinarie handläggning.	2	2	4	Inhämta tillstånd från den enskilde att man får inhämta uppgifter från annan handläggare. Blankett om samtycke	Jurist	Innan sammanslagning	
Målgrupp där otydlighet finns	osäkert för den enskilde/företrädare	Tex barn med ADHD	2	2	2	Ha nära samarbete med färdtjänstnämnden så att	Ac/Ec för färdtjäns	Kontinuerligt tas upp på	

Verksamhetsförändring: Övertagande av riks- och färdtjänst för samtliga målgrupper äldreförvaltningen							**Utförd av:** Maria Bertilsson samt handläggare		
Mål med verksamhetsförändring: Tydlighet för medborgaren, effektiv organisation, samlad kompetens							**Beräknad effekt:** Budgetjustering, säkrare hantering av ansökningar		
Aktivitet	**Risk för negativ konsekvens**	**Orsak till risk**	**Allvarlighetsgrad**	**Sannolikhetsgrad**	**Riskpoäng**	**Åtgärdsförslag**	**Ansvarig**	**Tidsplan för genomförande**	**Tidsplan för uppföljning**
						kommunens utredningar stämmer överens med beslut om färdtjänst	tgruppen	RoM samtal	
Ledsagarservice vid riksfärdtjänst	Ökade kostnader	otydliga rutiner	2	2	4	Ha nära samarbete med färdtjänstnämnden så att kommunens utredningar stämmer överens med beslut om färdtjänst	Ac/Ec för färdtjäns tgruppen	Kontinuerligt tas upp på RoM samtal	
Sökande under 18 år	kompetensbrist, svårt att bedöma tid för utredning	ny målgrupp	2	2	4	Öka kompetens för handläggarna genom utbildning hos färdtjänstnämnden och medverka i deras nätverk.	Ac/Ec för färdtjäns tgruppen	Kontinuerligt tas upp på RoM samtal	
Kund placerad utanför kommungräns	Bristande rutiner gällande ärendehantering för personer placerade på boenden utanför kommungräns		2	1	2	Skapa rutin för hantering	AC/EC		

Verksamhetsförändring: Övertagande av riks- och färdtjänst för samtliga målgrupper äldreförvaltningen					**Utförd av:** Maria Bertilsson samt handläggare				
Mål med verksamhetsförändring: Tydlighet för medborgaren, effektiv organisation, samlad kompetens					**Beräknad effekt:** Budgetjustering, säkrare hantering av ansökningar				
Aktivitet	Risk för negativ konsekvens	Orsak till risk	Allvarlighetsgrad	Sannolikhetsgrad	Riskpoäng	Åtgärdsförslag	Ansvarig	Tidsplan för genomförande	Tidsplan för uppföljning

Verksamhetsförändring: Övertagande av riks- och färdtjänst för samtliga målgrupper äldreförvaltningen							**Utförd av:** Maria Bertilsson samt handläggare		
Mål med verksamhetsförändring: Tydlighet för medborgaren, effektiv organisation, samlad kompetens							**Beräknad effekt:** Budgetjustering, säkrare hantering av ansökningar		
Aktivitet	Risk för negativ konsekvens	Orsak till risk	Allvarlighetsgrad	Sannolikhetsgrad	Riskpoäng	Åtgärdsförslag	Ansvarig	Tidsplan för genomförande	Tidsplan för uppföljning

Haninge kommun

Riskbedömning

Förvaltning /avdelning	Datum
Äldreförvaltningen	2015-09-08
Omfattning av riskbedömning	Utförd av
Riskbedömningen gällande övertagande samtlig handläggning av färdtjänst samt riksfärdtjänst	Maria B Idige Ayse

Arbetsuppgift / delområde	Risk: Mindre allvarlig	Risk: Allvarlig	Orsak / konsekvens	Åtgärder	Ansvarig	Klart senast	Datum för uppföljning
Kompetensbrist	X		**Målgrupper som inte tidigare tillhört ÄF kommer över, tex personer med insatser inom LSS, socialpsykiatri- och även barn.**	**Inventera vilken kompetensbrist som finns och hitta utbildning**	**EC/AC för teamet**	**Innan sammanslagning**	
Arbetsbelastning	X		**Ökat antal ärendemängd då äldreförvaltningen tar över ärenden från socialförvaltningen**	**Ha rätt bemanning**	**Projektet/styrgrupp**	**Innan sammanslagning**	
Lokalbrist	X		**Om arbetsgruppen utökas, finns det arbetsrum för de personerna**	**Inventera om det finns ett eller två rum till**	**Projektet/Styrgrupp**	**Innan sammanslagning**	

KSF-PER 48 2014-12-08 AJ

Haninge kommun

Socialförvaltningen

Reglemente för socialnämnden

Dokumenttyp	**Dokumentnamn**	**Fastställd/Datum**	**Gäller från datum**
Beslut	Reglemente för socialnämnden	2008-06-09 § 147	2011-01-11
Beslutat av	**Ansvarig avdelning**	**Beteckning/ DNR**	**Reviderad**
Kommunfullmäktige	Kommunstyrelseförvaltningen	KS 259 / 2007 KS 110 / 2010 SN 37 / 2010 KS 65 / 2013 SN 54 / 2013	2010-0913 § 132 2010-12-13 § 237 2013-05-06 § 86 2013-05-27 § 129
Dokumentinformation Styrande dokument som reglerar socialnämndens arbete och ansvarsområde.			

Utöver vad som stadgas i kommunallag och speciallagstiftning ska följande gälla för socialnämnden.

Ansvarsområde

§ 1

Socialnämnden ansvarar för kommunens uppgifter inom socialtjänsten.

Nämndens verksamhet omfattar

• ~~Handikappomsorg d v s~~ Stöd och service till personer ~~kommuninvånare~~ under 65 år ~~som har~~ med fysiskt och/eller psykiskt funktionshinder enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade, LSS eller socialtjänstlagen, SoL, ~~lagen om riksfärdtjänst och lagen om färdtjänst~~ och övriga författningar.

• ~~Handikappomsorg till utvecklingsstörda personer och fysiskt funktionshindrade personer *över* 65 år som bor i gruppboende eller har dagverksamhet får dagvård samt insatser enligt LSS till personer *över* 65 år som tillhör personkretsen inom LSS.~~

• Individ- och familjeomsorg, d v s ekonomiskt bistånd, råd och stöd till enskilda, barn och familjer, vård av unga eller missbrukare i enlighet med socialtjänstlagen SoL, lagen om särskilda bestämmelser om vård av unga, LVU, lagen om vård av missbrukare LVM och övriga författningar.

• Flyktingfrågor, d v s ansvar för flyktingar eller vissa andra invandrare som tagits emot i kommunen inom ramen för flyktingsmottagandet

• Familjerättsfrågor, d v s kommunens åliggande när det gäller fastställande av faderskap, adoptionsfrågor, vårdnads- och umgängesfrågor m m i enlighet med familjerättslagstiftningen.

• Alkohol- tobaksfrågor, d v s fatta beslut i ärenden om serveringstillstånd, tillsyn över efterlevnad av bestämmelserna enligt alkohollagen samt tillsyn vad gäller efterlevnad av ålderskontroll och marknadsföring av tobaksvaror på försäljningsställen enligt tobakslagen.

• Arbetsmarknadsåtgärder d v s ansvar för kommunens arbetsmarknadsåtgärder och rehabiliteringstjänster. Socialnämnden ansvarar också för övriga uppgifter som enligt lag och författning ska fullgöras av kommunens socialtjänst.

Socialnämnden ska

• se till att ovannämnda verksamheter *bedrivs*, *följs upp* och *utvärderas* i enlighet med de mål och riktlinjer som finns i författningar, föreskrifter och i kommunfullmäktiges måldokument samt övriga beslut som kommunfullmäktige fattar

• göra sig väl förtrogen med de sociala förhållandena i kommunen samt göra framställningar och framlägga de förslag som den finner påkallade

• svara för planerings- och utvecklingsfrågor inom socialtjänstens verksamhetsområde

• utarbeta riktlinjer för socialtjänsten utom i frågor av principiell art

Socialnämnden ska även

• upprätta och teckna avtal samt övriga överenskommelser inom nämndens ansvarsområde

• besluta i frågor som gäller den allmänt förebyggande verksamheten

• besluta i frågor som avser bistånd, vård eller annan åtgärd rörande enskild person enligt SoL, LVU, LVM, LSS, HSL och annan lag eller författning som rör socialtjänstens område
• inhämta handikapprådets synpunkter i ärenden av betydelse
• utarbeta riktlinjer för ekonomiskt bistånd enligt socialtjänstlagen, SoL, utöver försörjningsstöd som regleras i riksnorm
• utarbeta förslag till avgift/norm/taxekonstruktioner samt tillämpningsföreskrifter till taxorna i den mån taxorna inte är delegerade till socialnämnden
• upprätta och teckna tolkserviceavtal
• besluta om ersättning ur generalschablonen för flyktingar
• besluta om bidrag ur sociala samfonden
• besluta om bidrag till handikapporganisationer
• besluta om bidrag till övriga föreningar
• besluta om avgift för familjerådgivningen
• avge yttranden över och besvara remisser inom sitt verksamhetsområde, detaljplaneärenden mm
• avge yttranden för antagning av hemvärnsmän
• i övrigt fullfölja de uppdrag, som kommunfullmäktige lämnat till nämnden.

Information
§ 2
Socialnämnden ska inom eget verksamhetsområde, aktivt arbeta för att informera, råda och upplysa kommuninvånare och andra intressenter.

Personalmyndighet
§ 3
Socialnämnden är personal- och anställningsmyndighet för personal inom socialförvaltningen med undantag av förvaltningschefen.
Socialnämnden ansvarar för att verksamheten drivs i enlighet med arbetsmiljölagen och gällande föreskrifter för arbetsmiljön.
Socialnämnden beslutar i frågor om förvaltningens organisation.

Processansvar
§ 4
Socialnämnden får själv eller genom ombud föra kommunens talan i alla mål och ärenden inom sitt verksamhetsområde.

Personuppgiftsansvar
§ 5
Socialnämnden är personuppgiftsansvarig för de personuppgifter som nämnden behandlar i sin verksamhet. För att underlätta behandlingen av personuppgifter i Haninge kommun bör nämnden utse ett personuppgiftsombud som för en förteckning över nämndens register.

Arkivansvar
§ 6

Socialnämnden har ansvar för sina handlingar.

Ansvar och rapporteringsansvar

§ 7

Socialnämnden ska se till att verksamheten bedrivs enligt de mål och riktlinjer som fullmäktige har bestämt, de föreskrifter som kan finnas i lag eller förordning samt bestämmelser i detta reglemente.

Socialnämnden ska regelmässigt till kommunstyrelsen rapportera hur verksamheten utvecklas och hur den ekonomiska ställningen är under året.

Närvarorätt

§ 8

Förutom socialnämndens ledamöter och ersättare och de tjänstemän som nämnden beslutar om får även kommunstyrelsens ordförande, övriga kommunalråd och oppositionsråd närvara vid sammanträden och delta i nämndens överläggningar. De får däremot inte delta i beslut. Personalföreträdarnas närvarorätt regleras i kommunallagen 7 kap. 8-14 §§.

Öppna sammanträden

§ 9

Socialnämnden får fatta beslut om att ha öppna sammanträden. Det kan gälla hela sammanträdet eller vissa ärenden dock med de begränsningar som anges i 6 kap. 9 a § kommunallagen.

Socialnämndens sammansättning

10 §

Socialnämnden består av 9 ledamöter och 9 ersättare.

Ledamöter och ersättare väljs av kommunfullmäktige.

Ordförande och vice ordförande

§ 11

Kommunfullmäktige ska bland socialnämndens ledamöter välja en ordförande samt en eller fler vice ordföranden för den tid fullmäktige bestämmer.

Om varken ordföranden eller någon vice ordförande kan närvar vid ett sammanträde med nämnden, utser nämnden en annan ledamot att för tillfället vara ordförande. Tills valet har förrättats, fullgörs ordförandens uppgifter av den ledamot med längst tjänstgöringstid i nämnden.

§ 12

Om ordföranden på grund av sjukdom eller av annat skäl är hindrad att fullgöra uppdraget för längre tid får nämnden utse en annan ledamot att vara ersättare för ordföranden.

Ersättaren fullgör ordförandens samtliga uppgifter.

Socialnämndens sammanträden

§ 13

Socialnämnden sammanträder på dag och tid som nämnden bestämmer.

§ 14

Sammanträde ska också hållas om minst en tredjedel av ledamöterna begär det eller om ordföranden anser att det behövs.

Kallelse och föredragningslista mm

§ 15

Ordföranden ansvarar för att kallelse utfärdas till sammanträdena.
Kallelsen ska vara skriftlig och innehålla uppgift om tid och plats för sammanträdet.
Kallelsen ska senast 7 dagar före sammanträdet på lämpligt sätt sändas till varje ledamot och ersättare samt annan förtroendevald som får närvara vid sammanträdet.
I undantagsfall får kallelse se på annat sätt.
När varken ordföranden eller någon vice ordförande kan kalla till sammanträde ska den ledamot med längst tjänstgöringstid i nämnden göra detta.

§ 16

Kallelse bör åtföljas av föredragningslista. Ordföranden bestämmer i vilken utsträckning handlingar som tillhör ett ärende på föredragningslistan ska bifogas kallelsen. Nämnden beslutar om ändring av eller tillägg till föredragningslistan.

Ersättarnas tjänstgöring

§ 17

Om en ledamot är förhindrad att inställa sig till ett sammanträde eller att vidare delta i ett sammanträde ska en ersättare tjänstgöra i ledamotens ställe. En ledamot som inställer sig under ett pågående sammanträde har rätt att tjänstgöra även om en ersättare har trätt in i ledamotens ställe.
Om inte ersättarna väljs proportionellt ska ersättarna tjänstgöra enligt den av fullmäktige mellan dem bestämda ordningen.
En ersättare som har börjat tjänstgöra har dock alltid företräde oberoende av turordningen.
Om styrkebalansen mellan partierna därigenom påverkas får en ersättare som inställer sig under pågående sammanträde träda in i stället för en ersättare som kommer längre ner i ordningen.

§ 18

En ersättare för ett parti som inte har en ordinarie ledamot i socialnämnden eller dess utskott har rätt att delta i överläggningarna och att lämna ett särskilt yttrande, ett så kallat ersättningsyttrande, om ärendet slutgiltigt avgörs i nämnden eller dess utskott.

Växeltjänstgöring

§ 19

En ledamot eller en ersättare som har avbrutit sin tjänstgöring på grund av jäv i ett ärende får åter tjänstgöra, sedan ärendet har handlagts. En ledamot som har avbrutit tjänstgöring en gång under ett sammanträde på grund av annat hinder än jäv, får åter tjänstgöra endast om ersättarens inträde har påverkat styrkebalansen mellan partierna.

Protokoll och protokollsjustering

§ 20

Protokoll ska föras på ordförandens ansvar.
Protokollet ska redovisa vilka ledamöter och ersättare som har tjänstgjort och vilka ärenden som nämnden har handlagt.

Protokollet ska för varje ärende redovisa:
- vilka förslag och yrkanden som har lagts fram och inte tagits tillbaka
- i vilken ordning ordföranden har lagt fram förslag till beslut
- genomförda omröstningar och hur de har utfallit
- vilka beslut som har fattats
- vilka ledamöter som har deltagit i besluten och hur de har röstat vid öppna omröstningar
- vilka reservationer som har anmälts mot besluten

§ 21
Protokollet justeras av ordföranden och minst en ledamot. Ordföranden bestämmer tid och plats för justering av protokollet.
Nämnden kan besluta att en paragraf i protokollet ska justeras omedelbart.

Reservation och särskilt yttrande
§ 22
Om en ledamot har reserverat sig mot ett beslut i socialnämnden eller dess utskott och vill reservera reservationen ska ledamoten göra det skriftligt. Motiveringen ska lämnas senast vid justeringen av protokollet.

§ 23
Socialnämnden eller dess utskott kan medge en ledamot som deltagit i överläggningen i ett ärende att anteckna sin mening i protokollet, ett så kallat särskilt yttrande. Yttrandets huvudsakliga innebörd ska redovisas innan sammanträdet avslutas.

Medborgarförslag
§ 24
Innan ett medborgarförslag överlämnas till socialförvaltningen för beredning ska förslagsställaren bjudas in till socialnämnden och där erbjudas möjlighet att presentera sitt förslag som en informationspunkt.

När medborgarförslaget sedan slutbehandlas i socialnämnden ska förslagsställaren åter bjudas in till socialnämnden för ytterligare en möjlighet att presentera sitt förslag. Förslagsställaren får delta i överläggningarna men inte i beslutet.

Är förslaget av allmänt intresse bör nämnden ha öppet sammanträde vid behandlingen av medborgarförslaget.

Utskott och tillfälliga beredningar
§ 25
Socialnämnden kan besluta om inrättande av utskott och tillfälliga beredningar.

Delgivning
§ 26
Delgivning med socialnämnden sker med ordföranden, förvaltningschef eller annan anställd som nämnden bestämmer.

Undertecknande av handlingar
§ 27

Avtal, andra handlingar och skrivelser i socialnämndens namn ska undertecknas av ordföranden eller vid förfall för denne vice ordföranden och kontrasigneras av förvaltningschefen. I övrigt bestämmer nämnden vem som ska underteckna handlingar.

Haninge kommun

Äldreförvaltningen

REGLEMENTE FÖR ÄLDRENÄMNDEN

Utöver vad som stadgas i kommunallag och speciallagstiftning ska följande gälla för äldrenämnden.

Ansvarsområde

§ 1
Äldrenämnden ansvarar för service, omsorg och vård.

Nämndens verksamhet omfattar äldreomsorg, vilket innebär:

- biståndsbedömning som rör hemtjänst, trygghetslarm, dagverksamhet, avlastning, korttidsboende, matdistribution, färdtjänst, bostadsanpassning och boende för äldre (med somatisk- och demensinriktning) samt hälso- och sjukvård och tekniska hjälpmedel i särskilda boendeformer i enlighet med socialtjänstlagen, hälso- och sjukvårdslagstiftningen och övriga författningar
- kommunal och annan drift av hemtjänst, dagverksamhet och boenden.
- ~~Äldrenämnden ansvarar för~~ stöd och service enligt socialtjänstlagen (SoL), ~~lagen om riksfärdtjänst och lagen om färdtjänst~~ och övriga författningar till kommuninvånare under 65 år som har fysiskt funktionshinder.
- Ansvar för handläggning enligt lagen (1997:735) om riksfärdtjänst och lagen (1997:736) om färdtjänst.
- Äldrenämnden ansvarar för stöd och service enligt socialtjänstlagen (SoL), lagen om riksfärdtjänst och lagen om färdtjänst och övriga författningar till kommuninvånare under 65 år som har fysiskt funktionshinder.

Äldrenämnden är tillika sjukvårdshuvudman för den hälso- och sjukvård som bedrivs inom nämndens verksamhetsområde.

Äldrenämnden ska

- se till att ovannämnda verksamheter bedrivs, följs upp och utvärderas i enlighet med de mål och riktlinjer som finns i författningar, föreskrifter och i kommunfullmäktiges måldokument samt övriga beslut som kommunfullmäktige fattar
- göra sig väl förtrogen med de sociala förhållandena som rör de äldre i kommunen samt göra framställningar och lägga fram de förslag som den finner påkallade
- svara för planerings- och utvecklingsfrågor inom äldreomsorgens verksamhetsområde

Äldrenämnden ska även

- upprätta och teckna avtal samt övriga överenskommelser inom nämndens verksamhetsområde
- besluta i frågor som gäller den allmänt förebyggande verksamheten
- besluta i frågor som avser vård eller annan åtgärd rörande enskild person enligt socialtjänstlagen (SoL), hälso- och sjukvårdslagen (HSL) och annan lag eller författning, som rör äldreomsorgens område
- utarbeta förslag till hemtjänsttaxa samt norm/taxekonstruktioner

- avgifter i övrigt samt utarbeta förslag på tillämpningsföreskrifter till taxorna
- besluta om nedsättning av avgifter
- inom ramen för fastställda normer besluta om bidrag till pensionärsföreningar
- utarbeta riktlinjer för äldreomsorgen utom i frågor av principiell art
- avge yttranden över och besvara remisser inom äldreomsorgens verksamhetsområde, detaljplaneärenden mm
- inhämta pensionärsrådets synpunkter i ärenden av betydelse
- i övrigt fullfölja de uppdrag, som kommunfullmäktige lämnat till nämnden

Information
§ 2
Äldrenämnden ska, inom eget verksamhetsområde, aktivt arbeta för att informera, råda och upplysa kommuninvånare och andra intressenter.

Personalmyndighet
§ 3
Äldrenämnden är personal- och anställningsmyndighet för personal inom äldreförvaltningen med undantag av förvaltningschefen.

Äldrenämnden ansvarar för att verksamheten drivs i enlighet med arbetsmiljölagen och gällande föreskrifter för arbetsmiljön.

Äldrenämnden beslutar i frågor om förvaltningens organisation.

Processansvar
§ 4
Äldrenämnden får själv eller genom ombud föra kommunens talan i alla mål och ärenden inom sitt verksamhetsområde.

Personuppgiftsansvar
§ 5
Äldrenämnden är personuppgiftsansvarig för de personuppgifter som nämnden behandlar i sin verksamhet. För att underlätta behandlingen av personuppgifter i Haninge kommun bör nämnden utse ett personuppgiftsombud som för en förteckning över nämndens register.

Arkivansvar
§ 6
Äldrenämnden har ansvar för sina handlingar.

Ansvar och rapporteringsskyldighet
§ 7
Äldrenämnden ska se till att verksamheten bedrivs enligt de mål och riktlinjer som fullmäktige har bestämt, de föreskrifter som kan finnas i lag eller förordning samt bestämmelser i detta reglemente.

Äldrenämnden ska regelmässigt till kommunstyrelsen rapportera hur verksamheten utvecklas och hur den ekonomiska ställningen är under året.

Närvarorätt
§ 8

Förutom äldrenämndens ledamöter och ersättare och de tjänstemän som nämnden beslutar om får även kommunstyrelsens ordförande, övriga kommunalråd och oppositionsråd närvara vid sammanträden och delta i nämndens överläggningar. De får däremot inte delta i beslut. Personalföreträdarnas närvarorätt regleras i kommunallagen 7 kap. 8-14 §§.

Öppna sammanträden

§ 9
Äldrenämnden får fatta beslut om att ha öppna sammanträden. Det kan gälla hela sammanträdet eller vissa ärenden dock med de begräsningar som anges i 6 kap. 19 a § kommunallagen.

Äldrenämndens sammansättning

§ 10
Äldrenämnden består av 9 ledamöter och 9 ersättare.

Ledamöter och ersättare väljs av kommunfullmäktige.

Ordförande och vice ordförande

§ 11
Kommunfullmäktige ska bland äldrenämndens ledamöter välja en ordförande samt en eller flera vice ordförande för den tid fullmäktige bestämmer.

Om varken ordföranden eller vice ordföranden kan närvara vid ett sammanträde med nämnden, utser nämnden den ledamot med längst tjänstgöring i nämnden att för tillfället vara ordförande. Tills valet har förrättats, fullgörs ordförandens uppgifter av den ledamot med längst tjänstgöringstid i nämnden.

§ 12
Om ordföranden på grund av sjukdom eller av annat skäl är hindrad att fullgöra uppdraget för längre tid får nämnden utse en annan ledamot att vara ersättare för ordföranden. Ersättaren fullgör ordförandens samtliga uppgifter.

Nämndens sammanträden

§ 13
Äldrenämnden sammanträder på dag och tid som nämnden bestämmer.

§ 14
Sammanträde ska också hållas om minst en tredjedel av ledamöterna begär det eller om ordföranden anser att det behövs.

Kallelse och föredragningslista

§ 15
Ordföranden ansvarar för att kallelse utfärdas till sammanträdena.
Kallelsen ska vara skriftlig och innehålla uppgift om tid och plats för sammanträdet. Kallelsen ska senast 7 dagar före sammanträdet på lämpligt sätt sändas till varje ledamot och ersättare samt annan förtroendevald som får närvara vid sammanträdet.

I undantagsfall får kallelse ske på annat sätt.

När varken ordföranden eller vice ordföranden kan kalla till sammanträde ska den ledamot med längst tjänstgöringstid i nämnden göra detta.

§ 16

Kallelse bör åtföljas av föredragningslista. Ordföranden bestämmer i vilken utsträckning handlingar som tillhör ett ärende på föredragningslistan ska bifogas kallelsen. Nämnden beslutar om ändring av eller tillägg till föredragningslistan.

Ersättarnas tjänstgöring

§ 17

Om en ledamot är förhindrad att inställa sig till ett sammanträde eller att vidare delta i ett sammanträde ska en ersättare tjänstgöra i ledamotens ställe. En ledamot som inställer sig under ett pågående sammanträde har rätt att tjänstgöra även om en ersättare har trätt in i ledamotens ställe.

Om inte ersättarna väljs proportionellt ska ersättarna tjänstgöra enligt den av fullmäktigt mellan dem bestämda ordningen.

En ersättare som har börjat tjänstgöra har dock alltid företräde oberoende av turordningen. Om styrkebalansen mellan partierna därigenom påverkas får en ersättare som inställer sig under pågående sammanträde träda in i stället för en ersättare som kommer längst ner i ordningen.

§ 18

En ersättare för ett parti som inte har en ordinarie ledamot i äldrenämnden eller dess utskott har rätt att deltaga i överläggningarna och att lämna ett särskilt yttrande, ett så kallat ersättaryttrande, om ärendet slutgiltigt avgörs i nämnden eller dess utskott.

Växeltjänstgöring

§ 19

En ledamot eller en ersättare som har avbrutit sin tjänstgöring på grund av jäv i ett ärende får åter tjänstgöra, sedan ärendet har handlagts. En ledamot som har avbrutit tjänstgöring en gång under ett sammanträde på grund av annat hinder än jäv, får åter tjänstgöra endast om ersättarens inträde har påverkat styrkebalansen mellan partierna.

Protokoll och protokollsjustering

§ 20

Protokoll ska föras på ordförandens ansvar.

Protokollet ska redovisa vilka ledamöter och ersättare som har tjänstgjort och vilka ärenden som nämnden har handlagt.

Protokollet ska för varje ärende redovisa:

- vilka förslag och yrkanden som har lagts fram och inte tagits tillbaka
- i vilken ordning ordföranden har lagt fram förslag till beslut
- genomförda omröstningar och hur de har utfallit
- vilka beslut som har fattats
- vilka ledamöter som har deltagit i besluten och hur de har röstat vid öppna omröstningar
- vilka reservationer som har anmälts mot besluten

§ 21

Protokollet justeras av ordföranden och minst en ledamot. Ordföranden bestämmer tid och plats för justering av protokollet.

Nämnden kan besluta att en paragraf i protokollet ska justeras omedelbart.

Reservation och särskilt yttrande

§ 22
Om en ledamot har reserverat sig mot ett beslut i äldrenämnden eller dess utskott och vill motivera reservationen ska ledamoten göra det skriftligt. Motiveringen ska lämnas senast vid justeringen av protokollet.

§ 23
Äldrenämnden eller dess utskott kan medge en ledamot som deltagit i överläggningen i ett ärende att anteckna sin mening i protokollet, ett så kallat särskilt yttrande. Yttrandets innebörd ska redovisas innan sammanträdet avslutas.

Medborgarförslag

§ 24
Innan ett medborgarförslag överlämnas till äldreförvaltningen för beredning ska förslagsställaren bjudas in till äldrenämnden och där erbjudas möjlighet att presentera sitt förslag som en informationspunkt.

När medborgarförslaget sedan slutbehandlas i äldrenämnden ska förslagsställaren åter bjudas in till äldrenämnden för ytterligare en möjlighet att presentera sitt förslag.

Förslagsställaren får delta i överläggningarna men inte i beslutet.

Är förslaget av allmänt intresse bör nämnden ha öppet sammanträde vid behandlingen av medborgarförslaget.

Utskott och tillfälliga beredningar

§ 25
Äldrenämnden kan besluta om inrättande av utskott och tillfälliga beredningar.

Delgivning

§ 26
Delgivning med äldrenämnden sker med ordföranden, förvaltningschef eller annan anställd som nämnden bestämmer.

Undertecknande av handlingar

§ 27
Avtal, andra handlingar och skrivelser i äldrenämndens namn ska undertecknas av ordföranden eller vid förfall för denne vice ordföranden och kontrasigneras av förvaltningschefen. I övrigt bestämmer nämnden vem som ska underteckna handlingar.

Haninge kommun

Beslutande organ
Kommunfullmäktige

Dokumenttyp
Protokollsutdrag

Sida
1 (2)

Sammanträdesdatum
2016-04-18

Dnr KS 2016/132

§ 147 Införande av avgift för ledsagning

Sammanfattning

Äldrenämnden har i beslut 2016-02-24, § 16, föreslagit att kommunfullmäktige beslutar att införa en separat avgift om 400 kr för ledsagning inom äldrenämndens verksamhetsområde fr o m 2016-05-01.

Av nämndens beslut framgår att i den nuvarande taxan ingår ledsagning i den samlade avgiften för vård och omsorg. Vid införandet av taxan 2002 och flera år därefter användes insatsen ledsagning nästan uteslutande för att få hjälp till och från besök på vårdinrättningar och liknande. På senare tid har äldreförvaltningen börjat märka en ökad efterfrågan på s k social ledsagning, både i gruppen under 65 år och över 65 år. Den sociala ledsagningen har som syfte att bryta isolering och möjliggöra den enskildes rätt att leva ett så normalt liv som möjligt.

Inom socialnämndens verksamhetsområde finns en separat avgift för ledsagning om 400 kr per månad och äldrenämnden anser att kommunens avgifter för insatser enligt socialtjänstlagen bör vara desamma, oavsett vilken nämnd som ansvarar för insatsen. Den separata avgiften för ledsagning som äldrenämnden föreslår ingår i den lagstadgade maxtaxan och beräknas individuellt med hänsyn till den enskildes inkomst och förbehållsbelopp. Detta innebär att de som inte har råd med den nya avgiften kommer att få sin avgift reducerad.

Förvaltningens synpunkter

Kommunstyrelseförvaltningen har inget att invända mot äldrenämndens förslag och föreslår därför att den separata avgiften om 400 kr per månad för ledsagning införs inom äldrenämndens verksamhetsområde fr o m 2016-05-01.

Underlag för beslut

- Äldrenämndens beslut 2016-02-24, § 16

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige

Kommunfullmäktige beslutar

1. En separat avgift om 400 kr per månad för ledsagning inom äldrenämndens verksamhetsområde införs fr o m 2016-05-01.

Överläggningar i kommunfullmäktige

Annett Haaf (S) yrkar bifall till kommunstyrelsens förslag.

Tove Ovsiannikov (V) yrkar med instämmande av Mattias Bernhardsson (RS) att kommunstyrelsens förslag avslås.

Ordföranden ställer förslagen mot varandra och finner att fullmäktige beslutar i enlighet med kommunstyrelsens förslag.

Kommunfullmäktiges beslut

1. En separat avgift om 400 kr per månad för ledsagning inom äldrenämndens verksamhetsområde införs fr o m 2016-05-01.

Mattias Bernhardsson och Sanna Tefke - båda (RS) - samt Nafi Cilgin, Samuel Skånberg och Tove Ovsiannikov - samtliga (V) - reserverar sig mot beslutet (se bilaga).

_____

Expedieras: Akt

För verkställighet: Äldrenämnden

Kommunfullmäktige 2016-04-18

Reservation

§ 147

För många äldre kan det vara problematiskt att ta sig ut, träffa vänner, familj och utföra aktiviteter. Speciellt om man är ensam och saknar kontaktnät. Därför är ledsagning ett viktigt verktyg som kommunen kan erbjuda för att äldre medborgare ska få praktisk hjälp med att få en aktivare vardag. Hittills har detta ingått i den ordinarie taxan för vård och omsorg, men eftersom fler nu eftersöker insatsen vill man enligt förslaget att ledsagning ska bli en egen separat avgift på 400 kronor i månaden. Ledsagning är viktigt för livskvalitén och bör ses som en viktig del för att öka äldres välbefinnande, men som inte ska vara tärande på ekonomin. Därför anser Vänsterpartiet att ledsagning fortsatt ska ingå i den ordinarie taxan.

Vänsterpartiet yrkar avslag på § 147.

Nafi Cilgin (V)

Gruppledare

HANINGE KOMMUNSTYRELSE
Kommunstyrelseförvaltningen
2016 -03- 02
Dnr.....

Dnr ÄN 2015/40

§ 16 Införande av avgift för ledsagning

Sammanfattning

Bakgrund:

Sedan äldreförvaltningen införde nuvarande taxa 2002 har den enskilde betalat en samlad avgift för vård och omsorg där avgiften för insatsen ledsagning ingått. Vid införandet av taxan och flera år därefter har insatsen ledsagning nästan uteslutande använts för att få hjälp till och från besök på vårdinrättningar och liknande.

Socialförvaltningen införde samtidigt en separat avgift för ledsagning då deras kunder ofta beviljas så kallad social ledsagning. Avgiften för ledsagning inom socialförvaltningen är 400 kronor per månad.

Den sociala ledsagningen har som syfte att bryta isolering och möjliggöra den enskildes rätt att leva ett så normalt liv som möjligt trots funktionsnedsättning.

På senare tid har även äldreförvaltningen börjat märka av en ökad efterfrågan på social ledsagning. Den ökade efterfrågan finns både i gruppen under 65 och över 65 år.

Förvaltningens synpunkter

Kommunens avgifter för insatser enligt socialtjänstlagen bör utifrån ett likställighetsperspektiv vara samstämmiga, oavsett vilken förvaltning som ansvarar för insatsen.

Äldreförvaltningen anser dessutom att ett införande av en separat avgift för ledsagning, förutom ökade intäkter, även skulle kunna innebära en något lägre efterfrågan.

Den föreslagna avgiften för ledsagning ingår i den lagstadgade maxtaxan och beräknas individuellt med hänsyn till den enskildes inkomst och förbehållsbelopp. Detta innebär i sin tur att de som inte har råd med den nya avgiften kommer att får sin avgift reducerad.

Förslag till beslut

Äldrenämnden föreslår Kommunfullmäktige besluta att:

1. införa en separat avgift inom äldrenämnden för ledsagning på 400 kronor per månad.

Arbetsutskottets förslag till äldrenämnden

Äldrenämnden föreslår Kommunfullmäktige besluta att:

1. införa en separat avgift inom äldrenämnden för ledsagning på 400 kronor per månad.

Äldrenämndens beslut

Äldrenämnden föreslår Kommunfullmäktige besluta att:

1. införa en separat avgift inom äldrenämnden för ledsagning på 400 kronor per månad från och med 2016-05-01.

Expedieras: akt. Kommunstyrelseförvaltningen

För verkställighet:

För kännedom:

Dnr KS 2015/211

§ 148 Naturvårdsplan för Haninge kommun

Sammanfattning

Ett förslag till naturvårdsplan behandlades av kommunstyrelsen 2015-08-24, § 186. Ärendet återremitterades till kommunstyrelseförvaltningen med uppdrag att tillse att de i naturvårdsplanen föreslagna utredningarna för områdesskydd tar hänsyn till de utvecklingsförslag som finns i förslaget till ny översiktsplan.

Förvaltningens synpunkter

Kommunstyrelseförvaltningen har gått igenom formuleringarna i naturvårdsplanen respektive granskningshandlingarna till översiktsplanen och konstaterar att justeringar har gjorts under samrådshanteringen av översiktsplanen, som innebär att skrivningarna i de två dokumenten inte längre står i konflikt med varandra. Förvaltningen föreslår nu att naturvårdsplanen antas. Förutom att planens materiella innehåll därmed godkänns, innebär ett antagande också att planens ställning som ett av underlagen för översiktsplanen formellt bekräftas.

Underlag för beslut

Naturvårdsplan för Haninge kommun

Bilaga 1 Åtgärdsplan

Bilaga 2 Naturkatalog för Haninge kommun

Bilaga 2a Karta över Naturvärdesområden, land

Bilaga 2b Karta över Naturvärdesområden, vatten

Bilaga 2c Naturvärdesområden, lista

Bilaga 3 Bakgrund, utgångspunkter och källförteckning

Bilaga 4 Naturvärden och friluftsliv

Bilaga 5 Skyddad natur i Haninge

Bilaga 5a Karta över skyddad natur i Haninge

Bilaga 6 Hotade och fridlysta arter i Haninge

Bilaga 7 Naturen i lagstiftningen

Protokollsutdrag kommunstyrelsen 2015-08-24, § 186

Miljönämndens beslut om antagande av naturvårdsplanen från 2013-04-24 § 36 inklusive bilagor och remissammanställning.

Överläggningar i kommunstyrelsen

Sven Gustafsson (M), Tobias Hammarberg (L) och Marie Litholm (KD) yrkar att ärendet ska återremitteras med hänvisning till att naturvårdsplanen står i konflikt med översiktsplanen.

Meeri Wasberg (S) yrkar att mötet ska ajourneras. Mötet ajourneras kl. 16.00.

Mötet återupptas kl. 16:04.

Meeri Wasberg (S) yrkar bifall till kommunalrådsberedningens förslag med följande revidering:

I Naturvårdsplanens åtgärdsområde B, Skydd av natur ska lydelsen ’Utred möjligheten att skydda Norrbyskogen som naturreservat eller biotopsskyddsområde’ ändras till ’Utred möjligheten att skydda Norrbyskogen som naturreservat eller biotopskyddsområde. Utredningen skall samordnas med och utföras tillsammans med de utredningar som följer av att området Norrbyskogen utpekas som utredningsområde för bostäder i Översiktsplan 2030.’

I Naturvårdsplanens åtgärdsområde C, Naturvård och skötsel ska lydelsen ’Uppdra åt Skogsstyrelsen att nyckelbiotopinventera skogarna runt Hemfosa och Träsksjön’ ändras till ’Nyckelbiotopinventera skogarna runt Hemfosa och Träsksjön’.

Martina Mossberg (M) yrkar bifall till kommunalrådsberedningens förslag med ovanstående revidering.

Ordföranden finner att det endast finns ett förslag till beslut; kommunalrådsberedningens förslag med revidering och finner att kommunstyrelsen beslutar i enlighet med förslaget.

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige

Kommunfullmäktige beslutar

1. Naturvårdsplanen antas, med följande ändringar

   I Naturvårdsplanens åtgärdsområde B, Skydd av natur ska lydelsen ’Utred möjligheten att skydda Norrbyskogen som naturreservat eller biotopsskyddsområde’ ändras till ’Utred möjligheten att skydda Norrbyskogen som naturreservat eller biotopskyddsområde. Utredningen skall samordnas med och utföras tillsammans med de utredningar som följer av att området Norrbyskogen utpekas som utredningsområde för bostäder i Översiktsplan 2030.’

   I Naturvårdsplanens åtgärdsområde C, Naturvård och skötsel ska lydelsen ’Uppdra åt Skogsstyrelsen att nyckelbiotopinventera skogarna runt Hemfosa och Träsksjön’ ändras till ’Nyckelbiotopinventera skogarna runt Hemfosa och Träsksjön’.

2. Berörda nämnder och kommunens bolag ges i uppdrag att årligen arbeta med konkreta åtgärder med åtgärdsplanen som underlag.

Överläggningar i kommunfullmäktige

Ulla-Britt Öhman (C) yrkar med instämmande av Sven Gustafsson (M) och Anna Ragnar (-) bifall till kommunstyrelsens förslag.

Mattias Bernhardsson (RS) yrkar med instämmande av Samuel Skånberg (V) bifall till ett tilläggsförslag från Rättvisepartiet Socialisterna (se bilaga).

Meeri Wasberg (S) yrkar att tilläggsförslaget avslås.

Ordföranden konstaterar först att vad gäller kommunstyrelsens förslag finns bara ett förslag till beslut och finner att kommunfullmäktige beslutar i enlighet med förslaget. Därefter ställer ordföranden tilläggsförslaget från Rättvisepartiet Socialisterna mot avslag och finner att fullmäktige beslutar att avslå tilläggsförslaget.

Kommunfullmäktiges beslut

1. Naturvårdsplanen antas, med följande ändringar

I Naturvårdsplanens åtgärdsområde B, Skydd av natur ska lydelsen ’Utred möjligheten att skydda Norrbyskogen som naturreservat eller biotopsskyddsområde’ ändras till ’Utred möjligheten att skydda Norrbyskogen som naturreservat eller biotopskyddsområde. Utredningen skall samordnas med och utföras tillsammans med de utredningar som följer av att området Norrbyskogen utpekas som utredningsområde för bostäder i Översiktsplan 2030.’

I Naturvårdsplanens åtgärdsområde C, Naturvård och skötsel ska lydelsen ’Uppdra åt Skogsstyrelsen att nyckelbiotopinventera skogarna runt Hemfosa och Träsksjön’ ändras till ’Nyckelbiotopinventera skogarna runt Hemfosa och Träsksjön’.

2. Berörda nämnder och kommunens bolag ges i uppdrag att årligen arbeta med konkreta åtgärder med åtgärdsplanen som underlag.

Mattias Bernhardsson och Sanna Tefke - båda (RS) - samt Nafi Cilgin, Samuel Skånberg och Tove Ovsiannikov - samtliga (V) - reserverar sig mot beslutet.

_____

Expedieras: Akt

För verkställighet: Samtliga nämnder, Haninge Bostäder, Tornberget

För kännedom: Planeringschefen

RÄTTVISEPARTIET SOCIALISTERNA

Kommunfullmäktige 2016-04-18

Tilläggsförslag

§ 148 Naturvårdsplan för Haninge kommun

Vi yrkar:

- Att ”Åtgärdsområde B, skydd av natur” utökas med följande satser:

– Att utreda möjligheten att skydda Norrviksområdet på norra Ornö som naturreservat.

– Att utreda möjligheten att skydda Nybysjöområdet på norra Ornö som naturreservat.

– Att utreda möjligheten att skydda Ytterängsområdet inklusive Arbottnamaren på Muskö som naturreservat.

- Att ”Åtgärdsområde D, kunskapsinsamling och kunskapsspridning” med följande sats:

– Att proaktivt utreda möjligheten att värdefulla naturvärden i militära övningsområden i Haninges skärgård kan skyddas som naturreservat i eventuell händelse av framtida markförsäljning eller att användning av områden för övningar utgår.

För Rättvisepartiet Socialisterna

Mattias Bernhardsson

Bilaga med förklaringar till RS tilläggsförslag

a. Ytteräng och Arbottnamaren på Muskö:

Ytteräng är idag med sina 69,3 hektar skyddat som natura 2000-område enligt Art- och habitatdirektivet (SCI/SAC). Ytteräng är en av de större naturliga betesmarkerna i regionen. Det finns även små strandängar, laguner och ädellövskog. Floran på gräsmarkerna är artrik med många och ovanliga fjärilar, kärlväxter och ängssvampar. Adam och Eva, gullviva, mandelblom, scharlakanvaxskivling och fältgentiana är bland de rödlistade och fridlysta arter som återfinns i Artdatabankens register.

Arbottnamaren, som ligger i direkt anslutning till Ytteräng, är en av kommunens viktigaste fågellokaler. Enligt Artdatabanken finns flera både rödlistade och fridlysta fågelarter som svarthakedopping, sånglärka, rödbena, nattskärra och rosenfink i området.

Socialdemokraterna föreslog den 14 september 2011 i Miljönämnden att "Arbottnamaren ska anges i kommunens översiktsplan som ett område som bör bevaras". Samma år svarade kommunen ett medborgarförslag om att göra hela Arbottna – inklusive Maren och Ytteräng – till ett naturreservat med förklaringen att det inte var nödvändigt: "Kommunstyrelseförvaltningen uppfattar inte någon vilja från något politiskt håll om en storskalig exploatering i området [Arbottna] och finner därför inte att några skäl för ytterligare skydd för marken vid Arbottnamaren heller föreligger i nuläget." (Svar på Medborgarförslag 2011-05-06 Dnr KS 95/2011).

Denna fråga har nu åter blivit aktuell med anledning av planerad storskalig exploatering i området: program Arbottna 1:28 som innehåller nya bostäder och näringsverksamher. Konsultfirman Calluna AB skriver i sin rapport, "Bedömning av Drömgårdens påverkan på Natura 2000-område Ytteräng, Muskö, Stockholms skärgård - underlag till MKB för detaljplan", att det bör finnas en buffertzon mellan bebyggelse och Natura 2000-området för att minimera risk för närhetseffekter. Vi håller med om detta och anser att Arbottnamaren behöver skyddas för att vara just en buffertzon mellan den planerade exploateringen och Ytteräng. Vi anser alltså att ett naturrerservat inte står i motsättning till Drömgårdens projekt, utan snarare är en förutsättning för att projektet ska kunna förverkligas i en mer ekologiskt gångbar form och därmed klara av laglighetsprövning.

b. Norrviksområdet, Norra Ornö

Den allra nordligaste delen av Ornö rymmer både orörda och skyddsvärda marker; från Västernorsgärdet och Brakträsk väster om Norrviken till Norrviksberget med omkringliggande marker norr och väster om Orneboda.

Västernorsgärdet och Brakträsk är skogligt biotopsskuddsområde om rymmer baland annat kalkbarrskog och värdefull kryptogamflora. Söder om Norrviken finns en långre sträcka ängsmark – Svinåker 3 ("Norrviksgärdet") – vilken vid senaste ängs- och betesmarksinventeringen rapporterades genomgå restaurering från igenväxning samt innehålla äldre ek, bockrot, blodnäva, gullviva, jungfrulin, knägräs och prästkrage.

I södra delen av området finns det skogliga biotopsskyddsområdet Svinåker-Torsberget med lövrik barrnaturskog och stora mängder död ved. På Ornöhuvud, den nordligaste spetsen av Ornö finns skogliga biotopsskyddsområdet Örnökrogen och strax söderut från Ornöhuvud finns ytterligare två skogliga biotogsskyddsområden innehållande lövskogslundar, blockmark och stora biologiska värden.

C. Nybysjöområdet, Norra Ornö

På Norra Ornö, söder om Norrviksområdet beskrivet ovan, finns en stor sammanhängande skog obruten av vägar. Den sträcker sig väster och söder om Hemtäsket i norr, runtom kring Nybysjön och sträcker sig söderut till att omfatta Natura 2000-området Öster Ladängen och sex skogliga biotopsskyddsområden varav fem söder om Öster Ladängen där det bland annat finns alsumpskog, barrnaturskog, blandsumpskog och rikligt med död ved.

Öster Ladängen är en sumpskog och våtmarksområde på torvjordar, främst med tall men också al, omgiven av kala kalkstensklippor.

D. Militära övningsområden

En proaktiv utredning av naturvärden i militära övningsområden borde inkludera övningsområdena i Horsfjärden (Vitsgarn, Märsgarn, Björnholmen, Ramsholmen, Bergholmen m fl öar samt sunden däremellan) samt Mysingen (Bjurshagslandet, Kapellskär m fl). Sundet mellan Vitsgarn och Ramsholmen har redan pekats ut som värdefull av Länsstyrelsen.

Naturvårdsplan
Haninge kommun

Postadress	Besöksadress	Telefon	Fax/e-post	Postgiro	Bankgiro
136 81 Haninge	Rudsjöterrassen 2	Växel: 08-606 70 00	08-606 81 40 haningekommun@haninge.se	1265-8	356-5975

Innehållsförteckning

Inledning 3

Syfte 3

Planens struktur och avgränsning 3

Naturen i Haninge kommun 4

Naturkatalogen 5

Övergripande målsättningar 7

Åtgärdsområden 8
- A. Fysisk planering 8
- B. Skydd av natur 9
- C. Naturvård och skötsel 10
- D. Kunskapsinsamling och kunskapsspridning 11
- E. Friluftsliv och rekreation 11

Miljöövervakning och uppföljning 12

Bilaga 1 – Åtgärdsplan

Bilaga 2 – Naturkatalog för Haninge kommun

Bilaga 2a – Karta över naturvärdesområden, land

Bilaga 2b- Karta över naturvärdesområden, vatten

Bilaga 2c Lista över naturvärdesområden

Bilaga 3 – Bakgrund, utgångspunkter och källförteckning

Bilaga 4 – Haninges naturvärden och friluftsliv

Bilaga 5 – Skyddad natur i Haninge

Bilaga 5a – Karta över skyddad natur i Haninge

Bilaga 6 – Hotade och fridlysta arter i Haninge

Bilaga 7 – Naturen i lagstiftningen

Inledning

Naturen i Haninge är rik och omväxlande. Här finns allt från karga kobbar i havsbandet till trolska tjärnar och mossbelupna skogar. Tyresta nationalpark och naturreservat är ett av de största orörda skogsområdena i Sverige utanför fjällvärlden. Här, liksom i Hanvedenskogarna som sträcker sig in i kommunen från Botkyrka och Huddinge, är vildmarkskänslan påtaglig och det är lätt att finna platser med stillhet och tystnad.

Skärgårdslandskapet, som utgör en betydande del av kommunen, är småbrutet och består av omkring 3600 öar kobbar och skär. Förutom skogar och skärgård finns odlingslandskap och många olika naturtyper som tillsammans ger goda möjligheter för såväl rekreation och friluftsliv som för många växt- och djurarter att trivas.

Flera internationella konventioner syftar till att bevara den biologiska mångfalden och skydda naturmiljöer, konventioner som Sverige har skrivit under och som ligger till grund för de nationella miljömålen. Miljömålen beskriver den kvalitet och de tillstånd för Sveriges miljö som är ekologiskt hållbara på lång sikt. Regeringen har även beslutat om ett etappmål inom miljömålssystemet som anger att senast 2018 ska betydelsen av biologisk mångfald och värdet av så kallade ekosystemtjänster vara allmänt kända och integreras i ekonomiska ställningstaganden och politiska avvägningar. Med begreppet ekosystemtjänster menas samband och processer i ekosystemen som är en förutsättning för människors välbefinnande. Exempel på ekosystemtjänster är pollinering, fotosyntes, luft- och vattenrening, läkemedel, rekreation mm.

Haninge är en växande kommun och en av de åtta kommuner som i Regional utvecklingsplan för Stockholms län, RUFS 2010, utpekas som en regional stadskärna. Utvecklingen av den nya stadskärnan är ett långsiktigt arbete där en av utmaningarna är att värna kommunens biologiska värden och ekologiska samband samtidigt som mark behöver tas i anspråk för nya bostäder, företagsområden och infrastruktur.

Syfte

Naturvårdsplanen utgår från de nationella och regionala miljömålen om biologisk mångfald. Planens övergripande syfte är att bevara och utveckla kommunens naturvärden och därmed skapa förutsättningar för välfungerande ekosystem och en rik biologisk mångfald.

Naturvårdsplanen ska utgöra kunskapsunderlag samt fungera som vägledning och underlagsmaterial för naturvårdsarbetet liksom för all samhällsplanering och myndighetsutövning i kommunen. En naturvårdsplan gör det möjligt att i ett tidigt skede av samhällsplaneringen ta hänsyn till områden med höga naturvärden liksom till viktiga ekologiska samband och strukturer.

Ett av naturvårdsplanens syften är vidare att skapa samsyn om kommunens naturvärden och deras betydelse, inte bara för den biologiska mångfalden, utan även för deras viktiga rekreations- och friluftsvärden.

Planens struktur och avgränsning

Naturvårdsplanen utgår från de värden som är viktiga för biologisk mångfald samt för rekreation och friluftsliv. Naturvårdsplanen grundar sig på flygbildstolkning samt ett stort antal inventeringar av naturvärden i kommunen. Naturområden med definierat höga värden redovisas i en separat Naturkatalog. Naturvårdsplanen anger övergripande målsättning-

ar för kommunens naturvårdsarbete med utgångspunkt från fem åtgärdsområden. Naturvårdsplanen gäller för hela kommunens yta oavsett vem som äger marken. Naturvårdsplanen är också en källa till kunskap och inspiration för kommunala tjänstemän, politiker, privata markägare, m fl. Sådan kunskap om naturvärden och naturvårdsfrågor är en förutsättning för att uppnå en attraktiv och hållbar utveckling av kommunen.

Till naturvårdsplanen finns en åtgärdsplan (bilaga 1) och en naturkatalog (bilaga 2). Därutöver finns ytterligare 5 bilagor som huvudsakligen består av kunskapssammanställningar som underlag inför framtida ställningstaganden och åtgärder. Bilagorna kommer kontinuerligt att uppdateras vartefter nya kunskaper inhämtas och åtgärder genomförs.

Naturvårdsplanen omfattar inte kulturlämningar eller riksintressen för kulturmiljövården utan endast så kallade gröna kulturmiljövärden det vill säga kulturpräglad natur som har betydelse för biologisk mångfald, exempelvis hävdad ängs- och betesmark. Mera information om kulturmiljöer finns på kommunens hemsida. Naturmark inom områden med tätare bebyggelse samt parker behandlas endast övergripande.

Vattenmiljöer ingår i naturvårdsplanen men för en mer heltäckande bild av kommunens vatten hänvisas till Vattenplan för Haninge kommun www.haninge.se. De vattenåtgärder som redovisas i Naturvårdsplanens åtgärdsdel är sådana vars huvudsyfte är naturvård och gynnande av biologisk mångfald.

Kommunen antog år 2003 en policy för kommunägda tätortsnära skogar. Huvudmålsättningen för den tätortsnära skogen är att vidmakthålla och utveckla skogen för rekreation liksom att skogen ska brukas på ett sätt som gynnar den biologiska mångfalden. Att övergå till att använda skogsbruksmetoder som omfattas av kontinuitetsskogsbruket är ett led i arbetet att uppfylla de nationella miljömålen om biologisk mångfald.

Naturen i Haninge kommun

Flertalet av Stockholmsregionens naturtyper finns representerade i Haninge kommun från hav och skärgård till hällmarkstallskog och öppna marker. Landskapet i Haninge kan delas in i tre huvudsakliga naturtyper med barrskog på höjderna, odlingslandskap med lövskog i de centrala delarna samt mer än två tredjedelar skärgårdslandskap.

Den regionala grönstrukturen består bland annat av tio gröna kilar som ger ett sammanhängande nät av naturområden vilka möjliggör spridningskorridorer för växter och djur samt rekreation för invånarna. Enligt den regionala utvecklingsplanen för Stockholmsregionen, RUFS 2010, ska de gröna kilarna bevaras, utvecklas och göras tillgängliga för invånarna. Två av de gröna kilarna, Hanvedenkilen och Tyrestakilen, sträcker sig genom Haninge kommun. Inom dessa kilar finns många olika landskapstyper varav skog är den mest förekommande. Skogslandskapet utgör cirka 53 procent av Haninge kommuns totala landareal och här finns mycket stora naturvärden. Förutom Tyresta nationalpark och flera naturreservat på skogsmark har exempelvis skogsstyrelsen registrerat närmare 250 nyckelbiotoper och 272 naturvårdsobjekt i kommunen. I ett nationellt perspektiv har Haninge en stor areal skogsmark med höga naturvärden och kommunen har därmed ett särskilt ansvar att se till att dessa värden bevaras för framtiden.

Att det finns ekologiskt fungerande förbindelselänkar mellan de gröna kilarna är viktigt för att kilarnas värden på sikt ska bevaras. Förbindelser mellan kilarna som är smalare än 500 meter identifieras som så kallade svaga gröna samband. I Haninge finns två sådana svaga

samband definierade (RUFS 2010). I Haninges gröna kilar finns också många tysta områden vilket är en viktig kvalitet att värna

Många av de mest artrika markerna i Sverige är knutna till odlingslandskapet, framför allt till ängs- och betesmarker, där majoriteten av de rödlistade arterna också finns. I Haninge liksom i övriga landet har antalet aktiva jordbruk, speciellt de med djurhållning minskat kraftigt de senaste decennierna. Brukad jordbruksmark i kommunen finns idag bland annat kring Nedersta/Välsta/Mulsta, Hammarby/Mörby, Stegsholm, Årsta säteri och Berga lantbruksskola.

Vatten är ett viktigt inslag i landskapet som har stor betydelse både för vattenlevande organismer och för landlevande djur och växter. På grund av utdikning, både av skog och öppen mark, minskade mängden småvatten i landskapet kraftigt i samband med industrialiseringen av jord- och skogsbruket. Utdikning får bland annat till följd att kärren torkar ut, torven bryts ned snabbare och näringsämnen frigörs, vilket i sin tur påskyndar ett ökat inslag av buskar och träd och våtmarkerna växer så småningom igen. Att åter öka mängden vatten är viktigt för det växt- och djurliv som är knutet till landskapets vattenmiljöer.

I grunda havsområden finns flera av de naturtyper som är viktiga för Österjöns biologiska mångfald. I stort sett alla fiskar är exempelvis i något skede av livet beroende av grunda bottnar eller den växtlighet som finns där. I Haninges skärgård finns ett stort antal skyddsvärda grunda havsvikar, till exempel Svärdsnäsviken väster om Dalarö, Västra och Södra Fladen på Utö, Varnöfladen samt ett flertal andra vikar runt Ornö och Kymendö. Huvudskärsarkepelagen, längst ut i havsbandet, är utpekat som ett av två tysta områden, så kallade hänsynsområden, i Stockholms skärgård.

Den tätortsnära och bostadsnära naturen har stor betydelse för invånarnas tillgång till vardagsnatur och upplevelse av närmiljön. I Haninge bor över 90 % av befolkningen i tätorter vilket innebär att den tätortsnära naturen är viktig för Haningebornas möjlighet till vardaglig rekreation och kontakt med växter och djur. Naturen i tätorten har också ekologisk betydelse och på vilket sätt naturen anläggs och sköts påverkar hur den biologiska mångfalden kan utvecklas. Villaområden, skolgårdar, bostadsgårdar mm kan därmed, med rätt utformning och skötsel, utgöra en viktig del av den biologiska mångfalden i tätorten.

Avgörande för om ett grönområde ska besökas ofta är att det ligger nära bostaden. Andra parametrar som påverkar hur frekvent ett naturområde används är hur lätt det är att nå från bostaden, kvaliteten på själva naturen samt förekomst av till exempel anlagda stigar bänkar etc.

Naturkatalogen

För att skapa en fördjupad kunskap om de olika naturtyperna i kommunen har det genom åren genomförts ett stort antal naturinventeringar. Inventeringarna har nu sammanställts i en så kallade Naturkatalog där kommunens alla kända områden med höga naturvärden redovisas. Naturkatalogen är ett viktigt verktyg i arbetet med åtgärder för att bevara och utveckla kommunens naturvärden och biologiska mångfald. Naturkatalogen ger snabbt svar på vilka värden som finns inom ett geografiskt område.

Naturkatalogen består av en textbilaga (bilaga 2) och ett kartmaterial (bilaga 2a+b). Kartmaterialet finns även tillgängligt i kommunens GIS-verktyg Solen Web. Naturkatalogen redovisar naturområden i kommunen som har betydelse för biologisk mångfald.

Sammanlagt har 1067 områden med höga naturvärden, så kallade naturvärdesområden, identifierats, varav 119 är knutna till vatten. Runt varje område har en 30 meter bred buffertzon angivits. Naturkatalogen är ett levande dokument som kommer att vidareutvecklas vartefter ny kunskap tillkommer.

Områdena har klassificerats utifrån sina naturvärden i en skala från 1=nationella värden till klass 4=lokala värden.

Klass 1	Klass 2	Klass 3	Klass 4
Nationellt värdefull biotop	Regionalt värdefull biotop	Kommunalt värdefull biotop	Lokalt värdefull biotop

Klass 1 omfattar områden som har så stor betydelse för biologisk mångfald i Sverige att de är av nationellt intresse.

Klass 2 innefattar biotoper som är så ovanliga eller hyser en så rik biologisk mångfald att de är viktiga att bevara för att behålla den biologiska mångfalden i Stockholms län.

Klass 3 omfattar områden som är mycket skyddsvärda i ett kommunalt perspektiv. I klassen återfinns miljöer som hyser en rik biologisk mångfald eller är ovanliga i Haninge kommun.

Områden i kategori 1-3 innefattar biotoper med sådana naturvärden att samhället behöver skydda dem får att uppnå de nationella målen om biologisk mångfald som riksdagen beslutat om.

Klass 4 innefattar miljöer som är viktiga att bevara för att behålla den biologiska mångfalden på lokal nivå. Med lokal menas stadsdel, socken eller annan geografisk enhet som definieras i inventeringen. Den samlade arealen (inte nödvändigtvis varje enskilt område) av klass 4 områdena är viktiga att bevara för att nå de nationella målen om biologisk mångfald.

I Naturkatalogen har även 319 sammanhängande områden med höga naturvärden avgränsats. Dessa områden är sådana där naturvärden, utifrån ett landskapsperspektiv, är kända, exempelvis på Häringe-halvön. Sammanhängande områden har även avgränsats genom att många närliggande naturvärdesområden knutits samman till ett sammanhängande objekt. I de sammanhängande områdena kan det finnas mellanliggande avsnitt som saknar specifikt höga naturvärden. Hela det sammanhängande området är dock viktigt för att bevara de ingående naturvärdesområdena.

All negativ påverkan på naturvärden enligt klass 1-4 ska undvikas. Om påverkan ändå sker ska kompensationsåtgärder, eller lämpliga åtgärder för att minimera skadan, vidtas. För att undvika påverkan på klassade naturvärden ska kommunen säkerställa att det finns tillräcklig naturvårdskompetens att samråda med.

Till varje naturvärdesområde finns en beskrivning, värdering och motiv till värderingen samt en redovisning av varifrån uppgifterna kommer. Underlagen har olika kvalitet vilket redovisas i tre klasser. Naturvärdesklassificeringar som bygger på inventeringar med låg kvalitet är osäkrare än de som har bättre kvalitet. Ofta är det avgränsningen som är osäker och sådana inventeringar kan därför behöva kompletteras eller helt göras om.

Naturvärdesbedömning är inte en fullständigt objektiv metod, utan utgår delvis från subjektiva expertbedömningar. Dessa grundar sig dock på mångårig erfarenhet av att bedöma

olika typer av naturmiljöer, kunskap om Natura 2000-naturtyper och dess typiska arter, viktiga ekologiska strukturer, signalarter, rödlistade arter mm.

Naturkatalogen omfattar endast områden med betydelse för biologisk mångfald. Naturområden som exempelvis har stor betydelse för friluftslivet eller har höga kulturhistoriska värden ingår inte i Naturkatalogen.

Ekologiska landskapssamband

Utöver förlust av livsmiljöer är fragmentering ett av de främsta hoten mot biologisk mångfald, såväl i Sverige som internationellt. Betydelsen av ekologiskt funktionella landskap slås fast i EU:s biodiversitetsstrategi som nu implementeras i Sverige.

Med utgångspunkt från bland annat naturkatalogen har områden med svaga samt speciellt viktiga och fungerande ekologiska landskapssamband identifierats. Resultatet finns redovisat i rapporten Ekologiska landskapssamband i Haninge kommun 2014.

Ytterligare fragmentering av identifierade svaga ekologiska landskapssamband i Haninge ska undvikas. Om påverkan ändå sker ska kompensationsåtgärder, eller lämpliga åtgärder för att minimera skadan, vidtas.

Övergripande målsättningar

Som grund för det fortsatta naturvårdsarbetet och arbetet för en framtida hållbar utveckling i Haninge presenteras här ett antal övergripande målsättningar. Målsättningarna har sin grund i de nationella och regionala miljömålen samt i kommunens övergripande mål.

•	**Skydda och utveckla naturvärden, biologisk mångfald och ekosystemtjänster**
•	**Öka kunskap och förståelse för naturen och dess värden**
•	**Inspirera och verka för att fler besöker naturen**

- ***Skydda och utveckla naturvärden, biologisk mångfald och ekosystemtjänster***

  Att bevara och utveckla den biologiska mångfalden är avgörande för att långsiktigt garantera välfungerande ekosystem och är därmed ett viktigt led i arbetet för en hållbar utveckling. Att skydda och utveckla befintliga naturvärden, med dess mångfald av arter till efterkommande generation, är därför högt prioriterat. Särskilt viktiga är Haninges del av den regionala grönstrukturen, stora orörda områden, grunda havsområden och trösklade vikar.

  Vi är, för vår överlevnad, direkt eller indirekt beroende av de tjänster som ekosystemen förser oss med. Genom en hög biologisk mångfald ökar ekosystemens möjligheter till anpassning till förändringar, till exempel ändrat klimat. Med hög biologisk mångfald ökar också möjligheterna att ekosystemen har arter som kan bidra till ekosystemtjänster vid tillfälliga störningar, det vill säga resiliensen i systemet ökar.

  Målet är således att Haninge kommuns naturvärden ska säkerställas genom att undvika negativ påverkan på områden med höga naturvärden, verka för att ekologiska landskapssamband bevaras, vidta kompensationsåtgärder vid behov, säkerställa områden genom lagskydd och avtal samt genom skötsel med naturvårdshänsyn på kommunens egen mark.

- ***Öka kunskap och förståelse för naturen och dess värden***
  Kunskap om kommunens naturvärden är en grundläggande förutsättning för ett hållbart nyttjandeav naturen och för all planering för en hållbar utveckling av kommunen. Målet är därför att höja kunskapsnivån hos politiker, tjänstemän och allmänhet. Kunskap och engagemang hänger ihop och stärker varandra.
- ***Inspirera och verka för att fler besöker naturen***
  Att förbättra folkhälsan är ett av kommunfullmäktiges övergripande mål för att bidra till en hållbar utveckling. Att friluftsliv bidrar till en god hälsa för barn, unga och vuxna i alla åldrar är påvisat i många studier. Besök i naturen går också hand i hand med en ökad kunskap och förståelse för naturen. Målet är därför att möjliggöra för fler människor att ta del av kommunens natur.

Åtgärdsområden

De fem åtgärdsområdena anger kommunens ambitioner för naturvårdsarbetet. Alla åtgärder inom åtgärdsområdena ska leda till att minst en av naturvårdsplanens övergripande målsättningar uppfylls. Inom varje åtgärdsområde finns ett antal konkreta åtgärder som respektive nämnd och bolag bör genomföra för att fullfölja naturvårdsplanens målsättningar. Åtgärderna finns redovisade i åtgärdsplanen, se bilaga 1. Pengar ska årligen avsättas i budget för kontinuerliga naturvårdsinsatser inom åtgärdsområdena. Respektive ansvarig nämnd eller bolag ska i sin årliga mål- och budgetprocess arbeta in åtgärder med utgångspunkt från åtgärdsplanen. En avstämning av naturvårdsplanens åtgärdsplan ska göras årligen. I samband med aktualitetsprövningen av kommunens översiktsplan tas ställning till om det är aktuellt att även revidera naturvårdsplanen.

A. Fysisk planering

Nuläge

Haninge pekas i Regional utvecklingsplan för Stockholms län, RUFS 2010, ut som en av åtta regionala stadskärnor. Haninge är också en del av den regionala grönstrukturen där stora, nationellt värdefulla grönområden som exempelvis Tyrestakilen och Hanvedenkilen ingår. Haninges grönstruktur har stor ekologisk betydelse som hemvist och spridningskorridorer för både växter och djur samtidigt som den ger människor möjlighet till friluftsliv och rekreation. År 2030 beräknas Stockholmsregionen ha ökat med ytterligare 600 000 människor varav Haninge förväntas växa med 20 000 invånare. Som regional stadskärna anges att Haninge ska erbjuda goda boendemiljöer, en intressant stadsmiljö liksom goda förutsättningar att utveckla verksamheter och mycket mer. En utmaning är att bygga fler bostäder och arbetsplatser samtidigt som kommunens höga naturvärden och tillgång till grönområden behålls och utvecklas.

Naturen i staden är viktig för de boende men den är också en del av den övergripande regionala grönstrukturen. I Haninge finns stora sammanhängande skogsområden men också områden där vägar järnvägar och bebyggelse har splittrat upp naturen i mindre områden. Fragmentering av naturen är generellt en av de främsta orsakerna till minskad biologisk mångfald. Att det finns sammanlänkande gröna korridorrer, i form av ekologiskt funktionella landskapssamband, mellan de gröna kilarna är därför viktigt för att nå det nationella miljömålet om biologisk mångfald. Även hur naturen i den täta staden har betydelse för den övergripande grönstrukturen. Genom att exempelvis anlägga gröna tak och väggar, plantera nektarrika örter eller anlägga öppna vattenspeglar kan spridningssamband och biologisk mångfald gynnas. En viktig beståndsdel i den täta gröna staden är stadsträden. Delar

av Handen ligger på mark där tallskog tidigare bredde ut sig vilket de många äldre tallar som finns insprängda bland husen vittnar om. Att bevara träd som är anpassade till platsen samt att plantera sådana träd som klarar både klimatförändringar, trånga stadsmiljöer samt gynnar biologisk mångfald kan också utgöra ett av flera sammanlänkande element för spridning av djur och växter i den förtätade staden.

Vid fysisk planering är det viktigt att känna till ett områdes olika funktioner och värden för att kunna göra en avvägning mot andra intressen eller för att kunna vidta lämpliga kompensationsåtgärder. Det bör därför säkerställas att tillräcklig miljö- och naturvårdskompetens finns tillgänglig inför beslut om planbesked och andra exploateringar.

Miljöbalken möjliggör att förlust av grönområden kan kompenseras med så kallad ekologisk kompensation. Det finns dock inga generella riktlinjer för när eller hur man kan använda sig av ekologisk kompensation utan det får utredas i varje särskilt fall. Överväganden och beslut om ekologisk kompensation bör göras i samband med att planbesked lämnas. Planeringsrutiner och former för att säkerställa kompensation vid förlust av naturvärden till följd av exploatering bör utredas.

En fysisk planering som aktivt ser till naturvärdena förutsätter god kompetens och kunskap om naturvärden i kommunen liksom om sambanden och möjligheterna att utveckla dem. Ett verktyg i arbetet är Naturkatalogen som tillför kunskap både i detaljplanearbetet och som underlag till översiktsplaneringen liksom i överväganden i bygglovsfrågor och dispensärenden.

Kommunen delar Tyrestakilen och Hanvedenkilen med grannkommunerna. Ett regionalt samarbete är därför nödvändigt i översiktsplaneringen så att inte kilarna blir bakgårdar för respektive kommun och naturvärdena äventyras genom att viktiga samband bryts. Gemensam kunskap behöver utvecklas och utbytas.

Inriktning

För att bevara och utveckla kommunens biologiska mångfald ska negativ påverkan på Naturkatalogens områden av klass1-4 undvikas. Vidare ska ytterligare fragmentering av identifierade svaga ekologiska landskapssamband undvikas. Om påverkan ändå sker ska kompensationsåtgärder, eller lämpliga åtgärder för att minimera skadan vidtas.

Vid exploatering och i skötsel av jord- och skogsmark ska biotoper med rödlistade arter eller motsvarande kvaliteter beaktas och så långt som möjligt bevaras.

I samband med fysisk planering, bygglovshantering och strandskyddsdispenser är det viktigt att säkerställa att det finns tillräcklig miljö- och naturvårdskompetens tillgänglig, att kompensationsåtgärder vid behov vidtas och att mellankommunal samverkan utvecklas i naturvårdssyfte för att säkerställa att viktiga samband upprätthålls.

B. Skydd av natur

Nuläge

Natur med höga naturvärden kan behöva säkerställas för framtiden med hjälp av lagstiftning eller avtal. Idag finns i kommunen Tyresta nationalpark, 21 naturreservat, och ett antal friluftsområden. Av naturreservaten är 19 inrättade av Länsstyrelsen och två av kommunen (Rudan och Tornberget). I Haninge finns också åtta fågelskyddsområden, sju biotopskyddsområden samt fjorton Natura 2000-områden.

Utöver de områden som redan har ett juridiskt skydd finns många naturområden i kommunen med sådana naturvärden att det motiverar ett permanent skydd enligt miljöbalken. Kommunen ska verka för att värdefull natur skyddas enligt miljöbalken som exexempelvis naturreservat eller biotopskyddsområde.

Genom att Haninge är del i den regionala grönstrukturen och delar Tyrestakilen med Stockholm stad och Tyresö kommun samt Hanvedenkilen med Stockholm stad, Huddinge och Botkyrka kommuner så behövs också ett kommunövergripande samarbete gällande naturskydd.

Inriktning

Kommunen ska verka för att värdefull natur skyddas enligt miljöbalken genom bildande av naturreservat (såväl statliga som kommunala), biotopskyddsområden, fiskeskyddsområden mm. I syfte att stärka och värna Hanvedenkilen och Tyrestakilen ska kommunen verka för ett långsiktigt kommunövergripande samarbete.

C. Naturvård och skötsel

Nuläge

Naturvårdande skötsel är viktig för att bevara, och på sikt öka, den biologiska mångfalden. En stor del av naturen behöver skötas för att inte förlora sina värden. Det gäller framförallt marker knutna till odlingslandskapet men även i skogen kan skötselinsatser behövas för att värden ska bevaras och utvecklas. I de kommunala naturreservaten har kommunen ett direkt skötselansvar som preciseras i respektive naturreservats skötselplan.

Exempel på naturvårdsåtgärder som behövs för att inte biologisk mångfald ska gå förlorad är ett ekologiskt anpassat skogsbruk, slåtter på ängsmarker och i rikkärr, röjning av vass, fräsning av igenväxande våtmarker, friställning av gamla hagmarksekar etc. Några av de kanske viktigaste naturvårdåtgärderna är sådana som leder till minskad igenväxning exempelvis ett återupptaget bete samt till att blommande träd och buskar gynnas.

Naturvårdande skötsel kan även innefatta nyanläggning av exempelvis en våtmark, omgrävning av ett vattendrag så att det återfår sitt meandrande lopp, grusning av ett vattendrag för att skapa lekbottnar för fisk mm.

Bete med nötkreatur och får genererar generellt den bästa naturvårdsnyttan men bete med dessa djurslag har minskat kraftigt under de senaste decennierna. En stor del av de tidigare aktiva jordbruksmarkerna hålls dock, genom kommunens omfattande hästnäring, öppna med hjälp av hästbete. Många hästar betar dock endast på gammal åkermark samtidigt som artrika naturbetesmarker växer igen. Här har kommunen möjlighet att informera, och på så sätt öka kunskapen hos hästägarna, om hur viktigt det är för den biologiska mångfalden att betet inte upphör på naturbetesmarker och strandängar.

Delar av kommunens jordbruksmark har omvandlats till golfbanor. En sådan omvandling leder ofta till att den biologiska mångfalden minskar avsevärt, men beroende på hur man anlägger och sköter en golfbana, kan den dock utveckla relativt höga ekologiska värden. Här kan kommunen vara drivande med information och tips till de som driver golfbanorna.

Även inne i tätorten, på den detaljplanelagda naturmarken, har valet av skötselmetod stor betydelse för förutsättningarna för biologisk mångfald.

Inriktning
Skötsel av naturreservat ska ske i enlighet med skötselplaner och föreskrifter som finns för respektive kommunala naturreservat, Tornberget och Rudan. Skötsel av annan kommunal naturmark ska genomföras med god kompetens i naturvård. Kunskap ska spridas till markägare om kommunens naturvärden.

D. Kunskapsinsamling och kunskapsspridning

Nuläge

Kommunen har sedan första halvan av 1990-talet genomfört ett stort antal biotop- och artinventeringar i Haninge. Materialet har värderats och sammanställts och utgör grunden till Naturkatalogen. Naturinventeringar och naturvärdesbedömningar ger grundläggande kunskap för att säkerställa kommunens naturvärden. Med en lättillgänglig information om naturvärdena kan allmänhet, politiker och tjänstemän få bra och kvalitetssäkrade underlag om var kommunens områden med höga naturvärden finns. Naturkatalogen utgör därför kärnan i kommunens naturvårdsarbete.

Kunskapen om naturen fördjupas och förändras ständigt. Kunskapsuppbyggnaden ska därför fortsätta med inventeringar, naturvärdesbedömningar, kartläggningar inom områden där sådana saknas samt sammanställningar av fakta. Uppdateringar och revideringar av Naturkatalogen kommer därför att vara en nödvändig och kontinuerlig verksamhet.

Inventeringar av specifika biotoper eller arter ska vid behov ske i samverkan med ansvariga myndigheter eller grannkommuner.

För att nå ett långsiktigt framgångsrikt naturvårdsarbete är det viktigt att hela samhället deltar och att kunskapen ökar hos både berörda myndigheter, organisationer och allmänhet. Att sprida kunskap och kännedom om kommunens natur och det naturvårdsarbete som bedrivs skapar förståelse för naturvårdsfrågorna och gör kommunens innevånare medvetna om den tillgång som naturen utgör.

Sedan 2009 har kommunen varje år genomfört ett 20-tal naturguidningar samt anordnat föredrag om natur och miljö för allmänheten. Skyltning om natur och naturvärden har förbättrats och informationsfoldrar som t ex skriften Vägvisare till naturen har tagits fram. Under 2015 kommer en app för mobiltelefoner, kallad Naturkartan, lanseras vilken innehåller kunskap om värdefulla naturområden samt information om hur man hittar dit.

Inriktning

Kunskapsuppbyggnaden kring kommunens natur ska fortsätta och kommunens Naturkatalog ajourhållas och spridas. Kunskapsspridningen ska fortsätta genom att tillhandahålla målgruppsanpassad information till allmänhet, politiker och tjänstemän.

E. Friluftsliv och rekreation

Nuläge

Haninge erbjuder mycket goda möjligheter till friluftsliv av skilda slag för Haningebor, besökare och turister. Oavsett var man befinner sig är det aldrig långt till naturen. Stora skogsområden kring Tyresta och Hanveden, liksom hela ytterskärgården är utpekade som riksintresse för friluftslivet. Tyresta och Hanveden erbjuder rika möjligheter till vildmarksliv, rekreation och naturupplevelser. Här finns möjlighet att vandra långa sträckor i

sammanhängande natur, från Haninge och vidare in i de angränsande kommunerna Tyresö, Nynäshamn, Huddinge och Botkyrka. I trakterna kring Hemfosa och Träsksjön finns också värdefulla sammanhängande skogar.

Genom Haninge sträcker sig sammanlagt 135 km vandringsleder varav den längsta är Sörmlandsleden. Sörmlandsleden slingrar sig genom Tyresta och Hanveden. Det finns även ett stort antal slingor, spår och elbelysta motionsspår som utgår från exempelvis Tyresta, Hanveden, Rudan och Skutan. Haninge är också en av Sveriges hästtätaste kommuner med fler än 2000 hästar. För att underlätta möjligheten till ridning och minska konflikten mellan olika sätt att nyttja naturen har en särskild ridled anlagts från Kalvsviks gård och passerar på sina 5,5 km en rad olika natur- och kulturmiljöer.

Haninges skärgård består av över 3 600 öar, kobbar och skär som erbjuder möjligheter till lugn och ro i orörd natur eller njuta av att bada, fiska, paddla kanot och åka vattenskidor. Flera av de stora öarna är välkända utflyktsområden i Stockholmsregionen som Dalarö, Fjärdlång, Gålö, Huvudskär, Kymmendö, Muskö, Nåttarö, Ornö, Rånö och Utö/Ålö. Skärgårdsstiftelsen förvaltar många områden i kommunen och har bland annat anlagt en fornslinga på Gålö.

Tyresta nationalpark är, tillsammans med Tyresta naturreservat, ett av de största orörda skogsområdena i Sverige nedanför fjälltrakterna. Tyresta blev nationalpark 1993 och förvaltas av stiftelsen Tyrestaskogen. I stiftelsens styrelse ingår representanter från naturvårdsverket, länsstyrelsen, Haninge och Tyresö kommuner.

Haninge kommun har en väsentlig uppgift i att tillgängliggöra och informera besökare från när och fjärran om kommunens naturområden. I takt med att Haninge förtätas ökar trycket på den tätortsnära naturen. För att förhindra slitage och störning, samtidigt som många människor ges möjlighet att komma ut i naturen, är det viktigt att kanalisera besöken genom exempelvis skyltning och markerade leder.

Inriktning

Information om och skyltning i kommunens naturreservat, värdefulla naturområden, utflyktsmål och attraktioner liksom arbetet med ökad tillgänglighet ska fortsätta att utvecklas. Samarbete ska utvecklas med skärgårdsstiftelsen och Stiftelsen Tyrestaskogen för gemensamma informationsinsatser.

Miljöövervakning och uppföljning

En bra miljöövervakning är viktig för att kunna uppfatta förändringar i naturen orsakade av markanvändning, miljöförstöring eller annan påverkan. Övervakningen sker i stor utsträckning genom naturvårdsverket och länsstyrelserna. Kommunen kan göra insatser genom övervakning av exempelvis biotoper eller arter som är specifika för den naturgeografiska region som kommunen ingår i.

Naturvårdsplanen består av övergripande målsättningar, naturkatalogen, prioriterade åtgärdsområden samt bilagor. Åtgärdsplanen (bilaga 1) är ett underlag för vilka konkreta åtgärder som respektive förvaltning och bolag bör genomföra för att uppnå naturvårdsplanens målsättningar. Årligen, i samband med kommunens årsredovisning, ska uppföljning göras av om utvecklingen går åt rätt håll i förhållande till naturvårdsplanens målsättningar och hur åtgärdsplanens konkretiseringar omsätts i respektive nämnd och bolag.

Respektive ansvarig nämnd eller bolag ska i sin årliga mål- och budgetprocess arbeta in åtgärder som bidar till att uppfylla naturvårdsplanens målsättningar. Åtgärdsplanen är ett

underlag och stöd för mål- och budgetarbetet. Respektive nämnd och bolag ansvarar för att lämpliga åtgärder vidtas för att uppnå naturvårdsplanens målsättningar.

Naturvårdsplanen är ett styrdokument för kommunens naturvårdsarbete men också ett underlag för kommunens översiktsplan. I samband med aktualitetsprövningen av översiktsplanen, som sker vart fjärde år, genomförs en uppföljning av naturvårdsplanen och ställning tas till om det finns behov av revidering.

Bilagor:

Bilaga 1	**–**	**Åtgärdsplan**
Bilaga 2	**–**	**Naturkatalog för Haninge kommun**
Bilaga 2a	**–**	**Karta över naturvärdesområden, land**
Bilaga 2b	**–**	**Karta över naturvärdesområden, vatten**
Bilaga 2c	–	**Lista över naturvärdesområden**
Bilaga 3	**–**	**Bakgrund, utgångspunkter och källförteckning**
Bilaga 4	**–**	**Haninges naturvärden och friluftsliv**
Bilaga 5	**–**	**Skyddad natur i Haninge**
Bilaga 5a	**–**	**Karta över skyddad natur i Haninge**
Bilaga 6	**–**	**Hotade och fridlysta arter i Haninge**
Bilaga 7	**–**	**Naturen i lagstiftningen**

Bilaga 1

Åtgärdsplan

I åtgärdsplanen redovisas en rad åtgärder som kommunen avser att genomföra i syfte att uppnå naturvårdsplanens övergripande målsättningar. Alla åtgärder ska leda mot uppfyllande av minst en av de tre målsättningarna.

Övergripande målsättningar

Skydda och utveckla naturvärden, biologisk mångfald och ekosystemtjänster
Öka kunskap och förståelse för naturen och dess värden
Inspirera och verka för att fler besöker naturen

Åtgärderna utgår från de fem åtgärdsområden som presenteras i Naturvårdsplanen.

De åtgärder som gäller vatten är sådana som tydligt kopplar till naturvård och biologisk mångfald. För övriga vattenåtgärder hänvisas till Vattenplan för Haninge kommun (2012). Bland de åtgärder som ingår i vattenplanen finns dock dagvattenåtgärder som, utöver en renande funktion, även har positiva effekter på växt- och djurlivet.

Vissa åtgärder kommenteras direkt i åtgärdsplanen, för ytterligare information hänvisas till bilaga 4; Naturvärden och friluftsliv eller till Naturkatalogen (bilaga 2).

Åtgärderna anges utan inbördes prioritetsordning.

Åtgärderna måste kostnadsberäknas i samband med genomförandet och handläggas i det årliga budgetarbetet. Respektive nämnd eller bolag ansvarar för att medel för genomförande äskas i budgetprocessen.

En avstämning av naturvårdsplanens åtgärdslista ska göras årligen.

Åtgärdsområde A
Fysisk planering

Avgörande för möjligheten att uppnå de nationella och regionala miljömålen är att god miljö- och naturvårdskunskap finns tillgänglig vid framtagande av planer och program, hantering av bygglovsfrågor samt strandskyddsdispenser. Genom ansvaret för den fysiska planeringen har kommunen en nyckelroll när det gäller att planera på ett sådant sätt att de nationella och regionala miljömålen uppnås.

Åtgärd/mål	*Ansvar*	*Sök samarbete med*
Negativ påverkan på naturvärdesområden av klass 1-4 i Naturkatalog för Haninge kommun (bilaga 2) ska undvikas. Om påverkan ändå sker ska kompensationsåtgärder, eller lämpliga åtgärder för att minimera skadan vidtas	KS	SBN
Revidera och utveckla mallen för behovsbedömning av miljöbedömning	SBN	KS
Utveckla planeringsrutiner för att säkerställa kompensation vid förlust av ekosystemtjänster och naturvärden till följd av exploatering	KS	SBN
Utred och genomför förstärkningsåtgärder i de gröna svaga samband mellan Tyrestakilen och Hanvedenkilen som identifierats i RUFS 2010[1]	KS	
Utveckla rutinerna för hantering av planärenden, bygglovsärenden och hantering av strandskyddsdispenser	SBN	KS
Arbeta för att öka andelen gröna tak och dagvattendammar samt minimera arealen hårdgjorda ytor i syfte att öka infiltrationen samt den biologiska mångfalden	SBN	KS
Arbeta för att utveckla befintliga eller skapa nya gröna stråk genom bostadsområden ut till den tätortsnära naturen	SBN	KS
Revidera och uppdatera kommunens grönplan och utred hur den kan kopplas till parkprogrammet	KS	SBN
Arbeta för utökade möjligheter till ”stadsodling”	SBN	KFN, Ideella för.

1) RUFS 2010 har identifierat svaga gröna samband på regional nivå, d.v.s. områden där kontakten mellan de gröna kilarna är svag. I och med utbyggnaden av väg 73 samt den förestående utbyggnaden av väg 259 har det sannolikt även uppstått en del svaga gröna samband på lokal nivå. En utredning bör beakta allt från behov av grodpassager till vägbroar, ekodukter mm

Åtgärdsområde B
Skydd av natur

Natur med särskilt höga värden behöver säkerställas för framtiden med hjälp av lagstiftning eller avtal, se vidare bilaga 7 Naturen i lagstiftningen, för olika alternativ till skydd av värdefull natur. I kommunen finns många naturområden med sådana naturvärden att det motiverar ett permanent skydd enligt miljöbalken.

Åtgärd/mål	*Ansvar*	*Sök samarbete med*
Skydda Högstaskogen som naturreservat[1]	KS	Ideella föreningar
Skydda Nordankärrsberget som naturreservat[2]	KS	
Utred möjligheten att skydda Forsla kärr, bäckravinen samt omgivande skog som naturreservat eller biotopskyddsområde[3]	KS	Lst, ideella föreningar
Utred möjligheten att skydda Norrbyskogen som naturreservat eller biotopskyddsområde[4]	KS	
Utred möjligheten att skydda delar av Hanveden, mellan Hemfosa och Träsksjön som naturreservat[5]	KS	
Verka för ett långsiktigt kommunövergripande samarbete om de två Gröna kilarna Hanvedenkilen och Tyrestakilen i syfte att stärka och värna deras natur och friluftsvärden	KS	Lst, grannkommuner, ideella föreningar
Undersök förutsättningar för skapande av fler fiskeskyddsområden	KS	Lst
Undersök möjligheten att skydda kallkällor med biotopskydd	KS	

1) Högstaskogen ligger mellan Skutans gård och Tyresta naturreservat och Tyresta nationalpark. Stora delar av denna skog har lika höga naturvärden som nationalparken. Delar av skogen är opåverkad av skogsbruk vilket lett till att det här finns väldigt många arter och strukturer som i ett nationellt perspektiv är unika. Den ideella naturvården har sedan 1980-talet kämpat för att få detta område skyddat som naturreservat.

2) Nordankärrsberget finns med som föreslaget utredningsområde för naturreservat i Länsstyrelsens utredning Aldrig långt till naturen från 2003.

3) Området ingår i det svaga gröna sambandet mellan Hanvedenkilen och Tyrestakilen.

4) Norrbyskogen är ett tätortsnära skogsområde med mycket höga naturvärden

5) Området har delvis mycket höga naturvärden, bland annat finns en relativt stor tjäderpopulation i området.

Åtgärdsområde C
Naturvård och skötsel

En stor del av naturen behöver skötas för att inte förlora sina värden. Det gäller fram för allt i odlingslandskapet men även i skogar kan skötselinsatser behövas för att värden ska bevaras och utvecklas. I de kommunala naturreservaten har kommunen ett direkt skötselansvar som preciseras i respektive naturreservats skötselplan.

Många av de mest artrika markerna är knutna till odlingslandskapet, framför allt till ängs- och betesmarker. Arealen småskaligt brukad mark minskar kraftigt i hela landet vilket får till följd att de arter som är knutna till denna landskapstyp hotas. En majoritet av Sveriges rödlistade arter hör hemma i jordbrukslandskapet. Jordbruksdriften är en förutsättning för att bevara odlingslandskapets kultur- och naturvärden och de arter som är knutna hit.

Vatten är ett viktigt inslag i landskapet som har stor betydelse både för vattenlevande organismer och för landlevande djur och växter. Mängden vatten i landskapet har under de senaste generationerna minskat kraftigt på grund av bland annat utdikningar i både skog och odlingsbygd. Att åter öka mängden vatten är viktigt för det växt- och djurliv som är knutet till landskapets vattenmiljöer.

Åtgärd/mål	*Ansvar*	*Sök samarbete med*
Utveckla ett nämndövergripande samarbete gällande naturvård och skötsel av naturmark[1]	KS	SBN, KFN mfl.
Arbeta för att arealen välhävdad ängs- och betesmark ökar genom informationsinsatser eller restaureringsinsatser av igenväxande marker	KS	SBN, ideella föreningar, Skärgårdstiftelsen
Följ årligen upp arealen välhävdad ängs- och betesmark som hävdas med miljöstöd	KS	JV, Lst
Genomför skötsel av ädellövträd som hotas av igenväxning eller på annat sätt är i behov av skötsel, med utgångspunkt från Länsstyrelsens trädinventering från 2012.	KS	SBN, Ideella föreningar, Skärgårdsstiftelsen
Utred möjligheten för kommunen att kunna bidra ekonomiskt till naturvårdsskötsel på privat mark[2]	KS	
Uppdra åt Skogsstyrelsen att nyckelbiotopinventera skogarna runt Hemfosa och Träsksjön	KS	
Revidera skogspolicyn för Haninges kommunägda skogar	KS	KFN, SBN
Kommunens skogar ska skötas med huvudsyfte att gynna biologisk mångfald, rekreation och friluftsliv.	KS	SBN
Fortsätt dialogen med Fortifikationsverket för att möjliggöra för Skogsstyrelsen att nyckelbiotopsinventera Fortifikationsverkets markinnehav i kommunen[3]	KS	

Ta fram en policy för hantering av vildsvinsstammen på kommunal mark, samt arbeta för att på sikt ta fram en förvaltningsplan för hela kommunen tillsammans med berörda intressenter som privata mark-ägare, jägare m fl.	KS	Viltvårdsrådet, enskilda markägare
Se till att vägen mellan väg 257 och parkeringsplatsen invid Slåboda-mossen i Tornbergets naturreservat hålls i gott skick[4]	SBN	KFN, KS
Starta en diskussion med bland annat Huddinge kommun om ansvar och upprustning av Ådranvägen	SBN	KFN
Fullfölj bekämpningsplanen för jätteloka	KS	SBN
Inventera mängden odlingsfria kantzoner längs med kommunens vattendrag.	KS	
Verka för att skyddszoner kring vattendrag på jordbruksmark upprättas, bl a. i syfte att minska läckaget av näringsämnen	KS	SBN
Öka inslaget av vattenmiljöer i landskapet genom att verka för att dammar eller våtmarker restaureras eller nyanläggs	KS	SBN
Arbeta för att bevara vattendrags naturliga sträckningar och utred i förekommande fall möjligheten till meandring av tidigare raka diken [5]	KS	SBN
Kartlägg och, där så bedöms lämpligt, avlägsna vandringshinder för fisk i vattendrag	KS	SBN
Verka generellt för att skuggande buskar och träd utmed bäckar och åar bevaras	KS	SBN
Genomför årlig skötsel, i enlighet med skötselanvisningarna, för den restaurerade våtmarken vid Skutans gård.	KS	KFN, SBN
Restaurera ytterligare delar av rikkärret Forsla kärr och fortsätt med kontinuerlig slåtter av dessa samt av de delar som restaurerats tidigare	KS	KFN
Identifiera behovet av och utveckla former för naturvårdsskötsel för tätortsnära/bostadsnära natur	SBN	KS
Gynna biologisk mångfald i tätorten genom att slå vissa vägrenar, rondeller och övriga grönytor med så kallad slåtterbalk[6]	SBN	KS
Genomför åtgärder för att gynna den biologiska mångfalden i tätorten genom att exempelvis anlägga brynmiljöer, faunadepåer, ”fjärilsträdgårdar”, vattenstråk och dammar	SBN	KS
Utred möjligheterna att inrätta ett natur- och miljövårdsråd, bestående av politiker tjänstemän och ideella föreningar[7]	KS	KS
Sök aktivt olika finansieringskällor för naturvårdsinsatser som exempelvis LONA och LOVA-medel.	KS	SBN, Ideella föreningar

1) Naturvårdande åtgärder behöver genomföras över hela kommunen. Ansvaret för marken ligger spritt på olika nämnder och en samordning är därför viktig för att kommunens naturvärden ska skötas optimalt.

2) Sådan skötsel kan exempelvis gälla friställning av ”jätteträd”, slåtter eller stängsling för bete. Ett alternativ som bör utredas är möjligheten att inrätta en naturvårdsfond där markägare eller ideella föreningar kan söka bidrag för olika naturvårdande åtgärder

3) Skogsstyrelsen har gjort en generell nyckelbiotopsinventering av all mark i kommunen utom den som ägs av Fortifikationsverket. Det har dock visat sig genom inventeringar genomförda av Naturskyddsföreningen under 2011 att området kring Träsksjön delvis har så höga naturvärden att de uppfyller Skogsstyrelsens kriterier för nyckelbiotop eller naturvärdesobjekt.

4) En kostnadsberäkning bör göras för en permanent förbättring av vägens status. Om inte någon permanent förbättring genomförs behöver omfattande lagningsarbeten göras ungefär vartannat år.

5) Vattendrag som rinner i meandrande formationer bidrar till ett minskat närsaltsläckage samt att föroreningar hinner fastläggas innan vattnet når ut i havet.

6) Genom att slå gräsytor med skärande redskap som exempelvis en slåtterbalk i stället för att använda gräsklippare, gynnas många ängsväxter så som prästkrage, blåklint och vallmo.

7) Att inrätta ett natur- och miljövårdsråd utifrån en modell som under snart 20 års tid använts av Huddinge kommun, är ett sätt att både skapa en ökad dialog och att ta tillvara värdefull kunskap.

Åtgärdsområde D
Kunskapsinsamling och kunskapsspridning

Kunskapen om Haninges natur är kärnan i det kommunala naturvårdsarbetet. Med tillräckligt kunskapsunderlag kan planeringen minimera intrånget i naturvårdens och friluftslivets intressen samt behålla och utveckla naturens kvaliteter.

En avgörande förutsättning för att värna och utveckla naturvärden är att veta var de finns, vilken status de har och hur de bäst ska förvaltas. God kunskap om kommunens naturmiljö är därför en viktig förutsättning för att bevara stabila ekosystem, biologisk mångfald och en långsiktig hushållning med naturens resurser.

För att nå ett långsiktigt framgångsrikt naturvårdsarbete är det viktigt att hela samhället deltar och att kunskapen ökar hos både berörda myndigheter, organisationer och allmänheten. Att sprida kunskap och kännedom om kommunens natur och det naturvårdsarbete som bedrivs skapar förståelse för naturvårdsfrågorna och gör kommunens innevånare medvetna om den tillgång som naturen utgör.

Utöver naturvårdsplanens åtgärder kommer kommunens miljöverkstad att arbeta tillsammans med skolan för att sprida kunskap om natur- och miljöfrågor bland Haninges elever. Miljöverkstaden kommer även att arbeta gentemot allmänheten med frågor som rör hållbar utveckling samt olika miljö – och naturvårdsfrågor

Åtgärd/ Mål	*Ansvar*	*Sök samarbete med*
Genomför naturvärdesbedömning av de områden som i Naturkatalogen definierats ha potentiella naturvärden.	KS	SBN
Komplettera den naturvärdesbedömning och klassning av marina miljöer som gjorts bl a med utgångspunkt i de marina vegetationsinventeringar som genomfördes 2010 och 2011	KS	SBN
Uppdatera Naturkatalogen till gällande SIS-standard	KS	
Ajourhåll och komplettera Naturkatalogen utifrån befintlig och ny kunskap	KS	
Bygg upp kunskap om förekomster av hotade arter i kommunen, speciellt de arter som omfattas av länsstyrelsens åtgärdsplaner	KS	SBN
Genomför kontinuerliga artgruppsspecifika inventeringar	KS	SBN
Komplettera Länsstyrelsens inventering av skyddsvärda träd i Haninge	KS	
Genomför fortsatta fladdermusinventeringar, i första hand i de områden där rödlistade fladdermöss identifierades under fladdermusprojektet 2012-2014.	KS	WWF, SNF
Hitta former för att samla och tillgängliggöra naturinventeringar som berör Haninge kommun.	KS	SBN
Sammanställ kända fakta om växt- och djurliv samt kemisk status för kommunens sjöar.	KS	
Lokalisera samt genomför flora- och faunainventeringar kring kallkällor med flöde året runt	KS	Ideella föreningar
Inventera groddjur med avseende på vandringsvägar mellan övervintrings- och fortplantningsplatser	KS	SBN
Kartlägg kommunens sandstränder	KS	
Utveckla kontinuerligt natur- och miljösidorna på kommunens hemsida	KS	
Utveckla verksamheten med föredrag och naturvandringar/guidningar om och i kommunens naturområden	KS	KFN, Ideella föreningar
Sprid skriften Vägvisare till naturen i Haninge till nyanställda, nyinflyttade samt övriga anställda och till allmänheten	KS	Ideella föreningar
Marknadsför och sprid appen Naturkartan till allmänheten[1]	KS	KFN, SBN
Ge riktad information till jordbrukare/skogsägare, ägare av golfbanor m.fl. om hur de kan bidra till en positiv påverkan på natur och miljö	KS	SMOHF
Utred möjligheten att utveckla en natur- och miljöhörna på de kommunala biblioteken, där besökare kan låna böcker och informera sig om Haninges naturområden, biologiska mångfald, ekosystemstjänster, vattenmiljö, reningsanläggningar, dagvattenhantering mm.	KFN	KS
Arbeta för att markägare med värdefulla naturområden på sina marker har	KS	Ideella

kunskap om dessa liksom hur dessa bäst ska skötas för att deras naturvärden ska bevaras och utvecklas		föreningar, Skärgårdstiftelsen
Fortsätt att utveckla Haninges Miljöverkstad	KOF	UBF, KS
Arbeta för att friluftskartan ”Välkommen till Hanveden – Stockholms skogsrike” uppdateras och ges ut på nytt[2]	KS	
Öka samarbetet med kommunens företagare i syfte att öka kunskapen om naturvård och vilka möjligheter de enskilda företagen har att gynna den biologiska mångfalden	KS	KS
Fortsätt övervakningen av tjäderstammens utveckling i kommunen	KS	

1) Naturkartan är en app som kan laddas ner till mobiltelefonen som innehåller beskrivning och vägvisning till ett stort antal naturområden i kommunen.

2) Upplagan av Friluftskartan, Välkommen till Hanveden, även kallad Hanvedenkartan är helt slut. Kartan togs fram i samarbete mellan Skogssällskapet och Haninge, Huddinge, Stockholm och Botkyrka kommuner och behöver nu uppdateras med bland annat de fyra nya naturreservat som tillkommit.

Åtgärdsområde E
Friluftsliv och rekreation

Förutom friluftslivets hälsobringande effekter bidrar friluftsliv till att bredda allmänhetens kunskap om naturen liksom till en ökad förståelse för miljö- och naturvårdsfrågor.

Åtgärd/ Mål	*Ansvar*	*Sök samarbete med*
Uppför ett utsiktstorn på Tornberget, i Tornbergets naturreservat	KFN	KS
Sätt upp informationsskyltar i naturreservat, vid vandringsleder, källor och välbesökta naturområden som berättar om naturen på platsen	KS	KFN
Se över och åtgärda vid behov skyltningen till kommunens naturreservat från gång- cykel- och bilvägar	KS	KFN
Arbeta för att lokal media uppmärksammar värdefulla natur- och friluftsområden i kommunen	KS	SBN, ideella föreningar, Skärgårdstiftelsen
Aktuellt informationsmaterial om de kommunala naturreservaten ska alltid finnas tillgängligt på plats i naturreservaten	KS	KFN
Alla anläggningar för besökare i kommunens naturreservat och värdefulla naturområden, så som vägvisning, ledmarkeringar, rastplatser, parkeringsplatser m m. ska ha god standard	KFN	KS

Bilaga 2

Naturkatalog för Haninge kommun

– en sammanställning av områden i kommunen med betydelse för biologisk mångfald

Naturkatalogen består av ett kartmaterial samt denna bilaga. Kartmaterialet finns tillgängligt i kommunens GIS-verktyg Solen Web. Kartorna finns även att ladda ner från kommunens hemsida www.haninge.se.

Naturkatalogen redovisar naturområden i kommunen som har betydelse för biologisk mångfald. För att skapa en fördjupad kunskap om olika naturtyper och naturvärden i kommunen har det genom åren genomförts ett stort antal naturinventeringar. Någon konsekvent bedömning och klassificering av naturvärden har tidigare inte gjorts.

Under 2011 och 2012 har adekvata naturinventeringar sammanställts så att alla kommunens kända områden med höga naturvärden har identifierats. Sammanlagt har 1067 områden med höga naturvärden, så kallade naturvärdesområden, identifierats, varav 119 är knutna till vatten. Runt varje område har en 30 meter bred buffertzon angivits.

Områdena har klassificerats utifrån sina naturvärden i en skala från 1=nationella värden till klass 4=lokala värden, se Naturkatalog för Haninge kommun (bilaga 2).

Klass 1	Klass 2	Klass 3	Klass 4
Nationellt värdefull biotop	Regionalt värdefull biotop	Kommunalt värdefull biotop	Lokalt värdefull biotop

Klass 1 omfattar områden som har så stor betydelse för biologisk mångfald i Sverige att de är av nationellt intresse.

Klass 2 innefattar biotoper som är så ovanliga eller hyser en så rik biologisk mångfald att de är viktiga att bevara för att behålla den biologiska mångfalden i Stockholms län.

Klass 3 omfattar områden som är mycket skyddsvärda i ett kommunalt perspektiv. I klassen återfinns miljöer som hyser en rik biologisk mångfald eller är ovanliga i Haninge kommun.

Områden i kategori 1-3 innefattar biotoper med sådana naturvärden att samhället behöver skydda dem får att uppnå de nationella målen om biologisk mångfald som staten satt upp.

Klass 4 innefattar miljöer som är viktiga att bevara för att behålla den biologiska mångfalden på lokal nivå. Med lokal menas stadsdel, socken eller annan geografisk enhet som definieras i inventeringen. Den samlade arealen (inte nödvändigtvis varje enskilt område) av klass 4 områdena är viktiga att bevara för att nå de nationella målen om biologisk mångfald.

Identifiering och klassning av naturvärdesområdena bygger i huvudsak på inventering av biotoper (mindre områden med likartad vegetation och djurliv). De identifierade områdena utgör värdefulla kärnor för kommunens biologiska mångfald. Att bevara dessa områden är dock inte tillräckligt för att bevara värden på landskapsnivå. I Naturkatalogen har därför även 319 områden med sammanhängande naturvärden avgränsats. Dessa områden kan vara sådana där naturvärden, utifrån ett landskapsperspektiv, är kända, exempelvis på Häringehalvön.

Sammanhängande områden har även avgränsats i fall där flera naturvärdesområden ligger nära varandra. Dessa områden har då knutits samman till ett sammanhängande objekt. I de sammanhängande områdena kan det finnas mellanliggande avsnitt som saknar höga naturvärden men områdena är, i sin helhet, viktiga för att bevara naturvärdena inom de ingående naturvärdesområdena. Naturkatalogen omfattar även några områden med potentiella naturvärden som ännu inte klassats eller avgränsas i detalj.

Inventeringsunderlagen har olika kvalitet vilket redovisas i tre klasser. A= god kvalitet, B= inventering behöver kompletteras, C= låg kvalitet, behöver göras om. Naturvärdesklassificeringar som bygger på inventeringar med låg kvalitet är osäkrare än de som har bättre kvalitet. Ofta är de avgränsningen som är osäker.

Naturvärdesbedömning är inte en fullständigt objektiv metod, utan grundar sig delvis på subjektiva expertbedömningar. Dessa grundar sig dock på mångårig erfarenhet av att bedöma olika typer av naturmiljöer, kunskap om Natura 2000-naturtyper och dess typiska arter, viktiga ekologiska strukturer, signalarter, rödlistade arter med mera.

I tabellen nedan redovisas de underlag som har använts för naturvärdesklassningen, vilken kvalitet underlagen har samt vilka naturvärdesklasser de genererar. Observera att inga landobjekt i inventeringarna automatiskt får klass 1 nationellt värde utan klassning har gjorts utifrån bedömningar av beskrivningar, artinnehåll samt tidigare kunskap om områdena. Klassningen av områden i kommunens egna naturinventeringar har gjorts utifrån beskrivningar och redovisning av artinnehåll.

Inventering	**Naturvärdesklass**	**Kvalitet**
Skogsstyrelsen – nyckelbiotoper	Klass 2 eller högre	A
Skogsstyrelsen – naturvärdesobjekt	Klass 3	A
Skogsstyrelsen - biotopskyddsområden skog	Klass 2 eller högre	A
Bevarandeplaner och naturtyper inom Natura 2000	Olika klasser	Olika kvalitet
TUVA artrik betesmark, aktivt bete	Klass 2 eller högre	A
TUVA restaurerbar mark	Klass 3	A
Naturinventeringar, kommunens	Olika klasser	Olika kvalitet
Länsstyrelsens naturkatalog 1996	Olika klasser	Olika kvalitet
Våtmarksinventeringen VMI	Olika klasser	B/C
Ädellövskogsinventeringen	Klass 2 eller högre	A
Skyddsvärda grundområden AB, C och D län 2003:05	Olika klasser	Olika kvalitet
Fredningsområden för fisk	Klass 2 eller 3	Olika kvalitet
Skyddsvärda grundområden, gäddlekplatser inventerade 1987	Klass 2 eller 3	Olika kvalitet
Inventering av vattenväxter i Tyresåns	Klass 2 eller 3	A

avrinningsområden 2009		
Marin vegetationskartering vid Dalarö och Muskö 2010	Klass 2	B
Trösklade havsvikar i Stockholms län, Rapport 1991:9	Klass 2 eller högre	C
Områdesklassificering kustfåglar	Olika klasser	B
Levande sjöar och vattendrag, särskilt värdefull fisk	Klass 1	A
Levande sjöar och vattendrag, särskilt värdefull natur	Klass 1	A
Levande sjöar och vattendrag, värdefull natur	Klass 1	A

Utöver de ovan nämnda underlagen har en begränsad fältinventering av framför allt tätortsnära naturområden gjorts. Ortofoton har använts för att korrigera avgränsning av områden och till viss del för verifiering av klassning av naturvärden.

För en detaljerad beskrivning av hur naturvärdesbedömningen gjorts hänvisas dokumenten Naturvärdesbedömning av landområden; Metodrapport respektive Naturvärdesbedömning av vattenområden; Metodrapport. Rapporterna finns att ladda ner på kommunens hemsida: www.haninge.se.

Till varje naturvärdesområde finns ett objektblad med en beskrivning av området, en motiverad värdering, en kvalitetsklassning av inventeringen, en redovisning av varifrån uppgifterna kommer samt skötselmål. Objektbladen finns som klickbara Pdf:er från kartan i Solen Web eller kan laddas ner från kommunens hemsida www.haninge.se.

Under 2014 har en studie som identifierar svaga, samt speciellt viktiga och fungerande, ekologiska landskapssamband gjorts. Studien visar var det finns särskilda ekologiska samband mellan biotoperna och var de, för biologisk mångfald, viktigaste landskapsavsnitten finns. Naturkatalogen avser att kompletteras med utgångspunkt ifrån resultatet av studien av ekologiska landskapssamband.

Gudö
Vega
Vendelsö
Vendelsömalm
Kolartorp
Tyresta nationalpark
Tyresta
Tyresta naturreservat
Brandbergen
Handen
Nämdöfjärden
Smådalarö
Vadviken
Öran
Jordbro
Högsta
Dalarö
Hallsättra
Krigslida
Tungelsta
Aspön
Björnö
Kymmendö
Fågläro
Årsta
Gälö
Årsta havsbad
Ornö
Mörbyfjärden
Oxnö
Hemfosa
Mefjärd
Söderby
Björkö
Mysingen
Fjärdlång
Torpa skog
Kanada
Långarn
Muskö
Guldboda
Herrön
Utö
Huvudskär
Yxlö
Rånö
Älö
Norrö
Aspö
Nättarö
Östersjön
0 2 4 Km
N

Bilaga 2a Naturvärden Haninge (land)

Sammanhängade områden med höga natur-värden

Naturvärdesområden (enskilda biotoper)

- Klass 1. Högsta naturvärde – riksintresse
- Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
- Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
- Klass 4. Naturvärde – lokal betydelse
- Potentiella naturvärden
- Tyresta nationalpark/naturresservat

Bilaga 2b Naturvärden Haninge (vatten)

Naturvärdesområden (enskilda biotoper)

Nämdöfjärden
Mysingen
Östersjön
Mörbyfjärden
Gudö
Vega
Vendelsö
Vendelsömalm
Kolartorp
Tyresta
Brandbergen
Handen
Jordbro
Riddartorp
Oran
Högsta
Vadviken
Smådalarö
Sandemar
Dalarö
Aspön
Fågläro
Kymmendö
Björnö
Gålö
Årsta
Årsta havsbad
Västerhaninge
Krigslida
Hållsättra
Tungelsta
Hemfosa
Söderby
Häringe
Långarn
Torpa skog
Kanada
Oxnö
Ornö
Mefjärd
Fjärdlång
Björkö
Muskö
Gullboda
Herrön
Yxlö
Utö
Ålö
Rånö
Norrö
Aspö
Nåttarö
Huvudskär
0 2 4km
N

Bilaga 2c

Naturkatalogens Naturvärdesområden, lista

Denna bilaga innehåller en uppräkning, med angivelse av naturtyp och naturvärdesklassning, av de naturvärdesområden som redovisas i Naturkatalogens karta, bilagorna 2a och 2b. För en detaljerad beskrivning av varje objekt hänvisas till länkade dokument från respektive naturvärdesområde i kommunens GIS-system Solen Web eller till kommunens hemsida www.haninge.se.

ID	Namn	Huvudnaturtyp	Naturvärde
1_1		Gamla friska-torra lövskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
1_2		Sumpbarrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
1_3		Sumpbarrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
1_4	OPP-NORRBY	Sumplövskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
1_5		Sumplövskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
1_6	Vega	Sumplövskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
2_1	Tutviksskogen	Mosaik av hällmarker och myrar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
2_2	Vendelsö allé	Ädellövträd	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
2_3	700m SSO Signeborg	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
2_4		Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
2_5		Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
2_6		Sumpbarrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
2_7		Gamla friska-torra lövskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
2_8		Sumpbarrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
2_9	Lyckebyn. Invid bebyggelse i SÖ delen, i höjd med nordliga delen av Lycksjön.	Skog	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
2_10	Lyckebyn. Invid bebyggelse i SÖ delen, i höjd med nordliga delen av Lycksjön.	Rinnande vatten	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
2_11	Gubbkärr. Mellan Källtorp, Vendelsömalm och Ramsjön.	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 4. Naturvärde – lokal betydelse
2_12	Gubbkärr. Mellan Källtorp, Vendelsömalm och Ramsjön.	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
3_1	Österäng, Gudö	Öppna våtmarker	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
5_1	Toppholmarna	Skär	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
5_2	Knipholmarna	Skär	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
5_3	BRANT CENTRALA RAMÖN	Gamla friska-torra lövskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
5_4	Ängsön-Gränsö	Värdefulla kustfågelområden	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
5_5	ÖSTRA RAMÖ	Gamla friska-torra lövskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
7_1	200 m NV Kärrsjön	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse

7_2	N Dammbro	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
7_3	400 m Ö Dammbro	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
7_4	Myrmark 519	Sumpskogar	Potentiella naturvärden
7_5	800 m Slåboda	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
8_1	900 m NV om Riddartorp	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
8_2	Öran	Sjö	Klass 1. Högsta naturvärde – riksintresse
8_3	700 m NV om Riddartorp	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
8_4	Slåboda	Sumpbarrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
8_5		Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
8_6	Slåboda	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
8_7	N om Svartsjön	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
8_8	SO Öran	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
8_9	Långsjön	Sjö	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
8_10	Slåboda	Öppna våtmarker	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
8_11	350 m SO Slåboda	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
8_12	700 m OSO Slåboda	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
8_13	Svartsjön	Sjö	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
8_14	600 m SV om Riddartorp	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
9_1	S.S.O Gräsvreten	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
9_2	Mellanberg, 850 m NNÖ om Mellanbergsgård, hörnet Nynäsvägen/Söderby parkväg.	Sumpskogar	Klass 4. Naturvärde – lokal betydelse
9_3	Mellanberg, 850 m NNÖ om Mellanbergsgård, hörnet Nynäsvägen/Söderby parkväg.	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
9_4	Hermanstrop	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
9_5	Björkkärr 700m nv Björkdalen	Sumplövskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
9_6	500m v Solsätra	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
9_7	Hällmark 500m nv Ruda skans	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
9_8	S.O Björkdalen	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
9_9	N.V Ruda skans	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
9_10	Sumpskog v Ruda skans	Sumpbarrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
9_11	800m v Ruda skans	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
9_12	Övre rudasjön	Sjö	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse

9_13	200m no Trylen	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
9_14	450m v Övre Rudan	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
9_15	Trylen	Klarvattensjöar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
9_16	200m v Rudans friluftsanl.	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
9_17	N Jordbro bergtäkt	Sumpbarrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
9_18	V Rudans friluftsanl.	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
9_19	600m sv Rudans friluftsanl.	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
9_20	Dalkarlskärret	Öppna våtmarker	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
9_21	500m sv Rudans friluftsanl.	Sumpbarrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
9_22	Bäck nv Nedre Rudan	Gamla friska-torra lövskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
9_23	NO Jordbro bergtäkt	Sumpbarrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
9_24	250m v Nedre Rudan	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
9_25	Nedre rudsjön	Sjö	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
9_26	V Nedre rudan	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
9_27	N Katrineberg	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
9_28	150m v Nedre Rudan	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
9_29	300 m SO om Djupdalen	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
9_30	S Nedre Rudan	Sumplövskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
9_31	Slätmossen	Sumpskogar	Klass 4. Naturvärde – lokal betydelse
9_32	500 m S om Djupdalen	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
9_33	Gulliberg. Dalgång NV om Gullibergs gård.	Sumpskogar	Klass 4. Naturvärde – lokal betydelse
9_34	Gulliberg. Bergsrygg N om Gullibergs gård.	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
9_35	Gulliberg. Berg V om Gullibergs gård.	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
9_36	Gulliberg. Dalgång NV om Gullibergs gård.	Sumpskogar	Klass 4. Naturvärde – lokal betydelse
9_37	500 m V om Riddartorp	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
9_38	900 M SSV. HÖKMOSSEN	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
9_39	500m no Kvarntäppan	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
9_40	NO Kvarntäppan	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
9_41	Höglund (Jordbro), vattendrag mellan Lerstenesvägen och Kvarntäppan.	Rinnande vatten	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
9_42	300 m SO om Riddartorp	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
9_43	Ö Kvarntäppan	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
9_44	700 m NV om Nytorp	Gamla friska-torra	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse

		barrskogar	
9_45	S Kvarntäppan	Sumplövskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
10_1	Gubbkärr. Mellan Källtorp, Vendelsömalm och Ramsjön.	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
10_2	Lycksjön	Sjö	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
10_3	Gubbkärr. Mellan Källtorp, Vendelsömalm och Ramsjön.	Sumpbarrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
10_4	Ramsjön	Sjö	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
10_5	400 M NV. LYCKSJÖHAGEN	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
10_6	400 M NV. LYCKSJÖHAGEN	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
10_7	Erikslund	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
10_8	200 M V. LYCKSJÖHAGEN	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
10_9	Svartsjön	Sjö	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
10_10	Erikslund f.d. gård (Tyretsa), nedanför berg.	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
10_11	ERIKSLUND	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
10_12	Forsla kärr	Öppna våtmarker	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
10_13	1,2 KM ONO. SKUTAN	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
10_14	Skutan	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
10_15	Skutan	Sumpbarrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
10_16	1,1 KM ONO. SKUTAN	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
10_17	350 M ONO. HÖGSTALUND	Sumplövskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
10_18	400 M VSV. SLALOMBACKEN	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
10_19	1,2 KM ONO. SKUTAN	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
10_20	700 M NNV. LINGONLIDEN	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
10_21	400 M Ö. HÖGSTALUND	Sumplövskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
10_22	850 M NV. LINGONLIDEN	Sumplövskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
10_23		Öppna våtmarker	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
10_24	400 M Ö. SKUTAN	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
10_25	Forsla kärr	Rikkärr	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
10_26	Skutan	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
10_27	400 M Ö. SKUTAN	Sumpbarrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
10_28	300 M Ö. SKUTAN	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
10_29	Skutan	Sumpbarrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
10_30	950 M NNV. ÖV. HAMMARBY	Sumplövskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
10_31	600 M NV. LINGONLIDEN	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
10_32	950 M NNV. ÖV.	Gamla friska-torra	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse

	HAMMARBY	barrskogar	
10_33	Skutan	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
10_34	550m v Skutan	Sumplövskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
10_35	Skutan Klädesberget	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
10_36	300 M NNO. LINGONLIDEN	Sumpbarrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
10_37	700 M VSV. SKUTAN	Sumpbarrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
10_38	500 M OSO. SKUTAN	Sumpbarrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
10_39	600 M V. LINGONLIDEN	Sumpbarrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
10_40	1,4 KM N. KULLEN	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
10_41	900m vsv Skutan	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
10_42	1,3 KM N. KULLEN	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
10_43	1,5 KM OSO. SKUTAN	Sumpbarrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
10_44	100 M V. LINGONLIDEN	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
10_45	Skutan	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
10_46	200 M OSO. LINGONLIDEN	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
10_47	Skutan	Sumpbarrskogar	Klass 4. Naturvärde – lokal betydelse
10_48	Skutan	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
10_49	200 M S. LINGONLIDEN	Sumpbarrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
10_50	1,1 KM NNO. KULLEN	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
10_51	350 M NNV. ÖV. HAMMARBY	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
10_52	1,2 KM NNO. KULLEN	Sumplövskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
10_53	Skutan	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
10_54	Skutan	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
10_55	400 M SO. LINGONLIDEN	Sumpbarrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
10_56	1 KM SO. SKUTAN	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
10_57	VSV. BRÄNNSKÄRR	Sumpbarrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
10_58	Skutan	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
10_59	900 M VSV. BRÄNNKÄRR	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
10_60	1,4 KM SO. SKUTAN	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
10_61	800 M NNV. KULLEN	Sumplövskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
10_62	300 M SV. BRÄNNSKÄRR	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
10_63	900 M VSV. BRÄNNKÄRR	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
10_64	S. HÖKMOSSEN	Sumpskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
10_65	Skutan	Sumpbarrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse

10_66	KALLBÄCKSDALL	Sumplövskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
10_67	Skutan	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
10_68	BRANDFÄLT Ö SVENSRO	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
10_69	Hammarby	Trädbärande hävdade marker	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
10_70	ALSUMPSKOG 400M NV SVENSTORP	Sumplövskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
10_71	500 M SSV. HÖKMOSSEN	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
10_72	700 M SSV. HÖKMOSSEN	Sumpbarrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
10_73	550 M SV. NED. HAMMARBY	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
10_74	Högsta. S om vattendrag, Ca 600 m V om Nedre Hammbarby.	Skog	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
10_75	BRANDFÄLT N KLOVKÄLLSMOSSEN	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
10_76	Alby (Ö om Nynäsvägen). 300 V om Alby, nära Västegården.	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 4. Naturvärde – lokal betydelse
10_77	ALSUMPSKOG VID KLOVKÄLLSMOSS	Sumplövskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
11_1	Tyresta	Sumplövskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
11_2	EK I BRANT 500M Ö NORRBYTORP	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
11_3	300m n Kvarnmossen	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
11_4	300m nno Galgmossen	Sumplövskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
11_5	N Galgmossen	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
11_6	NNO Långmossen	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
11_7	V Långmåssen	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
11_8		Skog	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
11_9	Ö Långmossen	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
11_10	Kvarnmossen, Tyresta	Öppna våtmarker	Potentiella naturvärden
11_11	Galgmossen, Mörby	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
11_12	547	Öppna våtmarker	Potentiella naturvärden
11_13		Oklassad betesmark	Klass 4. Naturvärde – lokal betydelse
11_14	BARRS.400M SV VÄSTERSK.VRETE	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
11_15	ALSUMSKOG 350M N KLOVKÄLLAN	Sumplövskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
11_16	Ö.Ösby	Diverst område med många naturtyper	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
11_17	ALSUMPSKOG 500 M Ö JUNFRUBAC	Sumplövskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
11_18	DALGÅNG M BÄCK V DJUPTRÄSK	Sumpbarrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
11_19	Djupträsk	Sumpskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
11_20	1,1 km V Sandvreten	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse

11_21	Tjursjön	Sumpbarrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
11_22	Tjursjön	Sumpbarrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
12_1	Skomakarskeppet	Värdefulla kustfågelområden	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
12_2	Ritvik	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
12_3	Vinåkersbäcken	Marin	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
12_4	Vinåker	Öppna våtmarker	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
12_5	SUMPSKOG N MALMEN	Sumplövskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
12_6	BRANT 200 M SYDV SÖDERÄNGEN	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
12_7	BARRSKOG SYDV VINÅKERSVIKEN	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
12_8	Vinåker	Betade skogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
12_9	Vinåker	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
12_10	Vinåker	Sumpbarrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
12_11	Dalarö	Marin	Potentiella naturvärden
12_12	Djupträsk	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
12_13	Hemträsk, Sandemar	Öppna våtmarker	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
13_1	DALGÅNG PÅ STENDÖRREN	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
13_2	Smådalarö	Marin	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
13_3	Smådalarö	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
13_4	Långholmen och Piltholmen	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
14_1	L. Husarn-L. Kråkskär	Värdefulla kustfågelområden	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
14_2	Havsgjusorna	Värdefulla kustfågelområden	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
15_1	1,4 KM NNV SADELMAKARTORP	Sumpbarrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
15_2	Myrmark sydost Pålan	Sumpskogar	Klass 4. Naturvärde – lokal betydelse
15_3	Mosse, Runsen	Sumpskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
15_4	150 M SV SADELMAKARTORP	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
15_5	300 M NV VEDASJÖN	Gamla friska-torra lövskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
15_6	50 m n Jakobsberg	Asp	Klass 4. Naturvärde – lokal betydelse
15_7	550 M NNO PETTERSBERG	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
15_8	120m sso Jakobsberg	Asp	Klass 4. Naturvärde – lokal betydelse
15_9	600 m NNV Kampkärr	Sumpbarrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
15_10	350m ssv Jakobsberg	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
15_11	360m sso Jakobsberg	Sumpbarrskog	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
15_12	430 m ssv Jakobsberg	Skog	Klass 4. Naturvärde – lokal betydelse
15_13	Hålsjön	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
15_14	440m sso Jakobsberg	Sumpbarrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
15_15	Runstens Gård 630 m ö om	Sumpskog	Klass 4. Naturvärde – lokal betydelse
15_16	Runstens Gård 180 m ö om	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 4. Naturvärde – lokal betydelse

15_17	Runstens Gård	Grova tallar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
15_18	V HÅLSJÖN	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
15_19		Trädbärande hävdade marker	Klass 4. Naturvärde – lokal betydelse
15_20	400M Ö HÅLSJÖN	Sumpbarrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
15_21	300M OSO HÅLSJÖN	Sumpbarrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
15_22	Runstens Gård 640 m ö om	Hällmarkstallskog	Klass 4. Naturvärde – lokal betydelse
15_23	200M SO HÅLSJÖN	Sumplövskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
15_24	620m s Jakobsberg	Sumpbarrskog	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
15_25	516 Fd myrmark	Saknas	Potentiella naturvärden
15_26	Trädklädd mosse, Runstens Gård	Sumpskogar	Klass 4. Naturvärde – lokal betydelse
15_27	Runstens Gård 480 m vsv om	Hällmarkstallskog	Klass 4. Naturvärde – lokal betydelse
15_28	250 m V Kampkärr	Sumpbarrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
15_29	400M SO HÅLSJÖN	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
15_30	Runstens Gård 850 m vsv om	Fattigkärr	Klass 4. Naturvärde – lokal betydelse
15_31	Runstens Gård 780 m sv om	Asp	Klass 4. Naturvärde – lokal betydelse
15_32	Runstens Gård 620 m sv om	Asp	Klass 4. Naturvärde – lokal betydelse
15_33	Runstens Gård 680 m sv om	Hällmarkstallskog	Klass 4. Naturvärde – lokal betydelse
15_34	Runstens Gård 740 m sv om	Asp	Klass 4. Naturvärde – lokal betydelse
15_35	200M Ö SOFIELUND	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
15_36	Sofielund. V om gården.	Ädellövträd	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
15_37	S LILLÄNGEN	Gamla friska-torra lövskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
15_38	Vädersjön	Gamla friska-torra lövskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
15_39	300M N VÄDERSJÖN	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
15_40	UVBERGET	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
15_41	VÄDERSJÖN SAMT VÅTMARK RUNT	Strandängar-hävdade våtmarker	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
16_1	800 m NV Stora Tornberget	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
16_2	Långsjön - Svartsjön	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
16_3	Svartsjön	Sumpbarrskogar	Klass 4. Naturvärde – lokal betydelse
16_4	400 m N om Stora Tornberget	Sumpbarrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
16_5	200 m N om Tornberget	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
16_6	300 m Ö Stora Tornberget	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
16_7		Skog	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
16_8	Stora Tornberget	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
16_9	Skeppnan	Öppna torra-friska hävdade marker	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse

16_10	300 mj SV Stora Tornberget	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
16_11	S Stora Tornberget	Sumpbarrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
16_12	Tornbergssjön	Sjö	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
16_13	NO Skeppnan	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
16_14	NV Skeppnan	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
16_15	650 m SSV Stora Tornberget	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
16_16	800 mSSV Stora Tornberget	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
16_17	Sumpskog 3 Hammarskogen	Sumpskogar	Klass 4. Naturvärde – lokal betydelse
16_18		Skog	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
16_19	Prästtorp	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
16_20	Hammarskogen	Sumplövskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
16_21	Sumpskog 2 Hammarskogen	Sumpskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
16_22	Sumpskog Hammarskogen	Sumpskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
16_23	Prästtorp, 400 m NNV om Prästtorps gård.	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
16_24	250 m Ö Prästängen	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
16_25	SV Tornberga	Sumpbarrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
16_26	Skyttorp	Ädellövträd	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
16_27	400 M S KVARNHAGEN	Sumplövskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
16_28	S SÅGSTUGAN	Sumplövskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
16_29	VNV EKBACKEN	Gamla friska-torra lövskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
16_30	Skogs-Ekeby	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
16_31	500 M Ö DALHEM	Sumpbarrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
16_32		Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
16_33	Hammarängen	Ädellövträd	Klass 4. Naturvärde – lokal betydelse
16_34		Trädbärande hävdade marker	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
16_35	Välsta Gård 2		Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
16_36	Välsta Gård	Gårdsmiljö	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
16_37		andra öppna marker	Klass 4. Naturvärde – lokal betydelse
16_38	Välsta	Trädbärande hävdade marker	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
16_39	450M SO DALARVET	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
16_40	Rocklösaån	Vattendrag	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
16_41	600 M SO SOFIEHILL	Gamla friska-torra lövskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
16_42	650 M SO SOFIEHILL	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
16_43	500M NO VÄDERSJöN	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
16_44	Vädersjön N.	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
16_45	450M ONO VÄDERSJÖN	Sumplövskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse

16_46	NO VÄDERSJÖN	Sumplövskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
16_47	N VÄDERSJÖN	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
16_48	NO STORA VÄDERSJÖN	Sumplövskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
16_49	550M Ö VÄDERSJÖN	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
17_1	700M NNV VARGBERGET	Sumpbarrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
17_2	Kvarntäppan, 100 m S om Kvarntäppans gård.	Diverst område med många naturtyper	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
17_3	450m v Fågelsången	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
17_4	Vargberget	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
17_5	600 m NNV om Jordbro idr-pl	Sumpskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
17_6	600 m Ö Nytorp	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
17_7	Solslätt. Bergsknalle SÖ om Nynäsvägen, 50 Ö om Solslätt	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
17_8	500M NNV VARGBERGET	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
17_9	800M NORR KALVSVIK	Sumplövskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
17_10	1,2KM NNO LÖVHAGEN	Gamla friska-torra lövskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
17_11	NORR VARGBERGET	Sumpbarrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
17_12	600m nno Kalvsvik	Gamla friska-torra lövskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
17_13	Kalvsvik (Jordbro), 400 m N om Kalvsviks gård (andra sidan Nynäsvägen).	Skog	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
17_14	Nnv Jordbro koloniområde	Gamla friska-torra lövskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
17_15	Nv Jordbro koloniområde	Sumplövskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
17_16	500m nnv Kalvsvik	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
17_17	250m v Jordbro koloniområde	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
17_18	Ö Jordbro koloniområde	Gamla friska-torra lövskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
17_19	Å 900m ono Kalvsvik	Sumplövskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
17_20	Ö Åbylund	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
17_21	Ö Åbulund	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
17_22	V Jordbro koloniområde	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
17_23	Kikarberg	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
17_24	Ö Kalvsvik	Gamla friska-torra lövskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
17_25	400 m O om Sågen	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
17_26	Gullringskärret	Sumpskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
17_27	300 m NO om Hällefors	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse

17_28	SÖDER LÖVHAGEN	Gamla friska-torra lövskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
17_29	Å väster Hässlingby	Sumplövskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
17_30	Husbyån	Vattendrag	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
17_31	Gullringskärret	Sumpskogar	Klass 1. Högsta naturvärde – riksintresse
17_32	Nv Hässlingby	Betade skogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
17_33	Solberga	Öppna torra-friska hävdade marker	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
17_34	Gullringkärret	Sumpskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
17_35	NO ÅBY GÅRD	Gamla friska-torra lövskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
17_36	Solberga	Betade skogar	Potentiella naturvärden
17_37	Solberga. 200 m Ö om Solberga boningshus (S om Österhaningevägen).	Skog	Klass 4. Naturvärde – lokal betydelse
17_38	540m sso Åby gård	Gamla friska-torra lövskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
17_39	675m so Åby gård	Gamla friska-torra lövskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
17_40	Solberga. 200 m SV om Solberga boningshus (S om Österhaningevägen).	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
17_41	800M NORDVÄST SKATTEGÅRDEN	Gamla friska-torra lövskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
17_42	600M NNV SKATTEGÅRDEN	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
17_43	450M NORDVÄST SKATTEGÅRDEN	Sumpbarrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
17_44	500M VÄSTER SKATTEGÅRDEN	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
17_45	Nödesta	Öppna torra-friska hävdade marker	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
17_46	Nödesta	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 4. Naturvärde – lokal betydelse
17_47	Nödesta	Trädbärande hävdade marker	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
17_48	HARDANSEN	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
17_49	Årsta 1, "Alvstatorp"	Öppna torra-friska hävdade marker	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
17_50	Årsta	Öppna torra-friska hävdade marker	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
17_51	Fors	Sumplövskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
18_1	Alby (Ö om Nynäsvägen). 300 V om Alby, nära Västegården.	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
18_2	Klovkällsmossen	Sumpskogar	Klass 4. Naturvärde – lokal betydelse
18_3	LÖVSKOG 250M N BERGHAGEN	Gamla friska-torra lövskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
18_4	Tjursta. 900 m Ö om Tjursta gård, N om grusväg	Skog	Klass 4. Naturvärde – lokal betydelse
18_5	Tjursta. 300 m SÖ om Tjursta gård, N om grusväg	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
18_6	Nv Ö. Haninge kyrka	Gamla friska-torra lövskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
18_7	TALLSUMPSKOG 300	Sumpskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse

	SO FALKENST		
18_8	Kasberget. 350 SÖ om Tjursta gård.	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
18_9	Kasberget. 350 SÖ om Tjursta gård.	Sumpbarrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
18_10	Ö. Ö Haninge kyrka	Gamla friska-torra lövskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
18_11	Kasberget. 350 SÖ om Tjursta gård.	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
18_12	Hammaren, Österhaninge. Strax N om vägkors, intill väg mot Årsa havsbad.	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
18_13	800 m Ö Hammgren	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
18_14	Årsta	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 4. Naturvärde – lokal betydelse
18_15	ASK VID DET GAMLA ÅRSTA	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
18_16	Strandängar vid Lännerstaviken	Strandängar-hävdade våtmarker	Klass 1. Högsta naturvärde – riksintresse
18_17	Stadsberga. 600 m NÖ om Stadsberga gård, golfbana omger.	Skog	Klass 4. Naturvärde – lokal betydelse
18_18	Årsta	Gamla friska-torra lövskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
18_19	Årsta norra allé	Ädellövträd	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
18_20	BRANT 300M SV NÄSET	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
18_21	Stegsholm	Strandängar-hävdade våtmarker	Klass 1. Högsta naturvärde – riksintresse
18_22	BRYN 300 M NO STADSBERGA	Gamla friska-torra lövskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
18_23	Blista fjärdn - lagun	Marin	Klass 1. Högsta naturvärde – riksintresse
18_24	Årsta	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
18_25	Årsta slottspark	Ädellövträd	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
18_26	Skäret - Stegholmen	Betade skogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
18_27	Årsta alléer	Ädellövträd	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
18_28	Årsta	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
18_29	Årsta SO allé	Ädellövträd	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
18_30	Årsta	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
18_31	Årsta alléer	Ädellövträd	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
18_32		Öppna våtmarker	Klass 4. Naturvärde – lokal betydelse
18_33	Frönäsviken, Simpviksholmen, Husbyåns mynning, Lännåkerviken, Simpviksholmen och Ryssviken	Marin	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
18_34	Blista. Ca 550 V om hussamling in på privat väg.	Trädbärande hävdade marker	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
19_1	SUMPSKOG 300M V STUFFARS	Sumplövskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
19_2	Tjursjön	Sjö	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
19_3	Tjursjön	Sumplövskogar	Klass 4. Naturvärde – lokal betydelse
19_4	Ävjabro	Sumplövskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse

19_5	Väsby	Sumplövskogar	Klass 4. Naturvärde – lokal betydelse
19_6	Sandemar	Trädbärande hävdade marker	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
19_7	Lövliden	Strandängar-hävdade våtmarker	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
19_8	Ösby bro	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
19_9	Sandemar	Strandängar-hävdade våtmarker	Klass 1. Högsta naturvärde – riksintresse
19_10	Strandängar Sandemar	Strandängar-hävdade våtmarker	Klass 1. Högsta naturvärde – riksintresse
19_11	Karlslund	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
19_12	KARLSLUND - EKHAGEN	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
19_13	Sandemar	Strandängar-hävdade våtmarker	Klass 1. Högsta naturvärde – riksintresse
19_14		Betade skogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
19_15	LÖVSKOG 100 M VÄST SKÄLBRUNN	Gamla friska-torra lövskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
19_16	EKHAGE RYSSES-EKSTA	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
19_17	EKHAGE SKÄLBRUNN - OLSHOLMEN	Trädbärande hävdade marker	Klass 1. Högsta naturvärde – riksintresse
19_18	Olsholmen	Diverst område med många naturtyper	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
19_19		Strandängar-hävdade våtmarker	Klass 1. Högsta naturvärde – riksintresse
19_20		Öppna torra-friska hävdade marker	Potentiella naturvärden
19_21	GAMLA EKAR SYDOST OLSHOLMEN	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 1. Högsta naturvärde – riksintresse
19_22	BARRSKOG I BRANTER Ö BJÖRNÖ	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
19_23	BARRSKOG I BRANTER Ö BJÖRNÖ	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
19_24	Vaxnäs	Trädbärande hävdade marker	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
19_25	Stegsholm	Trädbärande hävdade marker	Klass 1. Högsta naturvärde – riksintresse
19_26	Stegsholm	Trädbärande hävdade marker	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
19_27	Stegsholm	Trädbärande hävdade marker	Klass 1. Högsta naturvärde – riksintresse
19_28	Stegsholm	Trädbärande hävdade marker	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
19_29	Stegsholm	Trädbärande hävdade marker	Klass 1. Högsta naturvärde – riksintresse
19_30	Stegsholm	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 1. Högsta naturvärde – riksintresse
19_31	200 m NO om Apelviksholme	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
19_32	Stegsholm	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 1. Högsta naturvärde – riksintresse
19_33		Saknas	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
19_34	100 m NO om Orsängen	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
19_35	Stegsholm	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 1. Högsta naturvärde – riksintresse
19_36	Norr om Ljushagen	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
19_37	Askviken	Marin	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
19_38	Törngrundet-Kärleken,	Värdefulla	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse

	Gålö	kustfågelområden	
19_39	Askvik	Strandängar-hävdade våtmarker	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
19_40	Fornborg 800 m SV Kärrmaräng	Skog	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
19_41	Frönäs	Sumplövskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
19_42	Skälåkersholme	Gamla friska-torra lövskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
19_43	800 m V om Fröberg	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
20_1	Sandemar, ekdunge	Ädellövträd	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
20_2	Rikkärr Sandemar	Öppna våtmarker	Klass 1. Högsta naturvärde – riksintresse
20_3	Sandemar	Öppna torra-friska hävdade marker	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
20_4	Sandemar strandskog	Gamla friska-torra lövskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
20_5	Sandemars allé	Ädellövträd	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
20_6	Sandemar	Öppna torra-friska hävdade marker	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
20_7	Rikkärr Sandemar	Öppna våtmarker	Klass 1. Högsta naturvärde – riksintresse
20_8	Sandemar	Strandängar-hävdade våtmarker	Klass 1. Högsta naturvärde – riksintresse
20_9		Strandängar-hävdade våtmarker	Klass 1. Högsta naturvärde – riksintresse
20_10		Strandängar-hävdade våtmarker	Klass 1. Högsta naturvärde – riksintresse
20_11	Sandemar strandängar	Strandängar-hävdade våtmarker	Klass 1. Högsta naturvärde – riksintresse
20_12		Strandängar-hävdade våtmarker	Klass 1. Högsta naturvärde – riksintresse
20_13		Strandängar-hävdade våtmarker	Klass 1. Högsta naturvärde – riksintresse
20_14	Sandemar	Betade skogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
20_15	Sandemar	Strandängar-hävdade våtmarker	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
20_16		Strandängar-hävdade våtmarker	Klass 1. Högsta naturvärde – riksintresse
20_17		Strandängar-hävdade våtmarker	Klass 1. Högsta naturvärde – riksintresse
20_18		Strandängar-hävdade våtmarker	Klass 1. Högsta naturvärde – riksintresse
20_19	Sandemar-Trädgårdsgrundet	Värdefulla kustfågelområden	Klass 1. Högsta naturvärde – riksintresse
20_20	Sandemar	Öppna torra-friska hävdade marker	Klass 1. Högsta naturvärde – riksintresse
20_21	Strandängar Sandemar	Strandängar-hävdade våtmarker	Klass 1. Högsta naturvärde – riksintresse
20_22	Svärdsnäsvik	Marin	Klass 1. Högsta naturvärde – riksintresse
20_23	Strandängar Sandemar	Strandängar-hävdade våtmarker	Klass 1. Högsta naturvärde – riksintresse
20_24	Sandemar	Strandängar-hävdade våtmarker	Klass 1. Högsta naturvärde – riksintresse
20_25		Strandängar-hävdade våtmarker	Klass 1. Högsta naturvärde – riksintresse
20_26	Sandemar	Betade skogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
20_27	Skog Sandemar	Betade skogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
20_28	Rågholmen	Värdefulla	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse

		kustfågelområden	
20_29	Sandemar	Betade skogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
20_30	Vik på Gunnarsholmen	Marin	Klass 4. Naturvärde – lokal betydelse
20_31	HÖJD PÅ ÖSTRA GUNNARSHOLMEN	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
20_32	Dalarö skans-Skraken-Vallbo skär	Värdefulla kustfågelområden	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
20_33	Skraken	Skär	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
20_34	Mödomen	Värdefulla kustfågelområden	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
20_35	Långholmsfladen, Fåglarö	Värdefulla kustfågelområden	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
20_36	FÅGLARÖ	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
20_37	FÅGLARÖ	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
20_38	300 m V om Havtornsudd	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
20_39	Sandskär, Fåglarö	Värdefulla kustfågelområden	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
20_40	Havtornsudd	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
20_41	Havtornsudd	Diverst område med många naturtyper	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
20_42	Sjövik Ornö	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
20_43	Fåglarö	Marin	Potentiella naturvärden
21_1	Genböte	Skär	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
21_2	Ornö huvud	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
21_3	Brandserie på norra Ornö	Geologi	Klass 1. Högsta naturvärde – riksintresse
21_4	Mickelsland	Skär	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
21_5	Myrängsfladen	Marin	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
21_6	LÖVRIK BARRSKOG NORR TOREN	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
21_7	Västerholmen	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
21_8	Norrviken	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
21_9	LÖVRIK BARRSKOG NORR TOREN	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
21_10	Svinåker 1:1	Skog	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
21_11	Ornöboda	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
21_12	ÄDELLÖVSKOG VID LERSUNDET	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
21_13	Norrviken	Marin	Klass 1. Högsta naturvärde – riksintresse
21_14	VÄSTERNORSGÄRDET & BRAKTRÄSK	Gamla friska-torra lövskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
21_15	Kymmendö	Strandängar-hävdade våtmarker	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
21_16	VÄSTERNORSGÄRDET & BRAKTRÄSK	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
21_17	VÄSTERNORSGÄRDET & BRAKTRÄSK	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
21_18	Svinåker 3	Öppna torra-friska hävdade marker	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
21_19	956 Svinåker 2 ("Västernorsgärdet")	andra öppna marker	Klass 4. Naturvärde – lokal betydelse
21_20	MULMEK VID	Ädellövträd	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse

	KYMMENDÖ GÅRD		
21_21	JÄTTEEKEN VID KÄRRET	Ädellövträd	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
21_22	Kymmendö	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 4. Naturvärde – lokal betydelse
21_23	SVINÅKER - TORBERGET	Gamla friska-torra lövskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
21_24	VÄSTERNORSGÄRDET & BRAKTRÄSK	Ädellövträd	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
21_25	EK SÖDER OM KYMMENDÖ GÅRD	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
21_26	Norrviken	Ädellövträd	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
21_27	Bukt på SÖ Kymmendö	Marin	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
21_28		andra öppna marker	Klass 4. Naturvärde – lokal betydelse
21_29	SVINÅKER - TORBERGET	Gamla friska-torra lövskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
21_30	Svinåker 4	Trädbärande hävdade marker	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
21_31	Fältspatbrottet vid Skinnardal	Geologi	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
21_32	Ornö ström	Skär	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
21_33	Hemträsket	Sjö	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
21_34	BÄCK HEMTRÄSKET-SÖDERVIKEN	Sumpskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
21_35	GAMMAL BARRSKOG N NYBYSJÖN	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
21_36	Nybysjön	Sjö	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
21_37	Nybysjön-Hemträsk	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
21_38	Hässelmara, Ornö	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
21_39	Nybysjön	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
21_40	400 M VÄSTER OM JUDEVIKEN	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
21_41	LÖVRIK BARRSK. N FIVERSÄTTRA	Gamla friska-torra lövskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
21_42	Kymmendö	Marin	Potentiella naturvärden
22_1	Kvarnön	Skär	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
22_2	TALLSKOG PÅ STORA LÖKHOLMEN	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
22_3	HAMLAD ASK STORA LÖKHOLMEN	Ädellövträd	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
22_4	Lökholmen, Kymendö	Värdefulla kustfågelområden	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
22_5	Vik m Rumpudden och Getskär, Kymmendö	Marin	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
22_6	Kymmendö	Betade skogar	Potentiella naturvärden
22_7	BRANT KYMMENDÖ-BUNSÖ	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
22_8		Strandängar-hävdade våtmarker	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
22_9		Betade skogar	Potentiella naturvärden
22_10	Rönnkläppsgrunden, Kymendö	Värdefulla kustfågelområden	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
22_11	Långholmen	Skär	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
22_12	LITEN BRANT NORDVÄ. GETPINAN	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse

22_13	SPRICKDAL PÅ ÖSTRA KVARNÖN	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
22_14	Gjusbötsgrunden, Kymmendö	Värdefulla kustfågelområden	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
22_15	LÖVSKOG ÖSTER TORPET KVARNÖ	Gamla friska-torra lövskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
23_1	Lungnet. 400 m NÖ om Lugnet	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
23_2	350 M S.LILLA VÄDERSJÖN	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
23_3	Våtmark 510		Potentiella naturvärden
23_4	700 M NNO.TRANSJÖN	Sumpskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
23_5	1,6 KM NNV.HEMFOSA STN.	Sumplövskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
23_6	800 m NO Transjön	Sumpbarrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
23_7	550 m NO Transjön	Sumpbarrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
23_8	Hemfosa		Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
23_9	1 KM NV.HEMFOSA STN.	Sumplövskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
23_10	650 M NO.SJÖGRENSTORP	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
23_11	Våtmark 511 Skogstorpsmossen	Sumpbarrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
23_12	Transjön	Sumplövskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
23_13	550 M VNV.HEMFOSA STN.	Sumpskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
23_14	Hemfosa	Gamla friska-torra lövskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
23_15	Skogstorp	Sumplövskogar	Klass 4. Naturvärde – lokal betydelse
23_16	500 m SO Hemfosa atn.	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
23_17	Södra Bråtenskärr	Sumpskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
23_18	S.LÅNGMOSSEN	Sumpbarrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
23_19	Hemfosa	Gamla friska-torra lövskogar	Klass 4. Naturvärde – lokal betydelse
23_20	Hemfosa	Öppna torra-friska hävdade marker	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
24_1	V STORA VÄDERSJÖN	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
24_2	250M V KÄRRHAGEN	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
24_3		Skog	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
24_4	350M SSV STORA VÄDERSJÖN	Sumplövskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
24_5	500M V SÖDERÄNDAN	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
24_6	400M SO VÄDERSJÖN	Sumplövskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
24_7	350M SSO SÖDERÄNDAN	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
24_8	500M SO SÖDERÄNDAN	Sumplövskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
24_9	350M NV GUSTAVSBERG	Skog	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
24_10	1,1 KM VSV GUSTAVSBERG	Skog	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
24_11	750M VSV GUSTAVSBERG	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse

24_12	1.3km vsv Gustavsberg	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
24_13	650 M ONO.EKEBY	Gamla friska-torra lövskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
24_14	Ekeby	Sumplövskogar	Klass 4. Naturvärde – lokal betydelse
24_15	Utlida	Skog	Potentiella naturvärden
24_16	Utlida	Öppna torra-friska hävdade marker	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
24_17			Potentiella naturvärden
24_18	Utlida	Trädbärande hävdade marker	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
24_19	Hällmarkstallskog norr om träsksjön	Hällmarkstallskog	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
24_20	Gruvgården	Öppna våtmarker	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
24_21	200M N GRUVGÅRDEN	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
24_22	150M N GRUVGÅRDEN	Sumplövskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
24_23	Barrskog väster om Träsksjön	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
24_24	1 KM S.EKEBY	Gamla friska-torra lövskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
24_25	Ö.TYBERGET	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
24_26	600 m S Åkermarken	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
24_27	Träsksjön	Sumplövskogar	Klass 4. Naturvärde – lokal betydelse
24_28	N.STUBBENSTORP	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
24_29	150 M N.O.LUGNET	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
24_30	Bråten	Gamla friska-torra lövskogar	Klass 4. Naturvärde – lokal betydelse
24_31	Träsksjöns avrinningsområde	Sjö	Klass 1. Högsta naturvärde – riksintresse
24_32	Dammborg	Gamla friska-torra lövskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
24_33	300 M VNV.DIKARTORP	Sumpbarrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
24_34	Västnora	Ädellövträd	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
24_35		andra öppna marker	Potentiella naturvärden
24_36	N.O.ÅSNÄS	Sumplövskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
24_37	KYRKBACKEN	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
24_38	Näset SV	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
24_39	Ö.DIKARTORP	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
24_40		Oklassad gräsmark	Potentiella naturvärden
24_41	Ånäsbäckens mynning	Marin	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
25_1	Nedre delen av Vitsån ink	Vattendrag	Klass 1. Högsta naturvärde – riksintresse
25_2	Västerhaninge-berga	Öppna torra-friska hävdade marker	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
25_3	Berga Naturbruksgymnaisium. Uppfartsvägen.	Ädellövträd	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
25_4	Årsta, "Söderhagen"	Trädbärande hävdade marker	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse

25_5	Bergaravinen	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
25_6	Vitsåns mynning	Marin	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
25_7	Berga	Sumpskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
25_8	Näringsberget	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
25_9		Skog	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
25_10	Näringsberget	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
25_11	Sjöstugan	Trädbärande hävdade marker	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
25_12		Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
26_1	Stegsholm 2, "Frönäs"	Trädbärande hävdade marker	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
26_2	HASSELLUND VID HÖNSVIKEN	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
26_3	Skymningevik. N om grusvägen där traktorväg börjar. 60 m N om boningshus.	Skog	Klass 4. Naturvärde – lokal betydelse
26_4	Skymningevik. 150 m Ö om grusvägen.	Sumpskogar	Klass 4. Naturvärde – lokal betydelse
26_5	Skymningevik. Ö om grusvägen.	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
26_6	TALL STRANDEN Ö STYMNINGEVIK	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
26_7	Frönäs	Trädbärande hävdade marker	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
26_8	Sunnanstund	Strandängar-hävdade våtmarker	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
26_9		Skog	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
26_10	Ekinge Gård	Trädbärande hävdade marker	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
26_11	300 m öst om Dyviksmar	Skog	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
26_12	Vik S Dyvik	Marin	Klass 4. Naturvärde – lokal betydelse
26_13	Spjutsundängen	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
26_14	200 m V om Ängemaren	Sumplövskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
27_1	Askvik	Öppna torra-friska hävdade marker	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
27_2	300 m S om Skälåkersholme	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
27_3	Gålö -jättegrytor	Geologi	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
27_4	Askvik	Öppna torra-friska hävdade marker	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
27_5	600 m OSO Övre Bihangen	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
27_6	Skälåker	Gamla friska-torra lövskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
27_7	100 m norr om Långängen	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
27_8	700 m Ö om Nedre Bihanget	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
27_9	Norr om Långängen	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
27_10	200 m norr om Bredberg	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
27_11	Bihagsmaren (Morarna), inre	Marin	Klass 4. Naturvärde – lokal betydelse
27_12	Långgarnsholmen	Gamla friska-torra	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse

		barrskogar	
27_13	700 m OSO Långgarnsholmen	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
27_14	200 m S om Långgarnsholmen	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
27_15	600 m VSV Långgarnsudd	Sumplövskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
27_16	500 m SV om Långgarnsudd	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
27_17	Stora Rotholmen	Sumplövskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
27_18	Östra Fjäderholmen	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
27_19	Fjäderholmarna Stora Rotholmen	Skär	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
27_20	Västra Fjäderholmen	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
27_21	Björkö	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
28_1	Ö. Hässelmara, Ornö	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
28_2	Vettskär-Storholmen, Ornö	Värdefulla kustfågelområden	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
28_3	ALKÄRRET	Sumplövskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
28_4	SUMPSKOG 500 M NO MÖRBY	Sumpbarrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
28_5	300 m N om Mörby gård	Sumpbarrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
28_6	BRANT 250 M V OM LERTRÄSK	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
28_7	Mörby	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
28_8	SUMPSKOG 200M V LERVASSATRÄS	Sumplövskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
28_9	100 m N om Gumsmossen	Sumplövskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
28_10	300 m SO om Gumsmossen	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
28_11	Lervassaträsk	Sjö	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
28_12	Kråkmora	Gamla friska-torra lövskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
28_13	BLANDSK.250M NV FRÄKENBOTTEN	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
28_14	Hålsjön-Lervassa träsk	hällmarker, myrmark och barrskog	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
28_15	Torsnäs	Öppna torra-friska hävdade marker	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
29_1	Sumpskog Västergården 2, Ornö	Sumpskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
29_2	TALLMOSSE 1 KM OST LADÄNGEN	Sumpbarrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
29_3	Sumpskog Västergården, Ornö	Sumpskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
29_4	ALSUMPSKOG 1 KM NORR MYRORNA	Sumplövskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
29_5	ALSUMPSKOG 1 KM NORR MYRORNA	Sumplövskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
29_6	Västergården	Kalkberg och torrbackar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
29_7	BJÖRNMOSSEN	Sumplövskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
29_8	Myr nordost Västergården, Ornö	Sumpskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse

29_9	Nedre Åvassa 1 (Lustehagen)	Trädbärande hävdade marker	Klass 1. Högsta naturvärde – riksintresse
29_10	700 m NNO Södergården	Sumpbarrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
29_11	400 m NV Myrorna	Sumplövskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
29_12	550 m NNO Södergården	Sumplövskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
29_13	PRÄSTÖN	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
29_14	Mefjärd	Ädellövträd	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
29_15	ASPRIK BRYNSKOG PÅ MEFJÄRD	Gamla friska-torra lövskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
29_16	LADVARPET	Sumplövskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
29_17	SOLITÄR EK PÅ MEFJÄRD	Ädellövträd	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
29_18	Gruvan vid Lugnet	Geologi	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
29_19	HAMLAD ASK VID MOROTSVIK	Ädellövträd	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
29_20	BARRSKOG 250 M NORR SUNDET	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
29_21	BARRSKOG 500 M SÖ. MOROTSVIK	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
29_22	Ornö kyrka	Ädellövträd	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
29_23	Klubbudden	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
29_24	Stora och Lilla Sandböte	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
30_1	ÄNGSHOLMEN VID FIVERSÄTRAÖN	Gamla friska-torra lövskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
30_2	Fjärdlång	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
30_3	Mörkviken - lagun	Marin	Klass 1. Högsta naturvärde – riksintresse
30_4	Norrön	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 1. Högsta naturvärde – riksintresse
30_5	Fjärdlång	Diverst område med många naturtyper	Klass 4. Naturvärde – lokal betydelse
30_6	Fjärdlångs östra skärgård	Värdefulla kustfågelområden	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
30_7	Fjärdlång	Sumpskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
30_8	Långholmen-Bockholmen	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 1. Högsta naturvärde – riksintresse
30_9	Vedviken - lagun	Marin	Klass 1. Högsta naturvärde – riksintresse
33_1	V Östnora camping	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
33_2	Sotholmen	Gamla friska-torra lövskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
33_3	987 Häringe	andra öppna marker	Klass 4. Naturvärde – lokal betydelse
33_4	Häringe	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
33_5	Fornborg ö Åmunsfjärd	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
33_6	500m nv Vamholmen	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
33_7	Ekhage SV Eknäs	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 1. Högsta naturvärde – riksintresse
33_8	1.1km N Häringe slott	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 1. Högsta naturvärde – riksintresse
33_9	800m vnv Vamholmen	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
33_10	Bergbrant ö Åmunsfjärd	Gamla friska-torra lövskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse

33_11	150m NO torpet Bobäcken	Gamla friska-torra lövskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
33_12	Häringe	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 1. Högsta naturvärde – riksintresse
33_13	500m SSO Eknäs	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 1. Högsta naturvärde – riksintresse
33_14	Ö.DIKARTORP	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
33_15	Häringe	Skär	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
33_16	V torpet Bobäcken	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 1. Högsta naturvärde – riksintresse
33_17	600m S Eknäs	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
33_18	Bobäcken	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
33_19	NNO Sotholmsviken	Betade skogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
33_20	150m ONO Sotholmsviken	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
33_21	Ö Sotholmsviken	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
33_22	Allund N Storbacksviken	Sumplövskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
33_23	Häringe	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 1. Högsta naturvärde – riksintresse
33_24	Betsholmen	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
33_25	Ekhage Ö Bobäcken	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 1. Högsta naturvärde – riksintresse
33_26	500m NNV Häringe slott	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
33_27	S Bobäcken	Sumplövskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
33_28	SO Bobäcken	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
33_29	Alstrandskog SO Bobäcken	Sumplövskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
33_30	Sluttning ONO Häringe	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
33_31	Häringe	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
33_32	900m V Häringe slott	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
33_33	Häringe Hästholmen - grund havsvik	Marin	Klass 1. Högsta naturvärde – riksintresse
33_34	Hästholmens norra del	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
33_35	1km Ö Häringe slott	Ädellövträd	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
33_36	NV. delen av Hästholmen	Sumplövskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
33_37	Häringe	Värdefulla kustfågelområden	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
33_38	Våtmark på västra Hästholmen	Öppna våtmarker	Klass 1. Högsta naturvärde – riksintresse
33_39	NV Aludden	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
33_40	Hästholmens centrala del.	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
33_41	Bergbrant Ö Häringe	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
33_42	1km OSO Häringe slott	Sumplövskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
33_43	Aludden	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
33_44	Hästholmens centrala del	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
33_45	1km OSO Häringe slott.	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
33_46	Hästholmens centrala del	Sumplövskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
33_47	Aludden	Sumplövskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
33_48	V Aludden	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse

33_49	SV delen av Hästholmen	Sumplövskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
33_50	Södra delen av Hästholmen	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
33_51	800m SSO Häringe	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 1. Högsta naturvärde – riksintresse
33_52	Strandskog SSV Häringe slott	Sumplövskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
33_53	Åkerholme N Byholmen	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 1. Högsta naturvärde – riksintresse
33_54	SÖ delen av Hästholmen	Sumplövskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
33_55	800m S Häringe slott	Sumplövskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
33_56	V Lastrumsdal	Sumplövskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
33_57	S delen av Hästholmen	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
33_58	NO Hansviken	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
33_59	NV delen av Byholmen	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 1. Högsta naturvärde – riksintresse
33_60	BARRSKOG I BRANT,VÄSTEREDVIK	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
33_61	Häringe	Gamla friska-torra barrskogar	Potentiella naturvärden
33_62	ONO Hansviken	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
33_63	Hällmark vid Byholmen	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
33_64	Byholmen	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 1. Högsta naturvärde – riksintresse
33_65	Ö Hansviken	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
33_66	600m V Bukvärken	Sumplövskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
33_67	Bukvärken	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
33_68	Långgarn	Gamla friska-torra lövskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
33_69	Byholmen	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
33_70	400m V Bukvärken	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
33_71	Strandzon V Bukvärken	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
33_72	500m NNV Lilla Örholmen	Sumplövskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
33_73	Hansviken-Hästholmen	Marin	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
33_74	SSO Hansviken	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
33_75	500m N Mödomen	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
33_76	ASP VID KYRKBRINK	Gamla friska-torra lövskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
33_77	Långgarn	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
33_78	800m NNV Näsudden	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
33_79	BRYNSKOG MARSUNDSVIKEN-LÅNGG	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
33_80	NNV Källviken	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
33_81	SV Lilla Örholmen	Sumplövskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
33_82	Stora Örholmen	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
33_83	N Mödomen	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
33_84	N Källviken	Ädellövträd	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse

33_85	ASK VID SVINVIKEN	Ädellövträd	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
33_86	Häringe	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
33_87	Häringe	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
34_1	Mosse, Vitsgarn	Öppna våtmarker	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
34_2	Käringholmen, Vitsgarn	Värdefulla kustfågelområden	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
34_3	Skalbacken, Horsfjärden	Värdefulla kustfågelområden	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
34_4	Torpa skog	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
34_5	TORPA SKOG	Gamla friska-torra lövskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
34_6	Muskö	Marin	Potentiella naturvärden
34_7	Långgarn	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
34_8	Jeppes udde	Betade skogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
34_9	Valinge	Trädbärande hävdade marker	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
34_10	Väst Valinge träsk, Muskö	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
34_11	ASPRIKT BRYN NORDV BJÖRKEDAL	Gamla friska-torra lövskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
34_12	Svarta hålet	Sumpbarrskogar	Klass 4. Naturvärde – lokal betydelse
34_13	Mickrums gård	Trädbärande hävdade marker	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
34_14	BRANT VID SVARTA HÅLET	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
34_15	Svarta hålet	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
34_16	BRANT VID SVARTA HÅLET	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
34_17		Gamla friska-torra lövskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
34_18	Ludvigsberg	Öppna torra-friska hävdade marker	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
34_19	Ludvigsberg	Ädellövträd	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
34_20	BRANT VID JOHANNESDAL	Ädellövträd	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
35_1	Sundet mellan Vitsgarn och Ramsholmen	Marin	Klass 4. Naturvärde – lokal betydelse
35_2	Vitsgarn	Strandängar-hävdade våtmarker	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
35_3	Äggskären	Värdefulla kustfågelområden	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
35_4	Vitsgarn	Gamla friska-torra lövskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
35_5	Vitsgarn	Betade skogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
35_6	Björnholmen	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
35_7	Vik på Björnholmen	Marin	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
35_8	Björnholmen	Öppna torra-friska hävdade marker	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
35_9	Björnholmen	Ädellövträd	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
35_10	Björnholmen	Strandängar-hävdade våtmarker	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
35_11	Björnholmen	Öppna torra-friska	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse

		hävdade marker	
35_12	Salholmen, Muskö	Värdefulla kustfågelområden	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
35_13		Strandängar-hävdade våtmarker	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
35_14	Torpa skog	Gamla friska-torra lövskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
35_15	BARRSKOG I BRANT S SANDVIK	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
35_16	Torparträsk	Sumpskogar	Klass 4. Naturvärde – lokal betydelse
35_17	Norra udden	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
35_18	Tobaksholmen, Muskö	Värdefulla kustfågelområden	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
35_19	S Flundervarpet	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
35_20	S Norra udden	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
35_21		Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
35_22	Ö Aludden	Gamla friska-torra lövskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
35_23	Näsängen	Betade skogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
35_24	SV Båthamnsholmen	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
36_1	Västra Pjukarn	Värdefulla kustfågelområden	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
37_1	Hålsjön	Sjö	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
37_2	STORRUM	Gamla friska-torra lövskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
37_3	Vitträskområdet	Hällmarkskog	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
37_4	Vitträsk	Sjö	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
37_5	Bastumaren	Sjö	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
37_6	VARNÖMAGEN	Sumplövskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
37_7	Bovik	Marin	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
37_8	Maren	Trädbärande hävdade marker	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
37_9	200m SO Varnömagen	Sumplövskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
37_10	Maren	Trädbärande hävdade marker	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
37_11	Stunnträsk	Sjö	Klass 1. Högsta naturvärde – riksintresse
37_12	Sundby 3	Öppna torra-friska hävdade marker	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
37_13	Sundby 2, "Stenhusängen 2"	Öppna torra-friska hävdade marker	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
37_14	Sundbymaren	Marin	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
37_15	Sundby 1	Öppna torra-friska hävdade marker	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
37_16	NO Alkärret	Sumplövskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
37_17	Alkärret	Sumplövskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
37_18	Långträsk	Sjö	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
37_19	Ruinängen	Trädbärande hävdade marker	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
37_20	Svinåker 5, Mane äng	Trädbärande hävdade marker	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
37_21	Skog väster om Långträsk	Hällmarkskog	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse

37_22	Sundby 5	Trädbärande hävdade marker	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
37_23	Varnöfladen	Marin	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
37_24	Varnö ängsholme	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
37_25	Varnö ängsholme	Kalkberg	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
37_26	Grönskär, Kullbäling m.fl.	Kalkstensö	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
38_1	Stora och lilla Svinskär	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
38_2	BARRSKOG SÖDER OM SÖDRA SAND	Sumpbarrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
38_3	Nedergårdsö, norra delen	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
38_4	Nedergårdsö	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
38_5	Notholmen-Krokholmen	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
38_6	SÖDRA NEDERGÅRDSÖ	Sumpskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
39_1	Fjärdlång	Sumplövskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
39_2	Fjärdlång	Sumplövskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
39_3	Ängsön - Marskär	Marin	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
39_4	Ängsön N - lagun	Marin	Klass 1. Högsta naturvärde – riksintresse
39_5	Ängsön Marskärsfladen - lagun	Marin	Klass 1. Högsta naturvärde – riksintresse
39_6	Ängsön-Marskär	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
39_7	VALÖN	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
39_8	Ängsön S - lagun	Marin	Klass 1. Högsta naturvärde – riksintresse
39_9	Ängsön	Värdefulla kustfågelområden	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
39_10	Skogs-Rökan	Gamla friska-torra lövskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
41_1	Ö Uddsjön	Sumplövskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
41_2		Skog	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
42_1	Götängen	Sumpskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
42_2	Mälby	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 4. Naturvärde – lokal betydelse
42_3	Nygårdsbacke	Öppna torra-friska hävdade marker	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
42_4	Björkholmen,	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
42_5	300 m NV om Yttre Svepen	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
42_6	Arbottna	Asp/hassellund	Klass 4. Naturvärde – lokal betydelse
42_7	Arbottna	Lövskogs/hassellund	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
42_8	Balsberget	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
42_9	Grytholmen	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
42_10	Arbottna	Asp/hassellund	Klass 4. Naturvärde – lokal betydelse
42_11	Arbottna	Asp/hassellund	Klass 4. Naturvärde – lokal betydelse
42_12	Arbottna	Hagmarksrest	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
42_13	Arbottna	Ekbacke	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
42_14	Arbottna	Asp/hassellund	Klass 4. Naturvärde – lokal betydelse
42_15	Arbottna	Ekbacke	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse

42_16	Runeborg	Saknas	Potentiella naturvärden
42_17	Arbottna	Asp/hassellund	Klass 4. Naturvärde – lokal betydelse
42_18	Arbottna	Artrik åkerholme/torrbackar	Klass 4. Naturvärde – lokal betydelse
42_19	Arbottna	Artrik åkerholme/torrbackar	Klass 4. Naturvärde – lokal betydelse
42_20	Arbottna	Örtrik aspskog	Klass 4. Naturvärde – lokal betydelse
42_21	Arbottna	Ekbacke	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
42_22	Arbottna	Artrik åkerholme/torrbackar	Klass 4. Naturvärde – lokal betydelse
42_23	Arbottna	Artrik åkerholme/torrbackar	Klass 4. Naturvärde – lokal betydelse
42_24	Arbottna	Klibbalbård	Klass 4. Naturvärde – lokal betydelse
42_25	Runeborg	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
42_26	Arbottna	Allé med ask och ek	Klass 4. Naturvärde – lokal betydelse
42_27	Arbottna	Artrik åkerholme/torrbackar	Klass 4. Naturvärde – lokal betydelse
42_28	Arbottna	Grov ek	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
42_29	Tuppudden	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
42_30	Arbottna	Lövskogs/hassellund	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
42_31		Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
42_32	Arbottna	Artrik åkerholme/torrbackar	Klass 4. Naturvärde – lokal betydelse
42_33	Arbottna	Artrik åkerholme/torrbacke	Klass 4. Naturvärde – lokal betydelse
42_34	Arbottna	Brant och surdråg med lövskog	Klass 4. Naturvärde – lokal betydelse
42_35	Maren	Våtmark	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
42_36	Arbottna	Artrik åkerholme/torrbacke	Klass 4. Naturvärde – lokal betydelse
42_37	Arbottna gård	Ädellövträd	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
42_38	Arbottna	Artrik åkerholme/torrbacke	Klass 4. Naturvärde – lokal betydelse
42_39	Arbottna 1	Öppna torra-friska hävdade marker	Klass 1. Högsta naturvärde – riksintresse
42_40	Arbottna	Artrik åkerholme/torrbackar	Klass 4. Naturvärde – lokal betydelse
42_41	Arbottna 2 - lagun	Marin	Klass 1. Högsta naturvärde – riksintresse
42_42	Arbottna	Diverst område med många naturtyper	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
42_43	Arbottna	Lövskogs/hassellund	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
42_44	Arbottna	Torrbacke	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
42_45	Arbottna	Artrik åkerholme/torrbackar	Klass 4. Naturvärde – lokal betydelse
42_46	Arbottna	Artrik åkerholme/torrbackar	Klass 4. Naturvärde – lokal betydelse
42_47	Arbottna	Diverst område med många naturtyper	Klass 4. Naturvärde – lokal betydelse
42_48	Arbottna	Artrik åkerholme/torrbackar	Klass 4. Naturvärde – lokal betydelse
42_49	Arbottna	Artrik åkerholme/torrbacke	Klass 4. Naturvärde – lokal betydelse
42_50	Arbottna	Igenväxningsmark	Klass 4. Naturvärde – lokal betydelse
42_51	Torsnäs-Ränsviksträsk, Muskö	Torrbacke/våtmark	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse

42_52	Torsnäsberget	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
42_53	SV Guldbodasjön	Sumplövskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
42_54	Brukets brygga, Muskö	Värdefulla kustfågelområden	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
42_55	S Guldbodasjön	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
42_56	Lövhagsberget	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
42_57	Furholmen mfl	Skär	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
43_1	Näsängen 1	Trädbärande hävdade marker	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
43_2	Näsängen 1	Strandängar-hävdade våtmarker	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
43_3	S Hagen	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
43_4	450 m V Mellanholmen	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
43_5	Näsängen	Strandängar-hävdade våtmarker	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
43_6	N Uggleviken	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
43_7	V Hornskroken	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
43_8	N Ledsundsudden	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
43_9	500 m S Ledsund	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
43_10	600 m NNO Kapellgärdet	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
43_11	400 m NNO Kapellgärdet	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
43_12	500 m NO Kapellgäret	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
43_13	250 m NO Kapellgärdet	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
43_14	Kapellgärdet	Gamla friska-torra lövskogar	Klass 1. Högsta naturvärde – riksintresse
43_15	SO Kapellgärdet	Gamla friska-torra lövskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
43_16	150 m SV Kapellgärdet	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
43_17	S delen av Kapellön	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
44_1	Stora Mysingsholm	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
44_2	Fjärdgrundet, Mysingen	Värdefulla kustfågelområden	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
44_3	100 m NV om Gruvbryggan	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
44_4	EKSKOG PÅ STORA ÄNGSHOLMEN	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
44_5	EK PÅ LILLA ÄNGSHOLMEN	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
44_6	200 m N om Skaftängsbergen	Skog	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
44_7	Ängsholmarna, Utö	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
44_8	Nordvästa Utö	Värdefulla kustfågelområden	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
44_9	Öst Skattängsbergen	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse

44_10	200 m SO om Liljebergsgruvan	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
44_11	Trema skog, Utö	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
44_12	500 m O om Skaftängen	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
44_13	Östra Myrängsudd	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
44_14	300 m NO om Trema gärde	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
44_15	ÖSTRA MYNÄSUDD	Sumplövskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
44_16	200 m N om Spränga brygga	Ädellövträd	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
44_17	Trema gärde	Öppna torra-friska hävdade marker	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
44_18	Trema 6, "Trema ängar"	Trädbärande hävdade marker	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
45_1	Långbäling	Kalkberg och ädellövskog och betesmarker	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
45_2	Runmaren	Värdefulla kustfågelområden	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
45_3	Västra Runmaren	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
45_4	Järnholmen	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
45_5	Marbäling	Värdefulla kustfågelområden	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
45_6	Östra bergen	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
45_7	Trema 1	Öppna torra-friska hävdade marker	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
45_8	Krokarna	Öppna torra-friska hävdade marker	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
45_9	Branter längs Norra skogen	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
45_10	Nordvästra Utö	Värdefulla kustfågelområden	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
45_11		Öppna torra-friska hävdade marker	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
45_12	200 m S om Nyängen	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
45_13	Utö	Öppna våtmarker	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
45_14	200 m NO om Silvergruvan	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
45_15	Utö	Öppna våtmarker	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
45_16	Utö	Öppna våtmarker	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
45_17	Utö	Öppna våtmarker	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
45_18	Utö gruvor	berggrundsgeologi	Klass 1. Högsta naturvärde – riksintresse
45_19	Utö	Sumplövskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
45_20	Utö	Öppna våtmarker	Potentiella naturvärden
46_1	Gåssten-Hansten	Värdefulla kustfågelområden	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
47_1	Huvudskärsarkipelagen	Värdefulla kustfågelområden	Klass 1. Högsta naturvärde – riksintresse
47_2	Långskär, Norstensgruppen	Gamla friska-torra barrskogar	Potentiella naturvärden
49_1	BRANT PÅ BERGHOLMEN	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse

50_1	BRANTER PÅ LACKA	Skog	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
51_1	Ängsholmen	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
51_2	Rånö Ängsholme -lagun	Marin	Klass 1. Högsta naturvärde – riksintresse
51_3	Ängsholmen	Diverst område med många naturtyper	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
51_4	Hästholmsviken	Marin	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
51_5	Norra Rånö	Värdefulla kustfågelområden	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
51_6	100 m SO om Gammelhamn	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
51_7	Hasseldungar vid Ryssviken	Hassellund	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
51_8	Hästholmen, Rånö	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 4. Naturvärde – lokal betydelse
51_9	Rånö gård	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
51_10	Rånö-Ålö	Marin	Klass 1. Högsta naturvärde – riksintresse
51_11	500 m S om Sumpviken	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
51_12	Rånösundet	Marin	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
51_13	200 m SO om Fisket	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
51_14	500 m Sv om Fisket	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
51_15	Utö skjutfält	Diverst område med många naturtyper	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
51_16	200 m NV om Norrängen	Gamla friska-torra lövskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
51_17	Ålö 2	Öppna torra-friska hävdade marker	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
51_18	300 m öst om Oxhagen	Betade skogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
51_19	300 m väst om Oxhagen.	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
51_20	VÅTMARK VID BYVIKEN	Strandängar-hävdade våtmarker	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
51_21	Ängsberget, Utö	Gamla friska-torra lövskogar	Klass 1. Högsta naturvärde – riksintresse
51_22	500 m OSO Stora Göljan	Sumplövskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
51_23	200 m N om Skutviksbergen	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
51_24	Kvarnkärr	Sumplövskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
51_25	Rånö	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
51_26	Ålö 1	Trädbärande hävdade marker	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
51_27	Källviksberget	Artrik kalkberg	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
51_28	Ängsmarker runt Ålö gård	Naturbetesmark	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
51_29	Kinnekulle	Kalkberg/hassellundar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
51_30	Kinnekulle - Syltbotten	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
51_31	Brända bergen	Skog	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
51_32	Kinnekulle - Syltabottnen	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
51_33	Kärr på Ålö, vsv Kinnekull	Öppna våtmarker	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
51_34	Korskällan	Sumpskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
51_35	200 m V om Vreta	Skog	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
51_36	500 m NO om Båtviken	Sumplövskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse

51_37	400 m V om Finnskogsberget	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
51_38	Källviken	Marin	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
51_39	Södermarsholmen	Skog	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
51_40	Ålö	Sumplövskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
51_41	Öst om Båtviken	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
52_1	Utö	Öppna våtmarker	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
52_2	600 m O om Spränga brygga	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
52_3	600 m V om Spränga brygga	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
52_4	Trema Ö, Utö	Sumplövskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
52_5	Trema V, Utö	Sumplövskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
52_6	Skolan	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
52_7	100 m S om Trema gärde	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
52_8	Edesnäs allé	Ädellövträd	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
52_9	Utöfladen - lagun 2	Marin	Klass 1. Högsta naturvärde – riksintresse
52_10	Utöfladen - lagun 5	Marin	Klass 1. Högsta naturvärde – riksintresse
52_11	Utöfladen - lagun 1	Marin	Klass 1. Högsta naturvärde – riksintresse
52_12	500 m NV om Käringnäset	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
52_13	300 m O om Rödalogsberget	Sumplövskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
52_14	Våtmark vid Södra Fladen, Utö	Öppna våtmarker	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
52_15	300 m N. om Sjödalsholmen	Sumplövskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
52_16	Våtmark Utö	Öppna våtmarker	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
52_17	Dalkarlskärret sv Utö kyrka	Öppna våtmarker	Klass 4. Naturvärde – lokal betydelse
52_18	Utöfladen	Marin	Klass 1. Högsta naturvärde – riksintresse
52_19	Norra Huvudklinten och kalkberg vid Korsby hage	Kalkberg	Klass 1. Högsta naturvärde – riksintresse
52_20	Utö skjutfält	Öppna torra-friska hävdade marker	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
52_21	Utö skjutfält, O. om skogen	Öppna torra-friska hävdade marker	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
52_22	Utö skjutfält V. om skogen	Öppna torra-friska hävdade marker	Potentiella naturvärden
52_23	Stackkärrsglo, Utö	Öppna våtmarker	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
52_24	Kvarnkärret-Grundmar	Våtmark/tprräng	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
52_25	Hamnudden	Hällmarkskog och sumpskogar	Klass 4. Naturvärde – lokal betydelse
52_26	Sillviksbergen	Hällmarksskog	Klass 1. Högsta naturvärde – riksintresse
52_27	Hamnudden, Utö	Värdefulla kustfågelområden	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
52_28	Stora Fly	Öppna våtmarker	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
52_29	Långviksnäs	Hällmarkstallskog	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
52_30	Drumbudd och Stora Sand	Geomorfologi	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
53_1	Utöfladen - lagun 3	Marin	Klass 1. Högsta naturvärde – riksintresse
53_2	Löjskär norra delen	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse

53_3	Utöfladen - lagun 4	Marin	Klass 1. Högsta naturvärde – riksintresse
53_4	Löjskär södra delen	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
53_5	Storskär	Värdefulla kustfågelområden	Klass 1. Högsta naturvärde – riksintresse
56_1	Östra rödko	Värdefulla kustfågelområden	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
56_2		Skog	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
56_3	Ängsholmen 100 m SV Marhålet	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
56_4	Norra Nåttarö	Värdefulla kustfågelområden	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
56_5	100 m SV om Marhålet	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
56_6	Norr Östermar	Gamla friska-torra lövskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
56_7	Östermar, Nåttarö	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
56_8	Sumpskog Nåttarö, V Östermar	Sumpskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
56_9	Skarsand och Östermar	geomorfologi	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
56_10	BJÖRKSKÄR	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
56_11	Nåttaröfladen	Marin	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
57_1	600 m NNO om Kapelludden	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
57_2	200 m NO om Tymar	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
57_3	Storsand, Ålö	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
57_4	Norr om Storsand	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
57_5	Storsand	geomorfologi	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
57_6	Norr o öst om Kasthålsudd	Gamla friska-torra lövskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
57_7	STORA BJÖRN	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
57_8	Stora Björn	Värdefulla kustfågelområden	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
59_1	Måsknuven, Mälsten	Värdefulla kustfågelområden	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
59_2	Mällsten	andra öppna marker	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
60_1	Örudden, Nåttarö	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
60_2		Skog	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
60_3	Blåbärsmossen - Vänsvikskärr	Sumpbarrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
60_4	Öst Dämbviken	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
60_5		Skog	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
60_6		Skog	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
60_7	Blåbärsmossen - Vänsvikskärr	Sumpbarrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
60_8	Morängsvik, Nåttarö	Sumplövskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
60_9	Södra Nåttarö	Värdefulla kustfågelområden	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
60_10	200 m NNV Morängsvik	Gamla friska-torra	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse

		barrskogar	
60_11	Norr om Apelvikarna	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
60_12	Morängsvik, Nåttarö	Sumplövskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
61_1	Grän	Värdefulla kustfågelområden	Klass 1. Högsta naturvärde – riksintresse

Bilaga 3

Bakgrund, utgångspunkter och källförteckning

Bakgrund

Hur kommunernas arbete med samhällsplanering och fysisk planering utformas har stor påverkan på naturmiljön. Kommunerna har, genom det kommunala planmonopolet, som fastslås i plan- och bygglagen (PBL) ansvar för den fysiska planeringen och därmed även för planeringens konsekvenser. Härav följer att kommunerna, genom planarbetet, har en nyckelroll när det gäller ansvaret för att de nationella miljömålen uppnås. Naturvårdsarbetet i Sverige tog sin början för drygt hundra år sedan i och med att de första nationalparkerna bildades år 1909. Även mindre naturområden eller naturobjekt skyddades tidigt som så kallade naturminnen. Så småningom kom naturvårdsarbetet att även omfatta friluftslivet som på 1930-talet, men framför allt från 1950-talet, växte fram som en viktig faktor i naturvårdsarbetet. Genom Sveriges antagande av konventionen om biologisk mångfald, på Rio-konferensen 1992, tillkom en mer internationell dimension och en bredare syn på naturvårdsarbetet.

Den svenska miljölagstiftningen skärptes den 1 januari 1999 då Miljöbalken trädde ikraft. Miljöbalken ersätter 15 lagar som tidigare gällde på miljöområdet. Huvudsyftet med miljöbalken är att främja hållbar utveckling och på så sätt tillförsäkra nuvarande och kommande generationer en god miljö. Naturen är inte bara värdefull som livsmiljö för människor utan alla dess ingående organismer har ett eget skyddsvärde som människorna är skyldiga att förvalta väl.

Miljöbalkens fem grundstenar är:

- Människans hälsa och miljön ska skyddas mot störningar
- Natur- och kulturområden ska skyddas och vårdas
- Den biologiska mångfalden ska bevaras
- En god hushållning av mark och vatten ska tryggas
- Återanvändning och återvinning ska främjas

Plan- och bygglagen (PBL) innehåller lagtexter och föreskrifter som syftar till att olika intressenter, genom planläggningsarbete, garanteras insyn och inflytande i beslutsprocesserna. Sammantaget finns det ett stort antal lagar, förordningar och konventioner som ligger till grund för det miljö- och naturvårdsarbete som bedrivs på såväl nationell, regional som kommunal nivå. En genomgång av relevant lagstiftning på naturvårdsområdet kallad Naturen i lagstiftningen redovisas i bilaga 7.

Tidigare naturvårdsarbete i kommunen

Denna naturvårdsplan är den första sammanhållna strategi för naturvård som har utarbetats i Haninge kommun. Rutiner för miljöövervakning och naturvård har tidigare saknats i kommunen. Under första halvan av 1990-talet genomfördes ett stort antal biotop- och artinventeringar i Haninge. Inventeringarna, som utfördes i samarbete med Södertörnsekologerna[1] och Naturskyddsföreningen i Haninge, fokuserade framför allt på hotade arter och deras livsmiljöer. För att hitta områden med höga naturvärden använde man sig av flygbildstolkning och därefter genomfördes inventeringar i fält. Med dessa inventeringar som grund utformades en naturkatalog där områden med specifikt höga naturvärden presenterades.

[1]Ett samarbete mellan kommunekologerna i Södertörnskommunerna samt i Stockholms stad

Naturkatalogen reviderades och digitaliserades år 2001 och omfattade då 248 naturområden. Naturkatalogen har utgjort ett viktigt underlagsmaterial till den nu presenterade naturvårdsplanen. Efter beslut i miljönämnden har arbetet med kunskapsinsamling fortsatt under 2010-2011, bland annat har ett flertal naturinventeringar genomförts[2].

Att sprida kunskap är en betydelsefull del av naturvårdsarbetet. I samband med Naturens år 2009 genomförde kommunen för första gången guidade naturvandringar. Naturvandringarna var mycket uppskattade och under de två senaste åren har verksamheten utvecklats med guidningar i flera av kommunens naturområden. En viktig utgångspunkt för naturguidningarna är att förmedla kunskap, engagemang och kärlek till naturen vilket i förlängningen kan utgöra grund för människors vidare miljöengagemang. Målet är att även fortsättningsvis anordna naturvandringar till olika naturområden runt om i kommunen.

År 2010 inrättade kommunen sina två första kommunala naturreservat; Rudans respektive Tornbergets naturreservat. I syfte att inspirera kommuninnevånarna att besöka de nya naturreservaten har två informationsfoldrar tagits fram som berättar om områdenas natur- och friluftsvärden.

Det pågår även ett arbete med naturskyltar i kommunen. På olika platser ska skyltar sättas upp som informerar om naturvärden och funktioner på den aktuella platsen. Det första området med naturskyltar blir i Rudans naturreservat.

Naturvårdsarbetets organisation i dag

Kommunen har i alla sina funktioner ett gemensamt ansvar för att uppnå de nationella miljömålen och att bevara den biologiska mångfalden. Miljönämnden, som inrättades år 2007, hade tom 2014 det övergripande ansvaret för kommunens strategiska naturvårdsarbete. Det ansvaret planeras att under 2015 övergå till ett hållbarhetsutskott under Kommunstyrelsen. Hållbarhetsutskottet ska ansvara för övergripande miljöpolitiska frågor samt verka för en ekologisk hållbar utveckling. Exempel på ansvarsområden är arbetet med naturvårdsplanering, kunskapsinsamling, skydd och skötsel av värdefulla naturmiljöer samt informationsspridning.

Kommunstyrelsen har ett övergripande ansvar för kommunens långsiktiga utveckling. I uppdraget ingår bland annat att ansvara för kommunens översiktsplanering, mark- och exploatering, trafikplanering och folkhälsofrågor. Ansvaret för kommunens markförvaltning, vilket bland annat innefattar skötsel av kommunägd skogsmark, ligger under kommunstyrelsen och handläggs av Kommunstyrelseförvaltningen. Kommunstyrelsen har även förvaltningsansvar för kommunens två kommunala naturreservat; Tornberget och Rudan.

Kultur- och fritidsnämnden ansvarar för skötsel av friluftsanläggningar samt stigar och leder i Haninges kommunala naturreservat. Kultur- och fritidsnämnden är även huvudman för kommunens miljöverkstad.

Stadsbyggnadsnämnden ansvarar för kommunens fysiska planering inklusive bygglovsärenden och strandskyddsfrågor. Samråd mellan Stadsbyggnadsförvaltningen och Kommunstyrelse-förvaltningen sker kontinuerligt gällande miljö- och naturvårdsfrågor i dessa ärenden.

Stadsbyggnadsnämnden ansvarar även för naturvård och skötsel av park- och naturmark på detaljplanelagd mark och även här sker ett samarbete med kommunstyrelseförvaltningen[3]

[2]se vidare under punkt Arbetsprocess och framtaget underlagsmaterial på sid. 3

[3]För detaljerad beskrivning av nämndernas ansvar se reglementet för respektive nämnd på kommunens hemsida; www.haninge.se

Södertörns miljö- och hälsoskyddsförbund SMOHF ansvarar sedan 2008 för miljö- och hälsoskyddstillsynen för kommunerna Haninge, Tyresö och Nynäshamn. Förbundets uppdrag är att bedriva den tillsyn som kommunerna är skyldig att utföra enligt miljöbalken, livsmedelslagen och smittskyddslagen. Målet med tillsynen är att de verksamheter som bedrivs inom kommunerna inte ska ha negativ inverkan på miljö och hälsa.

Arbetsprocess och framtaget underlagsmaterial

Arbetet med att ta fram en naturvårdsplan påbörjades under våren 2010. Ett inventeringsbibliotek upprättades där samtliga kända naturinventeringar som genomförts inom kommunen samlades. Arbetet med att digitalisera inventeringsrapporterna till ett digitalt inventeringsbibliotek pågår och är planerat att avslutas under 2013.

Med utgångspunkt från inventeringarna som gjordes på 1990-talet genomfördes under 2010 och 2011 ett antal nya inventeringar. Bland annat gjorde Skogsstyrelsen, på uppdrag av Haninge kommun, en nyckelbiotopsinventering på kommunens markinnehav. Sammanlagt 38 nyckelbiotoper och 73 naturvärdesobjekt identifierades under inventeringen. Andra naturinventeringar som gjordes under perioden var en tjäderinventering av kommunens större skogsområden, naturvärdesinventering av skogen sydväst om Forsla kärr, fågelinventering i ett jordbrukslandskap mellan Nedersta och Mulsta i Österhaninge, vattendragsinventering i Vitsån och Husbyån samt inventering av grunda bottnar utanför Muskö, Dalarö, Fåglarö och Kymmendö. Därutöver har ett stort antal fältbesök gjorts i samband med framtagandet och klassningen av skyddsvärda naturområden i Naturkatalogen.

Under hösten 2011 startades en projektgrupp för framtagandet av denna naturvårdsplan med deltagare från Kommunstyrelseförvaltningen, Stadsbyggnadsförvaltningen, Kultur- och fritidsförvaltningen, Tornberget samt Södertörns miljö- och hälsoskyddsförbund.

Sveriges internationella åtaganden och konventioner

Sverige har ingått flera internationella överenskommelser som rör bevarandet av biologisk mångfald och skydd av naturmiljöer. Den viktigaste överenskommelsen är FN:s ramkonvention om biologisk mångfald genom vilken Sverige har åtagit sig att arbeta för bevarandet av biologisk mångfald, hållbart nyttjande av dess beståndsdelar samt en rättvis fördelning av nyttan med naturens genetiska resurser. Värdet av skydd och skötsel av värdefulla naturområden slås fast i konventionen som antogs vid FN:s möte i Rio de Janeiro 1992 och ratificerades av Sverige 1993.

Flera internationella konventioner som hanterar biologisk mångfald finns redovisade i bilaga 7, Naturen i lagstiftningen.

Befintliga mål och strategier

Nationella miljömål

Riksdagen har beslutat om 16 miljömål som beskriver den kvalitet och det tillstånd för Sveriges miljö, natur- och kulturresurser som är ekologiskt hållbara på lång sikt.

Det övergripande målet för miljöpolitiken i Sverige är att till nästa generation lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta, utan att orsaka ökade miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser. Så lyder det så kallade generationsmålet, ett inriktningsmål för miljöpolitiken som ska ge vägledning om de värden som ska skyddas och den samhällsomställning som krävs för att den önskade miljökvaliteten ska kunna nås.

Nedan redovisas de miljömål som har tydligast koppling till naturvårdsplanen. Samtliga miljömål finns tillgängliga på Miljömålsportalen: www.miljomal.nu

Naturvårdsverket har i uppgift att regelbundet göra en fördjupad utvärdering av möjligheterna att nå generationsmålet och miljömålen.

Levande sjöar och vattendrag
Sjöar och vattendrag ska vara ekologiskt hållbara och deras variationsrika livsmiljöer ska bevaras. Naturlig produktionsförmåga, biologisk mångfald, kulturmiljövärden samt landskapets ekologiska och vattenhushållande funktion ska bevaras, samtidigt som förutsättningar för friluftsliv värnas.

Grundvatten av god kvalitet
Grundvattnet ska ge en säker och hållbar dricksvattenförsörjning samt bidra till en god livsmiljö för växter och djur i sjöar och vattendrag.

Hav i balans samt levande kust och skärgård
Västerhavet och Östersjön ska ha en långsiktigt hållbar produktionsförmåga och den biologiska mångfalden ska bevaras. Kust och skärgård ska ha en hög grad av biologisk mångfald, upplevelsevärden samt natur- och kulturvärden. Näringar, rekreation och annat nyttjande av hav, kust och skärgård ska bedrivas så att en hållbar utveckling främjas. Särskilt värdefulla områden ska skyddas mot ingrepp och andra störningar.

Myllrande våtmarker
Våtmarkernas ekologiska och vattenhushållande funktion i landskapet ska bibehållas och värdefulla våtmarker bevaras för framtiden.

Levande skogar
Skogens och skogsmarkens värde för biologisk produktion ska skyddas samtidigt som den biologiska mångfalden bevaras samt kulturmiljövärden och sociala värden värnas.

Ett rikt odlingslandskap
Odlingslandskapets och jordbruksmarkens värde för biologisk produktion och livsmedelsproduktion ska skyddas samtidigt som den biologiska mångfalden och kulturmiljövärdena bevaras och stärks.

En giftfri miljö
Förekomsten av ämnen i miljön som har skapats i eller utvunnits av samhället ska inte hota människors hälsa eller den biologiska mångfalden. Halterna av naturfrämmande ämnen är nära noll och deras påverkan på människors hälsa och ekosystemen är försumbar. Halterna av naturligt förekommande ämnen är nära bakgrundsnivåerna.

God bebyggd miljö
Städer, tätorter och annan bebyggd miljö ska utgöra en god och hälsosam livsmiljö samt medverka till en god regional och global miljö. Natur- och kulturvärden ska tas till vara och utvecklas. Byggnader och anläggningar ska lokaliseras och utformas på ett miljöanpassat sätt och så att en långsiktigt god hushållning med mark, vatten och andra resurser främjas.

Ett rikt växt- och djurliv
Den biologiska mångfalden ska bevaras och nyttjas på ett hållbart sätt, för nuvarande och framtida generationer. Arternas livsmiljöer och ekosystemen samt deras funktioner och processer ska värnas. Arter ska kunna fortleva i långsiktigt livskraftiga bestånd med tillräcklig genetisk

variation. Människor ska ha tillgång till en god natur- och kulturmiljö med rik biologisk mångfald, som grund för hälsa, livskvalitet och välfärd.

Regionala miljömål

De nationella miljömålen regionaliserades till regionala miljömål för Stockholm län år 2006. Framöver kommer nya regionala miljömål inte att tas fram utan i stället ska länsstyrelsen arbeta med åtgärder direkt kopplade till de nationella miljömålen.

Under 2012 har länsstyrelsen i Stockholms län, tillsammans med ett lokalt miljömålsråd, kommit överens om att bilda samverkansgrupper med kommuner, myndigheter, näringsliv och ideella organisationer i syfte att ta fram olika åtgärdsprogram för att nå miljömålen. Arbetet ska bland annat ske genom en regional miljömålsdialog och syftar, förutom till att ta fram olika åtgärdsprogram, också till att verka för att länsstyrelsen och aktörer i länet tar hänsyn till miljömålen i sin verksamhet. Skogsstyrelsen ansvarar för miljömålet Levande skogar.

Regional utvecklingsplan för Stockholmsregionen, RUFS 2010

Den regionala utvecklingsplanen RUFS redovisar sex strategier för att uppnå visionen att Stockholm ska bli Europas mest attraktiva storstadsregion. För varje strategi har ett antal planeringsmål och åtaganden formulerats i syfte att fungera som styrmedel och hjälp för uppföljning av planen. De två strategier som tydligast berör naturvårdsplanens område är Strategin för att ”säkra värden för framtida behov” och strategin ”utveckla en flerkärning och tät region”. När det gäller den andra av dessa strategier pekas Haninge ut som en av de regionala stadskärnorna. I planeringsmål och åtgärder för denna strategi återfinns skrivningar om både en förtätad stadsmiljö och värdet av att bevara gröna kilar och stränder. I strategin om att säkra värden för framtida behov anges att värdefulla natur-, kultur- och rekreationsområden värnas och vidareutvecklas samt att sjöar, vattendrag och kustområden har en god ekologisk status.

Kommunala mål och strategier

Med utgångspunkt i de nationella miljömålen har kommunen angivit lokala mål i olika dokument så som Mål och budget, Vattenplan och Strategi för ekologisk hållbarhet. De nationella miljömålen ska vara vägledande i allt kommunalt arbete.

Haninges styrmodell

Haninge kommuns styrmodell finns beskriven i kommunfullmäktiges dokument Mål och budget. Styrmodellen utgår från en vision som ligger till grund för de mål för verksamheten som årligen beslutas i kommunens olika förvaltningar. De flesta av målen gäller för samtliga nämnder medan några få riktar sig specifikt till en viss nämnd. Flera av kommunfullmäktiges mål berör ämnen inom natur- och miljöområdet. Kommunen strävar efter att bli en ekologiskt, socialt och ekonomiskt hållbar kommun.

Inom målområdet Ekologisk hållbarhet finns tre styrdokument som, i tillämpliga delar, ska beaktas vid utformning av nämndernas strategier.

Energi och klimatstrategi (2014)

Berör frågor på klimatområdet

Ekologiskt hållbarhetsprogram för Vega (2011)

Ett program som tar upp ekologiska aspekter på byggande. Programmet har tagits fram i arbetet med Vegastaden men ska vara vägledande vid all exploatering.

Strategi för ekologisk hållbarhet (2012, ersätter Miljöprogrammet från 2005)

Denna strategi är ämnad att vara ett stöd för nämnderna i deras arbete med att formulera verkningsfulla nämndstrategier i relation till de av kommunfullmäktige antagna målen på miljöområdet. Strategin för ekologisk hållbarhet innehåller ett stort antal förslag till möjliga åtgärder och ambitionen med dokumentet är att fungera som inspirationskälla för nämnderna så att de lättare ska hitta verkningsfulla strategier inom det egna verksamhetsområdet.

Beröringspunkter med andra kommunala dokument

Utöver de ovan nämnda dokumenten finns andra styrande dokument som också berör kommunens naturvårdsarbete.

- Grönplan (framtagen 1989 av Stadsbyggnadskontoret i samarbete med Gatukontorets parkavdelning och Fritidskontoret (ej formellt antagen)
- Policy för kommunägda tätortsnära skogar (antaget av KF 2002)
- Kustplan (antagen av KF 2002)
- Översiktsplan (antagen av KF 2005)
- Dagvattenstrategi (antagen av KF 2010)
- Vägledning för strandskyddsbedömning (antagen av SBN 2011)
- Hästpolicy (antagen av KS 2011)
- Bekämpningsplan för jätteloka (antagen av KF 2011)
- Vattenplan (antagen av KF 2012)

Nätverk där Haninge kommun är medlem

Sveriges Ekokommuner

Haninge kommun är sedan 2007 medlem i föreningen Sveriges Ekokommuner, SEKOM. Föreningen är en samarbetsorganisation för kommuner kring gemensamma strategiska frågor för en långsiktig hållbar utveckling. Det uthålliga samhället definieras i enlighet med organisationen Det Naturliga Stegets fyra kriterier för hållbar utveckling. Kommunen har genom medlemskapet förbundit sig att dessa hållbarhetsprinciper ska genomsyra alla kommunala beslut. De fyra kriterierna lyder:

1. Ämnen som är tagna från berggrunden får inte öka i naturen

Kriteriet innebär att vi ska sträva efter att minska spridning och nyanvändning av material som hämtas ur berggrunden, exempelvis tungmetaller och olja. Detta kan ske genom att minska användningen av dessa ämnen och samtidigt som öka återanvändningen ökas.

2. Ämnen från samhällets produktion får inte öka i naturen

Kriteriet innebär att vi ska arbeta för att minska miljöpåverkande utsläpp från samhällets produktion och energianvändning. Detta kan exempelvis ske genom att minska kemikalieanvändningen, öka vår återvinning och källsortering och sträva efter att minska förorenande utsläpp till luft och vatten.

3. *Det fysiska underlaget för naturens kretslopp och mångfald får inte utarmas*

Kriteriet innebär att vi inte ska använda våra resurser i en snabbare takt än vad naturen hinner åter- skapa dem. Vi ska t ex undvika att avverka mer skog, ta upp mer fisk än vad som motsvarar återväxten. Det innebär också att vi ska undvika olika former av manipulation av ekosystemen, så som att ändra grundvattenflöden, skapa jorderosion eller att asfaltera över bördig jordbruksmark.

4. Vi ska ha en effektiv och rättvis resursfördelning så att människor kan tillgodose sina behov

Även om de tre första kriterierna är uppfyllda kan ett samhälle aldrig bli långsiktigt hållbart om inte vi människor mår bra. Ett socialt hållbart samhälle karakteriseras av att det tillgodoser 10 identifierade mänskliga behov för alla människor, var de än befinner sig.

- Fysiska behov
- Trygghet/beskydd
- Engagemang
- Avkoppling
- Tillgivenhet
- Förståelse
- Kreativitet
- Identitet/mening
- Frihet

Borgmästaravtalet

Haninge har undertecknat det så kallade Borgmästaravtalet som är ett avtal för kommuner inom EU som vill gå längre i sitt klimatarbete än det europeiska målet om 20 % minskning av koldioxid (CO^2) till 2020. Syftet med avtalet är att lyfta fram det klimatarbete som görs på lokal nivå.

Tyresåns vattenvårdsförbund

Vattenvårdsförbundet arbetar för friskare sjöar och ökad biologisk mångfald i Tyresåns sjösystem. Medlemmar är kommunerna längs sjösystemet d v s Haninge, Huddinge, Tyresö, Botkyrka, Stockholm och Nacka samt Länsstyrelsen.

Åvaågruppen

Åvaågruppen hanterar info- och kunskapsutbyte kring Åvaåns förvaltning. Medlemmar i gruppen är Stiftelsen Tyrestaskogen, markägare, ideella föreningar samt Haninge och Tyresö kommun.

Stockholms och Uppsala läns Luftvårdsförbund

Stockholm och Uppsala Läns Luftvårdsförbund är en ideell förening vars verksamhet är att samordna regionens miljöövervakning av luft. Landstingen i Stockholm och Uppsala, 35 kommuner samt flera statliga verk, institutioner och företag är medlemmar.

Svealands Kustvattenvårdsförbund

Kommunförbundet i Stockholms län ansvarar för den ideella föreningen Svealands kustvattenvårdsförbunds kansli. Föreningen arbetar med miljöövervakning, miljöinformation och miljöövervakningsprogram för hela Svealandskusten. Medlemmar är landsting, länsstyrelser, 22 kommuner samt ett antal företag och övriga organisationer.

ICLEI Local governments for sustainability (tidigare namn: International Council for Local Environmental Initiatives)

ICLEI är en global organisation för kommuner som arbetar aktivt med miljö och hållbar utveckling. Organisationen har medlemmar från 70 olika länder och har haft stort inflytande i det internationella arbetet för en hållbar utveckling.

FAH - Kommunerna och miljön (tidigare Förbundet för allmänt hälsoskydd)

Förbundet är en intresseorganisation som har till uppgift att främja en god yttre och inre miljö samt att verka för ett gott hälsoskydd, god livsmedelskvalitet och god djurhållning. FAH har ca 320 medlemmar, varav majoriteten är kommunernas miljönämnder eller motsvarande.

Källförteckning

Andersson, S red. 1988. *Fåglar i jordbrukslandskapet*; Sveriges Ornitologiska Föreing;

Andersson, Å. & Staav, R., 1980. *Den häckande kustfågelfaunan i Stockholms län 1974-1975*. Regionplanekontoret, Stockholms läns landsting

Appelqvist, T. & Svedlund, L., 1998. *Insekter i odlingslandskapet - Biologisk mångfald och variation i odlingslandskapet*. Jordbruksverket

ArtDatabanken, SLU, 2011. *Tillståndet i skogen*

ArtDatabanken, SLU, 2012. Uttag av uppgifter av rödlistade arter inom Haninge kommun

Bengtsson, Per & Levander, Maria, 2006. *Vilda grannar,* Naturskyddsföreningen

Bernes, Claes (red.), 1992. *Biologisk mångfald i Sverige*. Naturvårdsverket

Björndalen, Jörn Erik, 1986. *Kalktallskogar som naturvårdsobjekt i Sverige*. Naturvårdsverkets rapport 3070

Bolund & Hunhammar, 1999. *Ecosystem in Urban Areas*

Botkyrka kommun, 2010. *Botkyrkas gröna värden, Naturvårdsprogram för Botkyrka kommun*

Boverket, 2007. *Bostadsnära natur, inspiration och vägledning*

Boverket, Naturvårdsverket, 2010. *Strandskydd, en skrift om det nya strandskyddet*

Bramryd, T. & Fransman, B., 1993. *Stadens lungor: om luftkvaliteten och växtligheten i våra tätorter*. Sveriges lantbruksuniversitet, Movium

Bucht, E. & Persson, B., 1994. *Grönstruktur i städer och tätorter*

Cooper Marcus, C & Barnes, M. (eds.), 1999. *Healing gardens*

Dagernäs, D., 1996. *Fåglar i odlingslandskapet - Biologisk mångfald och variation i odlingslandskapet*

Ekstam, U. & Forshed, N., 1992. *Om hävden upphör - kärlväxter som indikatorarter i ängs- och hagmarker*. Naturvårdsverket

Engström, H., 2001. *Effects of Great Cormorant Predation Fish Populations and Fishery*. Uppsala universitet

Ericsson, I., Grahn, P. & Skärbäck, E., 2009. *Närmiljöns betydelse och hur den kan påverkas*

Glaumann, M. & Westerberg U., 1988. *Klimatplanering Vind. Statens institut för byggnadsforskning*

Gran, P., 1992. *Människors behov av parker - amerikansk forskning i dag*

Gärdenfors, U. (ed.), 2010. *Rödlistade arter i Sverige 2010*. ArtDatabanken, SLU

Gärdenfors, U., 1994. *Eken - utnyttjad av tusentals organismer,* Ekfrämjandet 50 år

Göteborgs stad, 2008. *Kompensationsåtgärder för natur och rekreation*

Haninge kommun, 1989. *Förslag till Grönplan Haninge kommun*

Haninge kommun, 2000. *Policy för kommunägda tätortsnära skogar*

Haninge kommun, 2005. *Översiktsplan för Haninge kommun 2004*

Haninge kommun, 2011. *Vägledning för strandskyddsbedömning*

Haninge kommun, 2012. *Skärgård och Vildmark*

Haninge kommun, 2012. *Strategi för ekologisk hållbarhet*

Haninge kommun, 2012. *Vattenplan för Haninge kommun*

Hjorth, I., 1994. *Tjädern en skogsfågel. Skogsstyrelsen*

Kjellström, L., 2008. *Stadsklimat /gatuklimat*

Källakademin, 2012. *Källor i Sverige*

Lagerlöf, J. & Wallin, H., 1993. *Agriculture Ecosystems & Environment*

Lindroth, Anders et.al., 2009. *Storms can cause Europe-wide reduction in forest carbon sink*

Länsstyrelsen i Stockholms län, 1976. *Geologiskt intressanta objekt i Stockholms län*

Länsstyrelsen i Stockholms län, 1997. *Våtmarksinventering i Stockholms län*

Länsstyrelsen i Stockholms län, 1999. *Sveriges sumpskogar 1990-1998*

Länsstyrelsen i Stockholms län, 2003. *Skyddsvärda grundområden*

Länsstyrelsen i Stockholms län, 2007. *Ängs- och betesmarksinventering 2002-2004*

Länsstyrelsen i Stockholms län, 2008. *Värdefulla sjöar och Vattendrag*

Länsstyrelsen i Stockholms län, 2009. *Rikkärr i Stockholms län, rapport 2009:14*

Länsstyrelsen i Stockholms län, 2010. *Tyresån, Åtgärdsprogram 2010-2015*

Länsstyrelsen i Stockholms län, 2012. *Värna, vårda, visa. Rapport 2012:4*

Länsstyrelsen i Stockholms län, Skogsvårdsstyrelsen Mälardalen, 2001. *Ädellövskogsinventering, Stockholms län, södra delen*

Löfgren, Johan, 1988. *Geologin från djupgrav till istid*

Magnusson, Lars, 1994. *Naturlära.* Haninge kommun

Magnusson, Lars, 1996. *Vägvisare till naturen i Haninge kommun*

Matheson, A., Buchmann, S.L., Toole, C. O., Westrich, P., & Williams, I.H. (eds.), 2001. *The Conservation of bees*

Motala kommun, 2001. Miljö i Motala, *Naturvårdsprogram för Motala kommun*

Möller, H., Stålhös, G., 1969. *Beskrivning till Geologiska kartbladet Stockholm SO, Sveriges geologiska undersökningar, serie Ae nr 3. Tillhörande kartblad SGU Ae nr 3 år 1968*

Möllersten, Björn, 2001. *Skogar för människor, bevarande och skötsel av tätortsnära skogar*

Naturskyddsföreningen & WWF, 2011. *Hugga eller skydda? Boreala skogar i klimatperspektiv*

Naturvårdsverket, 2010. *Skog och mark - om tillståndet i Svensk landmiljö*

Naturvårdsverket, 2011. *Skog och mark - om tillståndet i Svensk landmiljö*

Norrköpings kommun, 2006. *Naturvårdsprogram med åtgärdsplan 2006-2011*

Regionplane- och trafikkontoret, Stockholms läns landsting, 1996. *Grönstrukturen i Stockholms län. Rapport 2*

Regionplane- och trafikkontoret, Stockholms läns landsting, 2004. *Hanvedenkilen, upplevelsevärden i Stockholmsregionens gröna kilar, 7:2004*

Regionplane- och trafikkontoret, Stockholms läns landsting, 2010. *Regional utvecklingsplan för Stockholmsregionen*

Regionplanekontoret, Stockholms läns landsting, 2011. *Gröntypologi för Stockholmsregionen.* Pilotstudie: Kartering av grönstrukturens olika karaktär som underlag för regional och lokal stadsutveckling

Rolstad, Jørund; Rolstad, Erlend & Wegge, Per, 2007. *Capercaillie Tetrao urogallus lek formation in young forest*

Sarlöv Herlin, I. & Fry, G.L.A., 2000. *Dispersal of woody plants in forest edges and hedgerows in a southern Swedish agricultural area: the role of site and landscape structure*

SFS (1998:808) *Miljöbalken, uppdaterad 2010-01-01*

SFS (2010:900) *Plan- och bygglagen, uppdaterad 2011-08-01*

Skogsstyrelsen, 2001. *Signalarter, Indikationer på skyddsvärd skog*

Skogsstyrelsen, 2004. *Vår tätortsnära natur - en bok om förvaltning och skötsel*

Skärbäck, E., Wadbro, J. & Grahn, P., 2009. *GIS-analys på regional nivå av rekreationsresurser*

Stefan Bydén et.al., 1998. *Mark, människa, miljö*

Svensson, B., 2002. *Foraging and nesting ecology of bumblebees (Bombus spp.) in agricultural landscapes in Sweden*

Svensson, B., Lagerlöf, J & Svensson, B.G., 2000. *Habitat preferences of nest-seeking bumble bees* (Hymenoptera : Apidae) in an agricultural landscape

Sveriges nationalatlas, 1994. *Berg och jord*

Sveriges Ornitologiska förening, 2009. *Kustfågelbeståndens utveckling i Stockholms läns skärgård*

Tillgängliga inventeringsrapporter från Haninge kommun från 1982-2012

Ulfstrand, Staffan, 1999. *Savannliv*

Ulrich, Roger, 1984. *View through a window may influence recovery from surgery*

Ulrich, Roger, 1999. *Effects of gardens on health outcomes: Theory and research*

Westrich, P., 1996. *Habitat requirements of central European bees and the problems of partial habitats*

Wikars, L.O. & Niklasson, M., 2006. *Behovet av brand i skogen.* Skogsstyrelsen

Värmdö kommun, 2010. *Utkast till naturvårdsplan*

Hemsidor mars 2013

FAH -Kommunerna och miljön http://www.fah.se/index1.asp?siteid=1&pageid=16

Global FN-studie Millennium Ecosystem Assessment http://albaeco.com/ma/text_ma.htm

ICLEI Local goverments for sustanibility http://www.iclei.org/

Miljömålsportalen http://miljomal.nu/

Naturbruk http://www.fsy.se/naturbruk/startsida.asp

Stockholms och Uppsala läns luftvårdsförbund http://www.slb.mf.stockholm.se/lvf/

Svealands kustvattenvårdsförbund http://www.skvvf.se/

Sveaskog, försök med kontinuitetsskogsbruk http://www.sveaskog.se/forskning-och-utveckling/skogliga-forsok-och-studier/kontinuitetsskogsbruk/

Sveriges Eko-kommuner SEKOM http://www.sekom.nu/

Södertörnsekologerna http://sodertornsekologerna.org/

Tjäderkommitén http://www.tjaderobs.se/

Tyresåns vattenvårdsförbund http://www.tyresan.se/show.asp

Ulvsåkra, skogsskötsel http://www.kontinuitetsskogsbruk.se/

Åtgärdsprogram för hotade arter http://www.lansstyrelsen.se/stockholm/Sv/djur-och-natur/hotade-vaxter-och-djur/atgardsprogram-for-hotade-arter/Pages/default.aspx

Muntliga referenser

Britt Forsén, Svante Joelsson, Lars Magnusson

Bilaga 4

Naturvärden och friluftsliv

Innehåll

Naturens betydelse nu och i framtiden ... 3
Ekologiska och biologiska värden ... 3
Ekosystemtjänster och biologisk mångfald ... 3
Grönskan i det hållbara samhället ... 4
Hotade och skyddsvärda arter ... 4
Kulturmiljö ... 5
Friluftsliv och folkhälsa ... 6
Stadsutveckling ... 6
Skötsel och förvaltning ... 7
Landskapsförändringar ... 9
Skog ... 9
Kulturlandskap ... 10
Sjöar och vattendrag ... 11
Havsvikar ... 12
Haninges naturförhållanden och friluftsliv ... 12
Kort om Haninge kommun ... 12
Naturförhållanden ... 13
Geologi ... 13
Spår av istiden ... 14
Mossarna –en tidsdokumentation ... 14
Grönstruktur och Gröna kilar ... 15
Gröna svaga samband ... 15
Tysta områden och hänsynsområden ... 16
Skyddad natur i Haninge ... 16
Djurliv ... 17
Friluftsliv ... 20
Upplevelsevärden ... 20
Vandringar och vildmarksliv ... 21
Vandringsleder och rekreationsområden ... 21
Ridning ... 22
Friluftsliv vintertid ... 22
Fågelskådning och fiske ... 23

Skärgårdsliv 23
Haninges naturtyper och särskilt känsliga biotoper 24
Skogslandskapet 24
Policy för kommunägda tätortsnära skogar 25
Särskilt känsliga biotoper i skogslandskapet 25
Odlingslandskapet 30
Särskilt känsliga biotoper i odlingslandskapet 31
Sjöar och vattendrag 33
Särskilt känsliga sötvattenbiotoper 34
Skärgårdsnatur 36
Särskilt känsliga skärgårdsbiotoper 36
Tätortsnära natur 40

Naturens betydelse nu och i framtiden

Ekologiska och biologiska värden

Naturen har en avgörande betydelse för oss människor i och med att den ger oss tillgång till naturresurser så som rent vatten, skog, grönsaker, spannmål, fisk, kött m m. Avgörande för naturens förmåga att säkerställa tillgången på naturresurser är att det finns stabila och välfungerande ekosystem som kan hantera störningar vid olika miljökatastrofer, allvarliga utsläpp, sjukdomsangrepp hos djur eller växter etc. FN:s Millennium Ecosystem Assessment, som bedömer tillståndet för jordens olika ekosystem, konstaterar att människan påverkat de ekologiska systemen, de senaste årtiondena, på ett sådant sätt att vår förmåga att trygga mänsklig välfärd har försämrats.

Att bromsa och på sikt vända denna negativa utveckling är avgörande för vårt välstånd i framtiden både på lokal och på global nivå. Jordens ekologiska system utgör basen för hela vår tillvaro – för både samhället och dess ekonomi.

Ekosystemtjänster och biologisk mångfald

En ekosystemtjänst innebär att ekosystemen – naturen runt omkring oss – genererar tjänster som vi människor är direkt eller indirekt beroende av för att överleva. Dessa tjänster gör naturen gratis, men de är oftast väldigt dyra eller helt omöjliga att framställa på konstgjord väg.

Många av ekosystemtjänsterna är så självklara att vi inte ens tänker på att de finns. Ett exempel på en ekosystemtjänst är pollinering. Utan pollinerande insekter som bin och humlor skulle många blommande växter få svårt att föröka sig och därmed på sikt riskera att dö ut. Hos andra växter som exempelvis bärbuskar och fruktträd minskar skördarna med 70-80% utan pollinerande insekter. Andra exempel på ekosystemtjänster är grusåsar som filtrerar regnvattnet så att det så småningom blir så rent att det går att dricka. Våtmarker i landskapet tar upp metaller och närsalter och förhindrar därigenom att dessa kommer ut i hav och sjöar. Träd har förmåga att rena luften från stoftpartiklar. Ett hektar lövskog kan filtrera bort 15 ton stoft per år och barrträdens filtrerande förmåga är ytterligare 2-3 gånger större eftersom dessa är gröna året om. Som luftrenare är barrträd dock inte så optimala då de i regel är mer känsliga för föroreningar.

Begreppet ekosystemtjänster inkluderar även en växande biomassa så som skog, grönsaker, sädesslag och levande djur, men också andra tjänster som fotosyntes, läkemedel och rekreation. Den växande skogen tar upp och lagrar mycket kol både i trädbiomassan och i marken. När en skog avverkas avges det lagrade kolet, ju äldre skogen är desto mer kol frigörs vid avverkningen. När skogen slutar växa avslutas även trädens upptag av koldioxid från luften. Studier vid Lunds universitet visar att det tar upp till 30 år innan koldioxidutsläppen från avverkningen kompenserats av upptaget av koldioxid från de träd som planterats. Att bevara kommunens gammelskogar är således viktigt ur flera aspekter då de, förutom sina höga biologiska värden även är en tillgång i klimatarbetet.

Ju större den biologiska mångfalden är, desto bättre rustad är människan att möta framtidens utmaningar t ex i form av ett ändrat klimat. Att bevara och utveckla den biologiska mångfalden är således avgörande för att långsiktigt garantera välfungerande ekosystem vilket i förlängningen är en förutsättning för människans fortsatta överlevnad.

Förutom att naturen är en avgörande resursbas för människans liv kan djur och växter givetvis också tillskrivas ett egenvärde, oberoende av människans behov och oavsett vad människor tycker om ar-ten i fråga. Detta slås även fast i den så kallade Bernkonventionen som trädde ikraft 1983[1]

Grönskan i det hållbara samhället

I ett långsiktigt hållbart samhälle ökar betydelsen av natur och grönområden i städer och tätorter. Grönstrukturen bidrar till en bättre luftmiljö, ett bra lokalklimat samt ger utrymme för ekologiska lösningar för exempelvis rening av dagvatten. Stadens parker och natur är ett av de få icke kommersiella rummen som finns i staden, en plats dit alla har tillträde och kan mötas. Parker, trädgårdar och alléer och torg ger möjligheter till naturupplevelser och avkoppling och är också en del av det arkitektoniska uttrycket och bebyggelsens kulturarv. Närheten till grönområden, från bostäder, skolor och förskolor, är viktig för att människor ska använda områdena dagligen. För barn och äldre, liksom för personer med nedsatt rörelse och/eller orienteringsförmåga är närheten extra viktig. Eftersom olika typer av natur fyller olika behov behövs många former av grönområden som kompletterar varandra för att maximera sina ekologiska och sociala värden.

Den bostadsnära naturen i form av parker, gatuträd, torg och små naturområden är också viktiga för att moderera effekterna av klimatförändringar. Grönska bidrar till en lokal sänkning av temperaturen vid värmeböljor liksom att den skapar skugga och minskar kylbehovet av byggnader. Grönområden i tätorten innebär en ökad fördröjning och infiltration av dagvatten vilket minskar risken för översvämningar vid kraftiga regn. Att bygga in gröna mångfunktionella element, som både fungerar som sociala mötesplatser, rekreationsområden och hanterare av dagvatten m m. är en viktig del i planeringen av Haninges regionala stadskärna.

Hotade och skyddsvärda arter

I arbetet med att bevara den biologiska mångfalden är det viktigt att känna till och arbeta för att bevara de arter som är speciellt hänsynskrävande och som har störst risk att försvinna.

ArtDatabanken tar, på uppdrag av Naturvårdsverket, vart femte år fram en så kallad rödlista d v s. en kartläggning av arter inom Sverige som är, eller riskerar att bli, utrotningshotade eller på något sätt är missgynnade. Rödlistan kan användas som en indikator på drastiska negativa förändringar för en art, antingen i utbredning, eller i faktiskt antal. Att det finns rödlistade arter inom ett område är ett viktigt kriterium vid beslut om skydd för naturområden. Metoden används såväl nationellt som internationellt[2].

Naturvårdsverket har utarbetat åtgärdsprogram (ÅGP) för vissa sällsynta naturtyper samt akut hotade, starkt hotade och sårbara arter. Sammanlagt finns cirka 200 åtgärdsplaner för hela landet varav ett 30-tal berör naturtyper eller arter som finns inom Haninge kommun.

Under 1990-talet växte ny kunskap fram om hur man kan identifiera skogar med hög biologisk mångfald. Metoden som utvecklades går ut på att leta efter vissa s k. signalarter d v s. arter som bara lever i gamla skogsekosystem och som inte återfinns i den rationellt brukade skogen. De rödlistade arterna är naturligt nog mer eller mindre sällsynta och kan därför vara svåra att hitta.

De är därmed också svåra att använda för att identifiera områden med höga naturvärden. I stället identifierades de så kallade signalarterna. De är lätta att känna igen och oftast inte fullt så sällsynta men de ställer i stort sätt samma höga krav på sin livsmiljö som de rödlistade arterna.

[1] se bilaga 7, Naturen i lagstiftningen

[2] För mer information om rödlistade arter i Haninge se bilaga 6 Hotade och fridlysta arter i Haninge

Signalarter är, tillsammans med andra strukturella kriterier i skogen, ett viktigt underlag vid olika naturvärdesbedömningar i skog bland annat vid Skogsstyrelsens nyckelbiotopsinventering. Signalarter finns inom organismgrupperna mossor, lavar och svampar. Att använda sig av signalarter vid naturvärdesbedömningar har visat sig vara både kvalitetssäkrande och tidsbesparande.

Andra skyddsvärda arter är de som brukar benämnas nyckelarter. Dessa arter är i allmänhet inte sällsynta men de har en stor betydelse som exempelvis föda eller skydd för andra arter. Om en nyckelart försvinner eller minskar kraftigt får det tydliga konsekvenser som kan påverka ett helt ekosystems struktur och funktion. Exempel på nyckelarter är, fjädermyggor, gamla ekar, blåstång och blåmusslor.

I debatten om den biologiska mångfalden i skogen ligger fokus ofta på sällsynta arter medan de vanligt förekommande får mindre uppmärksamhet. Det är dock inte osannolikt att en mängd vanliga arter har en minst lika stor betydelse för mångfalden som de sällsynta eftersom dessa är beroende av att de vanliga arterna finns kvar i rikliga antal. Ett sådant exempel är blåbärsris som minskar i det moderna skogsbruket vilket kan vara en starkt bidragande orsak till den vikande tjäderstammen. Många sällsynta arter är fridlysta, antingen i hela landet eller i ett specifikt län. Arter som är fridlysta i Stockholms län finns redovisade i bilaga 6, Hotade och fridlysta arter i Haninge.

Kulturmiljö

Begreppet kulturmiljö omfattar strängt taget all mark som påverkats av människan genom exempelvis odling, skogsbruk, industriell verksamhet eller annan markanvändning. I den industrialiserade delen av världen är i stort sett all natur kulturlandskap, men ordet används många gånger synonymt med odlingslandskap dvs. det gemensamma namnet på åkrar, ängar och hagar, som brukats och allt-jämt brukas av bofasta bönder.

När det gäller det öppna landskapet omtalas detta ofta som något positivt och viktigt att värna om och man kan fundera över vad det är som får så många människor att uppskatta denna landskapstyp. Det öppna landskapet har varit ett livsvillkor för människan sedan hon började odla jorden och därigenom själv började omvandla landskapet. Skogen betraktades som ett hinder, det var en svår och arbetsam process att bränna, eller på andra sätt röja skogen för att få fram odlingsbar mark. Skogen var dessutom farlig, man kunde lätt gå vilse i den, där fanns rovdjur och rövare och kanske troll, jättar och skogsrån. Därför är skog i gammal folktro en hotfull plats som sällan förknippas med något gott. Jämför t ex uttryck som ”dra åt skogen” eller ”det går åt skogen”.

Det finns undersökningar som visar att oavsett vilken del av världen människor kommer ifrån, tenderar de att uppskatta samma naturtyp; ett öppet gräslandskap med spridda träd och buskar – ett savannlandskap. Det är spännande att tänka sig detta som ett arv från den tid då de första människorna utvecklades på Östafrikas savanner där de stora gräsätarna höll landskapet öppet. Ur dessa ”urtidsmänniskors” perspektiv hade det öppna landskapet, med enstaka buskar och träd, viktiga egenskaper så som möjlighet att se långt och upptäcka rovdjur, konkurrenter och andra faror samt att hitta reträttplatser för att gömma sig eller komma undan.

Genom kulturlandskapet kan vi tyda hur dagens landskap har vuxit fram, hur tidigare generationer levde sina liv och hur deras vardagslandskap såg ut. De gamla landskapsmiljöerna med sina specifika växter och djur är viktiga för att vi ska känna igen oss. På så sätt är naturvården starkt kopplad till kulturmiljövården. Det gamla kulturlandskapet med åkrar och

betade skogar och hagar förmedlar en del av ”det biologiska kulturarvet”, de växt- och djurarter som påträffas berättar om hur marken har brukats och ger en förståelse för landskapets utveckling.

Att värna gamla slåtterängar, odlingsrösen och stenmurar innebär inte bara ett skydd av den höga biologiska mångfald som är knuten till dessa miljöer utan även av omedvetna trygghets och igenkänningsfaktorer.

Friluftsliv och folkhälsa

Människan mår bra av att vistas i naturen. Insikten om friluftslivets betydelse för folkhälsan har successivt ökat i takt med en mer stillasittande livsstil där fetma, stress och utbrändhet blivit allt större samhällsproblem.

Sedan länge är det känt att det är nyttigt med frisk luft och att vi mår bra av att röra på oss. De senaste årtiondenas forskning om sambandet mellan natur och hälsa visar att regelbunden vistelse i naturen ger färre fysiska och psykiska sjukdomar, bättre motorik, minskad stress, högre koncentrationsförmåga, bättre immunförsvar och snabbare läkningstid efter sjukdomar m m. Det finns därutöver forskning som visar att bara möjligheten att se grönska genom ett fönster eller att titta på en bild med naturmotiv påverkar den psykiska och fysiska hälsan positivt.

Att ha nära till ett grönområde från bostaden har visat sig vara av stor betydelse för hur ofta människor är ute i naturen. En medveten stadsplanering med närhet till lättillgängliga grönområden är extra viktigt i en storstadsregion med ett högt levnadstempo och en intensiv fysisk miljö.

Kommunen har både möjlighet och ansvar för att informera och inspirera människor till naturvistelse liksom att göra den tätortsnära naturen tillgänglig för alla.

Stadsutveckling

Inom fysisk planering bedrivs i dag en mycket aktiv diskussion om stadsförtätningens möjligheter. Bakgrunden är att storstäderna växer medan den byggbara ytan i städerna är begränsad. Haninge pekas i Regional utvecklingsplan för Stockholms län, RUFS 2010, ut som en av åtta regionala stadskärnor. År 2030 beräknas ytterligare 600 000 människor ha flyttat till Stockholmsregionen. Då Stockholms stad växer får det effekter även på den övriga regionen. Exempelvis innebär bostadsbyggande i gamla industriområden att de verksamheter som tidigare verkade där söker annan mark för etablering, exempelvis i Haninge kommun.

Som regional stadskärna ska Haninge erbjuda goda boendemiljöer, en intressant stadsmiljö, goda förutsättningar för att utveckla verksamheter och mycket annat. Hur kan fler bostäder och arbetsplatser tillskapas samtidigt som de kvaliteter, exempelvis naturvärden, som är attraktiva i Haninge behålls? Finns det en risk att dessa kvaliteter byggs bort eller kan vi i stället utveckla dem genom att bygga tätare?

Att grönstrukturen är viktig i boendemiljön visar ett samarbetsprojekt med Stockholms läns lands-ting som Haninge kommun, tillsammans med tre andra kommuner deltog i under 2010 kallat Värdering av stadskvaliteter i Stockholmsregionen. Studien visar bland annat att närhet till parkområde inom 1000 meter är ett av åtta kriterier som är viktigt för priset på bostadsrätter och närheten till grönområde uppfattades viktigare än närheten till nöjen.

Förutom de positiva miljöeffekter som förtätning kan ge, exempelvis genom att kortare avstånd bidrar till färre bilresor och mindre mängder miljöfarliga utsläpp, kan en fördel vara att man inte tar stora, orörda områden utanför eller i anslutning till staden i anspråk för bebyggelse.

Det finns dock en risk att befintliga naturområden i den tätortsnära naturen ändå används för bebyggelse eller annan verksamhet. I de fall man överväger att göra detta så är det viktigt att känna till områdets olika funktioner och värden. I områden där det är ont grönytor är detta extra viktigt. En viktig beståndsdel i den täta och gröna staden är stadsträden. Att plantera träd som klarar både klimatförändringar, trånga stadsmiljöer och gynnar biologisk mångfald kan utgöra ett av flera sammanlänkande element för spridning av djur och växter i den förtätade staden.

Förutom den vägledning som finns i naturvårdsplanen finns flera planeringsverktyg att använda sig av så som sociotopkartering, vegetationskartering, behovs- och bristanalys, konsekvensbedömning, värdetäthetsanalys m fl.

Stockholms läns landsting har tagit fram en så kallad gröntypologi som verktyg för stadsutveckling och parkplanering. Gröntypologin visar var i de regionala stadskärnorna som det finns park och natur av olika typ och är tänkt att användas för att förbättra planförutsättningarna för grönstrukturen vid utveckling av de nya stadskärnorna. Gröntypologikonceptet gör dock inte några ekologiska värderingar och det är därför mycket viktigt att gröntypologin kompletteras med biologisk kunskap om de naturvärden som finns inom de olika park- och naturområdena.

I 16 kap Miljöbalken fastställs att förlust av grönområden kan kompenseras med så kallad ekologisk kompensation. Detta gäller inte bara natur med höga naturvärden utan kan användas även när det gäller ”vardagsnatur”. Det finns dock inga generella riktlinjer för när eller hur man kan använda sig av ekologisk kompensation och det är viktigt att bevaka att bestämmelserna inte endast blir ett sätt att underlätta exploatering. Överväganden och beslut om ekologisk kompensation bör göras i samband med att beslut om plantillstånd fattas. Formerna för kompensationen bör sedan arbetas fram i det följande detaljplanearbetet.

Naturen i staden, den bostadsnära naturen, ska ses som en del av den övergripande grönstrukturen och inte enbart som något som är viktigt för de närboende. Försvinner naturområden i staden så påverkas hela grönstrukturen, och den fauna och flora den inbegriper, negativt.

Stadsutveckling behöver inte handla om bebyggelse eller grönska utan kan, med god kunskap och verktyg, handla om bebyggelse och grönska. Med rätt verktyg och med engagemanget att använda dem och att dessutom göra detta i tid, då kan vi skapa en attraktiv regional stadskärna.

Skötsel och förvaltning

Kommunens ansvar för skötsel och förvaltning av naturen gäller både avseende biologisk mångfald, kulturmiljö, friluftsliv, tillgänglighet och trygghet. När det gäller friluftsliv handlar det t ex om att sköta spår och leder, fylla på vedförråd, hålla rastplatser städade, att ploga isar och spåra skidspår på vintern. Att genom välskyltade stigar göra det lätt för människor att nå olika naturområden är också en viktig skötselåtgärd.

Naturvårdande skötsel är mycket viktig för att bevara, och på sikt öka, den biologiska mångfalden. Det är lätt att tro att det inte behövs några speciella skötselåtgärder, naturen klarar sig ändå. Och det är sant, naturen kommer att fortsätta att existera, men den blir snabbt fattig och utarmad. Naturvårdsåtgärder som behöver göras för att inte biologisk mångfald ska gå förlorad är exempelvis ett ekologiskt anpassat skogsbruk, slåtter på ängsmarker och i rikkärr, röjning av vass,

fräsning av igenväxande våtmarker, friställning av gamla hagmarksekar etc. Några av de kanske viktigaste naturvårdåtgärderna är sådana som leder till ett återupptaget bete samt till att blommande träd och buskar gynnas. Solbelysta buskar och bryn har generellt många arter av insekter knutna till sig. Det finns exempelvis 55 fjärilsarter som är knutna till hagtorn och 73 till slån. Ett exempel på blommande träd är sälgen som ofta växer längs småvägar och diken. Den är en av de allra tidigaste blommande växterna på våren och har mycket stor betydelse som första näringskälla för bin och humlor.

Naturvårdande skötsel kan även innefatta nyanläggning av exempelvis en våtmark, omgrävning av ett vattendrag så att det återfår sitt meandrande lopp, grusning av ett vattendrag för att skapa lekbottnar för fisk m m. Kommunen kan göra stora naturvårdsinsatser genom att dels genomföra egna skötselåtgärder dels bidra till ökad kunskap bland kommuninvånarna men även genom att bidra till finansiering av skötselinsatser som genomförs av andra. Att söka samarbete med olika ideella föreningar kan också vara framgångsrikt och göra stor naturvårdsnytta.

Bönderna är oumbärliga för naturvården och den mest betydande naturvårdsskötseln görs förmodligen av kommunens lantbrukare och deras betande djur.

Tack vare hästnäringen hålls en stor del av de tidigare aktiva jordbruksmarkerna i kommunen öppna med hjälp av hästbete. Många hästar betar dock endast på gammal åkermark samtidigt som artrika naturbetesmarker växer igen. Här har kommunen möjlighet att informera, och på så sätt öka kunskapen hos hästägarna, om hur viktigt det är för den biologiska mångfalden att betet inte upphör på naturbetesmarker och strandängar. Delar av kommunens jordbruksmark har omvandlats till golfbanor. En sådan omvandling leder ofta till att den biologiska mångfalden minskar avsevärt, men beroende på hur man anlägger och sköter en golfbana, kan den dock utveckla relativt höga ekologiska värden. Här kan också kommunen vara drivande med information och tips till de som driver golfbanorna.

När det gäller skog antog kommunen år 2003 en policy för kommunägda tätortsnära skogar. Policyn slår fast att huvudmålsättningen för den tätortsnära skogen ska vara att vidmakthålla och utveckla skogen för rekreation liksom att skogen ska brukas på ett sätt som gynnar den biologiska mångfalden. Det finns dock inget i policyn som hindrar användande av kalhyggesbruk[3].

Kommunen har under de senaste åren använt sig av så kallat kontinuitetsskogsbruk. Genom att helt övergå till en sådan skogsförvaltning skulle vinster kunna göras för den biologiska mångfalden. Kontinuitetsskogsbruk kallas även för hyggesfritt skogsbruk och inkluderar en lång rad olika skogsskötselmetoder som alla innebär att skogen brukas så att det alltid står äldre skog kvar efter det att man har tagit ut virke. Efterhand som man gallrar bort träd skapas grogrund för naturlig föryngring. Kontinuitetsskogsbruk tillämpas i flera tätortsnära kommuner och med en bra ekologisk, social och ekonomisk planering behöver driften av skogsbruk och naturvård inte kosta mer än intäkterna från virke och arrenden. Vinsten blir en ökad biologisk mångfald, minskad risk för stormskador samt bättre rekreationsmöjligheter och därmed ökad folkhälsa.

De positiva effekterna för naturvården som kontinuitetsskogsbruk ger varierar dock beroende på vilken av de ingående skötselmetoderna som används. Skogsbolaget Sveaskog bedriver storskaliga försök med kontinuitetsskogsbruk på produktiv skogsmark och konstaterar att brukningsformen kan öka mångfalden i landskapet samtidigt som kostnader för markberedning och planering minskas eftersom brukningsmetoden tar till vara skogens naturliga förmåga till föryngring.

[3]se vidare under avsnittet policy för tätortsnära kommunägda skogar på sid. 10

Att sluta kalavverka och i stället övergå till att använda sådana skogsbruksmetoder som omfattas av kontinuitetsskogsbruket är ett led för att uppnå de nationella miljömålen om Levande skogar och Ett rikt växt och djurliv.

Även inne i tätorten, på den detaljplanelagda naturmarken har valet av skötselmetod stor betydelse för förutsättningar för en hög biologisk mångfald. Att exempelvis slå vissa grönytor med slåtterbalk, i stället för att klippa med gräsklippare, ger många blommande växter som tidigare hörde hemma i det gamla ängsbruket, möjlighet att trivas. Sådana växter kan exempelvis vara prästkrage, vallmo eller blåklint. Att anlägga fjärilsträdgårdar med t ex kryddväxter, att anlägga så kallade gröna tak och öppna vatten samt att plantera blommande fruktbärande träd och buskar är andra sätt att öka den biologiska mångfalden i tätorten[4].

Landskapsförändringar

Skog

Under 1900-talet har det svenska skogslandskapet genomgått en radikal förändring som påverkat skogens biologiska mångfald mycket negativt. Omvandlingen från relativt extensivt brukade skogar, med hög biologisk mångfald, till mera monotona och artfattiga produktionsskogar pågår alltjämt. Variationen i skogslandskapet minskar successivt, bland annat eftersom träden inte längre hinner bli riktigt gamla innan de avverkas. I och med detta minskar mängden död ved i skogarna och variationen i trädslag och ålder blir mindre eftersom de nya träd som växer upp på ett kalhygge alla är lika gamla och ofta av samma trädslag. Allt detta har sammantaget lett till att väldigt många av skogens arter kontinuerligt minskar i antal. De arter som går kraftigast tillbaka är sådana som tar lång tid på sig att utvecklas och som därmed inte hinner fortplanta sig om skogen inte blir tillräckligt gammal. Alla växter och djur har genom årmiljonerna anpassat sig till att leva i specifika miljöförhållanden. När gammelskogsmiljöer, som exempelvis riktigt gammal död ved eller skog med hög luftfuktighet, minskar riskerar många arter att bli hemlösa och dö ut.

Kalhyggesbruket har medfört att många av de gammelskogar som finns kvar har splittrats i enskilda bestånd som blivit mer och mer isolerade från varandra. Framför allt är det arter med begränsad spridningsförmåga som hotas när gammelskogen på detta sätt fragmenteras.

Med kalavverkning av gammal skog har arealen planterad ungskog ökat och målet att nå större volymer och snabbare tillväxt har medfört en virkesrikare, tätare och mörkare skog. Det har aldrig funnits så mycket virke i den svenska skogen som det gör i dag men priset är att skogens biologiska mångfald kraftigt har minskat. De starkt förändrade förutsättningarna för djur och växter i skogen har resulterat i att var tionde svensk skogsart i dag minskar så pass kraftigt att den riskerar att dö ut.

Mönstret är i stort sett detsamma i våra grannländer Finland och Norge. På lång sikt är tillståndet allvarligt eller osäkert för omkring 5 000 skogsarter i Fennoskandien (Sverige, Norge, Finland och nordvästra Ryssland). En skog som har kalavverkats kan aldrig återfå de arter och de naturvärden som flera tusen års skoglig kontinuitet har skapat.

Utöver skogsbruket är branden den absolut viktigaste enskilda faktorn som historiskt har format skogen. Skogsbränder härjade ofta i skogarna, man räknar med att i genomsnitt 1 % av den

[4]se även avsnittet Tätortsnära natur på sid. 27

svenska skogen brann varje år fram till mitten av 1900-talet. När skogen brinner frigörs stora mängder näring samtidigt som mycket död ved skapas vilket gynnar många växter och insekter. Elden skapar också en luckighet i skogen där nya träd kan etablera sig. I dag brinner skogen mer sällan och skogsbränder släcks oftast snabbt. Att under kontrollerade former bränna mindre skogsarealer har visat positiva effekter för flera skogsarter. Mindre kalhyggen med kvarlämnade så kallade evighetsträd och högstubbar har visat sig skapa liknande luckighet som en skogsbrand och kan vara positivt för vissa insekter och fågelarter.

I och med antagandet av 1993 års skogsvårdslag förbättrades naturhänsynen i skogsbruket jämfört med tidigare. Skogsvårdslagen anger ett miljömål och ett produktionsmål som två jämbördiga mål för skogsbruket. För många skogsarter räcker dock inte miljöhänsynen i skogsbruket för att upprätthålla livskraftiga populationer.

Sedan 1950 har ca 60 % av Sveriges produktiva skogsmark utanför naturreservat slutavverkats. Trots de likvärdiga målformuleringarna i skogsvårdslagen innebär dagens utveckling att samma omvandling kommer att ske inom 20 år för all äldre skog som finns kvar utanför skyddade områden. Resultatet blir att 95 % av Sveriges produktiva skogsmark då kommer att någon gång ha kalavverkats.

Om dagens utveckling fortsätter kommer tillståndet för skogens biologiska mångfald att bli fortsatt sämre, trots att det avsätts allt mer skogsreservat, och trots att skogsbruket sedan 20 år tar viss miljöhänsyn och oftast är certifierat. En kraftigt utökad areal av skog som skyddas långsiktigt, i kombination med bra miljöhänsyn i produktionsskogar, behövs för att förlusten av biologisk mångfald ska hejdas[5]

Kulturlandskap

Ända sedan stenåldern har människan genom sitt markutnyttjande format landskapet. I stort sett alla markslag, med undantag för klipporna i yttersta havsbandet och några väldigt små arealer urskog, är påverkade av människan och skulle därmed kunna betraktas som kulturlandskap. Det som vanligen avses med detta begrepp är dock det öppna odlingslandskapet med åkrar, ängar och hagmarker.

Allteftersom människans brukningsmetoder har utvecklats har de ekologiska förutsättningarna för djur och växter förändrats. I och med den så kallade agrara revolutionen under slutet av 1800-talet skedde den första riktigt stora förändringen av det svenska jordbrukslandskapet. Ett av de drivande inslagen i denna revolution var vallodlingen. Från att tidigare varit beroende av stora ängsarealer för att kunna producera tillräckligt med vinterfoder till djuren började man nu odla vall på åkermark. Behovet av odlingsbar mark ökade därmed markant. Genom att pumpa ut vattnet och därmed skapa bördig åkermark på sjöbottnen av ett stort antal sjöar, samtidigt som stora arealer mossar och kärr dikades ut, uppnåddes den största åkerarealen någonsin i den svenska historien på 1920-talet.

De riktigt stora förändringarna som har påverkat den biologiska mångfalden i jordbrukslandskapet påbörjades i början av 1950-talet. Konstgödsel hade introducerats redan under slutet av 1800-talet men användandet ökade nu markant. Jordbruket blev därmed mindre beroende av stallgödsel, vilket så småningom resulterade i rena spannmålsgårdar som helt inriktade sig på växtodling, liksom gårdar som enbart arbetade med att föda upp djur. Utvecklingen mot allt större och tyngre jordbruksredskap, sammanslagning av mindre gårdar till större rationella enheter och användande av kemiska bekämpningsmedel har under de senaste

[5]Tillståndet i skogen, Sveriges lantbruksuniversitet, Artdatabanken 2011

60-70 åren resulterat i ett mindre variationsrikt landskap med en kraftigt reducerad biologisk mångfald som följd.

En stor del av odlingslandskapets biologiska mångfald är knuten till ängs- och betesmarker samt till odlingslandskapets småbiotoper så som åkerholmar, stenrösen, och småvatten m m. På en enda kvadratmeter ängsmark kan det exempelvis växa fler än 40 olika arter kärlväxter. De ängsmarker som ännu brukas med årlig slåtter är det markslag som har absolut högst biologisk mångfald. Även naturbetesmarker är mycket artrika men även denna areal har minskat kraftigt. På grund av mer rationella jordbruksmetoder behövs inte längre all åkermark för odling kan istället användas till bete med följd att många av de artrika naturbetesmarkerna växer igen. För att bryta denna trend är det avgörande att naturbetesmarkerna betas och att betesdjuren varieras. Jämfört med i dag behövs generellt sett ett kraftigt ökat nötbete, vilket även gäller i Haninge.

Samtidigt som mängden betande kor har minskat kraftigt har antalet ridhästar ökat de senaste 20-30 åren. Stora markarealer betas i dag av hästar vilket är positivt och förhindrar att landskapet växer igen. Ensidigt hästbete ger dock oftast sämre resultat sett ur biologisk mångfaldsynpunkt jämfört med bete där man nyttjar flera djurslag eller där man betar med enbart nötkreatur.

Även på marker som betas har dock många arter försvunnit. Landskapet ser i mångt och mycket lika dant ut på ytan som det gjorde för 10 år sedan, men innehållet är förändrat. Antalet olika blommande växter liksom stora insekter så som trollsländor, fjärilar och humlor har minskat. När humlor och bin blir färre hotas pollineringen av frukt och grönsaker. Även mindre insektsarter minskar vilket sammantaget gör att mängden mat för exempelvis fåglar, humlor, bin och fjärilar kontinuerligt minskar. Ju färre insektsarter som deltar i exempelvis pollinering, desto större blir sårbarheten vid exempelvis klimatförändringar. Dessa förändringar i landskapet gäller i Haninge liksom i stora delar av Västeuropa och USA.

Förutom jordbrukets strukturella förändringar är den ökade giftanvändningen sannolikt en bidragande orsak till den minskade mångfalden. Exempelvis kan flera insektsarters tillbakagång kopplas till det avmaskningsmedel som ges till djuren. Avmaskningsmedlet finns fortfarande kvar i djurens spillning och är giftigt för de djur, exempelvis olika flugor och steklar, som lever vid och av exempelvis komockor och hästspillning. I ekologisk odling är användningen av avmaskningsmedel reglerad för att förhindra påverkan på den biologiska mångfalden.

Sjöar och vattendrag

Samtliga sjöar och vattendrag i Sverige har bildats efter att inlandsisen försvunnit. Sveriges sjöar är därför, ur geologisk synpunkt, mycket unga. Alla sjöar har en naturlig förändringscykel som sker utan undantag. Berg eroderas långsamt och allt material samt växtdelar spolas långsamt ner i sjöar och vattendrag. Beroende på områdets utseende, sjöarnas djup, vattenomsättning samt mängden av material och näringsämnen som tillkommer, kommer alla sjöar att långsamt växa igen. I större sjöar och i områden med låg näringstillförsel tar det längre tid medan det i områden med grunda slättsjöar omgivna av åkermark kan gå mycket fort. I områden med äldre bergskedjor eller i områden som varit påverkade av erosion under längre tid och där landhöjningen dessutom avstannat för länge sedan finner man betydligt färre sjöar än i Sverige. Detta gäller för stora delar av Syd- och Mellaneuropa.

Svårigheten med att bedöma en sjös eller ett vattendrags status är att avgöra om de förändringar som sker är naturliga eller har orsakas av mänsklig aktivitet. De flesta och de största förändringar i sjöar och vattendrag är emellertid skapade av människan och samhället måste därför lära sig hur olika aktiviteter påverkar miljön samt vidta åtgärder för att i möjligaste mån eliminera

skadeverkningar på de naturliga systemen. En sådan åtgärd kan vara att avsätta kantzoner längs vattendrag. I såväl skogs- som jordbruksmark har området närmast ett vattendrag stor betydelse för vattendragets ekologiska status. Träd och buskar invid vattendrag förhindrar erosion, sänker temperaturen och minskar påverkan från näringsämnen och gifter. Även utmed vattendrag i utpräglad jordbruksmark är det viktigt att ta särskilda hänsyn i kantzoner genom att lämna en obrukad remsa närmast vattendraget samt att låta skuggande vegetation komma upp.

Havsvikar

Den pågående landhöjningen, som i Stockholmsområdet är cirka 3-4 mm/år, medför att grunda vattenområden successivt grundas upp ytterligare. Det första stadiet i successionen är de trösklade havsvikarna som så småningom övergår i flader. Flader är grundområden som stängs av från utanförliggande vattenområde enbart av växtlighet så att vattenutbyte fortfarande ständigt kan ske. Flader är mycket ovanliga i skärgården och många är redan hårt exploaterade och förstörda. När landhöjningen kommit så långt att inflöde av havsvatten endast sker vid högvatten i havet kallas området för glo. Till slut kommer denna att snöras av helt så att en kustnära insjö bildas. Detta är en naturlig process som under naturliga omständigheter går mycket långsamt, men som genom mänsklig påverkan har accelererat. Förändringar som förut tog flera generationer kan nu gå på några få årtionden. I vissa områden resulterar denna utveckling i igenslammade badvikar, algblomningar och syrebrist med efterföljande luktproblem.

Inom grunda havsområden bör stor restriktivitet råda mot verksamheter och anläggningar som kan skada det marina livet. Sådana anläggningar kan vara bryggor, utfyllnader, pirar etc. Även muddring och andra verksamheter som innebär grumling och gödning, och därmed medför en negativ påverkan på exempelvis reproduktion av fisk, ska undvikas.

Haninges naturförhållanden och friluftsliv

Det är viktigt att känna till kommunens naturförhållanden och områden för friluftsliv och rekreation för att kunna bedriva ett strukturerat och framgångsrikt naturvårdsarbete. Att ha kunskap om vilka naturtyper som är extra känsliga för störning, var i kommunen specifikt värdefulla och skyddsvärda naturområden ligger eller var lokaler med hotade växter och djur finns, ökar möjligheten att naturkvaliteterna och arterna bevaras för framtida generationer.

Detta kapitel innehåller en övergripande genomgång av kommunens naturförhållanden och friluftsliv. Kapitlet är indelat efter landskapets olika naturtyper. Inom varje naturtyp har biotoper som generellt sett är extra känsliga och hänsynskrävande lyfts fram och fått egna avsnitt.

Olika växt- och djurarter har specifika krav på sin omgivning vilket förklarar att det är arternas livsmiljöer som till stor del avgör vilka arter som förekommer i vilka områden. Arternas förekomst på olika platser beror exempelvis av bergrund, jordart, hydrologiska förhållanden, typ av skog, samband med liknande naturmiljöer m m. Hur markerna används, och historiskt har använts av människan har också stor betydelse för var i naturen olika arter förekommer.

Kort om Haninge kommun

Namnet Haninge är minst tusen år gammalt. I det stora skogsområdet Hanveden, i Haninges nordvästra del, var det under vikingatiden gott om ”hanar” d v s tjäder- och orrtuppar. Både namnet Hanveden och Haninge syftar sannolikt på dessa ”hanar”. Ordet ”ved” är ett äldre namn för skog. På två av kommunens runstenar finns en ”hane” avbildad och likheten med en tjäder är slående. Tjädertuppen ingår numera i Haninges kommunvapen.

Haninge kommun omfattar en total yta av 2 174 km^2. Av denna yta består endast 458 km2 (21 %) av land medan hela 1710 km^2 utgörs av hav. Inom kommunen finns 73 sjöar som sammanlagt upptar en yta på cirka 6 km^2. Den minsta sjön är mindre än 0,01 km^2 medan den största, Drevviken, som även sträcker sig in i Huddinge, Stockholm och Tyresö kommun, är över 5 km^2 stor.

Stora delar av kommunens landområde är täckt av skog. År 2005 uppgick arealen skog till cirka 242 km^2 vilket motsvarar ungefär 53 % av Haninges totala landareal. Omkring 32 km^2 var brukad åkermark medan cirka 7 km^2 användes som betesmark. Sedan 1980-talet har den totala åkerarealen i Sverige nästintill halverats till följd av att många jordbruk har lagts ner. Samma trend finns även i Haninge och förmodligen har minskningen fortsatt även efter 2005 vilket skulle innebära att åkerarealen i dag är ytterligare lite mindre. Övrig mark upptas av bebyggelse, betesmark eller övriga öppna ytor. År 2011 bodde drygt 78 000 personer i Haninge och av dem var över 93 % bosatta i en tätort med minst 200 invånare.

Naturförhållanden

Geologi

Haninge, liksom större delen av Stockholms län, är en del av den naturgeografiska region som kallas mellansvenska sprickdalslandskapet. Detta landskap har under årmiljoner formats av naturkrafter så som jordbävningar, inlandsis, vindar och vatten. Berget har brutits ner och vittrat sönder, de bergsformationer vi ser i dag är rester av en ursprungligen flera tusen meter hög bergskedja som reste sig mellan Sverige och Finland för nästan två miljarder år sedan.

Berggrunden får sin karaktär av de bergarter som den är uppbyggd av. På Haninges fastland består berggrunden huvudsakligen av gnejs medan den i skärgården främst utgörs av gnejsgraniter. Bergarterna i sin tur består av kombinationer av olika mineral. En bergart kan domineras av ett eller flera olika mineral. Kalksten är exempel på en bergart som bara består av ett mineral; kalcit, medan exempelvis gnejs innehåller kvarts och ytterligare ett antal andra mineral.

Vittring av berg och mineral samt nedbrytning av döda organismer utgör näring för allt som växer. När vatten, sol och vind vittrar berggrunden så frigörs näringsämnen som exempelvis magnesium och natrium vilka är nödvändiga för att växterna ska kunna leva. Utan magnesium fungerar inte fotosyntesen; processen där växterna omvandlar koldioxid till syre. De till synes livlösa stenarna och bergen är alltså helt avgörande för allt levande och vi är indirekt beroende av berggrunden och dess bergarter för att kunna andas.

Berggrunden har också stor betydelse för vilka växter som trivs på olika platser, exempelvis bidrar kalkrik berggrund generellt till en rik flora. Kalksten är ovanlig på Haninges fastland men genom hela Haninges skärgård, från norr till söder, löper ett kalkstensstråk, vilket förklarar att det finns områden i skärgården, bland annat på Ornö och Utö, som är riktiga botaniska eldoradon.

I Haninge finns en mångfald av bergarter och många udda mineraler. Speciellt Utös berggrund som, förutom de bergarter som också finns på andra platser, innehåller mycket som fascinerat geologer genom åren. Unikt för Utö är bland annat sedimentens låga omvandlingsgrad vilket innebär att man på vissa håll tydligt kan se de olika lagren av sand, lera och vulkanisk aska. På fastlandet har samma mineral omvandlats till ådriga och slingriga gnejser. Från Ålö i söder, via västra Utö, upp över Ornö och vidare upp i Stockholms norra skärgård kan man se den mycket

spektakulära s k. bandserien. Bandserien består av tunna, lager av växelvis ljusa och mörka mineral, troligen skiktade asklager med inslag av lava.

I samband med gruvbrytningen i Utö gruvor har ett flertal unika mineraler påträffats bland annat den mycket sällsynta Holmqvisiten uppkallad efter geologen Holmqvist. Grundämnet Litium påträffades för första gången på Utö och kristaller i olika färger av litiumturmalin har hittats på ön. I Utö gruvor, som sammanlagt är nio stycken, bröts framförallt järnmalm men man har även brutit en silverhaltig blyglans. Gruvbrytningen lades ner 1879 och gruvhålen är i dag vattenfyllda.

Spår av istiden

Under den senaste istiden, som var som kallast för runt 20 000 år sedan täcktes Haninge och hela Skandinavien av en över 1 km tjock is. När klimatet blev varmare för omkring 15 000 år sedan började isen sakta att smälta. Trots att man brukar säga att isen drog sig tillbaka gled den naturligtvis hela tiden framåt, samtidigt som den avsmälte bakåt. Isen både malde, krossade, slipade och polerade den mark som den rörde sig över. Om man tittar noga kan man, på många platser, se s k. isräfflor. Isräfflorna är skrapmärken på berget från infrusna stenar i isbottnen och räfflornas riktning visar isens rörelseriktning i området. Isens rörelser har format det mesta av de geologiska formationer vi ser i dag, alltifrån slipade hällar till jättegrytor, flyttblock, rullstensåsar och sandplatåer som t ex. de numera bortschaktade malmarna Jordbromalm och Vendelsömalm.

Jättegrytor är en istidsformation som man kan se på flera platser i Haninge bl a. i Rudans och Kolartorps naturreservat. Jättegrytor är runda djupa håligheter som har bildats när smältvatten forsat ner i en spricka i berget och satt stenar i rotation mot berggrunden så att en urgröpning svarvats ut.

De kanske tydligaste spåren från istiden är de många flyttblock som ligger lite varstans i landskapet. Stora stenbumlingar slets loss från berget av den framrusande isen, frös fast i ismassorna men lossnade sedan under avsmältningen. Ett välkänt flyttblock är ”Galggstenen” vid gamla Nynäsvägen i Jordbro industriområde.

Allt material som isen slet med sig på sin väg hamnade så småningom i ett stort hav, Yoldiahavet. Längst ner i det, som efter tusentals år av landhöjning utgör slätter och dalgångar hamnade det mest finkorniga sedimenten och här hittar vi i dag den bördigaste åkermarken.

För ca 11 000 år sedan hade isen smält bort från Stockholmstrakten och Yoldiahavets vattenyta nådde närmare 150 meter över nuvarande havsnivå. Så fort isen var borta började de nedtyngda landmassorna sakta att höja sig, samtidigt som havsnivån sjönk. Den första ön som stack upp ur havet i Stockholms län var det som i dag är Tornberget och som nu reser sig 111 meter över havsytan. Allteftersom landhöjningen fortgick bildades en skärgård och snart följde de första människorna efter. De äldsta spåren efter människor i Haninge är knappt 10 000 år gamla och ligger drygt 80 meter över nuvarande havsnivå.

Mossarna –en tidsdokumentation

Mossar och kärr är ofta mycket gamla. Flera mossar i Haninge, bland annat Riddartorpsmossen och Tornbergamossen har varit viktiga för forskningen på, och förståelsen av, strandförskjutningen och vegetationsutvecklingen i Stockholmsregionen. Meterlånga borrkärnor med lager på lager av torv, gyttja och lera har lyfts upp ur mossarna. I dessa borrkärnor kan man se tiden passera. För varje år som gått har ett nytt lager av torv bildats. Torv bildas av vitmossa och i de övre lagren är vitmossan fortfarande grön och lite röd men ju djupare ner desto mer förmultnad är den. I de nedersta delarna av borrkärnan är det bara lera och gyttja. Här i

borrkärnan kan man se vegetationens utveckling från dess att området steg ur havet och fram till i dag. Bottengyttjan har i de högst belägna mossarna daterats till omkring år 7000 f kr. vilket innebär att den äldsta torven började bildas redan under Ancylussjöns tid för ca 9000 år sedan.

Grönstruktur och Gröna kilar

Ordet grönstruktur brukar användas om det gröna nätverk bestående av naturområden, parker, trädgårdar, bostadsgårdar, sjöar, vattendrag m m. som finns i och runt en tätort. Den regionala grönstrukturen i Stockholm brukar benämnas Storstockholms gröna kilar. De gröna kilarna består egentligen av de naturområden som ”blivit över” när staden utvecklats längs ett antal järnvägsspår och vägar. De gröna kilarna utgörs av sammanhängande naturområden som sträcker sig från förorternas ytterkanter ända in till Stockholms centrala delar. I ett internationellt perspektiv är Stockholm en mycket grön stad vilket till stora delar kan förklaras av den historiska utvecklingen.

Haninges grönstruktur är en mycket viktig tillgång och har stor betydelse för möjligheten till friluftsliv och rekreation. Den goda tillgången till grönområden gör kommunens bostadsorter attraktiva. Grönstrukturen och de gröna kilarna har stor ekologisk betydelse som hemvist och spridningskorridorer för både växter och djur. Grönstrukturen har också ett kulturhistoriskt värde som speglar kommunens utveckling. Det finns sammanlagt tio gröna kilar i Stockholm varav två stycken, Hanvedenkilen och Tyrestakilen berör Haninge kommun.

Regional utvecklingsplan för Stockholmsregionen, RUFS 2010, anger att de gröna kilarna ska bevaras, utvecklas och göras tillgängliga för innevånarna.

Hanvedenkilen

Hanvedenkilen sträcker sig genom de fem kommunerna Haninge, Huddinge, Botkyrka, Stockholm och Nynäshamn. Från de norra delarna av Nynäshamns kommun, i skogarna kring Segersäng sträcker sig kilen norr ut och in i Stockholms kommun. Där emellan utgör Haninge och Huddinge kommuner de dominerande delarna av Hanvedenkilen och det är också här den vilda storskogen breder ut sig – Hanveden. Här finns vidsträckta och karga hällmarksområden, myrmarker, klara skogssjöar och gamla granskogar med gott om svamp och bär.

Tyrestakilen

Tyrestakilen täcker stora delar av östra Södertörn och huvuddelen av grönkilen utgörs av Tyresta nationalpark och Tyresta naturreservat. Här finns stora sammanhängande skogsområden, till stora delar med urskogskaraktär, men också ett äldre kulturlandskap och kuststräckor både i söder vid Gålö och i norr vid Erstavik. Tyrestakilen sträcker sig genom de fyra kommunerna Haninge, Tyresö, Stockholm och Nacka. Från Gålö i Haninge via Tyresta nationalpark och vidare norr ut till Nackareservatet i Stockholms och Nacka kommuner. I Tyrestakilen ligger Tyresta nationalpark samt nio naturreservat varav Tyresta och Gålö naturreservat ligger i Haninge kommun.

Gröna svaga samband

I Haninge finns stora sammanhängande skogsområden men också områden där vägar, järnvägar och bebyggelse har splittrat upp naturen i mindre områden. Stora sammanhängande naturområden med tillräckligt breda sammanlänkande korridorer, så kallade gröna samband, gynnar växter och djur. Även människor gynnas då de gröna sambanden innebär lättillgängliga

rekreationsområden och attraktiva boendemiljöer. Ju mer fragmenterad naturen är desto viktigare blir de gröna sambanden speciellt i de områden där dessa är svaga.

De svaga sambanden är strategiska partier som är viktiga att bevara och utveckla. Om sambanden byggs bort, bryts kilen upp i mindre, separata delar och dess funktioner som sammanhängande områden går därmed förlorad. Vid befintliga barriärer och svaga avsnitt är det därför viktigt att åtgärder vidtas som stärker sambanden och möjligheterna för växter och djur att förflytta sig. Mellankommunal samverkan är ett viktigt verktyg när det gäller arbetet med att skydda de gröna kilarna och de svaga gröna sambanden.

I Regional utvecklingsplan för Stockholms län, RUFS 2010, har svaga gröna samband identifierats för hela länet. Med svaga samband avses i allmänhet sådana som är smalare än 500 m. I Haninge finns flera sådana svaga länkar varav en av de viktigaste är den som leder mellan Hanvedenkilen och Tyrestakilen i anslutning till Dalarölänken.

Tysta områden och hänsynsområden

I Haninge finns det stora skogar där du kan vandra länge utan att höra några ljud från varken trafik eller verksamheter. Det är ovanligt i en storstadsregion som Stockholm och därför har Stockholms läns landsting genom Region- och trafikplanekontoret (numera TMR Tillväxt, miljö och regionplanering) identifierat sådana tysta områden som har särskilt höga värden för friluftslivet på grund av få eller inga onaturliga ljud. Alla områden med mindre än 45 dBA ljudpåverkan har angivits som tysta områden. Med den definitionen finns det många tysta områden i Haninge, exempelvis Tyrestaskogarna och delar av Hanvedenskogarna, bl a. Tornbergets naturreservat. Stora bilvägar och verksamhetsområden hörs dock långt och omfattande bullerstörning förekommer på vissa håll. Någon närmare undersökning av vilka områden som är specifikt bullerstörda har inte gjorts.

I Stockholms skärgård finns sedan 2008 två så kallade hänsynsområden/tysta områden varav det ena gäller skärgårdsområdet kring Huvudskär i Haninge kommun. I ett hänsynsområde ombeds alla att visa extra hänsyn genom att t ex inte köra snabbare än 5 knop, använda motor så lite som möjligt, inte åka vattenskoter samt att dämpa musik och prat.

Skyddad natur i Haninge

Under 2010 inrättade Haninge sina två första kommunala naturreservat; Tornbergets respektive Rudans naturreservat. Rudans naturreservat är sedan lång tid tillbaka ett populärt friluftsområde som även har höga naturvärden, knutna till framför allt gammal hällmarkstallskog. Kultur- och fritidsnämnden sköter sedan länge områdets gräsmarker, stigar och leder. Markområdet för Tornbergets naturreservat ägdes tidigare av Stockholms stad men köptes av Haninge kommun i samband med reservatsbildningen. Tornbergets naturreservat är en del av Hanveden, med mycket gammelskog, myrmarker och mossar. I samband med inrättandet av naturreservatet anlades en rastplats och en ny parkeringsplats söder om Slåbodamossen med infart från grusvägen mellan väg 257 och Ådrans fritidsområde i Huddinge.

Gammelskogen i de båda naturreservaten kommer i framtiden att få utvecklas fritt medan det på skogsarealer med yngre skog ska utföras en naturvårdsinriktad skötsel i syfte att möjliggöra en skog med varierad ålder. För skogsskötsel, i enlighet med skötselplanerna för respektive naturreservaten, ansvarar Kommunstyrelseförvaltningen.

Utöver de två kommunala naturreservaten finns en nationalpark, Tyresta, samt ytterligare 18 naturreservat i kommunen. Tyresta nationalpark förvaltas av Stiftelsen Tyrestaskogen enligt

nationalparksförordningen och därmed efter beslut av regeringen. Tyresta naturreservat förvaltas också av Stiftelsen Tyrestaskogen enligt beslut av länsstyrelsen medan övriga naturreservat antingen förvaltas av Länsstyrelsen eller Skärgårdsstiftelsen. Tyresta nationalpark bildades 1993 och omfattar 1964 ha varav 1189 ha ligger i Haninge kommun och 775 ha i Tyresö kommun. Tyresta nationalpark och naturreservat är ett av de största orörda skogsområdena söder om fjälltrakterna.

Det äldsta naturreservatet i kommunen är Stora och Lilla Sandböte, som skyddades redan 1938 medan de nyaste naturreservaten är Skeppnans, Svartsjöns och Kolartorps naturreservat som inrättades av Länsstyrelsen under 2011. Den totala arealen natur som är skyddad enligt miljöbalken är 38124 ha, varav 11532 ha gäller landområden. De 26592 ha vattenområden som ingår i skärgårdens naturreservat är dock i inget fall skyddade på grund av höga marina värden. De skyddade vattenarealerna är snarast att betrakta som en ”skyddszon” runt det landbaserade naturreservaten. Många marina områden i kommunen, både inom och utanför naturreservat, har dock höga naturvärden. Utöver de områden som är skyddade enligt miljöbalken (nationalpark, naturreservat och biotopskydd) är ytterligare 12 ha skogsmark skyddad genom naturvårdsavtal som upprättats mellan markägaren och Skogsstyrelsen.

En sammanställning av samtliga skyddade områden i Haninge så som exempelvis naturreservat, biotopskyddsområden och natura 2000-områden finns i bilaga 5, Skyddad natur i Haninge. I bilaga 7, Naturen i lagstiftningen finns även en kortfattad redogörelse för skillnaden mellan de olika skyddsformerna.

Djurliv

Här följer en genomgång av ett urval av de djurgrupper som lever i Haninge, givetvis finns det många fler. Då naturvårdsplanens omfång är begränsat var ett urval nödvändigt och valet föll på de lite större djuren som är lättast att iaktta. Det är viktigt att påtala att urvalet absolut inte är någon värdering; insekter, spindlar samt alla vattenlevande organismer som inte finns presenterade i detta dokument är minst lika viktiga i det ekologiska samspelet.

Däggdjur

Tack vare det omväxlande landskapet finns det gott om vilda djur i Haninge. Av däggdjuren är älg, rådjur, vildsvin, grävling, räv och fälthare vanliga i hela kommunen. Rådjuren har troligtvis minskat på grund av de snörika och hårda vintrarna år 2010 och 2011. Skogsharen var tidigare vanlig men verkar ha minskat under senare år.

Vildsvinen har däremot ökat kraftigt och är, efter att ha varit utrotade från Sverige i mer än 200 år, åter en naturlig del av den svenska faunan. Deras återkomst är dock inte oproblematisk då vildsvinens bökande i marken kan utgöra ett allvarligt hot mot flera skogslevande växter bland annat skogslevande orkidéer. För andra arter kan dock bökandet vara positivt då det kan gynna spridningen av olika växter bland annat ek.

En nykomling, som inte är en naturlig del av den svenska faunan är minken, en rymling från pälsfarmar som nu spritt sig över hela Sverige. Den är en duktig simmare som i Haninge främst lever i skärgården där den kan vålla stor förödelse i sjöfågelkolonier. Minken kommer ursprungligen från Nordamerika och har få fiender i Sverige och har därför ökat kraftigt. För att skydda fågellivet är det önskvärt att minska stammen eller till och med få bort minken helt från vissa områden i skärgården.

Bävern, som är världens näst största gnagare och huvudsakligen lever i sjöar och dammar, har under senare år ökat i kommunen. Bävern fäller stora träd genom att gnaga av stammen, i syfte att dämma upp så att ingången till bäverhyddan alltid ligger under vatten. Konkurrensen om lämpliga platser för bävern att bygga sina hyddor på verkar ha hårdnat och det finns i dag flera exempel i kommunen på bävrar som byggt sina hyddor i havsbandet. Ur naturvårdssynvinkel är bäverns dämmen generellt sett positiva då de ökar arealen våtmarker i landskapet. I vissa fall leder dock aktiviteterna till problem med exempelvis översvämmade vägar som följd.

Mården är ett skogslevande djur som bland annat finns i Tyresta, stor som en liten hund och en duktig klättrare. När rävskabben var utbredd ökade antalet mårdar men när räven nu har återhämtat sig har mårdstammen åter gått tillbaka utan att för den skull vara sällsynt. Mården är ett kvällsaktivt djur och väldigt svår att få syn på.

Vid regelbundna men sällsynta tillfällen kommer rapporter om att lodjur synts till i kommunen.

Av de mindre däggdjuren är ekorren relativt vanlig medan t ex. igelkotten minskat i antal. Eftersom räven äter igelkottar kan man tänka sig att rävens uppgång, jämte trafikökningen, är en förklaring till igelkottarnas tillbakagång. Fladdermöss är en annan däggdjursgrupp med mindre djur. Alla svenska fladdermöss är insektsätare och en misstanke finns om att gruppen som helhet har minskat p g a. minskad tillgång på insekter. Kunskapsbristen är dock stor. Alla svenska fladdermöss är fredade.

Grod- och kräldjur

I kommunen förekommer Sveriges alla tre ormarter. Huggormen, den enda som är giftig, är allmän i hela kommunen men vanligast i skärgården. Även snoken finns i hela kommunen, men är knuten till kärr och våtmarker, och i takt med att dessa har minskat minskar också snoken. Hasselsnoken, som genom sitt sicksackliknande mönster påminner om huggormen, förekommer mycket sällsynt. Av groddjuren förekommer vanlig padda och vanlig groda allmänt medan åkergrodan är mera sällsynt. Skogsödlan liksom kopparödlan och den mindre vattensalamandern är relativt vanliga. Större vattensalamander är mer sällsynt. Generellt har groddjur minskat mycket kraftigt, både i Sverige och globalt. Förutom utdikningen av landskapet är den främsta orsaken klimatförändringar samt exploatering av groddjurens livsområden. Alla svenska groddjur är fridlysta.

Fåglar

Haninge har ett förhållandevis rikt fågelliv vilket framför allt har att göra med den omväxlande naturen med många olika livsmiljöer där olika arter kan trivas. De relativt stora arealerna gammelskog är positiv för flera skogslevande fåglar. Av Sveriges sammanlagt 250 häckfågelarter häckar omkring 150 i Haninge. Därutöver rastar ett stort antal arter på väg till och från sina häckningsplatser.

Det finns dock en del oroande signaler när det gäller fågellivet, framför allt bland skärgårdens och jordbrukslandskapets fåglar. Fåglar är bra indikatorer på miljöförändringar. På grund av spridning av olika miljögifter under 1960 och 70-talet stod många arter, exempelvis berguv och havsörn på gränsen till utrotning. Tack vare ökad kunskap och minskad giftanvändning har de flesta arter nu återhämtat sig.

De senaste åren har flera sjöfågelarter i stället minskat mycket kraftigt vilket indikerar att vi kan stå inför nya allvarliga miljöförändringar vilkas omfattning ännu inte är kända. Den forskning

som hittills gjorts kan inte till fullo förklara minskningarna men konstaterar att det sannolikt rör sig om flera samverkande faktorer.

Exempel på arter som tidigare varit vanliga men som minskat mycket kraftigt i både Haninge och hela Stockholms skärgård mellan 1971-75 och 2000-05 är svärta, vigg, skäggdopping, sothöna, silltrut, fiskmås, skrattmås och tofsvipa. Svärtans tillbakagång i skärgården är nästan 90 % och sothöna har minskat med närmare 80 %[6].

Inventeringar under de senaste två till tre åren visar även på en alarmerande minskning av antalet alfåglar och ejdrar i Östersjön. Uppgifter finns om en 80 %-ig minskning av alfågel och en halvering av ejderstammen. Variationerna inom olika delar av Östersjön är stor vilket förbryllar forskarna och vad som orsakar minskningen vet man inte. En teori är att kvaliteten på dessa fåglars stapelföda, blåmusslan, har försämrats på grund av att vattentemperaturen vintertid i Östersjön under senare år har stigit.

En art som inte minskat utan snarare stått för en osannolik expansion är storskarven. Skarven var tidigare utrotad som häckfågel i Sverige men återkom i slutet av 1940-talet på några få platser. Ingen ökning av skarvbeståndet skedde för än på 1990-talet och 1994 häckade de första skarvarna i Stockholms skärgård. Sedan dess har storskarven expanderat på ett sätt som saknar motstycke i fågelvärlden. Från 39 häckande par år 1994 har Skärgårdsstiftelsens räkningar det de senaste åren landat på 5500 - 6000 bon.

Skarvens ökning ska ses i ett större sammanhang där Östersjön, under det senaste seklet utvecklats från att ha varit relativt näringsfattig, med lite fisk, till ett näringsrikt hav med hög fiskproduktion. Fågelforskningen vid Uppsala universitet visar att skarvens ökning har två huvudorsaker. Den ena orsaken är övergödningen. Man har bland annat visat ett starkt samband mellan fosforhalten i vattnet, mängden fisk och antalet häckande skarvar. Den andra orsaken är sannolikt att skarven fredades 1979. Många fiskare menar att skarven är en bidragande orsak till att flera fiskarter, däribland torsken, minskat mycket kraftigt. Forskning vid Uppsala universitet konstaterar dock att av en total fiskproduktion i Svenska vatten på 100–200 kg/ha tar samtliga skarvar upp 10 till maximalt 20 kg. Skarvstammen i Stockholms skärgård verkar under de senaste åren ha stabiliserats eller minskat. En av förklaringarna kan vara den ökande havsörnsstammen. Det har visat sig att skarven håller minken borta vilket skyddar andra sjöfåglar som exempelvis svärta, ejder, tordmule och sillgrissla.

När det gäller jordbrukslandskapets fåglar så har många arter minskat successivt under en lång tid vilket generellt sett har att göra med rationaliseringar i jordbruket. Tidigare vanliga jordbruksfåglar som nu har minskat kraftigt är exempelvis storspov, hämpling, ortolansparv, törnskata och tornseglare. Även sånglärkan, som fortfarande är förhållandevis vanlig har den svenska populationen minskat med över 50 % sedan 1975. När det gäller minskningen hos jordbrukslandskapets fåglar har forskningen bättre koll på orsak och verkan och här pågår en hel del projekt i syfte att sprida kunskap om hur man kan återskapa goda livsbetingelser för jordbrukslandskapets och de öppna markernas fågelliv.

I Haninges barrskogar lever de tre skogshönsen tjäder, orre och järpe. Alla tre har minskat i antal på grund av förändrade skogsbruksmetoder, se avsnittet om tjäderskog på s. 11. Även andra fågelarter som är beroende av gammal skog så som exempelvis skogsduva och talltita har minskat även om minskningen i Haninge inte är lika stor som på många andra håll i landet.

[6] Kustfågelbeståndens utveckling i Stockholms skärgård, Sveriges Ornitologiska förening 2009

Av ugglorna är kattugglan vanlig medan sparvuggla, hornuggla och berguv förekommer mera sparsamt. Pärlugglan, som tidigare häckade i kommunen, har helt försvunnit de senaste 30 åren. Berguven var på 1960 - 70-talet akut hotad, men har de senaste decennierna ökat, framför allt i skärgården. En annan art som var hotad under samma tidsperiod är havsörnen vilken numera är förhållandevis vanlig. Havsörnen är Sveriges största rovfågel med en vingbredd på över 2,5 m och dess bo kan väga upp till 1 ton. Havsörnen är mycket störningskänslig på sina häckplatser och en begränsande faktor för dess häckning kan därutöver vara att hitta tillräckligt gamla och starka träd som förmår att hålla upp ett havsörnsbo.

Det finns också fågelarter som har ökat i antal under den senaste 30-årsperioden. Det handlar framför allt om större fåglar som rovfåglar, gäss och svanar. Dessa ökningar beror huvudsakligen på mänskliga insatser som ökat skydd, minskat jakttryck, ändrad markanvändning och minskad giftbelastning. Det finns även ett flertal arter som ökat till följd av igenväxning, övergödning och klimatförändringar. Alla ökningar är därför inte nödvändigtvis positiva sett ur ett bredare natur- och miljövårdsperspektiv.

Friluftsliv

Var man än befinner sig i kommunen så är det aldrig långt till naturen vilket är en fantastisk tillgång för alla Haningebor, besökare och turister. Här finns hela skärgården med sina sandstränder och karga klippor, men också stora sammanhängande skogsområden, sjöar och kulturmarker. Stora skogsområden kring Tyresta och Hanveden, liksom hela ytterskärgården är utpekade som riksintresse för friluftslivet[7].

Upplevelsevärden

Friluftsliv betyder olika saker för olika människor och vilka värden som skilda personer uppskattar i naturen skiljer sig därför åt. I syfte att kartlägga dessa värden genomförde Stockholms läns landsting genom dåvarande Regionplane- och trafikkontoret (numera TMR Tillväxt, miljö och regionplanering) år 2004 en studie kallad ”Upplevelsevärden i gröna kilar”. För Hanvedenkilen och Tyrestakilen identifierades sex olika upplevelsevärden som fördelades enligt följande:

- Orördhet och trolska naturmiljöer; Tyresta-Åva, Vargberget och Gullringskärret
- Skogskänsla; Tyresta och Hanveden
- Utblickar och öppna landskap; Tornberget, Högarn och Österhaningebygden
- Variationsrikedom och naturpedagogik; Vedasjön, Gullringskärret och Tyresta by
- Kulturhistoria och levande landsbygd; Skogs Ekeby, Österhaningebygden och Tyresta by
- Aktivitet och utmaning; Rudan och Tyresta by

Studien är inte heltäckande och flera av kvaliteterna kan upplevas även i andra delar av kommunen som exempelvis naturpedagogik vid Skutans gård och skogskänsla och orördhet vid Tornberget och Träsksjön.

[7]Se bilaga 7. Naturen i lagstiftningen

Vandringar och vildmarksliv

Ingen annan storstadsregion i världen har så stora möjligheter till rekreation och friluftsliv i orörd storskog som Stockholm. Bara 2-3 mil från huvudstadens centrum ligger Tyresta och Hanveden, två skogsområden med rika möjligheter till vildmarksliv, rekreation och naturupplevelser. Här finns möjlighet att vandra långa sträckor i sammanhängande natur, från Haninge och vidare in i de angränsande kommunerna Tyresö, Nynäshamn, Huddinge och Botkyrka. I både Tyresta och Hanveden är delar av skogen mycket gammal med granskog i dalarna och hällmarkstallskog på höjderna. I trakterna kring Hemfosa och Träsksjön finns också värdefulla och sammanhängande skogar.

Vandringsleder och rekreationsområden

För den som vill ge sig ut och vandra finns både längre och kortare vandringsleder. Bara i Tyresta nationalpark och naturreservat finns sammanlagt 55 km markerade vandringsleder som ringlar sig genom både Haninge och Tyresö kommun. I Hanvedenskogarna finns också gott om leder. I Tornbergets naturreservat går bland annat en stig upp till Tornbergets topp, den högsta naturliga punkten i hela Stockholms län. Härifrån går vandringsleden vidare in i Paradisets naturreservat i Huddinge kommun. Stora delar av dessa skogar kommer att stå kvar även i framtiden genom att de är skyddade som nationalpark eller naturreservat.

Den svenska allemansrätten är nyckeln till allmänhetens tillgång till naturen och ger alla en unik möjlighet att röra sig fritt i skog och mark, plocka blommor, bär och svamp, bada eller tillfälligt förtöja båten m m. Med rätten följer också krav på hänsyn mot naturen, mot markägare och mot andra människor som vistas i naturen. Allemansrätten innebär bland annat att man inte får bryta kvistar, skräpa ner eller passera över privat tomtmark.

I nationalparker och naturreservat kan specifika regler gälla om man exempelvis vill tälta eller göra upp eld. Varje nationalpark och naturreservat har sina egna regler och de finns angivna i de föreskrifter som oftast finns anslagna på plats i naturen.

Genom Haninge sträcker sig sammanlagt 135 km vandringsleder varav den längsta är Sörmlandsleden. Sörmlandsleden slingrar sig genom Tyresta och Hanveden och är en av Sveriges längsta natur- och kulturvandringsleder. Hela Sörmlandsleden är 100 mil lång, varav cirka tre mil går genom Haninge. Sörmlandsleden passerar bland annat Rudan, Forsla kärr, Skutans gård och Tyresta by.

För den som vill ge sig ut i naturen men återkomma till samma plats finns ett stort antal slingor som utgår från exempelvis Tyresta, Hanveden, Rudan och Skutan. För information om spår och leder i Tyresta nationalpark och naturreservat hänvisas till Stiftelsen Tyrestaskogen; www.tyresta.se. Kultur och fritidsförvaltningen ansvarar för cirka åtta mil spår varav 16 kilometer är elbelysta motionsspår.

Rudans naturreservat är ett område där det finns gott om stigar. Längs med flera av dem finns anlagda rast- och grillplatser bland annat vid den lilla sjön Trylen. Här kan man för ett ögonblick känna sig förflyttad till en norrländsk skogstjärn och glömma att höghusen i Handen bara ligger knappt 2 km bort.

När Tornbergets naturreservat bildades år 2010 medföljde ansvaret för delar av den 6 km långa Tornbergsslingan som leder upp till själva Tornbergets topp och vidare in i det angränsande Paradisets naturreservat i Huddinge kommun.

Området kring Skutans gård samt skogen i anslutning till Forsla kärr, alldeles söder om Brandbergen, erbjuder också goda möjligheter till rekreation och naturupplevelser.

Mellan 2001-2004 var Haninge kommun med i ett EU-projekt kallat Tätortsnära skog för människan. I samband med projektet restaurerades Skutans viltvatten och ett fågeltorn, anpassat till funktionshindrade, byggdes. Vidare anlades ett vindskydd, en grillplats samt en 2,3 km lång naturstig. En upprustning av naturstigen planeras till 2013. Även själva viltvattnet är i behov av restaurering för att behålla sina naturvärden av bland annat häckande fåglar. En restaurering är planerad under 2013 - 2014.

Själva Skutans gård drivs som en ideell förening med bidrag från Haninge kommun. Här finns fram-för allt hästar men även många andra djur som höns, får, katter m m. Skutans idé är att förutom ridverksamhet också fungera som en fritidsgård med djur där alla hjälps åt att sköta gården. Kommunen uppför under 2012 en ny stallbyggnad vid Skutan. Verksamheten vid Skutans gård är viktig även ur ekologisk synvinkel liksom ur ett landskapsperspektiv eftersom djurens bete gynnar den biologiska mångfalden samt håller landskapet öppet.

På Gålö anlade Skärgårdsstiftelsen under 2011 en 3,8 km lång fornslinga som berättar om spåren efter de första Haningeborna som kom hit för närmare 10 000 år sedan. På Gålö finns flera markerade strövstigar som utgår från Gålö havsbad.

Att följa en markerad led känns tryggt för de allra flesta skogsvandrare och de som vandrar utanför stigar och leder är förhållandevis få. Samtidigt som de markerade lederna underlättar för det rörliga friluftslivet innebär det också en kanalisering av besökarna så att risken för störning och slitage minskar i känsliga områden. Anlagda rastplatser, grillplatser, vindskydd, bänkar vid en fin utsiktsplats m m inspirerar människor att besöka just ett visst område i Haninges natur. Att se till att det finns bra markerade leder och både små och stora rastplatser är ett sätt att få flera människor att besöka kommunens naturområden.

Ridning

Haninge är en av Sveriges hästtätaste kommuner. Det finns omkring 120 olika stall och sammanlagt fler än 2000 hästar. En övervägande del av kommunens hästar är ridhästar och ridning är ett mycket uppskattat sätt att ta sig ut i naturen.

Ridning i skog och mark kan dock skapa konflikter med andra friluftsidkare eftersom hästarnas tramp gör stigarna leriga och geggiga och svåra att ta sig fram på. Det är därför inte tillåtet att rida på alla skogsstigar i kommunen. Vissa markägare vill heller inte acceptera att ryttare passerar över deras ägor.

För att underlätta möjligheten till ridning och minska konflikten mellan olika sätt att nyttja naturen har en särskild ridled anlagts under 2012. Leden utgår från Kalvsviks gård och passerar på sina 5,5 km en rad olika natur- och kulturmiljöer.

Friluftsliv vintertid

Att ta sig fram på långfärdsskridskor är en stor upplevelse och är isarna bra erbjuder skärgården fantastiska möjligheter att glida fram på de öppna fjärdarna. Är det inte för mycket snö går det även att åka på sjöarna. På Övre Rudasjön plogas en skridskoslinga varje vinter. Vid bra isförhållanden plogas även en cirka två mil lång, sammanhängande bana på Drevviken. Banan är ett samarbete mellan Haninge kommun, Stockholms stad och Tyresö kommun.

I Rudans naturreservat anläggs varje vinter flera skidspår med utgångspunkt från Rudans gård. På den öppna marken vid Rudans gård anläggs även ett konstsnöspår. Även Stiftelsen Tyrestaskogen anlägger, beroende på snöförhållanden, ett antal skidspår i Tyresta med utgångspunkt från Tyresta by.

Fågelskådning och fiske

I Haninge finns många bra möjligheter till fågelskådning speciellt i skärgården. Den kanske mest kända fågellokalen i kommunen är Sandemars naturreservat. Här finns en mängd olika naturtyper så som betade strandängar, vassområden, sumpskogar, barrskog, jordbrukslandskap m.fl. vilket resulterar i en stor artrikedom. I Sandemar finns bland annat en av länets största populationer av Rosenfink. I kommunen finns två fågeltorn, ett i Sandemars naturreservat och ett vid Skutans viltvatten.

I skärgården finns goda fiskemöjligheter. Fritt fiske med handredskap gäller för hela Haninges skärgård. Några skärgårdsområden är dock avsatta som s k fredningsområden för fisk och inom dessa områden råder fiskeförbud. Syftet med fiskeförbudet är att skydda fiskebestånd och andra naturvärden och ge möjlighet till återhämtning. Ett exempel på ett fredningsområde för fisk är Lännäkersviken vid Gålö. Området är ett viktigt rekryteringsområde för gös och gädda och var tidigare välkänt för sitt goda fiske. Under senare år har det rapporterats om allt sämre fångster och fredningen är en åtgärd i arbetet med att åter få goda fiskbestånd i Lännäkersviken.

I Nedre Rudasjön, Lycksjön, Öran och Drevviken går det bra att fiska om man har fiskekort. I Nedre Rudasjön finns även möjlighet att fiska ädelfisk då det sätts ut bland annat regnbåge i sjön. Många andra insjöar är privata fiskevatten eller så är fiske inte tillåtet.

Skärgårdsliv

I en skärgårdskommun som Haninge har skärgården stor betydelse för rekreation och friluftsliv. Skärgårdens fjärdar, öar, kobbar och skär ger fantastiska möjligheter till båtliv, fiske, fågelskådning, bad och många andra naturupplevelser och aktiviteter.

Många stränder är dock, på grund av privat bebyggelse, inte längre tillgängliga för det rörliga friluftslivet. I en kommun med väldigt många stränder, stor fritidsbebyggelse och många skärgårdsbesökare har strandskyddet en stor betydelse för att långsiktigt värna tillgängligheten till fria stränder och dess naturvärden. År 2009 infördes nya strandskyddsbestämmelser som skärper villkoren för att få dispens från strandskyddet och i dag måste den som vill bygga inom strandskyddat område hänvisa till något av sex utpekade skäl[8]. Haninge kommun antog år 2011 en strandskyddspolicy för att underlätta kommunens hantering av strandskyddsärenden[9].

Haninges sjöar och skärgård ger fina möjligheter till sol och bad och det finns ett antal anlagda

[8]se bilaga 7. Naturen i lagstiftningen
[9]se bilaga 7. Naturen i lagstiftningen

badplatser runt om i kommunen. Kommunen ansvarar för skötseln av Östnora havsbad, Dalens bad (Krokodilbadet), Ramsjöbadet, Gårdens bad, badet vid Övre Rudan samt det i Nedre Rudan. Norrbybadet ligger inom kommunens ansvarsområde men skötseln sker just nu av en lokal förening. Utöver dessa bad finns det flera badplatser som drivs i privat regi bland annat Gålö havsbad.

Skärgården är vacker ovanför vattenytan men även under vattnet finns mycket att upptäcka. För att underlätta för alla som vill lära känna de livsmiljöer och arter som finns under ytan så anlade kommunen tillsammans med skärgårdsstiftelsen år 2009 en snorkelled på Nåttarö. Längs Nåttarös stränder finns en stor mängd olika livsmiljöer och arter, ålgräsängar, tångbälten, kransalger – viktiga lek- och uppväxtmiljöer för fisk och andra djur. Här simmar piggvar, flundra, gädda, smörbult och här finns olika räkor, musslor och snäckor – arter från både sjö och hav – eftersom Östersjöns vatten är bräckt. Snorkelleden är cirka 200 meter lång och markerad med bojar. Den är skyltad med 16 skyltar som ligger på botten och berättar om livet under vattenytan. En lina går mellan skyltarna och visar vägen till nästa skylt.

Skärgårdsstiftelsen ansvarar i dag för skötsel och underhåll av snorkelleden.

Haninges naturtyper och särskilt känsliga biotoper

Landskapet i Haninge kan delas in i tre huvudsakliga naturtyper med barrskog på höjderna, jordbrukslandskap med lövskog i de centrala delarna samt mer än två tredjedelar skärgårdslandskap.

Hanveden, Tyresta och Hemfosaskogarna tillhör de mest höglänta delarna av kommunen och här växer huvudsakligen barrskog. På höjderna breder den så kallade hällmarkstallskogen ut sig. Här är jordlagret tunt och på marken växer framför allt olika renlavar, ljung och lingon. Där markerna är lite mera fuktiga och jordlagren är tjockare dominerar granskogen. De vanligaste växterna i granskogen är blåbärsris, lingon och olika mossor.

I kommunens mera centrala delar, liksom närmare kusten, är landskapet flackare och mera öppet. Här finns åker- och betesmarker samt ett antal golfbanor som lokaliserats på före detta jordbruksmark. Skogen består här i större utsträckning av lövskog, ofta björk och asp. På vissa sträckor längs med kusten, som t ex. vid Häringe och på Gålö växer ädellövskogar med ek, ask, alm, hassel, lind eller lönn.

Den största delen av Haninges yta utgörs av skärgård med över 3600 öar, kobbar och skär. 35 av öarna har i dag en bofast befolkning. De flesta av öarna är skogsklädda, oftast med barrskog, men på de öar med mera näringsrik jordmån växer frodiga lövskogar och på exempelvis Utö och Ornö finns även större områden med ädellövskog. Ju längre ut i kustbandet man kommer desto mindre vegetation finns på öarna och längst ut ytterskärgården består skärgården nästan bara av klippor och skär.

Skogslandskapet

Av Haninges landareal är cirka 53 % täckt av skog, i huvudsak barrskog. Omkring 66 % av skogsmarken betraktas som produktiv, d v s. att det där bedrivs, eller skulle kunna bedrivas ett aktivt skogsbruk. Övrig skog utgör så kallade skogliga impediment.

En vanlig skogstyp i Haninge är hällmarkstallskog, en mager biotop där tallarna ofta står glest och är knotiga och lågväxta. Dessa skogar är ett exempel på skogliga impediment som inte ingår i

skogsbruket på grund av för låg tillväxt. Träden i en hällmarkstallskog kan därigenom nå en aktningsvärd ålder, mycket död ved samlas och många sällsynta arter får här en fristad.

Huvuddelen av Haninges skog kan betraktas som tätortsnära och som sådan har den många olika värden. Förutom sina ekologiska funktioner och höga biologiska värden har den stor betydelse som rekreations- och strövområde. I Haninges skogar finns även gott om kulturminnen som exempelvis kolbottnar och fornborgar. Skogen, liksom all tätortsnära natur har vidare ett stort pedagogiskt värde för kommunens många skolor och förskolor.

Policy för kommunägda tätortsnära skogar

År 2002 antogs en policy för skötseln av kommunens tätortsnära skogar. Policyns övergripande mål anger att ”Kommunens tätortsnära skogar är till för kommunens innevånare och ska brukas och skötas så att mångfalden av värden och funktioner bevaras och utvecklas”. Därutöver definieras fem rangordnade delmål: Rekreation, Biologisk mångfald, Kulturmiljöer, Ekonomi och Demokrati.

Ungefär 200 ha av kommunens sammanlagda skogsinnehav på cirka 1400 ha betraktas inte som tätortsnära och omfattas därför inte av policyn. Sedan policyn togs fram har skogsinnehavet ökat genom bland annat inköp av mark för Tornbergets naturreservat och ytterligare ett större markköp från Stockholms stad på cirka 500 ha. Inte heller de cirka 500 ha skogsmark som ligger inom detaljplanerat område omfattas av policyn.

Särskilt känsliga biotoper i skogslandskapet

Urskog/gammelskog

Skog som är äldre än 130–150 år brukar betecknas som ”gammelskog”. Sådana skogars andel av skogslandskapet är avgörande för många arters möjligheter att leva i skogen. Skog som är i princip helt opåverkad av människan kallas ”urskog”.

I Haninge finns skogar som är mycket gamla och i stort sätt opåverkade av modernt skogsbruk. Tyresta nationalpark och Tyresta naturreservat är ett av de största orörda skogsområdena i Sverige nedanför fjälltrakterna. Stora delar av Tyresta, och även delar av Högstaskogen och Tornbergets naturreservat kan sägas vara urskog även om de inte är helt opåverkade av mänsklig aktivitet. Den allra äldsta skogen hittar man på hällmarkerna, på vissa håll har skogen där förmodligen sett likadan ut sedan marken återkoloniserades efter den senaste istiden.

En urskog/gammelskog är en mycket variationsrik miljö. Skogen är full av både gamla och yngre träd, men också av ihåliga, döda och döende träd. Tillgången på död ved är en av de viktigaste skillnaderna mellan en gammelskog och en modernt brukad skog. I en riktig urskog är uppåt 40 % av trädstammarna döda. Under århundradenas lopp har många organismer anpassat sig till att leva just i sådana miljöer. Vedinsekter och vedsvampar lever i och av själva träet, medan många mossor och lavar är beroende av den döda veden att växa på.

En annan skillnad gentemot den brukade skogen är den blandade åldersfördelningen och trädslagsblandningen. I en gammelskog sker hela tiden en nyetablering av träd i gläntor efter fallna träd. På så sätt blir skogen flerskiktad, d v s. den innehåller träd i olika ålder och av olika trädslag. I de ljusa gläntorna kan också lövträd gro som annars skulle få svårt att etablera sig i den mörka barrskogen. Det finns därför ett väsentligt högre inslag av lövträd i barrurskogar än i brukade skogar.

Gammelskogar är mycket känsliga för alla former av skogsbruk samt hydrologiska förändringar eftersom de värden som tusentals år av skoglig kontinuitet har skapat i stort sätt är omöjligt att återskapa.

Gamla tallskogar och tallhällmarker

En typ av skog som ofta är mycket gammal och som är karaktäristisk för stora delar av Haninges skogsbygd är hällmarkstallskogen. Eftersom skogen växer på torra magra marker är tillväxten mycket långsam vilket gör skogen extra känslig för avverkning. Ofta betraktas därför dessa skogar som impediment och ingår inte i skogsbruket. Marktäcket består av lavmattor med bland annat olika renlavar och ljung. Tallarna är på grund av den magra jordmånen, ofta krokiga och klena men kan trots detta vara av en ansenlig ålder. Man brukar tala om att tallarna blir senvuxna. I svackor med mer näringsrik jord kan det dock växa riktigt tjockstammiga tallar med så kallad pansarbark. Artrikedomen är inte så hög men ofta har hällmarkerna en lång skoglig kontinuitet vilket gör att många sällsynta arter av exempelvis svampar och lavar kan leva här.

”Tjäderskogar”

Att det finns en god tjäderstam i en skog indikerar att skogen uppfyller sådana kvaliteter som också andra, många gånger sällsynta arter, behöver för att kunna leva i skogen. Tjädern är en stannfågel och är beroende av varierade barrskogar med inslag av äldre tallar, grova aspar, bärrika kärr och rismyrar. Tjäderns biotopkrav varierar dock kraftig över året. På vintern, och fram till och med spelperioden i månadsskiftet april/maj, är tillgången på tallbarr en nyckelfaktor för tjädern. Det har visat sig att tjädrar omsorgsfullt väljer att ”beta” från tallar i glesa hällmarkstallskogar, liksom från sådana som växer i myrkanter och sumpskogar eftersom barren på dessa tallar har ett högre energivärde.

Det räcker dock inte med tallar för att en skog ska kunna hysa en livskraftig tjäderstam. En tjäderskog måste innehålla en mosaik av olika biotoper Under sommarhalvåret behöver tjädern såväl gammal skog som blåbärsris, lövskog, våtmarker och öppna marker. Förekomst av våtmarker är en betydelsefull faktor då speciellt hönan under tidig vår till största delen livnär sig på späda skott av tuvull. Våtmarker är också viktiga för kycklingarna då dessa under sin första levnadstid livnär sig på insekter som det finns mest av i skogens våta partier.

För att en tjäderpopulation ska finnas kvar i en skog måste skogen vara tillräckligt stor, i relation till hyggesarealen, inom området. Det största problemet för tjädern i dag är sannolikt att skogarna fragmenteras allt mer, d v s. de splittras upp av kalhyggen och vägar samt att de nya skogar som planteras är mindre variationsrika. För att en tjäderpopulation ska kunna fortleva bör skogen inom 500 m från själva spelplatsen utgöras av minst 25 % gammelskog, 20 % av tallmossar och 10 % äldre ”gallringsskog”. Därutöver måste den omgivande skogen innehålla tillräckliga arealer mark där kycklingarna kan hitta mat liksom att det måste finnas gott om hällmarkstallar för att tjädrarna ska finna tillräckligt med vinterföda. En tjäderpopulation med 5-10 tuppar kräver sammanhängande marker på 300-500 ha.

I Haninge finns tjäder framför allt i skogarna kring Tyresta–Högsta, Träsksjön–Hemfosa samt i Tornbergets naturreservat. I ett område som omfattar Tornbergets och Paradisets naturreservat (i Huddinge kommun) finns en av södra Sveriges tätaste tjäderpopulationer. Antalet tjäderspel i Haninge har dock generellt minskat de senaste årtiondena Tjädern är upptagen i EU:s fågeldirektiv som skyddsvärd art. Fågeldirektivets allmänna syfte är att uppnå och bevara livskraftiga populationer av specifikt utsatta fågelarter och Haninge har därmed ett särskilt ansvar att skydda sina tjäderskogar.

Bergsbranter

Bergsbranter är skyddsvärda på många sätt och innehåller nästan alltid höga naturvärden. I bergsbranter är det mer sannolikt att hitta riktigt gamla träd och en i stora stycken orörd skogsmiljö än i övrig skog. Förklaringen är att bergsbranterna historiskt har varit svåra att nå med skogsmaskinerna och därför många gånger blivit kvar när omgivande skog har avverkats. Skogsbeklädda bergsbranter har därmed ofta lång kontinuitet, d v s. att det kontinuerligt har vuxit skog under flera trädgenerationer vilket ger utrymme för en stor artrikedom. Beroende på i vilket väderstreck bergsbranten ligger attraheras olika arter. En nordbrant kan ha en mycket rik moss- och lavflora medan sydvända branter kan attrahera värmeälskande ädellövträd som ek, alm, ask och skogslind.

Sumpskogar

Den skog man brukar kalla för sumpskog växer vanligen på förhållandevis näringsrik mark. Granen dominerar tillsammans med tall, al och björk. Artrikedomen är ofta mycket stor vilket delvis beror på att både skogsarter och sådana som är specifikt knutna till våtmarker kan trivas i sumpskogen. En annan anledning är att sumpskogen, historiskt sett, sällan brunnit vilket gör att den skogliga kontinuiteten här är mycket lång. Gamla träd har fått växta tills de blivit naturligt gamla vilket innebär gott om död ved samt träd i olika åldrar och av olika trädslag.

Granarna trivs inte i blötan och andelen döda och döende träd är därför procentuellt sett större än i en torrare skog vilket ger förutsättningar för ytterligare fler arter att trivas. I äldre gransumpskogar finns ofta en intressant moss- och svampflora. Både stående och liggande döda träd är viktiga för insekter och därmed också för fåglar som i sin tur äter insekterna. Döda och döende träd som fortfarande står upp utnyttjas av många fåglar som mejslar ut sina bon i de murknande trädens håligheter.

Den höga luftfuktigheten gynnar specifikt mossor och lavar eftersom dessa inte har några rötter utan tar upp vatten direkt från luftens fuktighet.

Där det är riktigt blött är det få träd som kan klara att växa. I sådana marker dominerar glasbjörk och framför allt al vilken är speciellt anpassad för ett liv med fötterna i vatten. Ett alkärr är en mycket speciell miljö som ofta är mycket artrik. Till skillnad från alla andra svenska lövträd så fäller alen sina blad gröna. Alen lever i symbios med en strålsvamp som kan fixera luftens kväve och göra det tillgängligt som näring för trädet. Alen behöver därför inte hushålla med näring utan kan släppa sina kväverika gröna blad på hösten vilket leder till att alkärren blir mycket näringsrika miljöer. Alkärr finns framför allt i sänkor, många gånger i anslutning till källor, d v s. till ett ständigt flödande vatten. Vattennivån i ett alkärr varierar ofta vilket leder till att alen bildar så kallade socklar för att anpassa sig till den ibland höga vattennivån.

En anledning till alkärrets artrikedom är att det finns många småmiljöer, så kallade mikrohabitat. När det finns många olika miljöer på en liten yta så finns också förutsättningar för många olika arter, anpassade till unika miljöer, att trivas. I ett alkärr finns, förutom alarnas socklar, ofta små öppna vattenytor, tuvor, fallna trädstammar liksom döda och döende träd.

Hög tillväxt och stor produktion av död ved gör alkärr och även andra lövsumpskogar viktiga för insekter, snäckor, sniglar och många fågelarter, t ex mindre hackspett, mindre flugsnappare och stjärtmes.

För att sumpskogens artrikedom ska kunna bevaras måste miljön undantas från alla former av åtgärder som påverkar markens hydrologi samt att både själva sumpskogen och omkringliggande skog undantas från gallring eller annan avverkning.

Ädellövskogar

När inlandsisen släppte sitt grepp över Nordeuropa inleddes en värmeperiod som höll i sig i närmare 4000 år, fram till bronsålderns intåg för cirka 4000 år sedan. Under denna tid bredde ett stort sammanhängande skogsområde med ädellövskog ut sig, från medelhavsländerna och ända upp till Mellansverige. I skogarna betade visenter, uroxar och jättehjortar medan vildsvin bökade efter ollon och tryffel på marken. När människan började bruka jorden, för ungefär 5000 år sedan fick ädellövskogen successivt stryka på foten eftersom den växte på de bördigaste jordarna, som var mest lämpliga för odling. Ädellövskogens djur försvann, några för gott, som exempelvis jättehjorten, andra försvann från Sverige men har kommit tillbaka på senare år som t ex vildsvinen. I dag finns i stort sett inget kvar av de sammanhängande ädellövskogarna men fortfarande finns mindre skogsområden med ädellöv runt om i Europa och även i Sverige.

Vilka lövträd räknas då till ädellövträden? Ofta används begreppen triviallöv och ädellöv varav al, asp, björk, sälg hassel, oxel och rönn hör till triviallövträden medan arterna bok, fågelbär, ek, alm, ask, lind och lönn räknas till ädellövträden. Ädellövträd ställer höga krav på bördighet och klimat och växer där jorden är förhållandevis näringsrik. Eken är det vanligaste och minst krävande av de ädla lövträden och också det träd som oftast förekommer i ädellövskogar i kommunen. I Haninge finns även mindre skogar med ask, lönn, lind och alm, framför allt i branter och invid äldre bebyggelse. En av de finaste ädellövskogarna i kommunen växer i en brant på Kapellön utanför Muskö.

I ädellövskog växer ofta en mycket örtrik flora. Tidigt på våren kan hela marken färgas vit av böljande vitsippsängar. Vårärt, lungört, myskmadra och ramslök är andra arter som trivs i de ädla skogarna.

Ekmiljöer

I det moderna jordbruket används inte naturbetesmarker i samma utsträckning som tidigare. De betande djuren är färre och mycket bete sker i dag på före detta åkermark som besås med gräs. På sådana betesmarker får inga träd fäste, eftersom markerna plöjs upp med jämna mellanrum. Samtidigt växer många gamla trädbärande naturbetesmarker igen och blir till skog där eken inte trivs.

För att de gamla ekarna ska överleva och må bra, när inga betesdjur finns att tillgå, måste människan i stället se till att kontinuerligt röja bort sly under och runt eken så att den får mycket ljus. Flera riktigt gamla ekar är naturminnesmärkta.

Varför är då gamla ekar viktiga? Förutom att väldigt många människor tycker om att ha stora pampiga träd runt omkring sig har eken en mycket stor betydelse för den biologiska mångfalden. En ek kan, under gynnsamma förhållanden, bli uppemot 1000 år gammal och är därmed ett av de svenska träd som kan bli äldst. Under dess levnad räknar man med att över 1000 olika djur- och växtarter har levt på, i och av eken. Man kan sammanfatta en eks liv med att den föds i 300 år, lever i 300 år och dör i 300 år. Ju äldre en ek blir desto viktigare blir den för den biologiska mångfalden eftersom de allra flesta ovanliga arter finns på gamla, riktigt grova, solbelysta och halvdöda ekar. Bäst naturvårdsnytta får man i ett längre perspektiv om det finns en mångfald av träd, både grova och tunna, levande och döda. Större ekmiljöer i Haninge finns bland annat vid Stegsholm på Gålö, vid Häringe samt på Ornö.

Nyckelbiotoper

Skogsområden med mycket höga naturvärden har av Skogsstyrelsen avgränsats som så kallade ”Nyckelbiotoper”. Dessa områden har en nyckelroll för bevarandet av skogens hotade växter och djur. De nationella miljömålen syftar till att bevara den biologiska mångfalden genom att skydda hotade arter och naturtyper.

Ett skogsområde kan vara en nyckelbiotop på grund av en speciell skogshistoria eller på grund av sällsynta ekologiska förhållanden som ger förutsättningar för hotade och sällsynta arter att trivas. Många nyckelbiotoper känns lätt igen på sin struktur med gott om olika nyckelelement så som gamla träd, mycket död ved, hamlade träd, mossklädda stenblock och bergväggar. Andra nyckelbiotoper kan vara betydligt svårare att bedöma, men kan utmärka sig genom stor förekomst av speciella arter som påvisar höga naturvärden, så kallade signalarter.

Områden som är viktiga för den biologiska mångfalden, men som inte riktigt uppfyller nyckelbiotopskraven, klassificeras av Skogsstyrelsen som ”objekt med naturvärden” eller kort och gott naturvärdesobjekt. Ett naturvärdesobjekt bedöms kunna utveckla mycket höga naturvärden inom en 30-årsperiod om de får fortsätta att utvecklas på samma sätt som tidigare.

I Haninge finns 249 nyckelbiotoper med en sammanlagd yta på 1134 ha samt 272 naturvärdesobjekt med en yta på 853 ha. Av dessa ligger 38 nyckelbiotoper och 73 naturvärdesobjekt på kommunägd mark. I och med att kommunens skogsbruk är FSC-certifierat har man förbundit sig att inte avverka i nyckelbiotoper.

Värdetrakter

Länsstyrelsen i Stockholms län har pekat ut större skogsområden som har en koncentration av höga naturvärden till så kallade värdetrakter. Haninge berörs av två värdetrakter. Den största av dem är Tyresta värdetrakt som totalt omfattar 28000 ha. Den andra är Hemfosa värdetrakt som totalt omfattar 9600 ha. I värdetrakter är det av extra stor vikt att planera på landskapsnivå för att behålla så mycket biologisk mångfald som möjligt i skogslandskapet. Ekologiska spridningssamband bör eftersträvas och fragmentering i form av stora hyggen m m bör undvikas.

Särskild hänsyn i skogslandskapet krävs för

- Urskog/gammelskog
- Gamla tallskogar och tallhällmarker
- Svaga gröna samband[10]
- Sumpskogar
- Ädellövskogar
- Ekmiljöer
- Hassellundar
- Jätteträd grövre än 1 m i diameter
- Träd äldre än 200 år (gran, tall, ek och bok) eller 140 år (övriga trädslag)
- Grova hålträd > 40 cm i diameter.
- Nyckelbiotoper och naturvärdesobjekt

Vissa skogstyper har en betydande andel av sin europeiska utbredning och återstående värdekärnor lokaliserade till Sverige som därmed har ett internationellt ansvar för dessa skogar.

[10] se bilaga 6; Hotade och fridlysta arter i Haninge

Detta ansvar fast-ställs i Naturvårdsverkets och Skogsstyrelsens Nationell strategi för formellt skydd av skog 2005.

Av dessa skogstyper finns nedanstående representerade i Haninge kommun.

- Ädellövskog samt triviallövskog med inslag av ädellöv (minst 20 %). Om naturbetesmarker ingår förstärks naturvärdena.
- Hassellundar
- Större myr- och naturskogsmosaiker (med större avses mer än 500 ha).
- Kalkbarrskog d v s barrskog på kalkrik mark eller andra marker med höga halter av baskatjoner som exempelvis rikkärr. Rikkärr finns beskrivna under kapitlet om våtmarker på s. 18 medan kalkbarrskogar beskrivs i avsnittet om skärgårdsskogar på s. 26.
- Skärgårdsnaturskogar, vilket innefattar naturskog på samlingar av öar, holmar och skär. Fastlandskogar i anslutning till skärgårdar räknas upp till 300 meter inåt land. Skärgårds-naturskogar beskrivs i avsnittet om skärgårdsnatur på s. 23.

Odlingslandskapet

Odlingslandskapet producerar mycket mera än bara råvaror för livsmedel. Det öppna landskapet med ängar och naturbetesmark är den mest artrika biotopen som finns i Sverige och artrikedomen är starkt kopplad till människans brukande. Ett tätortsnära jordbruk producerar därutöver ett antal kvaliteter just genom närheten till staden. Förutom att ett aktivt jordbruk är en förutsättning för att hålla landskapet öppet, skapar det också friluftsupplevelser, skönhetsvärden liksom att det har stora pedagogiska värden. Stora delar av Haninges landskap är historiskt präglat av jordbruk och kreatursskötsel. Odlingslandskapets historia går tillbaka till tiden då människan övergick från att enbart vara samlare och jägare till att också börja bruka jorden och hålla boskap. Detta blev möjligt först då landet efter istiden hade höjt sig så pass mycket att sammanhängande och bördiga landområden började växa fram. De äldsta fynden i Haninge, som vittnar om att människor var bofasta och bedrev någon form av jordbruk, är från slutet av stenåldern och början av bronsåldern för cirka 4000-3500 år sedan. Samtidigt som landarealen, i och med landhöjningen, fortsatte att öka började de stora skogarna successivt att omformas till ett kulturlandskap.

Hur kan det komma sig att betes- och slåttermarker är så artrika? Det tar väldigt lång tid för arter att utvecklas och man kan fundera på hur en sådan artrikedom har hunnit utvecklas under de dryga 5000 år som människan brukat jorden. En teori är att det öppna landskapet egentligen är ett arv från det gamla ädellövskogslandskapet som en gång bredde ut sig från Mellansverige och ner över stora delar av Mellaneuropa. Teorin bygger på att ädellövskogen inte var helt sluten, utan innehöll många gläntor. Stora växtätare så som jättehjortar, uroxar och visenter höll gläntorna öppna genom att beta av både träd och buskar. Genom jakt utrotade människan dessa stora däggdjur redan under stenåldern. Den boskap som man började hålla på stenåldern, liksom givetvis även dagens kor, är ättlingar till de uroxar som tidigare betade i skogarna. Kanske har kulturlandskapet, med hagar och ängar, sin biologiska bakgrund i det landskap som skapades av de stora växtätarna? I så fall är det äldre odlingslandskapet inte bara en kulturhistorisk tradition, utan ett sätt att hålla igång ett ekosystem som funnits i många miljoner år. Om teorin stämmer skulle den till stor del kunna förklara varför ängs- och betesmarker är så artrika. Tiden som ekosystemet funnits är då tillräckligt lång för att en så stor artmångfald ska ha hunnit utvecklas.

Särskilt känsliga biotoper i odlingslandskapet

Ängs- och betesmarker

Uttrycket ”ängen är åkerns moder” var fram till mitten på förra seklet vägledande för lantbruket i Sverige. Ängsmarken var den mark där man slog hö som vinterfoder till djuren. Ju större areal ängsmark en bonde ägde desto mer hö kunde han skörda och därmed få flera djur som överlevde vintern. Ju fler djur en bonde hade desto mer gödsel fick han tillgång till vilket i sin tur avgjorde hur stor åkerareal han kunde odla. Mycket av den mark som tidigare användes som ängsmark plöjdes så småningom upp till åker och kvarvarande ängar användes till bete. Under förutsättning att markerna inte gödslas är slåtter och bete två av de viktigaste förutsättningarna för rik biologisk mångfald i odlingslandskapet, framför allt när det gäller växter, men även för insekter och på betade strandängar även för fåglar. Att floran blir rikare om markerna betas eller slås kan ju låta lite märkligt, men det är inte så konstigt som det låter. Slåtter innebär att näring hela tiden förs bort från marken tillsammans med det slagna gräset. Detta missgynnar de arter som är näringskrävande och ger på så vis utrymme för arter som tål mera näringsfattiga förhållanden och som i mera näringsrika marker skulle ha konkurrerats ut.

Slåtter, liksom även bete, innebär att landskapet hålls öppet och att ljus kommer ner till växterna vilket gynnar de arter som har svårt att överleva på skuggiga platser. När det gäller bete så finns det ytterligare en viktig faktor nämligen att djurens tramp skapar blottor i grässvålen vilket ökar förutsättningarna för frön att gro. För att bevara de naturvärden som är knutna till naturbetesmarker är det avgörande att markerna betas samt att de betande djuren inte stödutfodras eftersom detta i förlängningen innebär att markerna gödslas.

Småmiljöer i odlingslandskapet

I odlingslandskapet finns en rad miljöer som har en viktig funktion för den biologiska mångfalden. Dessa biotoper är generellt skyddade i hela landet och omfattas av det så kallade generella biotopskyddet. Till sådana småmiljöer räknas bland annat åkerholmar, alléer, odlingsrösen, stenmurar, källor och våtmarker i odlingsmark[11].

De olika småmiljöerna fyller en viktig funktion i exempelvis ett modernt åkerlandskap då de utgör livsmiljöer för många arter som i dag är mycket sällsynta. Småbiotoperna är även viktiga för att knyta ihop landskapet och kan därmed fungera som spridningsvägar för växter och djur. Flera av jordbrukslandskapets fågelarter häckar på exempelvis åkerholmar medan de födosöker på de öppna markerna. Vid slott och herrgårdar i kommunen finns många gamla träd, både i anlagda parker och i alléer. De gamla alléerna i Haninge är oftast blandalléer med framför allt ask, alm, lind och lönn, men även arter som oxel, rönn och poppel förekommer. Då allélträd behövts tas bort har de i första hand ersatts av lind, lönn och ek. Det finns även nyare alléer, som t ex lindallén i centrala Handen och Kolartorps allé, som består av ek.

Alléer är viktiga inslag i odlingslandskapet då de fungerar både som spridningsvägar och reträttplatser för såväl växter som djur. Alléer har ofta en mycket artrik flora och fauna vilket bland annat hör samman med att träden står öppet och solbelyst. De mest artrika allélträden är de som står utefter grusvägar vilket beror på att dessa ständigt tillförs näring genom det stoft och damm som yr upp från åkrar och vägrenar när bilar kör förbi. I äldre ädellövträd med murknande stammar trivs också många svampar och insekter och hålrummen i de gamla träden används som viloplats eller boplats för fåglar och fladdermöss.

[11] se bilaga 5, Skyddad natur i Haninge

Sammanhängande jordbruksmarker

Många jordbruk i Haninge är i dag nedlagda och marken har antingen vuxit igen eller blivit exploaterad med bebyggelse, golfbanor etc. För den biologiska mångfalden är den sammanhängande jordbruksmarken, med åkrar, betesmarker och småbiotoper av stor betydelse. Många arter som är knutna till jordbrukslandskapet är idag på kraftig tillbakagång som exempelvis olika fågelarter som sånglärka, törnskata och buskskvätta. En förutsättning för att bevara odlingslandskapets kultur- och naturvärden är att jordbruksdriften kan fortsätta. Att bevara bördig jordbruksmark är också viktigt för att garantera framtida matförsörjning. Viktig jordbruksmark finns i dag exempelvis i området kring Nedersta/Välsta/Mulsta, Hammarby/Mörby, Stegsholm, Årsta säteri och kring Berga lantbruksskola.

Särskild hänsyn i odlingslandskapet krävs för

- Ängsmarker och naturbetesmarker
- Alléer
- Odlingsrösen
- Småvatten som diken, gölar och våtmarker
- Stenmurar
- Åkerholmar
- Källor
- Sammanhängande ytor med brukad mark så som åkrar, betesmark och småbiotoper

Våtmarker

Det finns många olika beteckningar som avser någon form av våtmark t ex myr, mosse, kärr, fuktäng och sumpskog. Gemensamt för alla våtmarker är att vattennivån under större delen av året ligger i eller i närheten av markytan.

Myr är ett samlingsbegrepp för både mossar och kärr. Skillnaden mellan dessa är att en mosse får hela sin vattenförsörjning via nederbörden medan ett kärr även får vatten från omgivande marker eller från källflöden som stiger upp genom torven. I en myr har det organiska materialet inte helt brutits ner utan lagras i marken i form av torv.

På öppna myrar lever många av de artgrupper som annars är knutna till odlingslandskapet så som fjärilar, gräshoppor och trollsländor. De öppna myrarna är också viktiga för många fåglar som exempelvis trana och orre.

Många näringsfattiga myrar har på senare år börjat växa igen vilket sannolikt beror på nedfall av kväverika luftföroreningar. Därutöver hotas många myrar av torvtäkt. Utdikning har genom åren bidragit till att mängden våtmarker i landskapet kraftigt har minskat och ett generellt hot mot alla typer av våtmarker är att vattenförhållandena ändras. Utdikning får till följd att kärren torkar ut och torven syresätts, vilket i sin tur leder till att torven bryts ned snabbare och näringsämnen frigörs, vilket i sin tur påskyndar ett ökat inslag av buskar och träd och kärren växer så småningom igen.

Andra typer av våtmarker, som mera är knutna till odlingslandskapet, är olika typer av fuktängar. Fuktängar bildas i fuktiga delar av ängs- och hagmarker. I näringsfattiga marker blir floran ofta lågvuxen med olika starrarter, blåtåtel och ängsvädd medan det i mera näringsrika förhållanden bildas så kallade högörtsfuktängar med exempelvis humleblomster, smörblommor och älggräs.

Särskilt känsliga våtmarksbiotoper

Rikkärr

Ett rikkärr är ett kärr som är rikt på mineraler, speciellt kalcium, järn och magnesium, och som har ett relativt högt pH-värde (cirka 6-8). Namnet till trots, är ett rikkärr inte näringsrikt, men det har däremot en stor artrikedom inom flera organismgrupper. De arter, främst inom mossor, kärlväxter och landmollusker som trivs i rikkärrsmiljön är specifikt anpassade till de höga kalkhalterna.

Historiskt sett har många rikkärr använts som slåtter- eller betesmarker. Den upphörda hävden, tillsammans med bland annat dikningar, kvävenedfall och klimatförändringar, har lett till att många rikkärr nu växer igen och att arter, specifika för rikkärren, konkurreras ut. För att bevara artrikedomen är det nödvändigt att hävden återupptas. I de flesta fall måste hävden föregås av röjning och restaurering av hydrologin.

Det finns förhållandevis gott om rikkärr i Stockholms län. I Länsstyrelsens rapport från 2009 anges att det totalt finns 43 rikkärr i länet varav 37 ligger i Norrtälje kommun. Två av rikkärren utanför Norrtälje ligger i Haninge; Sandemarkärren på Dalarö och Forsla kärr i Österhaninge. Sandemar är ett extremrikkärr med riklig förekomst av bland annat majviva och den sällsynta gulyxnen. Bottenskiktet domineras till största delen av guldspärrmossa korvskorpionmossa och späd skorpionmossa. Här lever även den sällsynta kalkkärrsgrynssnäckan.

Forsla kärr är klassat som ett medelrikkärr och domineras i fältskiktet av trådstarr och flaskstarr. I bottenskiktet växer olika mossor som stor skedmossa, guldspärrmossa, korvskorpionmossa m fl.

Utöver de rikkärr som pressenteras i Länsstyrelsens rapport finns ytterligare några rikärr i Haninge bl.a Grunmar på Utö och Lustehagen på Ornö. Även delar av naturreservatet Gullringskärret i Jordbro är att betrakta som rikkärr.

Som ett verktyg för att nå det av riksdagen beslutade miljömålet, Ett rikt växt- och djurliv, har Naturvårdsverket tagit fram ett åtgärdsprogram för bevarande av rikkärr, och speciellt arterna gulyxne och kalkärrgrynsnäcka, som båda finns i Sandemars rikkärr.

Särskild hänsyn krävs för nedanstående våtmarksbiotoper

- Rikkärr och dess tillflöden
- Våtmarker i odlingslandskapet
- Sumpskogar[12]
- Öppna myrmarker

Sjöar och vattendrag

Vattnet är en förutsättning för allt liv på jorden. Det är inte bara människans viktigaste livsmedel och livsmiljö för mängder av djur och växter utan också oumbärligt för exempelvis jordbruk, fiske, energiproduktion och transporter. Vatten har även stor betydelse för rekreation och friluftsliv så som bad, fiske, segling, skridskoåkning m m.

I och nära vattenmiljöer trivs många växter och djur. Såväl växt- och djurplankton som insekter, fiskar, fåglar och kärlväxter bidrar tillsammans till att göra vattenmiljöerna till en betydande del av den biologiska mångfalden. I Haninge kommun finns gott om sjöar och vattendrag som tillsammans representerar ett brett spektrum av olika naturtyper.

[12] se vidare avsnittet om sumpskogar på sid. 12

Den biologiska karaktären på en sjö beror av omgivningens geologi, sjöns storlek, bottenstruktur samt dess djup. Avgörande faktorer för sjöns karaktär är även avrinningsområdets storlek liksom den markanvändning som pågår runt sjön. Sjöar som omges av näringsfattigt urberg och morän blir själva näringsfattiga. I Haninge kommun gäller detta för exempelvis Träsksjön i kommunens sydvästra del.

Sjöar och vattendrag ingår i olika avrinningsområden avgränsade av höjdpartier som utgör vattendelare. Nederbörd som faller över ett avrinningsområde samlas upp i sjöar och vattendrag och förs så småningom ut i havet. I Haninge kommun finns elva avrinningsområden varav Tyresåns, Husbyåns, Vitsåns, Kagghamraåns och Muskåns avrinningsområden även sträcker sig in i andra kommuner.

Haninges norra kommundelar tillhör Tyresåns avrinningsområde. Avrinningsområdet omfattar ett sjösystem med fler än 30 sjöar och sträcker sig genom fem olika kommuner. Många av Tyresåns sjöar är övergödda, dagvatten bedöms vara den största fosforkällan, närmast följd av utsläpp från enskilda avlopp. De längsta vattendragen i kommunen är Husbyån och Vitsån. De ingår i var sitt avrinningsområde men representerar tillsammans ett helt vattensystem med olika större eller mindre biflöden. Både Husbyån och Vitsån är viktiga reproduktionslokaler för havsöring.

Husbyån grenar sig i flera fåror och en av dessa rinner genom Slätmossens naturpark, en anläggning för så kallad naturlig dagvattenrening som samtidigt utformats som ett rekreationsområde. Från Slätmossen i Handen byter ån namn till Kvarnbäcken och rinner vidare genom hela Jordbro. Vid Kvarntäppans gård vid Jordbro har Kvarnbäcken bildat en bäckravin med rik flora. En annan av Husbyåns fåror slingrar sig genom Gullringskärrets naturreservat. Gullringskärret är ett så kallat källkärr, med inslag av mindre rikkärrspartier. Kärret har i huvudsak fått sin karaktär och sina botaniska värden genom de speciella hydrologiska förhållanden som råder.

Träskbäckens avrinningsområde omfattar i huvudsak Träsksjön och Träskbäcken. Träsksjön har aldrig varit varken försurad eller övergödd och dess flora och fauna är därmed relativt opåverkad. I området lever bland annat den rödlistade breda sprattelsländan för vilken Länsstyrelsen utformat en särskild åtgärdsplan. Träsksjön och Träskbäcken har av Länsstyrelsen och Naturvårdsverket pekats ut som nationellt särskilt värdefull[13].

Särskilt känsliga sötvattenbiotoper

Dammar och småvatten

Både i skog och i öppet landskap kan småvatten och dammar vara mycket artrika. Många småvatten är för små för att fiskar ska kunna leva där vilket är en bidragande orsak till att dessa vatten kan myllra av liv. Många olika arter av ryggradslösa djur trivs i fiskfria dammar och småsjöar. De högsta artantalen, när det gäller t ex trollsländor, finns i små gölar utan fisk och vissa snäckarter hittas bara i småvatten. Småvatten är också viktiga för groddjur av olika slag – inte minst större och mindre vattensalamander.

En viktig symbolart för biologisk mångfald i småvattenlandskap är den större vattensalamandern. I lekdräkt ser hanen ut som en liten svart och orangeflammande drake med hög ryggkam från huvudet och ända ut till svansspetsen. De åtgärder som gynnar bevarandet av större vattensalamander ger positiva effekter för en lång rad andra arter som är knutna till samma miljö.

[13] Värdefulla sjöar och Vattendrag, Länsstyrelsen i Stockholms län 2008

Länsstyrelsen har antagit ett åtgärdsprogram för större vattensalamander.

Även för många fåglar, t ex. svarthakedopping och smådopping, är fiskfria småvatten viktiga då fiskarna konkurrerar om samma födobas. Även däggdjur gynnas av landskapets småvatten då de använder dessa som vattenhål.

Många småvatten har försvunnit från det svenska landskapet under de senaste 100 åren. De har antingen dränerats bort, kulverterats eller fyllts igen då de utgjort odlingshinder. Detta har lett till att många djur- och växtarter som är knutna till småvatten i dag är hotade. Det gäller exempelvis många av jordbrukslandskapets fåglar såsom storspov och enkelbeckasin samt flera olika groddjur.

Källor

En källa är ett geologiskt begrepp för ett ur marken rinnande, ständigt flödande, vatten. Vattnet i en källa har sitt ursprung i nederbörd som tränger ner i berggrundens olika lager. Vattnet söker sig ständigt till lägre punkter och därför uppstår källor ofta vid foten av höjder och back-sluttningar. Beroende på vilka jord- och berglager som vattnet passerar och den tid som det tar för vattnet att röra i dessa lager kommer vattnet att lösa upp olika mineraler, främst järn och kalk.

I källor finns ofta särpräglad flora och fauna, speciellt av olika arter fuktälskande mossor och kärlväxter. Bland djuren finns det flera arter av snäckor, skalbaggar, sländor och tvåvingar som trivs speciellt i källmiljöer. Årsmedeltemperaturen i källvattnet ligger mellan 6-8^{0}C vilket gör att bland annat grodor gärna uppsöker källor för sin vinterdvala då dessa miljöer inte riskerar att frysa på vintern. Ett 30-tal av de arter som är knutna till källor bedöms av ArtDatabanken som hotade och är därför rödlistade[8]. De viktigaste åtgärderna är att källmiljöer skyddas vid fysiska aktiviteter inom de areella näringarna samt att kunskapen om kända källor finns tillhands och används. Sannolikt förstörs många källor på grund av att ingen känner till var de finns.
I Haninge förekommer källor på minst sex platser men sannolikt finns det många fler som ännu inte är upptäckta. Det största hotet mot arter knutna till källor, bäckar och småvatten, är aktiviteter kopplade till skogsbruket så som terrängkörning med stora maskiner, kalhuggning och vägbyggen.

Haninge har i dag gott om grundvatten och dricksvatten av god kvalitet men framtida behov, klimatförändringar m m. gör att alla förekomster av vatten av god kvalitet om möjligt bör biotopskyddas enligt Miljöbalken. Källor som på något vis är påverkade bör undersökas noggrannare för att fastställa orsaken till föroreningen och om möjligt åtgärda densamma.

Bäckraviner

Bäckraviner utvecklas när vatten rinner genom ett landskap bestående av lätteroderade jordar. I botten och utmed sidorna på ravinen tränger ofta markvatten fram så att källiknande miljöer bildas. I bäckraviner, som omges av skuggande buskar och träd, är luftfuktigheten jämn och hög vilket gynnar många ovanliga mossor, lavar och svampar.

I Haninge finns många bäckraviner med höga naturvärden bland annat Bergaravinen där Vitsån rinner ut i havet vid Berga liksom bäcken som utgör tillflödet till rikkärret Forsla kärr söder om Brandbergen.

Särskild hänsyn krävs för nedanstående söt- vattenbiotoper

- Dammar och småvatten, speciellt fiskfria småvatten
- Källor
- Bäckraviner

Skärgårdsnatur

Östersjökustens skärgård är unik. Otaliga öar, grynnor och skär bildar en komplex mosaik av olika naturtyper, både på land och i vatten. Skärgårdslandskap, som exempelvis Stockholms skärgård, finns på väldigt få platser på jorden. Haninge kommun omfattar cirka en femtedel av Stockholms skärgård. Stora delar av skärgården är i Miljöbalken utpekade som riksintresse för naturvård och friluftsliv[13].

Några av de större öarna i Haninge är Utö, Ornö, Fjärdlång, Muskö, Kymmendö och Huvudskär, samt halvöarna Dalarö och Gålö. I Haninges skärgård finns ett stort antal naturreservat, Natura 2000-områden samt fågelskyddsområden[14]. Områdena är nästan uteslutande utpekade för sina naturvärden på land, sina kulturmiljöer eller värden för friluftslivet. Beskrivningar av områdenas undervattensmiljöer och dess värden saknas genomgående.

Vattnet i Östersjön är bräckt, d v s. ett mellanting mellan söt- och saltvatten. Salthalten i Haninge varierar från nästan sött inne i vissa vikar till ca 6-8 promille i ytvattnet ute i skärgården. I de stora världshaven ligger salthalten på ungefär 35 promille. Brackvattenområden är ovanliga i ett internationellt perspektiv. De bildas framför allt vid flodmynningar där sött flodvatten rinner ut i det salta havsvattnet. Man skulle kunna likna Östersjön vid en enda stor flodmynning med ett ständigt tillflöde av sötvatten från flera stora älvar och floder. De stora sunden vid Öresund och Bält hindrar större inflöden av saltvatten vilket resulterar i att salthalten i Östersjön hålls relativt konstant. Östersjön är ett förhållandevis ungt hav, vilket gör att de arter som lever här inte har hunnit anpassa sig till den ringa salthalten utan egentligen är anpassade till antingen sött eller salt vatten. Därutöver lever många arter i Östersjön på nordgränsen av sina utbredningsområden. Dessa båda faktorer medför att organismerna lever i en konstant stress vilket gör Östersjön extra känslig för olika former av miljöpåverkan. Av denna anledning har FN:s sjöfartsorganisation IMO, klassat Östersjön som ett särskilt känsligt havsområde.

Ett bra exempel på hur en organism påverkas av saltstressen i Östersjön är blåmusslan. Den finns i stora mängder i både Östersjön och Västerhavet, men är betydligt mindre i Östersjön. Förklaringen är att Östersjöns blåmusslor, på grund av den låga salthalten, måste använda mycket energi för att hålla vätskebalansen i stället för till tillväxt. Att blåmusslan ändå är vanlig beror på att dess främsta fiender, strandkrabba och sjöstjärna, inte klarar Östersjöns låga salthalt alls.

Särskilt känsliga skärgårdsbiotoper

Grunda havsområden

Grunda havsområden, på upp till sex meters djup, utgör skärgårdens viktigaste produktionsområden och är därmed mycket skyddsvärda. Grundområden innefattar bland annat åmynningar, skyddade vikar så som trösklade havsvikar, speciellt så kallade flader. I

[13]se bilaga 5 Skyddad natur i Haninge

[14] se bilaga 5 Skyddad natur i Haninge

grundområdena finns, beroende på bottensubstrat, flera av de naturtyper som är mycket viktiga för Östersjöns biologiska mångfald. Exempel på sådana biotoper är kransalgsängar, ålgräsängar och blåstångsbälten. I stort sett alla fiskar är i något skede av livet beroende av grunda bottnar eller av den växtlighet som finns där. Tillgången till solljus, näring och snabb uppvärmning på våren gynnar växtlivet i de grunda vattnen och därmed gynnas även djurlivet tack vare god tillgång på föda och gömslen. Av särskild betydelse är grunda bottnar med blåstång. Utbredningen av blåstång har minskat generellt i skärgården och de kvarvarande blåstångsbältena får därmed en allt större betydelse. Grunda havsvikar är också viktiga för många fågelarters födosök och reproduktion liksom för en stor mängd småkryp och alger.

I Haninge kommun finns ett stort antal skyddsvärda grunda havsvikar. Några exempel är Svärdsnäsviken väster om Dalarö, Västra Fladen på Utö, Varnöfladen samt ett flertal andra vikar runt Ornö och Kymendö m fl.

Vegetationsklädda bottnar

Vegetationsklädda bottnar innefattar alla typer av hårda och mjuka bottnar från vattenytan och ner till ca 10–20 m djup. Den nedre gränsen för vegetationens utbredning beror framför allt på vilka botten- och ljusförhållanden som råder i området. Vegetationen har en stor betydelse för fisk då den fungerar som skydd, lekområde, yngelkammare och är ett område med en stor tillgång på föda. Även fåglar kan dra nytta av den goda födotillgången i de grunda vikarna och de nyttjar området under häckningstid och flyttning. Utöver detta ger vegetationen föda till ett flertal andra djur så som fiskyngel, kräftdjur, musslor och snäckor.

Till de vegetationsklädda bottnarna hör så kallade kransalgsängar som påträffas på grunda mjukbottnar av lera och mer eller mindre nedbrutna växt- och djurdelar. Mjukbottnar är vanligast i innerskärgården och vegetationen karaktäriseras av kärlväxter och kransalger som ofta bildar ett sammanhängande vegetationstäcke över vidsträckta områden. Dessa växttäcken finns endast i skyddade lägen där vågor och strömmar inte kommer åt. Framför allt kransalger kan bilda flera decimeter tjocka mattor över bottnarna. Kransalgerna bildar en egen division i växtriket och anses vara mera besläktade med mossor, ormbunkar och blomväxter än med grönalgerna. Kransalger är i allmänhet känsliga för eutrofiering, d v s. höga näringshalter och är ofta den växt som först försvinner vid ökande koncentrationer av näringsämnen i vattnet. De går därför att använda som bioindikatorer för rent vatten. Vissa arter av kransalger växer även i sötvatten.

Ett exempel på en vik med rik kransalgsflora i Haninge är Svärdsnäsviken där fyra olika arter kransalger finns representerade varav tre stycken är rödlistade (havsslinke, gråsträfse och grönsträfse). Den fjärde arten, som är den vanligaste är borststräfse.

På sandiga bottnar dominerar i stället ålgräs som också kan växa tätt på botten och bilda så kallade ålgräsängar. Ålgräs kallas också för bandtång och växer ned till ca sex meters djup. Ålgräs är dock varken en tångart eller ett gräs utan en växt med blommor och frön med meterlånga blad och små, små blommor.

Hårdbottnarna består av hällar och block och finns där vågor och strömmar är så starka att finare partiklar inte kan ligga kvar. På hårdbottnarna kan varken ålgräs eller kransalger växa. Här växer blåstångsbältet, Östersjöns artrikaste miljö och hemvist för mängder av växter och djur.

Blåstången är en brunalg som en gång i tiden har invandrat från världshavens saltare vatten.

Tidigare kunde blåstången växa ner till 12 m djup men i dag når den endast ner till runt 8 m djup. Detta beror på att ett ökat näringsutsläpp från mänskliga aktiviteter har gjort vattnet mer grumligt vilket minskar ljusets räckvidd.

I Haninges skärgård är hårdbottnar mycket vanliga ned till några meters djup och förekommer runt de flesta öarna, speciellt i ytterskärgården. Även blåstången är sannolikt väl representerad.

Vasstränder

Att ett område med vass breder ut sig i strandkanten är relativt vanligt. Olika djurarter specialiserar sig på olika naturmiljöer och vassar är viktiga områden för många fåglar och fiskar som använder vassmiljöer för födosök och skydd.

Sten- och klippstränder

Sten och klippstränder med runda hällar som slipats av inlandsisen är den vanligaste strandtypen längs Haninges yttre kustområde. Här är naturförhållandena så hårda att skogen inte klarar att växa ända fram till havet. Under hösten slår stormarnas vågor långt in över hällarna och vinden tar lätt tag i de träd som står ytterst. På vintern fryser isen fast och skruvar sig så att stora markstycken kan rivas loss. Isens framfart har på många ställen i skärgården bildat så kallade hällkar. Dessa skålformade bildningar i klipporna är ofta vattenfyllda men utsätts periodvis för uttorkning med extremt höga salthalter som följd. Hällkar bebos av djur och växter som tål uttorkning eller har speciella vilostadier. Exempel på sådana djur är flagellater, musselkräftor och hinnkräftor. Regnet fyller på hällkaren men de översköljs därutöver ofta av salthaltigt vatten från havet. Trots detta kan groddjur som t ex större vattensalamander trivas här. Exempel på växter som klarar att leva i denna karga miljö är t ex rörflen, strandaster och strandkvanne.

Sten- och klippsträndernа har höga naturvärden i och med att de representerar en, av mycket få, naturligt öppna miljöer. Många av våra växter i odlingslandskapet härstammar ursprungligen från skärgårdsstränder.

Havsstrandängar

Havsstrandängen är en mycket speciell naturtyp som bildas längs flacka stränder i och med att dessa översvämmas under vårarna. Ändringarna i vattenstånd gör att det bildas olika zoner, alltifrån högre områden, som är mestadels torra, till de lägsta delarna som oftast är översvämmade. Förutom vattenståndet så har även saltpåverkan stor betydelse för hur dessa zoner bildas och vilka växter som kan klara att växa var.

Havsstrandängar är beroende av bete eller slåtter för att inte växa igen. Utan bete vandrar strandskogen ut från landsidan och bladvassen in från havssidan så att strandängen helt växer igen.

Floran på välbetade havsstrandängar är förhållandevis artrik, arter som trivs här är bland annat gulkämpar, havssälting, smultronklöver, ormtunga, höstfibbla, strandkrypa, kustarun, salttåg, agnsäv, krypven och rödsvingel. Ovanför översvämningszonen upphör havets saltpåverkan och här tar fuktig betesmark och fuktängar vid.

Välbetade havsstrandängar är viktiga platser för bland annat många vadare som söker föda i zonen mellan land och vatten. Fria och öppna ytor är avgörande och vadare skyr i allmänhet busk- och trädbevuxna strandängar, där kråkor kan sitta i trädtopparna och spana efter eventuella bon med ägg. Havsstrandängen är också viktig för de fågelarter som lägger sina ägg direkt på marken, som exempelvis gulärla och buskskvätta. Under vår och höst används strandängarna

också av mängder av flyttande vadare och gäss som stannar till och söker föda på sin väg till och från sina häckningsområden.

I Haninge finns det fina betade havsstrandängar bland annat i Sandemars naturreservat väster om Dalarö.

Naturliga sandstränder

Naturliga sandstränder saknar heltäckande vegetation och de få arter som klarar att leva på sandstranden är anpassade till att tåla både torka och att översvämmas av vatten. Sandsträndernas växter får sin näring delvis genom att tång, som spolas upp på stränderna, förmultnar så att näringsämnen frigörs.

På sandstränder är underlaget oftast så mjukt att det går lätt att gräva i det. Många djur som lever på sandstränder tillbringar större delen av sina liv nergrävda. Genom detta beteende minskar de risken att spolas bort, de gömmer sig för fiender, skyddar sig mot uttorkning samt har hittat ett effektivt sätt att finna föda. Exempel på djur på sandstränder är: Sandmask, Östersjömussla, Sandmussla, Hjärtmussla och Sandräka.

I en näve sand kan det finnas 10 000 smådjur som exempelvis hoppkräftor och rundmaskar. Även olika insekter och skalbaggar trivs liksom vadare och andra fåglar som hittar sin föda bland sand-kornen.

I Haninge finns naturliga sandstränder på exempelvis Gålö, Utö, Ålö och Nåttarö, men naturtypen är generellt sett relativt ovanlig i kommunen.

Skärgårdsskogar och skärgårdens odlingslandskap

De flesta öar i mellan- och innerskärgården är skogsbevuxna. Hällmarkstallskogar är vanliga på klipporna längs kusterna medan det längre inåt land växer mera örtrika barrskogar av lågörtstyp, ofta med alkärr i sänkorna. Till de mer värdefulla skärgårdsmiljöerna hör äldre tallskogar med gott om död ved. På många skärgårdsöar har det aldrig bedrivits något skogsbruk vilket medfört att det här finns många sällsynta arter som är beroende av orörda skogar för att klara sig.

Framför allt på Utö men även på Ornö, Ålö och Nedergårdsö växer kalktallskogar, d v s. gräs- och örtrika tallskogar på kalkrikt underlag. Denna vegetationstyp är relativt sällsynt i Norden. Utös kalktallskogar är, tillsammans med dem på Nämdö i Värmdö kommun, de största i Stockholms skärgård. I de mest skyddsvärda kalktallskogarna växer bl a många av de starrarter som är vanliga i rikkärr. Kalktallskogarna på Utö ligger inom Utö naturreservat. Skötselplanen för naturreservatet medger ett småskaligt skogsbruk i stora delar av reservatet varför man bör vara uppmärksam på åtgärder som föreslås i Utös skogar.

Odlingslandskap återfinns huvudsakligen på de större öarna Utö, Muskö, Ornö, Ålö och Rånö. Skärgårdslandskapet har på många sätt ändrat karaktär under det senaste seklet. Tidigare levde skärgårdsbefolkningen i stor utsträckning av jordbruk och fiske. I dag har många jordbruk lagts ner och ersatts av kraftigt ökat fritidsboende, båttrafik och turism. Stora arealer, som tidigare brukats, växer sakta igen och välhävdade marker är numera en sällsynt företeelse på öarna i kommunen. Liksom på fastlandet är det främst nötbete som har minskat medan det på flera öar förekommer får- och hästbete.

Särskild hänsyn i skärgårdslandskapet krävs för

- Grunda havsområden
- Vegetationsklädda bottnar
- Vassträänder
- Sten- och klippstränder
- Havsstrandängar
- Naturliga sandstränder
- Skärgårdsskogar
- Kalktallskogar
- Skärgårdens odlingslandskap

Tätortsnära natur

Människor mår bra av att vistas i naturen och att det finns natur- och grönområden nära bebyggelse har stor betydelse för i vilken omfattning naturen besöks. Ju närmare bostaden ett naturområde ligger desto oftare används det för rekreation och friluftsliv.

I Haninge bor över 90 % av befolkningen i tätorter vilket innebär att den tätortsnära naturen har stor betydelse för Haningebornas möjlighet till vardaglig rekreation och kontakt med växter och djur.

Ett grönområdes naturvärde ökar med dess storlek och innehåll av olika typer av natur. För att bevara den biologiska mångfalden i anslutning till tätorten måste en rad naturtyper finnas representerade, där exempelvis gamla träd, död ved och öppen mark med bete eller annan hävd är viktiga inslag. Även andra upplevelsevärden så som sociala värden, träffpunkter, tillgänglighet och trygghet är viktiga komponenter i den tätortsnära naturen.

Eftersom den tätortsnära naturen är människans vardagsnatur har den ofta höga sociala värden. Forskning visar att det inte bör vara längre än 300 m mellan bostaden och ett grönområde för att det ska besökas ofta. Andra parametrar, som påverkar om ett naturområde används, är hur lätt det är att nå från bostaden liksom kvaliteten, både på själva naturen men även i form av exempelvis anlagda stigar, bänkar etc.

Bostadsnära brukar den natur kallas som vi har inom gångavstånd från bostaden. Det kan röra sig om allt från parker till villaträdgårdar, ruderatmark, våtmarker och skogsområden.
Den bostadsnära naturen hänger ofta ihop, och kan ibland sammanfalla med den tätortsnära naturen och är tillsammans med den en del av den övergripande grönstrukturen.

Under första hälften av 1900-talet såg man de gröna inslagen i staden ur både ett estetiskt och ett hälsoperspektiv, grönskan var ”stadens lungor”. Fram till 1950-talet tillät byggnadstekniken i relativt stor utsträckning att naturmiljön i tätortsbebyggelsen kunde bevaras, exempelvis genom att spara hällmarker och träd intill husen.

Bebyggelsen som uppfördes på 1960- och 70-talens medförde dock stora förändringar i terrängen och den ursprungliga naturen avlägsnades i princip helt. I stället anlades planteringar som i många fall var mycket ensidiga. I dag har intresset för att bevara den ursprungliga naturen i bostadsområden åter ökat.

Exploateringstryck och privatisering kan vara begränsande faktorer för tillgången till bostadsnära natur. Kommunen har en viktig roll i att säkra tillgången till bostadsnära natur i detaljplaneringen samt att göra den nåbar genom god förvaltning och utveckling.

Villaområden, radhusområden, skolgårdar, förskolegårdar och bostadsgårdar kan utgöra en viktig del av den biologiska mångfalden i tätorten och hur dessa ytor utformas och sköts är avgörande för hur olika vilda djur och växter kan trivas.

Ett område med mer vild natur lockar flera ”vilda grannar” utan att det för den skull handlar om att låta naturen växa utan skötsel. I stället kan det handla om att i trädgården lämna kvar ett stånd brännässlor till nässelfjärilens larver, en rishög så att olika smådjur, kanske en igelkott kan finna skydd. En damm eller en liten våtmark gynnar både fuktälskande växter, trollsländor, groddjur och fåglar.

Det är bostadsbrist i skogen för de arter som behöver gamla mörkna träd för att mejsla ut sina bohål i. De blir hjälpta av fågelholkar. En fågelmatning gynnar fågellivet, speciellt vintertid, och kan ge spännande fågelupplevelser. Fladdermusholkar lockar till sig fladdermöss som på nätterna jagar insekter med stor effektivitet.

Att anlägga en ”fjärilsträdgård” d v s. en odling med olika blommande, nektarrika örter och buskar som lockar många olika fjärilsarter är ett annat sätt att gynna den biologiska mångfalden i tätorten. Under 2012 har kommunen startat ett projekt med att anlägga odlingslotter bland annat på några förskolor och äldreboenden.

Även koloniträdgårdar bidrar starkt till mångfalden i tätorten och är också viktiga ur rekreations och folkhälsosynpunkt. Det är en resurssnål form av närrekreation som är bra för folkhälsan och ett steg på vägen in i det ekologiskt bärkraftiga samhället. I Haninge finns flera koloniområden, bland annat i Åby i Västerhaninge, Hemfosa och Riddartorp.

Bilaga 5

Skyddad natur

I denna bilaga redovisas alla naturområden i Haninge kommun som är skyddade i enlighet med Miljöbalken. Relevanta riksintressen samt fågelskyddsområden presenteras i en karta. För kartor över övrig skyddad natur i Haninge hänvisas till bilaga 5a.

Nationalpark

Namn	Beslutsdatum	Total areal (ha)	Land areal (ha)	Förvaltare
Tyresta nationalpark	1993-09-13	1970	1880	Stiftelsen Tyrestaskogen

Naturreservat

Namn	Beslutsdatum	Total areal (ha)	Land areal (ha)	Förvaltare
Kolartorp	2011-07-11	1,8	1,8	Länsstyrelsen
Skeppnan	2011-07-11	56,5	55,5	Länsstyrelsen
Svartsjön	2011-07-11	36	29,2	Länsstyrelsen
Tornberget	2010-06-07	360	360	Haninge kommun
Rudan	2010-06-07	263	251	Haninge kommun
Nåttarö	2008-05-16	6565	609	Skärgårdsstiftelsen
Ålö – Rånö	2008-05-16	2829	1063	Skärgårdsstiftelsen
Gålö	2006-01-26	3834	1753	Skärgårdsstiftelsen
Sandemar	1997-09-22	390	227	Länsstyrelsen
Häringe – Hammersta	1990-01-22 reviderat 2004 och 2009	1887	1052	Skärgårdsstiftelsen
Gullringskärret	1986-03-27 reviderat 1992, 1995 och 1997	56	56	Länsstyrelsen
Fjärdlång	1986-03-03 reviderat 2002, 2008 och 2009	5089	594	Skärgårdsstiftelsen & Haninge kommun
Tyresta naturreservat	1986-04-09 reviderat 1993 och 2003	2910	2602	Stiftelsen Tyrestaskogen
Lilla Husarn	1981-06-17 reviderat 1992	1165	31	Skärgårdsstiftelsen
Huvudskär	1974-03-11 reviderat 1995	2077	81	Skärgårdsstiftelsen
Utö	1974-05-27 reviderat 1981	4179	653	Skärgårdsstiftelsen
Stora Vindsåsen	1972-11-12 reviderat 1992	15	10	Skärgårdsstiftelsen
Huvudholmen	1969-10-29 reviderat 1998	10	10	Länsstyrelsen
Sundby	1965-05-21 reviderat 1995	5175	929	Länsstyrelsen
Stora och Lilla Sandböte	1938-04-26 reviderat 1992	21	21	Skärgårdsstiftelsen

Biotopskyddsområden

Namn	Typ av biotop	Skogstyp	Beslutsdatum	Areal (ha)	Anmärkning
Hammarskogen	Äldre naturskogsartade skogar	Barrblandskog	2010-10-11	3,9	Beslutat av SVS
Muskö söder om Muskö havsbad	Äldre naturskogsartade skogar	Granskog	2008-11-28	1,9	Beslutat av SVS
Ornö norr om Västergården	Äldre naturskogsartade skogar	Barrblandskog	2007-11-21	3,6	Beslutat av SVS
Söder om Svartbäcken 1	Ravinskogar	Barrblandskog	2006-05-19	2,2	Beslutat av SVS
Söder om Svartbäcken 2	Äldre sandskogar	Barrblandskog	2006-05-19	1,6	Beslutat av SVS
Kvarnön	Urskogsartade bestånd av barrträd	Barrblandskog	1999-06-01	1,6	Beslutat av SVS
Mildensborg	Ravinskogar	Ordinär lövskog	1996-03-29	1	Beslutat av SVS

Natura 2000 - områden

Namn	Områdestyp	Areal (ha)	Ägoförhållanden
Huvudskär	SCI-område	2077	Skärgårdsstiftelsen
Riddartorpsmossen	SCI-område	25,1	Privat, Naturvårdsverket
Stegsholm	SCI-område	109	Skärgårdsstiftelsen
Sandemar	SCI-område, SPA-område	390,7	Privat
Utö	SCI-område	4183,5	AB Utö havsbad, Fortifikationsverket, Skärgårdsstiftelsen
Varnöfladen	SCI-område	257,8	Privat
Ytteräng, Muskö	SCI-område	69,3	Statligt
Öster Ladängen	SCI-område	10,6	Stockholms stift
Fjärdlång	SCI-område	5081,4	Naturvårdsverket
Häringe - Hammersta	SCI-område	1156,3	Privat, Skärgårdsstiftelsen
Rånö Ängsholme	SCI-område	54,5	Stiftelse
Södra Nåttarö	SCI-område	56,3	Skärgårdsstiftelsen
Tyresta – Åva	SCI-område	3264,7	Statligt, kommunalt och privat
Ålö	SCI-område	55,5	Skärgårdsstiftelsen

Naturvårdsavtal

Namn	Skogstyp	Biotop	Beslutsdatum	Areal (ha)	Ägare	Anmärkning
Västerhaninge	Tallskog	Naturskogsartad barrskog	2005-09-22	8,8	Stockholms stift	Avtalstid 49 år
Kymmendö 1:1	Blandskog	Naturskogsartad blandskog	1999-06-14	3,3	Folksam	Avtalstid 50 år

Naturminnen

Objekt	Fastighet	Beslutsdatum	Stamomkrets eller areal	Särskilt namn
Ö	Gränö 1:90	1945-01-08	0,56 ha	Skomakarskeppet
Ek	Hammars småbruk 15:1	1945-08-27	385 cm	
7 ekar	Sandemar 1:1	1946-08-31	360-565 cm	
Paraplytall	Solberga 1:1	1947-03-06	240 cm	
Tre ekar	Lilla Hållsättra 3:1	1962-06-20	405, 450, 390 cm	
Tre ekar (samt sex ekar i Nynäshamns kommun)	Grindtorp 1:1 Eknäs 3:1 Västnora 4:27	1963-06-13	475, 450, 460 cm	
Strandhällar	Svinåker 1:2	1976-09-08	Areal 0,55 ha	Ornö huvud

Fågelskyddsområden

Område	Övrigt skydd	Area (ha)	Tillträdesförbud
Fjäderholmarna	Del av Gålö naturreservat	12	1/4 - 31/7
Grän	Del av Nåttarö naturreservat	29,75	1/4 - 31/7
Mödomen - Fågelgrundet	Del av Gålö naturreservat	12,13	1/4 - 31/7
Nåttaröfladen	Del av Nåttarö naturreservat	219	1/2 - 15/8
Rönnkläpparna	Inget övrigt skydd	18,6	1/4 - 15/7
Sandemar	Del av Sandemar naturreservat	36	1/4 - 31/8
Vallboskär-Skrakholmen	Inget övrigt skydd		1/4 - 15/7
Ängsön - Marskär	Del av Fjärdlång naturreservat	280	1/2 - 15/8

Följande skyltning finns inom olika typer av fågel- och sälskyddsområden.
I Haninge finns inga sälskyddsområden.

Gul skylt för tillträdes-förbud på land. (Oftast kortare tidsperiod.)

Gul och röd skylt för tillträdesförbud som omfattar vattenområde.

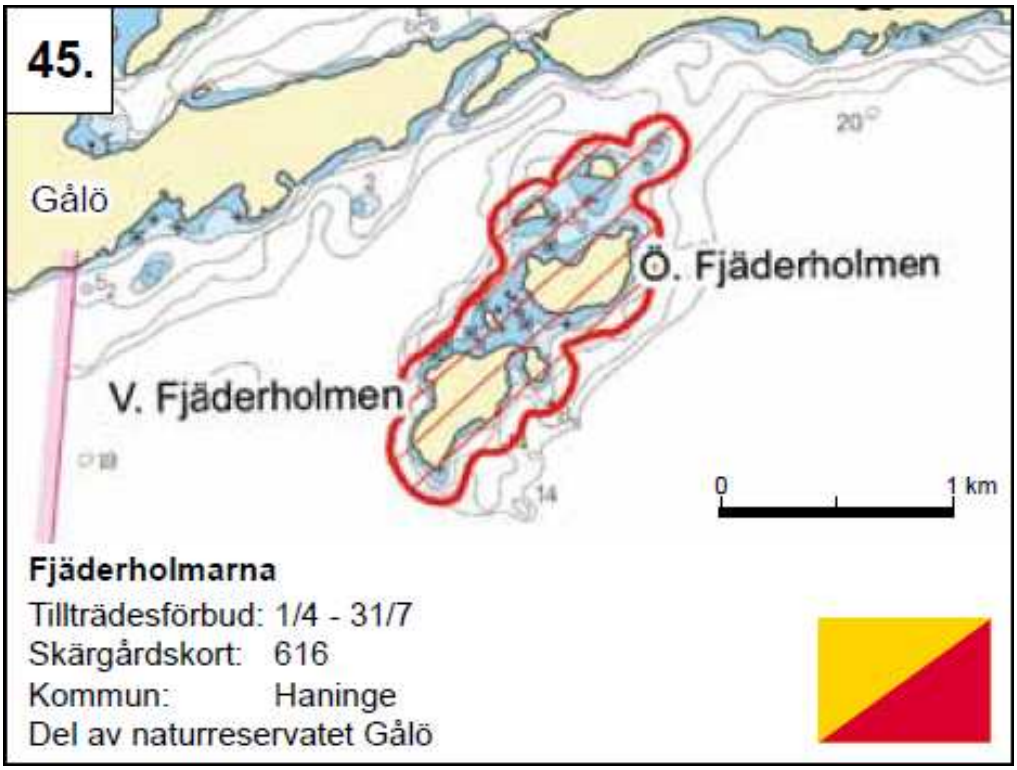

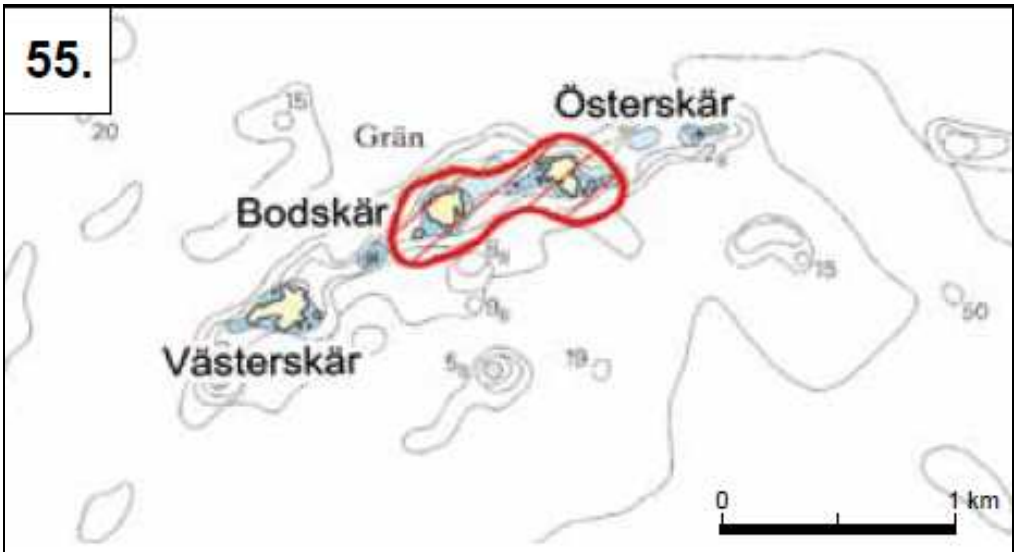
Gul och röd skylt för längre tillträdesförbud som omfattar vatten-område.

Nedan, och på nästföljande sidor, följer kartor över kommunens fågelskyddsområden

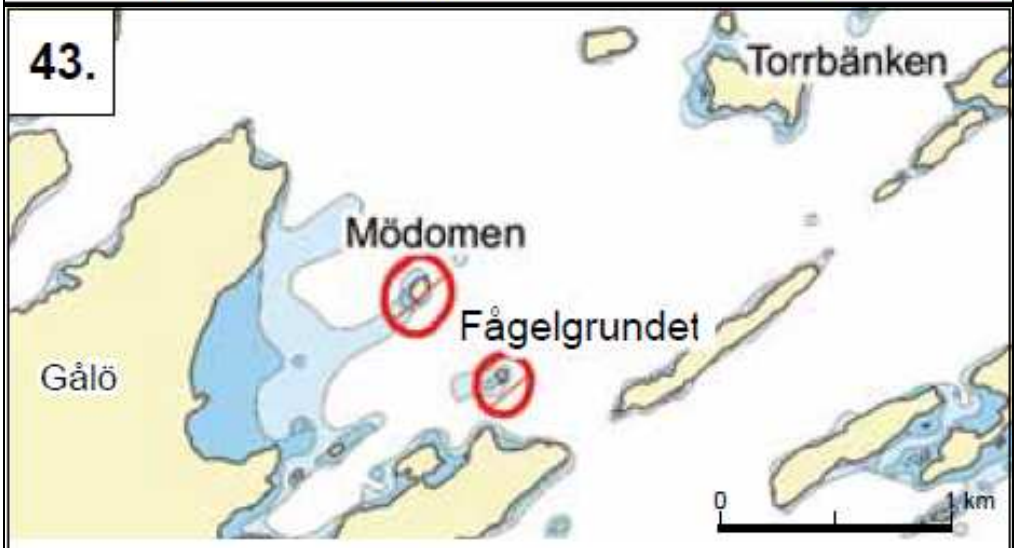
55.

Grän

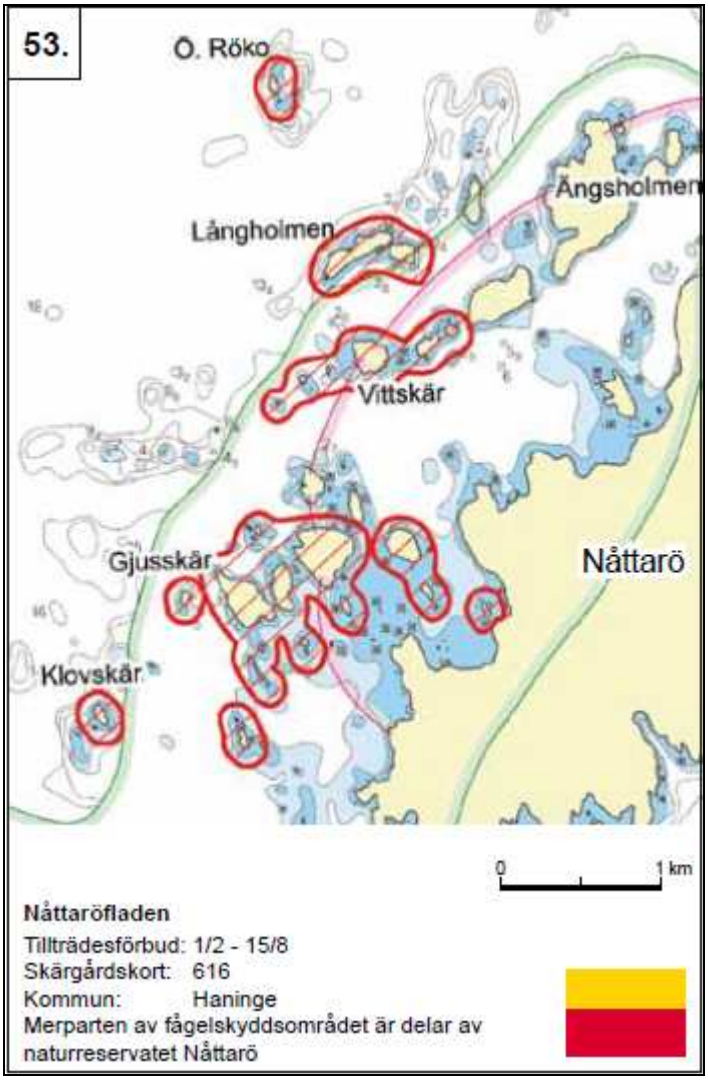
Tillträdesförbud: 1/4 - 31/7
Skärgårdskort: 616
Kommun: Haninge
Del av naturreservatet Nåttarö

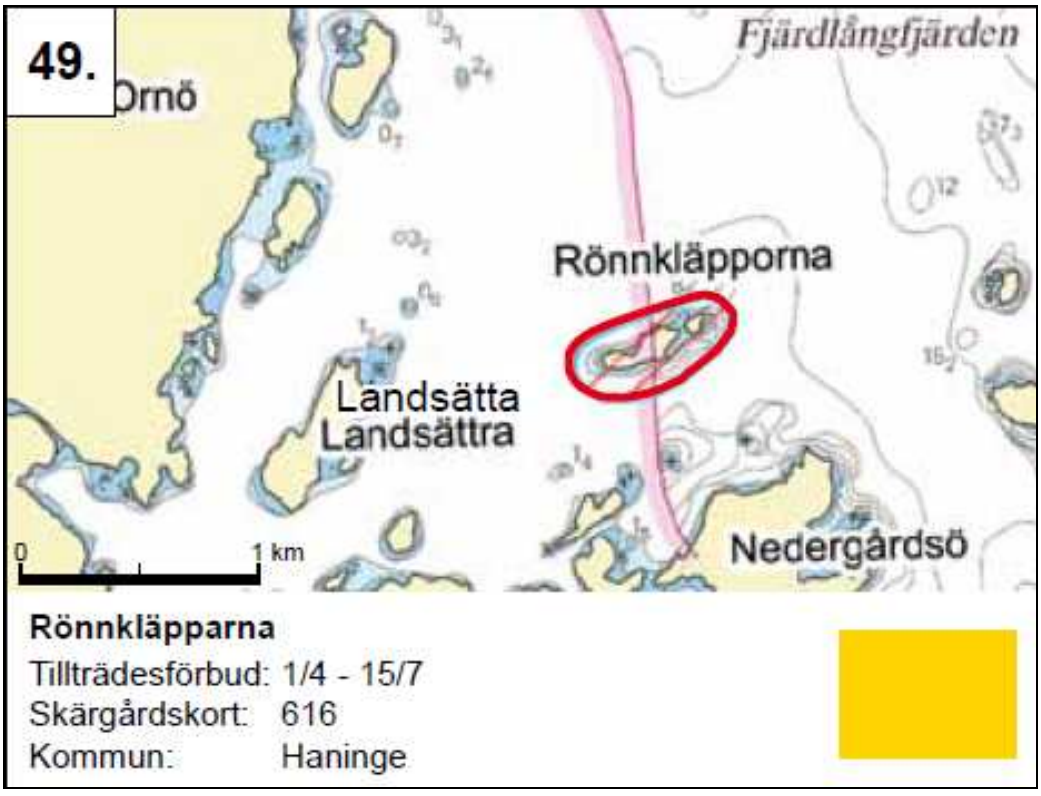
43.

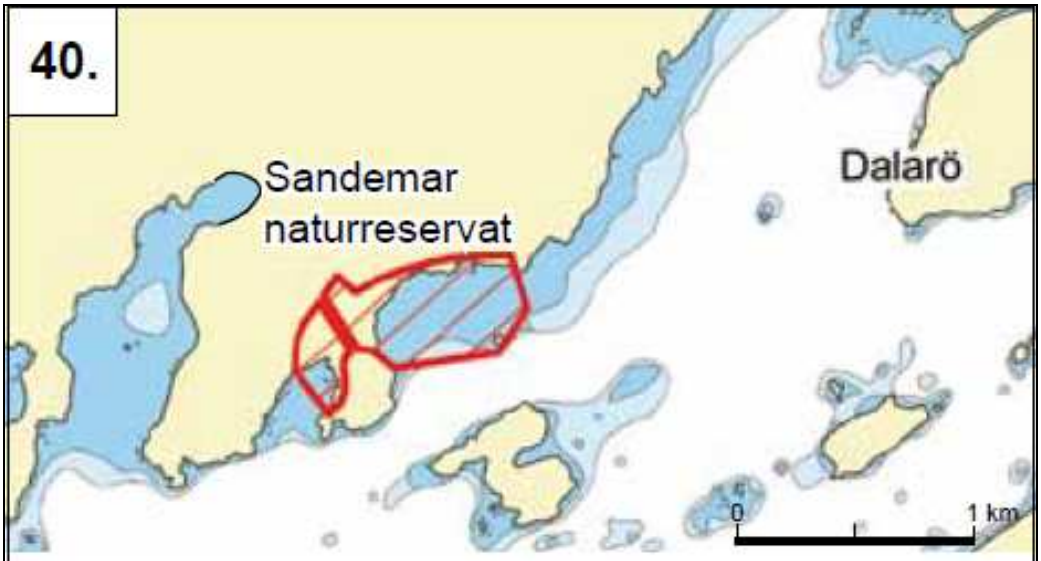

Mödomen - Fågelgrundet

Tillträdesförbud: 1/4 - 31/7
Skärgårdskort: 616
Kommun: Haninge
Del av naturreservatet Gålö

53.
Ö. Röko
Ängsholmen
Långholmen
Vittskär
Gjusskär
Nåttarö
Klovskär
0
1 km
Nåttaröfladen
Tillträdesförbud: 1/2 - 15/8
Skärgårdskort: 616
Kommun: Haninge
Merparten av fågelskyddsområdet är delar av naturreservatet Nåttarö

49.
Fjärdlångfjärden
Rönnkläpporna
Landsätta
Landsättra
0
1 km
Nedergårdsö
Rönnkläpparna
Tillträdesförbud: 1/4 - 15/7
Skärgårdskort: 616
Kommun: Haninge

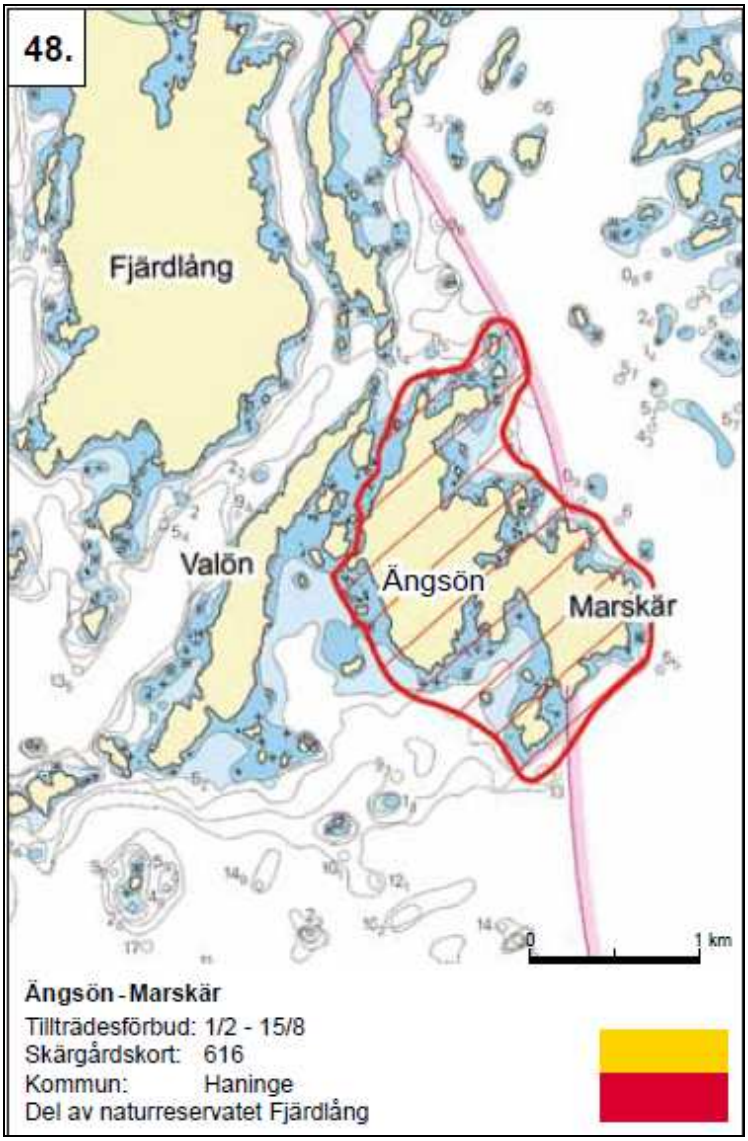
Sandemar

Tillträdesförbud: 1/4 - 31/8
Skärgårdskort: 616, Terrängkartan: 10 I SO
Kommun: Haninge
Del av naturreservatet Sandemar

Vallboskär - Skrakholmen

Tillträdesförbud: 1/4 - 15/7
Skärgårdskort: 616
Kommun: Haninge

Ängsön - Marskär

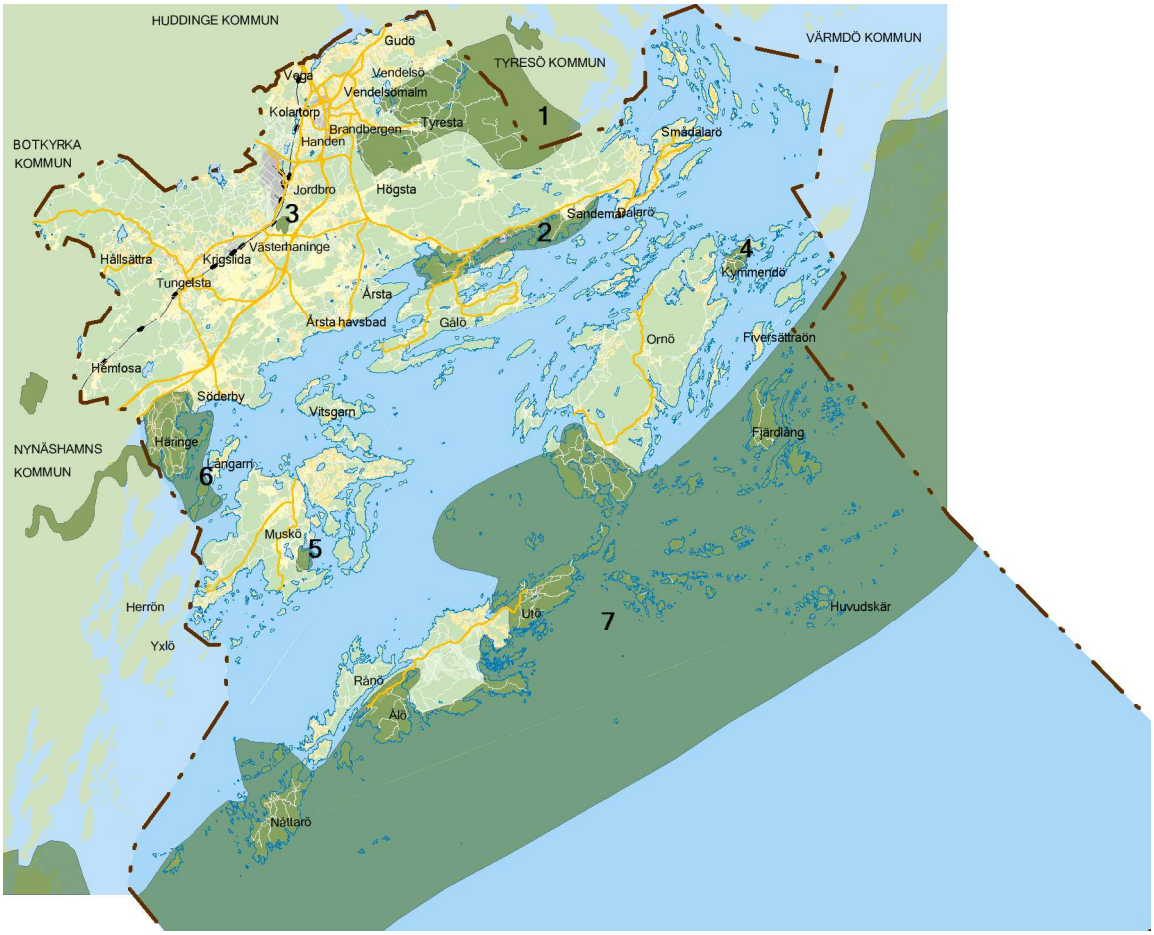
Tillträdesförbud: 1/2 - 15/8
Skärgårdskort: 616
Kommun: Haninge
Del av naturreservatet Fjärdlång

Riksintressen för naturvård

Områden av riksintresse för naturvård är urval av områden med de bästa exemplen på landskapstyper, naturtyper och andra naturvärden karakteristiska för landets olika naturgeografiska regioner. Riksintressena kan också uppvisa mycket sällsynta företeelser i ett nationellt eller internationellt perspektiv.

Namn	ObjektID
1. Tyresta - Åva	NRO01026
2. Stegsholm- Sandemar	NRO01028
3. Gullringskärret	NRO01029
4. Kymmendö	NRO01049
5. Arbottna	NRO01053
6. Muskån – Hammersta - Häringe	NRO01030
7. Stockholm skärgård; yttre delen	NRO01001

Riksintressen för naturvård i Haninge kommun

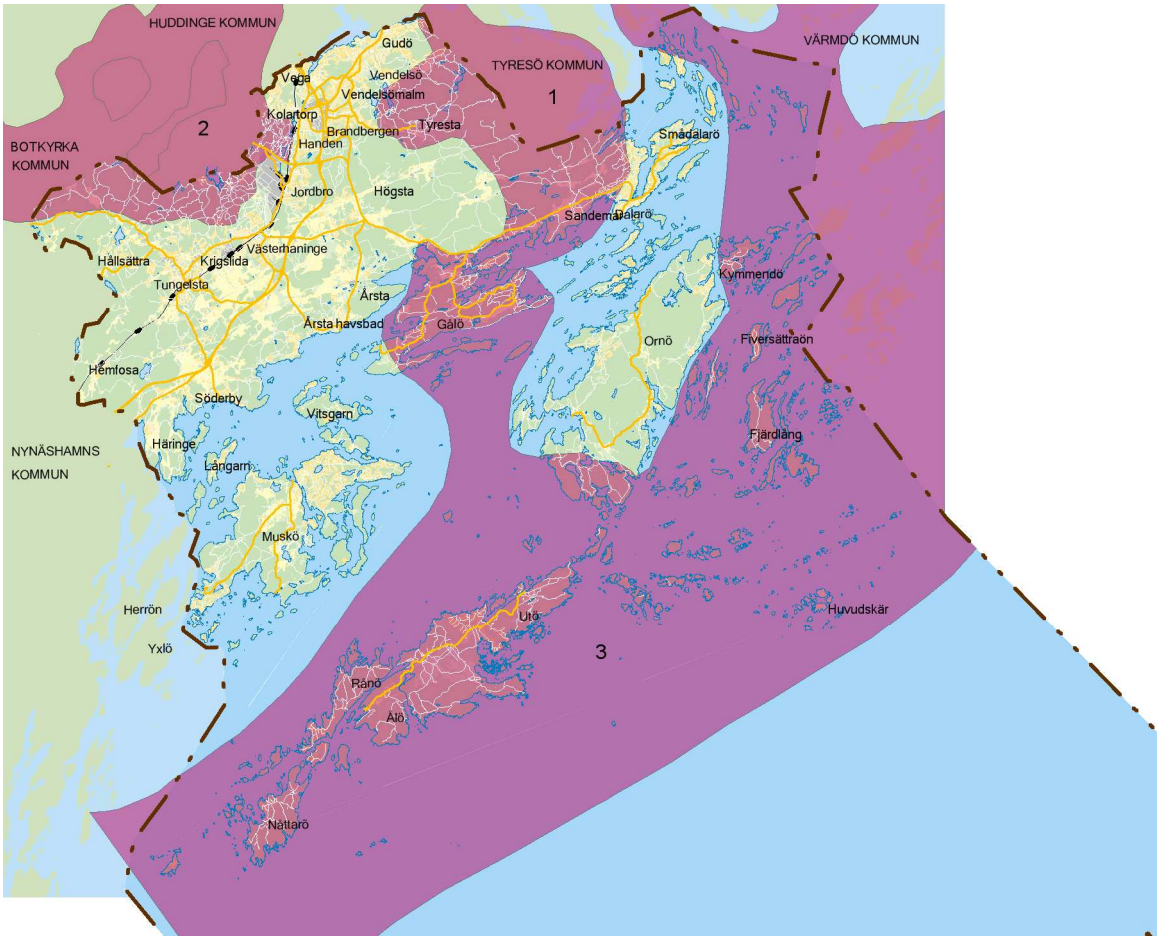

Riksintressen för friluftslivet MB 3 kap

Områden av riksintresse för friluftslivet har så stora friluftsvärden på grund av natur- och kulturkvalitéer och tillgänglighet, att de är eller kan bli attraktiva för en stor mängd besökare.

Namn	ObjektID
1. Tyresta – Åva	FRO01007
2. Ågesta – Lida	FRO01008
3. Stockholm skärgård; yttre delen	FRO01001

Riksintresse för friluftslivet i Haninge kommun

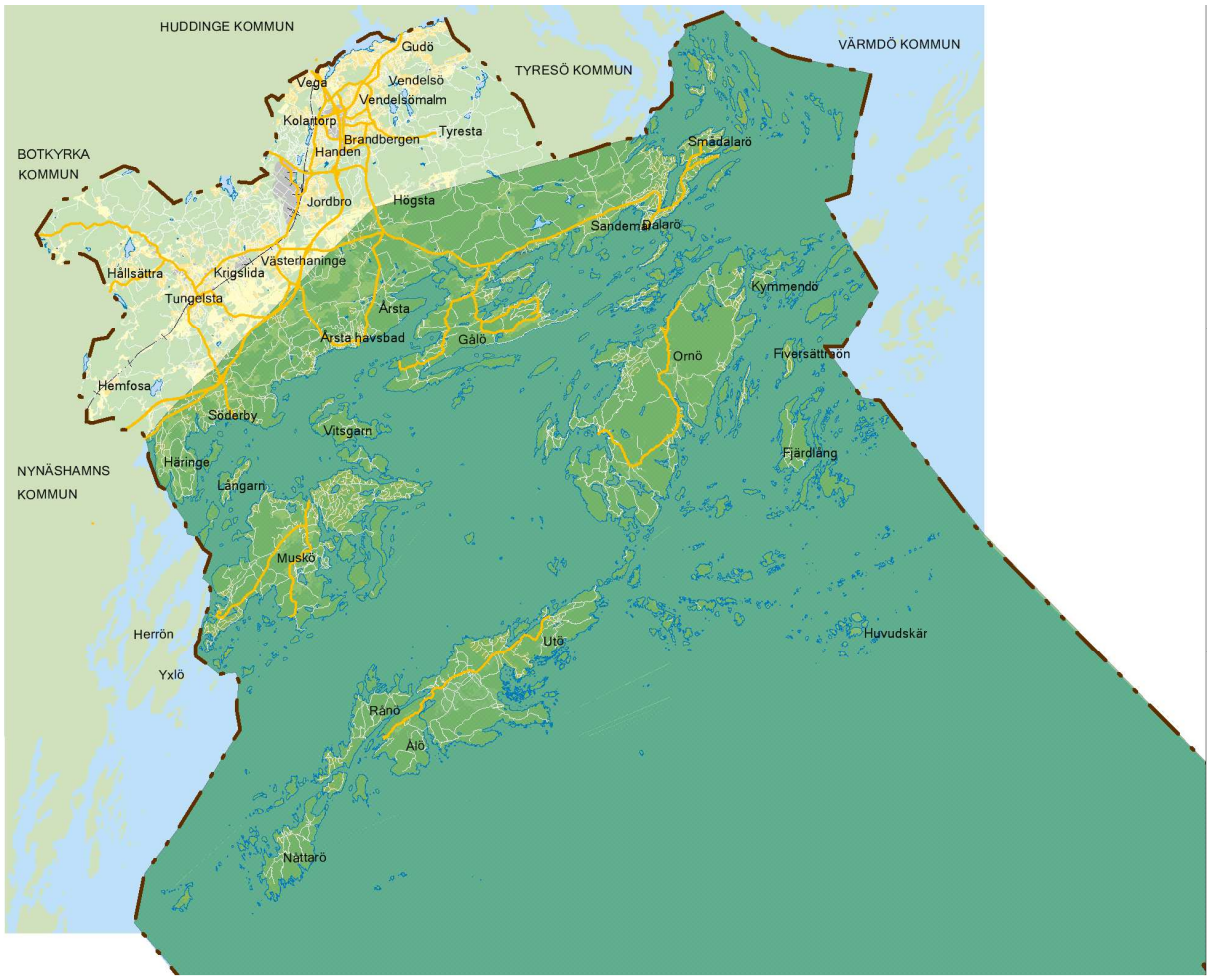

Riksintressen för det rörliga friluftslivet MB 4 kap

Större områden pekas ut direkt i Miljöbalken (4 kap) som riksintressanta på grund av sina samlade natur- och kulturvärden. Detta riksintresse brukar benämnas Riksintresse för det rörliga friluftslivet.

Namn	Objekt-ID
Kustområdena och skärgården i Stockholms län	3

Riksintresse rörliga friluftslivet i Haninge kommun

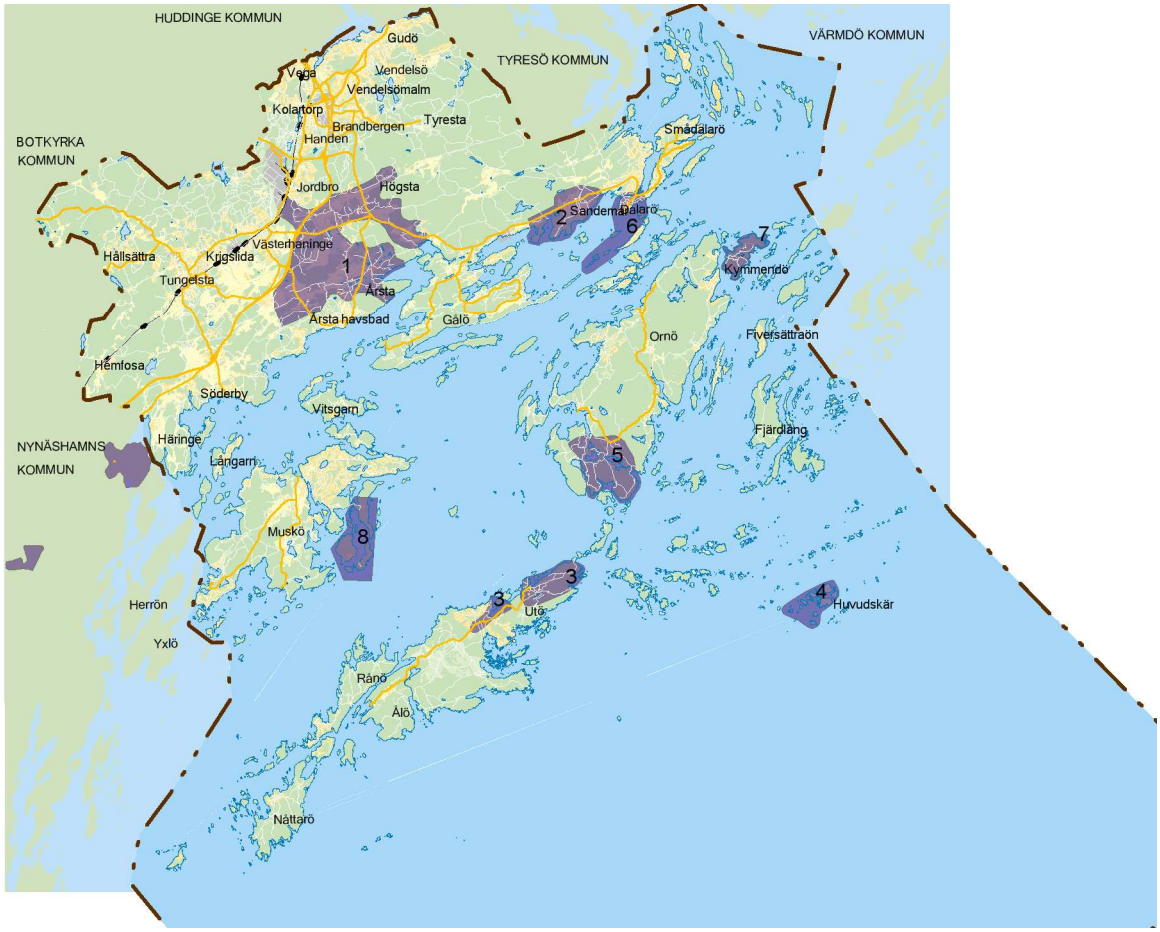
Riksintresse för kulturmiljövård

Områden vars kulturhistoriska värde anses vara så högt att dess bevarande är av nationell betydelse kan enligt 3 kap Miljöbalken utnämnas till Riksintresse för kulturmiljövården.

En riksintressant kulturmiljö betraktas alltid ur ett helhetsperspektiv. Det betyder att man lägger stor vikt vid hur människan har samspelat med naturen och omvärlden.

Namn	Objekt-ID
1. Österhaningebygden	19
2. Sandemar	20
3. Utö	602
4. Huvudskär	603
5. Sundby - Varnö	604
6. Dalarö - Jutholmen - Dalarö skans	605
7. Kymmendö	606
8. Älvsnabben	621

Riksintressen för kulturmiljövården i Haninge kommun

Gudö
Vega
Vendelsö
Vendelsömalm
Kolartorp
Tyresta
Brandbergen
Handen
Nämdöfjärden
Smådalarö
Vadviken
Sandemar
Dalarö
Öran
Riddartorp
Jordbro
Högsta
Hallsättra
Västerhaninge
Krigslida
Tungelsta
Årsta
Aspön
Björnö
Kymmendö
Fåglarö
Gälö
Årsta havsbad
Ornö
Mörbyfjärden
Hemfosa
Oxnö
Mefjärd
Söderby
Fjärdlång
Häringe
Mysingen
Björkö
Långarn
Torpa skog
Kanada
Muskö
Guldboda
Herrön
Yxlö
Utö
Huvudskär
Rånö
Alö
Norrö
Aspö
Nåttarö
Östersjön
0 2 4 Km
N

Bilaga 5a Skyddad natur i Haninge

- Naturminnen
- Naturminnen yta
- Biotopskydd
- Naturvårdsavtal
- Nationalpark
- Natura2000
- Naturreservat
- Djur/växtskyddsområden

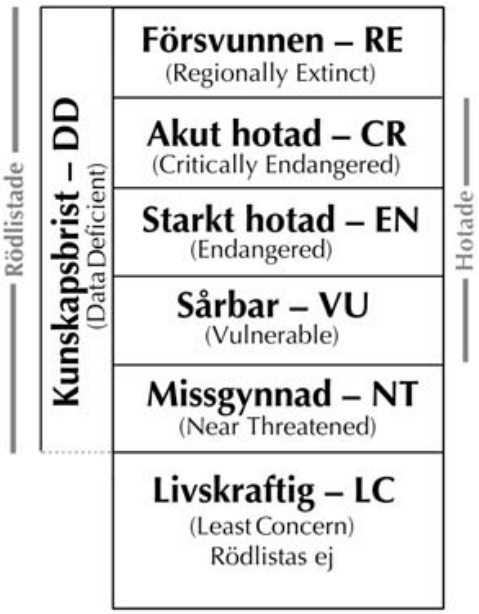
Bilaga 6

Hotade och fridlysta arter

Av Sveriges ca 48 000 kända inhemska djur- och växtarter hotas omkring 5 % av utrotning. ArtDatabanken tar, på uppdrag av Naturvårdsverket, vart femte år fram en så kallad ***rödlista***, det vill säga en kartläggning av arter som, inom Sverige, är utrotningshotade, riskerar att bli utrotningshotade eller på något sätt är missgynnade.

Drygt 4000 arter ingår i Rödlistan 2010 varav knappt hälften är klassade i någon av kategorierna CR, EN eller VU, se tabell t.h. Övriga rödlistade arter är antingen redan utdöda, har inte varit möjliga att klassa p g a. kunskapsbrist eller har klassats i kategorin NT. Denna kategori rymmer arter som inte är direkt hotade men som har minskat i sådan omfattning att de riskerar att på sikt dö ut om minskningen inte stoppas.

Rödlistan är indelade i nedanstående kategorier:

Rödlistade arter

I följande avsnitt redovisas fynduppgifter för samtliga rödlistade arter som noterats (för fåglar gäller häckningskriterier, se nedan) i kommunen sedan år 1982. Källa är, om inte annat anges, ArtDatabankens rapporteringssystem Artportlen.

Rapporterade fynd av rödlistade kärlväxter 1982 – 2012

Sammanlagt 63 rödlistade kärlväxter är rapporterade under perioden.

Namn	Vetenskapligt namn	Rödlistekategori
Strandlummer	*Lycopodiella inundata*	NT
Rutlåsbräken	*Botrychium matricariifolium*	EN
Dvärglåsbräken	*Botrychium simplex*	EN
Låsbräken	*Botrychium lunaria*	NT
Röd skogslilja	*Cephalanthera rubra*	VU
Knärot	*Goodyera repens*	NT
Gulyxne	*Liparis loeselii*	VU
Uddnate	*Potamogeton friesii*	NT
Backfryle	*Luzula divulgata*	NT
Ängsstarr	*Carex hostiana*	NT
Loppstarr	*Carex pulicaris*	VU
Rödsäv	*Blysmus rufus*	NT
Plattsäv	*Blysmus compressus*	NT
Storgröe	*Poa remota*	NT
Skogssvingel	*Festuca altissima*	VU
Skogskorn	*Hordelymus europaeus*	VU

Vittåtel	*Aira caryophyllea*	VU
Strävlosta	*Bromopsis benekenii*	NT
Renlosta	*Bromus arvensis*	VU
Kavelhirs	*Setaria viridis*	NT
Stor kavelhirs	*Setaria viridis var. major*	NT
Knippnejlika	*Dianthus armeria*	EN
Grusnejlika	*Gypsophila muralis*	EN
Backsippa	*Pulsatilla vulgaris ssp. vulgaris*	VU
Blek jordrök	*Fumaria vaillantii*	NT
Alm	*Ulmus glara*	VU
Skogsalm	*Ulmus glabra ssp. glabra*	VU
Pimpinellros	*Rosa pimpinellifolia*	RE
Stor pimpinellros	*Rosa pimpinellifolia var. altaica*	RE
Färgginst	*Genista tinctoria*	NT
Knölvial	*Lathyrus tuberosus*	VU
Luddvicker	*Vicia villosa ssp. villosa*	VU
Kvarnvicker	*Vicia villosa subsp. varia*	VU
Äkta daggvide	*Salix daphnoides ssp. daphnoides*	VU
Åkerkål	*Brassica rapa ssp. campestris*	NT
Månviol	*Lunaria rediviva*	NT
Korndådra	*Neslia paniculata*	EN
Vanlig korndådra	*Neslia paniculata spp. raphanistrum*	EN
Vanlig åkerrättika	*Raphanus raphanistrum ssp. raphanistrum*	NT
Toppjungfrulin	*Polygala comosa*	VU
Svedjenäva	*Geranium bohemicum*	NT
Naverlönn	*Acer campestre*	CR
Vit kattost	*Malva pusilla*	VU
Gråmalva	*Malva thuringiaca*	NT
Ryl	*Chimaphila umbellata*	EN
Ask	*Fraxinus excelsior*	VU
Fältgentiana	*Gentianella campestris*	EN
Tidig fältgentiana	*Gentianella campestris var. suecia*	EN
Sen fältgentiana	*Gentianella campestris var. campestris*	EN
Hjärtstilla	*Leonurus cardiaca*	VU
Ängssalvia	*Salvia pratensis*	EN
Bolmört	*Hyoscyamus niger*	NT
Stortimjan	*Thymus pulegioides*	VU
Kalvnos	*Misopates orontium*	EN
Korskovall	*Melampyrum cristatum*	NT
Granspira	*Pedicularis sylvatica*	NT
Desmeknopp	*Adoxa moschatellina*	NT
Skogsklocka	*Campanula cervicaria*	NT
Vanlig åkerkulla	*Anthemis arvensis ssp. arvensis*	NT
Klasefibbla	*Crepis praemorsa*	NT
Svärdkrissla	*Inula ensifolia*	VU
Sommarfibbla	*Leontodon hispidus*	NT
Ängsskära	*Serratula tinctoria*	NT
Fläckmaskros	*Taraxacum maculigerum*	VU
Kvällsmaskros	*Taraxacum praestans*	EN

Rapporterade fynd av rödlistade kransalger 1982-2012

Endast två rödlistade kransalger har rapporterats under perioden.

Namn	Vetenskapligt namn	Rödlistekategori
Raggsträfse	*Chara horrida*	NT
Spädslinke	*Nitella gracilis*	NT

Rapporterade fynd av rödlistade mossor 1982 - 2012

Sammanlagt nio rödlistade mossor har rapporterats under perioden.

Namn	Vetenskapligt namn	Rödlistekategori
Liten hornflikmossa	*Lophozia ascendens*	VU
Skogstrappmossa	*Anastrophyllum michauxii*	NT
Vedtrappmossa	*Anastrophyllum hellerianum*	NT
Vedsäckmossa	*Calypogeia suecica*	VU
Kornknutmossa	*Calypogeia suecica*	NT
Nåldvärgmossa	*Seligeria acutifolia*	NT
Stor klipptuss	*Cynodontium jenneri*	NT
Strandkalkmossa	*Tortella flavovirens*	NT
Dvärgsprötmossa	*Oxyrrhynchium pumilum*	CR

Rapporterade fynd av rödlistade lavar 1990 - 2012

Sammanlagt 20 rödlistade lavar har rapporterats under perioden.

Namn	Vetenskapligt namn	Rödlistekategori
Rödbrun blekspik	*Sclerophora coniophaea*	NT
Lunglav	*Lobaria pulmonaria*	NT
Blylav	*Degelia plumbea*	VU
Garnlav	*Alectoria sarmentosa*	NT
Violettgrå tagellav	*Bryoria nadvornikiana*	NT
Ringlav	*Evernia divaricata*	VU
Blyertslav	*Buellia violaceofusca*	NT
Hjälmbrosklav	*Ramalina baltica*	NT
Skuggorangelav	*Caloplaca lucifuga*	NT
Fjällig vägglav	*Xanthoria fallax*	CR
Rosa skärelav	*Schismatomma pericleum*	NT
Dvärgbägarlav	*Cladonia parasitica*	NT
Västlig njurlav	*Neophroma leavigatum*	NT
Gul dropplav	*Clistomum corrugatum*	NT
Gammelekslav	*Lecanographa amylacea*	VU
Grå skärelav	*Schismatomma decolorans*	NT
Aspgelélav	*Collema subnigrescens*	NT
Klosterlav	*Biatoridium monasteriense*	NT
Almlav	*Gyalecta ulmi*	NT
Ekspik	*Calivium quercinum*	VU

Rapporterade fynd av rödlistade storsvampar 1982 - 2012

Sammanlagt 73 rödlistade storsvampar har rapporterats under perioden.

Namn	Vetenskapligt namn	Rödlistekategori
Gullmurkling	*Neolecta vitellina*	NT
Bombmurkla	*Sarcosoma globosum*	VT
Gransotdyna	*Camarops tubulina*	VU
Kandelabersvamp	*Artomyces pyxidatus*	NT
Vit vedfingersvamp	*Lentaria epichnoa*	NT
Koralltaggsvamp	*Hericium coralloides*	NT
Tallriska	*Lactarius musteus*	NT
Rutskinn	*Xylobolus frustulatus*	NT
Rotsopp	*Boletus radicans*	NT
Bleksopp	*Xerocomus impolitus*	EN
Knottrig rottryffel	*Scleroderma verrucosum*	NT
Tallgråticka	*Boletopsis grisea*	VU
Orange taggsvamp	*Hydnellum aurantiacum*	NT
Dofttaggsvamp	*Hydnellum suaveolens*	NT
Gul taggsvamp	*Hydnellum geogenium*	VU
Raggtaggsvamp	*Hydnellum mirabile*	EN
Svartvit taggsvamp	*Phellodon melaleucus*	NT
Svart taggsvamp	*Phellodon niger*	NT
Koppartaggsvamp	*Sarcodon lundellii*	VU
Motaggsvamp	*Sarcodon squamosus*	NT
Almsprängticka	*Inonotus ulmicola*	VU
Granticka	*Phellinus chrysoloma*	NT
Ullticka	*Phellinus ferrugineofuscus*	NT
Gränsticka	*Phellinus nigrolimitatus*	NT
Tallticka	*Phellinus pini*	NT
Stor aspticka	*Phellinus populicola*	NT
Ekticka	*Phellinus robustus*	NT
Luddticka	*Onnia tomentosa*	NT
Harticka	*Onnia leporina*	NT
Hög jordstjärna	*Geastrum fornicatum*	EN
Dynstinksvamp	*Phallus hadriani*	VU
Spinnfingersvamp	*Lentaria byssiseda*	NT
Rosenporing	*Ceriporia excelsa*	NT
Laxticka	*Hapalopilus aurantiacus*	VU
Kötticka	*Leptoporus mollis*	NT
Fransporing	*Anomoloma myceliosum*	EN
Vaddporing	*Anomoporia kamtschatica*	NT
Rosenticka	*Fomitopsis rosea*	NT
Laxporing	*Rhodonia placenta*	VU
Doftskinn	*Cystostereum murrayi*	NT
Vintertagging	*Irpicodon pendulus*	NT
Fläckporing	*Antrodia albobrunnea*	VU
Veckticka	*Antrodia pulvinascens*	NT
Spadskinn	*Stereopsis vitellina*	VU
Blekticka	*Haploporus tuberculosus*	NT
Rosetticka	*Oligoporus floriformis*	VU

Gäckporing	*Postia parva*	NT
Lateritticka	*Oligoporuslateritius*	VU
Brödmärgsticka	*Perenniporia medulla-panis*	NT
Brandticka	*Pycnoporellus fulgens*	VU
Ostticka	*Skeletocutis odora*	VU
Citronporing	*Antrodiella citrinella*	CR
Stor vårtrattskivling	*Clitocybe vermicularis*	NT
Lakritsmusseron	*Tricholoma apium*	VU
Goliatmusseron	*Tricholoma matsutake*	VU
Jättekamskivling	*Amanita ceciliae*	NT
Gulbrämad flugsvamp	*Amanita franchetii*	VU
Mjölrödskivling	*Entoloma prunuloides*	NT
Grönfjällig fjällskivling	*Lepiota grangei*	VU
Kejsarskivling	*Catathelasma imperiale*	VU
Vitterspindling	*Cortinarius agathosmus*	NT
Puderspindling	*Cortinarius aureopulverulentus*	VU
Porslinsblå spindling	*Cortinarius cumatilis*	VU
Scharlakansvaxskivling	*Hygrocybe punicea*	NT
Lädervaxskivling	*Hygrocybe russocoriacea*	NT
Ekvaxskivling	*Hygrophorus cossus*	NT
Lundvaxskivling	*Hygrophorus nemoreus*	NT
Kremlevaxskivling	*Hygrophorus russula*	NT
Liten diskröksvamp	*Disciseda candida*	VU
Stjälkröksvamp	*Tulostoma niveum*	NT
Vit stjälkröksvamp	*Tulostoma niveum*	NT
Oxtungssvamp	*Fistulina hepatica*	NT
Svartöra	*Auricularia mesenterica*	NT

Rapporterade fynd av rödlistade fåglar 1982 - 2012

Sammanlagt 45 rödlistade fågelarter är rapporterade med häckningskriterium under perioden. Häckningskriterium kan exempelvis vara bofynd, spel/sång eller par i lämplig biotop.

Namn	Vetenskapligt namn	Rödlistekategori
Stjärtand	*Anas acuta*	NT
Årta	*Anas querquedula*	VU
Bergand	*Aythya marila*	VU
Brunand	*Aythya ferina*	NT
Ejder	*Somateria mollissima*	NT
Svärta	*Melanitta fusca*	NT
Vaktel	*Coturnix coturnix*	NT
Svarthakedopping	*Podiceps auritus*	NT
Rördrom	*Botaurus stellaris*	NT
Bivråk	*Pernis apivorus*	VU
Småfläckig sumphöna	*Porzana porzana*	VU
Kornknarr	*Crex crex*	NT
Brushane	*Philomachus pugnax*	VU
Dubbelbeckasin	*Gallinago media*	NT
Storspov	*Numenius arquata*	VU
Drillsnäppa	*Actitis hypoleucos*	NT

Roskarl	*Arenaria interpres*	VU
Silltrut	*Larus fuscus*	NT
Gråtrut	*Larus argentatus*	NT
Skräntärna	*Hydroprogne caspia*	VU
Kentsk tärna	*Sterna sandvicensis*	EN
Tobisgrissla	*Cepphus grylle*	NT
Turkduva	*Streptopelia decaocto*	NT
Jorduggla	*Asio flammeus*	NT
Nattskärra	*Caprimulgus europaeus*	NT
Tornseglare	*Apus apus*	NT
Göktyta	*Jynx torquilla*	NT
Mindre hackspett	*Dendrocopos minor*	NT
Tretåig hackspett	*Picoides tridactylus*	NT
Sånglärka	*Alauda arvensis*	NT
Backsvala	*Riparia riparia*	NT
Gräshoppsångare	*Locustella naevia*	NT
Flodsångare	*Locustella fluviatilis*	NT
Busksångare	*Acrocephalus dumetorum*	NT
Trastsångare	*Acrocephalus arundinaceus*	NT
Lundsångare	*Phylloscopus trochiloides*	VU
Höksångare	*Sylvia nisoria*	VU
Mindre flugsnappare	*Ficedula parva*	NT
Sommargylling	*Oriolus oriolus*	EN
Nötkråka	*Nucifraga caryocatactes*	NT
Hämpling	*Carduelis cannabina*	VU
Vinterhämpling	*Carduelis flavirostris*	EN
Gulhämpling	*Serinus serinus*	VU
Ortolansparv	*Emberiza hortulana*	VU
Rosenfink	*Carpodacus erythrinus*	VU

Rapporterade fynd av rödlistade däggdjur 1982 - 2012

Ett rödlistat däggdjur har rapporterats under perioden.

Namn	Vetenskapligt namn	Rödlistekategori
Mustaschfladdermus	*Myotis mystacinus*	VU

Rapporterade fynd av rödlistade tvåvingar 1982 - 2012

Tre rödlistade tvåvingar har rapporterats under perioden.

Namn	Vetenskapligt namn	Rödlistekategori
Gulbukig jättevapenfluga	*Stratiomys chamaeleon*	VU
Silverfläckad sorgfluga	*Anthrax trifasciatus*	NT
Prickvingad svävfluga	*Bombylius medius*	NT

Rapporterade fynd av rödlistade halvvingar 1982 – 2012

Tre rödlistade halvvingar har rapporterats under perioden.

Namn	Vetenskapligt namn	Rödlistekategori
Prästkrageskinnbagge	*Catoplatus fabricii*	EN
Inget svenskt namn	*Stagonomus bipunctatus*	VU
Harrisbärfis	*Piezodorus lituratus*	NT

Rapporterade fynd av rödlistade steklar 1982 – 2012

Fem rödlistade steklar har rapporterats under perioden.

Namn	Vetenskapligt namn	Rödlistekategori
Större vedgeting	*Symmorphus murarius*	VU
Fibblesandbi	*Andrena fulvago*	NT
Sotsandbi	*Andrena fulvago*	NT
Vialgökbi	*Nomada villosa*	NT
Lusernbi	*Melitta leporina*	NT
Praktbyxbi	*Dasypopda hirtipes*	NT
Mosshumla	*Bombus muscorum*	VU

Rapporterade fynd av rödlistade fjärilar 1982 - 2012

Sammanlagt 21 rödlistade fjärilsarter har rapporterats under perioden.

Namn	Vetenskapligt namn	Rödlistekategori
Bokstavsmott	*Diasemia reticularis*	CR
Brunaktig sikelvinge	*Drepana curvatula*	NT
Allmän purpurmätare	*Lythria cruentaria*	NT
Vägtornsmätare	*Triphosa dubitata*	NT
Snedstreckad fältmätare	*Perizoma bifaciata*	NT
Allmän metallvingesvärmare	*Adscita statices*	NT
Bredbrämad bastardsvärmare	*Zygaena lonicerae*	NT
Mindre bastardsvärmare	*Zygaena viciae*	NT
Sexfläckig bastardsvärmare	*Zygaena filipendulae*	NT
Mjölkörtsspinnare	*Lemonia dumi*	VU
Större borstspinnare	*Setina irrorella*	NT
Torvfly	*Calamia tridens*	NT
Vackert nejlikfly	*Hadena confusa*	NT
Silversmygare	*Hesperia comma*	NT
Mindre träfjäril	*Lamellocossus terebra*	NT
Apollofjäril	*Parnassius apollo*	NT
Hedpärlemorfjäril	*Argynnis niobe*	NT
Ängsnätfjäril	*Melitaea cinxia*	NT
Mindre blåvinge	*Cupido minimus*	NT
Fetörtsblåvinge	*Scolitantides orion*	EN
Violettkantad guldvinge	*Lycaena hippothoe*	NT
Almsnabbvinge	*Satyrium w-album*	NT

Rapporterade fynd av rödlistade skalbaggar 1982 - 2012

Sammanlagt 23 rödlistade skalbaggar har rapporterats under perioden.

Namn	Vetenskapligt namn	Rödlistekategori
Bred groplöpare	*Elaphrus uliginosus*	NT
Vårtordyvel	*Geotrupes vernalis*	NT
Barrpraktbagge	*Dicerca moesta*	NT
Rödaxlad lundknäppare	*Calambus bipustulatus*	NT
Smalknäppare	*Procraerus tibialis*	NT
Barkrödrock	*Ampedus cinnabarinus*	NT
Gropig brunbagge	*Zilora ferruginea*	NT
Större sågsvartbagge	*Uloma culinaris*	NT
Becksvart kamklobagge	*Prionychus melanarius*	VU
Bibagge	*Apalus bimaculatus*	NT
Taggbock	*Prionus coriarius*	NT
Raggbock	*Tragosoma depsarium*	VU
Stekelbock	*Necydalis major*	NT
Reliktbock	*Nothorhina muricata*	NT
Spindelbock	*Aegomorphus clavipes*	NT
Skrovlig flatbagge	*Calitys scabra*	NT
Inget svenskt namn	*Nevraphes plicicollis*	NT
Inget svenskt namn	*Agaricochara latissima*	NT
Inget svenskt namn	*Chrysolina analis*	NT
Inget svenskt namn	*Smicronyx jungermanniae*	NT
Inget svenskt namn	*Ipidia binotata*	NT
Inget svenskt namn	*Platyrhinus resinosus*	NT
Inget svenskt namn	*Triplax rufipes*	NT

Rapporterade fynd av rödlistade sländor 1982 - 2012

Endast en rödlistad slända finns rapporterad under perioden.

Namn	Vetenskapligt namn	Rödlistekategori
Sprattelslända	*Siphlonurus armatus*	NT

Rapporterade fynd av rödlistade spindeldjur 1982 - 2012

Endast ett rödlistat spindeldjur finns rapporterat under perioden.

Namn	Vetenskapligt namn	Rödlistekategori
Dvärgklokrypare	*Cheiridium museorum*	NT

Rapporterade fynd av rödlistade, hopprätvingar, kräftdjur och blötdjur 1982-2012

Inga rapporterade fynd av rödlistade arter inom grupperna hopprätvingar, kräftdjur eller blötdjur från perioden.

Fridlysta arter i Stockholms län

Att en art är fridlyst innebär vanligen att arten inklusive dess frön, ägg, rom eller bon skyddas mot plockning eller dödande och infångande. I somliga fall innebär fridlysningen ett förbud att gräva upp eller plocka en art för försäljning. Om man bryter mot bestämmelserna kan man delges böter eller fängelsestraff. Växterna är fridlysta med stöd av Miljöbalken och Artskydds-förordningen.

Vissa arter är fridlysta i hela landet medan andra endast är fridlysta i ett visst län.

Fridlysta kärlväxter

För nedanstående fridlysta arter gäller förbud mot att plocka, gräva upp eller skada växten eller mot att samla in frön.

Svenskt namn	Vetenskapligt namn
Alla vilt växande arter av orkidéer	*Fam. Orchidaceae, Cypripediaceae*
Avarönn	*Sorbus teodori*
Backsippa	*Anemone pulsatilla ssp. pulsatilla*
Buskvicker	*Vicia dumetorum*
Dvärglåsbräken	*Botrychium simplex*
Finnögontröst	*Euphrasia rostkoviana ssp. fennica*
Grenigt kungsljus	*Verbascum lychnitis*
Humlesuga	*Stachys officinalis*
Hällebräcka	*Saxifraga osloënsis*
Kalvnos	*Misopates orontium*
Kattmynta	*Nepeta cataria*
Knippnejlika	*Dianthus armeria*
Knölvial	*Lathyrus tuberosus*
Kärrnäva	*Geranium palustre*
Murgröna	*Hedera helix*
Mistel	*Viscum album*
Parksmörblomma	*Ranunculus acris ssp. friesianus*
Raggarv	*Cerastium brachypetalum*
Rutlåsbräken	*Botrychium matricariifolium*
Småsvalting	*Alisma wahlenbergii*
Spetsfingerört	*Schistophyllum bifurcum*
Stor tofsäxing	*Koeleria grandis*
Ängslosta	*Bromus racemosus*

Utan hinder av fridlysningsbestämmelserna får markägare och nyttjanderättsinnehavare skörda vilt levande exemplar av mistel för försäljning, om det sker för att vårda värdträdet och om den berörda populationens fortbestånd inte påverkas negativt.

Fridlysta kärlväxter med vissa undantag för plockning och uppgrävning

För nedanstående fridlysta kärlväxter gäller endast förbud mot att gräva upp eller att plocka växten för försäljning

Svenskt namn	Vetenskapligt namn
Gullviva	*Primula veris*
Liljekonvalj	*Convallaria majalis*
Lummerväxter	*Fam. Lycopodiaceae*

Fridlysta mossor

För nedanstående fridlysta mossor gäller förbud mot att plocka, gräva upp eller skada växten.

Svenskt namn	Vetenskapligt namn
Gotländsk hättemossa	*Orthotrichum rogeri*
Grön sköldmossa	*Buxbaumia viridis*
Hårklomossa	*Dichelyma capillaceum*
Käppkrokmossa	*Hamatocaulis vernicosus*
Nordisk klipptuss	*Cynodontium suecicum*

Utan hinder av fridlysningsbestämmelserna får insamling av beläggexemplar som är av betydelse för dokumentering av arten ske för vissa mossarter. Insamling får endast ske under förutsättning att det inte finns något annat tillfredsställande alternativ och om den berörda populationens fortbestånd inte påverkas negativt.

Den som ansvarat för en insamling skall senast den 31 januari varje år redovisa till Länsstyrelsen vilka arter som insamlats föregående år, antalet exemplar av dessa, var de insamlats, samt syftet med insamlingen. Fullständiga fynduppgifter för nya lokaler, samt uppgift om i vilken samling exemplaren förvaras, skall lämnas till ArtDatabanken vid Sveriges lantbruksuniversitet i Uppsala. Det insamlade materialet skall vara tillgängligt för forskning.

Fridlysta mossor med vissa undantag för insamling

För nedanstående fridlysta mossor gäller undantag för insamling under vissa förutsättningar [1]

Svenskt namn	Vetenskapligt namn
Grön sköldmossa	*Buxbaumia viridis*
Hårklomossa	*Dichelyma capillaceum*
Käppkrokmossa	*Hamatocaulis vernicosus*
Nordisk klipptuss	*Cynodontium suecicum*

Fridlysta svampar

För nedanstående fridlysta svampar gäller förbud mot att plocka, gräva upp eller skada.

Svenskt namn	Vetenskapligt namn
Bombmurkla	*Sarcosoma globosum*
Igelkottstaggsvamp	*Hericium erinaceus*
Saffransticka	*Aurantioporus croceus*

Fridlysta fåglar och däggdjur

Alla vilda fåglar och däggdjur och deras ägg och bon är fredade enligt jaktlagen (SFS 1987:259) och jaktförordningen (SFS 1987:905), med undantag för vissa möjligheter till skyddsjakt samt att det, under vissa tider på året, råder jakttid för en del arter.

[1] För närmare upplysning kontakta Länsstyrelsen i Stockholm

Fridlysta grod- och kräldjur

Alla vilda inhemska grod- och kräldjur är fridlysta i Sverige med stöd av Miljöbalken.

För nedanstående fridlysta grod- och kräldjur gäller förbud mot att skada eller fånga djuret liksom att ta bort eller skada ägg, rom, larver eller bo.

Svenskt namn	Vetenskapligt namn
Mindre vattensalamander	*Triturus vulgaris*
Större vattensalamander	*Triturus cristatus*
Vanlig groda	*Rana temporaria*
Vanlig padda	*Bufo bufo*
Åkergroda	*Rana arvalis*
Hasselsnok	*Coronella austriaca*
Huggorm	*Vipera berus*
Kopparödla	*Anguis fragilis*
Skogsödla	*Lacerta vivipara*
Snok	*Natrix natrix*

Utan hinder av fridlysningsbestämmelserna är det tillåtet att infånga och flytta vilt levande exemplar av huggorm när den påträffas på tomtmark. Om det inte är möjligt att infånga djuret, och någon annan lämplig lösning inte finns, får djuret dödas.

Fridlysningsbestämmelserna utgör inte heller något hinder för att ägg (rom) och larver (yngel) från vilt levande exemplar av vissa grod- och kräldjur insamlas i begränsad omfattning och förvaras för studier av utvecklingen, dock inte för kommersiella ändamål. Djuren skall snarast återutsättas på samma plats där de insamlades. Det är också tillåtet att tillfälligt infånga exemplar av vissa arter för studier. Djuren får dock inte flyttas från platsen utan skall snarast sättas tillbaka där de infångades.

Fridlysta grod- och kräldjur med vissa undantag för studier

För nedanstående fridlysta grod- och kräldjur gäller undantag för studier under vissa förutsättningar[2]

Svenskt namn	Vetenskapligt namn
Kopparödla	*Anguis fragilis*
Mindre vattensalamander	*Triturus vulgaris*
Skogsödla	*Lacerta vivipara*
Vanlig groda	*Rana temporaria*
Vanlig padda	*Bufo bufo*
Åkergroda	*Rana arvalis*

[2] För närmare upplysning kontakta Länsstyrelsen i Stockholm

Fridlysta ryggradslösa djur

För nedanstående fridlysta ryggradslösa djur gäller förbud mot att skada eller fånga djuret liksom att ta bort eller skada ägg, rom, larver eller bo.

Svenskt namn	Vetenskapligt namn
Apollofjäril	*Parnassius apollo*
Boknätfjäril	*Euphydryas (Hypodryas) maturna*
Bokskogslöpare	*Carabus intricatus*
Bred gulbrämad dykare	*Dytiscus latissimus*
Bred paljettdykare	*Graphoderus bilineatus*
Brun gräsfjäril	*Coenonympha hero*
Citronfläckad kärrtrollslända	*Leucorrhinia pectoralis*
Ekoxe	*Lucanus cervus*
Grön mosaiktrollslända	*Aeshna viridis*
Pudrad kärrtrollslända	*Leucorrhinia albifrons*
Bred kärrtrollslända	*Leucorrhinia caudalis*
Mnemosynefjäril	*Parnassius mnemosyne*
Svartfläckig blåvinge	*Maculinea arion*
Ärenprisnätfjäril	*Euphydryas aurinia*

Utan hinder av fridlysningsbestämmelserna får insamling av beläggexemplar som är av betydelse för dokumentering av arten ske av vissa ryggradslösa djur. Insamling får endast ske under förutsättning att det inte finns något annat tillfredsställande alternativ och om den berörda populationens fortbestånd inte påverkas negativt.

Den som ansvarat för en insamling skall senast den 31 januari varje år redovisa till Länsstyrelsen vilka arter som insamlats föregående år, antalet exemplar av dessa, var de insamlats, samt syftet med insamlingen. Fullständiga fynduppgifter för nya lokaler, samt uppgift om i vilken samling exemplaren förvaras, skall lämnas till ArtDatabanken vid Sveriges lantbruksuniversitet i Uppsala. Det insamlade materialet skall vara tillgängligt för forskning.

Fridlysta ryggradslösa djur med vissa undantag för studier

För nedanstående fridlysta ryggradslösa djur gäller undantag för studier under vissa förutsättningar[3]

Svenskt namn	Vetenskapligt namn
Bred paljettdykare	*Graphoderus bilineatus*
Brun gräsfjäril	*Coenonympha hero*
Citronfläckad kärrtrollslända	*Leucorrhinia pectoralis*
Grön mosaiktrollslända	*Aeshna viridis*
Pudrad kärrtrollslända	*Leucorrhinia albifrons*
Bred kärrtrollslända	*Leucorrhinia caudalis*

[3] För närmare upplysning kontakta Länsstyrelsen i Stockholm

Bilaga 7

Naturen i lagstiftningen

-en genomgång av lagstiftningen på naturvårdsområdet

Bakgrund

Naturvården i Sverige kan sägas ha fötts kring förra sekelskiftet. Dåtidens naturvårdsarbete handlade i huvudsak om att skydda orörda och ursprungliga naturområden från exploatering. Att mänsklig påverkan såsom exempelvis slåtter eller hamling bidrar till en hög biologisk mångfald var vid denna tid helt okänt.

Den första naturvårdslagstiftningen kom år 1909 och samma år inrättade Sverige, som första land i Europa, nio stycken nationalparker. En av dessa var Ängsö nationalpark i Uppland vars fantastiska blomsterprakt var orsaken till att ön skyddades. När Ängsö blev nationalpark fick bonden på ön flytta, för att garantera att öns höga naturvärden inte skulle skadas. När bonden inte längre brukade marken startade en successiv igenväxning av ön och blomsterprakten hade efter några år minskat markant. Först på 1940-talet förstod vetenskapen att orsaken till den minskade blomster-prakten var att både slåtter, hamling och bete försvann i och med att bonden slutade att bruka marken.

Naturvården har sedan denna tid utvecklats på flera plan - allt från ökad kunskap om naturen genom forskning och inventeringar, till skärpt lagstiftning, förändrad organisation och ökat medvetande hos beslutsfattare och allmänhet.

År 1992 hölls en FN-konferens om miljö och utveckling i Rio de Janeiro då Sverige, och ett stort antal andra länder, anslöt sig till en internationell konvention om biologisk mångfald. Andra viktiga händelser för naturvården är införandet av Miljöbalken med skärpt naturvårdslagstiftning, upprättandet av listor på hotade arter, årliga konferenser om olika naturvårdsfrågor, forskning på utsatta organismgrupper i relation till deras livsmiljöer samt ökade resurser för bildande av naturreservat.

Organisation

Regeringen har ett övergripande ansvar för Sveriges arbete för ett hållbart samhälle. Regeringen har gett sammanlagt 24 myndigheter, exempelvis Naturvårdsverket, Skogsstyrelsen, Transportstyrelsen, Jordbruksverket och Riksantikvarieämbetet ett specifikt sektorsansvar i arbetet för en ekologiskt hållbar utveckling.

Miljömål

Riksdagen har beslutat om 16 miljömål som beskriver den kvalitet och det tillstånd för Sveriges miljö- natur- och kulturresurser som är ekologiskt hållbara på lång sikt.

”Det övergripande målet för miljöpolitiken i Sverige är att till nästa generation lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta, utan att orsaka ökade miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser”. Så lyder det så kallade generationsmålet, ett inriktningsmål för miljöpolitiken som ska ge vägledning om de värden som ska skyddas, och den samhällsomställning som krävs, för att den önskade miljökvaliteten ska kunna nås.

Målen är allmänt formulerade och har, för att kunna omsättas i praktiken, preciserats med hjälp av mer konkreta delmål. Vidare utformas sektorsmål av de myndigheter som verkar inom olika samhällssektorer, till exempel transportsektorn, jordbruket eller industrin. De nationella miljö-

kvalitetsmålen regionaliserades till regionala miljömål för Stockholm län år 2006. Framöver kommer nya regionala miljömål inte att tas fram utan istället kommer Länsstyrelsen att arbeta med åtgärder direkt kopplade till de nationella miljömålen. Skogsstyrelsen ansvarar för miljömålet Levande skogar. Kommunerna kan besluta om kommunala mål. På det här sättet får myndigheter, företag och enskilda större möjligheter till aktiva insatser för att nå de 16 miljömålen. Ansvaret för miljöarbetet har genom Miljöbalkens införande flyttats ut i samhället på ett helt annat sätt än tidigare.

I Haninge preciseras de nationella miljömålen i olika kommunala dokument såsom kommunens Mål och budget, nämndernas strategi- och budgetdokument liksom i andra styr-dokument som Strategi för ekologisk hållbarhet, Vattenplan och denna Naturvårdsplan. Dessa dokument formulerar ett antal lokala miljömål, ett antal åtgärder samt ett stort antal åtgärdsförslag.
De nationella miljömålen skall vara vägledande i allt kommunalt arbete.

Miljöbalken

Miljöbalken (1998:808) trädde i kraft den 1 januari 1999. Den ersatte 15 äldre lagar och innebar generellt en skärpning av miljölagstiftningen. Huvudsyftet med Miljöbalken är att främja hållbar utveckling och på så sätt tillförsäkra nuvarande och kommande generationer en god miljö. Naturen är inte bara livsmiljö för människor och andra organismer, utan har ett eget skyddsvärde vilket vi alla är skyldiga att förvalta väl.

Miljöbalken ska tillämpas så att:

- människors hälsa och miljön skyddas mot skador och olägenheter oavsett om dessa orsakas av föroreningar eller annan påverkan
- värdefulla natur- och kulturmiljöer skyddas och vårdas
- den biologiska mångfalden bevaras
- mark, vatten och fysisk miljö i övrigt används så att en från ekologisk, social, kulturell och samhällsekonomisk synpunkt långsiktig god hushållning tryggas
- återanvändning och återvinning liksom annan hushållning med material, råvaror och energi främjas så att ett kretslopp uppstår

Miljöbalken med sina 7 avdelningar och 33 kapitel sätter ramen och principerna för den svenska miljölagstiftningen. Ofta fungerar Miljöbalken som en ingång eller vägledning till de specifika bestämmelserna som är kopplade till balken. Tillämpning av miljölagstiftningen, vid handläggning av enskilda ärenden, kräver ofta användning av andra rättsakter än just miljöbalken. Förutom Miljöbalken finns det inom miljölagstiftningen ett stort antal förordningar och föreskrifter med mer specifika bestämmelser än vad som anges i balken.

Vid sökande efter svar ger miljöbalken oftast ett svar som svarar ja eller nej på en fråga, dock inte med hur mycket, hur ofta eller i vilken omfattning o s v. De preciserade svaren som får tillämplighet i ett särskilt ärende kommer allt som oftast från miljöbalkens förordningar.

Ett exempel är förordningen (1998:899) om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd som anger vilka slags verksamheter som är tillståndspliktiga. Förordningen utgår från 9 kap. miljöbalken

som reglerar miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd. Detta kapitel, som många andra i miljöbalken, har hänvisningsparagrafer i slutet på lagkapitlet som anger att regeringen har viss föreskriftsrätt inom området för kapitlets lagbestämmelser. Dessutom kan det anges att ”*regeringen eller den myndighet som regeringen anger”* har föreskriftsrätt vilket indikerar att de med föreskriftsrätt har tagit fram föreskrifter inom det område som lagkapitlet reglerar. Regeringen kan även, där det anges i lagbestämmelse, överlåta åt kommun att meddela föreskrifter. Dessa är då endast tillämpliga inom kommunen.

Ett annat exempel på tillämpliga förordningar är förordning (1998:897) om miljökvalitetsnormer. Denna förordning hör till 5 kap. miljöbalken som reglerar just miljökvalitetsnormer (MKN). Kapitlet inleds i 5 kap. 1 § miljöbalken med regeringens föreskriftsrätt. Själva MKN anges inte i 5 kap. miljöbalken utan är angivna i förordningen om MKN. Där anges maxhalter av olika ämnen med hänvisning tillbaks till 5 kap. miljöbalken.

Genom regeringens samt myndigheternas och kommunernas föreskriftsrätt kan mer exakta bestämmelser meddelas som är tillämpliga i enskilda fall d v s i ärendehandläggning. Eftersom att kraven som ställs på verksamhetsutövare grundar sig på vetenskapliga fakta vore det alltför tidsödande att lagstifta om kraven. Föreskriftsrätten skapar då skyndsam och mer exakt meddelande av bestämmelser där sektorsmyndigheterna (expertorganen inom offentlig sektor) dessutom kan vara med att ta fram föreskrifterna. Detta medför att bestämmelserna på miljöområdet blir mer lättförståeliga och mycket enklare att tillämpa.

Miljöbalkens allmänna hänsynsregler

Miljöbalkens andra kapitel behandlar de allmänna hänsynsreglerna. Dessa ska alltid uppfyllas när någon bedriver, eller avser att bedriva, en verksamhet som omfattas av Miljöbalkens bestämmelser. Hänsynsreglerna ska också ligga till grund för tillståndsprövning och tillsyn samt för regler som utfärdas enligt Miljöbalken.

Det är den som utför, eller planerar att utföra något som påverkar människors hälsa eller miljön, som ansvarar för att reglerna följs. Det är också denne som ska betala de kostnader som kan bli aktuella.

Hänsynsreglerna innehåller:

- *Bevisbörderegeln* - verksamhetsutövaren har bevisbördan, d v s. det är den som gör något som ska visa att reglerna följs.
- *Kunskapskravet* - den som avser att bedriva en verksamhet skall skaffa sig den kunskap som behövs, med hänsyn till verksamhetens art och omfattning, för att skydda människors hälsa och miljön mot skada eller olägenhet.
- *Försiktighetsprincipen* - innebär att man inte får etablera en verksamhet, eller vidta åtgärder om dess miljökonsekvenser inte rimligen går att förutsäga.
- *Principen om bästa teknik*- vid yrkesmässig verksamhet skall bästa möjliga teknik användas.
- *Principen om att förorenaren betalar* - det är alltid den som orsakar, eller riskerar att orsaka, en skada som ska bekosta förebyggande eller avhjälpande åtgärder.
- *Lokaliseringsprincipen* - man ska välja den plats som är lämplig med hänsyn till att ändamålet ska kunna uppnås med minsta intrång och olägenhet för människors hälsa och miljön.

- *Hushållnings- och kretsloppsprinciperna* - råvaror och energi ska användas effektivt, möjligheter till återanvändning och återvinning ska utnyttjas. I första hand ska förnyelsebara energikällor användas.
- *Produktvalsprincipen* - sådana kemiska produkter eller biotekniska organismer som kan befaras medföra risker för människors hälsa eller miljön ska inte användas om de kan ersättas med så- dana produkter eller organismer som kan antas vara mindre farliga.
- *Ansvar för att avhjälpa skador* - det är den som orsakat en skada på miljön som ansvarar för att skadan blir avhjälpt.
- *Skäligheтsregeln* - hänsynsreglerna gäller i den utsträckning det inte kan anses orimligt att uppfylla dem. Vid denna bedömning skall nyttan av skyddsåtgärder och försiktighetsmått sättas i relation till kostnaderna för åtgärderna.
- *Stoppregeln* - om verksamheten föranleder stor skada på människors hälsa eller miljön, trots att den följer tidigare paragrafer, får den inte bedrivas.

Hushållning med mark och vattenområden

Kapitel 3 och 4 i Miljöbalken handlar om grundläggande och särskilda hushållningsbestämmelser för områden. Här beskrivs hur hänsyn ska tas och vilka riksintressen som ska skyddas för ett område.

Riksintressen

Riksintressen är viktiga instrument för avvägningar i samhällsplaneringen vad gäller användning- en av mark och vatten. Kommunerna ska, i sina översiktsplaner, visa hur man ska ta tillvara sina riksintressen.

Riksintressen enligt Miljöbalkens 3 kap för naturvård, friluftsliv och kulturmiljövård
Riksintresse kan utpekas av aktuell sektorsmyndighet, i enlighet med Miljöbalkens 3 kap. Syftet kan antingen vara att skydda ett områdes värden eller att reservera området för ett specifikt nyttjande. Riksintressen kan exempelvis utpekas för vägar, vindkraft, försvarsmakten, naturvård, friluftsliv m.m. Områden som är av riksintresse för naturvård, kulturmiljövård eller friluftsliv ska skyddas mot åtgärder som kan påtagligt skada natur- eller kulturmiljön.

Hela ytterskärgården omfattas av riksintresse för *naturvård*. Därutöver finns ytterligare fem mindre riksintresseområden; ett som berör Tyresta nationalpark, ett längs kusten mellan Gålö och Sandemar, ett på Kymendö, ett i Gullringskärret samt ett i området kring Häringe.

Det finns bara två riksintressen för *friluftsliv* i kommunen men båda täcker stora arealer. Ett av områdena omfattar hela ytterskärgården samt en sträcka från Tyresta nationalpark till Gålö. Det andra området omfattar skogsområdena i nordväst med bland annat Tornbergets och Rudans naturreservat.

I kommunen finns nio riksintressen för *kulturmiljövård*. Det största omfattar ett område på fastlandet mellan Jordbro och Årsta, övriga områden berör Sandemar, Dalarö, Kymendö, Ornö, Muskö, Utö och Huvudskär.

Riksintressen enligt Miljöbalkens 4 kap
Riksintressen regleras även i Miljöbalkens 4;e kapitel och berör då geografiskt bestämda områden, utpekade direkt i Miljöbalken. Det kan exempelvis röra sig om områden utefter vissa kuststräckor eller kring viktiga åar och vattendrag. Två sådana riksintressen brukar benämnas ”Riksintresse för rörligt friluftsliv” och ”Riksintresse för högexploaterad kust”. Ett område som omfattar hela Sörmlands och Upplands skärgård samt ett fastlandsområde på mellan 3-4 kilometer från kusten

utgör riksintresse för både det rörliga friluftslivet liksom för högexploaterad kust. Innebörden av dessa två riksintressen är dels att turismens och friluftslivets intressen särskilt ska beaktas inom området, dels att etablering av fritidshus specifikt regleras. De två riksintressena sammanfaller geografiskt. Vidare utgör samtliga Natura 2000-områden (se sid. 7) riksintressen enligt 4 kapitlet.

Miljökvalitetsnormer

I samband med införandet av Miljöbalken år 1999 infördes också så kallade miljökvalitetsnormer (MKN). Miljökvalitetsnormer regleras i Miljöbalkens 5:e kapitel och är ett juridiskt bindande styrmedel i syfte att komma till rätta med miljöpåverkan från diffusa utsläppskällor som till exempel trafik och jordbruk.

En miljökvalitetsnorm är en föreskrift om lägsta godtagbara miljökvalitet, för mark, vatten, luft eller miljön i övrigt, inom ett geografiskt område. En miljökvalitetsnorm kan till exempel gälla högsta tillåtna halt av ett ämne i luft, mark, eller vatten. De nivåer som en miljökvalitetsnorm anger får inte överskridas efter ett visst fastställt datum. Miljökvalitetsnormerna baseras på olika EG-direktiv. Normerna kan även ses som styrmedel för att på sikt nå miljömålen. Idag finns fyra förordningar om miljökvalitetsnormer; en för föroreningar i utomhusluft, en för olika parametrar i fisk- och musselvatten, en för omgivningsbuller samt en för vattenkvalitet.

Miljökonsekvensbeskrivningar

Kapitel 6 handlar om miljökonsekvensbeskrivningar (MKB). Den som vill ha tillstånd att anlägga, driva eller ändra en miljöfarlig verksamhet måste ta fram en MKB. En MKB är en process, med samråd och kungörelser, som leder fram till ett dokument. Syftet med en MKB är att identifiera och beskriva de direkta och indirekta effekter den planerade verksamheten eller åtgärden kan medföra på bland annat människor, växter, djur, mark, vatten, luft, hushållning med mark, vatten och råvaror.

En MKB ska därutöver alltid tas fram för vissa kommunala planer och program, exempelvis översiktsplanen. För t ex. detaljplaner ska en MKB göras om planen riskerar att medföra betydande miljöpåverkan.

Skydd av naturen

I Miljöbalkens 7:e kapitel finns bestämmelser om skydd för olika områden eller arter. Bestämmelserna innebär att det skyddsvärda inom området eller den skyddsvärda arten ska skyddas från påverkan. Samtliga områden i Haninge som skyddas enligt Miljöbalken redovisas i bilaga 5, Skyddad natur.

Nationalpark

Statligt ägda mark- och vattenområden med stora naturvärden kan inrättas som nationalparker. I Haninge kommun ligger Tyresta nationalpark som även sträcker sig in i Tyresö kommun.

Naturreservat

Naturreservat bildas genom beslut av Länsstyrelsen eller kommunen. Marken i reservaten kan vara i privat, kommunal eller statlig ägo. Vid bildandet har markägaren rätt till ekonomisk ersättning för förlorad markinkomst såsom förlorade inkomster från skogsbruk m m. Bestämmelserna om naturreservat omfattar båda de tidigare skyddsformerna naturreservat och naturvårdsområde. De områden som tidigare var inrättade som naturvårdsområden blev, i och med Miljöbalkens införande, förklarade som naturreservat. Dessa områden har dock ofta ett betydligt sämre skydd vilket huvudsakligen har att göra med reglerna för så kallad intrångsersättning. Till skillnad mot i dag så fick markägaren, vid inrättande av naturvårdsområden ingen ersättning för förlorad inkomst av marken när den övergick till naturvårdsområde. Konsekvensen är att i många av de före detta

naturvårdsområdena förekommer exempelvis ett produktivt skogsbruk. I Haninge kommun har alla naturreservat även ursprungligen inrättats som naturreservat.

Varje naturreservat har ett speciellt syfte och olika föreskrifter som reglerar vad som är tillåtet eller inte inom området. Till varje reservat hör en skötselplan som talar om hur området ska skötas för att dess naturvärden ska bevaras. I skötselplanen anges även hur det ska vara ordnat med stigar, skyltar etc.

I Haninge kommun finns i dag 21 naturreservat varav de allra flesta förvaltas av Länsstyrelsen eller Skärgårdsstiftelsen. Två naturreservat, Tornbergets respektive Rudans naturreservat förvaltas av kommunen.

Naturminnen

Naturföremål såsom exempelvis stora träd, flyttblock och jättegrytor kan skyddas som naturminne. Länsstyrelsen eller kommunen får förklara ett föremål som naturminne. I Haninge kommun finns för närvarande sju naturminnen.

Biotopskyddsområden

Små biotoper, av stor betydelse för den biologiska mångfalden, kan skyddas som biotopskydds-områden. Vissa miljöer omfattas av ett generellt biotopskydd, det gäller exempelvis alléer, åker-holmar samt källor, odlingsrösen, småvatten och våtmarker i jordbruksmark. För andra områden kan Länsstyrelsen, Skogsstyrelsen eller Kommunen fatta beslut om att ett område ska skyddas som biotopskyddsområde. Ett biotopskyddsområde ska skyddas mot skadlig påverkan.

I Haninge kommun finns utöver områden med generellt biotopskydd för närvarande sju biotop-skyddsområden.

Naturvårdsavtal

Ett komplement till permanenta områdesskydd är naturvårdsavtal – ett skriftligt avtal mellan fastighetsägaren och staten eller kommunen angående naturvården i ett område under en viss tids-period, som får vara högst 50 år. Hittills har naturvårdsavtal framförallt använts för att skydda värdefulla skogsområden. Från och med år 2007 har även länsstyrelserna fått möjlighet att ge ekonomisk ersättning till fastighetsägare som tecknar naturvårdsavtal. Därmed kan naturvårdsavtal komma att få betydelse även för vård av andra naturtyper än skog.

I Haninge kommun har Skogsstyrelsen tecknat naturvårdsavtal med två markägare.

Strandskyddsområden

Land- och vattenområden som ligger inom 100 m avstånd från strandlinjen omfattas av *strand-skydd*. Syftet med strandskyddet är att trygga förutsättningarna för allmänhetens friluftsliv inom strandskyddsområdet samt att bevara goda livsvillkor för växter och djur.

Strandskyddet har två huvudsyften. Det ena är att *långsiktigt* trygga invånarnas förutsättningar till att få *allemansrättslig tillgång* till stränderna. Det andra är att bevara *goda livsvillkor* för djur- och växt-livet på land och i vatten. (7 kap 13§ MB).

Strandskyddet gäller inte bara i skärgården utan innefattar alla typer av sjöar och vattendrag såväl på fastlandet som på öar. I den strandnära zonen ger övergången mellan land och vatten utrymme för olika värdefulla livsmiljöer och funktioner. Ur ett biologiskt perspektiv är stränderna, både i vatten och på land, hemort för många rödlistade arter.

Strandområdena är också mycket viktiga för människors rekreation och friluftsliv. De speciella naturmiljöerna som skiftar från tät skog till öppna landskap bidrar till attraktionen. Hela Haninges kust och skärgårdsområden är av riksintresse för friluftslivet.

Det generella strandskyddet är 100 m på land och 100 m i vatten, även undervattensmiljön inkluderas. Länsstyrelsen kan utvidga strandskyddet till 300 m. (7 kap 14§ MB). I Haninge gäller som regel det utökande strandskyddet med 300 m på land och 100 m i vatten. Strandskyddet är generellt och gäller över hela landet på ett likartat sätt. Bestämmelserna gäller oavsett om det är glest eller tätt bebyggt och naturen behöver inte vara extra skyddsvärd för att beröras. (7 kap 13§ MB).

Strandskyddet är en förbudslagstiftning som innebär att man inom ett strandskyddat område inte får:

- uppföra nya byggnader
- ändra användning av byggnader eller utföra anläggningar eller anordningar som förhindrar allmänheten att beträda ett område där man annars fått färdats fritt
- göra grävnings- eller andra förberedelsearbeten för byggnader, anläggningar eller anordningar
- göra åtgärder som väsentligt förändrar livsvillkoren för djur- eller växtarter (7 kap 15§ MB)

Förbuden gäller inte byggnader, anläggningar, anordningar eller åtgärder som behövs för areella näringar som jordbruk, fiske och skogsbruk om de för sin funktion måste ligga inom strandskyddsområde och som inte avser att tillgodose bostadsändamål. Näringen får inte vara av marginell betydelse, den skall ge ett tillskott av betydelse för att undantag från prövning skall gälla (7 kap 16§ MB).

Även andra åtgärder är undantagna till exempel verksamheter eller åtgärder som tillåtits av regeringen, allmänna vägar enligt väglagen eller järnvägar enligt lagen om byggande av järnväg (7 kap 16§ MB).

Länsstyrelsen har möjlighet att meddela föreskrifter att förbuden under vissa omständigheter inte skall gälla kompletteringsåtgärder till huvudbyggnad (7 kap 17 § MB).

Dispens kräver särskilda skäl

Om man har särskilda skäl kan man, i vissa fall, få dispens från förbudet att bygga strandnära. Villkoren för att få dispens från bebyggelseförbudet skärptes i och med att strandskyddsbestämmelserna reviderades den 1 juli 2009.

För att få dispens krävs att minst ett av nedanstående, i lagtexten angivna särskilda skälen, ska vara uppfyllt. De särskilda skälen innebär dock inte automatiskt att dispens kan medges. Åtgärden måste också vara förenlig med strandskyddets båda syften d v s. att förutsättningarna för allemansrättslig tillgång till strandområdet inte försämras och att livsbetingelserna för djur- och växtlivet inte påverkas på ett oacceptabelt sätt. Detta gäller även vid upphävande av strandskydd i samband med detaljplan (7 kap 26§ MB).

De särskilda skälen är:

1. den aktuella platsen har redan tagits i anspråk på ett sätt som gör att det saknar betydelse för strandskyddets syften,
2. den aktuella platsen är genom en väg, järnväg, bebyggelse, verksamhet eller annan exploatering, väl avskilt från området närmast strandlinjen,

3. avser ett område som behövs för en anläggning som för sin funktion måste ligga vid vattnet och behovet inte kan tillgodoses utanför området,
4. avser ett område som behövs för att utvidga en pågående verksamhet och utvidgningen inte kan genomföras utanför området
5. avser ett område som behöver tas i anspråk för att tillgodose ett angeläget allmänt intresse som inte kan tillgodoses utanför området, eller
6. avser ett område som behöver tas i anspråk för att tillgodose ett annat mycket angeläget intresse.

Inom vissa områden i landet kan ett särskilt skäl för dispens från strandskyddsbestämmelserna vara att åtgärden bidrar till utvecklingen av landsbygden. Stockholms län berörs enligt Länsstyrelsen inte av denna bestämmelse eftersom länet utgör storstads- och tätortsområde där det råder brist på orörda stränder.

Lagstiftningen tillåter inte att kust- och skärgårdsområden pekas ut för landsbygdsutveckling i Haninge kommun.

Ökat kommunalt ansvar
Kommunerna har ansvar för besluten om strandskyddsdispenser, med undantag för dispensprövningar i statliga naturreservat eller natura 2000-områden. Kommunerna är även ansvariga för tillsynen över strandskyddsområden, med samma undantag. Före revideringen av strandskyddsbestämmelserna (1 juli 2009) handlade Länsstyrelsen en stor del av dispensprövningen och tillsynen. De nu gällande strandskyddsbestämmelserna innebär således ett utökat kommunalt ansvar för strandskyddshandläggning vilket i sin tur för med sig ett utökat kunskapsbehov för dem som handlägger strandskyddsärenden. Utöver god kunskap om Miljöbalkens strandskyddsbestämmelser behöver strandskyddshandläggarna även god ekologisk kunskap för att kunna avgöra huruvida en strandskyddsdispens skulle påverka livsbetingelserna för djur- och växtlivet på ett oacceptabelt sätt. Länsstyrelserna ska granska de kommunala besluten och ska upphäva dessa om förutsättningar för dispens saknas.

Stadsbyggnadsnämnden har, med utgångspunkt från Naturvårdsverkets och Boverkets vägledning i strandskyddsfrågor, utarbetat och antagit en vägledning för strandskyddsbedömning i Haninge.

Natura 2000

Natura 2000 är beteckningen på EU:s nätverk av särskilda bevarandeområden som syftar till att bevara arter och naturmiljöer som är skyddsvärda i ett europeiskt perspektiv. Natura 2000 baseras på lagtexterna i Fågel- och habitatdirektivet (se sid. 15) och utgörs således av områden som är utpekade enligt habitatdirektivet (SCI-områden) eller enligt fågeldirektivet (SPA-områden) eller enligt båda direktiven. Natura 2000-områden är också per automatik klassade som riksintressen.

I svensk lagtext återfinns lagar för Natura 2000 under benämningen Särskilt skyddade områden i Miljöbalkens 7;e kapitel. Särskilt skyddade områden listas i Sverige och dessa områden prioriteras sedan i det fortsatta skyddsarbetet (7 kap § 27 MB). I Haninge kommun finns 14 Natura 2000-områden, av Sveriges cirka 4000 listade.

För att bedriva verksamheter eller på andra sätt vidta åtgärder, som på ett betydande sätt kan påverka miljön i Natura 2000-områden, krävs tillstånd. Det gäller också för verksamheter och åtgärder utanför Natura 2000-området om miljön inom det särskilt skyddade området kan påverkas. Om en verksamhet inte anses medföra störningar, skada de arter och livsmiljöer, eller på ett

betydande sätt försvåra bevarandet som området syftar till att bevara, ges tillstånd för verksamheten (7 kap § 28 MB).

Det finns möjlighet att få dispens från tillståndskraven för att bedriva verksamhet eller vidta andra åtgärder i Särskilt skyddade områden. Tillstånd får ges om:

1. verksamheten eller åtgärden saknar alternativa lösningar,
2. verksamheten eller åtgärden måste genomföras av tvingande orsaker som har ett väsentligt allmänintresse och
3. om åtgärder vidtas som behövs för att kompensera för förlorade miljövärden som verksamheten eller åtgärden medför, så att syftet med att skydda det berörda området ändå kan tillgodoses (7 kap § 29 MB).

Natura 2000-områden fastställs av regeringen medan Länsstyrelsen ansvarar för att bevarandeplaner upprättas för varje område i syfte att säkerställa att deras naturvärden inte försämras.

Särskilda bestämmelser om skydd för djur- och växtarter

I Miljöbalkens 8:e kapitel finns bestämmelser angående föreskrifter och förbud mot att skada olika djur och växter.

Djur- och växtskyddsområden

Syftet med djur- och växtskyddsområden är att skydda enskilda arter. Skyddet inskränker allemansrätten, jakt eller fiske och markägarens rättigheter. Skyddet kan gälla hela eller endast en del av året. De flesta djur- och växtskyddsområden utgörs av fågel- eller sälskyddsområden. I Haninge kommun finns åtta fågelskyddsområden varav några består av flera öar.

Fridlysning

Arter som är sällsynta eller hotade, och som därför är mycket känsliga för insamling, kan *fridlysas* med stöd av Miljöbalken och Artskyddsförordningen. Även arter som inte är så ovanliga men populära att plocka eller fånga kan vara i behov av fridlysning. I hela landet är för närvarande omkring 300 arter fridlysta exempelvis samtliga grodor, ormar, ödlor och orkidéer.

Fåglar och däggdjur omfattas inte av bestämmelserna utan räknas till vilt och regleras i stället av jaktlagen. Fridlysning av växter innebär vanligtvis att det är förbjudet att plocka eller gräva upp växten överallt där den växer vilt. För vissa växter kan förbudet dock begränsas till att gälla plockning i kommersiellt syfte. I bilaga 3 finns en förteckning över fridlysta arter som förekommer i Stockholms län.

Miljöskyddsområden

Miljöskyddsområden beslutas av regeringen och syftar till att förbättra miljön i ett område där t ex en miljökvalitetsnorm överskrids.

Vattenskyddsområde

Ett mark- eller vattenområde som utnyttjas eller kan komma att utnyttjas som vattentäkt får förklaras som *vattenskyddsområde* av Länsstyrelsen eller kommunen. Myndigheten bestämmer föreskrifter för att skydda området.

Miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd

Miljöbalkens 9:e kapitel behandlar miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd.

Denna verksamhet definieras i tre punkter:

- Utsläpp av avloppsvatten, fasta ämnen, gas från mark, byggnader eller anläggningar i mark
- Andra utsläpp eller föroreningar

- Buller, skakningar, ljus, strålning och annat liknande

Miljöfarlig verksamhet innefattar all användning av mark, byggnader och anläggningar som inne- bär utsläpp till mark, luft eller vatten eller annan olägenhet för människors hälsa eller miljön. All miljöfarlig verksamhet omfattas av vissa gemensamma bestämmelser i Miljöbalken, t ex de allmänna hänsynsreglerna och gällande miljökvalitetsnormer. I vissa fall krävs dessutom tillstånd eller anmälan för verksamheten.

Vattenverksamhet

Reglerna för vattenverksamhet finns i Miljöbalken 11kap. I Miljöbalken är definitionen för vattenverksamhet följande:

- Åtgärder som syftar till att ändra vattnets djup eller läge.
- Bortledande av grundvatten.
- Infiltration eller annan tillförsel av vatten.
- Markavvattning.

Vattenverksamhet är generellt tillståndspliktigt enligt Miljöbalken. För vissa vattenverksamheter gäller dock endast anmälningsplikt. För att få tillstånd måste åtgärden uppfylla de allmänna hänsynsreglerna, vara samhällsekonomiskt motiverad och ej försvåra annan verksamhet. Om fisket skadas ska detta kompenseras. Åtgärder för markavvattning kan både vara till för att ta bort vatten och för att skydda mot vatten, t ex dikning, årensning, sjösänkning och invallning. Skyddsdikning av skogsmark, för att återställa tidigare förhållanden, räknas inte som markavvattning, men är däremot samrådspliktig. Viss vattenverksamhet regleras i Lagen om särskilda bestämmelser om vattenverksamhet, se sid. 1 3 .

Täktverksamhet

Kapitel 12 i Miljöbalken reglerar täktverksamhet. Täkt av berg, sten, grus, sand, lera, jord, torv eller andra jordarter kräver särskilt tillstånd av Länsstyrelsen. Husbehovstäkt på egen mark kräver inte tillstånd.

Förordningar och föreskrifter

Miljöbalken sätter ramen och principerna för den svenska miljölagstiftningen. Tillämpning av miljölagstiftningen vid handläggning av enskilda ärenden kan dock kräva att man använder sig av andra rättsakter än just Miljöbalken.

Handläggningen av miljöärenden handlar ofta om tillsyn, tillstånd, anmälan av verksamhet mm. Ärendena har inte alltid enbart miljörättslig grund utan det kan t ex. röra sig om detaljplaneärenden där miljökonsekvenser måste utredas p g a planens syfte och mål. I sådana fall kan Miljöbalken snarare betraktas som en ingång eller t o m. vägledning till de specifika bestämmelserna som är tillämpliga i det enskilda fallet.

Miljöbalken svarar exempelvis på om något är tillåtet eller inte men den ger inte svar på detaljerna som med hur mycket, hur ofta eller i vilken omfattning o s v. De preciserade svaren kommer allt som oftast från Miljöbalkens förordningar. Exempel på sådana är förordning (1998:899) om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd som anger vilka slags verksamheter som är tillståndspliktiga. Förordningen utgår från 9 kap. Miljöbalken som reglerar miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd.

I slutet på Miljöbalkens lagkapitel finns ofta hänvisningsparagrafer som anger att regeringen har viss föreskriftsrätt inom området för kapitlets lagbestämmelser. Dessutom kan det anges att

”*regeringen eller den myndighet som regeringen anger”* har föreskriftsrätt vilket indikerar att de med föreskriftsrätt har tagit fram föreskrifter inom det område som lagkapitlet reglerar. Regeringen

kan även, där det anges i lagbestämmelse, överlåta åt kommun att meddela föreskrifter. Dessa är då endast tillämpliga inom kommunen.

Ett annat exempel på tillämpliga förordningar är förordning (1998:897) om miljökvalitetsnormer. Denna förordning hör till 5 kap. Miljöbalken som reglerar just miljökvalitetsnormer (MKN). Kapitlet inleds i 5 kap. 1 § Miljöbalken med regeringens föreskriftsrätt. Själva MKN anges inte i 5 kap. Miljöbalken utan är angivna i förordningen om MKN. Där anges maxhalter av olika ämnen med hänvisning tillbaks till 5 kap. Miljöbalken.

Genom regeringens samt myndigheternas och kommunernas föreskriftsrätt kan mer exakta bestämmelser meddelas som är tillämpliga i enskilda fall d v s. i ärendehandläggning.

Skogsvårdslagen

I Skogsvårdslagen är avkastningskravet jämställt med kravet på bibehållen biologisk mångfald i skogen. Skogen är en nationell tillgång som skall skötas så att den uthålligt ger en god avkastning samtidigt som den biologiska mångfalden behålls. Skogsmarkernas naturgivna produktionsförmåga ska bevaras. En biologisk mångfald och genetisk variation i skogen ska säkras. Skogen ska brukas så att växt- och djurarter som naturligt hör hemma i skogen ges förutsättningar att fortleva under naturliga betingelser och i livskraftiga bestånd. Hotade arter och naturtyper ska skyddas. Skogens kulturmiljövärden samt dess estetiska och sociala värden ska värnas.

Skogen och skogsmarken ska utnyttjas effektivt och ansvarsfullt så att den ger en uthålligt god avkastning. Skogsproduktionens inriktning ska ge handlingsfrihet i fråga om användningen av vad skogen producerar.

Med skogsmark menas mark som är lämplig för virkesproduktion och som kan producera 1 m^3 eller mer virke per år och hektar. Mark som inte kan producera 1 m^3 eller mer virke per år och hektar kallas impediment. Exempel på sådana marker är bergbranter, mossar, sumpskogar m.fl. På sådana ytor, större än 0,1 ha, är det förbud mot avverkning, skogsvårdsåtgärder och gödsling. I bestånd större än 0,5 ha som hyser 70 % lövträd varav minst 50 % ädla lövträd får inte åtgärder vidtas som leder till att beståndet upphör att vara ädellövskog. Med ädellövträd menas de inhemska arterna alm, ask, avenbok, bok, ek, fågelbär, lind och lönn.

Rödlistade arter

I arbetet med att bevara den biologiska mångfalden är det viktigt att känna till och arbeta för att bevara de arter som är speciellt hänsynskrävande och som har störst risk att försvinna.

ArtDatabanken tar, på uppdrag av Naturvårdsverket, vart femte år fram en så kallad rödlista, det vill säga en kartläggning av arter som inom Sverige är utrotningshotade, riskerar att bli utrotningshotade eller på något sätt är missgynnade. Rödlistan kan användas som en indikator på negativa förändringar för en art, antingen i utbredning, eller i faktiskt antal. Att det finns rödlistade arter inom ett område är ett viktigt kriterium vid beslut om skydd för naturområden.
I den svenska rödlistan förtecknas arter som är sällsynta eller sådana arter som på senare år minskat mycket kraftigt och därmed riskerar att dö ut från Sverige om deras populationer fortsätter att minska i samma takt. I rödlistan delas arter in i sex kategorier efter grad av sällsynthet och efter hur stor deras utdöenderisk är.

Rödlistan är ett kontinuerligt pågående arbete och den nu aktuella rödlistan är ”Rödlistade arter i Sverige 2015”

Nyckelbiotop och Naturvärdesobjekt

Med utgångspunkt från bland annat rödlistade arter, mängden död ved i olika nedbrytningsstadier, gamla träd, och andra höga naturvärden som finns kan Skogsstyrelsen avgränsa ett skogsområde som nyckelbiotop. Områden som inom en 30-årsperiod kan förväntas uppnå nyckelbiotops-status kan, utpekas som Naturvärdesobjekt. Vid skogliga åtgärder i nyckelbiotoper har Skogs-styrelsen bedömt att det normalt råder samrådsplikt enligt 12 kap 6§ Miljöbalken. Skogsägare som anslutit sig till FSC (Forest Stewardship Council) har förbundit sig att inte avverka nyckelbiotoper eller så kallade naturvärdesträd. Haninge kommuns skogsbruk är FSC-certifierat.

Plan- och bygglagen

Beslut om markens och vattnets användning samt utformningen av bebyggelse berör många människor, företag och institutioner i samhället. Ofta handlar det om stora investeringar och mycket naturresurser tas i anspråk, därför behöver varje beslut övervägas noggrant. PBL innehåller bland annat bestämmelser om att kommuner måste upprätta en översiktsplan samt föreskrifter om detaljplaner, bygglov, byggtillsyn, ”svartbyggen” och byggnadsnämndernas verksamhet. Ge- nom planläggning garanteras olika intressenter insyn och inflytande i beslutsprocessen.

År 2010 ersattes den gamla Plan- och bygglagen (PBL) från 1987 med en ny lagtext. På natur- och miljöområdet innebar den nya lagen vissa förbättringar och förtydliganden. Som exempel kan nämnas att det tydligt slås fast att miljö- och klimataspekter ska beaktas i kommunernas planeringsarbete. Kommunerna ska vidare ta hänsyn till miljömål samt regionala klimat- och energistrategier i sin planering. Kravet på att alltid beakta behovet av grönområden nära bebyggelseområden förtydligas och bestämmelsen om att grönområde går före t ex. parkering, om det inte finns plats för båda, stärks.

Den 1 januari 2015 skedde ytterligare ändringar i plan- och bygglagen (SFS 2014:900). Huvudsyftet med lagändringarna är att göra plan- och bygglovsprocessen enklare och effektivare.

Ändringarna i PBL innebär att fler detaljplaner ska hanteras med ett så kallat standardförfarande. Ett enklare förfarande införs för att upphäva detaljplaner och att förlänga genomförandetiden.

Bestämmelser om vad som får regleras i ett så kallat exploateringsavtal infördes och vissa förfaranderegler infördes i syfte att öka transparensen kring genomförandet av detaljplaner. De så kallade exploatörsbestämmelserna togs bort. Kommunens utrymme för att ställa egna tekniska egenskapskrav reglerades. En möjlighet har införts för att kunna vänta med genomförandet av en åtgärd som följer av ett så kallat planvillkor. Möjligheten att ge bygglov för åtgärder som innebär en avvikelse från en detaljplan eller områdesbestämmelser har utökats.

Översiktsplan

Enligt plan- och bygglagen ska varje kommun ha en aktuell översiktsplan som omfattar hela kommunen. Kommunen ska i översiktsplanen redovisa allmänna intressen och de miljö- och riskfaktorer som bör beaktas vid beslut om användningen av mark- och vattenområden. Riksintressen enligt Miljöbalken kapitel 3 och 4 anges särskilt i översiktsplanen, vilka områden det är och varför de betecknas som riksintresse. I översiktsplanen redovisas också yt- och grundvatten, infrastruktur m m. Till en översiktsplan ska alltid en miljökonsekvensbeskrivning (MKB) göras.

I översiktsplanen ska redovisas hur kommunen avser iaktta gällande miljökvalitetsnormer (4 kap §.1 PBL).

Detaljplan

Regleringen av markens användning och av bebyggelsen inom kommunen sker genom detalj-

planer. Om detaljplanen medger en användning av mark som innebär en betydande påverkan på miljön ska en miljökonsekvensbeskrivning tillföras detaljplanen. En miljökonsekvensbeskrivning i detaljplan avser att möjliggöra en samlad bedömning av den inverkan detaljplanens genomförande kan få på miljön, hälsan och hushållningen med mark, vatten och andra resurser.

Väglagen

Miljöbalkens bestämmelser avseende hänsynsregler, hushållning med mark och vatten, miljökvalitetsnormer och miljökonsekvensbeskrivningar gäller vid ärendeprövning enligt väglagen. Enligt väglagen ska hänsyn till enskilda och allmänna intressen såsom trafiksäkerhet, miljöskydd, natur- vård och kulturmiljö tas vid vägbyggnad och väghållning. En estetisk utformning ska eftersträvas.

Allemansrätten

Allemansrätten innebär en unik möjlighet för människor att röra sig fritt i naturen. Man får åka båt på annans vatten, gå iland på stränderna, bada och övernatta ett dygn i tält utan att fråga markägaren om lov. Man får elda, plocka svamp, bär och blommor som inte är fridlysta. Med rätten följer också krav på hänsyn och varsamhet – mot natur och djurliv, mot markägare och mot andra människor i naturen. Man får t ex. inte bryta kvistar, riva bark eller näver från växande träd och buskar eller skada fåglars bon, ägg och ungar. I skog och mark ska hund hållas under uppsikt så att den inte stör eller hetsar viltet. Detta gäller särskilt under tiden 1 mars till 20 augusti.

Allemansrätten är inskriven i en av Sveriges fyra grundlagar (2 kap. 15 § Regeringsformen). Men allemansrätten är egentligen ingen lag och det finns heller ingen lag som exakt definierar den. Däremot omges allemansrätten av lagar som sätter gränser för vad som är tillåtet.

Detta gör att det inte alltid går att ge exakta besked om vad som är tillåtet att göra i naturen. Allemansrätten kan tolkas i domstol, men rättsfallen som rör allemansrätten är få.

Allemansrätten brukar kallas för en sedvanerätt, ett kulturarv med rötter flera hundra år tillbaka i tiden. Begreppet ”allemansrätt” myntades dock först vid 1900-talets mitt. Allemansrätten gäller för oss alla. Den har stor betydelse för våra möjligheter att vistas i naturen, inte bara för den enskilde utan också för organisationer och turistnäring.

Byggningabalken

Byggningabalken är ytterligare ett exempel på en flera hundra år gammal lag som till vissa delar gäller än i dag. Lagen trädde i kraft 1736 men lagtexterna härstammar ursprungligen från medeltida svensk rätt och täcker sinsemellan vitt skilda ämnen. Av intresse för naturvården är de idag alltjämt gällande lagtexterna om bete, vallning av betesdjur och ringning av svin, om svin i ollonskog, om allmänningar, om bin samt om att få skadar få. Även om språket i Byggningabalken är ålderdomligt och bötesbelopp i myntslag som sedan länge avskaffats så behandlar texterna klassiska tvisteämnen och anses därför alltjämt som alltjämt tillämpliga.

Fiskelagen

Bestämmelser om fiske finns i fiskelagen. Länsstyrelsen skall meddela föreskrifter om fiskets vård och bedrivande för länet.

Jaktlagen

Alla arter av däggdjur och fåglar samt deras bon, ägg och ungar är fridlysta. Regeringen bestämmer jakttider av de arter som får jagas under vissa tider enligt jaktförordningen.

Terrängkörningslagen

Körning i terräng med motordrivet fordon för annat ändamål än jordbruk eller skogsbruk är förbjuden på barmark. På snötäckt skogsmark med plant- eller ungskog samt jordbruksmark är terrängkörning förbjuden om det inte är uppenbart att körningen kan ske utan risk för skada på skogen och marken.

Se även terrängkörningsförordningen (1978:594).

Lag med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet

I denna lag regleras t ex. rådighet över vatten samt samfälligheter kring vattenreglering och markarvvattning.

Internationella konventioner

Ramsarkonventionen

Ramsarkonventionen antogs år 1971 i Ramsar i Iran i syfte att skydda internationellt värdefulla våtmarker. Idag har 114 länder anslutit sig till konventionen. Inledningsvis var Ramsarkonventionen främst inriktad på att skydda fågellivet, men idag har synsättet breddats betydligt och konventionen kompletterats med kriterier om våtmarkerna och de grunda vattnens roll för fisk- och insektsfauna. I Haninge finns inga områden som är upptagna på Ramsarlistan.

Bonnkonventionen

Bonnkonventionen eller konventionen för bevarande av flyttande vilda djur har sitt ursprung i FN-konferensen om livsmiljön år 1972. Konferensen rekommenderade ett ökat samarbete mellan länder för att skydda arter som flyttar över landgränser och hav. Bonnkonventionen har som mål att skydda arter över hela deras migrationsområden

Världsarvskonventionen

Konventionen till skydd av världens kultur- och naturarv, i dagligt tal kallad världsarvskonventionen, syftar till att skydda objekt av universellt värde inom respektive land som undertecknat konventionen. Den stat som ansluter sig är också skyldig att respektera världsarvsobjekt i andra länder och bidra ekonomiskt till vården i länder som saknar egna medel för detta. Världsarvskonventionen antogs av Unescos Generalkonferens år 1972. Objekten som tas upp på världsarvslistan ka vara så värdefulla att deras skydd är viktigt för hela mänskligheten. I Sverige ansvarar Natur- vårdsverket för urvalet av naturobjekt. Sverige har i dagsläget 14 objekt på världsarvslistan varav tre; Drottningholms slott, Skogskyrkogården samt Birka och Hovgården ligger i Stockholms län.

CITES-konventionen

CITES-konventionen är en global naturvårdskonvention om internationell handel med vilda djur och växter som tillhör utrotningshotade arter. Enligt konventionen ska den som handlar med utrotningshotade arter bestraffas och det djur eller den växt som någon försökt handla med ska konfiskeras och skickas tillbaka till exportlandet. Konventionen kallas även Washingtonkonventionen och undertecknades år 1973 och trädde i kraft år 1975. Justeringar av konventionen gjordes 1979 och 1983 men den senaste ändringen har ännu inte trätt i kraft.

Helsingforskonventionen

Konventionen benämndes tidigare Östersjökonventionen och är en överenskommelse om att värna miljön i Östersjön. Det formella namnet är Konventionen om skydd av Östersjöområdets marina miljö (Convention on the Protection of the Marine Environment of the Baltic Sea Area).

Medlemmar i konventionen är EU samt nio länder som gränsar till Östersjön varav en är Sverige. Det aktuella området omfattar Östersjön samt Sveriges västkust upp till latituden genom Skagen, d v s. ungefär i höjd med Göteborg. Helsingforskonventionen riktar sig inte till enskilda, utan till respektive medlemsstat som skall omsätta konventionens intentioner i nationell lagstiftning. För att samordna arbetet finns ett sekretariat, *HELCOM* (Helsingforskommissionen) beläget i Helsingfors.

Helsingforskonventionen (dåvarande Östersjökonventionen) undertecknades år 1974 och trädde i kraft år 1980. Konventionen har senare uppdaterats och den uppdaterade konventionen trädde i kraft år 2000. Under tre decennier har Helsingforskonventionen arbetat med att skydda Östersjöns marina miljö från alla sorters föroreningar genom mellanstatligt samarbete. Detta arbete har präglats av de speciella omständigheterna rörande miljö, ekonomi och sociala förhållanden i Östersjöområdet och dess speciellt känsliga karaktär.

Bernkonventionen, som egentligen heter konventionen för bevarande av europeiskt djurliv och naturliga livsmiljöer, trädde i kraft år 1982. Den behandlar alla aspekter av bevarande av naturarvet och alla arter av vilda växter och djur finns under dess beskydd. Konventionen är starkt knuten till Europarådet varifrån initiativet togs under 70-talet.

Konventionen om biologisk mångfald

År 1992 slöt världens regeringar en bindande överenskommelse, konventionen om biologisk mångfald. Konventionen syftar till att bevara livets variationsrikedom på jorden och är ett gemensamt försök från världssamfundet att komma tillrätta med de stora problem som förlust av ekosystem, arter och gener utgör. Konventionen trädde i kraft i december 1993.

Sedan dess har parterna haft regelbundna partsmöten och under år 2002 enades parterna om att man till år 2010 skulle ha hejdat förlusten av biologisk mångfald. Det tionde partsmötet under FN:s konvention om biologisk mångfald hölls i. Nagoya i Japan. Under mötet enades parterna om att anta en ny global vision med mål om att hejda förlusten av biologisk mångfald till år 2020, kombinerat med ett omfattande åtgärdspaket.

Cartagenaprotokollet

Till konventionen om biologisk mångfald hör även protokollet om biosäkerhet, Cartagenaprotokollet. I protokollet specificeras hur man ska skydda den naturliga biologiska mångfalden från tänkbara risker med att levande modifierade organismer, som utvecklats med modern bioteknik, kommer ut i naturmiljön. Protokollet undertecknades år 2000 och trädde i kraft år 2003.

Under partsmötet i Nagoya i Japan 2010 slöts ett nytt internationellt avtal om tillträde till genetiska resurser (ABS-protokollet), som sätter internationella regler för hur genetiska resurser ska få insamlas och hur vinster från utnyttjandet ska fördelas.

EU:s fågel- och habitatdirektiv

Fågel- och habitatdirektiven från år 1992 är de centrala naturskyddsförordningarna inom EU. Fågeldirektivet gäller de vilda fåglarna i Europa och habitatdirektivet den vilda faunan, floran och naturtyperna. Fågeldirektivet omfattar över 1 000 arter varav ca 150 finns i Sverige och habitatdirektivet omfattar 231 naturtyper varav 88 finns representerade i Sverige. Direktiven förutsätter att vissa arter anvisas områden med särskilt skydd inom nätverket Natura 2000 se nedan. Fågel- och habitatdirektiven infördes år 1992 men började gälla i Sverige i och med EU-medlemskapet år 1995.

Fågeldirektivet
Fågeldirektivet syftar till att bevara olika fågelarter och berör samtliga arter som förekommer inom EU. Medlemsländerna ska vidta åtgärder för att bibehålla livskraftiga bestånd av landets samtliga fågelarter samt vidta särskilda åtgärder för arter som listas i direktivet. Dessutom ska viktiga rastlokaler skyddas. För att uppnå detta ska särskilda skyddsområden s k. SPA-områden (Specially Protected Area) pekas ut.

Habitatdirektivet
Habitatdirektivet syftar till att skydda värdefulla naturtyper och arter samt deras livsmiljöer. Efter förslag från medlemsländerna pekar EU-kommissionen ut särskilt skyddsvärda områden som s.k. SCI-områden (Site of community intrest).

Både habitat- och fågeldirektivet är minimidirektiv vilket innebär att de enskilda medlemsländerna kan införa längre gående bestämmelser. Sveriges har förtydligat artskyddet i den svenska lagstiftningen genom inrättandet av Artskyddsförordningen som bland annat innebär att fåglarnas skydd är något förstärkt jämfört med i fågeldirektivet. Landets kommuner ansvarar ofta för frågor som berör skyddade arter. Ett exempel är planärenden, som kan ha en direkt inverkan på de intressen som tillvaratas av t ex. Artskyddsförordningen och Jaktförordningen. Kommunernas kunskap om syftet med, och innehållet i, förordningarna är därför viktigt.

Agenda 21
Agenda 21 är ett handlingsprogram för miljö och utveckling som antogs vid FN:s konferens om miljö och utveckling i Rio de Janeiro 1992. Agendan är ett handlingsprogram för hur världens länder skall uppnå en långsiktigt hållbar utveckling. Kommande generationers möjligheter får inte äventyras av oss som lever nu. Det gäller såväl miljöutvecklingen som ländernas ekonomiska och sociala utveckling. Ett av de åtaganden som antogs var att starta ett lokalt Agenda 21-arbete. Ansvaret för en hållbar utveckling vilar inte bara på stat och myndighet utan även på varje enskild individ.

Under 1990-talet hade de flesta kommuner antingen en anställd Agenda 21-samordnare eller bedrev någon form av Agenda 21-aktivitet. Det pågår fortfarande ett Agenda 21-arbete runt om i landet men ofta under andra beteckningar. Många kommuner har t ex. en miljöstrateg eller en miljösamordnare som arbetar med kommunens hållbarhetsfrågor.

Dnr KS 2015/211

§ 186 Naturvårdsplan för Haninge kommun

Ärende till kommunfullmäktige

Sammanfattning

2010-04-21 beslutade miljönämnden att uppdra åt kommunstyrelseförvaltningen att ta fram en naturvårdsplan. Ett förslag till naturvårdsplan remitterades till kommunens nämnder och bolag samt till utvalda externa instanser för synpunkter. Remisstiden varade mellan 2012-07-10 och 2012-10-31 och sammanlagt inkom 38 remissvar. De inkomna synpunkterna sammanställdes och inarbetades, i förekommande fall i naturvårdsplanen. Miljönämnden beslutade vid sitt sammanträde 2013-04-24 att godkänna naturvårdsplanen och överlämna den till kommunfullmäktige för antagande.

Inför antagandet i kommunfullmäktige konstaterades att en omstrukturering av planen vore lämplig. Föreliggande naturvårdsplan har omstrukturerats och består av ett huvuddokument samt sju bilagor. I bilagorna ligger sådana delar som kontinuerligt förändras såsom åtgärdsplan, olika kunskapsunderlag, etc.

Naturvårdsplanen anger övergripande målsättningar för kommunens naturvårdsarbete med utgångspunkt från fem åtgärdsområden. Inom varje åtgärdsområde finns konkreta åtgärder som respektive nämnd och bolag bör genomföra för att fullfölja planens målsättningar. Åtgärderna finns redovisade i en åtgärdplan (bilaga1).

Naturvårdsplanen utgår från de nationella och regionala miljömålen om biologisk mångfald. Naturvårdsplanens övergripande syfte är att bevara och utveckla kommunens naturvärden och därmed skapa förutsättningar för välfungerande ekosystem och en rik biologisk mångfald. Naturvårdsplanen ska utgöra kunskapsunderlag samt fungera som vägledning och underlagsmaterial för naturvårdsarbetet liksom för övrig samhällsplanering och myndighetsutövning i kommunen.

En bärande del av naturvårdsplanen är naturkatalogen som redovisar naturområden i kommunen som har betydelse för biologisk mångfald. Områden i kategori 1-3 i naturvårdsplanen innefattar biotoper med sådana naturvärden att samhället behöver skydda dem för att uppnå de nationella målen om biologisk mångfald. Naturkatalogen redovisas i bilaga 2.

Pengar ska årligen avsättas i budget för kontinuerliga naturvårdsinsatser inom åtgärdsområdena. Varje nämnd och bolag ansvarar för att medel för genomförande säkerställs i mål- och budgetprocessen. Uppföljning av naturvårdsplanen ska ske årligen och i samband med kommunens årsredovisning. I samband med aktualitetsprövningen av översiktsplanen prövas även om naturvårdsplanen är aktuell.

Beslutet om naturvårdsplanen omfattar enbart själva planen med övergripande målsättningar och åtgärdsområden. Bilagorna är underlag och ingår inte i beslutet.

Underlag för beslut

Naturvårdsplan för Haninge kommun

Bilaga 1 Åtgärdsplan

Bilaga 2 Naturkatalog för Haninge kommun

Bilaga 2a Karta över Naturvärdesområden, land

Bilaga 2b Karta över Naturvärdesområden, vatten

Bilaga 2c Naturvärdesområden, lista

Bilaga 3 Bakgrund, utgångspunkter och källförteckning

Bilaga 4 Naturvärden och friluftsliv

Bilaga 5 Skyddad natur i Haninge

Bilaga 5a Karta över skyddad natur i Haninge

Bilaga 6 Hotade och fridlysta arter i Haninge

Bilaga 7 Naturen i lagstiftningen

Miljönämndens beslut om antagande av naturvårdsplanen från 2013-04-24 § 36 inklusive bilagor och remissammanställning.

Kommunalrådsberedningens förslag till kommunstyrelsen

Kommunfullmäktige beslutar

1. Naturvårdsplanen antas.
2. Berörda nämnder och kommunens bolag ges i uppdrag att årligen arbeta med konkreta åtgärder med åtgärdsplanen som underlag.

Överläggningar i kommunstyrelsen

Martina Mossberg (M) yrkar, med instämmande av Marie Litholm (KD) och Tobias Hammarberg (FP) bifall till eget förslag (bilaga). Meeri Wasberg (S) yrkar att ärendet återremitteras till kommunstyrelseförvaltningen i enlighet med det egna förslaget från (M), (FP) och (KD) samt att ärendet behandlas parallellt med den nya översiktsplanen.

Ordföranden konstaterar att det endast finns ett förslag till beslut; yrkandet om återremiss och att kommunstyrelsen beslutar enligt förslaget.

Kommunstyrelsens beslut

1. Kommunstyrelsen återremitterar ärendet till kommunstyrelseförvaltningen. Ärendet kommer att behandlas parallellt med den nya översiktsplanen.

Expedieras: Akt

För verkställighet: Samtliga nämnder, Haninge Bostäder, Tornberget

För kännedom: Planeringschefen

KS 2015-08-24

§186

Eget förslag

Naturvårdsplanen kommer att utgöra ett värdefullt verktyg i det fortsatta arbetet med att underhålla och öka förståelsen för de naturvärden som finns i kommunen. Från Trepartialliansen vill dock framföra följande synpunkter, som bör beaktas innan beslut om Naturvårdsplan fattas i fullmäktige.

Skyddsintresset för värdefulla naturbiotoper kan komma att ställas mot exploateringsintressen. Kommunstyrelsen har nyligen beslutat att förslag till ny översiktsplan ska gå ut på samråd. I förslaget till översiktsplan finns utredningsområden och översiktliga förtätningsområden som till viss del kan komma att stå i konflikt mot föreslagna utredningsområden för naturreservat i Naturvårdsplanens åtgärdsplan. Det finns naturligtvis möjlighet att skydda särskilt känsliga biotoper samtidigt som man tillgodoser intresset av att utveckla kommunen med attraktiva bostadsområden eller nödvändig infrastruktur. Avvägningen måste dock göras i ett sammanhang och prioriteringen mellan intressena bör tydligt framgå. Förslaget till naturvårdsplan bör därför arbetas om med hänsynstagande till utvecklingsförslagen i Haninges nya översiktsplan. Vi ser det som mycket viktigt att det finns en politisk samsyn runt dessa strategiska dokument.

Trepartialliansen föreslår att förslag till Naturvårdsplan återremitteras till förvaltningen för omarbetning med beaktande av ovanstående.

Förslag till beslut

Kommunstyrelsen återremitterar ärendet till kommunstyrelseförvaltningen med uppdrag att bearbeta förslagen till skyddade områden i åtgärdsplanen med beaktande av samrådsförslaget till ny översiktsplan.

Martina Mossberg (M) Tobias Hammarberg (FP) Marie Litholm (KD)

MN: 33 /2012

§ 36 Naturvårdsplan för Haninge kommun – Bilaga 14.13

Sammanfattning

Haninge kommun har en rik och omväxlande natur med en mängd olika naturtyper som tillsammans ger goda möjligheter för såväl rekreation och friluftsliv som för många växt- och djurarter att trivas. Haninge är samtidigt en växande kommun och en av de åtta kommuner som i Regional utvecklingsplan för Stockholms län, RUFS 2010, är utpekade som regional stadskärna.

En viktig uppgift i utvecklingen av den nya stadskärnan blir att värna kommunens biologiska värden och ekologiska samband samtidigt som mark behöver tas i anspråk för nya bostäder, företagsområden och infrastruktur.

Kommunstyrelseförvaltningen har nu, på uppdrag av Miljönämnden, tagit fram en naturvårdsplan att användas som kunskapsunderlag och vägledning för den fortsatta samhällsplaneringen och naturvårdsarbetet.

Syfte

Naturvårdsplanens övergripande syfte är att bevara och utveckla kommunens naturvärden och därmed skapa förutsättningar för välfungerande ekosystem och en rik biologisk mångfald.

Ärendets beredning

2012-07-10 sändes en remissversion av Naturvårdsplanen ut för synpunkter till drygt 100 olika instanser. Remisstiden gick ut 2012-10-31 och sammanlagt 38 remissvar har kommit in. De inkomna synpunkterna har sammanställts och i förekommande fall inarbetats i den version av naturvårdsplanen som nu ligger för antagande.

Underlag för beslut

- Remissammanställning, Naturvårdsplan för Haninge kommun
- Förslag till Naturvårdsplan för Haninge kommun, beslutsunderlag april 2013

Förslag till beslut

Miljönämnden beslutar

1. Miljönämnden godkänner förslag till Naturvårdsplan för Haninge kommun samt överlämnar det till kommunfullmäktige för antagande.

2. Paragrafen förklaras omedelbart justerad.

_____

Arbetsutskottets förslag till beslut

Enligt kommunstyrelseförvaltningens förslag.

Malin Löfgren (kommunekolog, KSF) föredrar ärendet och informerar om att det är några smärre justeringar som måste göras i Naturvårdsplanen avseende faktasiffror samt tillägg med tacktext och angivande av referensgruppen som arbetat med Naturvårdsplanen. Rättelseblad med de justerade siffrorna läggs på miljönämndens bord.

John Lind (V) påpekar diverse stavfel samt felaktiga sidhänvisningar. Dessa måste rättas till.

Kenneth Forsberg (S) yrkar att tillägg ska göras i form av tacktext och angivande av referensgrupp som arbetat med Naturvårdsplanen. Till detta ska även rättelsebladet läggas till och förvaltningen ges möjlighet att göra de av miljönämnden påtalade korrigeringarna.

Miljönämnden instämmer i John Linds (V) och Kenneth Forsbergs (S) förslag och yrkanden.

Miljönämndens beslut

Miljönämnden beslutar

1. Miljönämnden godkänner förslag till Naturvårdsplan för Haninge kommun med de av nämnden föreslagna ändringar samt överlämnar det till kommunfullmäktige för antagande.

2. Paragrafen förklaras omedelbart justerad.

Expedieras: Akt
För verkställighet: KS

Utdragets riktighet intygas

Haninge, 2015-06-30

Anna Clara Stenvall

Haninge kommun

Kommunstyrelseförvaltningen

Mars 2013

Strategisk planering

Malin Löfgren

Remissammanställning Naturvårdsplan

2012-07-10 skickades en remissversion av Haninge kommuns Naturvårdsplan ut för synpunkter till drygt 100 olika intressenter. Naturvårdsplanen, inklusive kartor och bilagor, finns sedan dess tillgänglig på kommunens hemsida.

Sammanlagt har 38 remissvar inkommit.

I de fall synpunkter kommit in som rör sådant som kommunen inte har förfogande över eller sådant som inte har någon koppling till föreliggande naturvårdsplan har dessa i allmänhet utelämnats från remissammanställningen. Som exempel kan nämnas synpunkter på att Försvarsmaktens verksamhet vid Berga på olika sätt är störande för friluftslivet eller att Fortifikationsverkets mark bör förbli i statlig ägo.

Synpunkter som lämnats i flera remissvar

Några synpunkter återkommer i flera remissvar och besvaras därför nedan istället för under respektive remissvar. Inom parentes anges i vilka remissvar liknande synpunkter finns att läsa.

- Tyresta nationalpark bör klassas som nationellt värdefull. (Länsstyrelsen, Naturskyddsföreningen i Haninge, Stockholms universitet, Stiftelsen Tyrestaskogen)

Kommentar: Tyresta nationalpark är givetvis en nationellt värdefull biotop vilket nu justerats i Naturkatalogen.

- Naturkatalogen är alltför plottrig och det finns risk att man uppfattar de utpekade naturvärdesobjekten som isolerade fragment. För att säkerställa områdenas värden är det nödvändigt att åstadkomma en grön infrastruktur i landskapet så att de olika objekten binds samman och spridning av djur och växter möjliggörs. Naturvärdena måste bedömas även utifrån ett landskapsperspektiv. (Naturskyddsföreningen i Haninge, Stockholms universitet)

Kommentar: Naturkatalogen har kompletterats med en karta över områden som i sin helhet är viktiga att bevara för att de ingående naturvärdesområdena ska kunna skyddas. Denna karta bygger i första hand på att områden knutits ihop med hjälp av en buffertzon som lagts kring varje naturvärdesobjekt. I områden där naturvärden utifrån ett landskapsperspektiv är kända har större områden identifierats. I samband med kommunens översiktsplanearbete (ÖP 2015) ska en studie över ekologiska

samband göras. Med denna som underlag ska större s k. helhetsområden avgränsas och därmed kan en grön infrastruktur i landskapet skapas.

- Geologiskt värdefulla objekt saknas i Naturkatalogen (Naturskyddsföreningen i Haninge, Stockholms universitet)

Kommentar: Geologiskt värdefulla objekt har tillförts Naturkatalogen vilket inneburit högre klassning av ett antal områden på bl a. Ornö och Utö.

- En konkret plan för hur kommunen avser att hantera problemet med det ökade antalet vildsvin i kommunen efterlyses. (Friluftsfrämjandet, Lantbrukarnas riksorganisation (LRF))

Kommentar: Kommunen har, i samarbete med viltvårdsrådet, påbörjat arbetet med en policy för hantering av vildsvinsstammen på kommunal mark. På sikt bör en förvaltningsplan tas fram där berörda intressenter som kommunen, privata markägare, jägare m fl. gemensamt utarbetar en plan för hela kommunen. En punkt om detta har lagts till i naturvårdsplanens åtgärdsdel, under rubriken "Skötsel och miljöövervakning".

- Källhänvisning saknas (Länsstyrelsen, Stockholms universitet)

Kommentar: Naturvårdsplanen har kompletterats med en källhänvisning

- Haninge kommun bör ge ett permanent skydd för den rationella jordbruksmarken både på grund av det småskaliga jordbrukets artrikedom och för att garantera att brukandet kan fortsätta nu och i framtiden. (LRF, Christina Lindberg, Övre Välsta gård)

Kommentar: Ett stycke om värdet av sammanhängande jordbruksmark har lagts till i naturvårdsplanen.

En åtgärd om att undvika exploatering i större sammanhängande brukad jordbruksmark, har tillförts åtgärdsplanen under kategorin Odlingslandskapet.

- Synpunkter på planprogrammet vid Vendelsö/Forsen, bland annat att det strider mot RUFS 2010 om byggande i kollektivtrafiknära läge, skadar höga naturvärden samt riskerar att påverka nationalparken negativt. (Vendelsö fastighetsägarförening, Villaägarna, Haninge - Tyrseökretsen)

Kommentar: Synpunkterna på planprogrammet för Vendelsö/Forsen kommer att behandlas i programsamrådsredogörelsen. Inkomna synpunkter har även lämnats till Stadsbyggnadsförvaltningen/planavdelningen.

Slutligen konstateras att flera organisationer uttryckt en önskan om att delta i ett framtida natur- och miljövårdsråd.

På nästföljande sidor följer en sammanställning av de inkomna remissvaren fördelade på olika kategorier.

Kommunala nämnder, bolag och verksamheter

1. Kultur och fritidsnämnden

Kultur- och fritidsnämnden anser att naturvårdsplanen är detaljerad och mycket bra utformad. Nämnden har dock en synpunkt när det gäller området ”Skötsel och grön miljöövervakning”, där naturvårdsplanen föreslår att Kultur- och fritidsnämnden ska vara ansvarig för bekämpningsplanen för jätteloka. Här anser nämnden att Kultur- och fritidsnämnden kan utgöra en samarbetspartner, men att ansvaret ska ligga på Kommunstyrelsen.

Kommentar: Ansvaret för bekämpningen av jätteloka har flyttats till Kommunstyrelsen.

2. Stadsbyggnadsnämnden

Stadsbyggnadsnämnden lämnar nedanstående synpunkter:

- Uppgift om upphovsrätt saknas när det gäller kartmaterialet.
- Kartmaterialet i bilaga 2, Skyddad natur i Haninge, håller inte tillräckligt god kartografisk kvalitet.
- Kartmaterialet bör kompletteras med buffertzoner kring naturvärdesobjekten för att undvika negativ påverkan på dessa.
- En överenskommelse mellan Kommunstyrelseförvaltningen och Stadsbyggnadsförvaltningen avseende användning och spridning av geografisk information saknas och bör lösas.
- Finansieringen av större investeringar och driftsprojekt bör ske med tilläggsanslag.
- Uppdatering och revidering av kommunens grönplan är angelägen och bör genomföras i samband med ÖP-arbetet. Ansvaret bör ligga på Kommunstyrelsen. Stadsbyggnadsnämnden konstaterar att värnandet av de gröna kilarna och svaga sambanden är en svår fråga och att möjliga lösningar för känsliga lägen bör konkretiseras i ett politiskt förankrat strategiskt dokument, till exempel en grönplan.
- Ansvaret för utveckling av kolonilotter bör ligga på Kommunstyrelsen.
- Källhänvisning saknas för uppgiften om rekommenderat maximalt avstånd till grönområde.
- Fristående naturvärdesutredningar kan tas fram vid planläggning av tidigare oexploaterad mark som ett alternativ till en utökning av miljökonsekvensbeskrivning.
- En sociotopkarta bör endast tas fram vid omedelbart förestående planläggning då sådant material åldras snabbt.
- Huvudansvaret för att hitta former för att säkerställa kompensation vid förluster av ekosystemtjänster och naturvärden till följd av exploatering bör ligga på Kommunstyrelsen.

Kommentarer: Stadsbyggnadsnämndens synpunkter gällande kartmaterialet är beaktade. När det gäller önskan om en överenskommelse mellan Stadsbyggnadsförvaltningen och Kommunstyrelseförvaltningen angående användning och spridning av geografisk information är detta en fråga som ligger utanför behandlingen av naturvårdsplanen.

När det gäller finansiering av åtgärder ska medel äskas, av ansvarig nämnd, i den årliga budgetprocessen.

Ansvaret för att revidera kommunens grönplan från 1989 flyttas till Kommunstyrelsen. Revideringen kommer sannolikt inte att genomföras i samband med ÖP-arbetet då ÖP-beredningen bedömt att naturvårdsplanen, tillsammans med den gamla grönplanen samt en studie om gröna, svaga samband, som ska genomföras 2014, utgör ett tillräckligt underlag för ÖP 2015.

Ansvaret för utveckling och tillskapande av nya kolonilotter (odlingslotter) flyttas till Kommunstyrelsen.

Referens till aktuella forskningsrapporter angående rekommendationen om max 300 meter mellan bostad och grönområde har lagts till i källförteckningen.

Punkten om att alltid ta fram en miljökonsekvensbeskrivning vid planläggning av tidigare oexploaterad mark utgår. Uppdraget att utreda om det finns specifika omständigheter som med automatik ska innebära att en MKB upprättas, läggs till i uppdraget att "revidera och uppdatera mallen för behovsbedömning av miljöbedömning"

Punkten om sociotopkarta tas bort ur naturvårdsplanen. En sociotopkarta är dock ett viktigt underlag vid detaljplanering och kan med fördel tas fram vid framtagning av planprogram eller enskilda detaljplaner.

Ansvaret för att säkerställa kompensation vid förlust av naturvärden i samband med exploatering flyttas till Kommunstyrelsen. Rutiner ska arbetas fram så att beslut om eventuell ekologisk kompensation kan tas i samband med beslut om plantillstånd.

3. Socialförvaltningen

Socialförvaltningen har inga synpunkter att lämna på naturvårdsplanen. Ärendet är berett inom staben.

4. Grund- och förskolenämnden

Grund- och förskolenämnden påpekar att ordet dagisgård bör bytas ut mot förskolegård.

Grund- och förskolenämnden har översänt grundskolans kursplan i biologi för information och kännedom

Kommentar: Terminologin är justerad.

5. Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden

Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden har tagit del av förslaget till naturvårdsplan och har inga särskilda synpunkter att lämna till miljönämnden.

6. Äldrenämnden

Äldrenämnden ställer sig i huvudsak positiv till förslaget till naturvårdsplan. Nämnden konstaterar att tillgängligheten är en viktig förutsättning för att alla kommuninvånare ska ha möjlighet att nyttja kommunens naturområden och anser därför att kommunen bör ställa flera krav på utformningen av naturplatser för att göra dem mer tillgängliga. Även sandning och plogning samt skyltning som är tydlig och lättförståelig är en del i arbetet för ökad tillgänglighet. Äldrenämnden påpekar även att det är angeläget att särskilt poängtera vikten av att även personer med nedsatt rörelse- och/eller orienteringsförmåga har tillgång till närliggande natur.

Kommentar: Vikten av att personer med nedsatt rörelse- och/eller orienteringsförmåga har tillgång till närliggande natur har poängterats i planen.

7. Tornberget

Tornberget konstaterar att man inte har några avvikande uppfattningar kring det som föreslås i naturvårdsplanen utan understryker vikten av att naturvårdsplanen genomförs.

8. Södertörns miljö- och hälsoskyddsförbund (SMOHF)

SMOHF konstaterar att naturvårdsplanen, tillsammans med vattenplanen, ger en bra helhetsbild av grundläggande naturvårdsfrågor. SMOHF anser dock att planen bör vara mera detaljerad speciellt vad gäller konfliktbedömning, ekonomisk rimlighet och uppföljning.

SMOHF lämnar nedanstående synpunkter:

- Det vore önskvärt att, för tydlighetens skull, ha med viktiga åtgärder från vattenplanen även i naturvårdsplanen.
- Förbundet önskar vidare ett förtydligande angående Husbyån i relation till Slätmossens dagvattenanläggning.
- Klargörande önskas gällande redovisning av uppskattade kostnader för åtgärder.
- SMOHF samarbetar gärna med kommunen när det gäller information till kommunens jord/skogsbrukare respektive ägare av golfbanor.
- Ett tydligare ställningstagande från kommunen efterlyses när det gäller målsättning för kommunens jordbruk i riktning mot ett extensivt och hållbart brukande och en ökad andel ekologisk produktion.
- En tydligare redovisning av hur en uppföljning av naturvårdsplanen är tänkt att göras önskas.
- I bilaga 3 bör begreppet Latinskt namn bytas ut mot Vetenskapligt namn som är mera korrekt.
- SMOHF önskar en tydligare struktur och layout i åtgärdsplanen.

Kommentarer: De åtgärder i vattenplanen, vars hvudsyfte är naturvård och gynnande av biologisk mångfald, har tillförts även naturvårdsplanen.

Ett förtydligande har gjorts angående Husbyån.

De uppskattade kostnader som låg med i remissversionen av naturvårdsplanen har helt tagits bort. Anledningen till detta är svårigheten i många fall att göra en rimlig kostnadskalkyl. Kostnader kommer sannolikt att förändras från tidpunkten för planens antagande till dess att åtgärden genomförs vilket också legat till grund för bedömningen att helt avstå från kostnadsuppskattningar.

SMOHF har lagts till som samarbetspartner under åtgärdsplanens rubrik Kunskapsspridning.

Det ligger givetvis i linje med naturvårdsplanens intentioner att kommunens jordbruksmarker ska brukas på ett hållbart sätt och med ekologiska metoder. I ett läge när arealen brukad, och framförallt betad, mark minskar kraftigt är huvudambitionen dock att skapa förutsättningar för att markerna över huvud taget kan brukas även i framtiden. I den information till kommunens jord/skogsbrukare som planeras kan dock information om exempelvis värdet av naturbete samt extensivt, ekologisk brukande ingå.

När det gäller uppföljning av planen kommer en genomgång av vilka åtgärder som genomförts under året att göras årligen.

Åtgärdsplanens struktur har setts över och förtydligats.

9. Södertörns brandförsvarsförbund (SBFF)

Södertörns brandförsvarsförbund (SBFF) har inget att erinra gällande naturvårdsplanen i Haninge kommun.

Övriga kommuner och myndigheter

10. Nynäshamns kommun

Nynäshamns kommun konstaterar att naturvårdsplanen är mycket innehållsrik och konkret med många bra åtgärder. Speciellt positiv ställer sig kommunen till åtgärderna som syftar till ett mellankommunalt samarbete kring de gemensamma gröna kilarna. Hanvedenkilen har i Nynäshamns ÖP förlängts och kopplats samman med lokala värdekärnor för att säkerställa en sammanhängande grönstruktur.

Kommunen informerar att den del av Hanvedsmossen som ligger i Nynäshamns kommun har högt naturvärde (klass 3) i Nynäshamns naturinventering.

11. Huddinge kommun

Huddinge kommun (miljönämnden och samhällsbyggnadsnämnden) anser att naturvårdsplanen är ett gediget material som bör utgöra en bra grund för Haninges framtida naturvårdsarbete liksom att intentionerna ligger i linje med Huddinge kommuns ambitioner. Huddinge konstaterar vidare att flera viktiga naturområden delas mellan de två kommunerna och att det därför är speciellt viktigt med samsyn gällande bevarande av biologisk mångfald och rekreation och friluftsliv.

Huddinge kommun poängterar vidare betydelsen av att naturvårdsplanens ambitioner integreras med översiktsplanen. Detta gäller såväl målformuleringar som utpekande av specifika områden med höga värden för biologisk mångfald, rekreation och friluftsliv.

Naturvårdsplanens textavsnitt och åtgärdsplan skulle sannolikt vinna på att kortas för att bli än mer konkreta.

Åtgärdsplanen bör lyftas till början av planen för att få större tyngd.

Kommentar: Åtgärdsplanen (med målformuleringar och åtgärder) har lagts som ett tidigare kapitel i planen.

12. Värmdö kommun

Värmdö kommun meddelar att man inte har för avsikt att yttra sig över naturvårdsplanen.

13. Södertälje kommun

Kommunstyrelsen i Södertälje kommun redovisar att man beslutat att överlämna remissen till Miljönämnden för direkt besvarande. Något svar från Miljönämnden har dock inte inkommit.

14. Länsstyrelsen

Länsstyrelsen konstaterar att naturvårdsplanen är ambitiös, välskriven och genomtänkt. Länsstyrelsen ställer sig speciellt positiv till kommunens ambition att bilda fler naturreservat samt till kommunens planerade arbete för skyddsvärda träd. Länsstyrelsen konstaterar att man på olika sätt gärna är behjälplig i dessa arbeten, bl.a. uppmanas kommunen att söka LONA-bidrag (bidrag för LOkal NAturvårdssatsning).

Länsstyrelsen lämnar följande synpunkter:

- Byt ut ordet kulturlandskap mot odlingslandskap när ordet används som en distinktion gentemot skog och skärgård.
- Avsnittet om kulturmiljö håller inte samma sakliga klass som resten av naturvårdsplanen. Länsstyrelsen föreslår en översyn av texten och att tyngdpunkten i avsnittet läggs på bebyggelse, fornlämningar och kulturlandskapets värden.
- I avsnittet om ädellövskogar bör korrigering ske gällande påstående kring 1000-åriga ekar.
- Den sammanlagda arealen för nyckelbiotoper i kommunen bör anges.
- Naturreservat, nationalpark och Natura 2000-område saknas i underlag för naturvårdsklassning. Länsstyrelsen anser att utgångspunkten generellt bör vara att Natura 2000-områden förs till klass 1, nationellt värde. Även vattenområden med definierad naturtyp inom Natura 2000 bör generellt föras till klass 1.
- Bör påpekas i bilaga 1 att alla Natura 2000-områden också utgör riksintressen enligt MB 4 kap.
- Styckena om Natura 2000-områden bör placeras i lagtextordning och ej, så som nu, sist.
- Paragrafer som gäller för Natura 2000-områden (7 kap 27§-29b§) bör tillföras bilagan om Naturen i Lagstiftningen.

- Tyresta nationalpark bör i sin helhet betraktas som ett nationellt intresse och ges klass 1.
- Områdena i bilaga fyra bör listas i strikt löpnummerordning.
- Det vore lämpligt att tillfoga källhänvisningar och referenslista.

Kommentarer: Ordet ”kulturlandskap” har ersatts av ordet ”odlingslandskap” när det används som en distinktion gentemot skog och skärgård.

Textjusteringar har gjorts i avsnittet om kulturlandskap. Fokus har dock inte lagts på byggnader och fornlämningar så som Länsstyrelsen föreslagit. En bedömning har gjorts att en redovisning av byggnader och fornlämningar inte ryms i uppdraget om att ta fram en naturvårdsplan. En uppdatering av kommunens kulturmiljöprogram skulle dock vara önskvärd.

Textjusteringar i enlighet med Länsstyrelsens synpunkter har gjorts gällande ekar, Natura 2000-områden och klassningen av Tyresta nationalpark.

Den sammanlagda arealen nyckelbiotoper och naturvärdesobjekt har angivits.

Naturvärdesområdena i bilaga 4 har justerats i strikt löpnummerordning.

Naturvårdsplanen har kompletterats med en källhänvisning

Se även kommentar på sid.1 under rubrik ”Synpunkter som lämnats i flera remiss-svar"

15. Stockholms läns landsting

Stockholms läns landsting, SLL, ser det som positivt att naturvårdsplanen tar sin utgångspunkt i den regionala utvecklingsplanen för Stockholmsregionen, RUFS 2010. Landstinget vill även framhålla att den delregionala utvecklingsplanen för Stockholms kust och hav (RTK rapport 15:2008) är fortsatt aktuell som underlag för den kommunala planeringen.

Landstinget påpekar att mellankommunal samverkan är viktig när det gäller arbetet med de gröna kilarna samt med gröna svaga samband och anser därför att det vore önskvärt att mellankommunal samverkan ryms inom rubriken Fysisk planering i åtgärdsplanen.

Landstinget föreslår vidare att åtgärden ”ge riktad info till skärgårdsbor om vikten av att hushålla med dricksvatten, breddas till att omfatta alla fastighetsägare i skärgården samt även övriga områden där det finns risk för saltvatteninträngning.

SLL avstår från att ge synpunkter på del 5, Objektkatalog (numera kallad Naturkatalog).

Kommentarer: En punkt angående mellankommunal samverkan har lagts till under rubriken Fysisk planering i åtgärdsplanen.

En textjustering har gjorts i enlighet med SLL:s synpunkter ovan, angående åtgärden om dricksvatten.

16. Jordbruksverket

Jordbruksverket avstår från att yttra sig över förslag till naturvårdsplan för Haninge kommun.

17. SLU

SLU avstår från att lämna synpunkter på betänkandet.

18. Trafikverket

Trafikverket informerar om att verket bedriver arbete med att åtgärda brister i det befintliga transportsystemet för utpekade indikatorarter som t.ex. fisk, groddjur, utter och hjortdjur. Trafikverket har även tagit fram åtgärdsprogram för att åtgärda barriärer för ekologisk mångfald och friluftsliv och vill gärna samarbeta med kommunen i dessa frågor.

Trafikverket anser att kommunen bör titta på bullerstörningars betydelse i samband med naturvärdesklassningarna.

I övrigt förutsätter trafikverket att naturvårdsplanen inte medför begränsningar för drift- och underhållsarbeten av statliga väg- och järnvägsanläggningar.

Kommentar: Naturvårdsplanens naturvärdesklassningar bygger enbart på biologiska värden vilket gör att eventuella bullerstörningar inte har någon betydelse för klassningen.

Föreningar, företag och enskilda

19. Naturskyddsföreningen i Haninge

Naturskyddsföreningen menar att planen tar ett bra helhetsgrepp när det gäller naturvårdsfrågor i kommunen och att den utgör ett utmärkt kunskapsunderlag för kommunens framtida planering. Naturskyddsföreningen välkomnar också den samlade dokumentationen över Haninges kända naturvärden (Naturkatalogen).

Naturskyddsföreningen vill lämna följande synpunkter:

- Det saknas limniska och marina miljöer i Naturkatalogen.
- Det saknas några rikkärr i redovisningen av kommunens rikkärr.
- Kalktallskogar finns på fler ställen i kommunen än på Utö så som redovisas i Naturvårdsplanen.
- Landhöjningen är 3-4 mm/år ej 7 som anges i planen.
- Betydelsen av kantzoner mot vattendrag bör lyftas fram tydligare.
- Stycket om vasstränder bör utvecklas och förtydligas.
- Saknar en redovisning av sjöstrandängar.
- Fladdermöss bör läggas till i stycket om däggdjur.
- Fiskar bör läggas till som beskriven organismgrupp.

- Ett förtydligande om vattenekosystemens speciella uppbyggnad vore önskvärt.
- Objektkatalogen är för plottrig med många småområden. Det är viktigt att se till helheten och inte endast utgå från naturvärden knutna till olika biotoper. Naturskyddsföreningen önskar att större sammanhängande områden anges mera med utgångspunkt från ett landskapsperspektiv.
- Många skärgårdsområden med höga naturvärden saknas.
- Geologiska objekt saknas så gott som helt.
- Föreningen redovisar en noggrann genomgång av alla naturvärdesområden med utgångspunkt i föreningens samlade kunskaper om kommunens naturvärden. Ett stort antal detaljerade synpunkter på objektkatalogen redovisas.
- Avsnitten om skogslandskapet och landskapsförändringar är mycket bra.
- Naturskyddsföreningen önskar att Haninge kommun köper in värdefull skog inom kommunens gränser om den hotas av avverkning.

Kommentarer: Naturskyddsföreningens synpunkter har i huvudsak beaktats. Flera naturvärdesområden har lagts till, bl a. med utgångspunkt från geologiska värden. En klassning av kommunens vattenområden har gjorts och därmed har ett antal nya naturvärdesområden i skärgården samt i sjöar och vattendrag tillkommit.

Flera naturvärdesobjekt har klassats om i samråd med Naturskyddsföreningen.

Några av Naturskyddsföreningens önskemål om kompletteringar i texten har inte varit möjliga av utrymmesskäl.

Naturskyddsföreningens önskan om att kommunen köper in värdefull skog inom kommunens gränser som hotas av avverkning är inte möjligt att tillföra naturvårdsplanen.

Se även kommentar på sid. 1 under rubrik ”Synpunkter som lämnats i flera remissvar"

20. Friluftsfrämjandet, Haninge lokalavdelning

Friluftsfrämjandet uppskattar att kommunen vill verka för ökad tillgänglighet till naturen. Föreningen anser att det vore bra med en mera konkret plan för vildsvinsstammen. Föreningen föreslår också att parkeringsplatsen vid Höjden utvidgas och förses med P-skylt.

Kommentarer: Frågan om P-platsen vid Höjden har överlämnats till stadsbyggnadsförvaltningen som ansvarar för väghållningen. Frågan ligger på en sådan detaljnivå att den inte kan beröras i naturvårdsplanen.

Se även kommentar på sid. 1 under rubrik ”Synpunkter som lämnats i flera remissvar"”

21. Södra skärgårdens intresseförening (SSFI)

Södra skärgårdens intresseförening vill lyfta nedanstående frågor som specifikt angelägna:

- Verka för att områden med stora naturvärden skyddas som naturreservat.
- SSIF är positiv till inrättande av ett natur- och miljövårdsråd och är gärna representerade i ett sådant råd.
- SSFI konstaterar att mycket stränder har exploaterats i Haninges skärgård. Kommunens vägledning för strandskyddsbedömning kan vara ett steg i rätt riktning när det gäller hanteringen av strandskyddsärenden. Föreningen ser fram emot en remiss för att denna policy antas av KF.
- Påpekar att det är av största vikt att skydda den unika kulturella miljön som finns i kommunen samtidigt som en utveckling inte hindras.
- SSFI påpekar att det är självklart i en väl fungerande kommunal organisation att kommunens naturvårdskompetens alltid informeras vid planförfrågningar eller andra exploateringsförslag som berör naturmark liksom att kommunens naturvårdskompetens alltid ges möjlighet att delta i startmöten avseende detaljplaner och planprogram.

Kommentar: När det gäller skyddet av den kulturella miljön är det givetvis angeläget att värna denna när kommunen utvecklas. Den kulturella miljön avseende byggnader etc. ligger dock utanför naturvårdsplanens område.

22. Skärgårdens intresseföreningars kontaktorganisation (SIKO)

SIKO anser det vällovligt att kommunen tagit fram en omfattande och tydlig naturvårdsplan som grund för arbetet med att förvalta bl.a. skärgårdens känsliga miljöer, biologisk mångfald och ekosystem. SIKO påpekar dock vikten av att anpassa åtgärder och regler så att boende och verksamma i naturområden har möjlighet att bo kvar och utveckla sina verksamheter.

SIKO finner det märkligt att ingen av dess lokalföreningar finns med i kommunens sändlista för remissversionen av naturvårdsplanen.

SIKO föreslår att Haninge kommun snarast sänder remissversionen, med ökad svarstid, till nämnda lokalföreningar samt till berörda privata markägare.

Kommentarer: Att inte SIKO:s lokalföreningar fanns med på sändlistan för remissen var ett medvetet val. Tanken var att skicka remissen till SIKO som då gavs möjlighet att sända remissen vidare till sina lokalavdelningar för att inhämta deras synpunkter.

23. Södertörnskretsen av Svenska Turistföreningen

Södertörnskretsen av Svenska Turistföreningen har inga synpunkter att tillägga.

24. Skärgårdsstiftelsen

Skärgårdsstiftelsen anser att kommunens förslag i sin helhet är väl genomtänkt och mycket bra och ser fram emot ökade möjligheter till samarbete i linje med föreslagen plan.

Skärgårdsstiftelsen lämnar nedanstående synpunkter:

- Positivt att kommunen vill arbeta för att markägare till värdefulla naturområden har kunskap om dessa och hur de ska skötas för att deras värden ska bevaras och utvecklas.
- Skärgårdsstiftelsen ser mycket positivt på att det enligt planen ska kunna avsättas medel för att stötta både jordbruksanknutet och annat naturvårdsarbete som görs även på mark som inte ägs av kommunen.
- Skärgårdsstiftelsen ingår gärna i ett natur- och miljövårdsråd.
- Några detaljerade synpunkter lämnas under rubrikerna skärgårdsskogar och odlingslandskap, Vandringsleder, Fågelskådning och fiske samt snorkelleden på Nåttarö.
- Skärgårdsstiftelsen noterar att stiftelsen inte står nämnd som föreslagen samarbetspartner i del 4 Övergripande målsättningar och åtgärdsplan vilket man gärna skulle göra.

Kommentarer: De detaljsynpunkter som lämnats har i huvudsak beaktats och tillförts naturvårdsplanen.

Förslaget att redovisa fredningsområden för fisk under rubriken Fågelskådning och fiske har dock inte hörsammats eftersom dessa områden anger var man INTE får fiska. Fredningsområden för fisk finns däremot redovisade under rubriken Skyddad natur.

Att Skärgårdsstiftelsen inte står nämnd som en möjlig samarbetspartner gällande naturvården i skärgården är ett rent misstag och har givetvis åtgärdats.

25. Stockholms universitet

Stockholms universitet anser att naturvårdsplanen är väl genomarbetad och bör vara ett användbart redskap i avvägningen mellan bevarande och utbyggnadsintressen i kommunens framtida utveckling. Planen är översiktlig och pedagogiskt utformad och ger en god bild av naturförhållandena i kommunen.

Beskrivningarna har dock en stark tonvikt på biologiska värden och de geovetenskapliga värdena bör vidareutvecklas.

Det är önskvärt att föra in en del referenser till forskningsresultat som omnämns i planen.

Det är mycket angeläget att naturvårdsplanen i ett kommande skede kompletteras med större sammanhängande områden så att de små och utspridda naturvårdsobjekten knyts samman till fungerande ekologiska enheter. Även i detta sammanhang bör de biologiska värdena kompletteras med geovetenskapliga, sociala och pedagogiska värden.

Föreslår att bl.a. delar Ornö och Utö ges högre värde p g a. sina geologiska värden.

Föreslår att Tyresta nationalpark klassas högre p g a. geologiska värden på nationell nivå.

Kommentarer: Omklassningar av naturvärdesområden har gjorts, bl a. med utgångspunkt från höga geologiska värden.

Naturvårdsplanen har kompletterats med ett utförligare geologiskt kapitel.

Se även kommentar på sid. 1 under rubrik ”Synpunkter som lämnats i flera remissvar"

26. Stiftelsen Tyrestaskogen

Stiftelsen Tyrestaskogen tycker att planen är väl genomarbetad och ställer sig bakom dess övergripande målsättningar.

Stiftelsen Tyrestaskogen lämnar nedanstående kommentarer vilka uteslutande behandlar hur Tyresta behandlas i planen.

Ordet Tyrestastiftelsen ska bytas mot Stiftelsen Tyrestaskogen.

- Förvaltare av nationalparken är Stiftelsen Tyrestaskogen enligt beslut av Länsstyrelsen.
- Föreslår att Tyresta nationalpark klassas högre p.g.a. biologiska värden på nationell nivå.

Kommentar: Stiftelsen Tyrestaskogens synpunkter har beaktats.

Se även kommentar på sid 1 under rubrik ”Synpunkter som lämnats i flera remissvar"

27. Dalarö hembygdsförening

Dalarö hembygdsförening finner naturvårdsplanen välgjord och intressant. Föreningen påpekar några avvikelser mellan listan över naturvärdesobjekt och kartblad nr. 3

Kommentar: De avvikelser som påtalats är åtgärdade.

28. Stockholms lokaltrafik (SL)

SL anser att det är positivt att informera om Haninges natur vid busshållplatser och pendeltågsstationer men vill påpeka att detta inte är något som SL finansierar. SL påtalar även att information som sätts upp i SL:s infrastruktur måste följa SL:s riktlinjer.

29. Vendelsö fastighetsägarförening

Vendelsö fastighetsägarförening anser att planen på det stora hela ger en god och övergripande inblick i kommunens intentioner för att främja den mångfald av naturtyper som i dag finns inom Haninge kommun.

Vendelsö fastighetsägarförening lämnar följande synpunkter:

- Otydligt vad som menas med ”värdekärnor i Haninges natur”. Innebär utpekandet någon form av skydd?
- Viktigt att fatta långsiktiga och hållbara beslut, inte bara vad som ska ske inom fem år.
- Viktigt att kommunen tillämpar skrivningarna i planen om att undvika att ta stora, orörda områden utanför, eller i anslutning till staden i anspråk för bebyggelse.

- Påpekar att planerna på byggande av 150 villor i Vendel/Forsen är olämpligt då området inte är kollektivtrafiknära samt att det skulle ta ett stort orört skogsområde i anspråk.
- VF anser att Haninge kommun generellt är alltför generösa med dispenser för både ”strandskydd, närhet till naturmark och storlek på hus”.
- VF deltar gärna i ett Natur- och miljövårdsråd.
- VF noterar att föreningen inte står som remissinstans vilket man finner märkligt.

Kommentarer: Texten gällande ”värdekärnor i Haninges natur” har justerats i syfte att tydliggöra skrivningen.

Beslut om dispenser, exempelvis gällande detaljplaner eller strandskydd, ligger inte inom naturvårdsplanens område.

Att VF inte stod med på sändlistan på remissinstanser är en miss från kommunens sida och vi uppskattar att remissen ändå nådde fram.

Se även kommentar på sid 1 under rubrik ”Synpunkter som lämnats i flera remissvar"

30. Villaägarna, Haninge - Tyresökretsen remissvar 1

Villaägarna, Haninge - Tyresökretsen (nedan kallade Villaägarna) lämnar nedanstående synpunkter:

- Villaägarna, Haninge – Tyresökretsen beklagar att föreliggande remiss skickats till Villaägarna centralt och inte direkt till Haninge – Tyresökretsen.
- Villaägarna konstaterar att Tyresta naturreservat fungerar som en ”buffertzon” gentemot Tyresta nationalpark vilket också står angivet som en del i naturreservatets syfte. Någon motsvarande buffertzon finns inte gentemot nationalparkens nordvästra gräns. I ÖP 2004 klassas hela grönområdet mellan nationalparken och bebyggelsen i nordväst som tätortsnära grönområde. I Vendelsöberedningens utvecklingsplan för Vendelsö anges endast en zon på några hundra meter som buffert mot nationalparken vilket Villaägarna anser vara ett allt för svagt skydd för nationalparken.
- Villaägarna påtalar att obebyggda delar av området mellan Vendelsös mer bebyggda delar och nationalparken bör förbli obebyggda. Hela detta mellanliggande område bör utgöra en glest bebyggd buffertzon till Tyresta nationalpark. Delar av området som t ex. det runt Svartsjön, det mellan Ramsjön och Lycksjön med Nordankärrsberget, skogsområdet mellan Tutviken och Högdalen/Österäng samt skogsområdet mellan Bondvägen och Lyckeby bör antingen tillföras naturreservatet eller alternativt fortsätta att vara klassade som tätortsnära grönområden.
- Villaägarna ifrågasätter starkt den bebyggelse som planeras utefter Bondvägen i anslutning till Forsen då man bl a. menar att den helt strider mot intentionerna i RUFS 2010 som tydligt anger att mera centrala lägen, med tillgång till kollektivtrafik, bör prioriteras för bostadsbyggande.

- En oberoende utredning bör genomföras om huruvida nationalparken kan komma att påverkas negativt om ytterligare bebyggelse tillkommer i dess närområde. I väntan på en sådan utredning bör det aktuella planprogrammet för Vendelsö/Forsen uppskjutas.

Kommentar: Kommunstyrelseförvaltningen beklagar att den lokala kretsen av Villaägarna fick tillgång till remissen i ett sent skede. Naturvårdsplanen skickades ut till över 100 remissinstanser. När det gäller organisationer skickades den i allmänhet till huvudorganisationen som därmed gavs möjlighet att inhämta synpunkter alternativt sända remissen vidare till sina lokala organisationer.

I samband med kommunens översiktsplanearbete (ÖP 2015) ska en studie över ekologiska samband göras. Med denna studie som underlag kan större områden identifieras, som i sin helhet är viktiga för att värna områden med specifikt höga naturvärden som exempelvis Tyresta nationalpark.

Synpunkter som rör vilka områden som bör klassas som tätortsnära grönområden har överlämnats till ÖP-beredningen.

Synpunkten om en utredning av om nationalparken kan komma att påverkas negativt av ytterligare bebyggelse i närområdet kommer att tas upp till diskussion tillsammans med Stiftelsen Tyrestaskogen och Tyresö kommun.

Se även kommentar på sid. 1 under rubrik ”Synpunkter som lämnats i flera remissvar"

31. Villaägarna, Haninge - Tyresökretsen remissvar 2

Villaägarna, Haninge - Tyresökretsen (nedan kallade Villaägarna) har lämnat in ytterligare ett remissvar där man lämnar nedanstående synpunkter:

- Villaägarna instämmer i planens uppfattning att Haninge kommun ska verka för att köpa in den mark som Stockholms stad äger inom Haninge kommuns kommungräns.
- Kommunen bör verka för att mark som ägs av Fortifikationsverket förblir i statlig ägo.
- Anser det självklart i en välfungerande kommunal organisation att kommunens naturvårdskompetens alltid informeras vid planförfrågningar eller andra exploateringsförslag som berör oexploaterad naturmark.
- Villaägarna är gärna representerade i ett eventuellt Natur- och miljövårdsråd.
- Angeläget att styra upp hanteringen av strandskyddsdispenser i kommunen och emotser en remiss gällande ett antagande i KF av kommunens vägledning för strandskyddsbedömning.
- Angeläget att Högstaskogen och Forsla kärr, liksom området mellan Träsksjön och Hemfosa skyddas som naturreservat.
- Villaägarna redovisar även synpunkter kring framtiden för den snart avslutade torvtäkten vid Hanvedsmossen (omhändertagande av schaktmassor) samt övriga grus- och torvtäkter som förekommer i och runt Pålamalm. Framför allt gäller synpunkterna risken för påverkan på Pålamalms vattentäkt.

Kommentarer: Kommunen har i samband med tillståndsansökan för förändrad verksamheten vid Hanvedenmossen krävt att verksamhetens eventuella påverkan på Pålamalms vattentäkt klarläggs innan tillstånd kan ges.

Innan tillstånd för täkt eller deponiverksamhet kan tillstyrkas är det kommunens uppfattning att noggranna utredningar måste göras som visar att påverkan på vattentäkters återfyllnadsförmåga, eller vattenkvalitet, inte föreligger. Det är Länsstyrelsen som slutgiltigt fattar beslut om tillstånd för täktverksamhet.

32. SRV

SRV har inga synpunkter att lämna på innehållet i naturvårdsplanen.

33. Recipharm

Recipharm konstaterar att naturvårdsplanen visar att kommunen har en stark vilja att arbeta för att uppfylla de nationella miljömålen. Planen uppfattas som lättläst och detaljerad.

Recipharm pekar på några otydligheter i formuleringar, bl a. används ordet BÖR på något ställe samtidigt som det på ett annat ställe i planen talas om att samma åtgärd SKA genomföras. Recipharm påpekar att ordet BÖR inte ger tydlighet.

Recipharm saknar en tydligare koppling till företagarna i kommunen. Om kommunen vill engagera och få med företagarna i miljö- och naturvårdsarbetet behöver deras roll beskrivas mer i planen. Recipharm anger punkt 4-6 under rubriken Tätortsnära/Bostadsnära natur om gynnande av biologisk mångfald som ett bra exempel där företagare med mark med fördel skulle kunna engagera sig och arbeta enligt punktens syfte.

Kommentar: Påtalade otydligheter har åtgärdats.

En åtgärd angående utökat samarbete kring naturvård med kommunens företagare har lagts till i åtgärdsplanen under kategorin Tätortsnära natur.

34. Christina Lindberg, Övre Välsta gård

Christina Lindberg, boende på Välsta gård i Tungelsta konstaterar, liksom naturvårdsplanen att jordbruksmarken hyser många hotade och sällsynta arter. Christina föreslår att ytterligare naturvårdsobjekt bör läggas till i området kring Välsta, Mulsta och Nedersta. Bl.a. en hage med ett 30-tal askar varav den största är 3.90 i omkrets. Vidare ett område med stora ekar, den största med fyra meter i omkrets. Därutöver är hela områdets småskaliga jordbrukslandskap mycket artrikt och bör enligt remissvaret i sin helhet värderas högre. Christina önskar att det skrivs in i planen att kommunen inte ska exploatera högkvalitativ jordbruksmark. Vidare konstaterar Christina att kommunen egentligen redan förbundit sig till detta i och med sitt medlemskap i SEKOM (Sveriges ekokommuner) där detta är ett av de kriterier som medlemkommunerna har förbundit sig till.

Kommentarer: Ytterligare naturvärdesobjekt har lagts till i anslutning till Övre Välsta gård.

Se även kommentar på sid. 1 under rubrik ”Synpunkter som lämnats i flera remissvar"

35. Silverberget, Ornö

Markägare på Ornö påtalar några felaktigheter i kartmaterialet som man önskar få korrigerade.

Kommentar: Felaktigheterna har åtgärdats.

36. Haninge SOK

Haninge SOK poängterar att det är av högsta vikt att Haninges skogar får finnas kvar i så orört skick som möjligt. Förenigen kan också tänka sig att förmedla kunskap om hur man tar sig ut i naturen och vistas där på ett ansvarsfullt sätt.

37. Lars Palmgren, Ornö

Lars Palmgren påpekar ett antal felaktiga numreringar i kartmaterialet.

Kommentar: Felaktigheterna har åtgärdats.

38. Lantbrukarnas riksorganisation (LRF)

- LRF poängterar värdet av den öppna jordbruksmarken och önskar ett permanent skydd för kommunens rationella odlingsmark så att brukandet kan fortsätta nu och i framtiden. På den nyinköpta marken vid Tungelsta poängterar LRF att det finns kollektivtrafiknära skogsområden med låga naturvärden som med fördel kan användas för bebyggelse och att den intilliggande jordbruksmarken på så vis kan bevaras.
- LRF betonar kommunens ansvar att bevara och främja lantbruket på de marker vid Nedersta gård, Solberga och Kalvsvik som ägs av Haninge kommun. Dessa marker, som tillhör länets bästa jordar, bör skyndsamt ges ett permanent skydd mot avstyckningar och exploatering.
- LRF påpekar vidare att värdet av att odlingsmarken som hör till Berga lantbruksskola skyddas samt en önskan om att utveckla naturbruksgymnasiet till ett visnings- och informationscenter.
- LRF påpekar vidare att skador på grödor som orsakats av vildsvin är mycket omfattande. På både Åva gård och Hammarby gård är skadorna på sina håll så omfattande att jordbruksdrift omöjliggjorts på överskådlig tid. LRF menar att den matning av vildsvin som genomförs på bl.a. Sandemars gods i kombination med för lite jakt är orsaken. LRF önskar att kommunen arbetar för att minska antalet vildsvin i kommunen för att skydda både jordbruksmark och övrig mark med höga naturvärden.
- LRF betonar att ridning behöver specifika leder att hålla sig till och välkomnar Kalvsviksleden. Vidare önskar man att flera ridleder byggs i syfte att förhindra problem med ridning på bl.a. jordbruksmark.
- LRF påtalar att även fastighetsägare och andra brukare bör inbjudas till det planerade natur- och miljövårdsrådet.
- LRF har ett förslag på att ca 3 ha odlingsbar kommunal mark omvandlas till någon form av våtmark. Vilket område som avses framgår dock inte av remissvaret.

Kommentarer: Haninge är, tillsammans med företag och personer inom hästnäringen, medlem i den ekonomiska föreningen Haninge rid- och körleder. Syftet med föreningen är att anlägga ett antal rid och körleder för häst och på sikt knyta samman dessa. Kalvsviksleden, som finansierades av s k. LEADER-bidrag, är den första ridled som anlagts av föreningen.

Se även kommentar på sid.1 under rubrik ”Synpunkter som lämnats i flera remissvar"

Innehållsförteckning

Sida

Innehållsförteckning 2

Inledning 5

Syfte 6

Naturvårdsplanens status samt avgränsning 7

Naturvårdsplanens olika delar 8

Del 1 Bakgrund 9

Tidigare naturvårdsarbete i kommunen 9

Naturvårdsarbetets organisation i dag 10

Arbetsprocess och framtaget underlagsmaterial 11

Sveriges internationella åtaganden och konventioner 12

Befintliga mål och strategier 12

Nationella miljömål 12

Regionala miljömål 13

Regional utvecklingsplan för Stockholmsregionen, RUFS 2010 13

Kommunala mål och strategier 14

Del 2 Övergripande målsättningar och åtgärdsplan 17

Övergripande målsättningar 17

Åtgärdsplan 17

Del 3 Naturkatalog 30

(kartor och beskrivningar av områden med höga naturvärden)

Del 4 Naturens betydelse nu och i framtiden 33

Ekologiska och biologiska värden 33

Ekosystemtjänster och biologisk mångfald 33

Friluftsliv och folkhälsa 34

Kulturmiljö 34

Skötsel och förvaltning 35

Stadsutveckling 38

Del 5 Naturförhållanden och friluftsliv 41

Kort om Haninge kommun 41

Naturförhållanden 42

Geologi 42

Spår av istiden 43
Mossarna visar tidens gång 44
Naturtyper och särskilt känsliga biotoper 44
Skogslandskapet 44
Odlingslandskapet 52
Våtmarker 55
Sjöar och vattendrag 57
Skärgårdsnatur 60
Tätortsnära natur 65
Grönstruktur och Gröna kilar 67
Gröna svaga samband 68
Tysta områden och hänsynsområden 68
Djurliv 69
Hotade och skyddsvärda arter 73
Skyddad natur 74
Landskapsförändringar 75
Friluftsliv 79
Vandringar och vildmarksliv 79
Vandringsleder och rekreationsområden 80
Ridning 81
Friluftsliv vintertid 81
Fågelskådning och fiske 82
Skärgårdsliv och tillgänglighet till stränder 82
Källförteckning 84

Bilagor:

Bilaga 1 Naturen i lagstiftningen
Bilaga 2a Skyddad natur
Bilaga 2b Karta skyddad natur
Bilaga 3 Hotade och fridlysta arter
Bilaga 4 Naturvärdesobjekt, lista

Förkortningar (som framförallt används i åtgärdsplanens tabeller)

FOR	= Fritidsodlingens riksorganisation (inklusive bl a. koloniträdgårdsförbundet)
GFN	= Grund- och förskolenämnden
GVN	= Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden
Ideella för.	= Ideella föreningar
JV	= Jordbruksverket
KFN	= Kultur- och fritidsnämnden
Kn	= Kommunen
KS	= Kommunstyrelsen
KF	= Kommunfullmäktige
LONA	= Lokalt naturvårdsanslag, administreras av Länsstyrelsen
LOVA	= Lokalt vattenanslag, administreras av Länsstyrelsen
Lst	= Länsstyrelsen i Stockholms län
MKB	= Miljökonsekvensbeskrivning
MN	= Miljönämnden
SBN	= Stadsbyggnadsnämnden
Skärgst.	= Skärgårdsstiftelsen
SN	= Socialnämnden
SNF	= Naturskyddsföreningen
SMOHF	= Södertörns miljö- och hälsoskyddsförbund
StOF	= Stockholms ornitologiska förening
WWF	= Världsnaturfonden
ÄN	= Äldrenämnden

Inledning

Naturen i Haninge är rik och omväxlande. Här finns allt från karga kobbar i havsbandet till trolska tjärnar och mossbelupna skogar. Tyresta nationalpark och naturreservat är ett av de största orörda skogsområdena i Sverige utanför fjällvärlden. Här, liksom i Hanvedenskogarna, som sträcker sig in i kommunen från Botkyrka och Huddinge, är vildmarkskänslan påtaglig och det är lätt att finna platser med stillhet och tystnad.

Skärgårdslandskapet, som utgör en betydande del av kommunen, är småbrutet och består av omkring 3600 öar kobbar och skär. Förutom skogar och skärgård finns odlingslandskap och många olika naturtyper som tillsammans ger goda möjligheter för såväl rekreation och friluftsliv som för många växt- och djurarter att trivas.

Haninge är samtidigt en växande kommun och en av de åtta kommuner som i Regional utvecklingsplan för Stockholms län, RUFS 2010, är tänkta att utvecklas till en regional stadskärna. Utvecklingen av den nya stadskärnan är ett långsiktigt arbete där en av utmaningarna blir att värna kommunens biologiska värden och ekologiska samband samtidigt som mark behöver tas i anspråk för nya bostäder, företagsområden och infrastruktur.

Sedan mer än hundra år tillbaka pågår en genomgripande strukturförändring av hela det svenska landskapet, både i skogen och i odlingslandskapet. I takt med att en allt större del av befolkningen flyttat in till städerna har medvetenheten om naturen som resursbas för människans existens blivit otydlig.

Att värna biologisk mångfald och fungerande ekosystem är inget särintresse. Människans långsiktiga fortlevnad är beroende av fungerande ekosystem som uthålligt förmår att leverera ekologiska tjänster. Sådana så kallade ekosystemtjänster inkluderar en växande biomassa i form av skog, grönsaker, levande djur etc, men också andra tjänster som pollinering, fotosyntes, luft- och vattenrening, läkemedel och rekreation.

Vi har all anledning att vara stolta över naturen i Haninge men med detta följer också ett ansvar. För att klara att bevara och utveckla den biologiska mångfalden, i dag och för kommande generationer, krävs både skyddsåtgärder, skötsel och återskapande av naturmiljöer.

Syfte

Naturvårdsplanens övergripande syfte är att bevara och utveckla kommunens naturvärden och därmed skapa förutsättningar för välfungerande ekosystem och en rik biologisk mångfald.

Naturvårdsplanen ska utgöra kunskapsunderlag samt fungera som vägledning och underlagsmaterial för naturvårdsarbetet liksom för all samhällsplanering och myndighetsutövning i kommunen. En naturvårdsplan gör det möjligt att i ett tidigt skede av samhällsplaneringen ta hänsyn till områden med höga naturvärden.

Ett av naturvårdsplanens syften är vidare att skapa samsyn om kommunens naturvärden och deras betydelse, inte bara för den biologiska mångfalden, utan även för deras viktiga rekreations- och friluftsvärden.

De nationella miljömålen utgör en grundläggande utgångspunkt för naturvårdsplanen. Att förankra dessa samt att konkretisera dem på kommunal nivå är en viktig del i ett framgångsrikt natur- och miljövårdsarbete.

Naturvårdsplanen kan även användas som kunskapsunderlag och inspirationskälla för kommunens tjänstemän, politiker, föreningar, markägare, företag och allmänhet.

Foto: Malin Löfgren

Rödhaken är vanlig i Haninges skogar och trädgårdar

Foto: Malin Löfgren

Amiralfjärilen är en flyttfjäril som flyger från medelhavet till Sverige för att fortplanta sig

Naturvårdsplanens status samt avgränsning

Naturvårdsplanen utgår från de värden som är viktiga för biologisk mångfald samt för rekreation och friluftsliv. Den anger målsättningar för kommunens naturvårdsarbete samt åtgärder som ska genomföras under den närmaste femårsperioden. Naturvårdsplanen gäller för hela kommunens yta oavsett ägoförhållanden.

Naturvårdsplanen innefattar en kartläggning av kommunens naturförhållanden, ger en generell beskrivning av områden med höga naturvärden samt av sådana naturtyper som är särskilt hänsynskrävande. Planen innehåller vidare en Naturkatalog som pekar ut och beskriver områden med höga naturvärden, liksom avgränsade naturområden av nationellt, regionalt, kommunalt och lokalt värde utifrån befintlig kunskap. I planen finns även ett kapitel som övergripande beskriver landskapsförändringar som skett i Sverige under det senaste halvseklet.

Utöver detta redovisar planen naturskyddade områden, förekommande så kallade rödlistade arter samt befintliga anläggningar för friluftslivet. Idrottsanläggningar omfattas inte. För information om idrottsanläggningar se Haninge kommuns hemsida: www.haninge.se.

Haninge är en rik kulturbygd med många fornlämningar. Delar av kommunen är av riksintresse för kulturmiljövården bland annat området kring Jordbro gravfält. I kommunen finns spår efter de tidigaste människorna som på stenåldern kom hit för att jaga och fiska. Det finns gravfält, rösen och fornborgar från både bronsålder och järnålder men även nyare kulturspår så som stengärdesgårdar, gamla vägdragningar, brofästen m m. Natutvårdsplanen omfattar dock inte sådana kulturlämningar utan endast så kallade gröna kulturmiljövärden d v s. kulturpräglad natur som har betydelse för biologisk mångfald, exempelvis hävdad ängs- och betesmark. Mera information om kulturmiljöer finns på kommunens hemsida. Naturmark inom områden med tätare bebyggelse samt parker behandlas endast övergripande.

Vattenmiljöer ingår i naturvårdsplanen men för en mer heltäckande bild av kommunens vatten hänvisas till Vattenplan för Haninge kommun www.haninge.se. De vattenåtgärder som redovisas i Naturvårdsplanens åtgärdsdel under rubriken Vatten och våtmarker är sådana vars huvudsyfte är naturvård och gynnande av biologisk mångfald. Dessa åtgärder finns i allmänhet med både i vattenplanen och i naturvårdsplanen. För vattenåtgärder som syftar till vattenrening som t ex avloppsanläggningar hänvisas till vattenplanen. Även de flesta dagvattenåtgärder redovisas endast i vattenplanen.

Naturvårdsplanen och dess naturkatalog är levande dokument som ger en beskrivning av kommunens naturvärden vid tidpunkten för antagandet. Naturkatalogen måste därför löpande revideras i takt med förnyad kunskap samt med naturens ständiga förändring och utveckling. Naturvårdsplanen ska, i tillämpliga delar, arbetas in i kommunens översiktsplan.

Foto: Malin Löfgren

Foto: Malin Löfgren

Foto: Jonas Hedlund

Naturvårdsplanen utgår från de värden som är viktiga för biologisk mångfald, rekreation och friluftsliv

Naturvårdsplanens olika delar

Naturvårdsplanen består av fem delar och fem bilagor.

Del 1 Bakgrund

Bakgrundsdelen beskriver kommunens organisation, tidigare naturvårdsarbete samt nationella, regionala och kommunala mål och strategier.

Del 2 Övergripande målsättningar och åtgärdsplan

Avsnittet Övergripande målsättningar och åtgärdsplan kan sägas utgöra själva naturvårdsplanen. Avsnittet anger fyra övergripande målsättningar för kommunens naturvårdsarbete samt åtgärder för att uppnå dessa.

Del 3 Naturkatalog

Naturkatalogen redovisar områden med höga naturvärden samt en beskrivning av dessa värden. Till naturkatalogen hör tre kartskikt/papperskartor. I pappersversionen redovisas kartskikt 1 och 2 i en gemensam karta.

Förutom som papperskarta finns naturkatalogens kartor tillgängliga som digitala skikt i SolenWeb. Till varje naturvärdesområde hör ett objektblad med beskrivning av området, motiv för klassningen, ekologiska samband, skötselmål m m. Objektbladen är kopplade till GIS-kartorna i form av klickbara PDF: er, men finns även att ladda ner direkt från Haninge kommuns hemsida www.haninge.se.

Del 4 Naturens betydelse -- nu och i framtiden

I avsnittet Naturens betydelse nu och i framtiden beskrivs naturens värden utifrån flera olika perspektiv så som biologisk mångfald, ekosystemtjänster, friluftsliv m fl.

Del 5 Naturförhållanden och friluftsvärden

I avsnittet Haninges naturförhållanden och friluftsvärden ges en översiktlig beskrivning av dessa förhållanden i kommunen. Avsnittet pekar också ut och beskriver sådana biotoper som generellt är särskilt hänsynskrävande och skyddsvärda. En genomgång av skyddade naturområden, gröna kilar samt en översiktlig beskrivning av de landskapsförändringar som skett under de senaste generationerna ingår också i detta avsnitt..

Bilagor

Bilaga 1 Naturen i lagstiftningen	En genomgång av lagstiftning på naturvårdsområdet.
Bilaga 2a Skyddad natur	Redovisar alla naturområden i kommunen som har någon form av formellt skydd. Inklusive kartor över relevanta riksintresseområden och fågelskydd.
Bilaga 2b Karta skyddad natur	En karta över alla naturområden i kommunen som har någon form av formellt skydd., exklusive riksintressen som redovisas i bilaga 2a.
Bilaga 3 Hotade och fridlysta arter	Redovisar alla rödlistade arter som observerats inom kommunen mellan 1982-2012. I bilagan redovisas även alla arter som är fridlysta inom Stockholms län.
Bilaga 4 Naturvärdesobjekt, lista	En lista på ca 970 landområden och 120 vattenobjekt med höga naturvärden.

Del 1
Bakgrund

Hur kommunernas arbete med samhällsplanering och fysisk planering utformas har stor påverkan på naturmiljön. Kommunerna har, genom det kommunala planmonopolet, som fastslås i plan- och bygglagen (PBL) ansvar för den fysiska planeringen och därmed även för planeringens konsekvenser. Härav följer att kommunerna, genom planarbetet, har en nyckelroll när det gäller ansvaret för att de nationella miljökvalitetsmålen uppnås.

Naturvårdsarbetet i Sverige tog sin början för drygt hundra år sedan i och med att de första nationalparkerna bildades år 1909. Även mindre naturområden eller naturobjekt skyddades tidigt som så kallade naturminnen. Så småningom kom naturvårdsarbetet att även omfatta friluftslivet som på 1930-talet, men framför allt från 1950-talet, växte fram som en viktig faktor i naturvårdsarbetet.

Genom Sveriges antagande av konventionen om biologisk mångfald, på Rio-konferensen 1992, tillkom en mer internationell dimension och en bredare syn på naturvårdsarbetet .

Den svenska miljölagstiftningen skärptes den 1 januari 1999 då Miljöbalken trädde ikraft. Miljöbalken ersätter 15 lagar som tidigare gällde på miljöområdet. Huvudsyftet med miljöbalken är att främja hållbar utveckling och på så sätt tillförsäkra nuvarande och kommande generationer en god miljö. Naturen är inte bara värdefull som livsmiljö för människor utan alla dess ingående organismer har ett eget skyddsvärde som människorna är skyldiga att förvalta väl.

Miljöbalkens fem grundstenar är:

- Människans hälsa och miljön ska skyddas mot störningar
- Natur- och kulturområden ska skyddas och vårdas
- Den biologiska mångfalden ska bevaras
- En god hushållning av mark och vatten ska tryggas
- Återanvändning och återvinning ska främjas

Plan- och bygglagen (PBL) innehåller lagtexter och föreskrifter som syftar till att olika intressenter, genom planläggningsarbete, garanteras insyn och inflytande i beslutsprocesserna.

Sammantaget finns det ett stort antal lagar, förordningar och konventioner som ligger till grund för det miljö- och naturvårdsarbete som bedrivs på såväl nationell, regional som kommunal nivå. En genomgång av relevant lagstiftning på naturvårdsområdet kallad Naturen i lagstiftningen redovisas i bilaga 1.

Tidigare naturvårdsarbete i kommunen

Denna naturvårdsplan är den första sammanhållna strategi för naturvård som har utarbetats i Haninge kommun. Rutiner för miljöövervakning och naturvård har tidigare saknats i kommunen.

Under första halvan av 1990-talet genomfördes ett stort antal biotop- och artinventeringar i Haninge. Inventeringarna, som utfördes i samarbete med Södertörnsekologerna[1] och Naturskyddsföreningen i Haninge, fokuserade framför allt på hotade arter och deras livsmiljöer. För att hitta områden med höga naturvärden använde man sig av flygbildstolkning och därefter genomfördes inventeringar i fält. Med dessa inventeringar som grund utformades en naturkatalog där områden med specifikt höga naturvärden presenterades.

[1]Ett samarbete mellan kommunekologerna i Södertörnskommunerna samt i Stockholms stad

Naturkatalogen reviderades och digitaliserades år 2001 och omfattade då 248 naturområden. Naturkatalogen har utgjort ett viktigt underlagsmaterial till den nu presenterade naturvårdsplanen. Efter beslut i miljönämnden har arbetet med kunskapsinsamling fortsatt under 2010-2011, bland annat har ett flertal naturinventeringar genomförts[2].

Att sprida kunskap är en betydelsefull del av naturvårdsarbetet. I samband med Naturens år 2009 genomförde kommunen för första gången guidade naturvandringar. Naturvandringarna var mycket uppskattade och under de två senaste åren har verksamheten utvecklats med guidningar i flera av kommunens naturområden. En viktig utgångspunkt för naturguidningarna är att förmedla kunskap, engagemang och kärlek till naturen vilket i förlängningen kan utgöra grund för människors vidare miljöengagemang. Målet är att även fortsättningsvis anordna naturvandringar till olika naturområden runt om i kommunen.

Foto: Malin Löfgren

Sedan 2009 anordnar kommunen guidade natur- vandringar

År 2010 inrättade kommunen sina två första kommunala naturreservat; Rudans respektive Tornbergets naturreservat. I syfte att inspirera kommuninnevånarna att besöka de nya naturreservaten har två informationsfoldrar tagits fram som berättar om områdenas natur- och friluftsvärden.

Det pågår även ett arbete med naturskyltar i kommunen. På olika platser ska skyltar sättas upp som informerar om naturvärden och funktioner på den aktuella platsen. Det första området med naturskyltar blir i Rudans naturreservat.

Naturvårdsarbetets organisation i dag

Kommunen har i alla sina funktioner ett gemensamt ansvar för att uppnå de nationella miljökvalitetsmålen och att bevara den biologiska mångfalden. Miljönämnden, som inrättades år 2007, har det övergripande ansvaret för kommunens strategiska naturvårdsarbete. Miljönämnden ska ansvara för övergripande miljöpolitiska frågor och verka för en ekologisk hållbar utveckling. Exempel på ansvarsområden är arbetet med naturvårdsplanering, kunskapsinsamling, skydd och skötsel av värdefulla naturmiljöer samt informationsspridning. Miljönämnden samverkar enligt en särskild överenskommelse med stadsbyggnadsnämnden i planfrågor.

Kommunstyrelsen har ett övergripande ansvar för kommunens långsiktiga utveckling. I uppdraget ingår bland annat att ansvara för kommunens översiktsplanering, mark- och exploatering, trafikplanering och folkhälsofrågor. Ansvaret för kommunens markförvaltning, vilket bland annat innefattar skötsel av kommunägd skogsmark, ligger under kommunstyrelsen och handläggs av kommunstyrelseförvaltningen. Kommunstyrelsen har även förvaltningsansvar för kommunens två kommunala naturreservat; Tornberget och Rudan.

[2]se vidare under punkt Arbetsprocess och framtaget underlagsmaterial på sid. 9

Kultur- och fritidsnämnden ansvarar för skötsel av friluftsanläggningar samt stigar och leder i Haninges kommunala naturreservat. Kultur- och fritidsnämnden är även huvudman för kommunens miljöverkstad.

Stadsbyggnadsnämnden ansvarar för kommunens fysiska planering inklusive bygglovsärenden och strandskyddsfrågor. Samråd mellan stadsbyggnadsförvaltningen och kommunstyrelseförvaltningen sker kontinuerligt gällande miljö- och naturvårdsfrågor i dessa ärenden.

Stadsbyggnadsnämnden ansvarar även för naturvård och skötsel av park- och naturmark på detaljplanelagd mark och även här sker ett samarbete med kommunstyrelseförvaltningen[3].

Södertörns miljö- och hälsoskyddsförbund SMOHF ansvarar sedan 2008 för miljö- och hälsoskyddstillsynen för kommunerna Haninge, Tyresö och Nynäshamn. Förbundets uppdrag är att bedriva den tillsyn som kommunerna är skyldig att utföra enligt miljöbalken, livsmedelslagen och smittskyddslagen. Målet med tillsynen är att de verksamheter som bedrivs inom kommunerna inte ska ha negativ inverkan på miljö och hälsa.

Foto: Malin Löfgren

Kultur- och fritidsnämnden ansvarar för stigar och vandringsleder

Arbetsprocess och framtaget underlagsmaterial

Arbetet med att ta fram en naturvårdsplan påbörjades under våren 2010. Ett inventeringsbibliotek upprättades där samtliga kända naturinventeringar som genomförts inom kommunen samlades. Arbetet med att digitalisera inventeringsrapporterna till ett digitalt inventeringsbibliotek pågår och är planerat att avslutas under 2013.

Med utgångspunkt från inventeringarna som gjordes på 1990-talet genomfördes under 2010 och 2011 ett antal nya inventeringar. Bland annat gjorde Skogsstyrelsen, på uppdrag av Haninge kommun, en nyckelbiotopsinventering på kommunens markinnehav. Sammanlagt 38 nyckelbiotoper och 73 naturvärdesobjekt identifierades under inventeringen. Andra naturinventeringar som gjordes under perioden var en tjäderinventering av kommunens större skogsområden, naturvärdesinventering av skogen sydväst om Forsla kärr, fågelinventering i ett jordbrukslandskap mellan Nedersta och Mulsta i Österhaninge, vattendragsinventering i Vitsån och Husbyån samt inventering av grunda bottnar utanför Muskö, Dalarö, Fåglarö och Kymmendö. Därutöver har ett stort antal fältbesök gjorts i samband med framtagandet och klassningen av skyddsvärda naturområden i Naturkatalogen.

Under hösten 2011 startades en projektgrupp för framtagandet av denna naturvårdsplan med deltagare från Kommunstyrelseförvaltningen, Stadsbyggnadsförvaltningen, Kultur- och fritidsförvaltningen, Tornberget samt Södertörns miljö- och hälsoskyddsförbund. Projektgruppen har träffats vid sex tillfällen och diskuterat samt utformat planens innehåll och texter.

[3]För detaljerad beskrivning av nämndernas ansvar se reglementet för respektive nämnd på kommunens hemsida; www.haninge.se

Sveriges internationella åtaganden och konventioner

Sverige har ingått flera internationella överenskommelser som rör bevarandet av biologisk mångfald och skydd av naturmiljöer. Den viktigaste överenskommelsen är FN:s ramkonvention om biologisk mångfald genom vilken Sverige har åtagit sig att arbeta för bevarandet av biologisk mångfald, hållbart nyttjande av dess beståndsdelar samt en rättvis fördelning av nyttan med naturens genetiska resurser. Värdet av skydd och skötsel av värdefulla naturområden slås fast i konventionen som antogs vid FN:s möte i Rio de Janeiro 1992 och ratificerades av Sverige 1993.

Flera internationella konventioner som hanterar biologisk mångfald finns redovisade i bilaga 1, Naturen i lagstiftningen.

Befintliga mål och strategier

Nationella miljömål

Riksdagen har beslutat om 16 miljökvalitetsmål som beskriver den kvalitet och det tillstånd för Sveriges miljö, natur- och kulturresurser som är ekologiskt hållbara på lång sikt.

Det övergripande målet för miljöpolitiken i Sverige är att till nästa generation lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta, utan att orsaka ökade miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser. Så lyder det så kallade generationsmålet, ett inriktningsmål för miljöpolitiken som ska ge vägledning om de värden som ska skyddas och den samhällsomställning som krävs för att den önskade miljökvaliteten ska kunna nås.

Nedan redovisas de miljömål som har tydligast koppling till naturvårdsplanen. Samtliga miljömål finns tillgängliga på Miljömålsportalen: www.miljomal.nu

Naturvårdsverket har i uppgift att regelbundet göra en fördjupad utvärdering av möjligheterna att nå generationsmålet och miljökvalitetsmålen.

Levande sjöar och vattendrag

Sjöar och vattendrag ska vara ekologiskt hållbara och deras variationsrika livsmiljöer ska bevaras. Naturlig produktionsförmåga, biologisk mångfald, kulturmiljövärden samt landskapets ekologiska och vattenhushållande funktion ska bevaras, samtidigt som förutsättningar för friluftsliv värnas.

Grundvatten av god kvalitet

Grundvattnet ska ge en säker och hållbar dricksvattenförsörjning samt bidra till en god livsmiljö för växter och djur i sjöar och vattendrag.

Hav i balans samt levande kust och skärgård

Västerhavet och Östersjön ska ha en långsiktigt hållbar produktionsförmåga och den biologiska mångfalden ska bevaras. Kust och skärgård ska ha en hög grad av biologisk mångfald, upplevelsevärden samt natur- och kulturvärden. Näringar, rekreation och annat nyttjande av hav, kust och skärgård ska bedrivas så att en hållbar utveckling främjas. Särskilt värdefulla områden ska skyddas mot ingrepp och andra störningar.

Myllrande våtmarker

Våtmarkernas ekologiska och vattenhushållande funktion i landskapet ska bibehållas och värdefulla våtmarker bevaras för framtiden.

Levande skogar
Skogens och skogsmarkens värde för biologisk produktion ska skyddas samtidigt som den biologiska mångfalden bevaras samt kulturmiljövärden och sociala värden värnas.

Ett rikt odlingslandskap
Odlingslandskapets och jordbruksmarkens värde för biologisk produktion och livsmedelsproduktion ska skyddas samtidigt som den biologiska mångfalden och kulturmiljövärdena bevaras och stärks.

En giftfri miljö
Förekomsten av ämnen i miljön som har skapats i eller utvunnits av samhället ska inte hota människors hälsa eller den biologiska mångfalden. Halterna av naturfrämmande ämnen är nära noll och deras påverkan på människors hälsa och ekosystemen är försumbar. Halterna av naturligt förekommande ämnen är nära bakgrundsnivåerna.

God bebyggd miljö
Städer, tätorter och annan bebyggd miljö ska utgöra en god och hälsosam livsmiljö samt medverka till en god regional och global miljö. Natur- och kulturvärden ska tas till vara och utvecklas. Byggnader och anläggningar ska lokaliseras och utformas på ett miljöanpassat sätt och så att en långsiktigt god hushållning med mark, vatten och andra resurser främjas.

Ett rikt växt- och djurliv
Den biologiska mångfalden ska bevaras och nyttjas på ett hållbart sätt, för nuvarande och framtida generationer. Arternas livsmiljöer och ekosystemen samt deras funktioner och processer ska värnas. Arter ska kunna fortleva i långsiktigt livskraftiga bestånd med tillräcklig genetisk variation. Människor ska ha tillgång till en god natur- och kulturmiljö med rik biologisk mångfald, som grund för hälsa, livskvalitet och välfärd.

Regionala miljömål
De nationella miljökvalitetsmålen regionaliserades till regionala miljömål för Stockholm län år 2006. Framöver kommer nya regionala miljömål inte att tas fram utan i stället ska länsstyrelsen arbeta med åtgärder direkt kopplade till de nationella miljömålen.

Under 2012 har länsstyrelsen i Stockholms län, tillsammans med ett lokalt miljömålsråd, kommit överens om att bilda samverkansgrupper med kommuner, myndigheter, näringsliv och ideella organisationer i syfte att ta fram olika åtgärdsprogram för att nå miljömålen. Arbetet ska bland annat ske genom en regional miljömålsdialog och syftar, förutom till att ta fram olika åtgärdsprogram, också till att verka för att länsstyrelsen och aktörer i länet tar hänsyn till miljömålen i sin verksamhet. Skogsstyrelsen ansvarar för miljökvalitetsmålet Levande skogar.

Regional utvecklingsplan för Stockholmsregionen, RUFS 2010
Den regionala utvecklingsplanen RUFS redovisar sex strategier för att uppnå visionen att Stockholm ska bli Europas mest attraktiva storstadsregion. För varje strategi har ett antal planeringsmål och åtaganden formulerats i syfte att fungera som styrmedel och hjälp för uppföljning av planen. De två strategier som tydligast berör naturvårdsplanens område är Strategin för att ”säkra värden för framtida behov” och strategin ”utveckla en flerkärning och tät region”. När det gäller den andra av dessa strategier pekas Haninge ut som en av de regionala stadskärnorna. I planeringsmål och åtgärder för denna strategi återfinns skrivningar om både en förtätad stadsmiljö och värdet av att bevara gröna kilar och stränder. I strategin om att säkra värden för framtida behov anges att värdefulla natur-, kultur- och rekreationsområden värnas och vidareutvecklas samt att sjöar, vattendrag och kustområden har en god ekologisk status.

Kommunala mål och strategier

Med utgångspunkt i de nationella miljömålen har kommunen angivit lokala mål i olika dokument så som Mål och budget, Vattenplan och Strategi för ekologisk hållbarhet. De nationella miljökvalitetsmålen ska vara vägledande i allt kommunalt arbete.

Haninges styrmodell

Haninge kommuns styrmodell finns beskriven i kommunfullmäktiges dokument Mål och budget. Styrmodellen utgår från en vision som ligger till grund för de mål för verksamheten som årligen beslutas i kommunens olika förvaltningar. De flesta av målen gäller för samtliga nämnder medan några få riktar sig specifikt till en viss nämnd. Flera av kommunfullmäktiges mål berör ämnen inom natur- och miljöområdet.

Kommunfullmäktiges mål för 2013

Kommunen strävar efter att bli en ekologiskt, socialt och ekonomiskt hållbar kommun, lyder den vision som ligger till grund för kommunens styrmodell. Utifrån visionen har fullmäktiges mål delats in i tre delområden. I nedanstående tabell visas de målområden som gäller för ekologisk hållbarhet. Mål- och budgetdokumentet anger vidare att kommunen ska präglas av en långsiktig, ekologiskt hållbar utveckling. Oavsett verksamhet ska ett övergripande ansvar vara att värna om våra gemensamma resurser så att biologisk mångfald, kulturmiljöer, människors hälsa och ekosystemens produktivitet värnas och bevaras.

Ekologisk hållbarhet	
Mål som gäller samtliga nämnder	**Indikator**
1 Utsläpp av koldioxid ska fram till år 2020 ha minskat med 25 % jämfört med nivån 2005	Koldioxidutsläppsförändring i den kommunala organisationen
	Koldioxidförändring (genomsnittlig årlig minskning med minst 2946 ton/år för att nå målet 2020)
2 Inköpen av ekologiska livsmedel ska öka	Andel ekologiska inköp
3 Energianvändningen ska minska	Energianvändningen per kvadratmeter
Nämndspecifika mål för KS, SBN, MN, KFN	**Indikator**
4 Den biologiska mångfalden ska öka	Areal ängs- och naturbetesmark som hävdas med slåtter eller bete
	Antalet fiskyngel vid Fiskeriverkets yngelsprängningsprov i kustvattnet
5 Sjöar och vattendrag ska bli renare	Antal ytvattenförekomster som enligt Vattendirektivet har god ekologisk och kemisk status

Tabell över Kommunfullmäktiges mål inom perspektivet ekologisk hållbarhet. Källa: Mål och budget 2013

Inom målområdet Ekologisk hållbarhet finns tre styrdokument som, i tillämpliga delar, ska beaktas vid utformning av nämndernas strategier.

Smarta Haninge – Klimatstrategi för Haninge kommun (2010)

Berör frågor på klimatområdet

Ekologiskt hållbarhetsprogram för Vega (2011)
Ett program som tar upp ekologiska aspekter på byggande. Programmet har tagits fram i arbetet med Vegastaden men ska vara vägledande vid all exploatering.

Strategi för ekologisk hållbarhet (2012, ersätter Miljöprogrammet från 2005)
Denna strategi är ämnad att vara ett stöd för nämnderna i deras arbete med att formulera verkningsfulla nämndstrategier i relation till de av kommunfullmäktige antagna målen på miljöområdet. Strategin för ekologisk hållbarhet innehåller ett stort antal förslag till möjliga åtgärder och ambitionen med dokumentet är att fungera som inspirationskälla för nämnderna så att de lättare ska hitta verkningsfulla strategier inom det egna verksamhetsområdet.

Beröringspunkter med andra kommunala dokument
Utöver de ovan nämnda dokumenten finns andra styrande dokument som också berör kommunens naturvårdsarbete.

- Grönplan (framtagen 1989 av Stadsbyggnadskontoret i samarbete med Gatukontorets parkavdelning och Fritidskontoret (ej formellt antagen)
- Policy för kommunägda tätortsnära skogar (antaget av KF 2000)
- Kustplan (antagen av KF 2002)
- Översiktsplan (antagen av KF 2005)
- Aktionsplan 2010–2015 för hållbar tillväxt och utveckling (antagen av KF 2009)
- Dagvattenstrategi (antagen av KF 2010)
- Vägledning för strandskyddsbedömning (antagen av SBN 2011)
- Hästpolicy (antagen av KS 2011)
- Vattenplan (antagen av KF 2012)

Nätverk där Haninge kommun är medlem
Sveriges Ekokommuner
Haninge kommun är sedan 2007 medlem i föreningen Sveriges Ekokommuner, SEKOM. Föreningen är en samarbetsorganisation för kommuner kring gemensamma strategiska frågor för en långsiktig hållbar utveckling. Det uthålliga samhället definieras i enlighet med organisationen Det Naturliga Stegets fyra kriterier för hållbar utveckling. Kommunen har genom medlemskapet förbundit sig att dessa hållbarhetsprinciper ska genomsyra alla kommunala beslut. De fyra kriterierna lyder:

1. Ämnen som är tagna från berggrunden får inte öka i naturen
Kriteriet innebär att vi ska sträva efter att minska spridning och nyanvändning av material som hämtas ur berggrunden, exempelvis tungmetaller och olja. Detta kan ske genom att minska användningen av dessa ämnen och samtidigt som öka återanvändningen ökas.

2. Ämnen från samhällets produktion får inte öka i naturen
Kriteriet innebär att vi ska arbeta för att minska miljöpåverkande utsläpp från samhällets produktion och energianvändning. Detta kan exempelvis ske genom att minska kemikalieanvändningen, öka vår återvinning och källsortering och sträva efter att minska förorenande utsläpp till luft och vatten.

3. *Det fysiska underlaget för naturens kretslopp och mångfald får inte utarmas*
Kriteriet innebär att vi inte ska använda våra resurser i en snabbare takt än vad naturen hinner återskapa dem. Vi ska t ex undvika att avverka mer skog, ta upp mer fisk än vad som motsvarar återväxten. Det innebär också att vi ska undvika olika former av manipulation av ekosystemen, så som att ändra grundvattenflöden, skapa jorderosion eller att asfaltera över bördig jordbruksmark.

4. Vi ska ha en effektiv och rättvis resursfördelning så att människor kan tillgodose sina behov
Även om de tre första kriterierna är uppfyllda kan ett samhälle aldrig bli långsiktigt hållbart om inte vi människor mår bra. Ett socialt hållbart samhälle karakteriseras av att det tillgodoser 10 identifierade mänskliga behov för alla människor, var de än befinner sig.

- Fysiska behov
- Engagemang
- Tillgivenhet
- Kreativitet
- Frihet
- Trygghet/beskydd
- Avkoppling
- Förståelse
- Identitet/mening

Borgmästaravtalet
Haninge har undertecknat det så kallade Borgmästaravtalet som är ett avtal för kommuner inom EU som vill gå längre i sitt klimatarbete än det europeiska målet om 20 % minskning av koldioxid (CO^2) till 2020. Syftet med avtalet är att lyfta fram det klimatarbete som görs på lokal nivå.

Tyresåns vattenvårdsförbund
Vattenvårdsförbundet arbetar för friskare sjöar och ökad biologisk mångfald i Tyresåns sjösystem. Medlemmar är kommunerna längs sjösystemet d v s Haninge, Huddinge, Tyresö, Botkyrka, Stockholm och Nacka samt Länsstyrelsen.

Åvaågruppen
Åvaågruppen hanterar info- och kunskapsutbyte kring Åvaåns förvaltning. Medlemmar i gruppen är Stiftelsen Tyrestaskogen, markägare, ideella föreningar samt Haninge och Tyresö kommun.

Foto: Holger Ellgaard

Drevviken är den största sjön i Tyresåns sjösystem

Stockholms och Uppsala läns Luftvårdsförbund
Stockholm och Uppsala Läns Luftvårdsförbund är en ideell förening vars verksamhet är att samordna regionens miljöövervakning av luft. Landstingen i Stockholm och Uppsala, 35 kommuner samt flera statliga verk, institutioner och företag är medlemmar.

Svealands Kustvattenvårdsförbund
Kommunförbundet i Stockholms län ansvarar för den ideella föreningen Svealands kustvattenvårdsförbunds kansli. Föreningen arbetar med miljöövervakning, miljöinformation och miljöövervakningsprogram för hela Svealandskusten. Medlemmar är landsting, länsstyrelser, 22 kommuner samt ett antal företag och övriga organisationer.

ICLEI Local governments for sustainability (tidigare International Council for Local Environmental Initiatives)
ICLEI är en global organisation för kommuner som arbetar aktivt med miljö och hållbar utveckling. Organisationen har medlemmar från 70 olika länder och har haft stort inflytande i det internationella arbetet för en hållbar utveckling.

FAH - Kommunerna och miljön (tidigare Förbundet för allmänt hälsoskydd)
Förbundet är en intresseorganisation som har till uppgift att främja en god yttre och inre miljö samt att verka för ett gott hälsoskydd, god livsmedelskvalitet och god djurhållning. FAH har ca 320 medlemmar, varav majoriteten är kommunernas miljönämnder eller motsvarande.

Del 2

Övergripande målsättningar och åtgärdsplan

Som grund för det fortsatta naturvårdsarbetet och arbetet för en framtida hållbar utveckling i Haninge presenteras här ett antal övergripande målsättningar och åtgärder för perioden 2013-2017. Målsättningarna har sin grund i de nationella och regionala miljökvalitetsmålen och anknyter därutöver till de mål som anges under rubriken ekologisk hållbarhet i kommunfullmäktiges mål och budget 2013 samt till dokumentet Strategi för ekologisk hållbarhet som antogs av KF 2012-03-05.

Övergripande målsättningar

Nedanstående punkter utgör övergripande målsättningar för Haninge kommuns naturvårdsarbete:

- **Bevara och utveckla Haninge kommuns naturvärden, biologiska mångfald och ekosystemtjänster**
- **Tjänstemän och politiker ska ha god kunskap om Haninges natur, dess värden för människan och för biologisk mångfald**
- **Kommuninvånarnas kunskap och förståelse för naturen och dess värden ska öka**
- **Kommunen ska inspirera till och verka för att fler kommuninvånare besöker naturen**

Alla åtgärder, som finns med i åtgärdsplanen, ska leda mot uppfyllande av minst en av de övergripande målsättningarna.

Åtgärdsplan

I åtgärdsplanen redovisas en rad åtgärder som kommunen avser att följa och genomföra under den närmaste femårsperioden.

Åtgärderna är sorterade i kategorier med avseende på verksamhetsområde eller naturtyp. I den första kategorin, kallad ”övergripande” har åtgärder som spänner över flera verksamhetsområden eller naturtyper samlats. De nästföljande sju kategorierna berör verksamhetsområdena; Naturvårdsorganisation, Fysisk planering, Kunskapsinsamling, Skötsel och grön miljöövervakning, Skydd av natur, Friluftsliv och rekreation samt Kunskapsspridning. De avslutande fyra kategorierna innehåller åtgärder inom naturtyperna; Skogslandskapet, Odlingslandskapet, Vatten och våtmarker samt Tätortsnära/Bostadsnära natur. Under kategorin Vatten och våtmarker redovisas sådana vattenåtgärder som kopplar till naturvård och biologisk mångfald. För övriga vattenåtgärder hänvisas till Vattenplan för Haninge kommun (2012).

Vissa åtgärder kommenteras direkt i åtgärdsplanen, för ytterligare information hänvisas till den löpande texten samt till Naturkatalogen (del 3). Åtgärderna anges utan inbördes prioritetsordning.

Åtgärderna måste kostnadsberäknas i samband med genomförandet och handläggas i det årliga budgetarbetet. Varje förvaltning ansvarar för att medel för genomförande äskas i budgetprocessen.

En avstämning av naturvårdsplanens åtgärdslista ska göras årligen. Innan planperiodens slut ska en uppföljning och revidering av hela naturvårdsplanen göras.

Åtgärder - Övergripande

Under denna rubrik redovisas sådana åtgärder som gäller övergripande för hela kommunen och som berör flera olika verksamhetsområden eller naturtyper.

Åtgärd/ Mål	Ansvar	Sök samarbete med
Alla former av negativ påverkan på naturvärdesområden av klass 1-4 i Naturvårdsplanens Naturkatalog (del 3) ska undvikas[1]	KS	SBN, KFN
Sök samråd med kommunens naturvårdskompetens om det finns risk för att ett naturvärdesområde av klass 1-4 i Naturvårdsplanens Naturkatalog (del 3) eller en, i naturvårdsplanen särskilt utpekad känslig naturtyp på något sätt kan komma att påverkas[1]	SBN	KS, KFN
Vid all exploatering och i skötseln av jord- och skogsmark ska biotoper med rödlistade arter eller motsvarande kvalitéer beaktas och så långt som möjligt bevaras[2]	KS	KFN
Inom grunda havsområden bör stor restriktivitet råda mot verksamheter och anläggningar som exempelvis bryggor, utfyllnader pirar. Även muddring och andra verksamheter, som innebär grumling och gödning ska undvikas	SBN	
De Gröna kilarna och andra stora orörda områden ska värnas, vilket även innebär att åtgärder som splittrar och skapar barriärer inom dem ska undvikas	KS	SBN
De gröna svaga sambanden mellan Tyrestakilen och Hanvedenkilen som identifierats i RUFS 2010 ska skyddas från vidare exploatering[3]	KS	SBN
Sök aktivt olika finansieringskällor för naturvårdsinsatser som exempelvis LONA och LOVA	MN, KS	SBN, ideella för.
Verka för att köpa in den mark som Stockholms stad äger inom Haninges kommungräns[4]	KS	

1) I naturvärdesområden där naturvärdesklassningen har kvalitetsklass 2 eller 3 kan ytterligare undersökningar behöva göras för att med säkerhet avgöra områdets naturvärden. Det är också viktigt att notera att Naturkatalogen redovisar och beskriver kommunens naturvärden utifrån den kunskap som finns vid tidpunkten för antagandet. Målet är att Naturkatalogen, löpande under planperioden, ska revideras i takt med naturens ständiga förändring och utveckling samt vår egen utökade kunskap.

2) När det gäller skydd av rödlistade arter krävs att arternas livsmiljöer säkerställs och ibland även utökas. Många gånger kan detta ske genom generella åtgärder för en viss naturtyp där arten finns, exempelvis genom slåtter. Ibland krävs dock mer specifika åtgärder som kräver specifik kunskap om artens miljökrav.

3) Se karta över svaga gröna samband på sidan 66.

4) Stockholms stad äger en hel del mark i kranskommunerna, däribland i Haninge. En försäljning av Stockholms stads mark i olika kranskommuner har påbörjats. Delar av marken har höga naturvärden och bör skyddas som naturreservat, vilket innebär en möjlig delfinansiering från naturvårdsverket vid inköp för de delar som skyddas som naturreservat. Andra delar av marken kan efter inköp ses som markreserv för framtida exploatering.

Åtgärder - Naturvårdsorganisation

Åtgärd/ Mål	Ansvar	Sök samarbete med
Utveckla kontinuerligt naturvårdskompetensen och det strategiska naturvårdsarbetet i kommunen[1]	KS	MN
Utveckla naturvårds- och miljökompetensen inom Stadsbyggnadsförvaltningen[2]	SBN	MN
Inrätta ett natur- och miljövårdsråd, bestående av politiker tjänstemän och ideella föreningar[3]	MN	KS
Avsätt årligen pengar i MN för naturinventeringar, samt olika former av informationsinsatser gällande natur- och miljövård eller medfinansiering av projektansökningar [4]	MN	
Avsätt årligen pengar i KS budget för kontinuerliga naturvårdsinsatser exempelvis naturvårdsskötsel eller medfinansiering av projektansökningar [5]	KS	

1) Kunskapen om Haninges natur är kärnan i det kommunala naturvårdsarbetet. Det är därför viktigt med en hög naturvårdskompetens för att kunna driva ett framgångsrikt strategiskt naturvårdsarbete.

2) Avgörande för möjligheten att uppnå de nationella miljömålen samt kommunfullmäktiges mål om en ökad biologisk mångfald är att det finns en god natur- och miljövårdskunskap bland kommunens tjänstemän. Utöver det strategiska arbetet är detta speciellt viktigt inom Stadsbyggnadsförvaltningen som, genom ansvaret för den fysiska planeringen, har en nyckelroll när det gäller att planera på ett sådant sätt att de nationella och kommunala miljömålen uppnås.

I och med att strandskyddshandläggningen i all väsentlig del flyttades från länsstyrelsen till kommunerna år 2009 krävs, förutom allmän kunskap om strandskyddslagstiftningen, en stor ekologisk kompetens gällande stränders växt- och djurliv hos dem som handlägger strandskyddsärenden hos kommunen. Strandskyddet har en stor betydelse för att långsiktigt värna tillgängligheten till fria stränder och för att värna strändernas och de strandnära vattenområdenas naturvärden.

3) En ökad dialog mellan kommunens tjänstemän, politiker, ideella föreningar m fl. är ett bra sätt för att öka förståelsen och förankra miljö- och naturvårdsarbetet i kommunen. Att inrätta ett natur- och miljövårdsråd utifrån en modell som under snart 20 års tid använts av Huddinge kommun, är ett sätt att både skapa en ökad dialog och att ta tillvara värdefull kunskap.

4) God kunskap om kommunens naturvärden samt olika informationsinsatser både internt och externt är ett viktigt led för att uppnå de nationella miljömålen samt kommunfullmäktiges mål om en ökad biologisk mångfald. Från denna pott kan åtgärder i åtgärdsplanen finansieras.

5) För att uppnå kommunfullmäktiges mål om en ökad biologisk mångfald är det, förutom ett strategiskt naturvårdsarbete, mycket viktigt att bedriva en aktiv naturvård innefattande bland annat olika former av naturvårdsskötsel. Från denna pott kan skötselåtgärder i åtgärdsplanen finansieras.

Åtgärder - Fysisk planering

Kunskapen om Haninges natur är kärnan i det kommunala naturvårdsarbetet. Med tillräckligt kunskapsunderlag kan planeringen minimera intrånget i naturvårdens och friluftslivets intressen samt behålla och utveckla naturens kvaliteter.

Åtgärd/ Mål	Ansvar	Sök samarbete med
Kunskap ska alltid inhämtas från kommunens naturvårdskompetens inför beslut om planprövning eller andra exploateringsförslag som berör oexploaterad naturmark[1]	KS	SBN
Kommunens miljö- och naturvårdskompetens ska alltid ges möjlighet att delta i startmöten avseende detaljplaner och planprogram	SBN	
Utveckla Vägledning för strandskyddsbedömning till en policy som antas av KF[2]	SBN	
Revidera och utveckla mallen för behovsbedömning av Miljöbedömning.	SBN	KS
Utred om det finns specifika omständigheter som med automatik ska innebära att en MKB upprättas, exempelvis vid exploatering av större grönytor.	SBN	KS
Hitta planeringsrutiner för att säkerställa kompensation vid förluster av ekosystemtjänster och naturvärden till följd av exploatering[3]	KS	SBN MN
Bevara och värna de gröna samband mellan Hanvedenkilen och Tyrestakilen som i RUFS 2010 definieras som svaga.	KS	SBN
Verka för ökad mellankommunal samverkan i kommunens naturvårdsarbete		

1) För att möjliggöra ett bra naturvårdsarbete i kommunen är det viktigt att samarbetet mellan de olika förvaltningar som hanterar den fysiska planeringen fungerar på ett bra sätt. För att bli medveten om, och på så sätt lättare kunna hantera eventuella konflikter gällande markanvändning är det viktigt att kommunens naturvårdskompetens på ett tidigt stadium rådfrågas vid planförfrågningar och andra förfrågningar om exploatering av tidigare oexploaterad naturmark.

2) Vägledning för strandskyddsbedömning är ett viktigt arbetsverktyg för flera förvaltningar och bör därför antas av KF.

3) För att möjlighet till kompensation för förlust av naturvärden måste kompensationsåtgärder planeras in redan i det skede på plantillstånd ges.

Åtgärder - Kunskapsinsamling

En avgörande förutsättning för att värna och utveckla naturvärden är att veta var de finns, vilken status de har och hur de bäst ska förvaltas. God kunskap om kommunens naturmiljö är därför en viktig förutsättning för att bevara stabila ekosystem, biologisk mångfald och en långsiktig hushållning med naturens resurser.

Åtgärd/ Mål	Ansvar	Sök samarbete med
Genomför naturvärdesbedömning av de områden i Naturkatalogen som ännu inte har naturvärdesklassats	MN	SBN
Komplettera den naturvärdesbedömning och klassning av marina miljöer som gjorts bl.a med utgångspunkt i de marina vegetationsinventeringar som genomfördes 2010 och 2011	MN	SBN
Identifiera och kartlägg viktiga gröna samband och genomför åtgärder som stärker sambanden och möjligheterna för växter och djur att sprida/förflytta sig[1]	MN	SBN, Trafikverket
Bygg upp kunskap om förekomster av hotade arter i kommunen, speciellt sådana som omfattas av länsstyrelsens åtgärdsplaner	MN	SBN
Genomför kontinuerliga artgruppsspecifika inventeringar	MN	SBN
Komplettera Länsstyrelsens inventering av skyddsvärda träd i Haninge	MN	
Genomför ett fladdermusprojekt i syfte att identifiera viktiga miljöer för fladdermöss i kommunen	MN	WWF, SNF
Samla och digitalisera alla naturinventeringar som berör Haninge kommun	MN	
Sammanställ kända fakta om växt- och djurliv samt kemisk status för kommunens sjöar.	MN	
Lokalisera samt genomför flora- och faunainventeringar kring kallkällor med flöde året runt	MN	Ideella för.
Kartlägg kommunens sandstränder	MN	
Identifiera vilka naturområden som används av kommunens förskolor och skolor	MN	SBN, KFN, GFN, GVN

1) RUFS 2010 har identifierat svaga gröna samband på regional nivå, d.v.s. områden där kontakten mellan exempelvis de gröna kilarna är svag. I och med utbyggnaden av väg 73 samt den förestående utbyggnaden av väg 259 har det sannolikt uppstått en del svaga gröna samband på lokal nivå. En utredning bör beakta allt från behov av grodpassager till ekodukter.

Åtgärder - Skötsel och grön miljöövervakning

En stor del av den värdefulla naturen behöver skötas för att inte förlora sina värden. Det gäller framför allt i odlingslandskapet men även i skogar kan skötselinsatser behövas för att värden ska bevaras och utvecklas. I de kommunala naturreservaten har kommunen ett direkt skötselansvar som preciseras i respektive naturreservats skötselplan.

En bra miljöövervakning är viktig för att kunna uppfatta förändringar i naturen orsakade av markanvändning, miljöförstöring eller annan påverkan. Övervakningen av den biologiska mångfalden började byggas upp på allvar i Sverige först under mitten av 1900-talet och mycket av den miljöövervakning som sker utgår från naturvårdsverket och länsstyrelserna. Kommunerna kan göra stora insatser genom övervakning av exempelvis biotoper eller arter som är specifika för den naturgeografiska region som kommunen ingår i.

Utöver nedanstående naturvårdsåtgärder ska naturvårdande skötsel av skogen och övriga naturvårdande åtgärder, enligt skötselplan för Tornbergets respektive Rudans naturreservat, genomföras.

Åtgärd/ Mål	Ansvar	Sök samarbete med
De som ansvarar för skötsel av naturreservat eller annan naturmark ska ha god kännedom om naturvård, samt i förekommande fall skötselplaner och föreskrifter samt delta på länsstyrelsens årliga utbildning för naturbevakare	KFN	KS
Ta fram en policy för hantering av vildsvinsstammen på kommunal mark, samt arbeta för att på sikt ta fram en förvaltningsplan för hela kommunen tillsammans med berörda intressenter som privata markägare, jägare m fl.	KS	Viltvårdsrådet, enskilda markägare
Se till att vägen mellan väg 257 och parkeringsplatsen invid Slåbodamossen i Tornbergets naturreservat hålls i gott skick[1]	SBN	KFN, KS
Starta en diskussion med bland annat Huddinge kommun om ansvar och upprustning av Ådranvägen	SBN	KFN
Utred möjligheten för kommunen att kunna bidra ekonomiskt till naturvårdsskötsel på privat mark[2]	MN	
Genomför restaureringsinsatser av igenväxande ängsmarker	MN	SBN, ideella för., Skärgst.
Fortsätt övervakningen av tjäderstammens utveckling i kommunen	MN	
Undersök förutsättningarna för att anlägga en fjärilsstig med fjärilsstigen i Stora Vika i Nynäshamn som förebild	MN	
Identifiera, och genomför röjning kring större ädellövträd som behöver friställas för att inte dö i förtid[3]	KS	Ideella för., Skärgst.
Fullfölj bekämpningsplanen för jätteloka	KS	
Utred och genomför lämpliga naturvårdsåtgärder på Utö övnings- och skjutfält[4]	MN	FFV, lokala ornitologer

1) En kostnadsberäkning bör göras för en permanent förbättring av vägens status. Om inte någon permanent förbättring genomförs behöver omfattande lagningsarbeten göras ungefär vartannat år.

2) Sådan skötsel kan exempelvis gälla friställning av ”jätteträd”, slåtter eller stängsling för bete. Ett alternativ som bör utredas är möjligheten att inrätta en naturvårdsfond där markägare eller ideella föreningar kan söka bidrag för olika naturvårdande åtgärder

3) Med utgångspunkt från Länsstyrelsens inventering av skyddsvärda träd i Haninge 2011.

4) Ekologigruppen tog år 2004 på uppdrag av Fortifikationsverket fram ett förslag till skötselplan för Utö skjutfält. Planen blev aldrig fastställd men utgör ett bra underlag för framtida naturvårdsåtgärder på skjutfältet.

Åtgärder - Skydd av natur

Natur med särskilt höga värden kan behöva säkerställas för framtiden med hjälp av lagstiftning eller avtal, se vidare bilaga 1, Naturen i lagstiftningen, för olika alternativ till skydd av värdefull natur.

Åtgärd/ Mål	Ansvar	Sök samarbete med
Verka för att värdefull natur skyddas enligt miljöbalken. Detta kan göras genom bildande av kommunala naturreservat, biotopskyddsområden etc. eller genom ett pådrivande arbete gentemot Länsstyrelsen och Skogsstyrelsen	KS	KFN
Verka för att de skyddsvärda träd som identifierats i Länsstyrelsens inventering 2011 bevaras	KS	
Skydda Högstaskogen som naturreservat[1]	KS	Ideella för.,
Skydda Forsla kärr, bäckravinen samt omgivande skog som naturreservat eller biotopskyddsområde	KS	Ideella för., Lst
Utred möjligheten att skydda delar av Hanveden, mellan Hemfosa och Träsksjön som naturreservat	KS	Ideella för., Lst
Verka för ett långsiktigt kommunövergripande samarbete om de två Gröna kilarna Hanvedenkilen och Tyrestakilen i syfte att stärka och värna deras natur och friluftsvärden	KS	
Undersök förutsättningar för för skapande av fler fiskeskyddsområden	KS	
Undersök möjligheten att skydda kallkällor med biotopskydd	MN	
När markanvändning ändras, exempelvis vid avslutning av täkter, bör en naturinventering göras i syfte att utreda hur man bäst tar hänsyn till de naturvärden som finns på platsen[2]	MN	Lst, SBN

1) Högstaskogen ligger mellan Skutans gård och Tyresta naturreservat och Tyresta nationalpark. Stora delar av denna skog har lika höga naturvärden som nationalparken. Delar av skogen är opåverkad av skogsbruk vilket lett till att det här finns väldigt många arter och strukturer som i ett nationellt perspektiv är unika. Den ideella naturvården har sedan 1980-talet kämpat för att få detta område skyddat som naturreservat.

2) En sandtäkt utgör exempelvis livsmiljö för den sällsynta backsvalan som är beroende av lodräta sandväggar för att gräva ut sina bohål. Även om området för sandtäkten ursprungligen var bevuxen med skog så är det ändå troligt att det innebär störst naturvårdsnytta att bevara delar av sandtäkten som livsmiljö för backsvalorna jämfört med att återplantera den med skog.

Åtgärder - Friluftsliv och rekreation

Förutom friluftslivets hälsobringande effekter bidrar friluftsliv till att bredda allmänhetens kunskap om naturen liksom till en ökad förståelse för miljö- och naturvårdsfrågor.

Utöver nedanstående friluftsåtgärder ska ett utsiktstorn uppföras i Tornbergets naturreservat enligt beslut i Kommunstyrelsen.

Åtgärd/ Mål	Ansvar	Sök samarbete med
Arbeta för att lokal media uppmärksammar värdefulla natur- och friluftsområden i kommunen	KS	SBN, ideella för., Skärgst.
Restaurera och förnya naturstigen vid Skutans viltvatten	MN	KFN
Aktuellt informationsmaterial om de kommunala naturreservaten ska alltid finnas tillgängligt på plats i naturreservaten	MN	KFN
Alla anläggningar för besökare i kommunens naturreservat och värdefulla naturområden, så som vägvisning, ledmarkeringar, rastplatser, parkeringsplatser m m. ska ha god standard	KFN	MN
Se över och åtgärda vid behov skyltningen till kommunens naturreservat från gång- cykel- och bilvägar	MN	KFN
Sätt upp informationsskyltar i naturreservat, vid vandringsleder, källor och välbesökta naturområden som berättar om naturen på platsen	MN	KFN
Undersök möjligheten att skapa en mobilapplikation med information om olika naturområden, utflyktsmål, naturreservat, badplatser, biologisk mångfald, rödlistade arter etc. i kommunen	KS	Stiftelsen Tyrestaskogen
Undersök möjligheten att i samarbete med SL för att informera om Haninges natur vid hållplatser och pendeltågsstationer	KS	

Åtgärder - Kunskapsspridning

För att nå ett långsiktigt framgångsrikt naturvårdsarbete är det viktigt att hela samhället deltar och att kunskapen ökar hos både berörda myndigheter, organisationer och allmänheten.

Utan förståelse och engagemang från allmänheten är det svårt att få gehör för olika former av naturvårdsåtgärder. Att sprida kunskap och kännedom om kommunens natur och det naturvårdsarbete som bedrivs skapar förståelse för naturvårdsfrågorna och gör kommunens innevånare medvetna om den tillgång som naturen utgör.

Utöver nedanstående åtgärder kommer kommunens miljöverkstad att arbeta tillsammans med skolan för att sprida kunskap om natur- och miljöfrågor bland Haninges elever. Miljöverkstaden kommer även att arbeta gentemot allmänheten med frågor som rör hållbar utveckling samt olika miljö – och naturvårdsfrågor.

Åtgärd/ Mål	Ansvar	Sök samarbete med
Öka kommuninnevånarnas, tjänstemännens, företagarnas och politikernas kunskap om ekosystemtjänsternas och den biologiska mångfaldens värden	MN	KFN, Ideella för., Skärgst.
Utveckla kontinuerligt natur- och miljösidorna på kommunens hemsida	KS	
Utveckla verksamheten med föredrag och naturvandringar/guidningar om och i kommunens naturområden	MN	KFN, Ideella för.
Uppdatera och utveckla skriften Vägvisare till naturen i Haninge[1]	MN	SNF
Förmedla kunskap om värdet av ”vilda grannar” i trädgården[2]	MN	SBN, KFN
Följ upp och utvärdera odlingsprojektet som startades år 2012 i samarbete med bland annat några förskolor och äldreboenden	MN	ÄN, GFN, SN, KFN
Ge riktad information till jordbrukare/skogsägare, ägare av golfbanor m.fl. om hur de kan bidra till en positiv påverkan på natur och miljö	MN	SMOHF
Ge riktad information om vikten av att hushålla med dricksvatten till fastighetsägare i skärgården samt i övriga områden där det finns risk för saltvatteninträngning	MN	SMOHF
Utred möjligheten att utveckla en natur- och miljöhörna på de kommunala biblioteken, där besökare kan låna böcker och informera sig om Haninges naturområden, biologiska mångfald, ekosystemstjänster, vattenmiljö, reningsanläggningar, dagvattenhantering mm.	KFN	MN
Arbeta för att markägare med värdefulla naturområden på sina marker har kunskap om dessa liksom hur dessa bäst ska skötas för att deras naturvärden ska bevaras och utvecklas	MN	Idella för. Skärgst.
Anordna Bondens marknad och verka för att den blir årligen förekommande	KS	
Arbeta för att friluftskartan ”Välkommen till Hanveden – Stockholms skogsrike” uppdateras och ges ut på nytt[3]	MN	Övriga Hanvedenkommuner
Undersök förutsättningarna för att skapa en kommunövergripande webbsida om Hanveden med www.tiveden.se som förebild[4]	MN	SBF, SNF

1) Vägvisare till naturen i Haninge gavs ut av Haninge kommun i samarbete med Naturskyddsföreningen i Haninge 1986

2) Genom att ta tillvara trädgårdens förutsättningar och utveckla dem kan villaträdgårdarna vara en viktig grön länk och ett led i att bevara och utveckla tätortens biologiska mångfald

3) Upplagan av Friluftskartan, Välkommen till Hanveden, även kallad Hanvedenkartan är helt slut. Kartan togs fram i samarbete mellan Skogssällskapet och Haninge, Huddinge, Stockholm och Botkyrka kommuner och behöver nu uppdateras med bland annat de fyra nya naturreservat som tillkommit.

4) En kommunövergripande hemsida för Hanveden är ett led i arbetet för att skydda natur- och friluftsvärden i området. På en hemsida kan allt som händer i Hanveden samordnas, information om naturreservat och vandringsleder, marknadsföra lokalt näringsliv som kan knytas till besöksnäring, ekoturism etc. Åtgärden kräver ett kommunövergripande arbete.

Åtgärder - Skogslandskapet

Åtgärd/ Mål	Ansvar	Sök samarbete med
Begär samråd med Skogsstyrelsen vid anmälningar av skogsbruksåtgärder och nyanläggning av skogsbilvägar som berör naturvärdesområden av klass 1-4 i Naturkatalogen eller i identifierade svaga gröna samband	KS	KFN
Revidera skogspolicyn för Haninges kommunägda skogar	KS	KFN, SBN
Utred möjligheterna till, och konsekvenserna av hyggesfritt skogsbruk, s k. kontinuitetskogsbruk på kommunägd skogsmark[1]	KS	
Uppdra åt Skogsstyrelsen att nyckelbiotopinventera skogarna runt Hemfosa och Träsksjön[2]	MN	
Fortsätt dialogen med Fortifikationsverket för att möjliggöra för Skogsstyrelsen att nyckelbiotopsinventera Fortifikationsverkets markinnehav i kommunen[2]	MN	
Utred möjligheten att plantera ädellövskog i stället för barrskog på därför lämpliga marker exempelvis igenväxande åkermark	KS	

1) För mer information om hyggesfritt skogsbruk se avsnittet Skötsel och förvaltning på sidan 19.

2) Skogsstyrelsen har gjort en generell nyckelbiotopsinventering av all mark i kommunen utom den som ägs av Fortifikationsverket. Det har dock visat sig genom inventeringar genomförda av Naturskyddsföreningen under 2011 att området kring Träsksjön delvis har så höga naturvärden att de uppfyller Skogsstyrelsens kriterier för nyckelbiotop eller naturvärdesobjekt.

Åtgärder - Odlingslandskapet

Många av de mest artrika markerna är knutna till odlingslandskapet, framför allt till ängs- och betesmarker. Arealen småskaligt brukad mark minskar kraftigt i hela landet vilket får till följd att de arter som är knutna till denna landskapstyp hotas. En majoritet av Sveriges rödlistade arter hör hemma i jordbrukslandskapet. Jordbruksdriften är en förutsättning för att bevara odlingslandskapets kultur- och naturvärden och de arter som är knutna hit.

Åtgärd/ Mål	Ansvar	Sök samarbete med
Verka för att kommunens jordbruksverksamhet utvecklas[1]	KS	
Arbeta för att arealen välhävdad ängs- och betesmark ökar	KS	SBN, ideella för.
Följ årligen upp arealen välhävdad ängs- och betesmark som hävdas med miljöstöd	MN	JV, LST
Inventera mängden odlingsfria kantzoner längs med kommunens vattendrag.	MN	
Verka för att skyddszoner kring vattendrag på jordbruksmark upprättas, bl a. i syfte att minska läckaget av näringsämnen	MN	SBN
Undvik exploatering i större sammanhängande brukad jordbruksmark.	KS	

1) Ett aktivt jordbruk är en förutsättning för att hålla landskapet öppet och därigenom gynna den artmångfald som är knuten till dessa marker.

Åtgärder - Vatten och våtmarker

Vatten är ett mycket viktigt inslag i landskapet som har stor betydelse både för vattenlevande organismer och för landlevande djur och växter. Mängden vatten i landskapet har under de senaste generationerna minskat kraftigt på grund av bland annat utdikningar i både skog och odlingsbygd. Att åter öka mängden vatten är viktigt för det växt- och djurliv som är knutet till landskapets vattenmiljöer.

Nedan redovisas sådana vattenåtgärder vars huvudsyfte är naturvård och gynnande av biologisk mångfald. För övriga vattenåtgärder hänvisas till Vattenplan för Haninge kommun www.haninge.se

I vattenplanen finns exempelvis ett antal dagvattenåtgärder som, utöver en renande funktion, även har positiva effekter på växt- och djurlivet.

Åtgärd/ Mål	Ansvar	Sök samarbete med
Öka inslaget av vattenmiljöer i landskapet genom att verka för att dammar eller våtmarker restaureras eller nyanläggs	KS	SBN
Arbeta för att bevara vattendrags naturliga sträckningar[1]	KS	SBN
Kartlägg och avlägsna vandringshinder för fisk i vattendrag	MN	SBN
Verka generellt för att skuggande buskar och träd utmed bäckar och åar bevaras	KS	SBN
Restaurera Skutans viltvatten	KS	KFN
Restaurera ytterligare delar av rikkärret Forsla kärr och fortsätt med kontinuerlig slåtter av dessa samt av de delar som restaurerats tidigare	KS	KFN
Anlägg minst en våtmark i syfte att gynna fågellivet	KS	KFN, Idella för.
Anlägg minst två groddjursdammar	KS	KFN, Ideella för.
Samla in fakta om lekplatser/reproduktionslokaler för fisk	MN	LST, Ideella för.

1) Vattendrag som rinner i naturligt meandrande formationer bidrar till ett minskat närsaltsläckage samt att föroreningar hinner fastläggas innan vattnet når ut i havet.

Åtgärder - Tätortsnära/Bostadsnära natur

Den tätortsnära och bostadsnära naturen är människors vardagsnatur och därigenom avgörande för innevånarnas dagliga naturkontakt. Naturen i tätorten har också stor ekologisk betydelse och på vilket sätt naturen anläggs och sköts har en stor betydelse för hur den biologiska mångfalden kan utvecklas.

Åtgärd/ Mål	Ansvar	Sök samarbete med
Gröna tak och dagvattendammar ska öka och andelen hårdgjorda ytor ska minimeras i syfte att öka infiltrationen samt den biologiska mångfalden	SBN	KS
Utveckla eller skapa gröna stråk genom bostadsområden ut till den tätortsnära naturen	SBN	KS
Identifiera behovet av och utveckla former för naturvårdsskötsel för tätortsnära/bostadsnära natur	SBN	KS
Gynna biologisk mångfald i tätorten genom att slå vissa vägrenar, rondeller och övriga grönytor med så kallad slåtterbalk[1]	SBN	MN
Genomför åtgärder för att gynna den biologiska mångfalden i tätorten genom att exempelvis anlägga ”fjärilsträdgårdar”, vattenstråk och dammar	SBN	MN
Överväg alltid plantering av arter som gynnar den biologiska mångfalden i kommunens planteringar så som exempelvis nektarrika blommor eller bärande träd och buskar	SBN	MN
Revidera och uppdatera kommunens grönplan och utred hur den kan kopplas till parkprogrammet	KS	SBN
Genomför informationsinsatser i samarbete med SRV kring hantering av trädgårdsavfall	SBN	
Se över möjligheterna att anlägga fler kolonilotter/odlingslotter t ex vid ny detaljplanläggning	KS	SBN, Ideella för.
Verka för utökade möjligheter till ”stadsodling”	SBN	KF, Ideella för.
Öka samarbetet med kommunens företagare i syfte att öka kunskapen om naturvård och vilka möjligheter de enskilda företagen har att gynna den biologiska mångfalden	MN	KS

1) Genom att slå gräsytor med skärande redskap som exempelvis en slåtterbalk i stället för att använda gräsklippare, gynnas många sällsynta ängsväxter så som prästkrage, blåklint och vallmo.

Del 3

Naturkatalog

Naturvårdsplanens naturkatalog redovisar områden med höga naturvärden samt en beskrivning av dessa värden. Till naturkatalogen hör tre kartskikt/papperskartor. I pappersversionen redovisas kartskikt 1 och 2 i en gemensam karta.

Kartskikt 1 visar 360 områden med höga naturvärden.

Kartskikt 2 visar information, på biotopnivå, för 967 identifierade landområden, med höga naturvärden. Dessa områden benämns naturvärdesområden och är klassade och värderade i en fyrgradig skala (se nedan).

Kartskikt 3 visar information, på biotopnivå, för 122 identifierade vattenobjekt, med höga naturvärden. Även vattenobjekten benämns naturvärdesområden och är klassade och värderade i en fyrgradig skala (se nedan). Även värdefulla skär och andra landområden som avgränsats p g a. en rik kustfågelfauna redovisas bland vattenobjekten. i kartskikt 3.

I de mer sammanhängande områden som redovisas i kartskikt 1 ingår mindre delar som i sig inte har några speecifika naturvärden. Dessa delar har tagits med eftersom de har betydelse för förutsättningarna för att de ingående naturvärdesområdena ska kunna värnas.

Naturvärdesområdena, som redovisas i kartskikt 2 och 3, utgör värdekärnor i Haninges natur. Att ett område har identifierats som naturvärdesområde innebär dock inte automatiskt något skydd för området, även om några av naturvärdesområdena är skyddade som exempelvis naturreservat.

Naturkatalogens kartor finns tillgängliga som digitala skikt i Solen Web. Till varje naturvärdesområde hör ett objektblad med beskrivning av området, motiv för klassningen, kvalitet på bakomliggande inventering, ekologiska samband, skötselmål m m. Objektbladen är kopplade till GIS-kartorna i form av klickbara PDF: er, men finns även att ladda ner direkt från Haninge kommuns hemsida www.haninge.se.

I Haninge kommun har det under åren genomförts ett stort antal naturinventeringar. Någon konsekvent bedömning och klassificering av naturområden har däremot inte gjorts tidigare. Under 2011 och 2012 har adekvata inventeringar sammanställts så att alla kommunens kända områden med särskilda naturvärden har identifierats. En naturvärdesbedömning av områdena har därefter gjorts som klassificerar områdena i en skala från 1 nationella värden, till klass 4 lokala värden.

Klass 1	Klass 2	Klass 3	Klass 4
Nationellt värdefull biotop	Regionalt värdefull biotop	Kommunalt värdefull biotop	Lokalt värdefull biotop

Klass 1 omfattar områden som har så stor betydelse för biologisk mångfald i Sverige att de är av nationellt intresse.

Klass 2 innefattar biotoper som är så ovanliga eller hyser en så rik biologisk mångfald att de kan anses är viktiga att bevara för att behålla den biologiska mångfalden i Stockholms län.

Klass 3 omfattar områden som är mycket skyddsvärda i ett kommunalt perspektiv. I klassen återfinns miljöer som hyser en rik biologisk mångfald eller är ovanliga ur ett kommunalt perspektiv.

Dessa tre kategorier innefattar biotoper med sådana naturvärden att samhället behöver skydda dem för att uppnå de nationella mål om biologisk mångfald som staten satt upp.

Klass 4 innefattar miljöer som är viktiga att bevara för att behålla den biologiska mångfalden på lokal nivå. Med lokal menas stadsdel, socken eller annan begränsad geografisk enhet som definieras i inventeringen. Den samlade arealen (inte nödvändigtvis varje enskilt område) av klass 4 objekten är viktig att bevara för att nå de nationella målen om biologisk mångfald.

Till varje naturvärdesområde finns en beskrivning, värdering och motiv till värderingen samt redovisning av varifrån uppgifterna kommer. Underlagen har olika kvalitet vilket redovisas i tre klasser. A god kvalitet, B inventering behöver kompletteras, C låg kvalitet, behöver göras om. Naturvärdesklassificeringar som bygger på inventeringar med låg kvalitet är osäkrare än de som har bättre kvalitet. Ofta är de avgränsningen som är osäker.

Naturvärdesbedömning är inte en fullständigt objektiv metod, utan grundar sig delvis på subjektiva expertbedömningar. Dessa grundar sig i sin tur på mångårig erfarenhet av att bedöma olika typer av naturmiljöer, kunskap om Natura 2000-naturtyper och dess typiska arter, viktiga ekologiska strukturer, signalarter, rödlistade arter m m.

I tabellen nedan redovisas de underlag som har använts för att naturvärdesklassa områden samt de klasser de åsatts och den kvalitet de har. Observera att inga landobjekt i inventeringarna automatiskt får klass 1 nationellt värde. Denna klassning har gjort utifrån bedömningar av beskrivningar, artinnehåll samt tidigare kunskap om områdena. Klassningen av områden i kommunens naturinventering har gjorts utifrån beskrivningar och redovisning av artinnehåll.

Inventering	Naturvärdes-klass	Kvalitet
Skogsstyrelsen - nyckelbiotoper	klass 2 eller högre	A
Skogsstyrelsen - biotopskyddsområden skog	klass 2 eller högre	A
Skogsstyrelsen - naturvärdesobjekt	klass 3	A
Bevarandeplander och naturtyper inom Natura 2000	olika klasser	olika kvalitet
TUVA artrik betesmark, aktivt bete	klass 2 eller högre	A
TUVA restaurerbar mark	klass 3	A
Naturinventeringar, kommunens	olika klasser	olika kvalitet
Länsstyrelsens naturkatalog 1996	olika klasser	olika kvalitet
Våtmarksinventeringen VMI	olika klasser	B/C
Ädellövskogsinventeringen	klass 2 eller högre	A
Skyddsvärda grundområden i ab, c och d län 2003:05	olika klasser	olika kvalitet
Fredningsområden för fisk	klass 2 eller 3	olika kvalitet
Skyddsvärda grundområden. Gäddlekplatser inventerade 1987	klass 2 eller 3	olika kvalitet
Inventering av vattenväxter i Tyresåns avrinningsområde 2009	klass 2 eller 3	A
Marin vegetationsinventering vid Dalarö och Muskö i Haninge 2010	klass 2	B
Trösklade havsvikar i Stockholms län. Rapport 1991:9	klass 2 eller högre	C
Områdesklassificering kustfåglar	olika klasser	B

Levande sjöar och vattendrag, Särskilt värdefull fisk	klass 1	A
Levande sjöar och vattendrag, Särskilt värdefull natur	klass 1	A
Levande sjöar och vattendrag, Värdefull natur	klass 1	A

Utöver de ovan nämnda underlagen har en begränsad fältinventering av framför allt tätortsnära områden gjorts. Ortofoton har använts för att korrigera avgränsning av områden och till viss del för verifiering av klassning av naturvärden.

Det är viktigt att nämna att denna sammanställning i huvudsak bygger på inventering av biotoper (mindre områden med likartad vegetation och djurliv). Dessa utgör värdefulla kärnor för biologisk mångfald. Det är dock inte tillräckligt att skydda dessa för att bevara värden på landskapsnivå.

De lite större områden som redovisas i Kartskikt 1 bygger i första hand på att områden knutits ihop med hjälp av att en buffertzon på 30 meter lagts kring varje naturvärdesobjekt. I områden där naturvärden, utifrån ett landskapsperspektiv, är kända har större områden definierats, exempelvis på Häringehalvön. I dessa storområden finns mellanliggande avsnitt som saknar specifikt höga naturvärden. Storområdena är dock, i sin helhet viktiga för bevarandet av naturvärdena inom de ingående naturvärdesområdena.

En fortsättning på arbetet med att förvalta naturen i Haninge på bästa sätt är att med utgångspunkt från det material som nu sammanställts också definiera de områden där det finns särskilda ekologiska samband mellan biotoperna och där de för biologisk mångfald viktigaste landskapsavsnitten finns. Naturkatalogen, kommer under planperioden att kompletteras med så kallade helhetsområden, större sammanhängande områden som i sin helhet har höga bevarandevärden.

Naturkatalogen finns tillgänglig som digitala kartskikt i SolenWeb. Till varje naturvärdesområde finns ett objektblad kopplat, med beskrivning av området, motiv för klassningen, kvalitetsklassning av inventeringen, ekologiska samband samt skötselmål.

Naturkatalogen finns även som tryckta kartor. I bilaga 4, Naturvärdesområden, lista, finns alla naturvärdesområden uppräknade.

Objektbladen med beskrivningar av varje naturvärdesområde finns endast i digital form; dels som klickbara PDF:er från kartan i SolenWeb, dels som nedladdningsbara filer på kommunens hemsida www.haninge.se.

För en detaljerad beskrivning av hur naturvärdesbedömningen gjorts hänvisas till metodbeskrivning för land-respektive vattenområden;

Naturvärdesbedömning av landområden, Haninge kommun, Metodrapport

Naturvärdesbedömning av vattenområden, Haninge kommun, Metodrapport

Rapporterna finns att ladda ner på kommunens hemsida: www.haninge.se.

Del 4

Naturens betydelse nu och i framtiden

Ekologiska och biologiska värden

Naturen har en avgörande betydelse för oss människor i och med att den ger oss tillgång till naturresurser så som rent vatten, skog, grönsaker, spannmål, fisk, kött m m. Avgörande för naturens förmåga att säkerställa tillgången på naturresurser är att det finns stabila och välfungerande ekosystem som kan hantera störningar vid olika miljökatastrofer, allvarliga utsläpp, sjukdomsangrepp hos djur eller växter etc. FN:s Millennium Ecosystem Assessment, som bedömer tillståndet för jordens olika ekosystem, konstaterar att människan påverkat de ekologiska systemen, de senaste årtiondena, på ett sådant sätt att vår förmåga att trygga mänsklig välfärd har försämrats.

Stabila och välfungerande ekosystem är avgörande för människans långsiktiga fortlevnad

Att bromsa och på sikt vända denna negativa utveckling är avgörande för vårt välstånd i framtiden både på lokal och på global nivå. Jordens ekologiska system utgör basen för hela vår tillvaro – för både samhället och dess ekonomi.

Ekosystemtjänster och biologisk mångfald

En ekosystemtjänst innebär att ekosystemen – naturen runt omkring oss – genererar tjänster som vi människor är direkt eller indirekt beroende av för att överleva. Dessa tjänster gör naturen gratis, men de är oftast väldigt dyra eller helt omöjliga att framställa på konstgjord väg.

Många av ekosystemtjänsterna är så självklara att vi inte ens tänker på att de finns. Ett exempel på en ekosystemtjänst är pollinering. Utan pollinerande insekter som bin och humlor skulle många blommande växter, som exempelvis bärbuskar och fruktträd, inte längre kunna föröka sig och därmed skulle de på sikt dö ut. Andra exempel på ekosystemtjänster är grusåsar som filtrerar regnvattnet så att det så småningom blir så rent att det går att dricka. Våtmarker i landskapet tar upp metaller och närsalter och förhindrar därigenom att dessa kommer ut i hav och sjöar. Träd har förmåga att rena luften från stoftpartiklar. Ett hektar lövskog kan filtrera bort 15 ton stoft per år och barrträdens filtrerande förmåga är ytterligare 2-3 gånger större eftersom dessa är gröna året om. Som luftrenare är barrträd dock inte så optimala då de i regel är mer känsliga för föroreningar.

Begreppet ekosystemtjänster inkluderar även en växande biomassa så som skog, grönsaker, sädesslag och levande djur, men också andra tjänster som fotosyntes, läkemedel och rekreation.

Den växande skogen tar upp och lagrar mycket kol både i trädbiomassan och i marken. När en skog avverkas avges det lagrade kolet, ju äldre skogen är desto mer kol frigörs vid avverkningen. När skogen slutar växa avslutas även trädens upptag av koldioxid från luften. Studier vid Lunds universitet visar att det tar upp till 30 år innan koldioxidutsläppen från avverkningen kompenserats av upptaget av koldioxid från de träd som planterats. Att bevara kommunens gammelskogar är således viktigt ur flera aspekter då de, förutom sina höga biologiska värden även är en tillgång i klimatarbetet.

Ju större den biologiska mångfalden är, desto bättre rustad är människan att möta framtidens utmaningar t ex i form av ett ändrat klimat. Att bevara och utveckla den biologiska mångfalden är således avgörande för att långsiktigt garantera välfungerande ekosystem vilket i förlängningen är en förutsättning för människans fortsatta överlevnad.

Förutom att naturen är en avgörande resursbas för människans liv kan djur och växter givetvis också tillskrivas ett egenvärde, oberoende av människans behov och oavsett vad människor tycker om arten i fråga. Detta slås även fast i den så kallade Bernkonventionen som trädde ikraft 1983[4]

Friluftsliv och folkhälsa

Människan mår bra av att vistas i naturen. Insikten om friluftslivets betydelse för folkhälsan har successivt ökat i takt med en mer stillasittande livsstil där fetma, stress och utbrändhet blivit allt större samhällsproblem.

Sedan länge är det känt att det är nyttigt med frisk luft och att vi mår bra av att röra på oss. De senaste årtiondenas forskning om sambandet mellan natur och hälsa visar att regelbunden vistelse i naturen ger färre fysiska och psykiska sjukdomar, bättre motorik, minskad stress, högre koncentrationsförmåga, bättre immunförsvar och snabbare läkningstid efter sjukdomar m m. Det finns därutöver forskning som visar att bara möjligheten att se grönska genom ett fönster eller att titta på en bild med naturmotiv påverkar den psykiska och fysiska hälsan positivt.

Att ha nära till ett grönområde från bostaden har visat sig vara av stor betydelse för hur ofta människor är ute i naturen. En medveten stadsplanering med närhet till lättillgängliga grönområden är extra viktigt i en storstadsregion med ett högt levnadstempo och en intensiv fysisk miljö.

Foto: Malin Löfgren

Skogspromenader är viktiga för hälsan

Kommunen har både möjlighet och ansvar för att informera och inspirera människor till naturvistelse liksom att göra den tätortsnära naturen tillgänglig för alla.

Kulturmiljö

Begreppet kulturmiljö omfattar strängt taget all mark som påverkats av människan genom exempelvis odling, skogsbruk, industriell verksamhet eller annan markanvändning. I den industrialiserade delen av världen är i stort sett all natur kulturlandskap, men ordet används många gånger synonymt med odlingslandskap dvs. det gemensamma namnet på åkrar, ängar och hagar, som brukats och alltjämt brukas av bofasta bönder.

När det gäller det öppna landskapet omtalas detta ofta som något positivt och viktigt att värna om och man kan fundera över vad det är som får så många människor att uppskatta denna landskapstyp. Det öppna landskapet har varit ett livsvillkor för människan sedan hon började odla jorden och därigenom själv började omvandla landskapet. Skogen betraktades som ett hinder, det var en svår och arbetsam process att bränna, eller på andra sätt röja skogen för att få fram odlingsbar mark. Skogen

[4]se bilaga 1; Naturen i lagstiftningen

var dessutom farlig, man kunde lätt gå vilse i den, där fanns rovdjur och rövare och kanske troll, jättar och skogsrån. Därför är skog i gammal folktro en hotfull plats som sällan förknippas med något gott. Jämför t ex uttryck som ”dra åt skogen” eller ”det går åt skogen”.

Det finns undersökningar som visar att oavsett vilken del av världen människor kommer ifrån, tenderar de att uppskatta samma naturtyp; ett öppet gräslandskap med spridda träd och buskar – ett savannlandskap. Det är spännande att tänka sig detta som ett arv från den tid då de första människorna utvecklades på Östafrikas savanner där de stora gräsätarna höll landskapet öppet. Ur dessa ”urtidsmänniskors” perspektiv hade det öppna landskapet, med enstaka buskar och träd, viktiga egenskaper så som möjlighet att se långt och upptäcka rovdjur, konkurrenter och andra faror samt att hitta reträttplatser för att gömma sig eller komma undan.

Foto: Eva Simonsson

Lantbruk på Ålö

Genom kulturlandskapet kan vi tyda hur dagens landskap har vuxit fram, hur tidigare generationer levde sina liv och hur deras vardagslandskap såg ut. De gamla landskapsmiljöerna med sina specifika växter och djur är viktiga för att vi ska känna igen oss. På så sätt är naturvården starkt kopplad till kulturmiljövården. Det gamla kulturlandskapet med åkrar och betade skogar och hagar förmedlar en del av ”det biologiska kulturarvet”, de växt- och djurarter som påträffas berättar om hur marken har brukats och ger en förståelse för landskapets utveckling.

Att värna gamla slåtterängar, odlingsrösen och stenmurar innebär inte bara ett skydd av den höga biologiska mångfald som är knuten till dessa miljöer utan även av omedvetna trygghets och igenkänningsfaktorer.

Skötsel och förvaltning

Kommunens ansvar för skötsel och förvaltning av naturen gäller både avseende biologisk mångfald, kulturmiljö, friluftsliv, tillgänglighet och trygghet. När det gäller friluftsliv handlar det t ex om att sköta spår och leder, fylla på vedförråd, hålla rastplatser städade, att ploga isar och spåra skidspår på vintern. Att genom välskyltade stigar göra det lätt för människor att nå olika naturområden är också en viktig skötselåtgärd.

Naturvårdande skötsel är mycket viktig för att bevara, och på sikt öka, den biologiska mångfalden. Det är lätt att tro att det inte behövs några speciella skötselåtgärder, naturen klarar sig ändå. Och det är sant, naturen kommer att fortsätta att existera, men den blir snabbt fattig och utarmad. Naturvårdsåtgärder som behöver göras för att inte biologisk mångfald ska gå förlorad är exempelvis ett ekologiskt anpassat skogsbruk, slåtter på ängsmarker och i rikkärr, röjning av vass, fräsning av igenväxande våtmarker, friställning av gamla hagmarksekar etc. Några av de kanske viktigaste naturvårdåtgärderna är sådana som leder till ett återupptaget bete samt till att blommande träd och buskar gynnas. Solbelysta buskar och bryn har generellt många arter av insekter knutna till sig. Det finns exempelvis 55 fjärilsarter som är knutna till hagtorn och 73 till slån. Ett exempel på blommnde träd är sälgen som ofta växer längs småvägar och diken. Den är en av de allra tidigaste blommande växterna på våren och har mycket stor betydlese som första näringskälla för bin och humlor.

Naturvårdande skötsel kan även innefatta nyanläggning av exempelvis en våtmark, omgrävning av ett vattendrag så att det återfår sitt meandrande lopp, grusning av ett vattendrag för att skapa lekbottnar för fisk m m.

Foto: Malin Löfgren

Hästbete på naturbetesmark vid Nedersta gård

Kommunen kan göra stora naturvårdsinsatser genom att dels genomföra egna skötselåtgärder dels bidra till ökad kunskap bland kommuninvånarna men även genom att bidra till finansiering av skötselinsatser som genomförs av andra. Att söka samarbete med olika ideella föreningar kan också vara framgångsrikt och göra stor naturvårdsnytta.

Bönderna är oumbärliga för naturvården och den mest betydande naturvårdsskötseln görs förmodligen av kommunens lantbrukare och deras betande djur.

Haninge äger jordbruksfastigheten Nedersta gård och här finns möjlighet för kommunen att genom en medveten politik ge förutsättningar för jordbrukets fortbestånd och inriktning. Sådana förutsättningar kan exempelvis vara att bidra till investeringar i ekonomibyggnader, stängsel m m.

Tack vare hästnäringen hålls en stor del av de tidigare aktiva jordbruksmarkerna i kommunen öppna med hjälp av hästbete. Många hästar betar dock endast på gammal åkermark samtidigt som artrika naturbetesmarker växer igen. Här har kommunen möjlighet att informera, och på så sätt öka kunskapen hos hästägarna, om hur viktigt det är för den biologiska mångfalden att betet inte upphör på naturbetesmarker och strandängar.

Delar av kommunens jordbruksmark har omvandlats till golfbanor. En sådan omvandling leder ofta till att den biologiska mångfalden minskar avsevärt, men beroende på hur man anlägger och sköter en golfbana, kan den dock utvecklas till en ekologisk tillgång. Här kan också kommunen vara drivande med information och tips till de som driver golfbanorna.

När det gäller skog antog kommunen år 2003 en policy för kommunägda tätortsnära skogar. Policyn slår fast att huvudmålsättningen för den tätortsnära skogen ska vara att vidmakthålla och utveckla skogen för rekreation liksom att skogen ska brukas på ett sätt som gynnar den biologiska mångfalden. Det finns dock inget i policyn som hindrar användande av kalhyggesbruk[5].

Genom att övergå till förvaltning med så kallat kontinuitetsskogsbruk skulle stora vinster för den biologiska mångfalden göras. Kontinuitetsskogsbruk kallas ibland även för hyggesfritt skogsbruk och inkluderar en lång rad olika skogsskötselmetoder som alla innebär att skogen brukas så att det alltid står äldre skog kvar efter det att man har tagit ut virke. Efterhand som man gallrar bort träd skapas grogrund för naturlig föryngring. Kontinuitetsskogsbruk tillämpas i flera tätortsnära kommuner och med en bra ekologisk, social och ekonomisk planering behöver driften av skogsbruk och naturvård inte kosta mer än intäkterna från virke och arrenden. Vinsten blir en ökad biologisk mångfald, minskad risk för stormskador samt bättre rekreationsmöjligheter och därmed ökad folkhälsa.

Foto: Mats Hagner

Skog som under längre tid brukats med s k kontinuitetsskogsbruk

Skogsbolaget Sveaskog bedriver storskaliga försök med kontinuitetsskogsbruk på produktiv skogsmark och konstaterar att brukningsformen kan öka mångfalden i landskapet samtidigt som kostnader för markberedning och planering minskas eftersom brukningsmetoden tar till vara skogens naturliga förmåga till föryngring.

Att sluta kalavverka och i stället övergå till att använda sådana skogsbruksmetoder som omfattas av kontinuitetsskogsbruket är ett viktigt led för att uppnå kommunfullmäktiges mål om ökad biologisk mångfald liksom det nationella miljömålet om biologisk mångfald.

Även inne i tätorten, på den detaljplanelagda naturmarken har valet av skötselmetod stor betydelse för förutsättningar för en hög biologisk mångfald.

Att exempelvis slå vissa grönytor med slåtterbalk, i stället för att klippa med gräsklippare, ger många blommande växter som tidigare hörde hemma i det gamla ängsbruket, möjlighet att trivas. Sådana växter kan exempelvis vara prästkrage, vallmo eller blåklint. Att anlägga fjärilsträdgårdar med t ex kryddväxter, att anlägga så kallade gröna tak och öppna vatten samt att plantera blommande fruktbärande träd och buskar är andra sätt att öka den biologiska mångfalden i tätorten[6].

[5] se vidare under avsnittet policy för tätortsnära kommunägda skogar på sid. 27

[6] se även avsnittet Tätortsnära natur på sid. 47

Stadsutveckling

Inom fysisk planering bedrivs i dag en mycket aktiv diskussion om stadsförtätningens möjligheter. Bakgrunden är att storstäderna växer medan den byggbara ytan i städerna är begränsad. Haninge pekas i Regional utvecklingsplan för Stockholms län, RUFS 2010, ut som en av åtta regionala stadskärnor. År 2030 beräknas ytterligare 600 000 människor ha flyttat till Stockholmsregionen. Då Stockholms stad växer får det effekter även på den övriga regionen. Exempelvis innebär bostadsbyggande i gamla industriområden att de verksamheter som tidigare verkade där söker annan mark för etablering, exempelvis i Haninge kommun.

Foto: Maria Bergström

Grönska är en viktig stadskvalitet, både för människor och för att främja en ökad biologisk mångfald i tätorten

Som regional stadskärna ska Haninge erbjuda goda boendemiljöer, en intressant stadsmiljö, goda förutsättningar för att utveckla verksamheter och mycket annat. Hur kan fler bostäder och arbetsplatser tillskapas samtidigt som de kvaliteter, exempelvis naturvärden, som är attraktiva i Haninge behålls? Finns det en risk att dessa kvaliteter byggs bort eller kan vi i stället utveckla dem genom att bygga tätare?

Att grönstrukturen är viktig i boendemiljön visar ett samarbetsprojekt med Stockholms läns landsting som Haninge kommun, tillsammans med tre andra kommuner deltog i under 2010 kallat Värdering av stadskvaliteter i Stockholmsregionen. Studien visar bland annat att närhet till parkområde inom 1000 meter är ett av åtta kriterier som är viktigt för priset på bostadsrätter och närheten till grönområde uppfattades viktigare än närheten till nöjen.

Förutom de positiva miljöeffekter som förtätning kan ge, exempelvis genom att kortare avstånd bidrar till färre bilresor och mindre mängder miljöfarliga utsläpp, kan en fördel vara att man inte tar stora, orörda områden utanför eller i anslutning till staden i anspråk för bebyggelse.

Det finns dock en risk att befintliga naturområden i den tätortsnära naturen ändå används för bebyggelse eller annan verksamhet. I de fall man överväger att göra detta så är det viktigt att känna till områdets olika funktioner och värden. I områden där det är ont grönytor är detta extra viktigt. En viktig beståndsdel i den täta och gröna staden är stadsträden. Att plantera träd som klarar både klimatförändringar, trånga stadsmiljöer och gynnar biologisk mångfald kan utgöra ett av flera sammanlänkande element för spridning av djur och växter i den förtätade staden.

Förutom den vägledning som finns i naturvårdsplanen finns flera planeringsverktyg att använda sig av så som sociotopkartering, vegetationskartering, behovs- och bristanalys, konsekvensbedömning, värdetäthetsanalys m fl.

Stockholms läns landsting har tagit fram en så kallad gröntypologi som verktyg för stadsutveckling och parkplanering. Gröntypologin visar var i de regionala stadskärnorna som det finns park och

natur av olika typ och är tänkt att användas för att förbättra planförutsättningarna för grönstrukturen vid utveckling av de nya stadskärnorna. Gröntypologikonceptet gör dock inte några ekologiska värderingar och det är därför mycket viktigt att gröntypologin kompletteras med biologisk kunskap om de naturvärden som finns inom de olika park- och naturområdena.

I 16 kap Miljöbalken fastställs att förlust av grönområden kan kompenseras med så kallad ekologisk kompensation. Detta gäller inte bara natur med höga naturvärden utan kan användas även när det gäller ”vardagsnatur”. Det finns dock inga generella riktlinjer för när eller hur man kan använda sig av ekologisk kompensation och det är viktigt att bevaka att bestämmelserna inte endast blir ett sätt att underlätta exploatering. Överväganden och beslut om ekologisk kompensation bör göras i samband med att beslut om plantillstånd fattas. Formerna för kompensationen bör sedan arbetas fram i det följande detaljplanearbetet.

Naturen i staden, den bostadsnära naturen, ska ses som en del av den övergripande grönstrukturen och inte enbart som något som är viktigt för de närboende. Försvinner naturområden i staden så påverkas hela grönstrukturen, och den fauna och flora den inbegriper, negativt.

Stadsutveckling behöver inte handla om bebyggelse eller grönska utan kan, med god kunskap och verktyg, handla om bebyggelse och grönska. Med rätt verktyg och med engagemanget att använda dem och att dessutom göra detta i tid, då kan vi skapa en attraktiv regional stadskärna.

Grönskan i det hållbara samhället

I ett långsiktigt hållbart samhälle ökar betydelsen av natur och grönområden i städer och tätorter. Grönstrukturen bidrar till en bättre luftmiljö, ett bra närklimat samt ger utrymme för ekologiska lösningar för exempelvis rening av dagvatten. Stadens parker och natur är ett av de få icke kommersiella rummen som finns i staden, en plats dit alla har tillträde och kan mötas. Parker, trädgårdar och alléer och torg ger möjligheter till naturupplevelser och avkoppling och är också en del av det arkitektoniska uttrycket och bebyggelsens kulturarv. Närheten till grönområden, från bostäder, skolor och förskolor, är viktig för att människor ska använda områdena dagligen. För barn och äldre, liksom för personer med nedsatt rörelse och/eller orienteringsförmåga är närheten extra viktig. Eftersom olika typer av natur fyller olika behov behövs många former av grönområden som kompletterar varandra för att maximera sina ekologiska och sociala värden.

Foto: Christina Lindberg

Foto: Maria Bergström

Att anlägga rabatter med nektarrika blommor eller att plantera blommande och fruktbärande träd är vackert för ögat samt gynnar fjärilar, humlor, bin och andra nektarälskande insekter

Den bostadsnära naturen i form av parker, gatuträd, torg och små naturområden är också viktiga för att moderera effekterna av klimatförändringar. Grönska bidrar till en lokal sänkning av temperaturen vid värmeböljor liksom att den skapar skugga och minskar kylbehovet av byggnader. Grönområden i tätorten innebär en ökad fördröjning och infiltration av dagvatten vilket minskar risken för översvämningar vid kraftiga regn. Att bygga in gröna mångfunktionella element, som både fungerar som sociala mötesplatser, rekreationsområden och hanterare av dagvatten m m. är en viktig del i planeringen av Haninges regionala stadskärna.

Del 5

Naturförhållanden och friluftsliv

Det är viktigt att känna till kommunens naturförhållanden och områden för friluftsliv och rekreation för att kunna bedriva ett strukturerat och framgångsrikt naturvårdsarbete. Att ha kunskap om vilka naturtyper som är extra känsliga för störning, var i kommunen specifikt värdefulla och skyddsvärda naturområden ligger eller var lokaler med hotade växter och djur finns, ökar möjligheten att naturkvaliteterna och arterna bevaras för framtida generationer.

Detta kapitel innehåller en övergripande genomgång av kommunens naturförhållanden och friluftsliv. Kapitlet är indelat efter landskapets olika naturtyper. Inom varje naturtyp har biotoper som generellt sett är extra känsliga och hänsynskrävande lyfts fram och fått egna avsnitt.

Olika växt- och djurarter har specifika krav på sin omgivning vilket förklarar att det är arternas livsmiljöer som till stor del avgör vilka arter som förekommer i vilka områden. Arternas förekomst på olika platser beror exempelvis av bergrund, jordart, hydrologiska förhållanden, typ av skog, samband med liknande naturmiljöer m m. Hur markerna används, och historiskt har använts av människan har också stor betydelse för var i naturen olika arter förekommer.

Kort om Haninge kommun

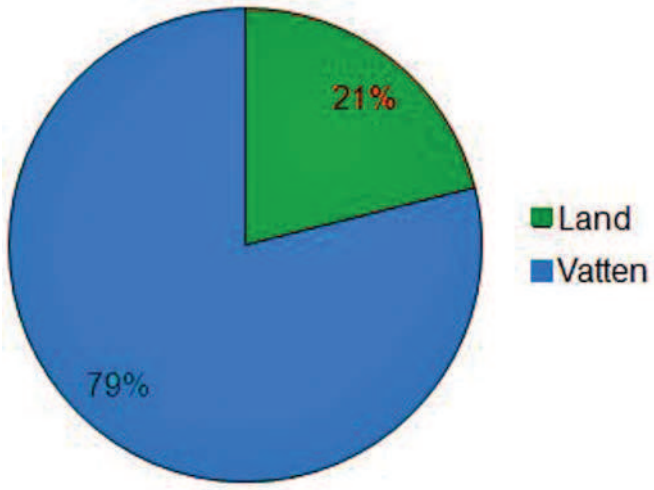
Namnet Haninge är minst tusen år gammalt. I det stora skogsområdet Hanveden, i Haninges nordvästra del, var det under vikingatiden gott om ”hanar” d v s tjäder- och orrtuppar. Både namnet Hanveden och Haninge syftar sannolikt på dessa ”hanar”. Ordet ”ved” är ett äldre namn för skog. På två av kommunens runstenar finns en ”hane” avbildad och likheten med en tjäder är slående. Tjädertuppen ingår numera i Haninges kommunvapen.

På en berghäll i Tyresta finns den enda helt bevarade runristningen i Haninge med en avbildad tupp.

Haninge kommun omfattar en total yta av 2 174 km^2. Av denna yta består endast 458 km2 (21 %) av land medan hela 1710 km^2 utgörs av hav. Inom kommunen finns 73 sjöar som sammanlagt upptar en yta på cirka 6 km^2. Den minsta sjön är mindre än 0,01 km^2 medan den största, Drevviken, som även sträcker sig in i Huddinge, Stockholm och Tyresö kommun, är nästan 6 km^2 stor.

Stora delar av kommunens landområde är täckt av skog. År 2005 uppgick arealen skog till cirka 242 km^2 vilket motsvarar ungefär 53 % av Haninges totala landareal. Omkring 32 km^2 var brukad åkermark medan cirka 7 km^2 användes som betesmark. Sedan 1980-talet har den totala åkerarealen i Sverige nästintill halverats till följd av att många jordbruk har lagts ner. Samma trend finns även i Haninge och förmodligen har minskningen fortsatt även efter 2005 vilket skulle innebära att åkerarealen i dag är ytterligare lite mindre. Övrig mark upptas av bebyggelse, betesmark eller övriga öppna ytor. År 2011 bodde drygt 78 000 personer i Haninge och av dem var över 93 % bosatta i en tätort med minst 200 invånare.

Haninge kommun består till 79 % av vatten

Naturförhållanden

Geologi

Haninge, liksom större delen av Stockholms län, är en del av den naturgeografiska region som kallas mellansvenska sprickdalslandskapet. Detta landskap har under årmiljoner formats av naturkrafter så som jordbävningar, inlandsis, vindar och vatten. Berget har brutits ner och vittrat sönder, de bergsformationer vi ser i dag är rester av en ursprungligen flera tusen meter hög bergskedja som reste sig mellan Sverige och Finland för nästan två miljarder år sedan.

Berggrunden får sin karaktär av de bergarter som den är uppbyggd av. På Haninges fastland består berggrunden huvudsakligen av gnejs medan den i skärgården främst utgörs av gnejsgraniter. Bergarterna i sin tur består av kombinationer av olika mineral. En bergart kan domineras av ett eller flera olika mineral. Kalksten är exempel på en bergart som bara består av ett mineral; kalcit, medan exempelvis gnejs innehåller kvarts och ytterligare ett antal andra mineral.

Vittring av berg och mineral samt nedbrytning av döda organismer utgör näring för allt som växer. När vatten, sol och vind vittrar berggrunden så frigörs näringsämnen som exempelvis magnesium och natrium vilka är nödvändiga för att växterna ska kunna leva. Utan magnesium fungerar inte fotosyntesen; processen där växterna omvandlar koldioxid till syre. Det till synes livlösa stenarna och bergen är alltså helt avgörande för allt levande och vi är indirekt beroende av berggrunden och dess bergarter för att kunna andas.

Berggrunden har också stor betydelse för vilka växter som trivs på olika platser, exempelvis bidrar kalkrik berggrund generellt till en rik flora. Kalksten är ovanlig på Haninges fastland men genom hela Haninges skärgård, från norr till söder, löper ett kalkstensstråk, vilket förklarar att det finns områden i skärgården, bland annat på Ornö och Utö, som är riktiga botaniska eldoradon.

I Haninge finns en mångfald av bergarter och många udda mineraler. Speciellt Utös berggrund som, förutom de bergarter som också finns på andra platser, innehåller mycket som fascinerat geologer genom åren. Unikt för Utö är bland annat sedimentens låga omvandlingsgrad vilket innebär att man på vissa håll tydligt kan se de olika lagren av sand, lera och vulkanisk aska. På fastlandet har samma mineral omvandlats till ådriga och slingriga gnejser. Från Ålö i söder, via västra Utö, upp över Ornö och vidare upp i Stockholms norra skärgård kan man se den mycket spektakulära s k. bandserien.

Bandserien består av tunna, lager av växelvis ljusa och mörka mineral, troligen skiktade asklager med inslag av lava.

I samband med gruvbrytningen i Utö gruvor har ett flertal unika mineraler påträffats bland annat den mycket sällsynta Holmqvisiten uppkallad efter geologen Holmqvist. Grundämnet Litium påträffades för första gången på Utö och kristaller i olika färger av litiumturmalin har hittats på ön. I Utö gruvor, som sammanlagt är nio stycken, bröts framförallt järnmalm men man har även brutit en silverhaltig blyglans. Gruvbrytningen lades ner 1879 och gruvhålen är i dag vattenfyllda.

Spår av istiden

Under den senaste istiden, som var som kallast för runt 20 000 år sedan täcktes Haninge och hela Skandinavien av en över 1 km tjock is. När klimatet blev varmare för omkring 15 000 år sedan började isen sakta att smälta. Trots att man brukar säga att isen drog sig tillbaka gled den naturligtvis hela tiden framåt, samtidigt som den avsmälte bakåt. Isen både malde, krossade, slipade och polerade den mark som den rörde sig över. Om man tittar noga kan man, på många platser, se s k. isräfflor. Isräfflorna är skrapmärken på berget från infrusna stenar i isbottnen och räfflornas riktning visar isens rörelseriktning i området. Isens rörelser har format det mesta av de geologiska formationer vi ser i dag, alltifrån slipade hällar till jättegrytor, flyttblock, rullstensåsar och sandplatåer som t ex. de numera bortschaktade malmarna Jordbromalm och Vendelsömalm.

Jättegrytor är en istidsformation som man kan se på flera platser i Haninge bl a. i Rudans och Kolartorps naturreservat. Jättegrytor är runda djupa håligheter som har bildats när smältvatten forsat ner i en spricka i berget och satt stenar i rotation mot berggrunden så att en urgröpning svarvats ut.

Foto: Mattias Pettersson

Jättegrytor i Rudans naturreservat

De kanske tydligaste spåren från istiden är de många flyttblock som ligger lite varstans i landskapet. Stora stenbumlingar slets loss från berget av den framrusande isen, frös fast i ismassorna men lossnade sedan under avsmältningen. Ett välkänt flyttblock är ”Galggstenen” vid gamla Nynäsvägen i Jordbro industriområde.

Allt material som isen slet med sig på sin väg hamnade så småningom i ett stort hav, Yoldiahavet. Längst ner i det, som efter tusentals år av landhöjning utgör slätter och dalgångar hamnade det mest finkorniga sedimenten och här hittar vi i dag den bördigaste åkermarken.

För ca. 11 000 år sedan hade isen smält bort från Stockholmstrakten och Yoldiahavets vattenyta nådde närmare 150 meter över nuvarande havsnivå. Så fort isen var borta började de nedtyngda landmassorna sakta att höja sig, samtidigt som havsnivån sjönk. Den första ön som stack upp ur havet i Stockholms län var det som i dag är Tornberget och som nu reser sig 111 meter över havsytan. Allteftersom landhöjningen fortgick bildades en skärgård och snart följde de första människorna efter. De äldsta spåren efter människor i Haninge är knappt 10 000 år gamla och ligger drygt 80 meter över nuvarande havsnivå.

Illustration: Mattias Bergström

Torv består av vitmossa

Mossarna visar tidens gång

Mossar och kärr är ofta mycket gamla. Flera mossar i Haninge, bland annat Riddartorpsmossen och Tornbergamossen har varit viktiga för forskningen på, och förståelsen av, strandförskjutningen och vegetationsutvecklingen i Stockholmsregionen. Meterlånga borrkärnor med lager på lager av torv, gyttja och lera har lyfts upp ur mossarna. I dessa borrkärnor kan man se tiden passera. För varje år som gått har ett nytt lager av torv bildats. Torv bildas av vitmossa och i de övre lagren är vitmossan fortfarande grön och lite röd men ju djupare ner desto mer förmultnad är den. I de nedersta delarna av borrkärnan är det bara lera och gyttja. Här i borrkärnan kan man se vegetationens utveckling från dess att området steg ur havet och fram till i dag. Bottengyttjan har i de högst belägna mossarna daterats till omkring år 7000 f kr. vilket innebär att den äldsta torven började bildas redan under Ancylussjöns tid för ca 9000 år sedan.

Naturtyper och särskilt känsliga biotoper

Landskapet i Haninge kan delas in i tre huvudsakliga naturtyper med barrskog på höjderna, jordbrukslandskap med lövskog i de centrala delarna samt mer än två tredjedelar skärgårdslandskap.

Hanveden, Tyresta och Hemfosaskogarna tillhör de mest höglänta delarna av kommunen och här växer huvudsakligen barrskog. På höjderna breder den så kallade hällmarkstallskogen ut sig. Här är jordlagret tunt och på marken växer framför allt olika renlavar, ljung och lingon. Där markerna är lite mera fuktiga och jordlagren är tjockare dominerar granskogen. De vanligaste växterna i granskogen är blåbärsris, lingon och olika mossor.

I kommunens mera centrala delar, liksom närmare kusten, är landskapet flackare och mera öppet. Här finns åker- och betesmarker samt ett antal golfbanor som lokaliserats på före detta jordbruksmark. Skogen består här i större utsträckning av lövskog, ofta björk och asp. På vissa sträckor längs med kusten, som t ex. vid Häringe och på Gålö växer ädellövskogar med ek, ask, alm, hassel, lind eller lönn.

Den största delen av Haninges yta utgörs av skärgård med över 3600 öar, kobbar och skär. 35 av öarna har i dag en bofast befolkning. De flesta av öarna är skogsklädda, oftast med barrskog, men på de öar med mera näringsrik jordmån växer frodiga lövskogar och på exempelvis Utö och Ornö finns även större områden med ädellövskog. Ju längre ut i kustbandet man kommer desto mindre vegetation finns på öarna och längst ut ytterskärgården består skärgården nästan bara av klippor och skär.

Skogslandskapet

Av Haninges landareal är cirka 53 % täckt av skog, i huvudsak barrskog. Omkring 66 % av skogsmarken betraktas som produktiv, d v s. att det där bedrivs, eller skulle kunna bedrivas ett aktivt skogsbruk. Övrig skog utgör så kallade skogliga impediment.

En vanlig skogstyp i Haninge är hällmarkstallskog, en mager biotop där tallarna ofta står glest och är knotiga och lågväxta. Dessa skogar är ett exempel på skogliga impediment som inte ingår i skogsbruket på grund av för låg tillväxt. Träden i en hällmarkstallskog kan därigenom nå en aktningsvärd ålder, mycket död ved samlas och många sällsynta arter får här en fristad.

Huvuddelen av Haninges skog kan betraktas som tätortsnära och som sådan har den många olika

värden. Förutom sina ekologiska funktioner och höga biologiska värden har den stor betydelse som rekreations- och strövområde. I Haninges skogar finns även gott om kulturminnen som exempelvis kolbottnar och fornborgar. Skogen, liksom all tätortsnära natur har vidare ett stort pedagogiskt värde för kommunens många skolor och förskolor.

Policy för kommunägda tätortsnära skogar

År 2002 antogs en policy för skötseln av kommunens tätortsnära skogar. Policyns övergripande mål anger att ”Kommunens tätortsnära skogar är till för kommunens innevånare och ska brukas och skötas så att mångfalden av värden och funktioner bevaras och utvecklas”. Därutöver definieras fem rangordnade delmål: Rekreation, Biologisk mångfald, Kulturmiljöer, Ekonomi och Demokrati.

Ungefär 200 ha av kommunens sammanlagda skogsinnehav på cirka 1400 ha betraktas inte som tätortsnära och omfattas därför inte av policyn. Sedan policyn togs fram har skogsinnehavet ökat genom bland annat inköp av mark för Tornbergets naturreservat och ytterligare ett större markköp från Stockholms stad på cirka 500 ha. Inte heller de cirka 500 ha skogsmark som ligger inom detaljplanerat område omfattas av policyn.

Foto: Malin Löfgren

Hällmarkstallskog i Rudans naturreservat

Certifierat skogsbruk

Haninges skogsbruk är certifierat enligt FSC – Forest Stewardship Council. FSC är ett globalt certifieringssystem för skogsbruk med ekonomiska, ekologiska och sociala krav. Certifieringssystemet innebär ett regelverk som tar högre miljöhänsyn i skogen än vad som är nödvändigt enligt den svenska lagstiftningen. I ett FSC-certifierat skogsbruk är exempelvis nyckelbiotoper och så kallade naturvärdesträd skyddade från avverkning.

FSC stöds av många organisationer och företag världen över, men har under senare tid kritiserats hårt av miljörörelsen, bland annat för att återkommande brott mot certifieringens miljökrav inte har lett till åtgärder. Sedan 1998 har Skogsstyrelsen följt upp skogsbolagens miljöhänsyn i samband med avverkningar. Antalet avverkningar i Sverige, som år 2011 inte nådde upp till svensk lagstiftning, och än mindre till de överenskommelser som en certifiering innebär, var hela 37 %. Knappt hälften av den svenska skogen är FSC-certifierad.

Särskilt känsliga biotoper i skogslandskapet

Urskog/gammelskog

Skog som är äldre än 130–150 år brukar betecknas som ”gammelskog”. Sådana skogars andel av skogslandskapet är avgörande för många arters möjligheter att leva i skogen. Skog som är i princip helt opåverkad av människan kallas ”urskog”.

Foto: Danne Andersson

I en urskog/gammelskog finns det gott om död ved som denna låga i Tornbergets naturreservat

Foto: Svante Joelsson

Rosenticka är en svamp som bara kan växa i skogar med gott om död ved i form av liggande trädstammar, s k lågor

I Haninge finns skogar som är mycket gamla och i stort sätt opåverkade av modernt skogsbruk. Tyresta nationalpark och Tyresta naturreservat är ett av de största orörda skogsområdena i Sverige nedanför fjälltrakterna. Stora delar av Tyresta, och även delar av Högstaskogen och Tornbergets naturreservat kan sägas vara urskog även om de inte är helt opåverkade av mänsklig aktivitet. Den allra äldsta skogen hittar man på hällmarkerna, på vissa håll har skogen där förmodligen sett likadan ut sedan marken återkoloniserades efter den senaste istiden.

En urskog/gammelskog är en mycket variationsrik miljö. Skogen är full av både gamla och yngre träd, men också av ihåliga, döda och döende träd. Tillgången på död ved är en av de viktigaste skillnaderna mellan en gammelskog och en modernt brukad skog. I en riktig urskog är uppåt 40 % av trädstammarna döda. Under århundradenas lopp har många organismer anpassat sig till att leva just i sådana miljöer. Vedinsekter och vedsvampar lever i och av själva träet, medan många mossor och lavar är beroende av den döda veden att växa på.

En annan skillnad gentemot den brukade skogen är den blandade åldersfördelningen och trädslagsblandningen. I en gammelskog sker hela tiden en nyetablering av träd i gläntor efter fallna träd. På så sätt blir skogen flerskiktad, d v s. den innehåller träd i olika ålder och av olika trädslag. I de ljusa gläntorna kan också lövträd gro som annars skulle få svårt att etablera sig i den mörka barrskogen. Det finns därför ett väsentligt högre inslag av lövträd i barrurskogar än i brukade skogar.

Gammelskogar är mycket känsliga för alla former av skogsbruk samt hydrologiska förändringar eftersom de värden som tusentals år av skoglig kontinuitet har skapat i stort sätt är omöjligt att återskapa.

Gamla tallskogar och tallhällmarker

En typ av skog som ofta är mycket gammal och som är karaktäristisk för stora delar av Haninges skogsbygd är hällmarkstallskogen. Eftersom skogen växer på torra magra marker är tillväxten mycket långsam vilket gör skogen extra känslig för avverkning. Ofta betraktas därför dessa skogar som impediment och ingår inte i skogsbruket. Marktäcket består av lavmattor med bland annat olika renlavar och ljung. Tallarna är på grund av den magra jordmånen, ofta krokiga och klena men kan trots detta vara av en ansenlig ålder. Man brukar tala om att tallarna blir senvuxna. I svackor med mer näringsrik jord kan det dock växa riktigt tjockstammiga tallar med så kallad pansarbark. Artrikedomen är inte så hög men ofta har hällmarkerna en lång skoglig kontinuitet vilket gör att många sällsynta arter av exempelvis svampar och lavar kan leva här.

”Tjäderskogar”

Att det finns en god tjäderstam i en skog indikerar att skogen uppfyller sådana kvaliteter som också andra, många gånger sällsynta arter, behöver för att kunna leva i skogen. Tjädern är en stannfågel och är beroende av varierade barrskogar med inslag av äldre tallar, grova aspar, bärrika kärr och rismyrar. Tjäderns biotopkrav varierar dock kraftig över året. På vintern, och fram till och med spelperioden i månadsskiftet april/maj, är tillgången på tallbarr en nyckelfaktor för tjädern. Det har visat sig att tjädrar omsorgsfullt väljer att ”beta” från tallar i glesa hällmarkstallskogar, liksom från sådana som växer i myrkanter och sumpskogar eftersom barren på dessa tallar har ett högre energivärde.

Det räcker dock inte med tallar för att en skog ska kunna hysa en livskraftig tjäderstam. En tjäderskog måste innehålla en mosaik av olika biotoper Under sommarhalvåret behöver tjädern såväl gammal skog som blåbärsris, lövskog, våtmarker och öppna marker. Förekomst av våtmarker är en betydelsefull faktor då speciellt hönan under tidig vår till största delen livnär sig på späda skott av tuvull. Våtmarker är också viktiga för kycklingarna då dessa under sin första levnadstid livnär sig på insekter som det finns mest av i skogens våta partier.

Foto: Svante Joelsson

Att det finns spelande tjäder i en skog indikerar att det också finns många andra arter som är knutna till en varierad och olikåldrig skog med olika trädslag

För att en tjäderpopulation ska finnas kvar i en skog måste skogen vara tillräckligt stor, i relation till hyggesarealen, inom området. Det största problemet för tjädern i dag är sannolikt att skogarna fragmenteras allt mer, d v s. de splittras upp av kalhyggen och vägar samt att de nya skogar som planteras är mindre variationsrika. För att en tjäderpopulation ska kunna fortleva bör skogen inom 500 m från själva spelplatsen utgöras av minst 25 % gammelskog, 20 % av tallmossar och 10 % äldre ”gallringsskog”. Därutöver måste den omgivande skogen innehålla tillräckliga arealer mark där kycklingarna kan hitta mat liksom att det måste finnas gott om hällmarkstallar för att tjädrarna ska finna tillräckligt med vinterföda. En tjäderpopulation med 5-10 tuppar kräver sammanhängande marker på 300-500 ha.

I Haninge finns tjäder framför allt i skogarna kring Tyresta–Högsta, Träsksjön–Hemfosa samt i Tornbergets naturreservat. I ett område som omfattar Tornbergets och Paradisets naturreservat (i Huddinge kommun) finns en av södra Sveriges tätaste tjäderpopulationer. Antalet tjäderspel i Haninge har dock generellt minskat de senaste årtiondena Tjädern är upptagen i EU:s fågeldirektiv som skyddsvärd art. Fågeldirektivets allmänna syfte är att uppnå och bevara livskraftiga populationer av specifikt utsatta fågelarter och Haninge har därmed ett särskilt ansvar att skydda sina tjäderskogar.

Bergsbranter

Bergsbranter är skyddsvärda på många sätt och innehåller nästan alltid höga naturvärden. I bergsbranter är det mer sannolikt att hitta riktigt gamla träd och en i stora stycken orörd skogsmiljö än i övrig skog. Förklaringen är att bergsbranterna historiskt har varit svåra att nå med skogsmaskinerna och därför många gånger blivit kvar när omgivande skog har avverkats. Skogsbeklädda bergsbranter har därmed ofta lång kontinuitet, d v s. att det kontinuerligt har vuxit skog under flera trädgenerationer vilket ger utrymme för en stor artrikedom. Beroende på i vilket väderstreck bergsbranten ligger attraheras olika arter. En nordbrant kan ha en mycket rik moss- och lavflora medan sydvända branter kan attrahera värmeälskande ädellövträd som ek, alm, ask och skogslind.

Foto: Malin Löfgren

Fuktstråk i Rudans naturreservat

Sumpskogar

Den skog man brukar kalla för sumpskog växer vanligen på förhållandevis näringsrik mark. Granen dominerar tillsammans med tall, al och björk. Artrikedomen är ofta mycket stor vilket delvis beror på att både skogsarter och sådana som är specifikt knutna till våtmarker kan trivas i sumpskogen. En annan anledning är att sumpskogen, historiskt sett, sällan brunnit vilket gör att den skogliga kontinuiteten här är mycket lång. Gamla träd har fått växta tills de blivit naturligt gamla vilket innebär gott om död ved samt träd i olika åldrar och av olika trädslag.

Granarna trivs inte i blötan och andelen döda och döende träd är därför procentuellt sett större än i en torrare skog vilket ger förutsättningar för ytterligare fler arter att trivas. I äldre gransumpskogar finns ofta en intressant moss- och svampflora. Både stående och liggande döda träd är viktiga för insekter och därmed också för fåglar som i sin tur äter insekterna. Döda och döende träd som fortfarande står upp utnyttjas av många fåglar som mejslar ut sina bon i de murknande trädens håligheter.

Den höga luftfuktigheten gynnar specifikt mossor och lavar eftersom dessa inte har några rötter utan tar upp vatten direkt från luftens fuktighet.

Där det är riktigt blött är det få träd som kan klara att växa. I sådana marker dominerar glasbjörk och framför allt al vilken är speciellt anpassad för ett liv med fötterna i vatten. Ett alkärr är en mycket speciell miljö som ofta är mycket artrik. Till skillnad från alla andra svenska lövträd så fäller alen sina blad gröna. Alen lever i symbios med en strålsvamp som kan fixera luftens kväve och göra det tillgängligt som näring för trädet. Alen behöver därför inte hushålla med näring utan kan släppa sina kväverika gröna blad på hösten vilket leder till att alkärren blir mycket näringsrika miljöer. Alkärr finns framför allt i sänkor, många gånger i anslutning till källor, d v s. till ett ständigt flödande vatten. Vattennivån i ett alkärr varierar ofta vilket leder till att alen bildar så kallade socklar för att anpassa sig till den ibland höga vattennivån.

En anledning till alkärrets artrikedom är att det finns många småmiljöer, så kallade mikrohabitat. När det finns många olika miljöer på en liten yta så finns också förutsättningar för många olika arter, anpassade till unika miljöer, att trivas. I ett alkärr finns, förutom alarnas socklar, ofta små öppna vattenytor, tuvor, fallna trädstammar liksom döda och döende träd.

Hög tillväxt och stor produktion av död ved gör alkärr och även andra lövsumpskogar viktiga för insekter, snäckor, sniglar och många fågelarter, t ex mindre hackspett, mindre flugsnappare och stjärtmes.

För att sumpskogens artrikedom ska kunna bevaras måste miljön undantas från alla former av åtgärder som påverkar markens hydrologi samt att både själva sumpskogen och omkringliggande skog undantas från gallring eller annan avverkning.

Ädellövskogar

När inlandsisen släppte sitt grepp över Nordeuropa inleddes en värmeperiod som höll i sig i närmare 4000 år, fram till bronsålderns intåg för cirka 4000 år sedan. Under denna tid bredde ett stort sammanhängande skogsområde med ädellövskog ut sig, från medelhavsländerna och ända upp till Mellansverige. I skogarna betade visenter, uroxar och jättehjortar medan vildsvin bökade efter ollon och tryffel på marken. När människan började bruka jorden, för ungefär 5000 år sedan fick ädellövskogen successivt stryka på foten eftersom den växte på de bördigaste jordarna, som var mest lämpliga för odling. Ädellövskogens djur försvann, några för gott, som exempelvis jättehjorten, andra försvann från Sverige men har kommit tillbaka på senare år som t ex vildsvinen. I dag finns i stort sett inget kvar av de sammanhängande ädellövskogarna men fortfarande finns mindre skogsområden med ädellöv runt om i Europa och även i Sverige.

Foto: Malin Löfgren

Ask är ett av Sveriges sju ädellövträd

Vilka lövträd räknas då till ädellövträden? Ofta används begreppen triviallöv och ädellöv varav al, asp, björk, sälg hassel, oxel och rönn hör till triviallövträden medan arterna bok, fågelbär, ek, alm, ask, lind

och lönn räknas till ädellövträden. Ädellövträd ställer höga krav på bördighet och klimat och växer där jorden är förhållandevis näringsrik.

Eken är det vanligaste och minst krävande av de ädla lövträden och också det träd som oftast förekommer i ädellövskogar i kommunen. I Haninge finns även mindre skogar med ask, lönn, lind och alm, framför allt i branter och invid äldre bebyggelse. En av de finaste ädellövskogarna i kommunen växer i en brant på Kapellön utanför Muskö.

I ädellövskog växer ofta en mycket örtrik flora. Tidigt på våren kan hela marken färgas vit av böljande vitsippsängar. Vårärt, lungört, myskmadra och ramslök är andra arter som trivs i de ädla skogarna.

Ekmiljöer

I det moderna jordbruket används inte naturbetesmarker i samma utsträckning som tidigare. De betande djuren är färre och mycket bete sker i dag på före detta åkermark som besås med gräs. På sådana betesmarker får inga träd fäste, eftersom markerna plöjs upp med jämna mellanrum. Samtidigt växer många gamla trädbärande naturbetesmarker igen och blir till skog där eken inte trivs.

För att de gamla ekarna ska överleva och må bra, när inga betesdjur finns att tillgå, måste människan i stället se till att kontinuerligt röja bort sly under och runt eken så att den får mycket ljus. Flera riktigt gamla ekar är naturminnesmärkta.

Varför är då gamla ekar viktiga? Förutom att väldigt många människor tycker om att ha stora pampiga träd runt omkring sig har eken en mycket stor betydelse för den biologiska mångfalden. En ek kan, under gynnsamma förhållanden, bli uppemot 1000 år gammal och är därmed ett av de svenska träd som kan bli äldst. Under dess levnad räknar man med att över 1000 olika djur- och växtarter har levt på, i och av eken. Man kan sammanfatta en eks liv med att den föds i 300 år, lever i 300 år och dör i 300 år. Ju äldre en ek blir desto viktigare blir den för den biologiska mångfalden eftersom de allra flesta ovanliga arter finns på gamla, riktigt grova, solbelysta och halvdöda ekar. Bäst naturvårds-

Foto: Margareta Piccano

Vid Stegsholm på Gålö finns en av kommunens finaste ekskogar

nytta får man i ett längre perspektiv om det finns en mångfald av träd, både grova och tunna, levande och döda.

Större ekmiljöer i Haninge finns bland annat vid Stegsholm på Gålö, vid Häringe samt på Ornö.

Nyckelbiotoper

Skogsområden med mycket höga naturvärden har av Skogsstyrelsen avgränsats som så kallade ”Nyckelbiotoper”. Dessa områden har en nyckelroll för bevarandet av skogens hotade växter och djur. De nationella miljömålen syftar till att bevara den biologiska mångfalden genom att skydda hotade arter och naturtyper.

Ett skogsområde kan vara en nyckelbiotop på grund av en speciell skogshistoria eller på grund av sällsynta ekologiska förhållanden som ger förutsättningar för hotade och sällsynta arter att trivas.

Många nyckelbiotoper känns lätt igen på sin struktur med gott om olika nyckelelement så som gamla träd, mycket död ved, hamlade träd, mossklädda stenblock och bergväggar. Andra nyckelbiotoper kan vara betydligt svårare att bedöma, men kan utmärka sig genom stor förekomst av speciella arter som påvisar höga naturvärden, så kallade signalarter.

Områden som är viktiga för den biologiska mångfalden, men som inte riktigt uppfyller nyckelbiotopskraven, klassificeras av Skogsstyrelsen som ”objekt med naturvärden” eller kort och gott naturvärdesobjekt. Ett naturvärdesobjekt bedöms kunna utveckla mycket höga naturvärden inom en 30-årsperiod om de får fortsätta att utvecklas på samma sätt som tidigare.

I Haninge finns 249 nyckelbiotoper med en sammanlagd yta på 1134 ha samt 272 naturvärdesobjekt med en yta på 853 ha. Av dessa ligger 38 nyckelbiotoper och 73 naturvärdesobjekt på kommunägd mark. I och med att kommunens skogsbruket är FSC-certifierat har man förbundit sig att inte avverka i nyckelbiotoper.

Värdetrakter

Länsstyrelsen i Stockholms län har pekat ut större skogsområden som har en koncentration av höga naturvärden till så kallade värdetrakter. Haninge berörs av två värdetrakter. Den största av dem är Tyresta värdetrakt som totalt omfattar 28000 ha. Den andra är Hemfosa värdetrakt som totalt omfattar 9600 ha. I värdetrakter är det av extra stor vikt att planera på landskapsnivå för att behålla så mycket biologisk mångfald som möjligt i skogslandskapet. Ekologiska spridningssamband bör eftersträvas och fragmentering i form av stora hyggen m m. bör undvikas.

Särskild hänsyn i skogslandskapet krävs för

- Urskog/gammelskog
- Gamla tallskogar och tallhällmarker
- Svaga gröna samband[7]
- Sumpskogar
- Ädellövskogar
- Ekmiljöer
- Hassellundar
- Jätteträd grövre än 1 m i diameter
- Träd äldre än 200 år (gran, tall, ek och bok) eller 140 år (övriga trädslag)
- Grova hålträd > 40 cm i diameter.
- Nyckelbiotoper och naturvärdesobjekt

[7] se avsnittet om Gröna svaga samband på sid. 67

Vissa skogstyper har en betydande andel av sin europeiska utbredning och återstående värdekärnor lokaliserade till Sverige som därmed har ett internationellt ansvar för dessa skogar. Detta ansvar fastställs i Naturvårdsverkets och Skogsstyrelsens Nationell strategi för formellt skydd av skog 2005.

Av dessa skogstyper finns nedanstående representerade i Haninge kommun.

- Ädellövskog samt triviallövskog med ädellövinslag (inslag av ädellöv minst 20 %). Om natur betesmarker ingår förstärks naturvärdena.
- Hassellundar
- Större myr- och naturskogsmosaiker (med större avses mer än 500 ha).
- Kalkbarrskog d v s barrskog på kalkrik mark eller andra marker med höga halter av bas katjoner som exempelvis rikkärr. Rikkärr finns beskrivna under kapitlet om våtmarker på s. 53 medan kalkbarrskogar beskrivs i avsnittet om skärgårdsskogar på s. 62.
- Skärgårdsnaturskogar, vilket innefattar naturskog på samlingar av öar, holmar och skär. Fastlandskogar i anslutning till skärgårdar räknas upp till 300 meter inåt land. Skärgårdsnaturskogar beskrivs i avsnittet om skärgårdsnatur på s. 62.

Odlingslandskapet

Odlingslandskapet producerar mycket mera än bara råvaror för livsmedel. Det öppna landskapet med ängar och naturbetesmark är den mest artrika biotopen som finns i Sverige och artrikedomen är starkt kopplad till människans brukande. Ett tätortsnära jordbruk producerar därutöver ett antal kvaliteter just genom närheten till staden. Förutom att ett aktivt jordbruk är en förutsättning för att hålla landskapet öppet, skapar det också friluftsupplevelser, skönhetsvärden liksom att det har stora pedagogiska värden. Stora delar av Haninges landskap är historiskt präglat av jordbruk och kreatursskötsel. Odlingslandskapets historia går tillbaka till tiden då människan övergick från att enbart vara samlare och jägare till att också börja bruka jorden och hålla boskap. Detta blev möjligt först då landet efter istiden hade höjt sig så pass mycket att sammanhängande och bördiga landområden började växa fram. De äldsta fynden i Haninge, som vittnar om att människor var bofasta och bedrev någon form av jordbruk, är från slutet av stenåldern och början av bronsåldern för cirka 4000-3500 år sedan. Samtidigt som landarealen, i och med landhöjningen, fortsatte att öka började de stora skogarna successivt att omformas till ett kulturlandskap.

Foto: Jonas Hedlund

Naturbetesmarker är en av de artrikaste naturmiljöer som finns i Sverige

Hur kan det komma sig att betes- och slåttermarker är så artrika? Det tar väldigt lång tid för arter att utvecklas och man kan fundera på hur en sådan artrikedom har hunnit utvecklas under de dryga 5000 år som människan brukat jorden. En teori är att det öppna landskapet egentligen är ett arv från det gamla ädellövskogslandskapet som en gång bredde ut sig från Mellansverige och ner över stora delar av Mellaneuropa. Teorin bygger på att ädellövskogen inte var helt sluten, utan innehöll många gläntor. Stora växtätare så som jättehjortar, uroxar och visenter höll gläntorna öppna genom att beta av både träd och buskar. Genom jakt utrotade människan dessa stora däggdjur redan under stenåldern. Den boskap som man började hålla på stenåldern, liksom givetvis även dagens kor, är ättlingar till de uroxar som tidigare betade i skogarna. Kanske har kulturlandskapet, med hagar och ängar, sin biologiska bakgrund i det landskap som skapades av de stora växtätarna? I så fall är det äldre odlingslandskapet inte bara en kulturhistorisk tradition, utan ett sätt att hålla igång ett ekosystem som funnits i många miljoner år. Om teorin stämmer skulle den till stor del kunna förklara varför ängs- och betesmarker är så artrika. Tiden som ekosystemet funnits är då tillräckligt lång för att en så stor artmångfald ska ha hunnit utvecklas.

Särskilt känsliga biotoper i odlingslandskapet

Ängs- och betesmarker

Uttrycket ”ängen är åkerns moder” var fram till mitten på förra seklet vägledande för lantbruket i Sverige. Ängsmarken var den mark där man slog hö som vinterfoder till djuren. Ju större areal ängsmark en bonde ägde desto mer hö kunde han skörda och därmed få flera djur som överlevde vintern. Ju fler djur en bonde hade desto mer gödsel fick han tillgång till vilket i sin tur avgjorde hur stor åkerareal han kunde odla. Mycket av den mark som tidigare användes som ängsmark plöjdes så småningom upp till åker och kvarvarande ängar användes till bete. Under förutsättning att markerna inte gödslas är slåtter och bete två av de viktigaste förutsättningarna för rik biologisk mångfald i odlingslandskapet, framför allt när det gäller växter, men även för insekter och på betade strandängar även för fåglar. Att floran blir rikare om markerna betas eller slås kan ju låta lite märkligt, men det är inte så konstigt som det låter. Slåtter innebär att näring hela tiden förs bort från marken tillsammans med det slagna gräset. Detta missgynnar de arter som är näringskrävande och ger på så vis utrymme för arter som tål mera näringsfattiga förhållanden och som i mera näringsrika marker skulle ha konkurrerats ut.

Slåtter, liksom även bete, innebär att landskapet hålls öppet och att ljus kommer ner till växterna vilket gynnar de arter som har svårt att överleva på skuggiga platser. När det gäller bete så finns det ytterligare en viktig faktor nämligen att djurens tramp skapar blottor i grässvålen vilket ökar förutsättningarna för frön att gro.

Foto: Christina Lindberg

Foto: Malin Löfgren

Foto: Malin Löfgren

Rovfjäril, blåsuga och rödbena är arter som är beroende av att markerna betas

För att bevara de naturvärden som är knutna till naturbetesmarker är det avgörande att markerna betas samt att de betande djuren inte stödutfodras eftersom detta i förlängningen innebär att markerna gödslas.

Småmiljöer i odlingslandskapet

I odlingslandskapet finns en rad miljöer som har en viktig funktion för den biologiska mångfalden. Dessa biotoper är generellt skyddade i hela landet och omfattas av det så kallade generella biotopskyddet. Till sådana småmiljöer räknas bland annat åkerholmar, alléer, odlingsrösen, stenmurar, källor och våtmarker i odlingsmark[8].

Foto: Malin Löfgren

Ärtsångaren trivs på öppen mark, i busksnår och en-backar

De olika småmiljöerna fyller en viktig funktion i exempelvis ett modernt åkerlandskap då de utgör livsmiljöer för många arter som i dag är mycket sällsynta. Småbiotoperna är även viktiga för att knyta ihop landskapet och kan därmed fungera som spridningsvägar för växter och djur. Flera av jordbrukslandskapets fågelarter häckar på exempelvis åkerholmar medan de födosöker på de öppna markerna.

Vid slott och herrgårdar i kommunen finns många gamla träd, både i anlagda parker och i alléer. De gamla alléerna i Haninge är oftast blandalléer med framför allt ask, alm, lind och lönn, men även arter som oxel, rönn och poppel förekommer. Då allélträd behövts tas bort har de i första hand ersatts av lind, lönn och ek. Det finns även nyare alléer, som t ex lindallén i centrala Handen och Kolartorps allé, som består av ek.

Alléer är viktiga inslag i odlingslandskapet då de fungerar både som spridningsvägar och reträttplatser för såväl växter som djur. Alléer har ofta en mycket artrik flora och fauna vilket bland annat hör samman med att träden står öppet och solbelyst. De mest artrika allélträden är de som står utefter grusvägar vilket beror på att dessa ständigt tillförs näring genom det stoft och damm som yr upp från åkrar och vägrenar när bilar kör förbi. I äldre ädellövträd med murknande stammar trivs också många svampar och insekter och hålrummen i de gamla träden används som viloplats eller boplats för fåglar och fladdermöss.

Sammanhängande jordbruksmarker

Många jordbruk i Haninge är i dag nedlagda och marken har antingen vuxit igen eller blivit exploaterad med bebyggelse, golfbanor etc. För den biologiska mångfalden är den sammanhängande jordbruksmarken, med åkrar, betesmarker och småbiotoper av stor betydelse. Många arter som är knutna till jordbrukslandskapet är idag på kraftig tillbakagång som exempelvis olika fågelarter som sånglärka, törnskata och buskskvätta. En förutsättning för att bevara odlingslandskapets kultur- och naturvärden är att jordbruksdriften kan fortsätta. Att bevara bördig jordbruksmark är också viktigt för att garantera framtida matförsörjning. Viktig jordbruksmark finns i dag exempelvis i området kring Nedersta/Välsta/Mulsta, Hammarby/Mörby, Stegsholm, Årsta säteri och kring Berga lantbruksskola.

[8] se bilaga 2a, Skyddad natur

Särskild hänsyn i odlingslandskapet krävs för

- Ängsmarker och naturbetesmarker
- Alléer
- Odlingsrösen
- Småvatten som diken, gölar och våtmarker
- Stenmurar
- Åkerholmar
- Källor
- Sammanhängande ytor med brukad mark så som åkrar, betesmark och småbiotoper

Våtmarker

Det finns många olika beteckningar som avser någon form av våtmark t ex myr, mosse, kärr, fuktäng och sumpskog. Gemensamt för alla våtmarker är att vattennivån under större delen av året ligger i eller i närheten av markytan.

Myr är ett samlingsbegrepp för både mossar och kärr. Skillnaden mellan dessa är att en mosse får hela sin vattenförsörjning via nederbörden medan ett kärr även får vatten från omgivande marker eller från källflöden som stiger upp genom torven. I en myr har det organiska materialet inte helt brutits ner utan lagras i marken i form av torv.

På öppna myrar lever många av de artgrupper som annars är knutna till odlingslandskapet så som fjärilar, gräshoppor och trollsländor. De öppna myrarna är också viktiga för många fåglar som exempelvis trana och orre.

Många näringsfattiga myrar har på senare år börjat växa igen vilket sannolikt beror på nedfall av kväverika luftföroreningar. Därutöver hotas många myrar av torvtäkt. Utdikning har genom åren bidragit till att mängden våtmarker i landskapet kraftigt har minskat och ett generellt hot mot alla typer av våtmarker är att vattenförhållandena ändras. Utdikning får till följd att kärren torkar ut och torven syresätts, vilket i sin tur leder till att torven bryts ned snabbare och näringsämnen frigörs, vilket i sin tur påskyndar ett ökat inslag av buskar och träd och kärren växer så småningom igen.

Andra typer av våtmarker, som mera är knutna till odlingslandskapet, är olika typer av fuktängar. Fuktängar bildas i fuktiga delar av ängs- och hagmarker. I näringsfattiga marker blir floran ofta lågvuxen med olika starrarter, blåtåtel och ängsvädd medan det i mera näringsrika förhållanden bildas så kallade högörtsfuktängar med exempelvis humleblomster, smörblommor och älggräs.

Särskilt känsliga våtmarksbiotoper

Rikkärr

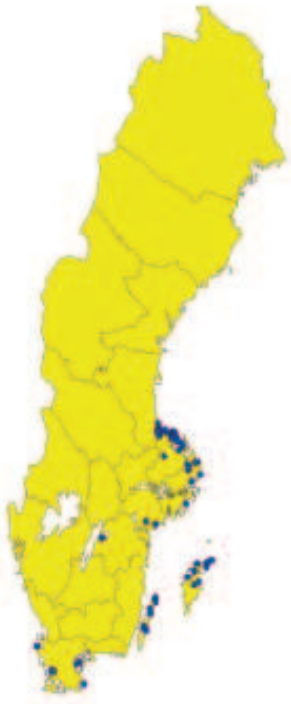
Ett rikkärr är ett kärr som är rikt på mineraler, speciellt kalcium, järn och magnesium, och som har ett relativt högt pH-värde (cirka 6-8). Namnet till trots, är ett rikkärr inte näringsrikt, men det har däremot en stor artrikedom inom flera organismgrupper. De arter, främst inom mossor, kärlväxter och landmollusker som trivs i rikkärrsmiljön är specifikt anpassade till de höga kalkhalterna.

Historiskt sett har många rikkärr använts som slåtter- eller betesmarker. Den upphörda hävden, tillsammans med bland annat dikningar, kvävenedfall och klimatförändringar, har lett till att många rikkärr nu växer igen och att arter, specifika för rikkärren, konkurreras ut. För att bevara artrikedomen är det nödvändigt att hävden återupptas. I de flesta fall måste hävden föregås av röjning och restaurering av hydrologin.

Foto: Kalle Mälson

Gulyxne är en mycket sällsynt orkidé som växer i Sandemars rikkärr

Utbredningskarta för Gulyxne

Det finns förhållandevis gott om rikkärr i Stockholms län. I Länstyrelsens rapport från 2009 anges att det totalt finns 43 rikkärr i länet varav 37 ligger i Norrtälje kommun. Två av rikkärren utanför Norrtälje ligger i Haninge; Sandemarkärren på Dalarö och Forsla kärr i Österhaninge. Sandemar är ett extremrikkärr med riklig förekomst av bland annat majviva och den sällsynta gulyxnen. Bottenskiktet domineras till största delen av guldspärrmossa korvskorpionmossa och späd skorpionmossa. Här lever även den sällsynta kalkkärrsgrynssnäckan.

Forsla kärr är klassat som ett medelrikkärr och domineras i fältskiktet av trådstarr och flaskstarr. I bottenskiktet växer olika mossor som stor skedmossa, guldspärrmossa, korvskorpionmossa m fl.

Utöver de rikkärr som pressenteras i Länsstyrelsens rapport finns ytterligare några rikärr i Haninge bl.a Grunmar på Utö och Lustehagen på Ornö. Även delar av naturreservatet Gullringskärret i Jordbro är att betrakta som rikkärr.

Som ett verktyg för att nå det av riksdagen beslutade miljökvalitetsmålet, Ett rikt växt- och djurliv, har Naturvårdsverket tagit fram ett åtgärdsprogram för bevarande av rikkärr, och speciellt arterna gulyxne och kalkärrgrynsnäcka, som båda finns i Sandemars rikkärr.

Särskild hänsyn krävs för nedanstående våtmarksbiotoper

- Rikkärr och dess tillflöden
- Våtmarker i odlingslandskapet
- Sumpskogar[9]
- Öppna myrmarker

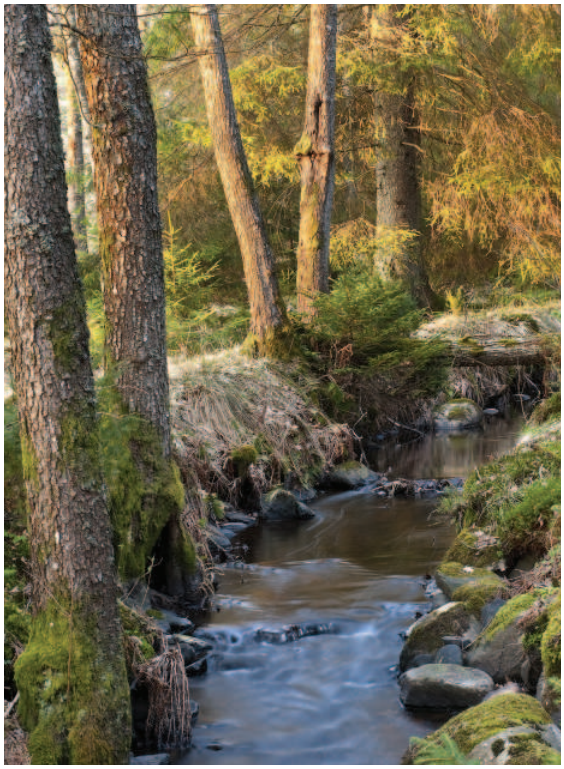
[9]se vidare avsnittet om sumpskogar på sid. 46

Sjöar och vattendrag

Vattnet är en förutsättning för allt liv på jorden. Det är inte bara människans viktigaste livsmedel och livsmiljö för mängder av djur och växter utan också oumbärligt för exempelvis jordbruk, fiske, energiproduktion och transporter. Vatten har även stor betydelse för rekreation och friluftsliv så som bad, fiske, segling, skridskoåkning m m.

I och nära vattenmiljöer trivs många växter och djur. Såväl växt- och djurplankton som insekter, fiskar, fåglar och kärlväxter bidrar tillsammans till att göra vattenmiljöerna till en betydande del av den biologiska mångfalden. I Haninge kommun finns gott om sjöar och vattendrag som tillsammans representerar ett brett spektrum av olika naturtyper.

Foto: Sara Meurling

Vitsån är kommunens längsta vattendrag

Den biologiska karaktären på en sjö beror av omgivningens geologi, sjöns storlek, bottenstruktur samt dess djup. Avgörande faktorer för sjöns karaktär är även avrinningsområdets storlek liksom den markanvändning som pågår runt sjön. Sjöar som omges av näringsfattigt urberg och morän blir själva näringsfattiga. I Haninge kommun gäller detta för exempelvis Träsksjön i kommunens sydvästra del.

Sjöar och vattendrag ingår i olika avrinningsområden avgränsade av höjdpartier som utgör vattendelare. Nederbörd som faller över ett avrinningsområde samlas upp i sjöar och vattendrag och förs så småningom ut i havet. I Haninge kommun finns elva avrinningsområden varav Tyresåns, Husbyåns, Vitsåns, Kagghamraåns och Muskåns avrinningsområden även sträcker sig in i andra kommuner.

Haninges norra kommundelar tillhör Tyresåns avrinningsområde. Avrinningsområdet omfattar ett sjösystem med fler än 30 sjöar och sträcker sig genom fem olika kommuner. Många av Tyresåns sjöar är övergödda, dagvatten bedöms vara den största fosforkällan, närmast följd av utsläpp från enskilda avlopp. De längsta vattendragen i kommunen är Husbyån och Vitsån. De ingår i var sitt avrinningsområde men representerar tillsammans ett helt vattensystem med olika större eller mindre biflöden. Både Husbyån och Vitsån är viktiga reproduktionslokaler för havsöring.

Husbyån grenar sig i flera fåror och en av dessa rinner genom Slätmossens naturpark, en anläggning för så kallad naturlig dagvattenrening som samtidigt utformats som ett rekreationsområde. Från Slätmossen i Handen byter ån namn till Kvarnbäcken och rinner vidare genom hela Jordbro. Vid Kvarntäppans gård vid Jordbro har Kvarnbäcken bildat en bäckravin med rik flora. En annan av Husbyåns fåror slingrar sig genom Gullringskärrets naturreservat. Gullringskärret är ett så kallat källkärr, med inslag av mindre rikkärrspartier. Kärret har i huvudsak fått sin karaktär och sina botaniska värden genom de speciella hydrologiska förhållanden som råder.

Träskbäckens avrinningsområde omfattar i huvudsak Träsksjön och Träskbäcken. Träsksjön har aldrig varit varken försurad eller övergödd och dess flora och fauna är därmed relativt opåverkad. I området lever bland annat den rödlistade breda sprattelsländan för vilken Länsstyrelsen utformat en

särskild åtgärdsplan. Träsksjön och Träskbäcken har av Länsstyrelsen och Naturvårdsverket pekats ut som nationellt särskilt värdefull[10].

Särskilt känsliga sötvattenbiotoper

Dammar och småvatten

Både i skog och i öppet landskap kan småvatten och dammar vara mycket artrika. Många småvatten är för små för att fiskar ska kunna leva där vilket är en bidragande orsak till att dessa vatten kan myllra av liv. Många olika arter av ryggradslösa djur trivs i fiskfria dammar och småsjöar. De högsta artantalen, när det gäller t ex trollsländor, finns i små gölar utan fisk och vissa snäckarter hittas bara i småvatten. Småvatten är också viktiga för groddjur av olika slag – inte minst större och mindre vattensalamander.

Foto: Mattias Sterner

Större vattensalamander

En viktig symbolart för biologisk mångfald i småvattenlandskap är den större vattensalamandern. I lekdräkt ser hanen ut som en liten svart och orangeflammande drake med hög ryggkam från huvudet och ända ut till svansspetsen. De åtgärder som gynnar bevarandet av större vattensalamander ger positiva effekter för en lång rad andra arter som är knutna till samma miljö. Länsstyrelsen har antagit ett åtgärdsprogram för större vattensalamander.

Även för många fåglar, t ex svarthakedopping och smådopping, är fiskfria småvatten viktiga då fiskarna konkurrerar om samma födobas. Även däggdjur gynnas av landskapets småvatten då de använder dessa som vattenhål.

Foto: Hedda Ericsson

Gubbkärrets källa i Vendelsö

Många småvatten har försvunnit från det svenska landskapet under de senaste 100 åren. De har antingen dränerats bort, kulverterats eller fyllts igen då de utgjort odlingshinder. Detta har lett till att många djur- och växtarter som är knutna till småvatten i dag är hotade. Det gäller exempelvis många av jordbrukslandskapets fåglar såsom storspov och enkelbeckasin samt flera olika groddjur.

Källor

En källa är ett geologiskt begrepp för ett ur marken rinnande, ständigt flödande, vatten. Vattnet i en källa har sitt ursprung i nederbörd som tränger ner i berggrundens olika lager. Vattnet söker sig ständigt till lägre punkter och därför uppstår källor ofta vid foten av höjder och backsluttningar. Beroende på vilka jord- och berglager som vattnet passerar och den tid som det tar för vattnet att röra i dessa lager kommer vattnet att lösa upp olika mineraler, främst järn och kalk.

[10] Värdefulla sjöar och Vattendrag, Länsstyrelsen i Stockholms län 2008

I källor finns ofta särpräglad flora och fauna, speciellt av olika arter fuktälskande mossor och kärlväxter. Bland djuren finns det flera arter av snäckor, skalbaggar, sländor och tvåvingar som trivs speciellt i källmiljöer. Årsmedeltemperaturen i källvattnet ligger mellan 6-8^0 C vilket gör att bland annat grodor gärna uppsöker källor för sin vinterdvala då dessa miljöer inte riskerar att frysa på vintern. Ett 30-tal av de arter som är knutna till källor bedöms av ArtDatabanken som hotade och är därför rödlistade[11].

De viktigaste åtgärderna är att källmiljöer skyddas vid fysiska aktiviteter inom de areella näringarna samt att kunskapen om kända källor finns tillhands och används. Sannolikt förstörs många källor på grund av att ingen känner till var de finns.

I Haninge förekommer källor på minst sex platser men sannolikt finns det många fler som ännu inte är upptäckta. Det största hotet mot arter knutna till källor, bäckar och småvatten, är aktiviteter kopplade till skogsbruket så som terrängkörning med stora maskiner, kalhuggning och vägbyggen.

Haninge har i dag gott om grundvatten och dricksvatten av god kvalitet men framtida behov, klimatförändringar m m. gör att alla förekomster av vatten av god kvalitet om möjligt bör biotopskyddas enligt Miljöbalken. Källor som på något vis är påverkade bör undersökas noggrannare för att fastställa orsaken till föroreningen och om möjligt åtgärda densamma.

Bäckraviner

Bäckraviner utvecklas när vatten rinner genom ett landskap bestående av lätteroderade jordar. I botten och utmed sidorna på ravinen tränger ofta markvatten fram så att källiknande miljöer bildas. I bäckraviner, som omges av skuggande buskar och träd, är luftfuktigheten jämn och hög vilket gynnar många ovanliga mossor, lavar och svampar.

I Haninge finns många bäckraviner med höga naturvärden bland annat Bergaravinen där Vitsån rinner ut i havet vid Berga liksom bäcken som utgör tillflödet till rikärret Forsla kärr söder om Brandbergen.

<u>Särskild hänsyn krävs för nedanstående söt- vattenbiotoper</u>

- Dammar och småvatten, speci ellt fiskfria småvatten
- Källor
- Bäckraviner

Foto: Malin Löfgren

Bergaravinen vid Vitsåns utlopp

[11] se bilaga 3; Hotade och fridlysta arter

Skärgårdsnatur

Östersjökustens skärgård är unik. Otaliga öar, grynnor och skär bildar en komplex mosaik av olika naturtyper, både på land och i vatten. Skärgårdslandskap, som exempelvis Stockholms skärgård, finns på väldigt få platser på jorden. Haninge kommun omfattar cirka en femtedel av Stockholms skärgård. Stora delar av skärgården är i Miljöbalken utpekade som riksintresse för naturvård och friluftsliv[12].

Några av de större öarna i Haninge är Utö, Ornö, Fjärdlång, Muskö, Kymmendö och Huvudskär, samt halvöarna Dalarö och Gålö. I Haninges skärgård finns ett stort antal naturreservat, Natura 2000-områden samt fågelskyddsområden[13]. Områdena är nästan uteslutande utpekade för sina naturvärden på land, sina kulturmiljöer eller värden för friluftslivet. Beskrivningar av områdenas undervattensmiljöer och dess värden saknas genomgående.

Vattnet i Östersjön är bräckt, d v s. ett mellanting mellan söt- och saltvatten. Salthalten i Haninge varierar från nästan sött inne i vissa vikar till ca 6-8 promille i ytvattnet ute i skärgården. I de stora världshaven ligger salthalten på ungefär 35 promille. Brackvattenområden är ovanliga i ett internationellt perspektiv. De bildas framför allt vid flodmynningar där sött flodvatten rinner ut i det salta havsvattnet. Man skulle kunna likna Östersjön vid en enda stor flodmynning med ett ständigt tillflöde av sötvatten från flera stora älvar och floder. De stora sunden vid Öresund och Bält hindrar större inflöden av saltvatten vilket resulterar i att salthalten i Östersjön hålls relativt konstant. Östersjön är ett förhållandevis ungt hav, vilket gör att de arter som lever här inte har hunnit anpassa sig till den ringa salthalten utan egentligen är anpassade till antingen sött eller salt vatten. Därutöver lever många arter i Östersjön på nordgränsen av sina utbredningsområden. Dessa båda faktorer medför att organismerna lever i en konstant stress vilket gör Östersjön extra känslig för olika former av miljöpåverkan. Av denna anledning har FN:s sjöfartsorganisation IMO, klassat Östersjön som ett särskilt känsligt havsområde.

Ett bra exempel på hur en organism påverkas av saltstressen i Östersjön är blåmusslan. Den finns i stora mängder i både Östersjön och Västerhavet, men är betydligt mindre i Östersjön. Förklaringen är att Östersjöns blåmusslor, på grund av den låga salthalten, måste använda mycket energi för att hålla vätskebalansen i stället för till tillväxt. Att blåmusslan ändå är vanlig beror på att dess främsta fiender, strandkrabba och sjöstjärna, inte klarar Östersjöns låga salthalt alls.

Foto: Erik Wijnbladh

Foto: Erik Wijnbladh

Skärgårdslandskap är en sällsynt naturtyp i ett internationellt perspektiv

[12] se bilaga 2a Skyddad natur

[13] se bilaga 2 Skyddad natur

Särskilt känsliga skärgårdsbiotoper

Grunda havsområden

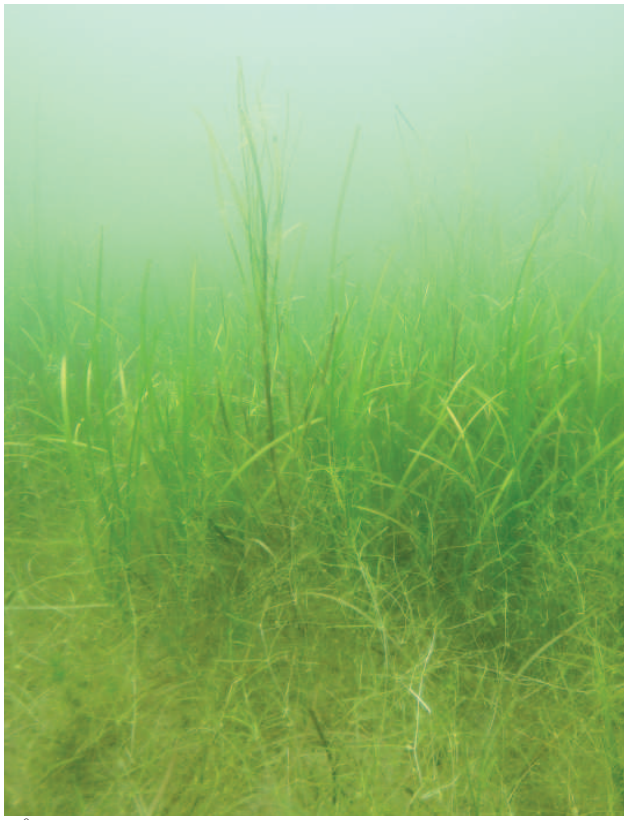
Grunda havsområden, på upp till sex meters djup, utgör skärgårdens viktigaste produktionsområden och är därmed mycket skyddsvärda. Grundområden innefattar bland annat åmynningar, skyddade vikar så som trösklade havsvikar, speciellt så kallade flader. I grundområdena finns, beroende på bottensubstrat, flera av de naturtyper som är mycket viktiga för Östersjöns biologiska mångfald. Exempel på sådana biotoper är kransalgsängar, ålgräsängar och blåstångsbälten. I stort sett alla fiskar är i något skede av livet beroende av grunda bottnar eller av den växtlighet som finns där. Tillgången till solljus, näring och snabb uppvärmning på våren gynnar växtlivet i de grunda vattnen och därmed gynnas även djurlivet tack vare god tillgång på föda och gömslen. Av särskild betydelse är grunda bottnar med blåstång. Utbredningen av blåstång har minskat generellt i skärgården och de kvarvarande blåstångsbältena får därmed en allt större betydelse. Grunda havsvikar är också viktiga för många fågelarters födosök och reproduktion liksom för en stor mängd småkryp och alger.

I Haninge kommun finns ett stort antal skyddsvärda grunda havsvikar. Några exempel är Svärdsnäsviken väster om Dalarö, Västra Fladen på Utö, Varnöfladen samt ett flertal andra vikar runt Ornö och Kymendö m.fl.

Vegetationsklädda bottnar

Vegetationsklädda bottnar innefattar alla typer av hårda och mjuka bottnar från vattenytan och ner till ca 10–20 m djup. Den nedre gränsen för vegetationens utbredning beror framför allt på vilka botten- och ljusförhållanden som råder i området. Vegetationen har en stor betydelse för fisk då den fungerar som skydd, lekområde, yngelkammare och är ett område med en stor tillgång på föda. Även fåglar kan dra nytta av den goda födotillgången i de grunda vikarna och de nyttjar området under häckningstid och flyttning. Utöver detta ger vegetationen föda till ett flertal andra djur så som fiskyngel, kräftdjur, musslor och snäckor.

Foto: Erik Wijnbladh

Ålgräsängar har stor betydelse som skydd för fiskar och andra djur

Till de vegetationsklädda bottnarna hör så kallade kransalgsängar som påträffas på grunda mjukbottnar av lera och mer eller mindre nedbrutna växt- och djurdelar. Mjukbottnar är vanligast i innerskärgården och vegetationen karaktäriseras av kärlväxter och kransalger som ofta bildar ett sammanhängande vegetationstäcke över vidsträckta områden. Dessa växttäcken finns endast i skyddade lägen där vågor och strömmar inte kommer åt. Framför allt kransalger kan bilda flera decimeter tjocka mattor över bottnarna. Kransalgerna bildar en egen division i växtriket och anses vara mera besläktade med mossor, ormbunkar och blomväxter än med grönalgerna. Kransalger är i allmänhet känsliga för eutrofiering, d v s. höga näringshalter och är ofta den växt som först försvinner vid ökande koncentrationer av näringsämnen i vattnet. De går därför att använda som bioindikatorer för rent vatten. Vissa arter av kransalger växer även i sötvatten.

Ett exempel på en vik med rik kransalgsflora i Haninge är Svärdsnäsviken där fyra olika arter kransalger finns representerade varav tre stycken är rödlistade (havsslinke, gråsträfse och grönsträfse). Den fjärde arten, som är den vanligaste är borststräfse.

På sandiga bottnar dominerar i stället ålgräs som också kan växa tätt på botten och bilda så kallade ålgräsängar. Ålgräs kallas också för bandtång och växer ned till ca sex meters djup. Ålgräs är dock varken en tångart eller ett gräs utan en växt med blommor och frön med meterlånga blad och små, små blommor.

Hårdbottnarna består av hällar och block och finns där vågor och strömmar är så starka att finare partiklar inte kan ligga kvar. På hårdbottnarna kan varken ålgräs eller kransalger växa. Här växer blåstångsbältet, Östersjöns artrikaste miljö och hemvist för mängder av växter och djur.

Foto: Erik Wijnbladh

Blåstångsbältet är Östersjöns artrikaste miljö

Blåstången är en brunalg som en gång i tiden har invandrat från världshavens saltare vatten.

Tidigare kunde blåstången växa ner till 12 m djup men i dag når den endast ner till runt 8 m djup. Detta beror på att ett ökat näringsutsläpp från mänskliga aktiviteter har gjort vattnet mer grumligt vilket minskar ljusets räckvidd.

I Haninges skärgård är hårdbottnar mycket vanliga ned till några meters djup och förekommer runt de flesta öarna, speciellt i ytterskärgården. Även blåstången är sannolikt väl representerad.

Vassstränder

Att ett område med vass breder ut sig i strandkanten är relativt vanligt. Olika djurarter specialiserar sig på olika naturmiljöer och vassar är viktiga områden för många fåglar och fiskar som använder vassmiljöer för födosök och skydd.

Sten- och klippstränder

Sten och klippstränder med runda hällar som slipats av inlandsisen är den vanligaste strandtypen längs Haninges yttre kustområde. Här är naturförhållandena så hårda att skogen inte klarar att växa ända fram till havet. Under hösten slår stormarnas vågor långt in över hällarna och vinden tar lätt tag i de träd som står ytterst. På vintern fryser isen fast och skruvar sig så att stora markstycken kan rivas loss. Isens framfart har på många ställen i skärgården bildat så kallade hällkar. Dessa skålformade bildningar i klipporna är ofta vattenfyllda men utsätts periodvis för uttorkning med extremt höga salthalter som följd. Hällkar bebos av djur och växter som tål uttorkning eller har speciella vilostadier. Exempel på sådana djur är flagellater, musselkräftor och hinnkräftor. Regnet fyller på hällkaren men de översköljs därutöver ofta av salthaltigt vatten från havet. Trots detta kan groddjur som t ex större vattensalamander trivas här. Exempel på växter som klarar att leva i denna karga miljö är t ex rörflen, strandaster och strandkvanne.

Sten- och klippstränderna har höga naturvärden i och med att de representerar en, av mycket få,

naturligt öppna miljöer. Många av våra växter i odlingslandskapet härstammar ursprungligen från skärgårdsstränder.

Havsstrandängar

Havsstrandängen är en mycket speciell naturtyp som bildas längs flacka stränder i och med att dessa översvämmas under vårarna. Ändringarna i vattenstånd gör att det bildas olika zoner, alltifrån högre områden, som är mestadels torra, till de lägsta delarna som oftast är översvämmade. Förutom vattenståndet så har även saltpåverkan stor betydelse för hur dessa zoner bildas och vilka växter som kan klara att växa var.

Havsstrandängar är beroende av bete eller slåtter för att inte växa igen. Utan bete vandrar strandskogen ut från landsidan och bladvassen in från havssidan så att strandängen helt växer igen.

Foto: Malin Löfgren

Strandängarna i Sandemars naturreservat betas med kor

Floran på välbetade havsstrandängar är förhållandevis artrik, arter som trivs här är bland annat gulkämpar, havssälting, smultronklöver, ormtunga, höstfibbla, strandkrypa, kustarun, salttåg, agnsäv, krypven och rödsvingel. Ovanför översvämningszonen upphör havets saltpåverkan och här tar fuktig betesmark och fuktängar vid.

Välbetade havsstrandängar är viktiga platser för bland annat många vadare som söker föda i zonen mellan land och vatten. Fria och öppna ytor är avgörande och vadare skyr i allmänhet busk- och trädbevuxna strandängar, där kråkor kan sitta i trädtopparna och spana efter eventuella bon med ägg. Havsstrandängen är också viktig för de fågelarter som lägger sina ägg direkt på marken, som exempelvis gulärla och buskskvätta. Under vår och höst används strandängarna också av mängder av flyttande vadare och gäss som stannar till och söker föda på sin väg till och från sina häckningsområden.

I Haninge finns det fina betade havsstrandängar bland annat i Sandemars naturreservat väster om Dalarö.

Naturliga sandstränder

Naturliga sandstränder saknar heltäckande vegetation och de få arter som klarar att leva på sandstranden är anpassade till att tåla både torka och att översvämmas av vatten. Sandsträndernas växter får sin näring delvis genom att tång, som spolas upp på stränderna, förmultnar så att näringsämnen frigörs.

På sandstränder är underlaget oftast så mjukt att det går lätt att gräva i det. Många djur som lever på sandstränder tillbringar större delen av sina liv nergrävda. Genom detta beteende minskar de risken att spolas bort, de gömmer sig för fiender, skyddar sig mot uttorkning samt har hittat ett effektivt sätt att finna föda. Exempel på djur på sandstränder är: Sandmask, Östersjömussla, Sandmussla, Hjärtmussla och Sandräka.

I en näve sand kan det finnas 10 000 smådjur som exempelvis hoppkräftor och rundmaskar. Även olika insekter och skalbaggar trivs liksom vadare och andra fåglar som hittar sin föda bland sandkornen.

I Haninge finns naturliga sandstränder på exempelvis Gålö, Utö, Ålö och Nåttarö, men naturtypen är generellt sett relativt ovanlig i kommunen.

Skärgårdsskogar och skärgårdens odlingslandskap

De flesta öar i mellan- och innerskärgården är skogsbevuxna. Hällmarkstallskogar är vanliga på klipporna längs kusterna medan det längre inåt land växer mera örtrika barrskogar av lågörtstyp, ofta med alkärr i sänkorna. Till de mer värdefulla skärgårdsmiljöerna hör äldre tallskogar med gott om död ved. På många skärgårdsöar har det aldrig bedrivits något skogsbruk vilket medfört att det här finns många sällsynta arter som är beroende av orörda skogar för att klara sig.

Foto: Malin Löfgren

Tall i skärgårdslandskap

Framför allt på Utö men även på Ornö, Ålö och Nedergårdsö växer kalktallskogar, d v s. gräs- och örtrika tallskogar på kalkrikt underlag. Denna vegetationstyp är relativt sällsynt i Norden. Utös kalktallskogar är, tillsammans med dem på Nämndö i Värmdö kommun, de största i Stockholms skärgård. I de mest skyddsvärda kalktallskogarna växer bl a många av de starrarter som är vanliga i rikkärr. Kalktallskogarna på Utö ligger inom Utö naturreservat. Skötselplanen för naturreservatet medger ett småskaligt skogsbruk i stora delar av reservatet varför man bör vara uppmärksam på åtgärder som föreslås i Utös skogar.

Odlingslandskap återfinns huvudsakligen på de större öarna Utö, Muskö, Ornö, Ålö och Rånö. Skärgårdslandskapet har på många sätt ändrat karaktär under det senaste seklet. Tidigare levde skärgårdsbefolkningen i stor utsträckning av jordbruk och fiske. I dag har många jordbruk lagts ner och ersatts av kraftigt ökat fritidsboende, båttrafik och turism. Stora arealer, som tidigare brukats, växer sakta igen och välhävdade marker är numera en sällsynt företeelse på öarna i kommunen. Liksom på fastlandet är det främst nötbete som har minskat medan det på flera öar förekommer får- och hästbete.

Särskild hänsyn i skärgårdslandskapet krävs för

- Grunda havsområden
- Vegetationsklädda bottnar
- Vasstränder
- Sten- och klippstränder

- Havsstrandängar
- Naturliga sandstränder
- Skärgårdsskogar
- Kalktallskogar
- Skärgårdens odlingslandskap

Tätortsnära natur

Människor mår bra av att vistas i naturen och att det finns natur- och grönområden nära bebyggelse har stor betydelse för i vilken omfattning naturen besöks. Ju närmare bostaden ett naturområde ligger desto oftare används det för rekreation och friluftsliv.

I Haninge bor över 90 % av befolkningen i tätorter vilket innebär att den tätortsnära naturen har stor betydelse för Haningebornas möjlighet till vardaglig rekreation och kontakt med växter och djur.

Ett grönområdes naturvärde ökar med dess storlek och innehåll av olika typer av natur. För att bevara den biologiska mångfalden i anslutning till tätorten måste en rad naturtyper finnas representerade, där exempelvis gamla träd, död ved och öppen mark med bete eller annan hävd är viktiga inslag. Även andra upplevelsevärden så som sociala värden, träffpunkter, tillgänglighet och trygghet är viktiga komponenter i den tätortsnära naturen.

Eftersom den tätortsnära naturen är människans vardagsnatur har den ofta höga sociala värden. Forskning visar att det inte bör vara längre än 300 m mellan bostaden och ett grönområde för att det ska besökas ofta. Andra parametrar, som påverkar om ett naturområde används, är hur lätt det är att nå från bostaden liksom kvaliteten, både på själva naturen men även i form av exempelvis anlagda stigar, bänkar etc

Bostadsnära brukar den natur kallas som vi har inom gångavstånd från bostaden. Det kan röra sig om allt från parker till villaträdgårdar, ruderatmark, våtmarker och skogsområden.

Foto: Eva Simonsson

Badstranden vid Övre Rudasjön i Rudans naturreservat ligger alldeles invid Handens pendeltågsstation

Den bostadsnära naturen hänger ofta ihop, och kan ibland sammanfalla med den tätortsnära naturen och är tillsammans med den en del av den övergripande grönstrukturen.

Under första hälften av 1900-talet såg man de gröna inslagen i staden ur både ett estetiskt och ett hälsoperspektiv, grönskan var ”stadens lungor”. Fram till 1950-talet tillät byggnadstekniken i relativt stor utsträckning att naturmiljön i tätortsbebyggelsen kunde bevaras, exempelvis genom att spara hällmarker och träd intill husen.

Bebyggelsen som uppfördes på 1960- och 70-talens medförde dock stora förändringar i terrängen och den ursprungliga naturen avlägsnades i princip helt. I stället anlades planteringar som i många fall var mycket ensidiga. I dag har intresset för att bevara den ursprungliga naturen i bostadsområden åter ökat.

Exploateringstryck och privatisering kan vara begränsande faktorer för tillgången till bostadsnära natur. Kommunen har en viktig roll i att säkra tillgången till bostadsnära natur i detaljplaneringen samt att göra den nåbar genom god förvaltning och utveckling.

Villaområden, radhusområden, skolgårdar, förskolegårdar och bostadsgårdar kan utgöra en viktig del av den biologiska mångfalden i tätorten och hur dessa ytor utformas och sköts är avgörande för hur olika vilda djur och växter kan trivas.

Ett område med mer vild natur lockar flera ”vilda grannar” utan att det för den skull handlar om att låta naturen växa utan skötsel. I stället kan det handla om att i trädgården lämna kvar ett stånd brännässlor till nässelfjärilens larver, en rishög så att olika smådjur, kanske en igelkott kan finna skydd. En damm eller en liten våtmark gynnar både fuktälskande växter, trollsländor, groddjur och fåglar.

Det är bostadsbrist i skogen för de arter som behöver gamla mörkna träd för att mejsla ut sina bohål i. De blir hjälpta av fågelholkar. En fågelmatning gynnar fågellivet, speciellt vintertid, och kan ge spännande fågelupplevelser. Fladdermusholkar lockar till sig fladdermöss som på nätterna jagar insekter med stor effektivitet.

Att anlägga en ”fjärilsträdgård” d v s. en odling med olika blommande, nektarrika örter och buskar som lockar många olika fjärilsarter är ett annat sätt att gynna den biologiska mångfalden i tätorten. Under 2012 har kommunen startat ett projekt med att anlägga odlingslotter bland annat på några förskolor och äldreboenden.

Även koloniträdgårdar bidrar starkt till mångfalden i tätorten och är också viktiga ur rekreations och folkhälsosynpunkt. Det är en resurssnål form av närrekreation som är bra för folkhälsan och ett steg på vägen in i det ekologiskt bärkraftiga samhället. I Haninge finns flera koloniområden, bland annat i Åby i Västerhaninge, Hemfosa och Riddartorp.

Foto: Christina Lindberg

En fågelmatning kan ge spännande upplevelser, här både mindre hackspett och stjärtmes

Grönstruktur och Gröna kilar

Ordet grönstruktur brukar användas om det gröna nätverk bestående av naturområden, parker, trädgårdar, bostadsgårdar, sjöar, vattendrag mm som finns i och runt en tätort. Den regionala grönstrukturen i Stockholm brukar benämnas Storstockholms gröna kilar. De gröna kilarna består egentligen av de naturområden som ”blivit över” när staden utvecklats längs ett antal järnvägsspår och vägar. De gröna kilarna utgörs av sammanhängande naturområden som sträcker sig från förorternas ytterkanter ända in till Stockholms centrala delar. I ett internationellt perspektiv är Stockholm en mycket grön stad vilket till stora delar kan förklaras av den historiska utvecklingen.

Storstockholms tio gröna kilar

Haninges grönstruktur är en mycket viktig tillgång och har stor betydelse för möjligheten till friluftsliv och rekreation. Den goda tillgången till grönområden gör kommunens bostadsorter attraktiva. Grönstrukturen och de gröna kilarna har stor ekologisk betydelse som hemvist och spridningskorridorer för både växter och djur. Grönstrukturen har också ett kulturhistoriskt värde som speglar kommunens utveckling. Det finns sammanlagt tio gröna kilar i Stockholm varav två stycken, Hanvedenkilen och Tyrestakilen berör Haninge kommun.

Regional utvecklingsplan för Stockholmsregionen, RUFS 2010, anger att de gröna kilarna ska bevaras, utvecklas och göras tillgängliga för innevånarna.

Hanvedenkilen

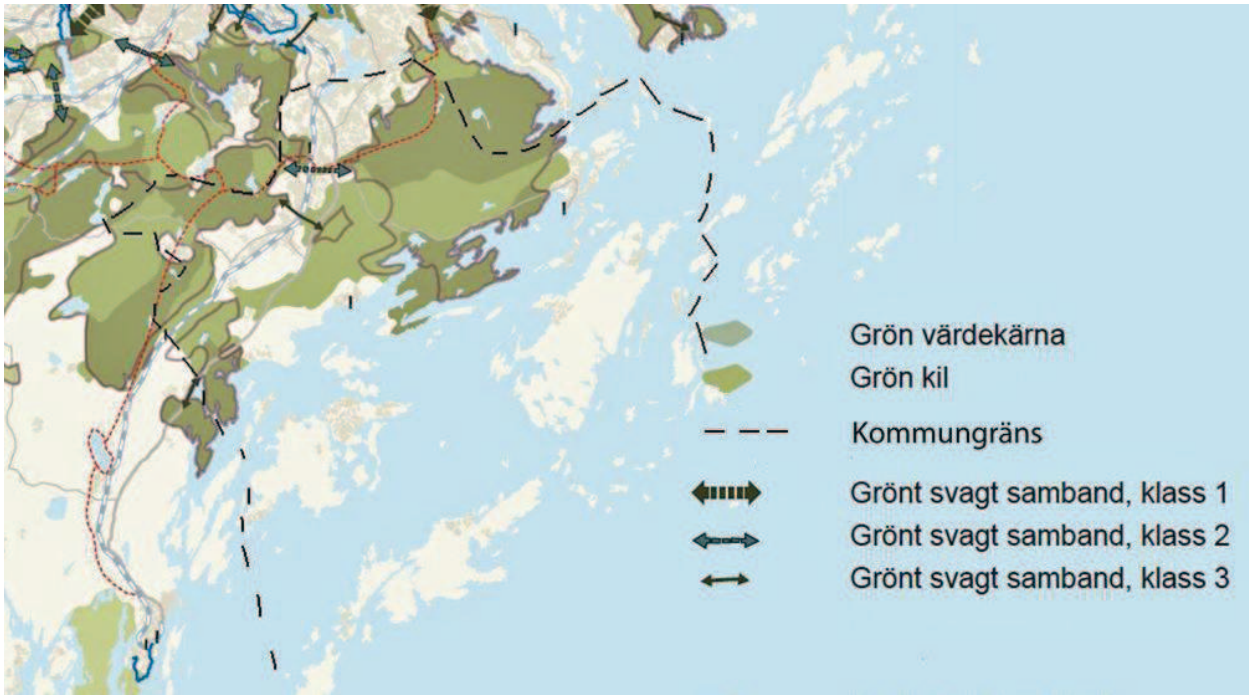
Hanvedenkilen sträcker sig genom de fem kommunerna Haninge, Huddinge, Botkyrka, Stockholm och Nynäshamn. Från de norra delarna av Nynäshamns kommun, i skogarna kring Segersäng sträcker sig kilen norr ut och in i Stockholms kommun. Där emellan utgör Haninge och Huddinge kommuner de dominerande delarna av Hanvedenkilen och det är också här den vilda storskogen breder ut sig – Hanveden. Här finns vidsträckta och karga hällmarksområden, myrmarker, klara skogssjöar och gamla granskogar med gott om svamp och bär.

Tyrestakilen

Tyrestakilen täcker stora delar av östra Södertörn och huvuddelen av grönkilen utgörs av Tyresta nationalpark och Tyresta naturreservat. Här finns stora sammanhängande skogsområden, till stora delar med urskogskaraktär, men också ett äldre kulturlandskap och kuststräckor både i söder vid Gålö och i norr vid Erstavik. Tyrestakilen sträcker sig genom de fyra kommunerna Haninge, Tyresö, Stockholm och Nacka. Från Gålö i Haninge via Tyresta nationalpark och vidare norr ut till Nackareservatet i Stockholms och Nacka kommuner. I Tyrestakilen ligger Tyresta nationalpark samt nio naturreservat varav Tyresta och Gålö naturreservat ligger i Haninge kommun.

Gröna svaga samband

I Haninge finns stora sammanhängande skogsområden men också områden där vägar, järnvägar och bebyggelse har splittrat upp naturen i mindre områden. Stora sammanhängande naturområden med tillräckligt breda sammanlänkande korridorer, så kallade gröna samband, gynnar växter och djur. Även människor gynnas då de gröna sambanden innebär lättillgängliga rekreationsområden och attraktiva boendemiljöer. Ju mer fragmenterad naturen är desto viktigare blir de gröna sambanden speciellt i de områden där dessa är svaga.

I Regional utvecklingsplan för Stockholms län, RUFS 2010, har två svaga gröna samband identifierats i Haninge där åtgärder behövs för att stärka de ekologiska funktionerna

De svaga sambanden är strategiska partier som är viktiga att bevara och utveckla. Om sambanden byggs bort, bryts kilen upp i mindre, separata delar och dess funktioner som sammanhängande områden går därmed förlorad. Vid befintliga barriärer och svaga avsnitt är det därför viktigt att åtgärder vidtas som stärker sambanden och möjligheterna för växter och djur att förflytta sig. Mellankommunal samverkan är ett viktigt verktyg när det gäller arbetet med att skydda de gröna kilarna och de svaga gröna sambanden.

I Regional utvecklingsplan för Stockholms län, RUFS 2010, har svaga gröna samband identifierats för hela länet. Med svaga samband avses i allmänhet sådana som är smalare än 500 m. I Haninge finns flera sådana svaga länkar varav en av de viktigaste är den som leder mellan Hanvedenkilen och Tyrestakilen i anslutning till Dalarölänken.

Tysta områden och hänsynsområden

I Haninge finns det stora skogar där du kan vandra länge utan att höra några ljud från varken trafik eller verksamheter. Det är ovanligt i en storstadsregion som Stockholm och därför har Stockholms läns landsting genom Region- och trafikplanekontoret (numera TMR Tillväxt, miljö och regionplanering) identifierat sådana tysta områden som har särskilt höga värden för friluftslivet på grund av få eller inga onaturliga ljud. Alla områden med mindre än 45 dBA ljudpåverkan har angivits som tysta områden. Med den definitionen finns det många tysta områden i Haninge, exempelvis Tyrestaskog-

arna och delar av Hanvedenskogarna, bl a. Tornbergets naturreservat. Stora bilvägar och verksamhetsområden hörs dock långt och omfattande bullerstörning förekommer på vissa håll. Någon närmare undersökning av vilka områden som är specifikt bullerstörda har inte gjorts.

I Stockholms skärgård finns sedan 2008 två så kallade hänsynsområden/tysta områden varav det ena gäller skärgårdsområdet kring Huvudskär i Haninge kommun. I ett hänsynsområde ombeds alla att visa extra hänsyn genom att t ex inte köra snabbare än 5 knop, använda motor så lite som möjligt, inte åka vattenskoter samt att dämpa musik och prat.

Djurliv

Här följer en genomgång av ett urval av de djurgrupper som lever i Haninge, givetvis finns det många fler. Då naturvårdsplanens omfång är begränsat var ett urval nödvändigt och valet föll på de lite större djuren som är lättast att iaktta. Det är viktigt att påtala att urvalet absolut inte är någon värdering; insekter, spindlar samt alla vattenlevande organismer som inte finns pressenterade i detta dokument är minst lika viktiga i det ekologiska samspelet.

Däggdjur

Tack vare det omväxlande landskapet finns det gott om vilda djur i Haninge. Av däggdjuren är älg, rådjur, vildsvin, grävling, räv och fälthare vanliga i hela kommunen. Rådjuren har troligtvis minskat på grund av de snörika och hårda vintrarna år 2010 och 2011. Skogsharen var tidigare vanlig men verkar ha minskat under senare år.

Vildsvinen har däremot ökat kraftigt och är, efter att ha varit utrotade från Sverige i mer än 200 år, åter en naturlig del av den svenska faunan. Deras återkomst är dock inte oproblematisk då vildsvinens bökande i marken kan utgöra ett allvarligt hot mot flera skogslevande växter bland annat skogslevande orkidéer. För andra arter kan dock bökandet vara positivt då det kan gynna spridningen av olika växter bland annat ek.

En nykomling, som inte är en naturlig del av den svenska faunan är minken, en rymling från pälsfarmar som nu spritt sig över hela Sverige. Den är en duktig simmare som i Haninge främst lever i skärgården där den kan vålla stor förödelse i sjöfågelkolonier. Minken kommer ursprungligen från Nordamerika och har få fiender i Sverige och har därför ökat kraftigt. För att skydda fågellivet är det önskvärt att minska stammen eller till och med få bort minken helt från vissa områden i skärgården.

Foto:Anders Åberg

Vildsvinet utrotades från Sverige på 1800-talet men är län under nu åter en del av den Svenska faunan

Foto: Lars-Göran Abrahamsson

Bävern har ökat i haninge och hela Stockholms län under de senaste åren

Bävern har ökat under senare år ökat i kommunen. Bävern, som är världens näst största gnagare, lever huvudsakligen i sjöar och dammar. Den fäller stora träd genom att gnaga av stammen, i syfte att dämma så att ingången till bäverhyddan alltid ligger under vatten. Konkurrensen om lämpliga platser för bävern att bygga sina hyddor på verkar ha hårdnat och det finns i dag flera exempel i kommunen på bävrar som byggt sina hyddor i havsbandet. Ur naturvårdssynvinkel är bäverns dämmen generellt sett positiva då de ökar arealen våtmarker i landskapet. I vissa fall leder dock aktiviteterna till problem med exempelvis översvämmade vägar som följd.

Mården är ett skogslevande djur som bland annat finns i Tyresta, stor som en liten hund och en duktig klättrare. När rävskabben var utbredd ökade antalet mårdar men när räven nu har återhämtat sig har mårdstammen åter gått tillbaka utan att för den skull vara sällsynt. Mården är ett kvällsaktivt djur och väldigt svår att få syn på.

Vid regelbundna men sällsynta tillfällen kommer rapporter om att lodjur synts till i kommunen.

Av de mindre däggdjuren är ekorren relativt vanlig medan t ex. igelkotten minskat i antal. Eftersom räven äter igelkottar kan man tänka sig att rävens uppgång, jämte trafikökingen, är en förklaring till igelkottarnas tillbakagång. Fladdermöss är en annan däggdjursgrupp med mindre djur. Alla svenska fladdermöss är insektsätare och en misstanke finns om att gruppen som helhet har minskat p g a. minskad tillgång på insekter. Kunskapsbristen är dock stor. Alla svenska fladdermöss är fredade.

Grod- och kräldjur

I kommunen förekommer Sveriges alla tre ormarter. Huggormen, den enda som är giftig, är allmän i hela kommunen men vanligast i skärgården. Även snoken finns i hela kommunen, men är knuten till kärr och våtmarker, och i takt med att dessa har minskat minskar också snoken. Hasselsnoken, som genom sitt sicksackliknande mönster påminner om huggormen, förekommer mycket sällsynt. Av groddjuren förekommer vanlig padda och vanlig groda allmänt medan åkergrodan är mera sällsynt. Skogsödlan liksom kopparödlan och den mindre vattensalamandern är relativt vanliga. Större vattensalamander är mer sällsynt. Generellt har groddjur minskat mycket kraftigt, både i Sverige och globalt. Förutom utdikningen av landskapet är den främsta orsaken klimatförändringar samt exploatering av groddjurens livsområden. Alla svenska groddjur är fridlysta.

Foto: Erik Wijnbladh

Vanlig groda och vanlig padda är de vanligaste groddjuren i Haninge

Fåglar

Haninge har ett förhållandevis rikt fågelliv vilket framför allt har att göra med den omväxlande naturen med många olika livsmiljöer där olika arter kan trivas. De relativt stora arealerna gammelskog är positiv för flera skogslevande fåglar. Av Sveriges sammanlagt 250 häckfågelarter häckar omkring 150 i Haninge. Därutöver rastar ett stort antal arter på väg till och från sina häckningsplatser.

Det finns dock en del oroande signaler när det gäller fågellivet, framför allt bland skärgårdens och jordbrukslandskapets fåglar.

Fåglar är bra indikatorer på miljöförändringar. På grund av spridning av olika miljögifter under 1960 och 70-talet stod många arter, exempelvis berguv och havsörn på gränsen till utrotning. Tack vare ökad kunskap och minskad giftanvändning har de flesta arter nu återhämtat sig.

De senaste åren har flera sjöfågelarter i stället minskat mycket kraftigt vilket indikerar att vi kan stå inför nya allvarliga miljöförändringar vilkas omfattning ännu inte är kända. Den forskning som hittills gjorts kan inte till fullo förklara minskningarna men konstaterar att det sannolikt rör sig om flera samverkande faktorer.

Exempel på arter som tidigare varit vanliga men som minskat mycket kraftigt i både Haninge och hela Stockholms skärgård mellan 1971-75 och 2000-05 är svärta, vigg, skäggdopping, sothöna, silltrut, fiskmås, skrattmås och tofsvipa. Svärtans tillbakagång i skärgården är nästan 90 % och sothöna har minskat med närmare 80 %[15].

Foto: Malin Löfgren

Tofsvipa har minskat kraftigt i Haninge och i hela Stockholms skärgård

Inventeringar under de senaste två till tre åren visar även på en alarmerande minskning av antalet alfåglar och ejdrar i Östersjön. Uppgifter finns om en 80 %-ig minskning av alfågel och en halvering av ejderstammen. Variationerna inom olika delar av Östersjön är stor vilket förbryllar forskarna och vad som orsakar minskningen vet man inte. En teori är att kvaliteten på dessa fåglars stapelföda, blåmusslan, har försämrats på grund av att vattentemperaturen vintertid i Östersjön under senare år har stigit.

En art som inte minskat utan snarare stått för en osannolik expansion är storskarven. Skarven var tidigare utrotad som häckfågel i Sverige men återkom i slutet av 1940-talet på några få platser. Ingen ökning av skarvbeståndet skedde för än på 1990-talet och 1994 häckade de första skarvarna i Stockholms skärgård. Sedan dess har storskarven expanderat på ett sätt som saknar motstycke i fågelvärlden. Från 39 häckande par år 1994 har Skärgårdsstiftelsens räkningar det de senaste åren landat på 5500 - 6000 bon.

Skarvens ökning ska ses i ett större sammanhang där Östersjön, under det senaste seklet utvecklats från att ha varit relativt näringsfattig, med lite fisk, till ett näringsrikt hav med hög fiskproduktion. Fågelforskningen vid Uppsala universitet visar att skarvens ökning har två huvudorsaker. Den ena orsaken är övergödningen. Man har bland annat visat ett starkt samband mellan fosforhalten i vattnet, mängden fisk och antalet häckande skarvar. Den andra orsaken är sannolikt att skarven fredades 1979. Många fiskare menar att skarven är en bidragande orsak till att flera fiskarter, däribland torsken, minskat mycket kraftigt. Forskning vid Uppsala universitet konstaterar dock att av en total fiskproduktion i Svenska vatten på 100–200 kg/ha tar samtliga skarvar upp 10 till maximalt 20 kg.

Skarvstammen i Stockholms skärgård verkar under de senaste åren ha stabiliserats eller minskat. En av förklaringarna kan vara den ökande havsörnsstammen. Det har visat sig att skarven håller minken borta vilket skyddar andra sjöfåglar som exempelvis svärta, ejder, tordmule och sillgrissla.

[15] Kustfågelbeståndens utveckling i Stockholms skärgård, sveriges Ornitologiska förening 2009

Foto: Malin Löfgren

Storspoven häckade tidigare i Haninges jordbruksmarker

Foto: Malin Löfgren

Sånglärkan är fortfarande en vanlig jordbruksfågel men den svenska populationen har minskat med mer än 50 % de senaste 30 åren

När det gäller jordbrukslandskapets fåglar så har många arter minskat successivt under en lång tid vilket generellt sett har att göra med rationaliseringar i jordbruket.

Tidigare vanliga jordbruksfåglar som nu har minskat kraftigt är exempelvis storspov, hämpling, ortolansparv, törnskata och tornseglare. Även sånglärkan, som fortfarande är förhållandevis vanlig har den svenska populationen minskat med över 50 % sedan 1975. När det gäller minskningen hos jordbrukslandskapets fåglar har forskningen bättre koll på orsak och verkan och här pågår en hel del projekt i syfte att sprida kunskap om hur man kan återskapa goda livsbetingelser för jordbrukslandskapets och de öppna markernas fågelliv.

I Haninges barrskogar lever de tre skogshönsen tjäder, orre och järpe. Alla tre har minskat i antal på grund av förändrade skogsbruksmetoder, se avsnittet om tjäderskog på s. 45. Även andra fågelarter som är beroende av gammal skog så som exempelvis skogsduva och talltita har minskat även om minskningen i Haninge inte är lika stor som på många andra håll i landet.

Av ugglorna är kattugglan vanlig medan sparvuggla, hornuggla och berguv förekommer mera sparsamt. Pärlugglan, som tidigare häckade i kommunen, har helt försvunnit de senaste 30 åren. Berguven var på 1960 - 70-talet akut hotad, men har de senaste decennierna ökat, framför allt i skärgården. En annan art som var hotad under samma tidsperiod är havsörnen vilken numera är förhållandevis vanlig. Havsörnen är Sveriges största rovfågel med en vingbredd på över 2,5 m och dess bo kan väga upp till 1 ton. Havsörnen är mycket störningskänslig på sina häckplatser och en begränsande faktor för dess häckning kan därutöver vara att hitta tillräckligt gamla och starka träd som förmår att hålla upp ett havsörnsbo.

Det finns också fågelarter som har ökat i antal under den senaste 30-årsperioden. Det handlar framför allt om större fåglar som rovfåglar, gäss och svanar. Dessa ökningar beror huvudsakligen på mänskliga insatser som ökat skydd, minskat jakttryck, ändrad markanvändning och minskad giftbelastning. Det finns även ett flertal arter som ökat till följd av igenväxning, övergödning och klimatförändringar. Alla ökningar är därför inte nödvändigtvis positiva sett ur ett bredare natur- och miljövårdsperspektiv.

Hotade och skyddsvärda arter

I arbetet med att bevara den biologiska mångfalden är det viktigt att känna till och arbeta för att bevara de arter som är speciellt hänsynskrävande och som har störst risk att försvinna.

ArtDatabanken tar, på uppdrag av Naturvårdsverket, vart femte år fram en så kallad rödlista d v s. en kartläggning av arter inom Sverige som är, eller riskerar att bli, utrotningshotade eller på något sätt är missgynnade. Rödlistan kan användas som en indikator på drastiska negativa förändringar för en art, antingen i utbredning, eller i faktiskt antal. Att det finns rödlistade arter inom ett område är ett viktigt kriterium vid beslut om skydd för naturområden. Metoden används såväl nationellt som internationellt[16].

Foto: Miguel Jaramillo

Fetörtsblåvinge är en rödlistad art (akut hotad) som har en åtgärdsplan. I Haninge sågs den senast 1996 på Ornö

Naturvårdsverket har utarbetat åtgärdsprogram (ÅGP) för vissa sällsynta naturtyper samt akut hotade, starkt hotade och sårbara arter. Sammanlagt finns cirka 200 åtgärdsplaner för hela landet varav ett 30-tal berör naturtyper eller arter som finns inom Haninge kommun.

Under 1990-talet växte ny kunskap fram om hur man kan identifiera skogar med hög biologisk mångfald. Metoden som utvecklades går ut på att leta efter vissa s k. signalarter d v s. arter som bara lever i gamla skogsekosystem och som inte återfinns i den rationellt brukade skogen. De rödlistade arterna är naturligt nog mer eller mindre sällsynta och kan därför vara svåra att hitta. De är därmed också svåra att använda för att identifiera områden med höga naturvärden. I stället identifierades de så kallade signalarterna. De är lätta att känna igen och oftast inte fullt så sällsynta men de ställer i stort sätt samma höga krav på sin livsmiljö som de rödlistade arterna. Signalarter är, tillsammans med andra strukturella kriterier i skogen, ett viktigt underlag vid olika naturvärdesbedömningar i skog bland annat vid Skogsstyrelsens nyckelbiotopsinventering. Signalarter finns inom organismgrupperna mossor, lavar och svampar. Att använda sig av signalarter vid naturvärdesbedömningar har visat sig vara både kvalitetssäkrande och tidsbesparande.

Foto: Dan Andersson

Grön sköldmossa är en signalart som växer på murkna lågor

Andra skyddsvärda arter är de som brukar benämnas nyckelarter. Dessa arter är i allmänhet inte sällsynta men de har en stor betydelse som exempelvis föda eller skydd för andra arter. Om en nyckelart försvinner eller minskar kraftigt får det tydliga konsekvenser som kan påverka ett helt ekosystems struktur och funktion. Exempel på nyckelarter är, fjädermyggor, gamla ekar, blåstång och blåmusslor.

I debatten om den biologiska mångfalden i skogen ligger fokus ofta på sällsynta arter medan de vanligt förekommande får mindre uppmärksamhet. Det är dock inte osannolikt att en mängd vanliga arter har en minst lika stor betydelse för mångfalden som de sällsynta eftersom dessa är beroende av att de vanliga arterna finns kvar i rikliga antal.

[16] För mer information om rödlistade arter i Haninge se bilaga 3 Hotade och fridlysta arter

Ett sådant exempel är blåbärsris som minskar i det moderna skogsbruket vilket kan vara en starkt bidragande orsak till den vikande tjäderstammen. Många sällsynta arter är fridlysta, antingen i hela landet eller i ett specifikt län. Arter som är fridlysta i Stockholms län finns redovisade i bilaga 3, Hotade och fridlysta arter.

Skyddad natur

I Haninge finns en nationalpark och 20 naturreservat, de flesta i skärgården

Under 2010 inrättade Haninge sina två första kommunala naturreservat; Tornbergets respektive Rudans naturreservat. Rudans naturreservat är sedan lång tid tillbaka ett populärt friluftsområde som även har höga naturvärden, knutna till framför allt gammal hällmarkstallskog. Kultur- och fritidsnämnden sköter sedan länge områdets gräsmarker, stigar och leder. Markområdet för Tornbergets naturreservat ägdes tidigare av Stockholms stad men köptes av Haninge kommun i samband med reservatsbildningen. Tornbergets naturreservat är en del av Hanveden, med mycket gammelskog, myrmarker och mossar. I samband med inrättandet av naturreservatet anlades en rastplats och en ny parkeringsplats söder om Slåbodamossen med infart från grusvägen mellan väg 257 och Ådrans fritidsområde i Huddinge.

Gammelskogen i de båda naturreservaten kommer i framtiden att få utvecklas fritt medan det på skogsarealer med yngre skog ska utföras en naturvårdsinriktad skötsel i syfte att möjliggöra en skog med varierad ålder. För skogsskötsel, i enlighet med skötselplanerna för respektive naturreservaten, ansvarar Kommunstyrelseförvaltningen.

Utöver de två kommunala naturreservaten finns en nationalpark, Tyresta, samt ytterligare 18 naturreservat i kommunen. Tyresta nationalpark förvaltas av Stiftelsen Tyrestaskogen enligt nationalparksförordningen och därmed efter beslut av regeringen. Tyresta naturreservat förvaltas också av Stiftelsen Tyrestaskogen enligt beslut av länsstyrelsen medan övriga naturreservat antingen förvaltas av Länsstyrelsen eller Skärgårdsstiftelsen. Tyresta nationalpark bildades 1993 och omfattar cirka 2000 ha skogsmark. Tyresta nationalpark och naturreservat är ett av de största orörda skogsområdena söder om fjälltrakterna.

Det äldsta naturreservatet i kommunen är Stora och Lilla Sandböte, som skyddades redan 1938 medan de nyaste naturreservaten är Skeppnans, Svartsjöns och Kolartorps naturreservat som inrättades av Länsstyrelsen under 2011. Den totala arealen skyddad natur i kommunen är 34 531 ha, men endast 8350 ha gäller landområden. På land är ca 18 % av naturen skyddad antingen som nationalpark, naturreservaten, biotopskyddsområde eller med naturvårdsavtal. De vattenområden som ingår i skärgårdens naturreservat är i inget fall skyddade på grund av höga marina värden. De skyddade vattenarealerna är snarast att betrakta som en ”skyddszon” runt det landbaserade naturreservaten.

En sammanställning av samtliga skyddade områden i Haninge så som exempelvis naturreservat, biotopskyddsområden och natura 2000-områden finns i bilaga 2, Skyddad natur. I bilaga 1, Naturen i lagstiftningen finns även en kortfattad redogörelse för skillnaden mellan de olika skyddsformerna.

Landskapsförändringar

Skog

Under 1900-talet har det svenska skogslandskapet genomgått en radikal förändring som påverkat skogens biologiska mångfald mycket negativt. Omvandlingen från relativt extensivt brukade skogar, med hög biologisk mångfald, till mera monotona och artfattiga produktionsskogar pågår alltjämt. Variationen i skogslandskapet minskar successivt, bland annat eftersom träden inte längre hinner bli riktigt gamla innan de avverkas. I och med detta minskar mängden död ved i skogarna och variationen i trädslag och ålder blir mindre eftersom de nya träd som växer upp på ett kalhygge alla är lika gamla och ofta av samma trädslag. Allt detta har sammantaget lett till att väldigt många av skogens arter kontinuerligt minskar i antal. De arter som går kraftigast tillbaka är sådana som tar lång tid på sig att utvecklas och som därmed inte hinner fortplanta sig om skogen inte blir tillräckligt gammal. Alla växter och djur har genom årmiljonerna anpassat sig till att leva i specifika miljöförhållanden. När gammelskogsmiljöer, som exempelvis riktigt gammal död ved eller skog med hög luftfuktighet, minskar riskerar många arter att bli hemlösa och dö ut.

Kalhyggesbruket har medfört att många av de gammelskogar som finns kvar har splittrats i enskilda bestånd som blivit mer och mer isolerade från varandra. Framför allt är det arter med begränsad spridningsförmåga som hotas när gammelskogen på detta sätt fragmenteras.

Med kalavverkning av gammal skog ökar arealen av planterad ungskog och målet att nå större volymer och snabbare tillväxt har medfört en virkesrikare, tätare och mörkare skog. Det har aldrig funnits så mycket virke i den svenska skogen som det gör i dag men priset är att skogens biologiska mångfald kraftigt har minskat. De starkt förändrade förutsättningarna för djur och växter i skogen har resulterat i att var tionde svensk skogsart i dag minskar så pass kraftigt att den riskerar att dö ut.

Foto: Michael Krikorjev

Foto: Ulf Gåderfors

Sedan 1950 har ca 60 % av Sveriges produktiva skogsmark utanför naturreservat slutavverkats

Mönstret är i stort sett detsamma i våra grannländer Finland och Norge. På lång sikt är tillståndet allvarligt eller osäkert för omkring 5 000 skogsarter i Fennoskandien (Sverige, Norge, Finland och nordvästra Ryssland).

En skog som har kalavverkats kan aldrig återfå de arter och de naturvärden som flera tusen års skoglig kontinuitet har skapat.

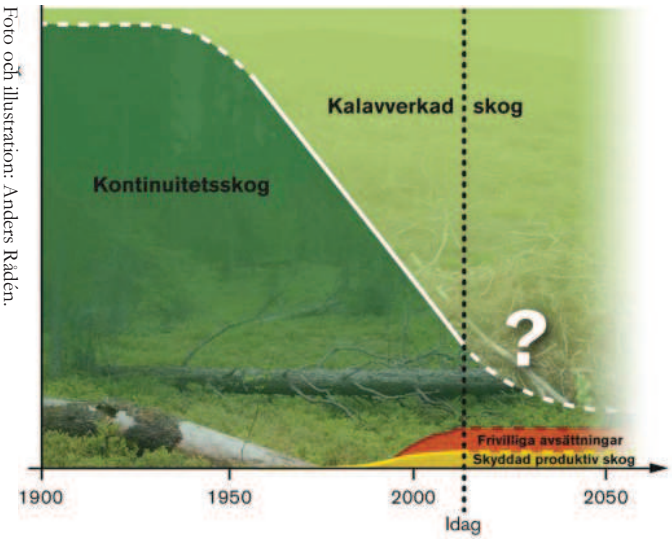
Utöver skogsbruket är branden den absolut viktigaste enskilda faktorn som historiskt har format skogen. Skogsbränder härjade ofta i skogarna, man räknar med att i genomsnitt 1 % av den svenska skogen brann varje år fram till mitten av 1900-talet. När skogen brinner frigörs stora mängder näring samtidigt som mycket död ved skapas vilket gynnar många växter och insekter. Elden skapar också en luckighet i skogen där nya träd kan etablera sig. I dag brinner skogen mer sällan och skogsbränder släcks oftast snabbt. Att under kontrollerade former bränna mindre skogsarealer har visat positiva effekter för flera skogsarter. Mindre kalhyggen med kvarlämnade så kallade evighetsträd och högstubbar har visat sig skapa liknande luckighet som en skogsbrand och kan vara positivt för vissa insekter och fågelarter.

I och med antagandet av 1993 års skogsvårdslag förbättrades naturhänsynen i skogsbruket jämfört med tidigare. Skogsvårdslagen anger ett miljömål och ett produktionsmål som två jämbördiga mål för skogsbruket. För många skogsarter räcker dock inte miljöhänsynen i skogsbruket för att upprätthålla livskraftiga populationer.

Sedan 1950 har ca 60 % av Sveriges produktiva skogsmark utanför naturreservat slutavverkats. Trots de likvärdiga målformuleringarna i skogsvårdslagen innebär dagens utveckling att samma omvandling kommer att ske inom 20 år för all äldre skog som finns kvar utanför skyddade områden. Resultatet blir att 95 % av Sveriges produktiva skogsmark då kommer att någon gång ha kalavverkats.

Om dagens utveckling fortsätter kommer tillståndet för skogens biologiska mångfald att bli fortsatt sämre, trots att det avsätts allt mer skogsreservat, och trots att skogsbruket sedan 20 år tar viss miljöhänsyn och oftast är certifierat. En kraftigt utökad areal av skog som skyddas långsiktigt, i kombination med bra miljöhänsyn i produktionsskogar, behövs för att förlusten av biologisk mångfald ska hejdas[17].

Foto och illustration: Anders Rådén.

Utvecklingen efter trakthyggesbrukets införande. Grafen bygger på officiell statistik (Skogsstyrelsen och Naturvårdsverket) över arealen traktavverkningar (från 1955) och skyddad skog.

Källa: Tillståndet i skogen, Sveriges Lantbruksuniversitet.

Tillståndet i skogen, Sveriges lantbruksuniversitet, Artdatabanken 2011

Kulturlandskap

Ända sedan stenåldern har människan genom sitt markutnyttjande format landskapet. I stort sätt alla markslag, med undantag för klipporna i yttersta havsbandet och några väldigt små arealer urskog, är påverkade av människan och skulle därmed kunna betraktas som kulturlandskap. Det som vanligen avses med detta begrepp är dock det öppna odlingslandskapet med åkrar, ängar och hagmarker.

Allteftersom människans brukningsmetoder har utvecklats har de ekologiska förutsättningarna för djur och växter förändrats. I och med den så kallade agrara revolutionen under slutet av 1800-talet skedde den första riktigt stora förändringen av det svenska jordbrukslandskapet. Ett av de drivande inslagen i denna revolution var vallodlingen. Från att tidigare varit beroende av stora ängsarealer för att kunna producera tillräckligt med vinterfoder till djuren började man nu odla vall på åkermark. Behovet av odlingsbar mark ökade därmed markant. Genom att pumpa ut vattnet och därmed skapa bördig åkermark på sjöbottnen av ett stort antal sjöar, samtidigt som stora arealer mossar och kärr dikades ut, uppnåddes den största åkerarealen någonsin i den svenska historien på 1920-talet.

De riktigt stora förändringarna som har påverkat den biologiska mångfalden i jordbrukslandskapet påbörjades i början av 1950-talet. Konstgödsel hade introducerats redan under slutet av 1800-talet men användandet ökade nu markant. Jordbruket blev därmed mindre beroende av stallgödsel, vilket så småningom resulterade i rena spannmålsgårdar som helt inriktade sig på växtodling, liksom gårdar som enbart arbetade med att föda upp djur. Utvecklingen mot allt större och tyngre jordbruksredskap, sammanslagning av mindre gårdar till större rationella enheter och användande av kemiska bekämpningsmedel har under de senaste 60 - 70 åren resulterat i ett mindre variationsrikt landskap med en kraftigt reducerad biologisk mångfald som följd.

En stor del av odlingslandskapets biologiska mångfald är knuten till ängs- och betesmarker samt till odlingslandskapets småbiotoper så som åkerholmar, stenrösen, och småvatten m m. På en enda kvadratmeter ängsmark kan det exempelvis växa fler än 40 olika arter kärlväxter. De ängsmarker som ännu brukas med årlig slåtter är det markslag som har absolut högst biologisk mångfald. Även naturbetesmarker är mycket artrika men även denna areal har minskat kraftigt. På grund av mer rationella jordbruksmetoder behövs inte längre all åkermark för odling kan istället användas till bete med följd att många av de artrika naturbetesmarkerna växer igen. För att bryta denna trend är det avgörande att naturbetesmarkerna betas och att att betesdjuren varieras. Jämfört med i dag behövs generellt sett ett kraftigt ökat nötbete, vilket även gäller i Haninge.

Samtidigt som mängden betande kor har minskat kraftigt har antalet ridhästar ökat de senaste 20-30

Foto: Malin Löfgren

Ängsmark full med blommande kärrspira. Marken slås med lie varje år

Igenväxt betesmark

Foto: Malin Löfgren

åren. Stora markarealer betas i dag av hästar vilket är positivt och förhindrar att landskapet växer igen. Ensidigt hästbete ger dock oftast sämre resultat sett ur biologisk mångfaldsynpunkt jämfört med bete där man nyttjar flera djurslag eller där man betar med enbart nötkreatur.

Även på marker som betas har dock många arter försvunnit. Landskapet ser i mångt och mycket lika dant ut på ytan som det gjorde för 10 år sedan, men innehållet är förändrat. Antalet olika blommande växter liksom stora insekter så som trollsländor, fjärilar och humlor har minskat. När humlor och bin blir färre hotas pollineringen av frukt och grönsaker. Även mindre insektsarter minskar vilket sammantaget gör att mängden mat för exempelvis fåglar, humlor, bin och fjärilar kontinuerligt minskar. Ju färre insektsarter som deltar i exempelvis pollinering, desto större blir sårbarheten vid exempelvis klimatförändringar. Dessa förändringar i landskapet gäller i Haninge liksom i stora delar av Västeuropa och USA.

Förutom jordbrukets strukturella förändringar är den ökade giftanvändningen sannolikt en bidragande orsak till den minskade mångfalden. Exempelvis kan flera insektsarters tillbakagång kopplas till det avmaskningsmedel som ges till djuren. Avmaskningsmedlet finns fortfarande kvar i djurens spillning och är giftigt för de djur, exempelvis olika flugor och steklar, som lever vid och av exempelvis komockor och hästspillning. I ekologisk odling är användningen av avmaskningsmedel reglerad för att förhindra påverkan på den biologiska mångfalden.

Sjöar och vattendrag

Samtliga sjöar och vattendrag i Sverige har bildats efter att inlandsisen försvunnit. Sveriges sjöar är därför, ur geologisk synpunkt, mycket unga. Alla sjöar har en naturlig förändringscykel som sker utan undantag. Berg eroderas långsamt och allt material samt växtdelar spolas långsamt ner i sjöar och vattendrag. Beroende på områdets utseende, sjöarnas djup, vattenomsättning samt mängden av material och näringsämnen som tillkommer, kommer alla sjöar att långsamt växa igen. I större sjöar och i områden med låg näringstillförsel tar det längre tid medan det i områden med grunda slättsjöar omgivna av åkermark kan gå mycket fort. I områden med äldre bergskedjor eller i områden som varit påverkade av erosion under längre tid och där landhöjningen dessutom avstannat för länge sedan finner man betydligt färre sjöar än i Sverige. Detta gäller för stora delar av Syd- och Mellaneuropa.

Svårigheten med att bedöma en sjös eller ett vattendrags status är att avgöra om de förändringar som sker är naturliga eller har orsakas av mänsklig aktivitet. De flesta och de största förändringar i sjöar och vattendrag är emellertid skapade av människan och samhället måste därför lära sig hur olika aktiviteter påverkar miljön samt vidta åtgärder för att i möjligaste mån eliminera skadeverkningar på de naturliga systemen. En sådan åtgärd kan vara att avsätta kantzoner längs vattendrag. I såväl skogssom jordbruksmark har området närmast ett vattendrag stor betydelse för vattendragets ekologiska status. Träd och buskar invid vattendrag förhindrar erosion, sänker temperaturen och minskar påverkan från näringsämnen och gifter. Även utmed vattendrag i utpräglad jordbruksmark är det viktigt att ta särskilda hänsyn i kantzoner genom att lämna en obrukad remsa närmast vattendraget samt att låta skuggande vegetation komma upp.

Havsvikar

Den pågående landhöjningen, som i Stockholmsområdet är cirka 3-4 mm/år, medför att grunda vattenområden successivt grundas upp ytterligare. Det första stadiet i successionen är de trösklade havsvikarna som så småningom övergår i flader. Flader är grundområden som stängs av från utanförliggande vattenområde enbart av växtlighet så att vattenutbyte fortfarande ständigt kan ske. Flader är mycket ovanliga i skärgården och många är redan hårt exploaterade och förstörda. När landhöjningen kommit så långt att inflöde av havsvatten endast sker vid högvatten i havet kallas området för glo. Till slut kommer denna att snöras av helt så att en kustnära insjö bildas. Detta är en naturlig

process som under naturliga omständigheter går mycket långsamt, men som genom mänsklig påverkan har accelererat. Förändringar som förut tog flera generationer kan nu gå på några få årtionden. I vissa områden resulterar denna utveckling i igenslammade badvikar, algblomningar och syrebrist med efterföljande luktproblem.

Inom grunda havsområden bör stor restriktivitet råda mot verksamheter och anläggningar som kan skada det marina livet. Sådana anläggningar kan vara bryggor, utfyllnader, pirar etc. Även muddring och andra verksamheter som innebär grumling och gödning, och därmed medför en negativ påverkan på exempelvis reproduktion av fisk, ska undvikas.

Friluftsliv

Var man än befinner sig i kommunen så är det aldrig långt till naturen vilket är en fantastisk tillgång för alla Haningebor, besökare och turister. Här finns hela skärgården med sina sandstränder och karga klippor, men också stora sammanhängande skogsområden, sjöar och kulturmarker. Stora skogsområden kring Tyresta och Hanveden, liksom hela ytterskärgården är utpekade som riksintresse för friluftslivet[17].

Upplevelsevärden

Friluftsliv betyder olika saker för olika människor och vilka värden som skilda personer uppskattar i naturen skiljer sig därför åt. I syfte att kartlägga dessa värden genomförde Stockholms läns landsting genom dåvarande Regionplane- och trafikkontoret (numera TMR Tillväxt, miljö och regionplanering) år 2004 en studie kallad ”Upplevelsevärden i gröna kilar”. För Hanvedenkilen och Tyrestakilen identifierades sex olika upplevelsevärden som fördelades enligt följande:

- Orördhet och trolska naturmiljöer; Tyresta-Åva, Vargberget och Gullringskärret
- Skogskänsla; Tyresta och Hanveden
- Utblickar och öppna landskap; Tornberget, Höggarn och Österhaningebygden
- Variationsrikedom och naturpedagogik; Vedasjön, Gullringskärret och Tyresta by
- Kulturhistoria och levande landsbygd; Skogs Ekeby, Österhaningebygden och Tyresta by
- Aktivitet och utmaning; Rudan och Tyresta by

Studien är inte heltäckande och flera av kvaliteterna kan upplevas även i andra delar av kommunen som exempelvis naturpedagogik vid Skutans gård och skogskänsla och orördhet vid Tornberget och Träsksjön.

Vandringar och vildmarksliv

Ingen annan storstadsregion i världen har så stora möjligheter till rekreation och friluftsliv i orörd storskog som Stockholm. Bara 2-3 mil från huvudstadens centrum ligger Tyresta och Hanveden, två skogsområden med rika möjligheter till vildmarksliv, rekreation och naturupplevelser. Här finns möjlighet att vandra långa sträckor i sammanhängande natur, från Haninge och vidare in i de angränsande kommunerna Tyresö, Nynäshamn, Huddinge och Botkyrka. I både Tyresta och Hanveden är delar av skogen mycket gammal med granskog i dalarna och hällmarkstallskog på höjderna. I trakterna kring Hemfosa och Träsksjön finns också fina och strövvänliga skogar.

Foto: Fredrik Jerling

Genom Haninge leder sammanlagt 135 km vandringsleder

[17] Se bilaga 1. Naturen i lagstiftningen

Vandringsleder och rekreationsområden

För den som vill ge sig ut och vandra finns både längre och kortare vandringsleder. Bara i Tyresta nationalpark och naturreservat finns sammanlagt 55 km markerade vandringsleder som ringlar sig genom både Haninge och Tyresö kommun. I Hanvedenskogarna finns också gott om leder. I Tornbergets naturreservat går bland annat en stig upp till Tornbergets topp, den högsta naturliga punkten i hela Stockholms län. Härifrån går vandringsleden vidare in i Paradisets naturreservat i Huddinge kommun. Stora delar av dessa skogar kommer att stå kvar även i framtiden genom att de är skyddade som nationalpark eller naturreservat.

Den svenska allemansrätten är nyckeln till allmänhetens tillgång till naturen och ger alla en unik möjlighet att röra sig fritt i skog och mark, plocka blommor, bär och svamp, bada eller tillfälligt förtöja båten m m. Med rätten följer också krav på hänsyn mot naturen, mot markägare och mot andra människor som vistas i naturen. Allemansrätten innebär bland annat att man inte får bryta kvistar, skräpa ner eller passera över privat tomtmark .

I nationalparker och naturreservat kan specifika regler gälla om man exempelvis vill tälta eller göra upp eld. Varje nationalpark och naturreservat har sina egna regler och de finns angivna i de föreskrifter som oftast finns anslagna på plats i naturen.

Genom Haninge sträcker sig sammanlagt 135 km vandringsleder varav den längsta är Sörmlandsleden. Sörmlandsleden slingrar sig genom Tyresta och Hanveden och är en av Sveriges längsta natur- och kulturvandringsleder. Hela Sörmlandsleden är 100 mil lång, varav cirka tre mil går genom Haninge. Sörmlandsleden passerar bland annat Rudan, Forsla kärr, Skutans gård och Tyresta by.

För den som vill ge sig ut i naturen men återkomma till samma plats finns ett stort antal slingor som utgår från exempelvis Tyresta, Hanveden, Rudan och Skutan. För information om spår och leder i Tyresta nationalpark och naturreservat hänvisas till Stiftelsen Tyrestaskogen; www.tyresta.se.

Kultur och fritidsförvaltningen ansvarar för cirka åtta mil spår varav 16 kilometer är elbelysta motionsspår.

Rudans naturreservat är ett område där det finns gott om stigar. Längs med flera av dem finns anlagda rast- och grillplatser bland annat vid den lilla sjön Trylen. Här kan man för ett ögonblick känna sig förflyttad till en norrländsk skogstjärn och glömma att höghusen i Handen bara ligger knappt 2 km bort.

Foto: Malin Löfgren

Sjön Trylen i Rudans naturreservat ligger knappt 2 km från höghusen i Handen

När Tornbergets naturreservat bildades år 2010 medföljde ansvaret för delar av den 6 km långa Tornbergsslingan som leder upp till själva Tornbergets topp och vidare in i det angränsande Paradisets naturreservat i Huddinge kommun.

Området kring Skutans gård samt skogen i anslutning till Forsla kärr, alldeles söder om Brandbergen, erbjuder också goda möjligheter till rekreation och naturupplevelser.

Mellan 2001-2004 var Haninge kommun med i ett EU-projekt kallat Tätortsnära skog för människan. I samband med pro-

jektet restaurerades Skutans viltvatten och ett fågeltorn, anpassat till funktionshindrade, byggdes. Vidare anlades ett vindskydd, en grillplats samt en 2,3 km lång naturstig. En upprustning av naturstigen planeras till 2013. Även själva viltvattnet är i behov av restaurering för att behålla sina naturvärden av bland annat häckande fåglar. En restaurering är planerad under 2013 - 2014.

Själva Skutans gård drivs som en ideell förening med bidrag från Haninge kommun. Här finns framför allt hästar men även många andra djur som höns, får, katter m m. Skutans idé är att förutom ridverksamhet också fungera som en fritidsgård med djur där alla hjälps åt att sköta gården. Kommunen uppför under 2012 en ny stallbyggnad vid Skutan. Verksamheten vid Skutans gård är viktig även ur ekologisk synvinkel liksom ur ett landskapsperspektiv eftersom djurens bete gynnar den biologiska mångfalden samt håller landskapet öppet

På Gålö anlade Skärgårdsstiftelsen under 2011 en 3,8 km lång fornslinga som berättar om spåren efter de första Haningeborna som kom hit för närmare 10 000 år sedan. På Gålö finns flera markerade strövstigar som utgår från Gålö havsbad.

Att följa en markerad led känns tryggt för de allra flesta skogsvandrare och de som vandrar utanför stigar och leder är förhållandevis få. Samtidigt som de markerade lederna underlättar för det rörliga friluftslivet innebär det också en kanalisering av besökarna så att risken för störning och slitage minskar i känsliga områden. Anlagda rastplatser, grillplatser, vindskydd, bänkar vid en fin utsiktsplats m m inspirerar människor att besöka just ett visst område i Haninges natur. Att se till att det finns bra markerade leder och både små och stora rastplatser är ett sätt att få flera människor att besöka kommunens naturområden.

Ridning

Haninge är en av Sveriges hästtätaste kommuner. Det finns omkring 120 olika stall och sammanlagt fler än 2000 hästar. En övervägande del av kommunens hästar är ridhästar och ridning är ett mycket uppskattat sätt att ta sig ut i naturen.

Ridning i skog och mark kan dock skapa konflikter med andra friluftsidkare eftersom hästarnas tramp gör stigarna leriga och geggiga och svåra att ta sig fram på. Det är därför inte tillåtet att rida på alla skogsstigar i kommunen. Vissa markägare vill heller inte acceptera att ryttare passerar över deras ägor.

För att underlätta möjligheten till ridning och minska konflikten mellan olika sätt att nyttja naturen har en särskild ridled anlagts under 2012. Leden utgår från Kalvsviks gård och passerar på sina 5,5 km en rad olika natur- och kulturmiljöer.

Friluftsliv vintertid

Att ta sig fram på långfärdsskridskor är en stor upplevelse och är isarna bra erbjuder skärgården fantastiska möjligheter att glida fram på de öppna fjärdarna. Är det inte för mycket snö går det även att åka på sjöarna. På Övre Rudasjön plogas en skridskoslinga varje vinter. Vid bra isförhållanden plogas även en cirka två mil lång, sammanhängande bana på Drevviken. Banan är ett samarbete mellan Haninge kommun, Stockholms stad och Tyresö kommun.

Foto Jonas Hedlund

På långfärdsskridskor i Haninge skärgård

I Rudans naturreservat anläggs varje vinter flera skidspår med utgångspunkt från Rudans gård. På den öppna marken vid Rudans gård anläggs även ett konstsnöspår. Även Stiftelsen Tyrestaskogen anlägger, beroende på snöförhållanden, ett antal skidspår i Tyresta med utgångspunkt från Tyresta by.

Fågelskådning och fiske

I Haninge finns många bra möjligheter till fågelskådning speciellt i skärgården. Den kanske mest kända fågellokalen i kommunen är Sandemars naturreservat. Här finns en mängd olika naturtyper så som betade strandängar, vassområden, sumpskogar, barrskog, jordbrukslandskap m.fl. vilket resulterar i en stor artrikedom. I Sandemar finns bland annat en av länets största populationer av Rosenfink. I kommunen finns två fågeltorn, ett i Sandemars naturreservat och ett vid Skutans viltvatten.

Foto: Malin Löfgren

Skolklass på fågelskådarutflykt

I skärgården finns goda fiskemöjligheter. Fritt fiske med handredskap gäller för hela Haninges skärgård. Några skärgårdsområden är dock avsatta som s k. fredningsområden för fisk och inom dessa områden råder fiskeförbud. Syftet med fiskeförbudet är att skydda fiskebestånd och andra naturvärden och ge möjlighet till återhämtning. Ett exempel på ett fredningsområde för fisk är Lännåkersviken vid Gålö. Området är ett viktigt rekryteringsområde för gös och gädda och var tidigare välkänt för sitt goda fiske. Under senare år har det rapporterats om allt sämre fångster och fredningen är en åtgärd i arbetet med att åter få goda fiskbestånd i Lännåkersviken.

I Nedre Rudasjön, Lycksjön, Öran och Drevviken går det bra att fiska om man har fiskekort. I Nedre Rudasjön finns även möjlighet att fiska ädelfisk då det sätts ut bland annat regnbåge i sjön. Många andra insjöar är privata fiskevatten eller så är fiske inte tillåtet.

Skärgårdsliv och tillgänglighet till stränder

I en skärgårdskommun som Haninge har skärgården stor betydelse för rekreation och friluftsliv. Skärgårdens fjärdar, öar, kobbar och skär ger fantastiska möjligheter till båtliv, fiske, fågelskådning, bad och många andra naturupplevelser och aktiviteter.

Många stränder är dock, på grund av privat bebyggelse, inte längre tillgängliga för det rörliga friluftslivet. I en kommun med väldigt många stränder, stor fritidsbebyggelse och många skärgårdsbesökare har strandskyddet en stor betydelse för att långsiktigt värna tillgängligheten till fria stränder och dess naturvärden. År 2009 infördes nya strandskyddsbestämmelser som skärper villkoren för att få dispens från strandskyddet och i dag måste den som vill bygga inom strandskyddat område hänvisa till något av sex utpekade skäl[18]. Haninge kommun antog år 2011 en strandskyddspolicy för att underlätta kommunens hantering av strandskyddsärenden[19].

[18] se bilaga 1. Naturen i lagstiftningen
[19] se bilaga 1. Naturen i lagstiftningen

Foto: Malin Löfgren

Varför Dalens bad även kallas för Krokodilbadet är lätt att förstå om man ser det utifrån Drevviken

Haninges sjöar och skärgård ger fina möjligheter till sol och bad och det finns ett antal anlagda badplatser runt om i kommunen. Kommunen ansvarar för skötseln av Östnora havsbad, Dalens bad (Krokodilbadet), Ramsjöbadet, Gårdens bad, badet vid Övre Rudan samt det i Nedre Rudan. Norrbybadet ligger inom kommunens ansvarsområde men skötseln sker just nu av en lokal förening. Utöver dessa bad finns det flera badplatser som drivs i privat regi bland annat Gålö havsbad.

Skärgården är vacker ovanför vattenytan men även under vattnet finns mycket att upptäcka. För att underlätta för alla som vill lära känna de livsmiljöer och arter som finns under ytan så anlade kommunen tillsammans med skärgårdsstiftelsen år 2009 en snorkelled på Nåttarö. Längs Nåttarös stränder finns en stor mängd olika livsmiljöer och arter, ålgräsängar, tångbälten, kransalger – viktiga lek- och uppväxtmiljöer för fisk och andra djur. Här simmar piggvar, flundra, gädda, smörbult och här finns olika räkor, musslor och snäckor – arter från både sjö och hav – eftersom Östersjöns vatten är bräckt. Snorkelleden är cirka 200 meter lång och markerad med bojar. Den är skyltad med 16 skyltar som ligger på botten och berättar om livet under vattenytan. En lina går mellan skyltarna och visar vägen till nästa skylt.

Skärgårdsstiftelsen ansvarar i dag för skötsel och underhåll av snorkelleden.

Foto: Erik Wijnbladh

Snorkelleden på Nåttarö anlades 2009

Källförteckning

Andersson, S red. 1988. *Fåglar i jordbrukslandskapet*; Sveriges Ornitologiska Föreing;

Andersson, Å. & Staav, R., 1980. *Den häckande kustfågelfaunan i Stockholms län 1974-1975*. Regionplanekontoret, Stockholms läns landsting

Appelqvist, T. & Svedlund, L., 1998. *Insekter i odlingslandskapet - Biologisk mångfald och variation i odlingslandskapet*. Jordbruksverket

ArtDatabanken, SLU, 2011. *Tillståndet i skogen*

ArtDatabanken, SLU, 2012. Uttag av uppgifter av rödlistade arter inom Haninge kommun

Bengtsson, Per & Levander, Maria, 2006. *Vilda grannar,* Naturskyddsföreningen

Bernes, Claes (red.), 1992. *Biologisk mångfald i Sverige*. Naturvårdsverket

Björndalen, Jörn Erik, 1986. *Kalktallskogar som naturvårdsobjekt i Sverige*. Naturvårdsverkets rapport 3070

Bolund & Hunhammar, 1999. *Ecosystem in Urban Areas*

Botkyrka kommun, 2010. *Botkyrkas gröna värden, Naturvårdsprogram för Botkyrka kommun*

Boverket, 2007. *Bostadsnära natur, inspiration och vägledning*

Boverket, Naturvårdsverket, 2010. *Strandskydd, en skrift om det nya strandskyddet*

Bramryd, T. & Fransman, B., 1993. *Stadens lungor: om luftkvaliteten och växtligheten i våra tätorter*. Sveriges lantbruksuniversitet, Movium

Bucht, E. & Persson, B., 1994. *Grönstruktur i städer och tätorter*

Cooper Marcus, C & Barnes, M. (eds.), 1999. *Healing gardens*

Dagernäs, D., 1996. *Fåglar i odlingslandskapet - Biologisk mångfald och variation i odlingslandskapet*

Ekstam, U. & Forshed, N., 1992. *Om hävden upphör - kärlväxter som indikatorarter i ängs- och hagmarker*. Naturvårdsverket

Engström, H., 2001. *Effects of Great Cormorant Predation Fish Populations and Fishery*. Uppsala universitet

Ericsson, I., Grahn, P. & Skärbäck, E., 2009. *Närmiljöns betydelse och hur den kan påverkas*

Glaumann, M. & Westerberg U., 1988. *Klimatplanering Vind. Statens institut för byggnadsforskning*

Gran, P., 1992. *Människors behov av parker - amerikansk forskning i dag*

Gärdenfors, U. (ed.), 2010. *Rödlistade arter i Sverige 2010*. ArtDatabanken, SLU

Gärdenfors, U., 1994. *Eken - utnyttjad av tusentals organismer,* Ekfrämjandet 50 år

Göteborgs stad, 2008. *Kompensationsåtgärder för natur och rekreation*

Haninge kommun, 1989. *Förslag till Grönplan Haninge kommun*

Haninge kommun, 2000. *Policy för kommunägda tätortsnära skogar*

Haninge kommun, 2005. *Översiktsplan för Haninge kommun 2004*

Haninge kommun, 2011. *Vägledning för strandskyddsbedömning*

Haninge kommun, 2012. *Skärgård och Vildmark*

Haninge kommun, 2012. *Strategi för ekologisk hållbarhet*

Haninge kommun, 2012. *Vattenplan för Haninge kommun*

Hjorth, I., 1994. *Tjädern en skogsfågel. Skogsstyrelsen*

Kjellström, L., 2008. *Stadsklimat /gatuklimat*

Källakademin, 2012. *Källor i Sverige*

Lagerlöf, J. & Wallin, H., 1993. *Agriculture Ecosystems & Environment*

Lindroth, Anders et.al., 2009. *Storms can cause Europe-wide reduction in forest carbon sink*

Länsstyrelsen i Stockholms län, 1976. *Geologiskt intressanta objekt i Stockholms län*

Länsstyrelsen i Stockholms län, 1997. *Våtmarksinventering i Stockholms län*

Länsstyrelsen i Stockholms län, 1999. *Sveriges sumpskogar 1990-1998*

Länsstyrelsen i Stockholms län, 2003. *Skyddsvärda grundområden*

Länsstyrelsen i Stockholms län, 2007. *Ängs- och betesmarksinventering 2002-2004*

Länsstyrelsen i Stockholms län, 2008. *Värdefulla sjöar och Vattendrag*

Länsstyrelsen i Stockholms län, 2009. *Rikkärr i Stockholms län, rapport 2009:14*

Länsstyrelsen i Stockholms län, 2010. *Tyresån, Åtgärdsprogram 2010-2015*

Länsstyrelsen i Stockholms län, 2012. *Värna, vårda, visa. Rapport 2012:4*

Länsstyrelsen i Stockholms län, Skogsvårdsstyrelsen Mälardalen, 2001. *Ädellövskogsinventering, Stockholms län, södra delen*

Löfgren, Johan, 1988. *Geologin från djupgrav till istid*

Magnusson, Lars, 1994. *Naturlära.* Haninge kommun

Magnusson, Lars, 1996. *Vägvisare till naturen i Haninge kommun*

Matheson, A., Buchmann, S.L., Toole, C. O., Westrich, P., & Williams, I.H. (eds.), 2001. *The Conservation of bees*

Motala kommun, 2001. Miljö i Motala, *Naturvårdsprogram för Motala kommun*

Möller, H., Stålhös, G., 1969. *Beskrivning till Geologiska kartbladet Stockholm SO, Sveriges geologiska undersökningar, serie Ae nr 3. Tillhörande kartblad SGU Ae nr 3 år 1968*

Möllersten, Björn, 2001. *Skogar för människor, bevarande och skötsel av tätortsnära skogar*

Naturskyddsföreningen & WWF, 2011. *Hugga eller skydda? Boreala skogar i klimatperspektiv*

Naturvårdsverket, 2010. *Skog och mark - om tillståndet i Svensk landmiljö*

Naturvårdsverket, 2011. *Skog och mark - om tillståndet i Svensk landmiljö*

Norrköpings kommun, 2006. *Naturvårdsprogram med åtgärdsplan 2006-2011*

Regionplane- och trafikkontoret, Stockholms läns landsting, 1996. *Grönstrukturen i Stockholms län. Rapport 2*

Regionplane- och trafikkontoret, Stockholms läns landsting, 2004. *Hanvedenkilen, upplevelsevärden i Stockholmsregionens gröna kilar, 7:2004*

Regionplane- och trafikkontoret, Stockholms läns landsting, 2010. *Regional utvecklingsplan för Stockholmsregionen*

Regionplanekontoret, Stockholms läns landsting, 2011. *Gröntypologi för Stockholmsregionen.* Pilotstudie: Kartering av grönstrukturens olika karaktär som underlag för regional och lokal stadsutveckling

Rolstad, Jørund; Rolstad, Erlend & Wegge, Per, 2007. *Capercaillie Tetrao urogallus lek formation in young forest*

Sarlöv Herlin, I. & Fry, G.L.A., 2000. *Dispersal of woody plants in forest edges and hedgerows in a southern Swedish agricultural area: the role of site and landscape structure*

SFS (1998:808) *Miljöbalken, uppdaterad 2010-01-01*

SFS (2010:900) *Plan- och bygglagen, uppdaterad 2011-08-01*

Skogsstyrelsen, 2001. *Signalarter, Indikationer på skyddsvärd skog*

Skogsstyrelsen, 2004. *Vår tätortsnära natur - en bok om förvaltning och skötsel*

Skärbäck, E., Wadbro, J. & Grahn, P., 2009. *GIS-analys på regional nivå av rekreationsresurser*

Stefan Bydén et.al., 1998. *Mark, människa, miljö*

Svensson, B., 2002. *Foraging and nesting ecology of bumblebees (Bombus spp.) in agricultural landscapes in Sweden*

Svensson, B., Lagerlöf, J & Svensson, B.G., 2000. *Habitat preferences of nest-seeking bumble bees* (Hymenoptera : Apidae) in an agricultural landscape

Sveriges nationalatlas, 1994. *Berg och jord*

Sveriges Ornitologiska förening, 2009. *Kustfågelbeståndens utveckling i Stockholms läns skärgård*

Tillgängliga inventeringsrapporter från Haninge kommun från 1982-2012

Ulfstrand, Staffan, 1999. *Savannliv*

Ulrich, Roger, 1984. *View through a window may influence recovery from surgery*

Ulrich, Roger, 1999. *Effects of gardens on health outcomes: Theory and research*

Westrich, P., 1996. *Habitat requirements of central European bees and the problems of partial habitats*

Wikars, L.O. & Niklasson, M., 2006. *Behovet av brand i skogen.* Skogsstyrelsen

Värmdö kommun, 2010. *Utkast till naturvårdsplan*

Hemsidor mars 2013

FAH -Kommunerna och miljön http://www.fah.se/index1.asp?siteid=1&pageid=16

Global FN-studie Millennium Ecosystem Assessment http://albaeco.com/ma/text_ma.htm

ICLEI Local goverments for sustanibility http://www.iclei.org/

Miljömålsportalen http://miljomal.nu/

Naturbruk http://www.fsy.se/naturbruk/startsida.asp

Stockholms och Uppsala läns luftvårdsförbund http://www.slb.mf.stockholm.se/lvf/

Svealands kustvattenvårdsförbund http://www.skvvf.se/

Sveaskog, försök med kontinuitetsskogsbruk http://www.sveaskog.se/forskning-och-utveckling/skogliga-forsok-och-studier/kontinuitetsskogsbruk/

Sveriges Eko-kommuner SEKOM http://www.sekom.nu/

Södertörnsekologerna http://sodertornsekologerna.org/

Tyresåns vattenvårdsförbund http://www.tyresan.se/show.asp

Ulvsåkra, skogsskötsel http://www.kontinuitetsskogsbruk.se/

Åtgärdsprogram för hotade arter http://www.lansstyrelsen.se/stockholm/Sv/djur-och-natur/hotade-vaxter-och-djur/atgardsprogram-for-hotade-arter/Pages/default.aspx

Naturen i lagstiftningen

Bilaga 1 till Naturvårdsplan för Haninge kommun

Bakgrund

Naturvården i Sverige kan sägas ha fötts kring förra sekelskiftet. Dåtidens naturvårdsarbete handlade i stort sätt bara om att skydda orörda och ursprungliga naturområden från exploatering. Att människlig påverkan såsom slåtter eller hamling bidrar till en hög biologisk mångfald var vid denna tid helt okänt.

Den första naturvårdslagstiftningen kom år 1909 och samma år inrättade Sverige, som första land i Europa, nio stycken nationalparker. En av dessa var Ängsö nationalpark i Uppland vars fantastiska blomsterprakt var orsaken till att ön skyddades. När Ängsö blev nationalpark fick bonden på ön flytta, för att garantera att öns höga naturvärden inte skulle skadas. När bonden inte längre brukade marken startade en successiv igenväxning av ön och blomsterprakten hade efter några år minskat markant. Först på 1940-talet förstod vetenskapen att orsaken till den minskade blomsterprakten var att både slåtter, hamling och bete försvann i och med att bonden slutade att bruka marken.

Naturvården har sedan denna tid utvecklats på flera plan - allt från ökad kunskap om naturen genom forskning och inventeringar, till skärpt lagstiftning, förändrad organisation och ökat medvetande hos beslutsfattare och allmänhet.

År 1992 hölls en FN-konferens om miljö och utveckling i Rio de Janeiro då Sverige, och ett stort antal andra länder, anslöt sig till en internationell konvention om biologisk mångfald. Andra viktiga händelser för naturvården är införandet av Miljöbalken med skärpt naturvårdslagstiftning, upprättandet av listor på hotade arter, årliga konferenser om olika naturvårdsfrågor, forskning på utsatta organismgrupper i relation till deras livsmiljöer samt ökade resurser för bildande av naturreservat.

Organisation

Regeringen har ett övergripande ansvar för Sveriges arbete för ett hållbart samhälle. Regeringen har gett sammanlagt 24 myndigheter, exempelvis Naturvårdsverket, Skogsstyrelsen, Transportstyrelsen, Jordbruksverket och Riksantikvarieämbetet ett specifikt sektorsansvar i arbetet för en ekologiskt hållbar utveckling.

Miljömål

Riksdagen har beslutat om 16 miljökvalitetsmål som beskriver den kvalitet och det tillstånd för Sveriges miljö- natur- och kulturresurser som är ekologiskt hållbara på lång sikt.

”Det övergripande målet för miljöpolitiken i Sverige är att till nästa generation lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta, utan att orsaka ökade miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser”. Så lyder det så kallade generationsmålet, ett inriktningsmål för miljöpolitiken som ska ge vägledning om de värden som ska skyddas, och den samhällsomställning som krävs, för att den önskade miljökvaliteten ska kunna nås.

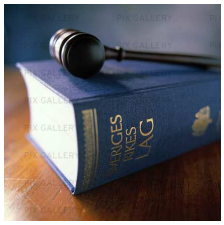
Målen är allmänt formulerade och har, för att kunna omsättas i praktiken, preciserats med hjälp av mer konkreta delmål. Vidare utformas sektorsmål av de myndigheter som verkar inom olika samhällssektorer, till exempel transportsektorn, jordbruket eller industrin. De nationella miljökva-

litetsmålen regionaliserades till regionala miljömål för Stockholm län år 2006. Framöver kommer nya regionala miljömål inte att tas fram utan istället kommer Länsstyrelsen att arbeta med åtgärder direkt kopplade till de nationella miljömålen. Skogsstyrelsen ansvarar för miljökvalitetsmålet Levande skogar. Kommunerna kan besluta om kommunala mål. På det här sättet får myndigheter, företag och enskilda större möjligheter till aktiva insatser för att nå de 16 miljökvalitetsmålen. Ansvaret för miljöarbetet har genom Miljöbalkens införande flyttats ut i samhället på ett helt annat sätt än tidigare.

I Haninge preciseras de nationella miljökvalitetsmålen i olika kommunala dokument såsom kommunens Mål och budget, nämndernas strategi- och budgetdokument liksom i andra styrdokument som Strategi för ekologisk hållbarhet, Vattenplan och denna Naturvårdsplan. Dessa dokument formulerar ett antal lokala miljömål, ett antal åtgärder samt ett stort antal åtgärdsförslag.

De nationella miljökvalitetsmålen skall vara vägledande i allt kommunalt arbete.

Miljöbalken

Miljöbalken (1998:808) trädde i kraft den 1 januari 1999. Den ersatte 15 äldre lagar och innebar generellt en skärpning av miljölagstiftningen. Huvudsyftet med Miljöbalken är att främja hållbar utveckling och på så sätt tillförsäkra nuvarande och kommande generationer en god miljö. Naturen är inte bara livsmiljö för människor och andra organismer, utan har ett eget skyddsvärde vilket vi alla är skyldiga att förvalta väl.

Miljöbalken ska tillämpas så att:

- människors hälsa och miljön skyddas mot skador och olägenheter oavsett om dessa orsakas av föroreningar eller annan påverkan
- värdefulla natur- och kulturmiljöer skyddas och vårdas
- den biologiska mångfalden bevaras
- mark, vatten och fysisk miljö i övrigt används så att en från ekologisk, social, kulturell och samhällsekonomisk synpunkt långsiktig god hushållning tryggas
- återanvändning och återvinning liksom annan hushållning med material, råvaror och energi främjas så att ett kretslopp uppstår

Miljöbalken med sina 7 avdelningar och 33 kapitel sätter ramen och principerna för den svenska miljölagstiftningen. Förutom Miljöbalken finns det inom miljölagstiftningen ett stort antal förordningar och föreskrifter med mer specifika bestämmelser än vad som anges i balken. Exempel på sådana förordningar är förordning (1998:899) om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd, och förordning (1998:897) om miljökvalitetsnormer.

Ofta fungerar Miljöbalken som en ingång eller vägledning till de specifika bestämmelserna som är kopplade till balken. Exempelvis utgår ovan nämna förordningar från Miljöbalkens 9;e kapitel som reglerar miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd, respektive 5;e kapitel om miljökvalitetsnormer och miljökvalitetsförvaltning.

Allmänna hänsynsregler

Miljöbalkens andra kapitel behandlar de allmänna hänsynsreglerna. Dessa ska alltid uppfyllas när någon bedriver, eller avser att bedriva, en verksamhet som omfattas av Miljöbalkens bestämmelser. Hänsynsreglerna ska också ligga till grund för tillståndsprövning och tillsyn samt för regler som utfärdas enligt Miljöbalken.

Det är den som utför, eller planerar att utföra något som påverkar människors hälsa eller miljön, som ansvarar för att reglerna följs. Det är också denne som ska betala de kostnader som kan bli aktuella.

Hänsynsreglerna innehåller:

- *Bevisbörderegeln* - verksamhetsutövaren har bevisbördan, d v s. det är den som gör något som ska visa att reglerna följs.
- *Kunskapskravet* - den som avser att bedriva en verksamhet skall skaffa sig den kunskap som behövs, med hänsyn till verksamhetens art och omfattning, för att skydda människors hälsa och miljön mot skada eller olägenhet.
- *Försiktighetsprincipen* - innebär att man inte får etablera en verksamhet, eller vidta åtgärder om dess miljökonsekvenser inte rimligen går att förutsäga.
- *Principen om bästa teknik*- vid yrkesmässig verksamhet skall bästa möjliga teknik användas.
- *Principen om att förorenaren betalar* - det är alltid den som orsakar, eller riskerar att orsaka, en skada som ska bekosta förebyggande eller avhjälpande åtgärder.
- *Lokaliseringsprincipen* - man ska välja den plats som är lämplig med hänsyn till att ändamålet ska kunna uppnås med minsta intrång och olägenhet för människors hälsa och miljön.
- *Hushållnings- och kretsloppsprinciperna* - råvaror och energi ska användas effektivt, möjligheter till återanvändning och återvinning ska utnyttjas. I första hand ska förnyelsebara energikällor användas.
- *Produktvalsprincipen* - sådana kemiska produkter eller biotekniska organismer som kan befaras medföra risker för människors hälsa eller miljön ska inte användas om de kan ersättas med sådana produkter eller organismer som kan antas vara mindre farliga.
- *Ansvar för att avhjälpa skador* - det är den som orsakat en skada på miljön som ansvarar för att skadan blir avhjälpt.
- *Skäligheтsregeln* - hänsynsreglerna gäller i den utsträckning det inte kan anses orimligt att uppfylla dem. Vid denna bedömning skall nyttan av skyddsåtgärder och försiktighetsmått sättas i relation till kostnaderna för åtgärderna.
- *Stoppregeln* - om verksamheten föranleder stor skada på människors hälsa eller miljön, trots att den följer tidigare paragrafer, får den inte bedrivas.

Hushållning med mark och vattenområden

Kapitel 3 och 4 i Miljöbalken handlar om grundläggande och särskilda hushållningsbestämmelser för områden. Här beskrivs hur hänsyn ska tas och vilka riksintressen som ska skyddas för ett område.

Riksintressen

Riksintressen är viktiga instrument för avvägningar i samhällsplaneringen vad gäller användningen av mark och vatten. Kommunerna ska, i sina översiktsplaner, visa hur man ska ta tillvara sina riksintressen.

Riksintressen enligt Miljöbalkens 3 kap för naturvård, friluftsliv och kulturmiljövård

Riksintresse kan utpekas av aktuell sektorsmyndighet, i enlighet med Miljöbalkens 3 kap. Syftet kan antingen vara att skydda ett områdes värden eller att reservera området för ett specifikt nyttjande. Riksintressen kan exempelvis utpekas för vägar, vindkraft, försvarsmakten, naturvård, friluftsliv m.m. Områden som är av riksintresse för naturvård, kulturmiljövård eller friluftsliv ska skyddas mot åtgärder som kan påtagligt skada natur- eller kulturmiljön.

Hela ytterskärgården omfattas av riksintresse för *naturvård*. Därutöver finns ytterligare fem mindre riksintresseområden; ett som berör Tyresta nationalpark, ett längs kusten mellan Gålö och Sandemar, ett på Kymendö, ett i Gullringskärret samt ett i området kring Häringe.

Det finns bara två riksintressen för *friluftsliv* i kommunen men båda täcker stora arealer. Ett av områdena omfattar hela ytterskärgården samt en sträcka från Tyresta nationalpark till Gålö. Det andra området omfattar skogsområdena i nordväst med bland annat Tornbergets och Rudans naturreservat.

I kommunen finns nio riksintressen för *kulturmiljövård*. Det största omfattar ett område på fastlandet mellan Jordbro och Årsta, övriga områden berör Sandemar, Dalarö, Kymendö, Ornö, Muskö, Utö och Huvudskär.

Riksintressen enligt Miljöbalkens 4 kap

Riksintressen regleras även i Miljöbalkens 4;e kapitel och berör då geografiskt bestämda områden, utpekade direkt i Miljöbalken. Det kan exempelvis röra sig om områden utefter vissa kuststräckor eller kring viktiga åar och vattendrag. Två sådana riksintressen brukar benämnas ”Riksintresse för rörligt friluftsliv” och ”Riksintresse för högexploaterad kust”. Ett område som omfattar hela Sörmlands och Upplands skärgård samt ett fastlandsområde på mellan 3-4 kilometer från kusten utgör riksintresse för både det rörliga friluftslivet liksom för högexploaterad kust. Innebörden av dessa två riksintressen är dels att turismens och friluftslivets intressen särskilt ska beaktas inom området, dels att etablering av fritidshus specifikt regleras. De två riksintressena sammanfaller geografiskt. Vidare utgör samtliga Natura 2000-områden (se sid. 7) riksintressen enligt 4 kapitlet.

Miljökvalitetsnormer

I samband med införandet av Miljöbalken år 1999 infördes också så kallade miljökvalitetsnormer (MKN). Miljökvalitetsnormer regleras i Miljöbalkens 5:e kapitel och är ett juridiskt bindande styrmedel i syfte att komma till rätta med miljöpåverkan från diffusa utsläppskällor som till exempel trafik och jordbruk.

En miljökvalitetsnorm är en föreskrift om lägsta godtagbara miljökvalitet, för mark, vatten, luft eller miljön i övrigt, inom ett geografiskt område. En miljökvalitetsnorm kan till exempel gälla högsta tillåtna halt av ett ämne i luft, mark, eller vatten. De nivåer som en miljökvalitetsnorm anger får inte överskridas efter ett visst fastställt datum. Miljökvalitetsnormerna baseras på olika EG-direktiv. Normerna kan även ses som styrmedel för att på sikt nå miljökvalitetsmålen. Idag finns fyra förordningar om miljökvalitetsnormer; en för föroreningar i utomhusluft, en för olika parametrar i fisk- och musselvatten, en för omgivningsbuller samt en för vattenkvalitet.

Miljökonsekvensbeskrivningar

Kapitel 6 handlar om miljökonsekvensbeskrivningar (MKB). Den som vill ha tillstånd att anlägga, driva eller ändra en miljöfarlig verksamhet måste ta fram en MKB. En MKB är en process, med samråd och kungörelser, som leder fram till ett dokument. Syftet med en MKB är att identifiera och beskriva de direkta och indirekta effekter den planerade verksamheten eller åtgärden kan medföra på bland annat människor, växter, djur, mark, vatten, luft, hushållning med mark, vatten och råvaror.

En MKB ska därutöver alltid tas fram för vissa kommunala planer och program, exempelvis översiktsplanen. För t ex. detaljplaner ska en MKB göras om planen riskerar att medföra betydande miljöpåverkan.

Skydd av naturen

I Miljöbalkens 7:e kapitel finns bestämmelser om skydd för olika områden eller arter. Bestämmelserna innebär att det skyddsvärda inom området eller den skyddsvärda arten ska skyddas från påverkan. Samtliga områden i Haninge som skyddas enligt Miljöbalken redovisas i bilaga 2a, Skyddad natur.

Nationalpark
Statligt ägda mark- och vattenområden med stora naturvärden kan inrättas som nationalparker. I Haninge kommun ligger Tyresta nationalpark som även sträcker sig in i Tyresö kommun.

Naturreservat
Naturreservat bildas genom beslut av Länsstyrelsen eller kommunen. Marken i reservaten kan vara i privat, kommunal eller statlig ägo. Vid bildandet har markägaren rätt till ekonomisk ersättning för förlorad markinkomst såsom förlorade inkomster från skogsbruk m m. Bestämmelserna om naturreservat omfattar båda de tidigare skyddsformerna naturreservat och naturvårdsområde. De områden som tidigare var inrättade som naturvårdsområden blev, i och med Miljöbalkens införande, förklarade som naturreservat. Dessa områden har dock ofta ett betydligt sämre skydd vilket huvudsakligen har att göra med reglerna för så kallad intrångsersättning. Till skillnad mot i dag så fick markägaren, vid inrättande av naturvårdsområden ingen ersättning för förlorad inkomst av marken när den övergick till naturvårdsområde. Konsekvensen är att i många av de före detta naturvårdsområdena förekommer exempelvis ett produktivt skogsbruk. I Haninge kommun har alla naturreservat även ursprungligen inrättats som naturreservat.

Varje naturreservat har ett speciellt syfte och olika föreskrifter som reglerar vad som är tillåtet eller inte inom området. Till varje reservat hör en skötselplan som talar om hur området ska skötas för att dess naturvärden ska bevaras. I skötselplanen anges även hur det ska vara ordnat med stigar, skyltar etc.

I Haninge kommun finns i dag 20 naturreservat varav de allra flesta förvaltas av Länsstyrelsen eller Skärgårdsstiftelsen. Två naturreservat, Tornbergets respektive Rudans naturreservat förvaltas av kommunen.

Naturminnen
Naturföremål såsom exempelvis stora träd, flyttblock och jättegrytor kan skyddas som naturminne. Länsstyrelsen eller kommunen får förklara ett föremål som naturminne. I Haninge kommun finns för närvarande sju naturminnen.

Biotopskyddsområden
Små biotoper, av stor betydelse för den biologiska mångfalden, kan skyddas som biotopskyddsområden. Vissa miljöer omfattas av ett generellt biotopskydd, det gäller exempelvis alléer, åkerholmar samt källor, odlingsrösen, småvatten och våtmarker i jordbruksmark. För andra områden kan Länsstyrelsen, Skogsstyrelsen eller Kommunen fatta beslut om att ett område ska skyddas som biotopskyddsområde. Ett biotopskyddsområde ska skyddas mot skadlig påverkan.

I Haninge kommun finns utöver områden med generellt biotopskydd för närvarande sju biotopskyddsområden.

Naturvårdsavtal
Ett komplement till permanenta områdesskydd är naturvårdsavtal – ett skriftligt avtal mellan fastighetsägaren och staten eller kommunen angående naturvården i ett område under en viss tidsperiod, som får vara högst 50 år. Hittills har naturvårdsavtal framförallt använts för att skydda värdefulla skogsområden. Från och med år 2007 har även länsstyrelserna fått möjlighet att ge ekonomisk ersättning till fastighetsägare som tecknar naturvårdsavtal. Därmed kan naturvårdsavtal komma att få betydelse även för vård av andra naturtyper än skog.

I Haninge kommun har Skogsstyrelsen tecknat naturvårdsavtal med två markägare.

Strandskyddsområden
Land- och vattenområden som ligger inom 100 m avstånd från strandlinjen omfattas av *strandskydd*. Syftet med strandskyddet är att trygga förutsättningarna för allmänhetens friluftsliv inom strandskyddsområdet samt att bevara goda livsvillkor för växter och djur.

Strandskyddet har två huvudsyften. Det ena är att *långsiktigt* trygga invånarnas förutsättningar till att få *allemansrättslig tillgång* till stränderna. Det andra är att bevara *goda livsvillkor* för djur- och växtlivet på land och i vatten. (7 kap 13§ MB).

Strandskyddet gäller inte bara i skärgården utan innefattar alla typer av sjöar och vattendrag såväl på fastlandet som på öar. I den strandnära zonen ger övergången mellan land och vatten utrymme för olika värdefulla livsmiljöer och funktioner. Ur ett biologiskt perspektiv är stränderna, både i vatten och på land, hemort för många rödlistade arter.

Strandområdena är också mycket viktiga för människors rekreation och friluftsliv. De speciella naturmiljöerna som skiftar från tät skog till öppna landskap bidrar till attraktionen. Hela Haninges kust och skärgårdsområden är av riksintresse för friluftslivet.

Det generella strandskyddet är 100 m på land och 100 m i vatten, även undervattensmiljön inkluderas. Länsstyrelsen kan utvidga strandskyddet till 300 m. (7 kap 14§ MB). I Haninge gäller som regel det utökande strandskyddet med 300 m på land och 100 m i vatten. Strandskyddet är generellt och gäller över hela landet på ett likartat sätt. Bestämmelserna gäller oavsett om det är glest eller tätt bebyggt och naturen behöver inte vara extra skyddsvärd för att beröras. (7 kap 13§ MB).

Strandskyddet är en förbudslagstiftning som innebär att man inom ett strandskyddat område inte får:

- uppföra nya byggnader
- ändra användning av byggnader eller utföra anläggningar eller anordningar som förhindrar allmänheten att beträda ett område där man annars fått färdats fritt
- göra grävnings- eller andra förberedelsearbeten för byggnader, anläggningar eller anordningar
- göra åtgärder som väsentligt förändrar livsvillkoren för djur- eller växtarter
  (7 kap 15§ MB)

Förbuden gäller inte byggnader, anläggningar, anordningar eller åtgärder som behövs för areella näringar som jordbruk, fiske och skogsbruk om de för sin funktion måste ligga inom strandskyddsområde och som inte avser att tillgodose bostadsändamål. Näringen får inte vara av marginell betydelse, den skall ge ett tillskott av betydelse för att undantag från prövning skall gälla (7 kap 16§ MB).

Även andra åtgärder är undantagna till exempel verksamheter eller åtgärder som tillåtits av regeringen, allmänna vägar enligt väglagen eller järnvägar enligt lagen om byggande av järnväg (7 kap 16§ MB).

Länsstyrelsen har möjlighet att meddela föreskrifter att förbuden under vissa omständigheter inte skall gälla kompletteringsåtgärder till huvudbyggnad (7 kap 17 § MB).

Dispens kräver särskilda skäl

Om man har särskilda skäl kan man, i vissa fall, få dispens från förbudet att bygga strandnära. Villkoren för att få dispens från bebyggelseförbudet skärptes i och med att strandskyddsbestämmelserna reviderades den 1 juli 2009.

För att få dispens krävs att minst ett av nedanstående, i lagtexten angivna särskilda skälen, ska vara uppfyllt. De särskilda skälen innebär dock inte automatiskt att dispens kan medges. Åtgärden måste också vara förenlig med strandskyddets båda syften d v s. att förutsättningarna för allemansrättslig tillgång till strandområdet inte försämras och att livsbetingelserna för djur- och växtlivet inte påverkas på ett oacceptabelt sätt. Detta gäller även vid upphävande av strandskydd i samband med detaljplan (7 kap 26§ MB).

De särskilda skälen är:

1. den aktuella platsen har redan tagits i anspråk på ett sätt som gör att det saknar betydelse för strandskyddets syften,

2. den aktuella platsen är genom en väg, järnväg, bebyggelse, verksamhet eller annan exploatering, väl avskilt från området närmast strandlinjen,

3. avser ett område som behövs för en anläggning som för sin funktion måste ligga vid vattnet och behovet inte kan tillgodoses utanför området,

4. avser ett område som behövs för att utvidga en pågående verksamhet och utvidgningen inte kan genomföras utanför området

5. avser ett område som behöver tas i anspråk för att tillgodose ett angeläget allmänt intresse som inte kan tillgodoses utanför området, eller

6. avser ett område som behöver tas i anspråk för att tillgodose ett annat mycket angeläget intresse.

Inom vissa områden i landet kan ett särskilt skäl för dispens från strandskyddsbestämmelserna vara att åtgärden bidrar till utvecklingen av landsbygden. Stockholms län berörs enligt Länsstyrelsen inte av denna bestämmelse eftersom länet utgör storstads- och tätortsområde där det råder brist på orörda stränder.

Lagstiftningen tillåter inte att kust- och skärgårdsområden pekas ut för landsbygdsutvecklning i Haninge kommun.

Ökat kommunalt ansvar

Kommunerna har ansvar för besluten om strandskyddsdispenser, med undantag för dispensprövningar i statliga naturreservat eller natura 2000-områden. Kommunerna är även ansvariga för tillsynen över strandskyddsområden, med samma undantag. Före revideringen av strandskyddsbestämmelserna (1 juli 2009) handlade Länsstyrelsen en stor del av dispensprövningen och tillsynen. De nu gällande strandskyddsbestämmelserna innebär således ett utökat kommunalt ansvar för strandskyddshandläggning vilket i sin tur för med sig ett utökat kunskapsbehov för dem som handlägger strandskyddsärenden. Utöver god kunskap om Miljöbalkens strandskyddsbestämmelser behöver strandskyddshandläggarna även god ekologisk kunskap för att kunna avgöra huruvida en strandskyddsdispens skulle påverka livsbetingelserna för djur- och växtlivet på ett oacceptabelt sätt. Länsstyrelserna ska granska de kommunala besluten och ska upphäva dessa om förutsättningar för dispens saknas.

Stadsbyggnadsnämnden har, med utgångspunkt från Naturvårdsverkets och Boverkets vägledning i strandskyddsfrågor, utarbetat och antagit en vägledning för strandskyddsbedömning i Haninge.

Natura 2000

Natura 2000 är beteckningen på EU:s nätverk av särskilda bevarandeområden som syftar till att bevara arter och naturmiljöer som är skyddsvärda i ett europeiskt perspektiv. Natura 2000 baseras på lagtexterna i Fågel- och habitatdirektivet (se sid. 15) och utgörs således av områden som är utpekade enligt habitatdirektivet (SCI-områden) eller enligt fågeldirektivet (SPA-områden) eller enligt båda direktiven. Natura 2000-områden är också per automatik klassade som riksintressen.

I svensk lagtext återfinns lagar för Natura 2000 under benämningen Särkilt skyddade områden i Miljöbalkens 7;e kapitel. Särskilt skyddade områden listas i Sverige och dessa områden prioriteras sedan i det fortsatta skyddsarbetet (7 kap § 27 MB). I Haninge kommun finns 14 Natura 2000-områden, av Sveriges cirka 4000 listade.

För att bedriva verksamheter eller på andra sätt vidta åtgärder, som på ett betydande sätt kan påverka miljön i Natura 2000-områden, krävs tillstånd. Det gäller också för verksamheter och åtgärder utanför Natura 2000-området om miljön inom det särskilt skyddade området kan påverkas. Om en verksamhet inte anses medföra störningar, skada de arter och livsmiljöer, eller på ett

betydande sätt försvåra bevarandet som området syftar till att bevara, ges tillstånd för verksamheten (7 kap § 28 MB).

Det finns möjlighet att få dispens från tillståndskraven för att bedriva verksamhet eller vidta andra åtgärder i Särskilt skyddade områden. Tillstånd får ges om:

1. verksamheten eller åtgärden saknar alternativa lösningar,
2. verksamheten eller åtgärden måste genomföras av tvingande orsaker som har ett väsentligt allmänintresse och
3. om åtgärder vidtas som behövs för att kompensera för förlorade miljövärden som verksamheten eller åtgärden medför, så att syftet med att skydda det berörda området ändå kan tillgodoses (7 kap § 29 MB).

Natura 2000-områden fastställs av regeringen medan Länsstyrelsen ansvarar för att bevarandeplaner upprättas för varje område i syfte att säkerställa att deras naturvärden inte försämras.

Särskilda bestämmelser om skydd för djur- och växtarter

I Miljöbalkens 8:e kapitel finns bestämmelser angående föreskrifter och förbud mot att skada olika djur och växter.

Djur- och växtskyddsområden

Syftet med djur- och växtskyddsområden är att skydda enskilda arter. Skyddet inskränker allemansrätten, jakt eller fiske och markägarens rättigheter. Skyddet kan gälla hela eller endast en del av året. De flesta djur- och växtskyddsområden utgörs av fågel- eller sälskyddsområden. I Haninge kommun finns åtta fågelskyddsområden varav några består av flera öar.

Fridlysning

Arter som är sällsynta eller hotade, och som därför är mycket känsliga för insamling, kan *fridlysas* med stöd av Miljöbalken och Artskyddsförordningen. Även arter som inte är så ovanliga men populära att plocka eller fånga kan vara i behov av fridlysning. I hela landet är för närvarande omkring 300 arter fridlysta exempelvis samtliga grodor, ormar, ödlor och orkidéer.

Fåglar och däggdjur omfattas inte av bestämmelserna utan räknas till vilt och regleras i stället av jaktlagen. Fridlysning av växter innebär vanligtvis att det är förbjudet att plocka eller gräva upp växten överallt där den växer vilt. För vissa växter kan förbudet dock begränsas till att gälla plockning i kommersiellt syfte. I bilaga 3 finns en förteckning över fridlysta arter som förekommer i Stockholms län.

Miljöskyddsområden

Miljöskyddsområden beslutas av regeringen och syftar till att förbättra miljön i ett område där t ex en miljökvalitetsnorm överskrids.

Vattenskyddsområde

Ett mark- eller vattenområde som utnyttjas eller kan komma att utnyttjas som vattentäkt får förklaras som *vattenskyddsområde* av Länsstyrelsen eller kommunen. Myndigheten bestämmer föreskrifter för att skydda området.

Miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd

Miljöbalkens 9:e kapitel behandlar miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd.

Denna verksamhet definieras i tre punkter:

• Utsläpp av avloppsvatten, fasta ämnen, gas från mark, byggnader eller anläggningar i mark

• Andra utsläpp eller föroreningar

• Buller, skakningar, ljus, strålning och annat liknande

Miljöfarlig verksamhet innefattar all användning av mark, byggnader och anläggningar som innebär utsläpp till mark, luft eller vatten eller annan olägenhet för människors hälsa eller miljön. All miljöfarlig verksamhet omfattas av vissa gemensamma bestämmelser i Miljöbalken, t ex de allmänna hänsynsreglerna och gällande miljökvalitetsnormer. I vissa fall krävs dessutom tillstånd eller anmälan för verksamheten.

Vattenverksamhet

Reglerna för vattenverksamhet finns i Miljöbalken 11kap. I Miljöbalken är definitionen för vattenverksamhet följande:

• Åtgärder som syftar till att ändra vattnets djup eller läge.

• Bortledande av grundvatten.

• Infiltration eller annan tillförsel av vatten.

• Markavvattning.

Vattenverksamhet är generellt tillståndspliktigt enligt Miljöbalken. För vissa vattenverksamheter gäller dock endast anmälningsplikt. För att få tillstånd måste åtgärden uppfylla de allmänna hänsynsreglerna, vara samhällsekonomiskt motiverad och ej försvåra annan verksamhet. Om fisket skadas ska detta kompenseras. Åtgärder för markavvattning kan både vara till för att ta bort vatten och för att skydda mot vatten, t ex dikning, årensning, sjösänkning och invallning. Skyddsdikning av skogsmark, för att återställa tidigare förhållanden, räknas inte som markavvattning, men är däremot samrådspliktig.

Viss vattenverksamhet regleras i Lagen om särskilda bestämmelser om vattenverksamhet, se sid. 12

Täktverksamhet

Kapitel 12 i Miljöbalken reglerar täktverksamhet. Täkt av berg, sten, grus, sand, lera, jord, torv eller andra jordarter kräver särskilt tillstånd av Länsstyrelsen. Husbehovstäkt på egen mark kräver inte tillstånd.

Förordningar och föreskrifter

Miljöbalken sätter ramen och principerna för den svenska miljölagstiftningen. Tillämpning av miljölagstiftningen vid handläggning av enskilda ärenden kan dock kräva att man använder sig av andra rättsakter än just Miljöbalken.

Handläggningen av miljöärenden handlar ofta om tillsyn, tillstånd, anmälan av verksamhet mm. Ärendena har inte alltid enbart miljörättslig grund utan det kan t ex. röra sig om detaljplaneärenden där miljökonsekvenser måste utredas p g a planens syfte och mål. I sådana fall kan Miljöbalken snarare betraktas som en ingång eller t o m. vägledning till de specifika bestämmelserna som är tillämpliga i det enskilda fallet.

Miljöbalken svarar exempelvis på om något är tillåtet eller inte men den ger inte svar på detaljerna som med hur mycket, hur ofta eller i vilken omfattning o s v. De preciserade svaren kommer allt som oftast från Miljöbalkens förordningar. Exempel på sådana är förordning (1998:899) om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd som anger vilka slags verksamheter som är tillståndspliktiga. Förordningen utgår från 9 kap. Miljöbalken som reglerar miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd.

I slutet på Miljöbalkens lagkapitel finns ofta hänvisningsparagrafer som anger att regeringen har viss föreskriftsrätt inom området för kapitlets lagbestämmelser. Dessutom kan det anges att ”*regeringen eller den myndighet som regeringen anger*” har föreskriftsrätt vilket indikerar att de med föreskriftsrätt har tagit fram föreskrifter inom det område som lagkapitlet reglerar. Regeringen

kan även, där det anges i lagbestämmelse, överlåta åt kommun att meddela föreskrifter. Dessa är då endast tillämpliga inom kommunen.

Ett annat exempel på tillämpliga förordningar är förordning (1998:897) om miljökvalitetsnormer. Denna förordning hör till 5 kap. Miljöbalken som reglerar just miljökvalitetsnormer (MKN). Kapitlet inleds i 5 kap. 1 § Miljöbalken med regeringens föreskriftsrätt. Själva MKN anges inte i 5 kap. Miljöbalken utan är angivna i förordningen om MKN. Där anges maxhalter av olika ämnen med hänvisning tillbaks till 5 kap. Miljöbalken.

Genom regeringens samt myndigheternas och kommunernas föreskriftsrätt kan mer exakta bestämmelser meddelas som är tillämpliga i enskilda fall d v s. i ärendehandläggning.

Skogsvårdslagen

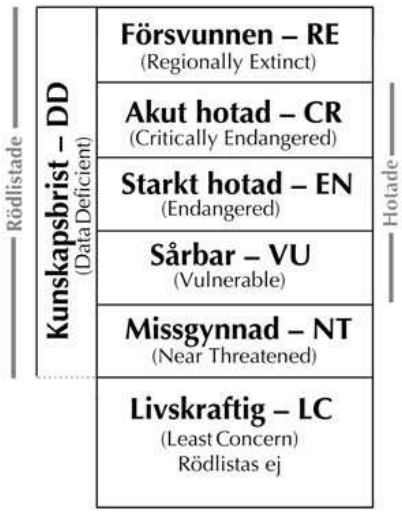
I Skogsvårdslagen är avkastningskravet jämställt med kravet på bibehållen biologisk mångfald i skogen. Skogen är en nationell tillgång som skall skötas så att den uthålligt ger en god avkastning samtidigt som den biologiska mångfalden behålls. Skogsmarkernas naturgivna produktionsförmåga ska bevaras. En biologisk mångfald och genetisk variation i skogen ska säkras. Skogen ska brukas så att växt- och djurarter som naturligt hör hemma i skogen ges förutsättningar att fortleva under naturliga betingelser och i livskraftiga bestånd. Hotade arter och naturtyper ska skyddas. Skogens kulturmiljövärden samt dess estetiska och sociala värden ska värnas.

Skogen och skogsmarken ska utnyttjas effektivt och ansvarsfullt så att den ger en uthålligt god avkastning. Skogsproduktionens inriktning ska ge handlingsfrihet i fråga om användningen av vad skogen producerar.

Med skogsmark menas mark som är lämplig för virkesproduktion och som kan producera 1 m^3 eller mer virke per år och hektar. Mark som inte kan producera 1 m^3 eller mer virke per år och hektar kallas impediment. Exempel på sådana marker är bergbranter, mossar, sumpskogar m.fl. På sådana ytor, större än 0,1 ha, är det förbud mot avverkning, skogsvårdsåtgärder och gödsling. I bestånd större än 0,5 ha som hyser 70 % lövträd varav minst 50 % ädla lövträd får inte åtgärder vidtas som leder till att beståndet upphör att vara ädellövskog. Med ädellövträd menas de inhemska arterna alm, ask, avenbok, bok, ek, fågelbär, lind och lönn.

Rödlistade arter

I arbetet med att bevara den biologiska mångfalden är det viktigt att känna till och arbeta för att bevara de arter som är speciellt hänsynskrävande och som har störst risk att försvinna.

ArtDatabanken tar, på uppdrag av Naturvårdsverket, vart femte år fram en så kallad rödlista, det vill säga en kartläggning av arter som inom Sverige är utrotningshotade, riskerar att bli utrotningshotade eller på något sätt är missgynnade. Rödlistan kan användas som en indikator på drastiska negativa förändringar för en art, antingen i utbredning, eller i faktiskt antal. Att det finns rödlistade arter inom ett område är ett viktigt kriterium vid beslut om skydd för naturområden. Metoden används såväl nationellt som internationellt.

I den svenska rödlistan förtecknas sådana arter som på senare år minskat mycket kraftigt och därmed riskerar att dö ut från Sverige om deras populationer fortsätter att minska i samma takt.

Rödlistan är ett kontinuerligt pågående arbete och den nu aktuella rödlistan är ”Rödlistade arter i Sverige 2010”

I rödlistan delas arter in i sex kategorier efter grad av sällsynthet och efter hur stor deras utdöenderisk är.

Nyckelbiotop och Naturvärdesobjekt

Med utgångspunkt från bland annat rödlistade arter, mängden död ved i olika nedbrytningsstadier, gamla träd, och andra höga naturvärden som finns kan Skogsstyrelsen avgränsa ett skogsområde som nyckelbiotop. Områden som inom en 30-årsperiod kan förväntas uppnå nyckelbiotopsstatus kan, utpekas som Naturvärdesobjekt. Vid skogliga åtgärder i nyckelbiotoper har Skogsstyrelsen bedömt att det normalt råder samrådsplikt enligt 12 kap 6§ Miljöbalken. Skogsägare som anslutit sig till FSC (Forest Stewardship Council) har förbundit sig att inte avverka nyckelbiotoper eller så kallade naturvärdesträd. Haninge kommuns skogsbruk är FSC-certifierat.

Plan- och bygglagen

Beslut om markens och vattnets användning samt utformningen av bebyggelse berör många människor, företag och institutioner i samhället. Ofta handlar det om stora investeringar och mycket naturresurser tas i anspråk, därför behöver varje beslut övervägas noggrant. PBL innehåller bland annat bestämmelser om att kommuner måste upprätta en översiktsplan samt föreskrifter om detaljplaner, bygglov, byggtillsyn, ”svartbyggen” och byggnadsnämndernas verksamhet. Genom planläggning garanteras olika intressenter insyn och inflytande i beslutsprocessen.

En ny Plan- och bygglag (PBL) antogs av Regeringen i mars 2010 och ersatte den gamla lagtexten från 1987. På natur- och miljöområdet innebär den nya lagen vissa förbättringar och förtydliganden. Som exempel kan nämnas att det nu tydligt slås fast att miljö- och klimataspekter ska beaktas i kommunernas planeringsarbete. Kommunerna ska vidare ta hänsyn till miljökvalitetsmål samt regionala klimat- och energistrategier i sin planering. Kravet på att alltid beakta behovet av grönområden nära bebyggelseområden förtydligas och bestämmelsen om att grönområde går före t ex. parkering, om det inte finns plats för båda, stärks.

Översiktsplan

Enligt plan- och bygglagen ska varje kommun ha en aktuell översiktsplan som omfattar hela kommunen. Kommunen ska i översiktsplanen redovisa allmänna intressen och de miljö- och riskfaktorer som bör beaktas vid beslut om användningen av mark- och vattenområden. Riksintressen enligt Miljöbalken kapitel 3 och 4 anges särskilt i översiktsplanen, vilka områden det är och varför de betecknas som riksintresse. I översiktsplanen redovisas också yt- och grundvatten, infrastruktur m m. Till en översiktsplan ska alltid en miljökonsekvensbeskrivning (MKB) göras.

I översiktsplanen ska redovisas hur kommunen avser iaktta gällande miljökvalitetsnormer (4 kap §.1 PBL).

Detaljplan

Regleringen av markens användning och av bebyggelsen inom kommunen sker genom detaljplaner. Om detaljplanen medger en användning av mark som innebär en betydande påverkan på miljön ska en miljökonsekvensbeskrivning tillföras detaljplanen. En miljökonsekvensbeskrivning i detaljplan avser att möjliggöra en samlad bedömning av den inverkan detaljplanens genomförande kan få på miljön, hälsan och hushållningen med mark, vatten och andra resurser.

Väglagen

Miljöbalkens bestämmelser avseende hänsynsregler, hushållning med mark och vatten, miljökvalitetsnormer och miljökonsekvensbeskrivningar gäller vid ärendeprövning enligt väglagen. Enligt väglagen ska hänsyn till enskilda och allmänna intressen såsom trafiksäkerhet, miljöskydd, naturvård och kulturmiljö tas vid vägbyggnad och väghållning. En estetisk utformning ska eftersträvas.

Allemansrätten

Allemansrätten innebär en unik möjlighet för människor att röra sig fritt i naturen. Man får åka båt på annans vatten, gå iland på stränderna, bada och övernatta ett dygn i tält utan att fråga markägaren om lov. Man får elda, plocka svamp, bär och blommor som inte är fridlysta. Med rätten följer också krav på hänsyn och varsamhet – mot natur och djurliv, mot markägare och mot andra människor i naturen. Man får t ex. inte bryta kvistar, riva bark eller näver från växande träd och buskar eller skada fåglars bon, ägg och ungar. I skog och mark ska hund hållas under uppsikt så att den inte stör eller hetsar viltet. Detta gäller särskilt under tiden 1 mars till 20 augusti.

Allemansrätten är inskriven i en av Sveriges fyra grundlagar (2 kap. 15 § Regeringsformen). Men allemansrätten är egentligen ingen lag och det finns heller ingen lag som exakt definierar den. Däremot omges allemansrätten av lagar som sätter gränser för vad som är tillåtet.

Detta gör att det inte alltid går att ge exakta besked om vad som är tillåtet att göra i naturen. Allemansrätten kan tolkas i domstol, men rättsfallen som rör allemansrätten är få.

Allemansrätten brukar kallas för en sedvanerätt, ett kulturarv med rötter flera hundra år tillbaka i tiden. Begreppet ”allemansrätt” myntades dock först vid 1900-talets mitt. Allemansrätten gäller för oss alla. Den har stor betydelse för våra möjligheter att vistas i naturen, inte bara för den enskilde utan också för organisationer och turistnäring.

Byggningabalken

Byggningabalken är ytterligare ett exempel på en flera hundra år gammal lag som till vissa delar gäller än i dag. Lagen trädde i kraft 1736 men lagtexterna härstammar ursprungligen från medeltida svensk rätt och täcker sinsemellan vitt skilda ämnen. Av intresse för naturvården är de idag alltjämt gällande lagtexterna om bete, vallning av betesdjur och ringning av svin, om svin i ollonskog, om allmänningar, om bin samt om att få skadar få. Även om språket i Byggningabalken är ålderdomligt och bötesbelopp i myntslag som sedan länge avskaffats så behandlar texterna klassiska tvisteämnen och anses därför alltjämt som alltjämt tillämpliga.

Fiskelagen

Bestämmelser om fiske finns i fiskelagen. Länsstyrelsen skall meddela föreskrifter om fiskets vård och bedrivande för länet.

Jaktlagen

Alla arter av däggdjur och fåglar samt deras bon, ägg och ungar är fridlysta. Regeringen bestämmer jakttider av de arter som får jagas under vissa tider enligt jaktförordningen.

Terrängkörningslagen

Körning i terräng med motordrivet fordon för annat ändamål än jordbruk eller skogsbruk är förbjuden på barmark. På snötäckt skogsmark med plant- eller ungskog samt jordbruksmark är terrängkörning förbjuden om det inte är uppenbart att körningen kan ske utan risk för skada på skogen och marken.

Se även terrängkörningsförordningen (1978:594).

Lag med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet

I denna lag regleras t ex. rådighet över vatten samt samfälligheter kring vattenreglering och markarvvattning.

Internationella konventioner

Ramsarkonventionen

Ramsarkonventionen antogs år 1971 i Ramsar i Iran i syfte att skydda internationellt värdefulla våtmarker. Idag har 114 länder anslutit sig till konventionen. Inledningsvis var Ramsarkonventionen främst inriktad på att skydda fågellivet, men idag har synsättet breddats betydligt och konventionen kompletterats med kriterier om våtmarkerna och de grunda vattnens roll för fisk- och insektsfauna. I Haninge finns inga områden som är upptagna på Ramsarlistan.

Bonnkonventionen

Bonnkonventionen eller konventionen för bevarande av flyttande vilda djur har sitt ursprung i FN-konferensen om livsmiljön år 1972. Konferensen rekommenderade ett ökat samarbete mellan länder för att skydda arter som flyttar över landgränser och hav. Bonnkonventionen har som mål att skydda arter över hela deras migrationsområden

Världsarvskonventionen

Konventionen till skydd av världens kultur- och naturarv, i dagligt tal kallad världsarvskonventionen, syftar till att skydda objekt av universellt värde inom respektive land som undertecknat konventionen. Den stat som ansluter sig är också skyldig att respektera världsarvsobjekt i andra länder och bidra ekonomiskt till vården i länder som saknar egna medel för detta. Världsarvskonventionen antogs av Unescos Generalkonferens år 1972. Objekten som tas upp på världsarvslistan ska vara så värdefulla att deras skydd är viktigt för hela mänskligheten. I Sverige ansvarar Naturvårdsverket för urvalet av naturobjekt. Sverige har i dagsläget 14 objekt på världsarvslistan varav tre; Drottningholms slott, Skogskyrkogården samt Birka och Hovgården ligger i Stockholms län.

CITES-konventionen

CITES-konventionen är en global naturvårdskonvention om internationell handel med vilda djur och växter som tillhör utrotningshotade arter. Enligt konventionen ska den som handlar med utrotningshotade arter bestraffas och det djur eller den växt som någon försökt handla med ska konfiskeras och skickas tillbaka till exportlandet. Konventionen kallas även Washingtonkonventionen och undertecknades år 1973 och trädde i kraft år 1975. Justeringar av konventionen gjordes 1979 och 1983 men den senaste ändringen har ännu inte trätt i kraft.

Helsingforskonventionen

Konventionen benämndes tidigare Östersjökonventionen och är en överenskommelse om att värna miljön i Östersjön. Det formella namnet är Konventionen om skydd av Östersjöområdets marina miljö (Convention on the Protection of the Marine Environment of the Baltic Sea Area). Medlemmar i konventionen är EU samt nio länder som gränsar till Östersjön varav en är Sverige. Det aktuella området omfattar Östersjön samt Sveriges västkust upp till latituden genom Skagen, d v s. ungefär i höjd med Göteborg. Helsingforskonventionen riktar sig inte till enskilda, utan till respektive medlemsstat som skall omsätta konventionens intentioner i nationell lagstiftning. För att samordna arbetet finns ett sekretariat, *HELCOM* (Helsingforskommissionen) beläget i Helsingfors.

Helsingforskonventionen (dåvarande Östersjökonventionen) undertecknades år 1974 och trädde i kraft år 1980. Konventionen har senare uppdaterats och den uppdaterade konventionen trädde i kraft år 2000. Under tre decennier har Helsingforskonventionen arbetat med att skydda Östersjöns marina miljö från alla sorters föroreningar genom mellanstatligt samarbete. Detta arbete har präglats av de speciella omständigheterna rörande miljö, ekonomi och sociala förhållanden i Östersjöområdet och dess speciellt känsliga karaktär.

Bernkonventionen
Bernkonventionen, som egentligen heter konventionen för bevarande av europeiskt djurliv och naturliga livsmiljöer, trädde i kraft år 1982. Den behandlar alla aspekter av bevarande av naturarvet och alla arter av vilda växter och djur finns under dess beskydd. Konventionen är starkt knuten till Europarådet varifrån initiativet togs under 70-talet.

Konventionen om biologisk mångfald
År 1992 slöt världens regeringar en bindande överenskommelse, konventionen om biologisk mångfald. Konventionen syftar till att bevara livets variationsrikedom på jorden och är ett gemensamt försök från världssamfundet att komma tillrätta med de stora problem som förlust av ekosystem, arter och gener utgör. Konventionen trädde i kraft i december 1993.

Sedan dess har parterna haft regelbundna partsmöten och under år 2002 enades parterna om att man till år 2010 skulle ha hejdat förlusten av biologisk mångfald. Det tionde partsmötet under FN:s konvention om biologisk mångfald hölls i. Nagoya i Japan. Under mötet enades parterna om att anta en ny global vision med mål om att hejda förlusten av biologisk mångfald till år 2020, kombinerat med ett omfattande åtgärdspaket.

Cartagenaprotokollet
Till konventionen om biologisk mångfald hör även protokollet om biosäkerhet, Cartagenaprotokollet. I protokollet specificeras hur man ska skydda den naturliga biologiska mångfalden från tänkbara risker med att levande modifierade organismer, som utvecklats med modern bioteknik, kommer ut i naturmiljön. Protokollet undertecknades år 2000 och trädde i kraft år 2003.

Under partsmötet i Nagoya i Japan 2010 slöts ett nytt internationellt avtal om tillträde till genetiska resurser (ABS-protokollet), som sätter internationella regler för hur genetiska resurser ska få insamlas och hur vinster från utnyttjandet ska fördelas.

EU:s fågel- och habitatdirektiv
Fågel- och habitatdirektiven från år 1992 är de centrala naturskyddsförordningarna inom EU. Fågeldirektivet gäller de vilda fåglarna i Europa och habitatdirektivet den vilda faunan, floran och naturtyperna. Fågeldirektivet omfattar över 1 000 arter varav ca 150 finns i Sverige och habitatdirektivet omfattar 231 naturtyper varav 88 finns representerade i Sverige. Direktiven förutsätter att vissa arter anvisas områden med särskilt skydd inom nätverket Natura 2000 se nedan. Fågel- och habitatdirektiven infördes år 1992 men började gälla i Sverige i och med EU-medlemskapet år 1995.

Fågeldirektivet
Fågeldirektivet syftar till att bevara olika fågelarter och berör samtliga arter som förekommer inom EU. Medlemsländerna ska vidta åtgärder för att bibehålla livskraftiga bestånd av landets samtliga fågelarter samt vidta särskilda åtgärder för arter som listas i direktivet. Dessutom ska viktiga rastlokaler skyddas. För att uppnå detta ska särskilda skyddsområden s k. SPA-områden (Specially Protected Area) pekas ut.

Habitatdirektivet
Habitatdirektivet syftar till att skydda värdefulla naturtyper och arter samt deras livsmiljöer. Efter förslag från medlemsländerna pekar EU-kommissionen ut särskilt skyddsvärda områden som s.k. SCI-områden (Site of community intrest).

Både habitat- och fågeldirektivet är minimidirektiv vilket innebär att de enskilda medlemsländerna kan införa längre gående bestämmelser. Sveriges har förtydligat artskyddet i den svenska lagstiftningen genom inrättandet av Artskyddsförordningen som bland annat innebär att fåglarnas skydd är något förstärkt jämfört med i fågeldirektivet. Landets kommuner ansvarar ofta för frågor som berör skyddade arter. Ett exempel är planärenden, som kan ha en direkt inverkan på de intressen

som tillvaratas av t ex. Artskyddsförordningen och Jaktförordningen. Kommunernas kunskap om syftet med, och innehållet i, förordningarna är därför viktigt.

Agenda 21

Agenda 21 är ett handlingsprogram för miljö och utveckling som antogs vid FN:s konferens om miljö och utveckling i Rio de Janeiro 1992. Agendan är ett handlingsprogram för hur världens länder skall uppnå en långsiktigt hållbar utveckling. Kommande generationers möjligheter får inte äventyras av oss som lever nu. Det gäller såväl miljöutvecklingen som ländernas ekonomiska och sociala utveckling. Ett av de åtaganden som antogs var att starta ett lokalt Agenda 21-arbete. Ansvaret för en hållbar utveckling vilar inte bara på stat och myndighet utan även på varje enskild individ.

Under 1990-talet hade de flesta kommuner antingen en anställd Agenda 21-samordnare eller bedrev någon form av Agenda 21-aktivitet. Det pågår fortfarande ett Agenda 21-arbete runt om i landet men ofta under andra beteckningar. Många kommuner har t ex. en miljöstrateg eller en miljösamordnare som arbetar med kommunens hållbarhetsfrågor.

Skyddad natur

Bilaga 2a till Naturvårdsplan för Haninge kommun

I denna bilaga redovisas alla naturområden i Haninge kommun som är skyddade i enlighet med Miljöbalken. Relevanta riksintressen samt fågelskyddsområden presenteras i en karta. För kartor över övrig skyddad natur i Haninge hänvisas till bilaga 2b.

Nationalpark

Namn	Beslutsdatum	Total areal (ha)	Land areal (ha)	Förvaltare
Tyresta nationalpark	1993-09-13	1970	1880	Stiftelsen Tyrestaskogen

Naturreservat

Namn	Beslutsdatum	Total areal (ha)	Land areal (ha)	Förvaltare
Kolartorp	2011-07-11	1,8	1,8	Länsstyrelsen
Skeppnan	2011-07-11	56,5	55,5	Länsstyrelsen
Svartsjön	2011-07-11	36	29,2	Länsstyrelsen
Tornberget	2010-06-07	360	360	Haninge kommun
Rudan	2010-06-07	263	251	Haninge kommun
Nåttarö	2008-05-16	6565	609	Skärgårdsstiftelsen
Ålö – Rånö	2008-05-16	2829	1063	Skärgårdsstiftelsen
Gålö	2006-01-26	3834	1753	Skärgårdsstiftelsen
Sandemar	1997-09-22	390	227	Länsstyrelsen
Häringe – Hammersta	1990-01-22 reviderat 2004 och 2009	1887	1052	Skärgårdsstiftelsen
Gullringskärret	1986-03-27 reviderat 1992, 1995 och 1997	56	56	Länsstyrelsen
Fjärdlång	1986-03-03 reviderat 2002, 2008 och 2009	5089	594	Skärgårdsstiftelsen & Haninge kommun
Tyresta naturreservat	1986-04-09 reviderat 1993 och 2003	2910	2602	Stiftelsen Tyrestaskogen
Lilla Husarn	1981-06-17 reviderat 1992	1165	31	Skärgårdsstiftelsen
Huvudskär	1974-03-11 reviderat 1995	2077	81	Skärgårdsstiftelsen
Utö	1974-05-27 reviderat 1981	4179	653	Skärgårdsstiftelsen
Stora Vindsåsen	1972-11-12 reviderat 1992	15	10	Skärgårdsstiftelsen
Huvudholmen	1969-10-29 reviderat 1998	10	10	Länsstyrelsen
Sundby	1965-05-21 reviderat 1995	5175	929	Länsstyrelsen
Stora och Lilla Sandböte	1938-04-26 reviderat 1992	21	21	Skärgårdsstiftelsen

Biotopskyddsområden

Namn	Typ av biotop	Skogstyp	Beslutsdatum	Areal (ha)	Anmärkning
Hammarskogen	Äldre naturskogsartade skogar	Barrblandskog	2010-10-11	3,9	Beslutat av SVS
Muskö söder om Muskö havsbad	Äldre naturskogsartade skogar	Granskog	2008-11-28	1,9	Beslutat av SVS
Ornö norr om Västergården	Äldre naturskogsartade skogar	Barrblandskog	2007-11-21	3,6	Beslutat av SVS
Söder om Svartbäcken 1	Ravinskogar	Barrblandskog	2006-05-19	2,2	Beslutat av SVS
Söder om Svartbäcken 2	Äldre sandskogar	Barrblandskog	2006-05-19	1,6	Beslutat av SVS
Kvarnön	Urskogsartade bestånd av barrträd	Barrblandskog	1999-06-01	1,6	Beslutat av SVS
Mildensborg	Ravinskogar	Ordinär lövskog	1996-03-29	1	Beslutat av SVS

Natura 2000 - områden

Namn	Områdestyp	Areal (ha)	Ägoförhållanden
Huvudskär	SCI-område	2077	Skärgårdsstiftelsen
Riddartorpsmossen	SCI-område	25,1	Privat, Naturvårdsverket
Stegsholm	SCI-område	109	Skärgårdsstiftelsen
Sandemar	SCI-område, SPA-område	390,7	Privat
Utö	SCI-område	4183,5	AB Utö havsbad, Fortifikationsverket, Skärgårdsstiftelsen
Varnöfladen	SCI-område	257,8	Privat
Ytteräng, Muskö	SCI-område	69,3	Statligt
Öster Ladängen	SCI-område	10,6	Stockholms stift
Fjärdlång	SCI-område	5081,4	Naturvårdsverket
Häringe - Hammersta	SCI-område	1156,3	Privat, Skärgårdsstiftelsen
Rånö Ängsholme	SCI-område	54,5	Stiftelse
Södra Nåttarö	SCI-område	56,3	Skärgårdsstiftelsen
Tyresta – Åva	SCI-område	3264,7	Statligt, kommunalt och privat
Ålö	SCI-område	55,5	Skärgårdsstiftelsen

Naturvårdsavtal

Namn	Skogstyp	Biotop	Beslutsdatum	Areal (ha)	Ägare	Anmärkning
Västerhaninge	Tallskog	Naturskogsartad barrskog	2005-09-22	8,8	Stockholms stift	Avtalstid 49 år
Kymmendö 1:1	Blandskog	Naturskogsartad blandskog	1999-06-14	3,3	Folksam	Avtalstid 50 år

Naturminnen

Objekt	Fastighet	Beslutsdatum	Stamomkrets eller areal	Särskilt namn
Ö	Gränö 1:90	1945-01-08	0,56 ha	Skomakarskeppet
Ek	Hammars småbruk 15:1	1945-08-27	385 cm	
7 ekar	Sandemar 1:1	1946-08-31	360-565 cm	
Paraplytall	Solberga 1:1	1947-03-06	240 cm	
Tre ekar	Lilla Hållsättra 3:1	1962-06-20	405, 450, 390 cm	
Tre ekar (samt sex ekar i Nynäshamns kommun)	Grindtorp 1:1 Eknäs 3:1 Västnora 4:27	1963-06-13	475, 450, 460 cm	
Strandhällar	Svinåker 1:2	1976-09-08	Areal 0,55 ha	Ornö huvud

Fågelskyddsområden

Område	Övrigt skydd	Area (ha)	Tillträdesförbud
Fjäderholmarna	Del av Gålö naturreservat	12	1/4 - 31/7
Grän	Del av Nåttarö naturreservat	29,75	1/4 - 31/7
Mödomen - Fågelgrundet	Del av Gålö naturreservat	12,13	1/4 - 31/7
Nåttaröfladen	Del av Nåttarö naturreservat	219	1/2 - 15/8
Rönnkläpparna	Inget övrigt skydd	18,6	1/4 - 15/7
Sandemar	Del av Sandemar naturreservat	36	1/4 - 31/8
Vallboskär-Skrakholmen	Inget övrigt skydd		1/4 - 15/7
Ängsön - Marskär	Del av Fjärdlång naturreservat	280	1/2 - 15/8

Följande skyltning finns inom olika typer av fågel- och sälskyddsområden.
I Haninge finns inga sälskyddsområden.

Gul skylt för tillträdes-förbud på land. (Oftast kortare tidsperiod.)

Gul och röd skylt för tillträdesförbud som omfattar vattenområde.

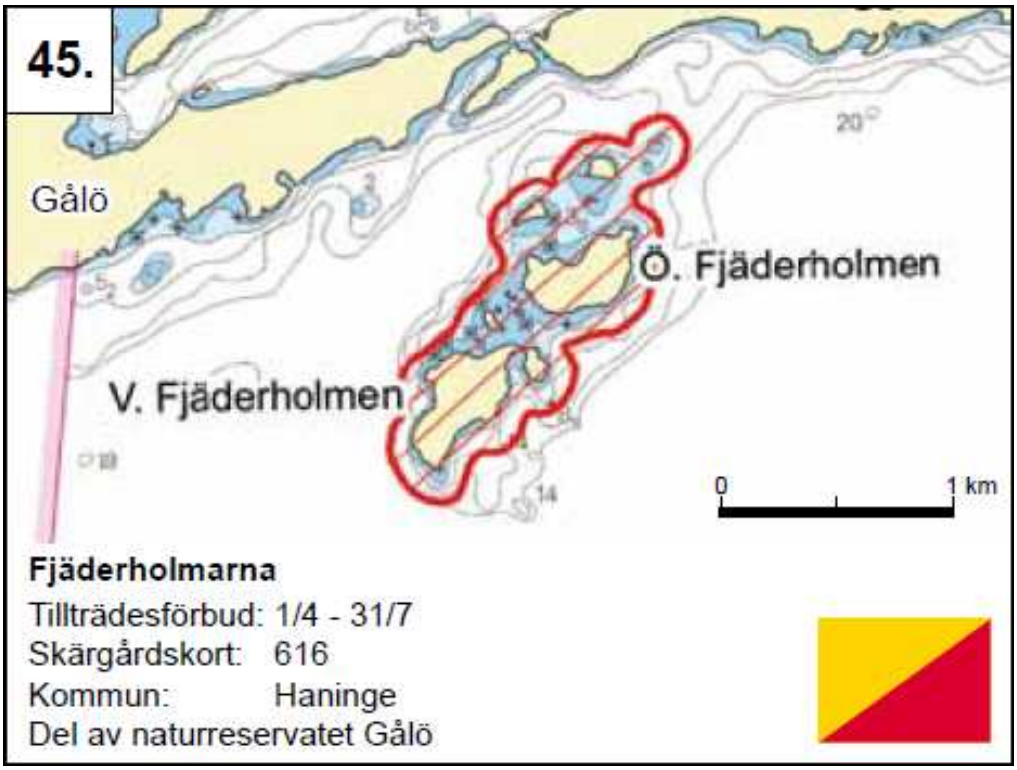

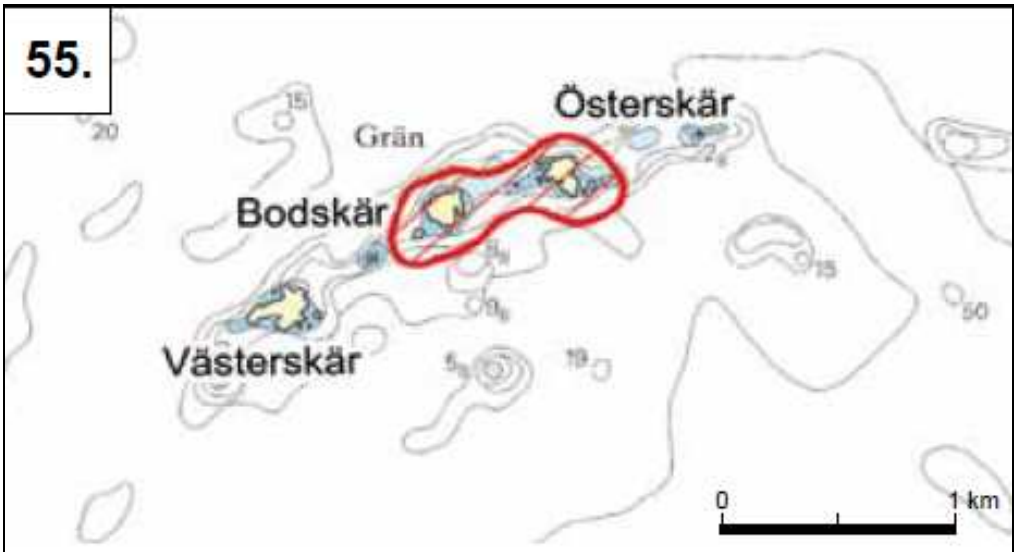
Gul och röd skylt för längre tillträdesförbud som omfattar vatten-område.

Nedan, och på nästföljande sidor, följer kartor över kommunens fågelskyddsområden

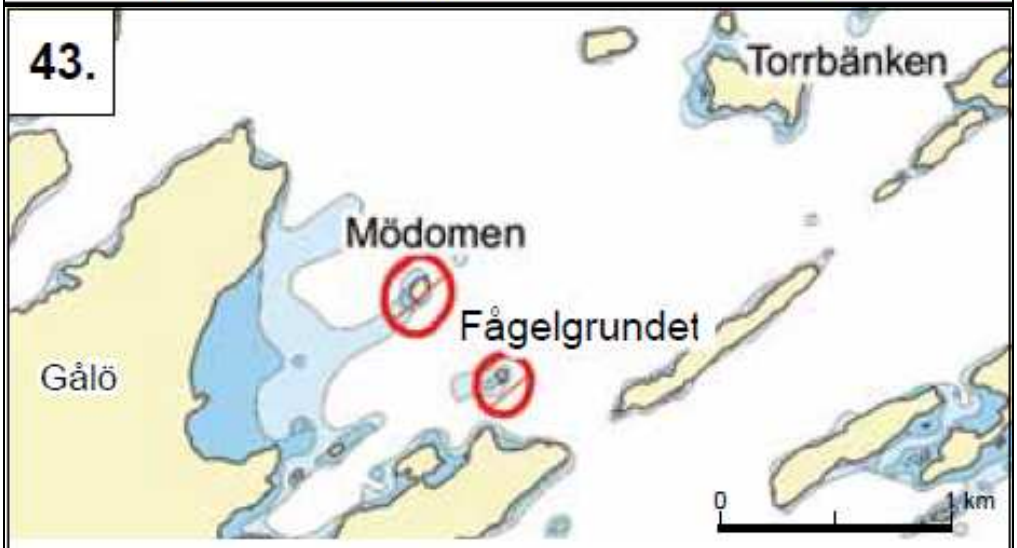
55.

Grän

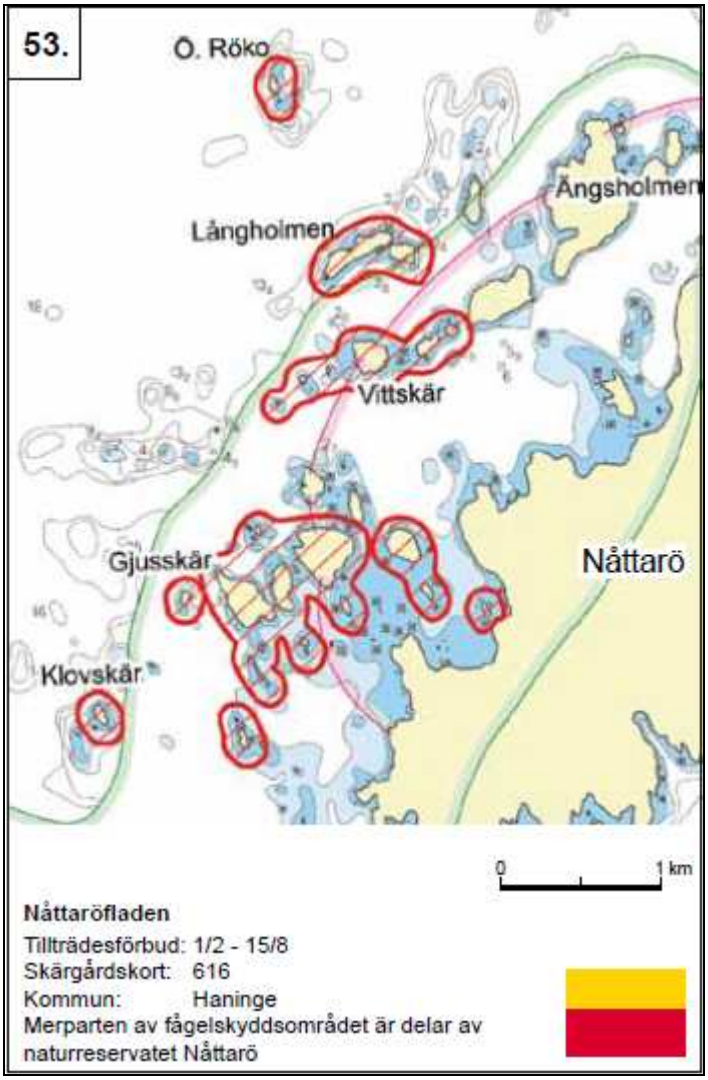
Tillträdesförbud: 1/4 - 31/7
Skärgårdskort: 616
Kommun: Haninge
Del av naturreservatet Nåttarö

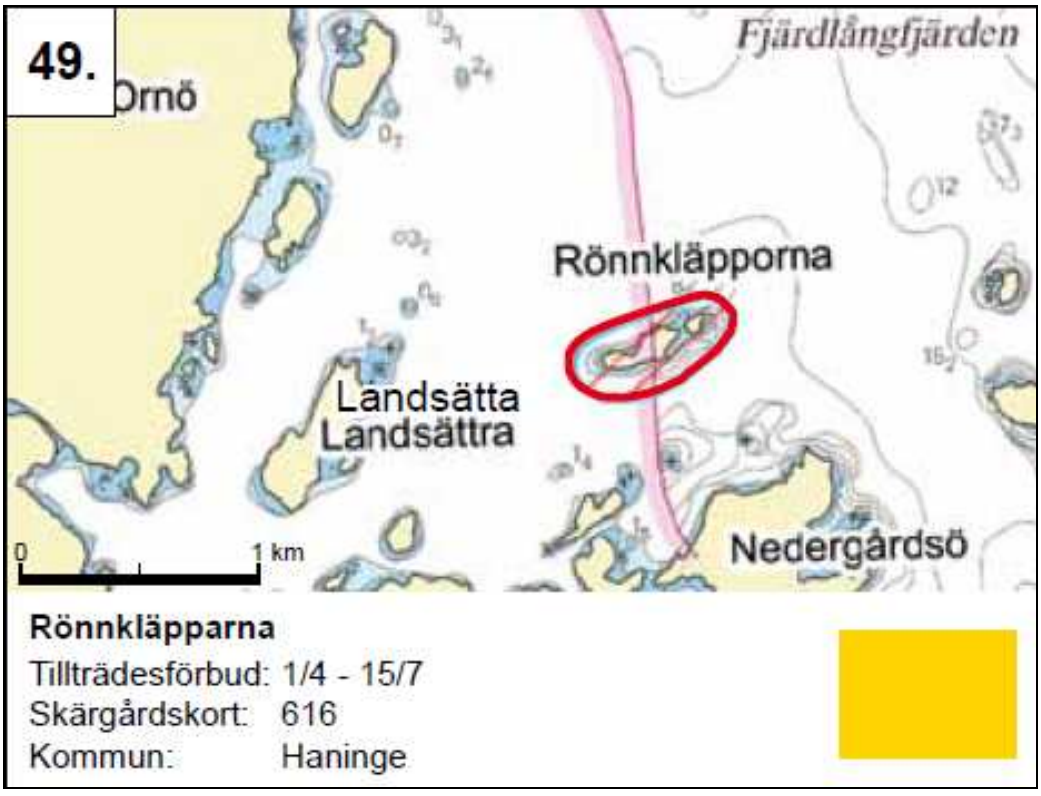
43.

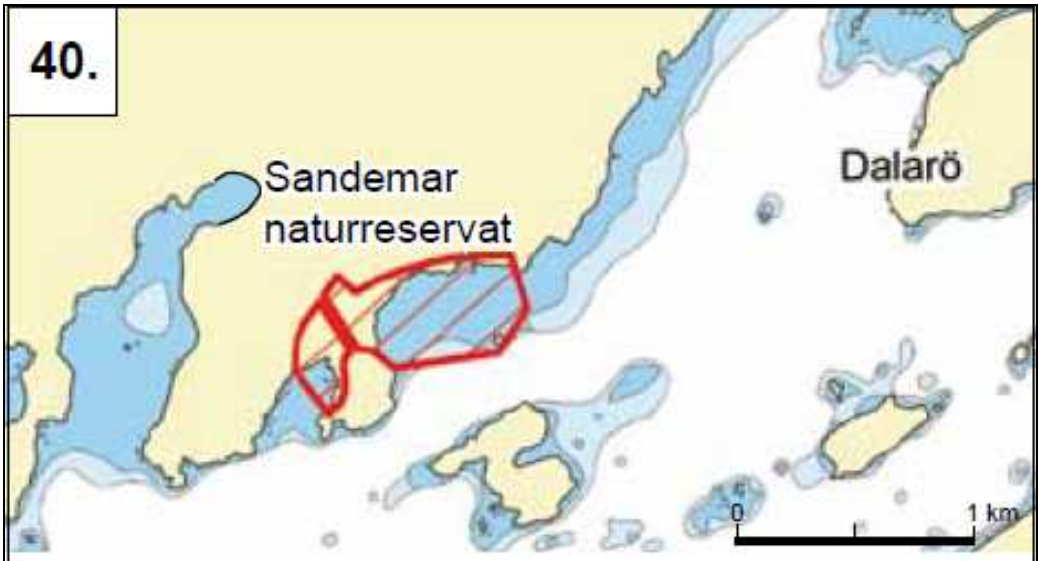

Mödomen - Fågelgrundet

Tillträdesförbud: 1/4 - 31/7
Skärgårdskort: 616
Kommun: Haninge
Del av naturreservatet Gålö

53.
Ö. Röko
Ängsholmen
Långholmen
Vittskär
Gjusskär
Nåttarö
Klovskär
0
1 km
Nåttaröfladen
Tillträdesförbud: 1/2 - 15/8
Skärgårdskort: 616
Kommun: Haninge
Merparten av fågelskyddsområdet är delar av naturreservatet Nåttarö

49.
Fjärdlångfjärden
Rönnkläpporna
Landsätta
Landsättra
0
1 km
Nedergårdsö
Rönnkläpparna
Tillträdesförbud: 1/4 - 15/7
Skärgårdskort: 616
Kommun: Haninge

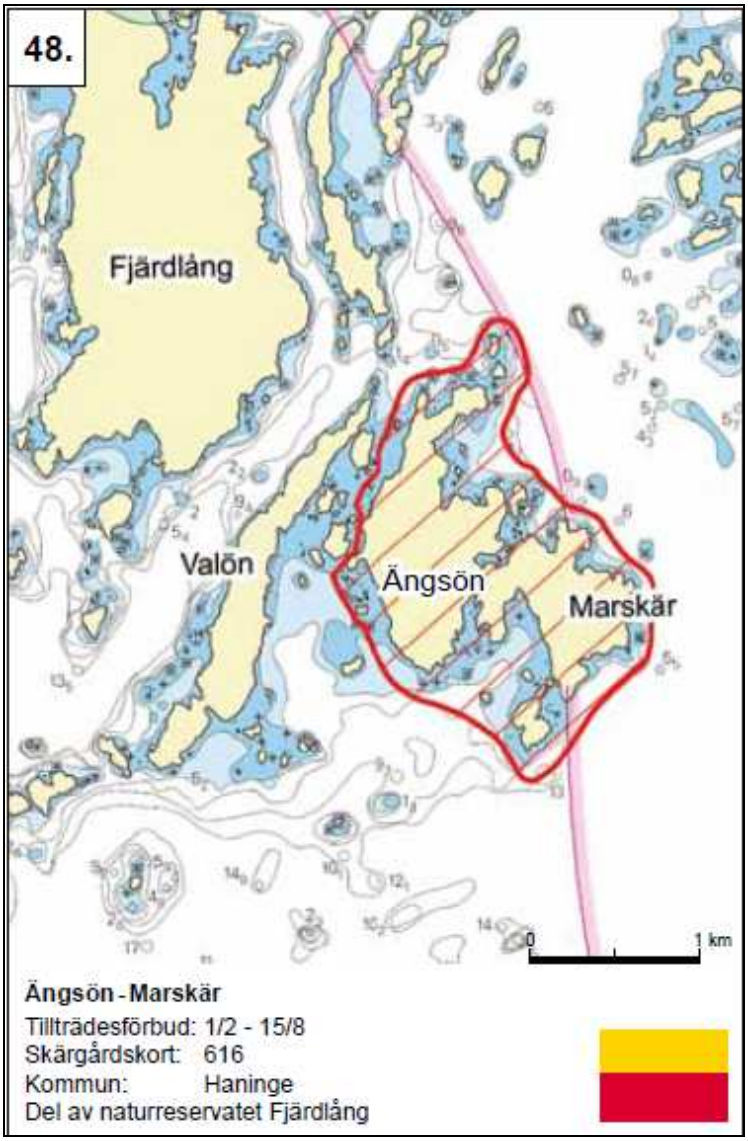
Sandemar

Tillträdesförbud: 1/4 - 31/8
Skärgårdskort: 616, Terrängkartan: 10 I SO
Kommun: Haninge
Del av naturreservatet Sandemar

Vallboskär - Skrakholmen

Tillträdesförbud: 1/4 - 15/7
Skärgårdskort: 616
Kommun: Haninge

Ängsön - Marskär

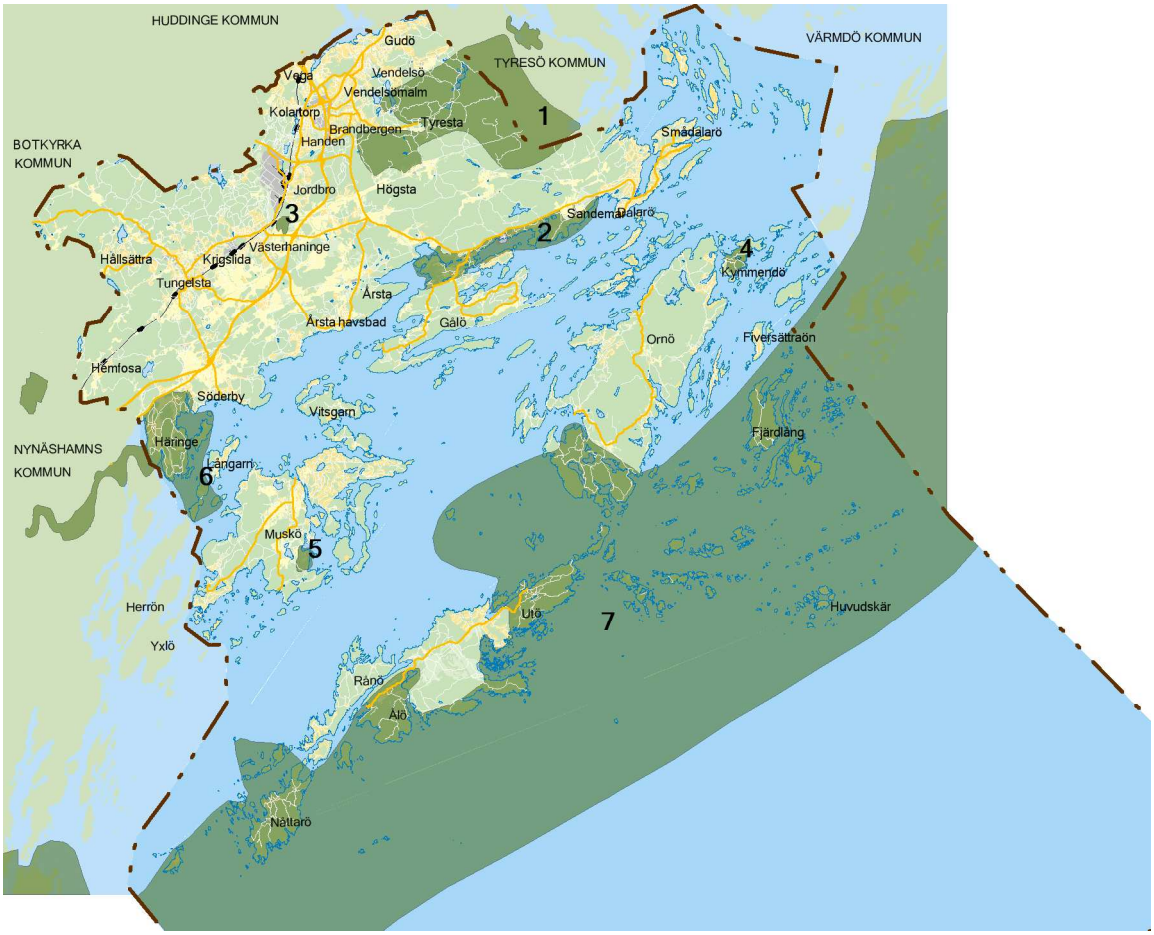
Tillträdesförbud: 1/2 - 15/8
Skärgårdskort: 616
Kommun: Haninge
Del av naturreservatet Fjärdlång

Riksintressen för naturvård

Områden av riksintresse för naturvård är urval av områden med de bästa exemplen på landskapstyper, naturtyper och andra naturvärden karakteristiska för landets olika naturgeografiska regioner. Riksintressena kan också uppvisa mycket sällsynta företeelser i ett nationellt eller internationellt perspektiv.

Namn	ObjektID
1. Tyresta - Åva	NRO01026
2. Stegsholm- Sandemar	NRO01028
3. Gullringskärret	NRO01029
4. Kymmendö	NRO01049
5. Arbottna	NRO01053
6. Muskån – Hammersta - Häringe	NRO01030
7. Stockholm skärgård; yttre delen	NRO01001

Riksintressen för naturvård i Haninge kommun

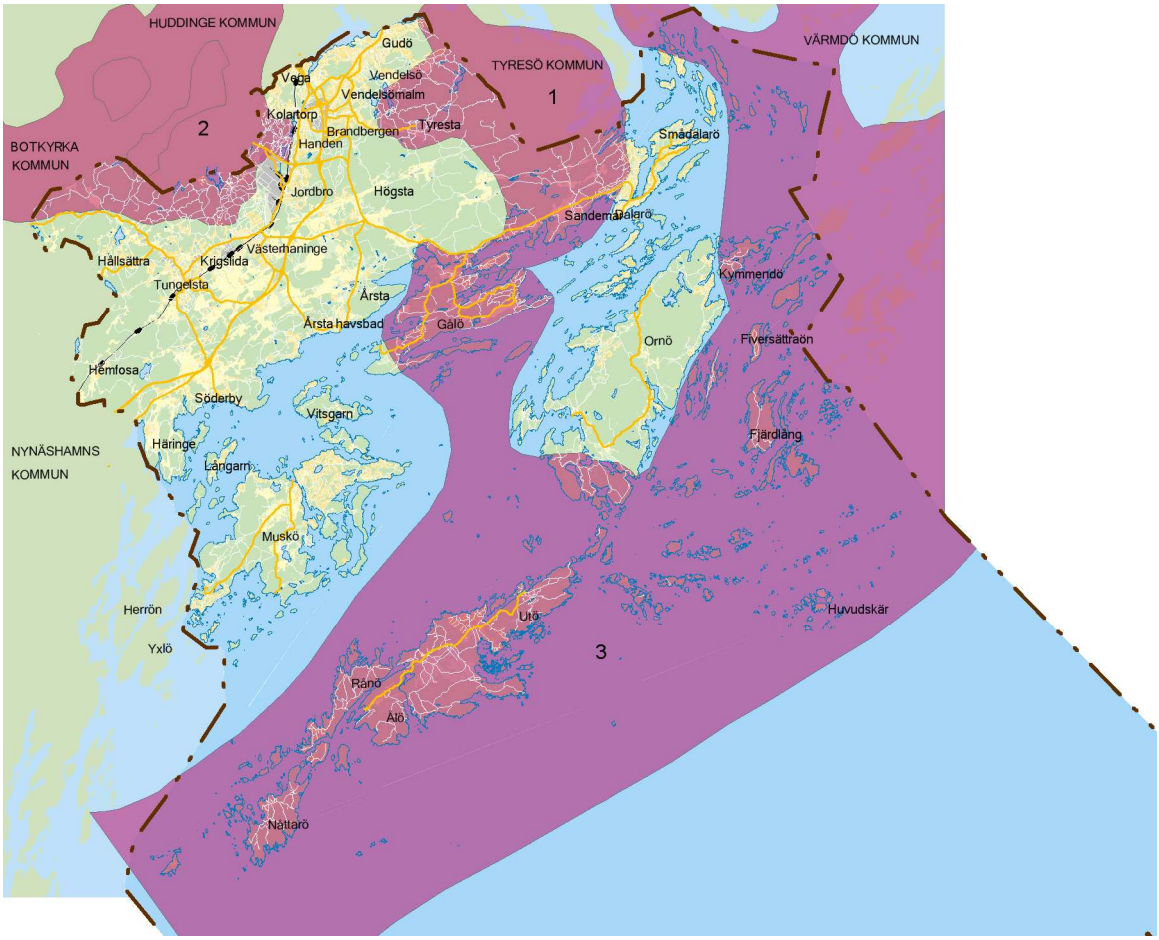

Riksintressen för friluftslivet MB 3 kap

Områden av riksintresse för friluftslivet har så stora friluftsvärden på grund av natur- och kulturkvalitéer och tillgänglighet, att de är eller kan bli attraktiva för en stor mängd besökare.

Namn	ObjektID
1. Tyresta – Åva	FRO01007
2. Ågesta – Lida	FRO01008
3. Stockholm skärgård; yttre delen	FRO01001

Riksintresse för friluftslivet i Haninge kommun

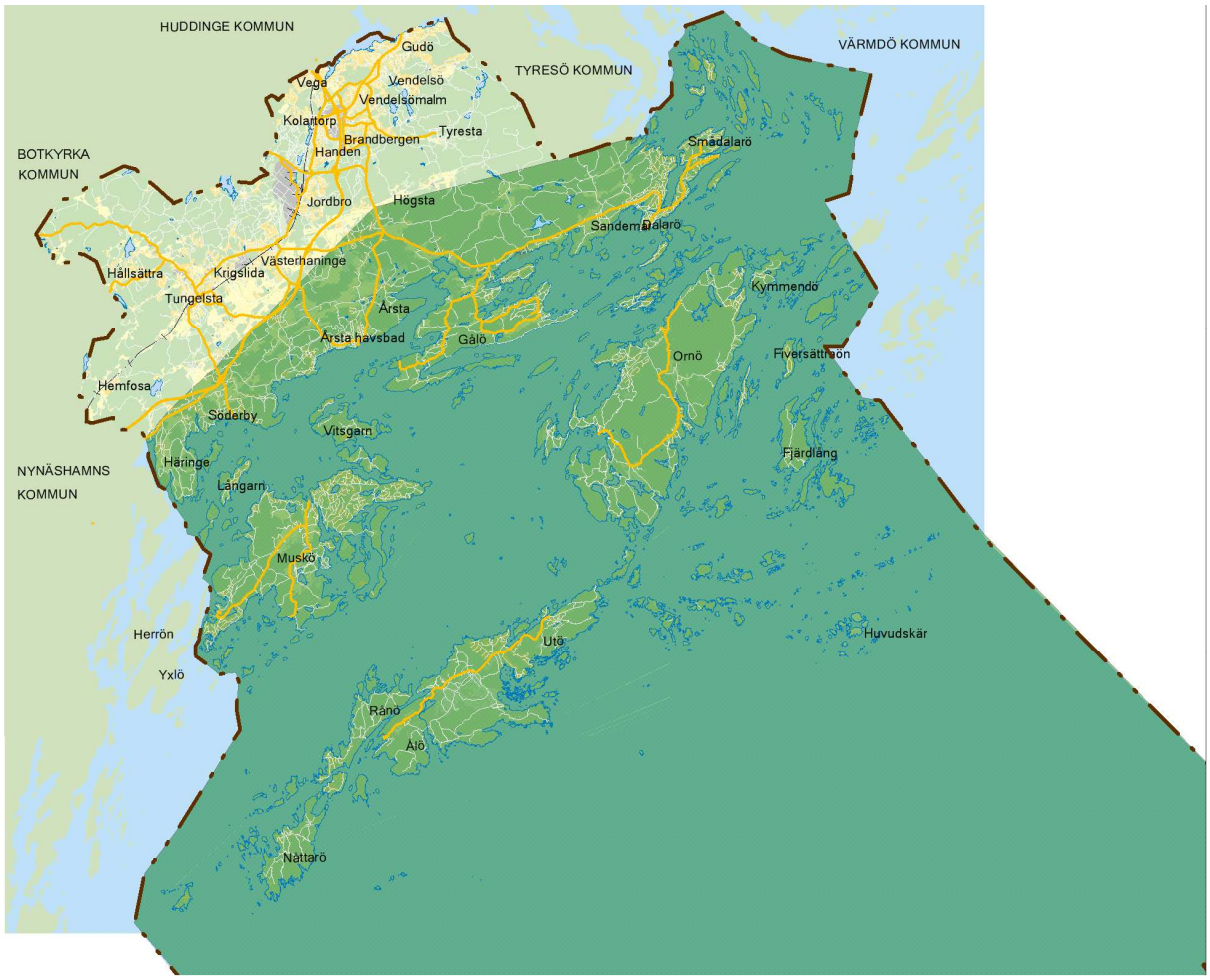

Riksintressen för det rörliga friluftslivet MB 4 kap

Större områden pekas ut direkt i Miljöbalken (4 kap) som riksintressanta på grund av sina samlade natur- och kulturvärden. Detta riksintresse brukar benämnas Riksintresse för det rörliga friluftslivet.

Namn	Objekt-ID
Kustområdena och skärgården i Stockholms län	3

Riksintresse rörliga friluftslivet i Haninge kommun

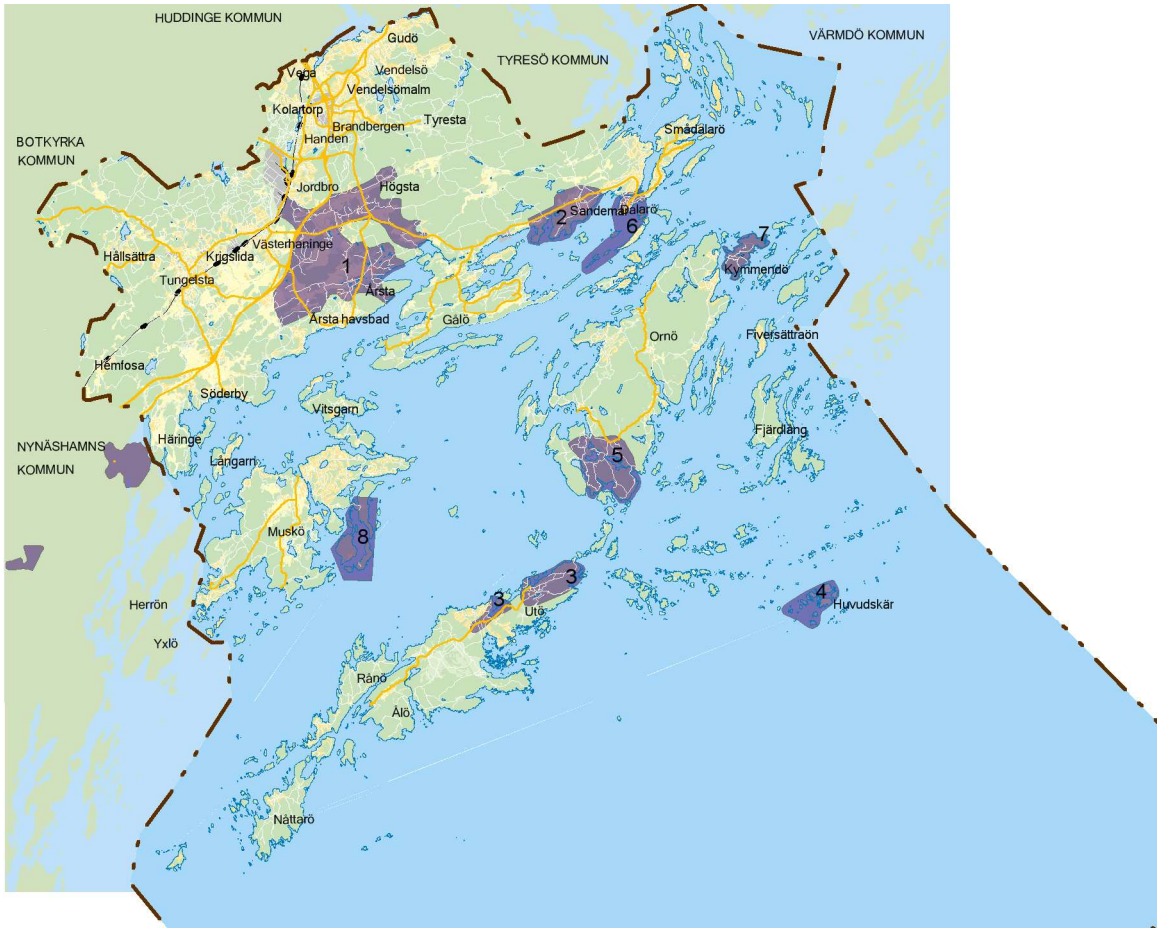
Riksintresse för kulturmiljövård

Områden vars kulturhistoriska värde anses vara så högt att dess bevarande är av nationell betydelse kan enligt 3 kap Miljöbalken utnämnas till Riksintresse för kulturmiljövården.

En riksintressant kulturmiljö betraktas alltid ur ett helhetsperspektiv. Det betyder att man lägger stor vikt vid hur människan har samspelat med naturen och omvärlden.

Namn	Objekt-ID
1. Österhaningebygden	19
2. Sandemar	20
3. Utö	602
4. Huvudskär	603
5. Sundby - Varnö	604
6. Dalarö - Jutholmen - Dalarö skans	605
7. Kymmendö	606
8. Älvsnabben	621

Riksintressen för kulturmiljövården i Haninge kommun

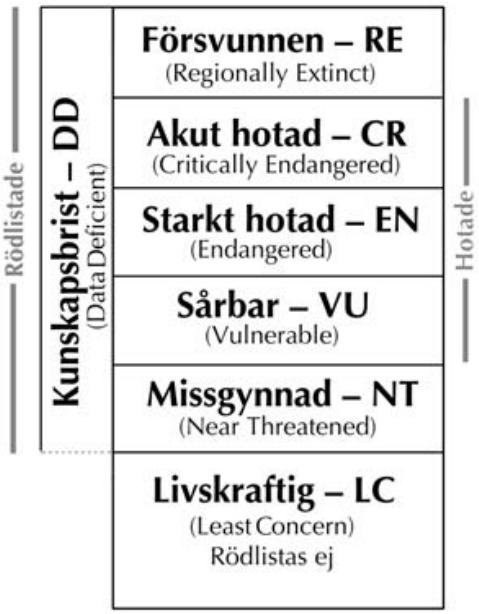
Hotade och fridlysta arter i Haninge

Bilaga 3 till Naturvårdsplan för Haninge kommun

Av Sveriges ca 48 000 kända inhemska djur- och växtarter hotas omkring 5 % av utrotning. ArtDatabanken tar, på uppdrag av Naturvårdsverket, vart femte år fram en så kallad ***rödlista***, det vill säga en kartläggning av arter som, inom Sverige, är utrotningshotade, riskerar att bli utrotningshotade eller på något sätt är missgynnade.

Drygt 4000 arter ingår i Rödlistan 2010 varav knappt hälften är klassade i någon av kategorierna CR, EN eller VU, se tabell t.h. Övriga rödlistade arter är antingen redan utdöda, har inte varit möjliga att klassa p g a. kunskapsbrist eller har klassats i kategorin NT. Denna kategori rymmer arter som inte är direkt hotade men som har minskat i sådan omfattning att de riskerar att på sikt dö ut om minskningen inte stoppas.

Rödlistan är indelade i nedanstående kategorier:

Rödlistade arter

I följande avsnitt redovisas fynduppgifter för samtliga rödlistade arter som noterats (för fåglar gäller häckningskriterier, se nedan) i kommunen sedan år 1982. Källa är, om inte annat anges, ArtDatabankens rapporteringssystem Artportlen.

Rapporterade fynd av rödlistade kärlväxter 1982 – 2012

Sammanlagt 63 rödlistade kärlväxter är rapporterade under perioden.

Namn	Vetenskapligt namn	Rödlistekategori
Strandlummer	*Lycopodiella inundata*	NT
Rutlåsbräken	*Botrychium matricariifolium*	EN
Dvärglåsbräken	*Botrychium simplex*	EN
Låsbräken	*Botrychium lunaria*	NT
Röd skogslilja	*Cephalanthera rubra*	VU
Knärot	*Goodyera repens*	NT
Gulyxne	*Liparis loeselii*	VU
Uddnate	*Potamogeton friesii*	NT
Backfryle	*Luzula divulgata*	NT
Ängsstarr	*Carex hostiana*	NT
Loppstarr	*Carex pulicaris*	VU
Rödsäv	*Blysmus rufus*	NT
Plattsäv	*Blysmus compressus*	NT
Storgröe	*Poa remota*	NT
Skogssvingel	*Festuca altissima*	VU
Skogskorn	*Hordelymus europaeus*	VU

Vittåtel	*Aira caryophyllea*	VU
Strävlosta	*Bromopsis benekenii*	NT
Renlosta	*Bromus arvensis*	VU
Kavelhirs	*Setaria viridis*	NT
Stor kavelhirs	*Setaria viridis var. major*	NT
Knippnejlika	*Dianthus armeria*	EN
Grusnejlika	*Gypsophila muralis*	EN
Backsippa	*Pulsatilla vulgaris ssp. vulgaris*	VU
Blek jordrök	*Fumaria vaillantii*	NT
Alm	*Ulmus glara*	VU
Skogsalm	*Ulmus glabra ssp. glabra*	VU
Pimpinellros	*Rosa pimpinellifolia*	RE
Stor pimpinellros	*Rosa pimpinellifolia var. altaica*	RE
Färgginst	*Genista tinctoria*	NT
Knölvial	*Lathyrus tuberosus*	VU
Luddvicker	*Vicia villosa ssp. villosa*	VU
Kvarnvicker	*Vicia villosa subsp. varia*	VU
Äkta daggvide	*Salix daphnoides ssp. daphnoides*	VU
Åkerkål	*Brassica rapa ssp. campestris*	NT
Månviol	*Lunaria rediviva*	NT
Korndådra	*Neslia paniculata*	EN
Vanlig korndådra	*Neslia paniculata spp. raphanistrum*	EN
Vanlig åkerrättika	*Raphanus raphanistrum ssp. raphanistrum*	NT
Toppjungfrulin	*Polygala comosa*	VU
Svedjenäva	*Geranium bohemicum*	NT
Naverlönn	*Acer campestre*	CR
Vit kattost	*Malva pusilla*	VU
Gråmalva	*Malva thuringiaca*	NT
Ryl	*Chimaphila umbellata*	EN
Ask	*Fraxinus excelsior*	VU
Fältgentiana	*Gentianella campestris*	EN
Tidig fältgentiana	*Gentianella campestris var. suecia*	EN
Sen fältgentiana	*Gentianella campestris var. campestris*	EN
Hjärtstilla	*Leonurus cardiaca*	VU
Ängssalvia	*Salvia pratensis*	EN
Bolmört	*Hyoscyamus niger*	NT
Stortimjan	*Thymus pulegioides*	VU
Kalvnos	*Misopates orontium*	EN
Korskovall	*Melampyrum cristatum*	NT
Granspira	*Pedicularis sylvatica*	NT
Desmeknopp	*Adoxa moschatellina*	NT
Skogsklocka	*Campanula cervicaria*	NT
Vanlig åkerkulla	*Anthemis arvensis ssp. arvensis*	NT
Klasefibbla	*Crepis praemorsa*	NT
Svärdkrissla	*Inula ensifolia*	VU
Sommarfibbla	*Leontodon hispidus*	NT
Ängsskära	*Serratula tinctoria*	NT
Fläckmaskros	*Taraxacum maculigerum*	VU
Kvällsmaskros	*Taraxacum praestans*	EN

Rapporterade fynd av rödlistade kransalger 1982-2012

Endast två rödlistade kransalger har rapporterats under perioden.

Namn	Vetenskapligt namn	Rödlistekategori
Raggsträfse	*Chara horrida*	NT
Spädslinke	*Nitella gracilis*	NT

Rapporterade fynd av rödlistade mossor 1982 - 2012

Sammanlagt nio rödlistade mossor har rapporterats under perioden.

Namn	Vetenskapligt namn	Rödlistekategori
Liten hornflikmossa	*Lophozia ascendens*	VU
Skogstrappmossa	*Anastrophyllum michauxii*	NT
Vedtrappmossa	*Anastrophyllum hellerianum*	NT
Vedsäckmossa	*Calypogeia suecica*	VU
Kornknutmossa	*Calypogeia suecica*	NT
Nåldvärgmossa	*Seligeria acutifolia*	NT
Stor klipptuss	*Cynodontium jenneri*	NT
Strandkalkmossa	*Tortella flavovirens*	NT
Dvärgsprötmossa	*Oxyrrhynchium pumilum*	CR

Rapporterade fynd av rödlistade lavar 1990 - 2012

Sammanlagt 20 rödlistade lavar har rapporterats under perioden.

Namn	Vetenskapligt namn	Rödlistekategori
Rödbrun blekspik	*Sclerophora coniophaea*	NT
Lunglav	*Lobaria pulmonaria*	NT
Blylav	*Degelia plumbea*	VU
Garnlav	*Alectoria sarmentosa*	NT
Violettgrå tagellav	*Bryoria nadvornikiana*	NT
Ringlav	*Evernia divaricata*	VU
Blyertslav	*Buellia violaceofusca*	NT
Hjälmbrosklav	*Ramalina baltica*	NT
Skuggorangelav	*Caloplaca lucifuga*	NT
Fjällig vägglav	*Xanthoria fallax*	CR
Rosa skärelav	*Schismatomma pericleum*	NT
Dvärgbägarlav	*Cladonia parasitica*	NT
Västlig njurlav	*Neophroma leavigatum*	NT
Gul dropplav	*Clistomum corrugatum*	NT
Gammelekslav	*Lecanographa amylacea*	VU
Grå skärelav	*Schismatomma decolorans*	NT
Aspgelélav	*Collema subnigrescens*	NT
Klosterlav	*Biatoridium monasteriense*	NT
Almlav	*Gyalecta ulmi*	NT
Ekspik	*Calivium quercinum*	VU

Rapporterade fynd av rödlistade storsvampar 1982 - 2012

Sammanlagt 73 rödlistade storsvampar har rapporterats under perioden.

Namn	Vetenskapligt namn	Rödlistekategori
Gullmurkling	*Neolecta vitellina*	NT
Bombmurkla	*Sarcosoma globosum*	VT
Gransotdyna	*Camarops tubulina*	VU
Kandelabersvamp	*Artomyces pyxidatus*	NT
Vit vedfingersvamp	*Lentaria epichnoa*	NT
Koralltaggsvamp	*Hericium coralloides*	NT
Tallriska	*Lactarius musteus*	NT
Rutskinn	*Xylobolus frustulatus*	NT
Rotsopp	*Boletus radicans*	NT
Bleksopp	*Xerocomus impolitus*	EN
Knottrig rottryffel	*Scleroderma verrucosum*	NT
Tallgråticka	*Boletopsis grisea*	VU
Orange taggsvamp	*Hydnellum aurantiacum*	NT
Dofttaggsvamp	*Hydnellum suaveolens*	NT
Gul taggsvamp	*Hydnellum geogenium*	VU
Raggtaggsvamp	*Hydnellum mirabile*	EN
Svartvit taggsvamp	*Phellodon melaleucus*	NT
Svart taggsvamp	*Phellodon niger*	NT
Koppartaggsvamp	*Sarcodon lundellii*	VU
Motaggsvamp	*Sarcodon squamosus*	NT
Almsprängticka	*Inonotus ulmicola*	VU
Granticka	*Phellinus chrysoloma*	NT
Ullticka	*Phellinus ferrugineofuscus*	NT
Gränsticka	*Phellinus nigrolimitatus*	NT
Tallticka	*Phellinus pini*	NT
Stor aspticka	*Phellinus populicola*	NT
Ekticka	*Phellinus robustus*	NT
Luddticka	*Onnia tomentosa*	NT
Harticka	*Onnia leporina*	NT
Hög jordstjärna	*Geastrum fornicatum*	EN
Dynstinksvamp	*Phallus hadriani*	VU
Spinnfingersvamp	*Lentaria byssiseda*	NT
Rosenporing	*Ceriporia excelsa*	NT
Laxticka	*Hapalopilus aurantiacus*	VU
Kötticka	*Leptoporus mollis*	NT
Fransporing	*Anomoloma myceliosum*	EN
Vaddporing	*Anomoporia kamtschatica*	NT
Rosenticka	*Fomitopsis rosea*	NT
Laxporing	*Rhodonia placenta*	VU
Doftskinn	*Cystostereum murrayi*	NT
Vintertagging	*Irpicodon pendulus*	NT
Fläckporing	*Antrodia albobrunnea*	VU
Veckticka	*Antrodia pulvinascens*	NT
Spadskinn	*Stereopsis vitellina*	VU
Blekticka	*Haploporus tuberculosus*	NT
Rosetticka	*Oligoporus floriformis*	VU

Gäckporing	*Postia parva*	NT
Lateritticka	*Oligoporuslateritius*	VU
Brödmärgsticka	*Perenniporia medulla-panis*	NT
Brandticka	*Pycnoporellus fulgens*	VU
Ostticka	*Skeletocutis odora*	VU
Citronporing	*Antrodiella citrinella*	CR
Stor vårtrattskivling	*Clitocybe vermicularis*	NT
Lakritsmusseron	*Tricholoma apium*	VU
Goliatmusseron	*Tricholoma matsutake*	VU
Jättekamskivling	*Amanita ceciliae*	NT
Gulbrämad flugsvamp	*Amanita franchetii*	VU
Mjölrödskivling	*Entoloma prunuloides*	NT
Grönfjällig fjällskivling	*Lepiota grangei*	VU
Kejsarskivling	*Catathelasma imperiale*	VU
Vitterspindling	*Cortinarius agathosmus*	NT
Puderspindling	*Cortinarius aureopulverulentus*	VU
Porslinsblå spindling	*Cortinarius cumatilis*	VU
Scharlakansvaxskivling	*Hygrocybe punicea*	NT
Lädervaxskivling	*Hygrocybe russocoriacea*	NT
Ekvaxskivling	*Hygrophorus cossus*	NT
Lundvaxskivling	*Hygrophorus nemoreus*	NT
Kremlevaxskivling	*Hygrophorus russula*	NT
Liten diskröksvamp	*Disciseda candida*	VU
Stjälkröksvamp	*Tulostoma niveum*	NT
Vit stjälkröksvamp	*Tulostoma niveum*	NT
Oxtungssvamp	*Fistulina hepatica*	NT
Svartöra	*Auricularia mesenterica*	NT

Rapporterade fynd av rödlistade fåglar 1982 - 2012

Sammanlagt 45 rödlistade fågelarter är rapporterade med häckningskriterium under perioden. Häckningskriterium kan exempelvis vara bofynd, spel/sång eller par i lämplig biotop.

Namn	Vetenskapligt namn	Rödlistekategori
Stjärtand	*Anas acuta*	NT
Årta	*Anas querquedula*	VU
Bergand	*Aythya marila*	VU
Brunand	*Aythya ferina*	NT
Ejder	*Somateria mollissima*	NT
Svärta	*Melanitta fusca*	NT
Vaktel	*Coturnix coturnix*	NT
Svarthakedopping	*Podiceps auritus*	NT
Rördrom	*Botaurus stellaris*	NT
Bivråk	*Pernis apivorus*	VU
Småfläckig sumphöna	*Porzana porzana*	VU
Kornknarr	*Crex crex*	NT
Brushane	*Philomachus pugnax*	VU
Dubbelbeckasin	*Gallinago media*	NT
Storspov	*Numenius arquata*	VU
Drillsnäppa	*Actitis hypoleucos*	NT

Roskarl	*Arenaria interpres*	VU
Silltrut	*Larus fuscus*	NT
Gråtrut	*Larus argentatus*	NT
Skräntärna	*Hydroprogne caspia*	VU
Kentsk tärna	*Sterna sandvicensis*	EN
Tobisgrissla	*Cepphus grylle*	NT
Turkduva	*Streptopelia decaocto*	NT
Jorduggla	*Asio flammeus*	NT
Nattskärra	*Caprimulgus europaeus*	NT
Tornseglare	*Apus apus*	NT
Göktyta	*Jynx torquilla*	NT
Mindre hackspett	*Dendrocopos minor*	NT
Tretåig hackspett	*Picoides tridactylus*	NT
Sånglärka	*Alauda arvensis*	NT
Backsvala	*Riparia riparia*	NT
Gräshoppsångare	*Locustella naevia*	NT
Flodsångare	*Locustella fluviatilis*	NT
Busksångare	*Acrocephalus dumetorum*	NT
Trastsångare	*Acrocephalus arundinaceus*	NT
Lundsångare	*Phylloscopus trochiloides*	VU
Höksångare	*Sylvia nisoria*	VU
Mindre flugsnappare	*Ficedula parva*	NT
Sommargylling	*Oriolus oriolus*	EN
Nötkråka	*Nucifraga caryocatactes*	NT
Hämpling	*Carduelis cannabina*	VU
Vinterhämpling	*Carduelis flavirostris*	EN
Gulhämpling	*Serinus serinus*	VU
Ortolansparv	*Emberiza hortulana*	VU
Rosenfink	*Carpodacus erythrinus*	VU

Rapporterade fynd av rödlistade däggdjur 1982 - 2012

Ett rödlistat däggdjur har rapporterats under perioden.

Namn	Vetenskapligt namn	Rödlistekategori
Mustaschfladdermus	*Myotis mystacinus*	VU

Rapporterade fynd av rödlistade tvåvingar 1982 - 2012

Tre rödlistade tvåvingar har rapporterats under perioden.

Namn	Vetenskapligt namn	Rödlistekategori
Gulbukig jättevapenfluga	*Stratiomys chamaeleon*	VU
Silverfläckad sorgfluga	*Anthrax trifasciatus*	NT
Prickvingad svävfluga	*Bombylius medius*	NT

Rapporterade fynd av rödlistade halvvingar 1982 – 2012

Tre rödlistade halvvingar har rapporterats under perioden.

Namn	Vetenskapligt namn	Rödlistekategori
Prästkrageskinnbagge	*Catoplatus fabricii*	EN
Inget svenskt namn	*Stagonomus bipunctatus*	VU
Harrisbärfis	*Piezodorus lituratus*	NT

Rapporterade fynd av rödlistade steklar 1982 – 2012

Fem rödlistade steklar har rapporterats under perioden.

Namn	Vetenskapligt namn	Rödlistekategori
Större vedgeting	*Symmorphus murarius*	VU
Fibblesandbi	*Andrena fulvago*	NT
Sotsandbi	*Andrena fulvago*	NT
Vialgökbi	*Nomada villosa*	NT
Lusernbi	*Melitta leporina*	NT
Praktbyxbi	*Dasypopda hirtipes*	NT
Mosshumla	*Bombus muscorum*	VU

Rapporterade fynd av rödlistade fjärilar 1982 - 2012

Sammanlagt 21 rödlistade fjärilsarter har rapporterats under perioden.

Namn	Vetenskapligt namn	Rödlistekategori
Bokstavsmott	*Diasemia reticularis*	CR
Brunaktig sikelvinge	*Drepana curvatula*	NT
Allmän purpurmätare	*Lythria cruentaria*	NT
Vägtornsmätare	*Triphosa dubitata*	NT
Snedstreckad fältmätare	*Perizoma bifaciata*	NT
Allmän metallvingesvärmare	*Adscita statices*	NT
Bredbrämad bastardsvärmare	*Zygaena lonicerae*	NT
Mindre bastardsvärmare	*Zygaena viciae*	NT
Sexfläckig bastardsvärmare	*Zygaena filipendulae*	NT
Mjölkörtsspinnare	*Lemonia dumi*	VU
Större borstspinnare	*Setina irrorella*	NT
Torvfly	*Calamia tridens*	NT
Vackert nejlikfly	*Hadena confusa*	NT
Silversmygare	*Hesperia comma*	NT
Mindre träfjäril	*Lamellocossus terebra*	NT
Apollofjäril	*Parnassius apollo*	NT
Hedpärlemorfjäril	*Argynnis niobe*	NT
Ängsnätfjäril	*Melitaea cinxia*	NT
Mindre blåvinge	*Cupido minimus*	NT
Fetörtsblåvinge	*Scolitantides orion*	EN
Violettkantad guldvinge	*Lycaena hippothoe*	NT
Almsnabbvinge	*Satyrium w-album*	NT

Rapporterade fynd av rödlistade skalbaggar 1982 - 2012

Sammanlagt 23 rödlistade skalbaggar har rapporterats under perioden.

Namn	Vetenskapligt namn	Rödlistekategori
Bred groplöpare	*Elaphrus uliginosus*	NT
Vårtordyvel	*Geotrupes vernalis*	NT
Barrpraktbagge	*Dicerca moesta*	NT
Rödaxlad lundknäppare	*Calambus bipustulatus*	NT
Smalknäppare	*Procraerus tibialis*	NT
Barkrödrock	*Ampedus cinnabarinus*	NT
Gropig brunbagge	*Zilora ferruginea*	NT
Större sågsvartbagge	*Uloma culinaris*	NT
Becksvart kamklobagge	*Prionychus melanarius*	VU
Bibagge	*Apalus bimaculatus*	NT
Taggbock	*Prionus coriarius*	NT
Raggbock	*Tragosoma depsarium*	VU
Stekelbock	*Necydalis major*	NT
Reliktbock	*Nothorhina muricata*	NT
Spindelbock	*Aegomorphus clavipes*	NT
Skrovlig flatbagge	*Calitys scabra*	NT
Inget svenskt namn	*Nevraphes plicicollis*	NT
Inget svenskt namn	*Agaricochara latissima*	NT
Inget svenskt namn	*Chrysolina analis*	NT
Inget svenskt namn	*Smicronyx jungermanniae*	NT
Inget svenskt namn	*Ipidia binotata*	NT
Inget svenskt namn	*Platyrhinus resinosus*	NT
Inget svenskt namn	*Triplax rufipes*	NT

Rapporterade fynd av rödlistade sländor 1982 - 2012

Endast en rödlistad slända finns rapporterad under perioden.

Namn	Vetenskapligt namn	Rödlistekategori
Sprattelslända	*Siphlonurus armatus*	NT

Rapporterade fynd av rödlistade spindeldjur 1982 - 2012

Endast ett rödlistat spindeldjur finns rapporterat under perioden.

Namn	Vetenskapligt namn	Rödlistekategori
Dvärgklokrypare	*Cheiridium museorum*	NT

Rapporterade fynd av rödlistade, hopprätvingar, kräftdjur och blötdjur 1982-2012

Inga rapporterade fynd av rödlistade arter inom grupperna hopprätvingar, kräftdjur eller blötdjur från perioden.

Fridlysta arter i Stockholms län

Att en art är fridlyst innebär vanligen att arten inklusive dess frön, ägg, rom eller bon skyddas mot plockning eller dödande och infångande. I somliga fall innebär fridlysningen ett förbud att gräva upp eller plocka en art för försäljning. Om man bryter mot bestämmelserna kan man delges böter eller fängelsestraff. Växterna är fridlysta med stöd av Miljöbalken och Artskydds-förordningen.

Vissa arter är fridlysta i hela landet medan andra endast är fridlysta i ett visst län.

Fridlysta kärlväxter

För nedanstående fridlysta arter gäller förbud mot att plocka, gräva upp eller skada växten eller mot att samla in frön.

Svenskt namn	Vetenskapligt namn
Alla vilt växande arter av orkidéer	*Fam. Orchidaceae, Cypripediaceae*
Avarönn	*Sorbus teodori*
Backsippa	*Anemone pulsatilla ssp. pulsatilla*
Buskvicker	*Vicia dumetorum*
Dvärglåsbräken	*Botrychium simplex*
Finnögontröst	*Euphrasia rostkoviana ssp. fennica*
Grenigt kungsljus	*Verbascum lychnitis*
Humlesuga	*Stachys officinalis*
Hällebräcka	*Saxifraga osloënsis*
Kalvnos	*Misopates orontium*
Kattmynta	*Nepeta cataria*
Knippnejlika	*Dianthus armeria*
Knölvial	*Lathyrus tuberosus*
Kärrnäva	*Geranium palustre*
Murgröna	*Hedera helix*
Mistel	*Viscum album*
Parksmörblomma	*Ranunculus acris ssp. friesianus*
Raggarv	*Cerastium brachypetalum*
Rutlåsbräken	*Botrychium matricariifolium*
Småsvalting	*Alisma wahlenbergii*
Spetsfingerört	*Schistophyllum bifurcum*
Stor tofsäxing	*Koeleria grandis*
Ängslosta	*Bromus racemosus*

Utan hinder av fridlysningsbestämmelserna får markägare och nyttjanderättsinnehavare skörda vilt levande exemplar av mistel för försäljning, om det sker för att vårda värdträdet och om den berörda populationens fortbestånd inte påverkas negativt.

Fridlysta kärlväxter med vissa undantag för plockning och uppgrävning

För nedanstående fridlysta kärlväxter gäller endast förbud mot att gräva upp eller att plocka växten för försäljning

Svenskt namn	Vetenskapligt namn
Gullviva	*Primula veris*
Liljekonvalj	*Convallaria majalis*
Lummerväxter	*Fam. Lycopodiaceae*

Fridlysta mossor

För nedanstående fridlysta mossor gäller förbud mot att plocka, gräva upp eller skada växten.

Svenskt namn	Vetenskapligt namn
Gotländsk hättemossa	*Orthotrichum rogeri*
Grön sköldmossa	*Buxbaumia viridis*
Hårklomossa	*Dichelyma capillaceum*
Käppkrokmossa	*Hamatocaulis vernicosus*
Nordisk klipptuss	*Cynodontium suecicum*

Utan hinder av fridlysningsbestämmelserna får insamling av beläggexemplar som är av betydelse för dokumentering av arten ske för vissa mossarter. Insamling får endast ske under förutsättning att det inte finns något annat tillfredsställande alternativ och om den berörda populationens fortbestånd inte påverkas negativt.

Den som ansvarat för en insamling skall senast den 31 januari varje år redovisa till Länsstyrelsen vilka arter som insamlats föregående år, antalet exemplar av dessa, var de insamlats, samt syftet med insamlingen. Fullständiga fynduppgifter för nya lokaler, samt uppgift om i vilken samling exemplaren förvaras, skall lämnas till ArtDatabanken vid Sveriges lantbruksuniversitet i Uppsala. Det insamlade materialet skall vara tillgängligt för forskning.

Fridlysta mossor med vissa undantag för insamling

För nedanstående fridlysta mossor gäller undantag för insamling under vissa förutsättningar [1]

Svenskt namn	Vetenskapligt namn
Grön sköldmossa	*Buxbaumia viridis*
Hårklomossa	*Dichelyma capillaceum*
Käppkrokmossa	*Hamatocaulis vernicosus*
Nordisk klipptuss	*Cynodontium suecicum*

Fridlysta svampar

För nedanstående fridlysta svampar gäller förbud mot att plocka, gräva upp eller skada.

Svenskt namn	Vetenskapligt namn
Bombmurkla	*Sarcosoma globosum*
Igelkottstaggsvamp	*Hericium erinaceus*
Saffransticka	*Aurantioporus croceus*

Fridlysta fåglar och däggdjur

Alla vilda fåglar och däggdjur och deras ägg och bon är fredade enligt jaktlagen (SFS 1987:259) och jaktförordningen (SFS 1987:905), med undantag för vissa möjligheter till skyddsjakt samt att det, under vissa tider på året, råder jakttid för en del arter.

[1] För närmare upplysning kontakta Länsstyrelsen i Stockholm

Fridlysta grod- och kräldjur

Alla vilda inhemska grod- och kräldjur är fridlysta i Sverige med stöd av Miljöbalken.

För nedanstående fridlysta grod- och kräldjur gäller förbud mot att skada eller fånga djuret liksom att ta bort eller skada ägg, rom, larver eller bo.

Svenskt namn	Vetenskapligt namn
Mindre vattensalamander	*Triturus vulgaris*
Större vattensalamander	*Triturus cristatus*
Vanlig groda	*Rana temporaria*
Vanlig padda	*Bufo bufo*
Åkergroda	*Rana arvalis*
Hasselsnok	*Coronella austriaca*
Huggorm	*Vipera berus*
Kopparödla	*Anguis fragilis*
Skogsödla	*Lacerta vivipara*
Snok	*Natrix natrix*

Utan hinder av fridlysningsbestämmelserna är det tillåtet att infånga och flytta vilt levande exemplar av huggorm när den påträffas på tomtmark. Om det inte är möjligt att infånga djuret, och någon annan lämplig lösning inte finns, får djuret dödas.

Fridlysningsbestämmelserna utgör inte heller något hinder för att ägg (rom) och larver (yngel) från vilt levande exemplar av vissa grod- och kräldjur insamlas i begränsad omfattning och förvaras för studier av utvecklingen, dock inte för kommersiella ändamål. Djuren skall snarast återutsättas på samma plats där de insamlades. Det är också tillåtet att tillfälligt infånga exemplar av vissa arter för studier. Djuren får dock inte flyttas från platsen utan skall snarast sättas tillbaka där de infångades.

Fridlysta grod- och kräldjur med vissa undantag för studier

För nedanstående fridlysta grod- och kräldjur gäller undantag för studier under vissa förutsättningar[2]

Svenskt namn	Vetenskapligt namn
Kopparödla	*Anguis fragilis*
Mindre vattensalamander	*Triturus vulgaris*
Skogsödla	*Lacerta vivipara*
Vanlig groda	*Rana temporaria*
Vanlig padda	*Bufo bufo*
Åkergroda	*Rana arvalis*

[2] För närmare upplysning kontakta Länsstyrelsen i Stockholm

Fridlysta ryggradslösa djur

För nedanstående fridlysta ryggradslösa djur gäller förbud mot att skada eller fånga djuret liksom att ta bort eller skada ägg, rom, larver eller bo.

Svenskt namn	Vetenskapligt namn
Apollofjäril	*Parnassius apollo*
Boknätfjäril	*Euphydryas (Hypodryas) maturna*
Bokskogslöpare	*Carabus intricatus*
Bred gulbrämad dykare	*Dytiscus latissimus*
Bred paljettdykare	*Graphoderus bilineatus*
Brun gräsfjäril	*Coenonympha hero*
Citronfläckad kärrtrollslända	*Leucorrhinia pectoralis*
Ekoxe	*Lucanus cervus*
Grön mosaiktrollslända	*Aeshna viridis*
Pudrad kärrtrollslända	*Leucorrhinia albifrons*
Bred kärrtrollslända	*Leucorrhinia caudalis*
Mnemosynefjäril	*Parnassius mnemosyne*
Svartfläckig blåvinge	*Maculinea arion*
Ärenprisnätfjäril	*Euphydryas aurinia*

Utan hinder av fridlysningsbestämmelserna får insamling av beläggexemplar som är av betydelse för dokumentering av arten ske av vissa ryggradslösa djur. Insamling får endast ske under förutsättning att det inte finns något annat tillfredsställande alternativ och om den berörda populationens fortbestånd inte påverkas negativt.

Den som ansvarat för en insamling skall senast den 31 januari varje år redovisa till Länsstyrelsen vilka arter som insamlats föregående år, antalet exemplar av dessa, var de insamlats, samt syftet med insamlingen. Fullständiga fynduppgifter för nya lokaler, samt uppgift om i vilken samling exemplaren förvaras, skall lämnas till ArtDatabanken vid Sveriges lantbruksuniversitet i Uppsala. Det insamlade materialet skall vara tillgängligt för forskning.

Fridlysta ryggradslösa djur med vissa undantag för studier

För nedanstående fridlysta ryggradslösa djur gäller undantag för studier under vissa förutsättningar[3]

Svenskt namn	Vetenskapligt namn
Bred paljettdykare	*Graphoderus bilineatus*
Brun gräsfjäril	*Coenonympha hero*
Citronfläckad kärrtrollslända	*Leucorrhinia pectoralis*
Grön mosaiktrollslända	*Aeshna viridis*
Pudrad kärrtrollslända	*Leucorrhinia albifrons*
Bred kärrtrollslända	*Leucorrhinia caudalis*

[3] För närmare upplysning kontakta Länsstyrelsen i Stockholm

Haninge kommun

LISTA ÖVER NATURVÄRDESOMRÅDEN I HANINGE (OBJEKTKATALOG)

Bilaga 4 till Naturvårdsplan för Haninge kommun

Remissversion juni 2012

Bilaga 4. Lista över naturvärdesområden i objektkatalogen. För fullständig beskrivning av respektive område se www.haninge.se/sv/Miljo--natur/

ID	Namn	Huvudnaturtyp	Naturvärdesklass
1_1		Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
1_2		Gamla friska-torra lövskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
1_3		Sumpbarrskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
1_4		Sumpbarrskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
1_5	OPP-NORRBY	Sumplövskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
1_6		Sumplövskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
1_7	Vega	Sumplövskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
2_1	Vendelsö allé	Ädellövträd	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
2_10	Gubbkärr	Sumpskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
2_2	700m SSO Signeborg	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
2_3		Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
2_4		Sumpbarrskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
2_5		Gamla friska-torra lövskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
2_6		Sumpbarrskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
2_8	Lyckeby	Sumplövskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
3_1	Österäng, Gudö	Öppna våtmarker	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
3_2	Myrkomplex kring Årsjötjärnen, Tyresta	Öppna våtmarker	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
4_1	Knipholmarna	Skär	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
5_1	Toppholmarna	Skär	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
5_2	skomakarskeppet	Skär	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
5_3	BRANT CENTRALA RAMÖN	Gamla friska-torra lövskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
5_4	ÖSTRA RAMÖ	Gamla friska-torra lövskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
7_1	200 m NV Kärrsjön	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
7_2	N Dammbro	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
7_3	400 m Ö Dammbro	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
7_4	Myrmark 519	Sumpskogar	Ej klassad
7_5	800 m Slåboda	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
7_6	1,4 KM NNV SADELMAKARTORP	Sumpbarrskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse

ID	Namn	Huvudnaturtyp	Naturvärdesklass
8_10	700 m OSO Slåboda	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
8_1	900 m NV om Riddartorp	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
8_11	600 m SV om Riddartorp	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
8_12	Långsjön - Svartsjön	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
8_13	Svartsjön	Sumpbarrskogar	Klass 4. Naturvärde – lokal betydelse
8_14	200 m N om Tornberget	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
8_15	Skeppnan	Öppna torra-friska hävdade marker	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
8_2	700 m NV om Riddartorp	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
8_3	Slåboda	Sumpbarrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
8_4		Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
8_5	Slåboda	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
8_6	N om Svartsjön	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
8_7	SO Öran	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
8_8	Slåboda	Öppna våtmarker	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
8_9	350 m SO Slåboda	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
9_10	800m v Ruda skans	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
9_1	S.S.O Gräsvreten	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
9_11	200m no Trylen	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
9_12	450m v Övre Rudan	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
9_13	Trylen	Klarvattensjöar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
9_14	200m v Rudans friluftsanl.	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
9_15	V Rudans friluftsanl.	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
9_16	N Jordbro bergtäkt	Sumpbarrskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
9_17	600m sv Rudans friluftsanl.	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
9_18		Öppna våtmarker	Klass 4. Naturvärde – lokal betydelse
9_19	500m sv Rudans friluftsanl.	Sumpbarrskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
9_20	Bäck nv Nedre Rudan	Gamla friska-torra lövskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
9_21	NO Jordbro bergtäkt	Sumpbarrskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse

ID	Namn	Huvudnaturtyp	Naturvärdesklass
9_23	550m v Skutan	Sumplövskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
9_24	V Nedre rudan	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
9_25	N Katrineberg	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
9_26	150m v Nedre Rudan	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
9_27	300 m SO om Djupdalen	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
9_28	S Nedre Rudan	Sumplövskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
9_29	Slätmossen	Sumpskogar	Klass 4. Naturvärde – lokal betydelse
9_30	500 m S om Djupdalen	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
9_3	Söderby	Ädellövträd	Klass 4. Naturvärde – lokal betydelse
9_34	Lillsjön	Sumpbarrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
9_35	500 m V om Riddartorp	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
9_36	900 M SSV. HÖKMOSSEN	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
9_37	500m no Kvarntäppan	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
9_38	NO Kvarntäppan	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
9_40	300 m SO om Riddartorp	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
9_4	Björkkärr 700m nv Björkdalen	Sumplövskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
9_41	Ö Kvarntäppan	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
9_42	700 m NV om Nytorp	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
9_43	700M NNV VARGBERGET	Sumpbarrskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
9_44	S Kvarntäppan	Sumplövskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
9_45	Kvarntäppan	Sumplövskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
9_46	450m v Fågelsången	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
9_47	600 m NNV om Jordbro idr-pl	Sumpskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
9_48	800M NORR KALVSVIK	Sumplövskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
9_49	1,2KM NNO LÖVHAGEN	Gamla friska-torra lövskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
9_5	500m v Solsätra	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
9_6	Hällmark 500m nv Ruda skans	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
9_7	S.O Björkdalen	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse

ID	Namn	Huvudnaturtyp	Naturvärdesklass
9_9	Sumpskog v Ruda skans	Sumpbarrskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
10_1	400 M NV. LYCKSJÖHAGEN	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
10_10	Skutan	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
10_11	Skutan	Sumpbarrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
10_12	1,1 KM ONO. SKUTAN	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
10_13	350 M ONO. HÖGSTALUND	Sumplövskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
10_14	400 M VSV. SLALOMBACKEN	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
10_15	1,2 KM ONO. SKUTAN	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
10_16	700 M NNV. LINGONLIDEN	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
10_17	400 M Ö. HÖGSTALUND	Sumplövskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
10_18	850 M NV. LINGONLIDEN	Sumplövskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
10_19		Öppna våtmarker	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
10_20	400 M Ö. SKUTAN	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
10_2	400 M NV. LYCKSJÖHAGEN	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
10_21	Skäggsmo	Sumplövskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
10_22	Skutan	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
10_23	400 M Ö. SKUTAN	Sumpbarrskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
10_24	300 M Ö. SKUTAN	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
10_25	Skutan	Sumpbarrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
10_26	950 M NNV. ÖV. HAMMARBY	Sumplövskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
10_27	600 M NV. LINGONLIDEN	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
10_28	950 M NNV. ÖV. HAMMARBY	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
10_29	Skutan	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
10_3	Erikslund	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
10_30	Skutan Klädesberget	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
10_31	300 M NNO. LINGONLIDEN	Sumpbarrskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
10_32	700 M VSV. SKUTAN	Sumpbarrskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse

ID	Namn	Huvudnaturtyp	Naturvärdesklass
10_34	600 M V. LINGONLIDEN	Sumpbarrskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
10_35	1,4 KM N. KULLEN	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
10_36	900m vsv Skutan	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
10_37	1,3 KM N. KULLEN	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
10_38	1,5 KM OSO. SKUTAN	Sumpbarrskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
10_39	100 M V. LINGONLIDEN	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
10_4	200 M V. LYCKSJÖHAGEN	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
10_40	Skutan	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
10_41	200 M OSO. LINGONLIDEN	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
10_42	Skutan	Sumpbarrskogar	Klass 4. Naturvärde – lokal betydelse
10_43	Skutan	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
10_44	200 M S. LINGONLIDEN	Sumpbarrskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
10_45	1,1 KM NNO. KULLEN	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
10_46	350 M NNV. ÖV. HAMMARBY	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
10_47	1,2 KM NNO. KULLEN	Sumplövskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
10_48	Skutan	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
10_49	Skutan	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
10_50	400 M SO. LINGONLIDEN	Sumpbarrskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
10_5	Erikslund	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
10_51	1 KM SO. SKUTAN	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
10_52	VSV. BRÄNNSKÄRR	Sumpbarrskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
10_53	Skutan	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
10_54	900 M VSV. BRÄNNKÄRR	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
10_55	1,4 KM SO. SKUTAN	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
10_56	800 M NNV. KULLEN	Sumplövskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
10_57	300 M SV. BRÄNNSKÄRR	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
10_58	900 M VSV. BRÄNNKÄRR	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
10_59	S. HÖKMOSSEN	Sumpskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse

ID	Namn	Huvudnaturtyp	Naturvärdesklass
10_60	Skutan	Sumpbarrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
10_61	KALLBÄCKSDALL	Sumplövskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
10_62	Skutan	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
10_63	BRANDFÄLT Ö SVENSRO	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
10_64	Hammarby	Trädbärande hävdade marker	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
10_65	ALSUMPSKOG 400M NV SVENSTORP	Sumplövskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
10_66	500 M SSV. HÖKMOSSEN	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
10_67	700 M SSV. HÖKMOSSEN	Sumpbarrskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
10_68	550 M SV. NED. HAMMARBY	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
10_69	ALSUMSKOG 350M N KLOVKÄLLAN	Sumplövskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
10_7	Tyresta	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
10_70	Nedre Hammarby	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
10_71	BRANDFÄLT N KLOVKÄLLSMOSSEN	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
10_72	Alby	Gamla friska-torra lövskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
10_73	ALSUMPSKOG VID KLOVKÄLLSMOSS	Sumplövskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
10_74	Solslätt	Diverst område med många naturtyper	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
10_75	Klovkällsmossen	Sumpskogar	Klass 4. Naturvärde – lokal betydelse
10_8	Forsla kärr	Öppna våtmarker	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
10_9	1,2 KM ONO. SKUTAN	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
11_10	Kvarnmossen, Tyresta	Öppna våtmarker	Ej klassad
11_1	Tyresta	Sumplövskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
11_11	Galgmossen, Mörby	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
11_12	547	Öppna våtmarker	Ej klassad
11_13		Oklassad betesmark	Klass 4. Naturvärde – lokal betydelse
11_14	BARRS.400M SV VÄSTERSK.VRETE	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
11_15	Ö.Ösby	Diverst område med många naturtyper	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
11_16	ALSUMPSKOG 500 M Ö JUNFRUBAC	Sumplövskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
11_17	DALGÅNG M BÄCK V DJUPTRÄSK	Sumpbarrskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
11_18	Djupträsk	Sumpskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse

ID	Namn	Huvudnaturtyp	Naturvärdesklass
11_2	EK I BRANT 500M Ö NORRBYTORP	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
11_20	Tjursjön	Sumpbarrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
11_21	Tjursjön	Sumpbarrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
11_3	300m n Kvarnmossen	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
11_4	300m nno Galgmossen	Sumplövskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
11_5	N Galgmossen	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
11_6	NNO Långmossen	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
11_7	V Långmåssen	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
11_8		Skog	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
11_9	Ö Långmossen	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
12_10	Hemträsk, Sandemar	Öppna våtmarker	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
12_1	Ritvik	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
12_11	Sandemar, ekdunge	Ädellövträd	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
12_12	Rikkärr Sandemar	Öppna våtmarker	Klass 1. Högsta naturvärde – riksintresse
12_13	Sandemar strandskog	Gamla friska-torra lövskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
12_2	Vinåker	Öppna våtmarker	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
12_3	SUMPSKOG N MALMEN	Sumplövskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
12_4	BRANT 200 M SYDV SÖDERÄNGEN	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
12_5	BARRSKOG SYDV VINÅKERSVIKEN	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
12_6	Vinåker	Betade skogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
12_7	Vinåker	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
12_8	Vinåker	Sumpbarrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
12_9	Djupträsk	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
13_1	DALGÅNG PÅ STENDÖRREN	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
13_2	Smådalarö	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
13_3	Ornö ström	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
15_10	V HÅLSJÖN	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
15_1	Mosse, Runsen	Sumpskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse

ID	Namn	Huvudnaturtyp	Naturvärdesklass
15_12	400M Ö HÅLSJÖN	Sumpbarrskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
15_13	300M OSO HÅLSJÖN	Sumpbarrskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
15_14	200M SO HÅLSJÖN	Sumplövskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
15_15	620m s Jakobsberg	Sumpbarrskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
15_16	Trädklädd mosse, Runstens Gård	Sumpskogar	Klass 4. Naturvärde – lokal betydelse
15_17	516 Fd myrmark	Saknas	Ej klassad
15_18	250 m V Kampkärr	Sumpbarrskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
15_19	400M SO HÅLSJÖN	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
15_2	150 M SV SADELMAKARTORP	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
15_20	Hållsättra	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
15_21	200M Ö SOFIELUND	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
15_22	Sofielunds allé	Ädellövträd	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
15_23	S LILLÄNGEN	Gamla friska-torra lövskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
15_24	Vädersjön	Gamla friska-torra lövskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
15_25	300M N VÄDERSJÖN	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
15_26	UVBERGET	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
15_27	Vädersjön N.	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
15_28	N VÄDERSJÖN	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
15_29	VÅTMARK RUNT VÄDERSJÖN	Strandängar-hävdade våtmarker	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
15_3	300 M NV VEDASJÖN	Gamla friska-torra lövskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
15_4	550 M NNO PETTERSBERG	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
15_5	600 m NNV Kampkärr	Sumpbarrskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
15_6	350m ssv Jakobsberg	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
15_7	360m sso Jakobsberg	Sumplövskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
15_8	440m sso Jakobsberg	Sumpbarrskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
15_9	Hålsjön	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
16_1	800 m NV Stora Tornberget	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse

ID	Namn	Huvudnaturtyp	Naturvärdesklass
16_11	650 m SSV Stora Tornberget	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
16_12	800 mSSV Stora Tornberget	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
16_13	Sumpskog 3 Hammarskogen	Sumpskogar	Klass 4. Naturvärde – lokal betydelse
16_14		Skog	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
16_15	Prästtorp	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
16_16	Hammarskogen	Sumplövskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
16_17	Sumpskog 2 Hammarskogen	Sumpskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
16_18	Sumpskog Hammarskogen	Sumpskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
16_19	Prästtorp	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
16_2	400 m N om Stora Tornberget	Sumpbarrskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
16_20	250 m Ö Prästängen	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
16_21	SV Tornberga	Sumpbarrskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
16_22	Skyttorp	Ädellövträd	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
16_23	400 M S KVARNHAGEN	Sumplövskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
16_24	S SÅGSTUGAN	Sumplövskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
16_25	VNV EKBACKEN	Gamla friska-torra lövskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
16_26	Skogs-Ekeby	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
16_27	500 M Ö DALHEM	Sumpbarrskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
16_28		Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
16_29	Hammarängen	Ädellövträd	Klass 4. Naturvärde – lokal betydelse
16_3	300 m Ö Stora Tornberget	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
16_30		Oklassad öppen mark	Klass 4. Naturvärde – lokal betydelse
16_31		Oklassad öppen mark	Ej klassad
16_32	Välsta	Trädbärande hävdade marker	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
16_33	450M SO DALARVET	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
16_34	600 M SO SOFIEHILL	Gamla friska-torra lövskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
16_35	650 M SO SOFIEHILL	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
16_36	500M NO VÄDERSJöN	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
16_37	450M ONO VÄDERSJÖN	Sumplövskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse

ID	Namn	Huvudnaturtyp	Naturvärdesklass
16_39	NO STORA VÄDERSJÖN	Sumplövskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
16_40	550M Ö VÄDERSJÖN	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
16_4		Skog	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
16_5	Stora Tornberget	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
16_6	300 mj SV Stora Tornberget	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
16_7	S Stora Tornberget	Sumpbarrskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
16_8	Tornbergamossen	Sumpskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
16_9	NO Skeppnan	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
17_10	250m v Jordbro koloniområde	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
17_1	Vargberget	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
17_11	Ö Jordbro koloniområde	Gamla friska-torra lövskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
17_12	Å 900m ono Kalvsvik	Sumplövskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
17_13	Ö Åbylund	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
17_14	Ö Åbulund	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
17_15	V Jordbro koloniområde	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
17_16	Kikarberg	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
17_17	Ö Kalvsvik	Gamla friska-torra lövskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
17_18	400 m O om Sågen	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
17_19	Gullringskärret	Sumpskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
17_2	600 m Ö Nytorp	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
17_20	300 m NO om Hällefors	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
17_21	SÖDER LÖVHAGEN	Gamla friska-torra lövskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
17_22	Å väster Hässlingby	Sumplövskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
17_23	Gullringskärret	Sumpskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
17_24	Nv Hässlingby	Betade skogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
17_25	Solberga	Öppna torra-friska hävdade marker	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
17_26	Gullringkärret	Sumpskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
17_27	NO ÅBY GÅRD	Gamla friska-torra lövskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse

ID	Namn	Huvudnaturtyp	Naturvärdesklass
17_3	500M NNV VARGBERGET	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
17_30	540m sso Åby gård	Gamla friska-torra lövskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
17_31	675m so Åby gård	Gamla friska-torra lövskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
17_32	Ormsta	Diverst område med många naturtyper	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
17_33	800M NORDVÄST SKATTEGÅRDEN	Gamla friska-torra lövskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
17_34	600M NNV SKATTEGÅRDEN	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
17_35	450M NORDVÄST SKATTEGÅRDEN	Sumpbarrskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
17_36	500M VÄSTER SKATTEGÅRDEN	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
17_37	Nödesta	Öppna torra-friska hävdade marker	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
17_38	Nödesta	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 4. Naturvärde – lokal betydelse
17_39	Nödesta	Trädbärande hävdade marker	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
17_4	NORR VARGBERGET	Sumpbarrskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
17_40	HARDANSEN	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
17_41	Årsta 1, "Alvstatorp"	Öppna torra-friska hävdade marker	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
17_42	Årsta	Öppna torra-friska hävdade marker	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
17_43	Fors	Sumplövskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
17_5	600m nno Kalvsvik	Gamla friska-torra lövskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
17_7	Nnv Jordbro koloniområde	Gamla friska-torra lövskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
17_8	Nv Jordbro koloniområde	Sumplövskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
17_9	500m nnv Kalvsvik	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
18_10	Valstaberget	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
18_11	Årsta	Trädbärande hävdade marker	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
18_12	800 m Ö Hammgren	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
18_13	Årsta	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 4. Naturvärde – lokal betydelse
18_14	ASK VID DET GAMLA ÅRSTA	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
18_15	Strandängar vid Lännerstaviken	Strandängar-hävdade våtmarker	Klass 1. Högsta naturvärde – riksintresse
18_17	Årsta	Gamla friska-torra lövskogar	Klass 4. Naturvärde – lokal betydelse
18_18	Årsta norra allé	Ädellövträd	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
18_19	BRANT 300M SV NÄSET	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse

ID	Namn	Huvudnaturtyp	Naturvärdesklass
18_20	Stegsholm	Strandängar-hävdade våtmarker	Klass 1. Högsta naturvärde – riksintresse
18_21	BRYN 300 M NO STADSBERGA	Gamla friska-torra lövskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
18_22	Årsta	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
18_23	Stegsholm	Trädbärande hävdade marker	Klass 1. Högsta naturvärde – riksintresse
18_24	Årsta slottspark	Ädellövträd	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
18_25	Skäret - Stegholmen	Betade skogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
18_26	Årsta alléer	Ädellövträd	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
18_27	Årsta	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
18_28	Årsta SO allé	Ädellövträd	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
18_29	Årsta	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
18_30	Årsta alléer	Ädellövträd	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
18_31		Öppna våtmarker	Klass 4. Naturvärde – lokal betydelse
18_32		Saknas	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
18_33	Stegsholm	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 1. Högsta naturvärde – riksintresse
18_34	Årsta	Trädbärande hävdade marker	Klass 4. Naturvärde – lokal betydelse
18_4	Tjursta	Diverst område med många naturtyper	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
18_5	Nv Ö. Haninge kyrka	Gamla friska-torra lövskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
18_6	TALLSUMPSKOG 300 SO FALKENST	Sumpskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
18_9	Ö. Ö Haninge kyrka	Gamla friska-torra lövskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
19_1	SUMPSKOG 300M V STUFFARS	Sumplövskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
19_10	Strandängar Sandemar	Strandängar-hävdade våtmarker	Klass 1. Högsta naturvärde – riksintresse
19_11	Karlslund	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
19_12	KARLSLUND - EKHAGEN	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
19_13		Strandängar-hävdade våtmarker	Klass 1. Högsta naturvärde – riksintresse
19_14	Sandemar	Strandängar-hävdade våtmarker	Klass 1. Högsta naturvärde – riksintresse
19_15		Betade skogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
19_16	LÖVSKOG 100 M VÄST SKÄLBRUNN	Gamla friska-torra lövskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
19_17	EKHAGE RYSSES- EKSTA	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse

ID	Namn	Huvudnaturtyp	Naturvärdesklass
19_19	Olsholmen	Diverst område med många naturtyper	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
19_2	Tjursjön	Sumplövskogar	Klass 4. Naturvärde – lokal betydelse
19_20		Strandängar-hävdade våtmarker	Klass 1. Högsta naturvärde – riksintresse
19_21		Öppna torra-friska hävdade marker	Ej klassad
19_22	GAMLA EKAR SYDOST OLSHOLMEN	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 1. Högsta naturvärde – riksintresse
19_23	BARRSKOG I BRANTER Ö BJÖRNÖ	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
19_24	BARRSKOG I BRANTER Ö BJÖRNÖ	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
19_25	Vaxnäs	Trädbärande hävdade marker	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
19_26	Stegsholm	Trädbärande hävdade marker	Klass 1. Högsta naturvärde – riksintresse
19_27	Stegsholm	Trädbärande hävdade marker	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
19_28	Stegsholm	Trädbärande hävdade marker	Klass 1. Högsta naturvärde – riksintresse
19_29	Stegsholm	Trädbärande hävdade marker	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
19_30	Stegsholm	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 1. Högsta naturvärde – riksintresse
19_3	Ävjabro	Sumplövskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
19_31	200 m NO om Apelviksholme	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
19_32	Stegsholm	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 1. Högsta naturvärde – riksintresse
19_33	100 m NO om Orsängen	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
19_34	Norr om Ljushagen	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
19_35	Askvik	Strandängar-hävdade våtmarker	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
19_36	Fornborg 800 m SV Kärrmaräng	Skog	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
19_37	Frönäs	Sumplövskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
19_38	Skälåkersholme	Gamla friska-torra lövskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
19_39	800 m V om Fröberg	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
19_4	Väsby	Sumplövskogar	Klass 4. Naturvärde – lokal betydelse
19_40	Askvik	Öppna torra-friska hävdade marker	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
19_41	300 m S om Skälåkersholme	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
19_5	Sandemar	Trädbärande hävdade marker	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
19_6		Strandängar-hävdade våtmarker	Klass 1. Högsta naturvärde – riksintresse

ID	Namn	Huvudnaturtyp	Naturvärdesklass
19_8	Ösby bro	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
19_9	Sandemar	Strandängar-hävdade våtmarker	Klass 1. Högsta naturvärde – riksintresse
20_1	Sandemar	Öppna torra-friska hävdade marker	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
20_10		Strandängar-hävdade våtmarker	Klass 1. Högsta naturvärde – riksintresse
20_11	Sandemar	Betade skogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
20_12	Sandemar	Strandängar-hävdade våtmarker	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
20_13		Strandängar-hävdade våtmarker	Klass 1. Högsta naturvärde – riksintresse
20_14		Strandängar-hävdade våtmarker	Klass 1. Högsta naturvärde – riksintresse
20_15	Sandemar	Öppen torr/friskäng	Klass 1. Högsta naturvärde – riksintresse
20_16	Strandängar Sandemar	Strandängar-hävdade våtmarker	Klass 1. Högsta naturvärde – riksintresse
20_17	Strandängar Sandemar	Strandängar-hävdade våtmarker	Klass 1. Högsta naturvärde – riksintresse
20_18	Sandemar	Strandängar-hävdade våtmarker	Klass 1. Högsta naturvärde – riksintresse
20_19	Sandemar	Betade skogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
20_2	Sandemars allé	Ädellövträd	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
20_20	Skog Sandemar	Betade skogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
20_21	Sandemar	Betade skogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
20_22	HÖJD PÅ ÖSTRA GUNNARSHOLMEN	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
20_23	Skraken	Skär	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
20_24	Ersholmen	Skär	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
20_25	FÅGLARÖ	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
20_26	FÅGLARÖ	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
20_27	300 m V om Havtornsudd	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
20_28	Havtornsudd	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
20_29	Havtornsudd	Diverst område med många naturtyper	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
20_30	Hässelmara, Ornö	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
20_3	Sandemar	Öppna torra-friska hävdade marker	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
20_31	Sjövik Ornö	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse

ID	Namn	Huvudnaturtyp	Naturvärdesklass
20_5	Sandemar	Strandängar-hävdade våtmarker	Klass 1. Högsta naturvärde – riksintresse
20_6		Strandängar-hävdade våtmarker	Klass 1. Högsta naturvärde – riksintresse
20_7		Strandängar-hävdade våtmarker	Klass 1. Högsta naturvärde – riksintresse
20_8	Sandemar strandängar	Strandängar-hävdade våtmarker	Klass 1. Högsta naturvärde – riksintresse
20_9		Strandängar-hävdade våtmarker	Klass 1. Högsta naturvärde – riksintresse
21_10	Svinåker 1:1	Skog	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
21_1	Genböte	Skär	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
21_11	Ornöboda	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
21_12	ÄDELLÖVSKOG VID LERSUNDET	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
21_13	VÄSTERNORSGÄRDET & BRAKTRÄSK	Gamla friska-torra lövskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
21_14	Kymmendö	Strandängar-hävdade våtmarker	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
21_15	VÄSTERNORSGÄRDET & BRAKTRÄSK	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
21_16	VÄSTERNORSGÄRDET & BRAKTRÄSK	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
21_17	Svinåker 3	Öppna torra-friska hävdade marker	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
21_18	956 Svinåker 2 ("Västernorsgärdet")	andra öppna marker	Klass 4. Naturvärde – lokal betydelse
21_19	MULMEK VID KYMMENDÖ GÅRD	Ädellövträd	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
21_2	ORNÖKROGEN	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
21_20	JÄTTEEKEN VID KÄRRET	Ädellövträd	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
21_21	Kymmendö	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 4. Naturvärde – lokal betydelse
21_22	SVINÅKER - TORBERGET	Gamla friska-torra lövskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
21_23	VÄSTERNORSGÄRDET & BRAKTRÄSK	Ädellövträd	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
21_24	EK SÖDER OM KYMMENDÖ GÅRD	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
21_25	Norrviken	Ädellövträd	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
21_26		andra öppna marker	Klass 4. Naturvärde – lokal betydelse
21_27	SVINÅKER - TORBERGET	Gamla friska-torra lövskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
21_28	Svinåker 4	Trädbärande hävdade marker	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
21_29	BÄCK HEMTRÄSKET-SÖDERVIKEN	Sumpskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
21_30	GAMMAL BARRSKOG N NYBYSJÖN	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse

ID	Namn	Huvudnaturtyp	Naturvärdesklass
21_31	Nybysjön	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
21_32	400 M VÄSTER OM JUDEVIKEN	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
21_33	LÖVRIK BARRSK. N FIVERSÄTTRA	Gamla friska-torra lövskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
21_34	Sumpskog Västergården 2, Ornö	Sumpskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
21_4	LÖVRIK BARRSKOG NORR TOREN	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
21_5	Västerholmen	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
21_6	Norrviken	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
21_7		Strandängar-hävdade våtmarker	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
21_8	LÖVRIK BARRSKOG NORR TOREN	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
21_9		Betade skogar	Ej klassad
22_1	Kvarnön	Skär	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
22_2	TALLSKOG PÅ STORA LÖKHOLMEN	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
22_3	HAMLAD ASK STORA LÖKHOLMEN	Ädellövträd	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
22_4	Kymmendö	Betade skogar	Ej klassad
22_5	BRANT KYMMENDÖ-BUNSÖ	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
22_6	Långholmen	Skär	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
22_7	LITEN BRANT NORDVÄ. GETPINAN	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
22_8	SPRICKDAL PÅ ÖSTRA KVARNÖN	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
22_9	LÖVSKOG ÖSTER TORPET KVARNÖ	Gamla friska-torra lövskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
23_10	1 KM NV.HEMFOSA STN.	Sumplövskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
23_1		Skog	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
23_11	650 M NO.SJÖGRENSTORP	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
23_12	Våtmark 511 Skogstorpsmossen	Sumpbarrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
23_13	Transjön	Sumplövskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
23_14	550 M VNV.HEMFOSA STN.	Sumpskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
23_15	Hemfosa	Gamla friska-torra lövskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
23_16	Skogstorp	Sumplövskogar	Klass 4. Naturvärde – lokal betydelse
23_17	500 m SO Hemfosa atn.	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse

ID	Namn	Huvudnaturtyp	Naturvärdesklass
23_19	Södra Bråtenskärr	Sumpskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
23_20	S.LÅNGMOSSEN	Sumpbarrskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
23_2	Vädersjön S	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
23_21	Hemfosa	Gamla friska-torra lövskogar	Klass 4. Naturvärde – lokal betydelse
23_22	Hemfosa	Öppna torra-friska hävdade marker	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
23_3	500M V SÖDERÄNDAN	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
23_4	350 M S.LILLA VÄDERSJÖN	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
23_5	Våtmark 510		Ej klassad
23_6	700 M NNO.TRANSJÖN	Sumpskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
23_7	1,6 KM NNV.HEMFOSA STN.	Sumplövskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
23_8	800 m NO Transjön	Sumpbarrskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
23_9	550 m NO Transjön	Sumpbarrskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
24_1	V STORA VÄDERSJÖN	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
24_10	1.3km vsv Gustavsberg	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
24_11	650 M ONO.EKEBY	Gamla friska-torra lövskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
24_12	Ekeby	Sumplövskogar	Klass 4. Naturvärde – lokal betydelse
24_13	Utlida	Skog	Ej klassad
24_14	Utlida	Öppna torra-friska hävdade marker	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
24_16	Utlida	Trädbärande hävdade marker	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
24_17	Gruvgården	Öppna våtmarker	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
24_18	200M N GRUVGÅRDEN	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
24_19	150M N GRUVGÅRDEN	Sumplövskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
24_2	250M V KÄRRHAGEN	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
24_20	1 KM S.EKEBY	Gamla friska-torra lövskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
24_21	Ö.TYBERGET	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
24_22	Träsksjön	Sumplövskogar	Klass 4. Naturvärde – lokal betydelse
24_23	N.STUBBENSTORP	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
24_24	150 M N.O.LUGNET	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
24_25	Bråten	Gamla friska-torra lövskogar	Klass 4. Naturvärde – lokal betydelse
24_26	Dammborg	Gamla friska-torra lövskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse

ID	Namn	Huvudnaturtyp	Naturvärdesklass
24_28	Västnora	Ädellövträd	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
24_29		Oklassad gräsmark	Ej klassad
24_30	N.O.ÅSNÄS	Sumplövskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
24_3	350M SSV STORA VÄDERSJÖN	Sumplövskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
24_31	KYRKBACKEN	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
24_32	Näset SV	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
24_33	Ö.DIKARTORP	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
24_34		Oklassad gräsmark	Ej klassad
24_35	V Östnora camping	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
24_36	987 Häringe	andra öppna marker	Klass 4. Naturvärde – lokal betydelse
24_4	400M SO VÄDERSJÖN	Sumplövskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
24_5	350M SSO SÖDERÄNDAN	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
24_6	500M SO SÖDERÄNDAN	Sumplövskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
24_7	350M NV GUSTAVSBERG	Skog	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
24_8	1,1 KM VSV GUSTAVSBERG	Skog	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
24_9	750M VSV GUSTAVSBERG	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
25_10		Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
25_1	Västerhaninge-berga	Öppna torra-friska hävdade marker	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
25_11	Mosse, Vitsgarn	Öppna våtmarker	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
25_2	Berga allé	Ädellövträd	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
25_3	Årsta, "Söderhagen"	Trädbärande hävdade marker	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
25_4	Bergaravinen	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
25_5	Berga	Sumpskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
25_6	Näringsberget	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
25_7		Skog	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
25_8	Näringsberget	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
25_9	Sjöstugan	Trädbärande hävdade marker	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
26_10		Skog	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse

ID	Namn	Huvudnaturtyp	Naturvärdesklass
26_11	Ekinge Gård	Trädbärande hävdade marker	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
26_12	300 m öst om Dyviksmar	Skog	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
26_13	Spjutsundängen	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
26_14	200 m V om Ängemaren	Sumplövskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
26_2	HASSELLUND VID HÖNSVIKEN	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
26_4	Strymningevik	Sumplövskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
26_6	TALL STRANDEN Ö STYMNINGEVIK	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
26_7	Frönäs	Trädbärande hävdade marker	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
26_8	Norr om Långängen	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
26_9	Sunnanstund	Strandängar-hävdade våtmarker	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
27_10	600 m VSV Långgarnsudd	Sumplövskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
27_1	Askvik	Öppna torra-friska hävdade marker	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
27_11	500 m SV om Långgarnsudd	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
27_12	Stora Rotholmen	Sumplövskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
27_13	Östra Fjäderholmen	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
27_14	Fjäderholmarna Stora Rotholmen	Skär	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
27_15	Västra Fjäderholmen	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
27_16	Björkö	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
27_2	600 m OSO Övre Bihangen	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
27_3	Skälåker	Gamla friska-torra lövskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
27_4	100 m norr om Långängen	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
27_5	700 m Ö om Nedre Bihanget	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
27_6	200 m norr om Bredberg	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
27_7	Långgarnsholmen	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
27_8	700 m OSO Långgarnsholmen	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
27_9	200 m S om Långgarnsholmen	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
28_1	Ö. Hässelmara, Ornö	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse

ID	Namn	Huvudnaturtyp	Naturvärdesklass
28_11	BLANDSK.250M NV FRÄKENBOTTEN	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
28_12	Torsnäs	Öppna torra-friska hävdade marker	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
28_2	ALKÄRRET	Sumplövskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
28_3	SUMPSKOG 500 M NO MÖRBY	Sumpbarrskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
28_4	300 m N om Mörby gård	Sumpbarrskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
28_5	BRANT 250 M V OM LERTRÄSK	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
28_6	Mörby	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
28_7	SUMPSKOG 200M V LERVASSATRÄS	Sumplövskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
28_8	100 m N om Gumsmossen	Sumplövskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
28_9	300 m SO om Gumsmossen	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
29_10	550 m NNO Södergården	Sumplövskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
29_1	TALLMOSSE 1 KM OST LADÄNGEN	Sumpbarrskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
29_11	PRÄSTÖN	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
29_12	Mefjärd	Ädellövträd	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
29_13	ASPRIK BRYNSKOG PÅ MEFJÄRD	Gamla friska-torra lövskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
29_14	LADVARPET	Sumplövskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
29_15	SOLITÄR EK PÅ MEFJÄRD	Ädellövträd	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
29_16	HAMLAD ASK VID MOROTSVIK	Ädellövträd	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
29_17	BARRSKOG 250 M NORR SUNDET	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
29_18	BARRSKOG 500 M SÖ. MOROTSVIK	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
29_19	Ornö kyrka	Ädellövträd	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
29_2	Sumpskog Västergården, Ornö	Sumpskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
29_20	Stora och Lilla Sandböte	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
29_21	Stora och lilla Svinskär	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
29_3	ALSUMPSKOG 1 KM NORR MYRORNA	Sumplövskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
29_4	ALSUMPSKOG 1 KM NORR MYRORNA	Sumplövskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
29_5	BJÖRNMOSSEN	Sumplövskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse

ID	Namn	Huvudnaturtyp	Naturvärdesklass
29_7	Nedre Åvassa 1 (Lustehagen)	Trädbärande hävdade marker	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
29_8	700 m NNO Södergården	Sumpbarrskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
29_9	400 m NV Myrorna	Sumplövskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
30_1	ÄNGSHOLMEN VID FIVERSÄTRAÖN	Gamla friska-torra lövskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
30_2	Fjärdlång	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
30_3	Fjärdlång	Diverst område med många naturtyper	Klass 4. Naturvärde – lokal betydelse
30_4	Fjärdlång	Sumpskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
33_1	Sotholmen	Gamla friska-torra lövskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
33_10	Häringe	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 1. Högsta naturvärde – riksintresse
33_11	500m SSO Eknäs	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 1. Högsta naturvärde – riksintresse
33_12	Ö.DIKARTORP	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
33_13	Häringe	Skär	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
33_14	V torpet Bobäcken	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 1. Högsta naturvärde – riksintresse
33_15	600m S Eknäs	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
33_16	Bobäcken	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
33_17	NNO Sotholmsviken	Betade skogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
33_18	150m ONO Sotholmsviken	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
33_19	Ö Sotholmsviken	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
33_20	Allund N Storbacksviken	Sumplövskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
33_2	Häringe	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
33_21	Häringe	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 1. Högsta naturvärde – riksintresse
33_22	Betsholmen	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
33_23	Ekhage Ö Bobäcken	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 1. Högsta naturvärde – riksintresse
33_24	500m NNV Häringe slott	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
33_25	S Bobäcken	Sumplövskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
33_26	SO Bobäcken	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
33_27	Alstrandskog SO Bobäcken	Sumplövskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse

ID	Namn	Huvudnaturtyp	Naturvärdesklass
33_29	Häringe	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
33_3	Fornborg ö Åmunsfjärd	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
33_30	900m V Häringe slott	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
33_31	Hästholmens norra del	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
33_32	1km Ö Häringe slott	Ädellövträd	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
33_33	NV. delen av Hästholmen	Sumplövskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
33_34	Våtmark på västra Hästholmen	Öppna våtmarker	Klass 1. Högsta naturvärde – riksintresse
33_35	NV Aludden	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
33_36	Hästholmens centrala del.	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
33_37	Bergbrant Ö Häringe	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
33_38	1km OSO Häringe slott	Sumplövskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
33_39	Aludden	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
33_40	Hästholmens centrala del	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
33_4	500m nv Vamholmen	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
33_41	1km OSO Häringe slott.	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
33_42	Hästholmens centrala del	Sumplövskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
33_43	Aludden	Sumplövskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
33_44	V Aludden	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
33_45	SV delen av Hästholmen	Sumplövskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
33_46	Södra delen av Hästholmen	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
33_47	800m SSO Häringe	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 1. Högsta naturvärde – riksintresse
33_48	Strandskog SSV Häringe slott	Sumplövskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
33_49	Åkerholme N Byholmen	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 1. Högsta naturvärde – riksintresse
33_5	Ekhage SV Eknäs	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 1. Högsta naturvärde – riksintresse
33_50	SÖ delen av Hästholmen	Sumplövskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
33_51	800m S Häringe slott	Sumplövskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
33_52	V Lastrumsdal	Sumplövskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse

ID	Namn	Huvudnaturtyp	Naturvärdesklass
33_54	NO Hansviken	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
33_55	NV delen av Byholmen	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 1. Högsta naturvärde – riksintresse
33_56	BARRSKOG I BRANT,VÄSTEREDVIK	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
33_57	Häringe	Gamla friska-torra barrskogar	Ej klassad
33_58	ONO Hansviken	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
33_59	Hällmark vid Byholmen	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
33_6	1.1km N Häringe slott	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 1. Högsta naturvärde – riksintresse
33_60	Byholmen	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 1. Högsta naturvärde – riksintresse
33_61	Ö Hansviken	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
33_62	600m V Bukvärken	Sumplövskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
33_63	Bukvärken	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
33_64	Långgarn	Gamla friska-torra lövskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
33_65	Byholmen	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
33_66	400m V Bukvärken	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
33_67	Strandzon V Bukvärken	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
33_68	500m NNV Lilla Örholmen	Sumplövskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
33_69	SSO Hansviken	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
33_70	500m N Mödomen	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
33_7	800m vnv Vamholmen	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
33_71	ASP VID KYRKBRINK	Gamla friska-torra lövskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
33_72	Långgarn	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
33_73	800m NNV Näsudden	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
33_74	BRYNSKOG MARSUNDSVIKEN-LÅNGG	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
33_75	NNV Källviken	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
33_76	Långgarn	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
33_77	SV Lilla Örholmen	Sumplövskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
33_78	Stora Örholmen	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
33_79	N Mödomen	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse

ID	Namn	Huvudnaturtyp	Naturvärdesklass
33_8	Bergbrant ö Åmunsfjärd	Gamla friska-torra lövskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
33_81	ASK VID SVINVIKEN	Ädellövträd	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
33_82	Häringe	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
33_83	Häringe	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
33_9	150m NO torpet Bobäcken	Gamla friska-torra lövskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
34_10	Mickrums gård	Trädbärande hävdade marker	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
34_1	Björnholmen	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
34_11	BRANT VID SVARTA HÅLET	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
34_12	Svarta hålet	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
34_13	BRANT VID SVARTA HÅLET	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
34_14		Gamla friska-torra lövskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
34_15	Ludvigsberg	Öppna torra-friska hävdade marker	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
34_16	Ludvigsberg	Ädellövträd	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
34_17	BRANT VID JOHANNESDAL	Ädellövträd	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
34_2	Torpa skog	Gamla friska-torra lövskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
34_3	Torpa skog	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
34_4	TORPA SKOG	Gamla friska-torra lövskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
34_5	Torparträsk	Sumpskogar	Klass 4. Naturvärde – lokal betydelse
34_6	Jeppes udde	Betade skogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
34_7	Valinge	Trädbärande hävdade marker	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
34_8	ASPRIKT BRYN NORDV BJÖRKEDAL	Gamla friska-torra lövskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
34_9	Svarta hålet	Sumpbarrskogar	Klass 4. Naturvärde – lokal betydelse
35_10	Norra udden	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
35_1	Vitsgarn	Strandängar-hävdade våtmarker	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
35_11	S Flundervarpet	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
35_12	S Norra udden	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
35_13		Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
35_14	Ö Aludden	Gamla friska-torra lövskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse

ID	Namn	Huvudnaturtyp	Naturvärdesklass
35_16	SV Båthamnsholmen	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
35_17	Näsängen 1	Trädbärande hävdade marker	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
35_2	Vitsgarn	Gamla friska-torra lövskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
35_3	Vitsgarn	Betade skogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
35_4	Björnholmen	Öppna torra-friska hävdade marker	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
35_5	Björnholmen	Ädellövträd	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
35_6	Björnholmen	Strandängar-hävdade våtmarker	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
35_7	Björnholmen	Öppna torra-friska hävdade marker	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
35_8		Strandängar-hävdade våtmarker	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
35_9	BARRSKOG I BRANT S SANDVIK	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
36_1	Stora Mysingsholm	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
37_10	Alkärret	Sumplövskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
37_1	STORRUM	Gamla friska-torra lövskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
37_11	Ruinängen	Trädbärande hävdade marker	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
37_12	Svinåker 5, Mane äng	Trädbärande hävdade marker	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
37_13	Sundby 5	Trädbärande hävdade marker	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
37_14	Varnö ängsholme	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
37_2	VARNÖMAGEN	Sumplövskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
37_3	Maren	Trädbärande hävdade marker	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
37_4	200m SO Varnömagen	Sumplövskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
37_5	Maren	Trädbärande hävdade marker	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
37_6	Sundby 3	Öppna torra-friska hävdade marker	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
37_7	Sundby 2, "Stenhusängen 2"	Öppna torra-friska hävdade marker	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
37_8	Sundby 1	Öppna torra-friska hävdade marker	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
37_9	NO Alkärret	Sumplövskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
38_1	BARRSKOG SÖDER OM SÖDRA SAND	Sumpbarrskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
38_2	Nedergårdsö	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse

ID	Namn	Huvudnaturtyp	Naturvärdesklass
38_4	SÖDRA NEDERGÅRDSÖ	Sumpskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
39_1	Fjärdlång	Sumplövskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
39_2	Fjärdlång	Sumplövskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
39_3	VALÖN	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
39_4	Skogs-Rökan	Gamla friska-torra lövskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
41_1	SV Guldbodasjön	Sumplövskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
41_2	Ö Uddsjön	Sumplövskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
41_3		Skog	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
42_1	Götängen	Sumpskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
42_10	Tuppudden	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
42_11		Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
42_12	Arbottna gård	Ädellövträd	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
42_13	Arbottna 1	Öppna torra-friska hävdade marker	Klass 1. Högsta naturvärde – riksintresse
42_14	Arbottna	Diverst område med många naturtyper	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
42_15	Torsnäsberget	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
42_16	S Guldbodasjön	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
42_17	Lövhagsberget	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
42_18	Furholmen mfl	Skär	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
42_2	Mälby	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 4. Naturvärde – lokal betydelse
42_3	Nygårdsbacke	Öppna torra-friska hävdade marker	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
42_4	Björkholmen,	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
42_5	300 m NV om Yttre Svepen	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
42_6	Balsberget	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
42_7	Grytholmen	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
42_8	Runeborg	Saknas	Ej klassad
42_9	Runeborg	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
43_10	400 m NNO Kapellgärdet	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
43_1	Näsängen 1	Strandängar-hävdade våtmarker	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse

ID	Namn	Huvudnaturtyp	Naturvärdesklass
43_12	250 m NO Kapellgärdet	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
43_13	Kapellgärdet	Gamla friska-torra lövskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
43_14	SO Kapellgärdet	Gamla friska-torra lövskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
43_15	150 m SV Kapellgärdet	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
43_16	S delen av Kapellön	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
43_2	S Hagen	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
43_3	450 m V Mellanholmen	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
43_4	Näsängen	Strandängar-hävdade våtmarker	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
43_5	N Uggleviken	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
43_6	V Hornskroken	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
43_7	N Ledsundsudden	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
43_8	500 m S Ledsund	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
43_9	600 m NNO Kapellgärdet	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
44_10	500 m O om Skaftängen	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
44_1	Västra Runmaren	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
44_11	Östra Myrängsudd	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
44_12	300 m NO om Trema gärde	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
44_13	ÖSTRA MYNÄSUDD	Sumplövskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
44_14	200 m N om Spränga brygga	Ädellövträd	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
44_15	Trema gärde	Öppna torra-friska hävdade marker	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
44_16	Utö	Öppna våtmarker	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
44_17	Trema 6, "Trema ängar"	Trädbärande hävdade marker	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
44_18	600 m O om Spränga brygga	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
44_19	Skolan	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
44_2	100 m NV om Gruvbryggan	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
44_3	EKSKOG PÅ STORA ÄNGSHOLMEN	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
44_4	EK PÅ LILLA ÄNGSHOLMEN	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse

ID	Namn	Huvudnaturtyp	Naturvärdesklass
44_6	Ängsholmarna, Utö	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
44_7	Öst Skattängsbergen	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
44_8	200 m SO om Liljebergsgruvan	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
44_9	Trema skog, Utö	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
45_1	Järnholmen	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
45_10	Utö	Öppna våtmarker	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
45_11	Utö	Öppna våtmarker	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
45_12	Utö	Öppna våtmarker	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
45_13	Utö	Sumplövskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
45_14	Utö	Öppna våtmarker	Ej klassad
45_15	100 m S om Trema gärde	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
45_2	Östra bergen	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
45_3	Trema 1	Öppna torra-friska hävdade marker	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
45_4	Krokarna	Öppna torra-friska hävdade marker	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
45_5	Branter längs Norra skogen	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
45_6		Öppna torra-friska hävdade marker	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
45_7	200 m S om Nyängen	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
45_8	Utö	Öppna våtmarker	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
45_9	200 m NO om Silvergruvan	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
47_1	Långskär, Norstensgruppen	Gamla friska-torra barrskogar	Ej klassad
49_1	BRANT PÅ BERGHOLMEN	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
50_1	BRANTER PÅ LACKA	Skog	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
51_1	Ängsholmen	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
51_10	200 m NV om Norrängen	Gamla friska-torra lövskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
51_11	Ålö 2	Öppna torra-friska hävdade marker	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
51_12	300 m öst om Oxhagen	Betade skogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
51_13	300 m väst om Oxhagen.	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
51_14	VÅTMARK VID BYVIKEN	Strandängar-hävdade våtmarker	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse

ID	Namn	Huvudnaturtyp	Naturvärdesklass
51_16	500 m OSO Stora Göljan	Sumplövskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
51_17	200 m N om Skutviksbergen	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
51_18	Kvarnkärr	Sumplövskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
51_19	Rånö	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
51_2	Ängsholmen	Diverst område med många naturtyper	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
51_20	Ålö 1	Trädbärande hävdade marker	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
51_21	Kinnekulle - Syltbotten	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
51_22	Brända bergen	Skog	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
51_23	Kinnekulle - Syltabottnen	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
51_24	Kärr på Ålö, vsv Kinnekull	Öppna våtmarker	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
51_25	Korskällan	Sumpskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
51_26	200 m V om Vreta	Skog	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
51_27	500 m NO om Båtviken	Sumplövskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
51_28	400 m V om Finnskogsberget	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
51_29	Södermarsholmen	Skog	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
51_3	100 m SO om Gammelhamn	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
51_30	Ålö	Sumplövskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
51_31	Öst om Båtviken	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
51_4	Hästholmen, Rånö	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 4. Naturvärde – lokal betydelse
51_5	Rånö gård	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
51_6	500 m S om Sumpviken	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
51_7	200 m SO om Fisket	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
51_8	500 m Sv om Fisket	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
51_9	Utö skjutfält	Diverst område med många naturtyper	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
52_1	600 m V om Spränga brygga	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
52_10	Dalkarlskärret sv Utö kyrka	Öppna våtmarker	Klass 4. Naturvärde – lokal betydelse
52_11	Utö skjutfält	Öppna torra-friska hävdade marker	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
52_12	Utö skjutfält, O. om skogen	Öppna torra-friska hävdade marker	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse

ID	Namn	Huvudnaturtyp	Naturvärdesklass
52_14	Stackkärrsglo, Utö	Öppna våtmarker	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
52_15	Hamnudden	Sumpskogar	Klass 4. Naturvärde – lokal betydelse
52_16	Stora Fly	Öppna våtmarker	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
52_2	Trema Ö, Utö	Sumplövskogar	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
52_3	Trema V, Utö	Sumplövskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
52_4	Edesnäs allé	Ädellövträd	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
52_5	500 m NV om Käringnäset	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
52_6	300 m O om Rödalogsberget	Sumplövskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
52_7	Våtmark vid Södra Fladen, Utö	Öppna våtmarker	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
52_8	300 m N. om Sjödalsholmen	Sumplövskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
52_9	Våtmark Utö	Öppna våtmarker	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
53_1	Löjskär norra delen	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
53_2	Löjskär södra delen	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
56_10	Öst Dämbviken	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
56_1		Skog	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
56_2	Ängsholmen 100 m SV Marhålet	Ädellövskogar, ej hävdade	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
56_3	100 m SV om Marhålet	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
56_4	Norr Östermar	Gamla friska-torra lövskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
56_5	Östermar, Nåttarö	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
56_6	Sumpskog Nåttarö, V Östermar	Sumpskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
56_7	BJÖRKSKÄR	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
56_8	Örudden, Nåttarö	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
56_9	Blåbärsmossen - Vänsvikskärr	Sumpbarrskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
57_1	600 m NNO om Kapelludden	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
57_2	200 m NO om Tymar	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
57_3	Storsand, Ålö	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
57_4	Norr om Storsand	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse

ID	Namn	Huvudnaturtyp	Naturvärdesklass
57_6	STORA BJÖRN	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
59_1	Mällsten	andra öppna marker	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
60_1		Skog	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
60_2		Skog	Klass 2. Mycket högt naturvärde – länsintresse
60_3		Skog	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
60_4	Blåbärsmossen - Vänsvikskärr	Sumpbarrskogar	Klass 3. Högt naturvärde - kommunalt intresse
60_5	Morängsvik, Nåttarö	Sumplövskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse
60_6	200 m NNV Morängsvik	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
60_7	Norr om Apelvikarna	Gamla friska-torra barrskogar	Klass 2, mycket högt naturvärde - länsintresse
60_8	Morängsvik, Nåttarö	Sumplövskogar	Klass 3. Högt naturvärde – kommunalt intresse

Haninge kommun **Postadress**: 136 81 Haninge **Telefon:** 08-606 70 00 **E-post:** haningekommun@haninge.se

Dnr KS 2016/134

§ 149 Redovisning av 2015 års vänortsarbete

Sammanfattning

2015 års vänortsutbyte har skett enligt bilagd redovisning. Vänortsutbyte har endast skett med två av våra vänorter, Ishöj och Formia. Det var likartat för 2014.

Underlag för beslut

- Redovisning av 2015 års vänortsarbete, 2016-03-07

Överläggningar i kommunstyrelsen

Alexandra Anstrell (M), Tobias Hammarberg (L) och Marie Litholm (KD) hemställer om att få lämna ett särskilt yttrande (bilaga) vilket kommunstyrelsen medger.

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige

Kommunfullmäktige beslutar

1. Redovisningen godkänns.

Överläggningar i kommunfullmäktige

Meeri Wasberg (S) yrkar med instämmande av Alexandra Anstrell (M) och Sahir Drammeh (MP) bifall till kommunstyrelsens förslag.

Alexandra Anstrell (M), Marie Litholm (KD) och Tobias Hammarberg (L) hemställer om att få lämna ett gemensamt särskilt yttrande.

Ordföranden konstaterar att det bara finns ett förslag till beslut - kommunstyrelsens - och finner att fullmäktige beslutar i enlighet med förslaget. Därefter finner ordföranden att fullmäktige medger att Alexandra Anstrell (M), Marie Litholm (KD) och Tobias Hammarberg (L) lämnar ett gemensamt särskilt yttrande.

Kommunfullmäktiges beslut

1. Redovisningen godkänns.
2. Alexandra Anstrell (M), Marie Litholm (KD) och Tobias Hammarberg (L) medges lämna ett gemensamt särskilt yttrande (bilaga).

_____

Expedieras: Akt

Särskilt yttrande

§ 149
Kommunfullmäktige
2016-04-18

-TREPARTIALLIANSEN-

Redovisning av 2015 års vänortsarbete

Under ett antal år har Haninge Kommun bedrivit ett vänortsarbete med Krokom i Sverige, Formia i Italien, Haapsalu i Estland, Väståboland i Finland och Ishöj i Danmark. Syftet med vänortsarbetet har varit att skapa kontinuerliga utbyten och samarbeten. Denna rapport belyser tydligt att Vänortsutbytet inte är särskilt prioriterat eller heller kanske efterfrågat. Ett Vänortssamarbete ska generera ett ömsesidigt utbyte av erfarenheter och kunskaper samt främja utvecklingen för kommunen och dess invånare. I dagsläget gör det inte det i någon större utsträckning. Internationella kontakter ska kunna utvecklas med länder/kommuner/regioner/orter i Europa eller andra världsdelar, där det finns kunskaper och erfarenheter som kan gagna Haninge kommuns verksamhetsutveckling inom olika områden. Förvaltningarna ska kunna få möjligheter att tillföra internationella infallsvinklar och kompetenser i verksamheterna.

Vi i Trepartialliansen tycker att Haninge kommun kan driva ett internationellt arbete som syftar till att berika den egna verksamheten och skapa ett mervärde för kommunens invånare. I andra kommuner gör man det istället genom tillfälliga projekt med intressanta aktörer istället. Det kan vara en mer givande väg att gå. En översyn av kommunens vänortssamarbete behöver göras där befintliga samarbeten utvärderas och nya samarbetsformer med intressanta platser bör övervägas utifrån aktuella behov. Det ökande problemet med tiggare och illegala bosättningar i Haninge skulle exempelvis kunna utgöra grunden för ett vänortsamarbete med Rumänien och skapa möjligheter för enskilda, föreningar och företag att kunna ge hjälp till självhjälp.

Martina Mossberg (M) Tobias Hammarberg (L) Marie Litholm (KD)

Haninge kommun

Kommunstyrelseförvaltningen

7 mars 2016

Samhällsutveckling
Erik Josephson

Kommunstyrelsen

Redovisning vänortsarbete 2015

I denna rapport redovisas kommunens vänortsarbete under 2015. Arbetet bedrivs i enlighet med de avtal eller samarbetsöverenskommelser som finns med respektive vänort. Rapporten innefattar framförallt den del av utbytet som sker i officiell form och regleras inom respektive avtal.

Vi har även 2015 betalat ut tre resebidrag om vardera 5 000 kr. Två av resebidragen avsåg studieresor till skolor i Spanien för att eventuellt påbörja ett närmare samarbete mellan skolorna. Det tredje bidraget gick till Serbiska barn- och ungdomsföreningen i Haninge som gjorde en studieresa till Vladicin Han och Trstenik i Serbien där man bland annat deltog i ”sång och folkdanskonsert”.

Pargas stad

Land: Finland
Folkmängd: ca15 500
År för samarbetets början: 1981
Hemsida: http://www.pargas.fi
Språk för samarbete: Svenska

Pargas stad är Haninges äldsta vänort. Kontakten etablerades 1981 och de första utbytesprogrammen gällde åren 1982-1987. Samarbetet med Pargas är i stor utsträckning kopplat till skärgårdsfrågor vad gäller den kommunala verksamheten. Samarbetet grundas idag på vänortsförbindelser som behandlades i kommunstyrelsen 1995-10-03. Nuvarande vänortsavtal går ut 2017.

Utbyte mellan Haninge och Pargas stad 2015

Inget officiellt utbyte har skett med Pargas varken under 2014 eller 2015. Vissa diskussioner fördes under 2015 för att eventuellt genomföra ett gemensamt EU-projekt inom Central Baltic programmet.

Ishöj
Land: Danmark
Folkmängd: 21 000
År för samarbetets början: 1984
Hemsida: http://www.ishoj.dk
Språk för samarbete: ”Skandinaviska”, det vill säga danska och svenska

Ishöj etablerades som vänort till Haninge i december 1984. Avtalet om vänortutbyte grundas på ett avtal som behandlades i kommunstyrelsen 1998-04-22. Nuvarande femåriga vänortsavtal går ut i augusti 2017. Ishöj ligger på ungefär samma avstånd från Köpenhamn som Haninge från Stockholm. Resan med pendeltåg från Köpenhamn till centrala Ishöj tar cirka 15 minuter.

Utbyte mellan Haninge och Ishöj 2015
Kultur- och fritidsnämndens presidium samt förvaltningschefen deltog vid Ishöjs vänortsträff den 3-4 juni. Årets tema var konst och kultur.

Två fotbollslag från Haninge deltog i fotbollsturneringen Dana Cup.

Haapsalu
Land: Estland
Folkmängd: 11 600
År för samarbetets början: 1989 (med Lääne Maakond)
Hemsida: www.haapsalu.ee
Språk för samarbete: Engelska, tolk eller i mindre utsträckning svenska

Haninge kommun har ett utbyte med Haapsalu stad 11 mil utanför Tallinn i Estland. Utbytet regleras i ett vänortsavtal som togs fram gemensamt för de båda städerna 1998. Avtalet behandlades av kommunstyrelsen 1998-12-14. Innan det aktuella avtalet bedrevs ett samarbete sedan 1989 med Lääne Maakond, vilket är den region där Haapsalu är beläget. Nuvarande femåriga vänortsavtal går ut under 2016.

Utbyte mellan Haninge och Haapsalu 2015
Inget officiellt utbyte har skett med Haapsalu varken under 2014 eller 2015.

Krokom
Land: Sverige
Folkmängd: ca 14 500
År för samarbetets början: 1998, efter tidigare samarbete i projektform, inom ramen för Svenska kommunförbundets vänortsprojekt.
Hemsida: www.krokom.se
Språk för samarbete: Svenska

Vänortsutbytet med Krokom grundar sig i ett projekt som startades av bland annat Kommunförbundet för att skapa kontakter mellan kommuner nära stora städer och kommuner med glesbygd. Efter det aktuella projektets avslut bestämde sig Haninge och Krokoms kommuner för att bedriva ett fortsatt arbete genom att teckna ett vänortsavtal, vilket behandlades av kommunstyrelsen 1998-12-14. Nuvarande femåriga vänortsavtal går ut 2018.

Utbyte mellan Haninge och Krokom 2015
Inget officiellt utbyte har skett med Krokom varken under 2014 eller 2015.

Formia
Land: Italien
Folkmängd: c:a 40 000
År för samarbetets början: 1999
Hemsida: www.comune.formia.lt.it
Språk för samarbete: Engelska eller via tolk

Formia är Haninges senaste vänort. Samarbetet initierades under 1999 genom att kontakter skapades mellan de båda orterna. Det första vänortsavtalet undertecknades 2000-04-17. Nuvarande femåriga vänortsavtal går ut i september 2017.

Utbyte mellan Haninge och Formia 2015
Något officiellt utbyte har inte skett under 2015, däremot har pensionärer från flera av Haninges SPF-föreningar under de senaste fem åren rest till vänorten Formia. Även 2015 gjorde man ett utbyte med de Italienska pensionärsföreningarna i Formia. Bland annat har de besökt den världsunika romerska vattencisternen och medeltidsborgen Castellone men även gjort intressanta utflykter i Formias omgivningar.

Förslag till beslut

Föreslås att kommunfullmäktige godkänner föreliggande rapport om vänortsarbetet 2015.

Haninge kommun

Kommunstyrelseförvaltningen

7 mars 2016

Samhällsutveckling
Erik Josephson

Kommunstyrelsen

Redovisning vänortsarbete 2015

I denna rapport redovisas kommunens vänortsarbete under 2015. Arbetet bedrivs i enlighet med de avtal eller samarbetsöverenskommelser som finns med respektive vänort. Rapporten innefattar framförallt den del av utbytet som sker i officiell form och regleras inom respektive avtal.

Vi har även 2015 betalat ut tre resebidrag om vardera 5 000 kr. Två av resebidragen avsåg studieresor till skolor i Spanien för att eventuellt påbörja ett närmare samarbete mellan skolorna. Det tredje bidraget gick till Serbiska barn- och ungdomsföreningen i Haninge som gjorde en studieresa till Vladicin Han och Trstenik i Serbien där man bland annat deltog i ”sång och folkdanskonsert”.

Pargas stad

Land: Finland
Folkmängd: ca15 500
År för samarbetets början: 1981
Hemsida: http://www.pargas.fi
Språk för samarbete: Svenska

Pargas stad är Haninges äldsta vänort. Kontakten etablerades 1981 och de första utbytesprogrammen gällde åren 1982-1987. Samarbetet med Pargas är i stor utsträckning kopplat till skärgårdsfrågor vad gäller den kommunala verksamheten. Samarbetet grundas idag på vänortsförbindelser som behandlades i kommunstyrelsen 1995-10-03. Nuvarande vänortsavtal går ut 2017.

Utbyte mellan Haninge och Pargas stad 2015

Inget officiellt utbyte har skett med Pargas varken under 2014 eller 2015. Vissa diskussioner fördes under 2015 för att eventuellt genomföra ett gemensamt EU-projekt inom Central Baltic programmet.

Ishöj
Land: Danmark
Folkmängd: 21 000
År för samarbetets början: 1984
Hemsida: http://www.ishoj.dk
Språk för samarbete: ”Skandinaviska”, det vill säga danska och svenska

Ishöj etablerades som vänort till Haninge i december 1984. Avtalet om vänortutbyte grundas på ett avtal som behandlades i kommunstyrelsen 1998-04-22. Nuvarande femåriga vänortsavtal går ut i augusti 2017. Ishöj ligger på ungefär samma avstånd från Köpenhamn som Haninge från Stockholm. Resan med pendeltåg från Köpenhamn till centrala Ishöj tar cirka 15 minuter.

Utbyte mellan Haninge och Ishöj 2015
Kultur- och fritidsnämndens presidium samt förvaltningschefen deltog vid Ishöjs vänortsträff den 3-4 juni. Årets tema var konst och kultur.

Två fotbollslag från Haninge deltog i fotbollsturneringen Dana Cup.

Haapsalu
Land: Estland
Folkmängd: 11 600
År för samarbetets början: 1989 (med Lääne Maakond)
Hemsida: www.haapsalu.ee
Språk för samarbete: Engelska, tolk eller i mindre utsträckning svenska

Haninge kommun har ett utbyte med Haapsalu stad 11 mil utanför Tallinn i Estland. Utbytet regleras i ett vänortsavtal som togs fram gemensamt för de båda städerna 1998. Avtalet behandlades av kommunstyrelsen 1998-12-14. Innan det aktuella avtalet bedrevs ett samarbete sedan 1989 med Lääne Maakond, vilket är den region där Haapsalu är beläget. Nuvarande femåriga vänortsavtal går ut under 2016.

Utbyte mellan Haninge och Haapsalu 2015
Inget officiellt utbyte har skett med Haapsalu varken under 2014 eller 2015.

Krokom
Land: Sverige
Folkmängd: ca 14 500
År för samarbetets början: 1998, efter tidigare samarbete i projektform, inom ramen för Svenska kommunförbundets vänortsprojekt.
Hemsida: www.krokom.se
Språk för samarbete: Svenska

Vänortsutbytet med Krokom grundar sig i ett projekt som startades av bland annat Kommunförbundet för att skapa kontakter mellan kommuner nära stora städer och kommuner med glesbygd. Efter det aktuella projektets avslut bestämde sig Haninge och Krokoms kommuner för att bedriva ett fortsatt arbete genom att teckna ett vänortsavtal, vilket behandlades av kommunstyrelsen 1998-12-14. Nuvarande femåriga vänortsavtal går ut 2018.

Utbyte mellan Haninge och Krokom 2015
Inget officiellt utbyte har skett med Krokom varken under 2014 eller 2015.

Formia
Land: Italien
Folkmängd: c:a 40 000
År för samarbetets början: 1999
Hemsida: www.comune.formia.lt.it
Språk för samarbete: Engelska eller via tolk

Formia är Haninges senaste vänort. Samarbetet initierades under 1999 genom att kontakter skapades mellan de båda orterna. Det första vänortsavtalet undertecknades 2000-04-17. Nuvarande femåriga vänortsavtal går ut i september 2017.

Utbyte mellan Haninge och Formia 2015
Något officiellt utbyte har inte skett under 2015, däremot har pensionärer från flera av Haninges SPF-föreningar under de senaste fem åren rest till vänorten Formia. Även 2015 gjorde man ett utbyte med de Italienska pensionärsföreningarna i Formia. Bland annat har de besökt den världsunika romerska vattencisternen och medeltidsborgen Castellone men även gjort intressanta utflykter i Formias omgivningar.

Förslag till beslut

Föreslås att kommunfullmäktige godkänner föreliggande rapport om vänortsarbetet 2015.

Särskilt yttrande

§ 90
Kommunstyrelsen
2016-04-04

-TREPARTIALLIANSEN-

Redovisning av 2015 års vänortsarbete

Under ett antal år har Haninge Kommun bedrivit ett vänortsarbete med Krokom i Sverige, Formia i Italien, Haapsalu i Estland, Väståboland i Finland och Ishöj i Danmark. Syftet med vänortsarbetet har varit att skapa kontinuerliga utbyten och samarbeten. Denna rapport belyser tydligt att Vänortsutbytet inte är särskilt prioriterat eller heller kanske efterfrågat. Ett Vänortssamarbete ska generera ett ömsesidigt utbyte av erfarenheter och kunskaper samt främja utvecklingen för kommunen och dess invånare. I dagsläget gör det inte det i någon större utsträckning. Internationella kontakter ska kunna utvecklas med länder/kommuner/regioner/orter i Europa eller andra världsdelar, där det finns kunskaper och erfarenheter som kan gagna Haninge kommuns verksamhetsutveckling inom olika områden. Förvaltningarna ska kunna få möjligheter att tillföra internationella infallsvinklar och kompetenser i verksamheterna.

Vi i Trepartialliansen tycker att Haninge kommun kan driva ett internationellt arbete som syftar till att berika den egna verksamheten och skapa ett mervärde för kommunens invånare. I andra kommuner gör man det istället genom tillfälliga projekt med intressanta aktörer istället. Det kan vara en mer givande väg att gå. En översyn av kommunens vänortssamarbete behöver göras där befintliga samarbeten utvärderas och nya samarbetsformer med intressanta platser bör övervägas utifrån aktuella behov. Det ökande problemet med tiggare och illegala bosättningar i Haninge skulle exempelvis kunna utgöra grunden för ett vänortsamarbete med Rumänien och skapa möjligheter för enskilda, föreningar och företag att kunna ge hjälp till självhjälp.

Martina Mossberg (M) Tobias Hammarberg (L) Marie Litholm (KD)

Dnr KS 2016/124

§ 150 Revidering av lokala ordningsföreskrifter för torghandel

Sammanfattning

Enligt nu gällande lokala ordningsföreskrifter för torghandel i Haninge kommun finns tre offentliga platser som ska utgöra torghandelsplatser:

- Västerhaninge centrum, södra sidan i anslutning till torg och föreningsgård

- Poseidons torg, Handen

- Dalarö torg

Stadbyggnadsnämnden har i beslut 2016-02-10, § 9, hemställt att kommunfullmäktige godkänner en revidering av de lokala ordningsföreskrifterna för torghandel. Den föreslagna revideringen innebär att följande punkt läggs till under § 2 i föreskrifterna:

- Jordbro, i anslutning till pendeltågsstationen.

Förvaltningens synpunkter

Kommunstyrelseförvaltningen har inget att invända mot stadsbyggnadsnämndens förslag att möjliggöra torghandel vid Jordbro pendeltågsstation och föreslår därför att den föreslagna revideringen av ordningsföreskrifterna fastställs att gälla fr o m 2016-05-01.

Underlag för beslut

- Stadsbyggnadsnämndens beslut 2016-02-10, § 9

- Förslag till reviderade lokala ordningsföreskrifter för torghandel i Haninge kommun (föreslagen ändring införd i § 2)

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige

Kommunfullmäktige beslutar

1. Förslag till reviderade lokala ordningsföreskrifter för torghandel i Haninge kommun fastställs att gälla fr o m 2016-

05-01. Därmed upphör nu gällande föreskrifter för torghandel att gälla.

2. Kommunens beslut att fastställa de reviderade lokala ordningsföreskrifterna för torghandel i Haninge kommun anmäls till länsstyrelsen.
3. Paragrafen förklaras omedelbart justerad.

Överläggningar i kommunfullmäktige

Göran Svensson (S) yrkar med instämmande av Sven Gustafsson (M), Tobias Hammarberg (L) och Nafi Cilgin (V) bifall till kommunstyrelsens förslag.

Ordföranden konstaterar att det bara finns ett förslag till beslut - kommunstyrelsens - och finner att fullmäktige beslutar i enlighet med förslaget.

Kommunfullmäktiges beslut

1. Förslag till reviderade lokala ordningsföreskrifter för torghandel i Haninge kommun fastställs att gälla fr o m 2016-05-01. Därmed upphör nu gällande föreskrifter för torghandel att gälla.
2. Kommunens beslut att fastställa de reviderade lokala ordningsföreskrifterna för torghandel i Haninge kommun anmäls till länsstyrelsen.
3. Paragrafen förklaras omedelbart justerad.

Expedieras: Akt

För verkställighet: Stadsbyggnadsnämnden, enheten för kommunikation och marknadsföring (för publicering i kommunens författningssamling), kansliet (för kungörelse på kommunens anslagstavla)

För kännedom: Länsstyrelsen i Stockholms län

Haninge kommun

Stadsbyggnadsförvaltningen

2016-02-10 beslut SBN § 9

Lokala ordningsföreskrifter för torghandel i Haninge kommun

Haninge kommun föreskriver följande torghandelsstadga med stöd av 1 § i förordningen (SFS 1993:1632) med bemyndigande för kommuner och länsstyrelser att meddela lokala ordningsföreskrifter enligt ordningslagen (SFS 1993:1617).

Innehåll

1 §

Utöver vad som föreskrivs i de grundläggande bestämmelserna om allmän ordning och säkerhet på offentlig plats i 3 kap. ordningslagen (SFS 1993:1617) och i kommunens lokala ordningsföreskrifter gäller dessa föreskrifter för torghandel på de av Haninge kommun utpekade torghandelsplatserna.

Torghandelsplatser

2 §

Offentliga platser inom Haninge kommun som skall utgöra torghandelsplatser är:
- Västerhaninge centrum, södra sidan i anslutning till torg och föreningsgård
- Poseidons torg, Handen
- Dalarö torg
- Jordbro, i anslutning till pendeltågsstationen

Upplåtelsetid

3 §

För ovanstående uppräknade försäljningsplatser avser upplåtelsen både fasta och tillfälliga torghandelsplatser. Torghandelsplatserna upplåtes av Haninge kommun, stadsbyggnadsförvaltningen, under bestämd tid.

Fast torghandelsplats upplåtes för period som löper på minst en (1) månad till högst ett (1)år.

Tillfällig torghandelsplats upplåtes endast för period från en (1) dag till max 20 dagar.

Saluhållande av varor på torghandelsplatsen får endast ske på för ändamålet upplåtna platser enligt vad som beskrivs och stadgas i 2 §. Platserna beskrivs också vid utlämnandet av tillståndet genom kartunderlag.

Dispositionsrätten upphör automatiskt att gälla utan särskild uppsägning efter upplåtelsetidens slut varefter platsen uthyres på nytt.

Vid avslutad försäljning innan avtalstidens slut, återgår torghandelsplatsen till stadsbyggnadsförvaltningen. Tillståndsinnehavaren äger då ej rätt till återbetalning för resterande tid. Stadsbyggnadsförvaltningen äger också rätten att omedelbart uthyra torghandelsplatsen till annan person.

Har tillståndsinnehavaren ej intagit torghandelsplatsen det datum som överenskommits vid tecknande av avtal återgår torghandelsplatsen till stadsbyggnadsförvaltningen. Stadsbyggnadsförvaltningen äger då rätten att omedelbart uthyra torghandelsplatsen till annan person.

Krav på sökande

4 §

Sökande kan vara fysisk person eller juridisk person med föreståndare för sökandes torghandelsverksamhet. Föreståndare för sökanden måste anges i ansökan samt undertecknas av behörig firmatecknare där så krävs.

Tillståndsinnehavarens rätt att använda torghandelsplatsen får inte överlåtas till annan eller upplåtas i andra hand.

Fördelning av platser

5 §

Fördelning av torghandelsplatser skall ske genom anmälningsordning. Fler än en torghandelsplats kan tilldelas samma person endast när det kan ske med hänsyn till att lediga platser finns och när så kan ske skall platserna vara belägna intill varandra i en sammanhängande yta.

Tider för försäljning

6 §

Försäljning får ske måndag – fredag klockan 08:00 – 19:00 och lördag – söndag klockan 08:00 – 17:00. Tillstånd för utökade tider får meddelas av stadsbyggnadsnämnden efter särskild ansökan.

På aftnar och helgdagar får inte försäljning pågå efter klockan 15.00.

Torghandelsplatsen får inte ianspråktagas, för till exempel uppläggning av varor, tidigare än 30 minuter före fastställd försäljningstid. Varor och redskap som är avsedda för rörelsens bedrivande skall vara bortforslade från saluplatsen senast 30 minuter efter försäljningstidens slut.

Tillståndsinnehavaren skall vara införstådd med att inskränkningar i nyttjandet av torghandelsplatsen kan ske, till exempel vid ombyggnationer och reparationer. Vid dessa tillfällen får innehavaren, om möjlighet finns, flytta torghandelsplatsen till närmast intilliggande plats.

Torgståndens utformning

7 §

På anvisade torghandelsplatser ska de varor som erbjuds till försäljning saluhållas från stadiga försäljningsstånd, eventuellt med tak av markisväv, torgvagn och enkla bord för tillfällig försäljning.

Upplåtelsen omfattar endast den yta som anges i tillståndet. Uppläggning av varor får inte ske över 140 cm från marknivå. Varor och redskap får inte placeras på de gångar som är avsedda för trafik utmed eller mellan saluplatserna.

Vid användning av gasol krävs att brandskyddsmyndighetens föreskrifter vad gäller användning av gasol följs.

Tillstånd för utökad försäljningsyta får meddelas av stadsbyggnadsnämnden efter särskild ansökan.

Renhållning

8 §

Innehavare av torghandelsplatsen skall i anslutning till platsen själv tillhanda och sätta upp lämpligt antal sopbehållare för kunder. Tillståndsinnehavare har skyldighet att senast 30 minuter efter försäljningstidens slut samla ihop avfall och annat skräp från rörelsen och tillse att platsen noggrant städas/rengörs och att soporna forslas bort.

Redskap, fordon och transporter

9 §

Under försäljningstiden får inte försäljarnas fordon framföras på försäljningsområdet. Uppställning av fordon eller släpvagn får inte heller ske utan tillståndsgivaren stadsbyggnadsförvaltningens särskilda tillstånd.

Vid framkörning för i- och urlastning (30 minuter före och efter försäljningstiden) skall det iakttas stor försiktighet. Vid tyngre lastbilstransporter skall stadsbyggnadsförvaltningen rådfrågas så att ej skador på markbeläggning uppstår.

Förbud mot försäljning av vissa varor

10 §

Varor som vid saluförandet kan befaras komma att medföra avsevärda olägenheter ur ordningssynpunkt eller varor som utgöras av knivar, sprängdeg, skjutvapen, pyrotekniska artiklar får inte säljas på torghandelsplatsen.

Försäljning av livsmedel

11 §

Vid försäljning av livsmedel gäller vad som stadgas i livsmedelslagen (SFS 2006:804) och livsmedelsförordningen (SFS 2006:813) samt de föreskrifter som meddelas med stöd av dessa.

Godkända vågar

12 §

Det ankommer på tillståndsinnehavaren att tillse att vågen som används uppfyller de krav vad gäller mätnoggrannhet, kontroll och märkning som ställs enligt SWEDAC:s föreskrifter och allmänna råd.

Kassaregister

13 §

Den som bedriver torg och marknadshandel på salutorg omfattas av regler om kassaregister enligt skatteförandelagen (2011:1244)

Avgift

14 §

För användning av torghandelsplatser äger kommunen rätt att ta ut avgift enligt lagen (1957:259) om rätt för kommun att ta ut avgift förr vissa upplåtelser av offentlig plats m.m. enligt den taxa som beslutats av kommunfullmäktige.

15 §

Elanslutning finns till vissa torgplatser. Elförbrukningsavgiften ingår ej i hyresavgiften utan debiteras separat genom avläsning av aktuell mätarställning.

Överträdelse av föreskrift

16 §

Överträdelse av föreskrifterna kan medföra återkallelse av tillståndet med omedelbar verkan, varvid någon uppsägningstid ej tillämpas.

Den som uppsåtligen eller av oaktsamhet bryter mot någon av 3 § fjärde stycket, 4 § andra stycket, 6 §, 7 §, 8 §, 9§, 10 § eller 11 § kan dömas till penningböter enligt 3 kap 22 § andra stycket ordningslagen. Vid överträdelse av 11 § och 12 § finns särskilda föreskrifter om sanktioner. I ordningslagen finns också bestämmelser om föreläggande och förverkande.

HANINGE KOMMUNSTYRELSE
Kommunstyrelseförvaltningen
2016 -02- 22
Dnr KS 2016/124

Dnr SBN 2016/27

§ 9 Lokala ordningsföreskrifter för torghandel, tillägg i § 2 – Jordbro, i anslutning till pendeltågsstationen

Sammanfattning

Önskemål finns om att tillåta torghandel i Jordbro i anslutning till pendeltåget. För att göra det möjligt föreslås ett tillägg till Haninge kommuns lokala ordningsföreskrifter för torghandel.

Förvaltningens synpunkter

Stadsbyggnadsförvaltningen eftersträvar en levande torgmiljö och vill under kontrollerade former att verksamhet så som torghandel ska finns. Torghandel vid Jordbro pendeltågstation skulle kunna berika Jordbro.

Haninge kommun har beslutat om lokala ordningsföreskrifter för torghandel med stöd 1§ i förordningen(SFS 1993:1632) med bemyndigande för kommuner och länsstyrelser att meddela lokala ordningsföreskrifter enligt ordningslagen(SFS 1993:1617).

I de lokala ordningsföreskrifterna för torghandel i Haninge kommun namnges i 2§ tre platser som ska utgöra torghandelsplatser. Dessa är idag,

- Västerhaninge centrum, södra sidan i anslutning till torg och föreningsgård
- Poseidons torg, Handen
- Dalarö torg

För att medge önskad torghandel i Jordbro krävs ett tillägg i kommunens lokala ordningsföreskrifter för torghandel.

Stadsbyggnadsförvaltningen föreslår därför att,

- Jordbro, i anslutning till pendeltågsstationen läggs till under 2§ i ”Lokala ordningsföreskrifter för torghandel i Haninge kommun.”

Underlag för beslut

- Bilaga 1 Lokala ordningsföreskrifter Haninge kommun.

Förslag till beslut

1. Stadsbyggnadsnämnden tillstyrker förslaget om att tillåta torghandel i anslutning till Jordbro pendeltågstation.
2. Stadsbyggnadsnämnden tillstyrker förvaltningens förslag att lägga till, "- Jordbro i anslutning till pendeltågsstationen" under i 2§ i "Lokala ordningsföreskrifter för torghandel i Haninge kommun".
3. Stadsbyggnadsnämnden överlämnar ärendet till kommunfullmäktige för beslut.

Trafik- och arbetsutskottets förslag till stadsbyggnadsnämnden

1. Stadsbyggnadsnämnden tillstyrker förslaget om att tillåta torghandel i anslutning till Jordbro pendeltågstation.
2. Stadsbyggnadsnämnden tillstyrker förvaltningens förslag att lägga till, "- Jordbro i anslutning till pendeltågsstationen" under i 2§ i "Lokala ordningsföreskrifter för torghandel i Haninge kommun".
3. Stadsbyggnadsnämnden överlämnar ärendet till kommunfullmäktige för beslut.

Sven Gustafsson (M) föreslår att nämnden ger förvaltnlingen i uppdras att titta på fler förslag till alternativa torghandelplatser inom kommunen.

Stadsbyggnadsnämndens beslut

1. Stadsbyggnadsnämnden tillstyrker förslaget om att tillåta torghandel i anslutning till Jordbro pendeltågstation.
2. Stadsbyggnadsnämnden tillstyrker förvaltningens förslag att lägga till, "- Jordbro i anslutning till pendeltågsstationen" under i 2§ i "Lokala ordningsföreskrifter för torghandel i Haninge kommun".

3. Stadsbyggnadsnämnden överlämnar ärendet till kommunfullmäktige för beslut.
4. Stadsbyggnadsnämnden ger förvaltningen i uppdrag att titta på flera andra lämpliga platser i kommunen för möjlighet till torghandel.

Expedieras: Akt

För verkställighet: KS/KF

Haninge kommun

Beslutande organ
Kommunfullmäktige

Dokumenttyp
Protokollsutdrag

Sida
1 (3)

Sammanträdesdatum
2016-04-18

Dnr KS 2015/452

§ 151 Revidering av kommunfullmäktiges arbetsordning

Sammanfattning

Av 5 kap 63 § kommunallagen (KL) framgår att kommunfullmäktige ska ha en arbetsordning med de föreskrifter som behövs för fullmäktiges sammanträden och handläggningen av ärendena. Haninges nuvarande arbetsordning för kommunfullmäktige utgår ifrån ett tidigare förslag till normalarbetsordning från Sveriges Kommuner och Landsting (SKL), men innehåller vissa anpassningar.

Med anledning bl a av vissa lagändringar har SKL reviderat sitt förslag till normalarbetsordning för kommunfullmäktige. I revideringsarbetet har SKL utgått ifrån innehållet i kommunallagen, utvecklingen av kommunal praxis, den kommunaldemokratiska utvecklingen och hänsyn till skiftande förutsättningar i kommunerna.

I bifogad tjänsteskrivelse redovisar kommunstyrelseförvaltningen de bestämmelser där förslaget från SKL och kommunens nuvarande arbetsordning har avvikande utformning. Under respektive bestämmelse finns förvaltningens bedömning av om en revidering av arbetsordningen bör genomföras eller inte.

Ett utkast av tjänsteskrivelsen med tillhörande bilagor har remitterats till kommunfullmäktiges presidium. Synpunkter har inkommit från presidiet och dessa har arbetats in i redovisningen i tjänsteskrivelsen. Samtliga önskemål från presidiet har tillgodosetts.

Förvaltningens synpunkter

Kommunstyrelseförvaltningen föreslår att föreliggande arbetsordning med föreslagna revideringar antas att gälla från och med 2016-05-01 samt att nuvarande arbetsordning upphör att gälla från och med samma datum.

Underlag för beslut

- Tjänsteskrivelse, daterad 2016-03-11, med SKL:s förslag redovisade och kommenterade

- Arbetsordning för fullmäktige med förslag till ändringar införda (med spårade ändringar)

- Arbetsordning för fullmäktige med förslag till ändringar införda (utan spårade ändringar)

- Förslag till normalarbetsordning från SKL

- Remissvar från kommunfullmäktiges presidium, daterat 2016-02-24

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige

Kommunfullmäktige beslutar

1. Föreliggande arbetsordning med föreslagna revideringar antas att gälla från och med 2016-05-01. Nuvarande arbetsordning upphör att gälla från och med samma datum.

Överläggningar i kommunfullmäktige

Meeri Wasberg (S) yrkar med instämmande av Martina Mossberg (M) och Marietta de Pourbaix-Lundin (M) bifall till kommunstyrelsens förslag.

Ordföranden konstaterar att det bara finns ett förslag till beslut - kommunstyrelsens - och finner att fullmäktige beslutar i enlighet med förslaget.

Kommunfullmäktiges beslut

1. Föreliggande arbetsordning med föreslagna revideringar antas att gälla från och med 2016-05-01. Nuvarande arbetsordning upphör att gälla från och med samma datum.

Expedieras: Akt

För verkställighet: Kansliet, kommunikations- och marknadsföringsenheten (för publicering i kommunens författningssamling på webben)

Utdragsbestyrkande

Haninge kommun

Kommunstyrelseförvaltningen

2016-03-11
Dnr KS 2015/452

Kansliet
Rebecca Band

Revidering av kommunfullmäktiges arbetsordning

1. Bakgrund

Av 5 kap 63 § kommunallagen (KL) framgår att kommunfullmäktige ska ha en arbetsordning med de föreskrifter som behövs för fullmäktiges sammanträden och handläggningen av ärendena. Av 64 § framgår vad som måste regleras i arbetsordningen, vilket bland annat är antal ledamöter i fullmäktige, rätten att delta i fullmäktiges överläggningar och förfarandet vid omröstningar. En arbetsordnings regler avser att komplettera lagens bestämmelser och får inte strida mot kommunallagen eller annan lag.

Haninges nuvarande arbetsordning för kommunfullmäktige utgår ifrån ett tidigare förslag till normalarbetsordning från Sveriges Kommuner och Landsting (SKL), men innehåller vissa anpassningar och tillägg (t ex en bestämmelse om frågestund/ tematimme). Med anledning bland annat av vissa lagändringar, har SKL reviderat sitt förslag till normalarbetsordning för fullmäktige. I revideringsarbetet har SKL utgått ifrån innehållet i kommunallagen, utvecklingen av kommunal praxis, den kommunaldemokratiska utvecklingen och hänsyn till skiftande förutsättningar i kommunerna. Normalarbetsordningen utgör ett exempel på hur en arbetsordning kan utformas och utrymme finns för variationer mellan olika kommuner.

I avsnitt 3 nedan redogör kommunstyrelseförvaltningen för de bestämmelser där förslaget från SKL och kommunens nuvarande arbetsordning har avvikande utformning. Under respektive bestämmelse finns förvaltningens bedömning av om en revidering av arbetsordningen bör genomföras eller inte. Redovisningen läses lämpligen parallellt med den bilagda arbetsordningen i sin helhet, där de ändringar som förvaltningen föreslår är inarbetade.

Utöver de revideringsförslag som framgår nedan, föreslår förvaltningen att ordet ”skall” i nuvarande arbetsordning genomgående ändras till ”ska”.

Slutligen noterar förvaltningen att en lagändring avseende kommunala bolag trädde i kraft efter det att SKL färdigställt sitt förslag till normalarbetsordning. Lagändringen påverkar vissa lagrumshänvisningar i arbetsordningen. Där arbetsordningen hänvisar till 3 kap 17 och 18 § KL ska det rätteligen stå 3 kap 16 a–18 b. Förvaltningen har korrigerat dessa hänvisningar i det bilagda förslaget till arbetsordning.

Postadress 136 81 Haninge
Besöksadress Rudsjöterrassen 2
Telefon Växel: 08-606 70 00 Direkt: 08-606 81 19
E-post rebecca.band@haninge.se

2. Ärendets beredning

Ett utkast av denna tjänsteskrivelse med bilagor har remitterats till kommunfullmäktiges presidium. Synpunkter har inkommit från presidiet och dessa har arbetats in i redovisningen nedan. Samtliga önskemål från presidiet har tillgodosetts. Där ingen annan notering finns i redovisningen har presidiet instämt i förvaltningens förslag.

3. Redovisning av bestämmelser i SKL:s förslag till arbetsordning som avviker från kommunens nuvarande arbetsordning, presidiets synpunkter samt kommunstyrelseförvaltningens kommentarer och bedömning

I redovisningen nedan har de paragrafer i nuvarande arbetsordning som är identiska med eller liknande de i SKL:s förslag utelämnats helt. I de paragrafer som finns med i redovisningen har på motsvarande sätt vissa delar av paragraftexten klippts bort […]. Därutöver har viss paragraftext **fetmarkerats** eller styckeindelats för att underlätta läsningen.

Där inget annat framgår är kommunstyrelseförvaltningens kommentarer baserade på SKL:s kommentarer, vilka återfinns under respektive paragraf i SKL:s förslag till normalarbetsordning för fullmäktige (s 15 och framåt). I vissa avsnitt hänvisas även till SKL:s kommentarer till kommunallagen. Då avses SKL:s Kommunallagen – Med kommentarer och praxis.[1]

ANTALET LEDAMÖTER (5 kap 1-3 §§ KL)

Nuvarande arbetsordning	SKL:s förslag
1 § Fullmäktige har 61 ledamöter. I vallagen finns det bestämmelser om antalet ersättare.	1 § Fullmäktige har *x* ledamöter.

Kommunstyrelseförvaltningens kommentar och bedömning
I SKL:s förslag hänvisas inte till vallagen vad gäller antalet ersättare. Förvaltningen ser dock inget hinder mot en sådan hänvisning i arbetsordningen och föreslår att nuvarande utformning behålls.

PRESIDIUM (5 kap 6 § KL)

Nuvarande arbetsordning	SKL:s förslag

[1] Författare Lena Dalman m fl, SKL Kommentus Media, 5:e upplagan.

Nuvarande arbetsordning	SKL:s förslag
2 § […] Presidievalen skall förrättas på ett sammanträde som hålls före utgången av **november**. Presidiet väljs för fullmäktiges löpande mandatperiod.	2 § […] Val till presidiet ska förrättas på ett sammanträde som hålls före **december** månads utgång. Vid valet bestämmer fullmäktige tiden för uppdragen. Vice ordförandena ska biträda ordföranden i uppgiften att planera och leda sammanträdet i den mån ordföranden anser att det behövs.

Kommunstyrelseförvaltningens kommentar och bedömning

Kommunallagen anger inte en tidpunkt för när presidieval senast ska ske. Med tanke på att mandatperioden genom en lagändring som trädde i kraft den 1 februari 2014 tidigarelades till den 15 oktober valåret, ser förvaltningen inte skäl att ändra från november i nuvarande arbetsordning till december.

Vad gäller längden på presidiets uppdrag framgår av kommunallagen att fullmäktige bestämmer denna. Det finns inget hinder mot att liksom i nuvarande arbetsordning ange att presidiet väljs för fullmäktiges mandatperiod. Enligt SKL:s kommentar till kommunallagen är det vanliga just att mandattiden för presidiet sammanfaller med fullmäktiges mandatperiod. Förvaltningen ser inte skäl att ändra i nuvarande arbetsordning.

Vad gäller tillägget om vice ordförandena rekommenderar förvaltningen att det införs. Presidiet är ett eget organ sedan ovan nämna lagändring den 1 februari 2014. Detta motiveras av behovet att kunna ge presidiet uppgifter för att vitalisera fullmäktiges arbete. Exempelvis kan presidiet ges en mer aktiv roll när det gäller t ex planeringen av fullmäktigearbetet. Eftersom det finns stora variationer i hur kommuner väljer att organisera sig och sitt arbete kan presidiets roll komma att variera mycket och därför har SKL valt att inte ge några förslag utöver de som finns i 2 § ovan samt i 37 § och 39 § (se förvaltningens kommentarer under dessa). Det är upp till varje kommun att fylla på med bestämmelser om presidiets arbetsuppgifter utifrån egna bedömningar av presidiets roll.

TID OCH PLATS FÖR SAMMANTRÄDENA (5 kap 7-11 §§ KL)

Nuvarande arbetsordning	SKL:s förslag
5 § Fullmäktige bestämmer för varje år antal sammanträden samt dag och tid för dessa. Det år då val av fullmäktige har ägt rum i hela landet, sammanträder nyvalda fullmäktige första gången i	5 § Fullmäktige håller ordinarie sammanträde varje månad förutom juli och augusti. För varje år bestämmer fullmäktige dag och tid för sammanträdena. De år då val av fullmäktige har ägt rum i hela landet, sammanträder det nyvalda fullmäktige första gången i

Nuvarande arbetsordning	SKL:s förslag
november. […]	**oktober**. […]

Kommunstyrelseförvaltningens kommentar och bedömning
En arbetsordning måste innehålla föreskrifter om när sammanträden ska hållas. Ordinarie sammanträde får ske mer ofta eller mer sällan än de 10 gånger per år som anges i SKL:s förslag. I Haninge håller fullmäktige sedan många år ordinarie sammanträde varje månad förutom januari, juli och augusti. Förvaltningen föreslår att detta förtydligas i arbetsordningen.

Eftersom fullmäktiges mandatperiod som följd av tidigare nämnda lagändring räknas fr o m den 15 oktober valåret föreslår förvaltningen en ändring i enlighet med SKL:s förslag, så att första sammanträdet sker i oktober.

Nuvarande arbetsordning	SKL:s förslag
6 § Ordföranden utfärdar en kungörelse om varje sammanträde med fullmäktige. Kungörelsen skall innehålla uppgift om tid och plats för sammanträdet och om de ärenden som skall behandlas.	
7 § Kungörelsen skall anslås på kommunens anslagstavla minst en vecka före sammanträdesdagen. Kungörelsen skall inom samma tid på ett lämpligt sätt också tillställas varje ledamot och ersättare.	
8 § Om ett ärende är så brådskande att det inte hinner kungöras på det sätt som föreskrivs i 6 och 7 §§, skall kungörelsen med uppgift om ärendet anslås senast vardagen närmast före sammanträdesdagen. Dessutom skall kungörelsen på ett lämpligt sätt sändas till varje ledamot och ersättare så, att den kan antas nå dem inom samma tid.	

Kommunstyrelseförvaltningens kommentar och bedömning
Ovanstående tre paragrafer finns i fullmäktiges nuvarande arbetsordning, men inte i SKL:s förslag. Innehållet i paragraferna är nästintill ordagrant detsamma som i 5 kap 8, 9 och 11 §§ KL. Även om det inte är nödvändigt att ha med sådant som redan framgår av kommunallagen, kan det ha en pedagogisk effekt. Förvaltningen ser därför inget hinder mot att behålla nuvarande utformning av dessa tre paragrafer.

Nuvarande arbetsordning	SKL:s förslag
10 § Om det föreligger särskilda skäl för det, får ordföranden efter samråd med vice ordförandena ställa in ett ordinarie sammanträde eller ändra dagen eller tiden för sammanträdet. Uppgift om beslutet ska snarast och minst en vecka före den bestämda sammanträdesdagen anslås på kommunens anslagstavla.	7 § Om det föreligger särskilda skäl, får ordföranden efter samråd med vice ordförandena ställa in ett sammanträde eller ändra dagen eller tiden för sammanträdet. Om ordföranden beslutar att ett sammanträde ska ställas in eller att dagen eller tiden för ett sammanträde ska ändras, ska ordföranden se till att varje ledamot och ersättare underrättas om beslutet. Uppgift om beslutet ska snarast tillkännages på lämpligt sätt.
11 § Uppgift om beslut enligt 9 *(extra sammanträde)* och 10 §§ skall snarast och minst en vecka före den bestämda sammanträdesdagen anslås på kommunens anslagstavla och inom samma tid sändas till varje ledamot och ersättare i fullmäktige.	

Kommunstyrelseförvaltningens kommentar och bedömning
Nuvarande arbetsordning och SKL:s förslag innehåller motsvarande bestämmelse om inställt och ändrat sammanträde. Vad gäller sättet att meddela ett sådant beslut skiljer sig formuleringarna åt. Förvaltningen föreslår att nuvarande arbetsordning justeras så att lydelsen blir densamma som i SKL:s förslag.

Nuvarande arbetsordning innehåller vidare i 11 § en bestämmelse om att beslut om extra, inställt eller ändrat sammanträde ska anslås på kommunens anslagstavla och sändas till varje ledamot och ersättare i fullmäktige minst en vecka före den bestämda sammanträdesdagen. Förvaltningen föreslår att denna paragraf tas bort, då den är överflödig. Förfarandet vid inställt eller ändrat sammanträde regleras i 10 § (vilken förvaltningen ovan föreslår ska justeras till lydelsen i SKL:s förslag) och förfarandet vid extra sammanträde är detsamma som vid ordinarie sammanträde, vilket regleras i 6-8 §§.

Nuvarande arbetsordning	SKL:s förslag
12 § Fullmäktiges sammanträden förläggs huvudsakligen till Handen och kan i speciella fall förläggas till annan kommundel.	8 § Fullmäktige sammanträder i ... Ordföranden får efter samråd med vice ordförandena bestämma en annan plats för ett visst sammanträde.

Kommunstyrelseförvaltningens kommentar och bedömning

Av nuvarande arbetsordning framgår att fullmäktiges sammanträden huvudsakligen äger rum i Handen, men i speciella fall i annan kommundel. Förvaltningen föreslår att det i enlighet med SKL:s förslag tydliggörs vilka som har rätt att bestämma om en annan plats för ett visst sammanträde. Om ingenting anges gäller underförstått att ordföranden får bestämma platsen.

SAMMANTRÄDE PÅ DISTANS (5 kap 38 a § KL)

Nuvarande arbetsordning	SKL:s förslag
	9 § Fullmäktige får, om särskilda skäl föreligger, sammanträda med ledamöter närvarande på distans. Sådant sammanträde får endast äga rum om ljud- och bildöverföring sker i realtid och på ett sådant sätt att samtliga deltagare kan se och höra varandra på lika villkor. Ledamot som önskar delta på distans ska senast *x* dagar innan sammanträdet anmäla detta till fullmäktiges kansli. Ordföranden avgör om närvaro får ske på distans.

Kommunstyrelseförvaltningens kommentar och bedömning
Genom kommunallagsändringen som trädde i kraft den 1 februari 2014 infördes en möjlighet för fullmäktige att besluta att ledamöter får delta i fullmäktiges sammanträden på distans. Varje kommun avgör i vilken utsträckning beslutsfattande på distans ska vara tillåtet. Beslutar fullmäktige att tillåta deltagande på distans ska dock arbetsordningen innehålla föreskrifter om i vilken utsträckning det får ske.

I första stycket i SKL:s förslag anges att det ska föreligga ”särskilda skäl” för att deltagande på distans i sammanträde ska få äga rum. Detta markerar att deltagande på distans ska vara ett komplement till fysisk närvaro. Det kan handla om att någon ledamot på grund av långa avstånd, funktionsnedsättning eller väderförhållanden har svårt att komma till sammanträdet eller att ett ärende brådskar.

Ljud- och bildöverföring måste ske på sådant sätt att samtliga deltagare kan se och höra varandra, vilket innebär att även den distansdeltagande ledamoten måste kunna se samtliga övriga deltagare. Om flera ledamöter deltar på distans måste även de kunna se varandra. Ljud- och bildöverföringen måste dessutom vara stabil och av hög kvalitet. Särskilda krav ställs även när sluten omröstning genomförs och vid de undantagsfall då fullmäktige sammanträder bakom stängda dörrar.

Förvaltningen konstaterar att den teknik som idag finns i Skärgårdssalen långt ifrån uppfyller de krav på ljud- och bildöverföring som ställs för deltagande på distans. Förvaltningen har inte heller fått indikationer från ledamöter i fullmäktige att man regelmässigt avstår från att delta vid sammanträden på grund av svårigheter att ta sig

till kommunhuset. I de få fall där kommunikationer till skärgården utgjort ett hinder mot att ta sig hem efter ett sammanträde har detta kunnat lösas genom att kommunfullmäktige bekostat en hotellnatt i Handen för berörda förtroendevalda. Mot bakgrund av ovanstående anser förvaltningen att det i dagsläget saknas skäl för fullmäktige att införa möjlighet att delta på distans i sammanträde. Därmed föreslår förvaltningen inte något sådant tillägg i arbetsordningen.

PLACERINGSORDNING

Nuvarande arbetsordning	SKL:s förslag
13 § Presidiet beslutar om placeringsordning för fullmäktiges ledamöter, ersättare och andra som har rätt att delta i fullmäktiges överläggningar. Ersättare som tjänstgör i ledamots ställe sätter sig på ledamotens plats.	

Kommunstyrelseförvaltningens kommentar och bedömning
I SKL:s förslag finns inte någon bestämmelse om placeringsordning. Förvaltningen ser dock inte något hinder mot att en sådan bestämmelse behålls i arbetsordningen.

ANNONSERING

Nuvarande arbetsordning	SKL:s förslag
14 § Annonseringen av fullmäktiges sammanträden skall innehålla uppgifter om de viktigaste ärendena som skall behandlas. Annons införes i Mitt i Haninge och på kommunens hemsida. Om särskilda skäl föreligger får ordföranden inför ett visst sammanträde begränsa annonseringen i ortstidningen.	10 § Fullmäktige beslutar särskilt om i vilken eller vilka ortstidningar som annonsering om sammanträde ska ske. Annonsering ska även ske på kommunens/landstingets webbplats. Fullmäktige bestämmer i vilken utsträckning uppgift om de ärenden som ska behandlas ska införas i ortstidningen/ortstidningarna. Om särskilda skäl föreligger får dock ordföranden inför ett visst sammanträde begränsa annonseringen i ortstidningen/ortstidningarna samt på webbplatsen.

Kommunstyrelseförvaltningens kommentar och bedömning
Innehållet i nuvarande arbetsordning stämmer i stort med SKL:s förslag och förvaltningen ser inte skäl att revidera paragrafen.

ÄRENDEN OCH HANDLINGAR TILL SAMMANTRÄDENA

Nuvarande arbetsordning	SKL:s förslag
17 § […] […]	13 § […] Kallelse och övriga handlingar skickas elektroniskt. […]

Kommunstyrelseförvaltningens kommentar och bedömning
17 § i nuvarande arbetsordning är i det närmaste identisk med 13 § i SKL:s förslag. Skillnaden är att det i nuvarande arbetsordning inte uttryckligen framgår hur handlingarna ska tillställas ledamöterna och ersättarna. Av SKL:s förslag framgår att handlingarna skickas elektroniskt.

I dagsläget trycks fullmäktiges handlingar genom kommunens tryckeri och skickas per post till samtliga i fullmäktige. Även vad gäller kommunstyrelsen får ledamöter och ersättare, med några undantag, tryckta handlingar skickade per post. Därutöver är handlingarna tillgängliga digitalt för de förtroendevalda i kommunstyrelsen via lånade iPads och appen Meetings, vilken är integrerad med kommunens nya ärendehanteringssystem W3D3. Denna integration möjliggör även för fullmäktiges ledamöter och ersättare att ta del av fullmäktigehandlingarna elektroniskt, under förutsättning av tillgång till iPad. Om miljö-, tids- och kostnadsvinster med elektroniska möteshandlingar ska kunna uppnås behöver dock hela fullmäktige (liksom hela kommunstyrelsen) få handlingarna enbart elektroniskt, d v s inte dessutom i pappersform.

Förvaltningen föreslår att det inte i dagsläget införs en bestämmelse i arbetsordningen om elektroniska möteshandlingar. Förvaltningen avser att utreda förutsättningarna för att ersätta pappersutskick med elektroniska möteshandlingar till samtliga ledamöter och ersättare i fullmäktige.

TURORDNING FÖR HANDLÄGGNING AV ÄRENDENA

Nuvarande arbetsordning	SKL:s förslag
24 § Fullmäktige behandlar ärendena i den turordning som de har tagits upp i kungörelsen. Ärendena bör upptas i följande ordning: 1. Behandling av medborgarförslag 2. Bordlagda allmänna ärenden 3. Bordlagda svar på interpellationer och frågor 4. Allmänna ärenden 5. Valärenden 6. Framställan av interpellationer och frågor 7. Anmälan av motioner	20 § Fullmäktige behandlar ärendena i den turordning som de har tagits upp i kungörelsen.

Nuvarande arbetsordning	SKL:s förslag
8. Anmälan av medborgarförslag 9. Besvarande av interpellationer 10. Besvarande av frågor 11. Meddelanden Fullmäktige kan dock besluta om ändrad turordning för ett eller flera ärenden. […]	Fullmäktige kan dock besluta om ändrad turordning för ett eller flera ärenden. […]

Kommunstyrelseförvaltningens kommentar och bedömning
Nuvarande arbetsordning är mer detaljerad än SKL:s förslag. Förvaltningen ser inget hinder mot en sådan lokal anpassning och föreslår att nuvarande utformning behålls, med ett förtydligande tillägg avseende återremitterade ärenden i punkt 2.

YTTRANDERÄTT VID SAMMANTRÄDENA (4 kap 18 § första stycket och 19 §, 5 kap 21, 22, 31, 53 och 56 §§ KL)

Nuvarande arbetsordning	SKL:s förslag
25 § Ordföranden och vice ordförandena i en nämnd vars verksamhetsområde ett ärende berör får delta i överläggningen i ärendet. Ordföranden och vice ordförandena i fullmäktigeberedning får delta i överläggningen, när fullmäktige behandlar ett ärende som beredningen har handlagt. Ordföranden i en nämnd eller i en fullmäktigeberedning eller någon annan som besvarar en interpellation eller en fråga får delta i den överläggning som hålls med anledning av svaret.	21 § Rätt att delta i överläggningen har - ordföranden och vice ordförandena i en nämnd eller en gemensam nämnd vid behandling av ett ärende där nämndens verksamhetsområde berörs. - ordföranden och vice ordförandena i en fullmäktigeberedning, när fullmäktige behandlar ett ärende som beredningen har handlagt. - ordföranden i en nämnd eller i en fullmäktigeberedning eller någon annan som besvarar en interpellation eller en fråga när överläggning hålls med anledning av svaret. - styrelsens ordförande i ett sådant företag som avses i 3 kap. 17 och 18 §§ KL, när fullmäktige behandlar ett ärende som berör förhållandena i företaget.

Kommunstyrelseförvaltningens kommentar och bedömning
Enligt 5 kap 21 § KL får fullmäktige bestämma att också andra än ledamöter ska ha rätt att delta vid fullmäktiges överläggningar. Rätten att delta i överläggningar ska regleras i arbetsordningen. Innehållet i nuvarande arbetsordning stämmer överens med SKL:s förslag, förutom de tillägg som gäller gemensam nämnd samt styrelseordförande i företag. Förvaltningen föreslår att tilläggen förs in i arbetsordningen i enlighet med SKL:s förslag. Vidare föreslår förvaltningen att

strukturen i arbetsordningen ändras så att uppräkningen sker i punktform., liksom i SKL:s förslag.

Utöver ovanstående föreslår förvaltningen ett tillägg med innebörden att hel- eller deltidsengagerad förtroendevald vars ansvarsområde ett ärende berör får delta vid överläggningen i ärendet. Kommunfullmäktige presidium instämmer i detta tillägg, men önskar att det kompletteras enligt den fetstilta texten nedan:

- hel- eller deltidsengagerad förtroendevald vars ansvarsområde **har fastställts av kommunfullmäktige och som** ett ärende berör.

Förvaltningen har fört in kompletteringen i förslaget till arbetsordning.

Nuvarande arbetsordning	**SKL:s förslag**
27 § Ordföranden har rätt i den utsträckning som det behövs kalla ordförande […] för att lämna upplysningar vid sammanträden. Detsamma gäller ordförande, vice ordförande och anställd i kommunalt företag samt annan utomstående sakkunnig. Om fullmäktige inte beslutar något annat […]	23 § Ordföranden låter **efter samråd med vice ordförandena**, i den utsträckning som behövs, kalla […] för att lämna upplysningar vid sammanträdena. Detsamma gäller utomstående sakkunniga. Ingår kommunen i en gemensam nämnd får ordföranden efter samråd med vice ordförandena i den utsträckning som det behövs kalla ordföranden och vice ordföranden i den gemensamma nämnden och anställda i de samverkande kommunerna för att lämna upplysningar vid sammanträdena. Om fullmäktige inte beslutar något annat […]

Kommunstyrelseförvaltningens kommentar och bedömning
Första stycket överensstämmer i stora drag med SKL:s förslag och förvaltningen föreslår enbart tillägget ” att efter samråd med vice ordförandena” i detta stycke. Vidare föreslår förvaltningen att ett tillägg görs avseende gemensam nämnd i enlighet med SKL:s förslag.

Nuvarande arbetsordning	**SKL:s förslag**
	24 § Kommundirektören/ landstingsdirektören (kanslichefen) får delta i överläggningen i alla ärenden. Fullmäktiges sekreterare får yttra

Nuvarande arbetsordning	SKL:s förslag
	sig om lagligheten av det som förekommer vid sammanträdena.

Kommunstyrelseförvaltningens kommentar och bedömning
I kommunallagen finns inte någon bestämmelse som ger ledande tjänstemän yttranderätt. Inte heller finns någon bestämmelse som ger sekreteraren automatisk rätt att delta i överläggningarna i laglighetsfrågor. Arbetsordningen kan därför innehålla en bestämmelse om detta och en sådan finns införd i SKL:s förslag. Förvaltningen föreslår att en motsvarande bestämmelse införs i kommunfullmäktiges arbetsordning.

TALARORDNING OCH ORDNINGEN VID SAMMANTRÄDENA

Nuvarande arbetsordning	SKL:s förslag
28 § Den som har rätt att delta i fullmäktiges överläggningar får ordet i den ordning i vilken han eller hon anmält sig och blivit uppropad. Ordföranden får dock ge kommunstyrelsens ordförande och ledare för partigrupp inom kommunfullmäktige ordet före annan talare. Den talare som har rätt att delta i fullmäktiges överläggningar har, om denne eller dennes parti är apostroferad, rätt till högst två repliker. Den första repliken får pågå i högst två minuter och den andra repliken får pågå i högst en minut. Den talare vars anförande har föranlett repliken, har i sin tur rätt till högst två repliker av motsvarande längd. (Detta ger replikmodellen 2 + 2 + 1 + 1.) […]	25 § Den som har rätt att delta i fullmäktiges överläggningar får ordet i den ordning han eller hon har anmält sig och har blivit uppropad. Den som har rätt att delta i fullmäktiges överläggningar har också rätt till ett kort inlägg på högst två minuter för en replik med anledning av vad en talare anfört. Inlägget görs omedelbart efter den talare som har ordet då begäran om att få göra inlägget framställs. […]

Kommunstyrelseförvaltningens kommentar och bedömning
Nuvarande arbetsordning är något annorlunda utformad än SKL:s förslag vad gäller repliker. Förvaltningen ser inget hinder mot en sådan lokal anpassning och föreslår att nuvarande utformning behålls.

DELTAGANDE I BESLUT (4 kap 20 § första stycket KL)

Nuvarande arbetsordning	SKL:s förslag
30 § En ledamot som avser att avstå från att delta i ett beslut, skall anmäla detta till ordföranden, innan beslutet fattas. **Detta skall antecknas i protokollet.** […]	27 § En ledamot som avser att avstå från att delta i ett beslut, ska anmäla detta till ordföranden, innan beslutet fattas. […]

Kommunstyrelseförvaltningens kommentar och bedömning
Förvaltningen ser inget hinder mot att det i arbetsordningen förtydligas att anmälan om att avstå från beslut antecknas i protokollet och föreslår att nuvarande utformning behålls.

OMRÖSTNINGAR (4 kap. 20 § andra stycket, 5 kap. 42–44 och 46 §§ KL, samt 2 § lag (1992:339) om proportionellt valsätt)

Nuvarande arbetsordning	SKL:s förslag
31 § Omröstning genomförs med voteringsanläggning. Omröstningarna genomförs så, att ledamöterna avger sina röster genom att trycka ja, nej eller avstår på den datorskärm som finns vid respektive ledamots plats. Resultatet av omröstningen kan därefter avläsas på storduk. Sedan omröstningen har avslutats, befäster ordföranden detta med ett klubbslag. […]	28 § När omröstningar genomförs, biträds ordföranden av de två ledamöterna som har utsetts att justera protokollet. Omröstningarna genomförs genom att ledamöterna avger sina röster efter upprop. Uppropet sker enligt uppropslistan. Ordföranden avger alltid sin röst sist. Sedan omröstningen har avslutats, befäster ordföranden detta med ett klubbslag. […]

Kommunstyrelseförvaltningens kommentar och bedömning
I kommuner som använder sig av voteringsanläggningar måste bestämmelsen anpassas efter det förfarandet. Så har skett i nuvarande arbetsordning och förvaltningen föreslår att denna utformning behålls med tillägget att ordförandens röst ska anses avlagd sist och i förekommande fall utgöra utslagsröst.

Kommunfullmäktiges presidium önskar att följande tillägg görs i § 31 i nuvarande arbetsordning så att det framgår hur omröstning ska genomföras för det fall att voteringsanläggningen är ur funktion:

> För det fall omröstning inte kan genomföras med voteringsanläggning sker omröstning genom att ledamöterna avger sina röster efter upprop. Uppropet sker enligt uppropslistan. Ordföranden avger sin röst sist.

I § 32 i nuvarande arbetsordning önskar presidiet att följande förtydligande införs:

Val till kommunstyrelse, nämnder, beredningar, revision samt styrelse alternativt beslutande församling för aktiebolag, ekonomiska föreningar, stiftelser och kommunalförbund ska ske genom en enda valhandling för ledamöter respektive en enda valhandling för ersättare. Det innebär att fullmäktige inte väljer in en ledamot respektive en ersättare i taget.

Förvaltningen har fört in tilläggen i förslaget till arbetsordning i enlighet med presidiets önskemål.

MOTIONER (5 kap. 23 § 2 p KL)

Nuvarande arbetsordning	**SKL:s förslag**
33 § En motion skall vara skriftlig och egenhändigt undertecknad av en eller flera ledamöter. […] Motionen skall vara beredd och besvarad inom ett år från det den väckts. I speciella fall kan fullmäktige besluta om förlängd beredningstid dock ej längre än ett år. Kommunstyrelsen skall två gånger varje år redovisa de motioner som inte har beretts färdigt. Redovisningen skall göra på fullmäktiges ordinarie sammanträden i april/**maj** och oktober.	30 § En motion skall vara skriftlig och egenhändigt undertecknad av en eller flera ledamöter. […] Styrelsen ska två gånger varje år redovisa de motioner som inte har beretts färdigt. Redovisningen ska göras på fullmäktiges ordinarie sammanträden i april och oktober.

<u>Kommunstyrelseförvaltningens kommentar och bedömning</u>
Utformningen i nuvarande arbetsordning följer i stort SKL:s förslag. I nuvarande arbetsordning finns dock ett stycke om beredningstid som delvis, men inte helt, är utformat efter 5 kap 33 § KL. Enligt kommunallagen ”bör” – inte ”ska” – motionen beredas och besvaras inom ett år och det står inte något uttryckligt om möjligheten att förlänga beredningstiden. Förvaltningen föreslår därför att arbetsordningen anpassas till utformningen i SKL:s förslag, genom att det aktuella stycket tas bort.

Vad gäller tidpunkten för kommunstyrelsens redovisning, som skiljer sig något mot SKL:s förslag, föreslår förvaltningen även där en anpassning till utformningen i SKL:s förslag, på så vis att ”/maj” tas bort.

INTERPELLATIONER (5 kap 49-53 §§ KL)

Nuvarande arbetsordning	**SKL:s förslag**
34 § […] Interpellationen får riktas till ordförande i en nämnd eller en fullmäktigeberedning eller till kommunalråd. Fullmäktige kan	33 § […]

Nuvarande arbetsordning	SKL:s förslag
besluta att interpellationen skall besvaras av en av fullmäktige utsedd ledamot i styrelsen för ett kommunalt företag. (3 kap 17-18 §§). […] Den ledamot som har ställt interpellationen bör få del av svaret senast fem dagar före den sammanträdesdag, då svaret skall lämnas. Om en interpellation avser förhållande i ett sådant företag som avses i 3 kap 17 eller 18 §§ kommunallagen, kan interpellationen ställas till ordföranden i sådant företag. Fullmäktige kan besluta att ordförande får överlåta besvarandet av interpellationen till en av fullmäktige utsedd ledamot i företagets styrelse. En ersättare som har ställt en interpellation får delta i överläggningen då svaret på interpellationen behandlas **bara om ersättaren tjänstgör som ledamot också vid det tillfället.**	[…] Den ledamot som har ställt interpellationen bör få del av svaret senast dagen före den sammanträdesdag då svaret ska lämnas. Om en interpellation avser förhållandena i ett sådant företag som avses i 3 kap. 17 eller 18 §§ KL, får den ordförande till vilken interpellationen har ställts överlämna till en av fullmäktige utsedd ledamot i företagets styrelse att besvara interpellationen. Ordföranden i en nämnd till vilken en interpellation ställts får överlåta besvarandet av interpellationen till ordföranden i styrelsen eller till ordföranden i en annan nämnd i ett kommunalförbund där kommunen/ landstinget är medlem, om denne på grund av sitt uppdrag har särskilda förutsättningar att besvara interpellationen. En ersättare som har ställt en interpellation får delta i överläggningen då svaret på interpellationen behandlas **oberoende av om ersättaren tjänstgör vid sammanträdet eller inte.**

Kommunstyrelseförvaltningens kommentar och bedömning

Enligt 5 kap 52 § KL får interpellationer riktas till ordföranden i en nämnd eller en fullmäktigeberedning samt till de förtroendevalda i övrigt som fullmäktige bestämmer. Om fullmäktige vill att även andra förtroendevalda än ordföranden i nämnd eller fullmäktigeberedning ska få interpelleras ska arbetsordningen innehålla bestämmelser om detta. Sådana bestämmelser finns i nuvarande arbetsordnings tredje stycke, där det görs en uppräkning av vilka förtroendevalda som en interpellation får riktas till. De förtroendevalda som räknas upp är ordförande i en nämnd eller en fullmäktigeberedning samt kommunalråd. Av SKL:s kommentar (s 39) framgår att interpellationsinstitutet är ett led i systemet för utkrävande av politiskt ansvar och att det därför är rimligt att även t ex förtroendevalda med ett övergripande ansvar som inte är ordförande i någon nämnd kan interpelleras. Mot bakgrund av detta föreslår

förvaltningen att ett tillägg görs för annan hel- eller deltidsengagerad förtroendevald vars ansvarsområde har fastställts av kommunfullmäktige.

Vad gäller styrelseordförande i företag, innehåller SKL:s förslag enbart möjlighet för ordföranden i en nämnd till vilken en interpellation ställts att överlåta besvarandet av interpellationen till en sådan förtroendevald. Nuvarande arbetsordning innehåller dessutom möjlighet att ställa interpellationen till styrelseordförande i företag. Förvaltningen föreslår att arbetsordningen anpassas till SKL:s förslag. Dessutom förekommer bestämmelsen om att överlåta besvarandet två gånger i nuvarande arbetsordning – i stycke 3 och stycke 6 – och förvaltningen föreslår därför att bestämmelsen stryks i stycke 3.

I SKL:s förslag finns en bestämmelse om möjlighet att överlåta besvarandet av interpellationen till ordföranden i styrelsen eller till ordföranden i en annan nämnd i ett kommunalförbund. Förvaltningen föreslår att denna bestämmelse införs även i kommunens arbetsordning.

Vad gäller en interpellerande ersättares möjlighet att delta vid den överläggning som svaret på interpellationen ger anledning till, framgår av nuvarande arbetsordning att deltagande enbart får ske då ersättaren tjänstgör som ledamot. Av SKL:s förslag framgår tvärtom att deltagande får ske oberoende av om ersättaren tjänstgör vid sammanträdet eller inte. Av SKL:s kommentar framgår att det inte finns någon särskild rätt för ersättaren att få delta i överläggningen, men att fullmäktige kan ta in en bestämmelse i arbetsordningen möjliggör detta. SKL hänvisar till propositionen till kommunallagen (1990/91:117 s 70) där det framhålls att det är viktigt från principiell synpunkt att en tjänstgörande ersättare är likställd med en ordinarie ledamot så långt som det är möjligt.

Förvaltningen har ursprungligen föreslagit att bestämmelsen i nuvarande arbetsordning ändras så att den stämmer överens med SKL:s förslag. Kommunfullmäktiges presidium har dock avstyrkt den föreslagna ändringen och förespråkar att nuvarande ordning behålls. Förvaltningen har därför reviderat denna del i förslaget till arbetsordning. Förslaget innebär alltså att även fortsättningsvis gäller att en ersättare som har ställt en interpellation får delta i överläggningen då svaret på interpellationen behandlas bara om ersättaren tjänstgör som ledamot också vid det tillfället.

Slutligen föreslår förvaltningen en redaktionell ändring. I nuvarande arbetsordning är styckena i den aktuella paragrafen numrerade 1-7 (vilket inte framgår av den inklippta texten ovan). En sådan numrering av stycken förekommer inte i SKL:s förslag och inte heller i arbetsordningen i övrigt, förutom i den paragraf som behandlar medborgarförslag. Förvaltningen föreslår därför att styckenumreringen tas bort i dessa två paragrafer.

MEDBORGARFÖRSLAG (5 kap, 23 § 5 p KL)

Nuvarande arbetsordning	SKL:s förslag
36 § Den som är folkbokförd i Haninge kommun har rätt att lämna medborgarförslag till kommunfullmäktige. Medborgarförslag skall lämnas skriftligt och vara undertecknat. Namnförtydligande, adress och telefonnummer skall anges. Ämnen av olika slag får inte tas upp i samma medborgarförslag. Klara verkställighetsärenden såsom löpande underhåll skall inte behandlas som medborgarförslag utan lämnas till berörd förvaltning att besvaras. Medborgarförslaget kommer endast att sakbehandlas om det ligger inom kommunens kompetens att besluta om. Medborgarförslaget kommer vidare endast att behandlas av kommunfullmäktige om det ligger inom fullmäktiges befogenhetsområde. Ligger medborgarförslaget inte inom fullmäktiges befogenhetsområde, överlämnas det till aktuell nämnd för beslut. Om förslaget överlämnas, skall förslagsställaren upplysas om att detta sker. Beredningen av medborgarförslag skall i stort följa beredningen för en motion. Ett medborgarförslag skall om möjligt handläggas så att ärendet kan avgöras inom ett år från det att det väcktes i fullmäktige. Den som lämnat ett medborgarförslag skall underrättas om det fullmäktigesammanträde som hans/hennes ärende har anmälts på och vilken nämnd som kommer att besluta om förslaget. Förslagsställaren skall ha rätt att presentera sitt förslag under högst 5 min på det fullmäktigesammanträdet där förslaget sakbehandlas och beslutas om. Fullmäktige ska fortlöpande meddelas om de beslut som styrelsen och	31 § Den som är folkbokförd i kommunen/en kommun inom landstinget får väcka ärende i fullmäktige (medborgarförslag). Ett medborgarförslag - ska vara skriftligt och undertecknat av en eller flera personer. - ska innehålla namnförtydligande, adress och telefonnummer. - får inte ta upp ämnen av olika slag. - väcks genom att det lämnas in till styrelsens kansli, eller vid ett sammanträde med fullmäktige. Ett medborgarförslag kan bara behandlas i sak i fullmäktige om det ligger inom fullmäktiges befogenhetsområde. Fullmäktige kan i vissa fall överlåta till styrelsen eller annan nämnd att besluta i ärendet. Förslagsställaren ska i så fall underrättas om vilken nämnd som i fortsättningen kommer att handlägga ärendet. Om fullmäktige har överlåtit ärendet till en nämnd gäller inte följande bestämmelser som avser handläggningen i fullmäktige. Medborgarförslag ska beredas så att fullmäktige kan fatta beslut inom ett år från det förslaget väcktes. När ett medborgarförslag beretts färdigt och beslut ska fattas, ska förslagsställaren underrättas.

Nuvarande arbetsordning	SKL:s förslag
nämnderna fattar i de medborgarförslag som överlämnas till styrelsen eller nämnder att besluta om. Kommunstyrelsen skall två gånger om året redovisa de medborgarförslag som inte slutbehandlats. Redovisningen skall göras på fullmäktiges ordinarie sammanträden i april/**maj** och oktober.	Styrelsen och övriga nämnder ska två gånger per år redovisa de medborgarförslag som inte har beretts färdigt. Redovisningen ska göras på fullmäktiges ordinarie sam-manträden i april och oktober.

Kommunstyrelseförvaltningens kommentar och bedömning
Enligt 5 kap 64 § KL ska arbetsordningen innehålla föreskrifter om hur medborgarförslag ska handläggas. Sådana föreskrifter finns i 36 § i nuvarande arbetsordning. Innehållet motsvarar i stort de bestämmelser som finns i SKL:s förslag. Nuvarande arbetsordning är något mer utförlig, men förvaltningen ser inte något hinder mot detta och föreslår att nuvarande utformning behålls. Vad gäller tidpunkten för kommunstyrelsens redovisning, som skiljer sig något mot SKL:s förslag, föreslår förvaltningen en anpassning till utformningen i SKL:s förslag, på så vis att ”maj” tas bort.

Mot bakgrund av förvaltningens kommentar under föregående avsnitt om interpellationer föreslår förvaltningen slutligen att styckenumreringen 1-8 (vilken inte framgår av den inklippta texten ovan) tas bort i den aktuella paragrafen.

FÖRETAGENS INITIATIVRÄTT (3 kap 16 a-18 b §§ och 5 kap 23 § 6 p KL)

Nuvarande arbetsordning	SKL:s förslag
	32 § Styrelsen i ett sådant företag som avses i 3 kap. 17 och 18 §§ KL får väcka ärenden i fullmäktige om sådana ärenden som företaget är skyldigt att se till att fullmäktige får ta ställning till.

Kommunstyrelseförvaltningens kommentar och bedömning
I 5 kap 23 § KL framgår att styrelsen i en sådan juridisk person som avses i 3 kap 16 a–18 b §§ KL (tidigare 3 kap 17 och 18 §§ KL) har rätt att väcka ärenden i fullmäktige om fullmäktige har beslutat det för särskilda fall. Föreskriften gäller ärenden som avser sådant som ett bolag – oavsett det är helägt eller delägt – eller stiftelse är skyldigt att se till att fullmäktige får ta ställning till. Nuvarande arbetsordning saknar bestämmelser om företagens initiativrätt, men i SKL:s förslag finns en sådan bestämmelse. Enligt SKL:s kommentar kan det vara lämpligt att i arbetsordningen direkt namnge de helägda respektive delägda bolag samt stiftelser som omfattas av skyldigheten. Förvaltningen föreslår att en bestämmelse tas in i arbetsordningen i enlighet med SKL:s förslag, men utan att de aktuella bolagen/stiftelserna namnges. Det är enligt förvaltningens mening en onödig

administrativ omgång att behöva ändra i fullmäktiges arbetsordning enbart på den grunden att kommunens engagemang i företag och stiftelser ändras.

BEREDNING AV ÄRENDEN (5 kap 26-34 §§ KL)

Nuvarande arbetsordning	SKL:s förslag
37 § På varje ordinarie sammanträde med fullmäktige skall redovisas de fullmäktigeärenden som kommit in efter det närmast föregående ordinarie sammanträdet.	35 § Om fullmäktige inte beslutar något annat, avgör styrelsen hur de ärenden som fullmäktige ska behandla ska beredas. Styrelsen får uppdra åt en förtroendevald eller åt någon anställd att besluta om remiss av sådana ärenden. På varje ordinarie sammanträde med fullmäktige ska redovisas de fullmäktigeärenden som har kommit in efter det närmast föregående ordinarie sammanträdet samt de beslut som har fattats om beredning och remiss av sådana ärenden.

Kommunstyrelseförvaltningens kommentar och bedömning
Kommunallagen innehåller bestämmelser om beredning av ärenden, men det är inte obligatoriskt att ta in sådana bestämmelser i arbetsordningen. Nuvarande arbetsordning innehåller enbart en bestämmelse om redovisning av inkomna fullmäktigeärenden. I SKL:s förslag finns motsvarande lydelse samt ytterligare några bestämmelser om beredningen. Förvaltningen föreslår att dessa bestämmelser införs i arbetsordningen.

ÅTERREDOVISNING FRÅN NÄMNDERNA (3 kap 15 § KL)

Nuvarande arbetsordning	SKL:s förslag
	36 § Fullmäktige beslutar om omfattningen och formerna för nämndernas återredovisning av uppdrag som fullmäktige lämnat. Närmare bestämmelser härom anges i respektive nämnds reglemente.

Kommunstyrelseförvaltningens kommentar och bedömning
Enligt 3 kap 15 § KL ska nämnderna redovisa till fullmäktige hur de har fullgjort uppdrag som fullmäktige har lämnat till dem. Fullmäktige ska besluta om omfattningen av redovisningen och formerna för den. Av SKL:s förslag framgår att bestämmelser om återredovisning ska anges i respektive nämnds reglemente. Motsvarande bestämmelse saknas i nuvarande arbetsordning. Däremot finns bestämmelser införda i nämndernas reglementen som säger att nämnden regelmässigt

ska rapportera till kommunstyrelsen hur verksamheten utvecklas och hur den ekonomiska ställningen är under året. Förvaltningen föreslår att en bestämmelse tas in i arbetsordningen i enlighet med SKL:s förslag.

PRÖVNING AV ANSVARSFRIHET OCH ANMÄRKNING (5 kap 25 a och 31 §§ KL)

Nuvarande arbetsordning	SKL:s förslag
38 § Fullmäktiges presidium svarar för att ärenden om ansvarsprövning bereds i enlighet med kommunallagens bestämmelser i 5 kap 31 § KL.	37 § Presidiet bereder frågor och ärenden om ansvarsfrihet och anmärkning.

Kommunstyrelseförvaltningens kommentar och bedömning
Bestämmelsen i nuvarande arbetsordning motsvarar den i SKL:s förslag och förvaltingen föreslår därför att nuvarande utformning behålls med tillägg för 5 kap 25 a § KL.

FULLMÄKTIGEBEREDNINGAR (3 kap 7 § KL)

Nuvarande arbetsordning	SKL:s förslag
39 § Valberedning På det första sammanträdet med nyvalda fullmäktige väljer fullmäktige en valberedning för den löpande mandatperioden. […] Valberedningen skall lägga fram förslag i alla valärenden som fullmäktige skall behandla med undantag av valen av fullmäktiges presidium och valberedning. […] Övriga beredningar Fullmäktige får tillsätta en eller flera fullmäktigeberedningar för beredning av ett visst ärende eller behandling av en viss fråga. Fullmäktige bestämmer för varje tillfälle antalet ledamöter och ersättare i fullmäktigeberedningen. Bland ledamöterna väljer fullmäktige en ordförande för den tid som den har valts till ledamot.	38 § På det första sammanträdet med nyvalda fullmäktige väljer fullmäktige en valberedning för den löpande mandatperioden. […] Valberedningen ska lägga fram förslag i alla valärenden som fullmäktige ska behandla med undantag av valen av fullmäktiges presidium, valberedning eller fyllnadsval som inte är ordförandeval. […]

Nuvarande arbetsordning	SKL:s förslag
Beredningen bestämmer själv sina arbetsformer.	

Kommunstyrelseförvaltningens kommentar och bedömning
Enligt 3 kap 7 § KL får fullmäktige inrätta fullmäktigeberedningar för beredning av ett visst ärende eller en viss grupp av ärenden som skall avgöras av fullmäktige. Det är inte obligatoriskt för en kommun eller landsting att inrätta en valberedning för handläggning av fullmäktiges valärenden men om så sker ska en bestämmelse om detta föras in i arbetsordningen. I nuvarande arbetsordning finns en sådan bestämmelse och den överensstämmer i stort med SKL:s förslag. Förvaltningen föreslår att nuvarande utformning behålls.

SKL:s förslag saknar bestämmelser om övriga beredningar, men mot bakgrund av regleringen i 3 kap 7 § KL ser förvaltningen inget hinder mot att nuvarande utformning behålls.

BEREDNING AV REVISORERNAS BUDGET

Nuvarande arbetsordning	SKL:s förslag
	39 § Presidiet bereder revisorernas budget.

Kommunstyrelseförvaltningens kommentar och bedömning
I nuvarande arbetsordning finns inte någon bestämmelse om hur revisorernas budget ska beredas. I praktiken bereds revisorernas budget av kommunstyrelsen, inom ramen för beredningen av kommunens budget i dess helhet. I SKL:s förslag är det kommunfullmäktiges presidium som bereder revisorernas budget. I kommentaren till bestämmelsen framhåller SKL att för att upprätthålla revisorernas oberoende är det viktigt att den eller de som bereder frågan om revisorernas anslag är oberoende i förhållande till den verksamhet som revisorerna ska granska. Förvaltningen föreslår att bestämmelsen i SKL:s förslag införs i nuvarande arbetsordning.

FRÅGESTUND OCH TEMATIMME/DEBATTIMME I KOMMUNFULLMÄKTIGE

Nuvarande arbetsordning	SKL:s förslag
40 § a) Frågestund Fullmäktige har vid sammanträdets början en frågestund. Om inget annat beslutas är den 45 minuter. Fullmäktige kan också	

Nuvarande arbetsordning	SKL:s förslag
besluta att ställa in frågestunden vid vissa tillfällen som t ex tematimme, debattimme, budgetdebatt, årsredovisning. Ledamöterna anmäler i förväg till sin respektive partigruppledare att man tänker ställa en fråga. Gruppledaren i sin tur lämnar senast kl 12.00 på arbetsdagen före sammanträdet en lista till kommunstyrelsens kansli med namn på den som skall ställa frågan och till vem frågan skall ställas. Partierna har gjort en prioritetsordning över de ledamöter som skall få ställa frågan. Ledamöterna har då möjlighet att ställa frågor inom den kommunala kompetensen till ansvarigt kommunalråd, ansvarig nämndord-förande eller ordförande i beredningar tillsatta av kommunfullmäktige. Frågorna får dock inte avse ärenden som rör myndighetsutövning mot någon enskild. Frågeställaren har en minut till sitt förfogande för frågan och den som svarar får två minuter på sig att be-svara frågan. Frågeställaren får replik i en minut och ”svaranden” får replik i en minut. (Frågemodellen = 1+2+1+1). b) Tematimme/debattimme Fullmäktige kan efter förslag från presidiet anordna tematimme eller debattimme.	

Kommunstyrelseförvaltningens kommentar och bedömning

Frågestund och tematimme/debattimme i nuvarande arbetsordning har inte någon motsvarighet i SKL:s förslag. Förvaltningen ser dock inget hinder mot en sådan lokal anpassning och föreslår därför att bestämmelsen behålls. Däremot föreslår förvaltningen att en justering görs på motsvarande sätt som i interpellationsbestämmelsen ovan (s 13), så att en fråga även kan ställas till annan hel- eller deltidsengagerad förtroendevald vars ansvarsområde har fastställts av kommunfullmäktige.

JUSTERING AV PROTOKOLLET (5 kap 61 och 62 §§ KL)

Nuvarande arbetsordning	SKL:s förslag
41 § […]	40 § […]

Nuvarande arbetsordning	SKL:s förslag
Fullmäktige får besluta att en paragraf i protokollet skall justeras omedelbart.	Fullmäktige får besluta att en paragraf i protokollet ska justeras omedelbart. Paragrafen ska redovisas skriftligt innan fullmäktige justerar den.

Kommunstyrelseförvaltningens kommentar och bedömning
I kommunallagen finns bestämmelser om justering av fullmäktiges protokoll, men det finns ingen specifik bestämmelse om vad som ska gälla vid omedelbar justering. En sådan bestämmelse finns i nuvarande arbetsordning och den motsvarar den i SKL:s förslag, med undantaget att SKL även föreslår att paragrafen ska redovisas skriftligt innan den justeras. Förvaltningen har ursprungligen föreslagit att ett sådant tillägg görs till nuvarande arbetsordning. Kommunfullmäktiges presidium har dock framfört att detta kan komma att bli onödigt tidskrävande och önskar att formuleringen mildras till att enbart avse paragrafer med omedelbar justering där ordalydelsen inte är helt klar. Förvaltningen har justerat formuleringen i förslaget till arbetsordning i enlighet med presidiets önskemål.

RESERVATION (4 kap 22 § KL)

Nuvarande arbetsordning	SKL:s förslag
42 § Om en ledamot har reserverat sig mot ett beslut och ledamoten vill motivera reservationen, skall ledamoten göra det skriftligt. Motiveringen skall lämnas till sekreteraren före den tidpunkt som har fastställts för justering av protokollet.	41 § Om en ledamot har reserverat sig mot ett beslut och ledamoten vill motivera reservationen, ska ledamoten göra det skriftligt. Motiveringen ska lämnas till sekreteraren före den tidpunkt som har fastställts för justeringen av protokollet. Om fullmäktige beslutar att omedelbart justera den paragraf i protokollet som reservationen avser, ska motiveringen dock lämnas så snart det kan ske och senast under den sammanträdesdag beslutet fattades.

Kommunstyrelseförvaltningens kommentar och bedömning
Nuvarande arbetsordning stämmer med SKL:s förslag, men i det senare förtydligas även vad som gäller för paragrafer som justeras omedelbart. Förvaltningen föreslår att en sådan bestämmelse införs även i nuvarande arbetsordning.

SÄRSKILT YTTRANDE

Nuvarande arbetsordning	SKL:s förslag
43 § Förutom ledamots rättighet att i reservation anföra avvikande mening finns även möjlighet att till protokollet lämna	

Nuvarande arbetsordning	SKL:s förslag
särskilt yttrande. Det särskilda yttrandet skall avfattas skriftligt och utgöra ett koncentrat av ledamotens avvikande mening gentemot majoritetens beslut. Ordförandens vägran att medge särskilt yttrande till protokollet kan ställas under fullmäktiges prövning. Om ledamot önskar särskilt yttrande i själva protokollstexten avgör ordföranden om detta skall medges. Ordförandens beslut att vägra sådant yttrande kan inte ställas under fullmäktiges prövning. Begäran om att lämna särskilt yttrande skall anmälas före beslut och lämnas till sekreteraren senast vid justering.	

Kommunstyrelseförvaltningens kommentar och bedömning

Det saknas bestämmelser om särskilda yttranden i kommunallagen och någon sådan bestämmelse finns inte heller i SKL:s förslag. Av SKL:s kommentar till 4 kap 22 § KL framgår dock att eftersom protokollet förs på ordförandens ansvar bör det i första hand vara ordföranden som bestämmer om ett särskilt yttrande ska tillåtas. Om ordförandens bedömning ifrågasätts bör fullmäktige avgöra om det särskilda yttrandet ska tillåtas eller inte. Förvaltningen anser att regleringen i nuvarande arbetsordning ligger i linje med SKL:s kommentar till kommunallagen och ser därför inget hinder mot att paragrafens nuvarande utformning behålls.

JUSTERING OCH ANSLAG AV PROTOKOLL

Nuvarande arbetsordning	SKL:s förslag
44 § Protokoll skall justeras senast fjorton dagar efter sammanträdet. Senast andra dagen efter det att protokollet har justerats skall justeringen tillkännages på anslagstavlan. Av tillkännagivandet skall framgå var protokollet finns tillgängligt samt vilken dag det har anslagits. Tillkännagivandet får inte tas bort från anslagstavlan före utgången av den tid som gäller för överklagande enligt 10 kap 6 § KL i första stycket. Bevis om anslagsdagen skall tecknas på protokollet eller utfärdas särskilt.	

Kommunstyrelseförvaltningens kommentar och bedömning
Enligt 5 kap 63 § KL ska fullmäktiges arbetsordning innehålla föreskrifter om formerna för justeringen av protokollet. Sådana föreskrifter finns i 41 § i nuvarande arbetsordning och 40 § i SKL:s förslag under rubriken ”Justering av protokollet”. (Se ovan.) Nuvarande arbetsordnings 44 § har rubriken ”Justering och anslag av protokoll” och inleds med en mening om att protokoll skall justeras senast fjorton dagar efter sammanträdet. Detta framgår ordagrant av 5 kap 61 § KL, men det finns inget hinder mot att även ha bestämmelsen i arbetsordningen. För att undvika upprepande rubriker i arbetsordningen föreslår förvaltningen dock att denna mening flyttas till 41 § samt att rubriken till 44 § justeras enligt vad som framgår av nedanstående stycke.

Resterande del av 44 § i nuvarande arbetsordning handlar om anslag av protokollet. Innehållet i paragrafen är nästintill ordagrant detsamma som i 5 kap 61 och 62 §§ KL och någon motsvarighet finns inte med i SKL:s förslag. Även om det inte är nödvändigt att ha med sådant som redan framgår uttryckligen av kommunallagen, kan det ha en pedagogisk effekt. Förvaltningen ser därför inget hinder mot att behålla nuvarande utformning av denna paragraf. Däremot föreslår förvaltningen att paragrafen flyttas ner under nedanstående rubrik, till vilken ”anslag” läggs till.

ANSLAG, EXPEDIERING OCH PUBLICERING

Nuvarande arbetsordning	SKL:s förslag
	43 § Protokollet ska utöver de i 5 kap 62 § KL uppställda kraven på tillkännagivande även inom samma tid publiceras på kommunens webbplats.

Kommunstyrelseförvaltningens kommentar och bedömning
I SKL:s förslag finns en bestämmelse om publicering på kommunens webbplats som saknar motsvarighet i nuvarande arbetsordning. Publicering på webben är idag inte något som kommunallagen föreskriver, men sådan publicering sker ändå enligt kansliets gällande rutiner. Förvaltningen föreslår därför att bestämmelsen införs i arbetsordningen i enlighet med SKL:s förslag.

Vad gäller rubriken föreslår förvaltningen att tillägget ”anslag” görs samt att även nuvarande arbetsordnings 44 § införs under denna rubrik, i enlighet med redogörelsen i föregående avsnitt.

4. Underlag för beslut

- Arbetsordning för fullmäktige med förslag till ändringar införda (med spårade ändringar)

- Arbetsordning för fullmäktige med förslag till ändringar införda (utan spårade ändringar)
- Förslag till normalarbetsordning från SKL
- Remissvar från kommunfullmäktiges presidium, daterat 2016-02-24

5. Förslag till beslut

Kommunfullmäktige beslutar

1. Föreliggande arbetsordning med föreslagna revideringar antas att gälla från och med 2016-05-01. Nuvarande arbetsordning upphör att gälla från och med samma datum.

_____

Haninge kommun

Kommunstyrelseförvaltningen

2016-03-11
FÖRSLAG (med spårade ändringar)

ARBETSORDNING FÖR KOMMUNFULLMÄKTIGE

Antagen av kommunfullmäktige 9 december 2002 att gälla från och med 1 januari 2003 (rev KF 2004-04-05, 2005-02-07, 2005-04-04, 2007-04-02, 2009-06-08, 2010-02-08, 2013-12-09 och 2016-MM-DD)

Utöver det som föreskrivs om kommunfullmäktige i lag eller annan författning gäller bestämmelserna i denna arbetsordning.

ANTALET LEDAMÖTER (5 KAP 1-3 §§ KL)

1 §

Fullmäktige har 61 ledamöter. I vallagen finns det bestämmelser om antalet ersättare.

ORDFÖRANDE OCH VICE ORDFÖRANDE (5 kap 6 § KL)

Presidium

2 §

Det år då val av kommunfullmäktige har ägt rum i hela landet, väljer fullmäktige bland ledamöter en ordförande samt en förste och en andre vice ordförande (presidium). Presidievalen ska förrättas på ett sammanträde som hålls före utgången av november. Presidiet väljs för fullmäktiges löpande mandatperiod.

Vice ordförandena ska biträda ordföranden i uppgiften att planera och leda sammanträdet i den mån ordföranden anser att det behövs.

3 §

Tills presidievalet har förrättats, tjänstgör som ordförande den som har varit ledamot i fullmäktige längst tid (ålderspresidenten). Om flera ledamöter har lika lång tjänstgöringstid som ledamot, ska den äldste av dem vara ålderspresident.

4 §

Om ordföranden eller någon av vice ordförandena avgår som ledamot eller från sin presidiepost, bör fullmäktige så snart det kan ske välja en annan ledamot till presidieposten för återstoden av tjänstgöringstiden för den som har avgått. Om samtliga i presidiet är hindrade att fullgöra uppdraget, fullgör ålderspresidenten ordförandens uppgifter.

TID OCH PLATS FÖR SAMMANTRÄDENA (5 kap 7-11 §§ KL)

5 §

Fullmäktige håller ordinarie sammanträde varje månad förutom januari, juli och augusti. För varje år bestämmer fullmäktige dag och tid för sammanträdena. ~~Fullmäktige bestämmer för varje år antal~~

~~sammanträden samt dag och tid för dessa.~~

Det år då val av fullmäktige har ägt rum i hela landet, sammanträder nyvalda fullmäktige första gången i oktober~~november~~. Ålderspresidenten bestämmer dagen och tiden för det första sammanträdet efter samråd med kommunstyrelsens presidium.

6 §

Sammanträdets kungörande
Ordföranden utfärdar en kungörelse om varje sammanträde med fullmäktige.

Kungörelsen ska innehålla uppgift om tid och plats för sammanträdet och om de ärenden som ska behandlas.

7 §

Kungörelsen ska anslås på kommunens anslagstavla minst en vecka före sammanträdesdagen. Kungörelsen ska inom samma tid på ett lämpligt sätt också tillställas varje ledamot och ersättare.

8 §

Om ett ärende är så brådskande att det inte hinner kungöras på det sätt som föreskrivs i 6 och 7 §§, ska kungörelsen med uppgift om ärendet anslås senast vardagen närmast före sammanträdesdagen. Dessutom ska kungörelsen på ett lämpligt sätt sändas till varje ledamot och ersättare så, att den kan antas nå dem inom samma tid.

9 §

Extra sammanträde
Extra sammanträde hålls på den tid som ordföranden bestämmer efter samråd med vice ordförandena. En begäran om extra sammanträde ska göras skriftligen hos ordföranden och ska innehålla uppgift om det eller de ärenden som önskas behandlade på det extra sammanträdet.

10 §

Inställt sammanträde
Om det föreligger särskilda skäl för det, får ordföranden efter samråd med vice ordförandena ställa in ett ordinarie sammanträde eller ändra dagen eller tiden för sammanträdet. Om ordföranden beslutar att ett sammanträde ska ställas in eller att dagen eller tiden för ett sammanträde ska ändras, ska ordföranden se till att varje leda-

mot och ersättare underrättas om beslutet. Uppgift om beslutet ska snarast tillkännages på lämpligt sätt. ~~Uppgift om beslutet skall snarast och minst en vecka före den bestämda sammanträdesdagen anslås på kommunens anslagstavla.~~

~~**11 §**~~

~~**Anslag av sammanträde**~~
~~Uppgift om beslut enligt 9 och 10 §§ skall snarast och minst en vecka före den bestämda sammanträdesdagen anslås på kommunens anslagstavla och inom samma tid sändas till varje ledamot och ersättare i fullmäktige.~~

11 ~~12~~ §

Lokal
Fullmäktiges sammanträden förläggs huvudsakligen till Handen och kan i speciella fall förläggas till annan kommundel. Ordföranden får efter samråd med vice ordförandena bestämma en annan plats för ett visst sammanträde.

12 ~~13~~ §

Placeringsordning
Presidiet beslutar om placeringsordning för fullmäktiges ledamöter, ersättare och andra som har rätt att delta i fullmäktiges överläggningar.

Ersättare som tjänstgör i ledamots ställe sätter sig på ledamotens plats.

13 ~~14~~ §

Annonsering
Annonseringen av fullmäktiges sammanträden ska innehålla uppgifter om de viktigaste ärendena som ska behandlas. Annons införes i Mitt i Haninge och på kommunens hemsida. Om särskilda skäl föreligger får ordföranden inför ett visst sammanträde begränsa annonseringen i ortstidningen.

FÖRLÄNGNING AV SAMMANTRÄDE OCH FORTSATT SAMMANTRÄDE

14 ~~15~~ §

Om fullmäktige inte hinner slutföra ett sammanträde på den utsatta sammanträdesdagen, kan fullmäktige besluta att förlänga tiden för sammanträdet.

Fullmäktige kan också besluta att avbryta sammanträdet och att hålla fortsatt sammanträde en senare dag för att behandla de ärenden som återstår. I ett sådant fall beslutar fullmäktige genast, när och var sammanträdet ska fortsätta. Om fullmäktige beslutar att hålla fortsatt sammanträde, utfärdar ordföranden en kungörelse om det fortsatta sammanträdet på vanligt sätt.

Om sammanträdet ska fortsätta inom en vecka, behöver någon kungörelse inte utfärdas. I ett sådant fall låter ordföranden dock underrätta de ledamöter och ersättare som inte är närvarande när sammanträdet avbryts om tiden och platsen för det fortsatta sammanträdet.

ÄRENDEN OCH HANDLINGAR TILL SAMMANTRÄDENA

15 ~~16~~ §

Ordföranden bestämmer efter samråd med vice ordförandena när fullmäktige ska behandla ett ärende, om ej annat följer av lag.

16 ~~17~~ §

Kommunstyrelsens och övriga nämnders förslag till beslut eller yttranden i de ärenden som tagits in i kungörelsen bör tillställas varje ledamot och ersättare före sammanträdet.

Ordföranden eller på ordförandens uppdrag sekreteraren bestämmer i vilken omfattning övriga handlingar i ett ärende ska tillställas ledamöter och ersättare före sammanträdet. Handlingarna i varje ärende bör finnas tillgängliga för allmänheten i sammanträdeslokalen under sammanträdet.

Interpellationer och frågor bör om möjligt tillställas samtliga ledamöter och ersättare före det sammanträde vid vilket de avses bli ställda.

ANMÄLAN AV HINDER FÖR TJÄNSTGÖRING OCH INKALLANDE AV ERSÄTTARE (5 KAP 12-17 §§ KL)

17 ~~18~~ §

En ledamot som är förhindrad att delta i ett helt sammanträde eller i en del av ett sammanträde, ska snarast anmäla detta till fullmäktiges sekreterare så att ersättare kan kallas att tjänstgöra. Om tiden medger det, ska ersättaren kallas skriftligt.

18 ~~19~~ §

Om en ledamot utan föregående anmälan uteblir från ett sammanträde eller hinder uppkommer för en ledamot att vidare delta i ett pågående sammanträde, tjänstgör efter ordförandens anmälan den ersättare som är närvarande vid sammanträdet och står i tur att tjänstgöra.

19 ~~20~~ §

Det som sagts om ledamot i 17~~18~~ och 18~~19~~ §§ gäller också för ersättare, som kallats till tjänstgöring.

20 ~~21~~ §

Ledamot eller ersättare bör inte inträda i tjänstgöring under pågående handläggning av ett ärende. Detta gäller dock inte om ordinarie ledamot anländer och hans plats är vakant. Om skäl finns t ex vid budgetbehandling kan ordföranden besluta att ledamots eller ersättares inträde sker under pågående handläggning.

UPPROP

21 ~~22~~ §

En uppropslista som utvisar de ledamöter och ersättare som tjänstgör ska finnas tillgänglig under hela sammanträdet. I början av varje sammanträde låter ordföranden förrätta upprop enligt uppropslistan.

Ledamot och ersättare som infinner sig vid sammanträdet efter uppropet avslutats ska anmäla sig till sekreteraren som antecknar tjänstgöringen.

Ledamot eller tjänstgörande ersättare som inte längre ska delta vid sammanträdet ska anmäla detta till sekreteraren.

Upprop förrättas också i början av varje ny sammanträdesdag, vid fortsatt sammanträde och när ordföranden anser att det behövs.

PROTOKOLLJUSTERARE (5 kap 61 § KL)

22 ~~23~~ §

Ordföranden bestämmer tiden och platsen för justering av protokollet från sammanträdet.

Sedan uppropet har förrättats enligt 21 ~~22~~ §, väljer fullmäktige två ledamöter att tillsammans med ordföranden justera protokollet från sammanträdet och att i förekommande fall biträda ordföranden vid röstsammanräkningar.

Fullmäktige får besluta att en paragraf i protokollet ska justeras omedelbart.

TURORDNING FÖR HANDLÄGGNING AV ÄRENDENA

23 ~~24~~ §

Fullmäktige behandlar ärendena i den turordning som de har tagits upp i kungörelsen.

Ärendena bör upptas i följande ordning:

1. Behandling av medborgarförslag
2. Återremitterade och ~~B~~bordlagda allmänna ärenden
3. Bordlagda svar på interpellationer och frågor
4. Allmänna ärenden
5. Valärenden
6. Framställan av interpellationer och frågor
7. Anmälan av motioner
8. Anmälan av medborgarförslag
9. Besvarande av interpellationer
10. Besvarande av frågor
11. Meddelanden

Fullmäktige kan dock besluta om ändrad turordning för ett eller flera ärenden. Ordföranden bestämmer, när under ett sammanträde ett ärende ska behandlas som inte finns med i kungörelsen. Fullmäktige får besluta att avbryta handläggningen av ett ärende under ett sammanträde (ajournering) för att återuppta det senare under sammanträdet.

YTTRANDERÄTT VID SAMMANTRÄDENA (4 kap 18 § första stycket och 19 §, 5 kap 21, 22, 31, 53 och 56 §§ KL)

24 ~~25~~ §

Rätt att delta i överläggningen har

- ordföranden och vice ordförandena i en nämnd eller en gemensam nämnd vars verksamhetsområde ett ärende berör ~~får delta i överläggningen i ärendet~~.
- ~~O~~ordföranden och vice ordförandena i en fullmäktigeberedning ~~får delta i överläggningen~~, när fullmäktige behandlar ett ärende som beredningen har handlagt.
- ~~O~~ordföranden i en nämnd eller i en fullmäktigeberedning eller någon annan som besvarar en interpellation eller en fråga ~~får delta i den~~när överläggning ~~som~~ hålls med anledning av svaret.

- styrelsens ordförande i ett sådant företag som avses i 3 kap 16 a–18 b §§ KL, när fullmäktige behandlar ett ärende som berör förhållandena i företaget.

- hel- eller deltidsengagerad förtroendevald vars ansvarsområde har fastställts av kommunfullmäktige och som ett ärende berör.

25 ~~26~~ §

Kommunens revisorer får delta i överläggningen när fullmäktige behandlar revisionsberättelsen och årsredovisningen.

Revisorerna får också delta i överläggningen, när fullmäktige behandlar ett ärende som berör revisorernas egen förvaltning.

26 ~~27~~ §

Ordföranden har rätt att efter samråd med vice ordförandena i den utsträckning som det behövs kalla ordförande eller vice ordförande i nämnd, fullmäktigeberedning, revisor samt anställd hos kommunen för att lämna upplysningar vid sammanträden. Detsamma gäller ordförande, vice ordförande och anställd i kommunalt företag samt annan utomstående sakkunnig.

Ingår kommunen i en gemensam nämnd får ordföranden efter samråd med vice ordförandena i den utsträckning som det behövs kalla ordföranden och vice ordföranden i den gemensamma nämnden och anställda i de samverkande kommunerna för att lämna upplysningar vid sammanträdena.

Om fullmäktige inte beslutar något annat, bestämmer ordföranden efter samråd med vice ordförandena i vilken utsträckning de som

har kallats för att lämna upplysningar på ett sammanträde får yttra sig under överläggningarna.

27 §

Kommundirektören får delta i överläggningen i alla ärenden. Fullmäktiges sekreterare får yttra sig om lagligheten av det som förekommer vid sammanträdena.

TALARORDNING OCH ORDNINGEN VID SAMMANTRÄDENA

28 §

Den som har rätt att delta i fullmäktiges överläggningar får ordet i den ordning i vilken han eller hon anmält sig och blivit uppropad. Ordföranden får dock ge kommunstyrelsens ordförande och ledare för partigrupp inom kommunfullmäktige ordet före annan talare.

Den talare som har rätt att delta i fullmäktiges överläggningar har, om denne eller dennes parti är apostroferad, rätt till högst två repliker. Den första repliken får pågå i högst två minuter och den andra repliken får pågå i högst en minut. Den talare vars anförande har föranlett repliken, har i sin tur rätt till högst två repliker av motsvarande längd. (Detta ger replikmodellen 2 + 2 + 1 + 1.)

Om någon i sitt yttrande skulle avlägsna sig från ämnet och inte efter tillsägelse av ordförande rättar sig får ordföranden ta från honom ordet. I övrigt får ingen avbryta en talare under hans anförande.

Ordföranden kan utvisa den som uppträder störande och ej rättar sig efter tillsägelse. Uppstår oordning som ordföranden inte kan avstyra, får han upplösa sammanträdet.

YRKANDEN

29 §

När fullmäktige har förklarat överläggningen i ett ärende avslutad, går ordföranden igenom de yrkanden som har framställts under överläggningen och kontrollerar att de har uppfattats rätt. Ordföranden befäster genomgången med ett klubbslag. Därefter får inte något yrkande ändras eller återtas, om inte fullmäktige beslutar medge det enhälligt. Om ordföranden anser att det behövs ska den ledamot som har framställt ett yrkande avfatta det skriftligt.

DELTAGANDE I BESLUT (4 kap 20 § första stycket KL)

30 §

En ledamot som avser att avstå från att delta i ett beslut, ska anmäla detta till ordföranden, innan beslutet fattas. Detta ska antecknas i protokollet. En ledamot som inte har gjort en sådan anmälan anses ha deltagit i beslutet, om fullmäktige fattar det med acklamation.

OMRÖSTNINGAR (4 kap 20 § andra stycket, 5 kap 42-44 och 46 §§ KL, samt 2 § lag (1992:339) om proportionellt valsätt)

31 §

Omröstning genomförs med voteringsanläggning. Omröstningarna genomförs så, att ledamöterna avger sina röster genom att trycka ja, nej eller avstår på den datorskärm som finns vid respektive ledamots plats. Resultatet av omröstningen kan därefter avläsas på storduk. Ordförandens röst ska anses avlagd sist och i förekommande fall utgöra utslagsröst.

För det fall omröstning inte kan genomföras med voteringsanläggning sker omröstning genom att ledamöterna avger sina röster efter upprop. Uppropet sker enligt uppropslistan. Ordföranden avger sin röst sist.

Sedan omröstningen har avslutats, befäster ordföranden detta med ett klubbslag. Därefter får inte någon ledamot avge sin röst. Inte heller får någon ledamot ändra eller återta en avgiven röst efter klubbslaget. Om oenighet uppstår om resultatet av en öppen omröstning, ska en ny omröstning genomföras omedelbart.

32 §

En valsedel som avlämnas vid en sluten omröstning ska uppta så många namn som valet avser samt vara omärkt, enkel och sluten.

En valsedel är ogiltig
1. om den upptar namnet på någon som inte är valbar,
2. om den upptar flera eller färre namn än det antal personer som ska väljas,
3. om den upptar ett namn som inte klart utvisar vem som avses.

Det som sagts nu gäller inte vid val som sker med tillämpning av proportionellt valsätt. För sådana val finns särskilda föreskrifter i lag.

MOTIONER (5 kap 23 § 2 p KL)

33 §

En motion ska vara skriftlig och egenhändigt undertecknad av en eller flera ledamöter. Ämnen av olika slag får inte tas upp i samma motion. En motion väcks genom att den ges in till kommunstyrelsens kansli senast kl 12.00 arbetsdagen före sammanträdet. En ersättare får väcka en motion bara när ersättaren tjänstgör som ledamot vid ett sammanträde.

~~Motionen skall vara beredd och besvarad inom ett år från det den väckts. I speciella fall kan fullmäktige besluta om förlängd beredningstid dock ej längre än ett år.~~ Kommunstyrelsen ska två gånger varje år redovisa de motioner som inte har beretts färdigt. Redovisningen ska göra på fullmäktiges ordinarie sammanträden i april~~/maj~~ och oktober.

INTERPELLATIONER (5 kap 49-53 §§ KL)

34 §

~~1.~~ En interpellation ska vara skriftlig och egenhändigt undertecknad av en ledamot. Den ska ges in till kommunstyrelsens kansli senast kl 12.00 arbetsdagen före sammanträde vid vilket ledamoten avser att ställa den.

~~2.~~ En ersättare får lämna en interpellation under ett sammanträde bara när ersättaren tjänstgör som ledamot vid sammanträdet.

~~3.~~ Interpellationen får riktas till ordförande i en nämnd eller en fullmäktigeberedning, ~~eller~~ till kommunalråd eller till annan hel- eller deltidsengagerad förtroendevald vars ansvarsområde har fastställts av kommunfullmäktige. ~~Fullmäktige kan besluta att interpellationen skall besvaras av en av fullmäktige utsedd ledamot i styrelsen för ett kommunalt företag. (3 kap 17-18 §§ KL).~~

~~4.~~ En interpellation bör besvaras senast under det sammanträde som följer närmast efter det då interpellationen ställdes.

~~5.~~ Ett svar på en interpellation ska vara skriftlig. Uppgift om att interpellationssvar kommer att lämnas vid visst sammanträde bör tas in i kungörelsen.

Den ledamot som har ställt interpellationen bör få del av svaret senast fem dagar före den sammanträdesdag, då svaret ska lämnas.

~~6.~~ Om en interpellation avser förhållandena i ett sådant företag som avses i 3 kap 16 a–18 b KL~~3 kap 17 eller 18 §§ KL~~, får den ordförande till vilken interpellationen ställts överlämna till en av fullmäktige utsedd ledamot i företagets styrelse att besvara interpellationen. ~~kan interpellationen ställas till ordföranden i sådant företag. Fullmäktige kan besluta att ordförande får överlåta besvarandet av interpellationen till en av fullmäktige utsedd ledamot i företagets styrelse.~~

Ordföranden i en nämnd till vilken en interpellation ställts får överlåta besvarandet av interpellationen till ordföranden i styrelsen eller till ordföranden i en annan nämnd i ett kommunalförbund där kommunen är medlem, om denne på grund av sitt uppdrag har särskilda förutsättningar att besvara interpellationen.

~~7.~~ En ersättare som har ställt en interpellation får delta i överläggningen då svaret på interpellationen behandlas bara om ersättaren tjänstgör som ledamot också vid det tillfället.

FRÅGOR (5 kap 54-56 §§ KL)

35 §

En fråga ska vara skriftlig och egenhändigt undertecknad av en ledamot. Den ska ges in till kommunstyrelsens kansli senast kl 12.00 arbetsdagen före det sammanträde vid vilket ledamoten avser att ställa den. Vad som sägs i 34 § gäller i tillämpliga delar också på fråga. Svar på frågan behöver dock inte vara skriftligt. En fråga kan besvaras under det sammanträde vid vilket den har ställts.

MEDBORGARFÖRSLAG (5 kap 23 § KL)

36 §

~~1)~~ Den som är folkbokförd i Haninge kommun har rätt att lämna medborgarförslag till kommunfullmäktige.

~~2)~~ Medborgarförslag ska lämnas skriftligt och vara undertecknat. Namnförtydligande, adress och telefonnummer ska anges. Ämnen av olika slag får inte tas upp i samma medborgarförslag.

~~3)~~ Klara verkställighetsärenden såsom löpande underhåll ska inte behandlas som medborgarförslag utan lämnas till berörd förvaltning att besvaras.

~~4)~~ Medborgarförslaget kommer endast att sakbehandlas om det ligger inom kommunens kompetens att besluta om. Medborgarförslaget kommer vidare endast att behandlas *av* kommunfullmäktige om det ligger inom fullmäktiges befogenhetsområde. Ligger medborgarförslaget inte inom fullmäktiges befogenhetsområde, överlämnas det till aktuell nämnd för beslut. Om förslaget överlämnas, ska förslagsställaren upplysas om att detta sker.

~~5)~~ Beredningen av medborgarförslag ska i stort följa beredningen för en motion.

Ett medborgarförslag ska om möjligt handläggas så att ärendet kan avgöras inom ett år från det att det väcktes i fullmäktige.

~~6)~~ Den som lämnat ett medborgarförslag ska underrättas om det fullmäktigesammanträde som hans/hennes ärende har anmälts på och vilken nämnd som kommer att besluta om förslaget.

Förslagsställaren ska ha rätt att presentera sitt förslag under högst 5 min på det fullmäktigesammanträdet där förslaget sakbehandlas och beslutas om.

~~7)~~ Fullmäktige ska fortlöpande meddelas om de beslut som styrelsen och nämnderna fattar i de medborgarförslag som överlämnas till styrelsen eller nämnder att besluta om.

~~8)~~ Kommunstyrelsen ska två gånger om året redovisa de medborgarförslag som inte slutbehandlats. Redovisningen ska göras på fullmäktiges ordinarie sammanträden i april~~/maj~~ och oktober.

FÖRETAGENS INITIATIVRÄTT (3 kap 16 a-18 b §§ och 5 kap 23 § 6 p KL)

37 §

Styrelsen i ett sådant företag som avses i 3 kap 16 a-18 b §§ KL får väcka ärenden i fullmäktige om sådana ärenden som företaget är skyldigt att se till att fullmäktige får ta ställning till.

BEREDNING AV ÄRENDEN (5 kap 26-34 §§ KL)

38 ~~37~~ §

Om fullmäktige inte beslutar något annat, avgör styrelsen hur de ärenden som fullmäktige ska behandla ska beredas. Styrelsen får uppdra åt en förtroendevald eller åt någon anställd att besluta om remiss av sådana ärenden.

På varje ordinarie sammanträde med fullmäktige ska redovisas de fullmäktigeärenden som kommit in efter det närmast föregående ordinarie sammanträdet samt de beslut som har fattats om beredning och remiss av sådana ärenden.

ÅTERREDOVISNING FRÅN NÄMNDERNA (3 kap 15 § KL)

39 §

Fullmäktige beslutar om omfattningen och formerna för nämndernas återredovisning av uppdrag som fullmäktige lämnat. Närmare bestämmelser härom anges i respektive nämnds reglemente.

PRÖVNING AV ANSVARSFRIHET OCH ANMÄRKNING (5 kap 25 a och 31 § KL)

40 ~~38~~ §

Fullmäktiges presidium svarar för att ärenden om ansvarsprövning bereds i enlighet med kommunallagens bestämmelser i 5 kap 25 a och 31 §§ KL.

FULLMÄKTIGEBEREDNINGAR (3 kap 7 § KL)

41 ~~39~~ §

Valberedning
På det första sammanträdet med nyvalda fullmäktige väljer fullmäktige en valberedning för den löpande mandatperioden. Valberedningen består av sju ledamöter och lika många ersättare. Bland ledamöterna i beredningen väljer fullmäktige vid samma tillfälle en ordförande och en vice ordförande för den tid som de har valts att vara ledamöter.

Valberedningen ska lägga fram förslag i alla valärenden som fullmäktige ska behandla med undantag av valen av fullmäktiges pre-

sidium och valberedning. Fullmäktige kan dock besluta att förrätta även ett annat val utan föregående beredning. Valberedningen bestämmer själv sina arbetsformer.

Övriga beredningar
Fullmäktige får tillsätta en eller flera fullmäktigeberedningar för beredning av ett visst ärende eller behandling av en viss fråga. Fullmäktige bestämmer för varje tillfälle antalet ledamöter och ersättare i fullmäktigeberedningen. Bland ledamöterna väljer fullmäktige en ordförande för den tid som den har valts till ledamot.

Beredningen bestämmer själv sina arbetsformer.

BEREDNING AV REVISORERNAS BUDGET

42 §

Presidiet bereder revisorernas budget.

FRÅGESTUND och TEMATIMME/DEBATTIMME I KOMMUNFULLMÄKTIGE

43 ~~40~~ §

a) Frågestund
Fullmäktige har vid sammanträdets början en frågestund. Om inget annat beslutas är den 45 minuter. Fullmäktige kan också besluta att ställa in frågestunden vid vissa tillfällen som t ex tematimme, debattimme, budgetdebatt, årsredovisning.

Ledamöterna anmäler i förväg till sin respektive partigruppledare att man tänker ställa en fråga. Gruppledaren i sin tur lämnar senast kl 12.00 på arbetsdagen före sammanträdet en lista till kommunstyrelsens kansli med namn på den som ska ställa frågan och till vem frågan ska ställas. Partierna har gjort en prioritetsordning över de ledamöter som ska få ställa frågan.

Ledamöterna har då möjlighet att ställa frågor inom den kommunala kompetensen till ansvarigt kommunalråd, ansvarig nämndordförande, ~~eller~~ ordförande i beredningar tillsatta av kommunfullmäktige eller till annan hel- eller deltidsengagerad förtroendevald vars ansvarsområde har fastställts av kommunfullmäktige. Frågorna får dock inte avse ärenden som rör myndighetsutövning mot någon enskild. Frågeställaren har en minut till sitt förfogande för frågan och den som svarar får två minuter på sig att besvara frågan. Frågeställaren får replik i en minut och ”svaranden” får replik i en minut. (Frågemodellen = 1+2+1+1).

b) Tematimme/debattimme
Fullmäktige kan efter förslag från presidiet anordna tematimme eller debattimme.

JUSTERING AV PROTOKOLLET (5 kap 61 och 62 §§ KL)

44 ~~41~~ §

Protokollet ska justeras senast fjorton dagar efter sammanträdet ~~Protokollet justeras~~ av ordföranden och två ledamöter. Om två eller flera ledamöter har fungerat som ordförande under ett sammanträde, justerar varje ordförande de paragrafer i protokollet som redovisar de delar av förhandlingarna som ordföranden har lett. Fullmäktige får besluta att en paragraf i protokollet ska justeras omedelbart. Om ordalydelsen inte är helt klar ska paragrafen redovisas skriftligt innan fullmäktige justerar den.

RESERVATION (4 kap 22 § KL)

45 ~~42~~ §

Om en ledamot har reserverat sig mot ett beslut och ledamoten vill motivera reservationen, ska ledamoten göra det skriftligt. Motiveringen ska lämnas till sekreteraren före den tidpunkt som har fastställts för justering av protokollet.

Om fullmäktige beslutar att omedelbart justera den paragraf i protokollet som reservationen avser, ska motiveringen dock lämnas så snart det kan ske och senast under den sammanträdesdag beslutet fattades.

SÄRSKILT YTTRANDE

46 ~~43~~ §

Förutom ledamots rättighet att i reservation anföra avvikande mening finns även möjlighet att till protokollet lämna särskilt yttrande. Det särskilda yttrandet ska avfattas skriftligt och utgöra ett koncentrat av ledamotens avvikande mening gentemot majoritetens beslut.

Ordförandens vägran att medge särskilt yttrande till protokollet kan ställas under fullmäktiges prövning. Om ledamot önskar särskilt ytt-

rande i själva protokollstexten avgör ordföranden om detta ska medges. Ordförandens beslut att vägra sådant yttrande kan inte ställas under fullmäktiges prövning.

Begäran om att lämna särskilt yttrande ska anmälas före beslut och lämnas till sekreteraren senast vid justering.

~~**JUSTERING OCH ANSLAG AV PROTOKOLL**~~

~~**44 §**~~

~~Protokoll skall justeras senast fjorton dagar efter sammanträdet. Senast andra dagen efter det att protokollet har justerats skall justeringen tillkännages på anslagstavlan.~~

~~Av tillkännagivandet skall framgå var protokollet finns tillgängligt samt vilken dag det har anslagits. Tillkännagivandet får inte tas bort från anslagstavlan före utgången av den tid som gäller för överklagande enligt 10 kap 6 § i första stycket. Bevis om anslagsdagen skall tecknas på protokollet eller utfärdas särskilt.~~

ANSLAG, EXPEDIERING ~~M M~~ OCH PUBLICERING

47 §

Senast andra dagen efter det att protokollet har justerats ska justeringen tillkännages på anslagstavlan. Av tillkännagivandet ska framgå var protokollet finns tillgängligt samt vilken dag det har anslagits. Tillkännagivandet får inte tas bort från anslagstavlan före utgången av den tid som gäller för överklagande enligt 10 kap 6 § första stycket KL. Bevis om anslagsdagen ska tecknas på protokollet eller utfärdas särskilt.

48 §

Protokollet ska utöver de i 5 kap 62 § KL uppställda kraven på tillkännagivande även inom samma tid publiceras på kommunens webbplats.

49 ~~45~~ §

Utdrag ur protokollet ska tillställas de nämnder, andra organ och personer som berörs av besluten i protokollet. Kommunens revisorer ska alltid tillställas hela protokollet. Ordföranden undertecknar och sekreteraren kontrasignerar fullmäktiges skrivelser och de

andra handlingar som upprättas i fullmäktiges namn, om inte fullmäktige beslutar annat.

Haninge kommun

Kommunstyrelseförvaltningen

2016-03-10
FÖRSLAG (utan spårade ändringar)

ARBETSORDNING FÖR KOMMUNFULLMÄKTIGE

Antagen av kommunfullmäktige 9 december 2002 att gälla från och med 1 januari 2003 (rev KF 2004-04-05, 2005-02-07, 2005-04-04, 2007-04-02, 2009-06-08, 2010-02-08, 2013-12-09 och 2016-MM-DD)

Utöver det som föreskrivs om kommunfullmäktige i lag eller annan författning gäller bestämmelserna i denna arbetsordning.

ANTALET LEDAMÖTER (5 KAP 1-3 §§ KL)

1 §

Fullmäktige har 61 ledamöter. I vallagen finns det bestämmelser om antalet ersättare.

ORDFÖRANDE OCH VICE ORDFÖRANDE (5 kap 6 § KL)

Presidium

2 §

Det år då val av kommunfullmäktige har ägt rum i hela landet, väljer fullmäktige bland ledamöter en ordförande samt en förste och en andre vice ordförande (presidium). Presidievalen ska förrättas på ett sammanträde som hålls före utgången av november. Presidiet väljs för fullmäktiges löpande mandatperiod.

Vice ordförandena ska biträda ordföranden i uppgiften att planera och leda sammanträdet i den mån ordföranden anser att det behövs.

3 §

Tills presidievalet har förrättats, tjänstgör som ordförande den som har varit ledamot i fullmäktige längst tid (ålderspresidenten). Om flera ledamöter har lika lång tjänstgöringstid som ledamot, ska den äldste av dem vara ålderspresident.

4 §

Om ordföranden eller någon av vice ordförandena avgår som ledamot eller från sin presidiepost, bör fullmäktige så snart det kan ske välja en annan ledamot till presidieposten för återstoden av tjänstgöringstiden för den som har avgått. Om samtliga i presidiet är hindrade att fullgöra uppdraget, fullgör ålderspresidenten ordförandens uppgifter.

TID OCH PLATS FÖR SAMMANTRÄDENA (5 kap 7-11 §§ KL)

5 §

Fullmäktige håller ordinarie sammanträde varje månad förutom januari, juli och augusti. För varje år bestämmer fullmäktige dag

och tid för sammanträdena.

Det år då val av fullmäktige har ägt rum i hela landet, sammanträder nyvalda fullmäktige första gången i oktober. Ålderspresidenten bestämmer dagen och tiden för det första sammanträdet efter samråd med kommunstyrelsens presidium.

6 §

Sammanträdets kungörande
Ordföranden utfärdar en kungörelse om varje sammanträde med fullmäktige.

Kungörelsen ska innehålla uppgift om tid och plats för sammanträdet och om de ärenden som ska behandlas.

7 §

Kungörelsen ska anslås på kommunens anslagstavla minst en vecka före sammanträdesdagen. Kungörelsen ska inom samma tid på ett lämpligt sätt också tillställas varje ledamot och ersättare.

8 §

Om ett ärende är så brådskande att det inte hinner kungöras på det sätt som föreskrivs i 6 och 7 §§, ska kungörelsen med uppgift om ärendet anslås senast vardagen närmast före sammanträdesdagen. Dessutom ska kungörelsen på ett lämpligt sätt sändas till varje ledamot och ersättare så, att den kan antas nå dem inom samma tid.

9 §

Extra sammanträde
Extra sammanträde hålls på den tid som ordföranden bestämmer efter samråd med vice ordförandena. En begäran om extra sammanträde ska göras skriftligen hos ordföranden och ska innehålla uppgift om det eller de ärenden som önskas behandlade på det extra sammanträdet.

10 §

Inställt sammanträde
Om det föreligger särskilda skäl för det, får ordföranden efter samråd med vice ordförandena ställa in ett ordinarie sammanträde eller ändra dagen eller tiden för sammanträdet. Om ordföranden beslutar att ett sammanträde ska ställas in eller att dagen eller tiden för ett sammanträde ska ändras, ska ordföranden se till att varje

ledamot och ersättare underrättas om beslutet. Uppgift om beslutet ska snarast tillkännages på lämpligt sätt.

11 §

Lokal
Fullmäktiges sammanträden förläggs huvudsakligen till Handen och kan i speciella fall förläggas till annan kommundel. Ordföranden får efter samråd med vice ordförandena bestämma en annan plats för ett visst sammanträde.

12 §

Placeringsordning
Presidiet beslutar om placeringsordning för fullmäktiges ledamöter, ersättare och andra som har rätt att delta i fullmäktiges överläggningar.

Ersättare som tjänstgör i ledamots ställe sätter sig på ledamotens plats.

13 §

Annonsering
Annonseringen av fullmäktiges sammanträden ska innehålla uppgifter om de viktigaste ärendena som ska behandlas. Annons införes i Mitt i Haninge och på kommunens hemsida. Om särskilda skäl föreligger får ordföranden inför ett visst sammanträde begränsa annonseringen i ortstidningen.

FÖRLÄNGNING AV SAMMANTRÄDE OCH FORTSATT SAMMANTRÄDE

14 §

Om fullmäktige inte hinner slutföra ett sammanträde på den utsatta sammanträdesdagen, kan fullmäktige besluta att förlänga tiden för sammanträdet.

Fullmäktige kan också besluta att avbryta sammanträdet och att hålla fortsatt sammanträde en senare dag för att behandla de ärenden som återstår. I ett sådant fall beslutar fullmäktige genast, när och var sammanträdet ska fortsätta. Om fullmäktige beslutar att hålla fortsatt sammanträde, utfärdar ordföranden en kungörelse om det fortsatta sammanträdet på vanligt sätt.

Om sammanträdet ska fortsätta inom en vecka, behöver någon kungörelse inte utfärdas. I ett sådant fall låter ordföranden dock underrätta de ledamöter och ersättare som inte är närvarande när sammanträdet avbryts om tiden och platsen för det fortsatta sammanträdet.

ÄRENDEN OCH HANDLINGAR TILL SAMMANTRÄDENA

15 §

Ordföranden bestämmer efter samråd med vice ordförandena när fullmäktige ska behandla ett ärende, om ej annat följer av lag.

16 §

Kommunstyrelsens och övriga nämnders förslag till beslut eller yttranden i de ärenden som tagits in i kungörelsen bör tillställas varje ledamot och ersättare före sammanträdet.

Ordföranden eller på ordförandens uppdrag sekreteraren bestämmer i vilken omfattning övriga handlingar i ett ärende ska tillställas ledamöter och ersättare före sammanträdet. Handlingarna i varje ärende bör finnas tillgängliga för allmänheten i sammanträdeslokalen under sammanträdet.

Interpellationer och frågor bör om möjligt tillställas samtliga ledamöter och ersättare före det sammanträde vid vilket de avses bli ställda.

ANMÄLAN AV HINDER FÖR TJÄNSTGÖRING OCH INKALLANDE AV ERSÄTTARE (5 KAP 12-17 §§ KL)

17 §

En ledamot som är förhindrad att delta i ett helt sammanträde eller i en del av ett sammanträde, ska snarast anmäla detta till fullmäktiges sekreterare så att ersättare kan kallas att tjänstgöra. Om tiden medger det, ska ersättaren kallas skriftligt.

18 §

Om en ledamot utan föregående anmälan uteblir från ett sammanträde eller hinder uppkommer för en ledamot att vidare delta i ett pågående sammanträde, tjänstgör efter ordförandens anmälan den ersättare som är närvarande vid sammanträdet och står i tur att tjänstgöra.

19 §

Det som sagts om ledamot i 17 och 18 §§ gäller också för ersättare, som kallats till tjänstgöring.

20 §

Ledamot eller ersättare bör inte inträda i tjänstgöring under pågående handläggning av ett ärende. Detta gäller dock inte om ordinarie ledamot anländer och hans plats är vakant. Om skäl finns t ex vid budgetbehandling kan ordföranden besluta att ledamots eller ersättares inträde sker under pågående handläggning.

UPPROP

21 §

En uppropslista som utvisar de ledamöter och ersättare som tjänstgör ska finnas tillgänglig under hela sammanträdet. I början av varje sammanträde låter ordföranden förrätta upprop enligt uppropslistan.

Ledamot och ersättare som infinner sig vid sammanträdet efter uppropet avslutats ska anmäla sig till sekreteraren som antecknar tjänstgöringen.

Ledamot eller tjänstgörande ersättare som inte längre ska delta vid sammanträdet ska anmäla detta till sekreteraren.

Upprop förrättas också i början av varje ny sammanträdesdag, vid fortsatt sammanträde och när ordföranden anser att det behövs.

PROTOKOLLJUSTERARE (5 kap 61 § KL)

22 §

Ordföranden bestämmer tiden och platsen för justering av protokollet från sammanträdet.

Sedan uppropet har förrättats enligt 21 §, väljer fullmäktige två ledamöter att tillsammans med ordföranden justera protokollet från sammanträdet och att i förekommande fall biträda ordföranden vid röstsammanräkningar.

Fullmäktige får besluta att en paragraf i protokollet ska justeras omedelbart.

TURORDNING FÖR HANDLÄGGNING AV ÄRENDENA

23 §

Fullmäktige behandlar ärendena i den turordning som de har tagits upp i kungörelsen.

Ärendena bör upptas i följande ordning:
1. Behandling av medborgarförslag
2. Återremitterade och bordlagda allmänna ärenden
3. Bordlagda svar på interpellationer och frågor
4. Allmänna ärenden
5. Valärenden
6. Framställan av interpellationer och frågor
7. Anmälan av motioner
8. Anmälan av medborgarförslag
9. Besvarande av interpellationer
10. Besvarande av frågor
11. Meddelanden

Fullmäktige kan dock besluta om ändrad turordning för ett eller flera ärenden. Ordföranden bestämmer, när under ett sammanträde ett ärende ska behandlas som inte finns med i kungörelsen.
Fullmäktige får besluta att avbryta handläggningen av ett ärende under ett sammanträde (ajournering) för att återuppta det senare under sammanträdet.

YTTRANDERÄTT VID SAMMANTRÄDENA (4 kap 18 § första stycket och 19 §, 5 kap 21, 22, 31, 53 och 56 §§ KL)

24 §

Rätt att delta i överläggningen har
- ordföranden och vice ordförandena i en nämnd eller en gemensam nämnd vars verksamhetsområde ett ärende berör.
- ordföranden och vice ordförandena i en fullmäktigeberedning, när fullmäktige behandlar ett ärende som beredningen har handlagt.
- ordföranden i en nämnd eller i en fullmäktigeberedning eller någon annan som besvarar en interpellation eller en fråga när överläggning hålls med anledning av svaret.

- styrelsens ordförande i ett sådant företag som avses i 3 kap 16 a–18 b §§ KL, när fullmäktige behandlar ett ärende som berör förhållandena i företaget.
- hel- eller deltidsengagerad förtroendevald vars ansvarsområde har fastställts av kommunfullmäktige och som ett ärende berör.

25 §

Kommunens revisorer får delta i överläggningen när fullmäktige behandlar revisionsberättelsen och årsredovisningen.

Revisorerna får också delta i överläggningen, när fullmäktige behandlar ett ärende som berör revisorernas egen förvaltning.

26 §

Ordföranden har rätt att efter samråd med vice ordförandena i den utsträckning som det behövs kalla ordförande eller vice ordförande i nämnd, fullmäktigeberedning, revisor samt anställd hos kommunen för att lämna upplysningar vid sammanträden. Detsamma gäller ordförande, vice ordförande och anställd i kommunalt företag samt annan utomstående sakkunnig.

Ingår kommunen i en gemensam nämnd får ordföranden efter samråd med vice ordförandena i den utsträckning som det behövs kalla ordföranden och vice ordföranden i den gemensamma nämnden och anställda i de samverkande kommunerna för att lämna upplysningar vid sammanträdena.

Om fullmäktige inte beslutar något annat, bestämmer ordföranden efter samråd med vice ordförandena i vilken utsträckning de som har kallats för att lämna upplysningar på ett sammanträde får yttra sig under överläggningarna.

27 §

Kommundirektören får delta i överläggningen i alla ärenden. Fullmäktiges sekreterare får yttra sig om lagligheten av det som förekommer vid sammanträdena.

TALARORDNING OCH ORDNINGEN VID SAMMANTRÄDENA

28 §

Den som har rätt att delta i fullmäktiges överläggningar får ordet i den ordning i vilken han eller hon anmält sig och blivit uppropad. Ordföranden får dock ge kommunstyrelsens ordförande och ledare för partigrupp inom kommunfullmäktige ordet före annan talare.

Den talare som har rätt att delta i fullmäktiges överläggningar har, om denne eller dennes parti är apostroferad, rätt till högst två repliker. Den första repliken får pågå i högst två minuter och den andra repliken får pågå i högst en minut. Den talare vars anförande har föranlett repliken, har i sin tur rätt till högst två repliker av motsvarande längd. (Detta ger replikmodellen 2 + 2 + 1 + 1.)

Om någon i sitt yttrande skulle avlägsna sig från ämnet och inte efter tillsägelse av ordförande rättar sig får ordföranden ta från honom ordet. I övrigt får ingen avbryta en talare under hans anförande.

Ordföranden kan utvisa den som uppträder störande och ej rättar sig efter tillsägelse. Uppstår oordning som ordföranden inte kan avstyra, får han upplösa sammanträdet.

YRKANDEN

29 §

När fullmäktige har förklarat överläggningen i ett ärende avslutad, går ordföranden igenom de yrkanden som har framställts under överläggningen och kontrollerar att de har uppfattats rätt. Ordföranden befäster genomgången med ett klubbslag. Därefter får inte något yrkande ändras eller återtas, om inte fullmäktige beslutar medge det enhälligt. Om ordföranden anser att det behövs ska den ledamot som har framställt ett yrkande avfatta det skriftligt.

DELTAGANDE I BESLUT (4 kap 20 § första stycket KL)

30 §

En ledamot som avser att avstå från att delta i ett beslut, ska anmäla detta till ordföranden, innan beslutet fattas. Detta ska antecknas i protokollet. En ledamot som inte har gjort en sådan anmälan anses ha deltagit i beslutet, om fullmäktige fattar det med acklamation.

OMRÖSTNINGAR (4 kap 20 § andra stycket, 5 kap 42-44 och 46 §§ KL, samt 2 § lag (1992:339) om proportionellt valsätt)

31 §

Omröstning genomförs med voteringsanläggning. Omröstningarna genomförs så, att ledamöterna avger sina röster genom att trycka ja, nej eller avstår på den datorskärm som finns vid respektive ledamots plats. Resultatet av omröstningen kan därefter avläsas på storduk. Ordförandens röst ska anses avlagd sist och i förekommande fall utgöra utslagsröst.

För det fall omröstning inte kan genomföras med voteringsanläggning sker omröstning genom att ledamöterna avger sina röster efter upprop. Uppropet sker enligt uppropslistan. Ordföranden avger sin röst sist.

Sedan omröstningen har avslutats, befäster ordföranden detta med ett klubbslag. Därefter får inte någon ledamot avge sin röst. Inte heller får någon ledamot ändra eller återta en avgiven röst efter klubbslaget. Om oenighet uppstår om resultatet av en öppen omröstning, ska en ny omröstning genomföras omedelbart.

32 §

Val till kommunstyrelse, nämnder, beredningar, revision samt styrelse alternativt beslutande församling för aktiebolag, ekonomiska föreningar, stiftelser och kommunalförbund ska ske genom en enda valhandling för ledamöter respektive en enda valhandling för ersättare. Det innebär att fullmäktige inte väljer in en ledamot respektive en ersättare i taget.

En valsedel som avlämnas vid en sluten omröstning ska uppta så många namn som valet avser samt vara omärkt, enkel och sluten.

En valsedel är ogiltig
1. om den upptar namnet på någon som inte är valbar,
2. om den upptar flera eller färre namn än det antal personer som ska väljas,
3. om den upptar ett namn som inte klart utvisar vem som avses.
Det som sagts nu gäller inte vid val som sker med tillämpning av proportionellt valsätt. För sådana val finns särskilda föreskrifter i lag.

MOTIONER (5 kap 23 § 2 p KL)

33 §

En motion ska vara skriftlig och egenhändigt undertecknad av en eller flera ledamöter. Ämnen av olika slag får inte tas upp i samma motion. En motion väcks genom att den ges in till kommunstyrelsens kansli senast kl 12.00 arbetsdagen före sammanträdet. En ersättare får väcka en motion bara när ersättaren tjänstgör som ledamot vid ett sammanträde.

Kommunstyrelsen ska två gånger varje år redovisa de motioner som inte har beretts färdigt. Redovisningen ska göra på fullmäktiges ordinarie sammanträden i april och oktober.

INTERPELLATIONER (5 kap 49-53 §§ KL)

34 §

En interpellation ska vara skriftlig och egenhändigt undertecknad av en ledamot. Den ska ges in till kommunstyrelsens kansli senast kl 12.00 arbetsdagen före sammanträde vid vilket ledamoten avser att ställa den.

En ersättare får lämna en interpellation under ett sammanträde bara när ersättaren tjänstgör som ledamot vid sammanträdet.

Interpellationen får riktas till ordförande i en nämnd eller en fullmäktigeberedning, till kommunalråd eller till annan hel- eller deltidsengagerad förtroendevald vars ansvarsområde har fastställts av kommunfullmäktige.

En interpellation bör besvaras senast under det sammanträde som följer närmast efter det då interpellationen ställdes.

Ett svar på en interpellation ska vara skriftlig. Uppgift om att interpellationssvar kommer att lämnas vid visst sammanträde bör tas in i kungörelsen.

Den ledamot som har ställt interpellationen bör få del av svaret senast fem dagar före den sammanträdesdag, då svaret ska lämnas.

Om en interpellation avser förhållandena i ett sådant företag som avses i 3 kap 16 a–18 b KL , får den ordförande till vilken interpellationen ställts överlämna till en av fullmäktige utsedd ledamot i företagets styrelse att besvara interpellationen.

Ordföranden i en nämnd till vilken en interpellation ställts får överlåta besvarandet av interpellationen till ordföranden i styrelsen eller till ordföranden i en annan nämnd i ett kommunalförbund där kommunen är medlem, om denne på grund av sitt uppdrag har särskilda förutsättningar att besvara interpellationen.

En ersättare som har ställt en interpellation får delta i överläggningen då svaret på interpellationen behandlas bara om ersättaren tjänstgör som ledamot också vid det tillfället.

FRÅGOR (5 kap 54-56 §§ KL)

35 §

En fråga ska vara skriftlig och egenhändigt undertecknad av en ledamot. Den ska ges in till kommunstyrelsens kansli senast kl 12.00 arbetsdagen före det sammanträde vid vilket ledamoten avser att ställa den. Vad som sägs i 34 § gäller i tillämpliga delar också på fråga. Svar på frågan behöver dock inte vara skriftligt. En fråga kan besvaras under det sammanträde vid vilket den har ställts.

MEDBORGARFÖRSLAG (5 kap 23 § KL)

36 §

Den som är folkbokförd i Haninge kommun har rätt att lämna medborgarförslag till kommunfullmäktige.

Medborgarförslag ska lämnas skriftligt och vara undertecknat. Namnförtydligande, adress och telefonnummer ska anges. Ämnen av olika slag får inte tas upp i samma medborgarförslag.

Klara verkställighetsärenden såsom löpande underhåll ska inte behandlas som medborgarförslag utan lämnas till berörd förvaltning att besvaras.

Medborgarförslaget kommer endast att sakbehandlas om det ligger inom kommunens kompetens att besluta om. Medborgarförslaget kommer vidare endast att behandlas *av* kommunfullmäktige om det ligger inom fullmäktiges befogenhetsområde. Ligger medborgarförslaget inte inom fullmäktiges befogenhetsområde, överlämnas det till aktuell nämnd för beslut. Om förslaget överlämnas, ska förslagsställaren upplysas om att detta sker.

Beredningen av medborgarförslag ska i stort följa beredningen för en motion.

Ett medborgarförslag ska om möjligt handläggas så att ärendet kan avgöras inom ett år från det att det väcktes i fullmäktige.

Den som lämnat ett medborgarförslag ska underrättas om det fullmäktigesammanträde som hans/hennes ärende har anmälts på och vilken nämnd som kommer att besluta om förslaget.

Förslagsställaren ska ha rätt att presentera sitt förslag under högst 5 min på det fullmäktigesammanträdet där förslaget sakbehandlas och beslutas om.

Fullmäktige ska fortlöpande meddelas om de beslut som styrelsen och nämnderna fattar i de medborgarförslag som överlämnas till styrelsen eller nämnder att besluta om.

Kommunstyrelsen ska två gånger om året redovisa de medborgarförslag som inte slutbehandlats. Redovisningen ska göras på fullmäktiges ordinarie sammanträden i april och oktober.

FÖRETAGENS INITIATIVRÄTT (3 kap 16 a-18 b §§ och 5 kap 23 § 6 p KL)

37 §

Styrelsen i ett sådant företag som avses i 3 kap 16 a-18 b §§ KL får väcka ärenden i fullmäktige om sådana ärenden som företaget är skyldigt att se till att fullmäktige får ta ställning till.

BEREDNING AV ÄRENDEN (5 kap 26-34 §§ KL)

38 §

Om fullmäktige inte beslutar något annat, avgör styrelsen hur de ärenden som fullmäktige ska behandla ska beredas. Styrelsen får uppdra åt en förtroendevald eller åt någon anställd att besluta om remiss av sådana ärenden.

På varje ordinarie sammanträde med fullmäktige ska redovisas de fullmäktigeärenden som kommit in efter det närmast föregående ordinarie sammanträdet samt de beslut som har fattats om beredning och remiss av sådana ärenden.

ÅTERREDOVISNING FRÅN NÄMNDERNA (3 kap 15 § KL)

39 §

Fullmäktige beslutar om omfattningen och formerna för nämndernas återredovisning av uppdrag som fullmäktige lämnat. Närmare bestämmelser härom anges i respektive nämnds reglemente.

PRÖVNING AV ANSVARSFRIHET OCH ANMÄRKNING (5 kap 25 a och 31 § KL)

40 §

Fullmäktiges presidium svarar för att ärenden om ansvarsprövning bereds i enlighet med kommunallagens bestämmelser i 5 kap 25 a och 31 §§ KL.

FULLMÄKTIGEBEREDNINGAR (3 kap 7 § KL)

41 §

Valberedning
På det första sammanträdet med nyvalda fullmäktige väljer fullmäktige en valberedning för den löpande mandatperioden. Valberedningen består av sju ledamöter och lika många ersättare. Bland ledamöterna i beredningen väljer fullmäktige vid samma tillfälle en ordförande och en vice ordförande för den tid som de har valts att vara ledamöter.

Valberedningen ska lägga fram förslag i alla valärenden som fullmäktige ska behandla med undantag av valen av fullmäktiges presidium och valberedning. Fullmäktige kan dock besluta att förrätta även ett annat val utan föregående beredning. Valberedningen bestämmer själv sina arbetsformer.

Övriga beredningar
Fullmäktige får tillsätta en eller flera fullmäktigeberedningar för beredning av ett visst ärende eller behandling av en viss fråga. Fullmäktige bestämmer för varje tillfälle antalet ledamöter och ersättare i fullmäktigeberedningen. Bland ledamöterna väljer fullmäktige en ordförande för den tid som den har valts till ledamot.

Beredningen bestämmer själv sina arbetsformer.

BEREDNING AV REVISORERNAS BUDGET

42 §

Presidiet bereder revisorernas budget.

FRÅGESTUND och TEMATIMME/DEBATTIMME I KOMMUNFULLMÄKTIGE

43 §

a) Frågestund
Fullmäktige har vid sammanträdets början en frågestund. Om inget annat beslutas är den 45 minuter. Fullmäktige kan också besluta att ställa in frågestunden vid vissa tillfällen som t ex tematimme, debattimme, budgetdebatt, årsredovisning.

Ledamöterna anmäler i förväg till sin respektive partigruppledare att man tänker ställa en fråga. Gruppledaren i sin tur lämnar senast kl 12.00 på arbetsdagen före sammanträdet en lista till kommunstyrelsens kansli med namn på den som ska ställa frågan och till vem frågan ska ställas. Partierna har gjort en prioritetsordning över de ledamöter som ska få ställa frågan.

Ledamöterna har då möjlighet att ställa frågor inom den kommunala kompetensen till ansvarigt kommunalråd, ansvarig nämndordförande, ordförande i beredningar tillsatta av kommunfullmäktige eller till annan hel- eller deltidsengagerad förtroendevald vars ansvarsområde har fastställts av kommunfullmäktige. Frågorna får dock inte avse ärenden som rör myndighetsutövning mot någon enskild. Frågeställaren har en minut till sitt förfogande för frågan och den som svarar får två minuter på sig att besvara frågan. Frågeställaren får replik i en minut och ”svaranden” får replik i en minut. (Frågemodellen = 1+2+1+1).

b) Tematimme/debattimme
Fullmäktige kan efter förslag från presidiet anordna tematimme eller debattimme.

JUSTERING AV PROTOKOLLET (5 kap 61 och 62 §§ KL)

44 §

Protokollet ska justeras senast fjorton dagar efter sammanträdet av ordföranden och två ledamöter. Om två eller flera ledamöter har fungerat som ordförande under ett sammanträde, justerar varje ordförande de paragrafer i protokollet som redovisar de delar av förhandlingarna som ordföranden har lett. Fullmäktige får besluta att en paragraf i protokollet ska justeras omedelbart. Om ordalydelsen inte är helt klar ska paragrafen redovisas skriftligt innan fullmäktige justerar den.

RESERVATION (4 kap 22 § KL)

45 §

Om en ledamot har reserverat sig mot ett beslut och ledamoten vill motivera reservationen, ska ledamoten göra det skriftligt. Motiveringen ska lämnas till sekreteraren före den tidpunkt som har fastställts för justering av protokollet.

Om fullmäktige beslutar att omedelbart justera den paragraf i protokollet som reservationen avser, ska motiveringen dock lämnas så snart det kan ske och senast under den sammanträdesdag beslutet fattades.

SÄRSKILT YTTRANDE

46 §

Förutom ledamots rättighet att i reservation anföra avvikande mening finns även möjlighet att till protokollet lämna särskilt yttrande. Det särskilda yttrandet ska avfattas skriftligt och utgöra ett koncentrat av ledamotens avvikande mening gentemot majoritetens beslut.

Ordförandens vägran att medge särskilt yttrande till protokollet kan ställas under fullmäktiges prövning. Om ledamot önskar särskilt yttrande i själva protokollstexten avgör ordföranden om detta ska medges. Ordförandens beslut att vägra sådant yttrande kan inte ställas under fullmäktiges prövning.

Begäran om att lämna särskilt yttrande ska anmälas före beslut och lämnas till sekreteraren senast vid justering.

ANSLAG, EXPEDIERING OCH PUBLICERING

47 §

Senast andra dagen efter det att protokollet har justerats ska justeringen tillkännages på anslagstavlan. Av tillkännagivandet ska framgå var protokollet finns tillgängligt samt vilken dag det har anslagits. Tillkännagivandet får inte tas bort från anslagstavlan före utgången av den tid som gäller för överklagande enligt 10 kap 6 § första stycket KL. Bevis om anslagsdagen ska tecknas på protokollet eller utfärdas särskilt.

48 §

Protokollet ska utöver de i 5 kap 62 § KL uppställda kraven på tillkännagivande även inom samma tid publiceras på kommunens webbplats.

49 §

Utdrag ur protokollet ska tillställas de nämnder, andra organ och personer som berörs av besluten i protokollet. Kommunens revisorer ska alltid tillställas hela protokollet. Ordföranden undertecknar och sekreteraren kontrasignerar fullmäktiges skrivelser och de andra handlingar som upprättas i fullmäktiges namn, om inte fullmäktige beslutar annat.

Arbetsordning för fullmäktige

ETT UNDERLAG FÖR LOKALA BEDÖMNINGAR

Sveriges Kommuner och Landsting

Sveriges Kommuner och Landsting

ARBETSORDNING FÖR FULLMÄKTIGE

FÖRORD

Den nuvarande kommunallagen (1991:900), KL, trädde i kraft den 1 januari 1992. I samband därmed reviderades det dåvarande förslaget till normalarbetsordning för fullmäktige. Därefter har ytterligare lagändringar skett vilka gett anledning att återigen revidera vårt underlag till normalarbetsordning. Detta underlag riktar sig till kommuner, landsting och regioner. Vad som härefter sägs i underlaget avseende landsting omfattar även Region Halland, Region Skåne och Västra Götalandsregionen. Dessa är landsting men betecknar sig regioner med stöd av lagen (2010:630) om regionalt utvecklingsansvar i vissa län. Detsamma gäller från den 1 januari 2015 för Region Östergötland, Region Jönköpings län, Region Kronoberg, Region Örebro län, Region Gävleborgs län och Region Jämtland Härjedalen. Vad som sägs i underlaget avseende kommuner omfattar även Region Gotland.

För vårt arbete har vi haft följande utgångspunkter

– innehållet i kommunallagen

– utvecklingen av kommunal praxis

– den kommunaldemokratiska utvecklingen

– hänsyn till skiftande lokala förutsättningar i kommunerna och landstingen.

Vår normalarbetsordning innehåller förslag till bestämmelser och kommentarer till dessa. Det bör betonas att det rör sig om ett underlag för lokala bedömningar, och att vår normalarbetsordning utgör ett exempel på hur en arbetsordning kan utformas. Mot den bakgrunden redovisar vi också ett flertal alternativa lösningar i kommentardelen.

Erfarenheten visar att fullmäktiges grundläggande funktioner är desamma i alla kommuner och landsting men att det kan finnas olika uppfattningar i detaljfrågor. Det är därför naturligt att arbetsordningarna varierar inom de ramar som lagen tillåter. Hänsyn kan t.ex. tas till kommunens eller landstingets storlek, antalet partier i fullmäktige, fullmäktiges storlek och hur man ser på fullmäktiges roll.

Arbetsordningens regler avser att komplettera lagens bestämmelser. De får givetvis inte strida mot KL eller annan lag. Det rättsliga värdet på bestämmelserna i en arbetsordning kan variera. Vissa är av mer konstitutiv karaktär, medan andra närmast har karaktären av rena ordningsföreskrifter. Detta har betydelse för frågan om fullmäktige själv kan ge dispens från en bestämmelse i arbetsordningen vid ett visst tillfälle, eller om ett beslut om detta kräver enighet. Vidare har bestämmelsernas olika karaktär

betydelse för frågan om en överträdelse av dem kan leda till att besluten upphävs vid ett överklagande. I 10 kap. 9 § KL anges att ett beslut inte behöver upphävas om ett fel inte haft betydelse för ärendets utgång. Ett sådant fel skulle t.ex. kunna vara överträdelser av renodlade ordningsföreskrifter i arbetsordningen. Presumtionen bör dock vara att de bestämmelser som tas in i arbetsordningen blir tvingande för fullmäktige. Detta måste därför beaktas vid införande av ytterligare bestämmelser i arbetsordningen.

Fullmäktige har relativt stor frihet att själv bestämma arbetsordningens utformning och innehåll. I sakens natur ligger att fullmäktige inte bör tyngas av onödiga regler. Vissa frågor har dock ansetts vara av sådan vikt att de inte får lämnas oreglerade. I 5 kap. 64 § KL uppställs därför krav på att arbetsordningen ska innehålla bestämmelser om

1. antalet ledamöter i fullmäktige,
2. när sammanträden ska hållas,
3. anmälan av hinder att delta i sammanträden,
4. inkallande av ersättare och deras tjänstgöring,
5. vem som ska föra ordet, tills ordförande utsetts,
6. rätten att delta i fullmäktiges överläggningar,
7. förfarandet vid omröstningar,
8. handläggningen av motioner, interpellationer och frågor,
9. formerna för justeringen av protokollen, samt
10. fullmäktigepresidiets arbetsuppgifter

Om fullmäktige med stöd av 5 kap. 23 § första stycket 5 KL har beslutat att medborgarförslag får väckas, ska arbetsordningen även innehålla föreskrifter om hur sådana förslag ska handläggas.

Utöver dessa obligatoriska bestämmelser kan arbetsordningen således komplettera KL där denna endast ger rambestämmelser. I förarbetena betonas särskilt behovet av regler för slutna omröstningar (prop. 1990/91:117 s. 194). I många fall är reglering i arbetsordning frivillig men det kan ändå framstå som angeläget att ta in bestämmelser som inte finns i KL. Dit hör t.ex. regler om ordförandens "ordningsmakt".

Stockholm i december 2014

Sveriges
Kommuner
och Landsting

ARBETSORDNING FÖR FULLMÄKTIGE

Utöver det som föreskrivs om fullmäktige i lag eller annan författning gäller bestämmelserna i denna arbetsordning.

Antalet ledamöter (5 kap. 1–3 §§ KL)

1 § Fullmäktige har ... ledamöter.

Presidium (5 kap. 6 § KL)

2 § De år då val av fullmäktige har ägt rum i hela landet, väljer fullmäktige bland ledamöterna en ordförande samt en förste och en andre vice ordförande som tillsammans utgör fullmäktiges presidium Val till presidiet ska förrättas på ett sammanträde som hålls före december månads utgång.

Vid valet bestämmer fullmäktige tiden för uppdragen.

Viceordförandena ska biträda ordföranden i uppgiften att planera och leda sammanträdet i den mån ordföranden anser att det behövs.

3 § Till dess att val av presidiet har förrättats, tjänstgör som ordförande den som har varit ledamot i fullmäktige längst tid (ålderspresidenten).

Om flera ledamöter har lika lång tjänstgöringstid som ledamot, ska den äldste av dem vara ålderspresident.

4 § Om ordföranden eller någon av vice ordförandena avgår som ledamot eller från sin presidiepost, bör fullmäktige så snart det kan ske välja en annan ledamot för återstoden av tjänstgöringstiden för den som har avgått.

Om samtliga i presidiet är hindrade att fullgöra uppdraget, fullgör ålderspresidenten ordförandens uppgifter.

Tid och plats för sammanträdena (5 kap. 7, 8 och 10 §§ KL)

5 § Fullmäktige håller ordinarie sammanträde varje månad förutom juli och augusti. För varje år bestämmer fullmäktige dag och tid för sammanträdena.

De år då val av fullmäktige har ägt rum i hela landet, sammanträder det nyvalda fullmäktige första gången i oktober.

Ålderspresidenten bestämmer dagen och tiden för det första sammanträdet efter samråd med styrelsens presidium.

6 § Ett extra sammanträde hålls på den tid som ordföranden bestämmer efter samråd med vice ordförandena.

En begäran om ett extra sammanträde ska göras skriftligen hos ordföranden och ska innehålla uppgift om det eller de ärenden som önskas bli behandlade på det extra sammanträdet.

7 § Om det föreligger särskilda skäl, får ordföranden efter samråd med vice ordförandena ställa in ett sammanträde eller ändra dagen eller tiden för sammanträdet.

Om ordföranden beslutar att ett sammanträde ska ställas in eller att dagen eller tiden för ett sammanträde ska ändras, ska ordföranden se till att varje ledamot och ersättare underrättas om beslutet. Uppgift om beslutet ska snarast tillkännages på lämpligt sätt.

8 § Fullmäktige sammanträder i …

Ordföranden får efter samråd med vice ordförandena bestämma en annan plats för ett visst sammanträde.

Sammanträde på distans (5 kap. 38 a § KL)

9 § Fullmäktige får, om särskilda skäl föreligger, sammanträda med ledamöter närvarande på distans. Sådant sammanträde får endast äga rum om ljud- och bildöverföring sker i realtid och på ett sådant sätt att samtliga deltagare kan se och höra varandra på lika villkor.

Ledamot som önskar delta på distans ska senast … dagar innan sammanträdet anmäla detta till fullmäktiges kansli. Ordföranden avgör om närvaro får ske på distans.

10 § Fullmäktige beslutar särskilt om i vilken eller vilka ortstidningar som annonsering om sammanträde ska ske. Annonsering ska även ske på kommunens/landstingets webbplats.

Fullmäktige bestämmer i vilken utsträckning uppgift om de ärenden som ska behandlas ska införas i ortstidningen/ortstidningarna. Om särskilda skäl föreligger får dock ordföranden inför ett visst sammanträde begränsa annonseringen i ortstidningen/ortstidningarna samt på webbplatsen.

Förlängning av sammanträde och fortsatt sammanträde

11 § Om fullmäktige inte hinner slutföra ett sammanträde på den utsatta sammanträdesdagen, kan fullmäktige besluta att förlänga tiden för sammanträdet.

Fullmäktige kan också besluta att avbryta sammanträdet och att hålla fortsatt sammanträde en senare dag för att behandla de ärenden som återstår. I ett sådant fall beslutar fullmäktige genast när och var sammanträdet ska fortsätta.

Om fullmäktige beslutar att hålla fortsatt sammanträde, utfärdar ordföranden en kungörelse om det fortsatta sammanträdet på vanligt sätt.

Om sammanträdet ska fortsätta inom en vecka, behöver någon kungörelse inte utfärdas. I ett sådant fall låter ordföranden dock underrätta de ledamöter och ersättare som inte är närvarande när sammanträdet avbryts om tiden och platsen för det fortsatta sammanträdet.

Ärenden och handlingar till sammanträdena

12 § Ordföranden bestämmer efter samråd med vice ordförandena när fullmäktige ska behandla ett ärende, om inte annat följer av lag.

13 § Styrelsens, övriga nämnders och beredningars förslag till beslut eller yttranden i de ärenden som tagits in i kungörelsen bör tillställas varje ledamot och ersättare före sammanträdet.

Ordföranden bestämmer i vilken omfattning övriga handlingar ska tillställas ledamöter och ersättare före sammanträdet.

Kallelse och övriga handlingar skickas elektroniskt. Handlingarna i varje ärende bör finnas tillgängliga för allmänheten i sammanträdeslokalen under sammanträdet.

Interpellationer och frågor bör tillställas samtliga ledamöter och ersättare före det sammanträde vid vilket de avses bli ställda.

Anmälan av hinder för tjänstgöring och inkallande av ersättare (5 kap. 12–17 §§ KL)

14 § En ledamot som är hindrad att delta i ett helt sammanträde eller i en del av ett sammanträde, ska snarast anmäla detta till fullmäktiges sekreterare. Ordföranden eller sekreteraren underrättar den ersättare som står i tur att tjänstgöra.

15 § Om en ledamot utan föregående anmälan uteblir från ett sammanträde eller hinder uppkommer för en ledamot att vidare delta i ett pågående sammanträde, kallar ordföranden in den ersättare som är tillgänglig och står i tur att tjänstgöra.

Ledamot är skyldig att anmäla till sekreteraren om ledamoten avbryter sin tjänstgöring.

16 § Det som sagts om ledamot i 13 och 14 §§ gäller också för ersättare, som kallats till tjänstgöring.

17 § Ordföranden bestämmer, när en ledamot eller en ersättare ska träda in och tjänstgöra under ett pågående sammanträde. Endast om det föreligger särskilda skäl för det bör dock inträde ske under pågående handläggning av ett ärende.

Upprop

18 § En uppropslista som utvisar de ledamöter och ersättare som tjänstgör ska finnas tillgänglig under hela sammanträdet.

I början av varje sammanträde ska upprop ske enligt uppropslistan.

Upprop ska också ske i början av varje ny sammanträdesdag, vid fortsatt sammanträde och när ordföranden anser att det behövs.

Protokolljusterare (5 kap. 61 § KL)

19 § Ordföranden bestämmer tiden och platsen för justeringen av protokollet från sammanträdet.

Sedan upprop har skett enligt 17 §, väljer fullmäktige två ledamöter att tillsammans med ordföranden justera protokollet från sammanträdet och att i förekommande fall biträda ordföranden vid röstsammanräkningar.

Turordning för handläggning av ärendena

20 § Fullmäktige behandlar ärendena i den turordning som de har tagits upp i kungörelsen.

Fullmäktige kan dock besluta om ändrad turordning för ett eller flera ärenden.

Ordföranden bestämmer när under ett sammanträde ett ärende ska behandlas som inte finns med i kungörelsen.

Fullmäktige får besluta att avbryta handläggningen av ett ärende under ett sammanträde för att återuppta det senare under sammanträdet.

Yttranderätt vid sammanträdena (4 kap. 18 § första stycket och 19 §, 5 kap. 21, 22, 31, 53 och 56 §§ KL)

21 § Rätt att delta i överläggningen har

- ordföranden och vice ordförandena i en nämnd eller en gemensam nämnd vid behandling av ett ärende där nämndens verksamhetsområde berörs.
- ordföranden och vice ordförandena i en fullmäktigeberedning, när fullmäktige behandlar ett ärende som beredningen har handlagt.
- ordföranden i en nämnd eller i en fullmäktigeberedning eller någon annan som besvarar en interpellation eller en fråga när överläggning hålls med anledning av svaret.
- styrelsens ordförande i ett sådant företag som avses i 3 kap. 17 och 18 §§ KL, när fullmäktige behandlar ett ärende som berör förhållandena i företaget.

22 § Revisorerna ska ges tillfälle att delta i överläggningen när fullmäktige behandlar revisionsberättelsen och årsredovisningen.

Revisorerna får delta i överläggningen, när fullmäktige behandlar ett ärende som berör revisorernas granskning eller revisorernas egen förvaltning.

23 § Ordföranden låter efter samråd med vice ordförandena, i den utsträckning som behövs, kalla ordförandena och vice ordförandena i nämnderna och fullmäktigeberedningarna, revisorerna samt anställda hos kommunen/landstinget för att lämna upplysningar vid sammanträdena. Detsamma gäller utomstående sakkunniga.

Ingår kommunen/landstinget i en gemensam nämnd får ordföranden efter samråd med vice ordförandena i den utsträckning som det behövs kalla ordföranden och vice ordföranden i den gemensamma nämnden och anställda i de samverkande kommunerna/landstingen för att lämna upplysningar vid sammanträdena.

Om fullmäktige inte beslutar något annat, bestämmer ordföranden efter samråd med vice ordförandena i vilken utsträckning de som har kallats för att lämna upplysningar på ett sammanträde får yttra sig under överläggningarna.

24 § Kommundirektören/landstingsdirektören (kanslichefen) får delta i överläggningen i alla ärenden.

Fullmäktiges sekreterare får yttra sig om lagligheten av det som förekommer vid sammanträdena.

Talarordning och ordningen vid sammanträdena

25 § Den som har rätt att delta i fullmäktiges överläggningar får ordet i den ordning han eller hon har anmält sig och har blivit uppropad.

Den som har rätt att delta i fullmäktiges överläggningar har också rätt till ett kort inlägg på högst två minuter för en replik med anledning av vad en talare anfört. Inlägget görs omedelbart efter den talare som har ordet då begäran om att få göra inlägget framställs.

Om någon i sitt yttrande skulle avlägsna sig från ämnet och inte rättar sig efter tillsägelse av ordföranden, får ordföranden ta från talaren ordet. I övrigt får ingen avbryta en talare under hans eller hennes anförande.

Ordföranden kan utvisa den som uppträder störande och som inte rättar sig efter tillsägelse.

Uppstår oordning som ordföranden inte kan avstyra, får ordföranden ajournera eller upplösa sammanträdet.

Yrkanden

26 § När fullmäktige har förklarat överläggningen i ett ärende avslutad, går ordföranden igenom de yrkanden som har framställts under överläggningen och kontrollerar att de har uppfattats korrekt.

Ordföranden befäster genomgången med ett klubbslag. Därefter får inte något yrkande ändras eller läggas till, om inte fullmäktige beslutar medge det enhälligt.

Om ordföranden anser att det behövs ska den ledamot som har framställt ett yrkande avfatta det skriftligt.

Deltagande i beslut (4 kap. 20 § första stycket KL)

27 § En ledamot som avser att avstå från att delta i ett beslut, ska anmäla detta till ordföranden, innan beslutet fattas.

En ledamot som inte har gjort en sådan anmälan anses ha deltagit i beslutet, om fullmäktige fattar det med acklamation.

Omröstningar (4 kap. 20 § andra stycket, 5 kap. 42–44 och 46 §§ KL, samt 2 § lag (1992:339) om proportionellt valsätt)

28 § När omröstningar genomförs, biträds ordföranden av de två ledamöterna som har utsetts att justera protokollet.

Omröstningarna genomförs genom att ledamöterna avger sina röster efter upprop. Uppropet sker enligt uppropslistan.

Ordföranden avger alltid sin röst sist.

Sedan omröstningen har avslutats, befäster ordföranden detta med ett klubbslag. Därefter får inte någon ledamot avge sin röst. Inte heller får någon ledamot ändra eller återta en avgiven röst efter klubbslaget.

Om oenighet uppstår om resultatet av en öppen omröstning, ska en ny omröstning genomföras omedelbart.

29 § En valsedel som avlämnas vid en sluten omröstning ska uppta så många namn som valet avser samt vara omärkt, enkel och sluten.

En valsedel är ogiltig om den

- upptar namnet på någon som inte är valbar,
- upptar flera eller färre namn än det antal personer som ska väljas,
- upptar ett namn som inte klart utvisar vem som avses.

Det som sagts nu gäller inte vid val som sker med tillämpning av proportionellt valsätt. För sådana val finns särskilda föreskrifter i lag.

Motioner (5 kap. 23 § 2 p KL)

30 § En motion

- ska vara skriftlig och undertecknad av en eller flera ledamöter.
- får inte ta upp ämnen av olika slag.
- väcks genom att den ges in till styrelsens kansli, eller vid ett sammanträde med fullmäktige.

En ersättare får väcka en motion bara när ersättaren tjänstgör som ledamot vid ett sammanträde.

Styrelsen ska två gånger varje år redovisa de motioner som inte har beretts färdigt. Redovisningen ska göras på fullmäktiges ordinarie sammanträden i april och oktober.

Medborgarförslag (5 kap. 23 § 5 p KL)

31 § Den som är folkbokförd i kommunen/en kommun inom landstinget får väcka ärende i fullmäktige (medborgarförslag). Ett medborgarförslag

- ska vara skriftligt och undertecknat av en eller flera personer.

- ska innehålla namnförtydligande, adress och telefonnummer.
- får inte ta upp ämnen av olika slag.
- väcks genom att det lämnas in till styrelsens kansli, eller vid ett sammanträde med fullmäktige.

Ett medborgarförslag kan bara behandlas i sak i fullmäktige om det ligger inom fullmäktiges befogenhetsområde.

Fullmäktige kan i vissa fall överlåta till styrelsen eller annan nämnd att besluta i ärendet. Förslagsställaren ska i så fall underrättas om vilken nämnd som i fortsättningen kommer att handlägga ärendet. Om fullmäktige har överlåtit ärendet till en nämnd gäller inte följande bestämmelser som avser handläggningen i fullmäktige.

Medborgarförslag ska beredas så att fullmäktige kan fatta beslut inom ett år från det förslaget väcktes.

När ett medborgarförslag beretts färdigt och beslut ska fattas, ska förslagsställaren underrättas.

Styrelsen och övriga nämnder ska två gånger per år redovisa de medborgarförslag som inte har beretts färdigt. Redovisningen ska göras på fullmäktiges ordinarie sammanträden i april och oktober.

Företagens initiativrätt (3 kap. 17 § och 5 kap. 23 § 6 p KL)

32 § Styrelsen i ett sådant företag som avses i 3 kap. 17 och 18 §§ KL får väcka ärenden i fullmäktige om sådana ärenden som företaget är skyldigt att se till att fullmäktige får ta ställning till.

Interpellationer (5 kap. 49-53 §§ KL)

33 § En interpellation ska vara skriftlig och undertecknad av en ledamot. Den bör ges in till styrelsens kansli senast ... dagar före det sammanträde vid vilket ledamoten avser att ställa den.

En ersättare får lämna in en interpellation under ett sammanträde, om ersättaren tjänstgör som ledamot vid sammanträdet.

En interpellation bör besvaras senast under det sammanträde som följer närmast efter det då interpellationen ställdes.

Ett svar på en interpellation ska vara skriftligt. Uppgift om att interpellationssvar kommer att lämnas vid visst sammanträde bör tas in i kungörelsen.

Den ledamot som har ställt interpellationen bör få del av svaret senast dagen före den sammanträdesdag då svaret ska lämnas.

Om en interpellation avser förhållandena i ett sådant företag som avses i 3 kap. 17 eller 18 §§ KL, får den ordförande till vilken interpellationen har ställts överlämna till en av fullmäktige utsedd ledamot i företagets styrelse att besvara interpellationen.

Ordföranden i en nämnd till vilken en interpellation ställts får överlåta besvarandet av interpellationen till ordföranden i styrelsen eller till ordföranden i en annan nämnd i ett kommunalförbund där kommunen/landstinget är medlem, om denne på grund av sitt uppdrag har särskilda förutsättningar att besvara interpellationen.

En ersättare som har ställt en interpellation får delta i överläggningen då svaret på interpellationen behandlas oberoende av om ersättaren tjänstgör vid sammanträdet eller inte.

Frågor (5 kap. 54-56 §§ KL)

34 § En fråga ska

- vara skriftlig och undertecknad av en ledamot.
- ges in till styrelsens kansli senast ... dagar före det sammanträde vid vilket ledamoten avser att ställa den.

Vad som sägs i 32 § gäller i tillämpliga delar också på fråga. Svar på frågan behöver dock inte vara skriftligt.

En fråga bör besvaras under det sammanträde vid vilket den har ställts.

Beredning av ärenden (5 kap. 26-34 §§ KL)

35 § Om fullmäktige inte beslutar något annat, avgör styrelsen hur de ärenden som fullmäktige ska behandla ska beredas.

Styrelsen får uppdra åt en förtroendevald eller åt någon anställd att besluta om remiss av sådana ärenden.

På varje ordinarie sammanträde med fullmäktige ska redovisas de fullmäktigeärenden som har kommit in efter det närmast föregående ordinarie sammanträdet samt de beslut som har fattats om beredning och remiss av sådana ärenden.

Återredovisning från nämnderna (3 kap. 15 § KL)

36 § Fullmäktige beslutar om omfattningen och formerna för nämndernas återredovisning av uppdrag som fullmäktige lämnat. Närmare bestämmelser härom anges i respektive nämnds reglemente.

Prövning av ansvarsfrihet och anmärkning (5 kap. 25 a och 31 § KL)

37 § Presidiet bereder frågor och ärenden om ansvarsfrihet och anmärkning.

Valberedning

38 § På det första sammanträdet med nyvalda fullmäktige väljer fullmäktige en valberedning för den löpande mandatperioden.

Valberedningen består av ... ledamöter och lika många ersättare.

Bland ledamöterna väljer fullmäktige vid samma tillfälle en ordförande och en vice ordförande (och en andre vice ordförande) för den tid som de har valts att vara ledamöter.

Valberedningen ska lägga fram förslag i alla valärenden som fullmäktige ska behandla med undantag av valen av fullmäktiges presidium, valberedning eller fyllnadsval som inte är ordförandeval.

Fullmäktige kan dock besluta att förrätta även andra val utan föregående beredning.

Valberedningen bestämmer själv sina arbetsformer.

Beredning av revisorernas budget

39 § Presidiet bereder revisorernas budget.

Justering av protokollet (5 kap. 61 och 62 §§ KL)

40 § Protokollet justeras av ordföranden och två ledamöter.

Om två eller flera ledamöter har fungerat som ordförande under ett sammanträde, justerar varje ordförande de paragrafer i protokollet som redovisar de delar av förhandlingarna som han eller hon har lett.

Fullmäktige får besluta att en paragraf i protokollet ska justeras omedelbart. Paragrafen ska redovisas skriftligt innan fullmäktige justerar den.

Reservation (4 kap. 22 § KL)

41 § Om en ledamot har reserverat sig mot ett beslut och ledamoten vill motivera reservationen, ska ledamoten göra det skriftligt. Motiveringen ska lämnas till sekreteraren före den tidpunkt som har fastställts för justeringen av protokollet.

Om fullmäktige beslutar att omedelbart justera den paragraf i protokollet som reservationen avser, ska motiveringen dock lämnas så snart det kan ske och senast under den sammanträdesdag beslutet fattades.

Expediering och publicering

42 § Utdrag ur protokollet ska tillställas de nämnder, andra organ och personer som berörs av besluten i protokollet.

Styrelsen och kommunens/landstingets revisorer ska dock alltid tillställas hela protokollet.

Ordföranden undertecknar och sekreteraren kontrasignerar fullmäktiges skrivelser och övriga handlingar som upprättas i fullmäktiges namn, om inte fullmäktige beslutar annat.

43 § Protokollet ska utöver de i 5 kap. 62 § KL uppställda kraven på tillkännagivande även inom samma tid publiceras på kommunen/landstingets webbplats.

Denna arbetsordning träder i kraft den 1 januari...

Sveriges Kommuner och Landsting

KOMMENTAR TILL ARBETSORDNING FÖR FULLMÄKTIGE

Antalet ledamöter

1 § Fullmäktige har ... ledamöter.

Enligt KL är det obligatoriskt för fullmäktige att ange antalet ledamöter i arbetsordningen. Sedan den 1 februari 2014 har det införts en möjlighet för kommuner med 8 000 röstberättigade invånare eller därunder att minska antalet ledamöter till 21 och till 31 för kommuner med 16 000 röstberättigade invånare eller därunder. Detta med anledning av att det i de små kommunerna varit betydligt färre röstberättigade per fullmäktigeledamot jämfört med större kommuner. Vad gäller landstingen har man inte bedömt att motsvarande problem föreligger som kan finnas i små kommuner. Någon förändring av de latituder som berör landstingen har därför inte gjort (prop. 2013/14:5 s. 20 f). Reglerna om det minsta antalet ledamöter som får bestämmas finns i 5 kap. 1–3 §§ KL. För ledamöterna i fullmäktige ska det finnas ersättare (5 kap. 4 § KL). KL hänvisar till vallagen (2005:837) där det finns bestämmelser om antalet ersättare. Arbetsordningen ska därför inte innehålla bestämmelser om antalet ersättare. Fullmäktiges grundbeslut om antal ledamöter styr tillämpningen av vallagens regler när antalet ersättare ska fastställas.

Presidium

2 § De år då val av fullmäktige har ägt rum i hela landet, väljer fullmäktige bland ledamöterna en ordförande samt en förste och en andre vice ordförande som tillsammans utgör fullmäktiges presidium. Val av presidievalet ska förrättas på ett sammanträde som hålls före december månads utgång.

Vid valet bestämmer fullmäktige tiden för uppdragen.

Viceordförandena ska biträda ordföranden i uppgiften att planera och leda sammanträdet i den mån ordföranden anser att det behövs.

KL ålägger fullmäktige att utse en ordförande och en eller flera vice ordförande och att bestämma tiden för uppdragen (5 kap. 6 § KL). Fullmäktige kan valåret bestämma att tiden för uppdragen ska vara kortare än den mandatperiod som gäller för fullmäktiges ledamöter. Fullmäktige bör i och med detta även fatta beslut om tidpunkten för nästa val av presidium.

Fullmäktiges presidium har här förutsatts bestå av ordföranden och två vice ordförande. Fullmäktige kan dock välja att antingen bara ha en vice ordförande eller att ha fler än två vice ordföranden. Avgörande för detta är hur fullmäktige vill att representationen i presidiet ska se ut.

Presidiet är sedan den 1 februari 2014 ett organ. Detta motiveras av behovet att kunna ge presidiet uppgifter för att vitalisera fullmäktiges arbete. De skyldigheter och rättigheter som ordföranden har enligt KL och andra lagar ankommer dock inte på presidiet utan ligger fortfarande på ordföranden ensam. På grund av de skiftande förhållandena och önskemålen i kommunerna och landstingen har i bestämmelsen angetts att val till presidiet ska förrättas före utgången av december månad valåret. Det ger möjlighet för kommunen och landstinget att samordna nominering och val till presidieposterna med övriga nomineringar och val. Den kommun eller det landsting som så önskar kan givetvis föreskriva något annat, t.ex. att val till presidiet ska förrättas på det första sammanträdet med nyvalda fullmäktige.

Lagstiftaren har ansett det självklart att avgående fullmäktige inte kommer att välja presidium åt nyvalda fullmäktige. Valen ska således förrättas någon gång under perioden den 15 oktober – den 31 december. Fullmäktiges ordförande har, såsom angivits ovan, det formella ansvaret att leda fullmäktiges arbete. I och med att presidiet från den 1 februari 2014 är ett kommunalrättsligt organ är det dock möjligt att ge presidiet särskilda uppgifter. På så sätt kan presidiet ges en mer aktiv roll när det gäller t.ex. planeringen av fullmäktigearbetet och kontakterna med styrelsen. De arbetsuppgifter som ska tilldelas presidiet ska fastställas i respektive kommuns/landstings arbetsordning. Det är i arbetsordningen som fullmäktige anger i vilken utsträckning presidiet ska ha en roll i t.ex. den strategiska planeringen och kontakterna med styrelsen och de politiska partiernas gruppledare (prop. 2013/14:5 s. 23). Eftersom det finns stora variationer i hur kommuner och landsting väljer att organisera sig och sitt arbete kan presidiets roll komma att variera mycket. Vi har därför inom ramen för detta normalförslag valt att i dagsläget inte ge några förslag på presidiets arbetsuppgifter utöver de som anges i 36 och 38 §§. Det är upp till varje kommun/landsting att här fylla på med bestämmelser om presidiets arbetsuppgifter utifrån lokala bedömningar av presidiets roll.

Interimsordförande, ålderspresident

3 § Till dess att val av presidiet har förrättats, tjänstgör som ordförande den som har varit ledamot i fullmäktige längst tid (ålderspresidenten).

Om flera ledamöter har lika lång tjänstgöringstid som ledamot, ska den äldste av dem vara ålderspresident.

I 5 kap. 64 § första stycket 5 KL föreskrivs att arbetsordningen ska reglera vem som ska föra ordet, till dess att en ny ordförande har utsetts. Det är lämpligt att följa allmänt vedertagen praxis och låta den som har varit ledamot i fullmäktige längst tid, dvs. ålderspresidenten, fungera som interimsordförande. Bestämmelsen i 3 § första stycket har utformats så att ålderspresidenten för ordet, till dess att hela presidiet har valts.

Ålderspresidenten har, som framgår av de följande bestämmelserna, tilldelats uppgiften att fungera som ordförande, när samtliga i presidiet är förhindrade att sköta ordförandeskapet.

Fyllnadsval till presidiet m.m.

4 § Om ordföranden eller någon av vice ordförandena avgår som ledamot eller från sin presidiepost, bör fullmäktige så snart det kan ske välja en annan ledamot för återstoden av tjänstgöringstiden för den som har avgått.

Om samtliga i presidiet är hindrade att fullgöra uppdraget, fullgör ålderspresidenten ordförandens uppgifter.

Denna paragraf reglerar bl.a. fyllnadsval till presidieposterna. Normalt bör en presidiepost inte vara vakant. Om en mycket kort tid kvarstår av mandatperioden kan emellertid fyllnadsval underlåtas. Bestämmelsen om fyllnadsval har därför utformats som en "bör"-regel.

Samtliga i presidiet bör ha samma mandattid. Därför anges att valet ska gälla för återstoden av tjänstgöringstiden för den som har avgått.

Hinder för ordföranden och vice ordföranden

Vice ordförande eller andre vice ordförande övertar automatiskt ordförandens samtliga funktioner när ordföranden är förhindrad att fullgöra sitt uppdrag. Detta kan, men behöver inte regleras i arbetsordningen.

Om samtliga i presidiet, på grund av sjukdom eller dylikt, är förhindrade att sköta uppdraget som ordförande, ankommer det på ålderspresidenten att vara ordförande. Detta kan däremot behöva regleras. Ålderspresidenten bör kunna fungera som ordförande i alla lägen då samtliga i presidiet har förfall. I praktiken måste detta vara sällsynt förekommande, men skulle t.ex. kunna bli aktuellt om samtliga i presidiet är jäviga vid en ansvarsprövning. Givetvis hindrar inget att man också har en särskild regel om tillfällig ordförande. I så fall bör följande tillägg göras:

Ålderspresidenten tjänstgör som ordförande till dess fullmäktige utsett en tillfällig ordförande.

Tid och plats för sammanträdena

5 § Fullmäktige håller ordinarie sammanträde varje månad förutom juli och augusti. För varje år bestämmer fullmäktige dag och tid för sammanträdena.

De år då val av fullmäktige har ägt rum i hela landet, sammanträder det nyvalda fullmäktige första gången i oktober.

Ålderspresidenten bestämmer dagen och tiden för det första sammanträdet efter samråd med styrelsens presidium.

Enligt 5 kap. 7 § första stycket KL ska fullmäktige bestämma när ordinarie sammanträden ska hållas. Detta är ett normalförslag och det finns således handlingsutrymme för fullmäktige att besluta om när sammanträde ska hållas. Detta kan ske med längre eller kortare intervaller än vad som föreslagits här.

Som ett alternativ kan man överlåta åt ordföranden att bestämma vilken tid sammanträdena ska börja och därför inte i beslutet ange klockslagen för sammanträdena. Detta kräver dock att också allmänheten får reda på tiden. Normalt sker detta i kungörelsen. Ordföranden har emellertid enligt 7 § i denna arbetsordning rätt att ändra tiden för ett visst sammanträde.

Vilken dag det första sammanträdet lämpligen ska hållas och vid vilken tid sammanträdet ska börja påverkas av olika förhållanden. Det är därför mer praktiskt att låta den som ska ansvara för förberedelserna av sammanträdet att bestämma dagen och tiden för detta, dvs. ålderspresidenten. Denne bör dock samråda med styrelsens presidium i frågan. Föreskrifter om detta finns i 5 § tredje stycket.

Skälet till att vi angett att nyvalda fullmäktige ska sammanträda i oktober är att fullmäktiges mandatperiod från och med valet 2014 räknas från den 15 oktober. I förarbetena anges att det ur demokratisk synvinkel är av stor betydelse att valresultatet slår igenom så snabbt som det är praktiskt möjligt. Vidare anges att det är av betydelse att majoriteten i nyvalda fullmäktige ges möjlighet att påbörja genomförandet av eventuellt förändringsarbete så snart det är möjligt efter valet (prop. 2013/14:5 s. 45). Vi har därför valt att till skillnad från tidigare normalförslag ange att första sammanträdet ska se i oktober i stället för november. Budget och skattesats ska dock som tidigare fastställas först innan utgången av november månad (8 kap. 8–9 §§ KL). Dessutom ska val av presidiet samt styrelsen och nämnder liksom tidigare ske innan utgången av december månad.

Extra sammanträde

6 § Ett extra sammanträde hålls på den tid som ordföranden bestämmer efter samråd med vice ordförandena.

En begäran om ett extra sammanträde ska göras skriftligen hos ordföranden och ska innehålla uppgift om det eller de ärenden som önskas bli behandlade på det extra sammanträdet.

5 kap. 7 § andra stycket KL föreskriver att extra sammanträde ska hållas om styrelsen eller minst en tredjedel av ledamöterna i fullmäktige begär det. Sammanträde ska också hållas när ordföranden anser att det behövs.

Ändringar i sammanträdesordningen

7 § Om det föreligger särskilda skäl, får ordföranden efter samråd med vice ordförandena ställa in ett sammanträde eller ändra dagen eller tiden för sammanträdet.

Om ordföranden beslutar att ett sammanträde ska ställas in eller att dagen eller tiden för ett sammanträde ska ändras, låter ordföranden snarast underrätta varje ledamot och ersättare om beslutet. Uppgift om beslutet ska snarast tillkännages på lämpligt sätt.

Ordförandens rätt att ställa in sammanträden och att ändra tiden eller dagen för ett sammanträde omfattar också att avkorta ett utsatt sammanträde, t.ex. att bestämma att ett flerdagssammanträde ska genomföras på en dag. Denna beslutanderätt har ordföranden bara innan sammanträdet har inletts. När sammanträdet väl har inletts är det fullmäktige som beslutar om detta. Har ordföranden beslutat att ställa in eller ändra tiden för ett sammanträde måste detta tillkännages för allmänheten på lämpligt sätt. Detta kan t.ex. göras genom ett anslag i anslutning till sammanträdeslokalen samt att uppgifterna publiceras på kommunen/landstingets webbplats.

8 § Fullmäktige sammanträder i …

Ordföranden får efter samråd med vice ordförandena bestämma en annan plats för ett visst sammanträde.

Enligt 5 kap. 8 § andra stycket KL ska kungörelsen om ett sammanträde innehålla uppgift bl.a. om tid och plats för sammanträdet. Det åligger ordföranden att utfärda kungörelsen. Om fullmäktige varken i arbetsordning eller i särskilt beslut har fastställt platsen för sammanträdena, får ordföranden bestämma platsen.

I vårt förslag har en regel tagits med som anger den ordinarie sammanträdesplatsen samt en rätt för ordföranden att bestämma om en annan plats för ett visst sammanträde. Det normala bör vara att sammanträden hålls inom kommunens/landstingets område, även om det är möjligt för fullmäktige att välja en annan plats. Eftersom det är viktigt att sammanträdet är tillgängligt för kommunens/landstingets medlemmar, bör det inte gärna hållas utanför kommunens/landstingets område.

Annonsering av sammanträdena

KL reglerar relativt utförligt hur sammanträdena ska kungöras (5 kap. 8–9 §§ KL). Utöver denna kungörelse är det även obligatoriskt att annonsera tid och plats för sammanträdet i en eller flera ortstidningar (5 kap. 10 § KL). Gällande annonseringen behövs en kompletterande bestämmelse i arbetsordningen.

Sammanträde på distans (5 kap. 38 a § KL)

9 § Fullmäktige får, om särskilda skäl föreligger, sammanträda med ledamöter närvarande på distans. Sådant sammanträde får endast äga rum om ljud- och bildöverföring sker i realtid och på ett sådant sätt att samtliga deltagare kan se och höra varandra på lika villkor.

Ledamot som önskar delta på distans ska senast … dagar före sammanträdet anmäla detta till fullmäktiges kansli. Ordföranden avgör om närvaro får ske på distans.

Enligt 5 kap. 38 a § KL kan fullmäktige besluta att ledamöter får delta i fullmäktiges sammanträden på distans. Varje kommun och landsting avgör i vilken utsträckning beslutsfattande på distans ska vara tillåtet. Det krävs inget särskilt beslut om att deltagande på distans inte ska vara tillåtet. Beslutar fullmäktige att tillåta deltagande på distans ska dock arbetsordningen innehålla föreskrifter om i vilken utsträckning det får ske.

I första stycket anges att det ska föreligga ”särskilda skäl” för att ett distanssammanträde ska få äga rum. Detta markerar att distanssammanträden ska vara ett komplement till sammanträden med fysisk närvaro. Det kan handla om att någon ledamot på grund av långa avstånd, funktionsnedsättning eller väderförhållanden har svårt att komma till sammanträdet eller att ett ärende brådskar.

Ljud- och bildöverföring måste ske på sådant sätt att samtliga deltagare kan se och höra varandra. Det är alltså inte tillräckligt att de som är närvarande i sammanträdeslokalen kan se den distansdeltagande ledamoten. Den distansdeltagande ledamoten måste även kunna se samtliga övriga deltagare. Om flera ledamöter deltar på distans måste även de kunna se varandra. Ljud- och bildöverföringen måste dessutom vara stabil och av hög kvalitet. Om kvaliteten försämras eller förbindelsen bryts måste sammanträdet avbrytas tills en förbindelse av sådan kvalitet har återupprättats att alla åter kan sägas delta på lika villkor. I allmänhet sker ingen del av sammanträdet i fullmäktige inom stängda dörrar men det kan undantagsvis bli aktuellt vid t.ex. föredragning av sekretesshandlingar. Frågan uppkommer då hur man ser till att inte obehöriga kan höra vad som sägs eller se det som visas. I propositionen anförs att ordföranden genom frågor till distansdeltagaren ska försäkra sig om att så inte sker (prop.

2013/14:5 s. 36). Kraven på lokalens beskaffenhet beror till viss del på ärendets art. En tänkbar lösning kan vara att kommunen på platser utanför centralorten låter iordningställa särskilda lokaler, där säkerhetskraven kan uppfyllas. I arbetsordningen kan därför även regleras vilka tekniska lösningar som ska användas och vilka lokaler som ska användas.

Om föredragningslistan innehåller valärenden eller ärenden om anställning ställs andra krav eftersom dessa vid votering avgörs med sluten omröstning. Den tekniska lösning som då används måste säkerställa att valhemligheten bevaras, att alla de beslutandes röster kommer med i rösträkningen och att alla ges möjlighet till insyn i förfarandet så att omröstningen inte kan manipuleras. Om dessa krav inte kan uppfyllas får deltagande på distans inte ske vid sammanträden då sluten omröstning kan komma att tillämpas (prop. 2013/14:5 s. 35 f).

I andra stycket föreskrivs att förhandsanmälan måste göras om en ledamot önskar närvara på distans. Ordföranden måste få tid på sig att ta ställning till om närvaro på distans ska tillåtas, eller om en ersättare ska kallas in.

10 § Fullmäktige beslutar särskilt om i vilken eller vilka ortstidningar som annonsering om sammanträde ska ske. Annonsering ska även ske på kommunens/landstingets webbplats.

Fullmäktige bestämmer i vilken utsträckning uppgift om de ärenden som ska behandlas ska införas i ortstidningen/ortstidningarna. Om särskilda skäl föreligger får dock ordföranden inför ett visst sammanträde begränsa annonseringen i ortstidningen/ortstidningarna samt på webbplatsen.

Enligt 5 kap. 10 § KL är det obligatoriskt att annonsera tid och plats för ett sammanträde i en eller flera ortstidningar. Det är fullmäktige som beslutar om i vilka ortstidningar som annonsen ska föras in. Med ortstidning menas en skrift som kommer ut så kontinuerligt att den kan uppfattas som en tidning och som dessutom har en inte allt för obetydlig spridning på orten.

I detta förslag har vi lagt i fullmäktiges hand att bestämma omfattningen av annonseringen. En fullständig annonsering kan i vissa situationer vara betungande. Ordföranden har därför getts rätt att undantagsvis begränsa annonseringen. För detta krävs dock att särskilda skäl föreligger.

En alternativ lösning är att ange ett strängare krav i arbetsordningen, exempelvis att låta annonsering och kungörelse vara identiska. Alternativet kan då formuleras enligt följande:

Annonseringen i ortstidningen/ortstidningarna om sammanträde med fullmäktige ska även omfatta uppgifter om de ärenden som ska behandlas.

Förlängning av sammanträde och fortsatt sammanträde

11 § Om fullmäktige inte hinner slutföra ett sammanträde på den utsatta sammanträdesdagen, kan fullmäktige besluta att förlänga tiden för sammanträdet.

Fullmäktige kan också besluta att avbryta sammanträdet och att hålla fortsatt sammanträde en senare dag för att behandla de ärenden som återstår. I ett sådant fall beslutar fullmäktige genast när och var sammanträdet ska fortsätta.

Om fullmäktige beslutar att hålla fortsatt sammanträde, utfärdar ordföranden en kungörelse om det fortsatta sammanträdet på vanligt sätt.

Om sammanträdet ska fortsätta inom en vecka, behöver någon kungörelse inte utfärdas. I ett sådant fall låter ordföranden dock underrätta de ledamöter och ersättare som inte är närvarande när sammanträdet avbryts om tiden och platsen för det fortsatta sammanträdet.

I KL finns inga föreskrifter om avbrytande av sammanträde och om fortsatt sammanträde. I arbetsordningen behövs därför regler om detta.

I första stycket behandlas den situationen att fullmäktige inte hinner slutföra ett sammanträde på den utsatta sammanträdesdagen. Det föreskrivs att fullmäktige kan besluta att förlänga tiden för sammanträdet.

Andra stycket behandlar frågan om att avbryta ett sammanträde och fortsätta det en annan dag. Bestämmelsen är utformad så att ett sammanträde endast kan avbrytas i den situation som beskrivs i första stycket, dvs. om fullmäktige inte hinner slutföra sammanträdet på den utsatta dagen.

Om fullmäktige beslutar att avbryta ett sammanträde och att hålla fortsatt sammanträde, anges i bestämmelsen att fullmäktige genast ska besluta om tiden och platsen för det fortsatta sammanträdet. Givetvis kan denna uppgift anförtros ordföranden.

Som huvudregel bör gälla att ett fortsatt sammanträde ska kungöras på vanligt sätt. KL föreskriver att en kungörelse om varje sammanträde ska utfärdas. Kungörelsen ska anslås på kommunens/landstingets anslagstavla minst en vecka före sammanträdesdagen. Den ska också inom samma tid på ett lämpligt sätt tillställas varje ledamot och ersättare.

Om ett sammanträde som avbryts ska fortsätta inom en vecka, kan inte dessa bestämmelser följas. I fjärde stycket i förslaget finns därför en regel som anger att någon kungörelse inte behöver utfärdas i en sådan situation. Det är dock angeläget att de ledamöter och ersättare som inte är närvarande när sammanträdet avbryts blir underrättade om när och var sammanträdet ska fortsätta. En föreskrift har därför tagits med som ålägger ordföranden att se till att de frånvarande underrättas om det fortsatta sammanträdet.

Ärenden och handlingar till sammanträdena

I 5 kap. 23 § KL finns föreskrifter om vilka organ och personer som får väcka ärenden hos fullmäktige. Föreskrifterna kan föranleda kompletterande bestämmelser i arbetsordningen beroende på förhållandena och önskemålen i den enskilda kommunen eller det enskilda landstinget. Exempel på sådana bestämmelser finns i 30–31 §§.

Vidare finns en föreskrift i 5 kap. 24 § KL som ger fullmäktige möjlighet att begränsa rätten för en lokal nämnd eller en nämnd som är underställd en annan nämnd att väcka ärenden direkt hos fullmäktige. Initiativrätten kan begränsas helt eller bara delvis, t.ex. till att omfatta endast budgetförslagen. Med hänsyn till de skiftande förhållandena i kommunerna och landstingen har inte någon bestämmelse om dessa frågor tagits in i detta förslag.

12 § Ordföranden bestämmer efter samråd med vice ordförandena när fullmäktige ska behandla ett ärende, om inte annat följer av lag.

Arbetsordningen kan innehålla en bestämmelse som anger vem som får avgöra *när* fullmäktige ska behandla ett ärende och hur ett sådant avgörande ska förankras. I detta förslag har ordföranden tillagts rätten att bestämma om detta. Det kan vara lämpligt att samråda med styrelsens presidium. KL utgår från att vissa ärenden ska behandlas inom vissa i lagen angivna tidsfrister. Dit hör behandlingen av budgeten och skattesatsen (8 kap. 8 och 9 §§ KL), godkännande av årsredovisningen (8 kap. 18 § KL) samt beslut i frågan om ansvarsfrihet (5 kap. 25 a § KL). Dessa krav påverkar givetvis när de angivna ärendetyperna måste behandlas. Det finns särskilda regler om behandling av vissa ärenden det år då val av fullmäktige förrättats i hela landet.

13 § Styrelsens, övriga nämnders och beredningars förslag till beslut eller yttranden i de ärenden som tagits in i kungörelsen bör tillställas varje ledamot och ersättare före sammanträdet.

Ordföranden bestämmer i vilken omfattning övriga handlingar ska tillställas ledamöter och ersättare före sammanträdet.

Kallelse och övriga handlingar skickas elektroniskt.

Handlingarna i varje ärende bör finnas tillgängliga för allmänheten i sammanträdeslokalen under sammanträdet.

Interpellationer och frågor bör tillställas samtliga ledamöter och ersättare före det sammanträde vid vilket de avses bli ställda.

Det är viktigt att varje ledamot och ersättare före ett fullmäktigesammanträde får del av styrelsens och övriga nämnders förslag till beslut eller yttranden i de ärenden som tagits upp på föredragningslistan till sammanträdet. Det är rimligt att tänka sig att dessa får del av handlingarna en vecka innan sammanträdet, men det måste i arbetsordningen finnas utrymme för att göra bedömningar från fall till fall. Av denna anledning har någon sådan tidsfrist inte angivits i bestämmelsen. Naturligtvis kan man i undantagsfall, t.ex. i brådskande ärenden, acceptera även en annan ordning än den som anges i bestämmelsen. Bestämmelsen har därför utformats som en "bör"-regel.

Av praktiska skäl bör ordföranden få bestämma i vilken utsträckning handlingar i övrigt ska tillhandahållas före sammanträdet. Om fullmäktige beslutat det kan både kallelse och handlingar skickas elektroniskt. Vi har därför valt att föra in en sådan bestämmelse i arbetsordningen. En förutsättning är dock att samtliga ledamöter och ersättare har tillgång till tillräckligt snabb uppkoppling samt i övrigt till den utrustning och teknik som behövs. De ledamöter och ersättare som inte har det måste även fortsättningsvis kunna få kallelser och handlingar skickade med vanlig post.

Det är också rimligt att allmänheten och företrädare för massmedia kan få del av sammanträdeshandlingarna som därför bör finnas tillgängliga i sammanträdeslokalen. Om ett ärende väcker stort allmänt intresse kan ibland inte bedömas i förväg. Man kan därför inte bortse från att handlingarna i undantagsfall kan ta slut. Därför är en "bör"-regel att föredra. Till saken hör dock att allmänheten genom offentlighetsprincipen ändå i princip är garanterad att få ut handlingarna före sammanträdet. Det finns också särskilda krav på tillgänglighet i KL vad gäller budgeten och årsredovisningen (8 kap. 10 § och 8 kap. 19 § KL).

Anmälan av hinder för tjänstgöring och inkallande av ersättare

Enligt 5 kap. 17 § KL är det obligatoriskt för fullmäktige att meddela ytterligare föreskrifter om ersättarnas tjänstgöring. De ska tas in i arbetsordningen. Anmälan av hinder samt inkallande av ersättare måste också regleras där. Bestämmelserna i arbetsordningen behöver inte vara detaljerade.

I förarbetena behandlas ganska utförligt tillämpningen av bestämmelserna i 5 kap. 12–16 §§ KL (prop. 1990/91:117, s. 178 f) vilket ger god vägledning. Här kommenteras därför endast de kompletterande regler som föreslås ingå i arbetsordningen.

14 § En ledamot som är hindrad att delta i ett helt sammanträde eller i en del av ett sammanträde, ska snarast anmäla detta till fullmäktiges sekreterare. Ordföranden eller sekreteraren underrättar den ersättare som står i tur att tjänstgöra.

Det är angeläget att i arbetsordningen precisera till vem anmälan om hinder ska göras och vem som ska se till att ersättare underrättas om tjänstgöring. Ordningen för ersättarnas tjänstgöring i fullmäktige regleras i 14 kap. vallagen.

15 § Om en ledamot utan föregående anmälan uteblir från ett sammanträde eller hinder uppkommer för en ledamot att vidare delta i ett pågående sammanträde, kallar ordföranden in den ersättare som är tillgänglig och står i tur att tjänstgöra.

Ledamot är skyldig att anmäla till sekreteraren om ledamoten avbryter sin tjänstgöring.

Huvudregeln är att den ersättare som står i tur att tjänstgöra ska kallas in både när hinder anmäls i förväg och när hinder uppkommer under ett pågående sammanträde. När hinder uppkommer för en ledamot eller en ersättare som tjänstgör vid ett sammanträde, ska ordföranden således kalla in den ersättare som står närmast i tur att tjänstgöra. Detta har också skrivits in som huvudregel. Ordföranden har att bedöma om det är lämpligt och praktiskt möjligt att kalla in en ersättare som inte är närvarande vid sammanträdet. Ibland kan detta klaras t.ex. genom ett snabbt telefonsamtal. I uttrycket "tillgänglig" ligger alltså att en ersättare är närvarande vid sammanträdet eller är lätt nåbar. Partiväxling är inte tillåtet i fullmäktige.

16 § Det som sagts om ledamot i 13 och 14 §§ gäller också för ersättare, som kallats till tjänstgöring.

Samma regler som gäller för ledamöter ska också tillämpas för ersättare som har kallats till tjänstgöring och som får förhinder samt för ersättare som tjänstgör vid ett sammanträde men som inte kan vidare delta i sammanträdet. En föreskrift om detta finns i denna paragraf.

17 § Ordföranden bestämmer, när en ledamot eller en ersättare ska träda in och tjänstgöra under ett pågående sammanträde. Endast om det föreligger särskilda skäl för det bör dock inträde ske under pågående handläggning av ett ärende.

KL innehåller regler om ersättarnas tjänstgöring. Fullmäktige ska dock meddela ytterligare föreskrifter om ersättarnas tjänstgöring. Här har därför en regel tagits in som anger att ordföranden bestämmer, när en ledamot eller en ersättare ska få börja tjänstgöra under ett pågående sammanträde. Normalt bör inträde inte ske under pågående handläggning av ett ärende. I förslaget sägs därför att detta bör ske endast om det föreligger särskilda skäl för det. Ett skäl som anges i förarbetena till lagen är att det ärende

som behandlas är omfattande, t.ex. kommunens eller landstingets budget. Ett annat starkt skäl är att beslutsförhet föreligger endast om en ersättare träder in.

Kraven på särskilda skäl behöver knappast ställas speciellt högt. Så har inte heller skett hittills i praktiken. Således bör ett godtagbart skäl vara att de politiska styrkeförhållandena rubbas, om en ledamot eller en tjänstgörande ersättare lämnar ett sammanträde under pågående handläggning av ett ärende. En ersättare bör då träda in.

I förslaget anges för övrigt att inträde inte "bör" ske under pågående handläggning av ett ärende. Regeln är således inte absolut (prop. 1990/91:117 s. 178 f).

Upprop

18 § En uppropslista som utvisar de ledamöter och ersättare som tjänstgör ska finnas tillgänglig under hela sammanträdet.

I början av varje sammanträde ska upprop ske enligt uppropslistan.

Upprop ska också ske i början av varje ny sammanträdesdag, vid fortsatt sammanträde och när ordföranden anser att det behövs.

Det är lämpligt att det finns någon form av uppropslista vid sammanträdet och att den är tillgänglig under hela sammanträdet. Därmed finns knappast anledning att detaljreglera uppropslistans innehåll eller hur den ska föras. Detta är rent praktiska frågor.

Upprop ska förrättas i början av varje ny sammanträdesdag, vilket blir tillämpligt vid sammanträden som satts ut att räcka i två eller flera dagar. Uppropet görs på ordförandens ansvar, men kan rent praktiskt utföras av någon annan.

Protokollsjusterare

19 § Ordföranden bestämmer tiden och platsen för justeringen av protokollet från sammanträdet.

Sedan upprop har skett enligt 17 §, väljer fullmäktige två ledamöter att tillsammans med ordföranden justera protokollet från sammanträdet och att i förekommande fall biträda ordföranden vid röstsammanräkningar.

I KL föreskrivs om justeringen av protokollen bara att detta ska ske inom 14 dagar efter sammanträdet och på det sätt som fullmäktige har beslutat. Det är obligatoriskt att ha bestämmelser om formerna för justeringen av protokollen. Ibland är det nödvändigt att justera en paragraf omedelbart, s.k. omedelbart justering. Förutsättningen för omedelbar justering är att ordalydelsen är helt klar. Den slutliga paragraftexten måste därför redovisas vid sammanträdet.

I denna paragraf finns en föreskrift om att två protokolljusterare ska väljas omedelbart efter det att uppropet har förrättats. Justerarna har också fått uppgiften att i förekommande fall biträda ordföranden vid röstsammanräkningar.

Turordning för handläggning av ärendena

20 § Fullmäktige behandlar ärendena i den turordning som de har tagits upp i kungörelsen.

Fullmäktige kan dock besluta om ändrad turordning för ett eller flera ärenden.

Ordföranden bestämmer när under ett sammanträde ett ärende ska behandlas som inte finns med i kungörelsen.

Fullmäktige får besluta att avbryta handläggningen av ett ärende under ett sammanträde för att återuppta det senare under sammanträdet.

Första stycket i paragrafen innehåller huvudregeln om att fullmäktige behandlar ärendena i den turordning som de har tagits upp i kungörelsen. Fullmäktige bör givetvis kunna ändra på turordningen. En bestämmelse om detta finns i andra stycket.

Det förekommer att ärenden inte finns med i kungörelsen t.ex. brådskande ärenden som kungörs med förkortad tid eller som tas upp utan föregående beredning eller kungörelse.

I tredje stycket ges ordföranden rätten att bestämma när ett sådant ärende ska tas upp till behandling under sammanträdet. Lagen kräver inte att det ska finnas en särskild föredragningslista. Vill man ha en sådan kan det finnas anledning att justera bestämmelserna.

Ibland kan det vara lämpligt att avbryta handläggningen av ett ärende för att ta upp det senare under ett sammanträde. Fullmäktige kan vilja kalla in en nämndordförande, en anställd eller en utomstående sakkunnig, för att få upplysningar innan ärendet avgörs. Ett ärende som fullmäktige har börjat handlägga kan visa sig vara beroende av ett annat ärende som är uppsatt längre ner på kungörelsen. Det kan också vara praktiskt och tidsbesparande att ibland avbryta handläggningen och avvakta med beslutsförfarandet i ett ärende där många yrkanden ställts. När överläggningen är avslutad kan sekreteraren i så fall ta fram ett förslag till propositionsordning åt ordföranden, medan fullmäktige handlägger ett eller flera andra ärenden. Ett sådant avbrott bör kunna göras utan att ärendet bordläggs. Stöd för detta förfarande finns i förarbetena till KL (prop. 1990/91:117 s. 187). Om en ledamot yrkar att ett sådant ärende ska bordläggas, måste dock det yrkandet ställas under proposition.

I fjärde stycket har därför tagits in en regel om att fullmäktige kan avbryta handläggningen av ett ärende för att återuppta den senare under sammanträdet.

Yttranderätt vid sammanträdena

I 4 kap. 18 § KL föreskrivs att ersättarna har samma rättigheter som ledamöterna, när de tjänstgör. Därför behöver man i arbetsordningen inte ange att det som gäller för ledamöter också gäller för de ersättare som tjänstgör.

I KL finns föreskrifter om rätt och skyldighet för utomstående att medverka på fullmäktiges sammanträden. Dels får fullmäktige bestämma att också andra än ledamöterna ska ha rätt att delta i överläggningarna men inte i besluten (5 kap. 21 § KL). Dels åläggs ordförandena och vice ordförandena i nämnderna, revisorerna samt de anställda i kommunen eller landstinget att lämna upplysningar vid fullmäktiges sammanträden, om fullmäktige begär det. Om det finns något hinder mot detta på grund av sekretess bryts givetvis skyldigheten att lämna upplysningar. En motsvarande skyldighet gäller för förtroendevalda och tjänstemän i kommuner och landsting som har bildat en gemensam nämnd. Presidiet i den gemensamma nämnden och de anställda i de samverkande kommunerna och landstingen är således skyldiga att lämna upplysningar i de olika fullmäktigeförsamlingarna. Dessa föreskrifter i KL ger anledning till att föra in bestämmelser i arbetsordningen.

KL innehåller inga föreskrifter som ger kommunens/landstingets ledande tjänstmän rätt att delta i fullmäktiges överläggningar men inte i besluten. Inte heller finns föreskrifter om rätt för revisorerna att yttra sig, när fullmäktige behandlar revisionsberättelsen eller ärenden som rör revisorernas egen förvaltning. Arbetsordningen bör därför reglera detta.

Enligt 3 kap. 17 § första stycket KL ska fullmäktige se till att yttranden inhämtas från fullmäktige, innan sådana beslut i ett kommunalt aktiebolags verksamhet tas vilka är av principiell beskaffenhet eller annars av större vikt. Det är rimligt att åtminstone ordföranden i bolagets styrelse medges rätt att yttra sig, när fullmäktige behandlar ett ärende som avser ett sådant yttrande.

21 § Rätt att delta i överläggningen har

- **ordföranden och vice ordförandena i en nämnd eller en gemensam nämnd vid behandling av ett ärende där nämndens verksamhetsområde berörs.**
- **ordföranden och vice ordförandena i en fullmäktigeberedning, när fullmäktige behandlar ett ärende som beredningen har handlagt.**
- **ordföranden i en nämnd eller i en fullmäktigeberedning eller någon annan som besvarar en interpellation eller en fråga när överläggning hålls med anledning av svaret.**

- **styrelsens ordförande i ett sådant företag som avses i 3 kap. 17 och 18 §§ KL, när fullmäktige behandlar ett ärende som berör förhållandena i företaget.**

I denna paragraf har bestämmelser tagits in som ger ordföranden och vice ordförandena i nämnder och fullmäktigeberedningar möjlighet att yttra sig. Dessa har dock ingen rätt att delta i besluten.

Enligt bestämmelserna i KL får en interpellation eller en fråga riktas till ordföranden i en nämnd eller en fullmäktigeberedning. Fullmäktige får föreskriva att också andra förtroendevalda ska få vara adressater.

I 5 kap. 53 § KL anges att fullmäktige får besluta att ordföranden i en nämnd får överlåta besvarandet av en interpellation till en av fullmäktige utsedd ledamot i styrelsen för ett kommunalt företag eller till ordföranden i styrelsen eller annan nämnd i ett kommunalförbund som kommunen eller landstinget är medlem i, när fullmäktige har utsett ledamoten. Eftersom KL saknar bestämmelser om vilka som har rätt att yttra sig – utöver ledamöterna och de tjänstgörande ersättarna – behövs bestämmelser om yttranderätten för andra vid besvarandet av interpellationer och frågor i arbetsordningen. Det är också obligatoriskt enligt KL att ha regler om handläggningen av interpellationer och frågor.

I 20 § tredje punkten föreskrivs därför att ordföranden i en nämnd eller fullmäktigeberedning eller någon annan som besvarar en interpellation eller en fråga får delta i den överläggning som hålls med anledning av svaret.

Genom att bestämmelserna också omfattar "någon annan som besvarar en interpellation eller en fråga" täcker bestämmelsen också en sådan ledamot av ett kommunalt företags styrelse, som sagts tidigare, och andra förtroendevalda som kan vara adressater för interpellationer och frågor enligt bestämmelserna om detta i arbetsordningen.

Det kommer även upp andra ärenden i fullmäktige som berör ett sådant företag som avses i 3 kap. 17 och 18 §§ KL. I dessa ärenden är det lämpligt att styrelseordföranden i företaget ges möjlighet att yttra sig vid överläggningen i fullmäktige. För att detta ska vara möjligt har en bestämmelse härom tagits in i arbetsordningen.

22 § Revisorerna ska ges tillfälle att delta i överläggningen när fullmäktige behandlar revisionsberättelsen och årsredovisningen.

Revisorerna får också delta i överläggningen, när fullmäktige behandlar ett ärende som berör revisorernas granskning eller revisorernas egen förvaltning.

Bestämmelsen ger alla revisorer en ovillkorlig rätt, dvs. en möjlighet men ingen skyldighet, att delta vid det fullmäktigesammanträde där revisionsberättelsen behandlas. För att revisorerna ska anses ha fått denna rätt måste de kallas till sammanträdet.

Andra stycket reglerar rätten att delta i överläggningen när förvaltningsärenden som rör revisionen behandlas eller ärenden rörande revisorernas granskning.

23 § Ordföranden låter efter samråd med vice ordförandena, i den utsträckning som behövs, kalla ordförandena och vice ordförandena i nämnderna och fullmäktigeberedningarna, revisorerna samt anställda hos kommunen/landstinget för att lämna upplysningar vid sammanträdena. Detsamma gäller utomstående sakkunniga.

Ingår kommunen/landstinget i en gemensam nämnd får ordföranden efter samråd med vice ordförandena i den utsträckning som det behövs kalla ordföranden och vice ordföranden i den gemensamma nämnden och anställda i de samverkande kommunerna/landstingen för att lämna upplysningar vid sammanträdena.

Om fullmäktige inte beslutar något annat, bestämmer ordföranden efter samråd med vice ordförandena i vilken utsträckning de som har kallats för att lämna upplysningar på ett sammanträde får yttra sig under överläggningarna.

Som nämnts nyss är det obligatoriskt för presidierna i nämnderna, de gemensamma nämnderna, revisorerna samt de anställda hos kommunen eller landstinget att inställa sig vid fullmäktiges sammanträden och lämna upplysningar, om fullmäktige begär det. Presidiet i en fullmäktigeberedning omfattas inte av KL:s bestämmelse. Ledamöterna i en sådan beredning behöver inte vara ledamöter i fullmäktige. En fullmäktigeberedning består enligt 3 kap. 7 § KL av en eller flera förtroendevalda. För att även täcka in det undantagsfallet att någon i en berednings presidium inte är ledamot i fullmäktige, omfattar den föreslagna bestämmelsen också ordförandena och vice ordförandena i fullmäktigeberedningarna.

Det är praktiskt att låta ordföranden efter samråd med vice ordförandena bedöma i vilken utsträckning presidierna i nämnderna och andra ska kallas till ett sammanträde med fullmäktige för att lämna upplysningar. Detsamma gäller också för utomstående sakkunniga som kan behöva kallas in. Denna paragraf ger ordföranden en sådan befogenhet.

I vilken utsträckning de som kallats för att lämna upplysningar på ett sammanträde ska få yttra sig under överläggningarna bör i första hand bestämmas av ordföranden. Fullmäktige ska givetvis ha möjlighet att besluta om detta. Bestämmelsen i förslaget har utformats i enlighet med det som sagts nu.

24 § Kommundirektören/landstingsdirektören (kanslichefen) får delta i överläggningen i alla ärenden.

Fullmäktiges sekreterare får yttra sig om lagligheten av det som förekommer vid sammanträdena.

I KL finns ingen bestämmelse som ger ledande tjänsteman yttranderätt. Arbetsordningen kan därför innehålla en bestämmelse om detta. Det är givetvis möjligt att begränsa yttranderätten till att avse enbart laglighetsfrågor.

I andra stycket har intagits en bestämmelse om en begränsad yttranderätt för fullmäktiges sekreterare just i laglighetsfrågor. Detta avser såväl laglighetsfrågor med anknytning till enskilda ärenden som till procedurfrågor i fullmäktige. Visserligen är sekreteraren enligt 5 kap. 22 § KL skyldig att lämna upplysningar, men denna skyldighet motsvaras inte av någon automatisk rätt att delta i överläggningarna i laglighetsfrågor. Någon anledning att ge sekreteraren en mer vidsträckt yttranderätt än vad vi har föreslagit finns knappast.

Talarordning och ordning vid sammanträdena

25 § Den som har rätt att delta i fullmäktiges överläggningar får ordet i den ordning han eller hon har anmält sig och har blivit uppropad.

Den som har rätt att delta i fullmäktiges överläggningar har också rätt till ett kort inlägg på högst två minuter för en replik med anledning av vad en talare anfört. Inlägget görs omedelbart efter den talare som har ordet då begäran om att få göra inlägget framställs.

Om någon i sitt yttrande skulle avlägsna sig från ämnet och inte rättar sig efter tillsägelse av ordföranden får ordföranden ta från talaren ordet. I övrigt får ingen avbryta en talare under hans eller hennes anförande.

Ordföranden kan utvisa den som uppträder störande och som inte rättar sig efter tillsägelse.

Uppstår oordning som ordföranden inte kan avstyra, får ordföranden ajournera eller upplösa sammanträdet.

Här begränsas replikrätten till en replik. Vill man ge rätt till replik på replik måste detta anges i arbetsordningen. Den tidsram som ställts upp är emellertid endast en rekommendation vilken fullmäktige kan enas om. En sådan tidsbegränsning innebär inte att talaren kan fråntas ordet enbart av den anledningen att tiden överskridits.

I 2 kap. regeringsformen (RF) finns bestämmelser om att varje medborgare är tillförsäkrad yttrandefrihet gentemot det allmänna. Denna yttrandefrihet får endast begränsas

genom lag och endast utifrån vissa i RF angivna intressen (2 kap. 20–21 och 23 §§ RF). En bestämmelse i en arbetsordning att talare, som avlägsnar sig från ämnet, kan fråntas ordet av ordföranden har dock inte ansetts utgöra någon begränsning av yttrandefriheten med hänvisning till 2 kap. 23 § tredje stycket RF (RÅ 1981 2:1).

Däremot har Regeringsrätten (numera Högsta förvaltningsdomstolen) upphävt en arbetsordning som hade en bestämmelse om rätt för fullmäktiges ordförande att frånta en talare ordet, om talaren uppträder på ett sätt som strider mot god ordning (RÅ 1981 2:15). Eftersom det som skulle kunna påkalla ingripande också kunde inbegripa yttranden som innefattade personliga förolämpningar mot eller otillbörliga angrepp på annan, hade ordföranden getts möjlighet att ingripa mot talaren också på grund av själva innehållet i yttrandet. En sådan begränsning av yttrandefriheten måste emellertid enligt 2 kap. 20 § RF meddelas i lag.

KL innehåller inget uttryckligt lagstöd för att begränsa en talares yttrandefrihet på detta sätt. Möjligen skulle detta kunna ske genom att begränsningarna i yttrandefriheten preciserades, t.ex. genom följande tillägg:

Om någon i sitt yttrande skulle avlägsna sig från ämnet eller uppträda på ett sätt som strider mot god ordning och inte efter tillsägelse av ordföranden rättar sig, får ordföranden ta från talaren ordet. Ett sådant ingripande får dock inte ske på grund av innehållet i talarens yttrande.

Samtidigt skulle detta innebära subtila avgränsningsfrågor. Mot den bakgrunden har vi i stället kompletterat bestämmelsen med en rätt för ordföranden till upplösning av sammanträdet. Ordföranden har därutöver rätt att upplösa ett sammanträde då fullmäktige inte längre är beslutsför (5 kap. 18 § KL).

I 5 kap. 39 § andra stycket KL finns enbart en bestämmelse om rätt för ordföranden att tillgripa utvisning. I förarbetena utgår man dock från att bestämmelser om ordförandens rätt att upplösa sammanträdet kan tas med i arbetsordningen (prop. 1990/91:117 s. 187–188).

Det bör observeras att reglerna avser såväl ledamöter och ersättare i fullmäktige som andra som bevistar fullmäktiges sammanträde.

Yrkanden

26 § När fullmäktige har förklarat överläggningen i ett ärende avslutad, går ordföranden igenom de yrkanden som har framställts under överläggningen och kontrollerar att de har uppfattats korrekt.

Ordföranden befäster genomgången med ett klubbslag. Därefter får inte något yrkande ändras eller läggas till, om inte fullmäktige beslutar medge det enhälligt.

Om ordföranden anser att det behövs ska den ledamot som har framställt ett yrkande avfatta det skriftligt.

Bestämmelserna stämmer överens med praxis i beslutande kommunala församlingar och med rättspraxis vad gäller möjligheten att ändra eller återta ett framställt yrkande.

Deltagande i beslut

I 4 kap. 19–21 §§ KL finns gemensamma bestämmelser för fullmäktige och nämnder om vad som gäller vid omröstning och beslut.

Enligt 4 kap. 20 § KL har en ledamot rätt att avstå från att delta i en omröstning eller i ett beslut. I denna bestämmelse regleras även ordförandens skyldighet att rösta, när det behövs för att ett ärende ska kunna avgöras.

27 § En ledamot som avser att avstå från att delta i ett beslut, ska anmäla detta till ordföranden, innan beslutet fattas.

En ledamot som inte har gjort en sådan anmälan anses ha deltagit i beslutet, om fullmäktige fattar det med acklamation.

I förarbetena (prop. 1990/91:117 s. 171) sägs att en ledamot som avser att avstå från att delta i ett beslut ska anmäla detta innan beslutet fattas och att det inte är möjligt att i efterhand anmäla att man inte deltagit i ett beslut. En regel om en sådan anmälningsplikt finns i första stycket.

I andra stycket föreskrivs att en ledamot som inte har anmält sin avsikt att inte delta i ett beslut anses ha deltagit i beslutet, om detta fattas med acklamation. Om beslutet fattas genom omröstning, måste ledamoten meddela vid uppropet att han eller hon avstår från att rösta.

Omröstningar

28 § När omröstningar genomförs, biträds ordföranden av de två ledamöterna som har utsetts att justera protokollet.

Omröstningarna genomförs genom att ledamöterna avger sina röster efter upprop. Uppropet sker enligt uppropslistan.

Ordföranden avger alltid sin röst sist.

Sedan omröstningen har avslutats, befäster ordföranden detta med ett klubbslag. Därefter får inte någon ledamot avge sin röst. Inte heller får någon ledamot ändra eller återta en avgiven röst efter klubbslaget.

Om oenighet uppstår om resultatet av en öppen omröstning, ska en ny omröstning genomföras omedelbart.

Bestämmelsen överensstämmer med praxis i kommunala beslutande församlingar. Den vilar också delvis på avgöranden i rättspraxis. I de kommuner/landsting som använder sig av s.k. voteringsanläggningar måste bestämmelsen anpassas efter det förfarandet. Detta kan göras genom att andra stycket ges följande lydelse:

Omröstningarna genomförs genom att ledamöterna avger sina röster med en voteringsanläggning.

29 § En valsedel som avlämnas vid en sluten omröstning ska uppta så många namn som valet avser samt vara omärkt, enkel och sluten.

En valsedel är ogiltig om den

- **upptar namnet på någon som inte är valbar,**
- **upptar flera eller färre namn än det antal personer som ska väljas,**
- **upptar ett namn som inte klart utvisar vem som avses.**

Det som sagts nu gäller inte vid val som sker med tillämpning av proportionellt valsätt. För sådana val finns särskilda föreskrifter i lag.

Föreskrifterna om valsedel bygger på rättspraxis och stämmer i sak överens med det tidigare förslaget.

Motioner

30 § En motion

- **ska vara skriftlig och undertecknad av en eller flera ledamöter.**
- **får inte ta upp ämnen av olika slag.**
- **väcks genom att den ges in till styrelsens kansli, eller vid ett sammanträde med fullmäktige.**

En ersättare får väcka en motion bara när ersättaren tjänstgör som ledamot vid ett sammanträde.

Styrelsen ska två gånger varje år redovisa de motioner som inte har beretts färdigt. Redovisningen ska göras på fullmäktiges ordinarie sammanträden i april och oktober.

Remiss och beredning av motioner omfattas av bestämmelserna om beredning i 34 § i detta förslag. I denna bestämmelse samt 30 § och 32-33 §§ nedan anges att skrivelsen ska vara undertecknad. Med undertecknad avses här ett teknikneutralt begrepp. Det innebär att utöver underskrift i original bör även undertecknade handlingar som faxats eller undertecknade handlingar som skannats och därefter skickats per e-post godtas. Ett dokument eller e-post som är försett med e-signatur är även det undertecknat.

Medborgarförslag

31 § Den som är folkbokförd i kommunen/en kommun inom landstinget får väcka ärende i fullmäktige (medborgarförslag). Ett medborgarförslag

- **ska vara skriftligt och undertecknat av en eller flera personer.**
- **ska innehålla namnförtydligande, adress och telefonnummer.**
- **får inte ta upp ämnen av olika slag.**
- **väcks genom att det lämnas in till styrelsens kansli, eller vid ett sammanträde med fullmäktige.**

Ett medborgarförslag kan bara behandlas i sak i fullmäktige om det ligger inom fullmäktiges befogenhetsområde.

Fullmäktige kan i vissa fall överlåta till styrelsen eller annan nämnd att besluta i ärendet. Förslagsställaren ska i så fall underrättas om vilken nämnd som i fortsättningen kommer att handlägga ärendet. Om fullmäktige har överlåtit ärendet till en nämnd gäller inte följande bestämmelser som avser handläggningen i fullmäktige.

Medborgarförslag ska beredas så att fullmäktige kan fatta beslut inom ett år från det förslaget väcktes.

När ett medborgarförslag beretts färdigt och beslut ska fattas, ska förslagsställaren underrättas.

Styrelsen och övriga nämnder ska två gånger per år redovisa de medborgarförslag som inte har beretts färdigt. Redovisningen ska göras på fullmäktiges ordinarie sammanträden i april och oktober.

Enligt 5 kap. 23 § 5 p KL kan kommunfullmäktige eller landstingsfullmäktige besluta att den som är folkbokförd i en kommun eller i en kommun inom landstinget får väcka ärenden i fullmäktige. Ett sådant medgivande gäller generellt och det går alltså inte att

införa begränsningar av antalet medborgarförslag eller innehållet i dem. Enligt 5 kap. 64 § andra stycket KL ska fullmäktiges arbetsordning innehålla föreskrifter om hur medborgarförslag ska hanteras om fullmäktige har beslutat att tillåta sådana.

Med stöd av 5 kap. 21 § KL kan fullmäktige ge den som har väckt ett medborgarförslag rätt att delta i överläggningarna. En sådan bestämmelse skulle kunna föras in före sista stycket i 30 § och lyda på följande sätt:

Den som väckt ett ärende genom medborgarförslag har rätt att delta i överläggningarna när fullmäktige behandlar ärendet.

I detta sammanhang bör observeras att det vid nämndsammanträden uppställs ett krav på stängda dörrar i de situationer som framgår av 6 kap. 19 a § tredje stycket KL.

Fullmäktige får enligt 5 kap. 25 § andra stycket KL överlåta till styrelsen eller en annan nämnd att besluta i ett ärende som har väckts genom medborgarförslag, utom i de fall som anges i 3 kap. 9 § KL. Med anledning härav är det angeläget att fullmäktige ges en möjlighet till insyn i hur medborgarförslagen hanteras i nämnderna (prop. 2006/07:24 s. 16). Enligt 6 kap. 27 a § KL ska fullmäktige därför informeras om vilka beslut som fattats med anledning av förslagen. Fullmäktige ska även informeras om de ärenden som inte avgjorts inom ettårsfristen. När det gäller ärenden som inte har avgjorts ska fullmäktige upplysas om vilka ärendena är och bör även informeras om anledningen till att ärendena inte avgjorts och när beslut kan beräknas fattas (prop. 2006/07:24 s. 20). Närmare föreskrifter om vilken information nämnderna ska lämna till fullmäktige kan tas i nämndreglementena.

En skrivelse som inte uppfyller de formella kraven enligt bestämmelsen, t.ex. att den inte är undertecknad, är inte att betrakta som ett medborgarförslag. En sådan skrivelse behöver därför inte tas upp i fullmäktige utan kan avvisas redan hos kansliet.

Företagens initiativrätt

32 § Styrelsen i ett sådant företag som avses i 3 kap. 17 och 18 §§ KL får väcka ärenden i fullmäktige om sådana ärenden som företaget är skyldigt att se till att fullmäktige får ta ställning till.

I 5 kap. 23 § KL finns föreskrifter om vilka organ och personer som får väcka ärenden hos fullmäktige. Föreskrifterna kan föranleda kompletterande bestämmelser i arbetsordningen. En sådan föreskrift gäller rätten för ett kommunalt företags styrelse att väcka ärenden som avser sådant som företaget enligt 3 kap. 17 § KL är skyldigt att se till att fullmäktige får ta ställning till. Företaget måste genom ett beslut av fullmäktige eller en bestämmelse i arbetsordningen beredas den möjligheten. Det kan även enligt

3 kap. 18 § KL finnas delägda bolag av vars bolagsordning det följer att de är skyldiga att ge fullmäktige tillfälle att ta ställning i vissa ärenden. På samma sätt kan denna skyldighet ha tagits in i stadgarna för en stiftelse som kommunen/landstinget bildat med någon annan. Det kan vara lämpligt att i arbetsordningen direkt namnge de helägda respektive delägda bolag samt stiftelser vilka omfattas av denna skyldighet.

Interpellationer

I KL finns det utförliga regler om interpellationer och frågor (5 kap. 49–53 § § KL).

Som sagts tidigare har ersättarna samma rättigheter som ledamöterna när de tjänstgör (4 kap. 18 § KL). I propositionen framhålls att det är viktigt från principiell synpunkt att en tjänstgörande ersättare är likställd med en ordinarie ledamot så långt som det är möjligt. Även om rätten för ersättare att ställa interpellationer och frågor har sina formella och praktiska begränsningar, har det ansetts att den inte bör slopas (prop. 1990/91:117 s. 70).

Rätten för ersättarna att ställa interpellationer och frågor ger anledning till en viss reglering i arbetsordningen. Denna kan emellertid inte göras heltäckande. Den praktiska hanteringen bör man lösa efter lokala förutsättningar och traditioner.

33 § En interpellation ska vara skriftlig och undertecknad av en ledamot. Den bör ges in till styrelsens kansli senast ... dagar före det sammanträde vid vilket ledamoten avser att ställa den.

En ersättare får lämna in en interpellation under ett sammanträde, om ersättaren tjänstgör som ledamot vid sammanträdet.

En interpellation bör besvaras senast under det sammanträde som följer närmast efter det då interpellationen ställdes.

Ett svar på en interpellation ska vara skriftligt. Uppgift om att interpellationssvar kommer att lämnas vid visst sammanträde bör tas in i kungörelsen.

Den ledamot som har ställt interpellationen bör få del av svaret senast dagen före den sammanträdesdag då svaret ska lämnas.

Om en interpellation avser förhållandena i ett sådant företag som avses i 3 kap. 17 eller 18 §§ KL, får den ordförande till vilken interpellationen har ställts överlämna till en av fullmäktige utsedd ledamot i företagets styrelse att besvara interpellationen.

Ordföranden i en nämnd till vilken en interpellation ställts får överlåta besvarandet av interpellationen till ordföranden i styrelsen eller till ordföranden i annan nämnd i ett kommunalförbund där kommunen/landstinget är medlem,

om denne på grund av sitt uppdrag har särskilda förutsättningar att besvara interpellationen.

En ersättare som har ställt en interpellation får delta i överläggningen då svaret på interpellationen behandlas oberoende av om ersättaren tjänstgör vid sammanträdet eller inte.

Bestämmelserna i denna paragraf anger de formella kraven på en interpellation vilka framgår indirekt av KL. I första stycket anges att en interpellation ska vara skriftlig och undertecknad av en ledamot. I KL sägs inte uttryckligen att en interpellation ska vara skriftlig. Detta följer dock av den utformning som lagens föreskrifter har fått. Vidare ställs det självklara kravet upp att en interpellation ska vara undertecknad av en ledamot. Flera ledamöter får inte gemensamt ge in en interpellation.

I andra stycket finns en föreskrift om att en interpellation ska ges in till styrelsens kansli.

Med hänsyn till de varierande förhållandena och önskemålen i kommunerna har någon tidsfrist för inlämnandet inte angetts. I paragrafen beskrivs också ersättarnas förutsättningar för att få interpellera.

Någon svarsplikt föreligger inte vid interpellation eller fråga. Därför har en regel tagits in som anger när en interpellation senast *bör* besvaras.

Ett interpellationssvar bör vara skriftligt. Det är rimligt att ledamöterna får del av svaret, innan det tas upp på ett sammanträde och debatteras. Den ledamot som ställt interpellationen bör få del av svaret tidigare än övriga ledamöter för att han eller hon ska kunna förbereda sig inför den debatt som svaret på interpellationen kan föranleda. Därför föreskrivs att detta bör ske dagen före den sammanträdesdag då svaret ska lämnas. Bestämmelsen har formulerats så att den kan tillämpas praktiskt även vid sammanträden som sträcker sig över mer än en dag.

I 5 kap. 53 § KL finns en bestämmelse som ger möjlighet för fullmäktige att bestämma att en ledamot i en företagsstyrelse får besvara en interpellation, om ordföranden i en nämnd överlämnar besvarandet till ledamoten. Det kan vara fråga om ett kommunalt företag i vilket kommunen eller landstinget bestämmer ensam eller ett företag där kommunen bestämmer tillsammans med någon annan. Den ledamot som ska besvara interpellationen måste vara vald av fullmäktige till styrelseuppdraget i det aktuella företaget.

I denna paragraf har föreskrifter tagits in som gör sådant överlämnande möjligt. För att inte tynga bestämmelsen hänvisas i den till 3 kap. 17-18 §§ KL beträffande definitionen av de företag som avses. I den enskilda kommunen eller det enskilda landstinget kan det dock vara lämpligt att direkt skriva in vilka företag som avses med bestämmelsen eller att namnge dem.

I 5 kap. 53 § KL stadgas även att fullmäktige får besluta att ordföranden i en nämnd får överlåta besvarandet av en interpellation till ordföranden i styrelsen eller till ordföranden i en annan nämnd i ett kommunalförbund som kommunen eller landstinget är medlem i.

En ersättare som har ställt en interpellation har ingen särskild rätt att få delta i den överläggning som svaret på interpellationen ger anledning till i fullmäktige. Fullmäktige kan dock besluta att den ersättare som ställt interpellationen ska få delta i överläggningen då svaret på interpellationen behandlas. En sådan bestämmelse har tagits in i detta normalförslag.

Alternativa lösningar

Enligt 5 kap. 52 § KL får interpellationer riktas till ordföranden i en nämnd eller en fullmäktigeberedning. Fullmäktige får bestämma att även andra förtroendevalda ska få interpelleras. Arbetsordningen ska innehålla bestämmelser om detta.

Interpellationsinstitutet är ett led i systemet för utkrävande av politiskt ansvar. Det har därför ansetts rimligt att t.ex. förtroendevalda med ett övergripande ansvar som inte är ordförande i någon nämnd kan interpelleras. Kretsen av adressater bör inte bestå av andra förtroendevalda än de som är politiskt direkt ansvariga. Av det skälet bör t.ex. revisorerna inte kunna interpelleras och inte heller fullmäktiges ordförande eller vice ordförandena i fullmäktige.

Kommunernas och landstingens nämndorganisationer är med anledning av den vida organisationsfriheten olika. Detta gör att också den krets av adressater som är lämplig och motiverad från demokratisk synpunkt kan skilja sig från kommun till kommun och landsting till landsting.

Ett alternativ är att ange att också vice ordförandena i nämnd kan interpelleras. Här bör dock de partipolitiska effekterna vägas in. Också utskottsordförande eller kommunalråd/landstingsråd som inte är ordförande i en nämnd kan anges som adressater. Även ordförande i en särskild fullmäktigeberedning kan tänkas höra till den personkrets som bör kunna interpelleras.

I några kommuner vill man att interpellationer och frågor behandlas före övriga ärenden. Ett skäl till detta är att interpellation kan avse en nämndordförande eller annan förtroendevald som inte är ledamot i fullmäktige. Han eller hon kan då svara genast och därefter lämna mötet.

Frågor

34 § En fråga ska

- **vara skriftlig och undertecknad av en ledamot.**
- **ges in till styrelsens kansli senast ... dagar före det sammanträde vid vilket ledamoten avser att ställa den.**

Vad som sägs i 32 § gäller i tillämpliga delar också på fråga. Svar på frågan behöver dock inte vara skriftligt.

En fråga bör besvaras under det sammanträde vid vilket den har ställts.

Enligt 5 kap. 54 KL får ledamöter ställa frågor för att inhämta upplysningar. Av 5 kap. 56 § KL följer att när en fråga besvaras får bara den som ställer frågan och den som svarar delta i överläggningen. Handläggningen av frågor bör vara lika som den som gäller för interpellationer.

Beredning av ärenden

35 § Om fullmäktige inte beslutar något annat, avgör styrelsen hur de ärenden som fullmäktige ska behandla ska beredas.

Styrelsen får uppdra åt en förtroendevald eller åt någon anställd att besluta om remiss av sådana ärenden.

På varje ordinarie sammanträde med fullmäktige ska redovisas de fullmäktige-ärenden som har kommit in efter det närmast föregående ordinarie sammanträdet samt de beslut som har fattats om beredning och remiss av sådana ärenden.

KL innehåller ett beredningstvång. Av 5 kap. 26–28 §§ KL följer att ett ärende ska beredas av en nämnd vars verksamhetsområde ärendet berör eller av en fullmäktigeberedning. I de fall ärendet beretts av en fullmäktigeberedning ska en nämnd vars verksamhetsområde berörs alltid ges tillfälle att yttra sig. Styrelsen ska *alltid* ges tillfälle att yttra sig i ett ärende som beretts av en nämnd eller fullmäktigeberedning. Har styrelsen en annan syn på ärendet än det organ som berett det ska det framgå då ärendet läggs fram för fullmäktige. Fullmäktige har dock viss frihet att bestämma om formerna för beredningen av sina ärenden och kan enligt förarbetena på sakliga grunder bestämma om beredningens omfattning.

Det är tillräckligt att ett ärende har beretts av någon nämnd vars verksamhetsområde ärendet berör. En nämnd som fullgör obligatoriska uppgifter enligt speciallagstiftningen bör dock inte kunna förbigås, när fullmäktige bestämmer om beredningens omfattning. I en starkt decentraliserad organisation med många lokala nämnder och nämnder med begränsade ansvarsområden är tanken att fullmäktige ska ha möjlighet att be-

gränsa antalet nämnder som deltar i beredningen av ett ärende. Denna frihet som lämnats till fullmäktige har samband med de vida ramarna att bestämma om nämndorganisationen.

I 5 kap. 26–-34 §§ KL finns ett flertal bestämmelser om hur ärendena bereds. De flesta bestämmelserna rör dock olika undantag från beredningstvånget.

Enligt KL är det inte obligatoriskt att ta in bestämmelser om beredning av ärendena i arbetsordningen. I vårt förslag har frågan om hur beredning ska ske överlämnats åt styrelsen om inte fullmäktige beslutar något annat. Detta innebär inte att styrelsen kan sätta sig över beredningstvånget enligt 5 kap. 26–28 §§ KL. Vad det egentligen handlar om är en remissrätt. Styrelsen kan givetvis gå längre än vad beredningstvånget kräver och också höra t.ex. organisationer eller andra intressenter i ärendet. Av effektivitetsskäl bör det vara möjligt för styrelsen att uppdra frågan om remissrätt till en förtroendevald eller åt någon anställd.

Som en alternativ lösning kan man behålla det äldre systemet med remissrätt för fullmäktiges ordförande. Detta system går tillbaka till förarbetena till 1953 års kommunallag. Nedan exempel på formuleringar har hämtats ur 1985 års normalarbetsordning:

Motion eller annat ärende, som ska prövas av fullmäktige och som inkommer mellan två fullmäktigesammanträden, får ordföranden eller på ordförandens uppdrag kanslichefen remittera till styrelsen för beredning.

Om ärendet inte vid nästa sammanträde överlämnats till fullmäktiges prövning, ska ordföranden då göra anmälan om remissen.

Fullmäktige beslutar om remiss för beredning av motion eller annat ärende som inte remitterats med stöd av bestämmelserna i första stycket.

För att fullmäktige ska ha fullständig information om de fullmäktigeärenden som kommer in, om beredningen och de remisser som beslutas, bör detta redovisas för fullmäktige. Det är rimligt att detta sker vid varje ordinarie sammanträde och att redovisningen avser det som har förekommit sedan fullmäktige senast höll ett ordinarie sammanträde.

Uppmjukning av beredningstvånget i fråga om lokala nämnder

Den frihet fullmäktige har getts att i arbetsordning bestämma om beredningens omfattning avser i praktiken kommuner och landsting som har lokala nämnder, dvs. kommundelsnämnder, distriktsnämnder eller liknande (prop. 1990/91:117 s. 184). Eftersom det övervägande antalet kommuner och landsting saknar lokala nämnder redovisar vi frågan om hur denna uppmjukning kan ske som en alternativ lösning. Om det finns både centrala och lokala nämnder och det rör sig om obligatoriska uppgifter enligt speciallagstiftning bör den centrala nämnden endast undantagsvis kunna förbi-

gås (prop. 1990/91:117 s. 184). Enligt vår mening följer detta av beredningsreglernas utformning i KL. Vad som behöver regleras i arbetsordning blir därför endast de fall då fullmäktige väljer ut ett begränsat antal lokala nämnder och låter dem yttra sig. Urvalet måste då ske på saklig grund.

En sådan bestämmelse kan formuleras enligt följande:

Lokala nämnder och institutionsstyrelser bereder eller yttrar sig i ärenden endast i den omfattning fullmäktige anser att det behövs. Detsamma gäller de nämnder som är underställda andra nämnder.

Återredovisning från nämnderna

36 § Fullmäktige beslutar om omfattningen och formerna för nämndernas återredovisning av uppdrag som fullmäktige lämnat. Närmare bestämmelser härom anges i respektive nämnds reglemente.

Av 3 kap. 15 § KL följer att nämnderna ska redovisa till fullmäktige hur de fullgjort de uppdrag som lämnats till dem. Att fullmäktige får rapporter om verksamheten är viktigt som underlag så att fullmäktige kan utöva sin styrning av verksamheten. Det är fullmäktige som beslutar om omfattningen och formerna för denna redovisning. För att det ska stå klart för nämnderna vad som förväntas av dem i fråga om återredovisning är det lämpligt att bestämmelserna härom finns i respektive nämnds reglemente.

Prövning av ansvarsfrihet och anmärkning

37 § Presidiet bereder frågor och ärenden om ansvarsfrihet och anmärkning.

Fullmäktige ska enligt 5 kap. 25 a § KL besluta i frågan om ansvarsfrihet ska beviljas eller vägras. Detta beslut ska motiveras. Enligt 5 kap. 31 § KL ska fullmäktige även inhämta förklaringar från berörda nämnder och beredningar över revisionsanmärkningar. Fullmäktige ska även enligt 5 kap. 25 a § KL ta ställning till om anmärkning ska framställas, ett beslut som även det ska motiveras.

Fullmäktige som organ kan svårligen hantera hela detta förfarande. Därför har det skrivits in i förslaget att presidiet ska bereda dessa ärenden. Detta innebär att presidiet bestämmer i vilken ordning förklaringar ska inhämtas, samt ansvarar för att lägga fram motiverade förslag till beslut gällande ansvarsfrihet och anmärkning. Väljer man denna lösning måste samtidigt reglerna i 5 kap. 20 a § KL beaktas. Den som är redovisningsskyldig till kommunen eller landstinget får nämligen inte delta i handläggningen av ärenden om ansvarsfrihet för verksamheten. Detta innebär här att varken ordföranden eller vice ordförandena bör sitta som ledamot eller ersättare i styrelsen,

en nämnd eller fullmäktigeberedning. Detsamma gäller make, sambo, föräldrar, barn, syskon eller annan närstående till ordföranden eller vice ordförandena.

Valberedning

38 § På det första sammanträdet med nyvalda fullmäktige väljer fullmäktige en valberedning för den löpande mandatperioden.

Valberedningen består av ... ledamöter och lika många ersättare.

Bland ledamöterna väljer fullmäktige vid samma tillfälle en ordförande och en vice ordförande (och en andre vice ordförande) för den tid som de har valts att vara ledamöter.

Valberedningen ska lägga fram förslag i alla valärenden som fullmäktige ska behandla med undantag av valen av fullmäktiges presidium, valberedning eller fyllnadsval som inte är ordförandeval.

Fullmäktige kan dock besluta att förrätta även andra val utan föregående beredning.

Valberedningen bestämmer själv sina arbetsformer.

Det är inte obligatoriskt för en kommun eller landsting att inrätta en valberedning för handläggning av fullmäktiges valärenden. Det är dock vanligt att så sker och i de fallen ska en bestämmelse härom föras in i arbetsordningen. I vårt förslag utses valberedningen genom val. Denna blir då att betrakta som en fullmäktigeberedning vilket innebär att lagen (1992:339) om proportionellt valsätt kan bli tillämplig vid valet av valberedning.

Enligt vanligt förekommande praxis har fyllnadsval som inte är ordförandeval undantagits från valberedningens uppgiftsområde. Som ett alternativ kan man föreskriva att det som gäller om nämnder i KL i tillämpliga delar ska gälla för valberedningen i fråga om sammanträden, beslutsförfarande, beslutförhet, protokoll, justering av protokoll samt reservation.

Det är även möjligt att använda sig av en valberedning i form av en ”lös” sammansättning av representanter från fullmäktiges partier utan att dessa väljs som ett formellt organ av fullmäktige. I stället utses då företrädare för alla i fullmäktige representerade partier att tillsammans utgöra valberedning. Det är då fråga om en partiöverenskommelse vilken sker utanför fullmäktige, och som därför inte behöver regleras i arbetsordningen.

Beredning av revisorernas budget

39 § Presidiet bereder revisorernas budget.

Fullmäktige svarar för att det finns tillräckliga medel för att genomföra revisionsuppdraget, men styr i övrigt inte revisionens arbete. Vi har här valt att låta presidiet bereda revisorernas budget. Det är möjligt att här välja även andra lösningar, t.ex. att tillsätta en fullmäktigeberedning. För att upprätthålla revisorernas oberoende är det dock viktigt att den eller de som bereder frågan om revisorernas anslag är oberoende i förhållande till den verksamhet som revisorerna ska granska.

Justering av protokollet

40 § Protokollet justeras av ordföranden och två ledamöter.

Om två eller flera ledamöter har fungerat som ordförande under ett sammanträde, justerar varje ordförande de paragrafer i protokollet som redovisar de delar av förhandlingarna som han eller hon har lett.

Fullmäktige får besluta att en paragraf i protokollet ska justeras omedelbart. Paragrafen ska redovisas skriftligt innan fullmäktige justerar den.

I KL föreskrivs att ett protokoll ska justeras senast 14 dagar efter sammanträdet på det sätt som fullmäktige har bestämt. Fullmäktige får inte justera protokollet från ett föregående sammanträde, såvida inte justeringen görs på ett sammanträde inom den föreskrivna fristen på 14 dagar. I undantagsfall kan det bli nödvändigt att överlämna justeringen till fullmäktige, t.ex. om justerarna i något väsentligt avseende inte kan enas om innehållet i protokollet. Tidsfristen får då överskridas (prop. 1990/91:117 s. 193).

I 19 § i vårt förslag har föreskrivits att fullmäktige ska välja två ledamöter att justera protokollet tillsammans med ordföranden. KL föreskriver inte att ordföranden ska justera protokollet. Detta får dock anses självklart (jfr. prop. 1990/91:117 s. 193).

Möjligheten att justera en paragraf omedelbart behövs. En bestämmelse har därför tagits in om detta. För att en paragraf ska kunna justeras omedelbart ska den redovisas skriftligt. En föreskrift om detta har också tagits in.

Om fullmäktige undantagsvis beslutar att justera ett protokoll från ett helt sammanträde, bör fullmäktige bestämma för varje sådant tillfälle hur justeringen ska gå till.

Reservation

41 § Om en ledamot har reserverat sig mot ett beslut och ledamoten vill motivera reservationen, ska ledamoten göra det skriftligt. Motiveringen ska lämnas till sekreteraren före den tidpunkt som har fastställts för justeringen av protokollet.

Om fullmäktige beslutar att omedelbart justera den paragraf i protokollet som reservationen avser, ska motiveringen dock lämnas så snart det kan ske och senast under den sammanträdesdag beslutet fattades.

I 4 kap. 22 § KL regleras reservationsrätten för de förtroendevalda. Formen för reservationen anges dock inte. Här föreslås därför en bestämmelse om att den skriftliga reservationen ska lämnas senast när protokollet justeras.

Expediering och publicering

42 § Utdrag ur protokollet ska tillställas de nämnder, andra organ och personer som berörs av besluten i protokollet.

Styrelsen och kommunens/landstingets revisorer ska dock alltid tillställas hela protokollet.

Ordföranden undertecknar och sekreteraren kontrasignerar fullmäktiges skrivelser och övriga handlingar som upprättas i fullmäktiges namn, om inte fullmäktige beslutar annat.

Bestämmelsen är densamma som i den tidigare normalarbetsordningen.

43 § Protokollet ska utöver de i 5 kap. 62 § KL uppställda kraven på tillkännagivande även inom samma tid publiceras på kommunens/landstingets webbplats.

Innan protokollet publiceras på webbplatsen måste övervägas om det i protokollet finns sådana personuppgifter som enligt 12 § personuppgiftsförordningen (1998:1191) inte får föras över till tredje land. Publicering av personuppgifter på en för allmänheten tillgänglig webbplats är att betrakta som överföring till tredje land eftersom uppgifterna kan bli föremål för behandling var som helst i världen. Personnummer och samordningsnummer får t.ex. aldrig föras över och kan därför inte publiceras på webbplatsen.

Kompletterande regler om "allmänhetens frågestund"

Enligt 5 kap. 21 § KL får fullmäktige bestämma att också andra än ledamöter ska ha rätt att delta i överläggningarna men inte i besluten. I förarbetena sägs att regeln ger fullmäktige *full frihet* att råda över deltagandet i överläggningarna. Samtidigt sägs att meningen inte är att fullmäktige ska tillämpa den så att en för vid krets av personer tillåts att yttra sig på sammanträdena, t.ex. närvarande kommunmedlemmar eller representanter för massmedia (prop. 1990/91:117 s. 181).

I KL finns en särskild regel om att fullmäktige får bestämma att allmänheten får ställa frågor om årsredovisningen vid ett sammanträde (8 kap. 20 § KL).

Dessa regler ger fullmäktige utrymma för att i viss omfattning införa någon form av *"allmänhetens frågestund"* vid ett eller flera sammanträden.

För de kommuner eller landsting som avser att utnyttja denna möjlighet redovisar vi här ett förslag till lösning. I vilken ordning och i vilka former sådana frågestunder bör läggas upp får utarbetas efter lokala förutsättningar.

Allmänheten ska beredas tillfälle att ställa frågor (allmänhetens frågestund) vid följande sammanträden med fullmäktige:

1. **när fullmäktige behandlar årsredovisningen**
2. **när fullmäktige behandlar budgeten**
3. **vid …**

I kungörelsen till dessa sammanträden ska anges att allmänhetens frågestund ska förekomma. Uppgift härom ska också tas in i ortstidningarna.

Allmänhetens frågestund hålls, innan fullmäktige behandlar det ärende där frågor från allmänheten får förekomma.

Under frågestunden får någon överläggning inte förekomma.

Ordföranden bestämmer efter samråd med vice ordförandena hur frågestunden ska genomföras och låter kalla de förtroendevalda eller anställda hos kommunen/landstinget som behövs för att lämna upplysningar under den.

En alternativ lösning är att fullmäktige för varje särskilt fall beslutar att allmänhetens frågestund ska få förekomma vid ett kommande sammanträde. Vårt förslag innebär att man fixerar rätten för allmänheten att ställa frågor till vissa ärenden, t.ex. årsredovisningen eller budgeten. Också andra ärenden kan vara av större intresse för allmänheten, t.ex. behandlingen av revisionsberättelsen. Frågan om i vilken omfattning man bör införa allmänhetens frågestund bör bedömas lokalt.

När det gäller årsredovisningen är det tveksamt om man kan inskränka personkretsen, eftersom lagen talar om "allmänheten", 8 kap. 20 § KL. När det gäller frågestunder som avser andra ärenden, grundas befogenheten på 5 kap. 21 § KL. Där talas om "andra än ledamöter". I varje fall i sådana ärenden bör frågerätten kunna begränsas till att enbart avse kommunmedlemmar eller medlemmar i en kommun inom landstinget. Det praktiska problemet blir då att kontrollera om frågeställaren är kommunmedlem eller inte. Vill man göra en sådan begränsning bör den framgå direkt av arbetsordningen.

Det är självklart att allmänheten måste informeras om att den har möjlighet att ställa frågor om årsredovisningen. Det är därför lämpligt att uppgift om frågestunden tas med i kungörelsen och annonseras i den eller de tidningar i vilka uppgift om tiden och platsen för sammanträdet införs.

Vi föreslår också en föreskrift om att någon överläggning inte får förekomma under frågestunden. Det kan inte vara lämpligt att fullmäktiges ledamöter inleder debatten under allmänhetens frågestund. Detta kan medföra att allmänheten kommer att delta i fullmäktiges överläggningar vilket alltså inte är meningen.

Det är lämpligt att ordföranden får bestämma hur frågestunden ska genomföras och också att han eller hon bestämmer vilka förtroendevalda (som inte är ledamöter) eller anställda hos kommunen/landstinget, som behöver inställa sig vid sammanträdet och lämna upplysningar under frågestunden. I förslaget föreskrivs att ordföranden även ska samråda med vice ordförandena.

Kompletterande regler om möjlighet att lämna information

Fullmäktige kan välja att ha en stående punkt på dagordningen med möjlighet för särskilt utpekade att lämna information till fullmäktige om sin verksamhet. Det kan t.ex. vara ändamålsenligt att ge revisorerna eller kommunalrådet/landstingsrådet en sådan rätt. Vill fullmäktige ha denna ordning bör detta regleras i arbetsordningen. En sådan bestämmelse skulle kunna ha följande formulering.

Revisorerna ska vid varje sammanträde ges möjlighet att lämna information om sin pågående verksamhet.

Kompletterande bestämmelser om fullmäktigeberedningar

I 3 kap. KL finns reglerna om kommunernas och landstingens organisation. Där stadgas bl.a. (3 kap. 7 § KL) att fullmäktige får inrätta fullmäktigeberedningar för beredning av ett visst ärende eller en viss grupp av ärenden. I det följande ges exempel på bestämmelser om fullmäktigeberedningar som kan tas in i arbetsordningen. Detta motiveras bl.a. med att fullmäktiges roll kan behöva stärkas om antalet nämnder redu-

ceras. Vilka bestämmelser som behövs och hur de ska vara utformade beror givetvis på den organisation som ska finnas.

1 § De år då val av fullmäktige har ägt rum i hela landet, väljer fullmäktige för den löpande mandatperioden ... (antalet) ordinarie fullmäktigeberedningar.

Valen förrättas på ett sammanträde som hålls före utgången av december.

Alternativ: Valen förrättas på det sammanträde vid vilket fullmäktige väljer styrelsen och övriga nämnder.

2 § Fullmäktige bestämmer före valen antalet ledamöter och ersättare i beredningarna.

Bland ledamöterna väljer fullmäktige en ordförande och en vice ordförande för den tid som de har valts till ledamöter.

3 § De ordinarie fullmäktigeberedningarna är ... (finansberedningen, allmänna beredningen, socialberedningen, miljöberedningen).

4 § En fullmäktigeberedning bereder de ärenden inom sitt uppgiftsområde som fullmäktige ska avgöra.

En fullmäktigeberedning får väcka ärenden i fullmäktige inom sitt uppgiftsområde.

Alternativ: En fullmäktigeberedning bereder de ärenden som fullmäktige beslutar att överlämna till beredningen.

5 § En fullmäktigeberedning ska följa den verksamhet inom kommunen/landstinget som hör till fullmäktigeberedningens uppgiftsområde och hos fullmäktige göra de framställningar som fullmäktigeberedningen finner påkallade.

6 § En fullmäktigeberedning får från kommunens/landstingets nämnder och anställda begära in de upplysningar och de yttranden som behövs för att fullmäktigeberedningen ska kunna fullgöra sina uppgifter.

7 § Fullmäktige får tillsätta en eller flera särskilda fullmäktigeberedningar för beredning av ett visst ärende eller behandling av en viss fråga.

8 § Fullmäktige bestämmer för varje tillfälle antalet ledamöter och ersättare i en särskild beredning samt mandattiden för denna.

9 § För fullmäktigeberedningar ska i tillämpliga delar gälla vad som i kommunallagen är föreskrivet om nämnder i fråga om tidpunkt för sammanträden, beslutförhet och protokoll.

Fullmäktigeberedningar kan bestå av en eller flera personer. Det är även möjligt att till ledamot eller ersättare i en fullmäktigberedning välja en person som inte redan är förtroendevald. Ledamöter i fullmäktigeberedningarna ska utses på samma sätt som övriga förtroendevalda. Valbar till ledamot och ersättare i fullmäktigeberedningarna är den som vid tidpunkten för sådant val uppfyller de villkor som ställs enligt 4 kap. 2 och 3 §§ KL. Den person som fullmäktige väljer till ledamot i en fullmäktigeberedning och som inte redan är förtroendevald kommer därför att bli förtroendevald i och med detta.

Den som är vald till revisor är inom den kommunen eller det landstinget inte valbar som ledamot eller ersättare i en fullmäktigeberedning.

Det får anses strida mot KL att i arbetsordningen föreskriva att ledamöterna och ersättarna i en fullmäktigeberedning ska vara ledamöter eller ersättare i fullmäktige. En sådan bestämmelse skulle innebära att ett lokalt valbarhetsvillkor ställdes upp, vilket inte är tillåtet. En annan sak är att man kan vara överens om detta och att i praktiken hålla sig till fullmäktigekretsen, när fullmäktigeberedningarna väljs.

En fullmäktigeberedning kan – till skillnad från en nämnd – endast ha beredningsuppgifter. Att ansvara för förvaltningen och verkställigheten av fullmäktiges beslut kan således inte anförtros den. Eftersom nämnderna enligt KL har i uppgift att bereda fullmäktiges ärenden, får en fullmäktigeberedning ses som ett kompletterande beredningsorgan till styrelsen och de övriga nämnderna. Fullmäktige får således inte delegera beslutanderätt till en fullmäktigeberedning.

Av 5 kap. 27 § KL framgår även att en nämnd vars verksamhetsområde ett ärende berör alltid ska ges tillfälle att yttra sig, om ett ärende har beretts bara av en fullmäktigeberedning. Det går således inte att förbigå nämnderna vid beredningen av fullmäktigeärenden och överlämna till fullmäktigeberedningar att helt sköta den.

En fullmäktigeberedning kan ges i uppgift att bereda ärendena inom ett visst verksamhetsområde och att för fullmäktiges räkning följa verksamhetens utveckling. Eftersom fullmäktige får ge en fullmäktigeberedning rätt att väcka ärenden i fullmäktige (5 kap. 23 § första stycket p 4 KL) kan uppgiften att följa en eller flera verksamheter förenas med en befogenhet att också ta de initiativ som beredningen finner påkallade.

I ett målstyrt system kan det vara en fördel att låta beredningen ta emot rapporter från nämnderna om verksamhetens utveckling, ekonomiska prognoser etc. Det kan ske inom ramen för fullmäktiges frihet att besluta om omfattningen och formerna för den redovisning som nämnderna ska lämna för hur de har fullgjort sina uppdrag att genomföra verksamheterna (3 kap. 15 § KL). I förarbetena sägs att fullmäktigeberedningarna kan ha "vissa funktioner som förberedelser för fullmäktiges uppföljning av nämndverksamheten" (prop. 1990/91:117 s. 157). Något lagligt hinder mot en sådan ordning finns alltså inte.

Om nämnderna ska rapportera till fullmäktigeberedningarna hur de fullgör sina uppdrag att sköta den målstyrda verksamheten, bör de åläggas detta genom bestämmelser i reglementena. Arbetsordningen bör dock kompletteras med regler om hur fullmäktigeberedningarna rapporterar vidare till fullmäktige och vad som i övrigt åligger dem i det sammanhanget.

En fråga som man har att ta ställning till är om fullmäktigeberedningarna ska ha rätt att väcka ärenden i fullmäktige och i så fall i vilken omfattning de ska få göra det.

Fullmäktige kan medge att sammanträden med en fullmäktigeberedning helt eller delvis ska vara offentliga. Det är sedan fullmäktigeberedningen själv som avgör vid vilka sammanträden allmänheten ska tillåtas närvara.

Utöver exemplen behövs en närmare bestämning av varje fullmäktigeberednings uppgiftsområde. De kan t.ex. vara knutna till en eller flera nämnders verksamhetsområden eller till huvudtitlarna i kommunens/landstingets budget.

Sveriges Kommuner och Landsting
Avdelningen för juridik

Sveriges
Kommuner
och Landsting

Post: 118 82 Stockholm
Besök: Hornsgatan 20
Telefon: 08-452 70 00
www.skl.se

HANINGE KOMMUNSTYRELSE
Kommunstyrelseförvaltningen
2016 -03- 07
Dnr.....

Haninge kommun

Organ
Kommunfullmäktiges presidium

Dokumenttyp
Remissvar

Sida
1 (2)

Datum
2016-02-24

Diarienummer
KS 2015/452

Revidering av kommunfullmäktiges arbetsordning – fullmäktiges presidiums remissvar

Bakgrund

Kommunstyrelseförvaltningen har tagit fram ett förslag till revidering av kommunfullmäktiges arbetsordning. Förslaget har remitterats till fullmäktiges presidium för synpunkter.

Kommunfullmäktiges presidiums synpunkter

Presidiet instämmer i huvudparten av kommunstyrelseförvaltningens förslag, men önskar se några ändringar och tillägg. Se under respektive rubrik nedan.

Yttranderätt vid sammanträdena

Kommunstyrelseförvaltningen har föreslagit ett tillägg i § 25 i nuvarande arbetsordning med innebörden att hel- eller deltidsengagerad förtroendevald vars ansvarsområde ett ärende berör får delta vid överläggningen i ärendet. Presidiet instämmer i tillägget, men önskar att det kompletteras enligt den fetstilta texten nedan:

- hel- eller deltidsengagerad förtroendevald vars ansvarsområde **har fastställts av kommunfullmäktige och som** ett ärende berör.

Omröstningar

Presidiet önskar att följande tillägg görs i § 31 i nuvarande arbetsordning så att det framgår hur omröstning ska genomföras för det fall att voteringsanläggningen är ur funktion:

> För det fall omröstning inte kan genomföras med voteringsanläggning sker omröstning genom att ledamöterna avger sina röster efter upprop. Uppropet sker enligt uppropslistan. Ordföranden avger sin röst sist.

I § 32 i nuvarande arbetsordning önskar presidiet att följande förtydligande införs:

> Val till kommunstyrelse, nämnder, beredningar, revision samt styrelse alternativt beslutande församling för aktiebolag, ekonomiska föreningar, stiftelser och kommunalförbund ska ske genom en enda valhandling för ledamöter re-

spektive en enda valhandling för ersättare. Det innebär att fullmäktige inte väljer in en ledamot respektive ersättare i taget.

Interpellationer

Kommunstyrelseförvaltningen föreslår att § 34 i nuvarande arbetsordning ändras så att den stämmer överens med SKL:s förslag, vilket innebär att en interpellant får delta vid den överläggning som svaret på interpellationen ger anledning till, även om interpellanten inte är tjänstgörande. Presidiet avstyrker den föreslagna ändringen och förespråkar att nuvarande ordning behålls.

Justering av protokollet

I § 41 i nuvarande arbetsordning föreslår kommunstyrelseförvaltningen ett tillägg i enlighet med SKL:s förslag, vilket innebär att en paragraf som ska justeras omedelbart ska redovisas skriftligt innan fullmäktige justerar den. Presidiet tror att detta kan komma att bli onödigt tidskrävande och önskar att formuleringen om möjligt mildras till att enbart avse paragrafer med omedelbar justering där ordalydelsen inte är helt klar. Med en sådan formulering skulle i normalfallet exempelvis valärenden inte behöva redovisas skriftligt för fullmäktige innan omedelbar justering.

Under förutsättning att ovanstående synpunkter beaktas föreslår kommunfullmäktiges presidium att fullmäktige antar förslaget till revidering av arbetsordningen.

Kenneth Forsberg (S)
Ordförande

Sahir Drammeh (MP)
1:e vice ordförande

Marietta de Pourbaix-Lundin (M)
2:e vice ordförande

Haninge kommun

Kommunstyrelseförvaltningen

2016-03-11
Dnr KS 2015/452

Kansliet
Rebecca Band

Revidering av kommunfullmäktiges arbetsordning

1. Bakgrund

Av 5 kap 63 § kommunallagen (KL) framgår att kommunfullmäktige ska ha en arbetsordning med de föreskrifter som behövs för fullmäktiges sammanträden och handläggningen av ärendena. Av 64 § framgår vad som måste regleras i arbetsordningen, vilket bland annat är antal ledamöter i fullmäktige, rätten att delta i fullmäktiges överläggningar och förfarandet vid omröstningar. En arbetsordnings regler avser att komplettera lagens bestämmelser och får inte strida mot kommunallagen eller annan lag.

Haninges nuvarande arbetsordning för kommunfullmäktige utgår ifrån ett tidigare förslag till normalarbetsordning från Sveriges Kommuner och Landsting (SKL), men innehåller vissa anpassningar och tillägg (t ex en bestämmelse om frågestund/ tematimme). Med anledning bland annat av vissa lagändringar, har SKL reviderat sitt förslag till normalarbetsordning för fullmäktige. I revideringsarbetet har SKL utgått ifrån innehållet i kommunallagen, utvecklingen av kommunal praxis, den kommunaldemokratiska utvecklingen och hänsyn till skiftande förutsättningar i kommunerna. Normalarbetsordningen utgör ett exempel på hur en arbetsordning kan utformas och utrymme finns för variationer mellan olika kommuner.

I avsnitt 3 nedan redogör kommunstyrelseförvaltningen för de bestämmelser där förslaget från SKL och kommunens nuvarande arbetsordning har avvikande utformning. Under respektive bestämmelse finns förvaltningens bedömning av om en revidering av arbetsordningen bör genomföras eller inte. Redovisningen läses lämpligen parallellt med den bilagda arbetsordningen i sin helhet, där de ändringar som förvaltningen föreslår är inarbetade.

Utöver de revideringsförslag som framgår nedan, föreslår förvaltningen att ordet ”skall” i nuvarande arbetsordning genomgående ändras till ”ska”.

Slutligen noterar förvaltningen att en lagändring avseende kommunala bolag trädde i kraft efter det att SKL färdigställt sitt förslag till normalarbetsordning. Lagändringen påverkar vissa lagrumshänvisningar i arbetsordningen. Där arbetsordningen hänvisar till 3 kap 17 och 18 § KL ska det rätteligen stå 3 kap 16 a–18 b. Förvaltningen har korrigerat dessa hänvisningar i det bilagda förslaget till arbetsordning.

Postadress 136 81 Haninge
Besöksadress Rudsjöterrassen 2
Telefon Växel: 08-606 70 00 Direkt: 08-606 81 19
E-post rebecca.band@haninge.se

2. Ärendets beredning

Ett utkast av denna tjänsteskrivelse med bilagor har remitterats till kommunfullmäktiges presidium. Synpunkter har inkommit från presidiet och dessa har arbetats in i redovisningen nedan. Samtliga önskemål från presidiet har tillgodosetts. Där ingen annan notering finns i redovisningen har presidiet instämt i förvaltningens förslag.

3. Redovisning av bestämmelser i SKL:s förslag till arbetsordning som avviker från kommunens nuvarande arbetsordning, presidiets synpunkter samt kommunstyrelseförvaltningens kommentarer och bedömning

I redovisningen nedan har de paragrafer i nuvarande arbetsordning som är identiska med eller liknande de i SKL:s förslag utelämnats helt. I de paragrafer som finns med i redovisningen har på motsvarande sätt vissa delar av paragraftexten klippts bort […]. Därutöver har viss paragraftext **fetmarkerats** eller styckeindelats för att underlätta läsningen.

Där inget annat framgår är kommunstyrelseförvaltningens kommentarer baserade på SKL:s kommentarer, vilka återfinns under respektive paragraf i SKL:s förslag till normalarbetsordning för fullmäktige (s 15 och framåt). I vissa avsnitt hänvisas även till SKL:s kommentarer till kommunallagen. Då avses SKL:s Kommunallagen – Med kommentarer och praxis.[1]

ANTALET LEDAMÖTER (5 kap 1-3 §§ KL)

Nuvarande arbetsordning	SKL:s förslag
1 § Fullmäktige har 61 ledamöter. I vallagen finns det bestämmelser om antalet ersättare.	1 § Fullmäktige har *x* ledamöter.

Kommunstyrelseförvaltningens kommentar och bedömning
I SKL:s förslag hänvisas inte till vallagen vad gäller antalet ersättare. Förvaltningen ser dock inget hinder mot en sådan hänvisning i arbetsordningen och föreslår att nuvarande utformning behålls.

PRESIDIUM (5 kap 6 § KL)

Nuvarande arbetsordning	SKL:s förslag

[1] Författare Lena Dalman m fl, SKL Kommentus Media, 5:e upplagan.

Nuvarande arbetsordning	SKL:s förslag
2 § […] Presidievalen skall förrättas på ett sammanträde som hålls före utgången av **november**. Presidiet väljs för fullmäktiges löpande mandatperiod.	2 § […] Val till presidiet ska förrättas på ett sammanträde som hålls före **december** månads utgång. Vid valet bestämmer fullmäktige tiden för uppdragen. Vice ordförandena ska biträda ordföranden i uppgiften att planera och leda sammanträdet i den mån ordföranden anser att det behövs.

Kommunstyrelseförvaltningens kommentar och bedömning

Kommunallagen anger inte en tidpunkt för när presidieval senast ska ske. Med tanke på att mandatperioden genom en lagändring som trädde i kraft den 1 februari 2014 tidigarelades till den 15 oktober valåret, ser förvaltningen inte skäl att ändra från november i nuvarande arbetsordning till december.

Vad gäller längden på presidiets uppdrag framgår av kommunallagen att fullmäktige bestämmer denna. Det finns inget hinder mot att liksom i nuvarande arbetsordning ange att presidiet väljs för fullmäktiges mandatperiod. Enligt SKL:s kommentar till kommunallagen är det vanliga just att mandattiden för presidiet sammanfaller med fullmäktiges mandatperiod. Förvaltningen ser inte skäl att ändra i nuvarande arbetsordning.

Vad gäller tillägget om vice ordförandena rekommenderar förvaltningen att det införs. Presidiet är ett eget organ sedan ovan nämna lagändring den 1 februari 2014. Detta motiveras av behovet att kunna ge presidiet uppgifter för att vitalisera fullmäktiges arbete. Exempelvis kan presidiet ges en mer aktiv roll när det gäller t ex planeringen av fullmäktigearbetet. Eftersom det finns stora variationer i hur kommuner väljer att organisera sig och sitt arbete kan presidiets roll komma att variera mycket och därför har SKL valt att inte ge några förslag utöver de som finns i 2 § ovan samt i 37 § och 39 § (se förvaltningens kommentarer under dessa). Det är upp till varje kommun att fylla på med bestämmelser om presidiets arbetsuppgifter utifrån egna bedömningar av presidiets roll.

TID OCH PLATS FÖR SAMMANTRÄDENA (5 kap 7-11 §§ KL)

Nuvarande arbetsordning	SKL:s förslag
5 § Fullmäktige bestämmer för varje år antal sammanträden samt dag och tid för dessa. Det år då val av fullmäktige har ägt rum i hela landet, sammanträder nyvalda fullmäktige första gången i	5 § Fullmäktige håller ordinarie sammanträde varje månad förutom juli och augusti. För varje år bestämmer fullmäktige dag och tid för sammanträdena. De år då val av fullmäktige har ägt rum i hela landet, sammanträder det nyvalda fullmäktige första gången i

Nuvarande arbetsordning	SKL:s förslag
november. […]	**oktober**. […]

Kommunstyrelseförvaltningens kommentar och bedömning
En arbetsordning måste innehålla föreskrifter om när sammanträden ska hållas. Ordinarie sammanträde får ske mer ofta eller mer sällan än de 10 gånger per år som anges i SKL:s förslag. I Haninge håller fullmäktige sedan många år ordinarie sammanträde varje månad förutom januari, juli och augusti. Förvaltningen föreslår att detta förtydligas i arbetsordningen.

Eftersom fullmäktiges mandatperiod som följd av tidigare nämnda lagändring räknas fr o m den 15 oktober valåret föreslår förvaltningen en ändring i enlighet med SKL:s förslag, så att första sammanträdet sker i oktober.

Nuvarande arbetsordning	SKL:s förslag
6 § Ordföranden utfärdar en kungörelse om varje sammanträde med fullmäktige. Kungörelsen skall innehålla uppgift om tid och plats för sammanträdet och om de ärenden som skall behandlas.	
7 § Kungörelsen skall anslås på kommunens anslagstavla minst en vecka före sammanträdesdagen. Kungörelsen skall inom samma tid på ett lämpligt sätt också tillställas varje ledamot och ersättare.	
8 § Om ett ärende är så brådskande att det inte hinner kungöras på det sätt som föreskrivs i 6 och 7 §§, skall kungörelsen med uppgift om ärendet anslås senast vardagen närmast före sammanträdesdagen. Dessutom skall kungörelsen på ett lämpligt sätt sändas till varje ledamot och ersättare så, att den kan antas nå dem inom samma tid.	

Kommunstyrelseförvaltningens kommentar och bedömning
Ovanstående tre paragrafer finns i fullmäktiges nuvarande arbetsordning, men inte i SKL:s förslag. Innehållet i paragraferna är nästintill ordagrant detsamma som i 5 kap 8, 9 och 11 §§ KL. Även om det inte är nödvändigt att ha med sådant som redan framgår av kommunallagen, kan det ha en pedagogisk effekt. Förvaltningen ser därför inget hinder mot att behålla nuvarande utformning av dessa tre paragrafer.

Nuvarande arbetsordning	SKL:s förslag
10 § Om det föreligger särskilda skäl för det, får ordföranden efter samråd med vice ordförandena ställa in ett ordinarie sammanträde eller ändra dagen eller tiden för sammanträdet. Uppgift om beslutet ska snarast och minst en vecka före den bestämda sammanträdesdagen anslås på kommunens anslagstavla.	7 § Om det föreligger särskilda skäl, får ordföranden efter samråd med vice ordförandena ställa in ett sammanträde eller ändra dagen eller tiden för sammanträdet. Om ordföranden beslutar att ett sammanträde ska ställas in eller att dagen eller tiden för ett sammanträde ska ändras, ska ordföranden se till att varje ledamot och ersättare underrättas om beslutet. Uppgift om beslutet ska snarast tillkännages på lämpligt sätt.
11 § Uppgift om beslut enligt 9 *(extra sammanträde)* och 10 §§ skall snarast och minst en vecka före den bestämda sammanträdesdagen anslås på kommunens anslagstavla och inom samma tid sändas till varje ledamot och ersättare i fullmäktige.	

Kommunstyrelseförvaltningens kommentar och bedömning
Nuvarande arbetsordning och SKL:s förslag innehåller motsvarande bestämmelse om inställt och ändrat sammanträde. Vad gäller sättet att meddela ett sådant beslut skiljer sig formuleringarna åt. Förvaltningen föreslår att nuvarande arbetsordning justeras så att lydelsen blir densamma som i SKL:s förslag.

Nuvarande arbetsordning innehåller vidare i 11 § en bestämmelse om att beslut om extra, inställt eller ändrat sammanträde ska anslås på kommunens anslagstavla och sändas till varje ledamot och ersättare i fullmäktige minst en vecka före den bestämda sammanträdesdagen. Förvaltningen föreslår att denna paragraf tas bort, då den är överflödig. Förfarandet vid inställt eller ändrat sammanträde regleras i 10 § (vilken förvaltningen ovan föreslår ska justeras till lydelsen i SKL:s förslag) och förfarandet vid extra sammanträde är detsamma som vid ordinarie sammanträde, vilket regleras i 6-8 §§.

Nuvarande arbetsordning	SKL:s förslag
12 § Fullmäktiges sammanträden förläggs huvudsakligen till Handen och kan i speciella fall förläggas till annan kommundel.	8 § Fullmäktige sammanträder i ... Ordföranden får efter samråd med vice ordförandena bestämma en annan plats för ett visst sammanträde.

Kommunstyrelseförvaltningens kommentar och bedömning

Av nuvarande arbetsordning framgår att fullmäktiges sammanträden huvudsakligen äger rum i Handen, men i speciella fall i annan kommundel. Förvaltningen föreslår att det i enlighet med SKL:s förslag tydliggörs vilka som har rätt att bestämma om en annan plats för ett visst sammanträde. Om ingenting anges gäller underförstått att ordföranden får bestämma platsen.

SAMMANTRÄDE PÅ DISTANS (5 kap 38 a § KL)

Nuvarande arbetsordning	SKL:s förslag
	9 § Fullmäktige får, om särskilda skäl föreligger, sammanträda med ledamöter närvarande på distans. Sådant sammanträde får endast äga rum om ljud- och bildöverföring sker i realtid och på ett sådant sätt att samtliga deltagare kan se och höra varandra på lika villkor. Ledamot som önskar delta på distans ska senast *x* dagar innan sammanträdet anmäla detta till fullmäktiges kansli. Ordföranden avgör om närvaro får ske på distans.

Kommunstyrelseförvaltningens kommentar och bedömning
Genom kommunallagsändringen som trädde i kraft den 1 februari 2014 infördes en möjlighet för fullmäktige att besluta att ledamöter får delta i fullmäktiges sammanträden på distans. Varje kommun avgör i vilken utsträckning beslutsfattande på distans ska vara tillåtet. Beslutar fullmäktige att tillåta deltagande på distans ska dock arbetsordningen innehålla föreskrifter om i vilken utsträckning det får ske.

I första stycket i SKL:s förslag anges att det ska föreligga ”särskilda skäl” för att deltagande på distans i sammanträde ska få äga rum. Detta markerar att deltagande på distans ska vara ett komplement till fysisk närvaro. Det kan handla om att någon ledamot på grund av långa avstånd, funktionsnedsättning eller väderförhållanden har svårt att komma till sammanträdet eller att ett ärende brådskar.

Ljud- och bildöverföring måste ske på sådant sätt att samtliga deltagare kan se och höra varandra, vilket innebär att även den distansdeltagande ledamoten måste kunna se samtliga övriga deltagare. Om flera ledamöter deltar på distans måste även de kunna se varandra. Ljud- och bildöverföringen måste dessutom vara stabil och av hög kvalitet. Särskilda krav ställs även när sluten omröstning genomförs och vid de undantagsfall då fullmäktige sammanträder bakom stängda dörrar.

Förvaltningen konstaterar att den teknik som idag finns i Skärgårdssalen långt ifrån uppfyller de krav på ljud- och bildöverföring som ställs för deltagande på distans. Förvaltningen har inte heller fått indikationer från ledamöter i fullmäktige att man regelmässigt avstår från att delta vid sammanträden på grund av svårigheter att ta sig

till kommunhuset. I de få fall där kommunikationer till skärgården utgjort ett hinder mot att ta sig hem efter ett sammanträde har detta kunnat lösas genom att kommunfullmäktige bekostat en hotellnatt i Handen för berörda förtroendevalda. Mot bakgrund av ovanstående anser förvaltningen att det i dagsläget saknas skäl för fullmäktige att införa möjlighet att delta på distans i sammanträde. Därmed föreslår förvaltningen inte något sådant tillägg i arbetsordningen.

PLACERINGSORDNING

Nuvarande arbetsordning	SKL:s förslag
13 § Presidiet beslutar om placeringsordning för fullmäktiges ledamöter, ersättare och andra som har rätt att delta i fullmäktiges överläggningar. Ersättare som tjänstgör i ledamots ställe sätter sig på ledamotens plats.	

Kommunstyrelseförvaltningens kommentar och bedömning
I SKL:s förslag finns inte någon bestämmelse om placeringsordning. Förvaltningen ser dock inte något hinder mot att en sådan bestämmelse behålls i arbetsordningen.

ANNONSERING

Nuvarande arbetsordning	SKL:s förslag
14 § Annonseringen av fullmäktiges sammanträden skall innehålla uppgifter om de viktigaste ärendena som skall behandlas. Annons införes i Mitt i Haninge och på kommunens hemsida. Om särskilda skäl föreligger får ordföranden inför ett visst sammanträde begränsa annonseringen i ortstidningen.	10 § Fullmäktige beslutar särskilt om i vilken eller vilka ortstidningar som annonsering om sammanträde ska ske. Annonsering ska även ske på kommunens/landstingets webbplats. Fullmäktige bestämmer i vilken utsträckning uppgift om de ärenden som ska behandlas ska införas i ortstidningen/ortstidningarna. Om särskilda skäl föreligger får dock ordföranden inför ett visst sammanträde begränsa annonseringen i ortstidningen/ortstidningarna samt på webbplatsen.

Kommunstyrelseförvaltningens kommentar och bedömning
Innehållet i nuvarande arbetsordning stämmer i stort med SKL:s förslag och förvaltningen ser inte skäl att revidera paragrafen.

ÄRENDEN OCH HANDLINGAR TILL SAMMANTRÄDENA

Nuvarande arbetsordning	SKL:s förslag
17 § […] […]	13 § […] Kallelse och övriga handlingar skickas elektroniskt. […]

Kommunstyrelseförvaltningens kommentar och bedömning
17 § i nuvarande arbetsordning är i det närmaste identisk med 13 § i SKL:s förslag. Skillnaden är att det i nuvarande arbetsordning inte uttryckligen framgår hur handlingarna ska tillställas ledamöterna och ersättarna. Av SKL:s förslag framgår att handlingarna skickas elektroniskt.

I dagsläget trycks fullmäktiges handlingar genom kommunens tryckeri och skickas per post till samtliga i fullmäktige. Även vad gäller kommunstyrelsen får ledamöter och ersättare, med några undantag, tryckta handlingar skickade per post. Därutöver är handlingarna tillgängliga digitalt för de förtroendevalda i kommunstyrelsen via lånade iPads och appen Meetings, vilken är integrerad med kommunens nya ärendehanteringssystem W3D3. Denna integration möjliggör även för fullmäktiges ledamöter och ersättare att ta del av fullmäktigehandlingarna elektroniskt, under förutsättning av tillgång till iPad. Om miljö-, tids- och kostnadsvinster med elektroniska möteshandlingar ska kunna uppnås behöver dock hela fullmäktige (liksom hela kommunstyrelsen) få handlingarna enbart elektroniskt, d v s inte dessutom i pappersform.

Förvaltningen föreslår att det inte i dagsläget införs en bestämmelse i arbetsordningen om elektroniska möteshandlingar. Förvaltningen avser att utreda förutsättningarna för att ersätta pappersutskick med elektroniska möteshandlingar till samtliga ledamöter och ersättare i fullmäktige.

TURORDNING FÖR HANDLÄGGNING AV ÄRENDENA

Nuvarande arbetsordning	SKL:s förslag
24 § Fullmäktige behandlar ärendena i den turordning som de har tagits upp i kungörelsen. Ärendena bör upptas i följande ordning: 1. Behandling av medborgarförslag 2. Bordlagda allmänna ärenden 3. Bordlagda svar på interpellationer och frågor 4. Allmänna ärenden 5. Valärenden 6. Framställan av interpellationer och frågor 7. Anmälan av motioner	20 § Fullmäktige behandlar ärendena i den turordning som de har tagits upp i kungörelsen.

Nuvarande arbetsordning	SKL:s förslag
8. Anmälan av medborgarförslag 9. Besvarande av interpellationer 10. Besvarande av frågor 11. Meddelanden Fullmäktige kan dock besluta om ändrad turordning för ett eller flera ärenden. […]	Fullmäktige kan dock besluta om ändrad turordning för ett eller flera ärenden. […]

Kommunstyrelseförvaltningens kommentar och bedömning
Nuvarande arbetsordning är mer detaljerad än SKL:s förslag. Förvaltningen ser inget hinder mot en sådan lokal anpassning och föreslår att nuvarande utformning behålls, med ett förtydligande tillägg avseende återremitterade ärenden i punkt 2.

YTTRANDERÄTT VID SAMMANTRÄDENA (4 kap 18 § första stycket och 19 §, 5 kap 21, 22, 31, 53 och 56 §§ KL)

Nuvarande arbetsordning	SKL:s förslag
25 § Ordföranden och vice ordförandena i en nämnd vars verksamhetsområde ett ärende berör får delta i överläggningen i ärendet. Ordföranden och vice ordförandena i fullmäktigeberedning får delta i överläggningen, när fullmäktige behandlar ett ärende som beredningen har handlagt. Ordföranden i en nämnd eller i en fullmäktigeberedning eller någon annan som besvarar en interpellation eller en fråga får delta i den överläggning som hålls med anledning av svaret.	21 § Rätt att delta i överläggningen har - ordföranden och vice ordförandena i en nämnd eller en gemensam nämnd vid behandling av ett ärende där nämndens verksamhetsområde berörs. - ordföranden och vice ordförandena i en fullmäktigeberedning, när fullmäktige behandlar ett ärende som beredningen har handlagt. - ordföranden i en nämnd eller i en fullmäktigeberedning eller någon annan som besvarar en interpellation eller en fråga när överläggning hålls med anledning av svaret. - styrelsens ordförande i ett sådant företag som avses i 3 kap. 17 och 18 §§ KL, när fullmäktige behandlar ett ärende som berör förhållandena i företaget.

Kommunstyrelseförvaltningens kommentar och bedömning
Enligt 5 kap 21 § KL får fullmäktige bestämma att också andra än ledamöter ska ha rätt att delta vid fullmäktiges överläggningar. Rätten att delta i överläggningar ska regleras i arbetsordningen. Innehållet i nuvarande arbetsordning stämmer överens med SKL:s förslag, förutom de tillägg som gäller gemensam nämnd samt styrelseordförande i företag. Förvaltningen föreslår att tilläggen förs in i arbetsordningen i enlighet med SKL:s förslag. Vidare föreslår förvaltningen att

strukturen i arbetsordningen ändras så att uppräkningen sker i punktform., liksom i SKL:s förslag.

Utöver ovanstående föreslår förvaltningen ett tillägg med innebörden att hel- eller deltidsengagerad förtroendevald vars ansvarsområde ett ärende berör får delta vid överläggningen i ärendet. Kommunfullmäktige presidium instämmer i detta tillägg, men önskar att det kompletteras enligt den fetstilta texten nedan:

- hel- eller deltidsengagerad förtroendevald vars ansvarsområde **har fastställts av kommunfullmäktige och som** ett ärende berör.

Förvaltningen har fört in kompletteringen i förslaget till arbetsordning.

Nuvarande arbetsordning	**SKL:s förslag**
27 § Ordföranden har rätt i den utsträckning som det behövs kalla ordförande […] för att lämna upplysningar vid sammanträden. Detsamma gäller ordförande, vice ordförande och anställd i kommunalt företag samt annan utomstående sakkunnig. Om fullmäktige inte beslutar något annat […]	23 § Ordföranden låter **efter samråd med vice ordförandena**, i den utsträckning som behövs, kalla […] för att lämna upplysningar vid sammanträdena. Detsamma gäller utomstående sakkunniga. Ingår kommunen i en gemensam nämnd får ordföranden efter samråd med vice ordförandena i den utsträckning som det behövs kalla ordföranden och vice ordföranden i den gemensamma nämnden och anställda i de samverkande kommunerna för att lämna upplysningar vid sammanträdena. Om fullmäktige inte beslutar något annat […]

Kommunstyrelseförvaltningens kommentar och bedömning
Första stycket överensstämmer i stora drag med SKL:s förslag och förvaltningen föreslår enbart tillägget ” att efter samråd med vice ordförandena” i detta stycke. Vidare föreslår förvaltningen att ett tillägg görs avseende gemensam nämnd i enlighet med SKL:s förslag.

Nuvarande arbetsordning	**SKL:s förslag**
	24 § Kommundirektören/ landstingsdirektören (kanslichefen) får delta i överläggningen i alla ärenden. Fullmäktiges sekreterare får yttra

Nuvarande arbetsordning	SKL:s förslag
	sig om lagligheten av det som förekommer vid sammanträdena.

Kommunstyrelseförvaltningens kommentar och bedömning
I kommunallagen finns inte någon bestämmelse som ger ledande tjänstemän yttranderätt. Inte heller finns någon bestämmelse som ger sekreteraren automatisk rätt att delta i överläggningarna i laglighetsfrågor. Arbetsordningen kan därför innehålla en bestämmelse om detta och en sådan finns införd i SKL:s förslag. Förvaltningen föreslår att en motsvarande bestämmelse införs i kommunfullmäktiges arbetsordning.

TALARORDNING OCH ORDNINGEN VID SAMMANTRÄDENA

Nuvarande arbetsordning	SKL:s förslag
28 § Den som har rätt att delta i fullmäktiges överläggningar får ordet i den ordning i vilken han eller hon anmält sig och blivit uppropad. Ordföranden får dock ge kommunstyrelsens ordförande och ledare för partigrupp inom kommunfullmäktige ordet före annan talare. Den talare som har rätt att delta i fullmäktiges överläggningar har, om denne eller dennes parti är apostroferad, rätt till högst två repliker. Den första repliken får pågå i högst två minuter och den andra repliken får pågå i högst en minut. Den talare vars anförande har föranlett repliken, har i sin tur rätt till högst två repliker av motsvarande längd. (Detta ger replikmodellen 2 + 2 + 1 + 1.) […]	25 § Den som har rätt att delta i fullmäktiges överläggningar får ordet i den ordning han eller hon har anmält sig och har blivit uppropad. Den som har rätt att delta i fullmäktiges överläggningar har också rätt till ett kort inlägg på högst två minuter för en replik med anledning av vad en talare anfört. Inlägget görs omedelbart efter den talare som har ordet då begäran om att få göra inlägget framställs. […]

Kommunstyrelseförvaltningens kommentar och bedömning
Nuvarande arbetsordning är något annorlunda utformad än SKL:s förslag vad gäller repliker. Förvaltningen ser inget hinder mot en sådan lokal anpassning och föreslår att nuvarande utformning behålls.

DELTAGANDE I BESLUT (4 kap 20 § första stycket KL)

Nuvarande arbetsordning	SKL:s förslag
30 § En ledamot som avser att avstå från att delta i ett beslut, skall anmäla detta till ordföranden, innan beslutet fattas. **Detta skall antecknas i protokollet.** […]	27 § En ledamot som avser att avstå från att delta i ett beslut, ska anmäla detta till ordföranden, innan beslutet fattas. […]

Kommunstyrelseförvaltningens kommentar och bedömning
Förvaltningen ser inget hinder mot att det i arbetsordningen förtydligas att anmälan om att avstå från beslut antecknas i protokollet och föreslår att nuvarande utformning behålls.

OMRÖSTNINGAR (4 kap. 20 § andra stycket, 5 kap. 42–44 och 46 §§ KL, samt 2 § lag (1992:339) om proportionellt valsätt)

Nuvarande arbetsordning	SKL:s förslag
31 § Omröstning genomförs med voteringsanläggning. Omröstningarna genomförs så, att ledamöterna avger sina röster genom att trycka ja, nej eller avstår på den datorskärm som finns vid respektive ledamots plats. Resultatet av omröstningen kan därefter avläsas på storduk. Sedan omröstningen har avslutats, befäster ordföranden detta med ett klubbslag. […]	28 § När omröstningar genomförs, biträds ordföranden av de två ledamöterna som har utsetts att justera protokollet. Omröstningarna genomförs genom att ledamöterna avger sina röster efter upprop. Uppropet sker enligt uppropslistan. Ordföranden avger alltid sin röst sist. Sedan omröstningen har avslutats, befäster ordföranden detta med ett klubbslag. […]

Kommunstyrelseförvaltningens kommentar och bedömning
I kommuner som använder sig av voteringsanläggningar måste bestämmelsen anpassas efter det förfarandet. Så har skett i nuvarande arbetsordning och förvaltningen föreslår att denna utformning behålls med tillägget att ordförandens röst ska anses avlagd sist och i förekommande fall utgöra utslagsröst.

Kommunfullmäktiges presidium önskar att följande tillägg görs i § 31 i nuvarande arbetsordning så att det framgår hur omröstning ska genomföras för det fall att voteringsanläggningen är ur funktion:

> För det fall omröstning inte kan genomföras med voteringsanläggning sker omröstning genom att ledamöterna avger sina röster efter upprop. Uppropet sker enligt uppropslistan. Ordföranden avger sin röst sist.

I § 32 i nuvarande arbetsordning önskar presidiet att följande förtydligande införs:

Val till kommunstyrelse, nämnder, beredningar, revision samt styrelse alternativt beslutande församling för aktiebolag, ekonomiska föreningar, stiftelser och kommunalförbund ska ske genom en enda valhandling för ledamöter respektive en enda valhandling för ersättare. Det innebär att fullmäktige inte väljer in en ledamot respektive en ersättare i taget.

Förvaltningen har fört in tilläggen i förslaget till arbetsordning i enlighet med presidiets önskemål.

MOTIONER (5 kap. 23 § 2 p KL)

Nuvarande arbetsordning	**SKL:s förslag**
33 § En motion skall vara skriftlig och egenhändigt undertecknad av en eller flera ledamöter. […] Motionen skall vara beredd och besvarad inom ett år från det den väckts. I speciella fall kan fullmäktige besluta om förlängd beredningstid dock ej längre än ett år. Kommunstyrelsen skall två gånger varje år redovisa de motioner som inte har beretts färdigt. Redovisningen skall göra på fullmäktiges ordinarie sammanträden i april/**maj** och oktober.	30 § En motion skall vara skriftlig och egenhändigt undertecknad av en eller flera ledamöter. […] Styrelsen ska två gånger varje år redovisa de motioner som inte har beretts färdigt. Redovisningen ska göras på fullmäktiges ordinarie sammanträden i april och oktober.

<u>Kommunstyrelseförvaltningens kommentar och bedömning</u>
Utformningen i nuvarande arbetsordning följer i stort SKL:s förslag. I nuvarande arbetsordning finns dock ett stycke om beredningstid som delvis, men inte helt, är utformat efter 5 kap 33 § KL. Enligt kommunallagen ”bör” – inte ”ska” – motionen beredas och besvaras inom ett år och det står inte något uttryckligt om möjligheten att förlänga beredningstiden. Förvaltningen föreslår därför att arbetsordningen anpassas till utformningen i SKL:s förslag, genom att det aktuella stycket tas bort.

Vad gäller tidpunkten för kommunstyrelsens redovisning, som skiljer sig något mot SKL:s förslag, föreslår förvaltningen även där en anpassning till utformningen i SKL:s förslag, på så vis att ”/maj” tas bort.

INTERPELLATIONER (5 kap 49-53 §§ KL)

Nuvarande arbetsordning	**SKL:s förslag**
34 § […] Interpellationen får riktas till ordförande i en nämnd eller en fullmäktigeberedning eller till kommunalråd. Fullmäktige kan	33 § […]

Nuvarande arbetsordning	SKL:s förslag
besluta att interpellationen skall besvaras av en av fullmäktige utsedd ledamot i styrelsen för ett kommunalt företag. (3 kap 17-18 §§). […] Den ledamot som har ställt interpellationen bör få del av svaret senast fem dagar före den sammanträdesdag, då svaret skall lämnas. Om en interpellation avser förhållande i ett sådant företag som avses i 3 kap 17 eller 18 §§ kommunallagen, kan interpellationen ställas till ordföranden i sådant företag. Fullmäktige kan besluta att ordförande får överlåta besvarandet av interpellationen till en av fullmäktige utsedd ledamot i företagets styrelse. En ersättare som har ställt en interpellation får delta i överläggningen då svaret på interpellationen behandlas **bara om ersättaren tjänstgör som ledamot också vid det tillfället.**	[…] Den ledamot som har ställt interpellationen bör få del av svaret senast dagen före den sammanträdesdag då svaret ska lämnas. Om en interpellation avser förhållandena i ett sådant företag som avses i 3 kap. 17 eller 18 §§ KL, får den ordförande till vilken interpellationen har ställts överlämna till en av fullmäktige utsedd ledamot i företagets styrelse att besvara interpellationen. Ordföranden i en nämnd till vilken en interpellation ställts får överlåta besvarandet av interpellationen till ordföranden i styrelsen eller till ordföranden i en annan nämnd i ett kommunalförbund där kommunen/ landstinget är medlem, om denne på grund av sitt uppdrag har särskilda förutsättningar att besvara interpellationen. En ersättare som har ställt en interpellation får delta i överläggningen då svaret på interpellationen behandlas **oberoende av om ersättaren tjänstgör vid sammanträdet eller inte.**

Kommunstyrelseförvaltningens kommentar och bedömning

Enligt 5 kap 52 § KL får interpellationer riktas till ordföranden i en nämnd eller en fullmäktigeberedning samt till de förtroendevalda i övrigt som fullmäktige bestämmer. Om fullmäktige vill att även andra förtroendevalda än ordföranden i nämnd eller fullmäktigeberedning ska få interpelleras ska arbetsordningen innehålla bestämmelser om detta. Sådana bestämmelser finns i nuvarande arbetsordnings tredje stycke, där det görs en uppräkning av vilka förtroendevalda som en interpellation får riktas till. De förtroendevalda som räknas upp är ordförande i en nämnd eller en fullmäktigeberedning samt kommunalråd. Av SKL:s kommentar (s 39) framgår att interpellationsinstitutet är ett led i systemet för utkrävande av politiskt ansvar och att det därför är rimligt att även t ex förtroendevalda med ett övergripande ansvar som inte är ordförande i någon nämnd kan interpelleras. Mot bakgrund av detta föreslår

förvaltningen att ett tillägg görs för annan hel- eller deltidsengagerad förtroendevald vars ansvarsområde har fastställts av kommunfullmäktige.

Vad gäller styrelseordförande i företag, innehåller SKL:s förslag enbart möjlighet för ordföranden i en nämnd till vilken en interpellation ställts att överlåta besvarandet av interpellationen till en sådan förtroendevald. Nuvarande arbetsordning innehåller dessutom möjlighet att ställa interpellationen till styrelseordförande i företag. Förvaltningen föreslår att arbetsordningen anpassas till SKL:s förslag. Dessutom förekommer bestämmelsen om att överlåta besvarandet två gånger i nuvarande arbetsordning – i stycke 3 och stycke 6 – och förvaltningen föreslår därför att bestämmelsen stryks i stycke 3.

I SKL:s förslag finns en bestämmelse om möjlighet att överlåta besvarandet av interpellationen till ordföranden i styrelsen eller till ordföranden i en annan nämnd i ett kommunalförbund. Förvaltningen föreslår att denna bestämmelse införs även i kommunens arbetsordning.

Vad gäller en interpellerande ersättares möjlighet att delta vid den överläggning som svaret på interpellationen ger anledning till, framgår av nuvarande arbetsordning att deltagande enbart får ske då ersättaren tjänstgör som ledamot. Av SKL:s förslag framgår tvärtom att deltagande får ske oberoende av om ersättaren tjänstgör vid sammanträdet eller inte. Av SKL:s kommentar framgår att det inte finns någon särskild rätt för ersättaren att få delta i överläggningen, men att fullmäktige kan ta in en bestämmelse i arbetsordningen möjliggör detta. SKL hänvisar till propositionen till kommunallagen (1990/91:117 s 70) där det framhålls att det är viktigt från principiell synpunkt att en tjänstgörande ersättare är likställd med en ordinarie ledamot så långt som det är möjligt.

Förvaltningen har ursprungligen föreslagit att bestämmelsen i nuvarande arbetsordning ändras så att den stämmer överens med SKL:s förslag. Kommunfullmäktiges presidium har dock avstyrkt den föreslagna ändringen och förespråkar att nuvarande ordning behålls. Förvaltningen har därför reviderat denna del i förslaget till arbetsordning. Förslaget innebär alltså att även fortsättningsvis gäller att en ersättare som har ställt en interpellation får delta i överläggningen då svaret på interpellationen behandlas bara om ersättaren tjänstgör som ledamot också vid det tillfället.

Slutligen föreslår förvaltningen en redaktionell ändring. I nuvarande arbetsordning är styckena i den aktuella paragrafen numrerade 1-7 (vilket inte framgår av den inklippta texten ovan). En sådan numrering av stycken förekommer inte i SKL:s förslag och inte heller i arbetsordningen i övrigt, förutom i den paragraf som behandlar medborgarförslag. Förvaltningen föreslår därför att styckenumreringen tas bort i dessa två paragrafer.

MEDBORGARFÖRSLAG (5 kap, 23 § 5 p KL)

Nuvarande arbetsordning	SKL:s förslag
36 § Den som är folkbokförd i Haninge kommun har rätt att lämna medborgarförslag till kommunfullmäktige. Medborgarförslag skall lämnas skriftligt och vara undertecknat. Namnförtydligande, adress och telefonnummer skall anges. Ämnen av olika slag får inte tas upp i samma medborgarförslag. Klara verkställighetsärenden såsom löpande underhåll skall inte behandlas som medborgarförslag utan lämnas till berörd förvaltning att besvaras. Medborgarförslaget kommer endast att sakbehandlas om det ligger inom kommunens kompetens att besluta om. Medborgarförslaget kommer vidare endast att behandlas av kommunfullmäktige om det ligger inom fullmäktiges befogenhetsområde. Ligger medborgarförslaget inte inom fullmäktiges befogenhetsområde, överlämnas det till aktuell nämnd för beslut. Om förslaget överlämnas, skall förslagsställaren upplysas om att detta sker. Beredningen av medborgarförslag skall i stort följa beredningen för en motion. Ett medborgarförslag skall om möjligt handläggas så att ärendet kan avgöras inom ett år från det att det väcktes i fullmäktige. Den som lämnat ett medborgarförslag skall underrättas om det fullmäktigesammanträde som hans/hennes ärende har anmälts på och vilken nämnd som kommer att besluta om förslaget. Förslagsställaren skall ha rätt att presentera sitt förslag under högst 5 min på det fullmäktigesammanträdet där förslaget sakbehandlas och beslutas om. Fullmäktige ska fortlöpande meddelas om de beslut som styrelsen och	31 § Den som är folkbokförd i kommunen/en kommun inom landstinget får väcka ärende i fullmäktige (medborgarförslag). Ett medborgarförslag - ska vara skriftligt och undertecknat av en eller flera personer. - ska innehålla namnförtydligande, adress och telefonnummer. - får inte ta upp ämnen av olika slag. - väcks genom att det lämnas in till styrelsens kansli, eller vid ett sammanträde med fullmäktige. Ett medborgarförslag kan bara behandlas i sak i fullmäktige om det ligger inom fullmäktiges befogenhetsområde. Fullmäktige kan i vissa fall överlåta till styrelsen eller annan nämnd att besluta i ärendet. Förslagsställaren ska i så fall underrättas om vilken nämnd som i fortsättningen kommer att handlägga ärendet. Om fullmäktige har överlåtit ärendet till en nämnd gäller inte följande bestämmelser som avser handläggningen i fullmäktige. Medborgarförslag ska beredas så att fullmäktige kan fatta beslut inom ett år från det förslaget väcktes. När ett medborgarförslag beretts färdigt och beslut ska fattas, ska förslagsställaren underrättas.

Nuvarande arbetsordning	SKL:s förslag
nämnderna fattar i de medborgarförslag som överlämnas till styrelsen eller nämnder att besluta om. Kommunstyrelsen skall två gånger om året redovisa de medborgarförslag som inte slutbehandlats. Redovisningen skall göras på fullmäktiges ordinarie sammanträden i april/**maj** och oktober.	Styrelsen och övriga nämnder ska två gånger per år redovisa de medborgarförslag som inte har beretts färdigt. Redovisningen ska göras på fullmäktiges ordinarie sam-manträden i april och oktober.

Kommunstyrelseförvaltningens kommentar och bedömning
Enligt 5 kap 64 § KL ska arbetsordningen innehålla föreskrifter om hur medborgarförslag ska handläggas. Sådana föreskrifter finns i 36 § i nuvarande arbetsordning. Innehållet motsvarar i stort de bestämmelser som finns i SKL:s förslag. Nuvarande arbetsordning är något mer utförlig, men förvaltningen ser inte något hinder mot detta och föreslår att nuvarande utformning behålls. Vad gäller tidpunkten för kommunstyrelsens redovisning, som skiljer sig något mot SKL:s förslag, föreslår förvaltningen en anpassning till utformningen i SKL:s förslag, på så vis att ”maj” tas bort.

Mot bakgrund av förvaltningens kommentar under föregående avsnitt om interpellationer föreslår förvaltningen slutligen att styckenumreringen 1-8 (vilken inte framgår av den inklippta texten ovan) tas bort i den aktuella paragrafen.

FÖRETAGENS INITIATIVRÄTT (3 kap 16 a-18 b §§ och 5 kap 23 § 6 p KL)

Nuvarande arbetsordning	SKL:s förslag
	32 § Styrelsen i ett sådant företag som avses i 3 kap. 17 och 18 §§ KL får väcka ärenden i fullmäktige om sådana ärenden som företaget är skyldigt att se till att fullmäktige får ta ställning till.

Kommunstyrelseförvaltningens kommentar och bedömning
I 5 kap 23 § KL framgår att styrelsen i en sådan juridisk person som avses i 3 kap 16 a–18 b §§ KL (tidigare 3 kap 17 och 18 §§ KL) har rätt att väcka ärenden i fullmäktige om fullmäktige har beslutat det för särskilda fall. Föreskriften gäller ärenden som avser sådant som ett bolag – oavsett det är helägt eller delägt – eller stiftelse är skyldigt att se till att fullmäktige får ta ställning till. Nuvarande arbetsordning saknar bestämmelser om företagens initiativrätt, men i SKL:s förslag finns en sådan bestämmelse. Enligt SKL:s kommentar kan det vara lämpligt att i arbetsordningen direkt namnge de helägda respektive delägda bolag samt stiftelser som omfattas av skyldigheten. Förvaltningen föreslår att en bestämmelse tas in i arbetsordningen i enlighet med SKL:s förslag, men utan att de aktuella bolagen/stiftelserna namnges. Det är enligt förvaltningens mening en onödig

administrativ omgång att behöva ändra i fullmäktiges arbetsordning enbart på den grunden att kommunens engagemang i företag och stiftelser ändras.

BEREDNING AV ÄRENDEN (5 kap 26-34 §§ KL)

Nuvarande arbetsordning	SKL:s förslag
37 § På varje ordinarie sammanträde med fullmäktige skall redovisas de fullmäktigeärenden som kommit in efter det närmast föregående ordinarie sammanträdet.	35 § Om fullmäktige inte beslutar något annat, avgör styrelsen hur de ärenden som fullmäktige ska behandla ska beredas. Styrelsen får uppdra åt en förtroendevald eller åt någon anställd att besluta om remiss av sådana ärenden. På varje ordinarie sammanträde med fullmäktige ska redovisas de fullmäktigeärenden som har kommit in efter det närmast föregående ordinarie sammanträdet samt de beslut som har fattats om beredning och remiss av sådana ärenden.

Kommunstyrelseförvaltningens kommentar och bedömning
Kommunallagen innehåller bestämmelser om beredning av ärenden, men det är inte obligatoriskt att ta in sådana bestämmelser i arbetsordningen. Nuvarande arbetsordning innehåller enbart en bestämmelse om redovisning av inkomna fullmäktigeärenden. I SKL:s förslag finns motsvarande lydelse samt ytterligare några bestämmelser om beredningen. Förvaltningen föreslår att dessa bestämmelser införs i arbetsordningen.

ÅTERREDOVISNING FRÅN NÄMNDERNA (3 kap 15 § KL)

Nuvarande arbetsordning	SKL:s förslag
	36 § Fullmäktige beslutar om omfattningen och formerna för nämndernas återredovisning av uppdrag som fullmäktige lämnat. Närmare bestämmelser härom anges i respektive nämnds reglemente.

Kommunstyrelseförvaltningens kommentar och bedömning
Enligt 3 kap 15 § KL ska nämnderna redovisa till fullmäktige hur de har fullgjort uppdrag som fullmäktige har lämnat till dem. Fullmäktige ska besluta om omfattningen av redovisningen och formerna för den. Av SKL:s förslag framgår att bestämmelser om återredovisning ska anges i respektive nämnds reglemente. Motsvarande bestämmelse saknas i nuvarande arbetsordning. Däremot finns bestämmelser införda i nämndernas reglementen som säger att nämnden regelmässigt

ska rapportera till kommunstyrelsen hur verksamheten utvecklas och hur den ekonomiska ställningen är under året. Förvaltningen föreslår att en bestämmelse tas in i arbetsordningen i enlighet med SKL:s förslag.

PRÖVNING AV ANSVARSFRIHET OCH ANMÄRKNING (5 kap 25 a och 31 §§ KL)

Nuvarande arbetsordning	SKL:s förslag
38 § Fullmäktiges presidium svarar för att ärenden om ansvarsprövning bereds i enlighet med kommunallagens bestämmelser i 5 kap 31 § KL.	37 § Presidiet bereder frågor och ärenden om ansvarsfrihet och anmärkning.

Kommunstyrelseförvaltningens kommentar och bedömning
Bestämmelsen i nuvarande arbetsordning motsvarar den i SKL:s förslag och förvaltingen föreslår därför att nuvarande utformning behålls med tillägg för 5 kap 25 a § KL.

FULLMÄKTIGEBEREDNINGAR (3 kap 7 § KL)

Nuvarande arbetsordning	SKL:s förslag
39 § Valberedning På det första sammanträdet med nyvalda fullmäktige väljer fullmäktige en valberedning för den löpande mandatperioden. […] Valberedningen skall lägga fram förslag i alla valärenden som fullmäktige skall behandla med undantag av valen av fullmäktiges presidium och valberedning. […] Övriga beredningar Fullmäktige får tillsätta en eller flera fullmäktigeberedningar för beredning av ett visst ärende eller behandling av en viss fråga. Fullmäktige bestämmer för varje tillfälle antalet ledamöter och ersättare i fullmäktigeberedningen. Bland ledamöterna väljer fullmäktige en ordförande för den tid som den har valts till ledamot.	38 § På det första sammanträdet med nyvalda fullmäktige väljer fullmäktige en valberedning för den löpande mandatperioden. […] Valberedningen ska lägga fram förslag i alla valärenden som fullmäktige ska behandla med undantag av valen av fullmäktiges presidium, valberedning eller fyllnadsval som inte är ordförandeval. […]

Nuvarande arbetsordning	SKL:s förslag
Beredningen bestämmer själv sina arbetsformer.	

Kommunstyrelseförvaltningens kommentar och bedömning
Enligt 3 kap 7 § KL får fullmäktige inrätta fullmäktigeberedningar för beredning av ett visst ärende eller en viss grupp av ärenden som skall avgöras av fullmäktige. Det är inte obligatoriskt för en kommun eller landsting att inrätta en valberedning för handläggning av fullmäktiges valärenden men om så sker ska en bestämmelse om detta föras in i arbetsordningen. I nuvarande arbetsordning finns en sådan bestämmelse och den överensstämmer i stort med SKL:s förslag. Förvaltningen föreslår att nuvarande utformning behålls.

SKL:s förslag saknar bestämmelser om övriga beredningar, men mot bakgrund av regleringen i 3 kap 7 § KL ser förvaltningen inget hinder mot att nuvarande utformning behålls.

BEREDNING AV REVISORERNAS BUDGET

Nuvarande arbetsordning	SKL:s förslag
	39 § Presidiet bereder revisorernas budget.

Kommunstyrelseförvaltningens kommentar och bedömning
I nuvarande arbetsordning finns inte någon bestämmelse om hur revisorernas budget ska beredas. I praktiken bereds revisorernas budget av kommunstyrelsen, inom ramen för beredningen av kommunens budget i dess helhet. I SKL:s förslag är det kommunfullmäktiges presidium som bereder revisorernas budget. I kommentaren till bestämmelsen framhåller SKL att för att upprätthålla revisorernas oberoende är det viktigt att den eller de som bereder frågan om revisorernas anslag är oberoende i förhållande till den verksamhet som revisorerna ska granska. Förvaltningen föreslår att bestämmelsen i SKL:s förslag införs i nuvarande arbetsordning.

FRÅGESTUND OCH TEMATIMME/DEBATTIMME I KOMMUNFULLMÄKTIGE

Nuvarande arbetsordning	SKL:s förslag
40 § a) Frågestund Fullmäktige har vid sammanträdets början en frågestund. Om inget annat beslutas är den 45 minuter. Fullmäktige kan också	

Nuvarande arbetsordning	SKL:s förslag
besluta att ställa in frågestunden vid vissa tillfällen som t ex tematimme, debattimme, budgetdebatt, årsredovisning. Ledamöterna anmäler i förväg till sin respektive partigruppledare att man tänker ställa en fråga. Gruppledaren i sin tur lämnar senast kl 12.00 på arbetsdagen före sammanträdet en lista till kommunstyrelsens kansli med namn på den som skall ställa frågan och till vem frågan skall ställas. Partierna har gjort en prioritetsordning över de ledamöter som skall få ställa frågan. Ledamöterna har då möjlighet att ställa frågor inom den kommunala kompetensen till ansvarigt kommunalråd, ansvarig nämndord-förande eller ordförande i beredningar tillsatta av kommunfullmäktige. Frågorna får dock inte avse ärenden som rör myndighetsutövning mot någon enskild. Frågeställaren har en minut till sitt förfogande för frågan och den som svarar får två minuter på sig att be-svara frågan. Frågeställaren får replik i en minut och ”svaranden” får replik i en minut. (Frågemodellen = 1+2+1+1). b) Tematimme/debattimme Fullmäktige kan efter förslag från presidiet anordna tematimme eller debattimme.	

Kommunstyrelseförvaltningens kommentar och bedömning

Frågestund och tematimme/debattimme i nuvarande arbetsordning har inte någon motsvarighet i SKL:s förslag. Förvaltningen ser dock inget hinder mot en sådan lokal anpassning och föreslår därför att bestämmelsen behålls. Däremot föreslår förvaltningen att en justering görs på motsvarande sätt som i interpellationsbestämmelsen ovan (s 13), så att en fråga även kan ställas till annan hel- eller deltidsengagerad förtroendevald vars ansvarsområde har fastställts av kommunfullmäktige.

JUSTERING AV PROTOKOLLET (5 kap 61 och 62 §§ KL)

Nuvarande arbetsordning	SKL:s förslag
41 § […]	40 § […]

Nuvarande arbetsordning	SKL:s förslag
Fullmäktige får besluta att en paragraf i protokollet skall justeras omedelbart.	Fullmäktige får besluta att en paragraf i protokollet ska justeras omedelbart. Paragrafen ska redovisas skriftligt innan fullmäktige justerar den.

Kommunstyrelseförvaltningens kommentar och bedömning
I kommunallagen finns bestämmelser om justering av fullmäktiges protokoll, men det finns ingen specifik bestämmelse om vad som ska gälla vid omedelbar justering. En sådan bestämmelse finns i nuvarande arbetsordning och den motsvarar den i SKL:s förslag, med undantaget att SKL även föreslår att paragrafen ska redovisas skriftligt innan den justeras. Förvaltningen har ursprungligen föreslagit att ett sådant tillägg görs till nuvarande arbetsordning. Kommunfullmäktiges presidium har dock framfört att detta kan komma att bli onödigt tidskrävande och önskar att formuleringen mildras till att enbart avse paragrafer med omedelbar justering där ordalydelsen inte är helt klar. Förvaltningen har justerat formuleringen i förslaget till arbetsordning i enlighet med presidiets önskemål.

RESERVATION (4 kap 22 § KL)

Nuvarande arbetsordning	SKL:s förslag
42 § Om en ledamot har reserverat sig mot ett beslut och ledamoten vill motivera reservationen, skall ledamoten göra det skriftligt. Motiveringen skall lämnas till sekreteraren före den tidpunkt som har fastställts för justering av protokollet.	41 § Om en ledamot har reserverat sig mot ett beslut och ledamoten vill motivera reservationen, ska ledamoten göra det skriftligt. Motiveringen ska lämnas till sekreteraren före den tidpunkt som har fastställts för justeringen av protokollet. Om fullmäktige beslutar att omedelbart justera den paragraf i protokollet som reservationen avser, ska motiveringen dock lämnas så snart det kan ske och senast under den sammanträdesdag beslutet fattades.

Kommunstyrelseförvaltningens kommentar och bedömning
Nuvarande arbetsordning stämmer med SKL:s förslag, men i det senare förtydligas även vad som gäller för paragrafer som justeras omedelbart. Förvaltningen föreslår att en sådan bestämmelse införs även i nuvarande arbetsordning.

SÄRSKILT YTTRANDE

Nuvarande arbetsordning	SKL:s förslag
43 § Förutom ledamots rättighet att i reservation anföra avvikande mening finns även möjlighet att till protokollet lämna	

Nuvarande arbetsordning	SKL:s förslag
särskilt yttrande. Det särskilda yttrandet skall avfattas skriftligt och utgöra ett koncentrat av ledamotens avvikande mening gentemot majoritetens beslut. Ordförandens vägran att medge särskilt yttrande till protokollet kan ställas under fullmäktiges prövning. Om ledamot önskar särskilt yttrande i själva protokollstexten avgör ordföranden om detta skall medges. Ordförandens beslut att vägra sådant yttrande kan inte ställas under fullmäktiges prövning. Begäran om att lämna särskilt yttrande skall anmälas före beslut och lämnas till sekreteraren senast vid justering.	

Kommunstyrelseförvaltningens kommentar och bedömning

Det saknas bestämmelser om särskilda yttranden i kommunallagen och någon sådan bestämmelse finns inte heller i SKL:s förslag. Av SKL:s kommentar till 4 kap 22 § KL framgår dock att eftersom protokollet förs på ordförandens ansvar bör det i första hand vara ordföranden som bestämmer om ett särskilt yttrande ska tillåtas. Om ordförandens bedömning ifrågasätts bör fullmäktige avgöra om det särskilda yttrandet ska tillåtas eller inte. Förvaltningen anser att regleringen i nuvarande arbetsordning ligger i linje med SKL:s kommentar till kommunallagen och ser därför inget hinder mot att paragrafens nuvarande utformning behålls.

JUSTERING OCH ANSLAG AV PROTOKOLL

Nuvarande arbetsordning	SKL:s förslag
44 § Protokoll skall justeras senast fjorton dagar efter sammanträdet. Senast andra dagen efter det att protokollet har justerats skall justeringen tillkännages på anslagstavlan. Av tillkännagivandet skall framgå var protokollet finns tillgängligt samt vilken dag det har anslagits. Tillkännagivandet får inte tas bort från anslagstavlan före utgången av den tid som gäller för överklagande enligt 10 kap 6 § KL i första stycket. Bevis om anslagsdagen skall tecknas på protokollet eller utfärdas särskilt.	

Kommunstyrelseförvaltningens kommentar och bedömning
Enligt 5 kap 63 § KL ska fullmäktiges arbetsordning innehålla föreskrifter om formerna för justeringen av protokollet. Sådana föreskrifter finns i 41 § i nuvarande arbetsordning och 40 § i SKL:s förslag under rubriken ”Justering av protokollet”. (Se ovan.) Nuvarande arbetsordnings 44 § har rubriken ”Justering och anslag av protokoll” och inleds med en mening om att protokoll skall justeras senast fjorton dagar efter sammanträdet. Detta framgår ordagrant av 5 kap 61 § KL, men det finns inget hinder mot att även ha bestämmelsen i arbetsordningen. För att undvika upprepande rubriker i arbetsordningen föreslår förvaltningen dock att denna mening flyttas till 41 § samt att rubriken till 44 § justeras enligt vad som framgår av nedanstående stycke.

Resterande del av 44 § i nuvarande arbetsordning handlar om anslag av protokollet. Innehållet i paragrafen är nästintill ordagrant detsamma som i 5 kap 61 och 62 §§ KL och någon motsvarighet finns inte med i SKL:s förslag. Även om det inte är nödvändigt att ha med sådant som redan framgår uttryckligen av kommunallagen, kan det ha en pedagogisk effekt. Förvaltningen ser därför inget hinder mot att behålla nuvarande utformning av denna paragraf. Däremot föreslår förvaltningen att paragrafen flyttas ner under nedanstående rubrik, till vilken ”anslag” läggs till.

ANSLAG, EXPEDIERING OCH PUBLICERING

Nuvarande arbetsordning	SKL:s förslag
	43 § Protokollet ska utöver de i 5 kap 62 § KL uppställda kraven på tillkännagivande även inom samma tid publiceras på kommunens webbplats.

Kommunstyrelseförvaltningens kommentar och bedömning
I SKL:s förslag finns en bestämmelse om publicering på kommunens webbplats som saknar motsvarighet i nuvarande arbetsordning. Publicering på webben är idag inte något som kommunallagen föreskriver, men sådan publicering sker ändå enligt kansliets gällande rutiner. Förvaltningen föreslår därför att bestämmelsen införs i arbetsordningen i enlighet med SKL:s förslag.

Vad gäller rubriken föreslår förvaltningen att tillägget ”anslag” görs samt att även nuvarande arbetsordnings 44 § införs under denna rubrik, i enlighet med redogörelsen i föregående avsnitt.

4. Underlag för beslut

- Arbetsordning för fullmäktige med förslag till ändringar införda (med spårade ändringar)

- Arbetsordning för fullmäktige med förslag till ändringar införda (utan spårade ändringar)
- Förslag till normalarbetsordning från SKL
- Remissvar från kommunfullmäktiges presidium, daterat 2016-02-24

5. Förslag till beslut

Kommunfullmäktige beslutar

1. Föreliggande arbetsordning med föreslagna revideringar antas att gälla från och med 2016-05-01. Nuvarande arbetsordning upphör att gälla från och med samma datum.

_____

Haninge kommun

Kommunstyrelseförvaltningen

2016-03-11
FÖRSLAG (med spårade ändringar)

ARBETSORDNING FÖR KOMMUNFULLMÄKTIGE

Antagen av kommunfullmäktige 9 december 2002 att gälla från och med 1 januari 2003 (rev KF 2004-04-05, 2005-02-07, 2005-04-04, 2007-04-02, 2009-06-08, 2010-02-08, 2013-12-09 och 2016-MM-DD)

Utöver det som föreskrivs om kommunfullmäktige i lag eller annan författning gäller bestämmelserna i denna arbetsordning.

ANTALET LEDAMÖTER (5 KAP 1-3 §§ KL)

1 §

Fullmäktige har 61 ledamöter. I vallagen finns det bestämmelser om antalet ersättare.

ORDFÖRANDE OCH VICE ORDFÖRANDE (5 kap 6 § KL)

Presidium

2 §

Det år då val av kommunfullmäktige har ägt rum i hela landet, väljer fullmäktige bland ledamöter en ordförande samt en förste och en andre vice ordförande (presidium). Presidievalen ska förrättas på ett sammanträde som hålls före utgången av november. Presidiet väljs för fullmäktiges löpande mandatperiod.

Vice ordförandena ska biträda ordföranden i uppgiften att planera och leda sammanträdet i den mån ordföranden anser att det behövs.

3 §

Tills presidievalet har förrättats, tjänstgör som ordförande den som har varit ledamot i fullmäktige längst tid (ålderspresidenten). Om flera ledamöter har lika lång tjänstgöringstid som ledamot, ska den äldste av dem vara ålderspresident.

4 §

Om ordföranden eller någon av vice ordförandena avgår som ledamot eller från sin presidiepost, bör fullmäktige så snart det kan ske välja en annan ledamot till presidieposten för återstoden av tjänstgöringstiden för den som har avgått. Om samtliga i presidiet är hindrade att fullgöra uppdraget, fullgör ålderspresidenten ordförandens uppgifter.

TID OCH PLATS FÖR SAMMANTRÄDENA (5 kap 7-11 §§ KL)

5 §

Fullmäktige håller ordinarie sammanträde varje månad förutom januari, juli och augusti. För varje år bestämmer fullmäktige dag och tid för sammanträdena. ~~Fullmäktige bestämmer för varje år antal~~

~~sammanträden samt dag och tid för dessa.~~

Det år då val av fullmäktige har ägt rum i hela landet, sammanträder nyvalda fullmäktige första gången i oktober~~november~~. Ålderspresidenten bestämmer dagen och tiden för det första sammanträdet efter samråd med kommunstyrelsens presidium.

6 §

Sammanträdets kungörande
Ordföranden utfärdar en kungörelse om varje sammanträde med fullmäktige.

Kungörelsen ska innehålla uppgift om tid och plats för sammanträdet och om de ärenden som ska behandlas.

7 §

Kungörelsen ska anslås på kommunens anslagstavla minst en vecka före sammanträdesdagen. Kungörelsen ska inom samma tid på ett lämpligt sätt också tillställas varje ledamot och ersättare.

8 §

Om ett ärende är så brådskande att det inte hinner kungöras på det sätt som föreskrivs i 6 och 7 §§, ska kungörelsen med uppgift om ärendet anslås senast vardagen närmast före sammanträdesdagen. Dessutom ska kungörelsen på ett lämpligt sätt sändas till varje ledamot och ersättare så, att den kan antas nå dem inom samma tid.

9 §

Extra sammanträde
Extra sammanträde hålls på den tid som ordföranden bestämmer efter samråd med vice ordförandena. En begäran om extra sammanträde ska göras skriftligen hos ordföranden och ska innehålla uppgift om det eller de ärenden som önskas behandlade på det extra sammanträdet.

10 §

Inställt sammanträde
Om det föreligger särskilda skäl för det, får ordföranden efter samråd med vice ordförandena ställa in ett ordinarie sammanträde eller ändra dagen eller tiden för sammanträdet. Om ordföranden beslutar att ett sammanträde ska ställas in eller att dagen eller tiden för ett sammanträde ska ändras, ska ordföranden se till att varje leda-

mot och ersättare underrättas om beslutet. Uppgift om beslutet ska snarast tillkännages på lämpligt sätt. ~~Uppgift om beslutet skall snarast och minst en vecka före den bestämda sammanträdesdagen anslås på kommunens anslagstavla.~~

~~**11 §**~~

~~**Anslag av sammanträde**~~
~~Uppgift om beslut enligt 9 och 10 §§ skall snarast och minst en vecka före den bestämda sammanträdesdagen anslås på kommunens anslagstavla och inom samma tid sändas till varje ledamot och ersättare i fullmäktige.~~

11 ~~12~~ §

Lokal
Fullmäktiges sammanträden förläggs huvudsakligen till Handen och kan i speciella fall förläggas till annan kommundel. Ordföranden får efter samråd med vice ordförandena bestämma en annan plats för ett visst sammanträde.

12 ~~13~~ §

Placeringsordning
Presidiet beslutar om placeringsordning för fullmäktiges ledamöter, ersättare och andra som har rätt att delta i fullmäktiges överläggningar.

Ersättare som tjänstgör i ledamots ställe sätter sig på ledamotens plats.

13 ~~14~~ §

Annonsering
Annonseringen av fullmäktiges sammanträden ska innehålla uppgifter om de viktigaste ärendena som ska behandlas. Annons införes i Mitt i Haninge och på kommunens hemsida. Om särskilda skäl föreligger får ordföranden inför ett visst sammanträde begränsa annonseringen i ortstidningen.

FÖRLÄNGNING AV SAMMANTRÄDE OCH FORTSATT SAMMANTRÄDE

14 ~~15~~ §

Om fullmäktige inte hinner slutföra ett sammanträde på den utsatta sammanträdesdagen, kan fullmäktige besluta att förlänga tiden för sammanträdet.

Fullmäktige kan också besluta att avbryta sammanträdet och att hålla fortsatt sammanträde en senare dag för att behandla de ärenden som återstår. I ett sådant fall beslutar fullmäktige genast, när och var sammanträdet ska fortsätta. Om fullmäktige beslutar att hålla fortsatt sammanträde, utfärdar ordföranden en kungörelse om det fortsatta sammanträdet på vanligt sätt.

Om sammanträdet ska fortsätta inom en vecka, behöver någon kungörelse inte utfärdas. I ett sådant fall låter ordföranden dock underrätta de ledamöter och ersättare som inte är närvarande när sammanträdet avbryts om tiden och platsen för det fortsatta sammanträdet.

ÄRENDEN OCH HANDLINGAR TILL SAMMANTRÄDENA

15 ~~16~~ §

Ordföranden bestämmer efter samråd med vice ordförandena när fullmäktige ska behandla ett ärende, om ej annat följer av lag.

16 ~~17~~ §

Kommunstyrelsens och övriga nämnders förslag till beslut eller yttranden i de ärenden som tagits in i kungörelsen bör tillställas varje ledamot och ersättare före sammanträdet.

Ordföranden eller på ordförandens uppdrag sekreteraren bestämmer i vilken omfattning övriga handlingar i ett ärende ska tillställas ledamöter och ersättare före sammanträdet. Handlingarna i varje ärende bör finnas tillgängliga för allmänheten i sammanträdeslokalen under sammanträdet.

Interpellationer och frågor bör om möjligt tillställas samtliga ledamöter och ersättare före det sammanträde vid vilket de avses bli ställda.

ANMÄLAN AV HINDER FÖR TJÄNSTGÖRING OCH INKALLANDE AV ERSÄTTARE (5 KAP 12-17 §§ KL)

17 ~~18~~ §

En ledamot som är förhindrad att delta i ett helt sammanträde eller i en del av ett sammanträde, ska snarast anmäla detta till fullmäktiges sekreterare så att ersättare kan kallas att tjänstgöra. Om tiden medger det, ska ersättaren kallas skriftligt.

18 ~~19~~ §

Om en ledamot utan föregående anmälan uteblir från ett sammanträde eller hinder uppkommer för en ledamot att vidare delta i ett pågående sammanträde, tjänstgör efter ordförandens anmälan den ersättare som är närvarande vid sammanträdet och står i tur att tjänstgöra.

19 ~~20~~ §

Det som sagts om ledamot i 17~~18~~ och 18~~19~~ §§ gäller också för ersättare, som kallats till tjänstgöring.

20 ~~21~~ §

Ledamot eller ersättare bör inte inträda i tjänstgöring under pågående handläggning av ett ärende. Detta gäller dock inte om ordinarie ledamot anländer och hans plats är vakant. Om skäl finns t ex vid budgetbehandling kan ordföranden besluta att ledamots eller ersättares inträde sker under pågående handläggning.

UPPROP

21 ~~22~~ §

En uppropslista som utvisar de ledamöter och ersättare som tjänstgör ska finnas tillgänglig under hela sammanträdet. I början av varje sammanträde låter ordföranden förrätta upprop enligt uppropslistan.

Ledamot och ersättare som infinner sig vid sammanträdet efter uppropet avslutats ska anmäla sig till sekreteraren som antecknar tjänstgöringen.

Ledamot eller tjänstgörande ersättare som inte längre ska delta vid sammanträdet ska anmäla detta till sekreteraren.

Upprop förrättas också i början av varje ny sammanträdesdag, vid fortsatt sammanträde och när ordföranden anser att det behövs.

PROTOKOLLJUSTERARE (5 kap 61 § KL)

22 ~~23~~ §

Ordföranden bestämmer tiden och platsen för justering av protokollet från sammanträdet.

Sedan uppropet har förrättats enligt 21 ~~22~~ §, väljer fullmäktige två ledamöter att tillsammans med ordföranden justera protokollet från sammanträdet och att i förekommande fall biträda ordföranden vid röstsammanräkningar.

Fullmäktige får besluta att en paragraf i protokollet ska justeras omedelbart.

TURORDNING FÖR HANDLÄGGNING AV ÄRENDENA

23 ~~24~~ §

Fullmäktige behandlar ärendena i den turordning som de har tagits upp i kungörelsen.

Ärendena bör upptas i följande ordning:

1. Behandling av medborgarförslag
2. Återremitterade och ~~B~~bordlagda allmänna ärenden
3. Bordlagda svar på interpellationer och frågor
4. Allmänna ärenden
5. Valärenden
6. Framställan av interpellationer och frågor
7. Anmälan av motioner
8. Anmälan av medborgarförslag
9. Besvarande av interpellationer
10. Besvarande av frågor
11. Meddelanden

Fullmäktige kan dock besluta om ändrad turordning för ett eller flera ärenden. Ordföranden bestämmer, när under ett sammanträde ett ärende ska behandlas som inte finns med i kungörelsen. Fullmäktige får besluta att avbryta handläggningen av ett ärende under ett sammanträde (ajournering) för att återuppta det senare under sammanträdet.

YTTRANDERÄTT VID SAMMANTRÄDENA (4 kap 18 § första stycket och 19 §, 5 kap 21, 22, 31, 53 och 56 §§ KL)

24 ~~25~~ §

Rätt att delta i överläggningen har

- ordföranden och vice ordförandena i en nämnd eller en gemensam nämnd vars verksamhetsområde ett ärende berör ~~får delta i överläggningen i ärendet~~.
- ~~O~~ordföranden och vice ordförandena i en fullmäktigeberedning ~~får delta i överläggningen~~, när fullmäktige behandlar ett ärende som beredningen har handlagt.
- ~~O~~ordföranden i en nämnd eller i en fullmäktigeberedning eller någon annan som besvarar en interpellation eller en fråga ~~får delta i den~~när överläggning ~~som~~ hålls med anledning av svaret.

- styrelsens ordförande i ett sådant företag som avses i 3 kap 16 a–18 b §§ KL, när fullmäktige behandlar ett ärende som berör förhållandena i företaget.

- hel- eller deltidsengagerad förtroendevald vars ansvarsområde har fastställts av kommunfullmäktige och som ett ärende berör.

25 ~~26~~ §

Kommunens revisorer får delta i överläggningen när fullmäktige behandlar revisionsberättelsen och årsredovisningen.

Revisorerna får också delta i överläggningen, när fullmäktige behandlar ett ärende som berör revisorernas egen förvaltning.

26 ~~27~~ §

Ordföranden har rätt att efter samråd med vice ordförandena i den utsträckning som det behövs kalla ordförande eller vice ordförande i nämnd, fullmäktigeberedning, revisor samt anställd hos kommunen för att lämna upplysningar vid sammanträden. Detsamma gäller ordförande, vice ordförande och anställd i kommunalt företag samt annan utomstående sakkunnig.

Ingår kommunen i en gemensam nämnd får ordföranden efter samråd med vice ordförandena i den utsträckning som det behövs kalla ordföranden och vice ordföranden i den gemensamma nämnden och anställda i de samverkande kommunerna för att lämna upplysningar vid sammanträdena.

Om fullmäktige inte beslutar något annat, bestämmer ordföranden efter samråd med vice ordförandena i vilken utsträckning de som

har kallats för att lämna upplysningar på ett sammanträde får yttra sig under överläggningarna.

27 §

Kommundirektören får delta i överläggningen i alla ärenden. Fullmäktiges sekreterare får yttra sig om lagligheten av det som förekommer vid sammanträdena.

TALARORDNING OCH ORDNINGEN VID SAMMANTRÄDENA

28 §

Den som har rätt att delta i fullmäktiges överläggningar får ordet i den ordning i vilken han eller hon anmält sig och blivit uppropad. Ordföranden får dock ge kommunstyrelsens ordförande och ledare för partigrupp inom kommunfullmäktige ordet före annan talare.

Den talare som har rätt att delta i fullmäktiges överläggningar har, om denne eller dennes parti är apostroferad, rätt till högst två repliker. Den första repliken får pågå i högst två minuter och den andra repliken får pågå i högst en minut. Den talare vars anförande har föranlett repliken, har i sin tur rätt till högst två repliker av motsvarande längd. (Detta ger replikmodellen 2 + 2 + 1 + 1.)

Om någon i sitt yttrande skulle avlägsna sig från ämnet och inte efter tillsägelse av ordförande rättar sig får ordföranden ta från honom ordet. I övrigt får ingen avbryta en talare under hans anförande.

Ordföranden kan utvisa den som uppträder störande och ej rättar sig efter tillsägelse. Uppstår oordning som ordföranden inte kan avstyra, får han upplösa sammanträdet.

YRKANDEN

29 §

När fullmäktige har förklarat överläggningen i ett ärende avslutad, går ordföranden igenom de yrkanden som har framställts under överläggningen och kontrollerar att de har uppfattats rätt. Ordföranden befäster genomgången med ett klubbslag. Därefter får inte något yrkande ändras eller återtas, om inte fullmäktige beslutar medge det enhälligt. Om ordföranden anser att det behövs ska den ledamot som har framställt ett yrkande avfatta det skriftligt.

DELTAGANDE I BESLUT (4 kap 20 § första stycket KL)

30 §

En ledamot som avser att avstå från att delta i ett beslut, ska anmäla detta till ordföranden, innan beslutet fattas. Detta ska antecknas i protokollet. En ledamot som inte har gjort en sådan anmälan anses ha deltagit i beslutet, om fullmäktige fattar det med acklamation.

OMRÖSTNINGAR (4 kap 20 § andra stycket, 5 kap 42-44 och 46 §§ KL, samt 2 § lag (1992:339) om proportionellt valsätt)

31 §

Omröstning genomförs med voteringsanläggning. Omröstningarna genomförs så, att ledamöterna avger sina röster genom att trycka ja, nej eller avstår på den datorskärm som finns vid respektive ledamots plats. Resultatet av omröstningen kan därefter avläsas på storduk. Ordförandens röst ska anses avlagd sist och i förekommande fall utgöra utslagsröst.

För det fall omröstning inte kan genomföras med voteringsanläggning sker omröstning genom att ledamöterna avger sina röster efter upprop. Uppropet sker enligt uppropslistan. Ordföranden avger sin röst sist.

Sedan omröstningen har avslutats, befäster ordföranden detta med ett klubbslag. Därefter får inte någon ledamot avge sin röst. Inte heller får någon ledamot ändra eller återta en avgiven röst efter klubbslaget. Om oenighet uppstår om resultatet av en öppen omröstning, ska en ny omröstning genomföras omedelbart.

32 §

En valsedel som avlämnas vid en sluten omröstning ska uppta så många namn som valet avser samt vara omärkt, enkel och sluten.

En valsedel är ogiltig
1. om den upptar namnet på någon som inte är valbar,
2. om den upptar flera eller färre namn än det antal personer som ska väljas,
3. om den upptar ett namn som inte klart utvisar vem som avses.

Det som sagts nu gäller inte vid val som sker med tillämpning av proportionellt valsätt. För sådana val finns särskilda föreskrifter i lag.

MOTIONER (5 kap 23 § 2 p KL)

33 §

En motion ska vara skriftlig och egenhändigt undertecknad av en eller flera ledamöter. Ämnen av olika slag får inte tas upp i samma motion. En motion väcks genom att den ges in till kommunstyrelsens kansli senast kl 12.00 arbetsdagen före sammanträdet. En ersättare får väcka en motion bara när ersättaren tjänstgör som ledamot vid ett sammanträde.

~~Motionen skall vara beredd och besvarad inom ett år från det den väckts. I speciella fall kan fullmäktige besluta om förlängd beredningstid dock ej längre än ett år.~~ Kommunstyrelsen ska två gånger varje år redovisa de motioner som inte har beretts färdigt. Redovisningen ska göra på fullmäktiges ordinarie sammanträden i april~~/maj~~ och oktober.

INTERPELLATIONER (5 kap 49-53 §§ KL)

34 §

~~1.~~ En interpellation ska vara skriftlig och egenhändigt undertecknad av en ledamot. Den ska ges in till kommunstyrelsens kansli senast kl 12.00 arbetsdagen före sammanträde vid vilket ledamoten avser att ställa den.

~~2.~~ En ersättare får lämna en interpellation under ett sammanträde bara när ersättaren tjänstgör som ledamot vid sammanträdet.

~~3.~~ Interpellationen får riktas till ordförande i en nämnd eller en fullmäktigeberedning, ~~eller~~ till kommunalråd eller till annan hel- eller deltidsengagerad förtroendevald vars ansvarsområde har fastställts av kommunfullmäktige. ~~Fullmäktige kan besluta att interpellationen skall besvaras av en av fullmäktige utsedd ledamot i styrelsen för ett kommunalt företag. (3 kap 17-18 §§ KL).~~

~~4.~~ En interpellation bör besvaras senast under det sammanträde som följer närmast efter det då interpellationen ställdes.

~~5.~~ Ett svar på en interpellation ska vara skriftlig. Uppgift om att interpellationssvar kommer att lämnas vid visst sammanträde bör tas in i kungörelsen.

Den ledamot som har ställt interpellationen bör få del av svaret senast fem dagar före den sammanträdesdag, då svaret ska lämnas.

~~6.~~ Om en interpellation avser förhållandena i ett sådant företag som avses i 3 kap 16 a–18 b KL~~3 kap 17 eller 18 §§ KL~~, får den ordförande till vilken interpellationen ställts överlämna till en av fullmäktige utsedd ledamot i företagets styrelse att besvara interpellationen. ~~kan interpellationen ställas till ordföranden i sådant företag. Fullmäktige kan besluta att ordförande får överlåta besvarandet av interpellationen till en av fullmäktige utsedd ledamot i företagets styrelse.~~

Ordföranden i en nämnd till vilken en interpellation ställts får överlåta besvarandet av interpellationen till ordföranden i styrelsen eller till ordföranden i en annan nämnd i ett kommunalförbund där kommunen är medlem, om denne på grund av sitt uppdrag har särskilda förutsättningar att besvara interpellationen.

~~7.~~ En ersättare som har ställt en interpellation får delta i överläggningen då svaret på interpellationen behandlas bara om ersättaren tjänstgör som ledamot också vid det tillfället.

FRÅGOR (5 kap 54-56 §§ KL)

35 §

En fråga ska vara skriftlig och egenhändigt undertecknad av en ledamot. Den ska ges in till kommunstyrelsens kansli senast kl 12.00 arbetsdagen före det sammanträde vid vilket ledamoten avser att ställa den. Vad som sägs i 34 § gäller i tillämpliga delar också på fråga. Svar på frågan behöver dock inte vara skriftligt. En fråga kan besvaras under det sammanträde vid vilket den har ställts.

MEDBORGARFÖRSLAG (5 kap 23 § KL)

36 §

~~1)~~ Den som är folkbokförd i Haninge kommun har rätt att lämna medborgarförslag till kommunfullmäktige.

~~2)~~ Medborgarförslag ska lämnas skriftligt och vara undertecknat. Namnförtydligande, adress och telefonnummer ska anges. Ämnen av olika slag får inte tas upp i samma medborgarförslag.

~~3)~~ Klara verkställighetsärenden såsom löpande underhåll ska inte behandlas som medborgarförslag utan lämnas till berörd förvaltning att besvaras.

~~4)~~ Medborgarförslaget kommer endast att sakbehandlas om det ligger inom kommunens kompetens att besluta om. Medborgarförslaget kommer vidare endast att behandlas *av* kommunfullmäktige om det ligger inom fullmäktiges befogenhetsområde. Ligger medborgarförslaget inte inom fullmäktiges befogenhetsområde, överlämnas det till aktuell nämnd för beslut. Om förslaget överlämnas, ska förslagsställaren upplysas om att detta sker.

~~5)~~ Beredningen av medborgarförslag ska i stort följa beredningen för en motion.

Ett medborgarförslag ska om möjligt handläggas så att ärendet kan avgöras inom ett år från det att det väcktes i fullmäktige.

~~6)~~ Den som lämnat ett medborgarförslag ska underrättas om det fullmäktigesammanträde som hans/hennes ärende har anmälts på och vilken nämnd som kommer att besluta om förslaget.

Förslagsställaren ska ha rätt att presentera sitt förslag under högst 5 min på det fullmäktigesammanträdet där förslaget sakbehandlas och beslutas om.

~~7)~~ Fullmäktige ska fortlöpande meddelas om de beslut som styrelsen och nämnderna fattar i de medborgarförslag som överlämnas till styrelsen eller nämnder att besluta om.

~~8)~~ Kommunstyrelsen ska två gånger om året redovisa de medborgarförslag som inte slutbehandlats. Redovisningen ska göras på fullmäktiges ordinarie sammanträden i april~~/maj~~ och oktober.

FÖRETAGENS INITIATIVRÄTT (3 kap 16 a-18 b §§ och 5 kap 23 § 6 p KL)

37 §

Styrelsen i ett sådant företag som avses i 3 kap 16 a-18 b §§ KL får väcka ärenden i fullmäktige om sådana ärenden som företaget är skyldigt att se till att fullmäktige får ta ställning till.

BEREDNING AV ÄRENDEN (5 kap 26-34 §§ KL)

38 ~~37~~ §

Om fullmäktige inte beslutar något annat, avgör styrelsen hur de ärenden som fullmäktige ska behandla ska beredas. Styrelsen får uppdra åt en förtroendevald eller åt någon anställd att besluta om remiss av sådana ärenden.

På varje ordinarie sammanträde med fullmäktige ska redovisas de fullmäktigeärenden som kommit in efter det närmast föregående ordinarie sammanträdet samt de beslut som har fattats om beredning och remiss av sådana ärenden.

ÅTERREDOVISNING FRÅN NÄMNDERNA (3 kap 15 § KL)

39 §

Fullmäktige beslutar om omfattningen och formerna för nämndernas återredovisning av uppdrag som fullmäktige lämnat. Närmare bestämmelser härom anges i respektive nämnds reglemente.

PRÖVNING AV ANSVARSFRIHET OCH ANMÄRKNING (5 kap 25 a och 31 § KL)

40 ~~38~~ §

Fullmäktiges presidium svarar för att ärenden om ansvarsprövning bereds i enlighet med kommunallagens bestämmelser i 5 kap 25 a och 31 §§ KL.

FULLMÄKTIGEBEREDNINGAR (3 kap 7 § KL)

41 ~~39~~ §

Valberedning
På det första sammanträdet med nyvalda fullmäktige väljer fullmäktige en valberedning för den löpande mandatperioden. Valberedningen består av sju ledamöter och lika många ersättare. Bland ledamöterna i beredningen väljer fullmäktige vid samma tillfälle en ordförande och en vice ordförande för den tid som de har valts att vara ledamöter.

Valberedningen ska lägga fram förslag i alla valärenden som fullmäktige ska behandla med undantag av valen av fullmäktiges pre-

sidium och valberedning. Fullmäktige kan dock besluta att förrätta även ett annat val utan föregående beredning. Valberedningen bestämmer själv sina arbetsformer.

Övriga beredningar
Fullmäktige får tillsätta en eller flera fullmäktigeberedningar för beredning av ett visst ärende eller behandling av en viss fråga. Fullmäktige bestämmer för varje tillfälle antalet ledamöter och ersättare i fullmäktigeberedningen. Bland ledamöterna väljer fullmäktige en ordförande för den tid som den har valts till ledamot.

Beredningen bestämmer själv sina arbetsformer.

BEREDNING AV REVISORERNAS BUDGET

42 §

Presidiet bereder revisorernas budget.

FRÅGESTUND och TEMATIMME/DEBATTIMME I KOMMUNFULLMÄKTIGE

43 ~~40~~ §

a) Frågestund
Fullmäktige har vid sammanträdets början en frågestund. Om inget annat beslutas är den 45 minuter. Fullmäktige kan också besluta att ställa in frågestunden vid vissa tillfällen som t ex tematimme, debattimme, budgetdebatt, årsredovisning.

Ledamöterna anmäler i förväg till sin respektive partigruppledare att man tänker ställa en fråga. Gruppledaren i sin tur lämnar senast kl 12.00 på arbetsdagen före sammanträdet en lista till kommunstyrelsens kansli med namn på den som ska ställa frågan och till vem frågan ska ställas. Partierna har gjort en prioritetsordning över de ledamöter som ska få ställa frågan.

Ledamöterna har då möjlighet att ställa frågor inom den kommunala kompetensen till ansvarigt kommunalråd, ansvarig nämndordförande, ~~eller~~ ordförande i beredningar tillsatta av kommunfullmäktige eller till annan hel- eller deltidsengagerad förtroendevald vars ansvarsområde har fastställts av kommunfullmäktige. Frågorna får dock inte avse ärenden som rör myndighetsutövning mot någon enskild. Frågeställaren har en minut till sitt förfogande för frågan och den som svarar får två minuter på sig att besvara frågan. Frågeställaren får replik i en minut och ”svaranden” får replik i en minut. (Frågemodellen = 1+2+1+1).

b) Tematimme/debattimme
Fullmäktige kan efter förslag från presidiet anordna tematimme eller debattimme.

JUSTERING AV PROTOKOLLET (5 kap 61 och 62 §§ KL)

44 ~~41~~ §

Protokollet ska justeras senast fjorton dagar efter sammanträdet ~~Protokollet justeras~~ av ordföranden och två ledamöter. Om två eller flera ledamöter har fungerat som ordförande under ett sammanträde, justerar varje ordförande de paragrafer i protokollet som redovisar de delar av förhandlingarna som ordföranden har lett. Fullmäktige får besluta att en paragraf i protokollet ska justeras omedelbart. Om ordalydelsen inte är helt klar ska paragrafen redovisas skriftligt innan fullmäktige justerar den.

RESERVATION (4 kap 22 § KL)

45 ~~42~~ §

Om en ledamot har reserverat sig mot ett beslut och ledamoten vill motivera reservationen, ska ledamoten göra det skriftligt. Motiveringen ska lämnas till sekreteraren före den tidpunkt som har fastställts för justering av protokollet.

Om fullmäktige beslutar att omedelbart justera den paragraf i protokollet som reservationen avser, ska motiveringen dock lämnas så snart det kan ske och senast under den sammanträdesdag beslutet fattades.

SÄRSKILT YTTRANDE

46 ~~43~~ §

Förutom ledamots rättighet att i reservation anföra avvikande mening finns även möjlighet att till protokollet lämna särskilt yttrande. Det särskilda yttrandet ska avfattas skriftligt och utgöra ett koncentrat av ledamotens avvikande mening gentemot majoritetens beslut.

Ordförandens vägran att medge särskilt yttrande till protokollet kan ställas under fullmäktiges prövning. Om ledamot önskar särskilt ytt-

rande i själva protokollstexten avgör ordföranden om detta ska medges. Ordförandens beslut att vägra sådant yttrande kan inte ställas under fullmäktiges prövning.

Begäran om att lämna särskilt yttrande ska anmälas före beslut och lämnas till sekreteraren senast vid justering.

~~**JUSTERING OCH ANSLAG AV PROTOKOLL**~~

~~**44 §**~~

~~Protokoll skall justeras senast fjorton dagar efter sammanträdet. Senast andra dagen efter det att protokollet har justerats skall justeringen tillkännages på anslagstavlan.~~

~~Av tillkännagivandet skall framgå var protokollet finns tillgängligt samt vilken dag det har anslagits. Tillkännagivandet får inte tas bort från anslagstavlan före utgången av den tid som gäller för överklagande enligt 10 kap 6 § i första stycket. Bevis om anslagsdagen skall tecknas på protokollet eller utfärdas särskilt.~~

ANSLAG, EXPEDIERING ~~M M~~ OCH PUBLICERING

47 §

Senast andra dagen efter det att protokollet har justerats ska justeringen tillkännages på anslagstavlan. Av tillkännagivandet ska framgå var protokollet finns tillgängligt samt vilken dag det har anslagits. Tillkännagivandet får inte tas bort från anslagstavlan före utgången av den tid som gäller för överklagande enligt 10 kap 6 § första stycket KL. Bevis om anslagsdagen ska tecknas på protokollet eller utfärdas särskilt.

48 §

Protokollet ska utöver de i 5 kap 62 § KL uppställda kraven på tillkännagivande även inom samma tid publiceras på kommunens webbplats.

49 ~~45~~ §

Utdrag ur protokollet ska tillställas de nämnder, andra organ och personer som berörs av besluten i protokollet. Kommunens revisorer ska alltid tillställas hela protokollet. Ordföranden undertecknar och sekreteraren kontrasignerar fullmäktiges skrivelser och de

andra handlingar som upprättas i fullmäktiges namn, om inte fullmäktige beslutar annat.

Haninge kommun

Kommunstyrelseförvaltningen

2016-03-10
FÖRSLAG (utan spårade ändringar)

ARBETSORDNING FÖR KOMMUNFULLMÄKTIGE

Antagen av kommunfullmäktige 9 december 2002 att gälla från och med 1 januari 2003 (rev KF 2004-04-05, 2005-02-07, 2005-04-04, 2007-04-02, 2009-06-08, 2010-02-08, 2013-12-09 och 2016-MM-DD)

Utöver det som föreskrivs om kommunfullmäktige i lag eller annan författning gäller bestämmelserna i denna arbetsordning.

ANTALET LEDAMÖTER (5 KAP 1-3 §§ KL)

1 §

Fullmäktige har 61 ledamöter. I vallagen finns det bestämmelser om antalet ersättare.

ORDFÖRANDE OCH VICE ORDFÖRANDE (5 kap 6 § KL)

Presidium

2 §

Det år då val av kommunfullmäktige har ägt rum i hela landet, väljer fullmäktige bland ledamöter en ordförande samt en förste och en andre vice ordförande (presidium). Presidievalen ska förrättas på ett sammanträde som hålls före utgången av november. Presidiet väljs för fullmäktiges löpande mandatperiod.

Vice ordförandena ska biträda ordföranden i uppgiften att planera och leda sammanträdet i den mån ordföranden anser att det behövs.

3 §

Tills presidievalet har förrättats, tjänstgör som ordförande den som har varit ledamot i fullmäktige längst tid (ålderspresidenten). Om flera ledamöter har lika lång tjänstgöringstid som ledamot, ska den äldste av dem vara ålderspresident.

4 §

Om ordföranden eller någon av vice ordförandena avgår som ledamot eller från sin presidiepost, bör fullmäktige så snart det kan ske välja en annan ledamot till presidieposten för återstoden av tjänstgöringstiden för den som har avgått. Om samtliga i presidiet är hindrade att fullgöra uppdraget, fullgör ålderspresidenten ordförandens uppgifter.

TID OCH PLATS FÖR SAMMANTRÄDENA (5 kap 7-11 §§ KL)

5 §

Fullmäktige håller ordinarie sammanträde varje månad förutom januari, juli och augusti. För varje år bestämmer fullmäktige dag

och tid för sammanträdena.

Det år då val av fullmäktige har ägt rum i hela landet, sammanträder nyvalda fullmäktige första gången i oktober. Ålderspresidenten bestämmer dagen och tiden för det första sammanträdet efter samråd med kommunstyrelsens presidium.

6 §

Sammanträdets kungörande
Ordföranden utfärdar en kungörelse om varje sammanträde med fullmäktige.

Kungörelsen ska innehålla uppgift om tid och plats för sammanträdet och om de ärenden som ska behandlas.

7 §

Kungörelsen ska anslås på kommunens anslagstavla minst en vecka före sammanträdesdagen. Kungörelsen ska inom samma tid på ett lämpligt sätt också tillställas varje ledamot och ersättare.

8 §

Om ett ärende är så brådskande att det inte hinner kungöras på det sätt som föreskrivs i 6 och 7 §§, ska kungörelsen med uppgift om ärendet anslås senast vardagen närmast före sammanträdesdagen. Dessutom ska kungörelsen på ett lämpligt sätt sändas till varje ledamot och ersättare så, att den kan antas nå dem inom samma tid.

9 §

Extra sammanträde
Extra sammanträde hålls på den tid som ordföranden bestämmer efter samråd med vice ordförandena. En begäran om extra sammanträde ska göras skriftligen hos ordföranden och ska innehålla uppgift om det eller de ärenden som önskas behandlade på det extra sammanträdet.

10 §

Inställt sammanträde
Om det föreligger särskilda skäl för det, får ordföranden efter samråd med vice ordförandena ställa in ett ordinarie sammanträde eller ändra dagen eller tiden för sammanträdet. Om ordföranden beslutar att ett sammanträde ska ställas in eller att dagen eller tiden för ett sammanträde ska ändras, ska ordföranden se till att varje

ledamot och ersättare underrättas om beslutet. Uppgift om beslutet ska snarast tillkännages på lämpligt sätt.

11 §

Lokal
Fullmäktiges sammanträden förläggs huvudsakligen till Handen och kan i speciella fall förläggas till annan kommundel. Ordföranden får efter samråd med vice ordförandena bestämma en annan plats för ett visst sammanträde.

12 §

Placeringsordning
Presidiet beslutar om placeringsordning för fullmäktiges ledamöter, ersättare och andra som har rätt att delta i fullmäktiges överläggningar.

Ersättare som tjänstgör i ledamots ställe sätter sig på ledamotens plats.

13 §

Annonsering
Annonseringen av fullmäktiges sammanträden ska innehålla uppgifter om de viktigaste ärendena som ska behandlas. Annons införes i Mitt i Haninge och på kommunens hemsida. Om särskilda skäl föreligger får ordföranden inför ett visst sammanträde begränsa annonseringen i ortstidningen.

FÖRLÄNGNING AV SAMMANTRÄDE OCH FORTSATT SAMMANTRÄDE

14 §

Om fullmäktige inte hinner slutföra ett sammanträde på den utsatta sammanträdesdagen, kan fullmäktige besluta att förlänga tiden för sammanträdet.

Fullmäktige kan också besluta att avbryta sammanträdet och att hålla fortsatt sammanträde en senare dag för att behandla de ärenden som återstår. I ett sådant fall beslutar fullmäktige genast, när och var sammanträdet ska fortsätta. Om fullmäktige beslutar att hålla fortsatt sammanträde, utfärdar ordföranden en kungörelse om det fortsatta sammanträdet på vanligt sätt.

Om sammanträdet ska fortsätta inom en vecka, behöver någon kungörelse inte utfärdas. I ett sådant fall låter ordföranden dock underrätta de ledamöter och ersättare som inte är närvarande när sammanträdet avbryts om tiden och platsen för det fortsatta sammanträdet.

ÄRENDEN OCH HANDLINGAR TILL SAMMANTRÄDENA

15 §

Ordföranden bestämmer efter samråd med vice ordförandena när fullmäktige ska behandla ett ärende, om ej annat följer av lag.

16 §

Kommunstyrelsens och övriga nämnders förslag till beslut eller yttranden i de ärenden som tagits in i kungörelsen bör tillställas varje ledamot och ersättare före sammanträdet.

Ordföranden eller på ordförandens uppdrag sekreteraren bestämmer i vilken omfattning övriga handlingar i ett ärende ska tillställas ledamöter och ersättare före sammanträdet. Handlingarna i varje ärende bör finnas tillgängliga för allmänheten i sammanträdeslokalen under sammanträdet.

Interpellationer och frågor bör om möjligt tillställas samtliga ledamöter och ersättare före det sammanträde vid vilket de avses bli ställda.

ANMÄLAN AV HINDER FÖR TJÄNSTGÖRING OCH INKALLANDE AV ERSÄTTARE (5 KAP 12-17 §§ KL)

17 §

En ledamot som är förhindrad att delta i ett helt sammanträde eller i en del av ett sammanträde, ska snarast anmäla detta till fullmäktiges sekreterare så att ersättare kan kallas att tjänstgöra. Om tiden medger det, ska ersättaren kallas skriftligt.

18 §

Om en ledamot utan föregående anmälan uteblir från ett sammanträde eller hinder uppkommer för en ledamot att vidare delta i ett pågående sammanträde, tjänstgör efter ordförandens anmälan den ersättare som är närvarande vid sammanträdet och står i tur att tjänstgöra.

19 §

Det som sagts om ledamot i 17 och 18 §§ gäller också för ersättare, som kallats till tjänstgöring.

20 §

Ledamot eller ersättare bör inte inträda i tjänstgöring under pågående handläggning av ett ärende. Detta gäller dock inte om ordinarie ledamot anländer och hans plats är vakant. Om skäl finns t ex vid budgetbehandling kan ordföranden besluta att ledamots eller ersättares inträde sker under pågående handläggning.

UPPROP

21 §

En uppropslista som utvisar de ledamöter och ersättare som tjänstgör ska finnas tillgänglig under hela sammanträdet. I början av varje sammanträde låter ordföranden förrätta upprop enligt uppropslistan.

Ledamot och ersättare som infinner sig vid sammanträdet efter uppropet avslutats ska anmäla sig till sekreteraren som antecknar tjänstgöringen.

Ledamot eller tjänstgörande ersättare som inte längre ska delta vid sammanträdet ska anmäla detta till sekreteraren.

Upprop förrättas också i början av varje ny sammanträdesdag, vid fortsatt sammanträde och när ordföranden anser att det behövs.

PROTOKOLLJUSTERARE (5 kap 61 § KL)

22 §

Ordföranden bestämmer tiden och platsen för justering av protokollet från sammanträdet.

Sedan uppropet har förrättats enligt 21 §, väljer fullmäktige två ledamöter att tillsammans med ordföranden justera protokollet från sammanträdet och att i förekommande fall biträda ordföranden vid röstsammanräkningar.

Fullmäktige får besluta att en paragraf i protokollet ska justeras omedelbart.

TURORDNING FÖR HANDLÄGGNING AV ÄRENDENA

23 §

Fullmäktige behandlar ärendena i den turordning som de har tagits upp i kungörelsen.

Ärendena bör upptas i följande ordning:
1. Behandling av medborgarförslag
2. Återremitterade och bordlagda allmänna ärenden
3. Bordlagda svar på interpellationer och frågor
4. Allmänna ärenden
5. Valärenden
6. Framställan av interpellationer och frågor
7. Anmälan av motioner
8. Anmälan av medborgarförslag
9. Besvarande av interpellationer
10. Besvarande av frågor
11. Meddelanden

Fullmäktige kan dock besluta om ändrad turordning för ett eller flera ärenden. Ordföranden bestämmer, när under ett sammanträde ett ärende ska behandlas som inte finns med i kungörelsen.
Fullmäktige får besluta att avbryta handläggningen av ett ärende under ett sammanträde (ajournering) för att återuppta det senare under sammanträdet.

YTTRANDERÄTT VID SAMMANTRÄDENA (4 kap 18 § första stycket och 19 §, 5 kap 21, 22, 31, 53 och 56 §§ KL)

24 §

Rätt att delta i överläggningen har
- ordföranden och vice ordförandena i en nämnd eller en gemensam nämnd vars verksamhetsområde ett ärende berör.
- ordföranden och vice ordförandena i en fullmäktigeberedning, när fullmäktige behandlar ett ärende som beredningen har handlagt.
- ordföranden i en nämnd eller i en fullmäktigeberedning eller någon annan som besvarar en interpellation eller en fråga när överläggning hålls med anledning av svaret.

- styrelsens ordförande i ett sådant företag som avses i 3 kap 16 a–18 b §§ KL, när fullmäktige behandlar ett ärende som berör förhållandena i företaget.
- hel- eller deltidsengagerad förtroendevald vars ansvarsområde har fastställts av kommunfullmäktige och som ett ärende berör.

25 §

Kommunens revisorer får delta i överläggningen när fullmäktige behandlar revisionsberättelsen och årsredovisningen.

Revisorerna får också delta i överläggningen, när fullmäktige behandlar ett ärende som berör revisorernas egen förvaltning.

26 §

Ordföranden har rätt att efter samråd med vice ordförandena i den utsträckning som det behövs kalla ordförande eller vice ordförande i nämnd, fullmäktigeberedning, revisor samt anställd hos kommunen för att lämna upplysningar vid sammanträden. Detsamma gäller ordförande, vice ordförande och anställd i kommunalt företag samt annan utomstående sakkunnig.

Ingår kommunen i en gemensam nämnd får ordföranden efter samråd med vice ordförandena i den utsträckning som det behövs kalla ordföranden och vice ordföranden i den gemensamma nämnden och anställda i de samverkande kommunerna för att lämna upplysningar vid sammanträdena.

Om fullmäktige inte beslutar något annat, bestämmer ordföranden efter samråd med vice ordförandena i vilken utsträckning de som har kallats för att lämna upplysningar på ett sammanträde får yttra sig under överläggningarna.

27 §

Kommundirektören får delta i överläggningen i alla ärenden. Fullmäktiges sekreterare får yttra sig om lagligheten av det som förekommer vid sammanträdena.

TALARORDNING OCH ORDNINGEN VID SAMMANTRÄDENA

28 §

Den som har rätt att delta i fullmäktiges överläggningar får ordet i den ordning i vilken han eller hon anmält sig och blivit uppropad. Ordföranden får dock ge kommunstyrelsens ordförande och ledare för partigrupp inom kommunfullmäktige ordet före annan talare.

Den talare som har rätt att delta i fullmäktiges överläggningar har, om denne eller dennes parti är apostroferad, rätt till högst två repliker. Den första repliken får pågå i högst två minuter och den andra repliken får pågå i högst en minut. Den talare vars anförande har föranlett repliken, har i sin tur rätt till högst två repliker av motsvarande längd. (Detta ger replikmodellen 2 + 2 + 1 + 1.)

Om någon i sitt yttrande skulle avlägsna sig från ämnet och inte efter tillsägelse av ordförande rättar sig får ordföranden ta från honom ordet. I övrigt får ingen avbryta en talare under hans anförande.

Ordföranden kan utvisa den som uppträder störande och ej rättar sig efter tillsägelse. Uppstår oordning som ordföranden inte kan avstyra, får han upplösa sammanträdet.

YRKANDEN

29 §

När fullmäktige har förklarat överläggningen i ett ärende avslutad, går ordföranden igenom de yrkanden som har framställts under överläggningen och kontrollerar att de har uppfattats rätt. Ordföranden befäster genomgången med ett klubbslag. Därefter får inte något yrkande ändras eller återtas, om inte fullmäktige beslutar medge det enhälligt. Om ordföranden anser att det behövs ska den ledamot som har framställt ett yrkande avfatta det skriftligt.

DELTAGANDE I BESLUT (4 kap 20 § första stycket KL)

30 §

En ledamot som avser att avstå från att delta i ett beslut, ska anmäla detta till ordföranden, innan beslutet fattas. Detta ska antecknas i protokollet. En ledamot som inte har gjort en sådan anmälan anses ha deltagit i beslutet, om fullmäktige fattar det med acklamation.

OMRÖSTNINGAR (4 kap 20 § andra stycket, 5 kap 42-44 och 46 §§ KL, samt 2 § lag (1992:339) om proportionellt valsätt)

31 §

Omröstning genomförs med voteringsanläggning. Omröstningarna genomförs så, att ledamöterna avger sina röster genom att trycka ja, nej eller avstår på den datorskärm som finns vid respektive ledamots plats. Resultatet av omröstningen kan därefter avläsas på storduk. Ordförandens röst ska anses avlagd sist och i förekommande fall utgöra utslagsröst.

För det fall omröstning inte kan genomföras med voteringsanläggning sker omröstning genom att ledamöterna avger sina röster efter upprop. Uppropet sker enligt uppropslistan. Ordföranden avger sin röst sist.

Sedan omröstningen har avslutats, befäster ordföranden detta med ett klubbslag. Därefter får inte någon ledamot avge sin röst. Inte heller får någon ledamot ändra eller återta en avgiven röst efter klubbslaget. Om oenighet uppstår om resultatet av en öppen omröstning, ska en ny omröstning genomföras omedelbart.

32 §

Val till kommunstyrelse, nämnder, beredningar, revision samt styrelse alternativt beslutande församling för aktiebolag, ekonomiska föreningar, stiftelser och kommunalförbund ska ske genom en enda valhandling för ledamöter respektive en enda valhandling för ersättare. Det innebär att fullmäktige inte väljer in en ledamot respektive en ersättare i taget.

En valsedel som avlämnas vid en sluten omröstning ska uppta så många namn som valet avser samt vara omärkt, enkel och sluten.

En valsedel är ogiltig
1. om den upptar namnet på någon som inte är valbar,
2. om den upptar flera eller färre namn än det antal personer som ska väljas,
3. om den upptar ett namn som inte klart utvisar vem som avses.
Det som sagts nu gäller inte vid val som sker med tillämpning av proportionellt valsätt. För sådana val finns särskilda föreskrifter i lag.

MOTIONER (5 kap 23 § 2 p KL)

33 §

En motion ska vara skriftlig och egenhändigt undertecknad av en eller flera ledamöter. Ämnen av olika slag får inte tas upp i samma motion. En motion väcks genom att den ges in till kommunstyrelsens kansli senast kl 12.00 arbetsdagen före sammanträdet. En ersättare får väcka en motion bara när ersättaren tjänstgör som ledamot vid ett sammanträde.

Kommunstyrelsen ska två gånger varje år redovisa de motioner som inte har beretts färdigt. Redovisningen ska göra på fullmäktiges ordinarie sammanträden i april och oktober.

INTERPELLATIONER (5 kap 49-53 §§ KL)

34 §

En interpellation ska vara skriftlig och egenhändigt undertecknad av en ledamot. Den ska ges in till kommunstyrelsens kansli senast kl 12.00 arbetsdagen före sammanträde vid vilket ledamoten avser att ställa den.

En ersättare får lämna en interpellation under ett sammanträde bara när ersättaren tjänstgör som ledamot vid sammanträdet.

Interpellationen får riktas till ordförande i en nämnd eller en fullmäktigeberedning, till kommunalråd eller till annan hel- eller deltidsengagerad förtroendevald vars ansvarsområde har fastställts av kommunfullmäktige.

En interpellation bör besvaras senast under det sammanträde som följer närmast efter det då interpellationen ställdes.

Ett svar på en interpellation ska vara skriftlig. Uppgift om att interpellationssvar kommer att lämnas vid visst sammanträde bör tas in i kungörelsen.

Den ledamot som har ställt interpellationen bör få del av svaret senast fem dagar före den sammanträdesdag, då svaret ska lämnas.

Om en interpellation avser förhållandena i ett sådant företag som avses i 3 kap 16 a–18 b KL , får den ordförande till vilken interpellationen ställts överlämna till en av fullmäktige utsedd ledamot i företagets styrelse att besvara interpellationen.

Ordföranden i en nämnd till vilken en interpellation ställts får överlåta besvarandet av interpellationen till ordföranden i styrelsen eller till ordföranden i en annan nämnd i ett kommunalförbund där kommunen är medlem, om denne på grund av sitt uppdrag har särskilda förutsättningar att besvara interpellationen.

En ersättare som har ställt en interpellation får delta i överläggningen då svaret på interpellationen behandlas bara om ersättaren tjänstgör som ledamot också vid det tillfället.

FRÅGOR (5 kap 54-56 §§ KL)

35 §

En fråga ska vara skriftlig och egenhändigt undertecknad av en ledamot. Den ska ges in till kommunstyrelsens kansli senast kl 12.00 arbetsdagen före det sammanträde vid vilket ledamoten avser att ställa den. Vad som sägs i 34 § gäller i tillämpliga delar också på fråga. Svar på frågan behöver dock inte vara skriftligt. En fråga kan besvaras under det sammanträde vid vilket den har ställts.

MEDBORGARFÖRSLAG (5 kap 23 § KL)

36 §

Den som är folkbokförd i Haninge kommun har rätt att lämna medborgarförslag till kommunfullmäktige.

Medborgarförslag ska lämnas skriftligt och vara undertecknat. Namnförtydligande, adress och telefonnummer ska anges. Ämnen av olika slag får inte tas upp i samma medborgarförslag.

Klara verkställighetsärenden såsom löpande underhåll ska inte behandlas som medborgarförslag utan lämnas till berörd förvaltning att besvaras.

Medborgarförslaget kommer endast att sakbehandlas om det ligger inom kommunens kompetens att besluta om. Medborgarförslaget kommer vidare endast att behandlas *av* kommunfullmäktige om det ligger inom fullmäktiges befogenhetsområde. Ligger medborgarförslaget inte inom fullmäktiges befogenhetsområde, överlämnas det till aktuell nämnd för beslut. Om förslaget överlämnas, ska förslagsställaren upplysas om att detta sker.

Beredningen av medborgarförslag ska i stort följa beredningen för en motion.

Ett medborgarförslag ska om möjligt handläggas så att ärendet kan avgöras inom ett år från det att det väcktes i fullmäktige.

Den som lämnat ett medborgarförslag ska underrättas om det fullmäktigesammanträde som hans/hennes ärende har anmälts på och vilken nämnd som kommer att besluta om förslaget.

Förslagsställaren ska ha rätt att presentera sitt förslag under högst 5 min på det fullmäktigesammanträdet där förslaget sakbehandlas och beslutas om.

Fullmäktige ska fortlöpande meddelas om de beslut som styrelsen och nämnderna fattar i de medborgarförslag som överlämnas till styrelsen eller nämnder att besluta om.

Kommunstyrelsen ska två gånger om året redovisa de medborgarförslag som inte slutbehandlats. Redovisningen ska göras på fullmäktiges ordinarie sammanträden i april och oktober.

FÖRETAGENS INITIATIVRÄTT (3 kap 16 a-18 b §§ och 5 kap 23 § 6 p KL)

37 §

Styrelsen i ett sådant företag som avses i 3 kap 16 a-18 b §§ KL får väcka ärenden i fullmäktige om sådana ärenden som företaget är skyldigt att se till att fullmäktige får ta ställning till.

BEREDNING AV ÄRENDEN (5 kap 26-34 §§ KL)

38 §

Om fullmäktige inte beslutar något annat, avgör styrelsen hur de ärenden som fullmäktige ska behandla ska beredas. Styrelsen får uppdra åt en förtroendevald eller åt någon anställd att besluta om remiss av sådana ärenden.

På varje ordinarie sammanträde med fullmäktige ska redovisas de fullmäktigeärenden som kommit in efter det närmast föregående ordinarie sammanträdet samt de beslut som har fattats om beredning och remiss av sådana ärenden.

ÅTERREDOVISNING FRÅN NÄMNDERNA (3 kap 15 § KL)

39 §

Fullmäktige beslutar om omfattningen och formerna för nämndernas återredovisning av uppdrag som fullmäktige lämnat. Närmare bestämmelser härom anges i respektive nämnds reglemente.

PRÖVNING AV ANSVARSFRIHET OCH ANMÄRKNING (5 kap 25 a och 31 § KL)

40 §

Fullmäktiges presidium svarar för att ärenden om ansvarsprövning bereds i enlighet med kommunallagens bestämmelser i 5 kap 25 a och 31 §§ KL.

FULLMÄKTIGEBEREDNINGAR (3 kap 7 § KL)

41 §

Valberedning
På det första sammanträdet med nyvalda fullmäktige väljer fullmäktige en valberedning för den löpande mandatperioden. Valberedningen består av sju ledamöter och lika många ersättare. Bland ledamöterna i beredningen väljer fullmäktige vid samma tillfälle en ordförande och en vice ordförande för den tid som de har valts att vara ledamöter.

Valberedningen ska lägga fram förslag i alla valärenden som fullmäktige ska behandla med undantag av valen av fullmäktiges presidium och valberedning. Fullmäktige kan dock besluta att förrätta även ett annat val utan föregående beredning. Valberedningen bestämmer själv sina arbetsformer.

Övriga beredningar
Fullmäktige får tillsätta en eller flera fullmäktigeberedningar för beredning av ett visst ärende eller behandling av en viss fråga. Fullmäktige bestämmer för varje tillfälle antalet ledamöter och ersättare i fullmäktigeberedningen. Bland ledamöterna väljer fullmäktige en ordförande för den tid som den har valts till ledamot.

Beredningen bestämmer själv sina arbetsformer.

BEREDNING AV REVISORERNAS BUDGET

42 §

Presidiet bereder revisorernas budget.

FRÅGESTUND och TEMATIMME/DEBATTIMME I KOMMUNFULLMÄKTIGE

43 §

a) Frågestund
Fullmäktige har vid sammanträdets början en frågestund. Om inget annat beslutas är den 45 minuter. Fullmäktige kan också besluta att ställa in frågestunden vid vissa tillfällen som t ex tematimme, debattimme, budgetdebatt, årsredovisning.

Ledamöterna anmäler i förväg till sin respektive partigruppledare att man tänker ställa en fråga. Gruppledaren i sin tur lämnar senast kl 12.00 på arbetsdagen före sammanträdet en lista till kommunstyrelsens kansli med namn på den som ska ställa frågan och till vem frågan ska ställas. Partierna har gjort en prioritetsordning över de ledamöter som ska få ställa frågan.

Ledamöterna har då möjlighet att ställa frågor inom den kommunala kompetensen till ansvarigt kommunalråd, ansvarig nämndordförande, ordförande i beredningar tillsatta av kommunfullmäktige eller till annan hel- eller deltidsengagerad förtroendevald vars ansvarsområde har fastställts av kommunfullmäktige. Frågorna får dock inte avse ärenden som rör myndighetsutövning mot någon enskild. Frågeställaren har en minut till sitt förfogande för frågan och den som svarar får två minuter på sig att besvara frågan. Frågeställaren får replik i en minut och ”svaranden” får replik i en minut. (Frågemodellen = 1+2+1+1).

b) Tematimme/debattimme
Fullmäktige kan efter förslag från presidiet anordna tematimme eller debattimme.

JUSTERING AV PROTOKOLLET (5 kap 61 och 62 §§ KL)

44 §

Protokollet ska justeras senast fjorton dagar efter sammanträdet av ordföranden och två ledamöter. Om två eller flera ledamöter har fungerat som ordförande under ett sammanträde, justerar varje ordförande de paragrafer i protokollet som redovisar de delar av förhandlingarna som ordföranden har lett. Fullmäktige får besluta att en paragraf i protokollet ska justeras omedelbart. Om ordalydelsen inte är helt klar ska paragrafen redovisas skriftligt innan fullmäktige justerar den.

RESERVATION (4 kap 22 § KL)

45 §

Om en ledamot har reserverat sig mot ett beslut och ledamoten vill motivera reservationen, ska ledamoten göra det skriftligt. Motiveringen ska lämnas till sekreteraren före den tidpunkt som har fastställts för justering av protokollet.

Om fullmäktige beslutar att omedelbart justera den paragraf i protokollet som reservationen avser, ska motiveringen dock lämnas så snart det kan ske och senast under den sammanträdesdag beslutet fattades.

SÄRSKILT YTTRANDE

46 §

Förutom ledamots rättighet att i reservation anföra avvikande mening finns även möjlighet att till protokollet lämna särskilt yttrande. Det särskilda yttrandet ska avfattas skriftligt och utgöra ett koncentrat av ledamotens avvikande mening gentemot majoritetens beslut.

Ordförandens vägran att medge särskilt yttrande till protokollet kan ställas under fullmäktiges prövning. Om ledamot önskar särskilt yttrande i själva protokollstexten avgör ordföranden om detta ska medges. Ordförandens beslut att vägra sådant yttrande kan inte ställas under fullmäktiges prövning.

Begäran om att lämna särskilt yttrande ska anmälas före beslut och lämnas till sekreteraren senast vid justering.

ANSLAG, EXPEDIERING OCH PUBLICERING

47 §

Senast andra dagen efter det att protokollet har justerats ska justeringen tillkännages på anslagstavlan. Av tillkännagivandet ska framgå var protokollet finns tillgängligt samt vilken dag det har anslagits. Tillkännagivandet får inte tas bort från anslagstavlan före utgången av den tid som gäller för överklagande enligt 10 kap 6 § första stycket KL. Bevis om anslagsdagen ska tecknas på protokollet eller utfärdas särskilt.

48 §

Protokollet ska utöver de i 5 kap 62 § KL uppställda kraven på tillkännagivande även inom samma tid publiceras på kommunens webbplats.

49 §

Utdrag ur protokollet ska tillställas de nämnder, andra organ och personer som berörs av besluten i protokollet. Kommunens revisorer ska alltid tillställas hela protokollet. Ordföranden undertecknar och sekreteraren kontrasignerar fullmäktiges skrivelser och de andra handlingar som upprättas i fullmäktiges namn, om inte fullmäktige beslutar annat.

Dnr KS 2015/62

§ 152 Motion från Martina Mossberg (M) om ändring i fullmäktiges arbetsordning

Sammanfattning

Martina Mossberg (M) har i rubricerad motion föreslagit att 34 § och 40 § i fullmäktiges arbetsordning ändras så att ledamöterna kan ställa interpellationer och frågor direkt till alla föredragande inom deras olika ansvarsområden i kommunstyrelsen. Motionären lyfter fram att med arbetsordningens nuvarande lydelse finns det inte möjlighet att ställa interpellationer eller frågor till ledamöter i kommunstyrelsen som tilldelats ansvar för vissa frågor men som inte är kommunalråd, nämndordförande eller ordförande i en fullmäktigeberedning.

Förvaltningens synpunkter

Enligt 5 kap 52 § kommunallagen (KL) får interpellationer riktas till ordföranden i en nämnd eller en fullmäktigeberedning samt till de förtroendevalda i övrigt som fullmäktige bestämmer. Om fullmäktige vill att även andra förtroendevalda än ordföranden i nämnd eller fullmäktigeberedning ska få interpelleras ska arbetsordningen innehålla bestämmelser om detta. I 34 § i nuvarande arbetsordning görs en uppräkning av vilka förtroendevalda som en interpellation får riktas till. De förtroendevalda som räknas upp är ordförande i en nämnd eller en fullmäktigeberedning samt kommunalråd. Vad gäller frågestunden finns motsvarande uppräkning i 40 §.

Kommunstyrelseförvaltningen har tagit fram ett förslag till revidering av kommunfullmäktiges arbetsordning i sin helhet, vilket är baserat på ett förslag till normalarbetsordning från Sveriges Kommuner och Landsting (SKL). SKL har nyligen reviderat normalarbetsordningen med anledning bland annat av vissa lagändringar.

Vad gäller interpellationer skriver SKL i sin kommentar till 5 kap 52 § KL att interpellationsinstitutet är ett led i systemet för utkrävande av politiskt ansvar och att det därför är rimligt att även t

ex förtroendevalda med ett övergripande ansvar som inte är ordförande i en nämnd kan interpelleras. Mot bakgrund av detta rekommenderar kommunstyrelseförvaltningen i ovan nämnda förslag till revidering av arbetsordningen att ett tillägg görs i 34 § för ”annan hel- eller deltidsengagerad förtroendevald vars ansvarsområde har fastställts av kommunfullmäktige”. Samma tillägg föreslås avseende frågestunden i 40 §.

Förslaget till revidering av kommunfullmäktiges arbetsordning i sin helhet beräknas behandlas av fullmäktige i april 2016. I detta ärende kommer fullmäktige därmed även att ta ställning till om den krets av förtroendevalda som interpellationer och frågor kan riktas till ska utökas.

Mot bakgrund av ovanstående föreslår förvaltningen att motionen ska anses besvarad.

Underlag för beslut

- Motion om ändring i fullmäktiges arbetsordning

Överläggningar i kommunstyrelsen

Martina Mossberg (M) yrkar med instämmande av Marie Litholm (KD) och Meeri Wasberg (S) bifall till motionen.

Ordföranden finner att det endast finns ett förslag till beslut, bifallsyrkandet, och finner att kommunstyrelsen beslutar i enlighet med förslaget.

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige

Kommunfullmäktige beslutar

1. Motionen bifalles.

Överläggningar i kommunfullmäktige

Ordföranden yrkar att ärendet bordläggs.

Kommunfullmäktiges beslut

1. Ärendet bordläggs.

_____

Expedieras: Akt

För kännedom: Motionären

HANINGE KOMMUNSTYRELSE
Kommunstyrelseförvaltningen
2015 -02- 27
Dnr KS 108/2015

Motion om ändring i fullmäktiges arbetsordning

Frågor och interpellationer är viktiga instrument som kan användas av fullmäktigeledamöter för att få information i frågor som ligger inom den kommunala kompetensen. Det är en rättighet för fullmäktiges ledamöter som också är inskriven i kommunallagen. En förutsättning för att ledamöter ska kunna utnyttja denna rättighet är att alla ansvariga politiker ska kunna ställas till svars.

Enligt fullmäktiges arbetsordning får interpellationer och frågor ställas till ordförande i en nämnd, en fullmäktigeberedning eller till kommunalråd samt till en av fullmäktige utsedd ledamot i ett kommunalt företag. Kommunallagen 5 kap. 53 § ger fullmäktige rätt att bestämma vilka förtroendevalda ledamöterna ska kunna ställa interpellationer och frågor till.

Med nuvarande lydelse i fullmäktiges arbetsordning finns det ingen möjlighet att ställa frågor till ledamöter i kommunstyrelsen som fått ansvar för vissa frågor utan att vara kommunalråd. I nuvarande minoritetskoalition finns tre utsedda kommunalråd med egna ansvarsområden. Övriga ansvarsområden är fördelade på deltidsengagerade inom minoriteten. De flesta av dessa är också nämndordförande, men ansvarsområdet inom kommunstyrelsen är inte alltid kopplat till ansvaret för nämnden. En av de deltidsengagerade är vice ordförande i en nämnd och kan enligt nuvarande arbetsordning inte ställas till svars genom interpellationer och frågor inom ansvarsområde i kommunstyrelsen.

Moderaterna i Haninge föreslår kommunsfullmäktige besluta

att fullmäktiges arbetsordning § 34 och § 40 ändras så att fullmäktiges ledamöter kan ställa interpellationer och frågor direkt till alla föredragande inom deras olika ansvarsområden i kommunstyrelsen.

För Moderaterna i Haninge

Martina Mossberg

Martina Mossberg
Gruppledare

Haninge kommun

Beslutande organ
Kommunfullmäktige

Dokumenttyp
Protokollsutdrag

Sida
1 (2)

Sammanträdesdatum
2016-04-18

Dnr KS 2015/412

§ 153 Motion från Martina Mossberg (M) och Joakim Goding (M) om Skutans gård

Sammanfattning

Martina Mossberg (M) och Joakim Goding (M) föreslår i rubricerad motion ”att kommunfullmäktige beslutar att uppdra åt Kultur och fritidsnämnden att lägga ut verksamheten på Skutans gård på entreprenad för att säkra en djurverksamhet med långsiktig hållbar framtid för Haninges barn och unga”.

Motionärerna skriver att Skutans gård under en längre tid haft problem med ekonomin, att det varit en hög omsättning i styrelsen och att det rapporterats om uteblivna löner och indragna tillstånd för djurhållning. Motionärerna påpekar även att Skutans gård är en strategiskt bra verksamhet som når många barn och unga i Haninge. Därför föreslår motionärerna att verksamheten läggs på entreprenad när nuvarande kontrakt går ut 2017-12-31.

Motionen har remitterats till kultur- och fritidsnämnden som i sitt yttrande 2015-12-16, § 105, skriver att föreningen begärt sig själva i konkurs på grund av ekonomiska problem. En konkursförvaltare har via budgivning utsett en ny aktör som i sin helhet har tagit över det avtal som Haninge kommun har haft med Föreningen Skutans gård. Den nya aktören, Linda Pettersson, bedriver idag ridskoleverksamhet vid Berga Lantbrukskola och tillträdde avtal och verksamhet 2015-11-27.

Kultur- och fritidsförvaltningen har av kultur- och fritidsnämnden fått i uppdrag att påbörja en upphandling av verksamheten då nuvarande avtal löper ut 2017-12-31.

Förvaltningens synpunkter

Kommunstyrelseförvaltningen konstaterar att kultur- och fritidsnämnden har givit kultur- och fritidsförvaltningen samma uppdrag som föreslås i motionen. Kommunstyrelseförvaltningen har inget att tillägga och föreslår mot bakgrund av kultur- och fritidsnämndens yttrande att motionen anses besvarad.

Underlag för beslut

- Motion från Martina Mossberg (M) och Joakim Goding (M) om Skutans gård – 2015-09-04

- Kultur- och fritidsnämndens beslut 2015-12-16, § 105

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige

Kommunfullmäktige beslutar

1. Motionen anses besvarad.

Överläggningar i kommunfullmäktige

Ordföranden yrkar att ärendet bordläggs.

Kommunfullmäktiges beslut

1. Ärendet bordläggs.

Expedieras: Akt

För kännedom: Kultur- och fritidsnämnden

HANINGE KOMMUNSTYRELSE
Kommunstyrelseförvaltningen
2015 -09- 04
Dnr. KS 2015/412

Motion

Skutans Gård har under ett flertal år haft det svårt att få ekonomin att gå ihop. De har även på senare tid haft en enorm omsättning i dess styrelse. Trots att Haninge Kommun gått in och investerat miljoner i nytt stall med mera så får de inte verksamheten att fungera fullt ut. Det rapporteras om uteblivna löner, indragna tillstånd för djurhållning etc.

En djurverksamhet på Skutans Gård är en strategiskt bra placering då den når ut till många och har genom åren varit viktig för barn och unga i Haninge. Vi kan dock inte sitta stilla och se på när barn, djur och anställda kan komma att fara illa. Barnen ska ha en trivsam och säker miljö med bra vuxennärvaro, där även djuren mår bra. Personal har rätt till sina löner och goda arbetsvillkor.

En djurverksamhet på Skutans Gård är viktig för Haninges barn och unga men att bedriva en sådan verksamhet kräver långsiktighet, såväl verksamhetsmässigt som ekonomiskt. Avtalet med föreningen Skutans Gård löper ut 2017 och vi behöver agera snabbast möjligt.

Haninge är en av Sveriges hästtätaste kommuner och det ska vi i framtiden fortsätta att vara. Vi har en mångfald av duktiga och driftiga entreprenörer inom en ökande hästnäring, där flera söker sig till vackra Haninge för etablering. Vi vill lägga ut verksamheten på Skutans Gård på entreprenad.

Förslag

Att uppdra åt Kultur- och fritidsnämnden att lägga ut verksamheten på Skutans Gård på entreprenad för att säkra en djurverksamhet med långsiktig hållbar framtid för Haninges barn och unga.

För Moderaterna i Haninge

Martina Mossberg

Martina Mossberg (M)
Oppositionsråd

Joakim Goding (M)
Gruppledare Kultur och fritidsnämnden

Haninge kommun

Beslutande organ
Kultur- och fritidsnämnden

Dokumenttyp
Protokollsutdrag

Sida
1 (2)

Sammanträdesdatum
2015-12-16

Dnr KOFN 2015/142

§ 105 Remiss: Motion från Martina Mossberg (M) och Joakim Goding (M) om Skutans gård

Sammanfattning

Moderaterna har till kommunfullmäktige inkommit med en motion om ”att uppdra åt Kultur- och fritidsnämnden att lägga ut verksamheten på Skutans gård på entreprenad för att säkra en djurverksamhet med långsiktig hållbar framtid för Haninges barn och unga.”

I motionen skriver man att Skutans gård under en längre tid haft problem med ekonomin, att det varit en hög omsättning i styrelsen och att det rapporterats om uteblivna löner och indragna tillstånd för djurhållning.

Man poängterar att Skutans gård är en strategiskt bra verksamhet som når många barn och unga i Haninge och att vi måste agera då barn, unga, djur och anställda kan komma att fara illa. Moderaterna föreslår därför att Kultur- och fritidsförvaltningen ska lägga ut verksamheten på entreprenad när nuvarande kontrakt går ut 2017-12-31.

Förvaltningens synpunkter

Sedan motionen skrevs har föreningen på grund av ekonomiska problem begärt sig själva i konkurs. En konkursförvaltare har via budgivning utsett en ny aktör som i sin helhet har tagit över det avtal som Haninge Kommun har haft med Föreningen Skutans gård.

Den nya aktören, Linda Pettersson, bedriver i dag ridskoleverksamhet vid Berga Lantbrukskola och tillträdde avtal och verksamhet 2015-11-27.

Kultur- och fritidsförvaltningen har av Kultur- och fritidsnämnden fått i uppdrag att påbörja en upphandling av verksamheten då nuvarande avtal löper ut 2017-12-31.

Underlag för beslut

- Motion 2015-09-04 från Martina Mossberg (M) och Joakim Goding (M) om Skutans gård.

Förslag till beslut

1. Förvaltningens yttrande godkänns och överlämnas till kommunstyrelsen.

Arbetsutskottets förslag till nämnden

1. Förvaltningens yttrande godkänns och överlämnas till kommunstyrelsen.

Nämndens beslut

1. Förvaltningens yttrande godkänns och överlämnas till kommunstyrelsen.

Expedieras: Akt, KS

För verkställighet:

För kännedom: Områdeschef norr

Dnr KS 2015/274

§ 154 Motion från Alexandra Anstrell (M) om att förbättra socialsekreterarnas arbetssituation och att öka attraktiviteten som arbetsgivare

Sammanfattning

Moderaterna har inkommit med en motion som belyser oron över bristen på socialsekreterare och svårigheterna att nyrekrytera personal. Motionären menar att kommunledningen måste agera i denna fråga om Haninge ska kunna bibehålla kompetent personal och vara en attraktiv arbetsgivare. I motionen föreslås att socialförvaltningen tillsammans med personalavdelningen skyndsamt arbetar fram en strategi och handlingsplan för att säkerställa kompetensförsörjningen av socialsekreterare och säkra upp en god arbetsmiljö bland socialsekreterare.

Av socialnämndens yttrande 2015-12-15, § 171, över motionen framgår att socialförvaltningen, liksom motionären, uppmärksammat problematiken och har i samarbete med kommunstyrelseförvaltningens personalavdelning arbetat fram en handlingsplan som bland annat innehåller förenklingar i arbetet mellan beställare och utförare samt ett uppdrag kring att se över möjligheterna för ökat administrativt stöd. Vidare att säkerställa ett stabilt samarbete kring praktikplatser.

Utöver detta har en översyn av lönestrukturen för socialsekreterare genomförts vilket lett till justering av ingångslöner för nyutexaminerade socialsekreterare och löneläget för socialsekreterarna.

Förvaltningens synpunkter

Kommunstyrelseförvaltningen har medverkat i framtagande av social-förvaltningens handlingsplan och kommer även att medverka i genomförandet av densamma. Vidare har kommunstyrelseförvaltningen uppdrag från kommundirektören och kommundirektörens ledningsgrupp att ta fram en kommunövergripande kompetensförsörjningsplan så att förvaltningarna på ett systematiserat och strukturerat sätt skall

kunna arbeta med framtida kompetensförsörjning i Haninge kommun. I det arbetet har socialsekreterare identifierats som en prioriterad yrkesgrupp.

Kommunstyrelseförvaltningen anser att motionen mot bakgrund av socialnämndens yttrande och förvaltningens egen redogörelse skall anses besvarad.

Underlag för beslut

Motionen

Socialnämnens yttrande 2015-12-15, § 171, inkl bilagor.

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige

Kommunfullmäktige beslutar

1. Motionen anses besvarad.

Överläggningar i kommunfullmäktige

Ordföranden yrkar att ärendet bordläggs.

Kommunfullmäktiges beslut

1. Ärendet bordläggs.

_____

Expedieras: Akt

För kännedom: Socialnämnden, motionären

HANINGE KOMMUNSTYRELSE
Kommunstyrelseförvaltningen
2015 -06- 05
Dnr KS 2015/274

Motion om att förbättra socialsekreterares arbetssituation och att öka attraktiviteten som arbetsgivare

Runt om i Sverige framkommer nu oron för bristen på socialsekreterare. Tjänstemän, fackförbund och även SKL bekräftar stora problem med socialsekreterarnas arbetssituation och svårigheter med att nyrekrytera personal. Enligt en rapport från Novus, som gjorts på uppdrag av Akademikerförbundet SSR, framgår det att hälften av alla socialsekreterare upplever att de inte kan hålla önskad kvalitet och rättsäkerhet i sina ärenden. I Stockholmsregionen råder en stor konkurrens mellan kommunerna i att hitta kvalificerade socialsekreterare.

Kommunledningen måste agera i denna fråga om vi ska kunna behålla kompetent personal och vara en attraktiv arbetsgivare. Viktiga instrument som lönenivå och interna karriärmöjligheter måste övervägas.

Vi vill att Socialförvaltningen tillsammans med personalavdelningen skyndsamt arbetar fram en strategi och handlingsplan för att säkerställa kompetensförsörjningen bland socialsekreterare.

Moderaterna i Haninge föreslår Kommunfullmäktige besluta

1. Att uppdra åt kommunstyrelsen att i samarbete med socialnämnden skyndsamt arbeta fram en handlingsplan för att säkerställa kompetensförsörjning av socialsekreterare och säkra upp en god arbetsmiljö bland socialsekreterare.

För Moderaterna i Haninge

Alexandra Anstrell (M)

HANINGE KOMMUNSTYRELSE
Kommunstyrelseförvaltningen
2015 -12- 28
Dnr. KS 2015/274

Dnr SN 2015/135

§ 171 Svar på remiss – Motion från Alexandra Anstrell (M) om att förbättra socialsekreterares arbetssituation och att öka attraktiviteten som arbetsgivare

Sammanfattning

Alexandra Anstrell (M) har inkommit med en motion som belyser oron över bristen på socialsekreterare och de stora problemen kring svårigheterna att nyrekrytera personal. Motionären menar att kommunledningen måste agera i denna fråga om Haninge ska kunna bibehålla kompetent personal och vara en attraktiv arbetsgivare. Socialförvaltningen behöver därför tillsammans med personalavdelningen arbeta fram en strategi och handlingsplan för att säkerställa kompetensförsörjningen. Förvaltningen har liksom motionären uppmärksammat problematiken och har därför nyligen tagit fram en handlingsplan tillsammans med personalavdelningen. Handlingsplanen innehåller bland annat förenklingar i arbetet mellan beställare och utförare samt ett uppdrag kring att se över möjligheterna för ökat administrativt stöd.

Underlag för beslut

- Tjänsteskrivelse – Svar på remiss - Motion från Alexandra Anstrell (M) om att förbättra socialsekreterares arbetssituation och att öka attraktiviteten som arbetsgivare

- Motion från Alexandra Anstrell (M) om att förbättra socialsekreterares arbetssituation och att öka attraktiviteten som arbetsgivare

Förslag till beslut

1. Socialnämnden godkänner förvaltningens svar.
2. Socialnämnden lämnar svaret till kommunfullmäktige.

Arbetsutskottets förslag till socialnämnden

Enligt förslag.

Socialnämndens beslut

1. Socialnämnden godkänner förvaltningens svar.
2. Socialnämnden lämnar svaret till kommunfullmäktige.

Expedieras: Akt

För verkställighet: Kommunfullmäktige

För kännedom:

Haninge kommun

Förvaltning	Dokumenttyp		Sida
Socialförvaltningen	Tjänsteskrivelse		1 (3)
Avdelning	Datum	Diarienummer	
Utvecklingsteamet	2015-11-17	SN 2015/135	
Handläggare			
Sofia Nordgren, utredare			

Svar på remiss - Motion om att förbättra socialsekreterares arbetssituation och att öka attraktiviteten som arbetsgivare (M)

Sammanfattning

Alexandra Anstrell (Moderaterna) har inkommit med en motion som belyser oron över bristen på socialsekreterare och de stora problemen kring svårigheterna att nyrekrytera personal. Motionären menar att kommunledningen måste agera i denna fråga om Haninge ska kunna bibehålla kompetent personal och vara en attraktiv arbetsgivare. Socialförvaltningen behöver därför tillsammans med personalavdelningen arbeta fram en strategi och handlingsplan för att säkerställa kompetensförsörjningen. Förvaltningen har liksom motionären uppmärksammat problematiken och har därför nyligen tagit fram en handlingsplan tillsammans med personalavdelningen. Handlingsplanen innehåller bland annat förenklingar i arbetet mellan beställare och utförare samt ett uppdrag kring att se över möjligheterna för ökat administrativt stöd.

Underlag för beslut

- Tjänsteskrivelse – Svar på remiss - Motion om att förbättra socialsekreterares arbetssituation och att öka attraktiviteten som arbetsgivare (M)
- Motion - Motion om att förbättra socialsekreterares arbetssituation och att öka attraktiviteten som arbetsgivare (M)

Förslag till beslut

1. Socialnämnden godkänner förvaltningens svar.
2. Socialnämnden lämnar svaret till kommunfullmäktige.

Siw Lideståhl, förvaltningschef
Anders Chronqvist, avdelningschef
Maria Timonen Porshage, avdelningschef

Bakgrund

Alexandra Anstrell (Moderaterna) har inkommit med motionen " Motion om att förbättra socialsekreterares arbetssituation och att öka attraktiviteten som arbetsgivare". I motionen belyses oron över bristen på socialsekreterare och de stora problemen kring svårigheterna att nyrekrytera personal. I Stockholmsregionen råder stor konkurens i att hitta kvalificerade socialsekreterare. Motionären menar att kommunledningen måste agera i denna fråga om Haninge ska kunna bibehålla kompetent personal och vara en attraktiv arbetsgivare. Socialförvaltningen behöver därför tillsammans med personalavdelningen arbeta fram en strategi och handlingsplan för att säkerställa kompetensförsörjningen.

I motionen föreslås kommunfullmäktige besluta:

1. Att uppdra åt kommunstyrelsen att i samarbete med socialnämnden skyndsamt arbeta fram en handlingsplan för att säkerställa kompetensförsörjning av socialsekreterare och säkra upp en god arbetsmiljö bland socialsekreterare.

Kommunfullmäktige har begärt att socialnämnden yttrar sig över motionen.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts inom utvecklingsteamet i samråd med avdelningarna Vuxen och Barn och unga.

Förvaltningens synpunkter

Socialförvaltningen i Haninge har i likhet med många andra kommuner i landet uppmärksammat den ansträngda situationen för socialsekreterare och konkurrensen om kvalificerad personal i storstadsregionerna. Diskussionen kring svårigheterna att behålla och rekrytera kompetent personal har främst gällt socialsekreterare som utreder barn- och ungdomsärenden, men förvaltningen anser att behovet av handlingsplan även berör andra avdelningar. Avdelningen barn och unga har därför tillsammans med personalavdelningen nyligen arbetat fram en handlingsplan för att kunna behålla, attrahera och rekrytera socialsekreterare. Handlingsplanen innehåller bland annat förenklingar i arbetet mellan beställare och utförare samt ett uppdrag kring att se över möjligheterna för ökat administrativt stöd. I handlingsplanen ingår även ett arbete för att kunna säkerställa ett

stabilt samarbete kring praktikplatser. Handlingsplanen kommer att implementeras på hela förvaltningen. Förvaltningen har utöver detta gjort en översyn av lönestrukturen och beslutat om höjd ingångslön för nyutexaminerade socialsekreterare. Utöver detta har det genomförts en översyn av den förvaltningsövergripande introduktionen för nyanställda.

Förvaltningen delar den oro över bristen på socialsekreterare som lyfts fram i motionen och anser att en handlingsplan är viktig för att kunna behålla och rekrytera kompetent personal. Då ett arbete med att ta fram en handlingsplan redan har påbörjats föreslås nämnden lämna förvaltningens tjänsteskrivelse som sitt yttrande över motionen.

Expedieras: Akt

För verkställighet: Kommunfullmäktige

För kännedom:

Haninge kommun

Socialförvaltningen

26 oktober 2015
Dnr SN 2015/135

Utvecklingsteamet
Sofia Nordgren

Socialnämnden

Yttrande över motion – Motion om att förbättra socialsekreterares arbetssituation och att öka attraktiviteten som arbetsgivare

Sammanfattning
Moderaterna har inkommit med en motion som belyser oron över bristen på socialsekreterare och de stora problemen kring svårigheterna att nyrekrytera personal. Motionären menar att kommunledningen måste agera i denna fråga om Haninge ska kunna bibehålla kompetent personal och vara en attraktiv arbetsgivare. Socialförvaltningen behöver därför tillsammans med personalavdelningen arbeta fram en strategi och handlingsplan för att säkerställa kompetensförsörjningen. Förvaltningen har liksom motionären uppmärksammat problematiken och har därför nyligen tagit fram en handlingsplan tillsammans med personalavdelningen. Handlingsplanen innehåller bland annat förenklingar i arbetet mellan beställare och utförare samt ett uppdrag kring att se över möjligheterna för ökat administrativt stöd.

Underlag för beslut
- Motion från Moderaterna
- Förvaltningens tjänsteskrivelse

Förslag till beslut

1. Socialnämnden lämnar förvaltningens tjänsteskrivelse till kommunfullmäktige som sitt yttrande över motionen.

Siw Lideståhl
förvaltningschef

Anders Chronqvist
avdelningschef
Vuxen

Maria Timonen Porshage
avdelningschef
Barn och unga

Bakgrund

Moderaterna har inkommit med motionen " Motion om att förbättra socialsekreterares arbetssituation och att öka attraktiviteten som arbetsgivare". I motionen belyses oron över bristen på socialsekreterare och de stora problemen kring svårigheterna att nyrekrytera personal. I Stockholmsregionen råder stor konkurens i att hitta kvalificerade socialsekreterare. Motionären menar att kommunledningen måste agera i denna fråga om Haninge ska kunna bibehålla kompetent personal och vara en attraktiv arbetsgivare. Socialförvaltningen behöver därför tillsammans med personalavdelningen arbeta fram en strategi och handlingsplan för att säkerställa kompetensförsörjningen.

I motionen föreslås kommunfullmäktige besluta:

1. Att uppdra åt kommunstyrelsen att i samarbete med socialnämnden skyndsamt arbeta fram en handlingsplan för att säkerställa kompetensförsörjning av socialsekreterare och säkra upp en god arbetsmiljö bland socialsekreterare.

Kommunfullmäktige har begärt att socialnämnden yttrar sig över motionen.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts inom utvecklingsteamet i samråd med avdelningarna LSS, Vuxen och Barn och unga.

Förvaltningens synpunkter

Socialförvaltningen i Haninge har i likhet med många andra kommuner i landet uppmärksammat den ansträngda situationen för socialsekreterare och konkurrensen om kvalificerad personal i storstadsregionerna. Diskussionen kring svårigheterna att behålla och rekrytera kompetent personal har främst gällt socialsekreterare som utreder barn- och ungdomsärenden, men förvaltningen anser att behovet av handlingsplan även berör andra avdelningar. Avdelningen barn och unga har därför tillsammans med personalavdelningen nyligen arbetat fram en handlingsplan för att kunna behålla, attrahera och rekrytera socialsekreterare. Handlingsplanen innehåller bland annat förenklingar i arbetet mellan beställare och utförare samt ett uppdrag kring att se över möjligheterna för ökat administrativt stöd. I handlingsplanen ingår även ett arbete för att kunna säkerställa ett stabilt samarbete kring praktikplatser. Handlingsplanen kommer att implementeras på hela förvaltningen. Förvaltningen har utöver detta gjort en översyn av lönestrukturen och beslutat om höjd ingångslön för nyutexaminerade socialsekreterare. Utöver detta har det genomförts en översyn av den förvaltningsövergripande introduktionen för nyanställda.

Förvaltningen delar den oro över bristen på socialsekreterare som lyfts fram i motionen och anser att en handlingsplan är viktig för att kunna behålla och rekrytera kompetent personal. Då ett arbete med att ta fram en handlingsplan

redan har påbörjats föreslås nämnden lämna förvaltningens tjänsteskrivelse som sitt yttrande över motionen.

Expedieras:

- Kommunfullmäktige
- Akten

Dnr KS 2015/326

§ 155 Motion från Henrik Svensson (SD) om förbättra bostadssituationen och vattenkvalitén i Haninge kommun

Sammanfattning

I motionen framhålls att sommarstugor i kustkommunerna i snabb takt omvandlas till permanentboenden. Detta anses medföra ökande problem med näringsläckage och dålig vattenkvalitet. Kostnaden för anslutning till det kommunala VA-nätet sägs också leda till att ungdomar får svårt att skaffa eget boende. I motionen läggs följande förslag för att åtgärda problemen.

Haninge kommun bör skicka ut information om LOVA-bidrag till samtliga skärgårdsfastigheter.

Kommunen bör anordna informationsmöten där olika LOVA-berättigade VA-lösningar diskuteras

Haninge bör, vid ett positivt LOVA-beslut, betala 10 % av den medfinansiering som krävs av den enskilde fastighetsägaren.

Haninge bör höja avbetalningstiden för kommunala lån tagna för att åtgärda enskilda avlopp från 10 till 15 år. Samtidigt bör räntan för lånet sänkas.

Haninge bör, för fastighetsägare yngre än 27 år, åka lånetiden till 20 år samt ytterligare sänka räntan.

Ärendet har remitterats till Södertörns- miljö- och hälsoskydds-förbund, som avstått från att yttra sig, och stadsbyggnadsnämnden. Stadsbyggnadsnämnden bedömer att punkt 1 och 2 i motionen redan är uppfyllda genom den VA-rådgivning som finns hos stadsbyggnads-förvaltningen. Vidare anser stadsbyggnadsnämnden att gällande villkor för kommunala lån är tillräckliga.

Förvaltningens synpunkter

Haninge kommun har under ett antal år haft en satsning på att samtliga enskilda avlopp i kommunen skall inspekteras. Under tre år inspekterades 4500 av totalt ca 9 000 enskilda avlopp. Inspektionerna av övriga avlopp sker enligt SMOHFs ordinarie

inspektionsschema. Ett stort antal enskilda avlopp fanns vara bristfälliga och krav på snabbt åtgärdande har ställts. Haninge kommun får därför sägas ha en god överblick över situationen. Eftersom hög skyddsnivå råder i stora delar av kommunen så har kommunen en strikt hållning då tillstånd för nya enskilda avloppsanläggningar ska ges. Haninge kommuns VA-plan pekar ut var det kommunala Va-nätet skall byggas ut och i vilken takt. Anslutning till det kommunala nätet är obligatorisk vilket leder till kostnader för enskilda hushåll.

I motionens punkt 1 föreslås att kommunen skickar ut informations-blad till alla fastighetsägare i kommunens skärgårdsområden i syfte att informera om möjligheten att söka LOVA-bidrag. Kommunstyrelse-förvaltningen konstaterar att LOVA- bidrag inte kan sökas för att åtgärda enskilda avloppsanläggningar. Detta strider mot det syfte som anges som mål för LOVA-satsningen. Enskilda fastighetsägare kan sluta sig samman i ideella organisationer, vilka i sin tur kan söka LOVA-medel. Hittills har inga medel beviljats för denna typ av åtgärder. Länsstyrelsen i Stockholms län har en budget på totalt 7 mnkr per år vilket ytterligare minskar möjligheten till bidrag för enskilda avlopp.

I punkt 2 uppmanas kommunen att arrangera möte för fastighetsägare i syfte att sprida kunskapen om LOVA-bidrag. Kommunstyrelse-förvaltningen anordnade under två år så kallade avloppslördagar där allmänheten gavs tillfälle till information med kommunens tjänstemän samt med ett stort antal entreprenörer i syfte att underlätta och påskynda åtgärdandet av bristfälliga avloppslösningar. Kommunen har nu inrättat en VA-rådgivning dit allmänheten kan vända sig för att för råd och kunskap i frågan.

Ett LOVA-bidrag kan maximalt omfatta 50 % av kostnaden för en beslutad åtgärd. I punkt 3 önskar motionsställaren att kommunen går in och stöttar med ytterligare 10 % för att underlätta för den bidrags-berättigade att genomföra åtgärden. Detta strider mot ”Lagen om allmänna vattentjänster” 24 §. Här framhålls att skattemedel inte får användas för att gynna enskilda medborgare utan att alla kostnader relaterade till avloppshanteringen ska vara avgiftsfinansierad. Anslutning till det kommunala nätet är

obligatorisk vilket leder till kostnader för enskilda hushåll enligt principen ”Förorenaren betalar”.

I punkterna 4 och 5 framhåller motionären lämpligheten i att, både öka tidsgränsen för kommunala lån som syftar till att koppla in sig på kommunens nät, samt att sänka räntesatserna för lånen. Detta i syfte att öka rörligheten på bostadsmarknaden samt att underlätta för ungdomar att skaffa eget boende med godkända avloppslösningar.

Stadsbyggnadsförvaltningen anser i sitt remissvar att 10 års återbetalningstid är tillräcklig och att räntan beräknas utifrån referensräntan (för närvarande 0 %) plus 2 % torde vara tillräckligt för att hjälpa fastighetsägare med begränsad ekonomi. Kommunstyrelseförvaltningen delar denna uppfattning och har även funnit att lånetiden styrs av VA-lagens 37§ som fastslår att återbetalningstiden maximalt får vara 10 år. Det ges inte heller lagligt utrymme för någon särbehandling av yngre medborgare.

Underlag för beslut

- Motion om förbättra bostadssituationen och vattenkvaliteten

- Remissvar , Södertörns miljö- och hälsoskyddsförbund, 2015-11-12

- Remissvar, Stadsbyggnadsnämnden, 2016-02-24 § 18

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige

Kommunfullmäktige beslutar

1. Motionen anses med hänvisning till kommunstyrelseförvaltningens redogörelse besvarad.

Överläggningar i kommunfullmäktige

Ordföranden yrkar att ärendet bordläggs.

Kommunfullmäktiges beslut

1. Ärendet bordläggs.

Expedieras: Akt

För kännedom: SBN, SMOHF

HANINGE KOMMUNSTYRELSE
Kommunstyrelseförvaltningen
2015 -07- 20
Dnr KS 2015/326

Sverigedemokraterna

Förbättra bostadssituationen och vattenkvalitén i Haninge kommun

Sommarstugor blir permanentboenden när Stockholmarna i snabb takt flyttar ut på landet och i skärgården. Men vatten- och avloppssystemen klarar inte belastningen. Resultatet blir läckande avlopp, brunnar som förorenas och magsjuka. Samtidigt stiger kostnaden för kommunerna. Varje år flyttar runt 1500 familjer i Stockholms län till ett sommarhus för att bo där permanent. Värmdö, Haninge, Nynäshamn och Norrtälje är kommuner som tampas med samma problem, att vatten- och avloppssystemen inte klarar av den höga belastningen. Bakterier och närsalter rinner rakt ut i naturen.

I Haninge pågår en ständig diskussion kring var man ska dra ut kommunalt vatten och avlopp. Men det är hushållen själva som får bekosta påkopplingen på det kommunala nätet, något som är obligatoriskt om det är draget till området. Prislappen landar på mellan 150 000 och 200 000 kronor, vilket ibland har lett till stora protester. Fastighetsägaren kan ta ett kommunalt lån för påkopplingen med en avbetalningsplan på max 10 år, och där räntan för lånet beräknas efter en s.k. referensränta plus 2 %. Referensräntan är 0 % för närvarande, satt den 1 januari 2015.

Samtidigt finns det ett bidrag som kommuner, ideella sammanslutningar eller en kombination av dessa kan ansöka om hos länsstyrelsen i det län kommunen tillhör. Bidraget heter LOVA och kan ges till lokala vattenvårdsprojekt. Dess syfte är att stödja lokala åtgärder som förbättrar havsmiljön. Främst vill man minska belastningen av näringsämnen i kusten. Stödet får maximalt uppgå till 50 procent av de bidragsberättigade kostnaderna inom projektet. T.ex. beviljades Haninge kommun i mars 2014 ett bidrag på 1 600 000 kr för en kretsloppsanpassad gemensamhetsanläggning för vatten och avlopp vid kyrkviken på Ornö.

Sverigedemokraterna arbetar för ett Sverige där vi värnar vår fantastiska och unika naturmiljö och tar vår del av ansvaret för de globala miljöproblemen. Ett annat problem är att alltför många, speciellt ungdomar, hindras på sin väg mot utbildning och arbete på grund av bristen på bostäder.

Sverigedemokraterna i Haninge kommun vill att Haninge kommun ska vara ett föredöme för andra kommuner när det gäller att vårda miljön. Sverigedemokraterna i Haninge kommun kommer genom denna motion även att öka rörligheten på bostadsmarknaden och kommer kunna ge människor, speciellt ungdomarna i kommunen, större möjligheter till ett eget boende. Dessutom hjälper denna motion Haninge kommun att vara en attraktiv tillväxtkommun genom att kunna locka till sig personer som tidigare bodde utanför kommunens gränser.

Sverigedemokraterna Henrik Svensson m.fl. yrkar därför att kommunfullmäktige beslutar,

1. **att** Haninge kommun skickar ut ett informationsblad om LOVA-bidraget till alla fastighetsägare i skärgårdsdelarna av kommunen (och att informationsbladet också innehåller information om punkt 3 i denna motion ifall punkt 3 bifalles).

2. **att** Haninge kommun ska anordna och inbjuda fastighetsägare i skärgårdsdelarna av kommunen till möten med syfte att hitta bättre vatten- och avloppslösningar för dessa fastighetsägare som kan förenas med LOVA-bidraget.

3. **att** Haninge kommun, då ett LOVA-bidrag har beviljats av Stockholms länsstyrelse, betalar 10 % av de bidragsberättigade kostnaderna som låg till grund för LOVA-bidraget. De extra 10 % behövs för att underlätta för fastighetsägarna att bättre kunna vårda miljön. De extra 10 % ska räknas så att det sammanlagda stödet kan bli maximalt 60 %.

4. **att** Haninge kommun, då en fastighetsägare ansöker om ett kommunalt lån för påkoppling till det kommunala vatten- och avloppsnätet, att den maximala avbetalningstiden kan höjas från 10 år till 15 år samt att räntan för lånet beräknas på referensräntan minus 0,5 %, vilket idag skulle innebära en ränta på 1,5 %. Detta görs för att öka rörligheten på bostadsmarknaden i Haninge kommun och för att Haninge kommun ska kunna locka till sig fler personer som i dagsläget bor utanför kommunens gränser.

5. **att** Haninge kommun, då en fastighetsägare som är bosatt i kommunen och som är yngre än 27 år vid ansökningstillfället, som ansöker om ett kommunalt lån för påkoppling till det kommunala vatten- och avloppsnätet, att den maximala avbetalningstiden kan höjas från 10 år till 20 år samt att räntan för lånet beräknas på referensräntan minus 1 %, vilket idag skulle innebära en ränta på 1 %, för att underlätta för ungdomar bosatta i kommunen att kunna skaffa ett eget boende.

Sverigedemokraterna i Haninge 2015-06-07.

Henrik Svensson

Kommunfullmäktigeledamot (SD)

HANINGE KOMMUNSTYRELSE
Kommunstyrelseförvaltningen
2016 -02- 22
Dnr. KS 2015/326

Dnr SBN 2015/371

§ 18 Motion från Sverigedemokraterna (SD) om bostadssituationen och vattenkvalitén i Haninge kommun, dnr KS 2015/326

Sammanfattning

Henrik Svensson (SD) har lämnat in rubricerad motion. I motionen föreslås kommunfullmäktige besluta att Haninge kommun

1.skickar ut informationsblad om LOVA-bidrag (bidrag från Länsstyrelsen till lokala vattenvårdsprojekt) till alla fastighetsägare bosatta i skärgården

2.anordnar och bjuder in till informationsmöten om enskilda vatten- och avloppslösningar och hur dessa kan förenas med LOVA-bidraget

3.betalar 10 % av de bidragsberättigande kostnaderna för LOVA-bidraget, förutsatt att LOVA-bidraget beviljats av Stockholms länsstyrelse.

4.förlänger avbetalningstiden för ett kommunalt lån för anslutning till det kommunala VA-nätet, från 10 år till 15 år, samt sänka referensräntan med 0,5 %.

5.förlänger avbetalningstiden för ett kommunalt lån för anslutning till det kommunala VA-nätet för fastighetsägare bosatta i kommunen som är yngre än 27 år, från 10 år till 20 år, samt sänka referensräntan med 1 %.

Förvaltningens synpunkter

Förvaltningen tycker att det är positivt att Henrik Svensson uppmärksammar vikten av fungerande vatten- och avloppslösningar för att uppnå för en förbättrad vattenmiljö.

Sedan hösten 2013 erbjuder Haninge kommun, tillsammans med Nynäshamns kommun, VA-rådgivning till fastighetsägare med enskild vatten- och avloppsförsörjning. VA-rådgivningen arrangerar återkommande öppna informationsmöten kvällstid samt besöker samfälligheter/föreningar som är intresserade av att lösa sitt VA gemensamt. Inom ramen för VA-rådgivningen informeras även om

LOVA-bidraget. Därför bedömer förvaltningen att punkt 1 och 2 redan är uppfyllda.

Det är varje enskild fastighetsägares ansvar att se till att ha en vatten- och avloppslösning som uppfyller miljölagstiftningens krav. Haninge kommun har i enlighet med beslutad VA-plan valt att erbjuda VA-rådgivning som stöd åt fastighetsägare med enskild VA-försörjning istället för att ge ekonomiska bidrag.

Förvaltningen anser att gällande möjlighet med kommunalt lån för anslutning till det kommunala VA-nätet, med en avbetalningsplan på 10 år och en ränta som beräknas utifrån en referensränta (för närvarande 0 %) plus 2 %, är tillräcklig för att underlätta betalning för fastighetsägare som av olika skäl har begränsad ekonomi. 2016 års VA-taxa innefattar halverad lägenhetsavgift för bostad mindre än 35 kvadratmeter vilket torde underlätta för ungdomar att skaffa eget boende.

Underlag för beslut

- Motion från Henrik Svensson (SD) om bostadssituationen och vattenkvalitén i Haninge kommun

Förslag till beslut

1. Stadsbyggnadsnämnden antar förvaltningens yttrande som sitt eget.

Trafik- och arbetsutskottets förslag till stadsbyggnadsnämnden

1. Stadsbyggnadsnämnden antar förvaltningens yttrande som sitt eget.

Kennerth Valtersson (SD) bifaller förvaltningens förslag.

Stadsbyggnadsnämndens beslut

1. Stadsbyggnadsnämnden antar förvaltningens yttrande som sitt eget.

Expedieras: Akt

För verkställighet: KF

För kännedom: Maria Jaki Borg, Hans Kristiansson

Dnr KS 2015/564

§ 156 Motion från Henrik Svensson (SD) om inköp och utplacering av hjärtstartare

Sammanfattning

Henrik Svensson (SD) skriver i rubricerad motion att Sverigedemokraterna i Haninge vill öka tryggheten hos kommuninvånarna och att medicinsk hjälp ska finnas till hands när det behövs. Kommenen får en allt större andel äldre och motionären anser därför att det är en god idé att köpa in fler hjärtstartare och placera ut dem på lämpliga ställen i kommunen.

Motionären föreslår därför att kommunfullmäktige beslutar

1. att kommunen utreder var det är lämpligt att förvara hjärtstartare där det inte finns hjärtstartare idag.

2. att kommunen köper in 10 stycken hjärtstartare och placerar ut dem på lämpliga ställen i kommunen.

Förvaltningens synpunkter

I Haninge kommun finns hjärtstartare utplacerade på ett flertal ställen. Bland annat finns det en hjärtstartare på varje våningsplan i kommunhuset. Utbildningsförvaltningen har hjärtstartare i centrala förvaltningens lokaler, på Centrum vux samt på några grundskolor. Kultur- och fritidsförvaltningen har hjärtstartare i Torvalla simhall, kulturhuset och i Jordbro kultur- och föreningshus. Södertörns brandförsvarförbund och kommunens ronderande väktare har hjärtstartare i sina fordon. Även Grannstöd, en ideell förening som kommunen sponsrar och samverkar med, har hjärtstartare i bilarna och alla förare utbildas i hjärt- och lungräddning.

Utöver de hjärtstartare som finns tillgängliga via kommunala verksamheter finns utrustningen även hos andra aktörer, exempelvis i Haninge centrum, i polis- och taxibilar och på hotell- och konferensanläggningar.

I Haninge kommun finns det alltså hjärtstartare utplacerade på ett flertal lämpliga ställen, både i kommunala lokaler och hos andra

aktörer där många människor rör sig samt i fordon som kör regelbundet och täcker stora områden i kommunen.

Allmän sjukvård är landstingets ansvar. Haninge kommun vill utöver landstingets resurser erbjuda en trygg och säker miljö ur både medborgar- och arbetsgivarperspektiv. Fortsatt utplacering av hjärtstartare sker utifrån verksamhetsutveckling och hur kommunala lokaler byggs och planeras.

Varje verksamhet gör själva bedömningen om behovet av hjärtstartare och bekostar eventuella inköp. Denna modell fungerar bra och det finns inte någon anledning att lägga ansvaret på central nivå.

Kommunstyrelseförvaltningen föreslår mot bakgrund av denna redogörelse att motionen avslås.

Underlag för beslut

Motionen.

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige

Kommunfullmäktige beslutar

1. Motionen avslås.

Överläggningar i kommunfullmäktige

Ordföranden yrkar att ärendet bordläggs.

Kommunfullmäktiges beslut

1. Ärendet bordläggs.

Expedieras: Akt

För kännedom: Motionären

HANINGE KOMMUNSTYRELSE
Kommunstyrelseförvaltningen
2015 -11- 23
Dnr. KS 2015/564

Sverigedemokraterna

Inköp och utplacering av hjärtstartare

Vi, Sverigedemokraterna i Haninge kommun, verkar för att öka tryggheten hos kommuninvånarna och att medicinsk hjälp ska finnas till hands när det behövs. Med tanke på att kommunen får en allt större andel äldre anser Sverigedemokraterna att det är en god idé för kommunen att köpa in fler hjärtstartare och placera ut dem på lämpliga ställen i kommunen.

En hjärtstartare, även kallad defibrillator, är en apparat som analyserar hjärtverksamheten och som kan skicka en elektrisk stöt till hjärtat. Det är den enda effektiva hjälpen vid plötsligt hjärtstopp. Hjärtat får en omstart och kan få en normal rytm igen. Tiden är kritisk, om hjärt-lungräddning och defibrillering med hjälp av hjärtstartare sätts in inom tre till fem minuter överlever 50 – 75 procent av de drabbade. Chansen att överleva minskar med tio procent för varje minut som går. En hjärtstartare analyserar hjärtrytmen och rekommenderar om en defibrillering ska ske. Man kan alltså inte göra fel. En hjärtstartare kostar mellan 11 000 kr - 16 000 kr att köpa in och är en liten investering för kommunen att göra med tanke på att en hjärtstartare kan rädda liv, inte bara en gång utan flera gånger.

Sverigedemokraterna Henrik Svensson m.fl. yrkar att kommunfullmäktige beslutar,

1. **att** kommunen utreder var det är lämpligt att förvara hjärtstartare där det inte finns hjärtstartare idag.

2. **att** kommunen köper in 10 stycken hjärtstartare och placerar ut dem på lämpliga ställen i kommunen.

Sverigedemokraterna i Haninge 2015-11-23.

Henrik Svensson

Kommunfullmäktigeledamot (SD)

Dnr KS 2015/414

§ 157 Motion från Henrik Svensson (SD) om solceller på kommunens byggnader

Sammanfattning

I en motion från Henrik Svensson (SD) vill Sverigedemokraterna verka för att kommunen skall värna om naturmiljö och ta sin del av ansvaret för de globala miljöproblemen och att kommunen skall vara ett föredöme för andra kommuner. Sverigedemokrateran föreslår i motionen att kommunfullmäktige beslutar om följande:

- kommunen undersöker vilka av kommunens byggnader som det skulle kunna installeras solceller på och därefter installerar kommunen solceller där

- kommunen ansöker om solcellsstöd via Länsstyrelsen i Stockholms län

- kommunen skall investera i solcellsanläggningar med ett årligt belopp innan bidrag på minst 2 miljoner kronor. När och om tiden kommer då kommunen producerar mer el än kommunen behöver ska kommunen undersöka till vilka kommunen kan sälja överskottsproduktionen av el

Motionen har remitterats till Tornberget. Tornberget har svarat att bolaget har ett mätbart mål i mål och budget 2016, att montera solceller där det är möjligt. Det förutsätter att en lönsamhetsberäkning (LCC-kalkyl) visar att det är lönsamt. Tornberget arbetar löpande med att undersöka vilka byggnader som har förutsättningar för solceller. När beslut fattas om ett solcellsprojekt gör Tornberget en ansökan om solcellsstöd via Länsstyrelsen.

Tornberget följer aktivt teknikutvecklingen och ekonomin inom området men med dagens elpriser och teknik är det svårt att få lönsamhet i solceller. Utvecklingen av solcellstekniken, minskad investeringskostnad och med ökat finansiellt stöd bedömer Tornberget att denna teknik är intressant i framtiden.

Förvaltningens synpunkter

Kommunen äger inte själva så många fastigheter. Det är Tornberget som äger och driver kommunens verksamhetslokaler. I remissvaret redogör Tornberget för att de aktivt arbetar med frågan om solcellsanläggningar och kommer också under 2016 att installera en anläggning på Fredrika Bremers tak. Kostnaden för denna anläggning är beräknad till 2 500 tkr och återbetalningstiden är beräknad till 11-13 år. Kalkylen bygger dock på ett högre elpris än dagens nivå. Tornberget anser också att denna investering ger en viktig erfarenhet inför framtida solcellsinstallationer.

I det fall kommunfullmäktige vill anslå medel för solcellsinvesteringar bör detta hanteras i samband med att kommunfullmäktige fastställer mål och budget för kommande år.

Med hänsyn till Tornbergets svar föreslår kommunstyrelseförvaltningen att motionen anses besvarad.

Underlag för beslut

- Motionen

- Protokoll Tornberget 2015-11-26 § 88

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige

Kommunfullmäktige beslutar:

1. Motionen anses besvarad.

Överläggningar i kommunfullmäktige

Ordföranden yrkar att ärendet bordläggs.

Kommunfullmäktiges beslut

1. Ärendet bordläggs.

Expedieras: Akt

För kännedom: Motionären, Tornberget

HANINGE KOMMUNSTYRELSE
Kommunstyrelseförvaltningen
2015 -09- 04
Dnr. KS 2015/414

Sverigedemokraterna

Solceller på kommunens byggnader

Vi, Sverigedemokraterna i Haninge kommun, verkar för att kommunen ska värna om vår fantastiska och unika naturmiljö och ta sin del av ansvaret för de globala miljöproblemen. Vi vill även att Haninge kommun ska vara ett föredöme för andra kommuner när det gäller att vårda miljön.

Solenergi är en av de renaste energikällor som finns och den är helt gratis. Enligt en studie utförd av forskare vid Brookhaven National Laboratory kan en övergång till solceller minska utsläppen av växthusgaser, partiklar och andra föroreningar med hela 89 - 98 procent i jämförelse med el från kraftverk som eldas med fossila bränslen. Därtill innebär installationer av solceller på byggnader ytterligare besparingar i energiåtgång genom att kraftöverföring över långa avstånd minimeras.
Solcellen omvandlar solljus direkt till elektrisk energi. Processen sker tyst, utan rörliga delar, utan bränsle och utan att någonting i solcellen förbrukas.

Sedan år 2009 finns det ett statligt stöd för installation av solceller. Kommunen kan ansöka om solcellsstöd via Länsstyrelsen och få ett ekonomiskt stöd på 20 % av installationskostnaderna upp till 1,2 miljoner kr i stöd per solcellssystem. Priset på solceller har halverats på mindre än tre år vilket gör denna investering ännu mer fördelaktig för kommunen.

Återbetalningstiden för kostnaden för en solcellsanläggning är med statligt solcellsstöd cirka 9 år räknat med ett elpris (spotpris) på 39 öre + elbolagets påslag inkl. elcert. 5,2 öre + energiskatt 29,3 öre + moms 18 öre + elöverföringsavgift (del av abbonemanget) 24 öre inkl. moms, summa 1,16 kr/kW. Med en effektgaranti på 25 år (solceller kan fungera felfritt längre än 25 år) kan kommunen räkna med gratis el i minst 16 år samtidigt som kommunen har bidragit till en renare miljö från första dagen då solcellsanläggningen tas i bruk.

Anna-Karin Hatt (C), IT- och energiminister (år 2011-2014) har sagt "Potentialen för solel i Sverige är stor, och den tekniska utvecklingen har gjort att det snabbt blivit allt mer lönsamt att satsa på solel också i vår nordliga del av världen."

Sverigedemokraterna Henrik Svensson m.fl. yrkar att kommunfullmäktige beslutar,

1. **att** kommunen undersöker vilka av kommunens byggnader som det skulle kunna installeras solceller på och därefter installerar kommunen solceller där.

2. **att** kommunen ansöker om solcellsstöd via Länsstyrelsen i Stockholms län.

3. **att** kommunen ska investera solcellsanläggningar med ett årligt belopp innan bidrag på minst 2 miljoner kronor. När och om tiden kommer då kommunen producerar mer el än kommunen behöver ska kommunen undersöka till vilka kommunen kan sälja överskottsproduktionen av el.

Sverigedemokraterna i Haninge 2015-08-09.

Henrik Svensson

Kommunfullmäktigeledamot (SD)

§ 88

Remissvar gällande solceller (bilaga)

Driftchef Urban Sundin redogör för utsänt ärende.

Sverigedemokraterna har gm kommunfullmäktigeledamot Henrik Svensson lämnat in en motion angående "Solceller på kommunens byggnader", dnr KS 2015/414.

Bakgrund
Sverigedemokraterna, Henrik Svensson m fl, yrkar att kommunfullmäktige beslutar:

1. Att kommunen undersöker vilka av kommunens byggnader som det skulle kunna installeras solceller på och därefter installerar kommunen solceller där.
2. Att kommunen ansöker om solcellsstöd via Länsstyrelsen i Stockholms län.
3. Att kommunen ska investera solcellsanläggningar med ett årligt belopp innan bidrag på minst 2 miljoner kronor. När och om tiden kommer då kommunen producerar mer el än kommunen behöver ska kommunen undersöka till vilka kommunen kan sälja överskottsproduktionen av el.

Tornbergets svar på motion

1. Tornberget undersöker löpande vilka byggnader som har förutsättningar för solceller. En lönsamhetsberäkning (LCC) för det specifika objektet utförs som beslutsunderlag.
2. När beslut fattats om ett solcellsprojekt, gör Tornberget en ansökan om solcellsstöd via Länsstyrelsen.
3. Tornberget överlåter till Haninge kommun att fatta beslut om att investera i solcellsanläggningar. När beslut fattats tas ett individuellt underlag fram som avgör den optimala storleken på solcellsanläggningen.

Sammanfattning
Tornberget har ett mätbart mål i bolagets mål- och budget för 2016, beslutad av styrelsen 2015-10-22 § 70, att montera "solceller där så är möjligt". Detta förutsatt att en LCC-kalkyl visar att det är lönsamt. Storleken på investeringen utgår ifrån varje byggnads specifika förutsättningar.

Det finns ett förslag till att installera en solcellsanläggning på Fredrika Bremergymnasiet 2016.

Tornberget följer aktivt upp teknikutvecklingen och ekonomisk utveckling inom området. Det kan röra sig om att lagra energi nattetid eller att sälja överskottsel tillbaka till nätet. Med den teknik och elpris som finns idag är ovan nämnda alternativ inte lönsamma, men utvecklingen går fort framåt på dessa områden.

Potential för solceller finns i vårt fastighetsbestånd. Utvecklingen av solcellstekniken, minskad investeringskostnad och ökat finansiellt stöd gör att denna teknik är intressant för framtiden.

Förslag till beslut:

Styrelsen beslutar att svara på remissen gällande solceller enligt förslag.

Styrelsen beslutar enligt ovan.

Dnr KS 2015/124

§ 158 Motion från Henrik Svensson (SD) om hjälp fler nödställda människor samtidigt som vi räddar den svenska välfärden

Sammanfattning

Motionären framför i motionen ”Hjälp fler nödställda människor samtidigt som vi räddar den svenska välfärden” (dnr KS 2015/124) att Haninge kommun ska särredovisa hur mycket pengar kommunen lägger på invandringen och flyktingmottagandet, presentera förslag på hur kommunen ska avsluta avtalet med Migrationsverket och redovisa för hur många flyktingar kommunen skulle kunna hjälpa genom UNHCR.

Kommunalrådsberedningens synpunkter

Diskussionen om invandring har i stor utsträckning präglat den allmänna debatten det senaste året. Många invånare i vår kommun anser att frågan är av stor vikt och detta ska bemötas med stor respekt vilket kommunledningen också gör.

Kommunledningen delar inte den bild motionären vill sätta och menar bestämt att frågan inte handlar om ekonomi, trots att Sverigedemokraterna de senaste åren försökt göra allt för att få debatten att handla om just ekonomi. Men låt oss trots det syna de ekonomiska argumenten.

Sverigedemokraterna presenterade i sin nationella budget för kommunerna en nedtrappad neddragning på det kommunala stödet som fullt ut skulle få effekt 2018 och omfatta 53 miljarder kronor. För Haninge kommuns del, beräknat på antal invånare 83 866 =5 383 kr, skulle det innebära ett intäktsbortfall på mellan 450 miljoner och 460 miljoner kronor per år från och med 2018. Till detta vill Sverigedemokraterna lokalt addera en skattesänkning på med ytterligare 13 öre förutom de 12 öre de röstade för, inför budget 2016, vilket motsvarar ytterligare ca 40-50 miljoner kronor per år.

Detta innebär om Sverigedemokraterna fick makten skulle Haninge kommun behöva skära bort nästan 500 miljoner kronor per år. Det

motsvarar 60 procent av alla pengar som går till grundskolan eller i princip hela förskolan. Gör vi samma jämförelse för äldreomsorgen betyder det -75 % av alla pengar som går till de äldres omsorg. Med en så snabb och drastisk urholkning av välfärdsverksamheterna i kommunen kan man knappast med hedern i behåll anse sig värna om skolan och äldreomsorgen.

Kommunledningen menar att Sverigedemokraterna driver en helt annan agenda. För dem handlar det inte egentligen om pengar, det handlar om något helt annat. Trots stora ansträngningar från Sverigedemokraternas sida lyser det igenom, det handlar helt enkelt om olika människosyn. Om att vissa människor inte borde vara här i Sverige för att de är ”främmande”, inte ”delar våra värderingar” eller för att de ”förstör vår kultur”. Motionsskrivaren skulle framstå som mer rakryggad och modig om denne lagt korten på bordet och vågade stå upp för att det inte handlar om pengar utan om att man tycker att vissa människor är mindre värda.

Människor som flyttar eller flyr till Sverige är en tillgång för landet och för vår kommun. För kommunledningen handlar det om att göra det som är värdigt och det som är rätt. Det handlar för oss om solidaritet och mänskliga rättigheter. Såväl Haninge kommun som andra kommuner och länder i Europa behöver ta sitt ansvar när det kommer flyktingar. Det är vår plikt som kommun och som medmänniskor att ge människor som söker asyl skydd och att ge ett så bra mottagande som möjligt.

Kommunledningen blundar dock inte för de utmaningar Haninge kommun står inför. Det handlar bland annat om att fler snabbt ska få lära sig svenska och få möjligheter till egen försörjning. Med ett eget jobb och kunskaper om hur vårt samhälle fungerar blir integrationen lättare. Det är vägen att säkra morgondagens välfärd.

Underlag för beslut

- Motion från Henrik Svensson (SD)

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige

Kommunfullmäktige beslutar

1. Motionen avslås.

Överläggningar i kommunfullmäktige

Ordföranden yrkar att ärendet bordläggs.

Kommunfullmäktiges beslut

1. Ärendet bordläggs.

Expedieras: Akt

För kännedom: Motionären

HANINGE KOMMUNSTYRELSE
Kommunstyrelseförvaltningen
2015 -04- 10
Dnr. KS 2015/124

Sverigedemokraterna

Hjälp fler nödställda människor samtidigt som vi räddar den svenska välfärden

På grund av att regeringen envist och på ett naivt sätt i många år har hållit fast vid en förlegad modell för att ta emot invandrare och flyktingar så raseras välfärden och brottsligheten skjuter i höjden. Ett överutnyttjande av bidragssystemet, "no go" zoner för polis/ambulans/brandkår och våldtäkter har tyvärr blivit vardagsmat. Enligt FN-organet UNODC har Sverige näst flest våldtäkter i hela världen. Bara i den lilla afrikanska landet Lesotho anmäls fler våldtäkter än här. Sverigedemokraterna anser att det är hög tid för alla politiska partier att komma samman och förändra våra lagar så vi kan vända denna dystra utveckling, att göra förändringar och förbättringar på riktigt.

Varför blev det så här?

Från slutet av 40-talet fram till på mitten av 70-talet skedde en omfattande arbetskrafts-invandring som svar på en direkt efterfrågan från den svenska industrin. Under de senaste 30 åren har däremot människor kommit till Sverige på grund av oroligheter i flera länder, men även samvetslösa bidragsturister har tagit sig hit för att Sverige har väldigt generösa mottagningsregler och ett ännu generösare bidragssystem. Under år 2013 invandrade 115 845 personer hit, lika många människor som det bor i en större svensk stad, till en kostnad av 50 miljarder kr till 250 miljarder kr, beroende på hur man räknar.

Att blunda för problem är ingen lösning!

Det krävs ingen raketforskare för att förstå att Sverige kan inte behålla sin tidigare världsberömda välfärd/sjukvård/äldrevård/skola m.m. och hålla tryggt på gator och torg om vi inte tillsammans gör något åt denna situation. Invandring och ett flyktingmottagande i en mindre skala är inget problem, men att låta så många som över 100 000 personer komma hit varje år skapar tyvärr problem. Sverige, och inget annat land i världen som har Sveriges storlek heller, är rustat för att ta emot så många människor på så kort tid. Varför det har gått så här långt är för att invandringens kostnader är en tabubelagd fråga som sällan tas upp till diskussion.

Vad är den förlegade modellen?

Att våra skattemedel används för att försörja ett fåtal flyktingar/invandrare som lyckas ta sig hit genom att riskera sina liv via kriminella människosmugglare. För samma peng skulle vi i stället kunna hjälpa många fler flyktingar i oroliga delar av världen, i deras närområde via t.ex. UNHCR (FN:s flyktingsorgan). Utgångspunkten måste väl ändå vara att vi vill hjälpa så många människor som möjligt med de resurser Sverige har till förfogande? Men det gör inte Sverige idag tyvärr.

Det är även värt att notera att stora kostnader för invandringen och flyktingmottagandet betalas inte av kommunen utan av landstinget och staten. Genomsnittskonsumtionen (kostnaden) av välfärdstjänster för bl.a. barndom, sjukdom, arbetslöshet, funktionsnedsättning och ålderdom är för en invandrare/flykting 2-3 ggr större än för en inrikes född.

Vad kan Haninge kommun göra?

Haninge kommun kan kartlägga och redovisa i detalj hur mycket pengar kommunen spenderar varje år som följd av invandringen och flyktingmottagandet till kommunen. Vad kostar årligen t.ex. den kommunala SFI-undervisningen i material, personal och lokalkostnader? Hur mycket betalar kommunen ut i försörjningsstöd till invandrare och flyktingar varje år? Hur stora är kostnaderna för flyktingmottagandet (bostad, personal, gymkort, SL-kort, mobiltelefoner m.m.)? I stället för att spendera kommuninvånarnas skattemedel (och statens skattemedel via bl.a. Migrationsverket) för att försörja ett fåtal invandrare och flyktingar här, till en med stor sannolikhet framtid i utanförskap och livslångt bidragsberoende, kan Haninge kommun bestämma att hjälpa många fler flyktingar i deras närområde, där sedan flyktingarna lättare kan återvända hem när krisen är över.

Sverigedemokraterna Henrik Svensson m.fl. yrkar därför att kommunfullmäktige beslutar,

1. **att** Haninge kommun ska årligen i detalj kartlägga och redovisa för kommunfullmäktige hur mycket pengar kommunen spenderar som följd av invandringen och flyktingmottagandet till kommunen.

2. **att** Haninge kommun ska utreda och presentera för kommunfullmäktige hur kommunen på bästa sätt kan avsluta avtalet med Migrationsverket för mottagandet av flyktingar.

3. **att** Haninge kommun ska utreda och presentera för kommunfullmäktige hur många flyktingar kommunen skulle kunnat hjälpa genom UNHCR, för samma peng som kommunen spenderat under redovisat år på invandringen och flyktingmottagandet i kommunen.

Sverigedemokraterna i Haninge 2015-03-08.

Henrik Svensson

Kommunfullmäktigeledamot (SD)

Haninge kommun

Dnr KS 2016/109

§ 159 Förteckning över motioner som inte har slutbehandlats

Sammanfattning

Enligt § 33 i kommunfullmäktiges arbetsordning ska motioner som inte har slutbehandlats redovisas två gånger årligen. Redovisningen ska ske på fullmäktiges sammanträde i april/maj och oktober.

Enligt 5 kap 33 § kommunallagen bör en motion beredas så att fullmäktige kan fatta beslut inom ett år från det att motionen väcktes.

För närvarande finns 42 motioner som inte har slutbehandlats. 9 av dessa motioner bordlades vid fullmäktiges sammanträde 2016-03-21. Ytterligare 7 motioner förväntas behandlas av kommunstyrelsen 2016-04-04. Därmed förväntas 16 av de 42 obehandlade motionerna behandlas vid kommunfullmäktiges sammanträde 2016-04-18.

Underlag för beslut

- Förteckning över motioner som inte har slutbehandlats, reviderad 2016-03-23.

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige

Kommunfullmäktige beslutar

1. Förteckningen över motioner som inte har slutbehandlats läggs till handlingarna.

Kommunfullmäktiges beslut

1. Förteckningen över motioner som inte har slutbehandlats läggs till handlingarna.

Expedieras: Akt

Haninge kommun

Kommunstyrelseförvaltningen

2016-03-24
Dnr KS 2016/109

Förteckning över motioner som inte har slutbehandlats

Dnr	Inkommen	Anmäld i KF	Aktuell status
KS 2015/37 Motion om projekt för fler bostäder åt flyktingar Mattias Bernhardsson (RS)	2015-02-06	2015-02-09	Remissvar har inkommit från SN. Bereds inom kommunstyrelseförvaltningen.
KS 2015/58 Motion om nej till monopol vid diplomering för rättvis handel och etisk konsumtion Tobias Hammarberg (FP)	2015-02-27	2015-03-02	Bordlades vid KF:s sammanträde 2016-03-21. Förväntas behandlas av KF 2016-04-18.
KS 2015/62 Motion om ändring i fullmäktiges arbetsordning Martina Mossberg (M)	2015-02-27	2015-03-02	Förväntas behandlas av KS 2016-04-04 och KF 2016-04-18.
KS 2015/118 Motion om att utveckla kvalitetsdeklarerade tjänster till kommunala tjänstegarantier Marie Litholm (KD)	2015-04-10	2015-04-13	Bereds inom kommunstyrelseförvaltningen.
KS 2015/122 Motion om att fira 2016 som ett frihetsår för yttrande- och tryckfrihet Tobias Hammarberg (FP) och Pia Lublin (FP)	2015-04-10	2015-04-13	Remissvar har inkommit från KOFN och MR-beredningen. Bereds inom kommunstyrelseförvaltningen.
KS 2015/124 Motion om att hjälpa fler nödställda människor och samtidigt rädda den svenska välfärden Henrik Svensson (SD)	2015-04-10	2015-04-13	Förväntas behandlas av KS 2016-04-04 och KF 2016-04-18.

Dnr	Inkommen	Anmäld i KF	Aktuell status
KS 2015/219 Motion om att informera bättre om hjälp till utsatta Alexandra Anstrell (M)	2015-05-07	2015-05-11	Bordlades vid KF:s sammanträde 2016-03-21. Förväntas behandlas av KF 2016-04-18.
KS 2015/220 Motion om att införa LOV-tjänster på hemsänd mat Marie Litholm (KD) och Suzanne Enman (KD)	2015-05-07	2015-05-11	Remissvar har inkommit från ÄN. Bereds inom kommunstyrelseförvaltningen.
KS 2015/231 Motion om hantering av oförutsedda kostnadsökningar för vinterväghållning Sven Gustafsson (M)	2015-05-08	2015-05-11	Bordlades vid KF:s sammanträde 2016-03-21. Förväntas behandlas av KF 2016-04-18.
KS 2015/248 Motion om åtgärder för att motverka mäns våld mot kvinnor och förtryck i hederns namn Mattias Bernhardsson (RS)	2015-05-21	2015-06-10	Remissvar har inkommit från GFN, GVN, SN och Haninge Bostäder. Bereds inom kommunstyrelseförvaltningen.
KS 2015/266 Motion om att öka tryggheten för Haningeborna Henrik Svensson (SD)	2015-06-04	2015-06-10	Bordlades vid KF:s sammanträde 2016-03-21. Förväntas behandlas av KF 2016-04-18.
KS 2015/268 Motion om effektivisering av kommunens verksamheter - transporter och logistik Henrik Svensson (SD)	2015-06-04	2015-06-10	Bordlades vid KF:s sammanträde 2016-03-21. Förväntas behandlas av KF 2016-04-18.
KS 2015/269 Motion om effektivisering av kommunens verksamheter - de nyanlända och flyktingarna Henrik Svensson (SD)	2015-06-04	2015-06-10	Remissvar har inkommit från SN. Bereds inom kommunstyrelseförvaltningen.

Dnr	Inkommen	Anmäld i KF	Aktuell status
KS 2015/271 Motion om effektivisering av kommunens verksamheter – SFI Henrik Svensson (SD)	2015-06-04	2015-06-10	Bordlades vid KF:s sammanträde 2016-03-21. Förväntas behandlas av KF 2016-04-18.
KS 2015/273 Motion om att förbättra skolelevernas inlärning och resultat Henrik Svensson (SD)	2015-06-04	2015-06-10	Bordlades vid KF:s sammanträde 2016-03-21. Förväntas behandlas av KF 2016-04-18.
KS 2015/274 Motion om att förbättra socialsekreterares arbetssituation och att öka attraktiviteten som arbetsgivare Alexandra Anstrell (M)	2015-06-05	2015-06-10	Förväntas behandlas av KS 2016-04-04 och KF 2016-04-18.
KS 2015/310 Motion om kommunalt pris och utmärkelse till medborgare som har agerat med civilkurage Henrik Svensson (SD)	2015-06-26	2015-09-07	Bordlades vid KF:s sammanträde 2016-03-21. Förväntas behandlas av KF 2016-04-18.
KS 2015/326 Motion om att förbättra bostadssituationen och vattenkvalitén i Haninge kommun Henrik Svensson (SD)	2015-07-20	2015-09-07	Förväntas behandlas av KS 2016-04-04 och KF 2016-04-18.
KS 2015/360 Motion om att låta alla Haninges barn idrotta Tobias Hammarberg (FP) och Pia Lublin (FP)	2015-08-20	2015-09-07	Remissvar har inkommit från SN. Bereds inom kommunstyrelseförvaltningen.
KS 2015/409 Motion om byggande av ungdomsbostäder på fastigheten Söderbymalm	2015-09-01	2015-09-07	Bereds inom kommunstyrelseförvaltningen.

Dnr	Inkommen	Anmäld i KF	Aktuell status
3:466 i Handen Joachim Krylborn (KD)			
KS 2015/412 Motion om Skutans gård Martina Mossberg (M) och Joakim Goding (M)	2015-09-04	2015-09-07	Förväntas behandlas av KS 2016-04-04 och KF 2016-04-18.
KS 2015/413 Motion om spelmissbruk Henrik Svensson (SD)	2015-09-04	2015-09-07	Remissvar har inkommit från SN. Bereds inom kommunstyrelseförvaltningen.
KS 2015/414 Motion om solceller på kommunens byggnader Henrik Svensson (SD)	2015-09-04	2015-09-07	Förväntas behandlas av KS 2016-04-04 och KF 2016-04-18.
KS 2015/445 Motion om att låta skolköken laga god och näringsriktig mat till äldre Marie Litholm (KD) och Suzanne Enman (KD)	2015-09-23	2015-10-12	Remissvar har inkommit från GFN, GVN och ÄN. Bereds inom kommunstyrelseförvaltningen.
KS 2015/480 Motion om fall- och skadeprevention Henrik Svensson (SD)	2015-10-09	2015-10-12	Remissvar har inkommit från SBN, ÄN och Tornberget. Bereds inom kommunstyrelseförvaltningen.
KS 2015/484 Motion om anhörigstöd Henrik Svensson (SD)	2015-10-14	2015-11-09	Remitterad till ÄN.
KS 2015/532 Motion om familjecentral i Vega Marie Litholm (KD)	2015-11-04	2015-11-09	Remitterad till SN.

Dnr	Inkommen	Anmäld i KF	Aktuell status
KS 2015/534 Motion om minskad köttkonsumtion för klimat och hälsa Samuel Skånberg (V)	2015-11-05	2015-11-09	Bordlades vid KF:s sammanträde 2016-03-21. Förväntas behandlas av KF 2016-04-18.
KS 2015/564 Motion om inköp och utplacering av hjärtstartare Henrik Svensson (SD)	2015-11-23	2015-12-07	Förväntas behandlas av KS 2016-04-04 och KF 2016-04-18.
KS 2015/567 Motion om revidering av policy för sociala företag Marie Litholm (KD)	2015-11-25	2015-12-07	Remitterad till SN och Samordningsförbundet Östra Södertörn. Remissvar har inkommit från SN.
KS 2015/586 Motion om översyn och tydliga riktlinjer för uthyrning av kommunens lokaler Pia Lublin (L) och Jeanette Hellmark (L)	2015-12-04	2015-12-07	Remitterad till GFN, GVN, KOFN, ÄN och Tornberget.
KS 2015/587 Motion om strategi för att bemöta våldsbejakande extremism Tobias Hammarberg (L), Martina Mossberg (M) och Marie Litholm (KD)	2015-12-04	2015-12-07	Remitterad till GVN, KOFN och SN.
KS 2015/593 Motion om utträde ur Mälardalsrådet Martina Mossberg (M)	2015-12-04	2015-12-07	Bereds inom kommunstyrelseförvaltningen.
KS 2015/594 Motion om träffpunkt på Muskö Sedat Dogru (M)	2015-12-04	2015-12-07	Remitterad till ÄN.

Dnr	Inkommen	Anmäld i KF	Aktuell status
KS 2016/88 Motion om att införa äldreboendegaranti Marie Litholm (KD) och Suzanne Enman (KD)	2016-02-10	2016-02-15	Remitterad till ÄN.
KS 2016/98 Motion om sexuella trakasserier i skolan Tobias Hammarberg (L) och Pia Lublin (L)	2016-02-12	2016-02-15	Remitterad till GFN och GVN.
KS 2016/99 Motion om ett minnesträd för Pela och Fadime Tobias Hammarberg (L) och Pia Lublin (L)	2016-02-12	2016-02-15	Remitterad till KOFN, SBN och MR-beredningen.
KS 2016/103 Motion om fler familjehem Alexandra Anstrell (M)	2016-02-12	2016-02-15	Remitterad till SN.
KS 2016/150 Motion om förbud mot vilda djur på cirkusar i Haninge kommun Samuel Skånberg (V)	2016-03-18	2016-03-21	Anmäld i KF.
KS 2016/151 Motion om kollektivavtalsliknande villkor i upphandling Samuel Skånberg (V)	2016-03-18	2016-03-21	Anmäld i KF.
KS 2016/152 Motion om att förbättra folkhälsan i Haninge kommun Marie Litholm (KD)	2016-03-18	2016-03-21	Anmäld i KF.
KS 2016/153 Motion om trygga villkor för ensamkommande barn	2016-03-18	2016-03-21	Anmäld i KF.

Dnr	Inkommen	Anmäld i KF	Aktuell status
Tobias Hammarberg (L)			

Haninge kommun

Förvaltning	Dokumenttyp		Sida
Kommunstyrelseförvaltningen	Recit		1 (2)
Avdelning/Enhet	Datum	Diarienummer	
Kansliavdelningen	2016-03-23	KS 2016/109	
Handläggare			
Rebecca Band, biträdande kommunjurist			

Förteckning över motioner som inte har slutbehandlats

Sammanfattning

Enligt § 33 i kommunfullmäktiges arbetsordning ska motioner som inte har slutbehandlats redovisas två gånger årligen. Redovisningen ska ske på fullmäktiges sammanträde i april/maj och oktober.

Enligt 5 kap 33 § kommunallagen bör en motion beredas så att fullmäktige kan fatta beslut inom ett år från det att motionen väcktes.

För närvarande finns 42 motioner som inte har slutbehandlats. 9 av dessa motioner bordlades vid fullmäktiges sammanträde 2016-03-21. Ytterligare 7 motioner förväntas behandlas av kommunstyrelsen 2016-04-04. Därmed förväntas 16 av de 42 obehandlade motionerna behandlas vid kommunfullmäktiges sammanträde 2016-04-18.

Underlag för beslut

- Förteckning över motioner som inte har slutbehandlats, reviderad 2016-03-23.

Förslag till beslut

Kommunfullmäktige beslutar

1. Förteckningen över motioner som inte har slutbehandlats läggs till handlingarna.

_____

Bengt Svenander
Kommundirektör

Niklas Näslund
Kanslichef

Haninge kommun

Expedieras: Akt

Haninge kommun

Beslutande organ	Dokumenttyp	Sida
Kommunfullmäktige	Protokollsutdrag	1 (1)
	Sammanträdesdatum 2016-04-18	

Dnr KS 2016/110

§ 160 Förteckning över medborgarförslag som inte har slutbehandlats

Sammanfattning

Enligt 36 § i kommunfullmäktiges arbetsordning ska medborgarförslag som inte har slutbehandlats redovisas två gånger årligen. Redovisningen ska ske på fullmäktiges sammanträde i april/maj och oktober.

Enligt 6 kap 27a § kommunallagen bör ett medborgarförslag handläggas så att ärendet kan avgöras inom ett år från det att förslaget väcktes i fullmäktige.

För närvarande finns 33 medborgarförslag som inte har slutbehandlats.

Underlag för beslut

- Förteckning över medborgarförslag som inte har slutbehandlats, 2016-03-22

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige

Kommunfullmäktige beslutar

1. Förteckningen över medborgarförslag som inte har slutbehandlats läggs till handlingarna.

Kommunfullmäktiges beslut

1. Förteckningen över medborgarförslag som inte har slutbehandlats läggs till handlingarna.

Expedieras: Akt

Haninge kommun

Kommunstyrelseförvaltningen

2016-03-22

Dnr KS 2016/110

Förteckning över medborgarförslag som inte har slutbehandlats

Dnr och rubrik	Inkom	Anmält i KF	Aktuell status
KS 2015/201 Medborgarförslag om att tillåta boende i Norrby att söka bygglov	2015-04-29	2015-05-11	Överlämnat till SBN för beslut.
KS 2015/232 Medborgarförslag om förbättrad ingång till Hagaskolan från Skansvägen	2015-05-11	2015-06-08	Överlämnat till SBN för beslut
KS 2015/236 Medborgarförslag om att förbättra Torfastledens nya gång- och cykelbana	2015-05-12	2015-06-08	Överlämnat till SBN för beslut
KS 2015/253 Medborgarförslag om trafikmiljön i Vendelsö	2015-05-27	2015-06-08	Överlämnat till SBN för beslut.
KS 2015/339 Medborgarförslag om att anlägga en gång/cykelväg längs bäcken som rinner mellan Åby områdena och Hanveden och österut om gamla Nynäsvägen	2015-07-29	2015-09-07	Överlämnat till SBN för beslut.
KS 2015/467 Starta och driv en träffpunkt på Muskö	2015-10-02	2015-10-12	Överlämnat till ÄN för beslut.
KS 2015/507 Utred hur trafiksituationen kring avfarten/påfarten Nynäsvägen/Gudöbroleden kan göras säkrare samt få en större kapacitet	2015-10-28	2015-11-09	Överlämnat till SBN för beslut.
KS 2015/553 Lägg konstgräs på	2015-11-13	2015-12-07	Överlämnat till KOFN för

Dnr och rubrik	Inkom	Anmält i KF	Aktuell status
Måsöskolans grusplan			beslut.
KS 2015/557 Låt Fredrika Bremergymnasiet få ta över huset som ligger på Malmvägen	2015-11-17	2015-12-07	Överlämnat till KS för beslut.
KS 2015/584 Förbättra busstrafiken mellan Vega och Gullmarsplan	2015-12-04	2015-12-07	Överlämnat till KS för beslut.
KS 2015/595 Bygg mer i Haninge	2015-12-07	2016-02-15	Överlämnat till KS för beslut.
KS 2015/596 Bygg en ny avfart till Tungelsta	2015-12-07	2016-02-15	Överlämnat till KS för beslut.
KS 2015/597 Fler lokaler för företag i Haninge	2015-12-07	2016-02-15	Överlämnat till KS för beslut.
KS 2015/608 Flexiblare studier på komvux	2015-12-09	2016-02-15	Överlämnat till GVN för beslut.
KS 2016/17 Tidsbegränsning på parkeringen vid Sågen – Norrbyvägen	2016-01-05	2016-02-15	Överlämnat till SBN för beslut.
KS 2016/22 Ge medlemmarna i Godsägarvägens samfällighetsförening ett förordnande om kontrollavgift vid olovlig parkering	2016-01-05	2016-02-15	Överlämnat till SBN för beslut.
KS 2016/23 Infrastrukturen i Vega	2016-01-06	2016-02-15	Överlämnat till SBN för beslut.
KS 2016/32 Göra allvar av talet om att förbättra snöröjningen	2016-01-13	2016-02-15	Överlämnat till SBN för beslut.
KS 2016/43 Pulkabacke, fritidsgård och fler bussturer i Vega	2016-01-19	2016-02-15	Överlämnat till KS och KOFN för beslut.

Dnr och rubrik	Inkom	Anmält i KF	Aktuell status
KS 2016/44 Utöka trafiken för buss 810	2016-01-20	2016-02-15	Överlämnat till KS för beslut.
KS 2016/54 Bygg en ny simhall med 50 m bassäng	2016-01-27	2016-02-15	Överlämnat till KOFN för beslut.
KS 2016/56 Bygg ett eller flera ålderdomshem snarast	2016-01-28	2016-02-15	Överlämnat till ÄN för beslut.
KS 2016/57 Diskutera ekonomiska villkor för att SPF ska kunna fortsätta sin matlagningskurs i Brandbergens skolkök	2016-01-31	2016-02-15	Överlämnat till GFN för beslut.
KS 2016/83 Rusta upp vägen till Tornbergets naturvårdsområde	2016-02-08	2016-02-15	Överlämnat till KOFN för beslut.
KS 2016/84 En inhägnad hundrastplats i Tungelsta	2016-02-08	2016-02-15	Överlämnat till SBN för beslut.
KS 2016/95 Stort behov av förbättringar av elljusspåret i Vendelsö	2016-02-10	2016-02-15	Överlämnat till KOFN för beslut.
KS 2016/107 Lägg det tillfälliga flyktingboendet i kommunens tomma stora röda hus, Rudandan, vid nedre Rudan	2016-02-15	2016-03-21	Överlämnat till KS för beslut.
KS 2016/113 Insatser för trivsel och trygghet i Norrby i samarbete med de boende	2016-02-22	2016-03-21	Överlämnat till SBN för beslut.
KS 2016/127 Laga halalkött separat stället för vegetarisk mat till våra barn	2016-02-28	2016-03-21	Överlämnat till GFN för beslut.
KS 2016/130 Datorer som ett naturligt	2016-03-01	2016-03-21	Överlämnat till GFN för beslut.

Dnr och rubrik	Inkom	Anmält i KF	Aktuell status
verktyg i lärandet inom kommunens skolor			
KS 2016/137 Bygg en hundrastgård i Västerhaninge på Ribbysidan	2016-03-07	2016-03-21	Överlämnat till SBN för beslut.
KS 2016/138 Ny standard vid nyanläggning och ombyggnad av gångvägar	2016-03-08	2016-03-21	Överlämnat till SBN för beslut.
KS 2016/143 Kvarnbäcksskolans fotbollsplan får konstgräs med nya mål och sittbänkar vid sidan av planen	2016-03-10	2016-03-21	Överlämnat till KOFN för beslut.

Haninge kommun

Beslutande organ	Dokumenttyp	Sida
Kommunfullmäktige	Protokollsutdrag	1 (1)
	Sammanträdesdatum 2016-04-18	

Dnr KS 2016/5

§ 161 Befrielse från uppdrag

Inga avsägelser har inkommit till kansliet.

Utdragsbestyrkande

Haninge kommun

Beslutande organ
Kommunfullmäktige

Dokumenttyp
Protokollsutdrag

Sida
1 (1)

Sammanträdesdatum
2016-04-18

Dnr KS 2016/5

§ 162 Val till vissa uppdrag, tidigare bordlagda

Inga bordlagda val föreligger.

Utdragsbestyrkande

Haninge kommun

Beslutande organ
Kommunfullmäktige

Dokumenttyp
Protokollsutdrag

Sida
1 (1)

Sammanträdesdatum
2016-04-18

Dnr KS 2016/5

§ 163 Val till vissa uppdrag

Inga nya val föreligger.

Utdragsbestyrkande

Dnr KS 2016/154

§ 167 Svar på interpellation från Sara Sixten (M) om Haninges förskolors större barngrupper och minskad personaltäthet

Förslag till beslut

1. Interpellationen är besvarad.

Överläggningar i kommunfullmäktige

Ordföranden yrkar att ärendet bordläggs.

Kommunfullmäktiges beslut

1. Ärendet bordläggs.

Expedieras: Akt

HANINGE KOMMUNSTYRELSE
Kommunstyrelseförvaltningen
2016 -03- 17
Dnr.....KS 2016/154

Interpellation om Haninges förskolors större barngrupper och minskad personaltäthet till Grund och förskolenämndens ordförande Maria Fägersten (S)

Grund- och förskolenämnden har vid sitt sammanträde 24 februari 2016 beslutat att utöka tiden på förskolan för barn vars föräldrar är hemma, arbetslös, sjuk eller föräldraledig. Det lagstadgade är 15 timmar i veckan, Haninge har haft 25 timmar under ett antal år och nu har den rödgröna minoriteten utökat det till 30 timmar per vecka. I de styrandes politiska plattform 2015-2018 kan vi läsa att "Det behövs en högre personaltäthet för att minska barngrupperna" Vidare kan vi också läsa att "fler högskoleutbildade pedagoger behövs" Vi Moderater tror verkligen att utbildning lönar sig och att ha fler förskolelärare i våra verksamheter utvecklar och ger högre kvalité. Däremot är vi Moderater inte naiva och tror att det är gratis. Inte heller att öka personaltätheten är gratis. Vi är mycket förbryllade över beslutet styret i Haninges skolor med Maria Fägersten (S) i spetsen har tagit. För mer förskola åt alla kostar naturligtvis. Om fler barn ska vara på förskolan fler timmar per vecka kräver detta att förskolorna kan behöva ändra bemanning. Om förskolorna inte får mer pengar att finansiera de utökade barntimmarna måste den kostnaden naturligtvis tas från annat på förskolan alternativt blir det utökat antal barn per pedagog. I en bransch där det är svårrekryterat med högskoleutbildad personal, där Haninge redan idag ligger under genomsnittet i länet vad gäller antal barn per pedagog och där personal redan idag har en hög arbetsbelastning tycker vi Moderater att detta är helt fel väg att gå.

Jag vill ställa följande frågor till Grund och förskole nämndens ordförande Maria Fägersten (S)

1. Hur har du för avsikt att fullfölja er politiska plattform med minskade barngrupper och ökad personaltäthet?
2. Om konsekvensen av ert beslut innebär ökad arbetsbelastning, ökade barngrupper och minskad personaltäthet, är du Maria Fägersten (S) då beredd att ompröva ditt beslut i denna fråga?
3. Har du Maria Fägersten (S) för avsikt att tillföra extra medel till förskolorna på grund av detta beslut så att de har kostnadstäckning för de ökade barntimmarna?
4. Hur ska du Maria Fägersten (S) säkerställa visionen i Haninges personalpolitiska program om att vi ska vara kommunsveriges bästa arbetsgivare när arbetsbelastningen för förskolorna ökar?
5. Hur avser du att säkra tillgången på kompetenta förskollärare i Haninge och att de vill stanna kvar och utvecklas vidare här i Haninge?

För Moderaterna i Haninge

Sara Sixten

Sara Sixten (M)

HANINGE KOMMUNSTYRELSE
Kommunstyreiseförvaltningen
2016 -04- 12
Dnr. KS 2016/154

12 april 2016

Maria Fägersten (S)
Grund- och förskolenämndens ordförande

Kommunfullmäktige

Personaltäthet och gruppstorlek i Haninges förskolor

Sara Sixten (M) har i en interpellation ställt ett antal frågor gällande personaltäthet och gruppstorlek i förskolan.

Jag vill lämna följande svar:

Grund- och förskolenämnden har beslutat om att öka vistelsetiden i förskolan för barn till arbetssökande och föräldralediga. Från den politiska ledningen vill vi arbeta för ett jämlikt samhälle och ge fler möjligheter att lyckas.

Förskolan är en del av vårt skolsystem. En verksamhet som ska lägga grunden för det livslånga lärandet. Det finns ingen skolplikt i förskolan, men det finns en rättighet. Den rättigheten borde finnas för alla barn – på lika villkor. Vi menar att det här är rätt väg att gå för att fler barn ska ha rätten att delta i den fina verksamhet som bedrivs inom Haninges förskolor.

Inför beslutet har Utbildningsförvaltningen gjort bedömningen att utökade förskoletimmar för de här barnen är genomförbart med bibehållen kvalitet, och bidrar ytterligare till den likvärdighet vi vill uppnå. Förskolorna får redan idag full tilldelning av elevpeng, även för de barn som har begränsad vistelsetid.

Bristen på utbildade förskolelärare märks i hela länet. I Haninge försöker vi säkerställa tillgången på kompentent och utbildad personal genom rekryteringsinsatser, konkurrenskraftiga löner, kompetensutveckling och genom ett systematiskt arbetsmiljöarbete. Det pågår även ett kommunövergripande arbete att ta fram kompetensförsörjningsplaner som ska utgöra ett verksamhetsstöd för att arbeta med det personalpolitiska programmet.

Sedan 2013 har personaltätheten ökat i Haninges förskolor från 6,2 till 5,4 barn per årsarbetande vuxen. Vi ligger nära både rikssnitt och länssnitt för personaltäthet. Det sker ett brett utvecklingsarbete för att stärka kvaliteten i verksamheten och vara en attraktiv arbetsgivare, som leds av den centrala ledningsgruppen för förskolan.

Det viktigaste beslutet som påverkar hur våra förskolor organiseras och ges förutsättningar för att bedriva verksamhet, sker genom budget. Utöver det har vi möjlighet att ta del av regeringens omfattande satsningar på skolverksamhet, liksom följa upp hur man arbetar inom den ekonomiska ramen.

Inom alla nämndens ansvarsområden bedrivs ett omfattande systematiskt kvalitetsarbete. Det betyder att man hela tiden ser över vad man gör, om man uppnår rätt sak och hur man kan utveckla det för att det ska bli ännu bättre. Det arbetet omfattar i högsta grad nämndens eget arbete. Att följa våra egna beslut och utvärdera om det man beslutade om innebar det man ville uppnå, och om det finns ytterligare beslut som behöver fattas för att det ska bli ännu bättre.

Med hänvisning till ovanstående hemställer jag att kommunfullmäktige beslutar att anse interpellationen besvarad.

Maria Fägersten (S)
Grund- och förskolenämndens ordförande

miljöpartiet de gröna
Socialdemokraterna
FRAMTIDSPARTIET
NÄR-ODLAD POLITIK
CENTERPARTIET

Haninge kommun

Beslutande organ	Dokumenttyp	Sida
Kommunfullmäktige	Protokollsutdrag	1 (1)
	Sammanträdesdatum 2016-04-18	

Dnr KS 2016/155

§ 168 Svar på interpellation från Martina Mossberg (M) om kommunal fastställning av ålder

Förslag till beslut

1. Interpellationen är besvarad.

Överläggningar i kommunfullmäktige

Ordföranden yrkar att ärendet bordläggs.

Kommunfullmäktiges beslut

1. Ärendet bordläggs.

Expedieras: Akt

Utdragsbestyrkande

Interpellation till Kommunstyrelsens ordförande Meeri Wasberg (S) gällande kommunal fastställning av ålder

Antalet asylsökande som kommit till Sverige var rekordstort under förra året. 2015 kom totalt 163 000 asylsökande till landet varav drygt 35 000 var ensamkommande minderåriga. **De flesta ensamkommande** minderåriga asylsökande uppger sig vara i en ålder som ligger i spannet 14–17 år. Cirka 90 procent är av manligt kön. Det har, som ett resultat av detta, redan nu börjat skapas en snedfördelning avseende könsbalans och åldersstruktur i samhället. Belastningen på kommunala högstadieskolor och gymnasieskolor är exceptionellt hög. För vissa kommuner innebär det att man till exempel kan tvingas bygga en eller rent av två helt nya gymnasieskolor. Situationen är om inte ohållbar så i alla fall synnerligen ansträngd.

Migrationsverket gör en åldersbestämning först i slutet av asylprocessen. Så fungerar det inte i våra nordiska grannländer. Detta lägger ett stort ansvar på kommunerna som får extra kostnader i de fall asylsökande betraktas som minderåriga trots att de borde setts som vuxna från början.

Under den tid som förflutit från ankomst till kommunen och till dess svaret på ansökan om uppehållstillstånd kommer har den asylsökande placerats på kostsamma familjehem eller HVB-hem, samt i många fall påbörjat skolgång bland elever som har samma ålder som den asylsökande muntligen uppgivit. Att detta inte är ett optimalt system kan man utan överdrift påstå. **Migrationsverket frånhänder sig** sitt ansvar och gör, till skillnad från övriga nordiska länder, åldersbestämningen först i slutet av asylprocessen. En konsekvensanalys som Migrationsverket tagit fram, och som distribuerats internt, anger att Migrationsverkets beslut avseende en asylsökandes ålder inte är bindande för andra aktörer, exempelvis enskilda kommuner. Det står andra aktörer fritt att oavsett verkets bedömning i åldersfrågan bedöma en sökande som minderårig eller inte. När en kommun gör bedömningen att det inte rör sig om ett barn återgår ansvaret att ordna boende till Migrationsverket.

Jag vill ställa följande frågor till Kommunstyrelsens ordförande Meeri Wasberg (S)

1. I vilken utsträckning arbetar du Meeri Wasberg (S) med att påverka regeringen att komma till beslut i denna fråga?
2. Hur följs insatserna upp för att säkerställa att vi inte har överåriga på våra boenden?
3. Har Samarbetskoalitionen för avsikt att arbeta fram ett eget förslag för fastställande av ensamkommandes ålder om inte regeringen tar ledning i denna fråga?

För Moderaterna i Haninge

Martina Mossberg

Martina Mossberg (M)

HANINGE KOMMUNSTYRELSE
Kommunstyrelseförvaltningen
2016 -03- 17
Dnr. KS 2016/155

12 april 2016

HANINGE KOMMUNSTYRELSE
Kommunstyrelseförvaltningen
2016 -04- 12
Dnr. KS 2016/155

Meeri Wasberg (S)
Kommunstyrelsens ordförande

Kommunfullmäktige

Kommunal fastställning av ålder

Martina Mossberg (M) har i en interpellation ställt frågor kring kommunal fastställning av ålder.

Jag vill lämna följande svar

Årligen kommer ett stort antal barn och ungdomar utan medföljande förälder eller annan legal vårdnadshavare till Sverige för att ansöka om asyl, så kallade ensamkommande barn. Dessa barn är en utsatt grupp. De kan ha förlorat sina föräldrar eller befinner sig i vart fall skilda från dem och de har inte sällan varit med om traumatiska upplevelser. Interpellanten har tillsammans med andra moderata kommunföreträdare i massmedia hävdat att åldersbedömningar av dessa barn inte skulle göras på ett rättssäkert sätt och att kommunerna borde överta det ansvar som idag Migrationsverket har.

Det har stor betydelse om man registreras som barn eller vuxen. Barn och unga under 18 har mer rättigheter och får mer stöd och annat boende än vuxna och de kan inte skickas tillbaka på samma sätt som en vuxen. För tio år sedan var antalet ensamkommande barn och unga asylsökande drygt 800 personer. 2009 gick antalet över 2 000 och mellan 2013 och 2014 fördubblades nästan antalet från 3 852 till 7 049. Förra året ökade antalet till fem gånger så många: 35 369 personer.

Siffrorna för 2015 är inte klara men under 2014 beslutade Migrationsverket att höja åldern på 363 personer jämfört med vad personen uppgivit själv. I 161 fall var det efter medicinsk bedömning. Åldern höjdes i 77 procent av de fall där medicinsk bedömning gjordes. Året före, 2013, höjdes åldern för 342 personer.

I Haninge kommun har det sedan 2007 upptäckts att det att i ca 3-5 fall skulle kunna vara fråga om att ensamkommande ungdomar vi har placerade är äldre än de uppgifter som kommunen har fått. Det har sedan 2007 funnits en särskild grupp inom socialförvaltningen som har jobbat med ensamkommande flyktingbarn, sedan 1/1 2106 är det i stället fråga om en särskild enhet med en egen chef, de är nu 11 medarbetare som jobbar och kvalitetssäkrar detta uppdrag.

Det finns idag ingen egen nedskriven rutin för hur processen ska gå till om man tror sig se att en individ har en annan ålder än de som är angiven, oavsett om det är en högre eller en lägre ålder. Istället anmäls detta direkt till Migrationsverket. Den bedömning som Migrationsverket har gjort gäller oaktat denna anmälan tills de eventuellt tar ett annat beslut. Socialförvaltingen måste idag sägas har ett betryggande sätt att arbeta med dessa frågor och bedömningen är att de insatser som våra medarbetare utför i detta är kvalitetssäkrade och trygga.

Kommunens handlingsutrymme

En kommun kan inte överklaga ett beslut om att en person anvisas till kommunen. Har Migrationsverket ansett att en person är under 18 år ska den då få det stöd som socialtjänstlagen ger den. Stödet som ges till ensamkommande flyktingbarn omfattar så väl rätt till boende som till utbildning och fostran. Migrationsverkets åldersbestämning binder dock inte kommunerna, de har rätt att göra en annan bedömning när de ska besluta om rätt till stöd till individen.

I regleringsbrevet för 2016 till Migrationsverket har statsrådet Morgan Johansson uttalat att en "höjd ambitionsnivå" vad gäller åldersbedömningar av asylsökande som uppger att de är under 18, men misstänks vara vuxna. Migrationsverket gör inga bedömningar i egen regi nu utan skriver avtal med exempelvis landsting. Men det har varit svårt att få till avtal. Migrationsverkets rutin, är att medicinsk åldersbedömning är obligatorisk om det finns starka tvivel om åldern. Men väntan på bedömningar är lång, allt oftare får nu den enskilde själv och dennes ombud ombesörja detta, om de vill, för att stärka sin sak.

Migrationsverket har gått igenom rutiner för sitt arbete med åldersbedömningar men utreder också hur olika lagar krockar med varandra. JO har sagt att verket i princip ska godta den ålder personen uppger vid asylansökan tills dess att hela ärendet är avgjort. Tidigare gick verket ibland in i ärenden och höjde åldern när till exempel personal från en kommun en tid efter placeringen hörde av sig och sade att personen inte kunde vara barn.

Kan kommunen ombesörja en egen åldersbedömning? Det är en svår fråga att besvara då vi dagsläget inte vet vilka resurser eller metoder som behövs eller skulle vara lämpliga.

Migrations- och justitieminister Morgan Johansson (S) har också gett besked om att han senast i höst ska presentera ett förslag där Migrationsverket och Rättmedicinalverket tar ansvaret för åldersbedömningarna. Detta borde borga för att interpellantens frågor kommer att rätas ut.

Meeri Wasberg
Kommunstyrelsens ordförande

Haninge kommun

Beslutande organ	Dokumenttyp	Sida
Kommunfullmäktige	Protokollsutdrag	1 (1)
	Sammanträdesdatum 2016-04-18	

Dnr KS 2016/156

§ 169 Svar på interpellation från Samuel Skånberg (V) om hyresrätter i Vega

Förslag till beslut

1. Interpellationen är besvarad.

Överläggningar i kommunfullmäktige

Ordföranden yrkar att ärendet bordläggs.

Kommunfullmäktiges beslut

1. Ärendet bordläggs.

Expedieras: Akt

Utdragsbestyrkande

HANINGE KOMMUNSTYRELSE
Kommunstyrelseförvaltningen
2016 -03- 17
Dnr. KS 2016/156

VÄNSTERPARTIET

Interpellation

om hyresrätter i Vega

Mänskliga Rättigheters-beredningens skriver i sitt remissvar till Haninge översiktsplan 2030 (samrådsversion):

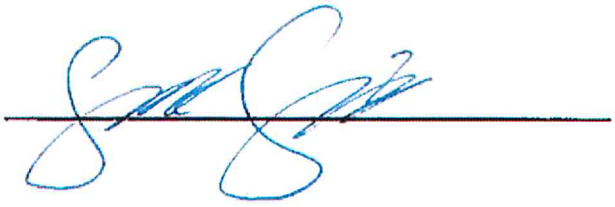
> Översiktsplanen beskriver under rubriken "Bostad för alla", behovet att sträva mot ett varierat bostadsutbud, blandade upplåtelseformer samt den fysiska miljöns möjlighet att bidra till minskade klyftor och likvärdiga livsvillkor. Den bostadssociala segregationen är ett allvarligt problem i hela Stockholms län. Likaså råder stor bostadsbrist, vilket i synnerhet drabbar ungdomar och låginkomsttagare. Beredningen ser positivt på att översiktsplanenen lyfter fram behovet av att genom insatser inom den fysiska planeringen skapa mer likvärdiga möjligheter på bostadsmarknaden, i synnerhet genom blandade upplåtelseformer och behovet att skapa bostäder för alla.

Det är viktigt att det är en blandad upplåtelseform i våra kommundelar. Extra viktigt är tillgången på hyresrätter med rimlig hyra. Hyresrätten är en upplåtelseform som folk från olika samhällsklasser och bakgrund kan ta del av. Ungdomar som vill flytta hemifrån, studenter som behöver ett hem i en stad några år eller en äldre person som flyttar från ett hus när den extra platsen inte behövs. Bostadsrätter och egna hus är också viktiga upplåtelseformer. Men till skillnad från hyresrätten så kommer de inte automatiskt alla till del. Det är långt ifrån alla ungdomar som har föräldrar som kan ta ett lån för att köpa en bostadsrätt till en. För en student som studerar på annan ort en sin hemort några år så är ett stort bostadslån en risk.

En aktiv markpolitik är avgörande. Det är viktigt med markpris som inte enbart ser till kommunens kortsiktiga inkomster vid försäljningen utan också kan ställa krav på t.ex. upplåtelseformer och låg hyra.

Därför vill jag ställa följande frågor till Göran Svensson, stadsbyggnadsnämndens ordförande:

1. Vad har Samarbetskoalitionen för konkreta förslag för att bryta den bostadssociala segregationen i kommunen och skapa bostäder för alla?
2. Hur ser andelen ut för hyresrätter i kommundelarna?
3. Hur många hyresrätter förväntas byggas i Vega?
4. Hur många hyresrätter kommer Haninge Bostäder att ha i Vega?
5. Hur använder kommunen markanvisningar och en aktiv markpolitik för att uppmuntra byggherrar till att bygga hyresrätter till rimlig hyra?

Samuel Skånberg, Vänsterpartiet Haninge

HANINGE KOMMUNSTYRELSE
Kommunstyrelseförvaltningen
2016 -04- 12
Dnr. KS 2016/156

Göran Svensson (S)
Stadsbyggnadsnämndens ordförande

Kommunfullmäktige

Hyresrätter i Vega

Samuel Skånberg (V) har i en interpellation ställt ett antal frågor gällande hyresrätter i Haninge.

Jag vill lämna följande svar:

Den rådande bostadsbristen är en av våra största samhällsutmaningar och för att skapa bostäder till alla måste först och främst produktionen av bostäder öka. Från att ungefär 260 bostäder om året färdigställts mellan 2010-2014 i Haninge ökar vi nu målet till minst 600 om året under mandatperioden. Tack vare politisk vilja ser det ut som att vi kommer att nå det målet med råge.

Vi arbetar utifrån, den av kommunfullmäktige antagna, bostadsstrategin och efter kommunens översiktsplan, vars nya version ska behandlas av fullmäktige i höst. Segregationen ska brytas bl.a. genom att fysiskt bygga ihop kommundelar och verka för blandade upplåtelseformer vid nybyggnation. Genom god samverkan med befintliga, nya och potentiella aktörer i kommunen arbetar vi för en högre social hållbarhet i såväl befintliga som nya bostadsområden. Vi samverkar med fastighetsägare som också bygger bostäder med lägre boendekostnader än gängse.

Det finns tyvärr inga exakta siffror för det totala antalet hyresrätter som planeras i Vega men en överslagsräkning visar på att strax under hälften av de 3400 bostäderna kommer att vara i hyresrättsform. Haninge bostäders bestånd i stadsdel Vega består idag av totalt 91 hyresrätter.

Nedan följer en redogörelse för fördelningen av upplåtelseformer i kommundelarna samt i kommunen totalt. Specialbostäder är t.ex. studentlägenheter, äldreboenden och personalbostäder.

	Småhus	Flerbostadshus hyresrätt	Flerbostadshus bostadsrätt	Specialbostäder och övriga hus
Gudö	100%	0%	0%	0%
Vendelsö	55%	0%	38%	6%
Vendelsömalm	57%	0%	43%	0%
Brandbergen	15%	45%	39%	1%
Vega	93%	6%	0%	1%
Handen	9%	30%	51%	11%

Jordbro	27%	66%	7%	0%
Norrby	100%	0%	0%	0%
Dalarö, Smådalarö	76%	21%	1%	2%
Ornö	99%	0%	0%	1%
Utö	94%	0%	0%	6%
Västerhaninge NV	29%	29%	35%	7%
Västerhaninge SO	42%	1%	54%	3%
Tungelsta N	78%	8%	8%	6%
Tungelsta S	72%	0%	27%	0%
Muskö	92%	7%	0%	1%
Hela kommunen	42%	24%	31%	4%

Med hänvisning till ovanstående hemställer jag att kommunfullmäktige beslutar att anse interpellationen besvarad.

Göran Svensson (S)
Stadsbyggnadsnämndens ordförande